Starą skórę naklejono odwrotnie:
skórę dolnej okł. na górną,
a skórę górnej okładziny na
dolną „do góry nogami".

EZ.

uwaga: k. A_8 oprawiona po B_8

In primo physicorum tractat

Physicus errores primo docet antiquorum

[illegible]

Johannis versoris philosophi p̄clarissimi in diui Aristotelis Philosophie libros glosule exactissime

Joannes Versor in Phica Aristotelis

Petrus de sancto iohe Johāni pardo salutē. Nō possū officiū tuū nō accusare: q̄ tā
silentiū egeris. nec em̄ mei oblitus esse debes: quē mirifice diligere ꝯsuesti. Nec etiam pit[illegible]
reus factus es tam repente: qui elocutionis studio maxime oīm inseruire didiceris. nec
supbū factū esse puto qui humanitate ⁊ mansuetudine nemini cedas itaq̄ nisi te iure e[illegible]
sandū malis. facito ad me venias aut ꝓpediē intelligam q̄d in causa fuerit vt tanto sil[illegible]
tio te dediceris. Ast si tibi cordi est h̄ penitus silentiū aboleā te oratū velim tuū ad me p[illegible]
extemplo transferas. hic aliquot dies victitaturo. vt tua prudētia. auctoritate. ac lep[illegible]
ma demū ꝯsuetudine silentij reliquū possim eliminare Cū ad te maximope ꝓ nost[illegible]
ꝯiunctione tuaq̄ singulari humanitate. etiam atq̄ etiam queso ⁊ peto vt quib[illegible]
bus potens [potens aūt plurimis] ꝓspicias ⁊ ꝯsulas rationibus meis vt tuū tot[illegible]
sorū ad tempus salubre sup philosophica disciplina legare imprimendi causa c[illegible]
tot tantiq̄ viri more fluentis aque ad mee habitationis edes confluunt q̄ te non co[illegible]
torē verū potius Aristotelis dicta explanatorē asserūt. At errantiū philosophoꝝ radic[illegible]
q̄ꝫ e arbore sterili extirpatorē. Sed que hic agant queue dicant te curare putarē scri[illegible]
tibi acta consilij ⁊ quotidianaꝝ rerū cōmentarios facerē: sed si te bene noui tu eiusmod[illegible]
tis es. vt nō modo non cures ista cognoscere. verū quidem habere verūetiam interesse
arbitreris. hec vt tu appellare soles tedia ⁊ deliramēta hoīm ignorare. Est aūt v[illegible]
opꝰ ad gustuꝫ ꝯuiuaꝝ epulas q̄rere sic dantis at scribent] ad amicū ꝯuenierē eius de[illegible]
rio materiam sumere. Quando igit̄ tu q̄dem delicator es nec quecunq̄ cibū stomachus
us admittit: multa etiā que ceteris placent fastidit. paremus sane epistolas ⁊ cōmenta[illegible]
gustui tuoq̄ gratas grata. ⁊ quoniā nostratia ista cōtemnis pegrina tibi obsonia conq̄[illegible]
ramus. nihil itaq̄ tibi magis placiturū p hec tempora arbitror. q̄ꝫ si pegrinationē meā ti[illegible]
ꝑscripsero. Etem̄ philosophia res prorsus di[illegible] ⁊ admiratione et laude nostra in q̄ [illegible]
solū reꝝ humanarū sed etiā diuini cultus [illegible] reposita. nā et altissimarū [illegible]
rum causas aperit ⁊ bene atq̄ caste cū hon[illegible] uit. cuꝫ nihil sapientius [illegible]
tissimis rebus dici aut excogitari potest. q̄ꝫ e[illegible] tum ab hijs qui deince[illegible]
illum secuti sūt. ⁊ sepe disputata ⁊ nōnunq̄ ab eis [illegible] conscripta fuere. Pen[illegible]
etem̄ literaꝝ ⁊ scientia reꝝ. hec em̄ duo sese inuicē iuuant mutuaq̄ deseruiunt. nā ⁊ litere [illegible]
ne rerū scientia steriles sunt ⁊ inanes. ⁊ scientia rerū q̄ꝫuis ingens. si splendore careat li[illegible]
rarum abdita quedā ⁊ caligo videt̄. Quid multa variaq̄ scire ꝓdest sineq̄ loqui de hijs [illegible]
dignitate. neq̄ mandare literis nisi ridicule possis. atq̄ ita coniugata quodāmodo sūt pe[illegible]
tia lr̄arū ⁊ scientia rerū. hec duo simul coniūcta veteres illos quoꝝ memoriam veneram[illegible]
ad celebritatē nominis gloriamq̄ ꝑuexere. animū vincere. iracundiam cohibere. sibi imp[illegible]
rare. victoriam temperare victis. indulgere supplicantibus. q̄ hoc fecerit nō est sūmis p[illegible]
losophis equandus. s̄ deo similimꝰ censendus [tu hoc fac ⁊ viues] virtutis em̄ laus omis [illegible]
actione consistit. cum nulle tam bone artes sunt que abutentiū vicio deprauari nō possu[illegible]
Idcirco em̄ bone artes reperte fuerūt vt illis instrueremur quidue agendū esset quidue ob[illegible]
quendū quidue obmittendū vt per earū exhortationes optimis moribus inflāmemur. [illegible]
est causa cur sapientes velut postremā. cui vacandū sit debere esse. philosophiā moralē t[illegible]
q̄ꝫ ꝑfectiores cuiusdā vite ꝑcepta ⁊ institutiones ꝯtinentē. Cū igit̄ ex philosophia summaꝫ
oīm rerū doctrinā sis consecutus. vti tu sic alij. virtus deniq̄ boni viri tibi nomē indiderit.
virtuteq̄ tanti scis esse vt nos etiam quos nunq̄ vidimus ad eorū beniuolentiā compellat
Vale mea suauitas ⁊ ꝑitissimū atq̄ optimū virum. N. meū saluere iube. Iterū iterūq̄ vale.

2

Johannis versoris philosophi p̄clarissi‐
mi in diui Aristotelis philosophie libros glo
ssule exactissime;

Quoniamquidez intellige‐
re ⁊ scire ꝯtingit circa omnes sci
entias quaꝝ sunt principia cau
se aut elementa ex eoꝝ cognitio
ne. Tunc em̄ vnumquodq̀ co
gnoscere arbitramur cū causas
primas ⁊ p̄ncipia prima cogno
scimus ⁊ vsq̀ ad elementa.

Circa Libros Philosophie natural' Aristotelis queritur primo. Utrū de rebus naturalibus sit scientia. Et arguit̄ ꝙ non. tribus rationibus Eracliti dicētis sim[...] nihil posse sciri. Qui tn̄ de naturalib⁹ ⁊ [phi]sicis h̄ maxime asseruit ꝓpter earū mutabilitatē. Prima ratio est. Nulla phisica bene sciunt̄ nisi sciant̄ s̄m suū esse ⁊ s̄m id qd̄ sunt sed s̄m id ꝙ sunt infinitas habent differentias. Intellectus aūt noster refugit infinituz ⁊ nullo modo ip̄m comprehendit. g̊ naturalia nullo modo ab intellectu cōprehendunt̄ ⁊ ꝑ ꝯsequens nō sciunt̄. Secunda ratio est si de phisicis esset sciētia tunc mediū esset diffinitio. sz diffinitio in phisicis est particularis. vt dicit. q2 si accipiat̄ diffinitio animalis s̄m esse phisicū ip̄a s̄m vnūquodq̀ aīal erit altera ⁊ altera s̄m esse cuiuslibet particular[is] animalis. sicut g̊ non est vnū esse plurīū animalium ita nec vna diffinitio nisi equiuoce, medium aūt equiuocum nō facit scire. g̊ de talib⁹ non potest esse scientia. Tercia ratio. Entia phisica motui ⁊ mutatōni subiacent ⁊ nunq̄ ꝑmanent in eodez statu. g̊ sequit̄ ꝙ de ipsis non est scientia. ꝯsequētia tenet. Antecedēs ꝓbat̄. quia res phisice sunt res habētes in se naturā. Natura aūt est principium motus ei⁹ in quo est. vt ꝑz secundo hui⁹. ergo res phisice sunt mobiles ⁊ variabiles ⁊ ꝑ ꝯsequens corruptibiles. sciētia aūt solū ē de necessariis vt habetur p̄mo posteriorum. Et hec ratio vt dicit dn̄s Albertus videbat̄ ita violenta ipsi Eraclito ⁊ suis sequacibus ꝙ cū ipsi viderent omne quod mouet̄ ⁊ mutat̄ partim esse in termino a quo ⁊ partim in termino ad quem vt viderent illos duos esse oppositos contrarie ⁊ contradictorie. quia ad motuz esse int̄ bonū ⁊ malum sequit̄ motū esse int̄ bonum ⁊ non bonū. ideo concedebant eandem rem simul esse nigram ⁊ albam. albam ⁊ non albam. ⁊ contraria ⁊ contradictoria verificari de eodē. ⁊ hoc est impossibile. Sed vt dicit Albertus. mirabilius fuit de Ptolomeo q̊ fuit vir prudēs in m̄tis. qui ꝓpter hanc rationē dixit de naturis nō esse certam scientiā ꝓpter sui mutabilitatem. s̄ tantum opinionē. Et signū dabat iste Ptolomeus. quia plurimi de naturis pl'ima opinati sūt. oēs aūt in mathematicis ꝯformiter ⁊ vno modo locuti sunt. Ad oppositū est ph̄us cū omnib⁹ suis cōmentatoribus Auerroi. Alberto. et doctore sancto. q̊ de rebus naturalibus in suis libris phisicis scientia nobis tradiderūt

Pro responsione ad questionē

Sciendū est p̄mo ꝙ cū sciētia sit habitus intellectus: oportet oē illud de quo est sciētia eē intelligibile. Unū qd̄q̀ autē est intelligibile ꝑ id ꝙ aliqualiter est a materia abstractū. s̄m ergo h̄ ꝙ aliqua diuersimode a materia abstrahunt̄ ꝑtinet' ad diuersas scientias. Et cuz scientia habeat̄ ꝑ demōstrationē cuius diffinitio est mediū. oportet s̄m diuersitates diffinitionū scientias diuersificari.

Pro quo sciendū est secūdo ꝙ

Res a natura causate de q̊bus est phisica realis cōit̄ dicta q̄ scz sūt res nō causate ab opere nr̄o tripl'r seh̄nt ad materiā. ⁊ s̄m h̄ eaꝝ ē triplex diffinitio. ⁊ s̄m triplicē diffinitionem pertinēt ad tres ꝑtes ipsi⁹ ph̄ie realis. Sūt em̄ quedā res q̄ꝝ eē dependet a materia sensibili ⁊ sine tali nō p̄nt diffiniri. ⁊ de istis ē scientia que d̄r phisica seu naturalis ꝓprie dicta. Cui⁹ p̄ria elementa nob̄ dant̄ in h̄ libro d̄ phisico auditu. Alie sunt res q̄ lz dependeant a materia sensibili s̄m esse ita ꝙ sine materia sensibili esse nō possunt intelliguntur tn̄ per primā oꝑationem intellectus nihil intelligēdo de materia sensibili in q̄ sunt vt sensibil' q2 ordie nature p̄cedūt q̄litates sēsibiles ⁊ sic diffiniūt̄, ⁊ d̄ istis reb⁹ ē mathematica sciā cō

siderans quantitatem precedentem natura ipsas
qualitates sensibiles. Alie sunt res que nec
secundum esse nec secundum diffinitionem dependent
a materia. vel quia pro parte non sunt in ma-
teria vt substantie separate que omnia in ma-
teriam reducuntur. vel quia vniuersaliter τ in
ratione formali accepte non sunt in materia. vt
substantia actus τ potentia que vniuersaliter ve-
rificantur de ente communiter accepto. τ de istis
sic intelligitur qui de materia. τ si quandoque
cum materia pro parte sui scilicet pro rebus ma-
terialibus diffiniuntur: tamen per materiam ac-
ceptam in ratione potentie τ non in ratione sub-
iecti motus τ mutationis perfecti: τ de istis
sic consideratis est methaphisica. Ex quo patet
vt habet dominus Albertus quod ista entia phisi-
calia sunt sensibilia intelligibilia τ ymagina-
bilia. sensibilia quia comprehendunt qualitates
sensibiles. ymaginabilia quia comprehendunt
quantitatem. intelligibilia quia comprehendunt
principia substantie quibus primo conuenit pri-
mo intelligi. Sed ea de quibus est mathe-
mathica vt curuum τ rectum sunt ymaginabi-
lia τ intelligibilia. Ea autem de quibus est me-
thaphisica solum sunt intelligibilia. quia ipsa vt
sic solum considerat quidditates simplices que solum
ab intellectu cognosci possunt: τ non ymagi-
natione neque sensu. Et sic patet quod naturalis
philosophie solum sunt tres partes vt habet phi-
losophus sexto methaphisice: scilicet phisica que
est de rebus a natura causatis motu τ muta-
tione. Et mathemathica que est de rebus abstra-
ctis a motu τ mutatione: non tamen a quantita-
te. Et methaphisica que est de rebus abstractis a
motu τ mutatione τ quantitate. sed est de simplici
entitate seu quidditate omnium rerum. Ex quo patet
quod cum quidditas claudatur in ratione quantitatis.
τ quantitas in ratione entis mobilis: ex parte obie-
cti methaphisica est prior. deinde mathemati-
ca τ vltimo phisica. Patet etiam quod omnis scientia a-
liquid capit a methaphisica quia cum est ratio for-
malis obiecti alicuius scientie clauditur ratio
formalis obiecti ipsius in methaphisica.

Sciendum est vltimo quod in ge-
nere est duplex abstractio. Vna est a materia
tam communi quam particulari vel magis abstra-
ctio prioris secundum naturam ab eo quod est
posterius licet vtrumque sit vniuersale. de quo
modo prioris τ posterioris facta est mentio in
quinto modo prioris quem adinuenit. Ari-
stoteles vt dicit in postpredicamentis. Alia
est abstractio a materia τ a conditionibus ind-
uiduantibus que sub intellectu non cadunt
reflexe. τ hec abstractio communis est omni [...]
quia omnis scientia est de vniuersalibus. τ n[...]
la de particularibus τ infinitis. Secundum a[...]
primam abstractionem distinguuntur inter [...]
scientie vt predictum est.

Quibus notatis sit hec conclu-
sio prima. de rebus naturalibus est scien[tia]
Patet quia res naturales habent in se pri[nci-]
pia τ causas a quibus dependent in esse [...]
ri τ cognosci. habent etiam passiones de hu[ius-]
modi demonstrabiles per huiusmodi principia τ causas. [...]

Conclusio secunda. phisica est
pars philosophie realis contemplatiue. Pri-
ma pars patet quia est de rebus a natura cau-
satis que nullo modo dependent ab opere no-
stro. ergo est pars philosophie realis. Sed quod
sit pars philosophie contemplatiue patet eti-
am ex eodem. nam finis eius est scire τ non
operari circa eius obiectum. ergo τc.

Conclusio tertia. licet metha-
phisica τ mathemathica ordine rei precedant
[phis]icam. ordine tamen doctrine τ quo ad nos
phisica est prior ipsis. Prima pars patet: nam
ordo scientiarum est secundum ordinem ob-
iectorum. sed obiectum methaphisice prius
est obiecto mathemathice. τ obiectum ma-
themathice prius est obiecto phisice. quia
etiam sunt simpliciora. modo simpliciora sunt
priora: ergo prima pars vera. Secunda pars
tamen probatur ab Alberto alias quam modo
predicto. scilicet cognitio nostra intellectiua
semper dependet a sensitiua. modo natura-
lia sunt sensibilia intelligibilia τ ymagina-
bilia. mathemathicalia sunt ymaginabi-
lia τ intelligibilia tantum. τ methaphisicalia
sunt solum intelligibilia ideo promittit idem
Albertus tractando de phisica reali contem-
platiua primo tractare de partibus philoso-
phie naturalis Deinde de mathemathica τ
vltimo intentionem suam finire in scientia di-
uina Iuxta tamen hanc conclusionem ad-
uertendum est quod quia naturalia indigent ex-
perientia in eorum cognitione. τ non mathe-
mathicalia que sunt maxime nostro intelle-
ctui proportionalia. ideo quantum ad hoc
multi preponunt mathemathicam philoso-
phie. Et hoc expresse dicit Doctor San-
ctus super sexto ethicorum vbi assignat or-

[illegible] inter sciencias ꝓponendo scientias ad
...culatiuas in quibus primo introducen
...ant iuuenes. quia tales dant modũ acqui
...endi alia. Deinde veniũt introducẽdi in ma
thematicis ymaginabilibus ⁊ ꝓportionatis
nostro intellectui que nõ indiget aliquali ex-
periencia. Et postea debẽt imbui iuuenes
...oralibus in quibus requiꝛ̃ maior expe-
...tia. nedum rerũ naturaliũ sed etiã ꝓpria-
...ꝝ passionũ. Et deinde iuuenes eleuati sic
...ijs precedẽtibus tã speculatiuis ꝙ pra
... debent sedari in passionibus ꝑ mora-
...m philosophiam. vltimo ⁊ finaliter debent
methaphisicam acquirere quia tũc digni sũt
circa methaphisicalia intellectum nuduꝫ ab
omni passione requirentia ⁊ etiaꝫ maxime ele
uatũ vacare. De hmõi tamen ꝯtrouersia nõ
est difficultas si ꝯsidereꝛ̃ vtriusqꝫ partis mo-
tiuũ. Et sic pꝫ respõsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã diciꝛ̃ ꝙ si opus nature esset indiui
duũ signatum tunc ipse eraclitus aliq̃d argu-
eret. Sed infra ostendiꝛ̃ ꝙ opus nature est il-
lud quod est completuꝫ in naturalibus atꝗ̃
etiam essentialibus principijs ⁊ hoc est speci
es de per se intenta. De ꝑ accidens aũt inter
dum hoc suppositum vel illud ⁊ nõ de per se
talis aũt infinitas nõ impedit quin de rebus
naturalibus per se in vniuersali ꝯsideratis sit
scientia. Ad secũdã similiter diciꝛ̃ ꝙ entia
phisica ſm speciẽ considerata habent diffini
tiões ꝯuenientes vniuoce suis indiuiduis de q̃
bus indiuiduis non est scientia nisi forte resle
xe. nec sunt etiã per se intenta ꝙ̃tum ad parti
culares rationes ipsoꝝ. sed solũ nature spe
cifice in ipsis saluate. Ad terciũ dicitur ꝙ
mobilitas ⁊ diffinitio rei mobilis ĩmobiliter
rei ꝯuenit ſꝫ ꝙ abstracta est a particulari. qꝛ
particulare ſm actum est mobile mutatione.
ideo tale nõ est scibile. et per hoc etiaꝫ patet
solutio ad dictũ Ptholomei viri prudentis in
alijs errantis tamen multum in istis. Ad si
gnũ aũt suũ dicenduꝫ. ꝙ natura occulte opa
tur in rebus. n unꝙ̃ possumus eã cognoscere
naturas reꝝ nisi per operationes per quas ha-
bemus experientias ꝺ naturis rerũ valde dif
ficiles. ideo minꝫ sim naturalibꝰ tanta sit di-
uersitas. Nec est simile de mathematicis
specialiter imaginatis. qꝛ imaginãdo de ipsis
aliqualiter habemus experientiam

Sequiꝛ̃ alia questio

Queriꝛ̃ secundo vtrum corpus

mobile sit subiectum totius naturalis philo-
sophie. Arguiꝛ̃ ꝙ non. qꝛ est subiectũ libri
phisicoꝝ que est prima ps naturalis philoso
phie. ergo nõ est subiectum totius naturalis
phie. Tenet ꝯsequentia. qꝛ nihil idem est ad
equatum toti ⁊ parti. Secundo arguitur.
Omne corpus est mobile et oĩe mobile est
corpus. vt declarabiꝛ̃ sexto huiꝰ. ⁊ primo celi
⁊ mũdi. ergo nugatorie addiꝛ̃ mobile corpo
ri. imo sufficeret dicere ꝙ corpus sit subiectũ
naturalis philosophie. Tercio arguitur.
Corpus mobile est ens ꝑ accidens. ergo nul
lius scientie est subiectum. Tenet ꝯsequẽtia.
quia de ente ꝑ accidens nõ est scientia: vt ha
betur primo posterioꝝ ⁊. vi. methaphisice. et
patet antecedens. qꝛ corpus mobile est ag-
gregatum ex diuersis naturis ex quibus non
resultat vnũ per se. qꝛ vnum non est per se ꝓ
pria potẽtia ⁊ reliquũ eius ꝓprius actus.
Quarto arguiꝛ̃ sic. Natura est principium
quietis sicut ⁊ motus, ⁊ motus est ꝓpter q̇e
tem. ergo corpus quiescibile magis debet di
ci subiectũ philosophie ꝙ corpus mobile.
Quinto arguiꝛ̃ sic. Multa principaliꝛ̃ cõ
siderantꝛ̃ a naturali philosophia de quibus
non verificaꝛ̃ corpus mobile affirmatiue. vt
est anima ⁊ motores orbium celestium. ergo
non est subiectum Tenet consequentia. quia
ad subiectum attributionis omnia conside-
rata debẽt habere attributionẽ. ergo ⁊ cetera
Ad oppositum arguiꝛ̃ per cõmentatorem
Auerroim dñm Albertum. Egidiũ ⁊ philoso
phum. ⁊ cõmentatores alios oppositam par
tem tenentes.

Pro responsione ad quesitum

Sciendũ est p̃mo. ꝙ phia naturalis est de re
bus naturalibꝰ. naturalia aũt sũt quoꝝ natu-
ra est principiũ. ħ est materia vel forma. natu
ra aũt est ꝓcipiũ motus ⁊ quietis in eo i quo
est. Oportet ḡ ꝙ naturaꝛ̃ sciẽtia sit de hijs q̃
habent in se principiũ actiuuꝫ vel passiuum
motus ⁊ quietis, materiã scꝫ vel formam.

Sciendum est secũdo ꝙ alia sũt

que ꝯsequunꝛ̃ rem in vniuersali acceptam et
ipaꝫ rẽ in particularibus ꝯsideratã Vñ ea q̃ cõ
sequunꝛ̃ rẽ in particularibꝰ sciri non p̄nt igno
tis ꝯsequẽtibꝰ eã vniuersaliꝛ̃ ⁊ in se ꝯsideratã
qꝛ vniuersale ẽ de intellectu sui singularis si-
ue inferioris sui, Ne ḡ idẽ pluries repeteretur

necessarium fuit esse vnū librū in quo tracta-
retur corpus mobile vel ens mobile ⁊ ipsum
cōmuniter inq̄tū hmōi qui quidez liber p̄ce-
deret oēs libros naturalis phie in quibꝰ deter
minatᷓ de gnibꝰ entis mobilis. ne in determia
tione corpluries oporteat repetere ea q̄ ipis
ꝯueniūt ratione corpis mobilis vel entis mo
bilis. Sicut em̄ methaphisica prior est omi-
bus scientijs in qua cōsideratᷓ ens inq̄tū ens
similr passiones ⁊ ꝓprietates eius inq̄tum
hmōi ⁊ departibus eius. scꝫ de substantia et
accidente de actu ⁊ d̄ potētia ƀm ꝙ sunt par
tes entis qđ includitᷓ in subiecto cuiuslibet al
terius scientie. Ita est hmōi liber in quo detᷓ
minatᷓ de ente vel corpi mobili ƀm se. qui di-
citᷓ liber phisicoꝝ in quo tractantᷓ oia ꝑtinen-
tia ad ens mobile aut corpus inq̄tum mobi
le est vniuersaliter consideratū. ꝯsiderādo. s.
principia ⁊ ꝓprietates entis mobilis inq̄tuz
mobile est. Qui etiā liber dicitᷓ liber phisicoꝝ
qꝛ vniuersaliter ibi tractantᷓ oia phisicalia. vlᷓ
dicitᷓ iste liber de phisico auditu qꝛ traditꝰ fu
it ꝑ modū doctrine audientibꝰ vt dicit San
ctus Thomas. Dicit tn̄ Albertus ꝙ dicitᷓ de
phisico auditu qꝛ est de hijs q̄ magis cogno
scuntᷓ auditu q̄ꝫ demonstratiōe.

Sciendū est tercio ꝙ in assigna
tione subiecti attributionis huius scientie fu
it controuersia inter doctores solēnes. Dicit
em̄ Thomas in cōmento expresse ꝙ ens mo
bile ⁊ nō corpus mobile est subiectū huius
scientie ⁊ ꝙ corpus mobile nō sit subiectum
sic ꝓbat. qꝛ de subiecto debemꝰ p̄supponere
quid ē ⁊ qꝛ est vt habetᷓ p̄mo posterioꝝ. Sꝫ
phūs in sexto huius ꝓbat om̄e mobile esse
corpus. ⁊ i primo de celo ⁊ mūdo demonstrat
omne corpus eē mobile. g̃ corpus mobile n̄ ē
subiectū naturalis philosophie. Potest eti
am ꝓbari. nā subiectū attributionis dꝫ sub se
comp̄hendere omia p̄ncipaliter ꝯsiderata in
illa scientia. ſ; corpus mobile nō est hmōi vt
dicebatᷓ in argumento ante oppositū. nec eti
am om̄e mobile est corpus qꝛ materia que ē
primuz subiectū generationis ē ꝑ se transmu
tabilis ad formā. ⁊ non est corpus. g̃ corpus
non est subiectū naturalis phie. Et ex ħ vi
detᷓ sequi ƀm hanc opinionē ꝙ nō ois mobi
litas fluit a principijs corpis inq̄tū corpus ē
qꝛ aliq̄ mobilitas p̄cedit corpus inq̄tū corpꝰ
.s. mobilitas materie p̄me. Nō aūt ens

mobile sit subiectū naturalis phie ꝓba
ratione. Passio debet diffiniri ꝑ ꝓpriū su
ctum. sed motus in cōmuni diffinitᷓ ꝑ ens
bile ⁊ nō ꝑ corpus mobile. vt patet in terc
huiꝰ. Sed ꝯtra hanc positionē Thome a
it Egidius de roma pluribꝰ rationibꝰ. P
ma si ens mobile eēt subiectū naturalis
losophie. sequeretᷓ ꝙ philosophia natura
set ꝑs methaphisice vel scientia ei subal
ta. eo ꝙ mobilitas esset modus entis de
cōsideratᷓ in methaphisica vel differenti
cidentalis entis. Sꝫ cuiuslibet rei ⁊ m
eius est eadē scientia. Secunda ratio.
pria passio fluit ex ꝓprijs p̄ncipijs subiecti
motꝰ seu mobilitas n̄ fluit ex ꝓprijs p̄ncipij
entis qꝛ si sic oē ens eēt mobile. g̃ ens mobile n̄
est subiectū naturalis phie. Ad rationē au
tē sancti Thome respondet Egidius dicens
ꝙ nō sequitᷓ. ⁊ ꝙ ꝯsequentia nō valet. qꝛ licet
in sexto huiꝰ ꝓbatᷓ omne mobile esse corpus:
⁊ in primo de celo omne corpus esse mobile.
ideo nō ꝓbatᷓ corpus mobile esse. Sed cō
tra solutionē Egidij posset dici ꝙ falsa est nā
[illegible] et phūs non probat expresse probat tn̄ im
plicite. Et ideo ad rationes Egidij dicitᷓ
⁊ primo ad primā ꝙ mobilitas nec est diffe-
rentia accidentalis entis nec modus eius. ſ;
capitᷓ ens mobile ꝑ ente materiali ⁊ pro vno
aggregato quorum vnum est materiale ⁊ ali
ud formale. sicut diceremus ꝙ coloratum es-
set ens visibile. ideo ad circumloquendū ali
quid vnū assumimꝰ illa duo. ⁊ suo mō ƀm Al
bertum diceretᷓ de corpe mobili. Et ꝑ hoc eti
aꝫ patet solutio ad secūdā rationē Egidij qꝛ
mobilitas nō fluit ex ꝓprijs principijs entis
sed ex principijs entis materialis. Sed ꝓ
declaratione opinionis alberti. Aduertēduz
ꝙ Albertus dicit corpus mobile cōmunitᷓ ac
ceptū esse subiectum huius scientie: nō quo-
cunq; modo consideratum. sed ƀm ꝙ subijci
tur motui. Est em̄. dicit Albertus. aliqđ cor-
pus ante motū. quia corpus mathematicuz
quod nō subijcitᷓ motui ƀm ꝙ mathematicuz
est. ab vno em̄ habet corpus ꝙ sit corpus
simpliciter. ⁊ ab alio habet ꝙ sit hoc corpus
vtputa mathematicuz siue naturale. Habet
em̄ ꝙ sit corpus simpliciter ex eo ꝙ vbiq; ap
tum natum est ꝙ due diametri se secent ad re
ctos angulos ⁊ pares. ⁊ alia superueniēs se
cet alias duas diametros ad angulos rectos
quarum diametrorum vna est mensura lon-
gitudinis. secunda latitudinis. tercia pro-

6

s. Si enim. dicit Albertus. corpus ha
ꝙ esset corpus ab actuali intersectione
metrorum oportet ꝙ cum cera cōprimere
in inter manus vel aliud corpus singulare qđ
mutaretur ſm corporeitatē. hoc autē non est
verum. Non ergo habet corpus ꝙ sit corpus
ab actuali dimensione ſꝫ potius ab aptitudi-
ne sic se intersecandi inter diametros. ab actu
ali autē trina dimēsione triū differentiaꝝ habꝫ
it hoc corpus mathematicū. sed a forma
ciente materiam sensibilē in aptitudīe tri
dimensionis existentē habet ꝙ sit natura-
liꝙtum naturalis est. ⁊ ab actuali trina di
mensione materie sensibilis q̄ a forma substā
tiali pfecta est habet ꝙ sit corpus naturale hoc
vel illud. Sic ergo ptꝫ ꝙ corpus absolute ⁊ sim
pliciter ē autē mathematicū ⁊ autē naturale ⁊ etiā
ꝙ reducat ad ens qđ ↄsiderat diuin⁹ siue me
thaphisicus. corpus autē mathematicū. consi
derat geometra ſm diuersitatē figuraꝝ actu
aliter in ipo inuentaꝝ. corpus autē mobile in
vniuersali ē subiectū naturalis phie. corp⁹ au
tē mobile ad formā vel ad vbi est subiectum
in diuersis ptibus phie. Et sic ptꝫ responsio
ad quesitum. Pro ↄcordia haꝝ opinionū
potest dici ꝙ corpus mobile est subiectum p̊-
mū. Et ens mobile est subiectū pncipale Vo
lentibus enim sustinere opinionem Alberti
respondendum est rationibus ante oppositū
hoc modo.

Ad rationes an̄ oppositum ad
primā dicit. ꝙ corpus mobile ↄsideratū ſm
eius cōmunem rationem ⁊ simplicē est subie-
ctum libri phisicoꝝ. ſꝫ consideratū vt contra
ctum ad speciales motus est subiectū ī alijs
⁊ alijs libris partialibus vt in sequenti que-
stiōe apparebit Ad secūdā dicit. ꝙ mobile
contrahit corpus ꝙtum ad rationē formalē
considerandi ⁊ nō ꝙtum ad supposita. ideo
bene dicit corpus mobile vt patuit in distin-
ctione illius opinionis. Ad terciā dicitur.
ꝙ per corpus mobile circūloquimur aliquod
vnū nobis innominatū ſm formalē rationem
sicut dicimus ꝙ coloratū dicitur ens visibile
⁊ lꝫ tale sit aggregatū ex diuersis naturis. ra
tione tn̄ formalis superadditi est scibile ⁊ co
gnoscibile p se. Ad quartam dicit. ꝙ qui-
es habet rationē priuationis. ideo magis di
citur corpus mobile ꝙ corpus quiescibile: vt
dicit Albertus. Vel possum⁹ dicere cū ipo ꝙ
oē corp⁹ phisicū mobile est ſꝫ nō q̇escibile. q̇a
aliquod est perpetuū motus ſm naturam. scꝫ
corpus celeste. Nec est instantia de terra ī cē
tro. q² licet nō moueat motu locali. mouetur
tn̄ motu alteratōnis. q² nihil ē vbi virtutes to
tius spere celestis ex omni parte eā nō cōtin-
gant. oportet ideo alterari terrā a virtutibus
illis. Ad quintam dicit ꝙ corpus mobile
verificat de omib⁹ illis ↄsideratis ī hoc libro in
recto vel obliquo Et hoc suffic ad hoc ꝙ sit sbiectū
Alia questio.

Queritur tercio vtrū per diuisi-
onem corporis mobilis seu entis mobilis cō
uenienter assignetur numerus ⁊ ordo seu di-
stinctio libroꝝ naturalis phie Arguitur ꝙ
nō. nā naturalis phia est vna scientia. Ergo ī
vno libro debet dari ⁊ nō in pluribus. Cōse-
quentia patet q² simplicitati ⁊ vnitati habi-
tus dꝫ correspōdere simplicitas ⁊ vnitas ob
iecti ⁊ p ↄn̄s vnitas libri declarat p vnitatē
sbiecti Secūdo arguit. ī naturali phia agi
tur de mḟris q̄ nec sūt corpora nec entia mo-
bilia vt ē aīa. ⁊ etiā de motorib⁹ orbiū celestiū
de actōibus ⁊ passionib⁹. opationib⁹ entium
mobiliū. ergo ⁊c. Cōsequētia ptꝫ. q² diuisū debꝫ
verificari de mēbris diuidentib⁹ coniunctim ⁊
vniuersalr acceptis. ergo ⁊c. Ad oppositū ar
guit auctē dn̄i Alberti tradentis nobis ordi
nē libroꝝ naturalis phie ex diuisione corpis
mobilis. Arguit etiā rōne. nā scientia acci
pit diuisionē ⁊ vnitatē ab obiecto formaliter
accepto. vt habet p̊mo posterioꝝ. ſꝫ corp⁹ mo
bile vel ens mobile est subiectū totius phie
naturalis. ergo p eius diuisionē pōt haberi nūe-
rus ⁊ ordo ⁊ determinatio libroꝝ totius na-
turalis philosophie.

Pro responsione ad quesitum
sciendū est p̊mo ꝙ q² liber phisicorū siue de
phisico auditu est prim⁹ int oēs libros natu-
ral phie ⁊ gn̄al ad totā phiā vt dictū ē. ideo
conueniens ē cā doctrine ponere in principio
ei⁹ numeꝝ ordinē ⁊ diuisionē libroꝝ toti⁹ na-
tural phie. vt scire possim⁹ qn̄ cōplete ⁊ tota
lit erit nobis tradita totalis naturalis phia.
vt etiā sciamus q̇s sit ordo partiū e⁹ adinuicē
⁊ de quo determinat in vnoq̊ꝫ libro.

Et quo ad hoc ponit conclusio
responsiua ad quesitū. scꝫ ꝙ per diuisionem
corporis seu entis mobilis sufficienter habe
tur numer⁹ distinctio ⁊ ordo omnium librorū
totius naturalis phie. Et conclusio probatur
per rationem post oppositum. Pōt etiam

7

Sufficiẽtia libroꝝ

probari per distinctionez nobis traditam ab Alberto. q̃a corpus vel ens mobile exñs subiectuz totius naturalis pħie potest dupliciter considerari. Uno modo simpliciter ⁊ absolute seu in cõmuni: ⁊ sic de eo agitur ĩ hoc libro phisicoꝝ. Aliomõ põt considerari vt est contractũ ad aliquã materiã particularẽ seu motũ: ⁊ hoc dupl'r q: vel est simplex vel mixtuz Si sit duplex hoc est dupl'r. aut ẽ mobile ad formam. ⁊ sic de eo agitur in libro de generatõne ⁊ corruptõe. vel est mobile ad vbi ⁊ hoc dupl'r: q: vel tale corpus ẽ simplex scd̃m se: ⁊ sic de eo agitur in libro de celo ⁊ mũdo. vl' vt habet ordinẽ ad corpus mobile ad formã in quo causat aliquas impressiones ⁊ h̃ dupl'r q: vel ꝯsiderat̃ habitudo q̃ est corꝑis mobil' ad vbi ad corpus mobile ad formam prout scd̃m ꝓpinquitatez ⁊ distantiã se habent ad inuicẽ ⁊ sic de eo agitur in libro de longitudine ⁊ latitudine terre. in libro de distinctõne climatũ. ⁊ in libro de locis habitabilib⁹ in terra vel cõsiderat̃ impressio quã causat corp⁹ mobile ad vbi. s. corpus celeste in corꝑe mobili ad formã: ⁊ sic de eo agitur in libro de causis ⁊ ꝓprietatib⁹ elementoꝝ ⁊ planetaꝝ. Si vo tale corp⁹ ꝑticulare sit mixtũ hoc est dupliciter. q: vel est mixtũ imꝑfectũ tendẽs in naturam ⁊ spẽm. ⁊ sic de eo agit̃ in libro methaurоꝝ. aut est mixtũ perfectũ in natura ⁊ specie ⁊ hoc dupl'r. q: vel est inanimatũ. ⁊ sic de eo agitur in libro de mineralibus. vel est animatuz. ⁊ tũc q: anima est principiũ formale corporis animati necesse est cognoscere aĩam vt ꝑfecte cognoscat̃ animatũ. aĩa aũt dupl'r cõsideratur. q: vel consideratur scd̃m se ⁊ suas potẽtias quaꝝ ipsa est principiũ. ⁊ sic de aĩa sic cõsiderata agitur in libro de aĩa. Aut consideratur aĩa scd̃m opera que exercet in corpus. ⁊ hoc dupliciter scd̃m ꝙ duplex est ei⁹ opus. quoddam est q̃d exercet per propriaz substantiã ⁊ nõ per potentiam distinctam ab ipsa aĩa ⁊ tale opus seu actus est vita cui opponitur mors. ⁊ de tali oꝑe sic cõsiderato agitur in libro de morte ⁊ vita. ⁊ de lõgitudĩe ⁊ breuitate vite. Aut exercet anima tale op⁹ ꝑ potẽtiã distinctaz ab ea. ⁊ tale opus tripliciter variatur ⁊ hoc scd̃m ꝙ triplex est potentia anime. s. vegetatiua sensitiua ⁊ intellectiua. Opera aũt vegetatiua tria sunt. s. nutrire generare ⁊ augmentare. Et de duobus vltimis sufficienter agitur in libro de generatione. de primo oꝑe. s. nutrire agitur [illegible] nutrimẽto ⁊ nutribili. Opus aũt anime sensitiue est duplex. s. sentire ⁊ mouere scd̃m [illegible] cũ. Op⁹ aũt aĩe sensitiue. s. sentire tripliciter variat̃ scd̃m triplicẽ ꝯsideratõem sensus. Cõsideratur aũt sensus in ꝯparatõe ad animal scd̃m ꝙ ingreditur ⁊ egreditur ipm aĩal. ⁊ h̃ modo agitur ĩ libro de somno ⁊ vigilia. Aut cõsiderat̃ sensus in ordine ad sensibile scd̃m se acceptũ. ⁊ de tali agitur in libro de sensu ⁊ sensato. Aut cõparatur sensus ad sensibile quãto species sensibil' in sensu recepta reducit̃ supra rẽ sensatã ⁊ hoc mõ de sensu ⁊ sentire agitur ĩ libro de memoria ⁊ reminiscẽtia. Aliud aũt opus potentie sensitiue. s. mouere scd̃m locuz est duplex. Quia vel potẽtia sensitiua mouet mutando locũ Aut mouet constringendo ⁊ dilatando corpus in eodẽ loco ⁊ de vtroq; hoꝝ sufficienter agit̃ in libro de motib⁹ animaliuz. nam omne animal mouet̃ aliquo illoꝝ motuuz vl' vtroq;. Preter aũt illos motus inuenitur motus specialis in aĩalibus habẽtib⁹ pulmonẽ qui fit emittẽdo ⁊ attrahẽdo aerẽ ad refrigeriũ cordis. ⁊ d̃ tali agit̃ in libro de inspiratõne ⁊ de aspiratõne. ⁊ ei adiũgit̃ vnus libell⁹ noĩatus de differentia spũs ⁊ aĩe. Opus vero anime intellectiue sufficienter tractatur in libro de anima. ⁊ in h̃ excellit omnes alios libros naturalis philosophie. cui etiã annectitur ⁊ adminiculatur libellus de intellectu ⁊ intelligibili. Omnibus ergo istis cognitis restat in naturali pħia inquirere corpus animatũ. ⁊ omne tale aut ẽ vegetatiuũ tm̃. ⁊ sic agit̃ de eo in libro de vegetabilibus ⁊ plãtis. Uel est vegetatiuũ ⁊ sensitiuuz. ⁊ sic de eo agitur in libris de animalibus. Unde liber de animalibus vltimũ gradũ tenet inter libros naturalis philosophie. Ex oĩbus istis patet numerus ordo ⁊ determiatio. ⁊ etiã materia oĩm libroꝝ totius naturalis pħie. Et hec diuisio ad tres partes p̃ncipales posset reduci. q: tota naturalis philosophia vel est de corꝑe mobili simplici. ⁊ de tali agit̃ in libro phisicoꝝ. ⁊ de celo ⁊ mũdo de generatõe ⁊ corruptiõe de longitudine ⁊ latitudine terraꝝ. de distinctõe climatũ. de locis habitabilib⁹ in terra. de causis ⁊ ꝓprietatib⁹ elemẽtoꝝ ⁊ planetaꝝ Uel est de corꝑe imꝑfecto adhuc existẽs in via ad mixtionẽ. ⁊ de tali agit̃ in libro methaur. Uel est de mixto cõpleto in natura ⁊ spẽ tamẽ inaĩato. ⁊ de

[illegible] agitur in libꝛo de mineralibus. Si vero [illegible] de eo agitur in omnibus alijs libꝛis [illegible] diuerſas rōes. Et ꝑ h̄ ꝑʒ reſpōſio ad q̄ſitū.

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primā negatur prima ꝯſequētia. ⁊ cauſa [illegible] q: licet naturalis philoſophia ſit ſimplex [illegible] habitus ⁊ ſcia. reſpicit tamē obiectuʒ habēs [illegible] quandā latitudineʒ in ſuis partibus ſubiecti [illegible] ītegralibus. ⁊ ide eſt ꝙ rōne talis obie[illegible] omnis ſcientia ſeu habitus quandam la[illegible]tudineʒ importat ⁊ pōt ꝓbari ꝑ vna ⁊ non [illegible] ꝑ alia licʒ incomplete. ſicut homo poſſʒ habere pulcritudineʒ in vno membꝛo ſed nō in alijs. Ad ſecūdā dicitur. licet motoꝛes oꝛbiū ⁊ aīa ⁊ paſſiones coꝛpoꝝ mobilium non ſint coꝛpoꝛa mobilia vel entia mobilia. habēt tamē attributōeʒ ad ens mobile. ⁊ h̄ ſufficit ad illud ꝙ veniant ad conſiderationem naturalis philoſophie. igitur ⁊c̄.

Incipit textus.

Quoniamquideʒ intelligere et ſcire contingit et cetera.

Queritur quarto. vtrum ex cognitōne cauſaꝝ ꝑncipioꝝ ⁊ elementoꝝ contigat ītelligere ⁊ ſcire principiata cauſata ⁊ elemētata. Arguitur ꝙ non. q: ex cognitiōe effectuuʒ ſenſibilium venimus in cognitōem cauſaꝝ. ergo nō ecōuerſo. ꝯſequētia tenet q: alias demōſtratio circularis eſſet poſſibilis. q̄ repꝛobat̄ in pꝛīo poſterioꝝ. Secūdo ſic. Si hoc eſſet veꝝ teneret in oī ſcia. vel in aliqua ⁊ aliqua nō. ſ; nō ē veꝝ de om̄i ſcia nam mathēaticis ꝑſolā foꝛmaʒ demonſtrat. Et ſimiliter gramatica rethoꝛica ⁊ poetria nō ꝓcedūt ex pꝛīcipijs cauſis ⁊ elemētis. ſed ꝓcedūt ex aliq̄bus actib⁹ vel ſignis facientibus fidē ſuſpicionē abhomīatōem vl' delectationē. Nec eſt veꝝ de aliqua ⁊ aliqua nō. q: nō eſt maioꝛ ratio de vna q̄ꝫ de alia. Tertio ſic. nō cōtingit ītelligere pꝛīcipiata cauſata ⁊ elemētata ſed dūtaxat ſcire. ḡ male dicitur ꝙ ex cognitōe ꝑncipioꝝ cauſaꝝ ⁊c̄. cōtingit intelligere ⁊ ſcire cauſata pꝛīcipiata ⁊ elemētata.

Ad oppoſitū eſt ꝑhus in pꝛīa ꝓpoſitione hui⁹ libꝛi dicēdo. Quoniā q̄dē ītelligere ⁊ ſcire cōtingit circa omēs ſcias: quaꝝ ſunt pꝛīcipia aut cauſe aut elemēta ex eaꝝ cognitōne. Et ſubdit ꝓbationē. Tūc em̄ opinamur vnū quodq; cognoſcere cū cās cognoſcimus pꝛimas ⁊ principia ꝑma vſq; ad elementa.

Pꝛo reſponſione ad queſtionē ſciendū eſt pꝛimo. ꝙ vt dicit beat⁹ Thomas Intelligere in pꝛopoſito refertur ad diffinitōes. ex quib⁹ diffinitionib⁹ intelligit̄ vnū diffinitū ꝑ pꝛīcipia cauſas ⁊ elemēta ex quibus cōſtituūt̄ diffinitōnes. ſed ſcire refert̄ ad cōcluſiones demōſtrationū q̄ ſciunt̄ ex ꝑmiſſis ꝯſtitutis ex huiuſmodi diffinitōnibus ꝑus intellectis ſic ꝙ idē ſit pꝛīcipiū intelligēdi diffinita ⁊ ſciēdi cōcluſiones de ipis diffinitis cōſideratiſ ſub rōe ſubiectoꝝ. S; ꝑ pꝛīcipia ītelligūtur cauſe efficiētes. nā cauſa efficiēs maxime noīat ⁊ importat oꝛdineʒ vni⁹ ab alio. qui quidem oꝛdo ⁊ ꝓceſſus ꝑ pꝛīcipiū deſignatur. Sed ꝑ elemēta ſ̄m ſanctū Thomaʒ intelligūtur cauſe materiales. Vn̄ elemen[illegible]ū diffinit̄ quīto methaphiſice. ꝙ ē ex quo componit̄ aliq̄d pꝛimo in ipſo exiſtēte in diuiſibili ſpē in aliā ſpēʒ. ⁊ iſta diffinitio ꝑmo cōuēit materie. Albert⁹ tn̄ vult ꝙ ꝑ elemēta intelligant̄ cauſe intrinſece que ſunt materia ⁊ foꝛma q̄ ſunt due cauſe ingrediētes eſſentiā reꝝ naturaliū ⁊ faciētes eſſe phiſicuʒ: vt habet in ꝑn̄ti paſſu. Sed ꝑ cauſas ipe ꝑhus intelligit foꝛmam ⁊ fineʒ ex quibus res dependēt ſcd̄m eſſe ⁊ fieri. ea em̄ q̄ ſunt extra rē vl' etiaʒ in ipſa re ex quibus nō cōponitur res pꝛimo poſſunt dici cauſe ſed nō elementa. Sed ſ̄m Albertū per cās in ꝓpoſito intelligūtur cauſe finales vltime pꝛopter quas oīa alia ſunt. naʒ vt habet̄. Secūdo hui⁹ finis eſt cauſa cāſarum ne in operib⁹ nature aliq̄d eſt vanū. ſed om̄ia ſunt ꝓpter certū finē. ſine cuius ſcitu nō ꝑfecte ſcitur natura reꝝ. Et ſic pʒ de expoſitōne hmōi terminoꝛū ſcd̄m doctoꝛē ſanctū ⁊ Alber. ⁊ in quib⁹ cōueniunt ⁊ in quib⁹ non.

Vbi ſciendum eſt ſecūdo ꝙ pꝛicipiū eſt in plus q̄ꝫ cauſa ⁊ cauſa q̄ꝫ elementū. nā omnis cauſa eſt pꝛīcipiū. ſed nō cōuertitur. q: pꝛīcipiū importat quendā oꝛdinē alicuius proceſſus vni⁹ ad aliū ſiue illud influat ſiue non. iō aliq̄d eſt pꝛīcipiū q̄d nō eſt cauſa q: nihil influit. Vnde vbi incipit mot⁹ eſt pꝛīcipiū mot⁹. ſed nō cauſa. ſil̄r pꝛiuatio eſt pꝛīcipiuʒ rei ſed nō cauſa. Ad rōeʒ em̄ principij ſufficit negatio āterioꝛis in illo oꝛdie in quo eſt pꝛīcipiū: ſed illud nō ſufficit in rōne cauſe ſ; opoꝛtet ꝙ īfluat. Similit̄ cauſa eſt in plus q̄ꝫ elemētū: q: efficiēs dicit̄ cauſa: ſ; nunq̄ꝫ di

citur elemētuȝ ⁊ similiter finis. Sed soluȝ illa dicunt̃ elemēta ex q̇bus intrinsece ꝯponit̃ res primo. ergo ꝑ elementū vt iam patuit ꝓprie intelligit̃ causa materialis ſm Thomaȝ potest etiam ſm alios intelligi cā formalis.

Sciendum est tertio ꝙ philosophus vtitur illis noībus. s. nomine pricipiorū causaꝝ ⁊ elemētoꝝ disiūctiue ⁊ nō copulatiue. ad denotādū ꝙ nō oīs scia diffinit ⁊ demōstrat per oēs causas. sed solū illa cui⁹ subiectū hȝ oēs causas diffinit ⁊ demōstrat per oēs ⁊ sciētia cuius subiectū hȝ vnā causaȝ vł plures diffinit ⁊ demōstrat ꝑ vnā vel plꝫes. ⁊ gn̄ aliter diffinit ⁊ dmōstrat eo mō quo subiectū ei⁹ hȝ pricipia ⁊ causas. ⁊ q2 ens mobile hȝ oēs causas in om̄i motu realiter. iō ē materia siue subiectum. q2 implicat motū esse sine mobili ꝓpter eius successionē. reqritur etiam forma tanꝙ̄ terminus mot⁹. reqritur efficiēs tanꝙ̄ pricipiū vnde mot⁹. reqritur finis tanꝙ̄ id ꝓpter qđ efficiēs mouet materiā. q2 efficiens non mouet realiter ad formam nisi premoueatur a fine.

Ubi sciendum est quarto. ꝙ in scientia naturali considerātur oēs cause prout referūtur ad esse ⁊ fieri rei naturalis ⁊ etiā ad cognoscere. sciētia ꝟo naturalis docet q̄liter ex hm̄ōi causis fit ⁊ est quelibet res naturalis. Docet etiā qualiter ꝑ hm̄ōi causas contingit cognoscere quālibet rē naturalē ipsaȝ intelligendo in se vel de ea demōstrando ea que ꝑ se insunt. Uerūtamē phisica cōsiderat solū quatuor causas ꝑ attributōem ad motū. iō non considerat causas oīm. sed solū rerū mobiliū. mathematic⁹ vero q2 abstrahit a motu cuius sbiectū est materia sensibilis. iō nō diffinit nec demōstrat ꝑ materiā sensibileȝ iō non cōsiderat efficiēs qđ est pricipiū motus. nec cōsiderat finē ꝑ motū acquisibilem. sed diffinit ⁊ demōstrat ꝑ solā formā ſȝ ꝙ ab ea sumit̃ simplex rei diffinitio. Methaphisicus vero cōsiderat omēs causas oīm reꝝ abstrahēdo tamē a motu ⁊ mutatōē. sed hec referēdo ad esse rei simplicit̃. ideo methaphisicus vniuersaliori rōne multo cōsiderat quatuor cās ꝙ̄ phisic⁹. Uerbi grā. Nā methaphisic⁹ cōsiderat materiā ⁊ formā in rōe potētie ⁊ actus tanquā ꝓ̄ncipia intriseca entis naturalis. Cōsiderat etiā primuȝ efficiēs scđm ꝙ efficiat ꝑ suā simplicē eentiā, sine motu, ⁊ ipsuȝ vltimū finē oīm reꝝ simpl'r ꝓpter ei⁹ firmam bonitatē ⁊ ꝑfectionē infinitā. ⁊ sic methaphisicus cōsiderat efficiēs oīm ⁊ finē oīm q[illegible] cōsiderat phisic⁹. q2 ipē solū cōsiderat efficiens ⁊ finē naturaliū reꝝ. Logicus similit̃ cōsiderat oēs causas nō referendo eas ad es[illegible] rei. sed ostēdēdo. s. quō quelibȝ intrat demonstratōne m ⁊ argumētatōnem. vt habet̃ [illegible]steriorum.

Ubi sciendū est quinto. ꝙ [illegible] sint eadeȝ pricipia essendi ⁊ cognoscēdi [illegible] a priori vt dicit̃ scđo methaphisice. ⁊ sa[illegible] in p̄nti passu. sunt tamē alit̃ ⁊ alit̃ pricipia essendi ⁊ cognoscēdi. quoniā ipsa cōsiderata ⁊ accepta vniuersalit̃ prout sunt in itellectu nostro sunt pricipia cognoscēdi res etiā vniuersalit̃ cōsideratas. Sed ipā eadē pricipia in natura accepta scđm ꝙ sunt agētia vel patiētia determiata ad hͦ enumerata sunt ꝓ̄ncipia realia esse ⁊ fieri reꝝ naturaliuȝ. Et scđm hͦ Auerrois expōit termios q̄stionis dicēs. ꝙ ꝑ pricipia intelligūtur ea q̄ sunt causa cognitōnis sed nō ingrediūtur demōstratōeȝ sicut dignitates prime Sed ꝑ causas intelligūtur illa que demonstratōem ingrediūtur sed sunt inadequata ipsi rei cōcluse. sed ꝑ elemēta intelligūtur pricipia demōstratōeȝ ingredientia ꝓpria ⁊ adequata rei cōcluse. Prior tamē expositio est magis cōformis rōni. q2 phisicus cōsiderat pricipia cās ⁊ elemēta vt sunt essendi ⁊ fiendi principia. ⁊ non solum vt pricipia cognoscendi.

Sit igitur conclusio responsiua ad quesitū. scȝ ꝙ in sciētia in qua sunt principia cause ⁊ elemēta cōtingit intelligere ⁊ scire ex eoꝝ cognitōe principiata causata ⁊ elemētata. In sciētia aūt in qua est alteꝝ tm̄ cōtingit scire alterū tm̄ ex eius cognitōne. Probat̃ cōclusio rōne pħi sumpta ex cōmuni opinione hoīm. Nā vt dicebatur primo posteriorū. ꝙ oēs arbitrātur se scire aliq̇d cū pricipia ⁊ causas primas cognoscūt vsqꝫ ad elementa inclusiue. ergo cōclusio vera. Ex hac ꝓpositōne infert pħs cōclusionē pricipalit̃ intentam scȝ istam. Uolentem determiare de natura necesse ē ꝓ̄determiare de causis ⁊ principijs ei⁹. Hec prima cōclusio hui⁹ ꝓhemij ꝓbatur per illam primā ꝓpositōem q̄ etiaȝ fuit ꝓbata ex cōmuni opinione hominum.

Ad rationes ante oppositum

ad primā dicitur. ꝙ ex cognitōe effectuū sen-
sibiliū venimus in cognitōem causaruꝫ a po-
steriori. Hic vero est ꝑmo de cognitōe a prio-
ri. Secūda soluta est ex dictis Ad hoc aūt
de dyalectica rethorica poetria. rn̄det ꝗ si ca-
piant vt vtētes tūc nō generant sciam. ꝗ dya
lectica opiniones. rethorica ꝑsumptōes. poe
tria delectationē vel errorē. Verūtamē si ca-
piātur vt sunt docentes sunt vere scie haben
tes pricipia ꝛ causas. Ad tertiā dictū ē quo-
modo diuersimode cōtingit intelligere prin-
cipia causata ꝛ elementata. igitur ꝛc̄.

Sequitur text⁹. Innata aūt ē nobis via ꝛc̄.

Queritur quinto. vtrū vniuer-
salia sunt nobis nociora singularib⁹. Argui
tur ꝙ non: qꝛ dicit phus prio posterioꝝ ꝙ sin
gularia sunt magis nota quo ad nos. vniuer
salia simpl̄r. ergo ꝛc̄. Secūdo arguit̄. dicit̄
secūdo methaphisice vniuersalia sunt diffi-
cilima ad cognoscēdum ꝛ a sensu remotissi-
ma ergo ꝛc̄. Tertio arguit̄. diffinitū est no-
tius partib⁹ diffinientib⁹. sed ille sunt magis
vniuersales. ergo ꝛc̄. Quarto sic quia vt ha
bet̄ in textu cōfusa sunt nobis magis nota ꝗ
singularia sunt magis cōfusa vniuersalibus
qꝛ sunt magis cōposita. ergo ꝛc̄ Quīto ar-
guit̄ causa sufficiēs posita eo modo quo suf
ficit producit effectū ꝑfectiorēꝫ quē pōt pro-
ducere. ꝗ intellect⁹ noster cuꝫ suo obiecto est
causa sufficiēs distincte cognitōnis. ergo ꝓ-
ducit cognitōeꝫ distinctissimā ꝙ̄ est spēi spēalis
sime cognitio. ꝛ per cōsequēs species specia-
lissima est nobis notior genere generalissimo
aut subalterno. Vltimo arguitur. Illud est
magis notū nobis cuius singulare potius ꝛ
perfecti⁹ mouet sensum. sed singulare speciei
specialissime poci⁹ ꝛ ꝑfectius mouet sensum
ꝙ̄ vniuersale. ergo vniuersale non est magis
notū nob̄ min⁹ vniuersali ꝗ vniuersale. ꝗ ꝛc̄.
Ad oppositū est phus in textu dicēs. Sunt
aūt nobis manifesta ꝛ certa primū cōfusa ma
gis. posterius ex hijs aūt fiunt nota elemen-
ta ꝛ principia diuidētibus hec. Vnde ex vni
uersalibus in singularia oportet procedere.
ꝛ hoc dicit phus denotādo ꝙ vniuersalia sūt
nociora singularibus.

Pro responsione ad questionē
sciendū est primo. ꝙ postꝙ̄ phus ostendit in
prima conclusione huius libri determinātem
de natura oportere incipere a cognitōne pri-
cipioꝝ causarū ꝛ elemētoꝝ. Cōsequēter ostē
dit ꝙ oportet prius magis determiare de ma
gis vniuersalib⁹ īter hmōi pricipia. ꝛ. ꝗ facit
phs in ꝗ libro phisicoꝝ ī quo determinat de
corpe seu ēte mobili ꝑm se. i alijs libris deter
miat de ptib⁹ entib⁹ seu corpib⁹ mobilib⁹ ad
determiatōeꝫ mot⁹. Jō rōe hui⁹ docꝫ in pn̄ti
ꝓhemio a quibus incipiendū est. s. a notiori-
b⁹ nobis. ꝛ deide ꝙ̄ sūt illa ꝙ̄ nob̄ s̄t nociora.

Sciendum est secundo. ꝙ in co
gnitōe nr̄a intellectia duo sūt attēdēda Pri
mū est ꝙ cognitio nr̄a ortū hꝫ a sensu. ꝓpter
qð prio cognoscit itellectus nr̄ materialia ꝛ
sensibilia ꝙ̄ imaterialia. ꝛ ex cognitōe mate-
rialium ꝛ sensibiliū vēit tandē intellect⁹ nr̄ ī
aliquā cognitōem imaterialiū ꝙ̄ tn̄ sūt magis
nota materialib⁹. Secūdū attēdēdū in co-
gnitōe nr̄a est ꝙ itellect⁹ noster in cognitiōe
nr̄a ꝓcedit de pura potētia in purū actū per
actus medios imperfectos. ꝛ ratio huius est
quia intellectus noster in principio sue crea
tionis est tanꝙ̄ tabula denudata ab omī pi-
ctura in qua nihil ē depictū. vt hr̄ tertio ð aīa
in potētia tn̄ vltima ad omē intelligibile. ꝛ
qꝛ īter purā potētiā ꝛ actū ꝑfectū ꝛ determia
tū mediant actus imꝑfecti potētie ꝑmixti qui
s. sunt actus respectu potētie precedētis ꝛ s̄t
potētia respectu act⁹ sequētis. Jō vniuersa-
lia ꝙ̄ sunt magis cōfusa i potētia ꝛ indistin-
cte cōtinētia min⁹ vniuersalia prius cognoscū
tur ab intellectu nr̄o cōfuse ꝛ indistincte ꝙ̄ mi
nus vniuersalia. ꝛ iste est naturalis modus
intelligendi nostri intellectus.

Quare sit conclusio responsiua
vniuersalia sunt nobis notiora singularib⁹ ꝛ
minus vniuersalibus. Probatur conclusio ra
tione textus, qꝛ non sunt eadē nota nobis et
nature siue simpliciter. sꝫ vniuersalia sunt mi
n⁹ nota nature ꝛ scd̄m se min⁹ vniuersalibus
ꝗ vniuersalia sūt notiora nob̄ min⁹ vniuersali
bus. Minor patet. qꝛ vniuersalia sunt ma-
gis confusa minus vniuersalibus eo ꝙ sub
se comprehendūt confuse ꝛ indistincte min⁹
vniuersalia ipsis actualiora. Vn̄ intētio na-
ture ꝑ pri⁹ terminatur ad spēm ꝛ per se ꝙ̄ ad
quodcūꝙ̄ aliud. licet producēdo prius attin
gātur alij gradus generi. tamē ipi nō sunt pn̄
cipaliter a natura intēti. Vnde iuxta hoc ad
uertenduꝫ ē ꝙ eadē dicit phs eē eadē nūero
nature ꝛ simpl̄r seu hꝫ se. qꝛ quāto aliqd magis
ē i actu ðterminato tāto magis hꝫ vn̄ possit cog
ci eo ꝙ vnūqðꝙ̄ cogscit̄ꝫ ꝙ ē i actu formali sue

essentie. Sed minus vniuersalia sunt mag? in actu determinato ipsis vniuersalioribꝰ ꝛ im- materialia materialibꝰ. ideo minus vniuersa lia ꝛ imaterialia sᵭ simplr̄ nat̄e notiora mate- rialibus ꝛ vniuersalioribus. Nō tm̄ intelligē dū ꝙ natura cognoscat. ſ; qꝛ bm̄ hoc mag? ha bent vnde possint cognosci Verūtamē Al bertus in h̄ passu distinguit de duplici natu- ra. qꝛ natura vno mō dicit̄ rei q̇dditas q̄ ē pri cipiū cognitionis ipiꝰ rei. ꝛ hoc modo substā tie seperate ꝛ species specialissime q̄ habent quidditates magis completas ꝛ formāles sūt cōpletioris nature materialibus ꝛ vniuer salibus. Alio modo dicitur natura causa effi ciēs q̄ ꝓducit res effectiue. ꝛ ista natura bm̄ ipm̄ dicit̄ natura naturās seu operans. ꝛ hec est duplex. nam quedā est vniuersalis cuius- modi est celū cū suis motoribus influentijs ꝛ ꝯstellatōnibus. ꝛ hec ꝑ se intendit esse spe- cificū ꝛ ꝑ accidēs indiuiduū. Alia est natu ra ꝑticularis que dicit̄ forma alicuiꝰ particu- laris agētis. scꝫ forma huiꝰ asini q̄ ꝑ se inten dit indiuiduū. hoc est intendit formā in deter minata materia. ꝛ hoc modo accipiendo na turā singularia sunt magis nota, non ꝙ cog- scat ea. ſ; si cognosceret prius ea cognosceret qꝛ prius cognoscunt̄ fines hijs q̄ sūt ad finē. mo do natura ꝑmo ꝛ ꝑ se intēdit singulare et ex ꝯsequēti vniuersale. Verūtm̄ si capiat̄ na- tura scꝫ celū cū sua aīa methaphorice possu- mus dicere ꝙ etiā cognoscit ꝑmo ꝛ ꝑ se spe- ciē quā primo ꝛ ꝑ se etiā intēdit Deinde ꝓ bat phus ꝯclusionē tribꝰ signis quoꝝ primuꝫ sumit̄ a toto integrali sensibili. ꝛ cum tale to tum integrale sensibile cognitione confusa est nobis notius q̄ꝫ sue ꝑtes. vt priꝰ apprehē dimꝰ domū q̄ꝫ determinate suas ꝑtes cogno scamꝰ. ḡ totū integrale priꝰ ē notū nobis suis ꝑtibus. ꝛ ꝑ ꝯñs ꝯfusa sunt nob̄ notiora. Nec valet si dicat̄ ꝙ totū accipit̄ eq̇uoce ꝛ silr̄ co gnitio. qꝛ totū integrale ꝛ silr̄ totū intelligibi le ꝯueniūt in h̄. ꝙ cōprehendunt omēs ꝑtes suas indistincte ꝛ indeterminate. mō ī vtro- ꝗ cognitio ꝯfusa ꝑcedit cognitionē determi- natā singulaꝝ partiū. Secundū signū est a toto integrali ītelligibili qđ dicit̄ diffinitū. diffinitū em̄ prius est notū cognitōne ꝯfusa ꝑtibus diffinientibus. vt aliquis prius cog- scit circulū q̄ꝫ partes ipm̄ diffinientes. ḡ totū intelligibile vniuersale est prius notū nobis cōfuse suis partibꝰ. Nec valet ꝙ partes diffi nientes sunt vniuersaliores diffinito. [illegible] si ꝯsi derent̄ partes diffinie͂tes bm̄ ꝙ diffinientes sunt tūc habent modū distinguentis ꝛ deter minantis. ideo dicit̄ in textu ꝙ diffinitio resol uit in singula. si tm̄ considerant̄ ille ꝑtes inter se tunc sunt vniuersaliores ꝛ priꝰ cognoscunt̄ cognitione confusa suis diffinitijs. Et ꝑ hoc soluit̄ tercia ratio ante oppositū. Tercium signū est a toto vniuersali sensibili. qꝛ quan- to aliquid est magis vniuersale inter sensibi- lia tāto est prius notū a sensu ꝛ bm̄ temp ꝛ bm̄ locum. Scđm tempus patet ꝑ dec. tionē philosophi. qꝛ pueri primo vocant om nes homīes patres ꝛ omnes feminas matres vocant. et postea aduenie͂te vsu rationis det̄ minās vnū virū esse patrem. ꝛ vnam feminā esse matrē. Scđm locū etiā patet quia quan- do aliquid videmus a remotis partibus iu- dicamus priꝰ cum videmꝰ ꝙ est aliquod cor- pus q̄ꝫ ꝙ sit viuū. ꝛ prius viuuꝫ q̄ꝫ ꝙ sit asinꝰ ꝛ prius ꝙ sit asinus q̄ꝫ determinatus. ergo ad sensum singulare ꝯfusum est prius notū sin- gulari determinato; ḡ signū est ꝙ ita sit in in tellectu.

Tūc sit. Conclusio principal̄ ꝓ

hemij ꝙ ex vniuersalibꝰ nob̄ noto optet ꝓce- dere ad singularia ꝓbat̄. Nam oportet nos ꝓcedere in cognoscēdo a nob̄ notioribus in minus notiora ad magis notiora tm̄ nature: S; vniuersalia sunt magis nobis nota suis singularibꝰ. ḡ ex cognitione vniuersaliū op- tebit nos ꝓcedere in cognitionē singularium hoc est minus vniuersaliuꝫ. Et per hoc patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ aliter capit̄ h̄ singulare. et in libro posterioꝝ. nā hic capit̄ ꝓ minꝰ vniuer sali ꝛ nō ꝓ singl̄ari simplr̄ sicut ī ꝑmo poste rioꝝ accipit̄ ꝓ indiuiduo rei materialis. Ad secundā dicit̄ ꝙ vniuersalia in causando ꝺ q̇ bus videt̄ loq̇ phus ibidē sunt difficilime co gnitōis silr̄ vniuersalia in ꝑdicando distīcta ꝑ differentias ipsas distīctas sūt difficilima. ſ; nō cognitōe cōfusa. Tercia soluit̄ in se- cundo signo. Ad quartam dicit̄. ꝙ non est idē esse confusū ꝛ esse compositū. nam confu sio attendit̄ ex parte partium subiectiuarum compositio aūt integralium. Dicitur etiā ad rationē ꝙ prius est diffinitū cognoscere con fuse q̄ꝫ ipsū explicare ꝑ sua diffinientia vt pa

tuit in tertio signo licet sua diffinientia scd̃m se considerata prius possint cognosci. Ad quintam dicitur: ꝙ causa sufficiens posita eo modo quo sufficit producit perfectiorem effectū ꝙ̄ producere potest sed ꝓducit determinato modo. sed obiectū intellectus nostri naturaliter pri⁹ repn̄tat rez cōfuse ꝙ̄ disticte. iō oz de necessitate ꝙ itellect⁹ noster ꝓcedat de cognitōe ꝯfusa in distictā. Ad vltimā dicit̃ ꝙ indiuiduū spēi fortius ⁊ ꝑfectius mouet sensuz indiuiduis genericis. puta hoc albuz hoc coloratū. nō tamen mouet ꝑ prius. ⁊ similirer de specie. ⁊ genere diceretur. ná spēs ꝑfectius ⁊ fortius apprehendit̃ ab itellectu sed nō ꝑ prius. igit̃ ⁊c̃. Sequitur in textu

Necesse est igitur aut vnum ⁊c̃

Queritur sexto. vtrum Philosophus

naturalis habeat disputare contra negantes sua principia Arguitur ꝙ sic. Habet arguere contra negantes suas cōclusiones. ergo ⁊ contra negātes sua ꝑ̄ncipia. cōsequēria tenet. q: ꝑ̄ncipia sunt euidētiora suis conclusionibus. ergo magis habz defendere sua ꝑ̄ncipia ꝙ̄ conclusiones Secūdo sic q: naturalis phūs hz sustinere sua ꝑ̄ncipia. sz hoc facere non potest nisi probentur ⁊ soluētur rōnes que in contrarium adducūtur. ergo phus naturalis habet disputare contra negātem sua principia alias de ipis videret̃ dubitare Ad oppositū est phus in h̃ pmo

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postꝙ̄ phūs ostendit in prohemio ꝙ determinantē de natura oportet procedere ab vniuersalibus ad singularia. hic consequenter incipit prosequi ea que pertinent ad philosophiam naturalem formando de ipis principijs quinqꝫ questiones quarum prima est. vtrum tm̄ sit vnū principium reruz naturaliuz aut plura ⁊ vtraqꝫ pars habet plures opinātes. quidam eniz eorū ponunt vnū ꝑ̄ncipiuz. quidam vero multa Secunda q̄stio est si tm̄ est vnum principium vtrum ipsum sit īmobile vt ait Permenides ⁊ Mellissus de quorū opinionib⁹ infra patebit. vel mobile vt quidam naturales phi dixerunt quoruz quidaz ponunt aerē esse principiū oīm reruz naturaliuz vt Diogenes. quidam aquam vt Tales. quidam ignem vt Eraclit⁹. alij aliqd̄ mediū inter aerē ⁊ aquā vt vaporez. Nullus vero eorū dixit terrā esse principiū ꝓpter eius grossiciez. Dicebāt eni̅m antiq̄ hmōi principia mobilia. quia per rarefactionē ⁊ condensationem alicuius eoruz dicebant alia fieri ex illis Si sint plura tunc insurgit alia questio. vtrū scilicz sint numero finita: aut numero infinita ⁊ vtraqꝫ pars habet opinantes. ⁊ si sint finita tūc insurgit quarta questio. Utrū sint duo aut tria. aut scd̃m quēdaz alium numerū finitum. Duo vt posuit permenides ignē ⁊ terrā vt dicetur. Tria vt illi qui posuerūt ignē ⁊ aquā ⁊ aerē. terrā autē estimauerunt esse compositam ꝓpter eius grossitiem ⁊ densitatez. alij vero posuerunt quattuor elem̄ta cū duobus alijs scz causalitate ⁊ amicitia. Si ꝑ̄ncipia vero sint infinita insurgit quīta questio. vtruz scilicet ista ꝑ̄ncipia infinita sint oīa vnius generis scd̃m naturam differētia tm̄ figura ⁊ positione ⁊ ordine vt posuit Democrit⁹ dicens infinita corpora athomalia esse principia ⁊ omnia esse eiusdem generis. differentia solū figura ⁊ positiōe ⁊ ordine ꝓpter quā diuersitatē ex ipis dicebat res diuersas causari. aut sint illa ꝑ̄ncipia diuersoꝝ geneꝝ vt posuit anaxagoras qui posuit ꝑ̄ncipia nature esse infinitas ꝑtes minimas. vt minimas partes carnis eē ꝑ̄ncipia carnis ⁊ minimas ꝑtes ossis eē ꝑ̄ncipia ossis ⁊ de h̃ postea videbit̃.

Sciendum est secundo ꝙ Apd̃

ponentes plura principia non est querendū vtrum sint mobilia aut immobilia. quia nullus ponens plura principia potuit ea ponere immobilia cum eniz omnes ponerent contrarietatem in principijs. cōtraria autez sunt que nata sunt alterari. iō in pluralitate principioꝝ nō potuit seruari immobilitas imo posita ꝑ̄ſalitate d̃ necessitate sequit̃ mobilitas.

Sciendum est tertio. ꝙ vt dicit

phūs eadem diuersitas opinionum est circa entia. similiter phi inq̄rentes de hijs que sunt scilicz de entibus querunt quot sunt. vtrum scilicz sint vnuz aut plura ⁊ si multa vtrū finita vel infinita. Et ratio huius est. ná antiqui phi nō cognouer̃t nisi causaz materialē ⁊ parū aut nihil cognouerūt de alijs causis. ponebāt aūt formas naturales esse accidētia sicut artificiales. sicut igit̃ tota substātia artificialium est eoruz materia. ita sequebat̃ scd̃m eos ꝙ tota substantia naturaliū essz eoꝝ materia. iō illi q̄ ponebāt tm̄ vnuz principiū puta aerē putabāt ꝙ oīa entia scd̃m suaz sb̃am erāt

aer. ⁊ sil'r in alijs opinionibus. ⁊ hoc ꝙ dicit phus cuz dicat ꝙ ꝗquirit ex q̇bus sunt q̄ sunt hoc. hoc est inq̇rere primo de pͥncipijs in cō/muni rei naturalis ex q̇bus entia esse dicunt.

Ex quo pz ꝙ q̄ñ q̄runt de entibus verū sint vnū aut plura. eoꝝ inq̇sitio est a pͥcipijs naturalibus. q̇ elementa dicunt.

Sciendum est quarto. ꝙ in na/turali phia supponendum est ꝓ pͥncipio ꝑ se noto oīa aut quedā moueri vt pz ad sensum ⁊ dicit phus in ista suppositōne. aut quedā ꝓpter motores orbium q̇ pñt dici naturales eo ꝙ causant motū naturalē: ⁊ tñ motores tl'es sūt imobiles. Oīa eñ q̄ sunt intra cōcauū or/bis lune sunt mobilia ⁊ motu ad vbi ⁊ motu ad formaz. licz eñ ꝑtes terre circa centrū nō moueātur localiter. sunt tamē mobiles si ponantur extra locum. ⁊ quia sunt mobiles ex/tra locū. iō possunt etiā alterari circa centrū.

Quibus notatis sit conclusio responsiua ad quesitū ꝙ phūs naturalis ex ꝓprio habitu nō habz disputare cōtra negā/tem sua principia. probat primo. Nā geometra nō habz disputare ꝯtra negātes sua principia cū hoc est alteri⁹ scie ꝑticularis. cū geometria sit alicui scie ꝑticulari subalternata sicut musica subalternat arismetice. iō ad Arismeticā pertinet disputare cōtra negantē pͥn/cipia musice. vel q̇ ꝑtinet ad sciam cōmunez scz ad logicā cōmunē quātū ad vsuz. qꝛ logica ꝓbabilē habet viaz ad oīm methadoꝝ pͥncipia. vel hoc ꝑtinet ad metaphisicā rōne formalitatis sui subiecti sic ꝙ ꝑ pͥcipia en/tis inq̇ꝫtuz ens ꝑ ꝑtes ⁊ ꝓprietates eius stabilire pͥncipia oīm scientiaꝝ ꝑticulariū. cuz er/go phisicus simili'r se habeat ad sua pͥncipia sicut geometra. sequit ꝙ non habet disputa/re cōtra negantes sua principia. Secūda rō est qꝛ phisicus non habet disputare cōtra quālibz positōem extraneā ⁊ improbabilez. vt cōtra rōem. Eracliti dicētis nihil posse sciri eo ꝙ oīa dicit esse in motu cōtinuo vel ꝯtra/lia dicentē. Nā quolz ꝓferēte ꝯtria opinionibus sollicitū esse stultū. vt hr̄. i. thopicoꝝ. ⁊ hoc est ꝙ dicit phus ꝙ intēdit ꝗquirēdū. Utrum ens sit vnū imobile. sil'r ē acsi disputaret cō/tra quālibet aliā positōem iprobabilē. ergo phus ex ꝓprio habitu nō hz disputare ꝯ per menidem ⁊ mellissum. qꝛ posuerūt eñ vnum pͥncipium imobile. ⁊ qꝛ negabant motum negabant principium phisicum.

Sit conclusio secunda. ꝙ phisicus naturalis nō hz soluere quālibz rōem sophisticā. sed solū illā que de pͥcipijs naturalib⁹ aliq̇d mēnt. Probat cōclusio duab⁹ rōi/bus phi. Prima est phisicus inq̇ꝫtū phisicus nō habz cognoscere de pͥcipijs aliaruz sciaruz. alias assimilaret ceco nato volēti de coloribus iudicare. ergo phisicus non hz soluere rōem sophisticā assumentē alia pͥncipia a pͥncipijs naturalis phie. aut negantez pͥncipia naturalis philosophie. ergo nō habz soluere oēm rōem sophisticaz. sed solū illā que ex pͥncipijs naturalis phie mentit. Secūda ratio est. in scia naturali supponitur ꝙ entia naturalia mouētur. vel omnia. vel q̄daz: necessariū autē est motum supponi in sciētia naturali sicut supponitur naturā esse in cui⁹ diffinitōne ponitur motus. vt infra dicetur. Ponit ergo talem rationē per similitudinē vt in geometria. nā geometra nō hz soluere rō/nē anthifontis volētis quadratū equare circulo ꝑ diuisionē circuli. negātis tamē i sua ratione lineā circularē esse diuisibilē in semꝑ diuisibilia. sz hz soluere rōem Brisonis volen/tis quadratuz equale esse circulo tamen ad hoc assumētis pͥncipium geometricū. scz ꝙ linee ducte ab eodē pūcto i idē sunt equales. ergo sil'r phisicus habz disputare ꝯtra sumē/tes principia phisica. Nō habz autē soluere negātes pͥncipia vel assumētes alia pͥncipia.

Et pro declaratiōe huius rōis

Sciēdum est quinto. ꝙ briso subtilis ingenij ad ostēdenduz quadratū esse equale circulo infra circulū ꝯstituebat quadratū. cui⁹ latera tāgebāt lineā circuli in quattuor puncta. scz a. b. c. d. ⁊ totū quadratū diuidebat circulū in quattuor ꝑtes ⁊ tūc faciebat talē rōez. linee ducte ab eodē pūcto in idē punctū sunt equales. q̇ latera quadrati infra circulū descripti sunt equalia circulo. ⁊ ꝑ ꝯñs quadratū. Tñ illud pͥncipiū hz veritatē in lineis eiusdē rō/nis. cuiusmōi nō sunt portiones circuli ⁊ latera q̄drati. ostēdere aūt quō ex arcu fieret corda vel ex circūferentia fit diameter circuli est op⁹ maioris inq̇sitōnis ꝑtinēs ad geometriā.

Sed āthiphon rudis negādo pͥncipia geometrie cōstituebat vt prius dictū est quadratū infra circulū. ⁊ tūc supra q̄lībz lat⁹ q̄drati faciebat triāgulum secantē circulū scdm aliquā ei⁹ portōez. ⁊ tūc resultabat figura octo lateꝝ. ⁊ octo āguloꝝ. Et iteꝝ supra q̄libz la

tamen omnino deficiebant in toto nescientes respōdere ꝯfitētes tanꝗ̄ incōueniēs vnū esse multa. Sz qꝛ nō est incōueniēs vnū eē mlta qn̄ vnū ⁊ mlta nō accipiunt vt opposita. vnū em̄ actu ⁊ mlta in actu opponunt̄. s̄ vnum in actu ⁊ multa in potentia nō. ḡ ⁊c.

Dubitatur secundo circa secundam rationē. sc3 vtrum totū ⁊ pars sint vnū actu vel plura. Et videt̄ ꝙ sint plura. qꝛ multa p̄dicant̄ de toto que nō ꝑdicant̄ de partibus. ⁊ ecōtra. ergo plura. Oppositū tn̄ videt̄. qꝛ totū nihil aliud est ꝙ sue ꝑtes simul sūpte. Dicit̄ ad dubiū ꝙ vt habet Albertus ꝙ totū ⁊ pars sic se habent ꝙ totū in forma totius vnit partes siue illa forma sit forma cōtinuitas siue alia sicut corpis compositi ex ꝑtibus diuisibilibus nō continuis. ideo partes relate ad vnam formā vnientē eas sunt vnū in illa siue sint continue siue contigue aut nō. Si aūt partes accipiant̄ s̄m se diuerse ꝑ situm tm̄. vel per situm ⁊ formam partis i. co ꝙ pars non est continua per situm sed solum continuat̄ sicut pars continuat̄ q̄ nō est eundē situm habet cum alia ꝑte per situm autē ⁊ formā sicut partes nō continue vt caro et os. ⁊ hoc respectu si consideret̄ totū ⁊ partes simul sumpte non sunt idem realiter. ⁊ etiam Auerrois loquendo de toto per compositionem facto sic intelligit. Posset tamen dici ꝙ ē verum de omni toto ꝙ partes simul sumpte sunt idē cū toto. differunt tn̄ ratione. ideo aliqua verificant̄ de toto ⁊ non de partibus sic sumptis ꝓpter diuersitatē partiū inter se. si vo ꝯsiderant̄ partes s̄m se differūt inter se ⁊ a toto loquēdo de toto reali. ⁊ sic ꝑz responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā sc3 Mellissi de qua dicit textus ꝙ est magis onerosa Mellissi ratio ⁊ non habens defectum ⁊ non inducens dubitationē assumit em̄ ꝙ contrariat̄ naturalibus principiis. est etiā manifeste falsa. ideo hanc rationē p̄hs improbat ꝗ̄tū ad q̄tuor. Primo qꝛ in prima ꝯsequentia cōmittit̄ fallacia ꝯsequentis a destructiōe antecedētis ad destructionē ꝯsequentis dicēdo qd̄ est factū h3 ꝑncipium ergo ꝙ non est factum non habet principium. Secundū incōueniēs est ꝗ̄tum ad illationē quia nō sequit̄ absolute non habet ꝑncipium ergo est infinitū. quia principiū dicit̄ dupliciter. Vno modo de ꝑncipio temporis ⁊ generationis ⁊ sic accipit̄ cum dicit̄ quod est factum habet principium. Alio modo vt est principium magnitudinis. ⁊ sic sequit̄ ꝙ non habet principiū est infinitū. Tercio improbat̄ ꝗ̄tū ad illationē qua infert̄ est infinitum ḡ immobile. ⁊ ostendit hoc nō sequi dupliciter primo qꝛ aliqua ꝑticularis a q̄ potest moueri in se ipsa ita ꝙ moueat̄ ad locū. Improbat̄ etiā ꝗ̄tum ad motū alteratōnis qꝛ nihil refert infinitū alterari quo ad totū vel partem. Improbat etiā quartam illationē qꝛ si ens est infinitū ꝙ sit vnū. nō em̄ sequit̄ ꝙ sit vnum s̄m speciem licet bene s̄m materiam. Ad secūdam rationē permenidis positam quinto methaphisice dicit̄ ꝙ idem est modus soluendi nam sicut ratio Mellissi assumebat falsas ꝓpositiones ⁊ male concludebat sic ⁊ ratio ꝑmenidis. ostendit enim in simili ꝙ ratio Permenidis nō ꝯcludebat nam forma argumenti non est efficax in omni materia si em̄ accipiamus album loco entis ⁊ ponamus ꝙ album significat tantū vnum ⁊ nō equiuoce dicatur demonstramus sic. quicquid est preter album est non album. ⁊ quicq̄d est nō album est nihil. sed non sequit̄ ꝙ album sit vnum. Primo quia non omnia alba sunt vnum continuum: ⁊ posito ꝙ essent adhuc esset quodammodo multa. ⁊ facilr istud ꝑt adaptari ad rationem Permenidis.

Querit̄ octauo vtrū sola substātia existente ipsa sit per se diuisibilis. Arguit̄ ꝙ sic nam qd̄ ꝑ se habet partes ꝑ se est diuisibile. sed substātia composita ex materia ⁊ forma habet ꝑ se partes. ergo per se est diuisibilis. Secundo sic arguit̄ quicquid est causa cause est causa causati sed substantia corporea est causa quantitatis. que ꝑ se est diuisibilis sed quicquid ꝯuenit cause ⁊ causato ꝑ prius conuenit cause quam causato. ergo diuisibilitas primo ꝯuenit substantie cause quā ꝗ̄titati causate. Tercio sic arguit̄. notum est ꝙ materia nō est tota in vna substantia composita sed est partita in multis ḡ habet partes s̄m se sed ꝙ habet partē ⁊ partem est diuisibile ergo substantia materie diuisibilis est. Quarto arguitur sic subiectum nihil habet de substantialibus ab accidente. sed essentiale est materie s̄m diuersas ꝑtes eius perfici pluribus formis. ergo non habet illas partes a quantitate ⁊ per ꝯsequens nec diuisibili

15

tatem. Quinto arguit᷑ sic generationes et corruptiones sunt infinite sed hoc nō videtur esse veꝝ nisi materia prima sit diuisibilis ī infinitū. g̊ sequit᷑ ꝙ sola existente substantia siue materia sit ꝑ se diuisibilis. In oppositū est ph̄s in rationibus q̄s adducit ꝯtra permenidem ꝛ Mellissum vbi dicit ꝙ si sola substantia esset ipsa non esset finita nec infinita cū nō esset quanta g̊ nec etiā diuisibilis.

Pro responsione ad quesitum

sciendū est primo ꝙ vt habet Albertus q̇dā theologi ƀ concedūt ꝛ dicunt Aristotelez locutū fuisse ſm sensū cum tn̄ ſm ratōnez aliter sit. q꞉ diuisio ſm rationē vt dicunt prius est in substantia. Sed hoc dictū friuolum est q꞉ tūc ph̄s falsum diceret ꝛ suū dictū esset deceptoriū ꝛ nō phisicū. Isti aūt sui dicti assignāt rationē aut credūt. q꞉ dicunt homines fuisse multiplicatos ex vno materiali principio qđ fuit in p̄mo homine qđ licet sit paruū nunquā tamen deficiet generatio q꞉ diuisibile est ī infinitū. nec est diuisibile vt dicunt sicut quātuz q꞉ quantū habet partem extra partem distinctam ꝑ sitū. sed substantia materie non habet partē distinctā ꝑ sitū sed habet partem ī parte ꝛ nō extra partez ꝛ illa ꝑs que est in ꝑte ꝓducit᷑ in generatione sine diminutione partis ex qua educit᷑ ꝑ mltiplicationē materie ꝛ ꝑtiū eiusdē ꝛ sic dicunt genus hūanū fuisse mltiplicatū ex hoc ex generatione. Sʒ hoc cuz videat᷑ dissonū veritati. Ideo aduertēdū est ꝙ vt sufficit ad ꝓpositū duplex reperit᷑ diuisio realis. vna est in ꝑtes eiusdē rationis vt est diuisio continui cuiꝰ quelibet pars est quanta ꝛ eiusdē speciei cū alia puta quelibet pars linee est linea ꝛ de hm̄oī diuisione nō est ad ꝓpositū. Alia est diuisio in partes diuersarū rationū vt diuisio compositi in materiā ꝛ formā. quia materia est pura potentia forma vero est actus. ideo hn̄t diuersas ratōnes speciales. g̊ diuisio substātie in tales partes vocat᷑ resolutio. ꝛ de ista est ratio ƀ ad ꝓpositū.

Sciendū est vltimo ꝙ in titulo

questionis ꝑ solā substantiā possumus intelligere. Primo materiā acceptā ꝑ intellectuz sine quacunq̧ forma essentiali vł accidentali ꝛ isto modo magis proprie in titulo questionis capit᷑. Possumus etiā alio modo intelligere ip̄m compositum de genere substantie cōprehēdēs materiā ꝛ formā p̄scindendo q̄titatē ꝛ isto modo in tali composito non inuenit᷑ distinctio partiū actualis ſm situm ꝛ figuram in actu.

Quo notato sit cōclusio respōsiua

ad. q. sola ex̄nte substantia ƀ ē materia ꝑ intellectū accepta sine q̄cunq̧ forma ip̄a n̄ est ꝑ se diuisibilis. Hec ꝯclusio ꝓbat᷑ nā materia sic accepta sine q̄cunq̧ forma essentiali vł accidentali est oīno simplex. ƀ om̄e simplex ē indiuisibile ꝑ oēm moduz diuisibilitatis igit᷑ ꝛc̄. Secūdo ꝓbat᷑. q꞉ in oī illo qđ habet ꝑtes in q̄s diuidit᷑ necesse est ꝙ ꝑtes inter se differant. q꞉ alr̄s vna esset alia. ƀ ꝑtes materie ſm se ꝯsiderate seclusa om̄i forma nō habēt vn̄ possint differre inter se. q꞉ nō differunt in formis cū non habeant formas. nec in materia. q꞉ ꝯueniūt in materia. g̊ sequit᷑ ꝙ impossibile est materiā seclusa omni forma habere ꝑtes. Unde materia si extenderet᷑ nō partiret᷑ ꝑ formas substantiales. ƀ partiret᷑ in diuersa supposita ꝛ in numeꝝ limitatū ꝑ quantitatez. Tercio ꝓbat᷑ q꞉ ꝓpria passio nunq̄ sepat᷑ a ꝓprio subiecto. ƀ diuisibilitas est ꝓpria passio quātitatis. q꞉ non cōuenit materie seclusa quantitate. g̊ sequit᷑ ꝙ sola existente substantia ip̄a nō est diuisibilis. Sed forte diceret quis ꝯtra hanc ꝯclusionē ꝙ materia intelligitur diuisibilis sicut intelligit᷑ sepabilis a forma. Non em̄ intelligit᷑ sepabilis a forma sic ꝙ aliquo modo separet᷑ ab oī forma. ƀ quia successiue sepat᷑ ab hac ꝛ ab illa. ideo dicitur diuisibilis nō ꝙ diuidat᷑ qn̄ nuda ponit᷑. q꞉ ƀ est absurdū. quia cū materia nō sit separata ab omnibꝰ formis ƀ est ꝓpter sui impfectionē que nō sufficit hr̄e eē sine forma. ƀ diuisio nō accidit materie ꝓpter impfectionē nec accidit ei ex aliquo alio q̄ ex quantitate. Si aūt q̇s velit dicere etiā ꝙ materia patiat᷑ per formas substantiales absq̧ quantitate sicut q̇dam dixerūt in substantijs sepatis ꝛ aīabꝰ. Dicit᷑ ꝙ p̄suppositū est difficilius scʒ intelligentias ꝛ aīas habere materiā ꝙ id ꝙ ꝓbare intēdimꝰ. Et adhuc si ꝯcedat᷑ intelligētias hr̄e materiā absurdū erit ponere ꝑtes materie in intelligentijs ex vna materia esse. ƀ potius vnaqueq̧ intelligentia erit ex sua tota materia constituta: ꝛ nō reducunt᷑ iste particłares materie in vnā materiaʒ eis cōem sicut in totū integrale. ideo nō est simile hoc posito qđ est difficile sicut de materijs horum inferiorum.

Dubitat primo vtrum quantitas distinguatur realiter a re quanta. arguunt aliqui quod non. quia quecunque sunt realiter distincta prima causa potest ea separare et separata conseruare. vt habet articulus parisiensis. ergo si quantitas esset realiter distincta a re quanta prima causa posset separare quantitatem sortis a sorte remanente in esse et in sorte remanente distinctione partium secundum situm et figuram. Oppositum videtur veritas communis esse. quia si quantitas separaretur a sorte impossibile esset saluare situm ordinem et figuram in suis partibus. dicitur etiam in textu si substantia et quantum sunt iam sunt duo que sunt. Ad dubium respondetur quod substantia corporea essentialiter differt a quantitate sua. patet quia substantia corporea et quantitas ponuntur in diuersis predicamentis. sed essentie predicamentorum sunt impermixte. igitur. Ad rationem dubii dicitur quod phisicus naturalis non habet inquirere quid prima causa de sua potentia possit facere quam tamen cognoscit esse infinitam. sed dumtaxat habet inquirere quod possit fieri secundum ordinem seu in quo ordine seruato quantitas non habet separari a substantia materiali. tamen prima causa potest absolute quicquid non implicat contradictionem. quia sua potentia est infinita. ideo in infinitum excedit potentiam naturalem: Dicitur tamen quod si quantitas sortis per potentiam absolutam separetur a sorte manente sorte non maneret in eo distinctio partium situalis quia ista distinctio manet in quantitate. Etiam possumus dicere quod licet ille articulus intelligatur de absoluta et non ordinata potentia intelligitur etiam in illis que necessariam connexionem non habent ad inuicem cuiusmodi non sunt substantia et quantitas.

Ad rationes ante oppositum ad primam dicitur quod quicquid conuenit cause et causato formaliter prius conuenit cause quam causato modo non sic est de diuisibilitate que conuenit formaliter quantitati et causaliter et extrinsece ipsi substantie. Ad secundam dicitur quod materia intelligitur partiri dupliciter. Uno modo per formam substantialem et isto modo partitur in partes diuersarum specierum. Alio modo per quantitatem et sic partitur materialiter. et sic materia sortis partitur contra materiam asini Ad terciam dicitur quod materia nata est perfici per formam substantialem secundum eius essentiam. et est nata etiam per ipsam partiri essentialiter. nata est etiam suscipere quantitatem ad quam de necessitate sequitur diuisio materialis et illud non est essentiale materie. sed accidentale Ad quintam dicitur quod generationes non sunt infinite ita quod materia partiatur de se. sed vt habetur ii. de generatione generationes sunt infinite. quia generatio vnius est corruptio alterius et econtra. et ista est causa perpetuitatis ex parte materie. Sequitur textus.

Queritur nono vtrum quodlibet sit in quolibet. Et arguitur primo quod sic rationibus Anaxagore. quarum prima sumitur ex communi opinione omnium philosophorum scilicet quod ex nihilo nihil fit. in hoc enim conueniunt omnes primi philosophantes. ergo omne quod fit: fit ex aliquo .i. aliquo in quo preexistit in potentia. sed quodlibet fit ex quolibet ergo quodlibet preexistit in quolibet. Secunda ratio que videtur esse probatio antecedentis prime consequentie. contraria fiunt ex alterutris sicut ex calido fit frigidum. ergo a fortiori quodlibet aliud fit ex quolibet alio. et cum omne quod fit preexistat in illo ex quo fit sequitur quod quodlibet sit in quolibet per locum a minori ad maius. quia si contraria fiant ex alterutris a fortiori et alia que non sunt contraria. nec potest dici vt dicit idem Anaxagoras quod illud quod fit fiat ex nonente. In oppositum est philosophus in hoc impugnans Anaxagoram.

Pro responsione sciendum est primo quod postquam philosophus improbauit opiniones illorum de principiis rerum naturalium qui de natura non naturaliter locuti sunt. quia negauerunt motum. prosequitur opiniones eorum qui de natura naturaliter locuti sunt concedentes motum qui est principium omnium rerum naturalium. ideo ipsos vocat philosophus phisicos et naturales.

Pro quo sciendum est secundo quod isti naturaliter loquentes diuisi sunt in duas sectas quia quidam posuerunt tantum vnum principium materiale. siue hoc esset vnum de quatuor elementis. puta ignem vel aerem vel aquam quia terram nullus posuit solam propter eius grossitiem. siue illud principium esset medium inter ipsa. aere densius et igne subtilius. et a tali principio dicebant multa generari secundum raritatem et densitatem. vt qui ponebant aerem principium ex rarefactione ipsius generabatur ignis, et ex ipso condensato generabatur aqua rarum. n. et densum sunt contraria et reducuntur ad excellentiam et defectum sicut ad quedam vniuersalia

Quantitas

ra. nā densum est q̄d habz multum a materia sub ꝑua quātitate. rarū aūt econtra quod habet parum de materia sub magna quātitate. ideo illi cōcordant cuz Platone qui ponebat magnū ⁊ paruū esse principia que etiam ꝑtinēt ad excellentiā ⁊ defectuz. sed illi differūt a Platone. quia Plato posuit magnum ⁊ ꝑuum ex parte materie eo ꝙ ponebat vnū principiū formale scz ydeam. isti vero antiqui naturales ponebant contrarietatez ex parte forme. qz ponebant primū principiū vnam materiam ex qua multa constituūtur. Alij vero phi posuerunt plura principia materialia. et non tm̄ vnū inter quos Anaximander posuit oēs res prefuisse in quodā chaos ex quo res abstracte sunt ⁊ segregate. ⁊ ꝯformiter posuerunt Anaxagoras ⁊ Empedocles. sed differebant in duobus. Primo quia empedocles ponebat circulatiōez quādā ꝯmixtiones ⁊ segregatiōes. ponebant em̄ mundū multotiēs esse factum ⁊ etiā totiens esse corruptū. ita ꝙ mundus corrumpebatur amicicia oīa in vnū confundente. ⁊ generabaꝛ lite distinguēte illa simul congregata. ⁊ sic cōfusioni succedit distinctio ⁊ sepatio. Sz Anaxagoras dixit semel mūduz esse factum tm̄. ita ꝙ in principio oīa erant cōmixta in vnum. Sed intellectus qui incipit extrahere ⁊ segregare nunꝙ̄ cessabit hoc facere ita ꝙ nunꝙ̄ erunt omnia cōfusa in vnum. Differunt secūdo in hoc. quia Anaxagoras posuit principia esse ꝑtes similes ⁊ contrarias sicut posuit infinitas partes carnis ⁊ infinitas ꝑtes ossis ⁊ infinitas partes aliorum similes quorū tamē est cōtrarietas inter se. sicut partes ossiuz cōtrariātur ad ꝑtes sanguis scd̄z humidū ⁊ siccū. Empedocles posuit ista q̄ cōiter dicūtur elementa.

Sciendum est tertio. ꝙ Anaxagoras posuit principia vniuscuiusq̧ rei eē infinita. Posuit secundo quālibet rē esse in qualibet. ⁊ in quālibet segregabilē. Et cū ab eo querebatur quare vna res nominatur vno nomine magis ꝙ̄ alio Respōdebat ꝙ in vnaquaq̧ re est aliq̄d suꝑhabūdās a quo res dz denominari. qz illd̄ videbaꝛ ei esse materia totiꝰ rei. Posuit etiā ꝙ q̄dlibz fiebat ex quolibz ꝑ segregationē. ita quod simpliciter nihil aliud pōebat ꝙ̄ segregari. Et quarto pōebat ꝙ libz sit ex sibꝫ scd̄m spēm. ⁊ iuxta h̄ ponunꝛ quattuor conclusiones que in textu sunt vna principalis.

Conclusio prima. impossibile ē principia rei naturalis esse infinita. Patet cōclusio duabus rationibus textus. Quia cognoscere arbitramur vnūquodq̧ cuz cognoscimus ex qualibus sit ⁊ quantis. sed si principia alicuius compositi sint infinita impossibile est cognoscere illud cōpositum. Minor pz qz infinitū inꝙ̄tuz hmōi est intellectui ignotum. Secundo probatur conclusio. si ꝑtes alicuius totius non habeant determinatam ꝙ̄titatem neq̧ totum. qz quantitas totius est ꝙ̄titas partium. ergo a destructōne cōsequētis si totum habeat distinctam ꝙ̄titatem ⁊ q̄libet eius pars. sed quodlibet totuz naturale vt animal ⁊ planta hz determinataz magnitudinē ⁊ paruitatē extra quā nō reperiꝛ aliater. ergo quodlibet istoꝝ vt os ⁊ caro que sunt ꝑtes animalis sunt determinate ꝙ̄titatis. Ex quo sequitur ꝙ dabilis est minima caro. nec potest esse aliqua pars carnis insensibilis ꝓpter ꝑuitatē vt dicebat Anaxagoras. ⁊ h̄ considerando carnem scd̄m esse phisicum. quia si diuideretur caro scd̄m eē mathemathicū ⁊ h̄ scd̄m ꝙ quantum posset diuidi in infinitum. sed phus considerat formam naturalem req̄rentē determinatā materiaz: vt dictum est.

Conclusio secūda que ponitur in textu vt tertia ratio. Nō quodlibz est in q̄dlibet. Probatur tribus ratiōibus. Prima detur aqua finita sicut prius dicebatur in precedenti. ergo si ab ea segregatur caro. ergo generatōe facta ꝑ segregationē stabit segregatio vel nō. si stabit ergo in residuo aque nō est caro. ⁊ sic habetur intentū. ⁊ cum aqua sit finita vt patebit ⁊ quodlibet finitū per ablationē finiti multotiēs factam tandē consumitur finaliter. ergo stabit segregatio. ⁊ sic haberi videtur intentum. Verūtamen aduertendo ꝙ finitum non consumitur nisi per ablationē ꝑtium equalium vt habetur in textu. non em̄ incōueniens est ꝙ in aliquo finito sint infinita inequalia si attendatur ratio quātitatis. nō si diuidatur continuum in ꝑtes eiusdē ꝓportionis ⁊ non quantitatis eiusdē ꝓcessus ibit in infinitū. Secunda ratio. dabilis est minima caro. ꝗ ab ea aliq̄d ē segregabile vꝛ nihil si nihil hꝛ intētuz. si aliq̄d cū oīs ꝑs sit minor toto erit dādū minꝰ minimo. ꝗ ex quolibz nō pōt fieri q̄dlibet. Tertia rō si sic seq̄reꝛ ꝙ in

aliquo corpore finito essent infinita corꝑa vt sanguis ⁊ caro ⁊ os ⁊ in qualibet illaꝝ partium etiā ⁊ sic essent infinities infinita ⁊ ꝙ infinita essent equalia vni finito.

Cōclusio tercia ꝙ quodlibet nō est segregabile a quolibet. Patet naʒ nullū accidens segregabile est a subiecto. g̃ sequitur ꝙ cū accidēs aliquo modo dicat̃ ꝫ non id qđ segregat̃. ⁊ si intellectus ꝫ intelligat talis intellectus est intendens impossibilia.

Conclusio quarta ꝙ non quodlibet fit ex sibi similibus. Probatur quia licet empedocle videbat̃ ꝙ ex multis guttis fiebat torrens ⁊ ex multis aquis fiebat aqua ⁊ ita credidit esse in oībus. tm̄ in ꝫ nō recte sēsit. q꞉ q̄dā lʒ ex sibi ḡnant̃ ⁊ in ip̄a resoluunt̃. vt lutū in luta. tm̄ nō est sic in oībus. nā quedā generant̃ ꝑ alteratiōnē ex dissimilibꝰ sicut later ex luto q̄dā generant̃ ex vnione nō sibi similiū. vt domus nō ex domibꝰ. ꝫ ex lignis et lapidibus. Et sic ptʒ respōsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dicit̃ ꝙ lʒ sint ex ente in potētia et nō in actu. nō tamē quodlibet fit ex quolibet īmediate sicut ex grano frumenti nō generat̃ oliua īmediate. ꝫ quodlibet fit ex eo ꝙ est in potentia quale ē efficiēs ī actu. Ad secūdā dicit̃ ꝙ ꝯtraria nō sunt formaliter ex alterutri ꝫ materialiter tm̄. q꞉ eoꝝ est eadem materia Licʒ em̄ aliqui philosophi posuerūt īmediate formas oīm creatas nō tamē quodlibet ex quolibet fieri scʒ īmediate. ꝫ quodlibet ex determinata materia. ideo Albertus posuit formas inchoari in materia q̄ ꝑ virtutē agentis potuerant in materia deduci. Sequit̃ textus. Om̄es igit̃ principia ꝯtraria faciunt

Querit̃ decimo vtruʒ principia rerū naturaliū sint ꝯtraria. Et arguitur ꝙ nō. nā sunt priuatiue opposita. g̃ non sunt cōtraria. antecedens ptʒ nam vnū vocat̃ priuatio ⁊ aliud forma. Secūdo arguit̃ principia reꝝ naturaliū sunt substantie. g̃ nō sūt cōtraria. ꝯsequentia tenet. q꞉ substantia substātie nō est contraria nec ꝯtrariat̃. q꞉ contraria sunt accidentia actiua ⁊ passiua adinuicē. cū g̃ substantia non sit actiua nec passiua sequit̃ ꝙ p̄ncipia nō sūt ꝯtraria Tercio arguit̃. cōtraria sub eodē genere sūt posita. ꝫ genus est principium eoꝝ que sub ipso ponunt̃. ergo si principia reꝝ naturaliū sint contraria sequit̃ ꝙ erunt principiata qđ est ꝯ naturā Quarto sic corꝑa celestia sunt res naturales. Sed tm̄ eoꝝ principia nō sunt ꝯtraria vt habet̃. ij. de celo ⁊ mūdo. g̃ nō oīm reꝝ principia sunt contraria. In oppositū est ph̄us in primo capitulo huiꝰ libri dicens. Omnes igit̃ principia contraria faciunt.

**Pro responsiōe ad quesitū sciēdum est primo ꝙ postq̄ ph̄us posuit opiniones philosophoꝝ de principijs nature ⁊ improbauit opiniones Permenidis ⁊ Mellissi soluendo eoꝝ rōnes. improbauit etiā opinionē Anaxagore naturaliter loquētis. Incipit ꝫ inquirere veritatē circa principia naturalia ꝑ modū disputatōnis ex ꝓbabilibꝰ ꝓcedēdo. ⁊ postremo demōstrat veritateʒ demōstratiue. Primo inquirit de ꝯtrarietate principioꝝ et secūdo de numero eoꝝ.

**Sciendum est secundo ꝙ omnes philosophi posuerūt ꝯtrarietatē principioꝝ ⁊ ꝫ manifestat ph̄s ꝑ tres opiniones antiquoꝝ. quidā em̄ dixerūt nō naturalr̄ loq̄ntes ꝙ totū vniuersū est vnū ens īmobile sicut ꝑmenides dicit ꝙ om̄ia sunt vnū ꝫm rationeʒ ꝫ sunt plura ꝫm sensū. ⁊ inq̄tū sunt plura ponebat esse ꝯtraria p̄ncipia. scʒ caliduʒ ⁊ frigidū. ⁊ calidū attribuebat igni frigidum terre.

Secūda opinio fuit alioꝝ ph̄oꝝ naturaliū qui posuerūt vnū principiū naturale mobile ⁊ dicebant ꝙ ex eo fiebant alia ꝫm densitatē ⁊ raritatē ⁊ sic ponebant raꝝ ⁊ densū eē p̄ncipia. Tercia fuit opinio eoꝝ qui posuerūt plura principia inter quos Democritus posuit fieri res ex indiuisibilibus corporibꝰ q̄ q̄deʒ corꝑa adinuicē ꝯiuncta in ipsoꝝ ꝯtactu inter se quasdā vacuitates relinquebant. ⁊ hm̄ōi vacuitates vocabant poros. vt habet̃ p̄mo de generatōe. sic oīa corpora ponebant cōposita ex firmo ⁊ inani. scʒ ex pleno ⁊ vacuo. et attribuebāt plenū enti. ⁊ vacuū nō enti. Licet etiam corꝑa indiuisibilia om̄ia essent vniꝰ nature tm̄ ex eis dicebat diuersa constitui ꝫm diuersitatē figure positionis ⁊ ordinis. ideo ponebat principia cōtraria que sunt in genere figure. scʒ rectū ⁊ angulare ⁊ circulare. Posuit etiā cōtraria q̄ sūt in genere ordinis. scʒ priꝰ ⁊ posterius de quibꝰ tm̄ non est mentio in lr̄a

Ex quibus ptʒ ꝙ omnes philosophi posuerunt principia contraria. De opinione aūt

ma principia. Tertia rō est illud ꝙ pōt fieri
ꝑ finita magis ponēduȝ est fieri ꝑ finita ꝙ̄ ꝑ
infinita rō eoꝝ q̄ fiunt per naturaȝ meliꝰ assi-
gnatur per finita ꝙ̄ infinita. propter qð dicit̄
Empedocles melius in oībus loquēdo po-
nens principia finita ꝙ̄ Anaxagoras qui po
suit principia infinita. ergo principia rerū na
turaliū non sunt infinita. Quarta rō contra
ria prima sunt prima principia. ergo si princi
pia sint infinita oportet omnia contraria esse
prima. sed hoc est falsum. quia nō omnia cō
traria sunt prima. modo sola prima cōtraria
sunt principia q̄ contraria. sunt principia etiā
non debēt fieri ex alterutris. sed quedā cōtra
ria vt dulce ⁊ amarum fiunt ex alterutris ⁊
etiaȝ ex alijs. non ergo pricipia sunt infinita.
Ex quo cōcludit pħs vltimo ꝙ pricipia non
sunt vnū tm̄ nec infinita. Et aduertēdū iux-
ta hoc vt dicit scūs Tho. ꝙ pħs hic disputa-
tiue procedit ex ꝓbabilibus assumēdo ea q̄
pluribus videntur que non possunt esse falsa
scðm totū sed ꝫm partē sunt vera. verum est
ergo ꝙ cōtraria quodāmodo fiūt ex seinuiceȝ
vt supra ostensuȝ est si sumatur subiectū cum
cōtrarijs. quia id qð est albū postea fit nigrū
tamē ipa albedo nunꝙ̄ cōuertit̄ in nigredinē
sed quidam antiquoꝝ ponebāt ꝙ nec etiā co
assumēdo subiectū prima cōtraria fiunt ex se
inuicē. Unde Empedocles negabat elemen
ta fieri ex se inuicē. ideo hic pħs signanter nō
dicit calidū fieri ex frigido. sed dulce ex ama
ro. ⁊ album ex nigro.

Ponitur cōclusio tertia. ꝙ pri

cipia cuiuslibet rei naturalis sunt plura duo-
bus. Probat̄ duabꝰ rōnibus textus. Prima
ꝯtraria nō sunt nata agere aut pati ad inuicē
nisi sit aliquid deferēs actiones ⁊ passiones
eoꝝ. vt raritas non facit densitatē nec cōcor
dia facit discordiā nec patitur ab ea nisi sit a-
liquid deferens trāsmutationē taliū cōtrario
rū. ergo preter duo contraria necesse est pone
re tertiū materiale sustinens actōnes ⁊ pas-
siones contrarioꝝ. vt caliditas nō conuertit
frigiditatē in seipam. sed bene trāsmutat sub
iectum frigiditatis in calorem. Secūda rō
Primuȝ principiū nō pōt esse accidēs de sub
iecto dictū cū subiectū sit pricipiū accidētis
qð de eo ꝑdicatur nam tale est prius eo. g̃ si
primū pricipiū simpl̄r diceret̄ de subiecto vt
accidēs tūc primi pricipij esset pricipiū sed si
ponant̄ sola ꝯ̄ria esse pricipia erūt contraria
dicta de subiecto. ⁊ ꝑ ꝯsequēs sequit̄ ꝙ prin
cipij erit principiū qð est incōueniēs. oportȝ
ergo ꝙ preter duo principia que sunt duo cō
traria ponendum sit alterū qð sit eoruȝ subie
ctuȝ. Potest poni tertia rō que talis est. Om
ne qð non est principiū oportet esse ex princi
pijs. si ergo sola cōtraria sint pricipia seq̄tur
cū substātia nō sit cōtraria substātie ꝙ substā
tia sit ex nō substātijs ⁊ sic qð nō est substan
tia est prius quā substātia: quia qð est ex ali-
quibus est posterius eis. hoc aūt est impossi-
bile. nā primū genus entis est substātia q̄ est
ens ꝑ se. non ergo potest esse ꝙ sola cōtraria
sint pricipia sed oportet ponere aliqð tertiū
Hanc etiā cōclusionē probat pħs testimonio
omniū pħoꝝ antiquoꝝ ponētiuȝ vnū mate-
riale pricipiū aut plura qð vel q̄ ponebāt esse
subiectū vel subiecta aliq̄bus cōtrarijs. ⁊ sic
ponebāt ad minus tria. sed differebant vt ꝑ
dictū est. nam cōsiderantes materiā diuersifi
cari ꝫm diuersas formas posuerūt duo prici-
pia. vnū ex ꝑte forme quod est pricipiū agē-
di. ⁊ vnū ex ꝑte materie q̄ est pricipiū pacien-
di. Alij autē non cōsiderātes multa esse indi
uidua in vna specie ꝫm diuisionē materie po-
suerunt vnum principium formale ⁊ actiuuȝ
⁊ duo materialia esse passiua.

Conclusio quarta. scȝ ꝙ princi

pia naturalia non sunt plura tribus. ꝓbat̄ tri
bus rōibus. Quarū prima est. qð potest fie
ri per pauciora supfluum est fieri ꝑ plura. sed
tota rerū naturaliū generatio pōt cōpleri per
vnū tm̄ pricipiū materiale ⁊ duo formalia po
nēdo ꝙ ad paciendū sufficit vnuȝ materiale
pricipiū ⁊ ad agendū sufficiūt duo cōtraria:
Minor pȝ. nā si essent quattuor prima cōtra
ria ⁊ due cōtrarietates oporteret vnā ꝯ̄rieta
tē habere vnū subiectū ⁊ aliā aliud subiectū
sed positis duobꝰ cōtrarijs in vno subiecto
res pōt fieri ꝑ mutatōem illoꝝ in vno subie-
cto. ergo alia ꝯtrarietas supfluit. Secūda si
plura sint principia ꝙ̄ tria oportet esse plures
primas ꝯtrarietates qð est impossibile. q: cō
trarietas prima ē ꝑmi gñis scȝ substātie. mo
do oīa cōtraria q̄ sunt in genere substātie non
differūt genere sed se habēt sicut prius ⁊ po
sterius. q: in vno genere est tm̄ vna prima cō
trarietas ad quā vidētur reduci omnes alie.
illa autem prima cotrarietas dicitur opposi-

[..]o differentiarum primarum diuidentiū primum genus. Et iuxta hoc aduertendū ꝙ illud probabiliter dictum est. scʒ ꝙ in substantia nō sit [c]ontrarietas. ⁊ ꝙ in substātijs sit vna prima [c]ōtrarietas. quia si accipiatur illud qđ est substātia nihil est ei cōtrariū. si aūt accipiant differētie formales ei⁹ ibi inuenit cōtrarietas cōmuniter dicta ꝙtū ad cōmunē radicē cōtrarietatis que est excellētia ⁊ defect⁹. naʒ vna differentiarum se habet vt defectus ⁊ alia vt excellens. Si etiam extendat substantia ad principia eius realia inter ipa principia repentur contrarietas Ex oib⁹ istis rōnibus ⁊ conclusionibus ꝓbabiliter pōt concludi ꝙ tria sunt principia rerum naturalium quod postea demonstratiue terminabitur.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit ꝙ infinitū dupl'r dicit. Uno modo vt est passio determinati generis puta ꝙtitatis. ⁊ hoc mō dicit infinitū scđʒ magnitudinē multitudinē vel durationē. ⁊ hoc mō capiendo infinitū materia est infinita. Alio mō capit vt est passio entis nō determinati. ⁊ hec duplex est. q̃ quedaʒ est infinitas cōsequens formā que est sic ꝑfecta ꝙ oēm perfectionē in se cōtinet. ⁊ hoc mō sola prima causa dicit infinita. Alia est infinitas subiectiua. ⁊ sic substātie separate etiā dicerent infinite suo mō. q̃ nō determiantur ad cōditōes materiales. iō dicit in de causis ꝙ intelligētie finite sunt superius. q̃ habent causam sui esse distinctā ab essentia i qua recipiūtur. sed sunt infinite inferius. q̃ nō suscipiūtur in materia. ⁊ tale infinitū cōsequēs formaʒ arguit ꝑfectionē in rebus ⁊ maxime in prima causa. Alio modo dicit infinituʒ materialiter qđ scʒ dicit materiam nō determinatā ad aliquā formam finientē ipam ad certā spēm. ⁊ sic materia dicit. infinita ꝙtum ad specieʒ. q̃ nō hʒ vnā possit reduci ad spēm. De hac tamē īfinitate trāscendēti insequēti materiam vel formā nō est ad ꝓpositum. sed de infinitate scđm qualitatē. Ad secūdaʒ dicitur ꝙ rerum naturaliū in numero cōsideratarū sunt infinita pcipia ⁊ numero distincta. sed in vniuersali cōsideratōe sunt tria principia naturaliter cōsiderata ⁊c.

Queritur duodecimo. vtrū cuiuslibet rei naturalis sint tria pcipia. scʒ materia ⁊ forma ⁊ priuatō.

Arguit ꝙ nō q̃ qđ non est nullius est principiū. sed priuatio est ꝑ se non ens. ergo non est principiū rei naturalis. Secūdo arguit ens per accidēs in nulla sciētia debet tractari. sed priuatio est ens ꝑ accidens ergo de priuatione nulla debʒ fieri mētio. Tertio arguit materia ⁊ priuatio sūt vnū numero. ergo priuatio nō debet numerari distinctū principiū cōtra materiā. Quarto arguitur quattuor sunt cause ꝑ se cuiuslibʒ rei naturalis. ergo sunt quattuor pcipia per se vl' plura. tenet cōsequētia. q̃ oīs causa est principiū lʒ nō econtra. In oppōitū ē pħs

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postꝙ pħs processit disputatiue siue dyalectice ad inuestigandū naturam principiorū ⁊ numerum eorūdem. in hac parte procedit ostensiue determinādo numerum principiorum ostendendo de necessitate tria principia omnium rerum.

Sciendum est secundo. ꝙ pħus

ad hoc inuestigandum ponit vnam diffinitōneʒ. q̃ fieri dupliciter dicitur Uno modo q̃ aliquādo dicimus fieri aliquid ex alio. ⁊ h̄ est fieri scđm esse substātiale ⁊ simpl'r. Aliquando dicimus alterum fieri ex altero ⁊ hoc est fieri accidētale. propt' h̄ dicit pħs ꝙ mutatio habet duos terminos. sed illud cōuenit differenter eo ꝙ terminus alicuius mutationis vl' factionis pōt accipi vt simplex vel vt cōpositū aliquādo eīn dicim⁹ homo fit musicus. ⁊ tūc duo termini factōnis sunt simplices. ⁊ similiter dicimus nō musicus fit musicus. ⁊ siliter nō musicus homo fit musicus homo. ⁊ vterqʒ terminus illorum est compositus aliquando stat ꝙ alter est compositus ⁊ alter simplex. ⁊ dicitur termin⁹ simplex quādo importat simplicē formā vel simpliceʒ priuationē sine materia. sed dicitur cōpositus terminus quando cū forma vel priuatōe importat materiam.

Sciendum est tertio. ꝙ in expli

cando mutatōnes rerum vtimur duplici mō loquēdi. quia vt dicit pħs quādoqʒ dicim⁹ hoc fieri hoc. ⁊ quādoqʒ ex hoc fieri hoc. ⁊ cā huius diuersitatis est. nā hec ꝑpositio ex importat originem motus. in quo quideʒ origine sꝑ aliq̄d abijcitur ꝙ est priuatio forme ad quaʒ est motus ⁊ semꝑ aliq̄d manet scʒ subiectū siue materia. ideo quando ex parte termini a quo insignando aliquā mutationē accipim⁹ aliquaʒ priuationē tm̄ tunc vtimur illa prepositione ex. vt dicendo. ex non musico fit musi

cum. Sed quãdo ex parte termini a quo ex-primimus subiectũ sine priuatiõe dicim⁹ hoc fieri vt cum dicimus homo fit musicus. Et si aliquãdo vtamur illa ꝑpositõne ex cuz exprimimus subiectũ hoc cõtingit. quia cũ subiecto intelligit᷑ priuatio. vt si dicimus ex ere fit statua nos intelligimus in ere priuationez figurationis statue. ⁊ similiter quando dicim⁹ sic accipimus priuationẽ sine subiecto ⁊ vtimur recta locutõe homini ꝑ ꝙ̃to in priuatiõe subiectum intelligitur: vt in musico intelligit᷑ homo. dicẽdo ꝙ imusicũ fit musicũ. Quãdo vero pro termino a quo accipimus subiectuz cuz priuatõne contrarij vtimur vtroqꝫ mõ loquẽdi. naz rõne priuatõis que abijcit᷑ vtimur hac ꝑpositõe ex. ⁊ rõne subiecti qd̓ semꝑ manet vtimur recta locutõe. sicut aliquãdo dicimus ex hoĩe imusico fit homo musicus. Aliquando dicimus ꝙ homo imusicus fit musicus. Ex hoc infert pħs cõtra platonẽ ꝙ licet subiectuz siue materia ⁊ priuatio sint vnũ numero. differũt tamẽ rõne. qd̓ ꝑbat duplici rõne. Prima est illa que sic se habẽt ꝙ in termino mutatõnis vnũ abijcitur. ⁊ reliquũ permanet distinguũtur ad minus ₛm rationem. sed sic est in materia ⁊ priuatione. vt cum homo imusicus fit musicus abijcio imusicũ quod est priuatio ⁊ manet hõ. g̃ ad minus materia ⁊ priuatio distinguũtur rõne. Secũda rõ est. illa que sic habẽt ꝙ diuersis modis loquẽdi vtimur eis ad minus rõe distinguũtur. ₛꝫ materia ⁊ priuatõe vtimur diuersimode sine medio in mutatõibus. q꞉ rõne materie ꝑmanentis vtimur recto. sed ratõne priuatõis abiecte vtimur obliquo vt dicẽdo ex hoc fit h̃. ergo materia ⁊ priuatio ad min⁹ rõe distinguũtur.

Quare sit conclusio responsiua ad quesitum. ꝙ cuiuslibet rei naturalis sũt tria principia. Probatur conclusio. Illa sunt pricipia rei naturalis q̃ necessario cõcurrunt ad esse ⁊ fieri eius. sed ad fieri ⁊ esse cuiuslibꝫ rei naturalis necessario cõcurrunt illa tria. ergo cõclusio vera. minor pꝫ. q꞉ in vnũ fieri necessario cõcurrit id qd̓ determiat ipm fieri. ⁊ h̃ est forma ⁊ id cui attribuit᷑ fieri qd̓ est subiectũ ꝙ licꝫ sit vnũ subiecto est tamẽ duo scd̓m rõem vt iam probatum est. ergo in omni esse ⁊ fieri rei naturalis concurrunt subiectum forma ⁊ priuatio siue contrariũ forme. ⁊ q꞉ in cõtraria oppositõne saluabat᷑ priuatiua possumus dicere ꝙ in omni fieri tã accidẽtali ꝙ̃ essentiali omne qd̓ fit fit ex priuatõne. ⁊ sic priuatio est pricipiũ rei naturalis. nã fieri substãtiale ꝓprie nõ est inter cõtraria eo ꝙ in substãtia nõ est ꝑfecta cõtrarietas. sed tale fieri est inter formaz ⁊ priuatõem. ⁊ h̃ est ꝙ dicit pħs ꝙ non est necesse in omĩ fieri esse duo cõtraria sed alterꝛ cõtrarioꝝ sufficit facere mutationẽ sua absentia ⁊ presentia. Qꝛ aũt in omni fieri sit subiectũ. probat᷑ per rõnẽ ꝑtinẽtez ad methaphisicũ. ⁊ etiã ꝑbatur. vij. methaphisice. sed hoc pħs ꝑbat in textu ꝑ inductõem. naz dictũ est ꝙ est duplex fieri. scꝫ substantiale ⁊ accidentale. accidẽs aũt sine subiecto esse nõ põt. iõ oportet ꝙ in omĩ fieri accidẽtali req̇ritur subiectũ. similit᷑ in omĩ fieri substãtiali requiritur subiectuz. q꞉ qd̓ fit homo nõ solũ prius non fuit homo sed simplr̃ est verũ dicere ipm nõ fuisse. in hijs ergo que fiũt substãtialiter manifestũ est ꝙ fiũt ex subiecto presupposito. qd̓ declarat᷑ exemplo. Videmus em̃ ꝙ plante fiũt ex seie. ⁊ similiter aĩalia tanq̃ ex materia. Hoc etiaz ostendit pħs per modos fieri. nã eoꝝ que fiunt. quedam fiunt trãffiguratõne. vt statua ex ere. quedã ex appositõne vt fluuius ex riuulis ⁊ q̃dam abstractione vt ymago mercurij fit ex lapidũ diuisione. ⁊ q̃dã compositõe vt domus. ⁊ q̃daz alteratõne vt cũ materia alteratur siue ꝑ naturã siue per artẽ. vt cũ ex luto fiũt lateres. ⁊ ex aq̃ fit aer. sed in oĩbus hijs modis fieri req̇ritur subiectũ. ergo in omni fieri requiritur subiectũ.

Conclusio secunda. ꝙ materia ⁊ forma sunt principia ꝑ se essendi ⁊ fiẽdi cuiuslibet rei naturalis. Probat᷑ q꞉ ex materia ⁊ forma ꝑ se ⁊ primo sumpte sunt ⁊ fiũt oẽs res naturales eo ꝙ res naturales prio ⁊ ꝑ se resoluũtur in materiã ⁊ formã. mõ vnũquodqꝫ fit ex his in que resoluitur. g̃ materia ⁊ forma sũt ꝑ se pricipia esse ⁊ fieri reꝝ naturaliũ.

Conclusio tertia. ꝙ priuatio est principiũ per accidẽs esse ⁊ fieri cuiuslibꝫ rei naturalis. Qꝛ sit pricipiũ patet. quia priuatõne non posita nõ fieret res naturalis. q꞉ si nõ sit carẽtia forme in subiecto non transmutat᷑ subiectum ad formaz eo ꝙ nihil mutatur ad illud quod habet eo modo quo habet. Sed ꝙ non sit principium per se probatur. naz priuatio non influit per se in esse ⁊ fieri rerũ naturaliũ. sed est principium per accidẽs eo mõ

quo causa sine qua dicitur per accidēs. Itē materia ⁊ priuatio sunt vnū numero. ergo cū materia sit principium per se esse ⁊ fieri rei naturalis priuatio erit solū per accidēs. Et si arguatur ꝙ priuatio nō potest esse principiū essendi. eo ꝙ quando res est materia est sub forma. ⁊ forma nō pōt esse simul cū priuatione. Dicit breuiter ꝙ licet priuatio determinata nō possit esse simul cum forma cui opponit potest tamen esse cū forma cui nō opponit. ⁊ ideo illa priuatio que est principiū essendi non est principium fiendi. quia priuatio q̄ est principium fiendi opponitur forme acquirēde que forma est principiū rei non ꝑmittens secum priuationē sibi oppositā. sed bene ꝑmittit aliā priuationē alterius forme ꝑ priuationē forme abiecte per corruptōem preuiā. ⁊ hinc est ꝙ materia nunꝙ̄ est sine priuatōne quia cū materia deperdit vnā priuatōem per acquisitionē vnius forme acquirit alterā priuationē. scz priuatōem forme quā deperdit. materia eñ nunꝙ̄ acquirit vnā formā substantialē quin deperdat aliā. Ex his oībus pz quomodo sunt duo pīcipia ⁊ quomodo tria ⁊ qualiter contraria. sed aliter dicitur priuatiue opposita. sunt enim duo principia ꝑ se ⁊ tria si numeretur principium per accidēs intrinsecum. ⁊ sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur ꝙ priuatio est ens per accidens. ideo etiā est principiū per accidēs. ē eñ principiū per formam ⁊ materiam. ⁊ iō principiat etiam per illas. Ad secūdā dicit ꝙ duplex est principium per accidens vnū ē quo posito vel non posito nihilominus fieret mutatio. sicut posito grāmatico vel nō posito nihilominus fieret domus. ⁊ de tali pīcipio ꝑ accidēs nō est dicendū in aliqua scia vl' arte. Aliud ē principiū per accidēs quo nō posito nō fieret res. ideo non dicitur per accidēs sic ꝙ non requiratur. sed quia non influit ⁊ de tali bene est determinandū cuiusmodi est priuatio. Ad tertiā dicitur ꝙ materia ⁊ priuatio sunt vnū numero numerositate accidētis siue subiecti. ideo non sequitur quin habeant rationē principiādi diuersa. Ad quartā dicitur ꝙ hic solum enumerantur principia intrinseca. modo due sunt cause extrinsece. scz efficiens ⁊ finis. ideo de ipsis non fit mentio sed fiet in secūdo huius in quo determinatur de quattuor causis. igit ⁊c. Seq̄tur text⁹.

Queritur tridecimo. vtrum materia generabilium ⁊ corruptibilium possit esse priuationi non admixta.

Arguitur ꝙ sic nam quecūꝙ̄ essentialiter distinguuntur illa abinuicē sunt separabilia. sed materia ⁊ priuatio essentialiter distinguūtur ergo ab inuicem possunt separari. Minor pz nam priuatio contrariat forme ⁊ nō materie. cū ergo cōtrarietas sit essentialis oppositio sequitur ꝙ materia ⁊ priuatio essentialiter distinguūtur.

Secundo adueniēte forma abiicitur priuatio ⁊ non materia. ergo ipa abinuicem separātur ⁊ distinguūtur. ergo materia nō semꝑ est priuatōni admixta. Tertio sic in corpe celesti est materia ⁊ ī illa nulla est priuatio ergo a simili in materia hoꝝ inferioꝝ nō est priuatio. igitur ⁊c. In oppositū est ꝓbus.

Pro responsione ad questionē

sciendum est primo. ꝙ materia multis mōis solet nominari. Quorū quedā sunt propria ⁊ quedā transumptiue dicta. Propria aūt sunt yle subiectum massa materia origo ⁊ elementum. Nomina vero transumptiue dicta sunt silua mater femina. etiam transmutando mores appellat. scz turpe ⁊ chaos. Auicēna autem in sua phisica reddit rōem de noibus ꝓpriis. dicens ꝙ materia nomiatur yle inꝙ̄tū indetermiata existēs susceptibilis est pluriū formarū. ⁊ hoc nomine cōiter noiat a poetis. sed materia dicitur subiectū ex eo ꝙ sustinet formā vel motū ad formā. sed dicit massa inꝙ̄tū ipa indetermiata existēs diuersificat per diuersas formas substātiales in diuersas species. sicut vasa figuli ex vna massa luti figurātur ⁊ diuersificant formis artificialibus. Sz noiat materia inꝙ̄tum in ipam resoluit res materialis sicut in alterū cōponētiū. Noiat aūt origo inꝙ̄tū ab ipa est mot⁹ ⁊ ab ipa incipit rei cōstitutio ⁊ vt sic est mixta priuatōi a q̄ se intelligatur sepata ab ipa priuatiōe bñ est principiū essendi sed nō fiendi. quia nunꝙ̄ ē motus in materia sine priuatione forme. sed dicitur materia elementū. q2 est primū in institutōe rei naturalis ⁊ vltimū in resolutōe quia ipa materia nō resoluit in aliquod aliō. Et sic pz de nominibus materie ꝓprie dictis.

Pro distinctōne autem nominum transumptiue dictorum.

Sciendum est secundo ꝙ materia dicitur silua ꝑ similitudinē. quia silua dolabilis est in omne edificiū artificiale ꝑ diuersos artifices in ip̄a ponētes diuersas formas artificiales. ita materia dolabilis est ⁊ disponibilis in om̄e artificiū naturale a diuersis agentibus naturalibꝰ diuersas formas in ea ponentibus. ⁊ ideo hoc nō dicebāt platonici oīm esse vnaꝫ materiam sicut silua vna est ex qua est om̄e edificiū. Sꝫ materia dicit̄ mater eo ꝙ ipsa in se recipit formā ⁊ pariēdo ex ipsa educit̄ in virtute naturalis agentis. ⁊ illud est nomē qd̓ inter ista noīa transūptiua magis cōuenit ei.. Noīat̄ vͦ femina. qꝫ ip̄a existens imꝑfecta ꝑfectibilis est ꝑ formā sicut femina ꝑ virū. Unde sicut femina habet principia ꝑ ꝑ virū. Unde sicut femina habet principia ꝑtus confusa que ducunt̄ ad terminū sic materia indeterminata ambit oēs formas naturales ⁊ explicant̄ ꝑ agentia naturalia. Noīat̄ aūt turpis ꝑ transsumptōnē ad mores. turpe em̄ est qd̓ caret aliquo ad quod est in potētia sic etiā materia dicit̄ turpis. quia caret pluribus formis ⁊ actibus earum quos nata ē habere. Sed appellat̄ chaos. quia in ip̄a sicut in quodā chaos cōfundunt̄ om̄es forme. Illud nomē chaos est sibi appropriatū ab aliq̄bus modernis nec numerat̄ inter cetera noīa.

Ex quo pꝫ ꝙ materia generabiliū ⁊ corruptibiliū nō habet potentiaꝫ ad vnam formā tm̄ immo ad plures ideo ad vnam formā generabilem ⁊ corruptibilē materia simpliciter et oīmode ꝑfici nō potest. quia materia de se nata est semper esse ⁊ cū tm̄ formaꝫ particularis nata est esse in materia pro determinata differentia temporis.

Sit ergo conclusio responsiua: ad. q. materia generabiliū ⁊ corruptibilium ꝑ naturam nō potest esse priuationi nō ꝑmixta. Patet nam quelibet forma educta d̓ potentia materie particularis est in ordine ad potentiam materie. quia omnes forme rerum generabiliū educi possunt de potentia materie. ideo potentia materie ad plura se extēdit ꝙ̄ ad vnam formā. ideo quando habet vnaꝫ formā in ea remanet aptitudo ad aliā formā.

Item materia omniū generabiliū ⁊ corruptibiliū est eiusdē ratōnis al̓s mutuo nō agerent ⁊ paterent̄ ad inuicē naturalia. cū ḡ ratō sumat̄ ex ordine ad formā sequit̄ ꝙ ad ꝙ̄cūꝗ formā est in potentia materia vnius rei generabilis ad eandē est in potētia materia alterius rei ⁊ ꝑ cōsequens sequitur ꝙ materia stans sub forma est in potentia ad aliā formā sub vna specie. ⁊ sic sequit̄ ꝙ materia stās sꝫ vna forma ī ea manet carētia ⁊ ꝑuatio ad aliaꝫ formā. ⁊ sic patet ꝙ semper manet priuationi admixta.

Dubitat̄ primo vtrum materia prima ꝑ intellectum accepta ante oēm formā sit in fine simplicitatis. Videt̄ ꝙ sic. nā materia sit accepta caret omni ꝑte essentiali ⁊ ꝙ̄titatiua.. ergo est omnino simplex. Oppositū em̄ arguit̄. qꝫ materia sic ꝑ intellectū accepta componibilis est cū forma. ḡ. Dicit̄ ad dubium ꝙ licet materia accepta ꝑ intellectū non sit cōposita nec actu habeat partes ē tm̄ concreata quibusdā habitibus que licet non faciant compositionē realem cū materia ꝺm sanctū Thomā. tamē in ipsa addunt ꝺm rationē. ⁊ non potest ab istis habitibus a forma materia seꝑari. Prima aūt causa que nec ē cōposita nec componibilis nec componi cōtingens nec etiā ꝯcreta huiōi habitudinibus est in fine simplicitatis. Dicit̄ em̄ in libro d̓ causis. ꝙ prima causa regit omnes res preterꝙ̄ cōmisceat̄ cū eis. materia aūt omnibus commiscet̄. ideo substantia materie ꝑme non est simplex sic̄ substantia prime cause. Et ꝑ h̄ pꝫ rn̄sio ad rationē dubij. nā licet materia nō habeat partē essentialem ⁊ ꝙ̄titatiuā ip̄a tm̄ cōponibilis est cum pluribus. Primo cū forma substantiali. secūdo cū accidentali. Et ꝑ h̄ etiā pꝫ responsio ad aliud dubiuꝫ. Utrū scꝫ materia prima ⁊ deus seu prima causa differant inter se. Et arguebat quidā ꝑ hꝰ nomine Dauid dicens ꝙ quecunꝗ differūt differentia differūt ⁊ sic in ipsis est compositio. cuꝫ ergo in materia prima ⁊ in deo nulla sit compositio. videt̄ ꝙ inter se non differant. Sed deceptus fuit quia non est necesse ꝙ quecūꝗ differunt differant differentia suꝑaddita ipsis. nā simplicia vt sūt differentie se ipis differūt ⁊ etiam principia differunt se ipis ⁊ non per alias differētias. al̓s esset abire in infinitum in differentijs. magis proprie ergo simplicia se ipsis sunt diuersa ꝙ̄ differentia. nam diuersum est nomē magis absolutum ꝙ̄ differens eo ꝙ nullam conuenientiam presupponit. differens autem sic. ergo prima causa ⁊ materia prima se ip̄is differūt vel magis proprie diuersa sunt, ergo ⁊c̄.

Dubitatur secundo. vtrum ma
teria prima a deo seu a prima causa ꝓcesserit
in esse per creatōem. Et videtur ꝙ non q₂ qđ
est imediate a causa perfectissima ⁊ prima il
lud debet esse ꝑfectissimū. sed materia prima
est impfectissima. ergo nō ꝓcessit immediate
a prima causa ꝑfectissima. Oppositū tamē
arguitur. q₂ prima causa est causa totiꝰ entis.
ergo ꝓducit materiam. Dicitur ad dubiū ꝙ
lȝ phi non sit determinare de exitu materie in
esse. sed potius ipam presupponere tanꝙ pri
cipiū. sicut q̄libet sciētia presupponit sua pri-
cipia. verūtamē ꝓpter bonitatē doctrine ad
hoc dicit Albertus ꝙ materia exiuit in esse a
prima causa ⁊ fit scibilis per analogiam ad
formam. Itē fuit cōproducta forme: iō nō
potuit esse per se terminus alicuius ꝓductio
nis per se: nec fuit intēta per se sicut lignū nō
est aliquid ꝑ se intētum. sed lignū susceptiuū
alicuius forme artificialis. ideo magis mate
ria est cōcreata ꝑ modum principij nec cadit
in mente primi opificis nisi sub forma mate
riali. iō ab ipo pmo ꝓducta est ꝑ eandē ydeā
ita ꝙ in mēte pmi nō ē altera ydea matie ab
ydea forme saltē ſm ꝙ ydea vocat̃ exēplar.
Ex quo pȝ ꝙ q̇dā phi errauerūt credētes eā-
dē esse essentiā materie ⁊ forme. differt tamē
ſm magis ⁊ minus q₂ cū materia semꝑ ma-
neat ⁊ circa ipam cōtinue fiat variatio forma
rū oportet necessario dicere ꝙ alia sit essentia
forme ab essentia materie sicut oportet dice-
re ꝙ lignum sit aliud a figura in ligno. cum
lignū maneat in diuersis. ⁊ etiā locatū a loco
⁊ sic pȝ respōsio ad dubiū. Ad hoc qđ obi-
ciebat̃ dicit̃ qđ illud qđ imediate a prima cā
cum maxima sui similitudine fit ſm comple-
tuȝ esse ⁊ ꝑfectissimū cuiusmodi est intelligē
tia. sed illud quod est a pmo sic ꝓductum vt
fundamentū ⁊ subiectuȝ sit oīm que produci
possunt nō oportet ꝙ sit ꝑfectissimū. ideo im-
mediate aliter producitur intelligentia ⁊ ma
teria prima a prima causa.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dr̄ ꝙ dupl'r intelligi pōt priuatōeȝ
essentialit̃ distingui a materia. vno modo sic
ꝙ puatio sit pura essentia positiua. ⁊ isto mō
falsuȝ est. q₂ priuatio nihil aliud est quā carē
tia forme specialit̃. Sed ſm Thomā qui nō
posuit aptitudinē ad formaȝ nō esse in mate-
ria. Alio modo potest intelligi priuationē di-
stingui hoc est scđm rationem vt quecunꝙ di
stinctio rationis appelletur distinctio essentia
lis. ⁊ hoc modo priuatio ⁊ materia essentiali
ter distingunt̃. ⁊ cuȝ assumebatur ꝙ priuatio
ꝯtrariatur forme alias dictū est ꝙ ꝯtrarietas
accipitur vt se extendit ad priuatiuam oppo
sitionem. Unde scđm sanctum Thomā ap-
titudo priuationis ad formā que dicitur ma-
teriale in priuatione nō distinguit̃ ab ipa ma
teria. Ad secūdaȝ dicitur ꝙ adueniente vna
forma abijcitur eius priuatō. sed manet in ea
priuatio cuiuslibet alterius forme. Ad tertiā
neget̃ similitudo inter materiā celestē ⁊ gnā-
bilium ⁊ corruptibiliū. q₂ materia celestis nō
habet priuationē. eo ꝙ forma celestis eminē
ter est omnis forma educibilis de potentia
talis materie celi.

Queritur quartodecimo. vtrū
corporeoꝝ ⁊ icorporeoꝝ materia sit vna. Et
argui̇t ꝙ sic. quattuor rationibus Auicebrō.
Prima ratio est quoꝝ est reductio ad vnū ge
nus eorum est reductio ad pricipia illiꝰ gnīs
sed corporeoꝝ ⁊ incorporeoꝝ est reductō ad
vnum genus quod est substātia. ḡ eoꝝ redu-
ctio ē ad pricipia. sed pricipia substātie sunt
materia ⁊ forma. ergo in oibus corporeis est
vna materia. Itē secūda rō vbicūꝙ repeniū-
tur ꝓprietates materie ibi repentur materia
sed in substātijs incorporeis reperitur ꝓprie
tas materie. q₂ ibi repentur substare ⁊ susti-
nere. ergo in ipis reperitur materia. cōsequē
tia tenet. q₂ nō est ꝓprietas sine eo cuius est.
Tertio sic. omne qđ est determinatuȝ ⁊ for-
matū presupponit āte se aliquid determina-
bile ⁊ formabile. sȝ eē corporeū ⁊ icorporeuȝ
sit formata. i. ᵭterminata. ergo ꝑsupponūt an
te se formabile ⁊ determiabile. sed hoc nō est
nisi in materia. ergo in substantia corporea ⁊
incorporea est vna materia. Quarta rō sic
se habet genus ad suas differentias. ita ma-
teria ad suas formas. sed idē genꝰ potesta-
tiue continet has differentias scilicet corporeū
⁊ incorporeum. ḡ etiā eadem materia est que
in sua potētia cōtinet formā corporeā ⁊ incor
poream. igitur ⁊c. In oppositū sunt omēs
Perypatetici ponentes omnes substātias in
tellectuales esse immateriales.

Pro responsione ad quesitum
sciēdū est primo. ꝙ iste Auicebron actor huiꝰ
positōnis. scȝ ꝙ in substantijs corporeis ⁊ in

corporeis materia est vna in quodam libello
quē fecit de materia ⁊ forma quē vocauit li-
brū fontis vite. eo ꝙ ab eo sicut a quodā fon-
te manat vita cōtemplatiua scꝫ intellectus ⁊
vita contēplatiua. distīguit duplices formas
quedā eñ sunt vt dicit q̄ sunt ante oēe genꝰ
nō limitātes materiaꝫ neqꝫ ponētes ip̄am in
aliquo determinato genere. ⁊ hmōi forme sīt
entitas vnitas bonitas veritas. ⁊ cetere for-
me trāscendentes quas vocauit formas non
limitantes eo ꝙ sunt transcendētes ⁊ non de
terminātes materiā ad aliquod genus deter
minatū. Alie sunt forme vt dicit determinā
tes materiā ad aliquod genꝰ determinatuꝫ.
⁊ qꝛ materia est pars forme ꝯposite. ideo pri-
mo recipit formā substantialē ꝙ̄ accidentalē
⁊ sic inter formas limitantes materiā ad ge-
nus determiatū prima est substātialitas. Et
hee forme sic limitātes tanto sunt generalio-
res ꝙ̄to suo ambitu plura continēt. ⁊ proptē
h̄ materia ꝑfecta formis trāscēdētibus ⁊ pri
mis formis nō limitantibus materiaꝫ adhuc
distinguibilis est ꝑ formas distinguentes ip-
sam vt pote substātialitate. Et adhuc mate-
ria sic limitata distinguibilis est ꝑ formā na-
ture corporee ⁊ incorporee. ⁊ forma nature
incorpore a toto ordine est. ante formam na
ture corporee ⁊ continet sua potestate totam
naturaꝫ corporeā tanꝙ̄ pricipiū totius actua
litatis. ⁊ motus in substātijs corporeis ꝙ̄to
est superior tanto plura cōtinet. ideo intelli-
gentia prima cōtinet cognitiōe oīa ipsam cō-
sequentia ⁊ quodāmodo mouet. ⁊ sic conse
quēter est in alijs intelligētijs sed ratio hūa-
na que est determinata ad pautiora se exten
dit. Unde forma nature corporee termiātur
in vegetatiuo. quia forma vegetatiua ꝫm su
am totam virtutem est corporea ⁊ corpori af
fixa. ideo nō cōprehendit alia cognitiōe licet
moueat quodāmodo alia. ⁊ qualis est ordo
in corporeis talis ē in natura corporea. Ita
scꝫ ꝙ corpora superiora quodāmodo virtute
sua cōtinent inferiora licet ip̄a non cognoscāt
⁊ hoc in breui est intētio tota illius actoris in
illo libello suꝑ hac materia. sed determinare
de hoc ordine magis spectat ad phisicum ꝙ̄
ad methaphisicū iō pro pn̄ti sufficiat scire ꝙ
non omniū corporeoꝝ ⁊ incorporeorum ma
teria sit vna iste eniꝫ Auicebron magis videṫ
esse stoicus in positōe sua ꝙ̄ ponēdo v̄tutes
incorporeas in nullo corpore existētes ꝙ̄ Pe

rypathericus. imo quodāmodo sua dicta dis
sona sunt a principijs perypathericis. ergo
contra ipsum.

Sit conclusio respōsiua ad que
stionē Qꝛ non oīm corporeoꝝ ⁊ incorporeoꝝ
est vna materia. Patet. nā vbi non reperitur
exitus de potētia ad actū ibi nō reperitur ma
teria eadē cū materia hoꝝ inferioꝝ. Et si di-
caṫ ꝙ nec hoc voluit Auicebron. nā in illo li
bello distinguit quadruplicē materiaꝫ. Dicit
eñ ꝙ vna est materia q̄ est subiecta quātita-
ti motui locali ⁊ mutatōni ad formā ⁊ hec in
omnibus inferioribus inueniṫ. Alia est ma-
teria quātitati subiecta ⁊ motui locali sed nō
mutationi ad formā. ⁊ hec reperitur in oībus
corporibꝰ celestibus vsqꝫ ad celū empireum
exclusiue. Alia est subiecta quātitati ⁊ nullo
modo motui. ⁊ hec inuenitur in celo ēpireo.

Quarta materia est scd̄m ip̄m q̄ nec ꝙ̄tita-
ti nec motui subiecta est. ⁊ hec vt dicit inueni
tur in intelligētijs. ita vt videṫ ꝙ̄uis ponerꝫ
materiā in intelligētijs non tm̄ posuit ip̄aꝫ vni
us nois cū materia hoꝝ inferioꝝ. Sed ad
hoc dicendum est ꝙ licet poneret materiā di
stingui modis predictis dicebat tamē ꝙ ma
teria in omnibus ex parte sui est vnius ratio-
nis. ⁊ contra hoc procedebat ratio.

Contra istam distictionem ma
teriarū sit cōclusio secūda. scꝫ Qꝛ in substan-
tijs separatis nulla est materia. licet ibi sit ali
qualis potētia. Pria pars pꝫ ex noie attri-
buto cōmuniter ip̄is substātijs. qꝛ fere ab oī-
bus phis īmateriales noiantur qđ non esset
si in ip̄is esset materia. Rōne ꝓbaṫ sic. res
sic se habent ad intelligi ⁊ intelligere sicut se
habēt ad separi ⁊ separatū esse a materia. et
ꝓpter hoc res materiales nō sunt actu intelli
gibiles nec actu intellectuales. sed tm̄ potē-
tia sunt intelligibiles eo ꝙ̄ sunt materiales
⁊ fiūt actu ītelligibiles ꝑ h̄ ꝙ abstrahūtur a
materia. si g̃ i ītelligētijs eēt materia seq̄reṫ ꝙ
nō eēnt ꝫm se totas intelligibiles nec ītelle-
ctuales qđ falsuꝫ ē. igiṫ ⁊c̄. Itē oēe agens
nobiliꝰ est passo ⁊ dꝫ eē actu tale q̄le intēdit
facere passum sed nos videmus ꝙ̄ intellectꝰ
agēs facit res materiales actu intelligibiles
abstrahēdo eas a materia: ergo necesse est
ꝙ̄ intellectus nr̄ sit separatꝰ a maťia ⁊ ꝑ ꝯn̄s in
telligētie q̄ sunt supra ītellectū nr̄m sint oīno
a materia separate. Itē si in ītelligētijs po-

nereť materia vni⁹ rõis vt posuit Auicebron necessario in ipis ponereť quãtitas. ⁊ p̄ cõse quẽs essent corporee tenet ꝯsequẽtia. nã ma teria nõ est diuisibilis in ptes eiusdẽ rõis nisi p̄ q̄titatez. ⁊ sic nõ essent pure intelligẽtie. ni si materia eaꝝ diuidereť q̄titate. Secũda ps cõclusionis patz. q: in eis distinguuť essen tia ab esse. ergo in ipis non est omĩmoda sim plicitas.

Conclusio tertia. ꝙ omniũ cor poreorũ materia est vna. Probať. nã mate ria hoꝝ inferioꝝ est priuationi ad formã ad mixta. materia vero superioꝝ nõ est admixta priuationi. ergo nõ est eiusdẽ rõis in corpori bus inferioribus ⁊ supiorib⁹. Secũda ratõ. vnitas materie sumiť ex analogia ⁊ pportio ne ad formã ꝫ materia celi ⁊ hoꝝ inferioꝝ nõ hꝫ analogiã siue pportõez ad eãdẽ formã ꝫ ñ ẽ eiusdẽ rõis materia hoꝝ iferioꝝ cũ matia supioꝝ corpoꝝ. Itẽ quoꝝ materia ẽ vna illa sunt ad inuicez trãsmutabilia. sed sic nõ est de corporibus superioribus ⁊ inferioribus. ergo et cetera.

Cõclusio quarta est. ꝙ omniuz corpoꝝ inferioꝝ est vna materia. vna q̄dẽ nõ vnitate specifica. sed vna p̄ indifferẽtiã ⁊ ana logiã ad vnã formã specificã. q: scz materia hoꝝ ꝫm se accepta idifferẽs ẽ ad oẽm formã generabilẽ ⁊ corruptibilẽ. Probať. q: omia corpa iferiora ad inuicẽ sũt transmutabilia ꝫ necessario est eoꝝ vna materia. ⁊ iõ nedũ est dicẽdũ ꝙ sit vna p̄ indifferẽtiã ꝫ etiã p̄ analo giã ad vnã formã specificã. q: data quecũq̄ materia hoꝝ iferioꝝ ex ipa põt educi ois for ma specifica. iõ vocať vna in ordĩe ad talem formã. materia eñ nec hꝫ entitatẽ nec vnita tẽ nisi p̄ analogiã. iõ nedũ est vna p̄ indifferẽ tiam licet de se indifferens sit ad omnẽ formã Et sic patet responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primã diciť ꝙ materia nõ est pncipiũ sub stãtie gñaliter cõsiderate. ꝫ vniuersalis act⁹ ⁊ potẽtia. nã potẽtia est in plus ꝙ materia vt alias dictũ ẽ. Ad secũdã diciť ꝙ substare ⁊ sustinere repeniũtur h̄ ⁊ ibi ẽquoce. iõ nõ opor tet ꝙ ibi reperiatur materia. Ad tertiam di citur ꝙ corporeum ⁊ incorporeum habent aliq̄d ante se distinguibile scd̃m rõem ⁊ non scd̃m rem. q: etiam ibi non fit diuisio nisi ꝫm rationẽ nec oportet ꝙ vni ati generis corre spondeat vnitas generis nature. Ad quar tam dicitur ꝙ licet genus sit potentia respe ctu differentie ⁊ habeat modum materie est tamen vera forma totius. ideo non est simile de exitu differentiaruz a genere ⁊ formarũ a materia. Uerũtamẽ multis nõ placet ꝙ sub stantie separate ponanť in genere cuz mate rialibus vt habet dñs Albertus in libro pre dicamentoꝝ ⁊ in hoc passu. Seq̄tur text⁹.

Quod autem sumitur soluitur.

Queritur quindecimo. vtrum materia ⁊ priuatio sint vnum specie. Argui tur primo ꝙ sic. nam materia ⁊ priuatio sũt vnũ nũero. ergo vnũ spẽ. ꝯsequentia tenet. q: vnitas numeralis ꝓsupponit vnitatẽ specifi cã. Secũdo priuatio q̄tũ ad id q̄d est idẽ realiter cũ materia ⁊ q̄tũ ad negatõem nihil ergo priuatio idẽ est cũ materia realiť ⁊ spe cifice. Tertio arguiť. materia ⁊ priuatio sũt pricipia vni⁹ rei in numero ⁊ eiusdẽ speciei. ꝫ materia ⁊ priuatio sũt eiusdẽ spẽi. tenet cõ sequentia. q: pricipia eiusdẽ rei debẽt eẽ vni⁹ spẽi. In oppoitũ ẽ phs i penul. cap. hui⁹ lib.

Pro responsione ad questionẽ sciẽdũ est prio. ꝙ postq̄ phs determinauit de pricipijs nature scz de natura q̄litate ⁊ nũero pricipioꝝ. hic cõsequẽter excludit dubitatio nes ãtiquoꝝ ⁊ errores eorum per ea que de terminata sunt de pncipijs nature.

Pro quo sciendu est secundo ꝙ vnus erroꝝ antiquoꝝ venit ex ignorantia materie ex eo ꝙ scz credebant ipam esse actu ens ⁊ totã reꝝ substãtiã Et pp̄ter hoc dixe rũt nihil generari nec corrũpi. sed dixerũt om nẽ mutationẽ esse accidẽtalẽ. Q enim nihil possit generari nec corrũpi sic arguebant. Si ens fieret hoc esset ex ente vel ex nõente. sed vtrũq̄ ẽ ipossibile. ꝫ ⁊c. Declarabãt primuz eẽ ipossibile. q: ens esſz ãteq̄ fieret. Et siĺr fcr scd̃m. q: semp in generatiõe oportet aliquid subijci ex quo fiat om̃e quod fit. quia ex nihi lo nihil fit. ideo ex hoc concludebant isti anti qui sic decepti nihil generari aut corrumpi. Ex quo vlterius inferebãt esse tm̃ vnũ ens ⁊ nõ plura. q: cũ ponerẽt vnũ materiale pricipi um eẽ ens actu ex quo dicebãt nihil posse ge nerari aut corrũpi. sed solũ ex eo ꝫm alteratõ nẽ aliquid causari. q: illd̃ quod semp manet idem scd̃m substantiam est tm̃ vnum. et sic

est tm̄ vnū ens. quia accidentia dicebant ī ap
parentia entia esse tm̄. Iste est vnus error q̄
accidit ipsis antiquis ex ignorantia materie
qꝛ nesciebant soluere p̄dictam ratione͂. Phi⸗
losophus vō in p̄nti passu soluit illā ex veri
tate p̄cedente. nam verum p̄cedit oēm dubita
tione͂ qd̄ falsum semper excludit.

Sciendum est tercio ꝙ illi anti⸗
qui fuerunt decepti. quia nescierūt facere di⸗
stinctione͂ inter hoc qd̄ est facere vel pati ꝑ se
vel per accidens. vel aliquid fieri ex alio ꝑ se
vel ꝑ accidens. nā ex nonente nihil fit ꝑ se in
ꝙ̄tum est nonens. quia nonens nō intrat cō
positione͂ rei facte ꝑ se modo priuatio est illd̄
nonens ex quo nihil fit ꝑ se. tame͂ fit aliquid
ꝑ accidens. Dictum est em̄ priuationem esse
p̄ncipium rer̄ naturaliū. scʒ ꝑ accidens. Silr̄
ex ente nihil fit ꝑ se. quia iam preexistit vt si
ex equo fiat canis non fit vt animal inꝙ̄tum
est animal. cū iam est animal. ſ; fit ex non ani
mali quod ē canis. illud tm̄ qd̄ est equ⁹ fit ani
mal ꝙ est canis. Ex ente eñ inꝙ̄tuʒ ens bene
fit aliquid ꝑ accidens inꝙ̄tū scʒ includit p̄ua
tione͂ alterius. sed quia om̄e ꝑ accidēs redu⸗
cit̄ ad aliud per se vt dictū est. ergo ex nōen⸗
te inꝙ̄tum hmōi nihil fit ꝑ se vel ex ente inꝙ̄⸗
tuʒ hmōi. ideo oportet assignare illud ex quo
ꝑ se fit om̄e illud quod fit.

Sciendum est quarto ꝙ vnum
⁊ idem ſm diuersa potest esse in actu ⁊ in po
tentia. vt idem est actu aer ⁊ in potētia ignis
ex illo em̄ qd̄ est in potentia fit per se aliquid
ſm ꝙ hmōi vt ex aere in actu non inꝙ̄tum a⸗
ctu sed inꝙ̄tum est in potentia ignis fit per se
ignis. ⁊ ita ex priuatione ⁊ forma non fit ali⸗
quid ꝑ se sed ex materia que est sub priuatio
ne ⁊ in potentia ad illam formā fit aliquid ꝑ
se. ⁊ isti antiqui distinctione͂ istam actus ⁊ po
tentie nō potuerūt cognoscere.

Sciendū est quinto ꝙ licet pla
tonici aliqualr̄ materiaʒ tetigerint non tame͂
sufficienter. quia nō distinxerūt a priuatione
eam. ⁊ ita naturam priuationis ignorabāt ꝓ
pter quā ignorantiā in hunc errorem deuene⸗
runt ꝙ dicerēt aliq̄d fieri simplr̄ ⁊ ꝑ se ex non
ente. ⁊ ad hoc adduxerunt duas rationes.
Quar̄ p̄ma est ratio Permenidis. Quicq̄d
est preter ens est nonens. sed materia est pre
ter ens. quia non est in actu. ergo est simplici
ter nonens. ⁊ cuʒ ex materia ꝑ se fiat aliquid
sequitur ꝙ aliquid fiat ꝑ se ex nō ente. Secun
da ratio materia ⁊ priuatio sunt vnum nume
ro ⁊ subiecto. g̊ sunt vnum ratōne. ⁊ vltra sūt
vnū ratione. ergo sunt vnū potentia ⁊ virtu⸗
te. qꝛ illa que sunt vnū ratione sic se habēt ꝙ
eor̄ est eadem virtus. ⁊ vlterius cū priuatio
sit ꝑ se non ens concludebant materiam esse
ꝑ se. ⁊ cū ex materia ꝑficiat̄ aliquid finaliter
ꝯcludebāt ⁊ inferebant aliquid fieri per se ex
nonente. Ad videndum g̊ vtrum potētia
materie sit vna vel plures.

Sciendum vltimo ꝙ vt habet̄
ix. methaphisice actus ⁊ potētia diuidūt ens
⁊ qd̄libet genus entis. ideo sicut potētia ad
qualitate͂ non est aliquid vltra genus quali⸗
tatis ita potentia ad esse substantiale non est
aliq̄d vltra gen⁹ substantie. potentia igit̄ ma
terie est aliq̄d supadditū nature materie sed
materia ſm suā naturā ⁊ substantiam est ī po
tentia ad esse substantiale que quide͂ potētia
est vna respectu oīm formar̄. ſ; tamen rōnes
hmōi potentie in respectu diuersar̄ formaruʒ
sunt multe. ideo dicit̄ tercio hui⁹ ꝙ licet posse
sanari ⁊ posse egrotari sint vnum subiecto ra
tione tm̄ est alterū ⁊ alterum. multū ergo dif⸗
ferunt aliquid esse vnum subiecto vel nume⸗
ro ⁊ ratione vnum. quo notato sit.

Conclusio responsiua ꝯtra pla
tonis errorem. Licet materia ⁊ priuatio sint
vnū numero sunt tame͂ altera ⁊ altera ſm spe
ciem hoc est ſm ratione͂. Prima ps̄ satis no⸗
ta est. qꝛ priuatio ⁊ forma opponunt̄. ergo ha
bent fieri circa idem subiectū sed subiectū for
me est materia. ergo materia erit subiectū pri
uationis. Secundā parte͂ conclusionis ꝓ
bat phs̄ tribus rationibus in textu. Prima
p̄uatio ꝑ se est nonens. quia infiguratum ꝑ
se signat non esse. sed materia nō est ens ſm
accidens tm̄ vt ens significat nō esse quia ei
accidit infiguratū. ergo p̄uatio ⁊ materia ra⸗
tione differūt. Tercia ratio materia cū for⸗
ma est causa omniū que fiunt queādmodum
mater. nam sicut mater in generatione mini⸗
strat materiam. ita materia recipiendo formā
est principiū generationis. ſ; p̄uatio magis ꝑ
tinet ad maleficiū ꝙ ad beneficiū. nā p̄uatio
est negatio forme q̄ est aliquid diuinū ⁊ appe
tibile. ergo materia ⁊ p̄uatio rōne differunt
Quarta rō si materia ⁊ p̄uatio sint penitus
ide͂ cū materia appetat formā seq̄t̄ ꝙ p̄uatio

ap[…]eret ꝑ se eam. ⁊ cū priuatio abijciatur ad
ueniente forma cui cōtrariatᷣ sequitᷣ ꝙ priua-
tio appeteret ꝑ se suā corruptionē qḋ est fal-
sum. quia vnūquodqꝫ appetit naturalr̄ eē ⁊
ꝑmanere. ġ realiter ⁊ specifice materia distin
guitᷣ a priuatione. Licet eñ vt hꝫ phs in te-
xtu turpe appetat bonū non tñ inq̄ꝫtuꝫ turpe.
qꝛ turpitudo bonitatē appeteret. ⁊ sic appete-
ret suam corruptionē. ꝫ ꝑ accidens ergo tur-
pe appetit bonū inq̄ꝫtū turpe materialiter ap
petit esse sub pulcritudine. ideo rōne subiecti
appetit esse bonuꝫ. ⁊ ista ratio est ducens ad
impossibile. Quinta ratio. ꝑuatio ꝑ se cor
rumpitᷣ adueniēte forma. materia aūt de per
accidens rōne priuationis que erat in ea. er-
go distinguūtur. Ex quo ptꝫ falsitas dicē-
tiū aliq̄d fieri ex nonente. nā licet materia ⁊ ꝑ
uatio sint vnū numero differūt tñ ratōne. ideo
si ex materia ꝑ se fiat aliq̄d nō sequitᷣ ꝙ ꝑ se
fiat ex priuatōe. ꝫ solū ꝑ accidēns. qꝛ ꝑuatio
accidit materie que est ꝑ se principiū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negetᷣ ꝯsequentia. ⁊ ad probatōꝫ
dicitᷣ ꝙ vnitas numeralis que dicitᷣ acciden-
talis vel subiecti siue in esse est minor q̄ꝫ vni-
tas specifica. Ad secūdā dꝛ ꝙ cū materia
⁊ priuatio distinguantᷣ specifice ⁊ rōe accipitᷣ
rōne cōmuniter vt se extendit ad nōens. ⁊ nō
telligendo ꝙ priuatio habeat rationem cau
se distinctam a materia. Ad terciā dicitur.
ꝙ licet materia ⁊ priuatio sint ꝑncipia eiusdē
rei in numero numerositate eēntie sūt tñ ꝑn-
cipia diuersaꝝ rōnū ꝑticulariū ꝑ se. ⁊c̄.

Queritᷣ sedecimo vtrū materia

appetat formā. Arguitᷣ ꝙ non. nam mate
ria nō cognoscit formā. ġ nō appetit. ꝯsequē-
tia tenet. qꝛ appetitꝰ nō fertᷣ in incognitum.

Secūdo arguitᷣ appetitꝰ naturalis ē actus
quidā cōsequēs formā ꝟtutē inclinās ad ali
quid appetendū vt graue appetit deorsuꝫ in
q̄ꝫtum ꝑ suā grauitatē ad talē locum inclinatᷣ
ꝫ materia de se nō habet aliquē actū. ġ nō ap
petit formā. Tercio arguitᷣ appetitus est
quidā actus. sed ex pura potētia nō egreditᷣ
actus. cū ġ materia sit pura potētia non pōt
formā appetere. Quarto arguitᷣ si materia
appeteret hoc esset qꝛ careret omni forma qḋ ē
impossibile. vel qꝛ appetit multas formas si
mul qḋ etiā est impossibile. vel qꝛ fastidit de
forma quā habet ⁊ sic querit habere aliam. ꝫ
hoc est vanū ⁊ ridiculosū. ġ sequitᷣ ꝙ materia
nō appetit formā. Oppositū arguitᷣ ꝑ phi
losophū in vlti. capit. huiꝰ libri.

Sciendū est primo ꝙ appetitꝰ

nihil aliud est q̄ꝫ tendentia rei in suū bonū ve
rū vel apparens. Et diuiditᷣ in naturalē ⁊ ani
malē. Unde naturalis appetitus est inclina-
tio seu tendentia rei in suū bonū veruꝫ sine co
gnitione ꝑticulariter appetentis lꝫ sit cum co-
gnitōne alicuiꝰ dirigentis ⁊ ordinantis tale ꝑ
ticulare. ⁊ qꝛ tale dirigens est infallibile cum
sit primū. ideo appetitus naturalis semper ē
in veꝝ obiectū. nec distinguitᷣ realiter iste ap-
petitus naturalis ab eo cuiꝰ est. ꝫ est idem cū
potentia appetēte. Sed appetitus anima
lis est tendentia rei in suū bonū veꝝ vl' appa
rens cū cognitione particulariter appetentis
⁊ ꝫm ꝙ duplex est cognitio aialis scꝫ sensiti-
ua ⁊ intellectiua ꝫm hoc est duplex appetitꝰ
ipsius scꝫ intellectiuꝰ q̄ sequitᷣ cognitionē vni-
uersalē intellectiuā que nominatᷣ voluntas ⁊
appetitus sensitiuꝰ qui insequitᷣ cognitionem
sensitiuā ⁊ particularē. ⁊ talis appetitus iteꝝ
diuiditᷣ in appetitū cōcupiscibilē. ⁊ irascibilē
qui sic inter se differūt. qꝛ irascibilis tendit in
bonū sensibile arduū ⁊ difficile. ꝫ cōcupiscibi
lis fertᷣ in bonū delectabile. De distinctiōe tñ
hoꝝ appetituū ꝑtinet ad moralē. Ex quo
ptꝫ ꝙ appetitus sensitiuus est potentia reali-
ter distincta a potētia cognitiua cuiꝰ est appe
titus. ⁊ ratio est nam potentia cognitiua in se
habet bonū appetibile spūalr̄ in qḋ potētia
cognitiua intēdit realiter. ideo oportet ꝙ po
tentia cognitiua ⁊ appetiua sint realiter disti
cte. hic aūt solū est ad propositū de appetitu
naturali quo materia tendit in formā sine co-
gnitione materie ꝑticulariter appetētis licet
sic moueatur a primo mouente ⁊ cognoscēte
qḋ quidē mouēs dedit ipi materie talē natu-
rā vt naturaliter ⁊ per se tendat in formā. Et
inde est ꝙ Albertus ⁊ quidā alij ꝓpter taleꝫ
directionē a primo dixerūt appetitū materie
magis esse intellectualem q̄ꝫ naturaleꝫ quia
materia dirigitᷣ in formā a primo mouente et
cognoscente ꝑ intellectū. ⁊ ita voluerunt isti
ꝙ appetitus ille sit materie tāq̄ꝫ moti directi
magis q̄ꝫ subiecti. ⁊ ita voluerunt nomiare ta
lē appetitū intellectualem ⁊ non naturalem.

Et confirmant suuꝫ dictū ꝑ hoc ꝙ dicit ꝙ
opus nature est opus intelligentie nō errātis

Sed melius videtᷣ esse dicendū ꝙ appeti

tus sortiť nomen ⁊ rationẽ ex parte proximi
particulariter appetentis queadmodũ ⁊ alie
ṽtutes naturales nomẽ sortiunť a ꝓxima cā
ideo talis appetitus nõ sortiť nomẽ ex parte
ṗmi dirigentis ⁊ mouẽtis. alˀs ois appetitus
materialis diceretˀ intellectualis. cũ materia
sit ꝓximũ ⁊ particulariter appetẽs formā ꝙ
nllo modo cognoscit ideo sequiť ꝙ ille appe
titus debet dici naturalis. Ex quo ptꝫ ꝯtra
istos ꝙ hmõi appetitus nõ est materie solũ si
cut moti ⁊ directi sicut sagitta in motu directa
a sagittante in signũ. Sed ipse appetitꝰ ma-
terie est ipsiꝰ tanꝙ subiecti ꝓximi ⁊ ꝑticulari
ter appetẽtis. ideo materia nõ solũ duciť ad
formā sicut sagitta ad signũ a cognoscẽte ꝫ
sua naťa met duciť ad formaꝫ ⁊ inclinať sine
cognitione talis forme. ideo materiā appete
re formā nihil aliud ẽ ꝙ ipaꝫ naturaliter incli-
nari ad formā tanꝙ ad naturalẽ eius ꝑfecti
onẽ. ita tñ intelligendo ꝙ hmõi appetitꝰ non
sit aliquid distinctũ naturaliter a materia. sed
solum est respectus ⁊ ordo non distinctus a
fundamento ad ipsaꝫ formā. ⁊ hoc insequen
do sctũm Thomā. nam ꝫm Albertum incliã
tio materie ad formā est essentia forme incho
ata in ipa materia ratione cuius materia ten-
dit ad formam.

Sciendum est secundo ꝙ for-
ma mltis modis solet noiari ꝫm mltitudinẽ
ꝯsideratõis eiꝰ. nā forma põt ꝯsiderari vt est
terminꝰ ⁊ finis. ⁊ hˀ dupliciť. vl ꝫm ꝙ est termi
nus motus absolute. ⁊ sic dicit q̇d optimũ vl
ꝫm ꝙ ẽ terminꝰ mouẽtis. ⁊ hˀ dupliciť. scꝫ ꝫm
ꝙ q̇etat eiꝰ appetitũ. ⁊ sic dicit q̇d appetibile
vel ꝫm ꝙ intendiť ab eo ꝫm q̄ndā relationeꝫ
ad primā causā cui aliq̄lr assimilať in esse et
sic dicit quid diuinũ. Põt etiā ꝯsiderari for-
ma ꝫm ꝙ dat esse. ⁊ hˀ triplr. vno modo ꝫm ꝙ
dat esse simplr ⁊ absolute ⁊ sic diciť forma vl
ꝫm dando eẽ vt specificat ⁊ determinat mate
riā ad certũ gradũ entis. ⁊ sic vocať species.
vel ꝫm ꝙ dando esse ⁊ specificando ⁊ est ṗn-
cipiũ cognscendi. ⁊ sic vocať ratio. qꝛ hˀ modo
ab ea sumiť ratio dicens ꝙ q̇d erat esse. Ite-
rũ qꝛ forma q̄ est in materia priꝰ est in mẽte ar
tifici vt dic̄ Plato dicẽdo ꝙ mũdꝰ iste factus
ẽ ad silitudinẽ mũdi architipi exñti ĩ mẽte di
uina. Et hˀ idẽ dicit Boetiꝰ de ꝯsola. phie me
tro. ix. libro. iij. sic inquiens. Tu cũcta supno
ducis ab exẽplo. Pulcꝝ pulcerrimꝰ ipe mũdũ
mẽte gerẽs. siliqꝫ imagie formās. Scdõm igiť
ꝙ forma est in suo exẽplari vocať ydea. si vo
tale exẽplar ꝯsiderať vt est rei ad silitudineꝫ
cuiꝰ fit ois forma exñs in materia diciť para-
digma. ꝫ forma indeterminata in materia ꝓ
ut est silitudo talis forme exẽplaris vocatur
ymago. ⁊ sic patet de noibus forme. Ex quo
rum noim declaratione patet ꝙ materia ap-
petit formā. ⁊ ꝙ materia ꝑ formā que similis
deo est habet assimilari primo quia ipsa for-
ma assimilať in esse ipsi primo quod quidem
esse est vniuscuiusqꝫ summa ⁊ prima pefectio
vt habetur secunda propositione de causis.

His ergo ṗmissis poniť conclu
sio responsiua. ꝙ materia naturaliter appetit
formā. probať: quia vnumquodqꝫ imꝑfectũ
⁊ ꝑfectibile naturaliter appetit suam ꝑfectio
nem. sed materia ꝫm se est quid imꝑfectũ cuꝫ
sit pura potentia. ⁊ forma substantialis ẽ eiꝰ
perfectio. Item vn..nquodqꝫ dissimile ṗmo
enti appetit sibi assimilari. sed materia prima
cum sit pura potentia dissimilis est primo en
ti quod est primus actus ergo appetit sibi as
similari. sed non potest sibi assimilari nisi per
ꝑticipationẽ essendi quā habet ꝑ formam. er
go materia naturaliter appetit formā. ⁊ illud
dicit phˀs ꝙ materia appetit formaꝫ sicut tur
pe pulcrũ ⁊ femina virũ. quā locutioneꝫ Aui-
cenna nititˀ reprobare dicens ꝙ est ꝓpria lo-
cutio figuratiua poetis ⁊ nõ phˀis qui de veri-
tate speculabiliũ debẽt loqui absqꝫ fictiõe ali
quoꝝ verborum. Ad hoc diciť ꝙtum materia
scibilis ꝑ analogiam ad formā solum fit scibi
lis. ideo ad manifestanduꝫ nobis materiam
primā omnino insensibilẽ philosophus con-
uenienter potuit vti exemplo substantiarum
sensibilium. ⁊ sic sua locutio tantũmodo ẽ spe
culatiua. sed magis diciť exemplatiua locu-
tio. Potest etiam dici ꝙ in hoc passu loquiť
phˀs contra Platonẽ nullam ponentem disti
ctionẽ inter materiam ⁊ priuationẽ. ⁊ ꝙ Pla
to vtebať methaphorice locutionibus assimi
lans materiaꝫ femine. ideo ꝯtra eũ phˀus vti
tur methaphoris ab eo sumptis.

Sed tũc dubitať primo vtrum
materia appetat formam ratione priuatiõis
Et respondeť ꝙ in intellectu priuatiõis duo
includunť scilicet carentia forme ⁊ aptitudo
ad eam. diciť ergo ꝙ materia ratione illiꝰ ca-
rentie non appetit formā. sic ꝙ pura carentia
sit ꝑ se ṗncipiũ ipsiꝰ appetitus. ꝫ soluꝫ ꝑ acci-
dens. vñ hˀ modo ꝯsiderando ṗuatiõnẽ ipsa

bene habet rationem principij eo ꝙ nō est ex alio ꝫ alia sunt ex ipsa vt li ex dicit ordinē ⁊ nō causalitatē. ꝫ materia rōe aptitudinis bene appetit formā. nec talis aptitudo ꝓprie loquēdo adueniēte forma corrūpit̃ ꝫ magis ꝑficit̃. vñ ſm sanctū Tho. talis aptitudo nō est aliquid reale distinctum a materia sed solū rōne. ideo dicebat̃ ꝙ materia ſm suā naturā appetit formā. Dicit etiā Auerrois ꝙ materia sustentat̃ ꝑ posse. Dicit tñ Alber. ꝙ hec aptitudo seu appetitus ē habitualis inchoatio forme supaddita materie ⁊ distincta realiter a materia. qꝫ talis inchoatio est eiusdē essentie cū forma. ⁊ est ratio ipsius materie cum forma. De ista ꝯtrouersia in sequentibꝰ lacıꝰ videbit̃. Et si q̄rat̃ vtꝝ forma appetat materiam dꝫ ꝙ nō qꝫ forma ē actus ⁊ ꝑfectio materie mō ꝑfectū nō appetit imꝑfectū. nisi ſm q̇d ⁊ rōne alteriꝰ pt ip̄aꝫ appetere nō tamen per se.

Ad rationes añ oppositum ad

primā dicit̃ ꝙ appetitꝰ naturalis nō est cū cognitōe particulariter appetentis. ⁊ licet materia non cognoscat formā tñ dirigit̃ ab aliquo cognoscēte formā. ⁊ hoc sufficit. Ad secundā dicit̃ ꝙ̄ appetitꝰ rei complete in materia ⁊ specie insequit̃ formā. modo materia nō est res completa ꝫ est principiū. Ad terciam dicit̃ ꝙ nō oīs appetitus est actus. nisi forte ſm nostrū modū intelligendi. ⁊ ita non oportet ꝙ talis appetitꝰ sequat̃ formā ꝫ ē idē re cū ipsa materia. Ad quartā dicit̃ ꝙ materia nō appetit formā sic ꝙ careat omni forma vel ꝙ appetat plues formas sil' vl' qꝫ vna generet fastidiū. sed quia dum est sub forma vna actu in ea remanet potentia ad aliā quia quelibet forma ē ꝑticularit̃ determinās ip̄aꝫ ad certū ğdū entis. ⁊ ip̄aꝫ saciare nō pōt ſm totū eiꝰ appetitū. ꝫ sub ea manet ī potētia ad omnes alias formas. ideo appetit omnes alias formas naturales vt per eas perficiatur. Sequitur textus. Corrumpit̃ aūt.

Querit̃ decimoseptimo vtrum

materia prima sit ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. Arguit̃ ꝑmo ꝙ nō auctoritate auerrois dicentis ꝙ materia est que ī rei veritate generat̃. Secūdo sic arguit̃ ratione. illud generat̃ qꝺ procedit de non esse ad esse ⁊ de esse in potentia ad esse in actu. sed sic est de materia. ğ. ⁊c̃ Tercio sic. materia hꝫ aliud ⁊ aliud esse successiue. cuꝫ ergo generatio sit via ad esse. sequit̃ ꝙ materia generatur. assūptuꝫ patet. quia materia successiue habet aliam ⁊ aliam formam. modo alia ⁊ alia forma dat aliud esse.. In oppositum est actor in fine huiꝰ ꝑmi.

Pro responsiōe ad quesitū sciē

dum est ꝑmo ꝙ materia ꝑma accepta ſm suam potentiam. id est ſm suam naturam per accidens generat̃ ⁊ corrumpitur. Patet qꝫ materia est semper priuationi admixta. priuatio autem corrumpitur ⁊ abijcitur adueniente forma contraria ergo materia faciens vnum numero cum priuatione per accidens corrumpitur ⁊ generatur ꝓ quāto est subiectū ꝑuationis.

Conclusio prima. Materia ꝙ̄tum

ad esse in actu generat̃ ⁊ corrumpitur ex ꝯsequenti. sed non ꝑ se ꝑmo. Prima pars patet per vltimam ratione factam ante oppositum. nam materia ad generatōnem totius cōpositi ex consequenti generat̃ eo ꝙ idem est esse totius ⁊ partis. ⁊ etiam ad corruptionē compositi ex ꝯsequēti corrumpit̃ ꝓ ꝙ̄to habebat esse in cōposito ex cuiꝰ corruptiōe desinit esse in illo Secūda ꝑs ptꝫ quoniā materia ñ est subsistēs neqꝫ hꝫ esse nisi ꝓ ꝙ̄to est in composito cuiꝰ est ꝑs. cū ergo generatio sit via ad esse sequit̃ ꝙ illud qꝺ hꝫ ꝑmo ⁊ ꝑ se esse gñatur ꝑ se. ⁊ illud qꝺ habet esse ex ꝯsequēti ⁊ in altero generat̃ in altero ex ꝯsequēti ⁊ ꝑ alterum. hmōi est materia.

Conclusio secunda. ⁊ responsa

lis ad quesitum. Materia ſm suam potentiam siue naturam est per se ingenerabilis ⁊ incorruptibilis. Probat̃. quia in oīni fieri oportet aliquid subijci. illud aūt quod subijcit̃ in generatōne est materia. ergo si materia generet̃ ꝑ se oportet ꝙ materia subijciat̃ generationi materie. ⁊ sic materia erit anteꝙ̄ fiat vel erit ꝓcedere in infinitū in materijs. Et silr̃ arguit̃ ꝙ sit ꝑ se incorruptibilis ſm suā naturam siue ſm suā potentiā. quia omne qꝺ corrumpitur resoluitur in aliquod vltimū quod vlterius nō est resolubile in aliud. ergo si materia ꝑ se corrūpat̃ ipsa resoluet̃ in materiam ⁊ sic erit materia postꝙ̄ corrupta erit vel erit ꝓcessus in infinitum in materijs quod est impossibile. Relinquitur ergo ꝙ materia ſm suaꝫ naturā est semꝑ ingenerabilis ⁊ īcorruptibilis

bilis. Et iste due rationes fundant̄ in rōne si ne diffinitōne materie prime pōita in textu q̄ tal'ē. Materia pria ē subiectū vnicuiq₃ pri mū ex q̄ fit aliq̄d cū p se isit τ nō s₃ accidēs τ si aliq̄d corrumpat̄ in hoc abibit vltimū. Per primā p̄tē denotat̄ ꝙ materia ē primū pricipi um i cōstitutōne rei. τ p vltimā p̄ticulā ꝙ ē vl tima in resolutōe. τ etiā p istas duas p̄tes ex cludūtur elemēta q̄ etia₃ gn̄ant̄ ex materia τ corrūpunt̄ in materiā. Sed p h̄ qd̄ dicit̄ ex q̄ fit aliq̄d cū insit p se τ nō s̄m accidēs excludi tur p̄uatio q̄ nec iest rei facte nec etiā ex ea sit res p se sed p accidēs solū. Cōsiderādū aūt est circa p̄dictas rōnes ꝙ solū ꝓbāt materiā esse ingn̄abilē τ icorruptibilē p naturā ma̅tie sc₃ p motū τ trāsmutatōem. s₃ nō ꝓbant quin materia sit ꝓducibilis τ ꝓducta ab aliquo p creationē. nā p virtutē p̄mi agētis pōt aliq̄d fieri ex nihilo τ etiā in nihil redigi. eo ꝙ sua actio est sua essentia. τ suū esse idē ē cū sua es sentia. Jō nō req̄rit aliqd̄ subiectū in qd̄ reci piat̄ sua actio sicut in agētib' creatis actio ē accidētalis τ requirit subiectū in quo recipia tur sua actio. Jō nullū agēs naturale pōt ꝓdu cere aliquē effectū nisi p̄supposito aliquo sub iecto respectu cui' nō pōt hr̄e causalitatē. cū etiā prima cā sit infinite v̄tutis pōt attingere extrema ɔ̄dictōis inter q̄ est infinita distātia. τ ita de nihilo pōt aliq̄d facere simpliciter qd̄ tn̄ non cōtingit in agētibus creatis que sunt finite virtutis τ hec materia latius declarabi tur in octauo huius.

Conclusio tertia forma non est

p se gn̄abilis τ corruptibilis. sed solū ex ɔ̄nti Prima pars p₃ p eandē rōem p quā ꝓbatu₃ ē ꝙ materia q̄tū ad esse nō est p se gn̄abilis τ corruptibilis. q₂ forma nō est p se subsistens loquēdo de forma q̄ est altera pars cōpositi. nec est ens cōpletū τ ita nō hab₃ esse p se. er go nō est p se generabilis. Itē om̄e qd̄ p se τ primo gn̄atur: gn̄at̄ ex aliquo p̄suppōito qd̄ gn̄atōne cōpleta est pars illius qd̄ gn̄atur. si ergo forma p se generaret̄ oporter₃ ꝙ forma esset anteq̄ esset. vel qd̄ esset cōposita ex ma teria τ forma quoꝝ vtrūq₃ est ipossibile. Se cūda pars ꝓbat̄. q₂ forma est pars essential̄ cōpositi exīstētis τ habētis p se esse. g̊ forma gn̄at̄ τ corrūpit̄ ad gn̄atō₃ τ corruptōe₃ sup pōiti. τ iō ipa forma gn̄at̄ τ corrūpit̄ ex ɔ̄nti.

Conclusio quarta compositum

est illd̄ qd̄ gn̄at̄ prio. τ p se τ etiā qd̄ corrūpit̄ p se. P₃ ɔ°. quia gn̄atio ē via ad esse. g̊ eodē mō ɔuēit alicui gn̄ari quō sibi cōuēit eē. s₃ ipi cōpōito ɔuēit eē tanq̄ ei qd̄ ē p̄mo. τ p se τ n̄ ɔuēit forme nisi tanq̄ ei quo cōpōitū est illud qd̄ p se gn̄at̄ τ p̄tes ei' ex ɔ̄nti gn̄ant̄. Itē omne generās intēdit facere aliqd̄ tale quale ipm̄ est, na₃ omne agens agit sibi simile inq̄ tum pōt. sed generās p̄ticulare est cōpositu₃ p se subsistēs. ergo intēdit generare cōpositū p se subsistēs. τ p ɔsequēs cōpositū est termi nus gn̄ationis τ intētionis generātis. Sed q̄reret aliquis vtrū phisicus debeat p̄suppo nere a methaphisico cōpositū substantiale eē cōpositū. Auicēna respōdet ꝙ sic τ in hoc re prehēdit ipm̄ Auerrois. sed Albertus dicit ꝙ sua reprehēsio nō caret reprehēsione. nā prin cipia cōstituentia cōpositu₃ que sunt materia τ forma dupl'r possunt ɔsiderari Vno mō in rōne actus τ potētie scd̄m quē motū cōstitu unt cōpositu₃ in esse substātiali absolute. τ h̄ mō cōpositū p̄tinet ad methaphisicū τ mate ria τ forma ab eo p̄supponūtur. Alio modo possunt ɔsiderari materia τ forma in rōne na ture prout sc₃ sunt principia motus τ muta tōis q̄ requirūtur vniuersaliter ad constitutio nem cōpositi qd̄ constituunt in esse naturali τ non in esse substantiali absolute τ hoc modo phisicus materia₃ τ formā cōsiderat τ etiam cōpositū nec hoc modo p̄supponit a metha phisico cōpositum substantiale esse cōpositū Methaphisicus em̄ considerat cōpositū ꝓ ut habet esse p formam absolute. nam forma est pricipiū rei absolute q̄tu₃ est ex parte sui: materia aūt τ priuatio sunt principia rei natu ralis scd̄m ꝙ p viā motus generat̄. Et inde est ꝙ ph̄s in h̄ passu nō reprobat errores āti quoꝝ ꝓueniētes ex p̄te forme sicut reproba uit errores coꝝ ꝓueniētes ex p̄te materie τ p̄ uatōis. ideo dicit ph̄s in textu. ꝙ cōsiderare vtrū principiū formale sit vnū vel plura perti net ad primā ph̄ia₃. q₂ forma dat esse simpl'r rei. τ methaphisicus esse rei simpl'r cōsiderat sed phisicus cōsiderat res mobiles ideo po sterius: hoc est in libris sequētib' determiābit ph̄s de reb' gn̄alib' τ corruptibilib' τ de for mis scd̄m ꝙ sunt pricipia mot' τ mutatōis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur ꝙ si Auerrois intellexe rit materiam q̄tum ad eius potentiam τ na

turam p accidens generari ꝛ corrumpi. aut ꝙ tũ ad actũ essendi generari ꝛ corrũpi ex cõsequenti, in hoc bene dixit. Si vero intellexerit materiã ꝙtũ ad suã essentiã p se generari ꝛ corrũpi. tũc auctoritas sua est redarguenda. Sed verisimile est ꝙ intellexerit materiã corrumpi ꝛ generari p accidens ꝛ ex consequẽti vt verba sua sonant. cũ dicit ꝙ materia in rei veritate generatur. id est ĩ entitate cõpositi cuius ẽ ps quasi velit dicere ꝙ generatur ad generationẽ cõpositi ex ꝯsequenti. Ad secũdã dicitur ꝙ materia nõ procedit de non esse ad esse sic ꝙ tale esse sit ipius materie primo, sed procedit de nõ eẽ ad esse qd habet in composito cuius est pars. Et similiter dicitur ad terciã ꝙ ipa arguit pro pria ꝯclusione. sed auctoritas allegata est pro conclusione responsali.

Queritur decimooctauo vtrũ forma substantialis ante generationẽ rei cuius est forma sit in materia sm esse formale formabile. Arguitur primo ꝙ non. indiuisibile vbi est totũ est. ꝛ cũ omne esse substantiale sit indiuisibile. ergo si forma substantialis que dat eẽ substantiale esset in materia ante generatõez rei sequeretur ꝙ esset ibi totaliter. ꝛ p ꝯsequens ab efficiente nihil esset ibi ipius forme. Sequeretur vlterius ꝙ agentia naturalia nõ facerent nisi remouere ꝯtrarias dispositiões vt forma que est in materia sm esse occultũ ꝛ latens duceretur ad esse maĩfestũ ꝛ apparẽs. Ex quo sequitur vlterius ꝙ nihil fieret simpliciter sed solũ sm quid ꝛ destrueretur omino generatio substantialis. qꝛ generatio nihil aliud esset ꝙ alteratio. qꝛ quicquid accidit enti in actu est accidens. Secũdo sic. si forma eẽt in materia ante generationẽ rei sequeretur ꝙ ipa forma substantialis esset intensibilis ꝛ remissibilis. patz ꝯsequentia. quia sic forma substantialis preesset in materia sm esse imperfectũ ꝛ distinctũ p motũ naturalẽ. ꝛ cũ in oĩ motu naturali sit principiũ mediũ ꝛ finis sequeretur ꝙ forma substantialis in principio motus haberet eẽ minus perfectũ ꝙ in medio. ꝛ in medio ꝙ in fine. ꝛ ita intenderetur ꝛ remitteretur. Et ex hoc sequeretur vlterius ꝙ inter duo ꝯtradictoria esset dare mediũ. scz inter esse simpliciter ꝛ nõ esse simpliciter que oĩa sunt incõuenientia. ¶ Ad oppositũ arguitur primo. dictũ est prius ꝙ ex nõ albo fit albũ ꝛ nõ ex quocunqz nõ albo. sed ex illo nõ albo quod est in potẽtia ad albũ sicut ẽ nigrũ. sed hoc nõ esset nisi in tali non albo esset inchoatio forme albedinis p quã inchoationẽ in illo nõ albo eẽt potẽtia ad albedinẽ ꝛ nõ ad aliã formã. si eñi in materia nõ poneretur aliq determinatio indifferens esset ad ꝙlibet formã. ergo oportet formã preesse in materia ante generatõez rei. Itẽ secũdo nihil educitur de illo in quo nõ prefuit. sed forma educitur de potentia materie. ergo ante eius eductionẽ habebat aliquod esse in materia. Tercio nisi forma preesset in materia sequeretur ꝙ ipa forma esset totaliter ab extra ab efficiente qd est ꝯ philosophũ ꝛ omnes perypatheticos. Quarto sic ĩ omni motu est aliqd fluens de termino a quo ad terminũ ad quẽ cũ motus nihil aliud sit ꝙ fluxus inter duos terminos. vel ergo materia fluit vel forma.. nõ materia qꝛ tunc materie essꝫ materia ꝛ potentie potentia ꝛ in omĩ motu essent duo fluxus vnus ad esse materie ꝛ alius ad esse forme que sunt impossibilia. oportet ergo ꝙ forma sit fluens de esse imperfecto ad eẽ perfectum ꝛ p ꝯsequens oportet ipaz esse ĩ materia sm esse imperfectũ. Quinto sic omnis motus fit rõne alicuius indigentie sed materia mouetur ad formã ergo indiget forma. indigentia aũt nõ est nisi respectu illius qd natum est inesse. ergo forma nata est inesse materie. ꝛ nõ nisi p aptitudinẽ existentẽ in materia que quidez aptitudo est aliqd ipsius forme ergo ꝛc. Sexto sic materia apppetit formã ꝛ nõ illã quaz habet sed illam quã non habet. ꝛ nõ illã quã nõ habet absolute appetit nisi inquantũ apta nata est habere eaz. sed talis aptitudo non est nisi p hoc ꝙ forma preest aliqualiter in materia ergo ꝛc. Septimo sic. omis appetitus fit ratione alicuius similitudinis. sed silitudo est relatio fundata in vnitate forme. cum ergo materia appetat formam oportet aliquid preesse in materia p quod materia assimiletur forme ratione cuius appetat formã. Octauo sic. materia est principiũ generatõnis quẽadmodum mater. sed mater nõ ꝯcurrit pure passiue ad generationẽ imo habet principia ꝯfusa ꝛ indeterminata que tacta p virtutẽ agentis ducuntur ad determinatũ actũ vnius forme ergo neqz materia ꝛ p consequens in materia est aliquid forme. Nono sic. materia appetit formã sicut turpe bonũ. sed turpitudo nõ est causa appetendi bonitatẽ. ergo oportet ponere in ipo turpi aliqd bonitatis ratione cuius appetat bonũ. Vltimo sic. ex semine asini generatur asinus ꝛ non aliud. similiter ex semine oliue generatur oliua. sed hoc non esset nisi in ipis seminibus preessent for

Inchoa° formaꝝ

me educende de materia ꝑ quas materia or dinat̃ ad illas formas ⁊ non ad alias ꝗ ⁊c̃.

Pro responsione sciendum est primo. ⁊ ꝑmo erũt duo puncta. In ꝑmo ponet̃ positio Alberti ponentis inchoationẽ formaꝝ i materia cui⁹ opinionis apparẽtie facte sũt p⁹ oppositũ. In secũdo ponet̃ opinionez doctoris sctĩ negãtis hmõi ichoationẽ formaꝝ ⁊ etiã soluent̃ rõnes facte post oppositũ.

Pro responsiõe ꝑmi puncti sciendũ est secũdo. ꝙ circa ꝓductionẽ formaruz substantialiũ phi diuisi sũt i tres sectas. Quidã eñ posuerũt formas substãtiales totalit̃ esse ab intra. Et ꝯsequẽter dixerũt agẽtia naturalia nihil aliud facere ꝗ̃ remouere ꝯtrarias dispositõnes vt forma ꝑexistens in materia in esse occulto ducere t̃ ad eẽ manifestũ. et dabant exẽplũ de lapide ꝑcioso existente i luto. ⁊ de ferro rubiginoso quoꝝ splẽdor occultat̃ ꝑ lutũ ⁊ rubiginẽ. sed terso lapide ꝑcioso ⁊ remoto luto apparet ei⁹ splendor ⁊ limato ferro apparet ei⁹ claritas. Prim⁹ aũt hui⁹ opinionis fuit Anaxagoras q̇ posuit quodlibet ẜm actũ eẽ in quolibet. Alij vo dixerũt formas substantiales total'r venire ab extra imaginãtes ꝙ agentia naturalia nõ faciũt nisi disponere materiaz ad suscipiendũ formas substantiales ⁊ imediate post dispositionẽ materie dator formaꝝ qui est substantia intellectualis assistẽs spere generabiliũ ẜm Auicennã influit formas substãtiales in materia sic disposita ꝑ agentia naturalia. Plato vo ꝓdicebat ꝙ forme substãtiales deriuãt̃ ab ydeis sepatis que ꝑticipant̃ a materia propter dispositionẽ factã ꝑ agens naturale. ⁊ ita hui⁹ opinionis prim⁹ auctor fuit plato quẽ insequitur Auicẽna ꝓ ꝑte. Sed ꝑypathetici quorũ ꝑnceps fuit Aristoteles mediã viaz tenuere. dicẽtes formas partim ab extra ⁊ ꝑtim ab intra esse. qð nõ est sic intelligendũ ꝙ forma habeat partem ⁊ partez ⁊ ꝙ vna ꝑs ei⁹ sit in materia ⁊ alia ꝑs veniat a generãte. hoc eñ nõ potest esse cũ forma sit simplex ⁊ indiuisibilis ẜ est intelligẽdũ ꝙ forma est tota ab intra ⁊ tota ab extra ẜm diuersa eẽ ipius forme q: ẜm eẽ potẽtiale ꝯfusũ ⁊ indeterminatũ ad certã speciẽ entis est tota ab intra scz in materia. sed ẜm eẽ distinctũ ⁊ determinatũ ad certã speciẽ est tota ab efficiente extrinseco. Ex quo ꝑ3 ꝙ agens naturale nõ agit ad ꝓducẽdũ essentiã forme cũ tota essentia ei⁹ ꝑexistat in materia. sed agit ad educendũ formã que erat in materia ẜm eẽ ꝯfusum ⁊ indistinctum ad esse actuale determinatũ ⁊ ad certam speciẽ entis qð quidẽ esse licet sit ipsi⁹ forme tanꝗ̃ cause formal' est tñ ipsi⁹ totius cõpositi tãꝗ̃ ei⁹ qð est ꝑ se termin⁹ generatõis ⁊ intentionis generantis. nã generãs intẽdit generare cõpositũ ⁊ nõ formã nisi ex ꝯsequẽti.

Sed ꝓ ampliori intellectu hui⁹ positionis sciendũ est tercio. ꝙ sicut est de genere ⁊ differentijs respectu specieꝝ ꝯstitutaꝝ sub genere ita est de materia ⁊ formis naturalibus respectu formaꝝ generandaꝝ. Genus aũt est forma generalis imꝑfecta ⁊ nõ determinata ad aliquod esse specificũ. ẜ determinatur ꝑ differentiã sibi additã quã tñ differẽtiaz ꝯtinebat genus in ꝯfusione sue potestatis. nam in generis ꝑtãte ꝯtinent̃ oẽs differentie sed nullã ꝯtinet actu ⁊ ꝓportionaliter in materia est forma generalis continens essentialiter in sua ꝑtãte omẽs formas specificas. ⁊ tamẽ non est determinata ad aliqð esse specificũ. ẜ determinat̃ ꝑ v̓tutẽ agentis educentis de tali habitu cõfuso formã specificã determinantẽ talẽ habitũ confusum ad determinatũ esse specificũ. ⁊ ita nõ est differẽtia nisi q: materia nõ est forma generalis sicut gen⁹. ẜ primũ subiectũ formaꝝ in quo quidem subiecto est quidã habitus confusus continens omẽs formas naturales. q̇ quidẽ habit⁹ si accipiat̃ in prima sua potẽtia accipit̃ ꝑ modũ generis remoti. ⁊ h̃ modo indeterminate cõtinet omnes formas. sicut genus generalissimũ indistincte cõtinet oẽs differentias. ⁊ iste habitus cõfusus ꝑ dispositiones agentiũ naturaliũ distinguit̃ ⁊ efficit̃ vicinior formis specificis. ⁊ sic genus determinat̃ ꝑ differentiã ad vnam speciẽ distinctã ⁊ nõ ad aliam. ita ille ambit⁹ confusus ꝑ actionẽ agentis naturalis determiat̃ ad vnã speciẽ ⁊ nõ ad aliam. ⁊ ꝓprie illa forma inchoata in materia ꝑ virtutẽ vni⁹ agentis naturalis educi potest. ideo ꝓprie forma asini est inchoata in semine asini ⁊ nõ in alia forma. ⁊ licet iste habitus confusus sit coetern⁹ materie prime ⁊ cõcreat⁹ materie nec sit generabilis ⁊ corruptibilis sicut materia. tñ essentialiter distinguit̃ a materia. ẜ nõ distinguit̃ a formis specificis ꝑ essentiã. ẜ solũ ꝑ esse. nam talis habitus ꝯfusus nõ põt dare esse. ẜ oportet ꝙ ꝑ se sit distinct⁹ ꝑ aliq̃ formã specificaz.

Tunc sit conclusio prima ꝑ isto
puncto. Forme nō sunt totaliter ab intra. hāc
ꝯclusionē ꝓbant argumēta pꝰ oppositū fctā.
Conclusio secunda. Forme nō
sunt totalr ab extra. Ptꝫ qꝛ oporteret oēs for
mas eē ꝑ se subsistētes. qꝛ nihil ē ꝑ se ꝓducibi
le nec potest terminare actū ꝓductionis nisi
sit actu subsistēs. ġ oēs forme essent incorru-
ptibiles sicut anima rōnalis qđ est falsum.
Conclusio tercia. Forme natu
rales sunt partim ab intra ⁊ partim ab extra
Patet satis cōclusio ex dictis. Nunc soluē
de sunt rationes facte ante oppositū. Ad
primaꝫ dicenduꝫ est ꝙ indiuisibile vbi est to
tū est. sed nō totalr. ideo dictū est ꝙ forma ē
tota ab intra ⁊ tota ab extra. ꝫ nō totaliter. et
ꝑ hoc ptꝫ solutio ad alia incōueniētia. Ad
secundā dꝛ ꝙ intensio ⁊ remissio sunt acciden
tia forme iam determinate in materia ⁊ spe-
cie. modo ante generationē rei forma existēs
in materia nō pōt esse determinata ad aliquā
speciē ⁊ ita nō est ibi intensio ⁊ remissio. Ulr
dicit ꝙ generatio substantialis est ꝑmixta al
terationi. ⁊ rōne alteratōis ibi est intēsio ⁊ re-
missio: ⁊ ideo intensio ⁊ remissio ⁊ magis ⁊ mi
nus sūt ex ꝑte q̄litatū ⁊ nō sūt in formis sub
stantialibꝰ. Et h̄ de ꝑmo puncto.

Quantū ad scḋm punctum scien
dū est quarto cū doctore sctō in suo tractatu
de materia ꝑma ⁊ de dimēsionibus interminia
tis ꝙ forma triplr īuenit eē in materia. Uno
modo in potētia remota. ita ꝙ in materia ni
hil est de ipsa forma nec de dispositōibus ad
formā. ꝫ solū est in potentia passiua materie
ad formā q̄ quidē potētia passiua dꝛ habitꝰ
qui ducit ad terminū generatōis ꝑ agens et
hoc modo forma ignis diceret esse in poten
tia ī materia aque nullo modo alterate nec di
sposite ad formam ignis. Secūdo modo
forma reperit in materia disposita ad formā
ꝑ q̄litates cōnaturales ipī forme absq; h̄ tn̄
ꝙ aliqđ essentie ipiꝰ forme substantialis sit in
ipā materia sine h̄ etiā ꝙ in ipā sit aliqua vis
actiua educēs talē formaꝫ de ipā materia ad
actū. ⁊ h̄ modo forma ignis ē in potētia ī ma
teria aque calefacte. Tercio modo. forma
inuenit in potētia materie nō solū scḋm poten-
tiā passiuā. nec solū scḋm dispositōnes acciden
tales, sed etiā in potentia actiua. ⁊ hoc modo
forme substantiales sunt in seminibꝰ sicut for-
ma oliue est in semine oliue ⁊ forma asini ī se-
mine asini. nō ꝙ in seminibus sit ipā essentia
forme educende. ꝫ ibi solū passiue ⁊ effectiue
⁊ nō formaliter ꝑ q̄nto in tali semine est mate
ria apta ad formā ⁊ etiā est vis formatiua im
pressa ab agente que ꝑ virtutē generātis quaꝫ
gerit habet vim ad educendū formā de potē
tia materie ⁊ ad disponēdū ad talē formā et
ita scḋm hunc doctorē non nisi istis modis for-
ma substantialis dicit eē in materia. in poten
tia ante generationē rei cuiꝰ est forma. Est
tn̄ aduertēdum ꝙ aliter dicendū est đ formis
substantialibꝰ ⁊ accidentalibus. Nam for-
me accidentales ꝑ se sunt acquisibiles ꝑ mo
tū ⁊ scḋm suā essentiā sunt in ꝑncipio motus et
etiā in medijs vsq; ad terminū. motus tn̄ ꝓ-
cedendo de imꝑfecto ad ꝑfectū. forme vero sb
stantiales ante terminum motus non sunt es
sentialiter in motu sed solū scḋm suas disposi-
tiones ⁊ incipiūt esse in termino motus.

Conclusio responsalis. Cum
doctore sancto. Forma substantialis ante ge
nerationē rei cuius est forma non est in mate-
ria scḋm esse formale formabile. Hanc conclusi
onem probant rationes facte ante oppositū
Probatur etiam aliunde. De ratione forme
substantialis est dare esse simpliciter si ergo
forma substantialis est in materia scḋm essenti-
am sequitur ꝙ ipsa dat esse simpliciter mate
rie ⁊ per consequens quicquid aduenit post
est accidens. ⁊ ita destrueretur omnis gene-
ratio substantialis. ⁊ omne fieri esset alterari
vt ponebant antiqui Philosophi. Item es
se substantiale est primum ⁊ perfectissimum.
ergo oportet ꝙ sit vnum et indiuisibile ⁊ per
consequens non potest recipere variationem
penes confusum ⁊ distinctum alr's videretur
ꝙ inter contradictoria esset medium. Iteꝫ
ad hoc posuit Albertus inchoationem for-
marum in materia vt generatio rei substanti
alis sit a principio intrinseco coadiuuante
agens extrinsecum actiue ad distinctionem
materie ad formam sed hoc est impossibile.
ġ nō sunt ponende inchoationes formarum.
Minor probatur dupliciter. primo quia nihil
agit nisi scḋm ꝙ est in actu. modo forma sic scḋm
esse inchoatum non est in actu completo
cum tale esse sit potentiale et iaptitudina-
le. Ergo talis forma inchoata non potest

esse principiuȝ actiuũ. Secũdo actõnes sunt singulariũ ⁊ suppositoꝝ ⁊ subsistẽtiuȝ. cũ ergo talis forma non sit subsistẽs sequit̃ ꝙ non potest agere circa ipam materiã disponendo ipam ⁊ educẽdo ipaȝ de potentia materie in actuȝ. alias ideȝ concurreret ad generationẽ sui ipsius qd̕ est impossibile. Et tamen tenendo hanc opinioneȝ soluende sunt ratõnes facte post oppositum. Ad primam concedit̃ ꝙ ex quocũq; non albo non fit album. sed ex non albo quod est in potentia ad albũ. in potentia quidẽ quodãmodo disposita ad albũ. nam in potentia cõtrarioꝝ est eadeȝ dispositio cõmunis ambobus contrariis quod non inuenitur in disparatis. sed tamen nõ oportet in ipso non albo ponere aliquã albedinẽ per quam ipsam non album sit in potentia ad album. Ad secundam dicitur ꝙ cũ dicitur formam educi de potẽtia materie illa locutio est methaphorica ⁊ sumpta ex dictis Platonis. nam illud dicitur proprie educi de aliquo qd̕ prius erat in illo ⁊ ponitur in alio. non autem sic educit̃ forma de potẽtia materie: sed educitur scd̕m quandam similitudinem prout dicitur esse aliquid eductuȝ de aliquo qd̕ nõ est in eo eomodo quo prius erat. ⁊ ideo forma existẽs prius in potẽtia materie passiua post generationem actu existens in materia dicit̃ educi de potentia materie. Ad tertiaȝ negatur consequẽtia. nã materia est in potentia naturali ad formam. ⁊ ideo partim est ab extra ⁊ partim ab intra pro quãto est in potẽtia actiua agentis. Ad quartam dicitur ꝙ in accidentali motu forma est in principio motus scd̕m essentiam ⁊ fluit vsq; ad terminuȝ motus de imperfecto ad imperfectũ. Sed in generationibus substantialibus forme substantiales nõ sunt nisi in termino motus quibus habitis cessat. ⁊ solum est fluxus scd̕m formas accidẽtales q̃ sunt dispositiones ad formas substantiales. Ad quintã dicitur ꝙ materia ĩdiget forma ⁊ apta nata est habere eã. sed ista aptitudo nõ est aliquid ipsius forme in potentia materie. imo est ideȝ realiter cum ipa materia si sit potentia propinqua ad formã est aliqua forma accidentalis inducta ab agẽte. vł aliqua vis vnitiua aut aliquid huiusmodi ⁊ nõ essentia forme. Et ex hoc patet solutio ad sextam Ad septimã dicitur ꝙ duplex est similitudo vt sufficit ad propositũ. quedam est ꝓprie dicta que est fundata in vnitate forme. ⁊ in tali similitudine non fundatur appetitus materie. Alia est similitudo improprie dicta que est fundata in vnitate proportionis. ⁊ appetit⁹ materie fundatur in tali ꝓportione. nam ex eo ꝙ materia de sua natura est potẽtia substãtialis habens proportionẽ ⁊ analogiam ad formaȝ substantialẽ que de sua natura est actus substantialis. Ad octauam dicendum est ꝙ non est omnimoda similitudo inter materiaȝ ⁊ matrem. manifestũ est enim ꝙ mater est principiuȝ extrinsecũ rei genite sicut pater. materia vero non est pricipiũ extrinsecũ. sed intrinsecum. Ad nonam dicitur ꝙ turpitudo non appetit bonitatem. sed subiectum turpitudinis qd̕ est bonum appetit bonitatem. non quideȝ bonitatem quã habet. sed bonitateȝ qua caret. Unde minus bonum appetit maius bonum ⁊ id quod potest habere appetit eam. Ad vltimam patet solutio ex dictis. dictum est enim ꝙ in semine asini est vis actiua deriuata a generante q̃ gerit virtutẽ ipius generantis. ⁊ finaliter disponit materiam formã. ⁊ forma adueniente corrũpitur illa vis generatiua. ⁊ ita forma non ẽ in semine scd̕m suam essentiam. sed est ibi solum in potentia passiua materie ⁊ in potentia actiua agentis. Rationes facte ante oppositum sunt pro ista opinione.

Queritur decimonono. vtrum in materia omniũ generabiliũ ⁊ corruptibilium ante omnẽ formã substantialeȝ ponende sint dimensiones interminate ipsi materie prime coeterne. Et arguitur primo ꝙ non. q: si sic tũc tales dimẽsiones essent accidẽtia ⁊ sequerentur multa inconuenientia. Primo seq̄retur ꝙ forma substãtialis nõ esset actus primus materie. Sequeretur secũdo ꝙ cõpositio secũda precederet primã. Seq̄retur tertio ꝙ forma substãtialis adueniret enti in actu ⁊ ꝑ cõsequẽs esset accidẽs. Quarto seq̄retur ꝙ forma substãtialis vniret̃ materie prime per mediũ accidẽtale. ⁊ ꝑ cõsequẽs ꝙ ex materia ⁊ forma fieret vnũ per accidẽs. hec aũt oĩa sunt incõuenientia g̃ tales dimẽsiones interminate nõ sunt sic ponẽde. In oppositũ est auerrois ĩ libro de substantia orbis hoc probãs multis rõnibus. quaꝝ alique ponũtur in corpe q̃stionis. videlȝ ꝙ hmõi dimensiones ponẽde sunt in materia ãte formã substãtialẽ

Pro respõsione sciendũ est pri

mo ꝙ quidā posuerāt ꝙ̃titatē in cōposito sub
stantiali rōne materie tm̄. ita ꝙ quātitas seq̄
tur materiā scd̄m eos. ⁊ ad hoc ponendū vte
bant̄ sufficientia p̄dicamētoꝝ. in qua dicit̄ ꝙ
quātitas inest rōe materie ⁊ qualitas rōe for
me. Sed ꝯtra hoc arguit̄. qꝛ si materia esset
tota causa quātitatis seq̄retur ꝙ quoꝝ mate
ria est eiusdē rōnis eorūdez esset eadē ꝙ̃titas
cuz ergo in oībus generabilibus materia sit
eiusdē rōis vt dictū est pri⁹ sequeretur ꝙ om
nia generabilia essent eiusdē ꝙ̃titatis qḋ fal
sum est. Itē Aristoteles in secūdo de aīa di
cit ꝙ in oībus viuētibus positus est cert⁹ ter
min⁹ augmenti ⁊ decrementi ab aīa q̄ est for
ma corpis. ergo materia nō est totale princi
piū ꝙ̃titatis. Itez materia scd̄m se est in pura
potētia. ergo ab ea immediate tanꝙ̃ a totali
cā non pōt accidens aliquod originez trahe
re. Itez Aristoteles dicit ꝙ ex vno pugillo
terre fiunt centum aeris ⁊ non nisi decē aque.
sed si materia esset tota cā ꝙ̃titatis cū eadem
sit que primo est sub vno pugillo terre. ⁊ po
stea sub decē aque. ⁊ deinde sub centū aeris.
non posset assignari ratio talis diuersitatis.
relinquitur ergo ꝙ hec positio est falsa.

Sciendum est secundo. ꝙ Aui
cenna posuit ꝙ̃titatem in cōposito substantia
li sequi formā corporeitatis. nō ꝙ ꝙ̃titas ƀm
esse determinatū in specie ⁊ indiuiduo sequa
tur formaz corporeitatis. sed ꝙ aptitudo ad
actualem trinā dimensionē sequit̄ formā cor
poreitatis. ⁊ actualis trina dimensio determi
nata figura ⁊ in esse specifico sequit̄ formaz
specificā ⁊ ipa actualis trina dimēsio d̄termi
nata ad hoc esse particulare vel illud sequit̄
esse cōpletū idiuidui. Et posuit Auicēna for
maz corporeitatis cōem oībus generabilib⁹
⁊ corruptibilib⁹ ⁊ esse distinctā a formis speci
ficis. ita ꝙ scd̄m eum cū ex aere fit aqua vel
ecōuerso manet eadē corporeitas scd̄m essen
tiam. sed variatur scd̄m esse. quia aliud ⁊ ali
ud habet esse sub forma aeris ⁊ aque. ⁊ eum
insequit̄ Albertus in ista positione. Et ꝙ sit
ponenda huiusmodi forma corporeitatis di
stincta a formis specificis ⁊ manens semper
in materia probāt multis rōnibus. Primo
sic. dicit̄ secūdo de aīa ꝙ aīa est actus corpis
organici phisici. sed corpus de genere substā
tie nō est corp⁹ nisi ꝑ formā aliquā substantia
lē. ergo in aīatis preter formā specificaz que
dat esse specificum ponēda est forma corpo
reitatis distincta ab ipsis ⁊ ꝑ consequēs erit
ponenda in aliȷ̄s corporibus inanimatis.
Itez animal mouet seipm̄. sed omne mouēs
seipsum diuiditur in partem per se mouentez
⁊ partem per se motā. pars aūt per se mouēs
est anima. ⁊ pars per se mota nō pōt esse ma
teria nuda. qꝛ vt habetur quinto huius mate
ria nuda moueri non pōt. ergo in parte per se
mota ponēda est aliquomodo forma substā
tialis distincta ab ipsa aīa. talis autem forma
non est nisi corporeitas. ergo. Et hec positio
est probabilis ⁊ rationabilior prima.

Sciendū est tertio. ꝙ Auerrois
in libro de substantia orbis distinxit duplicez
quantitatē siue dimēsionez. Quedam est in
terminata ad certam magnitudinē ⁊ paruita
tem ⁊ ad certā figurā. ⁊ scd̄m ipm̄ talis quan
titas est propria materie prime ⁊ inseparabi
lis ab ea ⁊ precedit omnem formam substan
tialem in materia. Alia est quantitas siue di
mensio terminata ad certam magnitudinem
vel paruitatē ⁊ ad certā figurā. ⁊ talis termi
natio quātitatis sequitur formā specificā per
quā vnaqueq; res naturalis determinata est
ad maximū ⁊ minimū. ⁊ habz determinatam
figurā. iō videmus ꝙ ea q̄ sunt eiusdē spēi cō
muniter sunt eiusdez figure. Vn̄ magnitudo
⁊ figura maxime attestant̄ vnitatē vł diuersi
tatē spēi a deo ꝙ aliq̄ dixerunt magnitudīes
esse principia materialia rerū corporearuz ⁊
figuras esse principia formalia earundē. ⁊ de
ista positōne Auerrois. ꝙ̃tum ad hoc ꝙ po
nit dimēsiones intermīatas in materia ante
oēm formaz substantialē facienda est in p̄nti
questione disceptatio in qua erūt quinq; pū
cta. In primo declarabit̄ opinio Auerrois.
In secūdo cōtra ipm̄ ponent̄ rōnes eorū q̄ te
nēt positōem Auicenne ⁊ Alberti. In tertio
scd̄z illos soluent̄ rōes Auerrois. In quarto
ponent̄ rōes quorūdam volentiū defendere
positionē Auerrois ⁊ soluent̄ rōnes eoꝝ. In
q̄nto rn̄debit̄ ad q̄situ̅ ƀz opīonē sci Thome

Quantum ad primaz ponitur
cōclusio prima scd̄m mentē Auerrois. Dimē
siones intermīate necessario p̄cedūt oēs for
mas substātiales in materia generabilium ⁊
corruptibiliuz. Probat̄. qꝛ forme naturales
diuidūtur ꝑ suū subiectū qḋ est materia. ergo oz
subiectū susceptibile formarū esse diuisibile.

ꝫ materia nō est diuisibilis nisi ꝑ ꝙtitatē. ꝗ in materia ante oēm formā substātialē ponenda est ꝙtitas ⁊ nō termiata: vt postea patebit ꝗ intermiata. Itē vna forma substātialis nō suscipit in tota massa materie. sed in vna ꝑte materie. ⁊ ita recipit in materia partita. materia aūt nō ē partita nisi ꝑ quātitatē. ꝗ in materia ante omnem formam substantialez ponenda est ꝙtitas siue dimensio.

Conclusio secūda dimensiōes terminate sequūtur formas substātiales i materia ꝑticulari: q₂ scđm diuersitatē specieꝝ diuersificant magnitudies ⁊ paruitates ⁊ etiā forma. ꝗ dimēsiones terminate sequūtur formas ſpecificas. ⁊ quātitas termiata est quātitas ꝑfecta. sed accidēs quātū ad suū esse cōpletū cōseqtur esse cōpletū sui subiecti. subiectum aūt non habet esse cōpletum nisi per formam substantialem. igitur ⁊c̄.

Conclusio tertia materia nō est sepabilis a dimēsionibus intermiatis. q₂ omne qđ corrūpitur a suo cōtrario corrūpitur. ꝫ dimensiones intermiate nulli cōtrariant. ꝗ a nullo corrūpūt. ergo ⁊c̄ Itē si sic forma substātialis nō aduenirert alicui ꝑti materie ⁊ ita sequeret ꝙ nō esset multitudo indiuiduoꝝ in vna specie q̄ sunt incōueniētia. Ex istis sic determiatis dat Auerrois dr̄ias iter formas corpoꝝ celestiū ⁊ formas generabiliū ⁊ corruptibiliū. Prima dr̄ia est q₂ forme generabiliū diuidūtur ad diuisionē materie. nō aūt forme corporū celestiū. Alia dr̄ia est. q₂ forme generabiliū insunt materie mediātib⁹ dimēsionib⁹ intermiatis. nō aūt forme corpoꝝ celestiū. Tertia differētia est. q₂ forme generabiliū mouent ad motum suoꝝ subiectoꝝ vt aīa mouet motu sui corꝑis. sed forme celestium nō mouētur ad motū suorum subiectoꝝ. Ex istis infert ꝙ corꝑa celestia sunt ingn̄abilia ⁊ incorruptibilia. sed corꝑa iferiora sūt generabilia ⁊ corruptibilia. Et hec đ isto primo pūcto in quo breuiter fere cōtinent oīa q̄ dicit Auerrois de dimēsionibus interminatis.

Quantū ad scđm punctū sequēdo Auicennā ⁊ Albertū. Arguit primo sic cōtra positionē Auerrois. Phs habꝫ in p̄dicamētis ꝙ destructis primis substātijs ipossibile est aliqd alioꝝ remanere. ergo nō possunt remanere dimēsiones intermiate in materia post reꝝ corruptōnes. Secūdo sic in quito hui⁹ hētur ꝙ subiectū gn̄atōnis nō occupat locū. sed materia cū dimēsionib⁹ interminatis occupat locū. ergo ⁊c̄. Itē si dimēsiones intermiate p̄cedant formā substātialē in materia ⁊ dimensiones termiate sequant eā sequit ꝙ realit̄ distinguūt. ⁊ sic in eodē cōposito essent due latitudies ⁊ fieret penetratō dimēsionū qđ ē ipossibile. Itē si dimēsiones intermiate necessario reqrerent ad esse vł fieri rei naturalis deberēt poni pricipiū rerū naturaliū qđ esset cōtra Aristotelē. ergo ⁊c̄. Itez cōtra ip̄m possunt fieri incōuenientia ante oppositum. ⁊ ita Auicenna voluit ꝙ omne accidens sequatur cōpositum ⁊ materia ⁊ forma in gn̄abilibus nō t̄n negat quin sint aliqua accidētia ꝓpinqora materie ⁊ aliqua forme medio mō se habētia. Et h̄ de secūdo pūcto. Quantuꝫ ad tertiū punctū soluēde sunt rōnes Auerrois insequēdo positionez Auicēne ⁊ Alberti. Ad primā cōcedit ꝙ materia solū ꝺm se sumpta nō est diuisibilis. ꝫ tamē negat cōsequētia.

Ad secūdā cōcedit ꝙ maťia nuda sepata a qcūqꝫ forma nō est subiectū gn̄atiōis. sed materia accepta sub forma corporeitatis in qua est inchoatio forme acqsibilis ꝑ generatōez ⁊ aptitudo ad trinā dimensionē est subiectuꝫ gn̄atōnis. sed t̄n illa materia nō est quāta nec occupat locū scđm Auicēnā ⁊ Albertū. Aliter tamen respōdetur scđm sanctū Thomaꝫ vt postea videbitur. Ad tertiaꝫ dicit ꝙ oēs forme cōueniūt in dimēsionib⁹ ita ꝙ oēs forme naturales requirāt dimēsionē in materia in qua recipūtur. Ad quartā dicit ꝙ lꝫ quantitas nō habeat ꝯrīū ⁊ nō corrūpat ꝑ se corrūpit tamē ex ꝯsequēti ad corruptōez sui subiecti. ⁊ si sint alique alie rōnes facilit̄ possunt solui ꝑ ea q̄ dicta sunt. Quantuꝫ ad quartū punctū est aduertēduꝫ ꝙ qdā dixerit cōmētatorē Auerroim ꝑ dimensiones intermiatis nō intellexisse dimēsiones reales in ſpē ⁊ in numero existētes. sed dixerūt ꝙ ꝑ dimēsiōes intermiatas itellexit Auerrois dimēsiones i cōi abstractas ab hac dimēsiōe termiata vel illa hoc termino vel illo. ⁊ illo mō in dimēsionib⁹ sic i cōi acceptis ꝯueniūt generatū ⁊ corruptū ⁊ oīa naturalia corruptibiliū. Sꝫ h̄ expositio est cōtra mentē ipi⁹ auerrois qđ pꝫ ꝑ dicta ipi⁹ in plurib⁹ locis. Dicit eīn̄ auerrois i qnto hui⁹ ꝙ idē corp⁹ i numero manet i gēito ⁊ i corrupto. ꝗ voluit dicere ꝙ eadē dimensio in nūero sit materie prime ꝑpetua. Item

in ꝑrio de gn̄atōne dicit ꝙ idē sensibile ⁊ corporeitas man͂t in genito ⁊ corrupto. ⁊ in tertio de celo dicit ꝙ forma celestis nō vnit̄ materie mediātibus dimēsionibꝰ interminatis sicut forme gn̄abiles ⁊ corruptibiles. Ex q̊ p3 ꝙ isti sic exponētes positōez auerrois nō loquūtur scd̄m eiꝰ mētē. nā ꝑ dimēsiones interminatas ipe intellexit dimēsiones reales ⁊ inseꝑabiles a materia q̄ tn̄ non sunt termīate ad certam magnitudīez ⁊ ꝑuitatez nec etiaz ad certā figurā. Et iō fuerūt quidā alij q̄ positionē eius b̄ mō expositā voluerūt defendere arguētes sic. Si i materia nō esſ3 aliqua dimēsio iseꝑabilis ab ea seq̄ret̄ ꝙ augmētatio nō esſ3 possibilis. P3 ꝯsequētia q2 in augmētatiōne rei augēde solū aduēiret materia. sed materia scd̄m se est indiuisibilis. indiuisibile aūt additū alicui non reddit ip̄m maius. g̊ materia aduenies rei augēde nō augeret eā. iō dic̄ ph̄us primo de generatōe ꝙ augmētatio nō fit nisi adueniente aliquo corporeo Secūdo sic cū ex aere fit ignis forma ignis subito ⁊ in istanti introducit̄ in materia. q2 gn̄atio substātialis est momētanea. sed in primo istāti materia ignis est sub tota q̄titate ipius ignis. g̊ nisi in materia ꝓfuerit q̄titas sequtur ꝙ extensio q̄titatiua fieret in istāti. talis aūt extēsio ē ꝑ motū3 localez. ergo motꝰ localis fieret i instāti qd̊ est ipossibile. Tertio sic actus ⁊ potētia diuidūt ens ⁊ qd̊libet genus entis. ergo in quolib3 gn̄e ponēdu3 est propriū potentiale receptiuū actuū q̄ sunt in illo genere. sed ꝓpriū potētiale receptiuū actualis q̄titatis nō est aliud ꝙ quātitas intermiata. g̊ ponēde sūt dimēsiones interminate in materia ad hoc ꝙ recipiat̄ in ea quātitas actualis. ⁊ iste sunt ratōnes aliquoꝝ volentiū defendere positōem Auerrois quas soluere nō est difficile. ¶ Ad rōnes istas r̄ndet̄ sic. Ad primā dicit̄ ꝙ indiuisibile actu ⁊ potētia vt pūctū additū alicui nō reddit ip̄m maius. sed īdiuisibile actu diuisibile tamē in potētia additū alicui habēti ꝟtutē actiuā reducēdi potētiā talē in actu3 bene auget ip̄m. ⁊ ita est in augmētatōe. na3 materia panis vl̄ vini scd̄m ꝙ est in potētia ad formā carnis vel ossis addita viuēti habēti ꝟtutē faciēdi carnē vel os efficit̄ caro vl̄ os ⁊ auget Ad secūdam dicit̄ ꝙ cū ex aere fit ignis fit resolutio vsq3 ad materiā primā in illo instāti quo introducit̄ forma substantialis ignis i materia q̄ fuit aeris. ex ꝯsequēti ⁊ ꝯcomitanter ponit̄ quātitas nō ꝑ motū localē sed ꝑ quandā resultantiā vl̄ eductionē de potentia materie. nec prius recipit̄ q̄titas i vna ꝑte materie quā in alia. Ad tertiā dicit̄ ꝙ in solo genere substātie est ꝓpriū potētiale receptiuū actuū de genere substātie prio ⁊ ꝑ se ⁊ illud recipit formas accidētales ordīe quodā q2 cōpositu3 de genere substātie īmediate recipit quātitatez mediante qua recipit qualitates indistinctas. ⁊ ita in alijs generibꝰ a sb̄stātia nō o3 ꝙ sint ꝓpria receptiua ꝑtinētia ad illa genera. nā vt habet̄ i p̄dicamētis oīa sūt in primis substātijs aut dicūtur de ip̄is. Si tamē loquamur de potētia ⁊ actu solū rōne distantia sicut est genus ⁊ d̄ria sic in quolib3 p̄dicamēto inuenitur potentia ⁊ actus. Et hec de quarto puncto.

Quantum ad vltimū in quo respōdēdū est ad quesitū scd̄m mentē doctoris sancti sit cōclusio prima. In cōposito substantiali ex materia ⁊ forma nō est ponenda forma corporeitatis disticta ꝑ essentiā a forma specifica dante esse specificu3 q̄ quidē forma corporeitatis manet eadē in materia sub oībus formis specificis. Probatur q2 forma substantialis in hoc differt ab accidentali. quia dat esse simpliciter accidentalis vero scd̄m quid. forma etiā substātialis cōstituit suum subiectū in esse simpl̄r. sed forma accidētal̄ ecōtra cōstituit̄ inesse a suo subiecto. forma em̄ substātial̄ aduenit enti in pura potentia. accidētal̄ vero aduenit enti in actu ⁊ simpl̄r ⁊ in potētia scd̄3 q̄d. cū ergo forma corporeitatis sit forma substātial̄ ipa dat esse simplicit̄ ⁊ cōstituit suū subiectū in esse simpl̄r. sꝫ quod aduenit enti in actu est accidens. ergo alie forme superuenientes essent accidētia. ⁊ ita generatio non erit nisi alteratio ⁊ omnino destrueretur. Et si dicat̄ ꝙ esse simpl̄r pōt capi dupliciter. Vno modo vt esse simplicit̄ opponitur ad esse scd̄m quid quod est esse accidentale. ⁊ hoc modo forma corporeitatis dat esse simpliciter. i. a ꝙ non dat esse scd̄m quid. sed substantiale. Alio modo dicitur esse simpliciter quod est distinctum ⁊ determinatum vltima determinatione in natura ⁊ specie. ⁊ hoc modo forma corporeitatis que est forma generalis non dat esse simplicit̄. sed dat eē distinguibile ⁊ formabile ⁊ forme specifice dāt eē distictum ⁊ determiatū. Sed cōtra hoc quis replicabit, quia esse substātia

le in indiuisibile cõsistit. Assūptū p₃ q₂ illud
q̄d est p̄mū metrū ⁊ mensura oīm illoꝝ q̄ sūt
alicui⁹ ordinis necessario oportet illud eē mi
nimū ⁊ indiuisibile. al's nō eēt prima mensu-
ra imo adhuc eēt mensurabile. sed in ordine
entiū eē substantiale est primū metrū ⁊ men-
sura cuiuslibet alteri⁹ esse. ergo oportet ꝙ eē
substantiale sit minimū ⁊ indiuisibile. ⁊ hoc
est quod dicit Aristoteles. viij. methaphisice
ꝙ in substantijs species se habent vt numeri
sicut eñ in numeris additio vel remotio vni
tatis indiuisibilis variat speciē numeri. Ita
etiā in speciebus substantialib⁹ additio ꝑfecti
onis vel remotio ꝑfectionis variat speciem:
ita etiā eē substantiale nō potest variare ſm
esse ꝑfectum nisi mutet̄ species. ⁊ ita poīt do
ctor iste ꝙ eadē forma ſm rem ⁊ rationē mul
tiplex t̄n ſm virtutē ⁊ ꝑfectionē dat eē substā
tiale eē corporeū esse animatū eē sensitiuum
⁊ esse specificū. ⁊ indiuiduale. ⁊ oīa ista sunt
idē in eodē. In corruptōne aūt substātiali fit
resolutio vsq₃ in materiā primam:

Cõclusio secūda. Quelib₃ for-
ma substantialis inq̄ntū dat esse substantiale.
īmediate vnit̄ materie prime. Patet q₂ mate
ria de sua propria natura est potentia substā
tialis. sed potentia substantialis p̄mo ⁊ ꝑ se
⁊ directe respicit actū substantialem. ergo for
ma substantialis nō vnit̄ materie ꝑ medium
accidentale. ideo dicit ph̄s. ij. de aīa ꝙ nō est
querenda causa quare ex materia ⁊ forma fit
vnū ꝑ se nisi quia forma se habet vt actus. et
materia vt potentia ꝓpria eius. si eñ forma
substantialis vniret̄ materie ꝑ aliquod medi
um. si illud mediu₃ esset substantiale adueni
ret enti in actu. ⁊ ita eēt accidens. si v̄o esset
accidentale ex materia ⁊ forma nō fieret per
se vnum. ₰ sequerent̄ incōuenientia in princi
pio questionis illata.

Ex hac ꝯclusione sequit̄ conclu
sio responsiua ad. q. ꝙ in materia prima non
sunt ponēde dimensiones interminate prece
dentes forma₃ substantialem materie prime
coeterne. Probat̄. quia tales dimensiones s̄t
accidentia. ergo ex materia ⁊ forma nō fieret
vnū ꝑ se. sed per accidens. ⁊ sequerent̄ illa in
conuenientia in principio questionis illata si
ue adducta. Rationes aūt adducte ꝓ par
te Auicenne ⁊ alberti in presenti questione nō
soluunt̄. quia eoꝝ positio est satis probabilis
licet t̄n sint improbabiles vel solubiles facili
ter Sed ratōnes Auerrois solute sunt ⁊ incō
uenientia ꝑ ipm̄ adducta concedunt̄. si quis
tamen vellet sustinere positionē Auerrois ap
parenter posset soluere illa incōuenientia.
Et hec de primo Phisicorum.

Sequitur Liber secūdus.

Eoꝝ que sunt alia quidem sunt naturalia. alia v̄o ꝓpter alias causas.

diffinitio nāe

Circa secundū
librū phisicoꝝ q̄rit̄ primo.
vtrum diffinitio nature sit
sufficiēs ⁊ bn̄ assignata in
qua dicit̄. Natura est prin-
cipiū ⁊ causa mouendi ⁊ q̄
escendi ei⁹ in quo est primū ꝑ se ⁊ nō secundū
accidens. Et arguit̄ p̄mo ꝙ nō. q₂ natura est
q̄d absolutū q₂ d₂ de materia ⁊ forma. g̊ ma-
le diffinit̄ ꝑ p̄ncipiū ⁊ causā q̄ importāt respe
ctū. Secūdo p̄ncipiū ⁊ causa sūt idē. g̊ nu-
gatorie apponit̄ alteꝝ. Tercio celū nat̄al'r
mouet̄ ⁊ nō quiescit. g̊ male ponit̄ mouēdi ⁊
quiescēdi. Et ꝯfirmat̄ q₂ motus ⁊ quies ꝯtra
riant̄ g̊ natura nō ē p̄ncipiū q₂ ꝯtrarioꝝ ꝯtra
rie sunt cause ꝑ se. Quarto. grauia ⁊ leuia
mouent̄ ⁊ t̄n nō h̄nt intra se p̄ncipiū sui mot⁹
q₂ mouent̄ a generāte extrinseco g̊ male poīt̄
in diffinitōe ei⁹ in quo est. Quinto. animal
cadēs deorsū naturalr̄ mouet̄ ⁊ t̄n natura aīa
lis nō ē p̄ncipiū talis mot⁹. g̊ male dicit̄ p̄mū
Ultimo ꝑ se ⁊ nō ſm accidens idē sunt. g̊
nugatorie ponit̄ alteꝝ. In oppositū ē ph̄s
in p̄ncipio hui⁹ secūdi ponēs illā diffinitionē
dicēs. est igit̄ natura p̄ncipiū ⁊ causa mouēdi
⁊ q̄escēdi ei⁹ i q° ē p̄mū ꝑ se ⁊ nō ſm accidēs.

Pro responsione sciendum est
p̄mo ꝙ postq̄ ph̄s in p̄mo libro determinauit
de p̄ncipijs reꝝ naturaliū ſm ꝙ referunt̄ ad
eē ⁊ fieri ipi⁹ rei natural'. ꝯn̄r in h̄ secūdo deter
minat de ipisimet p̄ncipijs ſm ꝙ referunt̄ ad
scire. ⁊ q₂ cuiuslib₃ sciētie p̄ncipia s̄t s̄biectū ⁊
mediū ꝑ q̄ demōstrat̄ illa sciētia. ideo in h̄ se
cūdo lib̄. agit̄ de nat̄a tanq̄ de s̄biecto. ⁊ oñ
dit̄ d̄ q̄b⁹ sciētia nat̄al' h₃ ꝯsiderare. deinđ oñ
dit̄ d̄ q̄b⁹ causis d̄mōstrat̄ sciētia naturalis.

Pro quo sciendū est secundo ꝙ ſm Boetiū in libro de duab᷒ naturis. Natura dicit᷑ quattuor modis. vno mō dꝛ natura omne illō qđ cū sit q̇. quodāmō ab intellectu nostro capi pōt ⁊ hec ē cōīssima acceptio nature qꝛ cōp̄hēdit om̄e ens positiuū ⁊ dicit᷑ ꝙ cū sit ad excludendū negatōes ⁊ priuationes q̄ ꝓprie n̄ dicunt᷑ natura. ⁊ dicit᷑ quo quodāmodo ad denotandū ꝙ q̄daꝫ sunt entia q̄ ꝓpter maximā actualitatē nō possum᷒ intelligere vt sunt substantie sepate ⁊ alia sunt q̄ ꝓpter sui materialitatē cū difficultate intelligimus sicut motus tēpus ⁊ materia prima. Secūdo dꝛ natura magis stricte ꝑut tm̄mō cōprehendit substantiā. Et hocmō diffinit᷑ a Boetio. natura ē q̄ pōt agere vel pati. Tertio capit᷑ natura ꝓ pricipio intrīseco ꝑ se mouēdi ⁊ quiescēdi in rebus mobilibus ⁊ ħ mō capit᷑ in ꝓposito. Quarto capit᷑ natura ꝓ dr̄ia essentiali cōstitutiua spēi. ⁊ sic dicim᷒ ꝙ alia est naturra qui ⁊ alia hominis.

Sciendum est tertio. ꝙ natura addit supra rationes forme ⁊ materie q̄ sunt absoluta quendā respectū ad motū ⁊ opationē. ita ꝙ natura signat materiaꝫ ⁊ formā non vt sunt principia essendi absolute. sed vt sunt principia mouēdi ⁊ quiescēdi. ⁊ iō natura cōuenieter diffinit᷑ ꝑ hec noīa pricipiū ⁊ causa q̄ sunt respectiua. vn̄ ponit᷑ pricipiū eo ꝙ q̄daꝫ naturalia habēt in se cām efficiēteꝫ sui mot᷒ sicut sunt aīata: qꝛ ꝑ pricipiū ꝓprie intelligim᷒ cām efficientē. sed ponit᷑ cā qꝛ ī reb᷒ inaīatis nō est pricipiū actiuū intrīsecū mot᷒ sed solū pricipiū passiuum ⁊ formale. qꝛ nō mouet se effectiue. ⁊ iō natura nō dꝫ dici pricipiū illi᷒ mot᷒. Et dr̄nt pricipiū ⁊ cā sic sup̄i᷒ ⁊ īferi᷒ qꝛ mot᷒ de termio a quo est pricipiuꝫ mot᷒ ⁊ nō cā. Dicit tamē Alb̄. ꝙ ponit᷑ cā ꝓpter p̄uatōem q̄ nō est cā sui mot᷒ sed pricipiū. ħ tamē hoc nō videt᷑ cōueniens: qꝛ illa ꝑticula ꝑ se ⁊ nō ſm accidēs nō ꝯueīt priuatōni. deide dicitur mouēdi ⁊ quiescēdi: qꝛ illa q̄ naturalr̄ mouētur ad aliquē locū in eo naturalr̄ quiescūt. nā ꝑ eandē naturā ꝑ quā mouent᷑ ad aliqueꝫ locū ⁊ etiā quiescūt. imo magis naturalit᷑ q̇escunt in illo loco. ⁊ simil'r intelligendū est in quocūq꜆ motu naturali. nō est tm̄ ita intelligēdū ꝙ in omni eo qđ mouet᷑ naturalit᷑ sit pricipiū quietis. nā corp᷒ celeste naturalit᷑ mouet᷑ ⁊ tm̄ nō q̇escit naturalr̄. ⁊ iō qn̄ dicit᷑ mouēdi ⁊ quiescēdi li ⁊ debꝫ capi disiūctiue. vt sit sensus ꝙ in his q̄ naturalit᷑ mouent᷑ ⁊ naturalit᷑ quiescūt natura est pricipiū vtriusq꜆ scꝫ mot᷒ ⁊ q̇etis. ħ in his q̄ naturalr̄ tm̄ mouent᷑ ⁊ non quiescunt natura est tm̄ principium vt dicit san. Tho. Dicit tn̄ Alber. ꝙ motus celi non ē naturalis: q est a mouēte extrīseco qđ mouet ꝑ intellect. ⁊ volūtateꝫ. ideo motus celi magis debet dici intellectualis q̄ naturalis. Sed ad ħ r̄ndet san. Tho. ꝙ ad hoc ꝙ aliq̄s motus sit naturalis non requirit᷑ ꝙ sit a pricipio intrinseco actiuo ħ sufficit ꝙ sit a pricipio passiuo intrinseco naturalr̄ inclināte ad motū. Deide ponit᷑ in diffinitōe ei᷒ in quo est. ad differētiā reꝝ artificialiū q̄ inq̄tuꝫ hmōi non habēt in se pricipiū alicui᷒ mot᷒. Deide ponitur primū qꝛ q̄uis natura corpoꝝ mixtoꝝ sit pricipiū mot᷒ eoꝝ. nō tn̄ ē pricipiū primū vt cuꝫ aīal mouet᷑ deorsum nō moue naturalr̄ inquātū est aīal. sed ꝑ naturaꝫ elemēti predominātis. verūtamē natura animalis inquātū animal est pricipiuꝫ primo ⁊ ꝑ se alicuius alterius motus scꝫ motus ꝓgressiui ⁊ augmētationis. Vltimo ponitur ꝑ se ⁊ non scdm accidens. quā particulā declarat ph̄us in textu. quia q̄uis medicus se ipm sanet tamē est scdm accidens. nam accidit ei ꝙ sanatur ꝙ sit medic᷒. naꝫ infirmus per se sanatur ⁊ non medic᷒. ⁊ ideo sanatio ⁊ medicina quia coniūgūtur per accidens quādoq꜆ inueniūtur separata. sed natura ⁊ motus naturalis nunq̄ inueniūtur separata. vt nihil naturaliter mouetur sursum quin in eo sit leuitas ⁊ om̄e illud in quo est leuitas naturaliter ē mobile sursuꝫ.

Sciendū est quarto. ꝙ Entiuꝫ quedā sunt a natura vt animalia ⁊ partes eorū ⁊ plante ⁊ corpa celestia ⁊ elementa ⁊ mīxta inanimata vt lapis. Alia sunt que nō sunt a natura ħ ab alijs cāis puta arte cāu vl' a fortuna. ꝓ quaꝝ reꝝ dr̄ia ꝯcludit᷑ diffinitō nat᷑e

Ponitur conclusio prima. Entia naturalia differūt ab artificialib᷒ in hoc ꝙ naturalia habent principium sui motus intrisecū innatuꝫ. Artificialia vero inq̄tum hmōi nō. Hanc conclusionem probat ph̄us per inductionē. nam quedaꝫ mouentur naturaliter scdm locum vt leuia ⁊ grauia ⁊ corpus celeste. Quedam vero mouentur naturalit᷑ scdm augmentuꝫ ⁊ decrementū vt animalia ⁊ plāte. Quedā autem scdm alterationē vt corpa

simplicia. scꝫ elementa ⁊ mixta. sed ea q̄ non
fiunt a natura vt lectulus ⁊ indumentuꝫ ⁊c̄.
hmōi que sunt ab arte non habent in se prin-
cipiū alicuiꝰ motus innatū nisi scd̄m accidēs
ꝓpt̄o res naturales sūt materia ⁊ tota sub
stantia artificialium. nam cultellus inq̄tum
hmōi non habet in se principiū motus deor-
sum nisi scd̄m ꝙ est ferrens. Sed aliq̄s obiꝫ
ceret contra conclusionē. quia in generatōne
⁊ alteratōne corporū simpliciuꝫ motus vide
tur esse totaliter ab agente extrinseco vt cum
aqua calefit principium calefactōīs est ab gē
te extrinseco. ergo non videtur verum ꝙ na-
turalia differāt ab artificialibꝰ eo modo quo
dictū est. Propter hanc rationeꝫ Albertus di
cit ꝙ in mutationibꝰ corpoꝝ simplicium prin
cipiū actiuū motus est in eo ꝙ mouetur. nō q̄
dem principiū perfectū sed imꝑfectū qᵭ quo
quomodo adiuuat actionem agentis exterio
ris. Dicit enī ꝙ in materia est quedaꝫ inchoa
tio forme que vocatˀ priuatio que est ꝭm prin
cipiū nature. ⁊ ad hoc principio intrinseco ge
nerationes ⁊ alterationes corporū simpliciū
dicuntˀ esse naturales. Sed hoc impugnat
Thomas dupliciter. Primo sic. quia nihil a-
git nisi scd̄m ꝙ in actu. ergo predicta inchoa
tio forme cū non sit in esse ꝑfecto. sed est que
daꝫ aptitudo ad actū non potest esse princi-
pium motus aut generationis. Secūdo qꝛ
etiaꝫ si esset forma illa inchoatio cōpleta nō
posset agere in suum subiectum alterando ip
sum. qꝛ forma non agit sed cōpositum. qᵭ eti
am nō pōt alterare seipm̄ nisi in eo sint due ꝑ
tes. quarū vna sit alterās ⁊ alia alterata. Et
ideo ad obiectionē respōdet Thomas ꝙ ī re
bus naturalibus eo modo est principium mo
tus quo cōuenit eis motus quibus conuenit.
ergo mouere in eis est principium actiuū mo
tus. quibus aūt solum conuenit moueri in eis
est principium passiuum motus quod est ma
teria. que quidem materia est per se princi-
pium motus inq̄tū habet potentiaꝫ natura-
lem ad formam ⁊ motū. ⁊ ita facit motum na
turalem. ⁊ propter hoc factiones artificiales
non sunt naturales. qꝛ nō habēt naturalē po
tētiā neqꝫ ordineꝫ naturalē ad formas artifi
ciales sicut ad naturales. Et ita in grauibꝰ ⁊
leuibꝰ est pricipiū materiale ⁊ formale motꝰ
localꝭ: ꝭ ī ipis ē pricipiū ma͞tiale alteratōīs ⁊
gn̄atōīs. Ex ꝯclusione p̄cedēti īfert pħus cō
clusionē q̄ talˀ est. Natura ē pricipiū ⁊ cā. Et
etiā pꝫ. qꝛ naturalia differūt a nō naturalibꝰ
per h̄. ꝙ naturalia habēt naturā. Sed nō dif
ferūt a n̄ naturalibꝰ nisi qꝛ hn̄t pricipiū motꝰ
⁊ quietis primū ꝑ se ⁊ nō ꝑ alteꝝ. g̃ natura est
principiū ⁊ causa ⁊c̄. Et sic pꝫ ꝙ diffinitio na
ture est bene assignata.

Dubitatur primo quomō diffe
runt habēs naturā ⁊ ens scd̄m naturā. R̄. ꝙ
habēs naturā est cōpositū ex materia ⁊ for-
ma qᵭ hꝫ in se principiū naturaliter motus:
Sed ens scd̄m naturā dicitur duobus mōīs
Uno mō idē est qᵭ habens naturā. Alio mō
dicitˀ ens scd̄m naturā quod īmediate seq̇tur
naturā rei vt ferri sursuꝫ cōuenit igni scd̄m na
turam eius. ⁊ ita accidētia ⁊ proprietates na
turales consequentes naturas rerū naturali-
um dicuntˀ entia naturalia scd̄m naturam.

Dubitatur secundo. An natu-
ram esse sit demōstrabile. R̄n̄det pħs ꝙ non
quia manifestū est ad sensuꝫ multa entia hr̄e
in seipis pricipiū sui motus. ⁊ ita manifestū
est nobis naturā esse. qꝛ natura est pricipiuꝫ
motus. sed ridiculuꝫ est demōstrare illud qᵭ
est nobis notū. hoc enī esset signuꝫ hois non
potentis iudicare inter per se notū. ⁊ nō ꝑ se
notū. qꝛ accipit illᵭ qᵭ est ꝑ se notū tanq̄ nō
ꝑ se notū ⁊ esset similis ceco qui vellet aliq̇d
silogisare de coloribus cū tn̄ nō possit intelli
gere q̇d rei colori lꝫ bn̄ possꝫ hr̄e q̇d nois.

Ad rationes ante oppositum
Tres prime soluuntˀ ex dictis. Et ad cōfirma
tionē tertie dicendū est ꝙ quies in termio ad
quē nō cōtrariatur motui q̇ est ad illū termi-
nuꝫ. modo natura est principium motus illiꝰ
quietis ad quem tendit ⁊ termīatur talis mo
tus ⁊ non quietis que erat in termino a quo.
qui bn̄ cōtrariatur motui. Quarta etiā ⁊ q̇n
ta soluuntˀ ex dictis. Ad vltimaꝫ dicitˀ ꝙ ibi
subditˀ ⁊ nō scd̄m accidēs eo ꝙ per se est eq̇-
uocū. nā quādoqꝫ per se capitur prout oppo-
nitˀ ad per aliᵭ siue ꝑ alterū. ⁊ qn̄qꝫ prout op
ponitˀ ad ꝑ accidēs. vt scꝫ ꝑ se idē ē ꝙ essen-
tialiter. ⁊ iō ad denotandū ꝙ in diffinitōe na
ture accipitˀ ꝑ se vt opponitˀ ad per accidēs
⁊ nō vt opponitˀ ad per aliud dicitˀ ꝑ se ⁊ nō
ꝭm accidēs. ⁊ ita li ⁊ pōt ibi teneri expositiue
Sequitur in textu. Uidetur autē na
tura ⁊ substantia corporum

Queritur secundo. vtrum for-

ma sit magis natura ꝙ̄ materia. Arguitur ꝙ nō. q͛ sicut est in artificialibus ita est in naturalibus. nam ars imitatur naturā inꝙ̄tum pōt. sed ī rebus artificialibus materia est tota substantia ⁊ tota natura carū. ergo etiā materia est tota substātia ⁊ natura reꝝ naturaliū.

Ad oppōitū est pħs in secūdo cap. huius dicēs ⁊ mag͛ hec scʒ forma natura ē ꝙ̄ matia ⁊ subdit rōem. Unūquodqȝ tūc d͛ magis eē cū endelichia sit id est actus ꝙ̄ potētia.

Pro responsione sciendum est

primo. ꝙ postꝙ̄ pħs ostēdit quid est natura consequenter ostendit quot modis dicitur natura ⁊ de quibus dicitur natura.

Pro quo sciendum est secundo

ꝙ antiqui pħi vsqȝ ad cognitōeʒ materie prime peruenire nō potētes vt sepe dictū est aliqñ ponebāt aliquod corpus sensibile vt puta ignē vel aerem vel plura eorū esse materiam primā oīm rerū ⁊ esse ens in actu. ⁊ sic sequebat͛ ꝙ oēs forme aduenirēt materie prime tāꝙ̄ alicui existēti in actu. ⁊ ꝑ cōsequēs ꝙ oēs forme se haberēt ad materiā primā vt accidētia ad substātiā ⁊ ꝙ materia esseʒ tota natura rerū naturalium ⁊ tota substātia. accipiētes eñ totaʒ similitudinē de rebus naturalib⁹ sicut de artificialib⁹ in q̊bus forma artificialis adueniens materie existēti in actu est accidēs ⁊ ꝑ cōsequens in artificialib⁹ materia est tota substantia. ⁊ forma artis est accidēs. qd̄ ostēdebat antiphon per qd̄dam signū. q͛ si q̄s ꝓiciat lectulū in terrā ⁊ lectulus putrefiat ⁊ accipiat vim germinandi non generat lectuluʒ sed lignū. cū ergo natura sit vis insita rebus ex similibus similia procreans. ⁊ sit etiam ex qua pullulans pullulat ⁊ illud quod permanet dicitur substantia rei cōcludebat antiphō ꝙ lignum est tota substantia ⁊ natura lectuli ⁊ per cōsequēs cōcludebat ꝙ oīs dispositio siue forma q̄ est scd̄m quācūqȝ legē rōnis aut ₰m artē sit accidēs. ⁊ illud qd̄ manet sit substātia q̄ cōtinue patit͛ hmōi formaꝝ mutationē. Et ex h̄ descēdebat ad naturalia ꝙ sic artificialia se hñt ad materiā puta sic lectul⁹ se hʒ ad lignū ita naturalia se hñt ad materiaʒ puta es ⁊ auꝝ ad aquā ⁊ lignū ad terrā. q͛ lignū resoluit͛ ī terrā. ⁊ auꝝ ī aquā. g̊ sic lignū ē tota substātia lectuli ita etiā aqua ē tota sb̄stātia eris ⁊ auri. ⁊ terra tota sb̄a ligni. Et h̄ ē vna dr̄ia quā ponebāt ātiqui q̄ īter materiā ⁊ formā dicētes materiā ⁊ formā differre scd̄m sustantiaʒ ⁊ accidens. Ponebant etiā aliam differentiā. dicebant eñ materiaʒ ⁊ formam differre scd̄m perpetuum ⁊ corruptibile. nam ponebant vnū elementū esse vnū principiū. ⁊ dicebant illud esse perpetuum ⁊ intransmutabile scd̄m se. sed omnia alia dicebant transmutari infinicies circa hmōi principium vel principia. ⁊ ita ponebant materiam esse ī corruptibilē ⁊ formā corruptibilē. Unde illi qui ponebāt aquā esse pricipiū dicebāt eaʒ nunꝙ̄ corrūpi. sed alia vt puta es ⁊ auꝝ quoꝝ ē tota substantia dicebant infinicies corrūpi.

Sciendum est tertio. ꝙ opinio

antiquoꝝ ꝙ̄tum ad aliquid ē vera ⁊ ꝙ̄tū ad aliquid est falsa. nam ꝙ̄tum ad hoc ꝙ ponebant materiam esse substantiaʒ. ⁊ naturā reꝝ naturaliū vera est. q͛ materia prima intrat cōstitutōeʒ cuiuslibʒ rei natural͛. Sʒ ꝙ̄tuʒ ad h̄ ꝙ ponebant eaʒ esse totā substātiaʒ rerū naturaliū ⁊ oēs formas esse accidētales falsa ē q͛ vt alias dictū est materia prima ē pura potētia ad esse substātiale. iō non est nisi ꝑs sb̄stātie rei ⁊ ē ī actu sb̄ali ꝑ formā sb̄alem.

Ex hac opinione antiquorum pħus accipit hanc conclusionem.

Cōclusio prima. scʒ ꝙ materia

est natura. Patet cōclusio ex positōne ātiquorū que nō pōt esse ex toto falsa eo ꝙ oēs concorditer dixerunt. non tamē in hoc ꝙ dixerūt eam esse totaʒ substantiaʒ rerū. Item probatur conclusio ex diffinitione nature pri⁹ posita. nam materia est principium ⁊ causa. igitur materia est natura.

Conclusio secunda Forma est

natura. Probatur tribus rationibus textus. Pria ē sic ars ē illud scd̄m ꝙ aliq̇d d͛ eē ₰m artē ⁊ artificiale. ita natura d͛ illd̄ ₰m qd̄ aliq̇d d͛ esse scd̄m naturā ⁊ naturale ₰ nihil d͛ esse scd̄m artem. ⁊ artificiale donec hēat formā artis: vt lignum dum adhuc est in potentia ad formam lectuli non dicit͛ lectulus. g̊ a simili nihil diceretur naturale ⁊ scd̄m naturā donec habeat formā nature. ⁊ per cōsequēs forma est natura. Unde illud qd̄ ē in potētia caro vel os non dicit͛ caro vel os donec habeat formaʒ carnis vel ossis scd̄m quam formā sumit͛ ratio diffinitiua rei per quā scimus quid est caro vel os sic igitur pʒ ꝙ forma est

natura rerum naturalium. que quidez forma licet nō sit sepabilis ſm esse a materia. tñ est sepabilis ab ea ſm rationē. sicut em̄ priuatio est vnū subiecto cū materia sed differunt rati ne ita materia ⁊ forma faciūt vnū ſm rem. ſʒ tñ differūt ratione. nā nisi forma distingueret̃ ſm rationē a materia nō esset alius ⁊ aliꝰ modus quo materia dicit̃ natura ⁊ quo forma dicit̃ natura. Et qꝛ aliq̇s posset credere ꝙ q̇a materia dicit̃ natura ⁊ etiā forma ꝙ etiā compositū posset dici natura. cū natura videat̃ dicere substantiā rei. ⁊ substantia dicat̃ de composito ex materia ⁊ forma. ideo dicit phs ad excludendū h̄ ꝙ cōpositū ex materia ⁊ forma nō est natura. qꝛ natura habet ratōnē ꝑncipij compositū ṽo rationē principiati. modo compositū nō est natura ſʒ est aliquid existens a natura vel habēs naturā. Secunda ratio ex hoīe fit homo ⁊ ex lectulo nō fit lectus cuz igit̃ ſm antiquos lignū dicat̃ natura lecti ⁊ n̄ forma eiꝰ ꝓpter hoc ꝙ lignū redit ꝑ generationē ⁊ nō forma. sequit̃ ꝙ cum ex homine fit homo. ⁊ forma hominis ꝑ generationē aduenit ꝙ forma hoīs est natura. Et ita dicenduz est d̄ oībus alijs formis naturalibus que aduenīūt ꝑ generationē. Tercia ratio. generatio passiua vocat̃ natiuitas siue naturalis. Sed hoc nomē natiuitas natura vocat̃ eo ꝙ est via in naturam generis ⁊ cum generatio passiua sit via ad formam sequit̃ ꝙ forma sit natura. Est aduertendū tñ circa hoc. qꝛ differētia est inter actiones ⁊ passiones. qꝛ actiones denominant̃ a principijs actiuis. Passiones ṽo a principijs passiuis vt medicatio q̄ ē actio nō dicit̃ via in medicinā ſʒ dicit̃ a medicina. Sed sanatio que est passio est via in sanitatez tanꝙ terminū. ⁊ ideo bene dicebat̃ ꝙ generatio passiua denomīat̃ a termīo ad quē ⁊ cū ille terminus sit forma ⁊ hmōi generatio passiua dicat̃ natiuitas a natura sequitur formam esse naturam.

Cōclusio tercia. forma est magis natura ꝙ̄ materia.

Ista ꝯclusio probatur qꝛ vnūquodqꝫ dicit̃ magis natura ſm h̄ quo aliquid est in actu ꝙ̄ ſm id quo aliquid est in potentia. Sed aliquid dicitur esse in actu ꝑ formā ⁊ solū in potentia ꝑ materiaz. ergo forma est magis natura ꝙ̄ materia.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicendū est ꝙ nō est omnino simile. quia in artificialibus materia est tota substantia. forma ṽo artificialis que est ab arte n̄ est nisi accidens. ideo in ip̄is materia est perfectior ps ⁊ magis dicitur substantia ꝙ̄ forma. sed oppositū est in naturalibus. quia materia rei naturalis ſm se est pura potentia de se nullum actum habens ⁊ forma est eiꝰ substantialis actus ⁊ essentialis perfectio. Sequitur in textu. Quando aūt.

Querit̃ tercio vtꝝ phisica differat a mathematica.

Arguit̃ ꝙ nō rationibꝰ textus. quecunqꝫ scientie considerant eadem subiecta ille sūt eedem vel vna est pars alterius ſʒ mathematica ꝯsiderat corꝑa suꝑficies longitudines ⁊ puncta ⁊ eadem considerat phisica eo ꝙ corpora naturalia habent suꝑficies lineas ⁊ puncta modo oportet ꝙ phisica consideret de omnibus que sunt in corporibus naturalibus. ergo scientia mathematica ⁊ phisica sūt vna scientia vel vna est ps alterius. Secūda ratio ad quācunqꝫ scientiaz ꝑtinet considerare substantias ⁊ naturas aliquaꝝ reꝝ ad eandē ꝑtinet considerare accidētia illaꝝ rerum. sed ad phisicum ꝑtinet considerare substantiā ⁊ naturā solis celi ⁊ lune ⁊ alioꝝ astroꝛuz eo ꝙ sūt corpora naturalia. ergo ad phisicū ꝑtinet determinare accidētia ꝑ se ipoꝝ. sed talia accidentia sūt qualitates motus ⁊ figure de quibus ꝯsiderat astrologia q̄ est pars mathematice. ergo in phisica ⁊ mathematica eadē cōsiderant̃ ⁊ ꝑ ꝯn̄s non differūt.

In oppositū est phs in secūdo cap. huius secūdi in quo postꝙ̄ ostendit quid est natura ⁊ de quibus dicit̃. Consequenter ostendit de quibus considerat scientia naturalis ostendēdo ꝑmo quomodo phisica differt a mathematica ⁊ de hoc videbit̃ in p̄nti q̄stione.

Pro quo sciendum est primo.

ꝙ multa sunt coniuncta ſm rem quoꝝ vnum non est de intellectu alteriꝰ. vt albū ⁊ musicū in vno subiecto coniungunt̃. ⁊ vnū nō est de intellectu alteriꝰ. ideo potest vnum ab alio separari ⁊ h̄ est vnū ꝑ intellectū ab alio abstrahi. Vñ qꝛ posteriora nō sunt de intellectu prioris ſʒ ecōuerso. iō suꝑiora p̄nt intelligi sine inferioribus. nō oportet tñ econuerso lʒ tamē nō habeant esse nisi in suis inferioribus. ⁊ dū aliquod suꝑius sine inferiori intelligitur dicit̃ ab inferioribus abstrahi ſm intellectum. ⁊ h̄ modo dicuntur vniuersalia abstrahi a suis

singularibus, ⁊ iste ordo obseruat᷑ etiã in accidentib⁹ ꝑ respectũ ad subiectũ. vñ q꞉ inter accidentia q̃ adueniũt substãtie materiali ꝑmo inest q̃titas ⁊ postea q̃litates sẽsibiles ⁊ actiones ⁊ passiões ⁊ mot⁹ q̇ hmõi q̃litates insequũtur. ideo q̃titates in suo intellectu nõ includũt qualitates sensibiles neq꜋ accidentia. q̃ ipas q̃litates consequunt᷑. includit tñ q̃titas in suo intellectu substantiã materialẽ q̃ ẽ prior ipa q̃titate ⁊ sibi subiecta. Ex quo patꝫ ꝙ quãtitas potest intelligi sine materia sensibili. nõ tñ sine materia absoluta. Vñ sic intelligere q̃titatẽ sine materia sensibili ⁊ motu ẽ ipam abstrahere a meteria sensibili ẜm intellectũ licꝫ nõ ẜm eẽ. ⁊ vt habet textus nihil in hoc differũt q̃tũ ad veritatẽ ꝯsideratõis. nã licet q̃titates ⁊ accidẽtia q̃ ipaꝫ insequunt᷑ ꝑ se nõ sint sepata a materia sensibili. tñ bene ẜm rationẽ vñ abstrahentiũ nõ est mendaciũ q꞉ nõ sic abstrahũt q̃titatẽ vt eaꝫ ponãt ext᷑ materiã sensibilẽ. ẜ sic eã abstrahunt a materia sensibili ꝙ sine cõsideratõne sensibilitatis ipaꝫ ꝯsiderãt: ⁊ fit ista abstractio ꝑ ꝑmã opationẽ intellectus q̃ est simpliciũ apprehẽsio.

Ex istis patꝫ ꝙ diuersimode phisicus ⁊ mathematicus q̃titatẽ ⁊ ei⁹ ꝑ se accidẽtia considerant. nã mathematicus eã ꝯsiderat ẜm ei⁹ simplicẽ essentiã ⁊ formã. Phisicus v̊o ꝓut ẽ terminus corꝑis naturalis naturalit᷑ accepti ⁊ ita eã ꝯsiderat ꝓut est subiecta qualitatib⁹ sensibilibus motibus actioni ⁊ passiõi. ¶ Ex quibus ptꝫ ꝙ phisicus ⁊ mathematic⁹ in subiecto ꝯueniunt. Sꝫ differũt in ꝑdicatõe. Mathematicus eñ de corꝑe inquirit an sit rotundũ rectũ. ⁊ sic de alijs. Phisicus v̊o an sit calidũ frigidũ. ⁊ sic de alijs. ꝑ diuersa etiã media ad eãdẽ ꝯclusionẽ ꝓbandã ꝓcedit phisicus ⁊ mathematicus. hãc eñ ꝯclusionẽ terra est rotunda demõstrat astronomus ex motu celi ⁊ astroꝝ. Phisicus v̊o ex motu grauium

Ex ꝑdictis excludit pħs errorẽ Platonis q̃ credebat ea que ẜm intellectum possunt abstrahi etiã ẜm esse posse abstrahi. ꝓpter q̊d posuit nõ solũ entia mathematicalia eẽ a corporibus ẜm rem ⁊ esse abstracta. imo etiã posuit vniuersalia phisica vt genera ⁊ species esse abstracta ẜm esse a singularibus eo ꝙ scientia phisica est de vniuersalibus. ⁊ talia vniuersalia vocabat ydeas vt al̕s dictũ fuit. Ex omnibus dictis patet.

Conclusio responsiua ad quesitũ.

Phisica differt a mathematica. Probat pħs duplici rõne q̃ꝝ prima est. Diffinitio est mediũ demonstrationis que facit scire oportet ergo illas scientias differre inter se q̃ diuersimode diffiniũt. ẜ phisica ⁊ mathematica diuersimode diffiniũt, igit᷑. Minor patꝫ. q꞉ entia mathematicalia vt numerus par vl̕ impar linea rectum curuũ figura ⁊ hmõi diffiniunt᷑ sine motu ⁊ materia sensibili. Naꝫ si materia sensibilis in diffinitõe linee vel recti poneret᷑ vtpote lignũ vl̕ auꝝ talis diffinitio nõ cõpeteret recto ⁊ linee que essent in alia sensibili materia vtpote in ere vel in cupro. modo diffinitio debet cõpetere omni contẽto sꝫ diffinito, sed etiã naturalia vt homo equ⁹ caro es lignũ lapis ⁊ hmõi diffiniunt᷑ cũ motu ⁊ materia sensibili. ꝓpter q̊d dicit pħs in ꝑsenti capitulo ꝙ phisica ⁊ mathematica differũt sicut simum ⁊ curuũ. nam in diffinitõne simi ponit᷑ subiectũ sensibile q̊d est nasus. Est eñ simus nasus curuus. ⁊ ideo simitas nõ inuenit᷑ in alio subiecto q̃ in naso. ẜ in diffinitõne curui nõ ponit᷑ aliquod subiectũ sensibile ideo potest inueniri curuũ in q̃cunq꜋ materia sensibili indifferẽter. ideo curuũ est cuius mediũ exit ab extremis. Secũda rõ scientie medie inter phisicã ⁊ mathematicã vt sũt ꝑspectiua ⁊ musica ⁊ astrologia distinguunt᷑ a mathematica ꝑ hoc ꝙ conueniũt cũ phisica. ⁊ a phisica ꝑ hoc ꝙ ꝯueniũt cũ mathematica, g̃ a fortiori phisica ⁊ mathematica differũt. Sed quereret aliq̊s vtrũ hee sciẽtie ꝑdicte medie debeant dici magis phisice q̃ mathematice. Rñdit pħs ꝙ sic. nam licet demonstrẽt ꝑ ꝑ̇ncipia mathematicalia. quia tñ vnumquodq꜋ denominat᷑ a fine ⁊ habet spẽm a termĩo ad quẽ. ideo cũ hmõi sciẽtie medie applicent entia mathematicalia ad res naturales iõ magis debent dici naturales q̃ mathematice. Aliqui tñ distinguunt dicẽtes ꝙ iste possunt considerari ex ꝑte ꝑ̇ncipioꝝ ex q̊bus demonstrant aut ex ꝑte generis subiecti. Primo modo debent mag̾ dici mathematice q̃ phisice. q꞉ demõstrãt ꝑ ꝑ̇ncipia mathematicalia. Sꝫ secũdo modo debẽt dici magis phisice q̃ mathematice.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicit᷑ ꝙ, dictũ est ꝙ licet ille sciẽtie de eodẽ materialiter considerent non tñ formaliter. modo formalis differẽtia obiecti sufficit diuersificare sciẽtias, ⁊ sic similiter dicen

dum eſt. Ad ſecũdaȝ. Vñ licet aſtrologia ⁊ phiſica iſtã ꝯcluſionẽ ſcȝ terra ẽ ſperica de monſtrent. h tñ eſt ꝑ diuerſa media. Seqꝛ tertius Quoniã aũt natura duplex ⁊c.

Queritur quarto vtruȝ phiſicus habeat ꝯſiderare materiã ⁊ formã. Et arguitur primo ꝙ nõ. qꝛ materia ⁊ forma ſũt ꝑtes entis. ſed eiuſdẽ ſciẽtie eſt ꝯſiderare ſubiectũ ⁊ ꝑtes eius. ergo debent a methaphiſico cõſiderari qui habet ꝯſiderare ens ⁊ ꝑtes entis. Secũdo ſic. ſi phiſica ꝯſideret materiã vel cõſiderat oẽm. vel aliquã ⁊ aliquã nõ. nõ oẽm. qꝛ dicit Auicẽnna ꝙ phiſica eſt de materia aliqua. nec aliquã ⁊ aliquam non. qꝛ vt arguit Auerrois ꝯtra Auicennã ſi eſſet vniuerſalis ars methaphiſica ipa ꝯſideraret oẽȝ materiã methaphiſicoꝝ. ergo cũ phiſica ſit vniuerſalis ſcientia oĩm naturaliũ ⁊ ꝑ cõſequẽs nõ conſiderat aliquã materiã ⁊ aliquã nõ. Ad oppoſitũ eſt phs in. iiij. capitulo primi tractatus huius ſecũdi libri.

Pro reſponſiõe ſciẽdum eſt primo. ꝙ poſtꝙ phs poſuit differentiã inter phiſicã ⁊ mathematicã. Conſequenter circa cõſideratõeȝ phiſicam mouet duas queſtiões. quaꝝ prima eſt. Vtꝝ conſideratio phiſica ſit tm̃ de materia vel de forma tm̃ vel de vtroꝗ. Secũda eſt ſuppoſito ꝙ phiſica ꝯſideret vtrũlibet. vtꝝ ſit eadẽ ſcientia que cõſiderat de vtroꝗ vel vna ꝑs ſcientie cõſiderat de forma ⁊ alia de materia. Et circa has dubitationes dicit phus ꝙ ſi quis aſpiciat ad dicta antiquoꝝ ⁊ eis credat videbitur ei ꝙ ſcia naturalis nõ ſit niſi de materia. qꝛ nihil tractauerunt de forma vel modicũ ſicut eã parũ tetigerunt. Democritus ⁊ Empedocles inꝗtũ poſuerãt aliquid fieri ex mixtis ſm aliquẽ determinatũ modũ mixtionis vel aggregationis. Sȝ aliter reſpondet Tho. ad has dubitatõnes.

Concluſio reſponſiua ad queſitũ. Scientia naturalis habet ꝯſiderare materiã ⁊ formã. Probatur duabus rationibꝰ. Prima eſt: ſcientia naturalis cõſiderat de natura ſed natura dicitur de materia ⁊ forma. igitur ⁊c. Secũda ratio. cõſideratio naturalis differt a mathematica eo ꝙ cõſideratio naturalis ẽ conſideratio ſimi. ⁊ ꝯſideratio mathematica eſt cõſideratio curui. ſed ſimus materiã ⁊ formã comprehendit. ergo ⁊c.

Concluſio ſecunda. eiuſdem ſcientie naturalis eſt cõſiderare formã ⁊ materiam ꝓportionatã illi forme. Probatur concluſio tribus ratõibus textus quaꝝ prima eſt talis Ars imitatur naturam inꝗtum poteſt. ſed eiuſdẽ artis ẽ cõſiderare formã ⁊ materiã ꝓportionatã illi forme. ergo a ſimili ita erit de ſcientia naturali. Minorẽ probat phs inductiue. qꝛ medici eſt conſiderare ſanitatẽ vt formam ⁊ colerã fleuma ⁊ alios humores inꝗtuȝ ſũt ſubiectũ ⁊ materia ſanitatis. domificator etiam conſiderat formã domus ⁊ materiaȝ illi forme ꝓportionatã vt ſunt lateres lignum ⁊ alia hmõi. ⁊ ita ẽ de oĩbꝰ aliĳs artificialibꝰ. ergo etiam erit in ſcientĳs naturalibꝰ Et ſi aliquis querat vñ eſt ꝙ ars imitatur naturã. Rñdetur ꝙ cauſa eſt qꝛ pncipiũ opationis artis ẽ noſtra cognitio intellectiua que habet ortum a ſenſu ⁊ a rebus naturalibus. ⁊ ita ꝑ ſilitudinẽ reꝝ naturaliũ facimꝰ res artificiales. ſꝫ cauſa etiã põt eẽ quia a quodã pncipio intellectiuo tota natura ꝯdita eſt ꝑ determinata media ad determinatos fines. ⁊ ita etiã eſt in ope artis. Secũda ratio eſt. eiuſdẽ ſciẽtie eſt conſiderare finẽ ⁊ ea q̃ ſunt ad finẽ. qꝛ ratio eoꝝ que ſunt ad finẽ ex fine ſumitur. ſed forma ẽ finis materie. igitur. Minorẽ ꝓbat phus quia ad rationẽ finis duo requiruntur. ſcȝ ꝙ ſit quid vltimũ ⁊ ꝙ ſit gratia cuiꝰ res fit. ſed hec duo cõueniũt forme in ordine ad materiã habita enĩ forma ceſſat motus materie. ⁊ ita forma habet ratõȝ vltimi. Sed ꝙ forma ſit illud gratia cuiꝰ fit motus materie ꝓbat phs ꝑ duo ſilia. Primũ qꝛ ex eo ꝙ vtimur omnibꝰ artificialibus tanꝗ exiſtentibus ꝓpter nos ſumus quodãmodo omniũ finis. ſꝫ materia eſt ꝓpter formã. ergo forma eſt gratia cuiꝰ fit motus materie. ⁊ ita eſt finis materie. Pro ſecũda ſilitudine dicit phs ꝙ ſũt tres artes. Quedã ſunt factiue materie vt ars factiua auri ⁊ argẽti vel materie nauis. Alie ſunt factiue forme vt nauis factiua ⁊ quedã vſuales vtuntur re fctã vt ars nauigatoria. ⁊ iſte vltime artes que ſunt architectonice pcipiũt factiue forme ꝙ ponat talẽ formã in materia ꝓpter talẽ vſũ. ⁊ ſilr factiua forme pcipit factiue materie. vt faciat materiã cõuenientem tali forme. Tunc arguit ad ꝓpoſitũ. ſicut viſus ſe habet ad formã ita forma ſe habet ad materiã. ſed viſus eſt gratia cuiꝰ forma talis fit. ergo etiã forma eſt id gratia cuiꝰ fit materia. ⁊ ꝑ ꝯñs ꝯcluſio vera. Tercia rõ eoꝝ q̃ ſunt ad aliquid eſt eadeȝ ſciẽtia ⁊ eadem conſideratio. ſed materia eſt ad ali

quid scꝫ ad formā. ꝰ est eadem sciētia q̄ ma-
teriā ⁊ formā cōprehendit. non tamen est in-
telligendū ꝙ forma ⁊ materia sint ad aliq̄d
ſm esse sed solū ſm dici.

Ex ꝑdictis inferꝰ conclusio ter-

cia. Forme que sunt a materia sepabiles nō
sunt phisice cōsideratōis inq̄tū sepabiles. ꝓ
bat pħs ꝑ sile. qꝛ sicut medicina nō ꝯsiderat
neruū inq̄tū neruus est. qꝛ sic ꝑtinet ad natu
ralē. ſꝫ ipm cōsiderat inq̄tū est susceptiuꝰ sa-
nitatis. ⁊ silr̄ faber nō considerat es inq̄tum
es. sed ꝓut est susceptiuū forme statue. ꝰ etiā
pħus naturalis nō cōsiderat formā ſm ꝙ for
ma est. qꝛ ħ ꝑtinet methaphisico sed eaꝫ con
siderat ſm ꝙ est in materia in qua educiꝰ per
motū ⁊ mutationē naturalē. Ex isto ptꝫ ꝙ
cū anima ratōnalis sit in materia ⁊ etiam sit
sepabilis a materia ꝙ ipa est terminus consi-
deratōis pħie naturalis. ⁊ etiā methaphisici
nam ꝓ q̄to est in materia ipam ꝯsiderat pħs
⁊ ꝓut sepabilis est a materia eam considerat
methaphisicus. ⁊ ꝙ aīa rōnalis sit forma in
materia. ꝓbat textus. qꝛ forma rei generate
ex materia ⁊ forma ē forma in materia. qꝛ ad
hoc est generatio vt forma sit in materia. sed
homo generaꝰ ex materia ꝑ hominē tanq̄ ꝑ
causam efficientē vniuocā ⁊ ꝑ solem tanq̄ ꝑ
causā efficientē equiuocā. quia sicut dicit tex-
tus. Homo em̄ generat hoīem ⁊ sol. ꝰ anima
rationalis est forma in materia Ex ꝑdictis
in hoc ꝑmo patet quid est natura. quid ē ha
bens naturā. quid ſm naturā. quot modis di
ciꝰ natura. qualiter differt Phisica a metha-
phisica. qꝛ phisici ē de materia ⁊ ꝺ forma cō-
siderare. ⁊ vsq̄ ad quid se extendit considera
tio philosophie naturalis. ⁊ in ħ finiꝰ ipe pri
mus tractatus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā diciꝰ ꝙ methaphisicus materiaꝫ ⁊
formā considerat vt sunt partes entis absolu
te. phisicus ꝟo cōsiderat ipas ꝓut materia ē
transmutabilis ad formā. ⁊ ita vt sūt partes ⁊
cause entis naturalis. Ad secundā dicitur
ꝙ Auicenna distinguebat duplicē materiam
ꝑmā. nam ſm ipm quedā est materia prima
ꝑmo. prima que scꝫ est pars entis absoluti in
q̄tū est ens ⁊ talē materiā nō considerat phi-
sicus. Alia est materia secūdo prima que scꝫ
est ꝑncipiū entis mobilis inq̄tū naturale mo
bile est vt ē materia generabiliū ⁊ corruptibi
liū. vnꝺ Auicenna nō intelligit ꝙ phisicꝰ nō
consideret materiā vniuersalē oīm generabi
liū. sed intellexit ꝙ phisica nō cōsideret mate
riā oīm generabiliū vt est pars entis absoluti
Sequitur textus. Determinatis au
tem hijs.

Queriꝰ quinto vtrū ad phisicū

ꝑtineat cōsiderare quatuor causas: Argui
tur ꝑmo ꝙ nō. qꝛ cā ē ad cuiꝰ cē sequiꝰ aliud.
ſꝫ hec ratio in sepatis a materia inueniꝰ. sepa
ta aūt a materia nō sūt phisice cōsideratōnis
ergo phisicus nō hꝫ q̄tuor causas cōsiderare
Secūdo sic. phisicus hꝫ cōsiderare de na-
tura. sed natura solū sub se cōprehendit duas
causas scꝫ materiā ⁊ formā. ꝰ phisicus nō hꝫ
cōsiderare quatuor causas. Ad oppositūꝫ
est Aristoteles in ꝑmo capi. secūdi tractatus
huiꝰ secundi libri.

Sciendum est primo ꝙ postq̄

pħs in ꝑmo tractatu ondit de q̇bus phisicus
siue naturalis cōsiderat. ꝯn̄r in ħ secūdo ostē
dit ex quibꝰ causis demōstrat. ⁊ ꝑmo manife
stat quot sūt genera causaꝝ reꝝ naturaliū.

Sciendum est secundo ꝙ vt ha

bet textꝰ cā ꝺꝛ q̄tuor modis. Uno mō ꝺꝛ cā vt
ē id ex quo fit aliq̄d cū insit. sic es ꝺꝛ cā statue
⁊ argētū phiale ⁊ etiā coꝝ gn̄a dicūꝰ cāe eaꝝ
reꝝ sic metallū qꝺ ē genꝰ ad argētū ē cā ma-
terialꝰ remota phiale sic argētuꝫ. Et dic̄ Ari-
sto. cū insit ad driaꝫ ꝑuatōis ⁊ ꝯrij q̄ nō insūt
rei facte sic mat̄ia. Et ſm istū modū elemēta
siue lr̄e sūt cā sillabaꝝ ⁊ illa ex q̇bꝰ fiūt artifi-
cialia sūt cause artificialiū ⁊ corꝑa simplicia
sūt cause mixtoꝝ ⁊ ꝑtes cuiuslibꝫ totiꝰ relate
ad totū hn̄t modū cause mat̄ialꝰ respectu to-
tiꝰ ⁊ ꝓpositōes. i. ꝑmisse sūt cause q̄stionū et
gn̄alr̄ oē illꝺ ex q̊ fit aliq̄d. ꝑmo ⁊ r̄manet in
re facta r̄duciꝰ ad genꝰ cause materialꝰ Se
cūdo ꝺꝛ cā spēs ⁊ exēplū. i. cā formalꝰ. Et sic
dictū ē circa materiā ꝙ genꝰ materie est cā sic
materia. ita ī formis vt exēplificat pħs ī q̄dā
ꝯsonātia musice q̄ vocaꝰ dyapasō cuiꝰ forma
ē ꝓportio dupla ⁊ forma gn̄alꝰ ē ꝓportio nu
meralꝰ siue nūerꝰ. ⁊ ad hūc modū reducunꝰ ꝑ
tes diffinitōis. nā ꝑtes spēi ponūꝰ ī diffinitōe
⁊ nō ꝑtes materie vt hr̄. vij. methaphisice. ⁊
silr̄ totū est forma suaꝝ ꝑtiū. ⁊ cōpositio ꝯpo
nibiliū. Tercio mō ꝺꝛ cā illud qꝺ est ꝑnci-
piū motus ⁊ quietis. ⁊ hec ē cā efficiēs sicut
ꝯsilians ē cā cōsiliati, ⁊ pater filij, ⁊ cōcomi-

tans cōcomitati ⁊ faciēs facti ⁊ hoc mō etiā semē est cā generatōis ⁊ medicus sanitatis.

Sciendum est vlterius ꝙ vt dicat Auicēna quadruplex est cā efficiens. scȝ ꝑficiens. p̄parās siue disponēs. coadiuuans ⁊ cōsiliās. Perficiēs dat cōplemētū motui vl' mutationi ꝑ formā. sed p̄parās siue disponēs adaptat materiā ad formā suscipiēdaȝ. Coadiuuās vero nō operatur ad finē ꝓpriū sed ad finē alterius quē adiuuat. Sed cōsilians reperit̄ solū in agentibus volūtarijs. ⁊ sic ille qui dat alteri formā ⁊ modū agendi dicit̄ cōsilians. Quarto mō dicit̄ cā gr̄a cuius aliquid fit. ⁊ hec dicit̄ causa finalis. vt sanitas est causa ambulationis. ⁊ ꝙ finis sit cā ꝓbat phs. q꞉ cū ꝓpter quid sit q̄situ̅ causaꝝ idem est cā qꝺ cōueniēter respōdetur ad questionē factā propter quid. ꝫ cū querim' ꝓpter quid aliquis ambulat. respōdet̄ vt sanaret̄. ⁊ sic respōdētes opinant̄ assignare cām. ⁊ tamē assignant finē ꝓpter quē ambulát. ergo finis ē causa. Et est aduertenduȝ circa hoc genus cause ꝙ q̄uis de rōne finis sit ꝙ sit quid vltimū. ad hoc tn̄ ꝙ aliq̇d dicat̄ causa final' nō requirit̄ ꝙ sit vltimuȝ simpl'r. sed sufficit ꝙ sit vltimū respectu alicuius. iō dicit textus ꝙ q̄cūqꝫ sunt media iter primū mouēs ⁊ vltimū finē simpl'r illa dicūtur fines respectu p̄cedentiū ⁊ media ad finē respectu sequentiū. sicut pȝ in exēplis textus. ideo dicit phs ꝙ ista intermedia differūt adinuicē inq̄tuȝ quedā sūt organa id est media ad acquirendū posteriora. ⁊ quedā sunt opa id est operata ⁊ fines eorū. sicut potio est organū purgationis ⁊ purgatio est finis potionis. ⁊ similiter purgatio est organum respectu macis ⁊ macies est finis respectu purgationis.

Sciendum est vlterius ꝙ causa finalis habet rationē boni ⁊ est potissima int̄ oēs cās. ita ꝙ est cā causarū. vt postea patebit. Sed si cōtra hoc obijciat̄. q꞉ in hijs que agūt ꝑ electōeȝ cōtingit quādoqꝫ finē coꝝ eē malū. ⁊ ꝙ finis ⁊ bonū cōuertant̄. Respōdit phs ꝙ nihil differt an finis sit vere bonum vl' apparēs. q꞉ qꝺ appetit bonuȝ licȝ non sit vere bonū. tn̄ est apparēs. finis aūt sub rōe mali n̄ mouet ꝫ solū sub rōe boni. Ex p̄cedentibus cōcludit phs ꝙ cause ꝑ se tot sunt quot dicte sunt ⁊ nō plures q꞉ oē qꝺ ꝑ se aliqualit̄ causare ꝺ꞉ reducibile est ad aliquē predictorum quattuor modoꝝ. ⁊ h' ostēdit phs ꝑ sufficientiā causaꝝ. q꞉ ois cā vl' est intrinseca effectui vel extrinseca. si primū vel est actu dās esse. ⁊ sic est forma. vel est potētia recipiēs eē ⁊ sic ē materia. Si scꝺm hoc est dupl'r. vel se hȝ vt id a quo realit̄ incipit motus. ⁊ sic ē efficiēs. vl' se hȝ sic ad gr̄a cui' icipit mot' ⁊ sic ē final'.

Sciendum est vltimo ꝙ vt habet phs tres sunt ꝓprietates causaꝝ cōsequētes spēs causaꝝ. Pria ē ꝙ vni' ⁊ eiusdē possunt esse plures cause ꝑ se. sic̄ statue factor est cā efficiēs statue facte. ⁊ es est cā materialis ꝑ se eiusdē. ⁊ inde est ꝙ vni' rei assignant̄ plures diffinitiones scꝺm diuersas causas illius rei q̄uis totalis diffinitio ⁊ cōpleta cōprehēdat oēs causas. Secūda ꝓprietas est ꝙ cause sunt sibi inuicē cause. ꝫ hoc est scꝺm diuersaȝ spēm cause sicut āmbulatio post cenā est cā sanitatis efficiēs. ⁊ sanitas ē causa finalis ambulatōis. sil'r forma est prior materia scꝺm rōnē cōplemēti ⁊ ꝑfectōis. sed materia est prior q̄ forma gn̄atōne ⁊ tp̄e in om̄i eo qꝺ mouet̄ de potētia ad actū. Ex quo patet ꝙ efficiens ⁊ finis sunt sibi inuicem cause. ⁊ similiter materia ⁊ forma Tertia proprietas est ꝙ eadē est causa cōtrarioꝝ. sed nō eodē mō. q꞉ vni' ē cā ꝑ se ⁊ alteri' ꝑ accidēs sicut nauta ꝑ sui p̄n̄tiam est causa salutis nauis ⁊ per sui absentiā est submersionis nauis.

Hijs notatis ponitur cōclusio respōsiua phs hȝ ꝯsiderare quattuor causas Probat phs primo ꝙ habeat cōsiderare causas. q꞉ hoc negociū phisicū est gr̄a sciendi ⁊ nō gr̄a operis. eo ꝙ scire possum' res naturales nō tn̄ eas facere. sed nos nō opinamur scire aliq̇d nisi sciam' ꝓpter q̇d illud ē. sed hoc est cognoscere causas eius. g̊ phisicus hȝ cognoscere cām ois mot' ⁊ mutatiōis natural' vt possit reducere oia q̄ scita sunt circa mutatōes phisicas in principia ⁊ causas. Sed ꝙ habeat cōsiderare quattuor causas ꝓbat̄ q꞉ phs hȝ cōsiderare oia q̄ ꝑ se cōcurrūt in om̄i mutatōe phisica igit̄. Maior pȝ nā in omni motu necessario inuenit̄ illud qꝺ mouet̄ siue mutat̄ qꝺ ē materia siue subiectū. ⁊ id ad qꝺ terminatur motus vel mutatio quod est forma. ⁊ id quod est principium motus siue mutationis quod est efficiens ⁊ illud gratia cuius fit talis motus vel mutatio quod est finis. igitur.

Sed circa p̄dicta oriūt quedā parua dubia.

Dubitat p̄mo. quare est ꝙ phisicus magis ꝓbat de fine ꝙ sit causa ꝙ̄ de alijs cū tñ finis sit potissima causaꝝ. Dicit ꝙ causa est q2 causalitas finis est magis occulta ꝙ̄ causalitas aliaꝝ causaꝝ. eo ꝙ oīs causa videtur esse prior suo effectu. mō finis ꝙ̄tū ad esse est vltimus in generatione ⁊ ita finis non videt esse causa. vnde finis nō est causa nisi f̄m esse qd̄ habet in intentione agentis vt patebit in lectione sequenti.

Dubitat secundo vtrum verum sit ꝙ ꝑtes diffinitōis reducāt ad gen⁹ cause formalis. Et videt ꝙ nō. q2 tunc materia non esset de diffinitiōne rei natural' tanꝙ̄ de diffinitōe essentiali eius. Itē dictū est ꝙ om̄es ꝑtes relate ad suū totū habent modū cause materiał. Sed ꝑtes diffinitōis sūt ꝑtes alicuius totius. igit. Itē in diffinitōe gen⁹ hab3 modū materie ⁊ differentia modū forme. igitur.

Ad dubiū dicit ꝙ vt dictū est ꝑtes diffinitionis ad genus cause formalis reducuntur. ⁊ tūc dicit ad obiecta. Ad primū dicitur ꝙ materia indiuidualis nō ponit in diffinitōne rei naturalis sicut in diffinitōne hōis ponunt carnes ⁊ ossa. ⁊ nō hee carnes ⁊ hec ossa. et ideo diffinitio rei naturalis ꝯstituta ex materia ⁊ forma cōmuni se habet vt causa formalis respectu indiuidui qd̄ ꝑticipat talē naturā siue essentiā signatā ꝑ talē distinctōe3. Ad secūdā d2 ꝙ ph̄s dicit ꝙ ꝑtes diffinitōis forme sunt. ip̄e loquit de ꝑtibus speciei q̄ cadūt in diffinitōne toti⁹. Et cū dicit ꝙ ꝑtes sūt materia respectu toti⁹ ip̄e loquit de ꝑtib⁹ materie q̄ non ponunt in diffinitōe toti⁹. sed ecōtra totū ponit in diffinitōe eaꝝ vt circulus est de diffinitōne semicirculi ⁊ nō ecōtra. Vel potest dici ⁊ forte melius ꝙ ꝑtes que ponunt in diffinitōne speciei si cōparent ad indiuidua speciei se habent ꝑ modū forme. tñ si cōparētur ad formā totius cui⁹ sunt ꝑtes habent modū materie. cui⁹ ratio est quia quecūq3 partes cōparate ad suū totū se habent sicut imperfectū in ordine ad ꝑfectū. modo imꝑfectu3 habet rationē materie si ad ꝑfectū compareur. qd̄ debet intelligi de ꝑfecto informante ⁊ ꝑficiente tale imꝑfectū. licet etiam gen⁹ habeat modū materie. nō tñ est materia. s3 est forma puta vniuersale.

Dubitat tercio vtrū p̄misse sūt materia ꝯclusionis. Et videt ꝙ nō. q2 materia inest rei cui⁹ est materia. sed p̄misse non insunt cōclusioni. igit. Itē p̄misse sunt cause efficiētes respectu cōclusionis. igit. Dicit ad dubiū. ꝙ p̄misse dicunt materia conclusionis causa suoꝝ terminoꝝ ex quibus constituitur. ip̄e tñ p̄misse f̄m ꝙ stant sub forma ⁊ ordine ꝓpositionū nō sūt materia cōclusionis. imo si ꝯsiderent ꝑ ꝙ̄to vniunt ꝑ mediu3 formale ad inferendū ꝓducendū vel demōstrādum conclusione3 tūc habent modū cause efficientis in ordine ad cōclusionē Et ꝑ hoc patet solutio ad obiecta.

Dubitat quarto vtrū semen reducat ad genus cause efficientis. Et videt ꝙ nō. q2 semen in generatione se h3 vt materia ex qua fit res. igit. dicit ꝙ semē femelle se habet vt materia in generatōe. sed semē masculi in quo est quedā vis generatiua gerēs vicē ⁊ virtutē generātis principalis reducit ad causā efficientē. ratione talis virtutis generans ratione materie possit dici causa materialis.

Ad rationes ante oppositū ad primā dicit ꝙ cōsideratio causaꝝ ad phisicū ⁊ methaphisicu3 diuersimode ꝑtinet vt al's satis visum fuit. Ad secūdā dicit ꝙ lic3 natura ꝓprie dicta dicat de materia ⁊ forma tñ ad cōplēdū opus nature requirūt q̄tuor cause. Et hec de p̄nti capit. Sequit textus Adhuc aūt queadmodū.

Querit sexto vtrū finis sit causa causarū. Arguit p̄mo ꝯtra assumptū sc3 ꝙ finis nō sit causa. q2 finis nō est p̄ncipium cū sit q̄d vltimū. g̃ finis nō est causa. ꝯsequētia est nota ⁊ antecedēs ꝓbat. q2 finis habet rationē termini ⁊ vltimi. Secūdo sic. causa est ad cui⁹ esse sequit aliud. s3 ad esse finis nihil sequit cū de rōe finis sit ꝙ sit quid vltimū g̃ finis nō est causa. Tercio sic. qd̄ est causatū ab alio nō ē causa. s3 finis causat ab efficiēte. g̃ finis nō est causa. Et si dicat finis acceptus ꝓut ē in executōe oꝑis sc3 f̄m esse est q̄d vltimū causatū ⁊ nō ē causa. s3 finis acceptus in intētōe agētis ē p̄ncipiū mouēs ⁊ causa. Cōtra h̄ replicat. q2 finis ꝓut est in intētione agētis nō habet esse reale. s3 solū intētionale. g̃ illo mō phisica nō est sciētia entis realis. Quarto sic. illd̄ nō ē cā qd̄ nō p̄t r̄nderi ad questionē factā ꝓpter quid. s3 cū q̄rim⁹

ꝑpter quid nos nō respondemus de fine in intentōe agentis ſ de fine ꝑut est in executio ne opis sic cū q̄rim⁹ ꝑpᵗ q̄d iste ambulat nō r̄ndem⁹ vt intendatᵗ sanari ſ vt saneᵗ. ḡ finis in intētōe nō ē causa. Quinto sic ꝯ q̄situm esse rei magis depēdet a causis intrinsecis q̄ sunt materia ꝛ forma ꝙ a causis extrinsecis q̄ sūt efficiēs ꝛ finis. ḡ cause intrinsece sūt prio res alijs ꝛ magis cause. ꝛ cū iter oēs causas intrinsecas forma se habeat vt recipiēs esse sequiᵗ ꝙ forma est causa causarū. Ad op positū est Aristoteles in fine ꝑmi capituli hu ius secūdi tractatus

Pro responsione ad quesitum sciendū est primo. ꝙ vt habet Albertus i suo cōmento sup ħ passu q̄druplex ordo pōt at tendi in causis. Primus ordo pōt attendi in causis ſm ꝑpinquitatē ad rem causatā. ꝛ q̄a in naturalibus res causanᵗ ꝑ motū cui⁹ mate ria est subiectū. ideo ſm hūc ordinē materia est ꝑma causa ꝛ forma secūda. ꝛ efficiēs ter cia. ꝛ finis quarta. ná materia moueᵗ ꝑ effici ens ad formá ꝑpter finē. Secūdus ordo po test attendi in causis ſm intentionē cause vt scȝ illa cá dicaᵗ prior cui prius cōpetit causa re. ꝛ q̄ꝛ materia nō ducit seipam ad formá. ſ duciᵗ ab efficiēte. ꝛ efficiens nō mouet mate riá nisi sit ꝑmotū a fine. ideo ſm hūc ordi nē finis est ꝑma causa efficiēs secūda. tercia materia ꝛ forma q̄rta. Tercius ordo pōt attē di in causis q̄tū ad esse vt scȝ illa causa dica tur eē prior cui ꝑmo cōpetit esse extra aīam. ꝛ ſm hūc ordinē efficiens est ꝑma causa. mate ria secūda. forma tercia. ꝛ finis vltia. Quar tus ordo potest attēdi q̄tū ad rationē causá di ꝛ efficiendi, ꝛ q̄ꝛ oē mouēs mouet ꝑ suam formá q̄ est ꝑncipiū mouēdi. ideo ſm hūc or dinē forma est ꝑma. efficiēs secūda. finis ter cia. ꝛ materia vltima. Ex isto quadruplici ordine causaꝝ pꝫ ꝙ q̄uis ſm ꝑpinquitatē ad effectū materia sit ꝑma causa. ꝛ q̄tuȝ ad esse efficiens sit ꝑma. ꝛ q̄tū ad rationē mouē di forma sit ꝑma. tñ q̄tū ad intētionē causan di finis ē ꝑma q̄ꝛ mouet oēs alias causas in causando.

Sciendū est secūdo ꝙ finis po test dupliciᵗ cōsiderari. Uno mō ſm eē q̄d ha bet in intentōne mouētis. Alio mō ſm eē q̄d hꝫ extra aīaȝ ꝛ in executōne opis. Est ḡ diffi cultas an rō cause cōpetat fini ſm eē q̄d hꝫ extra aīaȝ ꝛ in executōe opis. aut ei cōpetat ſm ꝙ ē in intentōne agētis. Ad q̄d r̄ndet Johānes de gandauo in quodā tractatu quē fecit de causalitate finis. q̄d finis ſm esse q̄d hꝫ in intētōe mouētis nō hꝫ aliū modū causa litatis a causalitate efficientis. nam vt dicit cognitio sanitatis in medico facit in eo ꝯside rationē sanitatis. ad q̄d desideriū sequiᵗ mot⁹ ad sanitatē ꝛ etiá opatio. ꝛ imaginaᵗ ꝙ finis intē tus mouet ꝑ modū efficiētis. Et p̄nr dicit ꝙ fi ni ſm esse q̄d habet extra aīam cōpetit ratio cause ꝑpria ꝛ distincta a causalitate efficien tis ꝛ aliaꝝ causaꝝ. Et ad ħ ꝓbanduȝ inducit aliq̄s rōnes. Prima est. de rōne finis duo sūt. ꝑmū est ꝙ sit q̄d vltimū. ſm est ꝙ sit quid op timū. ſ hec duo cōpetūt fini ſm eē q̄d hꝫ extᵃ aīaȝ. ꝛ nō ſm esse q̄d habet in intētōe mouē tis. igiᵗ. Secūda rō. illud diciᵗ finis ꝑprie quo habito cessat oīs mot⁹ ꝛ oēs opatōes in fine. ſ habito fine ſm eē q̄d habet extra aīam cessant oēs motus ꝛ nō cessant habito fine ꝑ ut est in intētōne mouētis. igiᵗ. Tercio ad dit cōem modū loquēdi. ná cū aliquis inten dit aliquē finē si nō ꝯsequaᵗ eū ſm eē reale ni hilomin⁹ dr frustrari suo fine q̄uis habeat fi nem in intentione. q̄d non esset nisi ei cōpete ret rō cause ſm esse reale q̄d habet extra aīaȝ ꝛ sic cōcludit doctor iste ꝙ finis extra anima existēs hꝫ verá rōnē cause. Sȝ decept⁹ fuit do ctor iste. eo ꝙ nesciuit distinguere inter rōnē finis ꝛ motionē efficientis. ná finis intentus diciᵗ mouere efficiēs. nō quidē ꝑprie ꝛ phisi ce sic ꝙ trásmutet efficiens ſm aliquá formá ſ metaphorice. q̄ꝛ scȝ afficit ipm efficiens ꝛ in clinat ad mouendū. mouere ꝑprie ꝛ phisice est actus efficientis. ꝛ ipm mouere efficientis nō ē aliud ꝙ influere formá vel motū in pati ens vel mobile. ſ finis mouet ꝑ modū amati ꝛ desiderati scȝ ꝑ modū tractatus ꝛ trahen tis. ꝛ nō ꝑ modū influētis ꝛ trásientis in alte rū sic efficiēs. ná appetit⁹ ferᵗ in rem amataȝ ꝛ desideratá. ꝛ ita sicut amatū ꝛ desideratuȝ mouēt desideriū ꝛ amás trahentē ad se ita fi nis intētus mouet efficiens. ſ q̄ꝛ nō ē nomen ꝑpriū impositū ad designandū modū causá di ipi⁹ finis. iō nos circūloquim̄ causalitateȝ finis ꝑ similitudinē ad causalitatē efficientis cū dicim⁹ finē causare ꝑ ħ ꝙ mouet efficiens. ná illō mouere ē methaphoricū ꝛ ē alteri⁹ rōnis ꝙ mouere ipi⁹ efficiētis. ideo causalitas finis distinguiᵗ realiᵗ a causalitate efficiētis. Fuit

etiam deceptus doctoꝛ iste. qꝛ nesciuit distin-guere de fine vt finis ē terminꝰ ⁊ q̇d vltimum. ⁊ de fine vt causa ē. mō rō vltimi ⁊ termini cō uenit fini vt finis ē. Et illo mō hꝫ esse ex̄ aīaꝫ ⁊ nō hꝫ rōnē cause. ſ rōnē effectus. ſ finis vt est causa ē quid optimū ⁊ p̄mū ⁊ p̄ncipiū pꝛe ueniēs oēs alias causas in causando. ⁊ h̔ hꝫ put ē in intētione mouētis. ⁊ sic ratōes istius doctoꝛis solū pbant ꝙ fini ſm eē qđ habet extra aīaꝫ cōpetit ratio finis ⁊ termini ſ tn̄ si finis ꝯsideret vt est causa. ſm h̔ habet ratio-nē p̄mi. qꝛ h̔ mō pꝛeuenit oēs alias causas ī causando. Nā h̔ ē gn̄alr̄ veꝝ ꝙ̄to aliq̇d est pfectiꝰ ⁊ posteriꝰ in via gn̄atōis illud ē pꝛius in intentōe mouētis ⁊ in desiderio appetitꝰ. Et ita cū finis sit q̇d vltimū ſm esse ⁊ gn̄ationeꝫ ⁊ sit terminꝰ gn̄atōis vltimꝰ opoꝛtet ꝙ in in tētōne sit p̄mū ⁊ p̄ncipiū alioꝝ.

His p̄missis ponit̄ conclusio responsiua ad. q. Finis est causa causaꝝ. ꝙ sit causa pbatū est in questione p̄cedenti. ſ ꝙ sit causa causaꝝ. Ptꝫ qꝛ illđ est causa causaruꝫ qđ p̄uenit oēs alias causas in causando ⁊ si ne q̊ alie cause nō causant. ſ sic ē de fine put est in intētōne mouētis. igit̄. Minoꝛ ptꝫ. naꝫ cū materia sit pura potētia non pōt se ducere ad actū q̇ ē foꝛma. igit̄ optet ꝙ ducat̄ ab effi ciēte. efficiens aūt nūꝙ̄ inchoat motū nisi sit p̄motū a fine. g̊ causalitas finis p̄cedit causa litatem efficientis materie ⁊ foꝛme. ⁊ ꝯn̄s est causa causaꝝ. ⁊ hoc intelligit̄ de fine put est ī intentione mouentis.

Ad rationes ante oppositū ad p̄mas tres ptꝫ solutio ex dictis. solū eñ pꝛo bāt ꝙ finis put ē in executōne opis hꝫ ratio-nē vltimi ⁊ effectus. ſ nō pbāt q̇n finis ſm ꝙ ē in intētōe mouētis sit p̄ncipiū ⁊ cā. nā effici-ens ē cā finis accepti in executōne opis ⁊ ſm esse put finis ē effectꝰ. ſ tn̄ finis in intētōne ē cā efficient]. Ad replicā đꝛ ꝙ ꝙ̄uis finis in intētōe moueat efficiēs methaphoꝛice tm̄ ni hilominꝰ ille motus si motꝰ debeat nominari est realis. nā finis mouet efficiēs p modū ap petibilis ⁊ boni res aūt nō solū q̇escūt in bo no adepto ſ etiā p desideriū ⁊ appetitū mouē tur vt acq̇rant ip̄m. ⁊ h̔ modo efficiēs mouet̄ a fine. Ad q̇ntā rōeꝫ đꝛ ꝙ ip̄a intētio finis nō est causa. ſ ip̄a res intēta accepta in ratio ne boni appetibilis possibilis eē vel fieri vel haberi est cā mouēs. ⁊ illo modo rn̄det̄ ad q̄stionē factam ppter quid. non eñ responde-mus cū q̄rimꝰ ppter q̇d ille ambulat vt in-tendat sanari. nec rn̄demꝰ qꝛ sanꝰ ē. ſ vt sanet̄

Ultima ratio soluta ē ex illo q̈d duplici oꝛ-dine causaꝝ. nā bene pbat ꝙ materia ē p̄ma ꝙ̄tū ad rōnē causandi. ſ nō pꝛobat ꝙ sūt pꝛo pinquioꝛes ꝙ̄tū ad intētionē causādi. Se quit̄ textus. Modi aūt causarū.

Querit̄ septimo vtruꝫ agentia naturalia solū pꝛepent materiā vt p̄mū effici ens eā substātialr̄ pficiat. Arguit̄ ꝙ sic. q̇a p̄mū efficiens agit p suā essentiā ⁊ non p ali quid sibi additū. igit̄ īmediate cōiūgit foꝛmā substantialē rei ⁊ esse substantiale eiꝰ. ⁊ p cō sequēs agentia naturalia nō faciūt nisi p̄pa-rare materiā ad foꝛmā. Secūdo sic. in effi cientibus essentialr̄ suboꝛdinatis secūdū nō agit nisi p virtutē p̄mi eo ꝙ secūdum agens habet a p̄mo ꝙ sit ⁊ ꝙ efficiēs sit. igit̄ in omī bus secūdarijs efficiētibꝰ est virtus pꝛimi ef-ficientis pficiens materiā dādo ei foꝛmā ⁊ es se. ⁊ p ꝯn̄s secūda efficiētia solū p̄parant ma teriā. Tercio sic agentia naturalia sūt q̈lita tes p̄me q̄ sūt accidentia. ſ accidens nō p̄t at tingere foꝛmā substātialē. alr̄s ageret vltra p pꝛiū gradū sue pfectionis. igit̄ ⁊c̄. Quarto sic. omne calidū est a p̄mo calido. ⁊ om̄e fri-gidū a p̄mo frigido. g̊ om̄e esse a p̄mo esse. ſ si p̄mū est p̄mi efficiētis. igit̄ om̄e esse ē a pꝛi-mo efficiente. ⁊ p ꝯn̄s agentia secūdo nō attī gunt esse rei. Ex quo sequit̄ ꝙ nō attingūt foꝛmā substantialē q̄ dat esse ⁊ p ꝯn̄s solum p̄parant materiā. Ad oppositum arguitur agens vniuocū generat sibi simile ſm specieꝫ ⁊ foꝛmā. ſ h̔ nō pōt facere nisi attingeret foꝛ-mā rei ſm essentiā illiꝰ foꝛme igit̄ tale agēs na turale nō solū p̄pat materiā ad foꝛmā. ſ etiā eam facit attingendo foꝛmā substantialem.

In questione erūt duo articuli. Primo vi-debit̄ de quesito. Secūdo iuxta textū videbi tur de modis causarū et ppꝛietatibus conse quentibus ipsos modos.

Quātū ad p̄mū sciēdū est p̄mo ꝙ ppt̄ rōes factas an̄ oppositū Auicena po suit agētia naturalia solū p̄pare materiaꝫ ad susceptōeꝫ foꝛme ⁊ p̄mū efficiēs pficere ma-teriā sic dispositā dādo ei foꝛmā ⁊ esse. Cui sē tentie ꝯtradicūt pypathetici dicētes ꝙ foꝛme

substātiales nō totaliter veniūt ab extra scꝫ a datore formarū imo etiā educūtur de potētia materie per virtutez agentis naturalis. Sed Albertus nitit̄ cōcordare vtrāqꝫ opinionem dicēs ꝙ vtraqꝫ opinio aliq̄d veritatis cōtinet Dicit em̄ ꝙ virtus primi agētis pōt cōsiderari dupliciter. Uno modo scd̄m essentiaz. Alio mō scd̄m esse. Si aūt cōsiderat̄ virtꝰ primi agētis scd̄m essentiā: tūc dicit ꝙ virtꝰ primi efficiētis est vna ꝑ essentiā in oībus agentibus q̄ tm̄ primo ⁊ principalit̄ est ipius primi mouentis. ⁊ hoc mō vt dicit Albertꝰ est intelligēda positio Auicēne. scꝫ ꝙ primū efficiens ꝑficit materiā eo ꝙ virtꝰ mouēdi principalr̄ est primi mouētis. Si vero cōsideret̄ virtus primi mouētis scd̄m esse. sic nō est eadē virtus in oībus mouētibus. qꝛ variat̄ scd̄m esse. qꝛ scd̄m ꝙ recipit̄ in diuersis mouentibus. Et dat Albertus duo exempla. vnū in natura ⁊ reliquū in arte. Exemplū in natura est vt eadē lux ꝑ essentiā que diffusa est in dyaphano vocat̄ lumen. ⁊ recepta in corpore terminato vocat̄ color. ⁊ scd̄m diuersitatē corporꝝ terminatorꝝ variat̄ in diuersas spēs colorꝝ. Exemplū in arte vt eadē est regula artificij ꝑ essentiā que tm̄ aliter ⁊ aliter recipit̄ in lignis rectis ⁊ nodosis. Simili mō dicit Albertus ꝙ v̄tus primi agētis est eadē ꝑ essentiā in oībus mobilibus. variat̄ tm̄ ſm diuersa esse ꝑ hoc ꝙ recipit̄ in diuersis. ⁊ qꝛ agere sequit̄ esse ⁊ non essentiā nisi ꝑ esse. iō cōuenientius dicit̄ ꝙ agētia secūda nō solū preparant materiā imo etiā attingūt formā ⁊ esse rei. Sed cōsiderandū est ꝙ si Albertꝰ ⁊ Auicēna voluerit dicere ꝙ primū efficiēs cōmunicat cū secūdis agētibus in eadē virtute agendi ꝑ essentiā. ita ꝙ sit eadē virtus agēdi in primo ⁊ secūdis in hoc nō sunt tenendi. qꝛ primū agens nō cōicat cū secūdis in aliquo vniuoco. sed solū habet vnitatē analogie cuꝫ ipsis. ita ꝙ est primum analogū entis. Sed si voluerint dicere ꝙ omne agēs scd̄m ꝙ habet virtutē suā a primo. ita ꝙ virtꝰ secūdi agētis sit virtus ipius primi in genere cause efficientis. ita q̊d est causa efficiēs virtutis agētis secūdi in h̄. bene dicunt. sed tm̄ virtus secūdi agentis non pōt esse forma ipsius primi.

His premissis sit cōclusio respōsiua agētia naturalia nō solū p̄parāt materiā ad formā imo ꝑficiūt substātialit̄ educēdo formā substātialē de potētia materie ad actū. ꝓbat̄ qꝛ ad bonitatē prime cause ꝑtinet vt non solū det formas rebꝰ naturalibꝰ q̇bus existant in rerū natura. sed vt rebus naturalibꝰ det virtutes actiuas ꝑ quas possint cōicare seipas ꝓducēdo sibi simile scd̄m v̄tutē ⁊ spēz. secūdo dans formas dat ꝑ se ꝯsequētia ad formas. Sꝫ naturalꝭ oꝑatio est vnū de ꝑ se ꝯsequētibus formā. igit̄ dans formā dat virtutē exercendi ꝓpriā oꝑatōem ⁊ naturalē. sed ꝓpria ⁊ naturalis oꝑatio rei est gn̄are sibi simile ⁊ cōicare se ꝓducēdo sibi simile scd̄m spēm vꝶ v̄tutē. g̊ agētia naturalia habēt v̄tutes actiuas ꝑ quas possunt ꝓducere sibi similia scd̄m v̄tutez vel spēm. scd̄m spēm quidē si sint agētia vniuoca. scd̄m virtutē aūt si sint agētia equoca. igit̄ agētia naturalia nō solū p̄parāt materiā imo etiā eā ꝑficiunt substātialiter ⁊ h̊ in v̄tute primi agētis. nā sicut agēs naturale hꝫ v̄tutem ⁊ formā ⁊ esse a primo. ita habꝫ v̄tutē agendi.

Sciendum est vlterius pro puncto isto ꝙ primū efficiēs in actiōe cuiuslibꝫ agētis naturalꝭ quadruplr̄ cōcurrit. primo em̄ concurrit dando agēti naturali formā ⁊ v̄tutem agēdi. Secūdo cōcurrit cōseruādo agēs naturale ⁊ virtutē eius in esse. Tertio cōcurrit mouēdo agēs naturale ⁊ ꝑ eius motionē applicādo ipm ad opus. Quarto cōcurrit cōiungēdo actōem secūdi agētis suo effectui proprio. ⁊ hec de primo. Sed quātum ad scd̄m.

Dubitatur primo de mōis causarū scꝫ quot sunt. ⁊ q̇ reperiri possunt in quaslibꝫ spē cause nō variādo spēm cause. Ad h̊ rn̄det primo ponēdo quattuor diffinitōnes. Prima ē ꝙ in eadē spē cause reperit̄ cā prior siue cōmunior. ⁊ cā posterior siue ꝓpria. exēplū in cā efficiēte vt medicꝰ est cā ꝓpria ⁊ posterior sanitatis. artifex vero ē cā cōmunior ⁊ prior. exēplū in causa formali vt ꝓportio dupla est ꝓpria ⁊ posterior cā dyapason. sed ꝓportio numeralis est cōmunior ⁊ prior. ⁊ similiter possit exemplificari in alijs causis.

Pro quo sciendum est vlterius ꝙ causa vniuersalis ⁊ ꝑticularis possunt capi scd̄m cōmunitatē p̄dicationis vt pꝫ in exēplis p̄dictis. vel scd̄m cōmunitatē causalitatis vt cū dicimꝰ ꝙ sol est cā vniuersalis caliditatis. ignis vero ꝑticularis. Secūda diffinitio est ꝙ in eadē spē cause reperiunt̄ cā ꝑ se ⁊ cā ꝑ accidēs. sicut cā ꝑ se statue in gn̄e cāe efficiētis est statuefactor. sed Policletus ē cā ꝑ accidēs. ⁊ silr̄ possꝫ exēplificari i alijs causis. Et sicut in

causis ꝑ se reperit̄ causa vniuersalis ⁊ ꝑticularis. ita etiā in causis ꝑ accidēs. vt si policletus ē causa ꝑ accidēs statue ꝓpria. hō dicetur cā ꝑ accidens cōis. ⁊ adhuc aīal erit causa ꝑ accidēs cōmunior. ¶ Ubi est cōsiderandū ꝙ in causis ꝑ accidēs q̄daʒ sunt ꝓpinq̄ores cause ꝑ se. ⁊ q̄daʒ sūt remote. nā causa ꝑ accidēs dicit̄ illō q̄ð cōtingit̄ cause ꝑ se ⁊ nō est de rōne eius. ⁊ h̄ contingit ꝓpinquius vel remoti⁹ sicut si statuefactori accidit musicū ⁊ album. musicū erit cā ꝑ accidēs statue ꝓpinquior q̄ albū. q̄ʒ musica est in eodē subiecto cū arte statuefactiua scʒ in aīa. nō aūt albedo sed est in corꝑe. Tertia diffinitio ē ꝙ in qualibʒ specie cause reperiunt̄ causa in potētia ⁊ cā in actu. vt domificator est causa in potētia dom⁹. sed domificās est causa in actu. Et simil'r pōt exēplificari in aliis causis ⁊c̄ Quarta diffinitio est ꝙ in qualibʒ spē cause possunt accipi cause complexe ꝑ se ⁊ cause ꝑ accidēs. ⁊ pn̄t capi incōplexe ⁊ separati. Et sicut iste diffinitōes date sunt ex ꝑte causarū. ita possunt dari ex ꝑte effectuum sicut etiam dicitur in textu. Si ergo velim⁹ reducere modos causarū ad certū numerū oportet accipere tres primas diuisiones que faciūt sex modos ⁊ quēlibʒ illoꝝ sex modorū diuidere ꝑ tertiā diuisionē. scʒ ꝑ actū ⁊ potentiā diuidēdo sic. Causarū vniuersaliū quedā sunt in actu ⁊ alie in potētia. ⁊ ita oportet dicere in aliis mēbris aliarū diuisionū. ⁊ si in aliis ita fiat habebim⁹ in toto duodeci modos causaruʒ qui possunt reperiri in qualibet spē cause nō variādo spēm cause. ⁊ iō dicunt̄ mōi cārū ⁊ nō cāe. q̄ʒ nō variāt spēm cause.

Dubitatur secundo de proprie

tatibus cōsequētib⁹ modos causarū. Ad h̄ respōdet pħs ꝙ sunt tres. Prima ꝓprietas est ꝙ cause in actu ⁊ in potētia sic differūt. q̄ʒ cāe in actu ꝑticularit̄ simul sunt ⁊ nō sunt cū suis effectib⁹ Sed cāe in potētia nō sunt simul cū suis effectib⁹ sicut domificator est cā in potentia dom⁹ ⁊ pōt esse sine eo ꝙ sit vel fiat dom⁹ ⁊ pōt dom⁹ manere in esse postq̄ facta est domificatore nō existēte. s̄ tn̄ h̄ domificās simul est cū domo q̄ fit ⁊ nō pōt esse hic domificans quin hec dom⁹ sit in fieri. Ex illa dn̄ia ptʒ ꝙ sicut agētia īferiora q̄ sunt cause rerū q̄tuʒ ad fieri oportet simul eē cū reb⁹ q̄ fiūt q̄diu fiūt. ita oportet agēs vniuersale q̄ð ē de⁹ q̄ ē cā oībus essendi in actu sit̄ esse in actu in qualibet re, iō substracta actōne diuina a reb⁹ in nihilū redigerēt. sic̄ remota pn̄tia solis deficit lumē in aere. Secūda proprietas est ꝙ in cognitōne alicuius rei in qualibʒ spē cause illius rei oportet supremā causaʒ inquirere. q̄ʒ effect⁹ nō ꝑfecte scitur nisi sciat̄ causa illi⁹ effect⁹ ⁊ nisi resoluat̄ vsq̄ʒ ad supremā cām q̄ ita sit causa in illo genere ꝙ nō plus sit effect⁹ in secundo gn̄e. vt si q̄rat̄ quare iste edificat. Rn̄det̄ q̄ʒ est edificator. Et si q̄ratur vlterius quare est edificator. Dicit̄ q̄ʒ habʒ artē edificatoriā ⁊ ibi est status. Tertia ꝓprietas est. q̄ʒ sꝫ ꝓprie cause correspōdet ꝓprius effect⁹ ⁊ econtra. vt cause vniuersali effectus vniuersalis ⁊ cause particulari effect⁹ ꝑticularis ⁊ cause ꝑ se effectus ꝑ se. Et sic discurrendo ꝑ singulos modos causarum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā cōcedit̄ ꝙ primū agēs oꝑat̄ ꝑ suā essentiā. ⁊ cū infert̄ ꝙ imediate attingit formā rei distinguēdū est. q̄ʒ imediate pōt dicere immediationē v̄tutis. ⁊ h̄ mō prima cā attingit immediate quēlibʒ effectū. q̄ʒ nulla causa attingit suū effectū nisi in virtute prime cause eo ꝙ prima causa applicat quodlibʒ agens ad oꝑationē. vel li immediate dicit immediationē suppositoꝝ agētiū. ⁊ hoc mō agētia ꝑticularia imediate attingūt effectū ꝓpriuʒ ⁊ non vniuersalia agētia. Ad secūdā dicit̄ ꝙ si intelligat̄ ꝙ in oīb⁹ effectib⁹ secūdariis sit virt⁹ primi agētis inherēs ipsis secūdariis agētibus, ita ꝙ sit eadē v̄tus ꝑ essentiā primi ⁊ secūdi hoc est negādū. si vero intelligat̄ ꝙ in oībus agētib⁹ secūdis sit v̄tus primi. id ē in vnoquoq̄ʒ sit v̄tus ꝓpria determiāta ⁊ cāta a primo efficiēte q̄ pōt vocari v̄t⁹ primi in gn̄e cāe efficiētis hoc cōcedit̄. Sed tn̄ ista v̄tus inherēs secūdariis mouētib⁹ nō est eadē scđm esse nec in gn̄e nec in spē cū v̄tute primi. nā v̄t⁹ primi est infinita ⁊ est sua essentia. sed v̄tus agētis secūdi est accidētalis ⁊ infinita. Ad tertiā dicēdū est ꝙ q̄litates ꝑ se q̄ sunt accidētia nō attigunt formā substātialē v̄tute ꝓpria sed solū inq̄tū sūt istrumēta agētiū pricipaliuʒ.

Ad quartā cōcedit̄ ꝙ esse cuiuslibʒ rei depēdeat ⁊ cātur a primo, s̄ etiā ex h̄ mō sequit̄ ꝙ depēdeat ⁊ causet̄ a secūdariis agentib⁹. q̄ʒ ī subordinatis eētialit̄ vn⁹ ⁊ idē effect⁹ scđm rē a plurib⁹ cāis eētialit̄ subordiātis depēdet. Sʒ tn̄ scđm diuersas rōes idē effect⁹ appropriat̄ ipis cāis subordiātis. nā effect⁹ vniuersal̄ approprīat̄ cāe vniuersalissime ⁊ effe-

ct⁹ pticularis cāe pticulari vt eē qđ est effectus vniuersalissim⁹. ꝛ in quocūqꝫ effectu appropriaṫ primo agenti. esse incorporeum appropriaṫ intelligētie mouēti celū. esse in spē determiata appropriaṫ celo ꝛ corpi celesti. esse pticulare hoc vel illud appropriaṫ agēti pticlari. ꝛ tamē oēs isti effect⁹ in eodē sunt idē scđꝫ rē. Ratio post oppositū est p ꝯclusione responsali. Sequitur text⁹. Diciṫ aūt ꝛ fortuna.

Queritur octauo. vtrūꝫ aliquid possit esse vel fieri a casu vel a fortuna. Et arguiṫ ꝙ nō. qꝛ Plato dicit i Thimeo ꝙ nihil est ortū sub sole cui⁹ cā legitīa non pcesserit. ſ ꝙ hꝫ cām legitimā non est casuale vl' fortuitū. ġ nihil ē a casu vl' a fortuna. Secūdo sic. omē qđ vere ē ꝛ nō ē cā est vere cātuꝫ. ſ omē qđ fit siue a natura siue ab arte est vere. ꝛ nō ē cā. ġ ē vere cātuꝫ ſ vere causatū hꝫ verā cām. ꝛ qđ hꝫ verā cām nō est casuale vl' fortuitū. igitur

Tertio sic sic omē ens p accidēs reduciṫ ad ens p se sic ois cā p accidēs reduciṫ ad cāꝫ p se. ſ qđ hꝫ cām p se nō est casuale vel fortuitū igiṫ. Quarto sic. in tota natura ē vnū primū pricipiū ꝛ vniuersale regēs oēs pticulares cās ipas ordinās in determiatos fines. ſ qđ sic ē rectū ꝛ ordinatū recte ꝛ ordiate agit. ġ nihil pōt fieri a casu vl' a fortuna. Quinto sic. de⁹ scit oīa euenire q̄ euenīēt. ġ cū scia dei sit infallibil' ꝛ īmobil' seq̄tur ꝙ oīa infallibiliṫ ꝛ īmobiliter euenīēt. ꝛ p cōsequēs nihil fit a casu vl' a fortuna. Sexto sic ois actio natural' termiatur aliquo fine. ſ qđ est termiatū nō est casuale vl' fortuitū ergo. Septio ppṫ nostrā cōsideratōeꝫ nō fit de nō fine finis vl' ecōtra. ſ si q̄s vadat ad forū vt iueniat debitorē: inuētio debitoris intētus ꝛ nō est casualis. ergo etiaꝫ si vadat ad forū nō gr̄a inueniēdi debitorē. ſ gr̄a inueniēdi aliū si iueniat debitorem nihilo min⁹ talis iuentio erit finis. ꝛ p ꝯsequēs non erit casualis aut fortuna.

In oppositūꝫ est phūs in textu.

Pro responsione sciendū est primo ꝙ postq̄ phs determinauit de causis p se manifestis ꝛ de pprietatib⁹ ꝛ mōis ipaꝝ. Cōseq̄nter determiat đ q̄busdā causis p accidēs.

Pro quo sciēdum est secūdo. ꝙ hmōi cāe p accidēs ꝛ imanifeste sunt casus ꝛ fortuna. De q̄b⁹ recitat phs primo tres opiniones antiquoꝝ. Prima fuit quorūdā negantiū casuꝫ ꝛ fortunā eē. ꝛ ad h̄ adducebāt duas ppositōes. Prima est qꝛ omē qđ fit hꝫ cām determiataꝫ. hoc declarabāt in hijs q̄ dicimus esse vel fieri a fortuna vel a casu. qꝛ si q̄s eat ad forū gr̄a emendi ꝛ emēdo iueniat amicū. tal' iuētio amici hꝫ cām determiataꝫ scꝫ volūtatē emendi. ġ tal' inuētio nō est casualis vel fortuna. ꝛ p cōsequēs nec aliq̄d aliud fit a casu vel a fortuna. Secūdo arguūt ex testimonio antiquoꝝ phorū. qꝛ nullus determinans de causis gn̄ationis rerū naturaliū determiat de casu vel fortuna. si tn̄ aliq̄d fieret a casu vl' a fortuna debuissent de hijs determinasse.

Ad hāc tn̄ rōem rn̄det phs ꝙ vere mirabile est ꝙ nullus antiquoꝝ fecit mentionē de casu vl' fortuna. nā ipi antiqui putauerūt casuꝫ vel fortunā esse vl' nō esse. Si primū tūc đbuissēt đ ipis tractatū fecisse. Si secūdū tūc đbuissēt ostēdisse casuꝫ ꝛ fortunā nō esse. ꝛ p̄sertiꝫ cuꝫ aliqua apđ eos dicerēt fieri a casu vl' a fortūa ꝛ aliqua nō. ꝛ ita etiā si crediderīt casuꝫ ꝛ fortunam nihil esse debuissent assignare cām q̄re aliqua nō dicunṫ esse vel fieri a fortuna vel a casu. naꝫ Empedocles posuit a casu eē ꝙ aer hui⁹ mūdi sit cōgregatus in loco in quo est. ꝛ etiā dicebat ptes aīaliū casualiṫ vel fortuite. ita eē vel fieri sic nūc sunt. Dicebat etiā ꝙ fuerūt aliquādo capita sine ceruice. sic ġ Empedocles debuissꝫ fecisse mētionē de casu ꝛ fortuna. Secūda opinio fuit quorūdā dicentiū casuꝫ ꝛ fortunā esse in celestib⁹ ꝛ nō in istis inferiorib⁹. ꝛ mouebanṫ ex h̄ ꝙ dicebant ort⁹ ꝛ occasus retrogradatōnes ꝛ directōes planetaꝝ. ꝛ ita sil' eclypsim solis ꝛ lune nō similiter fieri in oī tpe. ſ ecōtrario videbāt in istis īferiorib⁹ ꝙ nō ex quocūqꝫ seie fit qđ cūqꝫ aīal indifferēter. sed ex determiato seie fit determiatū aīal. Sed ꝯtra hāc opinionē dicit phs ꝙ n̄ pōt hr̄e veritatē. qꝛ corpa celestia sunt digniora ꝛ nature pmanētioris q̄ inferiora corruptibilia. Tertia opinio fuit alioꝝ dicentiū ꝙ fortuna est q̄daꝫ causa diuina īmanifesta intellectui hūano in cui⁹ ptāte est felicitas. imaginātes ꝙ fortuna ē quoddā diuinū numen cui tēplū statuerūt ꝛ idolū depictū in quadā rota ppter volubilitatē ipius fortune. qđ q̄dē idolū erat cecū ppṫ im prouidētiā fortuitoꝝ. ꝛ erat p vna pte albū ppter fortuniū ꝛ alia pte nigrū ppter infortuniū. Sed hec opinio ficta ē nec etiā ei⁹ improbatio ad naturalē ptinet. sed magis ad methaphisicū. Fuerūt aūt aliqui q̄ posuerūt fatū impedire aliquid fieri casualiter

⁊ fortuite. ⁊ de hoc postea videbitur.

Sciendum est tertio. ꝙ vt vult Auicenna omne qđ fit potest ad duplicē causam cōparari, scȝ ad ꝑticularem ⁊ ꝓximaȝ. ⁊ ad causaȝ vniuersalē. Si aūt cōparetˀ ad causaȝ vniuersalē, tūc nihil fit casualiter aut fortuite. Sed si cōparetˀ ad ꝑticularē pōt aliq̄d fieri casualiter ⁊ fortuite. ⁊ rō hui⁹ est. q: cum causa vniuersalis habeat finē vniuersalioreȝ q̄ cā ꝑticularis aliq̄d bene cadit sub ordinatōne ⁊ intētione cause vniuersalis qđ tn̄ est ꝑter ordinē cause ꝑticularis. ⁊ iō aliq̄s effect⁹ in ordine ad cām ꝑticularē pōt esse casualis vel fortuitus q̄ tamē in ordine ad causaȝ vniuersalē est ꝑ se intētus. ⁊ ita in ordine ad primā causaȝ q̄ est vniuersalissima nihil ē casuale vł fortuitū q: cū esse qđ est vniuersalissimū sit effect⁹ cause prime ꝓportionat⁹ qđ aliquo mō ꝑticipat esse, cadit sub ordine prime cause ⁊ quo ad hˀ ponit Auicēna cōueniēs exemplū vt si aliq̄s paterfamilias habēs multa pecora sciat ea in aliquā foueā cecidisse ⁊ ꝑ diuersas vias, dirigat duos seruos suos ad foueā illaȝ ipis seruis ignorantib⁹ illa pecora in foueam cecidisse. tūc ꝙ se inuicē in illo loco īueniant ⁊ pecora de illa fouea simul trahāt hˀ est fortuitū in ordīe ad illos duos quorū neuter hoc intendebat. ⁊ tn̄ est ꝑ se intentū in ordīe ad patrēfamilias q̄ hoc intēdebat. ⁊ ita ꝓportionabilitˀ est in naturalib⁹ ꝙ aliquis effectus ꝓductus ab aliqua causa ꝑticulari potest esse pretˀ intentionē cause particularis. ⁊ tamen cadit sub ordine ⁊ intentione cause vniuersalis.

Cōclusio prima et respōsiua ad quesitū. Aliquid est a casu ⁊ a fortuna. Patet rōne phi. q: sicut est ī arte ita est in natura. sed in arte puta in arte scribēdi aliq̄d accidit qn̄ꝫ pter intētionē scribentis. puta infiguratio vel ꝓtractio alicuius littere q̄ nō intēditˀ. aut etiaȝ macula aut aliq̄d hmōi. hoc aūt dicatur euenire pter intētionē nature vt sext⁹ digit⁹ in vna manu vel aliq̄d hmōi. Quomō aūt differant casus ⁊ fortūa ⁊ quid sint ⁊ ad quā causam reducantur postea videbitur.

Ad rationes ante oppositum

Ad primaȝ dr̄ ꝙ Plato ꝑ causaȝ legitimā intelligebat ꝓportionataȝ effectui. ita ꝙ vnicuiꝫ cōpetit vna causa ꝓportionata. vt effectui ꝑ accidēs vna causa ꝑ accidēs. ⁊ effectui fortuito causa fortuita. ⁊ sic đ aliīs. vł pōt dici ꝙ omē qđ est hȝ causaȝ legitimaȝ ⁊ ꝑ se. scȝ causam vniuersalē respectu cui⁹ nihil dicitˀ fortuitū eo ꝙ nihil est qđ causalitatē ei⁹ subterfugere possit. Ad secūdaȝ distinguit Albert⁹ de vere vł q: dicit veritateȝ cause. scđm quē modū cā ꝑ se ordīata ad aliquē effectū diceretˀ vera causa ad suū effectū. ⁊ tūc falsuȝ ē qđ assumitˀ vł li vere dicit ꝓportionē cause ad effectū. ⁊ sic verū est qđ assumptū est. Ad tertiā ꝯceditur ꝙ oīs causa ꝑ accidēs reducitˀ ad aliquā causaȝ ꝑ se. nō tn̄ efficitˀ causa ꝑ se respectu cuius erat causa ꝑ accidēs lȝ bn̄ fit causa ꝑ se respectu alicui⁹ alteri⁹. Ad quartaȝ dr̄ ꝙ pͥma causa legitīa oīm ꝑ regimē suū nō īponit necessitatē causis ꝑticularib⁹ quin possint īpediri a cōsecutōne suoꝝ finiū ad quos ꝑ se ordinantˀ. naȝ pͥa causa regit vnūqđꝫ scđm suā naturaȝ ⁊ ꝑm suū modū. attingit eīm a fine vsꝫ ad finē ⁊ dispōit oīa suauitˀ. Ad quītaȝ cōceditˀ assumptū ⁊ negetˀ ꝯn̄tia ⁊ hˀ capiēdo cōsequēs in se ⁊ absolute. q: scia dei nō īpōit rebus necessitatē eo ꝙ nō tollit ꝓprios modos rerū imo cognoscit res euenire scđm suos ꝓprios modos ⁊ scit necessarios effect⁹ necessario euenire. ⁊ ꝯtingēter euenire. Ad sextaȝ q̄ est rō Auicēne ꝯcedatˀ assumptū ꝓ pͥma ꝑte ⁊ negetˀ ꝓ secūda. naȝ duplex est finis scȝ intētōis agētis. ⁊ finis actōnis ⁊ oꝑis. naȝ aliter actō terminatˀ ad aliquē finē q̄ nō ītenditˀ ab agēte. si ḡ finis ītentōis agētis ⁊ finis actōis ⁊ oꝑis pōt esse casualˀ vł fortuit⁹. hˀ nō ītentus finis. Ad vltimaȝ q̄ est etiaȝ rō Auicēne negetˀ assumptū. naȝ ī agentib⁹ scđm ꝓpositū agens facˀ ꝙ aliq̄s sit finis ꝑ se sue oꝑatōis ꝑ hˀ ꝙ ītendit taleȝ fineȝ quē si nō ītendat ex sua oꝑatōne sequetˀ casuale ⁊ fortuitū. Et hec de isto caplo. Seq̄tur Primū quideȝ igitur.

Queritur nono. vtruȝ casus et fortuna reperiantˀ in cōtingenti ad vtrūlibet.

Arguitˀ ꝙ sic rōib⁹ Auicēne q̄ hˀ tenuit. Pͥa est illa q̄ subsūt volūtati nr̄e q̄ libera est sunt ꝯtigentia ad vtrūlibȝ vt ambulare ⁊ n̄ ambulare. hˀ ī istis aliq̄d accidit pter ītentionē agentis ꝑ intellectū ⁊ volūtatem. modo quod sic accidit dicitur casuale vel fortuitū. ḡ in ꝯtingenti ad vtrūlibȝ aliq̄d fit a casu vel a fortuna. Secūda est q: nisi sic Aristoteles in diffinitione fortune debuisset excludere ꝯtingens ad vtrūlibet. sed hoc non facit hˀ excludūtur

ea que semꝑ aut frequēter fiūt vt ptꝫ in diffi-
nitōe fortune. ḡ in ꝯtingēti ad vtrūlibet repe
riunt casus ⁊ fortuna Ad oppositū arguit
rōe cōmētatoris tenētis ꝑtē negatiuā sic. casꝰ
⁊ fortuna reducunt ad causas agētis q̄ sunt
ꝑncipia vñ motꝰ vt hr̄ i textu. ſ ꝙdiu agēs ē
indifferens ad agere ⁊ nō agere nō agit. alr̄s
sit ageret ⁊ nō ageret. ḡ casus ⁊ fortuna non
reꝑiunt in ꝯtingēti ad vtrūlibet. nā si agens
extūs in indifferētia ad vtrūlibet agat neces-
se est ipm agere opposita qd̄ ē absurdū. igit

Pro responsione ad quesitum

Sciendū est ꝑmo ꝙ eoꝝ q̄ fiūt quedā fiūt sꝑ
vno ⁊ eodē modo. vt sūt illa q̄ fiūt a determina-
ta causa ⁊ necessaria nō habēte aliqd̄ ꝯtrariū
ꝑ qd̄ aliquomodo possit impediri vt ꝯsequa-
tur suū effectū. cuiusmodi sūt ortꝰ ⁊ occasus
motꝰ astroꝝ ⁊ gn̄alr̄ oīa q̄ in celestibꝰ eueniūt
Alia sunt q̄ frequēter vno ⁊ eodē modo fiūt
non tñ sꝑ vt sunt illa que habent causaꝫ ꝑ se
determinatā ⁊ ordinatā ad certū effectū. non
tñ habent causā necessariam ⁊ imutabilem.
qꝛ illa causa ꝑ suū ꝯtrariū qn̄qꝫ impediri pōt
ne ꝯsequat effectū ad quē ꝑ se ordinat. Po-
test etiā qn̄qꝫ eē ipedimētū ex dispositōe ma-
terie que nō est disposita ad sustinendū actuꝫ
agentis. ⁊ talia que fiūt frequēter vt sunt effe-
ctus naturales regulant ab hijs q̄ fiunt sem-
per. qꝛ tñ habēt materiā ꝑuatōni ⁊ ꝯtrarieta-
ti admixtā. ideo nō totaliter obediunt sue re-
gule. Sed qn̄qꝫ ꝑpter indispositionē mate-
rie in contrariū nō insequūtur suam regulam
vt hominē fieri cū quinqꝫ digitis in vna ma-
nu frequenter fit. Et generaliter oēs effectus
naturales frequenter vno ⁊ eodē eueniūt. nō
tñ semper. ⁊ in hoc conueniūt omnēs ꝑypate-
tici ꝙ in istis duobus scꝫ in hijs que eueniūt
semꝑ ⁊ frequenter nō reperiunt casus ⁊ for-
tuna. ita ꝙ effectus veniēs vel semꝑ vel fre-
quenter non sit casualis ⁊ fortuitus ⁊ preter
ista quedā sunt que raro siue vt in paucioribꝰ
eueniūt vt sunt illa q̄ nō habent causas ꝑ se
determinatas siue ordinatas ad ipos effectꝰ
sed ꝑ accidens ⁊ preter intētionē agentis illi
effectus raro euenietes terminat actionē agē-
tis. ⁊ ita differūt ab illis qui frequenter eue-
niūt. ⁊ ꝙtū ad ista ꝯueniūt etiā omnes ꝑypa-
thetici ꝙ fiūt a casu vel a fortuna. nā ꝯtingēs
vt in paucioribus siue raro dicit in ordine ad
causā efficientē. qꝛ oīs causa efficiēs est ꝑ se
ordinata ad aliquē effectū. et ideo raro est et
ꝑ accidens ꝙ alius effectus quā ille ad quē
ꝑ se est ordinata illa causa ꝯsequatur ex sua
oꝑatione. ⁊ ita cōtingēs raro reducit ad cau-
saꝫ efficientē vt postea patebit. Sed aliud est
contingens ad vtrūlibet qd̄ equaliter se habꝫ
ad esse ⁊ nō esse. sicut ꝙtū est ex ꝑte sui idiffe-
rens est ad esse ⁊ nō esse. Est ḡ controuersia
inter Auicennā ⁊ Auerroim. Utrū in cōtingē-
ti ad vtrūlibet reꝑiat casus ⁊ fortuna.

Sciendum est secundo ꝙ Aui-

cenna ⁊ sui seq̄ces tenent ꝙ sic. ⁊ distinguunt
de duplici cōtingēti ad vtrūlibet. nam quod-
dam est qd̄ fundat ⁊ radicat in materia que
ꝙtū est d̄ se indifferent se hꝫ ad hāc formam
vel ad aliā ⁊ ad esse ⁊ nō esse alicuiꝰ effectus
ſ magis determinat ad vnū ꝙ ad aliud per
actionē agētis naturalis. ⁊ iō in tali ꝯtingen-
ti ad vtrūlibet nō reperiunt casus ⁊ fortuna
vt dicūt. Aliud ē ꝯtingēs ad vtrūlibet qd̄
reducit ad voluntatē. qꝛ ē indifferēs ad oꝑa-
ri vel nō oꝑari ſ vel ſ. illo modo vel ſ modo
⁊ in tali cōtingēti qd̄ subijcit libertati volun-
tatis nr̄e qn̄qꝫ accidūt casus ⁊ fortuna. vt di-
cūt. nā illd̄ qd̄ est intentū a volūtate postꝙ se
determinauit ad vnū effectū puta ad ambu-
landū illi ambulationi ꝑt aliquid accidere in-
differens ad vtrūlibet sicut inuētio amici vel
aliquid hmōi. nā oēs ꝯcedūt ꝙ est aliqd̄ con-
tingens ad vtrūlibet. vel ḡ illud fit a causa ꝑ
se. vel a causa ꝑ accidēs. Nō a causa ꝑ se. q̇a
illa que ꝑ se fiūt eueniūt sꝑ ⁊ frequēter. opor-
tet ḡ ꝙ ꝯtingēs ad vtrūlibet habeat causā ꝑ
accidēs ⁊ ꝑ ꝯsequēs ꝙ fiat casualiter vl̄ for-
tuite. Et est positio Auicēne in ista materia.

Sed tenēdo ꝑtē cōmētatoris pōt dici ꝙ il-
lud qd̄ accidit in oꝑatōne volūtatis nō ē cō-
tingens ad vtrūlibet. manifestū est em̄ ꝙ ꝙ-
diu volūtas est idetenninata nō agit. ſ ante
ꝙ agat oꝑtet ꝙ se determinauerit ad vnū ⁊ il-
lud qd̄ intēdit a volūtate euenit vt frequent

Si aūt aliq̄d aliud accidat ꝑter intētioneꝫ
volūtatis euenit vt in paucioribꝰ ⁊ nō ē indif-
ferēs ad vtrūlibet. ſ magis se hꝫ ad nō eē ꝙ
ad esse.

Et ſm istam opinionē ponitur

conclusio responsalis cum commentatore et
pluribus alijs. Casus ⁊ fortuna solum repe-
riuntur in contigenti raro. ita ꝙ ille effe-
ctus dicitur casualis quando raro euenit ⁊
non inuenitur in contingenti ad vtrumlibet.

Istā ꝯclusionē probat ratio cōmentatoris

facta post oppositū. Probatur aliūde. casus ⁊ fortuna reducūtur ad causas agētes. ſ; contingēs ad vtrūlibet reducit ad materiā ⁊ nō ad causaꝫ efficientē. igit casus ⁊ fortūa nō reperiunt in contingenti ad vtrūlibet. naꝫ pluuia ꝙtum est ex parte materie est contingens ad vtrūlibꝫ. q: est indifferēs ad esse ⁊ ad non esse. sed pluuia in hyeme magis se hꝫ ad esse ꝙ ad nō esse. ⁊ h̄ est ex ꝑte efficiētis. Sꝫ pluuia in estate magis se hꝫ ad nō esse ꝙ ad esse Ubi etiā Aristoteles exēplificat ḋ casu ⁊ fortuna ponit exemplū in cōtingēti raro. ⁊ nō in contingenti ad vtrūlibet. ⁊ tenēdo istam opinionē possunt solui rōnes ante oppositum.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicit ꝙ in hijs que subsunt libertati volūtatis nostre ꝙ diu ipa est indifferēs ad vtrūlibet ipa nō agit preter intētionē voluntatis. quia volūtas nō mouet ad aliquid fugiendū vel ꝓsequendū ꝙ diu est in illa indifferētia se habēs ad vtrūlibꝫ. sed postꝙ volūtas se determiat nihil euenit ꝑ actionē volūtatis nisi vt frequēter vel raro nā illud qḋ est intētum a volūtate euenit vt frequēter quicq̊d aūt euenit preter intentionē volūtatis euenit vt in paucioribꝰ. Ad tertiā dicit ꝙ satis excludit contingēs ad vtrūlibꝫ propter hoc ꝙ in diffinitōibus casus ⁊ fortune ponit ꝙ sunt cause agentes. Ratio facta post oppositū est pro conclusione. Sequitur textus. Eorum autem que fiunt.

Queritur decimo. vtrum casus

⁊ fortuna contingant in hijs que fiunt ꝓpter finem. Arguit primo ꝙ non. quia casus ⁊ fortuna sunt cause ꝑ accidēs. ſ; causa agens propter finē determinatuꝫ est causa ꝑ se igit casus ⁊ fortuna non contingūt in hijs q̄ fiunt propter finē. Ad oppositum est ph̄us in secūdo ca. huius tractatus.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ ph̄s volēs iuestigare diffinitōeꝫ fortune ponit tres diuisiones q̄ sumuntur ex ꝑte effectuū. ⁊ vnā q̄ sumit ex ꝑte cause Est igit prima diuisio ꝙ eoꝝ q̄ fiūt. quedā fiūt sꝑ vt sunt motus astroꝝ. quedā vero fiūt vt frequēter sic hō nascit frequēter cū quinq; digitis in vna manu ⁊ neutrū fit a casu vl' a fortūa. Sꝫ ꝓter h̄ quedā fiūt ī paucioribꝰ sic ꝙ hō nascit cū sex digitis vel sine oclis. ⁊ oīa hmōi dicūt fieri a fortuna. Ex quo īfert ph̄s ꝯtra primā opinionē de fortuna ꝙ fortūa aliq̊d ē. Patet q: esse a fortuna ⁊ esse vt in paucioribꝰ ꝯuertunt. mō manifestū est aliq̊d fieri vt ī paucioribꝰ. iō aliqua fiūt a fortuna. Et si arguat contra hāc diuisionē. q: Aristoteles dimisit ea q̄ eueniūt ad vtrūlibꝫ que medio mō se habēt inter ea que fiūt frequēter ⁊ raro. igit diuisio est insufficiens. Patet solutio ex dictis in ꝑcedēti q̄stione. Dictū est eīm ꝙ nihil euenit ad vtrūlibet. Secūda. diuisio eorū que fiūt quedā fiunt propter fineꝫ determiatum quedā vero nō. Sed cōtra istaꝫ diuisionē argueret aliq̊s q: om̄e agēs agit ꝓpter fineꝫ suuꝫ siue agat per naturā suā siue per intellectū. Ad hoc respōdet ꝙ Aristoteles dicit non ꝓpter fineꝫ fieri illa que nō fiūt propter finem deliberatū sicut cōfricatio barbe vl' aliq̊d hmōi qḋ aliq̄n absq; deliberatōe. sed sola imaginatōne mouente fict. ideo nō habēt finē deliberatū. sed solū imaginatū. Uel r̄ndetur alit ꝙ ph̄us dicit nō ꝓpter fineꝫ fieri ea que ꝓpter se fiūt ⁊ non ꝓpter aliud ꝑ ꝙto in seipis habēt honestatē vel delectatōeꝫ ꝓpter quam scḋm se ipsa placent ⁊ non ordinantur ad alium finē.

Tertia diuisio est eoꝝ que fiūt ꝓpter fineꝫ determiatū quedā fiūt ab agēte scḋm ꝓpositū qḋ est agēs ꝑ intellectū ⁊ voluntatē. alia vero fiūt a natura sicut ab agēte naturali cōprehendēdo sub illo om̄e illḋ qḋ agit modo nature scꝫ nō deliberādo. ⁊ sic sub natura cōꝑhendit aīa vegetatiua ⁊ aīa sensitiua ī brutis Ex quo pꝫ ꝙ iste tres diuisiones ꝑcedētes se inuicē includūt. nā illa q̄ fiūt a ꝓposito vl' a natura fiūt ꝓpter finē. ⁊ ea que fiūt ꝓpt finē fiunt semꝑ aut frequēter Quarta diuisio q̄ sumit ex ꝑte cause ē ꝙ cārū q̄dā sūt ꝑ se ⁊ q̄dam ꝑ accidēs. sicut domificator est ꝑ se cā domꝰ. ſ; albū musicū est cā ꝑ accidēs.

Pro quo sciendum est secundo

ꝙ duplr̄ ḋr cā ꝑ accidēs. Uno mō ex ꝑte cāe ꝑ se ⁊ n̄ ē de rōe illiꝰ respectu cuiꝰ ḋr cā ꝑ accidēs. vt pꝫ in exēplo tradito. Alio mō ḋr cā ꝑ accidēs ex ꝑte effectꝰ qn̄ scꝫ aliq̊d accidētalit ꝯiūgit effectui ꝑ se vt si diceret ꝙ edificator ē cā discordie. q: ex domo fctā accidit discordia. Et h̊ mō casus ⁊ fortūa dicūt cāe ꝑ accidēs. ⁊ nō primo mō ꝑ ꝙto. scꝫ effectui ꝑ se cōiūgit aliq̊d ꝑ accidēs. vt si q̊s fodiat sepulcrū fossio sepulcri est ꝑ se intēta, ⁊ si ꝑ accidēs iū

gaꝛ ĩuẽtio thesauri in terra: tũc fodiẽs sepul
crũ ẽ cã ꝑ accidẽs ⁊ fortuna iuẽtõis thesauri

Sciendum est tertio. ꝙ sicut ef-
fectus ꝑ se cause naturalis est qui sequiꝛ ꝫm
exigẽtiã sue forme. ita effectus ꝑ se cause a-
gẽtis scđm ꝓpositũ est qui cõsequiꝛ ex inten-
tõne agẽtis. ⁊ q̇cquid euenit ꝑter intentionez
agẽtis est ꝑ accidẽs. Et hoc intelligendũ est
ꝙ si illud qđ ẽ preter intentionẽ raro ⁊ i pau-
cioꝛib⁹ adiũgaꝛ effectui ꝑ se intẽto. nã si aliq̇d
sꝑ aut frequẽter adiungaꝛ alicui effectui ꝑ se
intẽto tũc cadit sub eadẽ intẽtõe cũ illo effe
ctu. tãtũ ẽ eñi dicere ꝙ aliq̇s intẽdat aliquẽ ef
fectũ ⁊ ignoꝛet illud qđ vt sempꝛ vel frequenꝛ
adiungitur tali effectui. sicut si aliquis velit
labo[illegible]e in caloꝛibus ⁊ non velit sudare.

Sciendum est quarto. ꝙ differẽ-
tia ẽ inter causaz ꝑ se ⁊ cãm ꝑ accidẽs. q꞉ cã ẽ
ꝑ se finita ⁊ determinata eo ꝙ oĩs cã ꝑ se agit
scđm vnã determiatã formã vel naturalẽ si sit
cã naturalis. vl' intellectualẽ si sit cã agẽs ꝫm
ꝓpositũ. Sed causa ꝑ accidẽs est infinita ⁊
indeterminata eo ꝙ infinita sũt q̃ vni accidũt
vl' accidere possunt. imõ quicq̇d accidit cãe ꝑ
se ⁊ nõ est de rõe eius ẽ cã ꝑ accidẽs respectu
cãe per se. Ex istis diuisionib⁹ cõcludit phs
diffinitõez fortune. dicẽs ꝙ fortuna est cã per
accidẽs in hijs q̃ fiũt scđm ꝓpositũ ꝓpter fi
nẽ in minoꝛi ꝑte vel diceret ꝙ fortuna est cã ꝑ
accidẽs in cõtingẽtib⁹ q̃ fiũt in minoꝛi ꝑte ꝫm
ꝓpositũ eoꝝ q̃ fiũt ꝓpter aliq̇d. id est ꝓpꝛ ali
quẽ finẽ. Ex quo infert phs ꝙ fortũa ⁊ intel
lect⁹ circa idẽ v̇santꝛ. q꞉ illis cõtingit agere a
fortũa q̃ agũt scđm ꝓpositũ. ꝓpositũ aũt si
ue volũtas nunq̃ est sine intellectu. ⁊ q̃uis so
lũ ea q̃ habẽt intellectũ agãt a fortũa. tamẽ q̃
to aliq̇d subiacet intellectui tãto minus subij
citur fortune. Ex quo potest inferri ꝙ intel-
lectui diuino q̃ oĩa nouit nõ subest fortuna.

Sciendum est quinto. ꝙ ex dif-
finitõne fortune inuestigata phs infert rõnes
cioꝝ q̃ dicunꝛ a fortuna in tertio cap. hui⁹ tra-
cta⁹. Et primo assignat rõem quare fortuna
diciꝛ causa ĩmanifesta. nã hẽ est rõ. q꞉ fortũa ẽ
cã ꝑ accidẽs vt dictũ est prius. imõ infinita sũt
q̃ vni accidere possunt. Et iõ fortũa cõueniẽ-
ter dr causa incerta ⁊ ĩmanifesta itellectui hu
mano. eo ꝙ infinitũ est nobis ignotũ ⁊ scđm
hoc aliq̇d veritatis cõtinebat secũda opinio
antiquoꝝ. Et ꝓpter hoc de hijs q̃ fiũt a for
tuna non est sciã. q꞉ nõ hꝫ causaz ꝑ se ⁊ deter-
minatã. sed ꝑ accidẽs q̃ est infinita ⁊ indeter-
minata siue ĩmanifesta. vt si q̇s vadẽs ad vil-
lã nõ intẽdens inuenire amicã inueniat. ille ef
fectus q̇ est inuẽtio amice nõ hꝫ causaz certã
⁊ determiatã. ꝫ poterat hr̃e causas infinitas.
q꞉ infinita mouẽt ipm ad eundũ ad villã sine
eo ꝙ intẽderet inuenire amicaz quoꝝ qđlibet
poterat esse causa ꝑ accidẽs inuentõis amice
Patet igiꝛ ꝙ fortuna est causa incerta ⁊ ima-
nifesta. Sed est hic notandũ ꝙ adhoc ꝙ ali
qua causa ꝑ accidẽs dicaꝛ fortũa respectu ali
cuius effect⁹ opoꝛtet ꝙ operetur ad esse talis
effect⁹ ita ꝙ si non esset talis causa nõ essꝫ taꝛ
effectus. ideo q̃uis albũ ⁊ musicũ dicatur cau
sa per accidens domus. non tamẽ possent di
ci casus ⁊ fortuna.

Sciendum est vlterius. ꝙ possi-
bile est aliq̇d qđ est natũ esse causa ꝑ se alicu
ius effectus posse esse causa fortuita illi⁹ effe
ctus. Exẽpluz vt si aliq̇s indigẽs euacuatiõe
a colera capiat medicinaz ad hoc oꝛdinatam
puta scamoneã. ⁊ ignorãs virtutẽ scamonee
non intẽdens propter hoc euacuari. tũc ꝙ taꝛ
euacuetur ⁊ sanetur hoc est a fortuna. ⁊ tam̃
si hoc intẽtõe fecisset fuisset ꝑ se causa sanita
tis cũ scamonea sit ꝑ se purgatio colere. Ex
diffinitõe fortũe pꝫ ꝙ prima opinio q̃ dicit for
tunã nihil esse aliq̇d cõtinet veritatis. eo ꝙ for
tuna nihil est simplr̃ ⁊ ꝑ se: ꝫ tm̃ ꝑ accidẽs ⁊
scđm q̇d est aliq̇d. Alteri⁹ ex diffinitõe for-
tune põt assignari cã vulgariter quare fortũa
diciꝛ esse sine ratõne. q꞉ scꝫ rõez assignare non
possum⁹ nisi de hijs q̃ fiunt sempꝛ vel frequenꝛ
imõ ea q̃ fiũt a fortuna nõ fiũt sꝑ aut frequenꝛ
iõ fortuna cõuenienter diciꝛ esse sine rõne.

Scienduz est vlterius. ꝙ phus
etiã assignat diuisionẽ fortune in bonã ⁊ ma-
lã. nã cũ fortuna sit circa q̃ est intellectus pra-
ctic⁹ ⁊ volũtas ⁊ hmõi. illa q̃ vitã humanaz
concernunt cuiusmodi sunt ꝓspera ⁊ aduersa
circa oꝑatiões humanas ⁊ bona tempalia. iõ
cõuenienter diuidiꝛ fortuna in bonã ⁊ malaz. ⁊
infortuniũ ⁊ heufortuniũ. vt fortũa dicaꝛ bõa
quãdo aliqđ bonũ euẽit alicui ꝑter intẽtionẽ
eius. ⁊ mala quãdo malũ. sed q꞉ bona ⁊ ma-
la nõ variant vitã nisi quãdo sunt magna. iõ
ꝓprie non diciꝛ heufortuniũ contingere homi
ni nisi aliquod bonum cum magnitudine eue
niat. Nec dicitur infortuniuz nisi aliquod ma
lum cum magnitudine eueniat. ⁊ quia priua-

ri malo bonum est. ⁊ priuari bono malum est ideo tunc dicitur contingere id est bene euenire homini quando bonum preter intentionē sibi euenit. Sed etiam quando priuatur preter intentionē aliquo magno malo quod est ꝓpe. ⁊ eodem modo non solum dicitur homini cōtingere id est male euenire quādo magnū malū sibi euenit. imo etiā quia priuatꝛ aliquo magno bono preter intentōnez qꝺ ꝓpe est. Illud autē qꝺ prope est nihil aut parum distare videtur. Ex istis sequitur ꝙ sicut fortuna est incerta. ita similiter infortuniū ⁊ heufortuniū eo ꝙ sunt extra semper ⁊ frequenter.

Conclusio responsiua ad quesitū casus ⁊ fortuna contingēter eueniūt in hijs que fiunt scd̄m propositū. aut ī hijs scd̄m naturam. sed tam natura ꝙ̄ agens scd̄m propositum agunt propter finem: vt postea patebit. ergo conclusio vera. Itez omnis effectus fortuitus sequitꝛ ex duobus ꝑ se intentis. siue illa duo per se intēta sint a duobus agētibus scd̄m propositū siue vnū sit intentū ab agente scd̄m propositum vt reliquum a natura. ergo conclusio vera. Assumptū patet per exemplū. nam si quis fodiat sepulcrum vt aliquis inhumetur ⁊ vtus mineralis ꝓduxit thesaurꝝ in illo sepulcro ⁊ fodiēs sepulcꝝ iuēit thesauruz. mō inuentio sequitꝛ ad duo per se intenta scz ad fossionē sepulcri. ⁊ ꝓductionē thesauri. quorū vnū est intētū ab agente scd̄m ꝓpositum scz fossio sepulcri. ⁊ reliquū a natura: vt productio thesauri. Si vero thesaurus fuerit ab aliquo homine ibidē absconditus. tunc inuētio casualis ⁊ fortuita sequitur ad duo per se intenta ab agentibus scd̄m propositum. sicut si duo amici veniant ad forum non intendentes se inuenire. sed aliquid aliud. circa qꝺ se iueniant est fortuna. ⁊ sequitꝛ ad duo per se intenta a duobus agentibus scd̄m propositū propinque mouebantur ire ad forum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicitur ꝙ causa agens propter finē debituz dicitur causa per se in cōparatōne ad scd̄m quē intēdit. ⁊ si ex operatōne sua sequatur aliquis effectus quem non intēdit aut ad quē nō est ordinatio in natura naturaliter. tūc illa eadē causa dicitꝛ causa ꝑ accidēs ⁊ fortuita respectu illius finis non intenti ⁊ nūꝙ̄ dicerꝛ causa per accidēs respectu finis non intēti nisi ꝑ se intenderet aliquē finē. qꝛ nihil pōt dici causa per accidēs nisi in ordie ad causaz ꝑ se eo. ꝙ oīe ꝑ accidens reducitꝛ ad ꝑ se. ꝑz hoc ꝙ eadē est cā ī ordine ad diuersos effectꝰ ⁊ cā per se ⁊ per accidens. Seq̄tur textus. Et dices aliquid extra.

Queritur vndecimo. vtrum fatū sit in rebꝰ creatis īponēs eis necessitatē.

de fato

Arguitꝛ p̄mo ꝯtra suppositū auctoritate gregorij dicētis. absit a mētibus fideliū vt fatum aliquid esse dicant. Secūdo sic ea q̄ fato agūtur nō sunt improuisa. qꝛ vt ait Augustinꝰ fatū dicimus a fando dictū. dicimus eñ ea q̄ sunt ab aliquo prelocuta nō sunt fortuita nec casualia. g̊ si res fato agerētꝛ tollerētꝛ casus ⁊ fortuna hoc aūt fieri nō pōt. g̊ fatū nō est.

Deinde arguitꝛ cōtra primā ꝑtē quesiti. primo sic ip̄a dei volūtas fatū appellatꝛ. vt habz Augustinꝰ. talis aūt volūtas nō est in rebꝰ creatis. sed in deo. g̊ fatū nō est in rebus creatis.

Secūdo arguitꝛ sic. si fatū esset in rebꝰ creatis esset substantia vel accidens. ⁊ quodcūꝙ̄ dicatꝛ oportet ip̄m multiplicari. ad multiplicationē rerꝝ creatarꝝ. cū ergo fatū dicatꝛ esse vnū sequitꝛ ꝙ non est in rebꝰ creatis. Tertio sic. si sit fatū esset mobile vl̄ īmobile. nō primuz qꝛ dic̄ boe. ꝙ fatū ē īmobil̄ dispositio nec secūdū qꝛ motis rebꝰ mouentꝛ q̄ in eis sūt. Vltio sic ꝯtra vltimā ꝑticulā quesiti. qꝛ fatū est īmobil̄ dispositio. g̊ ea q̄ fato subduntꝛ īmobilitꝛ ⁊ ex necessitate eueniūt q̄re īponit rebꝰ necessitatē.

Ad oppōitū ꝓ vtraꝙ̄ ꝑte est boe. ⁊ oēs peripatetici qui naturam fati veraciter describūt.

Pro responsione sciendum est primo. ꝙ qꝛ oēs res sunt in dispositōe diuina ꝓpter hoc poete imaginati sunt ꝙ diuina dispositio ⁊ futurorꝝ determīata series eēt fatū. quā quidē dispositōem dixerūt omnino esse imobilem ⁊ necessitatē rebus imponere. ideo dic̄ poeta loquens de fatis volentem nolentēꝙ̄ trahūt. ⁊ alibi dicit. Te tua fata trahūt ne secta relinquere possis. Et ex eadē radice aliq̄ antiqui posuerunt deas fatales quas vocauerunt parcas a parco parcis per contrariuz. qꝛ nulli parcunt. ⁊ iste dee scd̄m eos erant tres. Prima dicebatur cloto. Secunda lathesis. ⁊ tertia antropos. prima portat futura ꝯtingentia. Secūda protrahit ad hoc ꝙ ponātur in p̄senti. ⁊ tertia distribuit in preterito. ⁊ inde orta est alia fatua opinio vetularum dicentiū ꝙ iste dee fatales solebāt hoībꝰ apparere ⁊ da-

bant omne tale ꝙ aliqualiter oppositū non poterat contingere. Sed demones in effigie mulieris multis apparentes istā credulitatē hoībus dederūt. ⁊ oīa ista falsa sūt ⁊ ficta.

Sciendum est secundo ꝙ alij antiqui phi aliter de fato locuti sunt. quidam eīm dixerūt ꝙ fatū nihil aliud est quā quedaꝫ cōnexio causaꝝ secundaꝝ dependēs ex ꝓui-dentia pme. Sed Seneca vere dicit ꝙ fatū est quedā necessitas oīm opeꝝ ⁊ actionuꝫ quā nulla vis dirūpere pōt. Sꝫ isti in vera cognitōe fati defecerūt. ⁊ ymaginati sunt ipam seriem fatalem oīno esse imobilē. ⁊ ea que fato subdunt imobiliter euenire. ꝓpter qđ istis opinionibus dimissis insequendus est Boetius qui inter omnes verius naturam fati declarauit in .iiij. de ꝯsolatione.

Sciendū est tercio ꝙ quādoqꝫ contingit ꝙ aliquid relatū ad causas inferiores dicit esse casuale ⁊ fortuitū qđ tamen relatū ad supiorē causā inuenit ꝑ se intentū esse sicut exemplificatū est prius de duobus suis patrisfamilias. Fuerūt ergo aliqui q̇ hmōi casualia ⁊ fortuita que accidūt istis inferioribus in nullā supiorē causā reducere voluerūt et isti negauerūt fatū ⁊ ꝓuidentiā. Sed hec opinio manifeste falsa est. Alij reduxerūt ea in corpora celestia tanq̄ in supiorē ⁊ pmā causam ⁊ sm istos fatū nihil aliud est q̄ dispositio sideꝝ. Sed hec opinio non potest stare propter duo. Primū est qꝛ actus humani nō subdunt actioni corpoꝝ celestiū nisi ꝑ accidens ⁊ indirecte. Secundū est q̄tuꝫ ad omia que agunt ꝑ accidens. qꝛ illud qđ est ꝑ accidens non est ꝓprie ens. q̄re nō terminat actionem nature. Ideo dicendū est ꝙ ea q̄ hic agunturꝑ accidens siue in rebus naturalibus siue in humanis reducunt in aliquā causā primā q̄ ē ꝓuidentia diuina. qꝛ solus deus imutare potest voluntatē humanā. Ex istis ptꝫ ꝙ oīa que hic agūtur diuine ꝓuidentie subdunt tā q̄ ab ea p̄ordinata ⁊ p̄locuta ideo in eis fatū ponere possumus.

Sciendum est quarto ꝙ diuina ꝓuidentia ꝑ causas medias siue secūdas suos effectus consequit. pōt igit ipa ordinatio causaꝝ mediaꝝ dupliciter ꝯsiderari. Uno modo sm ꝙ est in ipo deo. ⁊ sic vocat ꝓuidētia. Alio modo pōt ꝯsiderari sm ꝙ ē in ipis causis medijs a deo ordinatis in suis effectibus ꝓducendis. ⁊ sic habet rationeꝫ fati. ⁊ sic fatū est in ipsis causis secūdis inq̄tū sunt ordinate a deo ad effectus ꝓducēdos. Et qꝛ talis ordinatio causaꝝ secūdaꝝ nō hꝫ rōeꝫ fati nisi sm ꝙ depēdet a deo. ideo ptās vel volūtas dei causaliter pōt noīari fatū. essentialiter tn̄ fatū nō est ipa voluntas dei sed est dispositio siue ordo causaꝝ naturaliū ad suos effectus ꝓducendos. qui quidē ordo est subiectiue in ipis causis secundis.

Sciendū est vlterius ꝙ fatuꝫ a Boetio sic diffinit. Fatū est rebus mobilibus inherens dispositio ꝑ quā diuina ꝓuidentia suis queqꝫ nectit ordinibus. vn̄ ipm fatū pōt dupliciter considerari. vno modo ꝑ respectū ad ipas causas secundas q̄ sic ordinant ⁊ disponunt ad suos effectus ꝓducendos. ⁊ isto modo fatū est mobile sicut ipe cause. ⁊ multiplicat ad multitudinē hmōi causaꝝ. Alio modo pōt ꝯsiderari ꝑ rōeꝫ ad pncipiū a quo dependet ⁊ sic q̄ndā imobilitatē sortit. non quidē necessitatis sed cōditionate sm quē moduꝫ solemus dicere hanc ꝯditionalē esse veram si deus p̄sciuit hoc esse futuꝝ hoc erit. ideo dicit Boetius loquēs de fato ꝙ dicit series causarū secundaꝝ. ⁊ sic ptꝫ qualiter mobile ē ⁊ qualiter imobile. Et vt sciat que subsunt fato et que nō vtiā dictū est. fatū est ordinatio causarū secundaꝝ ad effectus suos ꝓducendos. q̄cunqꝫ ergo causis secūdis subdunt illa fato subdunt. sed illa que imediate fiūt a deo cū non subdant causis secūdis nō subdunt fato. sicut est creatio reꝝ ⁊ talia hmōi. qꝛ vt dicit Boetius ea que sunt ꝓpinqua ꝑ se diuinitati fatalis ordinis mobilitatē excedunt. ex quo sequitur q̄to aliquis longius a prima causa recedit tanto maioribus fati nexibus implicatur qꝛ magis ordinationi causaꝝ secundaꝝ subdit. De quo dat Boetius duo exempla. Primū est de centro circuli ⁊ quō mobiliter ꝓcedit circūstantia q̄ velociter mouet. ⁊ q̄to plus ab eo distat tāto velotius mouet. Secunduꝫ exemplū est de tpe quod a nūc eternitatis simplici ⁊ imobili dependet. ꝑ cuius imobilitateꝫ tempus aliquā firmitatē ꝯtinuitatis accipit. Silr est in ꝓductione ⁊ ꝯseruatōne rerum qꝛ nisi effectus ꝑfectiores ⁊ particulares in motus elementoꝝ reducerent ⁊ motus elementoꝝ in motus corpoꝝ celestiū ⁊ varij motus celestiū in pmū motū ⁊ primus motus in ꝓuidētia primi motoris res cito perirent, ideo necessaria est

ista series secūdarū causarū ad inuicē ⁊ ad ꝓuidentiā p̄mi motoris vt res in ordine suo saluent̄. q̄ series fatū appellat̄. Ulteri⁹ pꝫ ꝙ fatū differt a ꝓuidētia diuina quinqꝫ modis p̄rio q꞉ tā necessaria q̄ ꝯtingētia subsūt diuine ꝓuidētie ⁊ ipꝫ fatū. ꝫ sola mobilia subsūt fato Secūdo q꞉ res in deo existētes ꝑ modū diuine ꝓuidētie sūt ibi vnite simplr̄. ꝫ in secundis causis q̄ sub sūt fato sūt particularit̄ ⁊ diuisiꝫ Tercio q꞉ diuina ꝓuidētia ē prima causa. sed fatū est in causis secūdis. Quarta q꞉ fatū ex diuina ꝓuidētia tanq̄ ex causa depēdet ⁊ nō ecōtra. Quinto q꞉ ꝓuidētia diuina hꝫ rōneꝫ imobilis ⁊ stabilis. ꝫ fatū cū sit in reb⁹ mobilibus quodāmodo mobile est. g̊ ⁊c̄.

His notatis sit ista cōclusio prima. fatū est in reb⁹ creatis. Probat̄ cōclusio. q꞉ dicit Boeti⁹ fatum est rebus mobilib⁹ inherens dispositio, res aūt mobiles sūt res create. g̊ fatum est in rebus creatis

Conclusio secunda. Fatū non imponit rebus necessitatē. Ptꝫ. q꞉ fatū mobile est saltē ꝑ accidēs cū sit i rebus mobilib⁹. g̊ nō imponit eis necessitatē. Sed pro maiori noticia predictoꝝ.

Dubitat̄ primo quarū cōtingētia rerū pōt stare cū i fallibilitate diuine ꝓuidentie. Hāc dubitatōꝫ soluit Boetius q̄tuor declarādo. Primū ē ꝙ de⁹ habet scientiā reꝝ ꝯtingentiū ⁊ nō opinionē. Secūdū ē ꝙ ex tali sciētia infallibili nō tollat̄ rerū ꝯtingentia. Terciū ē ꝙ illud qꝺ̄ ē in se ꝯtingēs si referat̄ ad diuinā ꝓuidētiā trahit ad se q̄ndā nccītatē. Quartū est ꝙ diuina ꝓuidētia infallibilis ꝯuenit etiā mutabilitatē oīm rerū.

Sciendum est vlteri⁹ ꝓ declaratione p̄mi. ꝙ p̄scientia diuina ⁊ ꝓuidentia differūt. nā p̄scientia est tā respectu finis q̄ respectu medioꝝ ad finē. Prouidētia v̄o solū ē medioꝝ ad finē. Item prescientia est in intellectu speculatiuo, ꝓuidētia v̄o pertinet ad intellectum practicū.

Sciendum est vltimo. ꝙ mod⁹ cognoscēdi debet iudicari ex ꝑte cognoscentis ⁊ nō ex ꝑte rei cognoscibilis cū ⁊ de⁹ sit eternus ⁊ eternitate mensuret̄. q̄ quidē eternitas sit ꝑmanēs amplectit̄ p̄n̄tialiter oīa q̄ ipi subdunt̄. ideo ꝯtingētia q̄uis b̄m suā naturā sint indeterminata ⁊ in eē suo futura, tn̄ in eternitate p̄n̄tia sunt ⁊ ea de⁹ p̄n̄tialr̄ videt. q̄re hꝫ verā scientiā ꝯtingentiū q̄ b̄m se sūt indeterminata. Secūdū declarat̄ sic. q꞉ deus ꝑ suaꝫ sciētiā nō tollit ꝓprios modos rerū. ꝫ ꝯtingētia videt cōtingent̄ euēire. ⁊ necessaria necessario. ideo a reb⁹ necessarijs non tollit necessitatē nec a cōtingentib⁹ cōtingentiā. qꝺ̄ declarat Boetius exēplo sil'i. nā vno ⁊ eodē intuitu aliq̄s hō potest videre hoīem currere ⁊ solē eclipsari in celo vl' oriri. ⁊ tn̄ videt cursum hoīs voluntariū. ortū v̄o solis necessariū nec ꝓpter ipaꝫ visionē tollit̄ a cursu hoīs ꝯtingētia nec ab ortu solis necessitas. Tertiū declarat̄. q꞉ illud qꝺ̄ p̄n̄tialiter est quodāmodo necessariū ē. iꝺ̄o dicit ph̄s p̄mo ꝑyarmenias ꝙ oē qꝺ̄ est q̄n̄ est necesse est esse. futurū eñ contingēs q̄uis b̄m suā ꝯtingentiaꝫ futurū sit tn̄ relatū ad diuinā ꝓuidentiā p̄n̄tialit̄ est quasi quodāmodo necessariū. ⁊ illud declarat Boetius ꝑ vnū sil'e. nā illud qꝺ̄ sensui apparet si b̄m se cōsiderat̄ singulare est. ⁊ tn̄ si ad rōneꝫ referat̄ vniuersale est. Quartuꝫ declarat̄ sic. q꞉ tota rō quare aliq̄s fallit̄ circa ꝯtingentia est ꝓpter ipoꝝ intimationē. modo oīa cōtingentia futura relata ad diuinā p̄n̄tiā p̄n̄tialiter existūt ⁊ determinata vt dictū est. Quare circa h̄ diuina cognitio falli nō potest.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā ꝺ꞉ ꝙ illa auctas intelligit̄ de fato b̄m ꝙ multi voluerūt intelligere quādā legeꝫ in inferioribus a corꝑib⁹ celestib⁹ ꝓcedenteꝫ obligāteꝫ ad euētus imobiles. Secunda rō soluta ē. Ad terciā ꝺ꞉ ꝙ volūtas dei pt̄ nominari casualr̄ fatū ⁊ nō essentialr̄. Ad q̄rtā ꝺ꞉ ꝙ fatū est de gn̄e relatōis ⁊ multiplicat̄ ad multitudinē rerū in q̇bus ē ꝑ relationē tn̄ ad p̄ncipiū a quo dependet quodāmodo potest dici vnū. Quinta soluta est. Ad sextā ꝺ꞉ ꝙ fatū nō hꝫ rationē cause nisi rōe causarū secūdaꝝ in quib⁹ est. ⁊ ille sūt mutabiles ⁊ impedibiles. ideo ⁊ ipm̄ fatū. Sequitur text⁹. Differūt aūt q̄m casus ⁊c̄.

Querit̄ duodecimo vtrū casus ⁊ fortuna differāt. Arguit̄ p̄mo ꝙ non. q̇a casus ⁊ fortuna sūt cause agentes ꝑ accidēs g̊ sunt eiusdē speciei quare nō differūt. Secūdo si differrent maxime esset ideo q꞉ fortuna repit̄ in agētibus b̄m ꝓpositū ⁊ nō casus ꝫ h̄ nō. g̊ ⁊c̄. Minor ptꝫ q꞉ lapides ex q̇bus fiūt altaria dicunt̄ bene fortunati. ꝫ illi q̄ conculcant̄ pedibus sunt male fortunati. ⁊ tamē

lapis nō est agens fm ꝓpositū. Ad opposituz est philosophus in textu.

Pro responsiōe sciēdum est primo ꝙ fortuna ꝛ id qđ est a fortuna inueniūť in hijs in quibus bn̄ ꝛ male ꝯtingere dicit̄. qꝛ vbicunq; fortuna est ibi p̄t esse infortuniū ꝛ eufortuniū. hoc est aūt illi⁹ cui⁹ est agere ꝛ quod hz dominiū sui actus. naz illud qđ nō habet dominiū sui actus magis agit̄ q̄ agat. ergo fortuna ꝛ id qđ est ꝑ fortunā solū inueniūť in hijs q̄ habēt dominiū sui actus: qꝛ in talibus inuenit̄ opari fm virtutē ꝛ viciū. Ex quo sequit̄ ꝙ fortuna ꝛ id qđ est a fortuna īuenit̄ soluz in agentibus fm ꝓpositū qꝛ illa sola hn̄t dominiū sui actus, ꝛ adhuc in operationibus rationis practice.

Sciendū est secūdo. ꝙ illud qđ dictum est manifestat Aristoteles quodam signo. qꝛ fortuna videt̄ eē idē ꝙ felicitas vl̄ saltē ꝓpinqua felicitati. cū ḡ felicitas sit quedā opatio q̄ noiat̄ eupraxis. id est bona opatio vt dicit̄ pmo ethicoꝝ. ḡ fortuna inuenit̄ solū in hijs in quibus bene cōtingit agere vl̄ impediri ab h̄ cui⁹ sunt ea q̄ voluntarie agunt. fortuna em̄ đꝛ esse felicitas vel ꝓpinq̄ felicitati fm opinionē vulgi. qꝛ vulgus bene fortunatos vocat felices. Un̄ fm illos qui credūt felicitatē ꝯsistere in bonis exterioꝛib⁹ felicitas idē est qđ fortuna. ʒ fm illos qui dicunt bōa exterioꝛa deseruire instrumentalr̄ ad felicitatē fm eos bona fortuna ꝓpinq̄ ē felicitati.

Sciendũ est tercio. ꝙ cū fortuna nō sit nisi circa illa que voluntarie agunt. Ex hoc cōcludit phs ꝙ neq; inanimata neq; bestie neq; infantes aliquid agunt a fortuna. inanimata ꝛ bestie nō agunt volūtarie. qꝛ nō agunt ꝑ liberuz arbitriū qđ hic vocat̄ ꝓpositū. ꝛ licet infantes habeant voluntatē. nōdū tm̄ ea libere vtunt̄. Ex quo sequit̄ ꝙ in istis n̄ potest accidere infortuniū nec eufortuniū. nisi solū similitudinarie. sicut dicebat quidā. scz ꝓtharcos ꝙ lapides ex quib⁹ fiūt are siue altaria sūt bene fortunati. ꝛ hoc est dictū ꝑ similitudinē ad hoīes in quibus honorari dicuntur bene fortunati. similit̄ illi lapides non dicunt̄ bene fortunati ꝙ aliquid agant a fortuna. ʒ solū passiue qꝛ circa illos agens voluntarie opat̄ aliquid qđ ē sil̄e bone fortune.

Sciendũ est quarto. ꝙ casus non solū contingit in hominibus q̄ voluntarie agunt. sed etiā in alijs animatis siue aniālibus. Et in rebus inanimatis. Exemplū ponit phs. nam si aliquis equ⁹ veniēs ad domū nō causa salutis sanet̄ h̄ est a casu. Aliud exemplū ponit in reb⁹ inanimatis vt si tripeda cadat a casu ꝛ cadēdo sedes apta fiat ad sedēdū nō tm̄ hac de causa cecident tunc a casu fit apta sedes. ideo cōcludit phs ꝙ cas⁹ generaliter reperit̄ in omnibus illis qui fiūt propter aliud q̄ p̄ter illud qđ euenit. Et h̄ declarat ꝑ quoddā signū. qꝛ vacuū siue frustra est illud ꝓpinquuz casui. sed tm̄ illud dicit̄ vacuuz vel frustra qđ est ordinatū ad aliquē actū quē natū est cōsequi ꝛ tm̄ non ꝯsequit̄: hoc tm̄ cōtingit generaliter siue ab agente fm ꝓpositū siue nō. ergo etiā casus.

Ubi sciendū est q̄nto ꝙ q̄uis vacuū ꝛ frustra ꝛ casus cōueniant in h̄ ꝙ fiūt in hijs que fiunt ꝓpter finem. Differūt tamen qꝛ vacuū siue frustra dicit̄ ex eo ꝙ agens non sequitur finē ad quē ordinat̄. Sed casus dicit̄ ex eo ꝙ agens consequit̄ aliquē effectum ad quē nō ordinabat̄. ꝛ ideo in vacuo operatio cadit a fine intento ꝛ in casu a fine nō intēto. ꝛ ista q̄nq; sil̄ repiunt̄ ꝛ q̄nq; separata.

Sciendum est sexto. ꝙ licet hec tria noīa frustra ꝛ ociosū in greco ꝓ eodē accipiant̄. tm̄ apud nos inter illa ponit̄ differentia aliq̄n. nā frustra cōmuniter dicit̄ illud op⁹ esse qđ ordinatū est ad aliquē finē quē natuz est ꝯsequi. ꝛ tm̄ nō consequit̄. Ex hoc seq̄t ꝙ si quis dicat se frustra balneasse. qꝛ ip̄o balneato nō deficit sol derisorie h̄ dicit. Sed vacuū dicitur opus qđ de se nō est natū ꝙ de se sit causa alicuius vtilitatis vel nocumenti. sicut motus digiti factus p̄ter intentionē ꝛ confricationē barbe. Sed ociosū dicit̄ op⁹ monstrans vacuitatē in operante.

Sciendū est vlteri⁹ ꝙ casus potest dupliciter accipi. Uno modo cōmūiter ꝛ sic in plus se habet q̄ fortuna. qꝛ in quibuscū q; est fortuna est etiā casus. ꝛ etiā in alijs. sed non econtra. si v̄o sumat̄ casus stricte tunc solum casus est in agentibus fm naturā ꝛ etiaz econuerso. Differūt tm̄ casus ꝛ fortuna. iđo dicit phs in litera ꝙ maxima differētia casus ꝛ fortune repit̄ in operibus nature q̄n scz ibi accidit aliquid extra naturā vt cum nascit̄ sextus digitus nā nō dicim⁹ h̄ fieri a fortuna. ʒ

a casu. Unde in textu inter casum stricte captum ⁊ fortunā assignat̄ duplex differentia. Prima est quia casus illo modo acceptus solū est in agentibus ꝺm naturā. fortuna ṽo in agentibus ꝺm ꝓpositū. Secūda est. q̄z eoruꝫ que fiūt a casu causa est intrinseca sicut ⁊ eoꝝ que fiunt a natura. sed eoꝝ que fiunt a fortūa causa est extrinseca. sicut eorum que fiunt ab agente ꝺm propositum.

Tunc sit ꝯclusio responsiua ad q. Casus ⁊ fortuna differunt. Patet satis ex dictis.

Conclusio secūda. casus ⁊ fortuna reducunt̄ ad genus cause ꝑ se efficientis. Probat̄ q̄z casus ⁊ fortuna sunt cause eoꝝ q̄ possunt fieri a natura vel a ꝓposito. ꝭ natura ⁊ ꝓpositū sunt cause efficientes. igit̄. Ex hac ꝯclusione infert ph̄s falsitatē opiniōis ponēti casum ⁊ fortunam esse causā celi ⁊ oīm mundanoꝝ. nā cū casus ⁊ fortuna sint cause ꝑ accidēs eoꝝ quorū natura ⁊ intellectus sūt causa ꝑ se ⁊ causa ꝑ accidens sit posterior ea q̄ ꝑ se est. sequit̄ ꝙ si casus ⁊ fortuna sint cause celi ⁊ totius vniuersi a fortiori intellect⁹ ⁊ natura erūt cause celi ⁊ vniuersi quod manifeste falsum est.

Ad rationes ante oppositum. Dicit̄ ꝙ bene conueniūt in cōmuni modo causandi. scꝫ in hoc ꝙ sunt cause agentes ꝑ accidens: sed q̄ntum ad ea in quibus reperiuntur Differūt aūt simpliciter aut saltē sicut magis cōmūe ⁊ min⁹ cōmune. Secūda soluta ē. Sequit̄ text⁹. Est aūt necessariū.

Querit̄ tredecimo vtrū phisic⁹ habeat ꝑ q̄libet causam demonstrare. Arguit̄ p̄mo ꝙ non. q̄z demonstratio est ꝑ causā ꝓpriā ꝓpter quā res est. materia ṽo ⁊ causa finalis non sunt hmōi cuꝫ materia nō habeat esse nisi solū ꝑ formā ⁊ causa finalis sit vltia ī re. ergo phisic⁹ nō hꝫ d̄mōstrare ꝑ hmōi causas q̄re nō demōstrat ꝑ q̄libet. Secūdo phisica est specialis sciētia sicut mathematica. sed mathematica diffinit ⁊ demōstrat ꝑ solā formā. ergo etiā phisica. tenet ꝯsequentia ꝑ simile. Tercio sic. illa ꝯsequētia est certior que habet̄ ꝑ oēs causas quā illa q̄ habet̄ ꝑ vnā tm̄. ergo si phisica demonstraret ꝑ oēs causas scientia phisica certior esset mathematica qd̄ falsum est. igit̄. Ad oppositū est Aristoteles in textu.

Pro responsione sciendū est primo. ꝙ postq̄ ph̄s determinauit d̄ causis tā ꝑ se ⁊ manifestis q̄ ꝑ accidens ⁊ īmanifestis ꝯnr in fine hui⁹ tractat⁹ ex prius determinatis duo cōcludit. Primū est ꝙ tot sūt cause quot prius dicte sunt. scꝫ quatuor cause.

Sciendū est secūdo ꝙ multotiens tres p̄dictarū causaꝝ in vnā coīcidūt ꝺm numeꝝ. vel ꝺm spēm. Unde forma ⁊ finis coincidūt numero intelligendo de fine ḡnatōnis ⁊ nō de fine rei genite. nā finis ḡnatōis hōis est forma humana q̄ habita cessat ḡnatio. ꝭ finis hōis geniti nō est forma ei⁹. ꝭ ꝑ formaꝫ sibi ꝯuenit opari ad finē. ⁊ ita diceret̄ de aliis. Causa ṽo efficiēs coincidit ꝺm speciē cū forma ⁊ fine. ⁊ ꝭ est verū in agentibus equiuocis. Et ꝓpter hoc dicit Aristoteles in textu Multotiēs ⁊c̄. materia aūt nō est eadem cū aliis causis nec numero nec specie. q̄z ip̄a est ens ī pura potētia. agens ṽo inq̄ntū hmōi est ens in actu. forma ṽo vel finis est actus vel perfectio rei. Nō est tn̄ itelligēdū ꝙ predicte cause coincidāt q̄ntū ad ꝓpriaꝫ rationē causandi ꝭ q̄ntū ad id quod sunt hoc est q̄ntum ad id cui conuenit ratio cause.

Sciendū est tercio ꝙ vt habet̄ in textu quecūq̄ mouentia mouēt. Unde illa q̄ mouet ⁊ mouet̄ ꝑtinēt ad naturalē ꝯsideratione. ꝭ mouētia nō mota nō sūt ampli⁹ phisice ꝯsideratōis. q̄z phisici ē ꝯsiderare de naturalib⁹. naturalia aūt sūt q̄ ī se ip̄is hn̄t p̄ncipiū mouēdi. illa aūt q̄ sūt simplr̄ īmobilia nō sūt hmōi q̄re nō sūt phisici ꝯsideratōis. Ex quo p꜒ ꝙ phisicus nō hꝫ ꝯsiderare p̄mū mouens simpliciter cū sit penitus īmobile. ⁊ si fiat aliq̄ mētio d̄ eo sicut in octauo hui⁹. hoc nō est eo ꝙ p̄ncipaliter ꝯsideret̄: ꝭ incidentalit̄ ꝑ habitudinē ad motū tanq̄ p̄ncipiū effectiuū eius. Similiter phisicus nō habet cōsiderare q̄cūq̄ formā aut finē. ꝭ solū illā formam que per motū vel mutatōeꝫ acquirit̄.

Sciendū est quarto. ꝙ vt habet̄ in textu sicut triplex gen⁹ rerū reperit̄ ꝺm hoc est triplex negocium aut triplex consideratio rerū. quedam enim sunt res immobiles ⁊ circa has est cōsideratio metaphisici. Alie sunt mobiles ꝭ incorruptibiles ⁊ circa has ē ꝯsideratio astrologie. Alie sūt mobiles ⁊ cor

rruptibles. ⁊ circa has ē consideratio phisici
Unde q꞉ astrologia est de mobilibꝰ inq̄tum
mobilia sunt. iō pōt cōtineri sub phisica: qua
re pōt dici ꝙ phisica scđz diuersas ꝑtes entis
versat̄ circa duo vltima genera rerū. q꞉ consi
derat oīa mobilia tam corruptibilia q̄ incor-
ruptibilia. Ex quo pꝫ ꝙ quidā male intelle-
xerūt Aristotelē in hoc passu volētes hec tri-
plicia genera rerū ad triplicē partē pħie redu
cere. scꝫ pħicam mathematicam. ⁊ methaphi
sicaꝫ. q꞉ sicut dictū est astrologia q̄ est de secū
do genere rerū magis est naturalis q̄ mathe
mathica. Sed ad videndum qualiter phisi-
cus consideret quattuor causas.

Sciendum est quinto. ꝙ mate-
ria ⁊ efficiēs quādoqꝫ sunt talis nature ꝙ ip-
sis positis necessario ponūtur effectus. ⁊ tūc
in istis fit demōstratio a priori ⁊ ad posterius
vt bene sequit̄ hoc est cōpositū ex cōtrarijs. g̊
est corruptibile. ⁊ etiā bene sequit̄ sol ē supra
orisontē nostrū. g̊ dies est. qn̄qꝫ vero talia sūt
ꝙ ipsis positis nō semꝑ ponit̄ effectꝰ. sed fre-
quēter. ⁊ tūc fit demōstratio ab eo qđ est po-
sterius natura ab hoc qđ est prius. vt bene se
quit̄ si hō debꝫ generari necesse est semen ho
minis cū v̄tute formatiua preexistere. si tamē
remouerent̄ oīa q̄ possunt īpedire ne positis
materia ⁊ efficiēte sequat̄ effectꝰ. tūc bene fie
ret argumentuꝫ a priori ⁊ necessario sequeret̄
effectus. ⁊ hoc mō intelligēduꝫ ē illud qđ di-
cit pħs primo posteriorū ꝙ de hijs q̄ sunt fre-
quēter est scīa ⁊ demōstratio ac si essent semꝑ
sed ꝑ causaꝫ formalē fit demōstratio a priori
ad posterius. q꞉ si forma est necesse est effectū
esse. De fine vero dicit aristoteles ꝙ finis est ꝑ
fectio ⁊ dignitas rei ⁊ natura semꝑ de possibi
libus facit qđ melius ⁊ dignīꝰ est nō simplicit̄
sed scđm ꝙ cōuenit nature. iō ꝑ causaꝫ finalē
fit demōstratio arguēdo sic. hoc est meliꝰ ⁊ di
gnius sic fieri. g̊ a natura fiet. vt meliꝰ est ⁊ di
gnius dētes hoīs anteriores esse acutos pro
pter diuisionē cibi. ergo sic fieri dꝫ. Ex quo
pꝫ ꝙ dmōstratio q̄ fit per fineꝫ est demonstra
tio procedens a posteriori. sed potest esse a
priori. tamen in ratione cause.

Istis notatis sit conclusio pri-
ma quattuor sūt cause rei naturalis ⁊ nō plu
res. Probat̄ q꞉ cū ꝓpter quid sit q̄situm cāe
tūc illud est cā ⁊ nō aliud qđ ad ꝓpter q̄d cō
uenieter r̄ndet̄. sed ad ꝓpter q̄d nō r̄ndet̄ ni-
si ꝑ aliquā quattuor causarū. q̄ sunt cā materi
alis fialꝭ formar ⁊ efficiēs. g̊ sūt quattuor cāe ⁊ n̄
plures. Minorē ꝓbat pħs inductiue primo
de causa formali. vt si q̄ratur ꝓpter quid ali-
q̊s angulus est rectus. R̄ndetur q꞉ ꝯstituitur
ex linea constituente duos angulos equales.
Exempluꝫ de causa efficiēte. vt si q̄rat̄ ꝓpter
quid isti certant pōt r̄nderi. q꞉ sunt furiosi vel
irati. vel pōt r̄nderi de fine vt ipsi dominētur.
De causa materiali. vt si q̄rat̄ quare aliqđ cor
pus est corruptibile. pōt r̄nderi q꞉ cōpositū ē
ex ꝯ̄rijs. ⁊ nō cōtingit pluribꝰ modis r̄nderi
ad ꝓpter q̄d. ⁊ ita sunt tm̄ quattuor cause.

Conclusio secunda et responsa-
lis ad q̄situꝫ. phisicus hꝫ cōsiderare quattuor
cās ⁊ ꝑ quālibꝫ dmōstrare. ꝓbat̄ q꞉ phisicus
ꝯsiderat entia mobilia gn̄abilia ⁊ corruptibi-
lia. ergo hꝫ cōsiderare causas gn̄atōis ⁊ cor-
ruptōnis. sed hmōi sunt quattuor. q꞉ oportet
hic ꝯsiderare id qđ post aliud fit. vt aerē post
aquā ⁊ post aerē fit ignis. ergo oportet ibi cō
siderare formā ꝑ quā est id qđ fit. oportet eti
am cōsiderare id qđ facit ⁊ illud est efficiens.
⁊ qđ sustinet ē materia. ⁊ q꞉ forma ⁊ finis coī
cidūt. ideo oportet cōsiderare quattuor cās. ẜ
ꝙ habeat ꝑ quālibet demonstrare satis mani
festum est ex dictis.

Ad rationes ante oppositūꝫ
ad primā pꝫ solutio ex dictis. Ad secūdā ne
get̄ ꝯsequētia ꝙ sit sile. q꞉ mathematicus ab-
strahit a motu. iō nō cōsiderat cām efficiētem
materialē ⁊ finalē q̄ habēt pricipiari ꝑ motū.
sed tm̄ cōsiderat formā q̄ est cā essendi absolu
te. Ad tertiā cōcedit̄ assumptū si de eadē re
formalit̄ habeat̄. sed nō oportet si sit de diuer
sis rebꝰ formalit̄ sicut est in ꝓposito. Seq̄-
tur textus. Dicendum igitur primum.

Queritur decimoquarto. vtruꝫ
natura agēs ꝓpt̄ finē intēdat mōstrū. Argui
tur primo ꝯ̄ q̄situ. q꞉ oīe agēs ꝓpt̄ finē cōci-
pit illū fineꝫ ⁊ deliberat de medijs ordiatis in
ipꝫ. ẜ natura n̄ cognoscit finē nec dliberat. g̊ n̄
agit ꝓpt̄ finē. Secūdo sic natura intēdit fi-
nē sui oꝑis ẜ mōstrū ē finis oꝑatōis nature. g̊
intēdit mōstrū. Tertio sic natura intēdit illđ
qđ auget ⁊ nutrit. ẜ ipa auget ⁊ nutrit mōstrū.
ergo ipa intēdit mōstrū. In oppositū ē textꝰ.

Pro quo sciēduꝫ est primo. ꝙ
postq̄ pħs ostēdit qualit̄ naturalꝭ pħs ꝑ oēs

cauſas demonſtrat. ꝯn̄r manifeſtat aliqua q̄ in p̄dicta ꝯn̄ſione ſuppoſuerat que ſunt duo. Primū eſt ꝙ natura agit ꝓpter finē. Secūdū eſt ꝙ in reb⁹ naturalib⁹ neceſſitas non ſp̱ oꝛit̄ ex cauſis pꝛioꝛibus ſm̄ eſſe. ſed etiā ex cauſa poſterioꝛi que eſt cauſa finalis.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ vt dicit̄ in textu mōſtrū eſt pctm̄ in natura ei⁹ qḋ ꝓpt̄ aliq̄d fit. vel eſt indiuiduū natū cū aliqua dif formitate p̄ter ſolitū curſū nature. Et illud p̄t dupl'r ꝯſiderari. vno modo q̄tum ad id ꝙ eſt ſm̄ ꝙ includit naturā ſue ſpeciei. ⁊ ſic bene in tēdit̄ a natura vniuerſali. ⁊ ē termin⁹ oꝑatōis nature. Alio mō formaliter ꝑ illa diffoꝛmitate quā impoꝛtat reſpectu debite cōpoſitōnis mēbꝛoꝝ ⁊ debite q̄titatis. ⁊ ſic nō intendit̄ a natura vl'i nec ꝑticulari. nec ſic ē termin⁹ oꝑationis nature niſi ꝑ accidens.

Sciendū eſt tercio ꝙ aliqui crediderūt naturā nō agere ꝓpter finē. ⁊ h̄ ꝓpt̄ tria motiua. Primū ē q2 videbāt mōſtra accidere in oꝑatōib⁹ nature. Secūdū eſt q2 credebāt ea q̄ natural'r fiūt ꝓcedere ex cauſis p̄oꝛibus q̄ ſūt materia ⁊ foꝛma ⁊ efficiēs ⁊ nō ex ītentōe finis. Terciū eſt q2 natura ꝺ ſuis oꝑatiōib⁹ nō deliberat. ⁊ ipi credebāt ſoluꝫ illud agere ꝓpter finē qḋ pri⁹ cōcipit finē ⁊ delibe rat de medijs oꝛdinatis in ipm.

Sciendum eſt quarto ꝙ ſm̄ Albertū q̄tuoꝛ aſſignant̄ cauſe gn̄ales q̄re fiūt mōſtra in reb⁹ naturalib⁹. Primo fiūt ꝓpt̄ diminutionē materie. ſecūdo ꝓpter ſuꝑhabundantiā materie. tercio ꝓpt̄ īdiſpoſitōeꝫ q̄tuoꝛ q̄litatū. q̄rto ꝓpter maliciā ꝯtinētis Propt̄ diminutōeꝫ materie cōtingūt tripl'r. p̄mo qn̄ eſt defectus in magnitudine ſolū. vt cū totuꝫ coꝛp⁹ vel aliqḋ mēbꝛū eſt min⁹ ꝙ debeat eſſe Secūdo qn̄ ē defectus ī vno ſolū. vt cū deficit aliqḋ mēbꝝ. Tercio qn̄ eſt ꝺfect⁹ in vtroqꝫ ſil'r Et ꝓpt̄ habūdātiaꝫ materie ꝯtingūt ſil'r mōſtra trib⁹ modis. ⁊ pōt addi ali⁹ ex ꝑte tēꝑis qn̄ ſcꝫ naſcit̄ aliqḋ mēbꝛū ante tp̄s determiatū. vt ſi puer naſceret̄ cū dentib⁹ vl' puella cū vberib⁹ pendētib⁹. Sꝫ ꝓpter indiſpoſitioneꝫ q̄litatū accidūt multipl'r vt aliqn̄ eſt maxima pinguedo ꝓpter nimiū exceſſū frigoꝛū. ⁊ qn̄qꝫ eſt nimia macies ꝓpter calorē ⁊ qn̄qꝫ complexio qualitatū eſt virtus ſufficiēs vtriqꝫ ſexui. ⁊ ſic ſunt hermofrodite qn̄ ſcꝫ naſcit̄ homo cū vtroqꝫ ſexu. Sed ꝓpter maliciā ꝯtinētis dupliciter cōtingunt mōſtra ſm̄ ꝙ duplex eſt cōtinēs. quoddā ē pellis ſecūdina circumdans materiā fetus ꝓpter cui⁹ rupturā cōtingit qn̄qꝫ defectus in vno mēbꝛo. vel cōglutinatio duoꝝ membꝛoꝝ ī vno vel curuitas ⁊ ſic de ſimilib⁹. Aliud cōtinēs eſt caloꝛ naturalis habēs virtutē coꝛꝑis celeſtis qḋ eſt pꝛimū cōtinēs. ꝓpter cui⁹ maliciā fiunt qn̄qꝫ monſtra diuerſarū foꝛmarū ſm̄ ſpecieꝫ. ⁊ p̄ter iſtos generales modos ſunt multi particulares reducibiles ad iſtos.

Iſtis ſic poſitis ſit iſta cōcluſio p̄ma. Natura agit ꝓpter finē. Probat̄ q̄nqꝫ rōib⁹ phi. Pꝛima ē. oē qḋ fit natural'r fit caſualiter vl' a foꝛtuna. q2 natura ſp̱ vel frequēter ꝓducit effectū ſuū. ⁊ illud qḋ fit a caſu vl' foꝛtuna fit ex͛ ſp̱ ⁊ freq̄nter. g̃ natura agit ꝓpt̄ finē. Secūda rō. oē qḋ hꝫ determiatū modū quo natū ē fieri fit ꝓpter finē. q2 niſi oꝛdinaret̄ a fine nō magꝭ deberet fieri vno mō q̄ alio ſ3 oē ens naturale hꝫ determiatū modū q̊ natū ē fieri. g̃ entia naturalia agūt ꝓpter finem Tercia rō ars ꝑficit aliqn̄ ea que natura non pōt oꝑari. ⁊ in aliq̊b⁹ imitat̄ naturā inq̄tū pt̄ ſ3 ars oꝑat̄ ꝓpt̄ finē. q2 oꝛdiāt p̄oꝛa ad poſterioꝛa. g̃ ſil'r ē de nat̄a. Quarta rō bꝛuta agūt ꝓpter finē vt yrūdo facit nidū ⁊ aranea telaꝫ ⁊ foꝛmica in eſtate cōgregat victum. ⁊ ſil'r in plātis m'lta fiūt ꝓpter finē: vt folia ad tegendū fructus ⁊ rami ad ſuſtinenduꝫ. ⁊ radices ad nutriendū ſeu ad trahēdū nutrimentū. ſ3 iſta ꝑ actionē nature fiūt. g̃ natura agit ꝓpter finē. Quīta rō natura agit circa materiā ⁊ ipſaꝫ diſponit ꝓpter foꝛmā. ſ3 foꝛma ē finis materie. g̃ agit ꝓpter finem.

Cōcluſio ſecūda. nō ſequit̄ naturā nō agere ꝓpter finē ſi in oꝑatōib⁹ nature ꝯtingant mōſtra. Probat̄ duab⁹ rōnibus. Pꝛima ē. q2 ars agit ꝓpter finē ⁊ tn̄ in oꝑationibus artis cōtingit fieri pctm̄. ſicut grāmaticus nō recte qn̄qꝫ ſcribit. g̃ a ſil'i in natura cōtingūt. mōſtra nec ꝓpter h̄ ſequit̄ ipſam non agere ꝓpter finē. Secūda rō vbicūqꝫ ſūt determinata p̄ncipia ⁊ determinatus oꝛdo ꝓcedēdi ibi neceſſe eſt eſſe aliquē finē ꝓpt̄ queꝫ alia fiūt. ſ3 ſic ē in naturalibus. g̃ q̄uis ibi cōtingāt mōſtra nō ꝓpter h̄ negandū ē naturā nō agere ꝓpter finem.

Cōcluſio tercia. dicentes naturā nō agere ꝓpter finē oīno deſtruūt naturā.

Probat̃ q2 illa dicunt̃ esse ẜm naturã quecũ q̃ ab aliquo ꝑncipio intrinseco ꝯtinue mouẽtur quousq̃ ꝑueniũt vsq̃ ad aliquẽ finẽ. non in quecũq̃ indifferenter. ẜ indeterminatũ finẽ sicut fiũt a determinato ꝑncipio.

Cõclusio quarta. incõueniens

est opinari naturã nõ agere ꝓpter finẽ eo ꝙ in suis opib9 nõ ꝺliberat. Probat̃. q2 ars agit ꝓpter finẽ. ẜ artifex qñ cõplete ⁊ ꝑfecte h3 artẽ nõ deliberat. ẜ solũ qñ deficit a certitudĩe artis. g̃ si natura nõ deliberat nõ sequit̃ ꝙ non agat ꝓpter finem.

Cõclusio quinta ⁊ vltima agẽs

ꝓpter finẽ nõ intẽdit mõstrũ. Pt3. q2 mõstru3 est pctm̃ qꝺ ꝓprie aliq̃d fit. ẜ nullũ agẽs rectũ ⁊ oꝑans ꝓpter determinatũ finẽ intendit pctm̃ in sua oꝑatõe licet qñq̃ intendat illud cui accidit pctm̃. g̃ agens propter finem non intendit monstrum.

Ad rationes ante oppositum.

Solute sunt ex dictis. Sequitur textus Qꝺ autem ex necessitate.

Querit̃ decimoquinto. vtrũ necessitas

in rebus naturalib9 oriat̃ ex ꝑte materie vl̃ finis. Arguit̃ ꝑmo ꝙ ex ꝑte materie q2 materia vocat̃ necessitas vt h̃r. ij. posteriorũ. g̃ in naturalib9 necessitas est ex ꝑte materie. Secũdo sic. ab eodẽ res h3 esse ⁊ necessitatẽ. ẜ res naturalis h3 intrinsece eẽ a materia ⁊ forma. g̃ ab ill̃ sumit necessitatẽ. Tercio generãte corrupto corrũpit̃ causa efficiẽs ⁊ finis vt erat in intẽtõe ipi9 ⁊ tñ res generata manere pt. g̃ necessitas in eo nõ sumit̃ ex ꝑte finis. Quarto sic qꝺ est nõens non ẽ causa necessitatis. ẜ finis ẽ nõens vel si sit est solum ẜm q̃d ⁊ intentõne. g̃ nõ ẽ cã alicui9 necessitatis. Ad oppositũ arguit̃ ꝑ pħm in vltimo capitulo huius libri.

Pro responsione sciendu3 est

primo ꝙ postq̃ pħs ꝓbauit naturã agere ꝓpter fine3. ꝯñr determinat ⁊ oñdit vñ sumat̃ necessitas in rebus naturalibus ⁊ circa ħ mouet talẽ questionẽ vtrũ necessitas in rebus naturalib9 sit necessitas simpliciter ⁊ absoluta. aut sit necessitas ex suppositione.

Sciendum est secũdo. ꝙ cũ materia

efficiẽs ⁊ forme sint cause priorꝫ ẜm eẽ. iõ necessitas orta ex ipis ẽ simpl̃r nccitas ⁊ absoluta sic̃ ncce ẽ ⁊ absolute aĩal eẽ corruptibile. q2 cõpositũ ẽ ex ꝯrijs. sil̃r ncce ẽ hoĩe3 eẽ risibilẽ. q2 h3 aĩa3 rõnalẽ. ẜ q2 finis ẽ posterior ẜm eẽ. iõ necessitas sũpta ex fine aut etia3 ex forma sũpta sub ratione finis ẽ necessitas ex suppositõe. sicut necce ẽ eẽ hoĩe3 ṽtuosũ si debeat ꝯsequi btitudinẽ. ⁊ necesse ẽ eẽ materiã sic dispositã si debeat ꝯsiderare talẽ formam.

Ex q̊ pt3 ꝙ idẽ est cõueniẽs an in reb9 naturalibus sit necessitas absoluta vel ex supꝑositõe. Et q̃rere vtrũ necessitas sit sic in reb9 nãlib9 ⁊ oriat̃ ex causis ꝑorib9 ẜm eẽ q̃ sũt efficiẽs materia ⁊ forma accepta sub rõne forme vel oriat̃ a posteriori cã ẜm eẽ q̃ est finis ⁊ forma vt est terminus generatõnis.

Sciendu3 est tercio. ꝙ antiqui

dixerũt totã necessitatẽ dispositõnis reꝝ naturaliũ ⁊ suaꝝ ꝑtiũ venire ex ꝑte materie. Verbi grã vt q2 grauia nata sũt ferri deorsũ ⁊ leuia desursũ. iõ dicebãt ꝙ in fũdamẽto domus necessario ponunt̃ duri ⁊ grossi lapides. ⁊ ligna q̃ sũt leuissima ponũt̃ in sũmo ꝓpter talẽ necessitatẽ materie. ⁊ ita dicũt eẽ in naturalibus vt ꝙ pedes sũt inferi9 ⁊ man9 supi9 dicebãt illã necessitatẽ ꝓuenire ex ꝑte materie. se3 ꝓpter grauitatẽ ⁊ leuitatẽ humoꝝ cõplexionantiũ aĩal S3 ꝯ̃ ħ dicit aristoteles ꝙ res naturales lic3 fiãt ex necessarijs ꝑncipijs materialib9 hñtib9 aptitudinẽ ad formã ⁊ ad finẽ. tñ rõ necessitatis taliũ a fine sumit̃. ⁊ sic illꝺ qꝺ est necessariũ bñ ẽ in potẽtia materie. ẜ rõ illi9 necessitatis sumit̃ ex ꝑte finis. Dat exemplũ de serra quã necesse est eẽ dentatã nõ absolute. ẜ si debeat diuidere ⁊ ad ħ ꝙ illi dẽtes sint apti ad diuidẽdũ dura oprtet ꝙ sint ferrei. ⁊ ita ferrũ ẽ illud ꝙ est necessariũ in serra ⁊ sil̃r dentes in ea sũt necessarij nõ absolute. ẜ si debeant diuidere dura. Et sil̃r est de materia in ordine ad formã substantialẽ. q2 oportet materiã totaliter disponi si talis forma debeat introduci in materiam.

Istis notatis sit cõclusio ꝑma.

Necessitas in reb9 naturalib9 sumit̃ ex ꝑte finis. Probat̃. q2 finis ẽ causa causaꝝ ⁊ ꝑuenit oẽs alias causas ĩ causãdo ⁊ nisi ꝑueniret sua causalitate alie cause ñ causarẽt. g̃ necessitas in alijs causis ⁊ ĩ reb9 naturalib9 sumit̃ ex ꝑte finis. Secũdo ꝓbat̃ rõe pħi. q2 in naturalibus ⁊ agibilib9 finis se h3 vt ꝑncipiũ ĩ demõstratõe. ẜ in demõstratõe necessitas ꝯclusiõis depẽdet ex necessitate ꝑncipioꝝ. g̃ ĩ agibilib9 ⁊ naturalib9 nccitas nõ sumit̃ ex ꝑte dispositõis materie. ẜ ex dispositõe finis. Sed ad vi

dendum ſimilitudinem inter finem in agibili bus ⁊ principiū demonſtrationis.

Sciendū eſt quarto. ꝙ in hoc eſt ſil'e ꝙ q̄lia ſūt ꝑncipia neceſſe ē ꝯcluſionē eſſe talē. ⁊ nō ecōuerſo. ꝑt em̄ ꝯcluſio vera eē ꝑmiſſis exn̄tibꝰ falſis. ſʒ ſi ꝯcluſio nō eēt vera nec ꝑncipia. ita ſilr̄ ē de fine ⁊ ꝺ medijs ad finē. q2 ſi finis ē nccē ē media eē vl' ꝑfuiſſe. ⁊ n̄ ecōuerſo. nā poſſūt eē media ad finē ſine h̄ ꝙ ſeq̄t̄ finis. ſʒ ſi media nō ꝑcedāt finis nō erit. Sʒ ſi nos cōparemꝰ finē ꝯcluſiōi ⁊ media ad finē ipis ꝑncipijs tūc ecōuerſo ſe h̄n̄t finis in agibilibꝰ ⁊ in naturalibꝰ ⁊ principiū in demonſtratione vt faciliter videri poſſet.

Dubitat̄ ꝑmo vtrū finis ſecūdū ꝙ ē cā ſit eodē mō ꝑncipiū ſic ꝑncipiū ī demōſtratiuis. Rn̄det Ariſto. ꝙ nō. q2 ꝑncipiū ī demōſtratiuis ē tm̄ ꝑncipiū rōtinatōis. ſʒ finis in naturalibꝰ ⁊ agibilibꝰ ē ꝑncipiū rōtinatōis ⁊ oꝑatōis. nā domificato2 capit diffinitōʒ domus vt ꝑncipiū cognoſcēdi domū. ⁊ ea q̄ ad domū ꝑtinēt vt ꝑncipiū domificādi. ſʒ q2 tal' eſt diſpoſitio domꝰ. oꝑtet ꝗ ꝑncipia domꝰ eſſe vel fieri ad h̄ ꝙ domꝰ fiat. ⁊ ſilr̄ medicꝰ capit diffinitōnez ſanitatis vt ꝑncipiū ⁊ in cognoſcendo ⁊ in ſanando. ⁊ q̇a talis eſt ſanitas oꝑtet talia fieri ad h̄ ꝙ aliq̇s ſanet̄. Ex dictꝫ ꝑtʒ ꝙ rō nccītatis in hijs q̄ fiūt ad finē ſumūtur ex rōe finis. iō dicit ꝑhs ꝙ phiſicꝰ ⁊ artifex ꝑ vtrāqʒ cāʒ rn̄dere debēt. ſcʒ ꝑ materiā ⁊ finē. ſʒ magꝭ ꝑ finē. q2 finis ē cā materie. ⁊ n̄ ecōtra. iō dic̄ ꝙ nihil ꝓhibet ī diffinitōe rei naturalis poni q̄ſdā ꝑtes q̄ ſe h̄n̄t vt materia n̄ q̄dē īdiuidual'. ſʒ cōis. Ubi ē aduertēdū ꝙ triplex ꝑt aſſignari diffinitio rei natural'. q̄dā ē vt ꝯcluſio ꝺmōſtratōis vt illa q̄ dat̄ ꝑ cāʒ materialē. Alia ē vt ꝑncipiū demōſtratōis q̄ dat̄ ꝑ formā vl' ꝑ finē. Tercia ē cōꝑhēdēs vtrāqʒ q̄ vocat̄ tota demōſtracio poſitōe differēs ⁊ etiam illa cōprehendit totum proceſſum ꝺmonſtrationis naturalis.

Ad rationes ante oppoſitum. Ad ꝑmā d2 ꝙ materia accepta ꝓut ē ī vltia diſpoſitōe nature ad formā vocat̄ nccītas. ſʒ tm̄ rō nccītatis illiꝰ diſpoſitōis a fine ſumit̄.

Ad ſecūdā d2 ꝙ nccītas abſoluta q̄ ē ꝗtuʒ ad eē rei abſolutū ſumit̄ ex cauſis prio2ibꝰ. ſʒ nō nccītas ſuppoſitōis. Silr̄ dicēdū ē ad terciā. Ad q̄rtā d2 ꝙ ſilr̄ nōens nō ē cā alicuiꝰ nccītatis. ſʒ finis ē aliquo mō ens ſcʒ ī intētione agētis. ⁊ h̄ ſufficit ad h̄ ꝙ ſit cā nccītatis ſʒ ex ꝯditōe. Et hec de ſecūdo phiſicorum.

¶ Sequit̄ liber tercius.

Cum aūt natura ē ꝑncipiū motus ⁊ mutatōis. ſciētia aūt nobꝭ de natura ē. oꝑtʒ nō ig°rare q̇d ſit motus. Neceſſariū em̄ ē ig°rato ipſo et ignorare naturā

Circa tertium libꝝ phiſicoꝝ querit̄ primo Utrū igrato motu neceſſe ſit ignorare naturā. Arguitur ꝙ nō. q2 nō ē nccē ſʒ cōtinges ignorare naturaʒ. ꝗ ignorato motu nō ē neceſſe igrare naturam.

Secūdo ſic. oē ꝑus ꝑt abſolui ⁊ abſolute cogſci ſine ſuo poſterio2i. ſʒ natura ē ꝑo2 motu cū ſit eiꝰ ꝑncipiū ⁊ cā. ꝗ ꝑt cogſci ſine motu.

Tercio ſic. ſic natura ē ꝑncipiū motꝰ ita eſt ꝑncipiū q̇etꝭ. ꝗ igrato motu ꝑ q̇etē poſſʒ adhuc cogſci nat̄a. Ad oppoſitū arguit̄. ꝑ. p. ī principio huius tercij.

Sciendum eſt primo. ꝙ poſtq̄ ꝑhs determiauit ī prio li. de ꝑncipijs reꝝ naturaliū. ⁊ ī. ij. de ꝑncipijs ſcie ꝯn̄r ī iſto tercio īcipit tractare de motu ſimpl'r ſūpto ⁊ ꝺ ꝓꝑetatibꝰ ꝯn̄tibꝰ motū. ⁊ h̄ fac̄ ī iſto tercio ⁊ ī q2to librꝭ. ī q̇nto ꝟo ꝺtermiat ꝺ diuiſiōe motꝰ ī ꝑtes ſuas ſubiectiuas. In ſexto de diuiſiōe motꝰ ī ꝑtes q̄titatiuas. In. vij. ⁊. viij. agit de motu non ſcḋm ſe. ſed per cōꝑatōem ad mouentia et mobilia. Et ſic ꝑʒ o2do inter iſtos libros.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ cū ſcientia natural' dicat̄ nat̄al'. q2 ē ꝺ nat̄a. ⁊ nat̄a ſit ꝑ ſe ꝑncipiū motꝰ ⁊ mutatōis ⁊ q̇etis. iō nccē ē ī hac materia ꝺtermiare ꝺ motu. q̄l'r āt differāt motꝰ ⁊ mutatio oñdit̄ ī q̇nto hꝰ. ⁊ q2 eiuſdē ſciētie ē ꝯſiꝺrare ſbiectū ⁊ accidētia ꝯn̄tia ipꝫ ꝑ ſe. iō ī hac ſcia nccīo h̄n̄t ꝯſiderare accidētia ꝯn̄tia motū ꝑticl'ant̄ acceptū. tm̄ tria cōſequūt̄ ipʒ acceptū ī cōi. ſcʒ īfinitū locꝰ ⁊ tp̄s. Et ſcḋm opinionē antiquoꝝ addit̄ q̇ntū. ſcʒ vacuū. Et ꝓpt̄ h̄ ꝙ ī iſto libro agit̄ ꝺ motu cōiter dicto. iō determinādū ē h̄ ꝺ iſtis accidētibꝰ q2 etiā ſt̄ cōia oibꝰ nat̄alibꝰ ⁊ vt d2 ī. t. ſꝑ poſterior ē ſpeculatio de ꝓprijs ea q̄ de cōibꝰ eſt.

Sciendū eſt tercio. ꝙ inter q̄tuo2 predicta accidentia infinitū magis intrinſece inſeq̇t̄ motuʒ. iō in eodeʒ libro ſcʒ in hoc

tertio simul agitur de motu ⁊ infinito. ⁊ qꝛ locus vacuū ⁊ tps se habēt ad motus extrīsece ideo de istis tribus ꝑtinet cōsideratio ad librū partialē. ⁊ de istis agitur in q̄rto libro. vn̄ locus est mensura extrīseca rei mobilis scd̄m veritatem. vacuum vero scd̄m opinionē. ⁊ tempus extrinseca ipsius motus.

Sciendū est quarto ꝙ infinitū reperit̄ in cōtinuis. qꝛ infinitas reperta in nūero ex additōne causat̄ ex infinito qd̄ est in diuisione cōtinui. Vn̄ dicit̄ in textu ꝙ ī rōe ꝯtinui multotiēs indigem⁹ ifinito. qꝛ mot⁹ est de gn̄e cōtinuoꝝ ⁊ ifinitū multotiēs cadit in rōe cōtinui seq̄tur ꝙ ifinitū intrīsece seq̄tur motū. Et notāter dicit multotiēs ⁊ nō sp. qꝛ cōtinuū dupliciť diffiniť. nā cū sit qd̄dā totū ꝑ suas ꝑtes hꝫ diffiniri. ꝑtes aūt dupľr cōparant̄ ad totū scꝫ scd̄m cōpositōem, put ex ꝑtib⁹ cōponit̄ totū. ⁊ scd̄m resolutionē, put totū diuidit̄ in suas ꝑtes. Vn̄ diffinitio cōtinui data scd̄m resolutionē in suas ꝑtes dat̄ ꝑ ifinitū. sicut cōtinuū est qd̄ ē diuisibile in ifinitū. n̄ aūt alia ī q̄ dr̄ cōtinuū ē cui⁹ ꝑtes ad vnū t̄minū cōeꝫ copľant̄.

Sciendum est quinto. ꝙ in ista ꝓpositōne ignorato motu necesse ē ignorare naturā. necesse pōt dicere necessitatē absolutā ꝯn̄tis. vt sic sensus motu ignorato h̄ est necessaria ignorat̄ natura. ⁊ illo mō. non dꝫ h̄ capi necesse. qꝛ sic illa eēt falsa. Alio mō pōt dicere necessitatē cōsequētie vt sit sensus h̄ cōsequētia ē necessaria si mot⁹ ignorat̄ natura ignoratur. Et solum isto mō capitur necesse.

Cōclusio prima ignorato motu necesse ē ignorare naturā necessitate scꝫ ꝯn̄tie Probat̄ qꝛ in diffinitōne nature ponit̄. ꝫ ignoratis partibus diffinitōnis necesse est ignorare diffinitionem ⁊ diffinitum.

Conclusio secunda phisicus hꝫ cōsiderare d̄ motu. Pꝫ qꝛ q̊ hꝫ cōsiderare cāꝫ ꝑ se dꝫ cōsiderare ei⁹ effectū. ꝫ phisicus hꝫ cōsiderare naturā q̄ ē ꝑ se cā motus ⁊ etiā motu ignorato non potest sciri natura. igitur ⁊c̄.

Conclusio tertia phisicus habꝫ cōsiderare de ifinito. Pꝫ qꝛ phisic⁹ hꝫ cōsiderare d̄ motu. ꝫ ifinitū ē passio itrīseca mot⁹. g̊ hꝫ cōsiderare de ifinito. tenet ꝯn̄tia. qꝛ eiusdē scie ē cōsiderare subm̄ ⁊ accidentia ꝑ se ꝯn̄tia ip̄m. pꝫ ex dictis. g̊ sequit̄ ꝙ phisic⁹ hꝫ cōsiderare de loco vacuo ⁊ tꝑe. qꝛ cōseq̄unt̄ motū vt dictū est. ⁊ etiā sunt cōia oīb⁹ naturalib⁹ eo ꝙ oīs res naturalˀ ē in loco ⁊ mēsurat̄ tꝑe. ⁊ cuꝫ sit cōtinua hꝫ rōeꝫ ifiniti. g̊ cū phisic⁹ habeat cōsiderare de reb⁹ naturalib⁹ sequit̄ ꝙ hꝫ cōsiderare de istis trib⁹. ⁊ etiaꝫ de vacuo qd̄ scd̄m opīoeꝫ accidit circa locū lꝫ nō ƀm veritatem.

Ad rationes ante oppositū ad primā pꝫ solutio ex dictis. Ad secūdaꝫ dicit̄ ꝙ lꝫ natura q̄tū ad id qd̄ est sit prior motu ⁊ sit aliq̊d absolutū. t̄n in rōe sic̄ sunt mot⁹ ⁊ natura q̄tū ad cognosci. qꝛ natura icludit quendā respectū ad motū ⁊ oꝑatōem. Ad tertiā dicit̄ ꝙ quies est effect⁹ nature cātus ab ipsa mediāte motu. ī nō nō pōt cognosci q̄es ignorato motu. ⁊ ignorato habitu necesse est ignorare priuationem eius. ideo per quietem sine motu non potest cognosci.

Queritur secundo. vtrū mot⁹ sit actus. Arguit̄ primo ꝙ nō. qꝛ seq̄ret̄ ꝙ habēs motū esset in actu scd̄m ip̄m sed h̄ nō. qꝛ om̄e qd̄ mouet̄ in q̄tū mouet̄ est in potētia. g̊ mot⁹ nō est act⁹. Secūdo si sic mot⁹ essꝫ act⁹ aut esset act⁹ primus aut secūdus. nō prim⁹. qꝛ nō est forma substātialis. nec secūdus. qꝛ n̄ est oꝑatio seq̄ns formā. Tertio sic om̄e ꝑfectibile hꝫ rōem potētie. ꝫ mot⁹ est ꝑfectibiľ ꝑ suū terminū ad q̄uē. g̊ mot⁹ hꝫ rōem potētie. ⁊ ita nō est actus. Ad oppositū est pħs ī primo capľo hui⁹ tertij. vbi postq̄ ostendit ꝙ ad phisicū ꝑtinet ꝯsiderare de motu ꝯn̄ter inq̊rit diffinitōem mot⁹. ponēdo tres diuisiōes quarū prima ē entis ꝑ potētiā ⁊ actuꝫ. q̄ distictio nō distinguit gn̄a entiū. qꝛ potētia ⁊ actus inueniūtur ī quolibꝫ gn̄e. ⁊ ī hac diuisiōe cadit mot⁹. qꝛ ē act⁹ vt ifra dicet̄. Secūda diuisio ē entis ī actu scd̄m diuersa gn̄a. ⁊ in hac diuisione cadit mot⁹. qꝛ vt dr̄ in textu motus non est p̄ter res ad quas est motus q̄ quidem res habēt esse de gn̄e substātie vel q̄titatis vel q̄litatis vel vbi. Solum enim ad ista quattuor predicamenta est per se motus.

Sciendum est primo ꝙ cum motus sit actus imꝑfect⁹ ⁊ om̄e qd̄ est iperfectū cadit sub eodē gn̄e cū ꝑfecto nō sic̄ spēs ꝫ reductiue. sicut ma̅ria pria ē reductie in gn̄e substātie. iō necesse est ꝙ mot⁹ nō sit p̄ter gn̄a rerū in q̊bus cōtingit esse motū qd̄ ꝓbatur. qꝛ si motus esset p̄ter gn̄a rerū. vľ essꝫ aliqd̄ extraneū illis gn̄ibus. vel aliqd̄ cōe vniuocū ad illa gn̄a rerū. nō primū. qꝛ gn̄a sufficienter diui

sunt ens. nec scđm. qꝛ nihil est cōe vniuocū ad illa gn̄a. ſ solū cōe analogū. ſꝫ ꝙ mot⁹ solū repenat̄ i illis quattuoꝛ Probat sic Aristoteles. qꝛ mot⁹ nihil aliud est ꝙ̄ exitus de potētia ad actū. siue de esse imꝑfecto ad esse ꝑfectū. sed in illis reperit̄ aliquid qđ se hꝫ vt forma vt ꝑfectū. ⁊ aliq̇d se habēs vt potētia vt imꝑfectū. ergo sequit̄ ꝙ i istis gn̄ibus repent̄ mot⁹. Jō dicit pħs ꝙ motus ⁊ mutatōis tot sunt spēs sicut entis acquisibilis per motum.

Sciendum est secundo ꝙ mot⁹ quodāmō videt̄ ꝑtinere ad rōem inq̄tū mouēs ad mobile refert̄ ꝑ motū iō tertia diuisio quā ponit pħs est ipius ad aliquid q̄ tal̄ ē ꝙ relatiuoꝝ quedā sunt ꝑ supḣabūdātiā ⁊ defectū vt sunt illa q̄ fundant̄ suꝑ q̄ntitatē. ⁊ p̄ci pue supra numeꝝ cui cōpetit pꝛia rō mēsure. vt sunt duplū ⁊ dimidiū. idē vero sil̄e ⁊ equale suꝑ vnitate fundant̄ q̄ est pꝛicipiū numeri. sed qꝛ hec sūt relatia equiparātie. ⁊ nō dicunt̄ scđm supḣabūdātiā ⁊ defectū. iō Aristoteles nō facit h̄ mētionē. qꝛ rl̄o motus qua mouēs cōparat̄ ad mobile est relatio ex supḣabūdāte ⁊ deficiēte ⁊ nō equiparātie. qꝛ om̄e mouēs p̄stanti⁹ est mobili. Alia v̄o sunt relatia q̄ fundant̄ suꝑ actōe ⁊ passiōe. ⁊ hoc vl̄ scđm actū vt calefaciēs refert̄ ad calefactiuū vel suꝑ hoc ꝙ̄ est egisse vt pat̄ refert̄ ad filiū. qꝛ genuit ipsum vel s̄m potētiam agendi. sicut dn̄s refert̄ ad s̄uū. qꝛ pōt ipm coḣercere. ⁊ in hāc diuisionē cadit mot⁹. qꝛ ꝑ motū refert̄ mouēs ad mobile sicut actiuū ad passiuū. Ex dictis pꝫ ꝙ ex pꝛima diuisione sumit̄ ꝙ mot⁹ est act⁹. ⁊ ex secūda ꝙ est scđm aliquid. qꝛ scđm subām q̄ntitatē qualitatem ⁊ vbi. ⁊ ex tertia v̄o ꝙ est alicuius scilicet mobilis a motiuo.

Sciendum est tertio ꝙ duplex ē actus. quidā est actus ꝑfectus nō ꝑmixt⁹ potētie sicut est actus termini ad quē. ⁊ tal̄ ē entis ꝑfecti ⁊ denoīat illud in quo est esse i actu ⁊ simplicit̄. Alius ē act⁹ imꝑfectus ⁊ ꝑmixt⁹ potētie vt actus qui ē adhuc in fieri. ⁊ tal̄ nō denominat illud in quo est esse in actu simplicit̄. ſ ꝑ talē actū subiectū eius ē ꝑtim i actu ⁊ ꝑtim in potētia. ⁊ motus solū ponit̄ tal̄ act⁹ Unde mobile anteq̄ moueat̄ est in potentia ad talē duplicē actū. ſ dū mouet̄ solū est i potentia ad actū cōpletū vt aqua ante calefactōnē tota simul est in potētia ad calefieri quod est actus imperfectus. ⁊ ad esse calidū quod est esse perfectum.

Scienduꝫ est quarto ꝙ aliquis actus pōt dici pꝛimus dupliciẗ. Uno mō via gn̄atōis ⁊ temꝑis. ⁊ hoc mō exitus rei de potentia in actū diceret̄ actus pꝛimus. ⁊ forma substantialis capta vt terminus illius exitus diceret̄ act⁹ secūdus. ⁊ isto mō motus ē actus pꝛimus. sed tal̄ actus pꝛimus ē imꝑfectioꝛ q̄ secūdus. Alio mō dicit̄ actus p̄mus pꝛioritate actus essendi. ⁊ h̄ mō forma substātial̄ est act⁹ pꝛimus. ⁊ forma accidētalis act⁹ secūd⁹. ⁊ h̄ mō mot⁹ pōt eē actus pꝛimus ⁊ secūdus scđm ꝙ pōt eē ad subām vel accidēs. Tertio mō pōt dici actus pꝛim⁹ pꝛioritate cāe formalis ad suū actū sicut aia dicit̄ actus p̄mus corporis aiati. ⁊ viuere actus secūdus. ⁊ motus isto mō nec est actus p̄mus nec secūdus.

His notatis sit cōclusio pꝛima motus est actus. Probat̄ qꝛ motus est aliq̇d vt dictū est. ergo est potētia vel actus. sed nō est potētia. qꝛ scđm motū aliq̇d formalit̄ ⁊ actualiter denoiat̄ moueri qđ erat pꝛius in potentia ad motum. ergo motus est actus.

Conclusio secūda motus nō est aliq̇d cōe vniuocū ad spēales modos mot⁹ Pꝫ qꝛ motus nō est p̄ter res ad quas ē mot⁹. ſ hm̄oi res sunt i diuersis p̄dicamētis q̇b⁹ nō est aliq̇d cōe vniuocū. g̃ ⁊c̄. Ex h̄ pꝫ rn̄. ad. q.

Ad rationes ante oppositū due pꝛime solute sunt ex dictis. Ad tertiā dꝛ ꝙ mot⁹ vno mō pōt cōparari ad subiectū in quo est. ⁊ sic habꝫ rōem perfectōnis. Alio mō pōt cōparari ad terminū ad queꝫ. ⁊ sic habet rōeꝫ ꝑfectibilis ⁊ potētie. ⁊ sic scđm pꝛimā cōparationē motus bene habet rōnem actus Sequitur textus diuisio aūt s̄m vnum quodq̄ genus.

Queritur tertio. vtrum motus sit in eodē pꝛedicamēto ⁊ eiusdē essentie cum suo termino ad quē. Et arguit̄ ꝙ nō. qꝛ calefactio dicit motū ad calorē que est de gn̄e qualitatis. calefactio vero de gn̄e actōis vel passionis. g̃ ⁊c̄. minoꝛ ꝓbatur qꝛ calefacere est đ gn̄e actōnis. g̃ calefactio. Secūdo si motus sit eiusdem essentie cum suo termino ad quem vel ille terminus ad quem est in eo quod mouetur vel in alio. si pꝛimum nō acquirit̄ ꝑ motum. si scđm essentialiter distinguitur a motu cum motus sit in eo quod mouetur. ergo non

oportet ꝙ sint in eodē predicamēto. Tertio sic mediū inter aliqua extrema differt essentialiter spē ab extremis sicut mediū inter extremos colores est alteriꝰ essentie ab extremis. sed motus mediat inter terminū a quo ⁊ terminū ad quē. ergo specie differt a suis terminis ⁊ est alterius essentie ab ipsis. Quarto sic qñ motus attigit ad terminuȝ ad quē non āplius est. ergo nō est idē cū termino ad quē. Quinto sic ꝑ motuȝ acq̇rit̄ terminꝰ ad quē. sed acq̇situ ꝑ motū nō est motus. ergo motꝰ non est idē cū termīo ad quē. Sexto motus nihil aliud est q̄ id qđ fluit ab agēte in patiēs sed nihil fluit ab agēte ī patiēs nisi actio agētis. ergo motꝰ ē actio. ⁊ sic terminꝰ ad quē est alterius predicamēti. q2 ad actionē non est ꝑ se motus. Septimo sic motus est actus cōmunis agēti ⁊ patiēti. ſ nihil est cōmune agēti vel paciēti nisi quod fluit ab agente in paciens quod est actio agētis. ergo motꝰ est actꝰ. Octauo motus est aliquid receptū in mobili a mouente. sed quod recipitur in mobili est passio cum sit affectio ipsius mobilis per hoc ꝙ afficitur aliqua forma vel specie agētis. ergo motus est passio. Nono sic motus semꝑ aliquid abijcit a mobili ⁊ semꝑ aliq̇d īducit. hoc aūt est natura passionis. ergo motus est passio. Ad oppositū ē phs in textu sic dicēs non est autem motus preter res ad quas est motus

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ iuxta motiua tacta ante oppositū q̇n ꝗ fuerunt opiniones de natura ⁊ quidditate motus. Quidā eñ cōsiderauerūt ꝑ cōparationē ad ipm mobile scđm esse receptuȝ qđ hȝ in mobili. ⁊ isti dixerūt motū esse in gñe passionis quorū sunt due vltime rōnes facte ante oppositū. Alij vō cōsiderauerūt motū ꝑ comparatōeȝ ad mouēs a quo ꝓcedit tanq̄ actus mouētis. ⁊ isti dixerūt motū de genere actōis quorū etiā posite sunt due rōes āte oppositū. Alij vero cōsiderauerūt motū nō ꝑ habitudinē ad mouēs vel mobile. ſ considerauerūt vt est q̇dā fluxus de esse impꝑfecto ad esse ꝑfectū ⁊ isti diuisi sūt. q2 quidā dixerūt hmōi fluxum esse distinctū ꝑ essentiā a forma q̄ acq̇rit̄. ſ isti adhuc diuersificati sunt. nā q̇daȝ dixerūt ipm fluxū q̄uis ꝑ essentiā distinguat̄ actio motus nō ēē in p̄dicamēto eo ꝙ nō est ens ꝑfectuȝ in gñe neq̄ ī spē. Cuius opiōis vt dicit Albertꝰ fuit Auicēna. Alij vero dixerūt ꝙ ille fluxus in cōi cōsideratus est genꝰ ⁊ p̄dicamentū ꝑ se ad spēales modos motus ⁊ motiua istarū duarū opinionum quantū ad hoc ꝙ dicūt motū esse fluxū essentialit̄ distinctū a forma acquisita. tacta sunt ante oppositū. Alij vero dixerunt ꝙ hmōi fluxus nō differt a forma ad quā tendit nisi scđm magis ⁊ minus. iō est in eodeȝ gñe cū tali forma. ⁊ huiꝰ opiōis fuit Auerrois.

Sciendum est secundo ꝙ vt dicit

Auerrois ille modus q̄ posuit motū in predicamēto passionis est famosior inter alios ⁊ magis ꝓbabilis. iō dicit Aristoteles in p̄dicamētis. vbi ꝓbabilit̄ locutus ē posuit istū modū. In isto vō passu scđm veritatē loquit̄ de naturis rerū ⁊ dicit ꝙ motus nihil aliud ē q̄ terminꝰ ad quē. ⁊ nō est p̄ter res ad quas ē motus. ⁊ hec opinio ē vā ⁊ cōformis dictis Aristotelis in h̄ passu. q2 loquit̄ de motu ꝭm verā naturā motꝰ scȝ scđm id qđ est res secluso respectu ab agēs ⁊ paciēs ꝭm quos respectus ipsi motui accidit rō actōis vel passiōis. actōnis quidē si cōsideret̄ motꝰ ꝓut est ab agēte in paciēs. passiōis vero si cōsideret̄ ꝓut fluit ab agēte in paciēs. ⁊ de h̄ latius videbitur.

Istis sic notatis sit ista cōclusio

respōsiua ad q̄situm motꝰ scȝ id ꝙ ē in eodē p̄dicamēto ⁊ eiusdē essentie cū termīo ad quē. pȝ q2 forma ꝑmixta potētie ⁊ forma pura nō differūt penes essentiā ſ solū ꝑ esse. ſ motus scđm id qđ ē. nō ē aliud q̄ forma ꝑmixta potētie ⁊ terminꝰ eiꝰ est eadē forma depurata a potētia ⁊ priuatōe. g̊ nō differūt ꝑ essentiā. ſ res reponunt̄ ī gñe ꝑ suas essentias. g̊ cōclusio vera. Est tamē aduertēdū ꝙ motꝰ nō est ꝑ se in p̄dicamēto tanq̄ genus vl̄ spēs. q2 dicit ens ꝑfectū in gñe vel spē. ſ solū pōit̄ in gñere ductie tanq̄ via ad rē alicꝰ generis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit̄ ꝙ calefactio. vno mō capit̄ ꝓut dicit fluxū caloris a calefaciēte. vl̄ receptōeȝ eius in patiēte. ⁊ sic idē est cū calefacere ⁊ calefieri. ⁊ sic ē actio vl̄ passio. Alio mō vt dicit fluxū caloris de termino a quo ad terminuȝ ad quē siue de iꝑfecto ad ꝑfectū. ⁊ sic ē motus ⁊ sic est eiusdē essentie cū calore solū differēs ab eo scđm esse. ⁊ isto mō nō est actio vel passio. Ad secūdā dicit̄ ꝙ anteq̄ motus termīetur terminus ad queȝ motus est in mobili ꝭm esse imperfectum. sed in fine motus est sub eē perfecto ⁊ depurato a priuatōne. Ad tertiā

dicitur ꝙ duplex reperitur mediũ inter extre- ma. quoddam est in se ens cõpletum ꝛ perfe ctum non tendẽs ad vlteriorẽ actum siue pfe- ctiorẽ. ꝛ tale specie differt ab extremis. ꝛ hoc modo reperiꝭ mediũ in coloribus. Aliud est qḋ non est in se cõpletum sed tendens ad vl- teriorem pfectionẽ. ꝛ sic nõ distinguitur per es sentiã a termino ad quẽ est. ꝛ tale medium est motus. Ad quartã dicitur ꝙ motus ꝙtum ẽ ad id quod est ꝛ scḋm essentiã saluatur in ter mino ad quẽ. sed non sub esse motus. imo sub esse termini. qꝛ per esse differt a termino. Ad quintam cõcediꝭ ꝙ per motum acquiritur ter minus ad quẽ. sed talis terminus est idem p essentiã cũ motu differens solũ per esse. ꝛ illḋ quod est idem scḋm essentiã ꝛ differens p esse bene est in via ad seipm. Ad sextam dicitur ꝙ in actione duo sunt. scꝫ materiale ꝛ forma le. Materiale ẽ id quod est motus. Sed for- male vltra motũ dicit respectũ seu opationeꝫ agentis ad patiens. ꝛ per ideꝫ potest solui se prima ratio. Ad octauã dicitur ꝙ passio vno modo capitur materialiter pro illo quod repe ritur. ꝛ sic motus bene est in passo ꝛ econtra. Alio modo formaliter solũ p receptõne q̃ fit in paciẽs ab agente. ꝛ hoc mõ mot⁹ ꝛ passio eẽntialiter ꝛ genere differunt. Et p ideꝫ solui tur nona ratio.

Queritur quarto vtrum motus bene diffiniaꝭ cũ diciꝭ motus est actus entis in potẽtia scḋm ꝙ hmõi. Et arguiꝭ ꝙ non qꝛ ens in actu non mouetur. ergo si motus sit a ctus mobilis cũ mobile est in actu nõ moueꝭ ꝛ sic habẽs motũ nõ mouebiꝭ qḋ est falsum. Secũdo sic om̄e qḋ moueꝭ semp alio ꝛ alio mõ se hꝫ. ergo motus est alteritas. ꝛ sil'r om̄e qḋ moueꝭ magꝭ ac magꝭ accedit ad terminuꝫ ergo mot⁹ est inequalitas. ꝛ p cõsequẽs non est act⁹ entis ĩ potẽtia. Tertio sic motus est actus entis in actu cũ mot⁹ sit actus saltẽ mo tus ad quãtitatẽ qualitatẽ ꝛ vbi. g̃ motus nõ ẽ act⁹ entis in potẽtia. Quarto sic mot⁹ est act⁹ entis scḋm ꝙ ẽ in actu p motũ. g̃ male di ciꝭ scḋm ꝙ in potẽtia. Ad oppositũ argui tur p pħm ponentẽ predictam diffinitionem.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ antiqui motum diffiniuerũt dicen- tes ꝙ motus est exitus de potẽtia in actũ non subito. Sed isti defecerũt primo. qꝛ exitus est species motus. genus autẽ non habet diffini- ri per suam speciem. Secũdo quia subituꝫ in sua ratione recipit tempus. Est enim subitum quod fit in indiuisibili temporis. sed tempus diffinitur per motum. quare inconueniẽter dif finitur motus per subitum.

Sciendum est secũdo ꝙ actus ꝛ potentia sunt de primis differẽtijs entis. iõ sunt naturaliter priores ipo motu. ideo p eas cõuenienter diffinit Aristoteles motũ. Unde aliquid est in actu tm̃ ꝛ illud non mouetur. qꝛ mobile in termino ad quem non plus moueꝭ. Aliquid vero est in potentia tm̃. ꝛ tale iteruꝫ non mouetur. qꝛ mobile in termino a quo nõ- dum mouetur. ꝛ aliquid medio mõ se habꝫ in ter purã potentiã ꝛ actũ purũ qḋ partim est sb potentia termini a quo ꝛ ptim sub actu termi ni ad quẽ. ꝛ solũ tale qḋ sic se habet mouetur. ideo in rõne mot⁹ includiꝭ aliq̇d de potẽtia ꝛ aliq̇d de actu que sunt prime differẽtie entis.

Sciendum est tertio ꝙ hic diffi- nitur motus p subiectũ eius qḋ est ens mobi- le. ꝛ illud subiectũ ad duo põt comparari scꝫ ad motũ ꝛ ad terminũ cõpletũ ipsius motus ꝛ respectu cuiuslibꝫ diciꝭ esse in potẽtia q̃ cõ- uenienter explicanꝭ in predicta diffinitõne. qꝛ cũ diciꝭ ꝙ mot⁹ ẽ actus entis in potẽtia ĩpor- tatur potentia ad actuꝫ primũ qui est motus sed cũ subiũgitur ꝛ scḋm ꝙ in potentia est de notatur potentia respectu termini motus.

Unde sit cõclusio prima motus est actus. Probatur qꝛ illḋ quo existẽs ĩ potẽ tia fit ĩ actu est act⁹. ſ motus est huiusmodi. Minor patꝫ qꝛ edificabile qḋ dicit potentiaꝫ ad aliquod reducitur in actum quando edifi- catur. sed hoc fit per edificatõem que est mo- tus. ergo per motum existens in potẽtia fit in actu. ꝛ similiter exemplificaꝭ in alijs motib⁹.

Cõclusio secunda motus est a- ctus entis in potẽtia. Patet qꝛ omnis actus ẽ actus illi⁹ in quo sp̄ iueniꝭ. sed mot⁹ sp̄ iueni tur in ente in potẽtia. qꝛ lꝫ idẽ q̄nqꝫ sit in potẽ tia ꝛ in actu. tñ nõ scḋm idẽ. vtputa actu cali- dũ est in potẽtia ad frigidũ tñ motus nõ iest tali enti scḋm ꝙ ẽ ĩ actu. ſ scḋm ꝙ ẽ ĩ potẽtia.

Cõclusio tertia predicta diffini- tio motus est bene assignata. Patꝫ p declara- tionem suarum partium superius positã. pos- set etiam probari per conditiones bone diffi- nitionis sibi conuenientes.

Cōclusio quarta. motus nō est alteritas ⁊ inequalitas aut nōens. Patz q̇a cuicūq͂ȝ inest motus illud necessario mouet᷑. sed nō est necesse oīa q̄ sunt altera inequalia vel nō entia moueri. ꝯ motus nō est alteritas inequalitas. aut nōens. Secūdo sic. motus nō est magis ad alteritatē inequalitateȝ aut ad nōens ꝙ̄ ad sua opposita. nec ē magis ex istis ꝙ̄ ex suis oppositis. ꝯ motus nō magis dȝ dici alteritas ꝙ̄ similitudo. ⁊ sic ꝺ alijs

Aduertēdū tñ est ꝙ quidaȝ pitagorici ad ponendū motū esse nōens mouebant᷑. q᷑ videbant motū nō esse purā potentiā nec purū actū. ⁊ nō ꝑcipiebant mediū int᷑ purā potētiā ⁊ purū actū. ideo posuerūt motū in ḡne ꝑuationū in quo ponebāt decē in genere mali. scȝ īfinitū. multitudinē. sinistrū. par. feminā. motū. obliquū. tenebrā. malū. triangulū altera ꝑte longiorē. in ordine ꝟo positiuoꝝ ponebāt ista decē in genere boni. scȝ finitū. unpar vnū dextrū. masculū. quietē rectū. lumen. bonum ⁊ triangulū equilaterū. Sed ad illud motiuū dicit pħs ꝙ ꝓpter illud difficile est cognoscere quid sit motus ꝓpter mixtionē actus et potētie. non tñ est impossibile motū esse talē actū qualis dictus est. scȝ actum ꝑmixtuȝ potentie. nec potest motus reponi in alio genere entis nisi in genere actus imꝑfecti habentis ordinē ad vlteriorē actum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad ꝑmā dicit᷑ ꝙ licet existēs in actu puro nō plus moueat᷑. tñ existens in actu ꝑmixtuȝ potentie vt est mobile sub motu vnde mouetur

Ad secundā dicit᷑ ꝙ si capiat᷑ alteritas pro quocunq͂ȝ diuerso modo se habēdi. ⁊ inequalitas generaliter ꝓ quocūq͂ȝ excessu vel defectu sic in motu reperit᷑ quedā alteritas ⁊ inequalitas. sed si capiant᷑ ꝓprie vt alteritas est diuersitas in quātitate sic non semꝑ in motu reperiunt᷑. ideo motus nō debet dici alteritas aut inequalitas. Ad terciā dicit᷑ ꝙ licȝ motus qñq͂ȝ sit in ente in actu nō est tñ actꝰ eius inq͂ᵗū est in actu. ꝫ inq͂ᵗū est in potētia ad vlteriorē actū. ⁊ ꝑ idē soluet᷑ q̄rta rō. Et seq̄tur textus. Mouet᷑ aūt.

Querit᷑ quinto vtruȝ motus sit in mobili subiectiue

Arguit᷑ ꝙ nō. q᷑ actus est in eo cuiꝰ est actus. ꝫ motꝰ ē actus mouētis vt habet᷑ in litera. ꝯ motus ē in mouēte subiectiue et nō in mobili. Secundo sic. motus est in eo quod mouet᷑ subiectiue. ꝫ omne mouens mouetur vt dicit᷑ in textu. ergo motus est in mouēte subiectiue. Tercio sic. aliquis est motus ad substantiā qui est etiā substātia ꝫ substantia nō est in aliquo subiectiue. ꝯ nō semꝑ motus est in mobili vt in subiecto.

Ad oppositum est pħs in. te

Pro responsione sciendum est

primo. ꝙ postq͂ pħs posuit ⁊ declarauit diffinitionē formalē motus. hic ꝯ̄n̄r inquirit cuius motus sit actus. ⁊ circa ħ inquirit ꝑmo diffinitionē materialē motus. Secūdo oñdit qualiter motus est in mobili vt in subiecto ⁊ est actus mobilis. Tercio oñdit q̄ľr idē motꝰ q̄ ē actus mobilis ⁊ etiā actꝰ mouētis.

Pro quo sciendū est secūdo. ꝙ

Omne mouēs mouēdo mouet᷑. qꝺ dȝ intelligi ꝺ mouēte pure phisico. Hoc ꝓbat pħs dupliciter. Primo q᷑ oē illꝺ qꝺ ē qñq͂ȝ ī potētia ⁊ qñq͂ȝ ī actu ꝫm aliq͂ formā mouet᷑. ꝫ omē mouēs phisicū qñq͂ȝ ē ī potētia ⁊ qñq͂ȝ in actu. ꝯ ⁊c̄. Secūdo sic cuiuscūq͂ȝ imobilitas ē q̇es illiꝰ ē motꝰ. cū motꝰ ⁊ q̇es ꝑuatiue opponant᷑. ⁊ ꝑuatiue opposita hñt fieri circa idē. ꝫ imobilitas mouētꝭ dȝ q̇es. mouēs āt qñ ñ mouet dȝ q̇escere. ꝯ cuiuslibet mouētis phisici ē motꝰ.

Sciendū est tercio ꝙ licet omne

mouēs phisicū mouēdo moueat᷑ nō tñ sibi cōuenit moueri inq͂ᵗū mouēs. ꝫ sibi accidit ꝫm ꝙ hȝ rōeȝ mouētis. Cuiꝰ rō ē. q᷑ oē tale agēs cōicat in materia cū mobili ⁊ tāgit ipm tactu ꝓprie dicto ⁊ ab illo tangit᷑ ⁊ hȝ ad ipm ꝯ̄rietatē. q̄re in mouēdo mouet᷑. ꝫ ħ ē rōne materie sue q̄ est ī potētia ad formā patiētis ꝫ mouet rōe sue forme. Quia vnūquodq͂ȝ agit ꝫȝ qꝺ est in actu. Vñ mouere ē in plus ꝙ̄ agere nā omne agens mouet. ꝫ nō ecōtra. sicut itelligentia dicit᷑ mouere celū ⁊ nō dicat᷑ agere in celuȝ. illud em̄ proprie dicit᷑ agere quod ꝑ eiꝰ actionem trahit passiuu ad ꝓpriaȝ naturam agentis ⁊ agit ꝑ actum.

Sciendū est vltimo. ꝙ ad tactū

tria requirunt᷑. Primo requirit᷑ ꝙ tangentia sint corpora habentia vltima simul. ꝺfectu cuius intelligentia mouens orbem non proprie tangit ipsum. Secūdo ꝙ cōueniant in materia eiusdē rōnis. defectu cuiꝰ celum non proprie tāgit ista inferiora. Tercio ꝙ habeāt cō

trarietatē adinuicē. defectu cuius duo orbes celestes cōtigui nō se ꝓprie tangunt. Sꝫ iste tres cōditiones simul conueniunt agentibus corruptibilibꝰ. quare mouēt ꝛ mouent᷑. moueri tamē accidit eis ꝑ ꝙ̄to mouēt ꝑ cōtactū qđ ꝓbat phs. qꝛ omē mouēs mouet ꝑ formā per quā est ī actu. vt hō existēs in actu facit ex homine in potētia hoīem in actu ꝛ omē qđ mouet᷑ inꝙ̄tuꝫ est in potētia. sed idē simul ꝛ scđꝫ idē nō est in actu ꝛ in potētia. ğ mouens inꝙ̄tū mouēs n̄ mouet᷑. ꝫ secūdū ꝙ hꝫ rōeꝫ mobil᷑

Tunc sit conclusio prima motꝰ cōuenienter pōt diffiniri ꝙ est actus mobilis inꝙ̄tuꝫ mobile est. Probat᷑ qꝛ motꝰ est actus alicuiꝰ ꝛ cū hoc nō cōuenit moueri inꝙ̄tuꝫ est mouēs. sed inꝙ̄tuꝫ mobile est. ꝛ đꝛ hec diffinitio materialis. qꝛ dat᷑ de motu ꝑ cōparatōeꝫ ad suū subiectū qđ est mobile. sed priꝰ posita pōt dici formalis. qꝛ de motu dat᷑ ꝑ cōparatōnē ad terminū ad quē vnde capit spēm ideo motus scđm diuersas cōsiderationes diffinit᷑ istis diuersis diffinitionibꝰ ꝛ posset hec diffinitio materialis demōstrari ꝑ formalē. omnis actus entis in potētia inꝙ̄tū hmōi est actꝰ mobilis inꝙ̄tū mobile ē. ꝫ motꝰ ē hmōi. ergo ꝛc.

Conclusio secūda motus est in mobili subiectiue. Probat᷑ qꝛ omē qđ est actꝰ mobilis vt cause materialis in qua est in materia subiectiue. ꝫ motus est actus mobilis vt cause materialis. vt patet per diffinitionem positam. ergo est in mobili subiectiue.

Dubitatur primo. vtruꝫ motus sit actus mouētis ꝛ mobilis. Pro dubio est sciēduꝫ ꝙ moueri ꝛ motꝰ sic differūt qꝛ motꝰ dicit fluxū forme de esse impfecto ad pfectū siue đ termino a quo ad terminū ad quē. Sed mouere dicit eundē fluxū vt ꝓcedit a mouēte in ipm mobile. Sed moueri dicit illū scđm ꝙ recipit᷑ in mobili a mouente. Ex quo seq̄t᷑ ꝙ illa tria distinguūt᷑ scđm rōeꝫ formaleꝫ dicentē qđ q̇d erat esse. Sequit᷑ etiā ꝙ motus se hꝫ ad illa duo sic̄ materiale. Et tūc sequit᷑ rn̄sio ad dubiū ꝙ motus est actꝰ mobilis ꝛ mouentis. vtriusqꝫ est idē motꝰ materialit᷑. probat᷑ qꝛ qđ dicit᷑ scđm potentiā ꝛ actū. oportet ꝙ habeat aliquē actū sibi correspōdentē sed sicut mobile dicit᷑ scđm potentiā ꝛ anteꝙ̄ moueat᷑ ꝛ scđꝫ actū quādo actu mouet᷑. simil᷑r mouēs qn̄qꝫ đꝛ in potētia cū đꝛ posse mouere. ꝛ tam̄ nō mouet. ꝛ qn̄qꝫ in actu quādo actu mouet.

ergo est aliq̇s actꝰ mouētis sicut mobilis ꝛ ille est motꝰ. ꝛ ꝙ sit vnꝰ ꝛ ideꝫ ꝓbat phs. qꝛ sic̄ est idē spaciū vnius ad duo. ꝛ duorū ad vnū. ꝛ etiā ascēdentis ꝛ descendētis habēs tamen diuersas rōes formales. sic est idē actꝰ qui fit a mouēte ꝛ a motu. ꝛ etiaꝫ mouētis ꝛ mobilis scđm diuersas rōnes. vt patet ex dictis.

Ad rationes ante oppositū ad primā dicit᷑ ꝙ motus dicit᷑ actus mouētis non vt subiecti. sed vt cause efficiētis. sed est actꝰ mobilis vt subiecti. Ad secūdā dicit᷑ ꝙ non omē mouēs vniuersalit᷑ mouet᷑. sed solu mouens phisicū qđ adhuc nō mouet᷑ inꝙ̄tū mouens. sed inꝙ̄tum mobile ꝛ in potētia ad aliū

Ad tertiā dicit᷑ ꝙ motus ad substātiaꝫ non est in subiecto qđ sit ens cōpletuꝫ vt est subiectum accidentis. sed est in materia q̄ est pura potētia ꝛ habꝫ motū subiecti accidentis.

Sequit᷑ textꝰ Quoniā necesse ē omneꝫ docentem ꝛ agentem pati.

Queritur sexto. vtrum̄ actio ꝛ passio sint vnus motus in mobili existēs.

Arguitur ꝙ non. qꝛ ꝓprius actus vniuscuiusqꝫ debꝫ esse in eo cuius est actꝰ. sed si actio ꝛ passio sint idē motus existēs in mobili proprius actus cuiuslibꝫ nō erit in vnoquoqꝫ qđ est incōueniēs. tenet cōsequētia. qꝛ actio agētis nō erit in agēte. sed in paciēte. Secūdo si sic seq̄t᷑ ꝙ diuersoꝝ scđm spēꝫ erit vnꝰ ꝛ idē actus qđ videt᷑ incōueniēs. qꝛ agens ꝛ patiens distinguūt᷑. ergo si actio ꝛ passio sint vnꝰ motus sequit᷑ p̄dictū incōueniens. Tertio si sic seq̄retur ꝙ actio esset idē cū passione ꝛ doctio cū doctrina ꝛ agere cū pati q̄ oīa sunt falsa. ergo actio ꝛ passio nō sunt vnus motus.

Quarto si actio ꝛ passio essent vnꝰ motus sequeret᷑ ꝙ oē docens doceret᷑ ꝛ omē agēs pateret᷑. cōsequēs est falsuꝫ. ergo actio ꝛ passio nō sunt ideꝫ motus. Quito sic. motus est ꝙ̄titas qualitas vel vbi. ꝫ actio ꝛ passio ab hꝭ essentialit᷑ distinguūtur cū sint diuersa p̄dicamenta. Ad oppositum est phus in textu.

Pro responsione ad quesitum sciendū est primo ꝙ postꝙ̄ phs ostēdit ꝙ motꝰ ē actꝰ mobil᷑. ꝛ etiā motiui. ꝯn̄ter circa h̄ dubitatōeꝫ mouet de q̄ ē q̄stio. ꝛ ꝓuenit h̄ dubitatio. qꝛ dictū ē ꝙ aliq̇s actꝰ est actiui ꝛ aliq̇s passiui. actiui q̇dē vocat᷑ actio passiui đo passio. qđ ꝓbat phs. qꝛ illđ qđ ē finis ꝛ opꝰ agētis ē actio. ꝛ patiētis passio. ğ actio đꝛ actus

agentis ⁊ passio patientis. ideo ꝯsurgit dubitatō vtrū actō ⁊ passio sunt idē motꝰ vl' diuersi

Sciendum est secundo ꝙ ens diuiditur in decē predicamēta nō vniuoce sicut genus in species. sed scđm diuersos modos essendi. ⁊ a diuersis modis essendi sumunt' diuersi modi predicādi. ideo decē genera inter se distinguunt' ꝑ diuersos modos p̄dicandi ꝓportionabiles diuersis modis essendi. iō gnātio actio ⁊ passio secūdū rē dicūtur vnꝰ ⁊ idē motus. tamē dicūt diuersos modos essendi ⁊ predicandi. iō sunt duo p̄dicamēta distincta.

Pro cuius intellectu sciendum est tertio ꝙ modus p̄dicādi de prima substātia scđm quē sumit' distinctio p̄dicamētorū in generali est triplex. Primus est qñ predicatur id qđ ꝑtinet ad essentiā eius scđm quaꝫ accipit' predicamētū substātie Alius est qñ predicatur aliquid sibi inherēs. qđ fit dupl'r. Aut illud inheret rei respectiue ꝑ cōparatōeꝫ ad alterū. ⁊ sic sumit' predicamētuꝫ relatōis. aut ñ inheret rei respectiue. ⁊ h' est duplicit'. Aut insequit' primā substantiā grā materie. ⁊ sic est quantitas aut grā forme. ⁊ sic est qualitas. Tertius modꝰ p̄dicandi est qñ aliqđ extrinsecū nō inherēs p̄dicatur ꝑ modū denoīatōnis qđ fit duplicit'. Aut talis denoīatio gnāliter inest oībus corporibus. aut specialiter inest hominibus. Si primū vl' talis sumitur rōne cause. aut mensure. Si primū cum sint quattuor cause. ⁊ due illarum sint ꝑtes essentie que sunt materia ⁊ forma. ideo predicatio scđm illas causas ꝑtinet ad predicamentū substantie vt si dicatur homo est corporeꝰ vel rōnalis. Cā vero finalis nihil causat seorsuꝫ ab efficiente iō remanet sola cā agens a qua fit denoīatio sicut ab exteriori. Secūdū g' ꝙ aliq̄d denoīatur a cā agente est predicamentū passionis. ⁊ scđm ꝙ denoīatur ab effectu cause agentis sumit' predicamentum actionis. sed si fiat denominatio mensure. q̄ quideꝫ mensure sunt intrīsece. vt longitudo. latitudo. ⁊ ꝓfunditas. tūc ab istis non fit denoīatio. sicut ab extrinseco. s' illa pertinet ad p̄dicamentuꝫ quātitatis. Si denoīatio fiat a mēsura extrinseca h' duplicit' vl' fit a tpe. ⁊ sic est qñ. vel fit a loco. ⁊ sic ē vbi vel etiā situs qui supra vbi addit ordinē ꝑtiū in toto ⁊ in loco. Si autē fiet illa denoīatio in hominibus est predicamentum habitus.

Sciendum est quinto ꝙ natura dedit alijs aīalibꝰ ab hoīe oīa q̄ ꝑtinēt ad cōseruatōeꝫ vite. vt cornua ad defendēdū. coriū grossuꝫ ⁊ pilosuꝫ ad repellēdū frigꝰ. iō nō indigēt habitu exteriori a quo fiat denoīatio habitus. iō cū đr bos est cornutꝰ vl' pilosus est p̄dicatio sub stātie. vt si diceret' hō est capitatꝰ vel pedatus. sed talia non poterāt hoī dari a natura. Primo q2 nō cōueniebāt subtili cōplexioni eiꝰ. secūdo ꝓpter necessitatē operū q̄ hoī cōueniūt inq̄tuꝫ est rōnalis. ꝓpt' ꝙ hō hꝫ sibi p̄parare exteriora ad cōseruatōeꝫ sui corꝑis. iō cū dicit' hō est armatus vel vestitus denominat' ab extrīseco nō inherēte. secūdū quā denomiatōem sumit' p̄dicamentū habitus. ⁊ si qñqꝫ talis denoīatio reperiat' in alijs ab hoīe hoc est solū inq̄tū veniūt in vsuꝫ hūanum. vt dicēdo equꝰ est armatꝰ vl' faleratus. vel baculus est ferratus. vel gladiꝰ est vaginatus. Ex p̄dictis patꝫ ꝙ lꝫ motꝰ sit vnꝰ scđm rem. tñ p̄dicamēta q̄ sumunt' scđm motuꝫ sunt diuersa scđm ꝙ a diuersis rebus exterioribꝰ sumit' denoīatio predicamētalis. nā alia res est agens a qua ꝑ modū denoīatōis sumit' predicamentuꝫ passionis. ⁊ alia est res patiens a qua h'm denoīatōeꝫ sumitur predicamētuꝫ actōis. iō actio ⁊ passio sunt duo p̄dicamenta realit' distincta. q2 vbi fit denoīatio ab exteriori sufficit distinctio rerū a quibꝰ fiūt denoīatōnes ad h' ꝙ sit distinctio realis modorum essendi a quibus sumuntur modi predicandi de vno.

Sciendū est quinto ꝙ ratio motus nō solū cōplect' ꝑ illđ qđ est de motu in rerū natura. sed etiā ꝑ illud qđ circa ipm rō apprehēdit. q2 de motu in rerū natura nihil aliđ est q̄ actꝰ iperfectꝰ q̄ ē quedā inchoatio actꝰ ꝑfecti in eo qđ mouet'. Sꝫ ad h' ꝙ illđ imꝑfectū habeat rōeꝫ motꝰ vlteriꝰ req̄rit' ꝙ illud intelligat' vt qđdā mediū iter duo extrema. quorū p̄cedens ad ipm cōparat' sicut potētia ad actū. Vñ motus dicit' actꝰ. qñ vero cōseq̄tur ad ipm cōparat' sic actus ad potētiā. q̄tum g' ad id qđ est de motu in rerū natura pōit' reductiue i genere sui termini ad quē sic imꝑfectuꝫ reducit' ad ꝑfectū. sed q̄tū ad id qđ rō cōprehēdit circa motū. scꝫ ꝙ est medium iter duos termios ⁊ fluit a cā agēte q̄ reducit aliq̄d de potētia in actū vel scđm ꝙ recipit' in paciēte ꝑtinet ad p̄dicamētū actōis vel passionis.

Tunc ponitur conclusio responsalis ad q̄stionē actio ⁊ passio sunt vnꝰ motꝰ.

materialiť addūt. tñ supra motū aliq̄d scd̄m rōem formalē dicētē φ q̄d erat esse. primū pz q2 idē mot⁹ est act⁹ agētis ⁊ paciētis. ꝫ actio est act⁹ agētis scd̄m φ fluit ab agēte. ⁊ passio est act⁹ paciētis. ğ actio ⁊ passio sunt idē mot⁹. secūdo ꝓbať q2 mot⁹ ꝫ suā ppriaz rōez est act⁹ impfect⁹ hn̄s ordinē ad vlteriorē pfectionē. ꝫ actio dicit illū actū vt ꝓcedit ab agēte in passuz ⁊ de suo formali dicit fluxuz cāu̇ ab agēte. passio vō dicit ipm vt recipiť in paciēte ⁊ de suo formali dicit illā receptōez ⁊ motū d̄ suo materiali. Sz alia est rō formaľ act⁹ scd̄z φ est alicui⁹ vt in hoc. ⁊ alic⁹ vt ab h̄. ğ actio ⁊ passio supra motū addūt aliq̄d distictū formaliť ⁊ ꝫm rōem. nō solū scd̄m rōem rōcinantē. sed etiā scd̄m rōez rei formalē q̄ ab ipo motu differt. iō formaľr iter se distinguūtur. Ex p̄ma pte cōclusionis seq̄tur φ actō ē in paciēte ⁊ nō in agēte vt ī subiecto. q2 actio ⁊ passio sunt vn⁹ mot⁹ materialiť. ꝫ mot⁹ est in mobili subiectiue. vľ in paciēte qđ dz intelligi de actione trāseūte in alterū. nō aūt de actōe imanēte. Ex oib⁹ p̄dictis de motu manifestuz ē q̄d sit mot⁹ in vl̄i. ex quo faciliť pōt accipi diffinitio cuiuslibz spēi mot⁹. nā sic dicim⁹ φ mot⁹ ē actus entis mobiľ. inquātū mobile. ita possum⁹ dicere φ alteratō est act⁹ alterabilis inq̄tū alterabile. ⁊ descēdēdo ad specialissima dicim⁹ φ sanatio est act⁹ sanabiľ inq̄tū sanabile. Alteri⁹ pz φ mot⁹ est act⁹ mouētis ⁊ mobiľ. ⁊ iō dicit phs φ mot⁹ pōt diffiniri ꝑ comꝑatōez ad mouēs ⁊ mobile dicēdo φ mot⁹ ē actus actiui ⁊ passiui inq̄tū hmōi. ⁊ ꝯhēdo illā diffinitōez possēt diffiniri spēs mot⁹ i spēali

Ad rationes ante oppositum ad primā d2 φ nō oportet sp actū alicui⁹ esse in eo subiectiue. ꝫ sufficit φ sit ī eo vt ī cā efficiēte. Ad secūdā d2 φ diuersoꝝ scd̄m spēm nō est idē act⁹ scd̄m rōem formalē. ꝫ q̄nq3 est idē scd̄m rē. differēs tñ scd̄m rōem formalem rei. Ad alias tres solutio pz ex dictis. Sequiť tertus. Quoniam aūt de natura scia ⁊c̄.

Queritur septimo. vtruz ad naturalē phm ꝑtineat cōsiderare de ifinito. Arguiť φ nō q2 de nō ente nō ē scia. ꝫ infinitū ē nōens vt iferi⁹ diceť. ğ ifinitū nō ē de cōsideratōe phisici. Secūdo sic oēs passiōes ētis sūt de cōsideratōe methaphisici. ꝫ eē finitū vľ infinitū ē passio ētis i cōi. nā oīne ens est finitū vľ ifinitū. ğ ⁊c̄. Tertio sic passiōes quātitatꝭ sūt de cōsideratōe mathematici q̄ cōsiderat q̄titatē i cōi. ꝫ finitū vľ ifinitū de q̄b⁹ ē h̄ ad propositū sūt passiones quātitatis. ğ ifinitū nō ē d̄ cōsideratōe phisici. Ad oppōitū ē Aris. i. t.

Pro responsione sciendum est primo φ postq̄ i tractatu prīo hui⁹ libri phs determiauit de motu cōsequēter in hoc secundo tractatu determīat de ifinito qđ est passio intriseca ipsi⁹ motus vt dictū est prius. est etiam passio magnitudis ⁊ temꝑis. iō cōuenienter post tractatū de motu sequiť tractat⁹ de infinito. in quo prīo ostēdiť q̄liť infinituz ꝑtinet ad phisicā cōsideratōez. ⁊ ꝯsequēter d̄terīat.

Pro quo sciendum est secundo φ antiqui oēs tā naturaliť loquētes q̄ nō naturaliť dixerūt infinitū esse quoddā pricipiuz entiū. ꝫ diuersificati sunt. q2 Plato ⁊ Pitagoras posuerūt infinitū esse substantiaz ꝑ se existentē ⁊ nō accidēs alicui⁹ alteri⁹ nature. ⁊ h̄ cōueniebat eorū opinionib⁹. q2 ponebāt nūeros ⁊ q̄titates esse pricipia rerū. cū ergo infinitū sit in quātitate habebāt ponere infinituz esse sicut substātiam ꝑ se existentez. Isti tñ in duobus differebant. primo q2 Pitagoras posuit infinitū solū in sensibilib⁹. ⁊ q2 sensibilia q̄ sunt infra celū sunt finita, iō posuerūt infinitū solū esse in sensibilibus. ideo opinat⁹ ē ipsum esse extra celū. Plato vō posuit infinitū taz in sensibilib⁹ q̄ i ydeis separatis. tñ nō posuit ifinitū extra celū. q2 dicit nihil esse extra celū. ⁊ φ ydee nusq̄ sunt. secūdo differebāt quantū ad radicē infiniti. nā Pitagoras pōit nūerū parē eē radicē ifinitatis. Plato vō pōit magnū ⁊ ꝑuuz se tenere ex ꝑte materie cui ꝯpetit infinitas.

Sciendum est tertio φ pitagoras pōit nūerū parē eē pricipiū ifinitatis. illđ oñdebat rōe ⁊ signo. Rōe sic qđ ab alio ꝯcludiť ⁊ termiať ē de se ifinitū. ꝫ nūer⁹ par ꝯcludiť ⁊ terminať sb̄ ipari. q2 nūer⁹ par vndiq3 diuisibiľ appet ⁊ addita vnitate reduciť ad iparē. ⁊ cōseqť in diffinitōe acsi par sb̄ ipari cōtineať. ğ nūer⁹ parē ꝑ se ifinit⁹ ⁊ i oib⁹ alijs radix ifinitatis. Signo ꝓbat sic. q2 si prīo nūero scz vnitati q̄ ē quadratū ī vtute inq̄tū sel' vnū est vnū addať prim⁹ nūer⁹ impar scz ternari⁹ ꝯstituiť quaternari⁹ q̇ ē quadratū binarij. ⁊ si quadrato addať seq̄ēs nūer⁹ impar scz q̄nari⁹ cōstituiť nouenari⁹ q̄ est quadratum ternarij. quia tertria sunt nouem. ⁊ sic ascendendo

nunq̄ variat figura. sed si nō est de numero pari. q2 si vnitati addat primꝰ numerus par scꝫ binarius cōstituit ternariꝰ. qui est figure eq̄latere. ⁊ addito cū ternario constituit alia figura numeri. ⁊ h̄ est signū q̄ vnitas ⁊ finitas ptineāt ad numerū imparē z difformitas aūt ⁊ infinitas ad numerū parē. Vn̄ simile ē de numeris imparibus additis circumpositis vnitati. ⁊ de gnomonibꝰ. q2 sicut gnomo circūpositus q̄drato cōstituit quadratū augendo ipm ⁊ nunq̄ variat figurā. Silr ē de nūeris paribus ⁊ dicit gnomon quadratū supra dyametrū cōsistens cū duobus supplemētis. Et sic patent opiniones antiquoꝝ non naturaliter loquentiū de infinito.

Sciendū est quarto q̄ naturaliter loquentes de infinito posuerūt infinitū nō esse p se existēs. s̄ esse accidens alicuiꝰ nature sibi supposite. ⁊ istoꝝ quidā posuerūt tm̄ vnū pncipiū oīm rerū de numero elementoꝝ siue nō dixerūt illud esse infinitū. s̄ illi q̄ posuerūt plura elementa esse pncipia in numero infinito nō posuerūt alq̄d illoꝝ esse infinitū in magnitudīe. q2 vnū solū replet totū locum. ⁊ sic alia nō haberēt locū. s̄ illi qui posuerūt infinita principia naturalia f̄m numerū. sicut Anaxagoras ponēs infinitas ptes ad īuicē cōmixtas. ⁊ Democritus ponēs infinita principia athomalia differentia f̄m diuersitatē figuraꝝ dixerūt ex oībus illis fieri quoddā infinitum p ɔtactū ⁊ aggregationē ad inuicē ⁊ opiniones istoꝝ satis declarate sūt. in pmo libro.

Sciendū est vltimo q̄ oēs antiqui supradicti q̄tuor cōditōes attribuerūt infinito. Prima est q̄ infinitū est principiū ⁊ nō principiatū. q2 infinitū si sit nō ē frustra. g̊ habet rationē pncipij vel pncipiati. nō principiati. q2 tūc haberet principiū. ⁊ p ɔsequēs haberet finē. ⁊ sic esset finitū. Secūda cōditio ē q̄ infinitū eēt ⁊ ingenitū ⁊ incorruptibile. q2 si est genitū haberet pricipiū. ⁊ si eēt corruptibile haberet finē ⁊ sic esset finitū. Tercia conditio ē q̄ infinitū oīa continet ⁊ gubernat ⁊ ista sequit ex duabus p̄dictis. Quarta ē q̄ infinitū ē quoddā diuinū ex q̊ oīa gubnat ⁊ ɔtiet

Quibus positis sit hec conclusio responsiua ad. q. Ad phisicū ptinet cōsiderare de infinito si est aut nō est. ⁊ si est quid ē.

Patet p pħm rōne ⁊ signo. Ratione sic. q2 scientia de natura est circa magnitudies motū ⁊ tempus. s̄ quodlibet istoꝝ necesse est infinitū vel finitū esse licet non om̄e ens vniuersaliter sit finitū vel infinitū. sicut est de pūcto vel de simplicibus ⁊ passionibus. ergo conclusio vera. Signo sic. om̄es qui aliq̄lit philosophiā tractauerūt fecerūt mentionē de infinito vt ptz p opiniones antiquoꝝ prius positas. ergo phisicus habet cōsiderare de infinito. Est aduertendū tm̄ q̄ finitū ⁊ infinitū dupliciter accipi possunt Vno modo generaliter vt sūt passiones entis inq̄tū ens. ⁊ sic ptinēt ad methaphisicū. Alio modo vt sūt passiones q̄titatis ⁊ h̄ dupliciter. Vno modo vt sunt passiones q̄titatis f̄m se ɔsiderate. ⁊ nō vt est dispositio reꝝ naturaliū. ⁊ sic ptinēt ad mathematicū. Alio modo vt sunt passiones q̄titatis cōsiderate put est dispositio rerū naturaliū. ⁊ sic hoc modo intelligit cuz dicit q̄ sūt de consideratione phisici.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaz dicit q̄ licet nō sit infinitum actu tm̄ est in potentia ⁊ illud est sensibile imperfecte sicut habet esse. Vltra dr̄ q̄ dato q̄ nullo modo sit de eo adhuc esset scientia nō positiua s̄ priuatiua ostendendo scꝫ quid est infinitum ⁊ q̄d non. Ad alias duas ptz solutio ex dictꝭ. Sequit textꝰ. Esse inq̄t autem infinitum.

Querit octauo. vtrū infinitum sit. Arguit q̄ sic. rationibus textus. q2 tempus est infinitū. quia nunq̄ īcepit esse nec vnq̄ desinet esse. quia omne q̄d incipit esse ⁊ desinit incipit vl̄ desinit in tpe ⁊ sub tempore. g̊ aliquod est infinitū. Secūdo sic magnitudo est diuisibilis in infinitū ⁊ numerꝰ etiaz angularis. ergo infinitū est. antecedēs apparet q2 mathematici in diuisione magnitudinis ⁊ in appositione numeri vtunt infinito. Tercio sic. generatōnes ⁊ corruptiones sūt motꝰ ⁊ sūt infinite ⁊ ppetue. s̄ h̄ non posset esse nisi esset vnū materiale principiū infinitū. g̊ ⁊c̄.

Quarto sic. om̄e finitū finit p aliquid extrinsecū ipm a quo includit. ergo oportet dare corpus infinitū q̄d a nullo includat vel erit pcedere in infinitū. g̊ infinitū est. Quinto sic. omne illud est verū q̄d apparet intellectui vel imaginationi cū intellectus ⁊ imaginatōnis apprehensio causet a rebus. s̄ intellectus noster cōcipit infinitū. q2 dato quolibet numero adhuc potest pcipe maiore numeꝝ. silr extra ce

lum imaginat̃ esse spaciũ infinitũ. g̃ est plenũ vel vacuũ. si pmũ nõ pt repleri nisi corpe infinito. si secũdũ cũ nihil aliud sit vacuũ ꝙ loc⁹ non repletus corpe pt tñ repleri. ⁊ in ppetuis nõ differũt esse ⁊ posse. sequit̃ ergo ꝙ talis locus iam repletus est corpe. Ad oppositũ ē philosophus in textu.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̃ phs recitauit opiniones antiquoꝝ de infinito ⁊ oñdit infinitũ eē de ꝯsideratõe phisici. ꝯñr ꝓsequit̃ suá determinatõez de ipo. ⁊ prio ponit tres rõnes ꝓbantes infinitũ nõ esse. ⁊ circa h̃ ꝯñr determinat veritatē oñdendo q̃l'r infinitũ est vl' nõ est. ⁊ quid sit infinitũ. ⁊ secũdo soluit rõnes adductas ꝓbando infinitũ esse. Primo oñdit ꝙ nõ est infinitũ in actu a sensibilib⁹ sepatũ. sicut platonici posuerũt de quo videbit̃ in pñti questione. postea vo videbit̃ vtrũ sit actu infinitũ sensibilibus coniunctum.

Sciendũ est secundo ꝙ vt dicit̃ in textu magna est dubitatio circa infinitum vtrũ sit vel nõ sit. q² mlta impossibilia sequũtur ponentib⁹ infinitũ oĩno nõ eē vt patuit ex pdictis rõnibus. etiá multa sequunt̃ incõuenientia ponẽtibus infinitũ esse in actu vt ptz in sequẽtib⁹. idē esset dubiũ si ponat̃ infinitũ cui⁹ actu nat̃e sit. ⁊ silr si infinitũ sit p se subsistens vt substantia quedá. sicut posuerũt platonici ⁊ Pitagoras. vel sicut aliqd accidens conueniens alicui nature vt posuerũt naturaliter loquentes.

Sciendũ est tercio ꝙ vt dicitur in textu infinitũ d² q̃nq3 modis. Uno modo puatiue siue negatiue qd nõ est natũ ptransiri eo ꝙ nõ est in genere transibiliũ sicut punctus. vt dicit̃ cõiter ꝙ vox est inuisibilis. Secũdo mõ põt dici qd q̃tũ est de se pt ptransiri. nõ tñ a nobis ꝓpter aliqd impedimentum vt ꝓfunditas maris d² infinita. Tercio modo dicit̃ infinitũ qd põt ptransiri. tñ cum magna difficltate sicíter vsq3 ad indiá diceret̃ ifinitũ Quarto mõ qd h3 transitũ incõsũmabilē ꝓpter ei⁹ extensionē infinitá. vt si esset aliq magnitudo carẽs terminis. ⁊ sic ꝓprie dicit̃ infinitũ. Quinto mõ dicit̃ infinitũ fm diuisionez vt in magnitudinibus. aut fm appositionem vt in numero. aut vtroq3 modo vt in tpe.

Tunc sit ꝯclusio prima. nullum est actu infinitũ sepatũ a sensibilib⁹ p se existẽs vt substantia quedá. Probat̃ trib⁹ rõnib⁹ p̃hi prima est q² vel esset substátia vel accidẽs. si substátia cũ substantia sit p se indiuisibilis eo ꝙ omē diuisibile est magnitudo vel multitudo. tale infinitũ erit idiuisibile. g̃ nõ erit infinitũ nisi primo mõ de quo nõ intendebát Plato nec pitagoras. nec de illo ē ad ꝓpositum. si sit accidẽs nõ est primũ pncipiũ coꝝ q̃ sunt sed illud cui accidit quod est contra ipsos. sicut licet vox sit pncipiũ locutõis ⁊ sit inuisibilis. tñ inuisibile nõ ē pricipiũ locutõis. Secũda rõ passio nõ est sepabilis a suo subiecto s3 infinitũ est passio magnitudinis ⁊ numeri q̃ nõ sepant̃ a subiecto. g̃ nec infinitũ. Tercia rõ si h̃ modo ponat̃ infinitũ. aut esset partibile. aut impartibile. Si impartibile nõ erit infinitũ eo mõ quo ponebát antiqui infinitũ. si vo sit partibile cũ ab eis ponat̃ esse pmũ principiũ oportet ꝙ sit substantia simplex nõ cõposita ex ptib⁹ dissimilibus. g̃ est eadē rõ totius ⁊ ptis. ⁊ cũ totũ sit infinitũ sequit̃ ꝙ quelibet pars eius est infinita. q̃re sequeret̃ ꝙ ex multis infinitis fieret vnũ infinitũ qd est impossibile. cũ vnũ infinitũ totũ locu3 occupet ⁊ ñ potest alia secũ pmittere. g̃ non est ponendũ infinitũ a sensibilibus corpibus sepatũ. Uerũ est tñ vt dicit phs ꝙ ista questio vtrũ infinitũ sit in q̃titatib⁹ mathematicis ⁊ in rebus intelligibilibus magnitudine carentibus ptinet ad vniuersaliorē scientiá q̃lis ẽ phs p̃bia: q² in pñti scientia solũ est ꝯsideratio de rebus sensibilib⁹ de quib⁹ est scientia naturalis. ĩdo hic pscrutandũ est vtrũ sit aliqd corpus sensibile actu infinitũ vt de ipso dicet̃ infer⁹.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primá d² ꝙ tps incepit eē ex ꝯñti non p naturalē gñatõez. s3 p creationē sicut ⁊ mot⁹ ná sil' creata fuerũt celũ motus ei⁹ ⁊ tps qd ē mensura motus celestis. ĩõ tps nõ est infinitũ in actu q̃uis dicat̃ infinitũ in potentia fm diuisionē ⁊ fm appositionē. Ad secundá d² ꝙ in diuisione magnitudinis ⁊ in appositione numeri est infinitũ fm potẽtiá. s3 nõ est infinitũ actu. Ad terciá d² ꝙ gñatões ⁊ corruptõnes nõ sũt ppetue sic ꝙ sit vnũ materiale pncipiũ ex quo res gñat̃ s3 p circũuolutionē ⁊ reciprocationē generatõis ⁊ corruptõis q² sp gñatio vni⁹ est corruptio alteri⁹ ⁊ econtra. Ad q̃rtá neget̃ añcedẽs. q² licet tactũ importet respectũ ad aliquod tágẽs tñ finitũ

esse seu fieri non importat respectū ad aliqđ finiens extrinsecū. ꝫ possibile est aliqđ corp⁹ terminari suis ꝓprijs terminis ꝛ dimensionibus sicut est de pmo celo. Ad quintā dicit Aristo. ꝙ intelligentie credere est incōueniens. ꝛ capit intelligentiā ꝑ imaginatōe. i. imaginatōi vl' intellectui cōuerso ad fantasiā vel imaginatōnem. qꝛ nō oportet omne illud esse verū qđ videt̄ sic. i. ab itellectu nostro. al's cōtradictoria essent simul vera. ideo dicit pħus ꝙ si capiam⁹ aliquā magnitudinē maiorē vel minorē ꝙ̄ sit talis abundantia: talis defectus erit in nobis ꝛ nō in re ipsa. ꝛ iō nō oportet ꝙ si imaginatio apprehēdat infinitū spaciū ext̄ celū ꝙ ꝓpterea ita sit qꝛ hec imaginatio ē ex ꝑte imaginātis ꝛ nō ex ꝑte rei imaginate. Sequit̄ textus. Rōabil'r q̄dē specl'antib⁹.

Querit̄ nono vtrū sit aliqđ corpus sensibile actu infinitū.

Arguit̄ ꝙ sic qꝛ motus infinitus p̄supponit mobile infinitum ꝫ motus celi est infinitus cū ꝑm naturā careat pncipio ꝛ fine. ḡ celū est infinitū. Secūdo sic. in corꝑe celesti repit̄ infinitū ꝑm potētiā et diffinitōez cū sit ꝙ̄tū et cōtinuū. ḡ ibi est infinitū actu. ꝯña tenet qꝛ in ꝑpetuis nō differt esse ꝛ posse. Tercio sic. infinitū ꝛ finitū hn̄t fieri circa idē. ꝫ finitū repit̄ actu sub corꝑe sensibili. ḡ sil'r pōt repiri corp⁹ actu infinitū. In oppositū est Aristoteles in textu.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postꝙ̄ Aristoteles improbauit opiniones antiquoꝝ ponētiū infinitū esse substātiā ꝑ se extñte q̄ nō natural'r loquebant̄ de infinito. h̄ ꝯñr ponit rōnes ad ꝓbandum nō esse actu infinitū sic̄ accidēs alicui nature sensibili sic̄ aliq̄ magi naẗal'r loq̄ntes posuert̄ ifinitū.

Ubi sciendū est secundo. ꝙ fuit

opinio cōis tꝑe Arist. celū eē de natura q̄tuor elemētoꝝ. ꝛ qꝛ ipe nōdū ꝓbauit celū esse alteri⁹ nature a q̄tuor elemētis. iō in suis rōib⁹ ꝓcedit ac si nō eēt aliqđ corp⁹ sensibile ext̄ q̄tuor elemēta. ꝫ postꝙ̄ in primo de celo ꝓbauit celū esse alteri⁹ nature ab elemēt̄. ad maiorē certitudinē veritatis reiterat ꝯsideratōez đ infinito. ꝯñdēdo vl'r ꝙ nullū corp⁹ sensibile ē infinitū ꝑm distincta corꝑa sensibilia. ꝛ sic ꝯsideratio ibi tradita de infinito est vniuersalior ꝙ̄tū ad extēsionē ꝙ̄ ꝯsideratio h̄ habita i isto tercio. tñ nō est vniuersalior ꝑm rōnem gña lē formalem generis sabilis.

Tunc sit ista cōclusio prima. ꝙ

nō est ponēdū actu infinitū accidēs alicui nature sensibili. ꝓbat̄ qꝛ vl' illud esset in corꝑib⁹ ꝯtinuis vl' numer̄. nō pmum qꝛ nullū suꝑficie determinatū est infinitū. ꝫ de rōe corꝑis ē ꝙ sit suꝑficie determiatū sic̄ de rōe linee est ꝙ sit int̄ duo pūcta. ꝛ suꝑficiei ꝙ sit int̄ duas lineas. ḡ nō est actu infinitū nec in corꝑe sensibili nec intelligibili. Nec pōt dici scōm qꝛ nullū infinitū pōt mutari cū nō possit ꝑtrāsiri sed ōis numerus vl' hn̄s numeꝝ pōt mutari. ꝛ ꝑ ꝯñs ꝑtrāsiri. ḡ null⁹ numer⁹ ē infinit⁹. Et ista rō cōprehēdit duas rōes q̄ sūt logice ꝫ nō demōstratiue. qꝛ ex coib⁹ ꝛ ꝓbabilib⁹ ꝛ nō necessarijs ꝓcedūt. Sꝫ si aliq̄s ponēs corpus infinitū negaret ꝙ sit de rōe corꝑis esse determinatū suꝑficieb⁹. etiā si aliq̄s poneret actu infinitū in numer̄ negaret ꝙ sit de rōe cuiuslibꝫ numeri actu posse mutari. ꝫ qꝛ ista dicta sunt famosa. iō pħs arguit ꝓbabiliter ex ipis.

Cōclusio secūda. nullum est corpus actu sensibile infinitū.

ꝓbat̄ ꝑ pħm q̄nqꝫ rōnib⁹. Pria ē q̄ ꝓcedit p̄supponēdo elemēta eē finita ꝑm m̄ritudinē. ꝛ arguit sic. si esset aliqđ corp⁹ naturale actu infinitū. vl' eēt ꝯpositū vl' simplex. nō pmum. qꝛ cū elemēta ponant̄ finita in m̄ritudine nō possent cōponere infinitū nisi aliqđ illoꝝ eēt infinitū in ꝙ̄titate. vl' ḡ vnū tm̄ esset infinitū vl' oīa. nō vnum tm̄ qꝛ cū in maiori corꝑe sit sꝑ maior v̓tus. in infinito eēt v̓tus infinita. ḡ destrueret alia elemēta nec posset eē nec durare illud cōpositū qꝛ elemēta nō eēnt i eo adeq̄ta nec possent eē oīa ifinita qꝛ vnū infinitū vndiqꝫ distās ē qꝛ ē corp⁹ hn̄s oēs dimēsiōes ꝛ ꝓtendit̄ i infinitū. ḡ nō pñt eē pl'a in eodē cū vnū occupet totū locū. vel opteret duo corꝑa sil' eē i eodē loco qđ est impossibile. si aūt illđ corp⁹ esset simplex vl' eēt vnū corp⁹ p̄cedēs q̄tuor elemēta vt aliq̄ posuerūt vaporē ex q̄ ꝑm ipos elemēta cōponunt̄. vl' eēt de q̄tuor elemēt̄. non pmū. qꝛ tale corp⁹ nō ē ponendū p̄cedere q̄tuor elemēta. qꝛ vnūqđqꝫ resoluit̄ in ea ex q̄b⁹ cōponit̄ ꝫ elemēta nō resoluunt̄ in tale corp⁹ ḡ nec ex ipo cōponūt̄. Nec pt eē vnū de q̄tuor elemētis. qꝛ si sic cū eēt ifinite v̓tut̄ cetera ꝯuerteret in sui naturā ꝛ iā eēnt ꝯuersa qđ est icōueniēs. Secūda rō ē ꝑ q̄ pħus pmittit tres suppositōnes. Pria ē ꝙ oē corp⁹ naẗale hꝫ naturalē inclinatōez vt sit in aliquo loco

Secūda est ꝙ cuilibet corpi naturali cōuenit aliq̄s locus determinatꝰ i vniuerso. Tercia ē ꝙ ē idē locꝰ naturalꝭ totiꝰ ⁊ ptis: sic̄ totiꝰ terre ⁊ vniꝰ glebe. ⁊ totiꝰ ignis ⁊ vniꝰ scintille. cuiꝰ signū ē q: in q̄cūq; pte loci totiꝰ corpis ponat̄ ps corpis q̇escit in illo loco. Tūc arguit̄ sic si eēt corpus sensibile. vl' eēt homogeneū ⁊ ess3 eiusdē spēi in oibꝰ suis partibꝰ vel etherogeneū. Si pmū. seq̄t̄ ꝙ q̄lib3 eꝰ ps sp mouet̄ aut sp q̇escit vtrūq; ē impossibile ⁊ dstruit rōnem nature. q: sp moueret̄ nat̄a nō eēt pncipiū q̇etis. ⁊ si sp q̇esceret nō eēt pncipiū motꝰ par3 tn̄ pn̄tia. q: cū q̄lib3 pars eēt in loco totiꝰ non mag̃ hr̄et inclinatō3 ad vnā partē illiꝰ loci q̄3 ad aliā. ⁊ sic vl' sp moueret̄ ad quālibet partē illiꝰ loci vl' nō moueret̄. si eēt etherogeneū vl' esset ex finit͡ spē vel ex infinitis spēbꝰ. si pmū oportet spē3 aliquā eē infinitā in q̄ntitate ⁊ tūc corrūpet alias. si ex infinitis spebꝰ cum q̄libet pars habeat locū naturalē sibi detmināū seq̄ret̄ ꝙ eēnt infinita loca naturalia determiata s̄m spē3 q̄d est falsū. Et circa istā rōe3 dicit Anaxagoras assignās rōes q̇etis infiniti ꝙ seipm fulsit ⁊ sustētat eo ꝙ ē in seipo ⁊ nō in alio. Quā rōe3 improbat phs dupliciē. Primo q: solū dicit q̄re nō mouet̄ ⁊ nō q̄re nō ē natū moueri. sic̄ terra q̇escēs in medio s̄ h̄ nō ē ꝙ sit in seipa. s̄ q: h3 g̃uitatē. Secūda rō si infinitū q̇esceret q: ē in seipo eade3 rōe q̄libet pars eiꝰ sp q̇esceret cū esset in seipa Tercia rō. oē corpꝰ sensibile est graue aut leue. si pmū naturalr̄ fert̄ ad mediū. si leue naturalr̄ fert̄ sursū a medio. g̃ si sit aliq̄d corpus materiale infinitū oportet ꝙ in eo sint sursū et mediū. s̄ nō est possibile in infinito dare mediu3 ⁊ sursu3. igit̄ Quarta rō est oē corpꝰ sensibile est in aliquo loco. s̄ tn̄ sunt sex differentie loci in vniuerso q̄x q̄libet est determinata ⁊ finita. g̃ oē corpꝰ sensibile est actu finitum ⁊ determinatū. Quinta rō si eēt corpꝰ sensibile infinitū hr̄et locū infinitū. s̄ h̄ ē impossibile cū de rōne loci sit circūdare ⁊ ptinet̄ locatū. g̃ nullū est corpus sensibile actu infinitū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad pmā d: ꝙ licet motus celi sit infinitꝰ duratōe s̄m potētiā nō tn̄ extensiōe quā h3 a suo mobili. iō nō oportet c lū in extēsiōe eē actu infinitū. Ad secūdā pcedit̄ ꝙ celū est diuisibile in rōe q̄ntitatis sc3 mathematice s̄m imaginatōe3 aut supnaturaliter. s̄ nō per actōe3 nature. et negeēt pn̄tia ⁊ ad pbatōnem d: ꝙ illa auctoritas intelligit̄ de potentia ad eē q̄ nō differt ab actu s̄m duratōe3. ⁊ nō de potētia ad operari. Ad terciā d: ꝙ nō oportet semp puatiue opposita actu reperiri in rerum natura vel in suo subiecto. s̄ si vnum est actu sufficit reliquū esse in potētia ⁊c̄. Sequit̄ textus. Oportet aūt' er de omni.

Querit̄ decimo vtrū infinitum

s̄m potētiā in rebꝰ naturalibꝰ reperiat̄. Arguit̄ ꝙ nō. ois potētia ē reducibil' in actū al's esset frustra. s̄ infinitū nūq̄ est in actu. g̃ neq; in potētia. Secūdo sic. entia naturalia sūt detmiata ad maximū ⁊ minimū s̄m actum ⁊ potentiā. vt dictū ēst inprimo huiꝰ g̃ infinitū s̄m potētiā nō repit̄ i rebꝰ naturalibꝰ. Tercio sic. si reperiret̄ infinitū maxīe eēt in diuisione magnitudis. s̄ h̄ nō. igit̄. Minor pt3. q: omē infinitū p ablationē finiti tandē cōsumitur. ergo in diuidendo magnitudinē non est pcessus in infinitum. Ad oppositū arguit̄ per philosophum in textu.

Pro responsione sciendū est pmo.

ꝙ postq̄ phs disputatiue inquisiuit de infinito ondēdo ꝙ sit etiā ꝙ nō sit. hic pn̄r declarat veritatē. pmo ondens quomodo ē infinitū. ⁊ quomodo nō. detmināds questionē si est. Secūdo ponēs diffinitionē infiniti detminādo questionē quid est. Et tercio assignās rationē aliq̄ax passionū infiniti sic̄ determināndo questionē q: est ⁊ ppter quid est. ⁊ d pmo istox videbit̄ in presenti questione.

Sciendu3 est secūdo. ꝙ multa

inpossibilia sequūtur si ponat̄ actu infinitu3 vt dictū est. ⁊ etiā multa sequunt̄ si ponat̄ nō esse oino. Primū erit ꝙ tps habebit principium ⁊ finē q̄d reputat̄ incōueniēs apud ponētes eternitatē mūdi. Secundū est ꝙ quelibet magnitudo nō est diuisibilis in infinitū. Terciū est ꝙ numerus nō est in infinitū augibilis ⁊ q: illud nō est ponendū ad q̄d sequūt̄ multa inpossibilia. ideo cōcludit Aristo. ꝙ infinitū aliquo mō ē. ⁊ aliquo modo nō est. Sed ad videndū qualiter est.

Sciendū est tercio. ꝙ vt habet̄

in textu aliquid dicit̄ esse dupliciter. Uno modo in potentia. alio modo in actu. ⁊ in potentia aliq̄d est iterū dupliciter. Uno modo i potentia ad actū cōpletū ⁊ perfectū. ita ꝙ aliq̄ndo totum in actu est simul existens sicut es

dicitur in potentia ad formā statue. Alio mō aliquid dicitur esse in potētia ad actū impfectum semꝑ potētie ꝑmixtuȝ sic ꝙ nunꝗ̄ est sil' in actu existēs. sed cum hoc est in fieri. ⁊ semꝑ est in potētia ad vlterioreȝ ꝑfectionē. ⁊ isto mō infinitū in potētia repentur in tēpore in generationibus reruȝ sibi inuicē succedētibus in diuisione magnitudinū. ⁊ in appositionib' numeroꝝ. ⁊ ibi nō est infinitū i potētia pmo mō. q2 nunꝗ̄ ibi reperit̄ totū sil' ⁊ in actu perfecto.

Sciēduȝ est quarto ꝙ infinituȝ in potētia in ꝑdictis inuenit̄ quodāmō sil'iter ⁊ quodamō dissimilit̄. similit̄ in h' ꝙ in oībus istis repenitur semꝑ aliud ⁊ aliud accipiēdo scdm quādaȝ successionē. ita tñ ꝙ illud acceptū in actu est totū finitū. lȝ sit alterū ⁊ alteꝝ ⁊ sꝑ in potētia ad alterū accipiendū. iō est infinitā ad posterius accipiēdū ꝙ nō est actu. ⁊ iō nō oportet accipe infinitū sicut aliq̄d ꝑmanens vt domū vl' hoīem. s sicut successiuū vt dies vel agon id est ludus agonialis. s est dissimilit̄ in illis. q2 in tēpore ⁊ in gn̄atōnibus rerū illud infinitū acceptū de īfinito nō ꝑmanet sed recedit. sed in diuisiōe magnitudinis ⁊ in appositōne numeri acceptū est permanens.

Sciendū est quīnto ꝙ infinituȝ per diuisionē ⁊ infinitū ꝑ appositionē habent cōuenientiā ⁊ dr̄iam. tamen diuisio magnitudinis pōt fieri dupliciť. Uno modo seruando eandē ꝓportionē s nō eandē q̄titatē partis accepte vt si de linea decē peduȝ. primo capit̄ medietas ⁊ secūdo mediū medietatis. ⁊ sic i finiti sꝑ manebit ꝓportio eadē scȝ dimidij ad duplū. s variat̄ q̄titas. Alio mō pōt fieri seruādo eādeȝ q̄titatē. sed nō eandē ꝓportionē vt si a linea decē pedū subtrahat̄ vn' pes. deinde maius. seruabit̄ eadē q̄titas s nō eadeȝ ꝓportio. in minori eñ ꝓportione se habebit p̄mus pes ad decē ꝙ ad nouē secūdus. ⁊ isto mō diuisio cōtinui nō vadit in infinitū. q2 oīne infinitum isto mō consumit̄ quocūq3 finito sꝑ accepto. sed primo mō vadit in īfinitū. ⁊ quo ad hoc hȝ cōueniētiā cū infinito in appositiōe ⁊ q̄cquid accipit̄ ꝑ diuisionē pōt apponi alteri. ⁊ iō vtrūq3 infinitū est in potentia solū ⁊ in fieri. ⁊ sꝑ ē aliq̄d ipi' ex̄ accipe. sed hn̄t dr̄iaȝ q2 infinitū ꝑ appositionē nō excedit in mai' oēm magnitudiem finitā ⁊ determiatā. sed infinitū ꝑ diuisionē excedit in min' oēm determiatā q̄titate. Nō pȝ. q2 nullū est actu corp' infinitū ex cui' ablatōne fiat appositio in īfinitū alteri magnitudini. q2 tal' appositio ꝓcedit ad totū qd̄ hȝ rōeȝ forme. Nō etiā est q2 diuisio ꝓcedens a ꝑuo se tenet ex parte materie q̄ sub quātitate sꝑ in potētia est ad diuidēduȝ. Ex ꝑdictis pȝ falsitas opinionis Platonis ponētis duo infinita. scȝ magnū quo ad infinitū scdm appositionē. ⁊ ꝑuū quo ad infinitum scdm diuisionē. q2 vt dictū est nō est infinituȝ ꝑ appositionē ſm magnitudinem in cōtinuis nec actu nec potētia. q2 nō cōtingit excellere ꝑ appositionē quācunq3 magnitudinē finitam. Nec pōt dici ꝙ illud infinitū ꝑ appositōem sit in numeris. q2 scdm ipm nūer' nō auget̄ nisi vsq3 ad decē. ⁊ sꝑ fit egressus ad vnitatem.

Conclusio prima in rebus naturalibus reperit̄ infinitū in potētia vltimo mō capta. Patet q2 infinitū aliquomō est vt ostēsum est. alias seq̄rent̄ incōuenientia iā allegata. cū ergo actus ⁊ potētia diuidāt ens ⁊ qd̄libet genus entis. oportet ꝙ sit actu vel potētia. s nō ē īfinitū i actu vt ostēsuȝ ē ꝑ ꝑdicta. g̃ oportet ꝙ infinituȝ sit in potētia. nō tamen ad actū cōpletū. sed ad actū incōpletū ⁊ positione permixtū. Et sic patet respōsio ad quesituȝ.

Ad rationes ante oppofituȝ

Ad primā dicit̄ ꝙ aliquid eo modo quo est in potētia eo mō reducit̄ ad actū. ⁊ q2 infinitū solū est in potētia ad actū incōpletū. iō reducit̄ in actū per ipsuȝ. Ad secūdam dicit̄ ꝙ lȝ res naturalis q̄tum ad esse naturale alicui' determinate spēi sit determiata ad maximū ⁊ minimū. tñ scdm esse q̄tuȝ. q2 nō abstrahit ab esse q̄to nō est determiata ad maximū. Tertia soluit̄ ex dictis. Seq̄tur tex. Accidit aūt ꝯrium.

Queritur vndecimo vtrum infinitū bn̄ diffiniat̄ sic. Infinitū est cui' q̄titateȝ accipiētib' sꝑ est aliq̄d ex̄ accipe. Arguitur ꝙ nō. nā si sic oīs magnitudo esset infinita. q2 accepta quacūq3 ꝑte magnitudis cōtingit aliam ꝑtē ex̄ accipe. hoc aūt videt̄ esse falsuȝ. q2 tunc aliq̄d finitū ex infinitis cōponeret̄. Secūdo sic quātitas infiniti est infinita. ergo non pōt accipi. q2 infinitū est incōprehēsibile. ⁊ ꝑ cōsequēs male dicit̄ cuius q̄titatē accipiētib'

Tertio sic illius extra quod nihil est nō contingit aliquid extra accipere. sed extra infinitum nihil est sed omnia cōtinet. ergo male ponitur illa particula diffinitiōis. Ad oppositū arguitur per philosophū ponentem predictā

diffinitionem:

Pro responsiōe sciēdum est pri mo. ꝙ postꝙ Aristoteles oñdit quō eē infini tū ⁊ quō nō. hic ꝯñter ostendit quid est ponē do eiꝰ diffinitōez ꝓpꝛia remouēdo falsaz de scriptōez eiꝰ positā ab antiq̇s. ⁊ ꝯñr ex diffini tione p̄dicta posita assignauit rōnem aliqua rum passionum infiniti.

Sciendū est secūdo ꝙ quidaꝫ antiquoꝝ sic diffiniūt infinitū dicētes ꝙ infini tū ē ex q̇ qȯ nihil ē, ⁊ sic attribuerūt īfinito rōz totiꝰ. vñ dixerūt ꝙ oīa ꝯtīet infinitū in seipso oīa hñs. ſ vt dicit Aristo. oppositū oīm illoꝝ est veꝝ. qꝛ infinitū ē cuiꝰ sp̄ ē aliq̇d ext̄ accipe ⁊ magꝫ hꝫ rōēz ꝑtis ꝙ̄ totiꝰ ⁊ ꝯtēti ꝙ̄ ꝯtinēns ⁊ materie ꝙ̄ forme. Et circa hoc ponunť due ꝯclusiones·

Cōclusio prima. diffinitio infi niti posita ab antiq̇s ē īsufficiēs. nā illa ē diffi nitio totiꝰ. totū eñ ē cui nihil deest scꝫ de req̇ sitis ad suā ꝑfectōez. ſ totū ⁊ ꝑfectū idē sunt infinitū aūt nō ē ꝑfectū. qꝛ nullū nō hñs finē est ꝑfectū. g̃ illa diffinitio que est totius ⁊ ꝑfe cti male data est de infinito.

Cōclusio secūda: infinitum nō ꝯtinet oīa ſ magis hꝫ rōēz ꝯtēti. Probať qꝛ ī finitū hꝫ rōēz imꝑfecti cū sit ī potētia. ſ illius qȯ ē in potētia magꝫ est cōtineri. ꝙ̄ ꝯtinere et hꝫ rōēz ꝑtis. g̃ infinitū magis habet rōnez cō tenti ꝙ̄ continentis.

Cōclusio tercia ⁊ responsalis. Predicta diffinitio ē sufficienť assig̃ta. Pro bať signo Aristo. nā dicūt aliq̇ anulos eē in finitos ꝓpter circulatōz in q̄ ꝯtingit sp̄ aliq̇d ext̄ sumere. g̃ si ꝓpter h̄ anuli dicāť infiniti seq̇ tur ꝙ infinitū ē cuiꝰ ꝙ̄titatē accipiētibꝰ sp̄ ē ali q̇d ext̄ sumere. Est tñ aduertēdum ꝙ anuli ſm circulatōez nō dicunť ꝓpꝛie īfiniti ſ tm̄ ꝑ similitudinē. qꝛ nō sp̄ ꝯtingit in illis accipe aliȯ ab oībꝰ ꝑtibꝰ acceptis. ſ tm̄ a ꝑte p̄accepta īmediate. in infinito aūt ꝯtingit accipe sp̄ ali ud ab oibus prius acceptis. Ex p̄dictis pꝫ q̇d sit ⁊ q̇d nō sit infinitū. Sed circa p̄dicta oriuntur quedam dubia.

Dubitať p̄mo vtrū infinitū ſm appositionē ⁊ diuisionē eodē mō reꝑiant in magnitudine ⁊ numero. Pro dubio ē scien dū ꝙ sic dictū est in q̄stiōe p̄cedēti sic iueniť infinitū in magnitudinibꝰ qȯ ꝑ appositōem nō excelliť quecūq̧ determinata magnitudo in maius. ſ diuisio infiniti sic ē in magnitudi ne ꝙ diuidendo transiť quecūq̧ ꝙ̄titas in mi nus. Cuiꝰ rō est qꝛ cū infinitū habeat rōēz ma terie ꝯtineť intꝰ sic̄ materia. illȯ āt qȯ ꝯtinet ē forma vt dictū est in secūdo huiꝰ. eo ꝙ habet rationem forme ⁊ continentis.

Sciendū est tercio. ꝙ in nume ro inueniť aliq̇s terminꝰ in minꝰ quē nō ꝯtin git transire in diuidēdo. scꝫ vnitas indiuisibi lis ſ nō inueniť aliq̇s terminꝰ in plꝰ. qꝛ quoli bet numero dato est iuenire maiorē ꝑ apposi tionē tm̄ ſ nō ſm diuisionē. ī magnitudīe aūt est ecōuerso. Rō aūt q̄re in numero nō est infi nitū in minꝰ. dicēdū ē qꝛ vnū inꝙ̄tū vnū ē in diuisibile. vt vnꝰ hō est indiuisibilis. ſ oīs nu merus cōponiť ex vnitatibꝰ. g̃ ꝓcedēdo ꝑ di uisionē ē status in vnitatibus. Rō aūt q̄re ap positio vadit in numerꝫ in infinitū ē ista. qꝛ nu merus ꝯsurgit ex diuisiōe ꝯtinui ⁊ magnitudi nis. ⁊ qꝛ illa diuisio ꝓcedit in infinitū sic ē eti aꝫ de appositione ī nūeris. Ex quo infert phs ꝙ nūerus q̇ ē augibiľ in infinitū nō ē seꝑatus a magnitudinibꝰ siue a rōne magnitudinis.

Sciendū quarto. ꝙ ibi est du plex diuisio. q̄dā ē formalis q̄ fit ꝑ apposita: Alia est ſm ꝙ̄titatē. p̄ma causat multitudinē que est transcēdens ſm quā ens diuidiť per vnū ⁊ mľta. ſ diuisio ꝙ̄titatis cōtinue causat numerū. igiť ē spēs ꝙ̄titatꝫ ⁊ talis ē augibilis in infinitū. ſ mľtitudo q̄ sequiť diuisionē for malē nō mľtiplicať in infinitū. qꝛ sūt determi nate species rerū sicut est determinata ꝙ̄titas vniuersi. Tūc r̄ndeť ꝙ ecōuerso se habēt ap positio ⁊ diuisio in magnitudine ⁊ numero.

Dubitať secūdo vtrū infinitum eque p̄mo sit in motu tꝑe ⁊ magnitudine Di citť ꝙ nō cuiꝰ rō ē qꝛ infinitū sequiť ꝙ̄titatē et cōpetit illis tribꝰ ſm prius ⁊ posteriꝰ scꝫ qꝛ cō uenit illis rōne ꝯtinui. ſ ꝯtinuū reꝑiť in illis ſm priꝰ ⁊ posteriꝰ. qꝛ ꝯuenit motui ꝑ magni tudinē supꝛa quā fit motꝰ ⁊ tꝑi ꝑ motū.

Dubitať tercio vtrū remotio in finiti in actu tollūt cōsideratōez mathemati coꝝ. Diciť ꝙ nō. qꝛ mathematicꝰ nō vtiť ma gnitudine ī actu infinita. ſ vtiť aliq̄ magnitu dine finita tanta ꝙ̄ta ē sibi necessaria vt ex ea possit extrahere quā voluerit vel addere qȯ

voluerit. ⁊ ad h̄ sufficit magnitudo finita.

Ad rationes ante oppositum.

Ad ṗmā đꝫ ꝙ lꝫ magnitudo sit ifinita ƀm potētiā diuisiōis qꝫ ē cōposita ex indiuisibilib᷒. iō nō p̄t diuidi in indiuisibilia. ꝭ sp̄ ꝑ diuisibilia. tn̄ nō est infinita ƀm actū nec ƀm potētiā. quo ad extēsiōez qꝫ extēsio magnitudinis sequit̄ formā rei q̄ est ṗncipiū augmenti ⁊ finite vtutis. Ad secūdaꝫ dicit̄ ꝙ infinita q̄ntitas accepta finita ē ƀm actū ⁊ de illa itelligit̄ ꝙ p̄t accipi. ꝭ non q̄ntitas q̄ sp̄ restat accipiēda est ƀm potētiaꝫ. Ad aliā p̄tꝫ solutio ex dictis. Et sic est finis hui᷒ tercij phisicorum.

Sequit̄ liber quartus.

Similr̄ aūt necesse est phisicū ⁊ de loco sicut ⁊ de infinito ꝯsiderare si est. aut si nō: ⁊ quomodo est: et quid est.

Circa quartuꝫ libꝝ phisicoꝝ q̄rit̄ ṗmo vtrū Locus sit Arguit̄ ꝙ nō sex rōnib᷒ q̄ ponūt̄ in textu. Prima ē. locus hꝫ tres sup̄ficies seu dimēsiōes. scꝫ longitudinē latitudinē ⁊ ꝓfunditatē. ꝭ om̄e habens tres dimēsiōes ē corp᷒. ḡ si locus sit erit corp᷒. ⁊ iteꝝ sequit̄ ꝙ idē eēt locus ⁊ locatū ⁊ ꝑ ꝯn̄s duo corꝑa eēnt in eodē qđ falsū ē. Secūda rō est si corꝑis sit aliqđ receptaculū qđ sit loc᷒ eadē rōe erit locus sup̄ficiei ⁊ puncti: qꝫ sic̄ in loco aque recipit̄ aer. ita vbi erat sup̄ficies aque recipit̄ sup̄ficies aeris. ꝭ punct᷒ locati nō realiter differt a pūcto q̄ est in ipso loco. qꝫ ƀm se totū tāgit suū ꝓpriū locū cū sit indiuisibilis punctus. qꝫ duo indiuisibilia q̄ntitatis cōiūcta nō sūt nisi vnū. ḡ silr̄ locus corporis nō differt realiter a corꝑe Tercia ratio om̄e qđ est vel est elementū vel ex elemētis. ꝭ nullū istoꝝ ē locus. ḡ loc᷒ nō est. minor p̄tꝫ. qꝫ oē elementū vl̄ ens ex elementis est corp᷒ ꝭ locus nō est corp᷒. igit̄. Quarta rō. oē qđ ē in naturali b᷒ est cā alicui᷒. ꝭ locus nō est causa ƀm aliquē modū ꝗ cause. igit̄. Minor apparet qꝫ cū loc᷒ sit extrinsec᷒ locato nō ē materia neqꝫ forma. neqꝫ finis. qꝫ locus ē ꝓpter locata magis q̄ ecōtra. Nec ē efficiēs qꝫ hꝫ rō nē termini ḡ nō est cā mouēs. Quinta rō. oē ens ē i loco. ḡ si loc᷒ sit erit̄ in loco. ⁊ sic erit ꝓcessus in infinitū. Sexta rō. locus ē eq̄lis locato. ḡ si locus sit necesse ē ꝙ augmētato locato auget̄ locus. ꝭ h̄ videt̄ impossibile cū locus sit imobilis. ḡ locus nō est. Ad oppositū arguit̄ ꝑ ph̄m in ṗmo hui᷒ quarti.

Sciendum est primo. ꝙ postq̄

ph̄s determinauit in tercio libro đ motu ⁊ infinito qđ cōpetit motui intrinsece. ꝯn̄r in isto q̄rto determinat de accidentib᷒ ipi᷒ motus q̄ sibi extrinsece cōueniūt. ⁊ qꝫ locus ē mēsura mobilis. ⁊ tp̄s est mensura motus. ideo prius agit̄ de loco q̄ de tp̄e. ⁊ qꝫ locus dicit̄ positiue. vacuū vo ṗuatiue. ideo pri᷒ agit̄ de loco q̄ de vacuo. ⁊ ꝑ h̄ apparet ordo hui᷒ libri ad ꝓcedētē ⁊ etiā ordo det̄minādoꝝ i isto q̄rto.

Cōclusio ṗma. ad phisicū pertinet ꝯsiderare de loco sicut de infinito.

Probatur tribus rōibus phisici. Prima ē. ꝙ illđ qđ ē cōe oib᷒ naturalib᷒. ē de ꝯsideratōe phisici. ꝭ locus ē hmōi. Maior sic ꝓbat̄ rōne antiquorū qđ nō est nusq̄ est vt nusq̄ ē tragellaphus ḡ oē qđ est alicui est. ⁊ ꝑ ꝯn̄s locus ē cōis entibus. ⁊ q̄uis h̄ argumētū simpliciter sit sophisticū valet tn̄ gr̄a materie ƀm opinionem antiquoꝝ q̄ credebāt nulla esse entia nisi corporalia ⁊ sensibilia. qꝫ nihil aliud cognouerūt. ⁊ nō posuerūt methaphisicā eē distinctaꝫ a phisica. Secūda rō. phisicus hꝫ ṗncipalit̄ ꝯsiderare de motu locali q̄ ē maxie cōis quia ꝯuenit celo cui nō ꝯueniūt alij motus. ē etiaꝫ magis ꝓprius alijs. qꝫ est ꝑpetuus ⁊ cōtinuus. Sꝫ ad cognoscendū motū localē op̄tet cog̃scere locū. ḡ phisic᷒ hꝫ cōsiderare de loco. Tercia rō. de illo ē a sapiētib᷒ determinādū de quo sūt magne dubitatōes in sua sciētia. ꝭ sic est de loco in phisica q̄tū aliq̄d ē si ē. ⁊ harū dubitationū tāgit ⁊ ph̄s duplicē cām. Prima ē ꝓpter diuersas ꝓprietates loci q̄ nō vident̄ ducere in eandē scientiā de loco. Secūda cā est. qꝫ antiq̄ nō bene dubitauerunt neqꝫ bene inquisierūt veritatē circa locū. ideo difficile est nobis determinare de loco.

Cōclusio secūda. Locus est aliquid.

Probat̄ ƀm ph̄m tripl̄r. Primo illud ē aliquid in q̊ corꝑa q̄ transmutant̄ successiue recipiunt̄. ꝭ loc᷒ đꝫ illud in quo corꝑa trāsmutabilia successiue recipiunt̄. vt vbi nūc est aq̄ aqua recedēte aer dicit̄ recipi in eodē loco. ḡ

locus ē aliq̄d ꝑter corpa q̄ trāſmutāt. Vñ ſic in tranſmutatōe formaꝝ requirit vnū cōe ſubiectū ſub vtraqꝫ manens. ita in tranſmutatōe locali requirit vnū cōe receptaculū corpoꝝ q̄ mouent. ⁊ ſicut trāſmutatio formaꝝ ducit nos nos ad cognitionē materie. ita mot⁹ localis corpoꝝ ducit ad cognitōez loci. Secūda rō. illud eſt aliq̄d ⁊ cū h hꝫ q̄ndā potētiā vel virtutē ad qḋ corpa phiſica naturalr mouent. ſ oē corpus phiſicū naturalr fert in ſuū locum nō ꝓhibitū vt leuia mouent ſurſū. ⁊ grauia deorſū. ⁊ hee differētie poſitōis ⁊ ſimilr alie vt dextrū ſiniſtrū ante ⁊ retro ſunt determinate ī vniuerſo a pte rei ⁊ nō ſolū quo ad nos. quia quocūqꝫ vertam⁹ ſp remanēt in eodē ſitu. ⁊ in hijs vbi ſolū determinant quo ad nos ſm determinatōez noſtrā idē mltotiens fit ſurſuz et deorſum. Tercia rō arguit ꝑ dicta antiquoꝝ Primo qꝛ quidā poſuerūt vacuū eē. ſ ſi vacuum ſit eſt locus corpe ꝑuatus. g̃ locus ē aliquid. Quarta rō. qꝛ dicit Heſiodus poeta ꝙ ante corpoꝝ ꝓductionē erat vacuū chaos receptaculū omniū corpoꝝ. poſtea dicit terraz fuiſſe formatā latā ⁊ ſpacioſā tanꝙ receptaculū corpoꝝ minoꝝ. g̃ locus ſm ipm aliquid ē ⁊ etiā ē mirabilis virtutis qꝛ eſt ꝑncipiū ſine quo nullū alioꝝ eſt. ⁊ illud pt eſſe ſine alijs. ⁊ ꝙuis illud nō ſit ſimplicr verūtñ facit ad ꝓbandū locū eſſe in ordine ad ponentes ipſaz poſitionem.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad pmā dr ꝙ licet loc⁹ dicat hr̄e tres dimenſiones q̄tū ad cōtinentiā qꝛ ꝯtinet locatū ſm omēs dimēſiones eius. tñ nō hꝫ niſi duas eſſentialr cū ſit ſupficies corpis ꝯtinētis. ideo nō eſt corpus. Ad ſecūdā dr ꝙ nō eſt ſile de corpe ſupficie ⁊ puncto. qꝛ ſupficies ⁊ pūcta cū ſint accidentia q̄dā corpoꝝ ſoluz hñt locū rōne corpoꝝ in quo ſūt ⁊ nō ſm ſe. qꝛ nō optet vt dicet inferi⁹ ꝙ cuilibet pti locati correſpōdeat vna ps diſtantie loci. Ad terciā negat maior qꝛ illa diffinitio ē ſubſtātiaꝝ ſolū. modo loc⁹ ē accidēs. Ad q̄rtā dr ꝙ locus reſpectu locati hꝫ modū cauſe finalis qꝛ locatū mouet ad locū tanꝙ ad fīnē ſui mot⁹. hꝫ etiā modū efficientis cū ſit gn̄atiu⁹ ⁊ ꝯſeruatiu⁹ locati. Ad q̄ntā dr ꝙ nō oē ens vr eſt in loco. verūtñ locus bñ eſt in aliquo non vt in loco. ſꝫ vt in ſubiecto. Ad ſextā dr ꝙ locus q̄tū ad ſuū materiale moueri pōt ꝑ accidens licꝫ q̄tū ad ſuū formale ſit imobil ⁊c.

Sequit text⁹. Om̄s aūt alij quidem.

Querit ſecūdo vtrū loc⁹ ſit forma vl materia alicui⁹ corpis. Et arguit ꝙ ſit forma qꝛ forma cōtinet ⁊ terminat id cui⁹ eſt forma. ſ locus ē termin⁹ locati cū ſit pmū cōtinēs vnūquodqꝫ corpoꝝ locatoꝝ. g̃ locus ē forma cū ſibi cōueniat ꝓprietas forme. Secūdo ſic. illud ē materia qḋ formalr terminat ꝑ aliud. ſ locus eſt hmōi. qꝛ ſicut tres dimenſiones corpoꝝ formant ⁊ terminant ſub plano vl ſupficie ⁊ ſūt materia corpoꝝ. ita tres dimēſiōes loci formāt ⁊ termināt ſm ꝙ ſunt in ſupficie corpis cōtinētis. g̃ locus ē materia

Tercio ſic. materia eſt receptaculū forme ⁊ illoꝝ q̄ ſequunt ad ipam. ⁊ tūc ſilr loc⁹ ē receptiu⁹ oīm corpoꝝ. ⁊ ſic loco ꝯueniūt ꝓprietates materie. g̃ ē materia. Ad oppoſitū arguit ꝑ philoſophū in textu.

Pro reſponſione ſciendū eſt pmo ꝙ poſtꝙ phs diſputatiue inq̄ſiuit de loco vtrū ſit ꝯñr diſputatiue inq̄rit quid ſit loc⁹ ꝓbando ipm pmo nō eſſe materiā nec formaz. Quidā eñ antiquoꝝ dixerūt locū eſſe formā cuiuſlibet corpis locati. Alij vo materiaz. Et alij quoddā ſpaciū inter latera ꝯtinētis hñs tres dimēſiones diſtinctas a dimēſionib⁹ corpoꝝ cōtinētis ⁊ etiā cōtenti. ⁊ de iſta opiniōe videbit infer⁹. ⁊ in pñti de duabus pmis.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ ponentes locū eſſe formā mouebant ꝓpter h ꝙ ſicut entiū quoddā eſt ꝑ ſe ⁊ quoddā ꝑ accidens. ita etiā circa locū repit ꝓprius locus in quo res dr pmo ⁊ ꝑ ſe eſſe ⁊ locus cōis in quo res dr eſſe ꝑ accidēs. ſic dicim⁹ ſortez eſſe in celo qꝛ eſt in aere ⁊ etiā eſt in aere qꝛ eſt in terra. ⁊ dr eſſe in terra qꝛ eſt in vna determinata pte terre q̄ cōtinet ipm ⁊ nihil aliud. ⁊ ſic ille locus eſt ꝓprius ⁊ ꝑ ſe termin⁹ rei. ⁊ qꝛ forma ē ꝑ ſe termin⁹ vniuſcuiuſqꝫ qꝛ ꝑ formā terminat materia cuiuſlibet ad ꝓpriū eſſe. iō cōcludebant ꝙ forma cuiuſlibet ſibi erat locus ꝓprius quoꝝ eſt vna ratio ante oppoſitū.

Sciendū eſt tercio ꝙ aliq̄ antiquoꝝ crediderūt totū locū eſſe ſpaciū qḋ ē inter terminos rei continentis habens tres dimēſiones. nō tñ hmōi ſpaciū dicebat eē idez cū aliquo corpoꝝ locatoꝝ qꝛ recedētib⁹ ⁊ aduenientib⁹ diuerſis locatis remanet idē ſpaciū vñ videbat eis ꝙ loci eēnt dimēſiōe ſepate. ⁊ ex h concludebat Plato locū eſſe materiaz qꝛ

illa distātia sepata a termis dimēsionū est de se indeterminata. ⁊ qd̄ est indeterminatum: videtur esse materia. q꞉ habet rōem infiniti. Nā Plato posuit vniuersaliter oīa corpa naturalia materialiter cōponi ex dimēsionib⁹ mathematicis. In hoc tn̄ laudat Aristo. Plato. q꞉ licet multi dixerint locū esse aliq̇d. solus autē Plato conatus est assignare quid est locus Ex dictis infert ꝙ difficile est cognoscere q̇d sit loc⁹. si sit materia siue forma. q꞉ tā materia ꝙ̄ forma hn̄t difficilē speculatōez. ⁊ nō est facile vnum cognoscere sine alio. Contra tamē dictas opiniones sit ista:

Conclusio prima locus non est materia nec forma alicui⁹ corpis. pbatur quinqꝫ rōnibus pbi. Prima est ꝙ materia ⁊ forma nunꝙ̄ separant a re cuius sunt. sed locus separat a locato. q꞉ illud ī quo prius erat aqua postea fuit aer. ideo locus se habꝫ ad locatū sicut vas. licet differant. q꞉ in hoc. vas em̄ est transmutabile. locus autē est īmobilis. ſ vas pōt separi a corpe contento. ergo etiā locus. ⁊ ⁊ sic nō est materia nec forma. Secūda rō est omne qd̄ est in loco est in aliquo qd̄ est extra seipsuꝫ. g̊ sequit ꝙ locus est extra locatū. sed materia ⁊ forma nō sunt extra cōpositū ergo locus non est materia nec forma dato ꝙ nunꝙ̄ separetur a locato. Tertia rō arguēs cōtra Platonez. Idee ⁊ numeri scd̄m ipm pticipant ⁊ recipiunt in materia. ergo cum loc⁹ sit materia vel forma sequitur ꝙ numeri ⁊ ydee erūt in loco quod est cōtra ipm. q꞉ ydee nusꝙ̄ sūt. Quarta rō ē q̄ncūqꝫ mouet cōpositū simul cum eo mouet materia ⁊ forma eius ⁊ in eodem loco reperiūtur. ergo si materia vl' forma locati sit locus sequit ꝙ locus erit in loco. ⁊ iterū argueret de illo loco vtruꝫ sit in alio. ⁊ sic erit pcessus in infinitū. Quinta rō corrupta re corrūpitur terminus siue ptes eius scꝫ materia ⁊ forma. ꝙ debꝫ intelligi de materia nō scd̄m eius essentiā. sed vt prius dictuꝫ est. sed corrupto locato nō corrūpit locus. sed remanet locus corporibus corruptis ergo loc⁹ non est materia vel forma alicuius corpis.

Aduertendū est tn̄ ꝙ cōclusio debet intelligi de forma substātiali corpis ⁊ nō de accidentali. q꞉ locus est bene forma accidētalis corporis locati sibi inherēs cū sit supficies cōcaua eius. non est tamen forma substātialis neqꝫ accidentalis ipsius locati.

Ad rationes ante oppositū Ad primā dicit ꝙ forma ꝯtinet ⁊ terminat rē tanꝙ̄ terminus intrīsecus ⁊ essentialis eius. ſ locus cōtinet ⁊ termiat [illegible] trīsece ⁊ accidētaliter. iō ibi est equiuocatio de hoc ꝙ est cōtinere ⁊ termiare. q꞉ ibi ē fallatia accidētis. ⁊ etiā ꝯsequētis arguēdo ex puris affirmatiuis in secūda figura. Ad secūdā dicit ꝙ dimēsiones locati non sunt materia eius. q꞉ nō est verum ꝙ naturalia corpora ex lineis ⁊ supficiebus cōponant vt imaginabat Plato. ⁊ vltra dicitur ꝙ corpus nō est tres dimēsiones alie a dimensionibus locantis sic ꝙ sit spaciū dimēsionatum realit distinctū a corpe locante ⁊ locato. Ad tertiā similit dicit sicut ad primā. q꞉ materia recipit intrīsece formā sub ppria ei⁹ potentia. locus vero extrinsece recipit locatum.

Seq̇tur textus. Post hec aūt accipiēdū ē.

Queritur tertio vtrum aliquid idem sit in seipo. Arguit ꝙ sic. omē corpus ē in loco aut ergo qdlibꝫ corp⁹ est in loco ab eo separato. ⁊ sic erit pcessus in infinitū. aut erit deueniendū ad vnū corpus qd̄ ampli⁹ nō est in alio. ⁊ ita oportebit illud esse in seipo.

Secūdo sic totū est in ptibus ⁊ ptes sunt in toto. g̊ totū est in toto. q꞉ q̇cquid cōtinet cōtinens cōtinet ⁊ cōtentū. ergo idē erit in seipo. Tertio sic aīal est in hoīe ⁊ ecōtra. ⁊ tn̄ aīal ⁊ hō ideꝫ sunt. ergo idem erit in seipo scd̄m aliquē modū essendi. Ad oppositū ē phs i. te.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postꝙ̄ Aristoteles disputatiue inq̇siuit de loco an sit ⁊ quid sit. ꝯsequēter intēdit determinare veritatē. tn̄ prius p̄mittit quorūdā dubiorū solutionē necessariā ad hmōi veritatis inq̇sitionē. nā vt dictū est in tertio Pitagoras ponit infinitū quiescere. q꞉ est in seipo: ⁊ ppter hoc vult Aristoteles ostēdere qualit aliq̇d possit dici esse in seipo. ⁊ qualit non. vt etiā videatur qualiter modus essendi locati ī loco distinguat ab aliis modis essendi in.

Ubi sciendum est secundo ꝙ octo mōis aliquid d꞉ eē in aliquo. Prīo mō sicut q̄libet ps integralis in suo toto. Secūdo mō sicut totū integrale in suis ptibus. q꞉ d꞉ in tex. totū nō est p̄ter suas ptes. iō oꝫ ipm eē in suis ptib⁹. Tertio sicut īferi⁹ in suo supiori. vt hō in aīali. Quarto sicut totū vniuersale vel supius ī suis īferiorib⁹ seu ptib⁹ subiectiuis. Quīto sic q̄libꝫ forma ē ī sua matīa siue sit sbstātial' siue accidētal'. Sexto sic q̄libꝫ effect⁹ in

sua cā efficiēte ꝛ ecōtra. Septio sic qđlibꝫ di
cit̃ eē i suo fine. Octauo sic locatū in suo loco
ad quē modū reducit̃ mod⁹ essendi in quo ali
q̊d đꝛ eē i tpe. qꝛ sicut loc⁹ est mēsura extrīse-
ca mobilis. ita tp̄s est mēsura extrīseca mot⁹

Sciendū est tertio ꝙ sic potest probari distinctio istoꝝ modoꝝ. qꝛ oīs mod⁹
essendi in se tenet in habitudine ptis vel toti⁹
vel cause vel effectus. Si primū hoc est dupli
citer. aut in habitudine toti⁹ ꝛ ptis scđm rē. ꝛ
sic sumunt̃ duo primi modi. Aut habitudine
totius ꝛ ptis scđm rōem. ꝛ sic sumunt̃ tertius
ꝛ quartus mōi. Si in habitudīe cāe ꝛ effect⁹
hoc est dupl'r. aut in habitudīe cāe intrīsece. ꝛ
sic est quītus mod⁹. vel cāe extrinsece. ꝛ h' est
dupliciter. vel cāe efficiētis vl' cāe formalis. si
primū sic ē sextus mod⁹. si scđm hoc est dupli
citer. aut cāe aliquo mō intrinsece. ꝛ sic ē septi
mus modus. aut totaliter extrinsece. ꝛ sic est
octauus modus quo locatuꝫ est in loco. ꝛ de
isto octauo mō ꝑ prius dicit̃ eē in. ꝛ cōsequen
ter de alijs scđm ꝙ magis accedūt ad ipsum.

Sciēdum est quarto ꝙ aliquid esse in se ipso hoc pōt intelligi dupliciť. Uno
mō ꝙ aliqđ sit in seipo scđm alterū id ē scđm
ꝑtē. Alio mō ꝙ idē sit in seipo. ꝑrio hoc ē ꝭm
totū. Uñ illud đꝛ eē in seipo scđm alterū cui⁹
vna ꝑs est ꝯtinēs aliā ꝑtē ꝛ sic totū grā vni⁹
ꝑtis dicit̃ cōtinēs ꝛ grā alteri⁹ ptis dicit̃ esse
cōtentū. qꝛ totū qñꝙ recipit denoīatōem a su
is ꝑtib⁹ vt hō dicit̃ albus: qꝛ corp⁹ est albū. ꝛ
iterū corp⁹ dicit̃ albū: qꝛ ei⁹ suꝑficies est alba
ꝛ similit̃ hō dicit̃ sciēs. qꝛ aīa eius est sciēs. ꝛ
iterū esse in seipo prio pōt intelligi dupliciter
Uno mō ꝙ sit in seipo primo ꝛ ꝑ se. ita ꝙ im
mediate cōtineat se ipm ꝛ scđm totū cōtineat̃
Alio mō ꝙ idē sit in seipo ꝑmo ꝛ ꝑ accidēs
vt si vnū corpus sit ī alio ꝛ illđ aliud. iterū sit
in primo primū đꝛ eē in seipo primo ꝛ ꝑ acci
dēs. qꝛ capit̃ ibi eē in ꝑmo vt idē ē ꝙ eē totuꝫ.

Quibus suppositis sit cōclusio pria. idē pōt eē in seipo scđm alterū. Pꝫ ꝑ se
cūdā rōem āte oppositū. Ptꝫ etiā aliā rōe. qꝛ
illđ dicit̃ eē in seipo ꝑ alterū cui⁹ vna ꝑs ē cō
tinēs aliā ꝑtē. ꝭ alicui⁹ toti⁹ vna ꝑs cōtinet ali
am qñꝙ vt amphora vini est quoddaꝫ totuꝫ
partes sunt āphora ꝛ vinū ꝭ āphora cōti
net vinū. g̊ illud totū est in se ipso scđm alte-
rū. scꝫ gratia partis scđm ꝙ vna est continēs
aliam ꝛ alia est contenta.

Conclusio secūda īpossibile est idē esse in seipo primo ꝛ ꝑ se scđm aliquē mo
doꝝ essendi in. Probat̃ inductiue ī illis mōis
qꝛ idē nō est ꝑs integralis respectu sui ipius.
nec idē est totū integrale sui ipius. ꝛ sīliter ptꝫ
in alijs. secūdo pꝫ rōe qꝛ si idē eēt ī seipo ha-
beret rōem cōtinētis ꝛ cōtenti qđ īplicat con
tradictionem. consequētia tenet. qꝛ totū scđm
quālibꝫ ꝑtē esset cōtinēs ꝛ scđm quālibꝫ esset
contētuꝫ a se ipo. ꝛ sic idē respectu sui ipsi⁹ ha
beret rationem continentis ꝛ contenti.

Cōclusio tertia īpossibile est idē esse in seipo primo ꝛ ꝑ accidēs. Probat̃ qꝛ il
lud dicitur esse in aliquo primo ꝛ ꝑ accidens
quod scđm se totū est in aliquo extrīseco ꝛ il-
lud extrinsecū iteruꝫ est in alio. vt si homo sit
in naui ꝛ nauis in mari homo dicit̃ esse primo
ꝛ scđm accidēs in mari. mō si hoc mō idē eēt
in se ipo sequeret̃ ꝙ duo corpa simul essent in
eodē. scꝫ illud corpus extrīsecū mediāte quo
idem esset in se ipso per accidens ꝛ illud qđ
esset in seipso. ꝭ hoc est impossibile. qꝛ seq̄ret̃
duo corpora esse in eodē ꝛ esse vnuꝫ corpus.

Est tamē aduertendū ꝙ qñꝙ aliq̇d dicitur
eē i seipo nō affirmatiue itelligēdo sed nega
tiue. vt esse in seipso nō sit aliud ꝙ̄ esse in alio
Ex dictis ipsoꝝ modoꝝ essendi in. soluit pħs
rōem antiquoꝝ dicentiū ꝙ si locus sit aliq̇d
erit in aliquo. qꝛ nihil prohibet locū esse in ali-
quo primo non tamen sicut in loco. sed vt ac
cidens in subiecto. Ulterius infert pħs ꝙ lo
cus non est aliquid ipsius locati. qꝛ semꝑ con
tinēs est alterū ab alio qđ cōtinet̃ cū idem nō
possit esse in se ipso. Tertio īfert ꝙ locus nō
est materia nec forma. qꝛ vtrunꝙ est aliquid
ipsius compositi.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā đꝛ ꝙ ē aliqđ corp⁹ ñ cōtētū ab alio
sic pria spa[illegible]. ꝭ ñ seq̄t̃ ide ꝙ sit i seipo affirma
tiue itelligēdo ꝭ bñ negatiue. Ad secūdā pꝫ so
lutō ex dict[illegible]. Ad tertiā đꝛ ꝙ lꝫ hō ꝛ aīal sit idē
scđm rem differunt tñ scđm rōem rei scđꝫ quā
drīaꝫ vnū pōt eē sine alio. Seq̄t̃ tex. Quia āt

Queritur quarto vtrum locus sit equalis locato. Arguitur primo ꝙ non.
qꝛ locus est suꝑficies ꝛ locatū est corpus. sed
suꝑficies nō adequat̃ corpi cū habeat tm̄ du-
as dimēsiones. corpus vero tres. ergo ꝛc̄.

Secūdo sic oīe cōtinens ē maius cōtēto

sed locus cõtinet locatũ ⁊ non ecõtra. igiẗ locus est maioꝛ locato. Tertio sic impossibile est scḋm Euclidez circa idẽ centrũ describere plures circulos equales quoꝛuz vnꝰ cõtineat alterũ. ḡ supꝑficies cõcaua loci ⁊ supꝑficies conuexa locati cũ sint circa idẽ centrũ nõ possunt esse equales sic ꝙ vna cõtineat alterã. Ad oppositũ est pħs sic dicẽs. amplius nec maiorẽ vel minoꝛẽ esse locuz locato. Ubi postꝙ ostẽdit quot mõis aliquid ẽ in alio. ⁊ quomõ contingit idẽ esse in seipso que requirũtur ad cognitionẽ nature loci cõsequẽter ꝓsequiẗ determinãdo veritatẽ de ipso loco pꝛimo ponẽs quattuoꝛ ꝓpꝛietates loci valentes ad inq̄rendũ veritatẽ eius. nã accidentia ꝓpꝛia magnã partẽ conferunt ad cognoscendũ qḋ quid est. vt habeẗ pꝛimo de aĩa. Pꝛima ꝓpꝛietas est locus cõtinet locatũ. ita ꝙ nihil est ipsius locati. ⁊ ꝑ hoc excludiẗ cõtinentia foꝛme. qꝛ foꝛma ẽ aliquid rei. Secũda est pꝛimus locus ⁊ pꝛopꝛius in quo aliquid est pꝛimũ ⁊ nõ ꝑ alterũ nõ ẽ maioꝛ neq̄ mĩoꝛ loco. ꝫ sibi ẽ eq̄lis.

Tertia ꝓpꝛietas est ꝙ locus nõ deficit locato. ita ꝙ oĩe locatuz semꝑ est in aliquo loco. nõ tamẽ opoꝛtet ꝙ semꝑ in eodẽ loco. qꝛ locꝰ bene est seꝑabilis a locato. Quarta est ꝙ in loco inueniũtur differẽtie positionũ ex natura rei distĩcte scḋm quas oĩe coꝛpꝰ naturale moueẗ ad suũ locũ naturalẽ. ⁊ in eo quiescit.

Sciendũ est pꝛimo ꝙ post istas pꝛopꝛietates loci pħs subiũgit quattuoꝛ cõditiões diffinitiõis loci q̄ debent ḡnaliter inesse oĩbus diffinitiõnibꝰ. ⁊ ita sunt in hac notande. Pꝛima est ꝙ bona diffinitio loci debꝫ ostẽdere quid sit locus. qꝛ diffinitio dꝫ ostẽdere q̇d sit res. Secũda est ꝙ ꝑ talẽ diffinitiõem soluanẗ q̄cunq̄ possunt obijci cõtra diffinitũ. qꝛ veritatis cognitio est dubitandoꝛuz solutio. Tertia est ꝙ ꝑ talẽ diffinitiõem possint manifestari ꝓpꝛietates q̄ insunt diffinito. qꝛ diffinitio ẽ medium ad ostendendum passiones de diffinito.

Quarta est ꝙ ꝑ talez diffinitiõez possint cõcordari discõueniẽtie siue discoꝛdie q̄ possunt accidere circa diffinitũ ex diuersitate opinionũ q̄ de ipso habẽtur. Si em̃ iste conditiões cuilibꝫ diffinitioni cõueniãt. tũc pulcherrime vnumq̄dq̄ diffinitur. Unde poterit videri an diffinitio loci postponenda sit sufficiens. vbi.

Sciendum est secũdo ꝙ positis pꝛedictis conditiõnibus pħs pꝛemittit quattuoꝛ pꝛeambula siue quattuoꝛ suppositiões valentes ad inuestigandũ diffinitiõem loci. Pꝛima est ꝙ nõ quereret locꝰ nisi essꝫ aliquis motus localis siue scḋm locuz. ꝓpter hoc em̃ necesse fuit ponere locũ aliud a locato. qꝛ in eodẽ loco inueniũtur plura coꝛꝑa successiue. ⁊ siṁiliẗ idẽ coꝛpus in pluribꝰ locis. Uñ talium motuũ scḋm locuz quidã est ꝑ se pꝛimo scḋm locũ. scꝫ loci mutatio. Et alius est qui fit ƀm accidẽs ⁊ ex cõsequẽti scḋm locũ ⁊ augmẽtatio ⁊ diminutio. nã cũ res plus auget maioꝛẽ locũ obtinet. Secunda suppositio eoꝝ q̄ mouẽtur localiter. quedã per se moueñẗ localiter ⁊ in actu sicut coꝛpus cõpletuz. Quedã vero scḋm accidẽs. ⁊ hoc dupliciter. qꝛ quedã mouentur per accidẽs q̄ possunt moueri per se vt partes coꝛpoꝛis cũ sint in toto mouẽtur ꝑ accidens ad motuz totius coꝛꝑis. sed si a coꝛꝑe separenẗ poterũt per se moueri. Alia sunt que moueñẗ per accidẽs q̄ nullo mõ possunt moueri ꝑ se vt albedo ⁊ scia. ⁊ qꝛ locus queriẗ ꝓpẗ motũ vt dictũ ẽ. iõ istis tribꝰ modis aliq̇d põt esse in loco. Tertia suppositio est ꝙ nihil ꝓpꝛie diciẗ esse in loco cõi. nisi qꝛ est in loco ꝓpꝛio qui ipm̃ cõtinet. Quarta est ꝙ locꝰ est diuisus a locato ⁊ nõ sibi cõtinuus. patꝫ qꝛ si esset cõtinuus locato sꝑ moueret ad motũ locati. qꝛ cõtinua sunt quoꝛũ est vnus motus. hoc aũt nõ oꝫ. qꝛ hõ põt moueri ĩ naui sine hoc ꝙ nauis moueaẗ. Itẽ si locatũ nõ esset diuisum qḋ falsuz est. qꝛ pars in toto nõ diuisa nõ moueẗ ĩ eo scḋꝫ actũ. nec ẽ ĩ loco nisi ƀm potẽtiã.

Quibus notatis põitur cõclusio respõsalis ad. q. locus ꝓpꝛie dictus ẽ eq̄lis locato. Pꝫ qꝛ locus ꝓpꝛie ẽ q̄ cõtinet pꝛopꝛiũ locatũ. ⁊ nihil ãplius. ḡ nõ est maioꝛ vel minoꝛ locato. alias esset locꝰ vacuus vel coꝛpus sine loco. quoꝛũ vtrũq̄ est impossibile.

Sed aduertendũ ꝙ hec equalitas loci ⁊ locati possunt tripliciter intelligi siue scḋm tria. Pꝛimo q̄ntũ ad cõtinentiã scꝫ ꝙ totꝰ locꝰ ꝓpꝛius sit continens totum locatũ ⁊ nihil ãplius. Secũdo q̄tuz ad dimẽsiones sic ꝙ dyametri ꝓcedentes a cẽtro loci ad altera cõtinẽtis ⁊ dyametri ꝓtense ꝑ centrũ locati ad eiꝰ supꝑficiem cõuexaz sint equales. Tertio q̄tuz ad mẽsurã supꝑficierũ sic ꝙ supꝑficies cõuexa locati ⁊ supꝑficies cõcaua locãtis q̄ dꝛ locꝰ sint eq̄les ⁊ ꝙ sibi inuicẽ supꝛa posite seinuicẽ nõ excedãt. ⁊ vtroq̄ mõ locꝰ est eq̄lis locato ⁊ posset inductiue ꝓbari. tñ est hic magis ad pꝛoposi

tñ ꝺ totalitate loci ⁊ locati ſcd̃m ṗmū modū

Ad rationes ante oppoſitum

Ad primã dicit ꝙ licet ſupficies ⁊ corpꝰ non poſſit adequari ſcd̃m eſſentiã. tñ poſſunt ꝑm cõtinentiã. q2 locꝰ ſcd̃m ſuã eſſentiã que eſt ſuperficies h3 tm̃ duas dimenſiones. ſc3 lõgitudinẽ ⁊ latitudinẽ. Corpus vero contẽtu3 tres ſed rõne cõtinentie bene adequatur locato.

Ad ſecũda3 dicit ꝙ licet cõtinẽs qꝺ per motum ſuppoſiti ſit maius contẽto. tñ continens quo ⁊ ꝑ modū principij formalis cuiuſmodi eſt locus nõ d3 eſſe maius cõtento. Ad tertiam dicit ꝙ in eadẽ ſupficie nõ poſſunt deſcribi ſupra ide3 cẽtru3 duo circuli equales quorū vnus cõtineat alterū. ſed bene contingit in diuerſis ſupficiebus. iõ ſimul in diuerſis corporibꝰ poſſunt eſſe ſimul due ſupficies equales ſupra idẽ centrū. Et ſic ẽ ꝺ loco ⁊ de ſupficie locati. Seq̃t tex. Iã aũt mã ĩfeſtũ ẽ ex hijs

Queritur quinto vtrum locus

ſic bene diffiniat. locus eſt terminꝰ corpis cõtinẽtis ĩmobilis primū. Arguit prĩo ꝙ non. q2 terminus corpis cõtinẽtis eſt ſupficies eiꝰ. ſed locus nõ eſt ſupficies. q2 deb3 cõtinere locatũ nõ ſcd̃m ſuperficiẽ tm̃. ſed ſcd̃m totã q̃titatẽ eius. g̃ non eſt terminꝰ corporis. Secũdo ſic loci ⁊ locati ꝑtes ad eundẽ terminũ copulant. ſed hoc ſtare non põt de ſupficie corporis cõtinẽtis. igit. Tertio ſic quodlib3 elementũ ẽ cuilib3 alteri cõtrariũ. g̃ ſupficies vnius nõ põt eſſe locꝰ alterius. ⁊ cũ elemẽta contineãt ſe inuicẽ ſequit ꝙ locꝰ nõ eſt terminus corpis cõtinẽtis. Quarto ſic oĩs terminꝰ corporis eſt mobilis ſc3 ad motũ ſui ſubiecti. cũ oẽ corpus ſit mobile. ergo ſi locus ſit terminus corpis cõtinẽtis. ſequit ꝙ nõ eſt ĩmobilis ſed mobilis. ⁊ ſic diffinitio eſt inſufficiens.

Ad oppoſitum arguitur per pħm in textu

Pro reſponſione ſciendum eſt

primo ꝙ poſtq̃ pħs premiſit ꝓprietates loci ⁊ cõditõnes diffinitõis q̃ debẽt dari de loco. ⁊ etiam quattuor ſuppoſitões valẽtes ad inueſtigandũ diffinitõe3. hic cõſequẽter icipit iſtã inueſtigatõe3. Et prĩo inq̃rit genꝰ loci. Secũdo dñiam ⁊ tertio cõcludit dictã diffinitione3. Et quarto oſtẽdit eã bene aſſignatã. ⁊ inquirendo genus loci cõcludit ꝙ o3 locũ eẽ vnu3 de iſtis quattuor q̃ ſunt forma vel terminꝰ vel materia vel ſpaciũ dimẽſionatu3 inter latera continẽtis ſeꝑatum a magnitudine corporu3 inter extrema continentis.

Quo poſito ſit concluſio prima

locus non eſt forma nec ſpacium dimenſionatũ inter extrema continẽtis neq3 materia. prima pars p3. q2 l3 locus videat forma eo ꝙ tã forma q̃ locus ſũt termini. nõ tñ ſunt termini eiuſdẽ imo forma eſt terminꝰ rei locate. ⁊ locus eſt terminus corporis cõtinentis. Secunda ꝓbatur. q2 licet locus videat eſſe tale ſpacium medium. eo ꝙ corpus cõtentũ tranſfert manente eodẽ continente. tamen locus nõ eſt tale ſpacium ſeparatu3 qꝺ ſit realiter diſtictũ a dimenſionibus locati. quod probat duplici rõne. Prima ſi locus eſſet tale ſpaciũ ſequeretur ꝙ ſimul eſſent infinita locata. ꝯñs eſt ĩpoſſibile. ⁊ pt3 cõſequẽtia. q2 ſcd̃m illã poſitõem dũ aliqꝺ corpus eſt totũ ĩ loco ibi ſunt alie dimenſiones ſpacij ſeparate a dimenſionibꝰ ipſius corporis. cum ergo oĩs pars cõtineat a toto ſicut locatũ a loco. niſi in hoc ꝙ pars nõ eſt diuiſa a toto ⁊ locatũ eſt diuiſu3 a loco. ſeq̃tur ꝙ ſi pars diuidat a toto ꝙ ſunt alie dimenſiones ſpacij continẽtis penetrantes dimẽſiones illius partis preter dimẽſiones illius corporis. ⁊ ſic cũ ſit accipe in aliquo toto ꝑtes infinitũ cõtinẽtes ſe inuicem. ſequit ꝙ in ſpacio alicuius corpis ſunt infinita ſpacia actu diuiſa ꝓpter infinitas ꝑtes corpis. ⁊ ſic erũt infinita loca ſit. Nec valet dicere ꝙ diuiſio corpis cõtenti faciat ibi ꝺ nouo aliquas dimenſiões ſpacij continentis. ⁊ ita ſicut corpus nõ eſt actu diuiſu3 in infinitas ꝑtes. ita nec ſunt ibi infinita loca. non eñ valet h̃ obiectio. q2 diuiſio corporis cõtenti nõ cauſat de nouo dimenſiones ſeparatas illius ſpacij. ſed tm̃ diuidit dimenſionẽ corporis locati. Nec ad dimenſionẽ dimenſionũ locati ſequit diuiſio dimenſionu3 loci cum ille ponant ſeparate. ergo cum ꝑs eſſet diuiſa a toto opoꝛtebat ꝙ in ſpacio totiꝰ eſſent infinite partes dimenſionũ preter dimẽſiones totiꝰ penetrãtes dimẽſiones ipius corporis. ⁊ ſic cũ in locato poſſint accipi ĩfinite ꝑtes ſeq̃tur ꝙ in ſpacio totiꝰ erũt actu ĩfinite dimẽſiones. Secũda ratio ſi locus ſit tale ſpacium cũ corpus cõtinẽs tranſmutetur localiter oportet ꝙ hmõi ſpaciũ tranſmutetur cu3 corpore continẽte cum ergo continẽs trãſmutet in aliquẽ locum ſcd̃m iſtã poſitionem recipit a dimenſionibus loci in quẽ tranſmutatur. ⁊

ita sequit̃ ꝙ spacij erit spaciũ ⁊ loci loc⁹. ⁊ ꝙ multa loca erũt sil'. que oia sunt impossibilia ergo impossibile est locu esse tale spaciũ. Tercio pz q2 iz locus ⁊ materia ꝯueniãt. q2 sicut materia manẽs eadẽ recipit successiue diuersas formas sic ⁊ loc⁹ manes imobilis successiue recipit diuersa corpa. tñ materia nõ ẽ diuisa a locato nec cõtinet ipm loc⁹ aũt ẽ diuisus ⁊ cõtinet locatũ. ergo locus nõ est materia.

Cõclusio secũda. locus est terminus corpis cõtinẽtis.

Probat̃. q2 optet locũ esse forma vl' materiã vl' spaciũ sepatũ vl' terminũ corpis ꝯtinẽtis vt supponit̃ ex pꝓabili; sed loc⁹ nõ ẽ materia nec forma nec spaciũ sepatũ vt pz p ꝯclusionẽ pcedẽtẽ. ergo ẽ terminus.

Cõclusio tercia. locus est imobilis

ita ꝙ de natura ⁊ aptitudine loci ẽ imobilitatis. ⁊ sic vas ẽ loc⁹ trãsmutabilis. ita locus ẽ vas ĩmobile. Probat̃ q2 qñ corp⁹ cõtentũ mouet̃ ſm motũ cõtinẽtis sic nauis ĩ parte fluuij ⁊ vinũ in dolio. illud cõtentũ dicitur esse in eo vt in vase ⁊ nõ vt in loco. sed locus et vas differũt spẽ sicut mobile ⁊ ĩmobile. ergo signũ ẽ ꝙ ad rõez loci requirit̃ ꝙ sit ĩmobilis

Ex quo sequit ꝙ tot⁹ fluui⁹ magis debz dici loc⁹ nauis ꝙ hec aqua vl' illa circũdãs latera nauis. q2 tot⁹ fluui⁹ est ĩmobilis. sed q2 fluui⁹ est locus cõis nauis ⁊ nõ cõtinet nisi p locũ proprij. ideo oportet accipe locũ ꝓpriũ nauis ĩ aliq̃ parte fluuij inq̃tũ hz sitũ ⁊ ordinẽ ĩmobilẽ ad totũ fluuiũ. ⁊ nõ optet cape locũ nauis ĩ aqua fluente ſm hãc aquã vel illã q̃ fluit. sed ſm sitũ vl' ordinẽ quẽ hz hec aqua fluẽs ad totũ fluuiũ. qui q̃dẽ ordo siue situs idem remanet in aqua succedẽte. Ex quo pz ꝙ licet locus q̃tũ ad suũ materiale qd est supficies cõcaua cõtinẽtis sit p accidẽs mobilis ad motũ corpis cõtinẽtis. tñ q̃tũ ad suum formale qd est certus situs ⁊ ordo respectu centri ⁊ polo2 mũdi ad supficiẽ pmo locãtis loc⁹ ẽ simpliciter ĩmobilis tã p se q̃ p accidẽs. sic licet supficies aeris q̃ circũdat aliquã turrẽ p accidẽs moueat̃. illa tñ turris ꝑpetuo hz determinatũ sitũ ⁊ ordinẽ ad centrũ ⁊ ad polos mũdi vt ad totã supficiẽ celi nõ mouet̃. sed iste ordo ⁊ pcedens ordo corrũpit̃. ⁊ sequẽs succedit in illa parte supueniẽte. ⁊ sic locus ſm illud formale est simpliciter ĩmobilis. Itẽ si locus cẽt sp mobilis sequeret̃ ꝙ aliqd corpus quietuz nõ motũ ab aliquo pñcipio motiuo mutaret̃ localit̃ de loco ad locũ. sed hoc est impossibile;

Cõclusio quarta. locus sic bene diffinitur

ꝙ est terminus corporis continẽtis imobilis primum. hanc conclusionem ꝓbo per philosophũ q̃tum ad tria. Primo ꝙ locus sit imobilis. quia medium celi ⁊ centrũ terre ⁊ vltimũ quo ad nos scz superficies cõcaua celi proprie dicunt̃ loca. nam centrũ dicitur locus deorsum ad quẽ grauia mouent̃. ⁊ illud vltimũ dicit̃ sursum ad quod mouent̃ leuia. sed ista duo sunt immobilia. quia centrum semper permanet immobile. ⁊ licet vltimum celi moueatur circulariter. tamen manet semper similiter se habens ſm elongationem ad centrum. ergo bene dicit̃ locus est immobilis Secundo probat ꝙ locus sit terminus. q2 locus simil' cõtinet q̃dã sicut vas. sed vas cõtinet ſm suã supficiẽ. ergo ⁊ corpus cõtinẽs continet ſm suum planu. ⁊ sic locus est termin⁹ vl' planum corporis continẽtis. Tercio pbat ꝙ sit primum continens. Illud est primum continens quod simul est cum locato. sed locus siml' ẽ cu locato. quia finis vel supficies locati ⁊ locus simul sunt. ergo locus est continens primum ⁊ hoc ponitur in diffinitõe loci ad differentiã loci cõmunis qui non continet primo. sed mediante loco proprio.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicit̃ ꝙ corpus est totũ in loco vñ corpus cõtinens solũ tangit contẽtũ ſm supficiem eius. nec oportet ꝙ locus tangat locatum ſm oẽm ptẽ ⁊ dimẽsionẽ eius. Ad secundã dicit̃ ꝙ ptes loci se habent ad centruz locati tanq̃ ad terminũ extrinsecũ. Ad terciam dicit̃ ꝙ in concauo vnius elementi deficit virtus generatiua vnius elementi ⁊ incipit vtus gñatiua alteri⁹ elemẽti. nec ẽ incõueniens ꝙ in eodẽ sint cotrarie virtutes. vna vt deficiens ⁊ reliqua vt incipiens. quia contraria ſm esse imperfectum se compatiuntur in eodem. ⁊ sic concauum vnius elemeti est locus naturalis alterius elementi que sic incipiens continue perficitur ⁊ in centro elementi ẽ in esse completo ⁊ perfecto. Quarta soluta est ex dictis. Sequitur textus. Quoniam quidem corpori.

Querit̃ sexto vtrũ vltima spera sit in loco p accidẽs. scilicet per suas partes.

Arguitur ꝙ non. quia omne corpus est in loco eo ꝙ mouetur localiter. sed prima spera

que dicitur vltima quo ad nos mouetur loca-
liter ꝑ se primo. qꝛ sibi cõuenit primus motus
simpliciter. ergo vltima spera est in loco prio.
⁊ ꝑ se ⁊ non scd̃m accidens. Secũdo sic ꝑ-
tes cõtinui nõ diuise a toto nõ sunt ĩ loco nec
mouent̃ localit̃. nisi qꝛ totũ ẽ in loco ⁊ mouet̃
sed vltima spera est corpus cõtinuũ ergo ꝑ-
tes eius non sunt in loco nec mouentur locali
ter. ⁊ ꝑ cõsequẽs vltima spera non est in loco
per suas ꝑtes. Tertio sic partes cõtinui non
diuise nõ dicunt̃ esse in loco nisi in potẽtia pro
q̃to sunt indiuisibiles. ergo hmõi partes nõ
sunt ĩ loco nec actu nec potẽtia. ⁊ ꝑ cõsequẽs
vltima spera non est in loco per se nec ꝑ suas
partes. Ad oppositum arguit̃ per ph̃m. qꝛ
celũ est in loco ꝑ accidẽs vt habꝫ tertio. ⁊ nõ
per hoc ꝙ sit in aliquo subiecto per qd̃ sit in
loco. ergo per suas partes. qꝛ vt dictũ est pri-
us tm̃ sũt duo mõi essendi in loco ꝑ accidẽs.

Pro responsione sciendum est
primo ꝙ postq̃ ph̃s diffiniuit locũ cõsequent̃
ex eius diffinitõne ostẽdit q̇d dicatur esse ĩ lo
co ⁊ quid nõ ⁊ quot modis aliquid dicat̃ esse
in loco vbi dicit ꝙ illud corpꝰ cui cõuenit ali-
qd̃ corpus extra cõtinẽs est ꝑ se in loco cũ lo-
cus sit terminus corꝑis cõtinentis. sed corpꝰ
cui nõ adiacet aliqd̃ corpꝰ ex̃ cõtinẽs ipm̃ mi
nime est in loco. ⁊ hoc scd̃m se totũ vt si aqua
esset hmõi sic ꝙ nullũ esset corpus extra ipam
sed ipsa esset totũ vniuersuꝫ ipsa solũ esset in
loco per suas ꝑtes. qꝛ scd̃m se totaꝫ non mo-
ueretur sic ꝙ tota simul mutaret locũ. sed mo
ueretur ꝑ suas partes. ⁊ simile est de toto vni-
uerso. qꝛ scd̃m se totũ nõ mutat locũ. sed ꝑtiũ
eiꝰ quedã mouent̃ circularit̃. ⁊ q̄dã recte qua
rũ quedaꝫ mouẽtur sursuꝫ ⁊ quedã deorsum.

Sciendum est secũdo ꝙ huius
ꝙ est esse totũ in loco due ponũtur diuisiones
Pria est ꝙ q̄daꝫ sunt in loco scd̃m potẽtiaꝫ si
cut partes continui que nõ sunt actu diuise a
toto. Alie vero scd̃m actũ vt partes actu sepa
te a toto cõtinuo. Secũda est ꝙ entiũ in loco
q̄dã sunt ꝑ se ĩ loco vt corpꝰ mobile localit̃ vł
scd̃m augmentũ excepto tamẽ celo qd̃ nõ cõ
tinet̃ in alio. Alia vͦo sũt in loco scd̃m accidẽs
vt aĩa centrũ. qꝛ aĩa solũ est in loco ꝑ cõposi-
tũ in quo ẽ. centrũ vͦo est ĩ loco ꝑ suas ꝑtes q̄
sunt quodãmõ in loco. est tñ difficultas de vlti
ma spera cum nõ habeat corpus vltra se qua
liter dicatur esse in loco.

Sciẽdum est tertio ꝙ de ista du
bitatõne lꝫ multe fuerint opiniones ph̃orum. ta
mẽ sunt due magis apparẽtes. Prima est A
uerrois dicẽtis ꝙ vltima spera est in loco ꝑ ac
cidens scꝫ ꝑ suũ centrũ. ⁊ hanc opinionẽ inse-
quit̃ Albertus cuius motiuũ est. qꝛ omẽ quod
hꝫ fixionẽ ꝑ alterũ dicit̃ esse ꝑ accidẽs in loco
ꝑ illud ꝑ qd̃ sic figitur qd̃ est in loco ꝑ se. ꝑꝫ
de clauo in naui. sed corpꝰ circulant̃ motũ hꝫ
fixionẽ ꝑ ĩmobilitatẽ sui centri circa qd̃ moue
tur. ergo vltĩa spera dicit̃ esse ĩ loco ꝑ accidẽs
ꝓ q̃to centrũ circa qd̃ versat̃ hꝫ ꝑ se esse in lo
co. ꝙ aũt inferiores partes spere habeãt locũ
ꝑ se quo cõtinẽtur a supiorib' hoc sibi accidit
ex ordine earũ adinuicẽ. qꝛ nõ est necesse nec
de rõne corporis circular̃ moti ꝙ habeat lo
cũ in quo moueat̃. sed soluꝫ circa quẽ vt dicit
Auerrois. Et si quis dicat si vltimũ celũ est ꝑ
accidens in loco sequit̃ ꝙ mouet̃ per accidẽs
⁊ ita motus ꝑ accidẽs est prior motu ꝑ se qd̃
est incõueniens. Rñdet Auerrois ꝙ in motu
circulari nõ requiritur ꝙ corpus mobile circu
lariter sit per se in loco licet hoc bene req̇rat̃
ad motũ rectũ. ⁊ rõ huius est qꝛ motus circu-
laris nõ est ad locũ sicut est rectus. sed ẽ cir-
ca locũ. Sed hec opinio videt̃ esse contra di-
stinctõeꝫ ph̃i quã prius posuit de hoc ꝙ est eẽ
in loco ꝑ accidẽs. qꝛ solũ aliq̇d dicit̃ eẽ in lo-
co ꝑ accidẽs vł sicut ꝑs in toto. vel sicut acci
dẽs in subiecto. ⁊ nõ per h' ꝙ aliq̇d extrĩsecuꝫ
rei sit ꝑ se in loco. cũ ergo centrũ vltĩe spere sit
oĩo extrĩsecũ sequit̃ ꝙ vltĩa spera nõ dicit̃ eẽ
in loco ꝑ alterũ siue ꝑ accidẽs ꝑ suũ centrum.
Alia est opinio Themistij dicẽtis vltimam
speram esse in loco per suas partes. Et hanc
opinionem prosequitur doctor sanctus.

Pro cuius declaratõe scienduꝫ
est quarto ꝙ vt prius dictum est non quereretur
locus nisi propter motum. ideo demonstrat
Aristoteles locũ esse per hoc ꝙ corpora sibi ĩ-
uicem succedunt in eodem loco. ⁊ ita licet lo
cus non sit de necessitate corporis inq̃tuꝫ cor
pus est. est tamen de necessitate corporis inq̃
tum localiter mouetur. ergo alicui corpori lo-
caliter moto necesse est assignare locũ eo mo-
do quo in motu cõsequitur successio diuersoꝝ
corporum ⁊ in eodem loco. ⁊ ideo in his que
mouentur recte. qꝛ duo corpora succedũt sibi
inuicẽ in eodẽ loco scd̃m totũ. ergo necesse est
corpus quod mouetur motu recto ꝙ sit scd̃m

se totum in loco. sed in motu circulari licȝ totum mutet locuȝ rōne non tamen subiecto. nā totū permanet in eodē loco subiecto. sed mutat locū rōe tm̄. vt dicitur in sexto huiꝰ. sed ꝑtes mutant locū subiecto ⁊ rōne. iō i motu circulari attēditur successio in eodē loco nō totorū sed partiū eiusdē corꝑis. ergo corpori moto circulariter nō debetur locus ex necessitate scd̄m se totum sed scd̄m partes.

Tunc sit cōclusio prima vltima spera non est per se in loco. Patet qꝛ solum illud est per se in loco cui conuenit aliquod corpus extra se continens. sed extra vltimā speram non est aliud corpus continens. ergo ⁊c̄.

Conclusio secunda vltima spera est per accidens in loco id est ꝑ alterū ⁊ per suas partes. Probatur qꝛ ꝑtes vltīe spere ꝓ q̄nto circulares sunt ꝯtinent oēs se inuicē sic ꝙ vna cōtinetur inter duas ꝑtes. ⁊ similiter de qlibet alia q̄uis nō sint actu diuise a toto. ergo scd̄m tales ꝑtes prima spera est in loco. Itē omne corpus eo mō est i loco quo mouet̄ localiter. sed prima spera cū moueat̄ circulariter nō mutat locū subiecto scd̄m se totaȝ sed scd̄m suas partes soluȝ ergo sibi cōuenit locus scd̄m suas partes ⁊ hoc est esse in loco per alteruȝ. Ex predictis pȝ ꝙ celuȝ motū circulariter nō ē scd̄m se totū motū i loco cū nō habeat aliqd̄ extra cōtinēs ip̄m. sed omne in ip̄o cōtinet̄. ⁊ ꝓpter hoc centrū dicit̄ omne siue vniuersum. verūtamen celū non est locꝰ sed cōcauum eius. qꝛ locus est terminus corꝑis cōtinētis īmobilis. ⁊ ꝓpter hoc terra dicit̄ esse in aqua. qꝛ est in cōcauo eius ⁊ aqua in aere ⁊ aer in igne ⁊ ignis in celo ⁊ celū nō amplius in alio. Ex dictis in diffinitōne loci infert ph̄us solutōnes quarūdaȝ rōnuȝ prius ordinatarum ad ꝓbandū locū nō esse de quibꝰ prius patuit. Infert ph̄s insuper cām proprietatū loci. quaruȝ prima est ꝙ rōnabiliter omne corpꝰ naturale mouet̄ ad suum locū. cuius cā est ꝓpinquitas nature que est inter corpus cōtinēs ⁊ contētum. qꝛ talis est ordo corpoꝝ naturaliū scd̄m naturam qualis est ordo scd̄m situm. ita vt ꝓpinquiora fm̄ naturā sint magis ꝓpinqua scd̄m sitū in elemētis q̄ntum ad suas formas substātiales quas habent ex influentia primi locantis qꝛ q̄ntuȝ ad qualitates actiuas ⁊ passiuas nō habent proximitatē. sed magis cōtrarietatem. Secūda proprietas est ꝙ rationabiliter vnūqd̄ꝙ corpus naturaliter quiescit in suo ꝓprio loco. ratio huius est. qꝛ corpus cōtentum se habet quodāmō ad continēs sicut pars ad totū vt aqua se hȝ ad aerem ad modū ꝑtis ⁊ non solum scd̄m ordinē cōtinendi. sed etiam scd̄m gradū nature. qꝛ aqua se habet tāꝙ materia respectu aeris. ⁊ ita se habȝ in rōne partis. aer vero respectu aque habȝ rōem totius. ⁊ cōtinentis ⁊ pars naturaliter quiescit in suo continente. Ex predictis patet ꝙ locus est. ⁊ quid est. ⁊ que sunt proprietates eius. ⁊ etiam patent rationes suarum proprietatum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit̄ ꝙ lȝ celū ꝑ se moueat̄ localit̄ sic ꝙ mutet locū ꝑ suas ꝑtes. nō tn̄ sic ꝙ mutet locū subiecto scd̄m se totū. ⁊ iō non oȝ ꝙ scd̄m se totū sit per se in loco. Ad secūdaȝ dicit̄ ꝙ licet ꝑtes cōtinui nō diuise a toto nō sint actu in loco. sunt tn̄ scd̄m potentiā in loco ꝓquanto cōtinuū est diuisibile. Ad tertiā dicit̄ ꝙ lȝ celū scd̄m suū esse naturale nō sit diuisibile sic ꝙ actu per actionē nature possit diuidi. tn̄ fm̄ ꝙ est quantū ⁊ cōtinuū dicitur esse diuisibile.

Sequitur textus. Eodem autem modo.

Queritur septimo. vtrum ponēdū sit vacuū in rerū natura. Et arguitur ꝙ sic. qꝛ motꝰ localis est ergo vacuū est. ꝯsequētia tenet. qꝛ qd̄ mouet̄ localit̄ recipitur in loco pleno vl̄ vacuo. si scd̄m habet̄ intentū. si primuȝ duo corꝑa erūt in eodē loco. pari rōe tria vel quattuor. ⁊ in paruissimo loco poterit esse maximū corpꝰ qd̄ est ip̄ossibile. igit̄ ⁊c̄. Secūdo sic cōdensatio est possibil'. ergo vacuū est ponendū. ꝯn̄ tenet qꝛ in ꝯdēsatōe ꝑtes coherent ad īuicē qd̄ nō pōt fieri ꝑ plenū. ergo fiet ꝑ vacuū aīs pȝ. qꝛ doliū tm̄ recipit d̄ vino cū vtribꝰ q̄ntū sine vtribꝰ. ⁊ h̄ est ꝓpt̄ vinum in ꝯtactu ad vtres. ꝯdēsat̄ ⁊ p̄cipue si vtres sunt subtiles.

Tertio sic augmētatio fit aduenīete aliquo corꝑe qd̄ recipi n̄ pōt i plenū. qꝛ duo corꝑa sit̄ essent. ergo recipit̄ i vacuo. Quarto vas plenū cinere vl̄ farina tm̄ recipit de aq̄ q̄ntū si n̄ esset cineres. qd̄ nō fieret nisi eēnt aliq̄ vacuitates inter partes cinerum. ergo vacuum est.

In oppōitū ē Aristo. in textu

Pro quo sciendū est primo ꝙ postq̄ ph̄s determinauit de loco consequēter determinat de vacuo. qꝛ scd̄m ponentes vacuum idem sunt subo locus ⁊ vacuum. ⁊ rōne differunt. Et hanc considerationem de vacuo

oportet incipere vt phs habet primo accipiē-
do rōnes affirmandū vacuū esse que iam po-
site sunt secūdo accipiēdo rōes negandū va-
cuum eē. tertio accipiendo cōes opiōes de si-
gnificatōnib⁹ huius nomis vacuum ꝑ cuius
declaratōne.

Sciendum est secūdo ꝙ antiq̄
phi noluerūt ponere vacuū. ⁊ de facto posuerūt
nō esse. sed in hoc peccabāt. q: nō arguebant
vlr cōtra positōem ponentiū vacuū esse. ꝧ so-
lū ꝑticularit̄ ostēdēdo ꝙ aer aliq̄d est. ⁊ ꝑ cō-
sequēs plenū aere nō est vacuū. ⁊ lꝫ hoc sit ve-
rū. tm̄ cōtra ponētes vacuū ꝑ h̄ sufficiēter non
posset cōcludi vacuū nō esse. q: nō seq̄tur ple
nū aere nō est vacuū. ergo vlr vacuum nō est.
ideo debuissent oñdisse vlr ꝙ nō sit aliquod
spaciuꝫ sine sensibili corpore. Qꝛ autē aer ali
quid sit īmo ꝙ sit fortis sic ostēdebāt duplici
experiētia. Prima est. nā cū videmus vtres ae
re repleri magnū pōdus sustinet. qd̄ nō esset
nisi aer aliquid esset ⁊ esset fortis. Secunda
experiētia est de clepsedra aqua repleta cui⁹
si obstruat̄ foramen n̄ cadet aqua ꝑ foramia
inferiora. ⁊ hui⁹ cām dicebāt esse aerē interi⁹
existētē ⁊ aquā sustinētē. ⁊ sic cōcludebant
ꝙ aer aliq̄d est ⁊ fortis. ḡ plenū aere nō ē va
cuū. Et ex pricipio vlr cōcludebāt vacuū nō
esse qd̄ tm̄ ex hoc sufficiēter nō cōcludit̄. ꝧ po-
nētes vacuū ꝓ maiori ꝑte extimabāt aerē ni-
hil esse que quidem extimatio maxime eos in
duxit ad ponendum vacuum.

Sciendum est tertio ꝙ ponētes
vacuum esse reduci possunt ad tres opiōes.
Prima est ponētiuꝫ vacuū esse quoddā spaci
um īter latera ꝯtinētis separatū a corꝑibus ⁊
receptiuū corpoꝝ. Et ꝓ ista opiōe est pria rō
āte oppositū. Etiam aliud motiuū erat. q: isti
credebāt aerē nihil esse. Secūda fuit ponēdū
vacuum eē spaciuꝫ imbibituꝫ corꝑib⁹ natura-
libus ad moduꝫ ꝑuoꝝ foraminū sicut spōgia
vl pumex. Et sic posuerūt Democrit⁹ ⁊ Leusi-
pus. Ponebat em̄ Demo. ꝯponi corꝑa ex inf̄i
tis athomis ⁊ intermedia illoꝝ athomoꝝ di-
cebat esse quasdā vacuitates quas poros ap
pellabat. iō dicebāt oīa corꝑa cōponi ex plēo
⁊ vacuo. ⁊ sic posuerūt vacuū corꝑib⁹ ībibituꝫ
ad saluādū rarefactōeꝫ ꝯdēsatōeꝫ augmēta-
tōem ⁊ diminutōeꝫ ⁊ nutritōem scd̄m tres vlti
mas rōes āte oppositū. Tertia opīo fuit pita
goricoꝝ nō naturalit̄ loquētiū de vacuo q̄ di-
cebāt vacuū eē spaciū magnū īfinituꝫ vltra ce
luꝫ qd̄ credebāt eē magnuꝫ aīal qd̄ suo āheli
tu vl respiratōe tale vacuū trahit ⁊ ex suo fla
tu corꝑa hui⁹ mūdi adiuicē distiguit ⁊ seꝑat.
ita vt vacuuꝫ sit q̄dā distictio ⁊ seꝑatio ꝑtiuꝫ
vniuersi. ⁊ h̄ distictio nō pōt fieri ꝑ plenuꝫ. q:
ille ꝑtes eēnt cōtinue. iō oꝫ ꝙ sit qd̄dā vacuū
⁊ q: pria distictio scd̄m pitagoricos īuenit̄ in
numeris. iō ponebāt prio vacuuꝫ in numeris
distinguēs vnaꝫ vnitatē ab alia vt numer⁹ sit
cōtinuus. sed q: isti nō naturaliter. sed equiuo
ce locuti sunt de vacuo appellātes reꝝ disti-
ctōeꝫ vacuū. iō hāc opiōem inferi⁹ nō ꝓsequi
tur Aristo. sed tm̄ nō duas primas.

Pro quo sciēdum quarto ꝙ ad
vidēduꝫ significatōem hui⁹ nois vacuuꝫ. ali
q̄ antiq̄ ipm sic diffinierūt. vacuuꝫ ē ī quo nihil
est. ⁊ q: scd̄m eos om̄e ens ē corp⁹. iō conclu
debāt ꝙ vacuuꝫ ē ī quo nulluꝫ ē corpus. ⁊ q:
tm̄ credebāt om̄e corp⁹ esse tāgibile ⁊ om̄e ta
le eē graue aut leue. vlteri⁹ silogisant ꝙ vacu
um ē in quo nihil ē graue aut leue. sed q: scd̄ꝫ
istas descriptōes oporteret cōcedere punctū.
eē vacuum. q: ī puncto nihil ē graue aut leue.
iō superaddit locuꝫ illis descriptōibus dicēs
ꝙ vacuum est loc⁹ nō replet⁹ corpore apt⁹ na
tus tamē repleri. Et si q̄ratur si ī aliquo spa
cio sit color vel son⁹ ⁊ nō aliud corpus an sit
vacuum. Rñdet phs ꝙ si illud spaciū possit
recipe corp⁹ adhuc est vacuuꝫ. ⁊ si nō mime
diceret̄ vacuuꝫ. Alia fuit descriptio vacui ꝧm
Platonē ꝙ vacuuꝫ est in quo non est h̄ aliq̄d
nec aliqua substātia corporea. q: scd̄m ipsum
materia est loc⁹ forme ideo materia siue for-
ma que quidem forma dat eē hoc aliquid de
bet dici vacuuꝫ. ꝧ hec opīo improbat̄. q: ma-
teria nō est seꝑabilis a rebus. ꝧ ponētes va-
cuum req̄runt ipsum sicut aliquid seꝑabile.

Istis notatis sit cōclusio p̄ma.
Ad phisicuꝫ ꝑtinet cōsiderare de vacuo si est
aut nō est. ⁊ si est q̄d est sic de loco. Pꝫ q: illa
q̄ habēt silem credibilitatē ⁊ fidē essendi ⁊ nō
eēndi ꝑtinēt ad eādeꝫ sciam. ꝧ scd̄m ponētes
vacuuꝫ loc⁹ ⁊ vacuū sunt hmōi. q: ponunt va
cuum esse quendam locuꝫ vel vas quod quā
do continet corpus cuius dicitur receptiuum
dicitur plenum. ⁊ quando est priuatuꝫ corpo-
re dicit̄ vacuum. ⁊ sic scd̄m ipos ideꝫ sunt sub
iecto vacuum plenum ⁊ locus. sed differunt
scd̄m esse ⁊ rationem.

93

Cōclusio secūda. nō est ponen- dū vacuū in rerū natura. Probat̃: q2 si eēt po nendū vel esset spaciū a corpibus sepatū vl' spaciū corpibus imbibitū vel spaciū infinitū extra celū. ß nullū istoꝝ est dicendū. q2 si po- nat̃ vacuū erit locus priuatus corpe. loc9 aūt est termin9 corpis cōtinētis. ⁊ nō est spacium nec sepatū nec insepabile vt ꝑus ostēsū ē. Se- cūdo q2 videmus ad sensū corpa hui9 mūdi naturalr̃ refugere vacuū. Videm9 etiā descē- dere grauia ⁊ leuia ascēdere vt vacuū nō sit in vniuerso. Tercio corpa hui9 mūdi indigēt necessario corpe celesti ad suā ꝯseruationē. ß hec virtus cū sit accidens nō est sine subiecto ḡ oportet illa corpa ad inuicē esse cōtigua et sine interpositione vacui

Ad rationes ante oppositum. Ad ꝑmā d2 ꝙ mobile localiter recipit̃ i locū plenū. ß cū ingredit̃ locū corpus ꝑexistens ce dit et etiā q̄nq3 fit condensatio. Vñ sic isti arguebāt ex ista cōditionali si motus est va- cuū est a positione antecedētis ad positionē ꝯsequentis vacuū esse. ita ex ead̄ destructiōe ꝯsequentis ad destructionē antecedētis Mel lissus arguebat motū nō esse: si motus est: lo cus est. ß vacuū nō est ḡ motus nō est. ⁊ silr̃ de motu vniuersali non habet apparentiam q2 ꝯtingit plenū alterari nec etiā ad saluādū motū localē oportet ponere vacuū vt dictū est. Ad secūdā dicēdū ē ꝙ ad saluandum rarefactionē ⁊ ꝯdensatōnez nō oportet pone re vacuū. q2 fiūt ꝑ quādā alterationē ꝑ quam materia fit sub maiori vl' minori q̄ntitate q̄ꝑ ꝑ us fuit. Ad terciā d2 ꝙ augmentū ⁊ nutri- mentum in augmentatōne ꝑmo recipit̃ in lo cū plenū. ß corpus ꝑexistēs cedit in aliū locū vel cōdensat̃ ⁊ in termino augmēti fit exten- sio ꝑtiū formarū q̄n cōuertit̃ nutrimētū i sub stantiā aliti ideo nō fit augmētatio sine alte ratione. Ad quartā d2 ꝙ vas plenū cineri- bus tm̄ recipit de aqua q̄ntū sine cineribus. ß nō ē ꝓpt̃ vacuū ibi exñs. ß ꝓpter tres causas q̄ cōiter assignant̃. Prima est subtilitas vtri- usq3 ex q̄ sumit̃ subtilis cōmixtio ⁊ facil'. Se cūda ē porositas aeris repleta q̄ recedit. Ter cia est q2 ꝓpter siccitatē cineꝝ magna ꝑs aq̄ consumitur. ideo si cōprimatur cinis nō tm̄ ex ibit de aqua q̄ntum absorbuit. Sequitur te xtus. Quoniā aūt nō est vacuum.

Querit̃ octauo vtrū3 ad saluan- dum motum ponendū sit vacuum. Et ar- guit̃ ꝙ sic. locus est causa motus naturalis. ß nō est causa ei9 inq̄ntū plenus est. q2 corpus ꝑ existens in loco nō dat sibi rationē cause mo- tus. ergo inq̄ntū est vacuus. ⁊ ꝑ ꝯsequēs va- cuū est causa motus. ergo ad saluandū motū ponendū est vacuum. Secūdo sic. sicut se h3 carentia forme in materia respectu mutati onis formarum, ita se h3 carētia corpis in lo co respectu mutationis corpis que succedunt in eodē loco. ß carētia forme in materia est cā mutatiōis formaꝝ quia sine ipa nō fieret mu tatio. ergo silr̃ carentia corpis in loco est cau sa motus corpoꝝ. ß illa carentia est ip3 vacu um. ergo vacuum est causa motus. Ad op positū arguit̃ ꝑ p̄hm in textu.

Pro responsiōe sciēdum est pri mo. ꝙ postq̄ p̄hs posuit opinionē antiquorū de vacuo ⁊ quid noīe vacui significat̃. ꝯñr in- quirit veritatem improbando opiniones po- nentiū vacuum esse. ⁊ primo improbat opini onē ponētiū vacuū esse spaciū a corpibus se- paratum. et deinde illam q̄ dicebat vacuū eē corporibus imbibitū. ⁊ q2 ponētes vacuum esse spaciū sepatum ad ponēdum hoc moue bant̃ vt esset causa motus localis tanq̄ illud in quo est ꝑ qd̄ posset fieri motus eo ꝙ vacuū cedit ⁊ nō resistit mobili. ido Aristoteles hāc opinionē destruit primo ex ꝑte motus. secun- do ex parte velocitatis ⁊ tarditatis in motu vt videbitur in sequenti.

Tunc sit cōclusio prima. vacu- um nō est causa motus nec ad saluandū mo tū ip̄m est ponendū. Probat̃ sic sex rōnib9 textus. Prima est si vacuū sit causa alicuius motus maxime est causa motus localis. vt ḡ ipi dicebāt erit principiū motus localis. ß hō nō. quia oīe corpus naturale habet motu3 naturalē ad aliquē determinatū locū ẜm ei9 ꝓpriā naturā vt ignis sursum ⁊ terra deorsu3 ergo natura cuiuslibet corporis est causa sui motus localis ⁊ nō vacuū Secūda ratō ē oē corpus naturale mouetur naturaliter ad suū locum naturalem. ⁊ naturaliter in eo quiescit ꝓpter naturalē ꝯuenientiā quā h3 cū ipo. ⁊ re cedit a loco nō naturali ꝓpter disconuenientiā ß vacuū cū sit eiusdē rōis in oib9 suis ꝑtibus si ponat̃ nō h3 aliquā naturam ꝑ quā3 possit ꝯuenire aut discōuenire cū aliquo. ergo corp9 in vacuo positum non mouebitur. vel si mo-

neat̃ oportebit ꝙ simul ad quālibꝫ ꝑtē vacui moueat̃ cū non magis cōueniat cū vna ꝑte ꝙ̄ cū alia. ſ; h̄ est impossibile. igit̃ ⁊ ista eadē rō valet ꝯtra illos qui ponūt locū esse spaciū sepatū. Tercia rō si vacuū sit ē eiusdē potētie ⁊ virtutis in oībus suis ꝑtibus. ḡ mobile ī eo positū equaliter ab omī ꝑte vacui trahet̃. ⁊ ꝑ ꝯn̄s oporteat ꝙ ꝑpetuo maneat immobile. ⁊ etiā ista rōne aliq̄ assignant cām q̇etis terre in medio mūdi qꝛ ab oī ꝑte eq̄lr̃ ad centrum trahit̃. Quarta rō oīs mot⁹ ē naturalis vl' violentus. ⁊ qꝛ oīs motus violentus ē declinatio a motu naturali ⁊ fit in mobili ꝯtra inclinationē ad motū naturalē. sequit̃ ꝙ si ī vacuo nō possit esse motus naturalis. ḡ neq; violentus. Minor pꝫ qꝛ oīs motus naturalis ē ad aliquā differentiā positōnis. ⁊ diuersoꝝ corpoꝝ motus naturales sunt ad diuersas ꝑtes loci naturalis. ſ; in vacuo nō est aliq̄ natural' differētia positōis ꝑtiū ad inuicē. ḡ nō pt̄ eē causa motus naturalis ſ; magis destruit motū. sicut eñ in infinito si esset nō esset sursū deorsū neq; mediū vt dictū est pri⁹. ita neq; ī vacuo. aliter tñ eēnt ista in infinito ⁊ in vacuo. qꝛ in infinito ista nullo modo repiunt̃ distincta nec ex natura rei nec quo ad nos. ſ; in vacuo si esset spaciū infinitū ista repirent̃ distīcta quo ad nos. ſ; nō ex natura rei. qꝛ vacuū hꝫ rationē ꝑuationis ⁊ nōentis. modo nōentis nulla ē differentia. ideo in vacuo nō repit̃ sursū deorsū ⁊ mediū ex natura rei differentia. Quinta rō. si vacuū eēt sequeret̃ ꝙ ꝓiecta post recessū a ꝑmo ꝓiciente nō mouerēt̃ ꝯn̄s est falsū ⁊ ꝯtra expientiā. ⁊ ptꝫ ꝯsequentia qꝛ cā motus ꝓiectoꝝ post sepationē a primo ꝓiciente ſm aliquos est antiparistesis q̄ est repcussio medij ad mediū. qꝛ mediū ꝑmo ꝑcussū a ꝑmo ꝓiciente vt imaginant̃ pellit mediū sibi ꝓpinquū ⁊ illud pellit aliud ⁊ sic ꝯn̄r quousq; cesset virtus violentie medio impssa. Et ſm alios cā illi⁹ mot⁹ ē mediū ꝑmo ꝑcussū a primo ꝓiciente cui est impssa virtus violentie a ꝑmo ꝓiciente qḋ mediū assistit defendendo ipm̄ ꝑcussū motu velociori ꝙ̄ sit natum moueri ſm naturā. ideo impellit motū naturalē ꝑcussi. sed si esset vacuū nullo istorum modoꝝ posset dari causa motus ꝓiectorum. quia in vacuo nō esset mediū. ergo si eēt vacuum non esset causa motus. Sexta rō si poneret̃ vacuū non esset assignare causā quare mobile magis moueat̃ ad vnam ꝑtē ꝙ̄ ad aliam. nec etiā quare magis quiesceret ī vna ꝑte ꝙ̄ in alia. ergo si quiesceret vbiq; quiesceret. ⁊ si mouet̃ vbiq; mouebit̃ quod est impossibile. antecedēs ꝯfirmat̃ quia antiqui dixerūt vacuū esse causā motus qꝛ vacuū cedit ipsi mobili. ⁊ nullo modo resistit. ergo cū ſm q̄libet partē equaliter cedat sequit̃ ꝙ si mobile incipiat moueri ſm q̄libet partē simul mouebit̃ vel simul quiesceret qḋ est incōueniens. ergo vacuum non debet poni causa motus. Ex quo sequit̃ ꝙ non est ponendū vacuum. qꝛ destructa causa destruunt̃ effectus. sed causa quare antiqui ponebāt vacuū esse est ad saluandū motum ⁊ vt esset causa rei. sed nō est causa rei. vt dictū est. ergo vacuū non est ponendum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad ꝑmā dicit̃ ꝙ locus nō est causa mot⁹ naturalis qꝛ est plenus vel quia sit vacuus sed quia mobile habet naturalem cōuenientiam cum loco naturali qui est generatiuus ⁊ conseruatiuus locati. Ad secūdā d̄r ꝙ carentia forme in materia non est causa mutatiōis formarū quia nihil influit ad talē mutationē sed bene dicit principiū vt dictum est in ꝑmo. Dicit̃ vltra ꝙ vacuū non est solum carentia vnius corꝑis in loco. quia sic oīs locus esset vacuus. ſ; d̄r vniuersaliter carentia cuiuslibet corꝑis. modo cū locus caret vno corpore est repletus alio. Sequit̃ textus. Accidit aūt dicentibus.

Querit̃ nono vtꝝ si esset vacuū

graue vel leue simplex in eo positum successiue ⁊ in tpe moueret̃. Et arguit̃ ꝙ sic. quia oē corp⁹ qḋ mouet̃ localiter prius trāsit spacium min⁹ se ꝙ̄ equale ⁊ equale ꝙ̄ maius. sed si esset vacuū ibi esset spaciū equale ⁊ maius ꝙ̄ graue in eo positū. ḡ graue ibi positum prius trāsiret spaciū equale ꝙ̄ maius. ergo successiue moueret̃ ⁊ nō ī instanti. Secūdo sic. ꝑus ⁊ posteri⁹ in motu causant̃ ex priori ⁊ posteriori in spacio ꝑ qḋ fit motus. ſ; si esset vacuum in eo esset prius ⁊ posterius. ⁊ ꝑ ꝯseq̄ns successio. Tercio sic. si ponat̃ totum vacuū spacium inter celum ⁊ terram ⁊ esset lapis in cōcauo celi vel ibi quiesceret vel descenderet non primū qꝛ tunc graue existens sursū ⁊ non ꝓhibitū ibi quiesceret qḋ est ꝯtra ei⁹ naturā. ergo lapis mouebit̃ deorsū. ⁊ nō in instanti qꝛ tūc seq̄ret̃ ꝙ in eodē instāti eēt ī pūcto sur-

ſum ⁊ in puncto deorſum ⁊ in quolibet puncto intermedio qđ eſt ↄtra imaginationem. g̊ mouebit̄ ſucceſſiue. ⁊ dět vltimū inſtans ipſi us ſurſū ⁊ pͥmū inſtans in quo eſt deorſū vel ergo ſunt idē inſtans vel diuerſa. ſi idem ſeq̄ ret̄ incōueniens illatū. ſi diuerſa int̄ cū quecū ꝗ diuerſa inſtantia ſit tempus inter medium ſequit̄ ꝙ mouebit̄ in tempore ⁊ ſucceſſiue.

Quarto ſic. in motu celi eſt ſucceſſio ⁊ tñ nō mouet̄ ꝑ mediū. g̊ etiam ſublato medio ⁊ poſito vacuo poterunt moueri ſucceſſiue gra uia ⁊ leuia ſimplicia. Quinto ſic dent̄ duo corꝑa rectaꝝ ſuꝑficierū ſm oēm partē coniū cta ⁊ ſubito diſtinguant̄ ſm quālibet partez aut ergo ſubintrabit aer omnē ꝑtem eque pri mo aut prius veniet ad vnā partē ꝙ̄ ad aliaz nō primū. qꝛ omē corpus prius eſt in loco ꝓ pinquo ꝙ̄ in diſtanti. g̊ oportebit dicere ſecū dū. ſcꝫ ꝙ in illo vacuo ſucceſſiue moueat̄. igi tur. Ad oppoſitū arguit̄ ꝑ pħm in textu.

Pro reſponſiōe ſciēdum eſt pri mo. ꝙ poſtꝙ̄ Ariſtoteles improbauit opinio nes antiquoꝝ ponentiū vacuū eſſe ſpaciū ex ꝑte motus ↄñr improbat eandē poſitionē ex parte velocitatis ⁊ tarditatis in motu. ⁊ gra tia huiꝰ pͥmo aſſignat duas cauſas ꝓpter q̄ſ aliqđ corpus velocius mouet̄. Prima in rari tate ꝓpter differentiā medij ⁊ denſitate. vt ſi ſint duo mobilia equalia in grauitate q̄ntitate ⁊ figura ⁊ vnū moueat̄ ꝑ aerem ⁊ aliud per aquā. primū velociꝰ mouebit̄ alio in illa pro portione in q̄ aer eſt ſubtilior aqua. Alia cau ſa eſt ꝓpter differentiā mobilis ſcꝫ in grauita te vel magnitudine vel figura. Circa primaz cauſā dicit pħs ꝙ mediū qñ fert̄ ↄtra mobile maxime impedit motū eius vt patet de mari aſcendente in fluuio ſi etiā q̄eſcat mediū adhuc impedit. ſ ſi moueat̄ cū mobili tūc iuuat motū mobilis ſicut fluuius qui fert nauē infe rius. ſ inter ea que impediunt motū illud me diū qđ eſt groſſius ⁊ nō faciliter diuidit̄ magis impedit.

Iſtis notatis ſit cōcluſio pͥma. ſi eſſet vacuū ⁊ ſucceſſio in motu veniret ex re ſiſtentia medij vt antiqui poſuerūt graue vł leue ſimplex in eo poſitū nō moueret̄ ſucceſſi ue ſ ſubito mutaret̄. Probat̄ rōnibus pħi Prima eſt. talis eſt ꝓportio motus ad motū in velocitate ⁊ tarditate qualis eſt ꝓportio medij ad mediū in denſitate ⁊ raritate ſuppo ſita eq̄litate mobiliū in q̄ntitate figura ⁊ vitu te vt ptꝫ ꝑ primā cauſam maioris velocitatꝭ motus prius poſitaꝫ. ſed ſpacij vacui ad ple num nulla eſt ꝓportio ſm quaꝫ vnū excellat aliud. g̊ motus facti ꝑ vacuū ad motū factuꝫ ꝑ plenū nulla eſt ꝓportio. ſ oīs motꝰ factꝰ ꝑ plenū fit in tēꝑe ⁊ omē tp̄us ad aliud habet certā ꝓportionē. ergo motus factus per vacu um fiet in nō tꝑe ⁊ ſubito. Maiorē huiꝰ rōis ꝓbat pħs ꝑ primā cauſā maioris ⁊ minoris velocitatis in motu prius poſitam. Minorē ſic ꝓbat quia omne excellens aliud continet illud qđ excellit ⁊ illud in quo excellit ipſum ideo nō dicimus ꝙ quatuor excellāt nihil. q̇a tunc continerent nihil ſed bene excedūt duo vel tria. ſ vacuū non ↄtinet plenū nec ecōtra ergo vacui ad plenū nulla ē ꝓportio ſm quā vnum excellat vel excellat̄ ab alio. Aliter for mat̄ iſta rō arguēdo ad impoſſibile. qꝛ ſi mo tus factus ꝑ vacuū habeat ꝓportionem ad motū factū ꝑ plenū ſic ꝙ in vtroq̄ fiat motꝰ in tꝑe. tūc cū omne tempus habeat ꝓportio nē ad aliud ſequit̄ ꝙ in equali tēpore fiet mo tus ꝑ plenū ⁊ ꝑ mediū vacuū. imo adhuc in minori ꝑ plenū ꝙ̄ ꝑ vacuū. ↄſequens eſt impoſſibile. ⁊ ptꝫ ↄſequentia qꝛ dět tempꝰ motus facti ꝑ plenū ⁊ motus facti ꝑ vacuū. ⁊ cū iſta duo habeant certam ꝓportionē ⁊ ponat̄ ꝙ tempus menſurans motum in pleno exce dat alterū tempus in certa ꝓportione vtputa in medietate ſubtilietur tūc mediū plenuꝫ in illa proportione tunc in illa proportione velocitabit̄ motus ꝑ plenū. ergo in eadeꝫ ꝓportione diminuet̄ tempus ⁊ ꝑ ↄſequens in equali tꝑe fiet motus ꝑ plenuꝫ ⁊ vacuū. ⁊ ſi adhuc ſubtiliet̄ illud mediū ſm medietatem ſequit̄ ꝙ in minori tꝑe in duplo fiet motus ꝑ plenū ꝙ̄ ꝑ vacuum. Sed contra iſtam rationem ſunt tres difficultates. Prima eſt qꝛ oīs motus habet velocitatē determinatā ex pro portione potentie motoris ad mobile ⁊ ſi nul lū ſit impedimētū ex parte medij. ergo ſi motꝰ fiat ꝑ vacuū adhuc habebit ꝓportionē in ve locitate ad motū q̇ fit ꝑ motū plenū. Antecedens ptꝫ dupliciter. pͥmo ſic. qꝛ motus celi a nullo impedit̄. ⁊ tñ in ipſo ē determinata velocitas ſm determinatū tp̄us. Secūdo ptꝫ ꝑ rōnē qꝛ ex hoc ꝙ in ſpacio ꝑ qđ fit motus eſt reꝑire prius ⁊ poſteriꝰ ita ⁊ in motu. Ex quo ſequit̄ motū eſſe in determinato tꝑe. Sed bene verū eſt qđ huic velocitati determinate ex

ꝓportione virtutis motoris ad mobile p̄t ali
quid substrahi ex aliquo impetu. ḡ non opor-
tet ꝙ ꝓportio. motus ad motū in velocitate
sit sicut ꝓportio impedientis ad impeditum
ita ꝙ si non sit aliqđ impedimentū ꝙ fiat mo
tus in vno tp̄e. ſ solū ſm illā ꝓportionē im-
pedientis ⁊ impediti sumit̄ retardatōis pro-
portio ad retardatū. ḡ posito ꝙ sit motꝰ ꝑ va
cuum nō sequit̄ ꝙ ille motus nō habeat pro-
portionē in velocitate naturali ad motū q̄ fit
per plenū. Ad hanc rōnē r̄ndit Auerrois ꝙ
velocitas ⁊ tarditas motus bn̄ ꝯsurgit ex ꝓ-
portione motus ad mobile. ſ oportet mobile
esse resistēs motui. sic̄ patiēs est ꝯtrariū agēti
Hec aūt resistentia pōt esse ex tribus. Primo
ex ꝑte situs mobilis qđ est in vno si habet re
pugnantiā ad sic̄ esse in alio situ. secundo na
tura mobilis. tercio ex ꝑte medij. Et hec tria
sunt accipiēda sic̄ vt vnū resistens. Pōt ergo
inueniri resistentia mobilis ad motorem ex ꝑ
te situs mobilis sicut est in corꝑibus celestibꝰ
vel ex ꝑte mobilis ⁊ medij simul. sic̄ est in cor
poribus aīatis. ſ in grauibꝰ ⁊ leuibus simpli
cibus subtracto illo qđ habet mobile a mouē
te scʒ ip̄a forma que est p̄ncipiū motus quam
dat generās qđ est mouens remanet sola ma
teria ex ꝑte cuiꝰ nulla est resistentia ad mouēs
Igit̄ relinquit̄ ꝙ in talibꝰ tota resistentia est
ex ꝑte medij. Sic ḡ in corꝑibus celestibus ē
differentia velocitatis motus ſm ꝓportionē
motoris ad mobile ⁊ ad mediū resistens. et
sic in talibus ꝓcederet obiectio p̄dicta scʒ ꝙ
remota retardatōne q̄ est ex ꝑte impedientis
adhuc remaneret determinata q̄ntitas tp̄is in
motu ſm ꝓportionē motoris ad mobile. sed
in grauibus ⁊ leuibus nō pōt esse retardatio
nisi ſm resistentiam medij. iō in ip̄is vt dicit
Auerrois bn̄ ꝓcedūt rōnes Aristo. Sed h̄ re
sponsio nō valet q2 in illis simplicibꝰ remota
forma quā dat generās adhuc remanet ꝑ in-
tellectū corpus q̄ntū qđ ex ꝑte sui situs habʒ
resistentiā ad motorē sic ꝙ nō pōt esse simul
in contrarijs sitibꝰ. Ideo aliter dicēdū ē ſm
Auicen̄. ⁊ doctorē sanctū ꝙ rōnes Aristo. nō
sūt intelligēde simplicit̄ tanq̄ demōstrantes
ꝙ in vacuo nihil possit moueri successiue sed
solū probant ꝙ in motu ꝑ vacuū nulla sit suc
cessio aut retardatio causata ex resistētia me
dij impedientis. Unde dicunt ꝙ duo sunt q̄
causant velocitatē ⁊ tarditatem in motu. Pri
mū est ꝓportio v̄tutis motoris supra ip̄m mo
bile ⁊ velocitas causata ex ista ꝓportione est
naturalis. Alia ē dispositio medij qđ ſm ma
iorē vel minorē densitatē pōt magis vel minꝰ
retardare motū vel velocitatē naturalē. ⁊ sic
ꝓportio medij ad mediū nō est ꝓportio mo
tus ad motū sed solū retardatōis ad retarda
tionē. remoto ḡ medio remouet̄ tardatio ex
ꝑte medij. ſ adhuc remanet velocitas natu-
ralis ex deēminata ꝓportione v̄tutis motoris
ad mobile Est tn̄ aduertēdū ſm sctm̄ Tho.
ꝙ rōnes ph̄i nō sūt demōstratiue simplr̄. sed
solū inductiue ad ꝯtradicendū positioni anti
quoꝝ q̄ hac de causa ponebāt vacuū vt non
ip̄ediret̄ motus ¶ Secūda difficultas ē q2 si
mediū plenū impediat motū vt dicit ph̄s. se-
quit̄ ꝙ in h̄ mūdo inferiori nullus esset motꝰ
pure naturalis eo ꝙ plenū non esset naturale
mediū motus. ſ magis vacuū qđ nō est impedi
tiuū eiꝰ. R̄ndet̄ ꝙ oīs motus naturalis inci-
pit a loco nō naturali ⁊ tendit in locū natura
lē. iō quousq̄ ꝑueniat ad locū naturalē nō ē
incōueniens si aliquid nō naturale ei ꝯiūgat̄
a quo tn̄ paulatim recedit. vn̄ mediū plenū
quodāmodo impedit motū ⁊ quodāmodo
iuuat. Impedit em̄ ꝓpter eiꝰ densitatē q2 re-
sistit sue diuisioni. ⁊ ꝓpter ꝯtrarietatē quā ha
bet ad mobile ꝑ quā debilitat̄ virtus motiua
mobilis. Sʒ iuuat ꝑ h̄ ꝙ quodāmodo est cō-
naturale mobili. ⁊ quāto mobile plus accedit
ad locū naturalē tanto mediū est sibi magis
ꝯnaturale ⁊ magis iuuat motū eiꝰ. ideo mo-
tus naturalis sꝑ ī fine intendit̄. ¶ Tercia dif
ficultas est q2 in corporibꝰ naturalibus ē raris
simū corpus vt ignis vel celū. ḡ nō sꝑ contin
git accipe corpus rariꝰ ſm q̄libet ꝓportionē
tp̄is ad tempus qđ tn̄ supponit dicta rō. R̄n
det̄ ꝙ non est de natura corꝑis mobilis in cō
muni ꝙ in corꝑibus sit determinata raritas.
ſ solū ex natura formarū naturaliū que requi
rūt in sua materia determinatam raritatem ⁊
densitatem. ⁊ quia in hoc libro considerat̄ de
corꝑe mobili nō cōtracto. iō ph̄s vtit̄ illa sup
positione que nō repugnat corꝑi mobili vt h̄
ꝯsiderat̄ ¶ Secūda ratio que sumit̄ ex causa
velocitatis ⁊ tarditatis in motu ſm ꝙ venit
ex parte mobilis. quia ꝑ equale spaciū mobi
le grauius velotius mouet̄ ceteris paribꝰ ⁊ in
habētibꝰ equalē contrarietatē illud quod est
maioris quantitatis adhuc velotius mouet̄
quia citius diuidit medium. ⁊ in habentibus
equalem q̄ntitatem ⁊ grauitatem illud quod

habet figuram magis dispositam ad diuidē-
dum motū vtputa rotundam vel acutā velo
cius mouet̄ eo ꝙ velocius diuidit mediū. ğ i
vacuo si esset nullū esset mediū quod diuide-
ret̄ ⁊ seq̄ret̄ ꝙ si fieret motus in illo oīa cor-
pora indifferenter mouerētur per ipm̄ eque ci
to qđ est ꝯtra imaginationē. Ex dictis est ma
nifestū ꝙ non est ponendū vacuū ad saluan-
dū motū. ⁊ probatio est ex ꝑte motꝰ ⁊ ex velo
citate ⁊ tarditate in motu. Tertio idem ꝓbat
pħs ex ꝑte vacui absolute ꝯsiderati tribus rō
nibus. Prima est si hoc mō ponat̄ vacuū spa
ciū separatū sequeret̄ ꝙ duo corꝑa possent es
se simul ⁊ ꝙ penetratio dimēsionū esset. cōse
quētia pꝫ. qꝛ si illo mō ponat̄ vacuū nō pote-
rit cedere corpori ingredīēti ipsū. qꝛ si cederet
hoc esset ꝑ motū. ⁊ nihil mouet̄ nisi corpus. ğ
dimēsiones vacui penetrarent̄ a dimēsionibꝰ
corporis ingrediētis. ⁊ cum duo corpora non
habeāt repugnātiā ad simul esse i loco nisi rō
ne suarū dimensionū. sequit̄ ꝙ si dimēsiones
corporis ⁊ vacui possunt esse simul sequit̄ ꝙ
duo quelibet corpora poterūt esse simul ⁊ etiā
tria. nec valet si dicat̄ ꝙ dimensiones vacui ⁊
corpus naturale ingrediēs nō habet repugnā
tiā scđm qualitates cōtrarias sicut alia corꝑa
ꝑ suas passiones ⁊ passibiles qualitates ha
bēt repugnātiā ī ideo non est simile de vacuo ⁊
corpore sicut de duobus corporibꝰ vel tribus
Hec euasio nihil valet qꝛ corpori nō debet̄ lo
cus rōne suaꝝ qualitatum nec sue nature nisi
scđm ꝙ cōtinetur sub suis dimensionibꝰ. ⁊ iō
ꝙ corꝑa nō possint esse simul nō est rōne suaꝝ
qualitatū. sed rōne suaꝝ dimēsionū nō pōt eē
diuersitas. si sint sil̄ i eodē situ. iō cū vacuū ha
beat tres dimēsiōes sic̄ corpꝰ sēsibile tūc si duo
corꝑa sensibilia non possint esse simul ita nec
corpꝰ sensibile pōt eē sil̄ cū vacuo. Secūda rō
omne corpus naturale habꝫ suas ꝓprias di-
mensiones. ergo ponēdo vacuū modo predi-
cto cum dimensiones vacui penetrent dimen
siones corporis ⁊ sint simul. ⁊ ꝑ consequens
ab eis nō distinguit̄. sequit̄ ꝙ propter dimen
siones vniuscuiusq꜄ corꝑis nō erit necesse po
nere locū tanq꜄ aliud a locato. Tertia rō si va
cuū esset alicubi in vniuerso deberet apparere
sed nusq꜄ apparet vacuū. ergo non est ponen
dum. ⁊ maxime a phisico qui nihil considerat
nisi cū motu ⁊ materia sensibili. Nec valet di-
cere ꝙ aer nihil est ⁊ ꝙ locus aeris sit vacuus
qꝛ lꝫ aer nō ꝑcipiatur visu tamen ꝑcipit̄ tactu.

Ad rationes ante oppositum

Ad vltimam dicitur ꝙ posito casu illo non es-
set possibile illa duo corpora ad inuicem sepa
rari eque prio scđm quālibet partē. sed opor-
tet ea separari primo scđm vnā partē ⁊ aerē
ingredi. ⁊ sic aer nō subito intraret sed succes
siue. vel dicitur ꝙ non contingeret illa adinui
cem separari. Alie solute sunt ex dictis.

Sequitur textus. Sunt autem quidem q̄
per rarum ⁊ densum ⁊c̄.

Queritur decimo vtrū sit ponē dum vacuū corporibus imbibitū naturaliter.

Arguitur ꝙ non. qꝛ necesse est condēsatio-
nē ⁊ rarefactionē fieri in corꝑibus. sed nō pōt
fieri rarefactio nisi per interpositionē quarun-
dā vacuitatū per quas magis distant adinui
cem partes plene q꜄ ante. nec pōt fieri cōden-
satio nisi per ingressū aliarum partiū in quas
dam vacuitates corporis. ergo ⁊c̄. Maiorē
probat pħs ex parte motus localis. quia nisi
fieret condensatio sequeret̄ ꝙ moto vno cor-
pore localiter totū vniuersum moueret̄. ⁊ sic
fieret cumulatio celi. patet cōsequētia qꝛ cum
aliqđ corpus tēdit in aliquē locū nisi fiat con
dēsatio corpus preexistēs cedet in aliū locū
⁊ corpus existēs in alio in aliū. ⁊ sic ad motū
cuiuslibꝫ corporis oportebit celū turbari. Se
cūdo ꝓbat eā ex parte gñationis. qꝛ cum ex
aqua fit aer. aer genitus est decuplo maior q꜄
erat aqua. ergo nisi alicubi fiat cōdensatio oꝫ
tm̄ de aere cōuerti in aquā aut ꝙ totū vniuer-
sum augeat̄ ⁊ ista sunt impossibilia. ergo im
possibile est condēsationē fieri. Secūdo sic in
corpore raro partes plus adinuicē distant q꜄
ante. ⁊ non per plenum. ergo per vacuum. er-
go ponēdum est vacuū corporibus imbibitū

Ad oppositum arguitur per philosophum
in textu.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postq꜄ pħs improbauit opinionē ꝑo
nentiū vacuū esse tanquā spacium separatū a
corporibus receptiuū corporū q̄ mouent̄. con
sequēter improbat opinionē ponentiū vacuū
corporibus imbibitū. Primo ponendo rōem
motiuā illius opinionis q̄ tacta est ante oppo
sitū. ⁊ secūdo eandē opinionē. ⁊ tertio soluen
do rōem eoꝝ. vbi ostēdit qualiter fit cōdēsa-
sio ⁊ rarefactio nō ꝓpter vacuū. ſ; ꝓpter alte-
rationē materie ꝑ quā mutatur de minori quā
titate in maiorem vel econtra fit.

Ubi sciendum est secundo ꝙ Ponentes vacuũ corpib⁹ ibibitũ dupl'r diuisi sunt. Quidam enim posuerunt infra corpora quasdã vacuitates loco ⁊ situ distinctas a ꝑtibus plenis ad modũ paruoꝝ foraminũ q̄s poros appellabãt ꝑ quas dicebant nutritionẽ. augmentationẽ. rarefactionẽ. ⁊ condensationẽ fieri. ⁊ hmõi opinionis fuerũt Democritus Xancus ⁊ Leulippus. Alij vo ponentes vacuũ corporibusn inbibitũ non posuerunt tales vacuitates loco ⁊ situ distinctas a partibus plenis ẜ posuerũt vacuũ esse quasdam dimensiones quas dixerunt penetrare ⁊ continere dimẽsiones corpis q̄ sunt ẜm ipos cause motus localis corpis. nõ eo modo quo posuit pma opinio. scʒ ꝙ vacuũ sit in quo ⁊ per qͦ corpora mouentᷓ. ẜ ꝑ hunc modum ꝙ tale spaciũ sit imbibituʒ defert corpus in quo est ad modũ quo secimu deferunt vtres corpora quibus replentur.

Sed ꝯtra primaʒ harũ opinionũ ponitᷓ ꝯclusio pma. nõ est ponendũ vacuum corporibus imbibitũ loco ⁊ situ distinctũ a partibus plenis. Ptʒ qꝛ h̄ modo ponere vacuum idẽ est sicut ponere vacuũ a corporibus separatũ qꝛ in illo ponuntᷓ q̄dam parua spacia. loco ⁊ situ distincta a partib⁹ plenis. ergo si nõ est ponendũ vacuũ a corporib⁹ separatũ vt prius probatũ est. sequitᷓ ꝙ nõ est ponendũ vacuũ in corporibus loco distinctũ a partibus plenis vt scʒ in corpe possint subingredi alique partes i illas vacuitates.

Cõclusio secũda. nõ est ponendũ vacuũ corporibus imbibitũ distinctũ a ꝑtibus plenis vt sit causa motus localis vt antiqui posuerũt. Probatᷓ quatuor rõnibus pbi. Prima est si h̄ modo ponatᷓ vacuũ sequitur ꝙ nõ erit causa omis motus localis. g̃ isti nõ sufficientᷓ assignant causaʒ cuiuslibet motus. antecedẽs ꝓbatᷓ qꝛ vacuũ ẜm ipsos est causa raritatis. ẜ omẽ rarũ est leue. ⁊ omẽ leue solũ sursũ mouetᷓ. g̃ vacuũ solũ erit cã motus sursum. Secũda rõ vacuũ ẜm ipos non ẽ causa motus sicut in quo ⁊ per quod aliquid mouetᷓ: ẜ quia vacuũ intrinsecũ corpori secuʒ defert ipm. g̃ oportet vacuũ h̄ modo posituʒ moueri ad motũ corporis. ⁊ omẽ localitᷓ motũ recipitᷓ in loco. ergo sequitᷓ ꝙ vacui interioris qͦ mouetᷓ deferendo corpus erit vacuum exterius in quo mouetᷓ. ⁊ cũ vacuuʒ sit locus sequitᷓ ꝙ loci erit locus. qͦ est inconueniens Tercia ratio si vacuũ sit causa motus sursum per h̄ ꝙ secuʒ defert corpus in quo est sequitᷓ ꝙ nõ erit assignare causam quare grauia deorsum mouentᷓ. Quarta rõ. si vacuũ sit causa motus sequitᷓ ꝙ q̄to aliquid erit magis vacuum tanto veloci⁹ mouebitᷓ. g̃ si totũ sit vacuum velocissime mouebitᷓ. ẜ hoc est impossibile. qꝛ quod est omnino vacuũ moueri nõ potest. quia nulla est ꝓportio mot⁹ pleni ad motum factũ per vacuũ.

Cõclusio tercia. cõdẽsatio et rarefactio nõ fiũt ꝑ additionẽ aut subtractionẽ materie. ẜ ꝑ alteratõeʒ q̄ mouetᷓ de minori q̄titate ad maiorẽ vel ecõtra. Pro cui⁹ ꝓbatione ponit pħs q̄tuor suppositões. Prima ẽ ꝙ est eadẽ materia ꝯtrarioꝝ. qꝛ ꝯtraria nata sũt fieri circa idẽ. Secunda. omẽ qͦ est actu ꝑ se fit ex eo qͦ est in potẽtia. Tercia. materia nũq̄ sepatᷓ ab vtroq; actu ꝯtrarioꝝ. licet ẜm rõnẽ alia sit ab ipsis. Quarta. eadẽ materia in numero successiue fit sub ambob⁹ contrarijs

Tũc arguitᷓ sic. materia ẽ eadẽ ꝯtrarioꝝ. ẜ magnũ ⁊ paruũ sũt ꝯtraria circa q̄titatẽ. g̃ ẽ eadẽ materia magni ⁊ ꝑui. ẜ cũ materia maneat eadẽ numero sub eijsdẽ ꝯrijs sequitᷓ ꝙ ẽ eadeʒ materia numero q̄ numeratᷓ de minori q̄titate ad maiorẽ. ⁊ sustinet rarefactionẽ et ecõtra. g̃ nõ fit ꝯdensatio partiũ ꝑ ingressum noue materie ꝑ vacuitates corpis. Nec rarefactio ꝑ abstractionẽ q̄rũdã ꝑtiũ ab alijs sed ꝑ alterationẽ. Secũdo probat pħs ꝑ tria signa. Primũ est si ex aqua fit aer. aer genit⁹ ẽ maioris q̄titatis q̄ erat aqua ⁊ ibi fit rarefactio. ẜ h̄ nõ ꝯtigit ꝑ additionẽ aut subtractõʒ ꝑtiũ materie. ẜ qꝛ materia existens sub minori q̄titate erat in potẽtia ad maiorẽ. ⁊ fit actu sub maiori. ⁊ ecõtra. q̄n ex aere fit aqua. Secundũ est q̄n ex min⁹ calido vel ex min⁹ albo fit magis calidũ vel magis albũ h̄ nõ est qꝛ i min⁹ calido fuerint aliq̄ ꝑtes nõ calide. vel ꝑ additionẽ ꝑtiũ calidarũ. ẜ ꝑ alterationẽ qua oẽs ꝑtes ducuntᷓ de potẽtia ad actũ maioris caliditatis. Terciũ est cũ ex maiori circulo fit minor circulus ⁊ ex minus curuo fit magis curuum. nõ fit ꝑ h̄ ꝙ in maiori circulo essent aliq̄ ꝑtes recte. ẜ qꝛ ꝑtes curue erãt in potentia ad maiorẽ curuitatẽ quã recipiũt sine additione noue materie. g̃ silr cũ ex dẽso fit rarũ ⁊ ex ꝑuo magnũ nõ ẽ ꝑ h̄ ꝙ in denso sit aliq̄ ꝑs nõ ꝯtra. vel qꝛ apponitᷓ noua materia. sed quia

materia condensata existens sub parua quãtitate erat in potentia ad maiorẽ ⁊ econtra ẽ in condensatione. Tercio ptꝫ qꝛ cõdensatio ⁊ rarefactio fiũt ꝑ alteratione ex effectibꝰ eorũ. qꝛ ad rarum sequit molle ⁊ leue q̃ causantur ꝑ alteratione. sed ad densum sequit graue ⁊ durũ. ergo signũ est ꝙ rarefactio ⁊ condensatio fiũt ꝑ alteratione qualitatũ naturalium. Sed si querat an rarefactio ⁊ condẽsatio sint motus. Dicit ꝙ nõ sunt motus per se. sed bene ꝑ accidens ꝓ q̃to annectunt alterationi. Rarefactio em̃ ⁊ condensatio ꝑ se sunt ad raritatẽ ⁊ densitatẽ q̃ sunt qualitates quarte speciei vel sunt positiones. ⁊ nec ad qualitates de quarta specie nec ad positiões potest ꝑ se esse motus vt inferius videbit.

Dubitat primo vtrũ rarefactio

sit augmentatio. ⁊ cõdensatio sit diminutio. Dicit ꝙ nõ. Primo qꝛ augmentatio ⁊ diminutio ꝑ se terminant ad q̃titatẽ. ꝫ rarefactio ⁊ condensatio terminant ad q̃litatẽ vel positionẽ. Secũdo in augmẽtatione ꝓprie dicta addit noua materia. ꝫ hoc nõ fit in rarefactione. ꝫ solũ partes variant in suis positionibus ⁊ qualitatibus. Tercio augmẽtatio ⁊ diminutio sũt ꝑ se motus. non autez condensatio et rarefactio.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicit concessa maiore negãdo minorẽ ꝙ sit cõdensatio ⁊ rarefactio ꝑ extractionẽ ꝑtiũ adinuicẽ vel ꝑ subingressũ earũ quasdã vacuitates. ꝫ ꝑ alteratione que imutatur qꝛ mutat materia de minori q̃titate ad maiorẽ. Ad secundã dicit ꝙ in raro ꝑtes plus distant q̃ ante. sed distantia maior nõ est per interpositionẽ vacuitatis. sed ꝑ extensionem materie. Seq̃t textꝰ. Cõsequẽs aũt dict]

Querit vndecimo. vtrum tempus

sit. Arguit ꝙ nõ rationibus textus. qꝛ impossibile est aliquid esse cõpositũ ex hijs que nõ sunt. sed tempus cõponit ex hijs que nõ sunt scꝫ ex p̃terito qd̓ non est plus ⁊ ex futuro qd̓ nondũ est tẽpus. Secũda ratio. cuiuslibet diuisibilis necesse est oẽs ꝑtes aut aliq̃s esse. sed tẽporis nulla pars est nec p̃teritũ nec futurũ. ergo tẽpus nõ est. Nec valet dicere ꝙ nũc sit pars tẽporis qꝛ omnis pars est mensurans totũ vt binarius senariũ: vel est componẽs tm̃ vt quaternarius respectu senarij: sed cũ nũc sit indiuisibile nõ potest mensurare tẽpus quod est diuisibile. nec est pars cõponẽs eius qꝛ nullũ continuũ cõponit ex indiuisibilibus. Tercia rõ si tẽpus est vel est idẽ nũc in toto tẽpore vel alterũ ⁊ alterũ. nõ secũdũ qꝛ due ꝑtes tẽporis nõ possunt esse simul nisi vna cõtineat aliã sicut mensis continet diez ⁊ dies horã. g̃ cũ in ipso nũc nihil cõtineat qꝛ ẽ indiuisibile sequit ꝙ duo nũc nõ possũt esse simul. ergo si sit alterũ ⁊ alterũ nũc in tẽpore oportet aduenientẽ vno nũc ꝙ p̄cedens corrũpat. aut ergo in seipso corrũpitur ⁊ sic simul esset ⁊ nõ esset. aut corrũpitur in nũc p̄cedente. sed hoc nõ quia illud non prius est. aut in posteriori ⁊ tunc vel corrũpit in mediato vl' in imediato. nõ secundũ. qꝛ nũc non sunt in mediato tẽpore. nec primũ. qꝛ cuz inter quelibet duo nunc sit tempus mediũ. ⁊ cũ in quolibet tempore sunt infinita nũc oportet primũ nunc esse cũ illis infinitis quod est impossibile. ergo nõ est alterũ et alterũ nunc in toto tẽpore. Nec põt dici ꝙ sit idẽ qꝛ cuiuslibet diuisibilis finiti oportet ad minus esse duos terminos. ꝫ nunc est terminus t̄pis ⁊ potest accipi aliqd̓ tẽpus finitũ. ergo sunt plura nũc in tempore.

Itẽ probat ꝙ non sit idem. illa dicunt esse sil' ꝫm tẽpus que sunt in eodẽ nũc. si ergo sit idem nunc manens in toto tẽpore sequit ꝙ ea que fuerũt vltra mille annos simul sunt cũ illis que fuerũt hodie. sed hoc est falsum. ergo nõ est tm̃ vnũ nũc in toto tempore. Ad oppositũ arguit ꝑ ph̓m in textu.

Pro responsione sciendũ est p̊

mo ꝙ postq̃ ph̓s in secũdo tractatu huiꝰ q̊rti determinauit de vacuo qd̓ ab antiquis ponebat eẽ ꝓpter motũ. ꝯñr in h̓ tercio ph̓s agit de t̄pe qd̓ est mẽsura motus extrinseca ⁊ licet satis manifestũ sit t̄ps esse qꝛ cũ motu qui est sensui manifestus sil' ꝑcipit tñ ꝫm tradita ab antiquis nõ est manifestũ q̃ sit natura tẽporis. uno ꝫm dicta ip̄orũ nõ solũ dubitare contingit quid sit ꝫ etiã vtrũ sit ens ideo bene se habet apponere si est vel nõ est ꝑ extraneas rõnes ⁊ sophisticas ab alijs positas ⁊ etiã ad inquirendũ quid sit tempus. ⁊ tales rationes ad inquirendum quid sit tempus posite sunt ante oppositum.

Sciendum est secũdo ꝙ de t̄pe

antiqui diuersimode opinati sunt. nã quidaz dixerũt ꝙ tẽpus est motus celi qui circulatio dicit. ⁊ mouebant qꝛ videbãt t̄pa quadaz cir

... bet ... guli cōstituebat aliū triā-
... ecā ... alia portē eius circuli ꝛ fiebat fi-
... ra sedecim laterū ꝛ totidē angulorū. ꝛ sic
faciebat donec habebat portiōes oēs circuli
diuisos. ꝛ figurā tot laterū ꝛ angulorū ꝙ eq-
renť circulo. Et tūc arguebat sic. quecūqȝ vni
ꝛ eidē sunt equalia illa inter se sūt equalia. sed
quadratū circuli ꝛ circulus sunt equales illi
figure multilaterū supra quadratū ꝛ īfra cir-
culū cōstitute. ģ quadratū est equale circulo.
Istā rōez nō hȝ soluere geometra. qꝛ lineam
negat esse diuisibilē in sp̄ diuisibilia qd̄ ē p̄n-
cipiū ī geometria. ꝛ sic pȝ respōsio ad q̄sitū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaȝ negeť p̄n̄tia ꝛ ad ꝑbationē dicit
ꝙ p̄ncipia sunt ita manifesta ꝙ eorū opposi-
ta non sunt ꝓbabilia. iō nullā hȝ viā phisic⁹
ad sua p̄ncipia. Silr̄ dicit ad secūdā ꝙ phi
sicus nō hȝ defendere sua p̄ncipia. sed dȝ ea
supponere. sȝ inq̄tū logic⁹ vel methaphisic⁹
potest ea defendere propter bonitatem do-
ctrie sic fac̄ p̄hs. Seq̄r tex. Sȝ cōueniēs. ꝛc̄.

Queritur septimo. vtrum sit

vnum ens ꝛ immobile. Arguitur ꝙ sic ratio-
nibus Pernenidis ꝛ Mellissi. Prīo sic qd̄
factum est habet p̄ncipium. ergo qd̄ non est
factū nō hȝ p̄ncipiū. sed ens nō ē factū. ergo
nō hȝ p̄ncipiū. ꝛ p̄ cōsequēs necȝ finē. erit ģ
infinitū. qd̄ aūt est infinitū est īmobile nō eīn
hȝ aliq̄d extra a quo moueatur. Itēȝ qd̄ est
infinituȝ est vnū: qꝛ si essent multa oporteret
aliquid extra illud esse infinitū. infinitū autē
est ens vnū infinitū ꝛ īmobile. Secūdo ar-
guiť rōne Pernenidis posita quīto metha-
phisice. q̄cquid est p̄ter ens est nōens. sed qd̄
est nōens est nihil. ergo q̄cquid est p̄ter ens
est nihil. sed ens est vnū. ergo q̄cquid est p̄e-
ter vnuȝ est nihil. ģ est tm̄ vnū ens. ꝛ ex hoc
cōcludebat Pernenides ꝙ esset īmobile cuȝ
nō haberꝫ a quo moueret̄ nec extra se a quo
moueretur. igiť. In oppositū est p̄hs in textu
reprobās hmōi opiones ꝛ soluēs hmōi rōes.

Pro responsione ad questionē

sciēdū est primo. ꝙ postq̄ p̄hs posuit opi-
niones p̄hoꝝ de p̄ncipijs rerū. hic cōseque-
ter disputat cōtra opiniōes falsas. ꝛ p̄mo cō-
tra eos qui nō naturaliter locuti sunt. secūdo
disputabit cōtra naturaliter loquētes ꝛ licet
ex ꝓprio habitu nō teneat̄ disputare nec pos-
sit soluere rōnes nō naturaliter loquentiū vt
dicit. vtile tm̄ est ad ꝓpositū disputare de hu-
iusmodi opinionibus. Et si nō est sciētie na-
turalis disputare de his opinionib⁹. pertinet
tamē ad p̄biam primā. ideo inq̄tum metha-
phisicus propter bonitateȝ rei disputabit cō-
tra huiusmodi opiniones.

Sciendum est secundo: ꝙ ad di-

sputandum contra hmōi opiniones Perme
nidis ꝛ Mellissi accipiēduȝ est vt dicitur in
tertu ꝙ illud qd̄ est. scilicȝ ens dicit̄ multipli
citer vt patet in quinto methaphisice.

Ergo est conclusio responsiua

ad. q. Non tm̄ est vnum ens infinitum ꝛ im-
mobile. Probatur. q̄a si sit tm̄ vnum ens vel
illud est substantia q̄titas vel qualitas vel
aliquod aliorum generuȝ. si sit substantia cū
substantia diuidatur in vniuersaleȝ ꝛ particu
larem. in primā ꝛ secundā. ꝛ iterū substantia
diuidatur in multas species querendū est. ģ
vtrum dicant omnia esse ens vnū. vt hominē
vnū. aut equuȝ vnū. aut animam vnam. ꝛ sic
de alijs substantijs. aut qualitatē vnā. vt ca-
liduȝ. aut vt albū. aut vt aliquod hmōi. mul
tum enim differt quodcūqȝ istoꝝ dicat̄. opor-
tet ergo ꝙ si ens sit vnū oportet ꝙ sit substā
tia ꝛ accidens simul aut substantia tm̄ vl̄ ac
cidens tm̄. si substantia ꝛ accidens simul: nō
erit vnum tm̄ sed duo. nec differt etiam. vtrū
substātia ꝛ accidens sint simr̄ in vno vel sint
sicut diuersa: qꝛ nunq̄ substantia ꝛ accidens
sunt vnū. Si vero dicatur ꝙ illud ens sit tm̄
accidens ꝛ nō substantia hoc est omnino im-
possibile. nā accidens sine substantia esse nō
potest. omnia enim accidentia dicūtur de sub
stātia sicut de subiecto. Et in hoc dicit sanct⁹
Thomas consistit ratio eorū. Si vero dicat̄
ꝙ sit tm̄ substantia sine accidente sequitur ꝙ
nō sit q̄titas vel qualitas. nā q̄titas est acci
dens. ꝛ hoc est contra positionem Mellissi
ponentis ip̄m ens esse infinitum: qꝛ cōsidera
uit ip̄m ens ex parte materie: qꝛ cōsiderabat
ens scd̄m ꝙ est factum vel non factum. ideo
ponebat vnum ens esse infinitum. sic ergo se
quit̄ ꝙ nō sit q̄tum. sequitur ꝙ nō est infini-
tuȝ. quia finitū proprie loquendo est in q̄ti-
tate. substātia eīn ꝛ qualitas ꝛc̄. hmōi nō di-
cūtur finita vel infinita nisi per accidēs. cū ģ
Mellissus ponat ens vnū infinitum nō pōt
ponere substātiā sine quātitate. sed si substā-
tia ꝛ q̄titas sint simul sequitur ꝙ non est tm̄

vnū ens nullo modo. ergo non potest esse verū ꝙ Mellissus dicit ꝙ ens est tantum vnuz ⁊ infinitū. ⁊ ista est prima ꝓbatio quā sumit ex diuisione entis in predicamenta. Secundā rationē ꝓponit ex parte vnius. q꞉ si omia sint vnū. vel sunt vnū ꝯtinuitate. vt linea vel corpus. vel vnū indiuisibilitate vt punctus. vel dicunt vnū sicut illa quoꝝ est vna ratio. diffinitiua sicut vasa ⁊ vinū dicit vnū: q꞉ istis tribus modis dicit vnū. Sz nullū istoꝝ potest dici. primo eñ non potest dici ꝙ oīa sint vnū ꝯtinuitate. quia ꝯtinuū quodāmodo est multa. omne eñ continuū est diuisibile in infinitum. ⁊ sic ꝯtinet in se diuersas partes. ideo qui ponit ens quoddam continuum mlta ponit multa nedū ꝓpter multitudinē partium sed etiam ꝓpter diuersitatē totius a parte et econtra. Secundo omnia nō possūt dici vnū indiuisibile. q꞉ quod est indiuisibile nō est q̄tum cum omnis quantitas sit diuisibilis. et si non sit q̄tū non erit quale fundatuz i q̄titate. si ergo non est q̄tum non potest esse finitū sicut dicit Mellissus. quia terminus indiuisibilis vt punctus non est finitus nec infinitus ideo habet textus ꝙ finitū et infinitū q̄titati ꝯueniūt. Nec potest dici tertium. scz ꝙ sint vnū ꝼm rationē diffinitiuā. q꞉ si hoc esset verū sequerent tria maxima incōuenientia. Primū est ꝙ ꝯtraria essent vnū ꝼm rationē ⁊ sic eadem ratio boni ⁊ mali. sicut posuit Eraclitus eandē rationē esse contrarioꝛum. vt habetur. iiij. Methaphisice. Secundū inconueniens est qđ sequeret ꝙ esset eadē ratio boni ⁊ nō boni. ⁊ q꞉ ad malū sequit non bonum. ⁊ sic sequeret ꝙ rō entis ⁊ nō entis esset. ⁊ sic sequeret ꝙ nō oīa entia essent vnū ens vt ipi posuerūt sed etiā essent non ens siue nihil. nā quecunq꞉ sunt vnum ꝼm rationē diffinitiuaz ita se habent ꝙ de quocunq꞉ p̄dicat vnum ⁊ predicat aliud. ⁊ ideo si ens ⁊ nihil sūt vnuz ꝼm rationē. sequit ꝙ si omnia sint vnū ens ꝙ omnia sunt nihil quod est absurdum. Tercium incōueniens est ꝙ si diuersa genera vt qualitates ⁊ q̄titates sint eadē ꝼm rationē. ⁊ hoc est inconueniens quod ponit. p. vt dicit sanctus Thomas cuz dicit in fine capituli tali ⁊ tanto. Et ꝓ declaratione haꝝ duarum rationū aduertendum ꝙ vt habet ph̄us. iiij. Metha. contra negantes principia non possumus adducere demonstrationē simplicit. quia ipsa sunt indemonstrabilia. sed bene possumus adducere argumentationē ad contradicendum que ꝓcedit ex hijs que supponunt ab aduersarijs que interdū minus nota sunt. ⁊ sic ph̄us in hac disputatōne vtitur pluribus que sunt minus nota q̄ hoc ꝙ est entia esse multa ⁊ non vnum tm̄.

Dubitatur primo. De motiuo aliquoꝛum philosophoꝝ posterioꝝ: qui conturbati fuerunt ꝓpter hmōi rationes ꝓpias

Ad quod dubiū dicit cū textu ꝙ aliqui fuerunt posteriores philosophi nescientes distiguere vnū qui pro in conuenienti maximo reputabant ꝙ aliquod idem sit vnuz ⁊ multa. sed ipsi conuicti rationibus illud tamen confiteri cogebantur. ideo dicit textus ꝙ posteriores turbati sunt ⁊ in dubitationem incidunt queādmodū Permenides ⁊ Mellissus. ideo ne forte ꝯtingeret hoc dicere ꝙ idem sit vnū ⁊ multa qđ et inconueniens videbat vtrisq꞉ ideo ponentes omnia esse vnum totaliter auferebant multitudinem. posteriores vō multitudinē conabant remouere ab omni illo qđ posuerant esse vnū. ideo Licofon auferebat hoc verbum est ⁊ dicebat ꝙ nō erat dicendū homo est albus sed homo albus. considerabat eñ ꝙ homo ⁊ album essent quodāmodo vnum alioquin album de homine non p̄dicaret. ideo videbat ei ⁊ suis ꝙ hec dictio est copula verbalis copularet duo. ideo ab eo ꝙ est vnum totaliter volens remouere mltitudinē dicebat ꝙ est non erat apponendū Sed ab alijs videbat imperfecta oratio ideo illud volētes corrigere mutabant modū loquēdi nō dicendo hō est albus ne denotaret aliq̄ multitudo. sed dicebant homo albatur q꞉ ꝑ hoc non denotabat aliqua res vt eis videbat. ⁊ nō dicebant homo est ambulans. ſ homo ambulat. ⁊ illud putabāt. nesciebant eñ discernere vtrū vnum ⁊ ens dicerent simpliciter vel mltiplr. qđ manifestū est quoniā illud quod est vnū vno modo ipsum etiā potest esse multa alio modo. sicut vnū subiecto potest esse multa ratione. puta albū ⁊ musicū ideo bene potest concludi ꝙ vnū vno modo sit multa alio modo. Contingit etiā ꝙ vnuz in toto ⁊ actu multa sit ꝼm partium diuisionē. vnde totū vnum in sua totalitate habet tm̄ partiū multitudinem in potētia. Quis ergo isti antiqui ad id quod est vnum subiecto ⁊ multa ratione aliq̄ mediū adinuenirēt auferentes hoc verbum est vel cum copulans

culatione reiterari sicut motũ celi. Alij dixerunt ꝙ tempus est pⁱma spera celestis. q꞉ oia sunt in tp̄e ⁊ oia sũt i pⁱma spera celesti. q꞉ celũ oia continet ğ spera celestis est tēpus. Alij dixerũt ꝙ tp̄s idē est ꝙ motus seu mutatio. ⁊ mouebant᷑. q꞉ nō ꝑcipit᷑ tempus sine motu. imo simul cũ motu ꝑcipit᷑. ergo tēpus est idem cũ motu. ⁊ in p̄n̄ti nō ponit Aristoteles differentiā inter motũ ⁊ mutationem. sed illud terminabit in quinto.

Istis notatis sit cōclusio prima

Ad philosophũ ꝑtinet determiare de tēpore Ptꝫ q꞉ ad pħm pertinet determinare ꝺ motu ꝫ tp̄s est mēsura motus. igit᷑ ⁊c̄.

Cōclusio secunda. tempus nō est motus q̇ dicit᷑ circulatio. Probat᷑ duplici rōne pħi. Prima est quelibet ꝑs tēporis ē tēpus. ꝫ quelibet ꝑs circulatōis celestis nō est circulatio. igit᷑. Secunda rō motus multiplicat᷑ ad multitudinē mobiliũ cũ sit ĩmobili vt in subiecto. ğ si essent plures pⁱmi celi ꝺm ponētes esse plures mundos sequeret᷑ ꝙ essent plures primi motus. ⁊ ꝑ ꝯsequēs essent plura temꝑa simul quorũ vnũ nō esset pars alterius. ꝫ hoc est ꝯtra naturam temporis. q꞉ nō possunt esse plura tempora simul nisi vnũ sit pars alterius.

Cōclusio tercia. tempus nō est spera celestis. Patꝫ q꞉ oñes ꝑtes sꝑe celestis sũt simul ꝑmanentes. sed partes tp̄is nō sit᷑ ꝑmanent. ğ tp̄s non est spera celestis: nec valet rō istoꝝ. q꞉ cōmittũt fallaciā equiuocationis. nā res sunt in spera celesti vt in loco ꝫ sunt in tꝑe vt in mensura motus ⁊ durationis ipaꝝ. cũ ꝯsequētia arguendo ex puris affirmatiuis in secũda figura nō valet.

Cōclusio quarta. tempus nō ē idē ꝙ motus seu mutatio q̄uis inter cetera ꝫ magis possit verificari. Probat᷑ in textu primo sic oīs motus est ĩ mobili ⁊ vbi est mobile. ⁊ iō multiplicat᷑ motus ad multitudinem mobiliũ. ꝫ tempus est vnũ ⁊ idē vbiqꝫ ⁊ apud oia. ğ nō ē motus. Secũdo sic. oīs motus est velox vel tardus ꝫ tp̄s nō est hmōi. q꞉ velox ⁊ tardũ tp̄e diffiniunt᷑ ⁊ terminant᷑. Dicit᷑ eñ velox quod in pauco tꝑe multũ mouet᷑ et tardũ ꝑ cōtrariũ. ꝫ tp̄s nec ꝺm suaꝫ q̄titatem nec qualitatem tꝑe determinat᷑ cũ ideꝫ nō sit mensura suipsius.

Cōclusio quinta. tempus nō ē sine motu. Probat᷑ quia tempus nō percipit᷑ sine motu. ⁊ cum motu percipit᷑ ergo non est sine motu. antecedens probat pħs. q꞉ cuꝫ homines nō percipiunt motũ ⁊ mutationem. nec in rebus exterioribus nec in suis corporibus nec in sua imaginatione nō videt᷑ eis ꝙ transeat aliquod tp̄us. sicut ptꝫ de hijs q̇ in Sardo sunt que est ciuitas Asie qui fabulose dicunt᷑ dormire apud heroas. id est apud deos. Animas eñ deorum defunctorum heroas vocabant ⁊ quasi deos colebant. vt animam herculis vel bachi. ⁊ ꝑ incantationes ĩ tali cultu aliqui insensibiles reddebant᷑ ⁊ tũc dicebantur dormire apud heroas. ⁊ ipsi excitati multa mirabilia ⁊ futura pronunciabant tales aũt ad se redeuntes non ꝑcipiebant tēpus quod preteribat. sed copulabant primũ instans in quo inceperant dormire cum vltimo in quo excitabantur. non percipientes tēpus medium: quia non percipiebant motuꝫ neqꝫ in alijs neqꝫ in seipsis ꝺm corpus vel ꝺm animam. ergo tempus non percipitur sine motu:

Cōclusio sexta tempus ē aliq̇d ipsius motus. Probat᷑ q꞉ tp̄s non est motus neqꝫ sine motu. ⁊ simul cum eo percipit᷑. ergo est aliquid ipsius motus. Ex quo sequitur correlarie ꝙ tempus est. patet q꞉ motus est. ⁊ tempus est aliquid ipsius motus igit᷑ ⁊c̄. qualiter autem se habeat tempus ad motum videbitur inferius.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaꝫ dicit᷑ ⁊ ad secundam ꝙ licet partes temporis non sint in esse ꝑmanenti sic ꝙ vna sit cum alia. tñ sunt in esse successiuo. Et hoc sufficit ad esse rei successiue. cuiᵘˢ esse consistit in quadam successione suarum partium

Ad terciā dicit᷑ ꝙ in toto tempore est vnuꝫ ⁊ idem nũc ꝺm substantiam. alterũ autē ⁊ alterum ꝺm esse. Et hoc magis declarabitur in octauo. Sequitur textus. Quid autem est tempus.

Querit᷑ duodecimo. vtrũ tēpᵘˢ habeat esse extra animam ⁊ non soluꝫ in aīa

Arguitur ꝙ non. prius et posterius in tempore non sunt simul ꝺm actum in reipsa sed solum in acceptione nostra. sed tempus constituitur ex priori et posteriori simul cōtinua-

tis. ergo tempus solū est in anima. Secūdo
sic tēpus est numerus. ⁊ causa numeri est ma
teria numerabilis vel aīa numerans. sed ma
teria numerabilis ꝑ temp⁹ nō est nisi prius ⁊
posteri⁹ in motu. ⁊ ista nō sunt in re extra ani
maȝ. ergo tp̄s qđ est numerus solū est in aīa
numerante. Tertio nos non ꝑcipimus tp̄us
vt habetur in textu nisi ꝑcipiendo motū in mē
te vel in aīa. hoc aūt nō esset nisi tēpus cōseq̄
reꝛ motū aīe. ergo tēpus est in aīa. Quarto
si tēpus inseq̄tur motū celi ⁊ esset in celo me-
diāte motu eius. tūc eodē mō esset tēpus in ce
lo. igiꝛ motus celi est in ipso sed motus celi ē
ī celo subiectiē ſm oēs ei⁹ ꝑtes. q꞉ oēs ei⁹ ꝑtes
siꝛ mouētur. ḡ plures ꝑtes tēporis simul eēnt
Quinto sic rōe Galieni. q꞉ si tēpus cōsequi
tur motū celi ⁊ nihil ꝑciperet de motu celi eti
am nihil ꝑciperet de tēpore. cōsequēs est fal-
sum. q꞉ multi sunt nihil ꝑcipiētes de motu ce-
li qui tamē ꝑcipiūt tēpus eo ꝙ ꝑcipiūt se mu-
tari vel scđm corpus vel scđm imaginationē
vel scđm intelligētie virtutē. ergo tēpus non
est in re extra aīam. sed solū in acceptōe nr̄a.
Ad oppositum arguitur. q꞉ tēpus est mēsu
ra motus. sed motus habet esse extra aīaȝ in
esse successiuo. ergo tēpus scđm suum esse suc
cessiuum habet esse extra animam.

Pro quo sciendū est primo ꝙ
propter rōnes factas ante oppositū multi so
lēnes ꝑhi vidētes ꝙ tēpus nō est vltima spe
ra nec motus eius vt ꝓbatū est. dixerūt ꝙ tē-
pus solū habȝ esse in aīa dicētes ꝙ cū mobile
est in trāsitu spacij de priori ad posterius aīa
capit ip̄m scđm ꝙ est āte ⁊ scđm ꝙ est post cō
parādo ante ⁊ post adinuicē. Et lȝ aū̄ ⁊ post
in re non simul remaneāt. tamen in anima cō-
parāte vnū ad alterum. ⁊ hec cōparatio qua
anima commēsurat transitum mobilis de pri-
ori spacio in posterius dicitur tempus. ⁊ sic tē
pus scđm istos soluȝ habȝ esse in anima. Vl
tra dicebant ꝙ tēpus nō est aliud ꝙ̄ cōgrega-
tio plurium momētoruȝ se habentium adinui
ceȝ scđm quādā successionē. iō dixerūt tēpus
non habere verā cōtinuitateȝ. sed scđm conti
nui pro ꝙ̄to illā cōgregationē facit aīa simul
accipiens illa momēta ⁊ cōparās vnū ad al-
terum. nā hmōi momēta in re ip̄a nō simul ꝑ-
manēt. ⁊ sic cōgregatio ip̄orū solū est in aīa.

Sciendum est secundo ꝙ Auer
rois ⁊ sui sequaces dixerūt tēpus ī primo mo
bili esse extra aīam. sed solū hoc est in poten-
tia. sed cōplementuȝ ⁊ suam actualitatem ca-
pit ab anima ⁊ in anima. ita ꝙ tēpus in reruȝ
natura non habet actualitatē essendi. cū sit cō
stitutū ex preterito ⁊ ex futuro. ⁊ cū preteritū
non sit in actu lȝ fuerit. ⁊ futurū nonduȝ sit in
actu sed solum in potentia. nec potest aliquis
imaginari aliquid existens in rerum natura đ
tempore nisi ipsum nunc tēporis indiuisibile
quod non est tēpus nec pars tēporis. ideo di
cunt isti ꝙ tempus non debet dici ens in rerū
natura nisi in potētia. ⁊ si habeat aliquā actua
litatē hoc est ab anima simul cōcipiente prete
ritum cum futuro ⁊ continuante ipsa adinui-
cem eo modo quo in continuo nature perma
nentis dicitur esse. ⁊ hanc sentētiam insequiꝛ
doctor sanctus de cuius mō loquendi in hac
materia videbiꝛ in fine huius tractatus. Sed
cōmunior est opinio Auicēne ⁊ Alberti dicē-
tiū ꝙ tp̄s habȝ esse in rerū natura in actu ētis
successiui qui est esse in fine seclusa oꝑatione
anime ⁊ consideratione.

Quibus notatis sit cōclusio pri
ma tp̄s habȝ esse extra aīaȝ in rerū natura ſm
actū successiuū qui solū est in fieri ⁊ ꝙ̄tum ad
suū actū. Primū ꝓbatur primo manifestū est
ad sensum motū esse extra aīam. q꞉ si nulla es
set aīa adhuc posset esse motus. ⁊ tēpus cōse
quiꝛ motū vt numerus ei⁹. ergo tēpus est ex-
tra aīam. Secūdo sic illud qđ est vera ꝙ̄ti-
tas cōtinua nō solū est ens in aīa. sed est ens
reale extra aīam. tēpus est hmōi igiꝛ. Tertia
rō si tp̄s esset in aīa solū. tūc esset passio aīe ⁊
nō mot⁹ phisici. q꞉ talis motus in aīa intelle-
ctiua nō reperiꝛ. ⁊ ꝑ cōsequēs motus ꝓprieta
tes ⁊ passiones cōtinui ⁊ discreti nō participa
ret Quarto sic numerus formalis quo res
numeraꝛ est in ip̄is rebus preter cōsideratōeȝ
aīe. ergo cū tēpus sit numer⁹ sequiꝛ ꝙ est in re
bus seclusa cōsideratōne aīe. si eīn aīa nō nu
merat nisi ꝑ vnitates formales quas reperit ī
rebus. similiꝛ si aīa nūꝙ̄ numeraret adhuc nu
merus esset in tēpore. q꞉ in motu pars p̄cede-
ret ꝑtē. ⁊ in ip̄o reꝑiret vnde possȝ fieri distin
ctio iter ꝑtes. vnde pars cōtra ꝑteȝ possȝ nūe
rari. Quinta rō prius ⁊ posteri⁹ numerata in
motu sūt ip̄m tēpus. si tēpus ergo esset in aīa
motus phisicus esset in ea. ergo aīa moueret
motu phisico. Sexta rō possunt esse diuerse
anime numerantes simul. ergo si tempus essȝ

tū anima inq̄tum numerat motū sequiť ꝙ es‑
sent plura tēpora simul. Septima rō cuꝫ aīa
similiter se habeat ad oēm motū consideran‑
dū sequiť ꝙ etiam tēpus similiter se haberet
ad omnē motuꝫ. sed hoc est falsum. qꝛ tēpus
primo est mensura motus primi mobilis. ⁊ ꝑ
ipsum est mensura aliorum.

Cōclusio secunda tempus q̄tū ad actum scđm eius qui est numerare motuꝫ eius ⁊ quo ad esse simul sub modo ꝑmanen‑
tis ⁊ q̄tum ad esse notū est in aīa. Probatur
qꝛ solū anima intellectiua numerat, ergo tem
pus quātum ad hoc quod est numerare actu
solū est in aīa. ⁊ etiā tēpus nō habet moduꝫ ꝑ
manentis nisi inq̄tum preteritū retinet cū fu‑
turo. ⁊ vniūtur simul ꝑ modum cōtinui. ⁊ hoc
solum fit in anima. qꝛ tempꝰ in rebꝰ habꝫ esse
successiuum etiā non est notuꝫ nisi per hoc qđ
est apprehensum ab anima tm̄.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā diciť ꝙ prius ⁊ posterius tēporis
vel motus nō simul sunt in esse permanenti ex
tra aīam. sunt tn̄ simul in esse successiuo que si
multas in hoc consistit ꝙ vna pars temporis
alteri succedit sine interruptōne. Sicut eīm ad
esse rei ꝑmanētis requiriť ꝙ sue ꝑtes simul ꝑ‑
maneāt. sic ad esse rei successiue requiriť ⁊ suf
ficit successio ꝑtis ad ꝑtem sine interruptōne.
verū est tn̄ ꝙ esse rei successiue pōt dici poten
tiale. qꝛ semꝑ est in potētia ꝑmixtū ⁊ suū esse
⁊ suū fieri ⁊ vna pars eiꝰ est in potētia ad suc
cessionē alterius. Ad secūdā diciť ꝙ duplex
est numerās scꝫ numerās effectiue ⁊ hoc ē ipa
aīa. ⁊ numerās formaliť. ⁊ hoc mō tps est nu
merās motuꝫ formaliť. qꝛ est nūerus quo aīa
nūerat ꝑtes motꝰ. iō aīa nō est causa tpis nisi
quantū ad esse notū ⁊ ad nūerare ī actu. Ad
tertiā diciť ꝙ cū motu percipimꝰ tēpus. sed h
nō cōtingit. qꝛ tēpus consequiť motū aīe nisi
quantū ad apprehēsionē. Ad quartaꝫ diciť
ꝙ motus duplices hꝫ partes. quasdā eīm ha
bet a magnitudine mobilis. qꝛ motus est di‑
uisibilis sicut ⁊ mobile. ⁊ de istis partibus cō
sequitur ꝙ simul sunt. alias habet ꝑtes ex pri
ori ⁊ posteriori in spacio ꝑ qđ fit motus que
sunt ꝑtes durationis. ⁊ haꝝ partiū tēpus est
mēsura. ⁊ sic ille sunt simul successiue. Ad q̄n
tā diciť ꝙ motꝰ celi. vno mō ꝑcipiť in se. alio
mō in suo effectu. vnde motꝰ celi qꝛ est prior
est cā alioꝝ motuū. ⁊ si nō esset non essent aliȷ̄
motus. iō motus celi in quolibꝫ alio motu ꝑ‑
cipiť. ⁊ ad talē ꝑceptionē requiriť collatio ef‑
fectus ad suā cām. ⁊ hoc mō incarcerati ꝑci‑
piētes quēcunq̄ motū cū illo quodāmō ꝑci‑
piūt motū celi ⁊ etiam tēporis.

Sequitur textus. Accipiendum autem.

Queritur tredecimo vtrum diffinitio tpis sit bene assignata. in qua dicitur tē‑
pus est numerus motus scđm prius ⁊ posteri
us. Arguiť ꝙ non qꝛ tēpus est quātitas conti
nua. ḡ tēpus nō est numerꝰ cū sit quātitas di
screta. Secūdo sic prius ⁊ posterius diffiniū‑
tur ꝑ tēpus. ḡ male diffiniť ꝑ ipsa. pꝫ cōsequē
tia. quia videtur committi circulatio in diffini
tionibus. In oppositū est pħs in secūdo
caplo huius tractatus.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̄ pħs disputatiue processit que
rendo de temꝑe an sit ⁊ quid sit. ꝯsequēter ve‑
ritatē determiat in vestigādo verā diffinitōeꝫ
tēporis pro cuius inquisitōne dicit pħs ꝙ vo
lentibus accipe quid sit tēpus accipiēdum est
quid sit motꝰ cām subiūgit. qꝛ simul cuꝫ motu
ꝑcipimꝰ tꝑs. quare seq̄tur ꝙ tp̄s ē aliq̄d motꝰ

Circa q̄ sciendum est secundo ꝙ licet tēpus sit mēsura cuiuslibet motꝰ phisi
ci. nō tamen eque primo. sed tēpus est in prīo
mobili mediāte motu eiꝰ. ⁊ sic primo ⁊ per se
est mēsura motꝰ primi mobilis. ⁊ qꝛ hmōi mo
tus in oībus motibꝰ ꝑcipiť sicut cā in respectu
ita etiā ꝑcepto quocūq̄ motu ꝑcipiť tp̄s. ideo
tempus est mensura omnis motus mediante
motu primi mobilis.

Scienduꝫ est tertio ꝙ omne qđ mouetur ex quodā termino mouetur in quēdaꝫ
terminū. ⁊ qꝛ motus localis priꝰ est. iō sequiť
ꝙ motus localis est ex quodā loco in quēdaꝫ
locū scđm quandā magnitudinē. Ex quo vlte
rius sequitur ꝙ sicut magnitudo scđm quā fit
motus localis est cōtinua. ita ⁊ motus factus
scđm ipaꝫ est cōtinuꝰ. ⁊ quātus est motus tm̄
tēpus esse videť. sed qꝛ tēpus cōsequiť motū
iō ex cōtinuitate motꝰ causať ꝯtinuitas ī tꝑe.

Scienduꝫ est quarto ꝙ non oīs motꝰ hꝫ cōtinuitatē a magnitudie spaciȷ̄ eo ꝙ
nō oīs motꝰ fit scđm talē magnitudieꝫ sed so
lū motꝰ localis. sed oīs motꝰ continuitatē hꝫ
ex fluxu forme nō interrupto fm̄ quē est motꝰ
Ex quo sequiť ꝙ motꝰ localis cōtinuitatē hꝫ

ex duobꝰ. Pŕio ex fluxu non interrupto ipiꝰ vbi ſm renouatōem ſitus ⁊ illud eſt ꝓximuꝫ ⁊ intrinſecū pn̄cipiū cōtinuans. Aliud eſt pn̄cipiū licet nō ſit proximū. ⁊ illud eſt continuitas ſpacij. niſi eñ ſpaciū eſſet cōtinuū fluxus ipſiꝰ vbi interrūperet. ⁊ illud eſt ſcðm fundamentū qđ mittit pħs ad venāduꝫ quidditatem tꝑis. ſcꝫ ꝙ motus localis cōtinuitateꝫ capit a magnitudine ſcðm quaꝫ fit motus. ⁊ tēpus quātitatē capit a motu. ⁊ primum fundamentū ponitur in primo notabili. ſcꝫ ꝙ tēpus eſt aliquid motus. qꝛ ſimul cuꝫ eo percipitur.

Scienduꝫ eſt quinto ꝙ magnitudo ſcðm quā fit motus localis eſt de numero habētium poſitionē in partibus. ideo cum motus localis fiat ſcðꝫ magnitudinē de priori in poſterius neceſſe eſt habere motū priꝰ ⁊ poſteriꝰ. ⁊ qꝛ tēpus ⁊ motus ſeinuicē cōſequūtur ideo etiam tempus habet prius ⁊ poſterius.

Sciendum eſt ſexto ꝙ prius ⁊ poſterius poſſunt dupliciter cōſiderari. Uno mō ſcðm id quod ſunt. vt ſcꝫ ſtant ſub forma magnitudis. ⁊ ſic nō habēt adinuicē diſtinctionē nec numerās magnitudinē. Alio mō cōſiderant formalit. ſcꝫ ſub forma prioris ⁊ poſterioris. ⁊ ſic capiūtur vt numerata ⁊ diſtincta. ⁊ ſic numerant magnitudinē. ⁊ ſic accipiūtur ſub diuerſis vnitatibus ad minus ſcðm intellectū. nā ꝑtes linee nō intelligūtur adinuicem diſtincte vt ꝑtes linee niſi quilibet intelligat terminata duobꝰ terminis ſicut ꝑtes linee duobus punctis. inter que ꝑtes cōtinētur linee. ⁊ cū ſic accipitur linea accipit ꝑ modum diſcreti lꝫ ſimplr ſit cōtinua. ⁊ ita etiā dicendū eſt de partibus motus tēporis ⁊ magnitudis. ⁊ ſic patet ꝙ nihil differt aliquid ſimplr eſſe continuum. ⁊ tamen accipit per modū diſcreti. ⁊ illud eſt tertium fundamentum poſitum ad venandum diffinitionem temporis.

Sciendū eſt vlterius ꝙ licet prius ⁊ poſterius in motu ⁊ motus idē ſint ſubiecto. differunt tamen rōne ab eo. qꝛ de ratione motus eſt ꝙ ſit actus entis in potentia ſcðm ꝙ hmōi. ⁊ hr̄e priꝰ ⁊ poſteriꝰ ſibi ꝯuenit ex priori ⁊ poſteriori imaginarie. Eſt tamē aduertendū ꝙ tēpus nō cōſequit motū inquātū motus eſt abſolute. ſed rōe prioris ⁊ poſterioris. qđ ſic declarat Ariſtoteles. qꝛ rōne illius tēpus ſequitur motū quo percepto percipitur ipſum tēpus. ⁊ quo non percepto nō ꝑcipitur. ſic eſt de priori ⁊ poſteriori motus. ⁊ hoc fit capiendo vnā partē motus vt priorē. ⁊ aliā vt poſteriorē terminādo ipas partes terminis indiuiſibilibꝰ diſtinguētibus partē a parte. igit. Unđ vt dič textꝰ ſi capiamꝰ vnū ⁊ idē nūc i tꝑe ſiue accipiatur vt fluens ſiue ſtans. dū tamē non diſcernimus partē a parte ꝑ prius ⁊ poſteriꝰ non percipimus tēpus. imo etiā ſi diuerſa nūc acciperētur ⁊ nihil perciperet mediuꝫ inter ipſa. qꝛ non perciperetur. vnum non eſſet prius alio. Si etiam capiat aliquod nunc vt finis ꝑtis precedentis ⁊ initiū ſequentis. ⁊ vt cōtinuans illas partes ⁊ nō vt diſtinguens partē a parte. ⁊ priorē a poſteriori nō percipit tēpus. Unde ſequit ꝙ partes motus ſic accepte ꝓut ſtant ſub forma prioris ⁊ poſterioris capiūtur vt diſtincta adinuicē ⁊ vt ſtant ſub forma cuiuſdam numeri. ⁊ hec forma numeri adherens partibus motus ſub forma prioris ⁊ poſterioris acceptis. ⁊ accepta vt ſic inherens eſt veriſſima natura tēporis. ⁊ ita tempus eſt numerus motus ſcðm prius ⁊ poſteriꝰ. ⁊ qꝛ oīs numerus ex aliquibꝰ vnitatibus cauſat. oportet ꝙ vnitas ex quibus cauſatur numerus qui eſt tempus ſint vnitates prioris ⁊ poſterioris motus. ita vt tempus ſit nūerus acceptus a priori a poſteriori.

Iſtis notatis ponitur cōcluſio reſponſiua ad. q. Diffinitio tēporis eſt bn̄ aſſignata. iam ſatis patet cōcluſio ex dictis ⁊ iterū eaꝫ probat a ſigno. qꝛ illud eſt numerꝰ alicuius ꝑ qđ iudicamꝰ ipm plus vel minꝰ. ſꝫ totum motū iudicamus plurē vel minorē ꝑ tp̄s. Unde eſt ſciēdū cum Ariſtotele ꝙ duplex eſt numerus. Quidā ē materialis qui eſt res numerata ſiue nūeralis. vt cū dicimus duos vel tres equos. Alius eſt numerꝰ formalis quo numeramus vt duo tria. dicit igit pħus ꝙ tēpus non eſt numerus pure formalis. qꝛ numerꝰ cuiuſlibꝫ rei poſſet dici tempus. ⁊ eſſꝫ de genere diſcretorū. ſed eſt numerꝰ numeratꝰ. qꝛ eſt numerus applicatus priori ⁊ poſteriori motus. ideo etiā qꝛ tēpus applicamus ipi motui numerando motū ſcðm prius ⁊ poſterius. ideo etiam eſt quodammodo numerus quo numeramus. Et ideo dicit Albertus ꝙ eſt numerꝰ quodam modo medians inter numerum pure materialem ⁊ pure formalem. ideo quia nō eſt numerus pure materialis non diffinitur ꝑ eſſe numeratum, ſed per hoc qđ eſt numerus

ꝛ q̄a nō est numerus pure formalis. ideo etiā non dicitur numerus absolute. sed numerus applicatus motui. ideo saluatur esse tempus continuum.

Pro quo sciendū est vltimo ꝙ motus non in q̄ntum motus est continuus. q2 omnis motus esset in genere quantitatis continue. igitur motus continuatio est a cōtinuitate entis fluentis post ens fluens siue forme post formam scd̄m generationē talis entis. ꝛ hec quantitas numerata est tempus. ꝛ iō tēpus ꝑ se quātum est cōtinuū. q2 cū in tali successione cōtinui exitus prius ꝛ posteri⁹ non diuidūt iō tp̄s est vere continuū. ꝛ h3 modū discreti ī eo ꝙ numerat. ꝛ sic discretio est sibi formalis. ꝛ cōtinuitas materialis est nūerus ꝑtium continui. ideo melius diffinitur tēpus per discretū q̄ꝫ per continuū. etiam tēpus causam sue continuitatis habet ex eo ꝙ causatur tēpus ex continuo fluxu ipsius.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dr̄ ꝙ nō dicit̄ ꝙ tp̄s sit numer⁹ simpliciter. sed est nūerus motus. ita ꝙ illud totū ponit̄ ꝑ modū generis. nā q̄ntū ad id qđ est simpliciter cōtinuū est. sed q̄ntū ad actū habet modū discreti. Ad secūdā dicit̄ ꝙ l3 prius ꝛ posteri⁹ tēporis tēpore diffiniātur ꝛ vt sic n̄ ponant̄ in diffinitōe tp̄is. tamē prius ꝛ posterius motus scd̄m ꝙ a magnitudie causant̄ ꝛ nō scd̄m ꝙ sunt numerata ꝑ tēpus ponuntur in diffinitōe tēporis. ideo dicit Aristoteles ꝙ prius ꝛ posterius sunt in magnitudine. deinde in motu vltimo in tempore.

Sequitur textus. Et sicut motus.

Queritur decimoquarto vtrum nunc sit numerus eius qđ fertur scd̄m ꝙ fert̄.

Arguit̄ ꝙ non. oīs numerus est diuisibilis nunc est indiuisibile. ergo. Secūdo sic illud qđ fert̄ siue mobile est q̄ntū ꝛ diuisibile. ergo ip3 nūc idiuisibile nō est numer⁹ siue mēsura ei⁹. Tertio sic mobile ꝑ suū motū tp̄e mēsurat̄. sed nūc nō ē tp̄s nec ꝑs tp̄is. ergo nō mēsurat̄ ip̄o nūc. Quarto sic mēsura rei tp̄al' ē q̄ntitas. sed nūc n̄ ē q̄ntitas ꝯtinua nec discreta. ergo nec nūc ē mēsura mobil' vl' ei⁹ qđ fert̄ scd̄m ꝙ fert̄. In oppositū arguit̄ sicut se h3 mobile ad motū, ita se h3 nūc ad tp̄s. ergo ꝑ locū a trāsmutata ꝓportione sicut se hab3 tp̄s ad motū ita se h3 nūc ad mobile. sed tp̄us est numer⁹ mot⁹. ergo nunc est numerus ei⁹ quod fertur scd̄m ꝙ fertur.

Pro respōsione sciēdum est primo ꝙ postq̄ꝫ ph̄s ostēdit quid sit temp⁹. h̄ cōsequēter determinat de ipso nūc tēporis. ostēdendo qualiter se habet nūc ad ip̄m temp⁹. ꝛ secūdū h̄ assignādo aliquas ꝓprietates ipsi⁹ nūc. Und' dicit ꝙ ipsū nūc est quodā mō idē in toto tp̄e ꝛ quodā mō diuersū. vnde ē ide3 subiecto ꝛ scd̄3 essentiā. ꝛ scd̄m esse successiuū ei⁹ est alterū ꝛ alterū. quod ꝓbat̄ sic. q2 sic motus insequit̄ magnitudinē ita temp⁹ insequit̄ motū ꝛ in vtroq3 reperit̄ pri⁹ ꝛ posteri⁹ eius. Et sicut se habet mobile ad motū, ita nūc ad temp⁹. sed mobile qđ fert̄ est vnū ꝛ idē subiecto in toto motu siue sit pūctū qđ fluxu eius causat lineā vel lapis vel aliquid aliud. ꝛ tamen est alterū ꝛ alterū rōne ꝛ scd̄m rem. sicut dicim⁹ coriscū esse alterū in theatro ꝛ alterū ī foro. ergo aliter nūc in tp̄e est vnū ꝛ idē ſm essentiā. diuersū tamen scd̄m esse inquātū fluit de priori in posterius eius scd̄m renouationem situs ipsius mobilis.

Sciendum est secundo ꝙ per ipsum nūc h3 mēsurari ꝛ cognosci ipsū temp⁹. ratio ē q2 vnūquodq3 hab3 mēsurari ꝛ cognosci per illud qđ est maxime notū sui generis. sed nunc est maxie notū in tēpore. ergo ꝑ ip̄m nūc hab3 notificari tempus ꝛ mensurari. etiā mot⁹ hab3 notificari ꝑ ip̄m mobile vt loci mutatio per id qđ fert̄. mobile est em̄ hoc aliq̄d mot⁹ autē nō. ideo mobile est nocius ipso motu ꝛ hab3 notificare motū. ꝛ est causa motus per hoc ꝙ supra magnitudinē continue renouat situm de priori in posterius.

Sciendum est tertio ꝙ illud qđ fertur pōt dupliciter considerari. Uno modo scd̄m ꝙ est sub prima forma ei⁹. Alio modo prout est agens motū per hoc ꝙ fertur in spacio de priori in posterius. ꝛ stat sub forma motus. primo modo non mensuratur ipso nunc. sed sua entitate accepta sub ratione vnitatis.

Secūdo modo adhuc potest dupliciter cōsiderari. Uno modo scd̄m ꝙ est idem subiecto in tota renouatione situs. Alio modo scd̄m ꝙ variatur continue scd̄m esse siue scd̄m rationem de priori parte spacij in posteriorē. primo modo mensuratur vnitate mobilis inquantū mobile ē que manet eadē in toto motu scd̄m substantiam. ꝛ talis accepta formaliter est ipsum nunc temporis. sed secundo mēsuratur tempore.

Sciendū est quarto. ꝙ sicut se hꝫ ad motū illō qđ fert̃ ĩ eo qđ fluxu suo causat motū veniens de priori in posteriꝰ in spacio ⁊ distinguit ꝑtē motꝰ ꝓcedentē a sequente. ⁊ ita se hꝫ nūc ad ipm̄ tp̄s q̄ꝛ fluxu suo ꝑ h̃ ꝙ est adiacēs ei qđ fert̃ inq̄ᵱtū h̄mōi distinguit ꝑtes tp̄is scꝫ p̄teritū a futuro. sicut eṁ pūctus causat lineā fluxu suo ⁊ manet idē s̄m substā tiā lꝫ variet̃ s̄m esse ita sil̃r nūc respectu tp̄is.

Istis sic notatis sit ista conclusio p̄ma. nūc est numerus eiꝰ qđ fert̃ s̄m ꝙ fertur. Ist̄ı cōclusio satis ptꝫ ꝑ rōnē positionū nō t̃n ē intelligēdū ꝙ ipm̄ nūc sit numerꝰ q̇ ē de gn̄e discretoꝝ. s̄ ibi capit̃ numerꝰ ꝓ mensura eiꝰ qđ fert̃. hꝫ t̃n modū pluralitatis s̄m ꝙ est alterū ⁊ alterū. Et illo modo accipit̃ sub ratione temporis.

Et tunc sit ista cōclusio secūda si nō sit tp̄s nō erit ipm̄ nūc ⁊ ecōtra sit nō sit nūc nō erit tp̄s. Probat̃ ꝑ sil̃e q̄ꝛ si nō sit motus nō erit illud qđ fert̃ s̄m ꝙ fert̃. ⁊ econtra si nō sit illud qđ fert̃ nō erit loci mutatio. q̇a sil̃ sunt motus ⁊ mobile inq̄ᵱtū fert̃. ⁊ ipsum nūc se hꝫ sil̃r in tp̄e vt mobile in motu. ⁊ sicut vnitas in numero. ḡ sil̃ sūt nūc ⁊ tp̄s.

Cōclusio tertia. tempus ꝯtinuat̃ ⁊ habet diuidi ꝑ ipm̄ nūc. ptꝫ q̄ꝛ motꝰ cōtinuat̃ ꝑ ipm̄ mobile inq̄ᵱtū manet idē subiecto in toto motu. ⁊ diuidit̃ ꝑ ipm̄ inq̄ᵱtū variatur s̄m suū esse renouando situ̅ de priori in posterius. ḡ sil̃r nūc cōtinuat ⁊ diuidit tp̄us. Item punctus cōtineat lineā inq̄ᵱtū est p̄ncipiū vnius ꝑtis linee ⁊ finis alteriꝰ ⁊ etiaꝫ diuidit s̄m ꝙ variat̃ s̄m esse. ḡ sil̃r nūc respectu tp̄is. Est t̃n dissimile de pūcto ⁊ de nūc in h̃ ꝙ punctus est ꝑmanens. ideo cōtingit vti vno pūcto vt duobus bis accipiēdo ipm̄. s̄ nūc nō est ꝑmanēs. ideo nō cōtingit vti vno nūc vt duobus bis accipiēdo idē nunc. q̄ꝛ sꝑ fluit. Ex p̄dictis ptꝫ etiā dr̄ia inter nunc ⁊ vnitatē. quia nūc ꝯtinuat tp̄s vnitas v̓o nō ꝯtinuat numeꝝ

Cōclusio quarta. nūc nec est aliqua pars temporis nec est tempus. Probatur sicut se habet pūctus ad lineaꝫ ita nūc ad tempus. sed puncta nō sunt partes linee ergo nunc nō est pars temporis. ⁊ hoc capiē do ipm̄ nūc vt est terminus indiuisibilis ipsiꝰ temporis. Sed si capetur nuc vt est fluens ⁊ numerat motum illo modo est tempus ⁊ dicitur tota substantia temporis. Ex istis tribus vltimis conclusionibus patent tres proprietates ipsius nūc assignate in textu ⁊ etiā rationes illarum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam patet solutio ex dictis. Ad secundam dicit̃ ꝙ licet mobile quod fert̃ s̄m se sit q̄ᵱtū ⁊ diuisibile. tamen si capiatur vt non variatum ꝑ prius ⁊ posterius in motu. sic habet rationē indiuisi. ⁊ illo modo mensuratur nunc indiuisibili. Ad terciam patet solutio ex dictis. Ad quartam dicit̃ ꝙ licet non sit q̄ᵱtitas in actu est tamen principiū q̄ᵱtitatꝫ cōtinue ⁊ est in potentia q̄ᵱtitatis. Sequitur textus. Quoniā aūt tempus est ⁊c̄.

Querit̃ decimoquinto vtrū tēpus mensuret̃ motu. Arguit̃ ꝙ nō. q̄ꝛ motus mensuratur tempore. ergo nō econtra cō sequentia tenet q̄ꝛ tunc idē esset prius ⁊ posteriꝰ notius ⁊ ignotius cū mensurans debeat esse prius ⁊ notius mensurato. Secundo sic. rō mensure q̄ᵱtitati cōgruit. ⁊ sic sibi soli cōuenit. s̄ motus nō est quantitas. ergo nō pōt mensurare tempus. Tercio sic. tempꝰ est mēsura motus. sed mensure nō est mensura al̃s esset procedere in infinitum. ergo tempus non mensurat̃ motu. Ad oppositum arguit̃ ꝑ ph̃m in textu dicentē. nō aūt solo tēpore metimur. sed motu tp̄is.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̄ᵱ ph̃s ōndit quid est tempꝰ ōn dendo diffinitionē eius. ⁊ etiā quid est nunc in tempore ⁊ posuit ꝓprietates eiꝰ. hic consequenter ex diffinitione tēporis assignat rationes q̄rūdā ꝓprietatū que tēpori attribuunt̃ inferens primo ex diffinitione tp̄is ꝙ tp̄s q̄ᵱtū ad actū eius qui est mensurare motū ē quodam discretum. q̄ꝛ in mensurando motū habet modū discreti. ideo dicit̃ ꝙ tp̄s est numerus. ⁊ q̄ꝛ nō est numerus simpliciter. s̄ numerus numeratus applicatus motui in quo partes simpliciter sūt ꝯtinue ⁊ diuise s̄m quid idō tempus simpliciter est cōtinuū. habet tamen modū discreti in mensurando. ideo s̄m quid est discretū. ⁊ ideo passiones discreti ⁊ continui sibi attribuuntur.

Sciendum est secundo. ꝙ in discreto est dare numerū minimū. ⁊ hoc dupliciter vel minimū simpliciter. ⁊ est vnitas vl̃ nu

108

nimũ in genere numeri habẽs rõem numeri. vt dualitas. ſed non eſt dare minimũ qđ ſit in genere cõtinui ⁊ habẽs rõem cõtinui. cũ continuũ ſit diuiſibile in infinitũ. iõ in tẽpore inꝙ̃tum diſcretũ eſt poteſt dari minimũ ſimpliciter ſcꝫ vnũ tp̃s ⁊ minimũ in genere numeri vt duo tẽpora ſiue due partes. ⁊ illo mõ non eſt dare in eo maximũ. ſed in tẽpore inꝙ̃tuꝫ cõtinuũ eſt non eſt dare minimũ ꝓpter diuiſibilitateꝫ in infinitũ. ⁊ hec eſt prima ꝓprietas tẽporis. Secũda ꝓprietas eſt. tẽpus dicit̃ eſſe breue ⁊ longũ inꝙ̃tũ eſt continuũ. qꝛ breue ⁊ longum ſunt paſſiones continui. etiã qñꝙ̃ dicitur multũ ⁊ paucũ ⁊ hoc ſibi cõuenit vt diſcretuꝫ eſt. qꝛ ille ſunt paſſiones diſcreti. ſed nunꝙ̃ dicit̃ velox vel tardum ꝓpter rõem prius habitã. Tertia ꝓprietas. tẽpus ſimul eſt idẽ numero vbiꝙ̃ reſpectu omniũ que mouent̃. qꝛ nõ diuerſificatur ſcđm diuerſa mobilia. eſt tamẽ diuerſum ſcđm diuerſas ꝑtes eiuſdẽ motus ſꝫm quas accipiũtur prius ⁊ poſterius in tẽpore. iõ tempus prius ⁊ poſterius nõ ſunt idẽ. Cauſa primi eſt qꝛ primus motus cuius tẽpus eſt primo ⁊ p̃cipaliter numerus eſt vnus. ideo tempus eſt vnũ. Ratio ſecũdi eſt. qꝛ pars illiꝰ motus que iaꝫ facta eſt. ẽ altera ab illa que futura eſt. ergo ſimiliter tẽpus preteritũ eſt alterũ a futuro. ⁊ hoc iõ eſt. qꝛ tempus non eſt numerus ſimpliciter. ſed numerus alicuiꝰ rei certe ⁊ numerate. ſcꝫ prioris ⁊ poſterioris in motu. ⁊ huic numero motus ſicut ⁊ motui ſꝑ accidit alterũ eſſe prius ⁊ alterũ eſſe poſterius. ꝓpter hoc ꝙ ipſa nunc ſcđm ꝙ ſe habent ſcđm prius ⁊ poſterius ſꝑ ſunt altera ⁊ altera. ſi eñ tempus eſſet numerus ſimpliciter. tunc eſſet idẽ tẽpus reſpectu motus p̃teriti ⁊ motus futuri. ſicut eſt idẽ numerus ſimpliciter diuerſorũ numeratorũ. vt centuꝫ equorum ⁊ centum hominuꝫ ſiue ſimul exiſtant ſiue ſucceſſiue. licet numerus numeratus ſit diuerſus. vt centũ equi aliud eſt a centũ hominibus. Quarta ꝓprietas eſt. ſicut contingit reiterari vnũ ⁊ eundem motũ in ſpecie. ita contingit reiterari vnũ ⁊ ideꝫ tempus ⁊ qꝛ non reiteratur ideꝫ motꝰ in numero. ſed in ſpẽ ita non reiteratur idẽ tẽpus in numero. ſed ſcđm ſpẽm tm̃ ſicut yems ⁊ ver. Quinta proprietas eſt ꝙ non ſoluꝫ numeramus motum ꝑ tempus. ſed etiaꝫ tempꝰ per motũ propter hoc ꝙ adinuicem ꝑcipiunt̃ oportet accipere ꝙ̃titatem vnius ſcđm ꝙ̃titatem alterius. Unde ꝙ tẽpus menſuret motũ ꝓbatur. qꝛ eſt numerus eius. vt prius dictum eſt. ſed ꝙ econtra motus menſuret tẽpus phs probat dupliciter. Primo ex rõne numeri ⁊ numerati. qꝛ quãdoꝙ̃ numerũ formaleꝫ ꝑ numeralia cognoſcimus vt numerũ equoꝝ ⁊ econtra. Similiter eſt in tempe ⁊ in motu. qꝛ qñ ẽ nobis nota certa ꝙ̃titas temporis ⁊ motꝰ ꝙ̃titas eſt ignota tũc tẽpore mẽſuramus motũ ſed ecõtra dũ ꝙ̃titas motus eſt nota ⁊ ꝙ̃titas tẽporis ignota tunc motu mẽſuramus tẽpus. Secũdo ꝓbat ex ſimilitudine magnitudinis motus. qꝛ ſicut motus inſequit̃ magnitudinẽ in ꝙ̃titate cõtinuitate ⁊ diuiſibilitate. ita tp̃s ſequit̃ motũ. ſed magnitudinẽ mẽſuramꝰ per motũ ⁊ motũ ⁊ magnitudinẽ mẽſuramus. vt ſi motus fuerit multus dicitur viam fuiſſe mltam ⁊ econtra. ergo a ſimili ꝑ tempꝰ mẽſuramus motũ ⁊ ꝑ motũ tp̃s dicẽtes tempus fuiſſe multuꝫ ſi motus fuerit multus. ⁊ motũ fuiſſe multum ſi tempus fuerit multum.

Cõcluſio prima tempus menſurat̃ motu a poſteriori tm̃. ⁊ motus mẽſurat̃ tẽpore ſimpliciter ⁊ a priori. Prima pars pꝫ ex dictis. Et ſecunda pꝫ qꝛ mẽſurare ſimpl̃r ⁊ a priori cõuenit illi qđ hꝫ rõem quãtitatis ꝑ ſe. ſed tp̃s eſt per ſe quantitas vt inſequitur ipſm ergo menſurat ipſum a priori.

Ad rationes ante oppoſituꝫ

Ad primã dicit̃ ꝙ idẽ põt eſſe notius ⁊ ignotius alteri ſcđm diuerſas rões. ita etiã tp̃s mẽſurat̃ motu tanꝙ̃ a notiori quo ad nos ⁊ motus mẽſurat̃ tꝑe tãꝙ̃ a priori ⁊ notiori ſimpliciť. Ad ſecũdã dicit̃ ꝙ lꝫ motus nõ ſit ꝑ ſe ꝙ̃titas. ſꝫ ꝑ accidẽs eſt ꝙ̃titas ⁊ põt ſua ꝙ̃titas eſſe notior ex ꝑte ꝙ̃titatis magnitudis quã inſeq̊tur ꝙ ſit ꝙ̃titas tꝑis. Ad tertiã đꝛ ꝙ mẽſure accepte materialiť ꝙ̃tuꝫ ad id qđ eſt põt eẽ alia mẽſura. Seq̊tur tex. Quid aũt tp̃s.

Queritur decimoſexto vtrum tẽpus ſit mẽſura motus ⁊ quietis mobilium ⁊ quieſcibiliũ. Arguit̃ ꝙ nõ. qꝛ q̃ nõ ſunt non mẽſurant̃ tꝑe. ſed quies nõ eſt cuꝫ ſit priuatio motus. ergo nõ mẽſurat̃ tẽpore nec eſt in tempore. Secũdo ſic ſi tp̃s eſſꝫ menſura mobilium vel eſſet aliquorũ tm̃. vel omniũ. nõ primũ. qꝛ non eſt maior rõ de vno ꝙ̃ de alio. nec ſcđm. qꝛ corpus celeſte cũ nõ excellatur a tꝑe neꝙ̃ ſub tempore ponatur non eſt in tempore.

Ad oppoſitum arguitur per philoſophum in textu.

Pro respõsione sciendū est pri-mo ꝙ postꝙ phs ostendit que sit natura temporis. ⁊ etiā que sit natura ipsius nunc ⁊ assignauit rõnes ꝓprietatū vtriusq̄ determinando de ipis absolute. hic cõseq̄ter agit de ipsis ꝑ cõparatõem ad ea q̄ sunt in ipis ostẽdẽdo quid sit eẽ in tꝑe ⁊ quomõ motꝰ ⁊ alie res a motu differẽter dicunt̄ esse ĩ tꝑe ⁊ que non.

Sciendū est secundo ꝙ tempꝰ sic mẽsurat motū ꝙ primo mẽsurat vnā ꝑtem eius. ⁊ ꝑ ipam mẽsuratā mẽsurat̄ totus motꝰ. q2 vt dicit̄ in quarto methaphisice oꝫ vnumquodq̄ mẽsurari per aliquid sui generis sicut ꝑ tẽpus vnius hore mẽsuramus motuꝫ factū in hora. ⁊ ꝑ ipsum sic mẽsuratū mẽsuramus motū diurnū. ꝑ quẽ mensuratū mẽsuramus motū vnius āni. sicut per quātitatẽ vnius vlne mensuramus vnā vlnam pāni. ⁊ per illā mensuratam mẽsuramus totā quātitatẽ pāni. ⁊ sic male dixerunt ātiqui dicẽtes ꝙ totus motus celestis mẽsuratur toto tꝑe. q2 quātitas totiꝰ temporis est nobis eque ignota sicut quantitas totius motus.

Sciendum est tertio ꝙ tempus aliter mẽsurat motū ⁊ aliter mẽsurat alia tꝑalia. q2 tẽpus est mẽsura motꝰ ⁊ quātum ad id qđ est ⁊ quātum ad suuꝫ esse. hoc est quātum ad suā durationẽ. ⁊ ideo dicit textus tẽpus ẽ metrū motus ⁊ eius qđ est moueri. Sed alie res a motu dicunt̄ in tꝑe esse ⁊ mensurari tꝑe quātū ad suū esse ⁊ durationẽ. ⁊ nõ quātū ad id ꝙ sunt. sed quātuꝫ ad id qđ magis mẽsurātur nūc tẽporis. Ex istis pꝫ ꝙ motū esse ĩ tẽpore est ipm ⁊ suū esse tẽpore mẽsurari. Patꝫ secūdo ꝙ alias res esse in tẽpore est ipsas ſm suū esse tẽpore mẽsurari. Patet tertio ꝙ eẽ in tẽpore vniuersalit̄ nihil aliud est ꝙ̄ quadaꝫ ꝑte tꝑis mẽsurari. Et sic ꝓbat phs. q2 esse in tẽpore soluꝫ põt intelligi duobus modis. Vno mõ vel q2 põt esse quādo tp̄s est. vel eẽ in tꝑe vt in numero. ⁊ hoc duplicit̄. q2 vno modo aliquid dicit̄ esse in numero qđ est aliquid ipius numeri vel principiū vel pars vel passio eius vt vnitas par ⁊ impar. ⁊ similia dicunt̄ esse in numero. Alio mõ aliquid dicit̄ esse ĩ numero vt in quodā numerante ⁊ mẽsurāte quātitatẽ eius. sed primo mõ res nõ possunt dici esse in tꝑe. q2 sequeret̄ ꝙ quelibꝫ res esset in quolibꝫ ⁊ celū esset in grano milij. q2 celum est q̄n granū milij est. Iteꝫ accidit alicui rei esse in tꝑe q̄n alia ẽ. sed tẽpus nõ accidit motui. imo necessario ipm sequit̄. ergo esse in tꝑe nõ est ipm esse quādo tẽpus est. Nec põt dici scđm. q2 illo mõ prius ⁊ posterius sūt in tẽpore. sed motus ⁊ alie res dicunt̄ esse in tẽpore non ꝙ sint aliq̄d ipsiꝰ temꝑis. ergo relinquitur tertiū. scꝫ ꝙ ꝓprie esse in tẽpore est esse in eo vt in nūero mẽsurante eẽ vel durationẽ rei tꝑalis. ⁊ hoc mõ res mobiles scđm ꝙ referunt̄ ad motū sūt in tꝑe. q2 scđm quātitatẽ motꝰ earū tempore mensurant̄.

Tunc sit cõclusio prima necessaria ⁊ ea que semꝑ sunt in quātū semꝑ sunt nõ sunt in tꝑe. pro cuius probatiõe ponūtur due suppositões. Prima est oportet omẽ qđ est in tẽpore cõtineri ⁊ excelli a tꝑe scđm vtrāq̄ sui extremitatẽ. q2 esse in tẽpore est esse in eo vt in numero numerāte. sed in omi illo qđ est ĩ numero põt accipi numerus maior. ergo põt accipi tẽpus omino maius eo ꝙ est in tꝑe. Secūda suppositio oportꝫ ea q̄ sunt in tꝑe aliq̄d pati ab ipo. probat phs ex cõi modo loquẽdi q2 cõsueuimꝰ dicere ꝙ tp̄s tabefacit oĩa ⁊ oĩa sub tẽpore senescūt ⁊ in tẽpore fit obliuio. Et causa est. q2 tẽpus est numerus motꝰ. sed motus facit distare reꝫ a distinctõe in qua primo erat. ergo tẽpus per motū magis est cā corruptõnis ꝙ̄ generatõis. ⁊ obliuionis ꝙ̄ scie. Et ne credatur ꝙ cõtraria horū cõueniūt tẽpori. Dicit phs ꝙ nullus didicit. nec nouū factū est neq̄ bonū ꝓpter tp̄s. Tūc ꝓbatur cõclusio q̄ cūq̄ sunt in tꝑe cõtinent̄ ⁊ excedunt̄ a tẽpore ⁊ aliq̄d a tꝑe paciūtur ea q̄ semꝑ sūt scđm duratõem eorū cū illa sint infinita nõ excedūtur a tẽpore nec patiūtur sub tẽpore. q2 nihil amittunt ꝑ preteritum. nec aliquid acquirunt ꝓ futuris. ergo illa non sunt in tempore.

Conclusio secunda tempus est mensura quietis ⁊ quiescibilium. Probatur. q2 non est necesse moueri omne quod est in tẽpore cum tempus non sit motus. sed numerꝰ eius. Sed cõtingit esse in numero motus nõ solum illud quod mouetur sed etiam qđ quiescit. ergo non solum ea que mouẽtur actu sūt in tempore. sed etiaꝫ ea que quiescunt. Itẽ non omne immobile quiescere dicitur. sed solum illud quod est priuatum motu ⁊ potest moueri. ergo esse quiescentis est esse rei mobilis. cum ergo esse rei mobilis sit in tempore ⁊

mensuretur tempore sequitur ꝙ esse rei quie⸗scentis mensurabitur tēpore. ⁊ per consequēs tempus non solum est mensura motus ⁊ mo⸗biliū. sed etiā q̇etis ⁊ eorū que quiescunt. motus tamen de per se ⁊ quietis de per accidēs, nam quiescens mensuratur tempore non in quātum quiescens. sed inquātuȝ mobile. Est etiam tempus mensura mobilium ⁊ quiescibilium. non inquantum sunt equus homo vł lapis. sed inquantuȝ mouentur vel quiescūt. nā ista mensurantur tempore scd̄m ꝙ quantitas aliqua percipitur. sed per tēpus accipitur quātitas motus ⁊ quietis. ⁊ non quātitas hoīs vel equi. ergo tēpus non mensurat illa nisi in⸗quātum mouētur vel quiescūt. Ex dictis in⸗fert pħs ꝙ quecūq̄ nō mouētur nec quiescūt. vt substātie separate non sunt in tēpore cū tē⸗pus nō sit mēsura nisi illorū que mouētur. vt motus ⁊ quietas. Secūdo infert ꝙ entia impossibilia nō mēsurātur tēpore. sicut neq̄ sua opposita que sunt necessaria. qꝛ illa nō mouē⸗tur neq̄ quiescūt. qꝛ nō contingūt aliter se habere. Tertio īfert ꝙ generabilia ⁊ corrupti⸗bilia sunt in tp̄e. qꝛ excedūtur a tēpore ⁊ ali⸗quid patiūtur sub tēpore. Quarto infert ꝙ nonentia q̄ sunt possibilia sunt in tēpore. qꝛ ipsorū aliqua fuerūt in preterito. vt Omerus. ⁊ q̄dā in futuro erūt. Et per hec patȝ responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicitͬ ꝙ licet quies nō sit ens positiuū est tamen ens priuatiuū ⁊ mensuratur per accidēs scd̄m mēsuraȝ sui habitus. qꝛ est ea⸗dē mensura oppositorū vniꝰ per se ⁊ alterius ꝑ accidēs. Ad secūdaȝ dicitͬ ꝙ tēpus est mē⸗sura cuiuscūq̄ mobilis corruptibilis ⁊ quantū ad duratione ⁊ ad motū eius. sed mobilis incorruptibilis tēpus nō est mēsura quantum ad durationem neq̄ ad quid est. sed quātum ad motū localē eius sic ꝙ quātitas sui motus tempore mensuratͬ.

Sequitͬ ter. Ip̄m aūt nūc:

Queritur decimoseptimo vtruȝ

tempus sit magis causa corruptōnis ꝙ̄ generationis ⁊ obliuionis ꝙ̄ scientie. Arguitur ꝙ non. quia sicut aliquid in tēpore corrūpitur ita in ipso aliquid generatur. ergo tempus ē causa generationis sicut ⁊ corruptionis. Secūdo sic generans per motum intendit ducere formam in mobili. ⁊ per actionem eius nec intendit formam ab eo remouere nisi per acci⸗dens. cum ergo tempus sit numerus motus sequitur ꝙ est magis causa generationis ꝙ̄ corruptōnis. Tertio sic sapientia ⁊ prudentia requirunt magnam experientiam. sed illa multo tempore indigent. ergo tempus est magis causa sapientie ⁊ prudentie. ⁊ debet dici prudentium sapientiuȝ sicut pitaghorici dicebāt erit nō erit magis causa obliuionis ꝙ̄ sciē⸗tie. Ad oppositū arguitͬ ꝑ pħm in textu.

Pro respōsione sciēdum est pri

mo ꝙ postꝙ̄ determinatuȝ est de tēpore per respectū ad ea que sunt in tēpore. hic cōsequenter pħs determinat de ipso nūc dicendo signi⸗ficatōnes eius. ⁊ etiam ostendendo significa⸗tōnes aliquorum que ipso nunc determinan⸗tur. ⁊ consequēter ostendit veritatem duoruȝ que prius supposuerat. scȝ quomō tēpus sit causa corruptionis ⁊ ꝙ omnis motus vel mutatio est in tempore.

Sciendum est secundo ꝙ ipsuȝ

nunc potest dupliciter accipi. Uno modo proprie prout est quoddā indiuisibile tēporis. ⁊ hoc modo est continuans partes temporis. ⁊ scd̄m potentiam est diuidens. alia tamen ra⸗tione continuat ⁊ alia diuidit. quia prout accipitur vt vnum quod est finis preteriti ⁊ initiū futuri sic continuat. ⁊ cum accipitur seorsum. vt finis vnius partis. ⁊ postea vt principium alterius non considerando ipsum vt est vnuȝ ⁊ idem sic diuidit. ⁊ tamen idem est nunc indiuisibile scd̄m substantiā quod continuat preteritū cum futuro ⁊ diuidit. Secūdo mō ca⸗pitͬ ip̄m nūc vulgariter scȝ pro paruo tempore propinquo presenti nunc indiuisibili siue in preterito siue in futuro. vt dicitur venit nunc. quia venit hodie. ⁊ nunc veniet. quia hodie veniet sed non dicimus ꝙ diluuium venit siue sit factum nunc. ⁊ sunt idem realiter nunc ⁊ in⸗stans. sed differunt ratione. quia nunc nomiat ipsum indiuisibile temporis absolute. instans vero nominat ipsum prout est in continuo fluxu. ideo dicitur instans quasi non stans.

Sciendū est tertio ꝙ tunc signi⸗

ficat tempus determinatuȝ per aliquod nunc prius presenti. ⁊ sic importat tempus p̄teritū siue sit propinquū ip̄i presenti nūc siue remotū vt dicimus tūc destructa est troia. Sed iaȝ dicit tempus propinquū presenti nunc siue p̄teritum siue futuruȝ. vt dicimus iam ibit. vel iam

fuit. sed non dicimus iam destructa est troya
Sed modo dicit tp̄s p̄teritū ꝓpinquū p̄senti
nūc. vt dicimus iuit modo. Sed olim dicit tē
pus p̄teritū remotū a p̄nti nūc. Sed repente
dicit tempus in sensibile ꝓpter sui ꝑuitatem.

Sciendū ē quarto. ꝙ tā genera
tio ꝙ̄ corruptio fiūt in tꝑe. ideo quidam Pi-
ctagoricoꝝ attribuerūt generationes rerū ipi
tēpori ꝛ disciplinā dicentes tp̄s esse sapienti-
um. q꞉ generatio fit in tꝑe ꝛ etiā scientia. Sꝫ
quidā pictagoricus noīe Paris dicit econtra
tempus penitus esse indisciplinabile ꝛ ꝙ est
magis causa corruptionis ꝙ̄ generatōnis. q꞉
ꝑ longum tp̄s accidit obliuio. nam de recenti
cognoscimus in memoria manēte ꝛ ꝓpter di
uturnitatē tꝑis a memoria elabunꝭ. Vnd̄ q꞉
nullus efficiꝭ sciens ꝓpter tp̄s. ideo dicit Ari
stoteles ꝙ Paris rectius dixit alijs.

Ideo sit ꝯclusio prima. tempus
est magis causa ꝑ se corruptionis ꝙ̄ genera-
tionis ꝛ obliuionis ꝙ̄ scientie. Probaꝭ pri
mo rōne. q꞉ tempus est numerus motus. sed
oīs motus ꝛ mutatio facit rem distare a suo
p̄ncipio. ꝛ sic remouet eam a naturali disposi
tione in q̄ prius erat. g̃ motus est ꝑ se destru-
ctiuus ꝛ corruptiu⁹ rei ꝛ nō gn̄atiu⁹ nisi de ꝑ
accidens. quia qd̄ acquiraꝭ aliqua dispositio
ꝑ motum nō est rōne motus inq̄tū est motus
ſ solū q̄tū est finis intentionis agentis ꝓpt
finem. ideo corruptio magis ꝑ se attribuitur
motui ꝙ̄ generatio ꝛ ꝑ ꝯsequēs tēpori. Sed
generatio ꝛ esse magis attribuūꝭ generanti.

Secundo patꝫ a signo q꞉ nihil videꝭ fieri
q̄n appareat aliqd̄ agens extrinsecum. ꝛ tm̄
aliquid videꝭ corrumpi nullo apparente cor
rumpente extrinseco. ꝛ tūc talis corruptio tē-
pori attribuiꝭ. vt cum aliquis senescit. cū er-
go in generatione sit aliqd̄ agens extrinsecū
generatio nō attribuiꝭ tēpori ſ gn̄anti. Sed
in corruptione corrūpens nō semꝑ est mani-
festū. ideo corruptio attribuiꝭ tēpori nō ꝙ tē-
pus faciat corruptionē. ſ vt dicit Aristoteles
q꞉ corruptio fit in tꝑe ꝛ latet corrūpens.

Cōnclusio secunda: oīs motus
vel mutatio est in tꝑe. Probaꝭ duabus rō-
nibus. Prima est oīe motū velox ꝛ tardum
sunt in tꝑe. ſ in oī motu ꝛ mutatōe reperiꝭ ve
locius vel tardius moueri faciendo tm̄ cōpa-
rationē motuūꝫ in velocitate ꝛ tarditate ſm
motum eiusdem speciei. ergo omnis mot⁹ est
in tꝑe. Secūda ratio ad omnē motū vel mu-
tationem sequiꝭ prius ꝛ posteri⁹. q꞉ oīe mo
bile variaꝭ de priori dispositione in posterio-
rē siue ſm generationē forme siue ſm renoua
tionē situs. sed oīe prius ꝛ posterius sunt in
tꝑe. quia sumunꝭ ꝑ distantiā ab ipo nūc qd̄ ē
in tꝑe. tm̄ econuerso sumunꝭ in p̄terito ꝛ in fu-
turo. q꞉ in p̄terito diciꝭ prius qd̄ est longius
p̄nti nunc ꝛ posterius quod ꝓpinquius est ꝛ
ecōtra est in futuro. ergo oīs motus ꝛ muta-
tio est in tꝑe. Sed cōtra de gn̄atōne substan
tiali ꝛ de illuminatōne medij. que sunt muta
tiones ꝛ nō sunt in tꝑe. Rn̄dit ꝙ sicut termi-
nus tꝑis non est tempus nec pars ei⁹. ita ē de
termino motus. ꝛ si capiaꝭ generatio ꝓprie
non est motus nec ꝑs eius. ꝛ sic nō est in tꝑe
nec in ꝑte tꝑis. ꝛ simil'r de illuminatione me-
dij que sequitur motū localē corporis lumino
si. Si v̄o capiaꝭ generatio ſm esse vt ē admi-
xta alterationi sic est successiua ꝛ est in tēpo-
re sicut alteratio.

Ad rationes ante oppositum.
Ad primā diciꝭ ꝙ licet aliquid in tꝑe genere
tur hoc tm̄ non est ex parte motus sed ex par-
te generātis. ideo tempus non diciꝭ ꝑ se cau-
sa illius generationis sicut ꝛ corruptionis q̄
ꝑ se sequiꝭ a motu quē ꝑ se insequiꝭ motus tē
pus. Ad secundam ꝛ terciam similiter pa
ter solutio ex dictis Sequiꝭ textus. Est
aūt idem ꝛ ſm idem.

Queriꝭ decimooctauo vtrū tē-
pus multiplicetꝭ ad multitudinē temporaliū

Arguiꝭ ꝙ sic. q꞉ tēpus est numerus omniū
motuūꝫ ꝛ mobiliū. sed numerus multiplicaꝭ
ad multitudinē numerabilium. ergo tp̄s multi
plicaꝭ ad multitudinē mobiliū Secūdo
sic. tempus insequiꝭ motū vt passio ꝛ mensu-
ratio eius. sed passio multiplicaꝭ ad multipli
cationē sui subiecti. ergo tempus multiplica
tur ad multiplicationē temporalium. Ad
oppositū est ph̄s in vltimo capitulo hui⁹ q̄r-
ti. vbi postq̄ ipse determinauit de tempore ꝛ
nunc ꝛ de ꝓprietatibus eoꝝ ꝛ de his que ip-
sis mensuranꝭ. hic ꝯsequenter mouet ꝛ soluit
tres dubitationes

Pro quo sciendum est p̄mo ꝙ
prima harū dubitationū est de natura tempo
ris in omnibus rebus quare scilicet tp̄s videꝭ

esse vbiqꝫ vicꝫ in celo i terra i mari ⁊ in oibus que in eis sūt. Cui⁹ rei ratione reddit pħs q̇a tp̄s est passio vel habitus motus cū sit numerus eius. sed hoīa mouent poteria vel actu eo ꝙ sunt in loco. ꝗ oportet ꝙ in eis sit tp̄us qꝛ sil' sunt tempus ⁊ motus tā motus i actu ꝙ motus in habitu ⁊ ſm potentiā. Secūda dubitatio vtrū si nō sit aīa erit tp̄s. Arguit Aristoteles ꝙ non. qꝛ si impossibile est numerantē esse impossibile est numerabile esse. ⁊ ꝑ ꝯsequens ip̄m numerū. ꝫ nihil potest numerare nisi aīa ⁊ adhuc aīa intellectiua. ergo impossibile est tp̄s esse si nō sit anima. Hanc dubitationē soluit aristoteles dicens ꝙ si nō ē anima nō est tp̄s. vl' si est: est vt quodcūqꝫ ens. puta est si cōtingat motū esse sine anima qꝛ si sit motus erūt prius ⁊ posterius in motu. ꝫ ista ſm ꝙ sunt numerabilia sunt tp̄s. qꝺ exponit sctūs Tho. tp̄s est sine aīa vt quodcūqꝫ ens. id est tp̄us extra aīaꝫ hꝫ esse ſm q̇d ⁊ imꝑfectū. aut extra aīam in actu de tp̄e nō est nisi ip̄m nūc indiuisibile qꝺ nō est tp̄s neqꝫ ꝑs tp̄is. ꝫ totalitatē suā dicit tp̄us accipe per opationē aīe numerātis. vnꝺ sicut res numerate dependent a numerante sic ⁊ numerus eoꝝ. ꝫ prius ⁊ posterius motus q̄ sūt numerata ꝑ tp̄s nō sūt in re extra aīam. sed de motu extra aīaꝫ nō est actu nisi vnū indiuisibile cōtinuans ꝑtes motus ad inuicē. ꝫ motus suaꝫ totalitatē ꝑcipit ꝑ cōparationē aīe cōparantis priorē dispositionē mobilis ad posteriorē. Et q̄uis hec positio sit multū probabilis tm̄ cōmuniter tenet positio Auicēne quā insequitur Albertus de modo essendi tp̄is extra que prius fuit recitata. Vnꝺ ſm eos ad numerare tria exigunt. scꝫ materia numerata. numerus formalis. ⁊ anima effectiue numerans. ⁊ si nō sit aīa numerans adhuc erit numer⁹ formalis ſm esse formale. ⁊ materia numerata. ⁊ ad esse rei nō exigit in se nisi materia ⁊ forma. modo materia ⁊ forma tp̄is sine aīa repiunt. ergo ad esse tp̄is in se nō exigit aīa. ꝫ bene verū est ꝙ aīa ip̄a ꝑ actū numerandi causat tp̄is apprehēsionē ⁊ effectiuā numerationē. ⁊ quo ad hunc actū nō est tp̄s extra aīam ⁊ hoc modo vt dicūt isti intellexit Aristoteles suū dictū scꝫ si nō esset anima nō est tp̄s vel ē vt quodcūqꝫ ens. Tercia dubitatio cuius motus tempus sit numerus. Respondebant antiqui ꝙ tempus est primo numerus motus cuiuslibet. Nam oīe qꝺ fit in tempore fit: et quod augmentat in ip̄o augmentat. ⁊ sic de alijs motibus. Sed esse in tp̄e est numerari tempore. ergo vt dicebant tempus est numerus cuiuslibet mot⁹. Sed hoc improbat qꝛ si tp̄s sit numerus cuiuslibet motus sequitur ꝙ duorum motuū simul existentiū sit alterum ⁊ alterū tp̄s. ⁊ vltra ꝙ duo tēpora equalia sint simul. ⁊ hoc est impossibile. qꝛ oīe tempus qꝺ est simul est tm̄ in numero vnū. ⁊ illud qꝺ nō est simul nō est vnū in numero. sed in specie qꝺ ꝑꝫ ꝑ simile. quia sicut duorum numeratoꝝ equaliū vt septē canū vel septeꝫ equorum est vnus numerus. sic ⁊ motuū simꝫ terminatoꝝ est idem tp̄s ⁊ equale. sed septē hominū ⁊ septem equoꝝ est idem numerus licꝫ nō sit idē septēnari⁹. quia nō differūt ꝑ differentias numeri sed ꝑ differentias septēnarij. Sed ꝓ vera solutione hui⁹ dubitatōnis ponunt tres suppositōes. Prima est motus localis prius est oīm motuū. ⁊ inter omnes motus locales motus circularis qui regularis ⁊ vniformis est: ē simpliciter primus. Secūda est. vnūqꝺqꝫ mensurat vno quodā ꝓprio sui generis. vt vnitas vnitate. ⁊ plures equi per vnū equū. Tercia est ꝙ tempus mēsurat motu ⁊ econtra. motus mensurat tp̄e.

Tunc sit ꝯclusio prima. motus circularis qui est regularis est mēsura omniū alioꝝ motuum. Probat qꝛ primū in quolibet genere est mensura omniuꝫ sequentiū ꝑ secūdam suppositionē. sed motus circularis qui est regularis est prius ⁊ notissimus omnium motuū ꝑ primam. ergo ille est mensura vnigenea aliorum motuum.

Cōnclusio secunda: tempus est ꝑ se primo mensura primi motus circularis ⁊ ꝑ ip̄m est mensura oīm aliorum motuū. Patet qꝛ quidam dixerūt tempus esse motū circularem celi. ⁊ hoc est qꝛ est mensura celi ⁊ ꝑ ipsum mensurant oēs alij motus. etiā aliq̇ dicunt res humanas habere quendā circulum ⁊ hec omnia in tempore iudicant ⁊ accipiūt finē ⁊ principium ſm quandam circulationē quare tempus videt quidam circulus ꝙ nō est nisi quia tempus mensurat ꝑ motum circularem ⁊ ex ꝯsequenti ꝑ secundū motū tempus est mensura oīm aliorum motuum.

Cōclusio tertia. tēpus nō multiplicat ad multitudinē motuū ⁊ mobilium. Probatur conclusio. Nam nullum accidens

multiplicat numeraliter nisi solum ad multiplicationē sui subiecti. sed tps solū est in primo mobili mediante motu ei⁹ vt in subiecto. In alijs aūt est vt in numeratis ⁊ mēsuratis nō imediate ſ; mediante motu primi mobilis ergo cū nō sint plures pmi motus sequit ꝙ ē tm̄ vnū tps. Itē si tempus multiplicet ad multitudinē motuū cū simul sint plures mot⁹ eq̄les quoꝝ vnū non est pars alterius sequeret ꝙ simul essent plura tempora equalia quorū vnū non est pars alterius quod prius improbatum est.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit ꝙ tempus nō est pmo numerus omniū motuū sed tm̄ primi motus. quare nō oportet ipm multiplicari ad multitudinem motuū ⁊ mobilium. Et similiter dicit ad secūdā. Seqt tert⁹. Ex hijs aūt vo sic

Eṫnitas

Querit decimonono vtrū eternitas que est mensura esse diuini bn̄ diffiniat

eternitas est interminabilis vite tota simul pfectaq; possessio. Arguit pmo ꝯtra suppositū. q2 esse diuinū est infinitū. g̃ est imensurabile. Secūdo sic. q2 mensura certificat q̄titatē mensurati. deus aūt nō habet q̄titatem. ergo ⁊c̄. Tercio sic. mēsura differt realiter a mensurato cū certificet q̄titatē ei⁹. sed eternitas non differt realiter ab eterno q̄a essent plura eterna quorum neutrum esset ab alio.

Quarto. si esset mensura esse diuini mēsuraret ipm sicut tps motū ⁊ nūc illud qd̄ fert. sed h̄ nō. quia eternitas ē vnū3 indiuisibile et vno modo manēs. g̃ eternitas non est mensura esse diuini. Deinde arguit ꝯtra quesitū3 q2 eternitas est quid positiuū. g̃ male diffinitur p priuationē cū dicit interminabilis vite.

Secūdo si duratio magis refert ad eē rei q̄ ad opationē ergo male ponit vite. Tercio sic. omne totū habet ptes. ſ; in eternitate nō sūt ptes. ergo maledicit tota. Quarto sic. plures dies nunq̄ simul sunt. ſ; in eternitate dicunt esse dies. ergo ponitur male simul.

Quinto sic. totū ⁊ pfectū idē sunt. ergo supflue addit pfectū. Ad oppositū arguit p Boetiū ponentē illam diffinitionē.

Sciendum est primo. ꝙ peripatetici nō inueniunt aliquid determinasse ſm

certitudinē de eternitate q̄uis qn̄q; mentōe3 fecerint de ipa. nā de re qua sepius vtebantur debuissent tractatum fecisse. ſ; forsan tractatus eoꝝ de ipa ad nos nō puenit. ideo difficile est de ipsa determinare. q2 tm̄ euum ab eterno ⁊ tempus ab euo fluit iuxta illud Boetij Qui tempus ab euo ire iubes. cōueniēs fuit vt dicit Albertus ꝙ post tractatū de tempore aliq̄ mentio fieret de eternitate. vt sciret quid est eternitas ⁊ q̄d sit radix tpis.

Sciendū est secundo ꝙ eternitas dicit multis modis.

Primo modo dicit spaciū carēs principio ⁊ fine nō habēs i se prius ⁊ posterius nec aliq̄ successione3 ex eo ꝙ nō mensurat illud qd̄ mutat. sed poti⁹ qd̄ stat vno ⁊ eodē modo nihil amittēs in pterito ⁊ nihil acquirens in futuro ⁊ hic est prius modus eternitatis d̄ quo est ad ppositū. Secūdo modo min⁹ pprie dicit eternitas spaciū rei imensurabilis siue imutabilis ſm omnē speciē motus ⁊ mutatiōis licet habeat pncipiū sui esse. ⁊ hoc modo necessaria dicunt eterna Tercio modo dicit eternitas adhuc minus pprie spaciū variatū qd̄ non habet principiū neq; finē ⁊ h̄ modo a quibusdā mund⁹ dicit etern⁹. licet ſm veritatē sit tēporalis. quia corpora que in ipso sunt mouētur ⁊ mutant in tpe quo habent prius ⁊ posterius. ideo p impossibile si mundus careat pncipio ⁊ fine adhuc esset temporalis Quarto modo dicit eternitas nō spaciū alicui⁹ esse vel substantie. sed potius delectatio ⁊ possessio vite interminabilis que ſm impfectissimū esse inde reperitur.

Sciendu3 est tercio. ꝙ ſm pmā

acceptionē eternitatis ysaac pbus israhelita sic diffinit eternitatē. ꝙ est spaciū ꝯtinuū non interceptū q2 suū totū esse simul habet ⁊ pfecte. p cōtinuitatē intelligit indeficientiā eternitatis. ⁊ p nō interceptū intelligit negatōe3 prioris ⁊ posterioris ⁊ successionis. Sed Gilbertus porretanus dicit eternitate3 moram cōtinuam nō interceptā. ⁊ si vocet mora non debet intelligi ꝙ sit mora tpis vel momenti. sed vocat mora pp̄ter pmanentiā eius que ē indeficiens. que mora dicit spaciū ſm ꝙ ambit totū esse indeficiens ⁊ h̄ spaciū cōtinuu3 dicit nō ꝙ habeat ptes sicut quantitas continua sed q2 nunq̄ deficit nec deest neq; deerit ſ; sp est stans incōmutabiliter in seipso. ⁊ dicitur non interceptam quia nihil amittit in toto preterito nec aliquid acquirit in futuro. iō nō est ibi interceptio vel diuisio pteriti vel

futuri sicut in tempore. sicut dicit Boetius ꝙ nūc stans ⁊ non mouens se facit eternitatem Et sic patet ꝙ diffinitiones ysaac ⁊ Gilliberti non differunt nisi ꝺm vocem. quia primus vocat eternitatem spaciū. secundus vo morā

Sciendū ē quarto. ꝙ eternitas non habet prius ⁊ posterius sed est tota simꝉ ⁊ indiuisibilis vnde aliqui dubitauerunt q̄liter deo qui est eternus attribuantur verba p̄terita et futura Ad quod dicendū est ꝙ talia deo attributa denotant coexistentiam eternitatis ad tempus. vt cum dicitur deus est. sensus est ꝙ deus nullo tempore presenti deest. deus fuit. id est nulli p̄terito defuit. deus erit. id est nulli futuro deerit.

Sciendū est vlteriꝰ ꝙ eternitas dicitur habere suū esse simul ⁊ perfecte propter quasdam substantias que licet habeant simul suum esse tñ in hoc ꝙ aliquid possunt volunt vel intelligunt non habent ꝑfecte ipsum simul. non enī presentia omnia sunt intellectibus intelligentiaꝝ ad que extendi potest intellectus eaꝝ. sed potius ꝯtinue illuminanꝉ a prima intelligentia. ideo vices quasdam habent ꝺm suum posse ⁊ ꝺm intelligere Unde licet euiternum ꝺm id quod est sit simꝉ. tamē nō possidet suū esse simul ita ꝑfecte sicͥ eternū. sicut omnia sunt presentia quo ad esse viuere velle ⁊ intelligere ⁊ illa non perfecte obumbrantur. nec recipit transmutationē vel vicissitudinem. sed ea que sparsa sunt in toto tempore que ab ipso eterno fluunt simul p̄sentia sunt. ꝓpter quod omnia p̄uidet ⁊ prescit anteꝙ̄ fiant. Et istam ꝑfectionē eterni cōsiderans Boetius eternitatē diffiniuit melius omnibus aliis dicens. Eternitas est interminabilis vite tota simꝉ ꝑfectaqꝫ possessio.

Ideo cū ipso Boetio sit hec cōclusio p̄ma. diffinitio eternitatis posita a boetio est sufficiens. patꝫ ꝑ particulas eius. nam qꝛ eternitas est simplex indiuisibilis. ⁊ simplicissima nō cognoscimus nisi ꝑ abnegationē cōpositoꝝ. ⁊ indiuisibilia ꝑ abnegationē ꝑtium. vt dicimus punctus est cuiꝰ ꝑs nō ē. ideo in diffinitione ponitꝉ interminabilis. Unde interminabiles dicunꝉ in quoꝝ duratione non est finis neqꝫ principiū ⁊ tale est eternuꝫ qđ dicitꝉ extra terminos positū. Deinde ponitꝉ vite qꝛ duratio quo ad nos magis ad oꝑationē refertur ꝙ̄ ad esse. Et ponitur tota simul ad excludendum tempus quod nō est totum simul. neqꝫ dicitur tota quia habeat partes ꝫ quia nihil sui est extra ipsam. Et additur perfecta eo quod ipsum eternum est perfectuꝫ in esse posse ⁊ operari que omnia simul habet Et dicitur possessio quia illud proprie dicitur possessum quo aliquis ad nutum suum vtiꝉ. ⁊ sic est de eterno ⁊ de vita eius.

Quibus notatis sit cōclusio secunda ⁊ responsalis. Eternitas est mensura esse diuini. ista conclusio satis patꝫ ex diffinitione Boetij imediate declarata. Etiam probatur mensure ad mensuratum dicitur esse ꝓportio. sed eternitas simul est ꝺm esse posse ⁊ agere cuiusmodi est ipse deus. igiꝉ ⁊c̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ licet esse diuinuꝫ vt careat principio ⁊ fine sit infinitum. est tamen finitissimum per hoc ꝙ est simplicissimum ⁊ simul sic ꝙ nihil sui est extra ipsum. ⁊ hoc modo est mensura eternitatis. Ad secundam dicitur ꝙ licet deus non habeat quantitatem magnitudinis habet tamen maximam quantitatem virtutis qua se continet ⁊ nunꝙ̄ aliquid sui extra extendaꝉ. ⁊ hec indeficiētia sui stans iuxta se mensuraꝉ eternitate. Ad terciam ꝙ non omnis mensura realiter differt a mensurato. aliquando enī mensuramus totam ꝙ̄titatem ꝑ partes eius que simul accepte ab ea non differunt. ideo sufficit ꝙ differant ratione. ⁊ hoc modo eternitas differt ab eterno inꝙ̄tū habet rationē more vel spacij indeficientis et eternuꝫ habet esse stans ⁊ totum simul Ad quartaꝫ dicitur ꝙ eternitas non mensurat eternum eo ꝙ nec eius recipiat variationē sicut nec tꝑis. sed mēsurat per modū vnitatis stans imobiliter. ideo nō eodē modo mensurat eternū sicut tp̄s rem tꝑalē. vel sicut nunc illud quod fertur ꝺm ꝙ ferꝉ ⁊ hec de questione.

Queritꝉ vicesimo vtruꝫ tm̄ sint tres mensure durationū realiter distincte scꝫ eternitas euiternitas ⁊ tempus. Arguitꝉ ꝙ nō quia due forme distincte non possunt simꝉ esse. sed iste tres mensure sunt simul ḡ nō sūt distincte. Secūdo sic. euiternitas habet p̄us ⁊ posterius vel nō. si sic tunc non differt a tꝑe. si nō tūc nō differt ab eternitate: ergo nō

Tres mensure durationum

115

sunt tres mensure distincte. Tertio sic nunc
eternitatis ⁊ nunc tẽporis sunt idem nunc. er-
go eternitas ⁊ tẽpus idẽ sunt. ãtecedẽs patz.
q: vt dicit Boetius sicut nunc fluens facit tẽ
pus, ita nũc stans ⁊ ꝑmanens eternitatẽ. sed
idez est subiecto nũc stans ⁊ nũc fluẽs. g͂ eter
nitatis ⁊ tẽporis est idẽ nunc. Ad opposi-
tum arguitur per Boetiũ ⁊ cões expositores
peripateticorũ ponentes illas tres mensuras
realiter distinctas.

Pro respõsione sciendũ est pri-
mo ꝙ predicte mensure in ordine ad mẽsura
ta se habẽt in aliquo similiter ⁊ in aliquo dis-
similiter. est eñ proportio in hoc ꝙ sicut eter-
num est totũ simul scd̃m esse posse ⁊ agere ni-
hil amittens in preterito ⁊ nihil acquirens in
futuro. ita eternitas est tota simul vt patuit ex
sua diffinitõne. Similiter sicut euiternũ est to
tũ simul scd̃m esse ⁊ nõ scd̃m posse ⁊ operari
imo acquirit ꝑ vicissitudinez in actionibꝰ suis
aliquas ꝑfectiones quas prius nõ habuit. ita
euiternitas scd̃z aliq̇d est tota sil' ⁊ ƀm aliq̇d hz
priꝰ ⁊ posteriꝰ sil' iũcta. Siłr sicut tẽporale nõ
simul participat totũ suũ esse posse vel agere
ita tẽpus nũꝙ totũ simul est scd̃m rem. ⁊ ita si
cut eternitas est mẽsura adequata eterno. ita
euiternitas euiterno. ⁊ tẽpus tẽporali. ⁊ in ƀ
habẽt proportionẽ iste mẽsure ad mensurata.
Sed dissimiliter se habẽt in hoc. q: esse in tẽ-
pore est quadaz ꝑte tẽporis mẽsurari. sed esse
in eternitate nõ aliqua parte videť mẽsurari.
q: non habet partes. Item om̃e q̇d mensu
rať tẽpore excellitur a tẽpore: quod ṽo est in
eternitate nõ excellitur ab ipsa. sed sibi est pe
nitus adequatũ. euiternũ aũt scd̃m aliquid ẽ
simul ⁊ scd̃m aliquid nõ est simul. iõ scd̃m ali
quid euũ excellit euiternũ. ⁊ scd̃m aliquid sibi
adequať. scd̃m ꝙ excellit. vocant euũ tẽpus.
sicut dicit Augustinus. q: rationalis creatura
ꝓpter vices sue volũtatis ⁊ intellectus moue
tur per tẽpus ⁊ non per locũ. corporalis vero
mouetur per locum ⁊ per tempus.

Sciẽdum est secundo ꝙ triplex
distinguitur eternum. Quoddã est vere eter
num quod est totũ simul scd̃m esse posse ⁊ o-
perari: ⁊ hoc mõ est vnũ soluz scz prima cã q̄
deus est. Alia dicunť eterna solũ per partici-
patõem aliquã veri eterni. vt sunt intelligen-
tie ⁊ anime beate que cõtemplantur verũ eter
nũ ⁊ gloria sibi influente imutabiles efficiun
tur ⁊ ƀ ꝓpria natura sunt mutabilia. diuina ta
men volũtate fiunt immutabilia, ⁊ sic sufficit
eternitas. qui quidem diuini ordines aliquid
partipantes in hac vice cõtemplatõne eterna
supra tẽpus quodãmodo efficiũtur ita ꝙ nõ
ꝑcipiunt motuz nec mutationẽ naturalẽ. Hoc
etiã modo necessaria dicũtur eterna siue sint i
cõplexa vt celestia corpora. siue necessitatẽ ha-
beãt ex habitudine incõplexorũ adinuicez vt
prime dignitates. Alia dicũtur eterna nõ. q: ꝑ
ticipant aliquid immutabilitatis q̇d eternita-
tati ꝓprium est. sed q: habẽt similitudinẽ cũ
eternitate in carẽtia finis. vt motus dicť eter
nus ab hijs qui ponunt mundũ eternũ. ⁊ pe-
ne infernales dicunť eterne. sed eternitas so-
lũ vere cõuenit illi q̇d est primo mõ eternũ.

Scienduz est tertio ꝙ eternitas
est causa exẽplaris euiternitatis ⁊ tẽporis. nã
sicut euiternũ ab eterno dependet ⁊ tẽporale
ab ambobus. ita euiternitas ab eternitate de-
pendet. ⁊ tẽpus ab vtraqꝫ. Et ƀ sic dicit Boe
tius. O qui perpetua mũduz rõne gubernas
Terrarũ celiqꝫ sator. q̇ tẽpus ab euo. Ire iu-
bes stabilis quemanẽs das cuncta moueri.
Cuius dat exẽplũ. nã sicut ens frequẽter sub
eo quod est semꝑ currit ⁊ ab eo ďficit ⁊ id q̇d
est raro ab eo q̇d est frequẽter. ita euiternitas
sub eternitate currit ab ea deficit ⁊ tẽpus sub
euiternitate currit ⁊ ab ea deficit. Unde eter-
nitas est mẽsura illius qui semꝑ vno ⁊ eodez
mõ ⁊ imutabiliter peñitus se habz. q̇d vero im
mediate ab eo depẽdet ꝑ hoc ďficit ab eo q̇d
distat. ⁊ hoc est euiternuz cuiuslibz esse q̇d est
stabile. habet tamẽ vices in suis potentijs ⁊
actõibus sicut intelligere ⁊ velle. q̇d autẽ ab
eo plus distat ab eo plus deficit. vt est tẽpora
le. cuiꝰ nec esse nec posse necqꝫ agere stabile est.

Tũc sit cõclusio prima ꝙ tm̃ sunt
tres mẽsure durationũ realiter distincte ꝓbať
q: om̃is talis mẽsura mẽsurat esse alicuiꝰ rei.
vel ergo illa res est tota simul scd̃m posse esse
⁊ agere. ⁊ sic est eternitas. vł est tota scd̃m eẽ
⁊ nõ scd̃m posse ⁊ agere ⁊ sic est euiternitas ⁊
vel non est tota sil' in esse nec scd̃m posse nec
scd̃m agere ⁊ sic est tẽpus. Uel sic omnis res
vel caret principio ⁊ fine. ⁊ sic est eternum vł
habet principiũ ⁊ non finez ⁊ sic est euiternũ.
vel habet principium ⁊ finez ⁊ sic est tẽpora-
le. Hec tamen distinctio est magis ꝑ accidẽs
ꝙ precedens. q: dato ꝙ mundus nõ incepissz

nec haberet finē adhuc esset temporalis nō simpliciter eternus.

Cōclusio secunda. eternitas est mēsura eterni euiterni ⁊ temporalis. ⁊ euiternitas euiterni ⁊ tēpalis. tēpus vō tēporalis tm̄. ptꝫ quia quicquid est mensura supiorum est mensura inferioꝝ. ꝫ nō econtra. ğ cōclusio vera. Uerūtamē eternitas nō est adequata mensura euiterni ⁊ tpalis: ꝫ ē excedēs nec euiternitas tpalis. Et dicit mensura adequata dū ē ꝓportio mensurari ad esse mensure vt ꝑ̇us dictū ē motū tpe mensurati ⁊ ipm ⁊ eē eiꝰ. qꝫ successiuū est sicut tpus Ex ista cōparatione eternitatis ad tps ꝯtingit ꝑ accidēs eternitatē diuidere ⁊ ipam hrē ptes. nō ꝙ hmōi ptes ipiꝰ sint sed spacij qđ est sub ipsa, vt qñqꝫ dicit mille annis fuisse deꝰ ⁊ ꝙ anni eiꝰ non deficient. nō ꝙ in eternitate sint dies. mēses et anni, sed qꝫ eternitas continet tpus cuiꝰ dies mēsis ⁊ annꝰ dicunt eē partes.

Cōclusio tercia. nūc eternitatis differt realiter a nūc euiternitatis ⁊ tēporꝭ. q̇a nūc eternitatis ē aliquid ipsiꝰ. ⁊ nūc euiternitatis ē aliqđ eius, ⁊ simlr de nūc tpis ad tēpus. ꝫ ille tres mensure sunt realiter distincte ergo etiā nūc ipsarū. Itē nūc tēporis ē numerus eiꝰ quod fert ſm ꝙ fert ⁊ non ſm ꝙ substantia eiꝰ est in se ꝑmanens sed ſm ꝙ fert. ğ nullā habet ydēptitatē ad nūc quod est in seipso ꝑmanens cuiusmodi ē nūc euiternitatis. Item sicut eternitas ꝑ̄cedit tēpus. ita nūc eternitatis ꝑ̄cedit nūc tēporis, ergo realiter distiguunt. Et silr argueret de nūc euiternitatis.

Cōclusio quarta. nūc eternitatis ab eternitate differt rōne tm̄. probat quia dicit nūc ſm ꝙ adiacet vni indiuisibili instāti nihil amittenti in ꝑ̄tento nec aliquid acquirēti in futuro. ꝫ eternitas dicit spaciū siue mora indeficiētie eiꝰ. ğ rōne differunt.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit ꝙ due mensure eiusdē generis nō possūt eē siml nisi vna sit ꝑs alterius. ꝫ mēsure diuersoꝝ generū cuiusmodi sūt iste bene possunt esse simul. Ad secundam dicit ꝙ euiternitas ſm esse est tota simul. habꝫ tm̄ prius ⁊ posterius sibi adiūcta ſm ꝙ in actionibus euiterni sunt prius ⁊ posteriꝰ. Ad terciam dicit ꝙ nō ꝑ̄cise differunt nunc eternitatis ⁊ nunc temporis qꝫ vnū est stans ⁊ aliud fluens. sed differunt. qꝫ sunt principia mēsurarū diuersoꝝ generuꝫ. Et hec de questione. ⁊ ꝑ ꝯñs de toto quarto phisicoꝝ.

Sequitur textus q̇uti libri phisicoꝝ.

Transmutat aūt trāsmutās oē aliud quidem ſm accidēs vt cū dicimꝰ musicū ambulare ⁊c.

Circa quintuꝫ librū phisicoꝝ querit ꝑ̇mo. Utruꝫ motus siue mutatio sint subiectiue in specie vel in forma ſm quā fit motus. Arguit ꝙ sic. qꝫ motus est fluxus quidā ꝫ fluxus est in forma fluente. ğ motus est subiectiue in forma vel in specie.

Secūdo sic. motus ē subiectiue ī eo quod mouet. ꝫ forma est id qđ mouet qꝫ est id qđ cōtinue variat de eē imꝑfecto ad esse ꝑfectū ğ motus est subiectiue in forma ſm quā ē motus. Ad oppositū arguit ꝑ phm in textu.

Pro responsiōe sciēdum est primo. ꝙ postq̄ determinatū est de motu ſm cōmune rōnē eiꝰ ⁊ de hijs q̄ insequunt motum vt sūt infinitū locus ⁊ tps. Consequenter de ipso philosophus determinat ipsum diuidēdo in partes subiectiuas in isto quinto. In quo ꝑ̄ncipaliter tria facit. Primo em̄ diuidit motum in suas species ostendendo in q̇bus predicamentis est ꝑ se motus. ⁊ in q̇bus non. Secūdo ponit rationes quorundam dubiorum siue quarundam intentionū q̄ sūt vtiles ad ea que postea dicentur. Tercio agit de contrarietate ⁊ varietate motuū: ⁊ qꝫ motus per accidens non habet diuidi in suas partes subiectiuas quia infinitis modis variat. sed tamen motu per se illo modo habet diuidi. ideo antequā diuidat motū per se in suas species distinguit motum per se a motu per accidens reijciendo motum ꝑ accidēs a sua consideratione.

Sciendū est secūdo. ꝙ triplicit ꝯtingit aliqđ mobile moueri. Primo modo aliquid mouet ſm accidens vt dicimꝰ musicū ambulare quia subiectum musice ambulat. Secundo modo aliquid mouet ſm alterum in gratia partis vt corpus dicit sanari

quia oculus eius vel torax .i. pectus sanatur

Tercio modo dicit̃ aliquid moueri ꝑ se p̄mo sic ꝙ nō ꝑ accidens nec gratia partis vt alterabile in motu alterationis. Et similis ē distinctio ex ꝑte mouentis nā aliquid mouet ſm accidens vt musicus edificat ⁊ aliq̇d mouet ſm alterū ⁊ gratia partis vt hō ꝑcutit q꞉ manus eiꝰ ꝑcutit. ⁊ aliquid mouet ꝑ se primo vt medicus sanat p̄mo ꝑ se. Et ad videnduʒ quomodo est similis distinctio ex parte termini ad quem.

Sciendū est tercio ꝙ in oī motu

quinqꝫ requirunt̃. scʒ mouens mobile et tēpus in quo est motꝰ ⁊ duo termini motus. scʒ a quo ⁊ ad queʒ. q꞉ oīs motus est a quodam in quoddaʒ. ꝙ aūt mobile sit alterū a termino a quo ⁊ a termino ad quē vt ꝙ lignū qđ calefacit sit alterū a calido ⁊ a frigido sic probat Aristoteles. quia motus est in ligno vt ī subiecto ⁊ non in aliquo terminoꝝ. qđ ꝑʒ quia motus est in illo vt in subiecto qđ mouet̃. sed lignū est id quod mouet̃ ⁊ non terminus a q̊ nec terminus ad quē quia species siue forma neqꝫ mouet neqꝫ mouet̃. ergo sequit̃ ꝙ mobile est alterū ab vtroqꝫ terminoꝝ motus. ⁊ sic tā ex parte mobilis q̄ꝫ ex parte terminoꝝ pōt sumi diuisio motus. sed q꞉ magꝭ terminat̃ a termino ad quē q̄ꝫ a termino a quo eo ꝙ ꝑ motuʒ acquirit̃ terminꝰ ad quē ⁊ aufert̃ terminꝰ a quo. ideo motus habet ꝯuenientiam cum termino ad quē ⁊ repugnantiam cuʒ termino a quo. ideo magis sumit̃ diuisio ex parte termini ad quē q̄ꝫ a termino a q̊. Quia etiā tp̄s ē extrinsecum motui. ideo ex ꝑte tp̄is nō sumitur p̄dicta diuisio. ideo requirit̃ ꝙ tm̄ sumit̃ ex parte termini ad quē scʒ ex parte mobilis mouētis ad terminū ad quē. Et si querat̃ ex quo forma vel species vel passio nō est id qđ mouet̃ vtrū possit dici motus. Dicit ph̄s ꝙ non q꞉ cum forma species vel passio sit terminus motus sequit̃ ꝙ ad motū fieret motꝰ quod postea improbat̃. ideo forma puta albedo nō est motꝰ. ſ albefactio est motꝰ ⁊ albedo est terminus eius.

Tunc sit cōclusio p̄ma motꝰ suf

ficienter diuidit̃ in motū ꝑ accidēs in motuʒ ꝑ alterū ⁊ motuʒ ꝑ se primo. ꝓbat̃ conclusio ex parte mobilis. quia illis tribus modis aliquid dicit̃ moueri. ⁊ ex parte termini ad queʒ quia motus qn̄qꝫ terminat̃ ad aliquid ꝑ accidens vt albatio ad id qđ intelligit̃ q꞉ accidit albatū intelligi. sed terminat̃ ad coloreʒ ſm alteꝝ q꞉ albedo est pars coloris sed ꝑ se terminat̃ ad albū colorem.

Cōclusio secunda. motus non

est subiectiue in specie vel forma ſm quaʒ est motus sed in mobili. Probat̃ q꞉ motus ē vt in subiecto in illo qđ mouet̃. sed ip̄m mobile mouet̃ ⁊ nō species vel forma. ergo maior patet q꞉ illud solū mouet̃ cui cōuenit esse tanq̄ꝫ id qđ est. ſ forma nō est nisi tanq̄ꝫ id qđ est ergo motus est in mobili subiectiue ⁊ non in forma.

Cōclusio tercia. mutatio ꝑ acci

dens nō ē diuidēda in suas ꝑtes subiectiuas siue sumat̃ ex ꝑte mobilis vel mouentis vel termini ad queʒ. Probat̃ q꞉ talis mutatio infinitis modis variat̃ eo qđ infinita vni accidūt ⁊ indifferent̃ est in oībus corꝑibꝰ ſ infinita nō cadūt sub arte cū indefiniata sint ꝗ.

Cōclusio quarta. motus ꝑ se ha

bet diuidi in suas species. ꝑʒ q꞉ motus ꝑ se nō est in oībꝰ indifferenter. ſ tm̄ in contrariis quo ad motū successiuū vel in cōtradictoriis q̄ꝫtum ad generationē ⁊ corruptionē. sed contraria ⁊ ꝯtradictoria sunt distincti termini. ergo motus ꝑ se ſm illos terminos potest diuidi in suas species ⁊ potest cadere sub arte. ⁊ quia mediū est quodāmodo extrema inquātū ꝑticipat vtrūqꝫ ⁊ comparatū ad vtrunqꝫ habet vtriusqꝫ rationē vt fuscuʒ cōparat̃ ad albū ⁊ sic habet rationē nigri. ⁊ comparatuʒ ad nigrū habet rationē albi. Ideo vniuersaliter dici potest ꝙ omnis motus est inter contraria vel contradictoria.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̃ ꝙ fluxus motus non differt essentialiter a forma ſm quā mobile mouet̃. ideo ille fluxus est subiectiue in mobili quod mouet̃ sicut forma fluens. mobile aūt variat̃ ſm illam formā de dispositione in dispositionē. ⁊ dicit̃ forma fluens nō ꝙ sit ad quod fluit sed quia ſm ip̄aʒ mobile fluere dicit̃ de nō esse. Ad secundā dicit̃ ꝙ forma non est id quod variat̃ de esse imꝑfecto ad esse perfectū. cum esse non sit ipsius forme tanq̄ꝫ eius quod est. sed mobile est qđ variat̃ de esse imꝑfecto ad esse perfectū illius forme ſm quaʒ est motus de esse imꝑfecto ad esse ꝑfectū ⁊c̄.

Sequit̃ text⁹ Quoniã aũt oĩs mutatio.

Querit̃ secũdo. vtr̃ sola mutatio que est de subiecto in subiectũ sit motus ꝓprie dictus. Arguitur ꝙ non. quia in omni motu debet manere idem subiectum sub vtroq̃ termino᷑. al's motus non esset vnus. Et si semꝑ maneat idem subiectum sequitur ꝙ talis motus nõ est de subiecto in subiectuꝫ Et ꝑ ꝯsequẽs mutatio de subieto in subiectũ non est motus. Secũdo sic generatio ẽ de non subiecto in subiectum ⁊ corruptio econtra. ⁊ tamen generatio est motus. cum sit actus generabilis inq̃tum generabile ⁊ similiter corruptio. ergo. Tercio sic sicut se habet subiectum ad subiectum ita non subiectũ ad non subiectum. ergo si sit motus de subiecto in subiectum erit motus de non subiecto ĩ non subiectũ. ergo non sola mutatio de subiecto in subiectum erit motus. Ad oppositũ arguit̃ ꝑ philosophũ in tertu.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̃ philosophus distinxit motũ per se a motu per accidens ⁊ remouit motuꝫ ꝑ accidens a sua consideratione. Consequenter incipit determinare de diuisione motus ꝑ se in suas species ⁊ quia mutatio accepta in cõi se habet vt quoddã superi⁹ ad motũ ꝓpe dictũ. iõ postq̃ diuidit motũ ꝓpe dictũ diuidit mutationem per se in cõi. ⁊ postea ostendit que mutationes non sunt motus ⁊ postea que mutationes sint motus proprie dict⁹.

Scienduꝫ est secũdo ꝙ oĩs motus siue mutatio fit ex quodam in quoddam vt satis manifestat nomen mutationis: quia connotat aliquid esse post aliud ⁊ aliquid ꝓus ⁊ aliquid posterius ⁊ ita mutatio semper est inter duos terminos. vnde ꝺm illoruꝫ terminorum variationem potest intelligi mutatio fieri quadrupliciter. primo de subiecto in subiectum. id est de termino affirmato in terminum affirmatũ. Secundo de subiecto in non subiectum. Tercio de non subiecto in subiectum. Quarto. de non subiecto in non subiectum. ⁊ vt habet philosophus dicitur hic subiectum. quod est affirmatiue demonstratum ⁊ illud est ens in actu completum per formã substantialeꝫ. vt cũ dicitur hic homo vel equus. ⁊ cum hoc accipitur sub aliqua forma accidentali que affirmatiue designatur tale ens completuꝫ prout est sub illo esse accidentali potest mouere ad aliud esse accidentale ⁊ ita dicitur mutatio fieri de subiecto in subiectum. Ex quo patet ꝙ materia in proposito non est subiectum imo magis dicitur non subiectum accipiendo eam cum ꝑuatione. vt cũ dicit̃ ꝙ aliqua mutatio est de nõ subiecto in subiectũ.

Conclusio ꝑma. ex nõ subiecto in non subiectum nulla est mutatio per se licet bene per accidens. Prima pars ptz. quia omnis mutatio per se est inter contraria vel inter contradictoria. Sed non subiectum ad non subiectum nullam habet oppositionem siue capiatur non subiectum vt dicit simplicẽ negationem siue vt dicit priuationem quia negatio negationi non opponitur nec priuatio priuationi nec potentia potentie. nam negationes simul de eodem subiecto verificari non possunt. vt idem lapis nec est sanus nec eger nec cecus nec videns. Secunda ps patet quia cum ex albo fit per se nigrum fit per accidens ex non nigro non album. pro quanto priuatio semper saluatur in forma contraria sed id quod est per accidens in aliquo genere non potest esse species eius: ideo ex non subiecto in non subiectum non est aliqua species mutationis ꝑ se.

Cõclusio secunda. tm̃ sunt tria genera mutationis per se. patet quia diuisio mutationis ꝺm variationem suorum terminorum penes affirmationem et negationem attenditur: sed tales termini solum variantur quattuor modis et ꝺm vnum modum non potest fundari per se mutatio scilicet de non subiecto in non subiectum. ergo erunt solum tria genera mutationis scilicet de subiecto in subiectum. et de non subiecto in subiectum. ⁊ de subiecto in non subiectum. Sed ad scienduꝫ que istarum mutationum sit motus. Aduertendum est ꝙ mutatio de nõ subiecto in subiectum dicitur generatio cuius alia est generatio simpliciter que fit de non esse simpliciter ad esse simpliciter. scilicet ad esse substantiale. alia est generatio ꝺm quid que fit de non esse ꝺm quid scilicet de non esse accidentali ad esse accidentale vt de non albo in album. et talis generatio scd̃m rem est alteratio vel motus proprie dictus. Sed scd̃m modum designatur ad modum generationis ꝗ̃ illa muta

tio que est ex subiecto in non subiectum dicitur corruptio. cuius quedam est corruptio simpliciter. Alia est corruptio scdm quid quemadmodum dictum est de generatione.

Conclusio tertia generatio non est motus. patet duabus rönibus phi. Prima est. illud qd nö est simpliciter nö pöt moueri neqz quiescere. sed id qd generatur simpliciter est nöens. ergo nö pöt moueri. et per cösequës generatio nö est motus. pro declaratöne maioris supponit phus q nöens dicit tripliciter Primo mö dicit nö ens scdm cöpositionë et diuisionë. et hoc mö nö ens idë est q falsum qd opponit enti qd est verü. sed hoc mö ens et nö ens solü in mëte sunt. iö tale ens non pöt moueri. Secüdo modo dicit nö ens qd non est ens in actu p quacüqz formaz sed est in pura potëtia. et tale nö ens non pöt moueri. sed est principiü gnationis simpliciter vel terminus corruptönis. Tertio mö dicit nö ens scdm qd et röne oppositönis quä habz ad aliud prout prima saluat in forma contraria vt albü dicit nö nigrü. et tale nö ens cötingit moueri p accidens. sed id qd nö est ens simpliciter. et simpliciter generatur. nullo mö cötingit moueri. Secüda rö omne qd mouet est in loco. sed qd generat simpliciter non est in loco. ergo qd generatur nö mouet. Maior patz qz mot localis est primus oim motuü. et destructo priori destruüntur posteriora. iö si aliquid nö sit mobile localiter nec etiä alio motu. sed omne mobile localiter est in loco. ideo necesse est quod moueatur esse in loco.

Cöclusio quarta. corruptio simpliciter nö est motus. patet qz motui nihil est cötrariü nisi motus aut quies. sed corruptioni gnatio cötrariat q nö est motus aut quies vt pbatuz est. ergo corruptio nö est motus. et sic due spës mutationum prius posite nö sunt motus.

Ex qb iferk cöclusio quita et respösiua ad. q. sola mutatio d subiecto i subiectü est mot pprie dict pz qz mot pprie dict est aliq mutatio. qz in tali motu fit aliqd post aliud. et nö est mutatio de nö subiecto in subiectü nec ecötra. ergo cü n sint nisi tres spës mutatöis seqtur q est mutatio de subiecto in subiectü. et ipa subiecta sunt cötraria vl media vl includüt priuationë q ponit vt vnü cötrariuz iquätü affirmatie möstrat vt nudü vl obscurü

Ad rationes ante oppositum

Ad primä dicit q in pposito nö solü capit sbiectü p illo qd subiicit motui. sed capit p illo qd subiicit inquätü stat sub aliquo termio affirmato. et h mö fit mutatio de subiecto in subiectü. lz mobile qd subiicit motui idë remaneat. Ad secüdaz dicit q si capiat mot in cöi vt capit in pnti et in tertio hui videlz vt dicit act entis in potëtia nö distinguëdo ipsuz cötra simplicë mutationë sic gnatio et corruptio dicerëtur mot. h nö capiëdo ipsuz spëalit vt fit de cötrario in cötrariü et inter formas positiuas. et isto modo accipit hic. Ad tertiä dicitur q subiectü et nö subiectü cöueniüt in negatöne sicut duo subiecta in affirmatöne. sed est dissimile in hoc. qz nö subiecta dicüt aliquas duas negatiöes q nullä habët oppositionë et iter subiecta q differüt p formas positiuas pt esse cötraria oppö. iö in ipis pöt fieri mot et c.

Sequitur textus. Si igit pdicata et c.

Queritur tertio vtrum in substäcia et ad aliqd sit p se motus. Arguit q sic. qz forma substätialis pri inducit in vna pte materie quä in alia ergo nö est possibile materiä scdm quälibet sui partë subiici equaliter virtuti agentis. ergo generatio est mutatio successiua. et ita est motus. Secundo sic arguit. in substantia est contrarietas. ergo etiaz est motus. Antecedës patet qz in vno quoqz genere est tm vna cötrarietas prima. Itë ignis cötrariatur aque vt dicit in secüdo de gnatiöe. et si dicatur q hoc est röne qualitatis ex hoc infertur q ignis scdm suä substanciä contrariat aque. qz pprie passiones habët pprias causas et ita cü caliditas et frigiditas sint in subiectis ignis. et aque seqtur q ille substätie sunt cötrarie. Tertio sic arguit q in ad aliquid sit motus. qz per dealbefactionë fit aliquis similis. sed dealbatio est motus. et similitudo est relatio. ergo per motü acquiritur relatio in aliquo et per consequens in ad aliquid est motus.

Ad oppositum est phs in textu qui postq diuisit mutationem per se in tres partes siue species. scz in generationem corruptionem et motum proprie dictum. Consequenter inquirit diuisionez motus proprie dicti in suas species. et quia diuisio et distinctio motus pprie dicti sumitur scdm distinctionem termini ad quem. qz motus non est preter res ad quas ë motus. ideo ad inquirendum illam diuisionë

vel distinctionē inquirit ad que ṗdicamēta ē ꝑ se motus ⁊ ad q̄ nō. Et primo ondit quibus predicamētis nō ē ꝑ se motus ⁊ inter cetera prio ondit h̄ de substātia ⁊ relatiōe.

Sciendū est primo. ꝙ motū eē ꝑ se in aliq̄ predicamēto nihil aliud ē quam formā illi⁹ predicamēti acq̄ri ꝑ se in aliq̄ subiecto ꝑ motū ⁊ eē ꝑ se terminuȝ illius mot⁹. cuius rō ē. q2 motus ē actus īpfect⁹ tendēs ad vlteriorē ṗfectionē. ⁊ terminus ad queȝ cuius est forma ṗfecta. ⁊ ṗfectio ad quā tēdit rō motus non est preter res ad q̄s ē motus. imo ē in eodē ṗdicamēto cū termīo ad quē. iō dicit̄ ꝑ hoc eē in illo ṗdicamēto cui⁹ ē forma ꝑ se fluens in illo motu. Unde patȝ ꝙ si ꝑ motū vnū plures forme acquirāt̄ vt ꝑ albefactionē acquirat̄ albedo ⁊ similitudo. motus ē ꝑ se solū ad illā formā que ꝑ se fluit in illo motu. ⁊ ad alias ē ꝑ accidēs nam i vno fluxu per se fluit tm̄ vna forma.

Sciendū est secundo. ꝙ cū ōis motus sit quidā fluxus cōtinu⁹ alicui⁹ subiecti existentis in actu substantiali ⁊ in potētia accidentali de vna forma cōtraria i aliā ꝺm remissionē vnius ⁊ intensiōnē alteri⁹. iō oꝑtet ꝙ ad hoc ꝙ in aliquo predicamento sit ꝑ se motus requiritur ꝙ in illo predicamento reperiant̄ forme contrarie ad inuiceȝ ꝺm ṗfectā ⁊ completā rōnem cōtrarietatis.

Sciendum est tertio. ꝙ ad hoc ꝙ in aliq̄ genere reperiat̄ talis contrarietas due conditiones requirunt̄. vt dicit doctor sanctus in hoc passu. Prima ē ꝙ in eo reperiant̄ termini maxime distantes int̄ q̄s cadant omnia illius generis sic ꝙ ab vno nō deueniatur ordinate in alteruȝ nisi ꝑ media ⁊ ṗpter defectū huius conditiōis in numeris non est completa contrarietas quia licet ibi sit minimum non tamen ibi reperitur maximum. Secunda conditio est ꝙ inter illas formas sit aliqua contrarietas ꝺm quam d̄ vna in aliā continue deueniatur ꝺm intensionē vni⁹ ad remissionē alteri⁹. Iste aūt conditiones desūt formis substantialibus. primo quia licet in genere substantie reperiāt̄ differentie contrarie apph̄ēdentes oīa que sūt illius generis. tamen cum talis cōtrarietas differentiarum solū extendat̄ penes cōmunem radicem cōtrarietatis que ē excellentia ⁊ defectus pro quanto scȝ est nobilior altera. sicut contingit in numeris. ⁊ ꝺm ṗpriā rationē specificā huius forme ⁊ illi⁹. iō tales forme nō sunt ꝺm se contrarie nec etiā deuenit̄ de vna in aliā per media. imo dū exuitur vna forma ipa potest idifferenter ꝙ cū ꝙ aliam recipere quātū est ex ṗte sui vt dicit̄ secūdo de generatiōe. vt cum ex terra fit ignis non oportet ꝙ sit transitus ꝑ formas elementoꝝ medioꝝ. sed ex quolibet elemento immediate potest fieri quodlibet. Secūdo quia esse substantiale consistit in indiuisibili. ergo inter formas substantiales non pōt esse continuitas sic ꝙ fiat motus cōtinuus de vna in alteram ꝺm remissioneȝ vnius et extensionem alterius. et in substātia non est perfecta contrarietas que requiritur ad motum.

Sciendu est quarto. ꝙ ꝺm albertum quattuor conditiones requiruntur ad completam ⁊ ṗfectaȝ contrarietatē que ad motū sufficit que virtualiter continent̄ i duabus primis. Prima ē ꝙ tales forme sint virtualiter actiue ⁊ passiue adinuicē vl̄ ꝑ se vt sīt q̄litates prime. vel cum alio ⁊ sic ꝑ alterū vt sunt qualitates secunde cause a ṗmis. Secūda est ꝙ tales forme non sūt simpliciter simplices. sed in maiori maiores ⁊ in minori minores existentes. Tertia est ꝙ inter ea sit mediū per quod fit transitus d̄ vna in aliam.

Quarta ē ꝙ tales forme se expellāt ab eodem subiecto actiōe ṗpria. Unde iste cōditiōes formis substātialib⁹ deficiūt nō eīm sūt formaliter actiue ⁊ passiue. ⁊ tāte sūt in maiori quātitate quāte ⁊ in minore ⁊ etiā int̄ eas nō ē mediū. nec etiā se expellūt ab eodē subiecto actione ṗpria.

Istis notatis sit conclusio pria In substantia nō ē ꝑ se motus. ṗbat̄ q2 ōis mot⁹ ē de vno cōtrario in cōtrariū. s̄ in substantia nō ē cōtrarietas requisita ad motuȝ. g̊ ibi nō ē ꝑ se mot⁹ ⁊ hec ē rō phi. Itē subiectum forme substantialis est ens in pura potentia. sed ens in pura potentia non potest moueri. et ita patent due cause quare in substantia non est motus. scilicet propter defectum subiecti mobilis. Item si ibi eēt mo

tus tũc eēt generatio ⁊ corruptio. ß hec non sũt mot⁹ vt prius dictũ ē ⁊ ꝓbatũ ē. g̊.

Cõclusio secũda. in adaliquid non ē ꝑ se motus, ꝓbat ꝑħs. In illo nõ ē per se motus cuius natura de nouo inuenitur ĩ aliq̃ subiecto nõ mutato. ß sic ē de relatiõe g̊ Maior patet: q₂ terminus mot⁹ acquiri nõ põt. nisi ꝑ motũ primũ quia via prior ē termino sibi essentialiť intrinseco. minor pȝ. q₂ sorte existente albo ⁊ platone nigro sortes ñ ē similis platoni. sed platone mutato ad albedinem factus ē sortes similis platoni ergo similitudo ꝺ nouo reperitur in sorte sine mutatione facta in eo. Pro cuius intellectu Sciendum ē ꝙ hec regula in quibusdam relationibus non habet difficultatem. Sunt enim triplices relationes quedam sũt relationes rationis in vtrisq₃ extremis vt relatõ idemptitatis. alie vero sũt quarũ vna ē realiter in vno extremo ⁊ alia tãtũ ꝺm rationem in altero. sicut scientia refertur ad scibile. scibile aũt nõ refertur ad sciam nisi q₂ scientia referť ad ipm̃ vt diciť q̊nto methaphisice. alie sunt relationes q̄ realiter sunt in vtroq₃ extremoꝝ vt equalitas vel similitudo. In illis ergo que nõ possũt aliquid nisi in vno extremorũ facile est intelligere ꝙ mutato extremo in quo relatio realiter existit de nouo dicatur aliquid relatiue ꝺ altero sine sui mutatione cum nihil ei realiter adueniat. sed in illis que sunt realiter in vtroq₃ extremoꝝ difficile ē intelligere ꝙ relatio in vno ē sine mutatione illius cui aduenerit. sed solũ cũ mutatione alterius cum nihil de nouo reale adueniat alicui sine mutatione illius cui aduenit vt innuit vnus articulus parisiensis.

Ad hoc respondet doctor sanctus ꝙ si aliquid per suã mutationem mihi fiat equalis me non mutato prius erat in me quodãmõ scilicet in sua radice in qua habet suũ eē. ex eo enim ꝙ habeo talē quantitatem competit mihi ꝙ sim equalis omnibus qui talem equantitatem habent. Cũ g̊ aliq̇d de nouo accipit illam quãtitatē illa radix communis equalitatis que fuit ĩ me determinatur ad illum. et ideo nihil reale aduenit de nouo mihi cũ ĩcipio alteri esse eq̃lis per ei⁹ mutatõȝ

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã ꝺ₂ ꝙ forma eq̃ prio inducit ĩ oēȝ ꝑtē materie ꝺtĩminate ad susceptiõeȝ forme substãtiaľ. ⁊ si ĩ generatõe ē aliq̃ successio ß ē ꝑ accidēs. s. rõne alteratõis q̄ generatõ in mixto ē. Ad secũdã diciť ꝙ ꝯtrarietas differentiarũ prio diuidentiũ aliqꝺ gen⁹ nõ ē cõpleta cõtrarietas. q₂ nõ sꝑ attēdiť ꝺm propriã rõnē hui⁹ forme vel illi⁹. ß solũ ꝺm radiceȝ cõtrarietatis. ⁊ secũda sufficit ad hoc ꝙ in illis formis causent passiões vere cõtrarie. q₂ nõ requiriť diuersitas tanta in cauß quanta in effectibus reperiť. Ad tertiam dicitur ꝙ relatio extrinseca ex consequēti solum acquiriť ꝑ motum. dealbatio enim per se ⁊ intrinsece terminať ad albedinē ad quã ex consequēti sequitur aliq̃ relatio vt dissimilitudo aut similitudo: sicut etiam ad motũ ĩ quantitate põt sequi equalitas vel ieq̃litas. ß primo mõ ꝑ se nulla relatio põt terminare motũ. Seq̇ť textus.

Amplius eiusdem motus.

Queritur quarto vtruȝ ad actionem ⁊ passionem sit ꝑ se motus. Arguitur ꝙ sic. vbicunq₃ ē cõtrarietas põt reperiri motus. sed in actione et passiõe reperitur contrarietas vt patet in p̄dicamētis. ergo

Secundo sic ad omnem motũ sequitur q̄dã affectio causa in mobili. sed talis affectio ē passio q̄dã. g̊ ad passionē ē ꝑ se motus

Tertio sic si ad actionem et passionē non esset per se motus hoc esset quia mot⁹ non eēt motus. sed hoc non. nam omne qꝺ ꝺ nouo et successiue acquiritur in aliquo subiecto acq̇riť ꝑ motũ: ß mot⁹ ꝺ nouo ⁊ successiue acq̇riť ĩ subiecto. ergo ad motuȝ fit mot⁹

Ad oppositũ arguiť ꝑ ꝑħm in textu.

Pro respõsione sciendũ ē primo. ꝙ postq̃ ꝑħus õndit qꝺ ad substãtiã ⁊ ad relatiõȝ nõ ē ꝑ se mot⁹. hic ꝯñr õndit ꝙ nõ ē per se motus ad actionē et passionē. in qua ostensiõe supponit qꝺ licet actio ⁊ passio differant a motu ratione formali dicente qꝺ quid erat esse. motus enim ꝺm propriaȝ rationem eius est actus entis in potentia tēdentis ad vltiorē ꝑfectionem. ⁊ est reductiue in eodem predicamento cum suo terminõ ad quem. actio autē ⁊ passio vltra motũ diuersas habitudines includũt. tamen actio et passio idem sũt subiecto cum ipso motu ⁊ vnũ ñ pt eē sine alio nec econtra. iõ ad pro-

bãdũ ꝙ ĩ actõe ⁊ paſſiõe ñ ẽ ꝑ ſe motꝰ ſufficit ꝓbare ꝙ motꝰ ñ ẽ motꝰ nec gñatõis gñatio.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ dupliciter pt̃ itelligi ꝙ motꝰ ſit motꝰ vl̃ mutatiõis mutatio. Uno mõ ꝙ motꝰ ſit motꝰ tanꝙ̃ ſubiecti ſic ꝙ motꝰ ſm aliquẽ motũ moueat̃. vt ꝙ augmẽtet̃ vl̃ diminuat̃. Alio mõ ꝙ motꝰ ſit motꝰ tanꝙ̃ t̃mi: ita ꝙ vnꝰ motꝰ t̃minet̃ ad aliũ motũ. Et ħ iterũ pt̃ intelligi dupliciter. Uno mõ ꝙ ꝑ accidẽs ad motũ ſit motꝰ: vt ſi ꝯtingat vnã mutatõez fieri ad aliam. Alio mõ ꝙ ad motũ ſit motꝰ ꝑ ſe tanꝙ̃ ad t̃minũ intrinſecũ ⁊ eſſentialẽ motꝰ.

Tunc ſit concluſio prima. motꝰ nõ ẽ ꝑ ſe motꝰ: nec tanꝙ̃ ſubiecti: nec tãꝙ̃ termini. Prima ꝑs pꝫ. q᷑ motꝰ ⁊ mutatio nõ ſũt de natura ſubiectoꝝ cũ neutrũ ſit ſub̃a actu ens: nec ens ꝑmanẽs qđ ꝑmanere poſſit ſub motu. ergo motꝰ non ẽ motꝰ tanꝙ̃ ſubiecti.

Secũda ꝑs pꝫ ſeptẽ rõnibꝰ. Prima ẽ. oĩs motꝰ ẽ de vna ſpecie ĩ aliã ſpẽꝫ. vt inter ꝯ̃ria vel ꝯ̃dictoꝛia ſi ſit mutatio ſimplex. g̊ ſi motus ſit motꝰ tanꝙ̃ termi ſeq̃ret̃ ꝙ mobile ſimul moueret̃ de vna ſpecie ĩ aliã ſpẽꝫ: vt ex ſanitate in egritudinez. ⁊ ex ip̃a ſecũda ĩ primã: ⁊ ex hac in aliã. ꝰ hoc ẽ falſũ. q᷑ in t̃mio motꝰ ſꝑ ꝯtingit mobile q̇eſcere in foꝛma acq̃ſita ꝑ motũ. Secũda rõ. oĩs motꝰ vel mutatio ẽ ex oppoſito in oppoſitũ ꝯ̃ri᷑ aut ꝯ̃dictorie. g̊ ſi motꝰ ꝑ ſe termiet̃ ad motũ ⁊ mutatio ad mutationẽ: tũc ille motꝰ ſit int̃ motꝰ oppoſitos. Et q᷑ mobile ĩ motu ꝑtim ẽ in t̃mio a quo: ⁊ ꝑtim in t̃mio ad quẽ. g̊ opoꝛtebit ꝙ in iſto motu q̇ ſit int̃ motꝰ ꝯ̃rios ſil̃ ſint in fieri illi duo motꝰ ꝯ̃rij. ⁊ ꝙ vterq; motꝰ ſit ſil̃ ĩ fieri. g̊ idẽ ſubiectũ ſil̃ mouebit̃ ad oppoſita. ⁊ idẽ ſil̃ generabit̃ ⁊ coꝛrũpet̃: vel ſil̃ ſanabitur ⁊ egrotabit̃. Tertia rõ. ſi mutatõis eẽt mutatio ꝑ ſe ⁊ generatõis generatio: tũc alicuiꝰ ꝑticularis generatõis eſſet iterũ alia generatio ꝑ ſe cuiꝰ eẽt t̃minꝰ. ⁊ iteꝝ illiꝰ eẽt alia generatio. ⁊ ſic in infinitũ tã a parte añ ꝙ̃ a ꝑte poſt. g̊ nõ eẽt dare primã generatõez nec vltimã. ⁊ ꝑ ꝯñs nihil repiret̃ factum. q᷑ ſi ſit aliq̇d genitũ opoꝛtet dare generatõez imediatam ipi genito: q̃ tñ nõ eẽt dabilis cũ q̃libꝫ depẽderet ex infinitis generatiõbꝰ p̃cedẽtibꝰ ⁊ ex infinitis ſequẽtibꝰ. Quarta rõ. eiuſdẽ ſubiecti ſunt motꝰ ꝯ̃rij. vt q̇es ꝯ̃riat̃ motui. ꝰ generatio ⁊ coꝛruptio ꝯ̃riant̃. g̊ ſi generationis ſit generatio ſic ꝙ generet̃: ſequit̃ etiam ꝙ coꝛrũpet̃. ꝰ hoc ẽ impoſſibile. q᷑ opoꝛtꝫ illud eẽ qđ coꝛrũpet̃: ⁊ qñ coꝛrũpit̃. ꝰ eẽ gñatiõis ẽ ſuũ fieri. g̊ opoꝛtebit ꝙ qñ gñatio ꝙ fiet coꝛruptio fiet. et nec priꝰ neq; poſteriꝰ. ⁊ ſic idẽ ſil̃ generabit̃ ⁊ coꝛrũpet̃: erit ⁊ nõ erit. Quinta rõ. in oĩ generatõe opoꝛtet eẽ materiã ex q̃ fit illud qđ generat̃: q̃ ſubijciatur motui: ⁊ in q̃ acq̇rat̃ foꝛma geniti. ⁊ iterũ req̇rit̃ aliq̇s t̃minꝰ q̇ ſit hoc aliq̇d. ꝰ generatio nõ hꝫ materiã ex q ſit nec ẽ hoc aliq̇d. g̊ ip̃a nõ pt̃ generari. ⁊ ſic generatõis nõ erit generatio. Sexta rõ. ſicut ſe hꝫ genꝰ ad generationẽ: ita ſpẽs ad ſpẽm. ꝰ doctrina q̃ eſt q̃dã generatio nõ ẽ generatio alteriꝰ doctrine. g̊ nec generatõis ẽ generatio: neq; motꝰ ẽ ꝑ ſe motꝰ. Septima rõ. triplices ſunt ſpẽs motus. ſ. ad quãtitatẽ. q̃litatez. ⁊ vbi. g̊ ſi motꝰ ſit ꝑ ſe motꝰ: opoꝛtebit vnũ illoꝝ eẽ ad alterum. ⁊ ſic loci mutatio alterabit̃ vl̃ alteratio augebit̃. qđ eſt impoſſibile. Eſt tñ aduertendũ ꝙ tripl̃r ꝯtingit aliq̇d moueri. ſ. ꝑ accidẽs. ſm ꝑtẽ. ⁊ ꝑ ſe primo. Et licꝫ motꝰ non ſit motꝰ ꝑ ſe: tñ põt eẽ ꝑ accidens. vt ſi q̇s ſanet̃ ⁊ currat ſanatio mouebit̃ ꝑ accidẽs. Sꝫ de illo motu nõ eſt hic ad ꝓpoſitũ.

Concluſio ſecunda. ad actionẽ ⁊ paſſionẽ nõ ẽ ꝑ ſe motꝰ. Probat̃. q᷑ actio ⁊ paſſio ſunt idẽ ſubiecto cũ motu. ꝰ motus non eſt motus. ergo ⁊c̃.

Dubitatur primo vtrũ ad qñ ſitũ ⁊ habitũ ſit ꝑ ſe motꝰ. Rñdet̃ ꝙ nõ. Patet primo de qñ. q᷑ qñ dꝫ eſſe in tꝑe. ꝰ tp̃s eſt mẽſura motꝰ. g̊ eadẽ rõe q̃ nõ ẽ motꝰ ad actionẽ ⁊ paſſionẽ: eo ꝙ ꝑtinet ad motũ ⁊ ſũt q̃daꝫ ſucceſſiua. nec eadẽ rõne in qñ. Secũdo pꝫ de ſitu. q᷑ ſi eẽt motꝰ in ſitu ille eẽt ſm locuꝫ. aut g̊ ille motꝰ eq̃ primo t̃miabit̃ ad vbi ⁊ ſitũ. vel ad vnũ ꝑ priꝰ ⁊ ad reliquũ ꝑ poſterius. Nõ primũ. q᷑ idẽ motꝰ nõ pt̃ imediate t̃miari ad diuerſos termĩos. Si ſecũdũ: vel priꝰ t̃miabit̃ ad vbi ⁊ ex ꝯñti ad ſitũ. ⁊ ſic ad ſitũ nõ erit ꝑ ſe motꝰ: vel primo ad ſituꝫ ⁊ ex ꝯñti ad vbi. g̊ ad vbi ſolũ erit motus ꝑ accidens ⁊ nõ ꝑ ſe: qđ ẽ ꝯ̃ oẽs ꝓbos ponẽtes ꝙ ad vbi ſit ꝑ ſe motꝰ. g̊ ad ſitũ ſit ꝑ ſe motus. q᷑ in mobili priꝰ acq̇rit̃ eẽ in loco ꝙ̃ oꝛdo ꝑtium ad totũ ⁊ ad locũ. ideo ſitꝰ ſolũ per acci

dens acq̃rit̃ ꝑ motũ. Tertio pʒ de habitu. qꝛ habitꝰ dicit quādaʒ habitudinē corꝑis ad h̄ ꝙ sibi adiaceat. g̊ eadē rōne q̄ in relatōe nō est ꝑ se motꝰ: nec in habitu.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dꝛ ꝙ i actōe ⁊ passiōe n̄ ē ꝑ se primo motꝰ ꝯ̄rietatū. qꝛ due forme n̄ sūt actiue et passiue int̃ se: ſ; tm̄ ꝑ alterũ ⁊ ex ꝯ̄nti. ſ. rōe q̄litatũ a q̊bꝰ fiūt. vt calefactio ⁊ frigefactio rōe caliditatis ⁊ frigiditatū. Ad secūdā dꝛ ꝙ lʒ ista affectio in mobili causata seq̄t̃ motũ ſm naturā vt effectꝰ eiꝰ. nō tñ ſm tp̄s ⁊ ꝑ modū t̃mi motꝰ. ſ; sil' fiūt ⁊ desinūt eē motꝰ ⁊ talis passio. Ad tertiā dꝛ ꝙ motꝰ nō acq̃ritur in subiecto tanq̄ id qḋ acq̃rit̃: ſ; solũ tanq̄ id q̊ aliq̇d acq̇rit̃. ⁊ ḋ tali n̄ opoꝛtʒ sꝑ ꝙ acq̇rat̃ ꝑ motũ: al's eēt ꝓcessus in infinitũ. Sequ̇tur textꝰ. Om̄ aūt neqꝫ sub e ⁊c̄.

Queritur quinto vtrũ soluʒ ad

tria p̄dicamēta. ſ. quātitatē: q̄litatē: ⁊ vbi sit ꝑ se motꝰ. Et arguit̃ ꝙ nō. qꝛ in quātitate nō ē ꝯ̄rietas: vt dꝛ i p̄dicamēt̄. g̊ neqꝫ motꝰ.

Secūdo sic. distincte sp̄ēs quātitatū in indiuisibili ꝯsistūt. g̊ ſm quātitatē discretā nō est motꝰ. Sil'r quātitas cōtinua ē in infinitũ diuisibilis. g̊ nō ē i ea dare minimũ: ⁊ ꝑ ꝯ̄ns nō est ibi ꝯ̄rietas. qꝛ ꝯ̄ria maxime distaīe debent. g̊ ſm quātitatē ꝯtinuā nō ē ꝑ se motꝰ.

Tertio i vbi nō ē ꝯ̄rietas. g̊ neqꝫ motꝰ. antecedēs pʒ. qꝛ si sic maxīe videret̃ ꝯ̄riari ꝯcauum celi ex vna parte ꝯcauo eiusdē ex altera ꝑte diametralit̃ opposito: cũ illa duo vbi maxime a seīuicē distēt. ſ; duo vbi n̄ ꝯ̄riant̃. neqꝫ fit motꝰ de vno in aliud. g̊ in vbi nō est ꝯ̄rietas. In oppositũ est ph̄s in textu.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ʒ

ph̄s ōn̄dit ad q̄ p̄dicamēta nō ē ꝑ se motus hic ꝯ̄nter ōn̄dit ad q̄ ⁊ q̊t p̄dicamēta sit motus ad h̄n̄dũ diuisionē eiꝰ. Vn̄ cũ motꝰ cuiꝰ hic inq̇runt̃ sp̄ēs sit de ꝯ̄rio in ꝯ̄riũ mutatio q̄ est de subiecto i subiectũ: ad h̄ ꝙ in aliquo genere repiat̃ talis motꝰ opoꝛtʒ ꝙ in illo reperiant̃ ꝯ̄ria h̄ntia ꝯditōes sup̄dictas. Et qꝛ de rōne ꝯ̄rioꝝ ē adinuicē maxīe distare: opoꝛtet ꝙ in tali genere sint repibiles t̃mi maxīe distātes int̃ quos cadat mediũ ꝑ qḋ possit fieri motꝰ de vno in alterũ. Est tñ aduertēduʒ ꝙ nō ē necesse hm̄oī distantiā t̃mioꝝ simpl'r vel absolute semꝑ accipe. qꝛ hoc fit soluʒ in genere q̄litatis. ſ; sufficit ꝙ sit maxima distātia in ordine ad aliquā naturam distinctā et determinatā phisicā: vt in quātitate ꝯtinua. aut ad aliqḋ extrinsecũ: vt in vbi.

Sciendu; est secundo ꝙ quantitas

cōtinua pōt dupliciť cōsiderari. Vno modo ſm se ⁊ absolute. Alio mō vt est terminus corꝑis siue corpoꝝ naturalium. Primo modo cōsiderat̃ a logico ⁊ mathematico: licet adhuc diuersimode. ⁊ isto mō in quātitate nō repit̃ ꝯ̄rietas. Secūdo cōsiderat a phisico. ⁊ illo mō in quātitate repit̃ ꝯ̄rietas ⁊ maxima distātia t̃mioꝝ ꝯ̄rioꝝ. nō tñ simpl'r et absolute: ſ; in ordine ad aliquā naturā determinatā q̄ sibi det̃miat in materia maximũ in quātitate qḋ transcēdere non potest: ⁊ minimũ a quo deficere nō potest. Ideo hoc mō in quātitate est ꝯ̄rietas sufficiens ad motum.

Ex quo ptʒ ꝙ in quātitate nō repit̃ ꝯ̄rietas ſm ꝓprias rōnes suarũ sp̄ēꝝ ꝓut cōtinētur sub genere quātitatū. Et ꝓpter hoc motꝰ ad quātitatē nō hʒ vnũ cōe nomē ſm genꝰ sed hʒ nomē ſm suas sp̄ēs ꝓut i quātitate repitur ꝯ̄rietas q̄ est imperfecti ad perfectuʒ ſm vnā ⁊ eandē essentiā quātitatis. et ita motꝰ qui est ad ꝑfectā quātitatē dicit̃ augmentuʒ. si v̊o ecōtra decrementũ.

Sciendu; est tertio ꝙ in genere

vbi nō repit̃ ꝯ̄rietas ſm ꝓprias rōnes aliq̄rum suarũ specierũ. nec etiā ſm aliqḋ qḋ sit aliquo mō ꝑtinēs ad ip̄as sp̄ēs ſ; dūtaxat i ordine ad motũ grauiũ ⁊ leuiũ corpoꝝ reperiunt̃ in vbi duo termini maxime distantes. Si eīn vt arguit̃ ante oppositũ in vbi attenderetur cōtrarietas ſm maximā distantiam simpliciter ⁊ absolute: tūc magis cōtrariaretur cōcauũ cōcauo celi diametraliter opposito q̄ cōcauũ medio mundi. Quia g̊ in vbi attendit̃ cōtrarietas ꝑ habitudineʒ ad aliquid qḋ est extrinsecũ ipi graui vbi nō nominatur motus ad vbi. nec ſm genꝰ: nec ſm speciem: licʒ ſm aliquos vocetur latio. sed hoc nomen nō est satis cōmune. quia solum ferri dicūtur illa in quoꝛuʒ potestate nō est stare siue cessare motuʒ. quia scʒ a seip̄is non mouētur: sed ab alijs.

Sciendu; est quarto ꝙ in gene

re qualitatis reperiuntur alique species ad inuicem contrarie ſm suas ꝓprias rationes

scđm quas reponunť sub genere qualitatis. Jdō motus ad qualitatē habꝫ nomen cōe sumptum scđm genus qualitatis. scꝫ nomē alterationis quod huic generi qualitatis alludit. nā ꝓprie illa alterari dicunť q̄ differūt scđm qualitatem. ⁊ hic capiť qualitas nō pro differentia substātiali que in quale p̄dicatur. sed solū pro qualitate que nata est inferre passionem vel inferri a passione. qꝛ vt postea videbitur scđm qualitatē de tertia specie solū est alteratio. Et si querať qualiter voceť motus qui est scđm eandē spēm qualitatis de magis in minus vľ ecōtra. qꝛ posset credi ꝙ reducereť ad motū augmenti vľ decremēti. Respōdet Aristo. ꝙ vocať alteratio. qꝛ oīs motus de cōtrario in cōtrariū scđm qualitatē est alteratio mō talis motus est de cōtraria qualitate in cōtrariam. sed non simpliciť sed in respectu ⁊ scđm quid. qꝛ in qualitate causať ex ꝑmixtione contrarij ⁊ magis ex separatōne a cōtrario. ideo quod a magis scđꝫ qualitatē accedit recedit cōtrario. qđ vero ad minus tendit in cōtrariū Ex quibꝰ patet qualiter denominenť motus q̄ sūt ad illa p̄dicamēta. Et tūc sic pōiť cōclusio

Conclusio p̄ria ꝙ solū ad quātitatē qualitatē ⁊ ad vbi est ꝑ se motus ꝓprie dictus. patet quia in istis generibus repentur cōtrarietas sufficiēs ⁊ requisita ad motū ⁊ solū in hijs. vt patet ex precedētibus. qꝛ in alijs septem generibus non reperitur. ergo solum ad illa tria est per se motus

Conclusio secūda: tm̄ sunt quattuor species motus ꝓprie dicti. patet qꝛ oīs motus vel est ad formaꝫ vel ad vbi. si ad vbi nō habꝫ nomē impositū nec scđm genus nec scđm spēm. sed vocať loci mutatio ꝙuis non ꝓprie dici debeat motꝰ ad locū. qꝛ locus est extrinsecꝰ mobili. ⁊ etiaꝫ locꝰ est immobilis. Si ad formā h̄ ē dupľr. vľ ad sꝫaleꝫ vľ accidētaleꝫ nō ad sꝫalem. qꝛ in substātia non est per se motus. si ad accidētaleꝫ vel ad respectiuā vľ ad absolutā. nō primū qꝛ ad aliq̄d nō est ꝑ se motus. Si absolutā. vľ fit ad qualitatē. ⁊ sic est alteratio vel ad quātitatē ⁊ h̄ dupliciter. vľ ad ꝑfectam. ⁊ sic dicitur augmentatio. vel ad imperfectam ⁊ sic dicitur diminutio.

Dubitatur quot modis dicitur immobile. qꝛ cum mobile imobili opponať ⁊ oppositoꝝ sit eadē disciplina. cōuenienter agitur de modo immobilis sicut de mō mobilis ⁊ motus. Respōdeť ꝙ imobile diciť tripliciť vno mō ꝑ negatōem actus ⁊ potentie qđ scꝫ omnino ipossibile est moueri. vt deus est imobilis ⁊ sonꝰ est inuisibilis qꝛ nō est de genere visibiliuꝫ. Secūdo diciť imobile qđ vix aut tarde moueť. siue postꝙ icepit moueri vt claudus. siue qđ vix incepit moueri vt motus vel saxū. Tertio diciť imobile qđ natū ē nō moueri. ⁊ hoc solū imobile diciť quiescēs. ex quo pꝫ quid sit quies. est em̄ priuatio motus i mobili vbi quādo ⁊ scđm qđ natum est moueri. Ex iā habitis in hoc libro patꝫ quid sit motꝰ. quid sit quies et quot sunt species motus. et quot mutatōnis. ⁊ quales ⁊ quot sunt modi imobilis. Rationes ante oppositū iam solute sunt ex dictis. Sequiť textus. Post h̄ autem dicamus ⁊c̄.

Queritur sexto vtruꝫ omnia cōtinua sint tāgentia ⁊ tāgētia cōsequēter se habētia ⁊ nō ecōtra. ⁊ arguitur ꝙ nō qꝛ nō oīm cōtinuoꝝ vltima sunt vnū ⁊ tāgentiū vltima sunt simul. sed illa que sūt vnū nō dicunť siľ. ergo ꝯtinua nō sunt tāgētia. Secūdo sic. omnia cōsequēter se habētia se habēt sicut prius ⁊ posterius. sed in tangētibus vnū nō est priꝰ alio cū tangētia sint simul. g̃ non omnia tangentia sunt cōsequēter se habentia. Ad oppositum arguitur per pħm in textu.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ postꝙ pħs in precedenti tractatu inquisiuit de diuisione motꝰ ⁊ mutatōis in suas species cōsequēter in hoc tractatu secūdo agit đ vnitate motꝰ ⁊ de cōtrarietate motꝰ ad motuꝫ ⁊ ad quietē ⁊ quietis ad quietē. ⁊ qꝛ ad cognoscendū vnitatē motꝰ. ⁊ etiā multa que in sexto libro dicētur necesse est cognoscere intētiones sicut rōnes quarūdam intentionū q̄ sunt simul scđm locum extractiꝫ siue separatim tāgere medium consequenter habitum ⁊ continuum. ideo pħus premittit diffinitionē istoꝝ.

Ubi sciendum est secundo ꝙ simul scđm locū dicūtur quecūqꝫ sunt in vno loco primo. vnde ad hoc ꝙ aliqua sint siľ scđm locū non sufficit ea esse in eodē loco cōi: alias oīa q̄ sunt in mūdo essent simul. sed oportet ea esse in eodem loco ꝓprio nō quidē ꝓprio vni qꝛ tūc esset penetratio dimensionū ⁊ duo corpora essent vnū corpus. sed in loco ꝓprio ambobus. ⁊ ꝑ oppositū simul sepatū scđm locū dicūtur q̄cūqꝫ sunt i alio ⁊ alio loco. sed tāge

re vel tãgentia dicunt̃ quoꝝ vltima sunt simꝉ per carentiá cuiuscũq; medij. que alio nomine dicuntur contigua quasi simul tangentia.

Sciendum est tertio ꝙ medium dicit̃ in quod aptuȝ natũ est prius pertingere scd̃m naturá cõtinue mutans ꝙ̃ in vltimũ qd̃ mutat.i.i quod mutatur. q2 oís motus est de termino in terminum ꝑ medium.⁊ in medio ẽ motus ⁊ non in termino.q2 in vltimo est finis motus ⁊ in primo incipit. ⁊ vltimũ in motu ẽ contrariũ primo.⁊ dicit̃ aliq̃d cõtinue motum cũ nihil aut paucissimũ deficit rei ⁊ nõ tp̃is. vnde oís interruptio tẽporis interrũpit continuitatẽ motus.sed nõ oís interruptio rei.i.spacij in quo est motus.si ẽm post ypatim.i.primaȝ co dá cithare tangat̃ vltima. dũ tñ sonus vltime iungat̃ sono prime nõ fit interruptio soni sed aliquo mõ rei supra quá fit motꝰ. similꝛ supra lapides separatos põt aliquid moueri cõtinue.Et q2 dictũ est ꝙ vltimũ in motu est cõtrariũ primo qd̃ posset esse dubiũ de motu locali. ideo diffinit aristoteles contraria dicens Contraria scd̃m locũ sunt que scd̃m rectitudinẽ plurimũ distant. ⁊ dicit̃ scd̃m rectitudineȝ: q2 inter duo pũcta sola linea est recta. q2 inter ipsa nõ põt fieri nisi vna recta tm̃ ⁊ possunt fieri infinite curue. mõ oís mẽsura debȝ esse certa ⁊ finita . ⁊ debȝ attẽdi cõtrarietas loci non scd̃m simplicẽ essentiá loci.sed ꝑ habitudineȝ admouẽtia ⁊ mobilia q̃ mouẽtur scd̃m ꝙ ibi est maxima distantia respectu virtutis mouẽtis vel nature mobilis. vt centrũ ⁊ cõcauũ celi maxime distant quo ad mouẽtia naturalia.

Sciendum est quarto ꝙ consequẽter dicit̃ qd̃ est post primũ positõne vꝉ specie sine medio eiusdẽ generis. vt vna línea seques aliá cõsequẽter se habȝ ad ipsaȝ. ⁊ vnitas ad vnitatẽ ⁊ domus ad domũ quádo nõ est mediũ vel si sit nõ est eiusdem generis. vnde ad ꝯsequẽter requirit̃ ꝙ sit posterius. quia priꝰ nõ dicit̃ cõsequẽter ad posteriꝰ. nec vnũ nõ est cõsequẽter duobus sed ecõtra. Secundo ꝙ nõ sit mediũ eiusdẽ generis. sed habitũ dici qd̃ est cõsequẽter cũ tãgit aliud. vnde habitũ est spẽs cõsequẽter. q2 secludit om̃e medium tam eiusdeȝ generis ꝙ̃ alterius ab hijs q̃ habita dicũtur. Ex dictis infert ph̃s ꝙ omne mediũ ẽ iter ꝯ̃ria. q2 mediũ est ꝑ qd̃ fit motꝰ.ꝫ oís motꝰ ẽ iter cõtraria vel cõtradictoria ⁊ in cõtradictorijs nihil ẽ mediũ.ꝫ est in cõtrarijs

Sciẽduȝ est quinto ꝙ continua sunt quoꝝ vltima sunt vnũ cõtinuũ. hoc autẽ sonat nomẽ cõtinui. q2 dicit̃ a cõtinendo.i. simꝉ tenẽdo qd̃ tm̃ fieri nõ posset si vltĩa essent duo vnde eo mõ quo vltima possunt fieri vnũ eodẽ mõ illa dicũtur cõtinua . si ẽm illa vltĩa fiant vnũ simpliciter fit cõtinuũ simplicit̃.⁊ si fiat vnũ colligatõne vel tactu sic fiet cõtinuũ capiẽdo large cõtinuũ ꝓut se extendit ad contiguuȝ. sed ad continuum simpliciter. oportet ꝙ vltima sint vnum simpliciter.

Tunc sit cõclusio prima ꝙ diffinitiones intẽtionũ p̃dictarũ prius posite sunt sufficienter assignate. probatur q2 sufficienter explicant naturam suorum diffinitorum.

Cõclusio secunda omnia tangẽtia cõsequẽter se habẽt ⁊ oía cõtinua sunt cõtigua sed nõ est ecõtra. primũ patet q2 in separatis a materia ⁊ in numeris reperit̃ cõsequent̃. sed nõ reperiũtur tangẽtia. sed semꝑ in tágentibus vnũ sequit̃ aliud ⁊ nõ hñt mediũ eiusdẽ gñis. secũda ꝑs pȝ. q2 quorũcũq; vltĩa sĩt vnũ etiá illa vltĩa sĩt simꝉ cũ idẽ ñ sit seꝑatũ a seipso ꝫ nõ ecõtra. ergo oía cõtinua sunt cõtigua. sed nõ ecõtra. Ex quibꝰ infert ph̃us cõtra Platonẽ ꝙ si vnitas ⁊ pũctus essent separata a rebꝰ sensibilibꝰ vt Plato posuit adhuc vnitas nõ esset pũctus. patȝ q2 punctꝰ esset de genere illoꝝ q̃ se tangũt. scȝ de genere magnitudinuȝ. vnitas vero non. licet sic de genere illorũ quibus est cõsequẽter se hr̃e. scȝ numeroꝝ. secundo pȝ q2 iter quecũq; duo puncta cadit línea intermedia. ⁊ sic inter puncta cadit medium sed iter quascũq; vnitates nõ semꝑ cadit mediũ. sicut nõ est mediũ iter dualitatẽ ⁊ vnitatem. ⁊ sic vnitas non est punctus.

Ad rationes ante oppositũ

Ad primá d2 ꝙ si capiat̃ simꝉ. vt dicit habitudinẽ aliquoꝝ distinctoꝝ in actu sic vltima cõtinuorũ nõ sũt simꝉ. sed si dicat habitudinẽ distinctorũ ĩ potẽtia vel eiusdẽ ad seipm̃ vt capiat̃ in ꝓposito illa vltĩa sũt simul. Ad secũdam dicit̃ ꝙ licet tangẽtia sint simul in loco ꝓprio ambobꝰ. nõ tamẽ in loco ꝓprio vni eoꝝ. ideo scd̃m loca ꝓpria cuilibet possunt dici prius ⁊ posterius. ideo respectu diuersorum dicuntur simul esse habere consequenter.

Queritur septimo vtruȝ ad vnitatẽ motus requiratur vnitas mobilis. vnitas

termini ad quem τ vnitas temporis. Argui
tur ꝙ nō. q2 si canis vnus cadat deorsum τ ca
dendo deorsum moriatur totus ille motus est
vnus τ cōtinuus. τ tamē mobile nō est vnum
in toto motu. igitur. Secundo sic aliqs post
cursu3 incipiat febricitari idē erit instās quod
erit finis cursus τ pricipiū febricitatōis. ergo
cursus τ febricitatio erūt vnꝰ motus cōtinuus
τ tamē ibi nō erit vnitas termini ad quē. er-
go. Tertio sic tps ē extrīsecū motui. g vnitas
simpliciť motus nō requirit vnitatē tpis. ergo
τc. Ad oppositū arguiť ꝑ phm dicētem.
Tria em̄ sunt scdm natura3 scdm que dicimꝰ
motum vnum in quo et quando.

Pro respōsione sciēdum est pri
mo ꝙ positis rōnibus quarūda3 intentionu3
valentibus ad vnitatē τ diuersitatē motus co
gnoscendas. cōsequēter phs determiat de vni
tate τ diuersitate motus. Et primo de vnita-
te τ diuersitate motus scdm substātiam. Et se
cūdo de quibusdā modis vnitatis τ diuersita
tis motus scdm accidēs. τ cōsequēter de qua
dā spē diuersitatis. sc3 de cōtrarietate motus
ad motū. Et in presenti questiōe solū videbiť
de vnitate τ diuersitate motꝰ scdm substātiā.

Sciēdum est secundo ꝙ motus
scdm substātia3 tripliciť diciť vnꝰ sicut τ ipm
vnū. sc3 genere spē τ nūero. nā vnitas motus
vel sumiť ab esse motꝰ. τ sic est vnitas nume-
ralis vel ab essentia τ hoc dupliciť. q2 vel ex ꝑ
te essentie. τ sic est vnitas scdm genus. vel a
tota essentia. τ sic est vnitas scdm speciem.

Cōclusio prima ꝙ illi motus di
cunť vnus scdm genus qui terminanť ad for-
mas eiusde3 generis pdicamētalis. τ sic om
nes motus locales suntvnus in genere. & mo
tus localis τ alteratio differūt genere. proba
tur q2 motus distinguiť scdm distinctōem sui
termini ad quē. τ ab illo termino capiūt vnita
tē τ diuersitatē. ergo illi motus qui sunt ad eū
dem terminū in genere sunt vnus scdm spē3.

Conclusio secunda. vnitas mo
tus ad motū scdm speciem sumiť ab vnitate
forme ad quā est motus scdm spēm indiuisi-
bile3 in alias spēs. Probatur sicut pcedens.
Nā ois dealbatio oi dealbationi est vna spē.
sed dealbatio τ denigratio spē differunt. Ex
quo seqtur ꝙ si aliqua forma sit spēs τ genus
motꝰ cōueniētes in illa forma sunt vnꝰ in spē
nō simpľr. sed scdm quid. Sed argueret ꝙ si
conclusio sit vera magis videreť ꝙ motꝰ qui
fuerint ad eūdē terminū in numero essent vnꝰ
motus in spē. cū igitur ad eundē locū in nūe-
ro possint fieri plures motus ꝑ cordam τ per
arcū. sequiť ꝙ motus circularis τ rectus eēnt
vnus motus scdm spēm. Respōdet Aristote
les ꝙ ad vnitate3 motus scdm spēm non est
solū attēdenda identitas siue vnitas termini
ad quē motus. sed etiā spacij vľ medij in quo
fit motus. cū ergo rectū τ circulare scdm spē3
differant illi duo motus de qbus est facta mē
tio sunt differentes scdm speciem.

Conclusio tertia ad vnitate3 nu
meralem motus que est vnitas simpliciter re
quiritur vnitas mobilis tēporis τ termini ad
quem. Probatur quia vnum simpliciter vel di
citur vnum indiuisibilitate vel ꝯtinuitate. sed
motus non dicitur vnus indiuisibilitate cum
omnis motus sit diuisibilis. ergo dicitur vnꝰ
cōtinuitate. τ per cōsequens motum esse vnū
simpliciter est ipm esse cōtinuum. sed ad conti
nuitate3 motus illa tria requiruntur. ergo ad
vnitatem numeralem motus Minor proba-
tur. nam continua sunt illa quoru3 vltima sūt
vnum. sed diuerse forme scdm quas est motꝰ
non possunt esse vna. τ ad continuitatem mo
tus requiritur ꝙ forma scdm quā forma ē mo
tus sit vna τ eadem. similiter omnis motꝰ ha
bet principium mediū τ finem in tēpore. τ est
proportio temporis ad motu3 in substantia τ
esse vt dictum est in quarto. ergo ad continui-
tatem motus requiritur vnitas temporis. τ hec
vnitas tēporis attēditur quando non interrū
pitur tēpus in quo fit motus per quietē inter
mediam. deficiēti em̄ tempore necesse est mo-
bile quiescere. similiter q2 omne accidens nu
meratur a numerositate sui subiecti. ideo ad
vnitatem numerale3 motus requiritur vnitas
mobilis quod est subiectum eius. τ non suffi-
cit vnitas mobilis scdm accidens tm̄. ideo de
albatio que est in corisco nō est vna scdm nu-
merum cum denigratione que est in corisco al
bo. quia coriscus albus est tm̄ vnum mobile
scdm accidens. Nec sufficit vnitas mobilis
scdm speciem. vel scdm genus. quia possibile
est duos homines eade3 sanatione scdm spe
ciem sanari. non tamen eade3 sanatione scdm
numerum. ideo requiritur vnitas mobilis sim
pliciter. τ per se scdm numerum.

Sed hic ẜm Aristotelē dubitaꝝ si Socrates prius altereꝝ aliqua alteratiōe ⁊ postea cesset. ⁊ deinde reincipiat alterari ea dē alteratione in specie. vtrū posterioꝛ altera ratio sit vna in numero cū pͥma. Rn̄deꝝ ꝙ si possibile sit coꝛruptū idē in numero reitera ri erit vna cū prima, si vō nō sit possibile non erit vne. modo ẜm naturam non est possibile coꝛruptū idez numero reuerti ideo ille altera tiones nō erūt vna alteratio ẜm numerū.

Dubitaꝝ secūdo vtrū sit eadem sanitas in homine de sero q̄ fuit in mane sup- posito ꝙ nō veniat egritudo. Si dicaꝝ ꝙ sic cū substantia hoīs sit in cōtinuo fluxu ⁊ in cō tinua mutatione: tūc pari ratione posset dici ꝙ sanitas amissa ꝑ egritudinē ⁊ iterū recupe rata esset vna sanitas in numero. Et similiter itineratio interꝛupta ꝑ quietē. Hoc dubiū nō soluit pħus in hoc passu. qꝛ questiones de eo dē ⁊ diuerso ad methaphisicū ꝑtinent. Sed eā soluit Albertus distinguēs de duplici sub iecto sanitatis. quoddaz ē cōmune ⁊ media tū ẜm ꝑtes materiales coꝛꝑales de quibꝯ ve rū est ꝙ cōtinue fluūt ⁊ refluūt. Aliud est ꝓ- priū ⁊ imediatū ẜm ꝑtes foꝛmales coꝛꝑis ⁊ sic nō sūt in continuo fluxu. ideo bene est ea dē sanitas in numero de mane ⁊ sero si nō in teruenerit egritudo. Nec sequiꝝ ꝙ sanitas a- missa ⁊ recuꝑata sit vna numero. qꝛ per con- trariū sensum ꝑ egritudinē interuenientē inte- rꝛptū est esse sanitatis. Nec sequiꝝ ꝙ altera- tio prioꝛ ⁊ posterioꝛ sint vna si fuerit interru- ptio ꝑ quietē. qꝛ ꝑ talē quietem interuenientē est actualiter diuisa alteratio prioꝛ a posterio ri. Hec aūt dubitatio oꝛtū habet ex dicto era cliti ponētis oīa naturalia esse in continuo fluxu ⁊ mutatione ⁊ nihil in ipsis esse perma nens. ex quo inferebat ꝙ de naturalibus non est scientia. ẜ hec positio est falsa, vt patuit in primo libꝛo.

Ad rationes ante oppositum.

Ad pͥmā dicaꝝ ꝙ aliq̄ antiqui dicūt ꝙ canis nō moueꝝ deoꝛsū inq̄tū canis. ẜ ẜm ꝙ ē coꝛ- pus graue. ⁊ licet coꝛrūpaꝝ canis manet tn̄ idē coꝛpus graue. ⁊ sic manet idē subiectū ꝓ priū motus. Ideo dicūt illū motū esse ꝯtinuū Sz hec ↄ̄sio improbaꝝ. qꝛ licet nō moueatur deoꝛsū vt ē canis ẜ vt coꝛpus graue. tn̄ dum coꝛrūpiꝝ canis nō manet idē coꝛpꝯ graue nu- mero. ideo non potest esse idem motus nume ro. ꝓpter quod dicaꝝ ꝙ motus canis viuentis ⁊ motus canis moꝛtui non sunt vnus motus numero nec ē motus ꝯtinuꝯ simpliciter ẜ solū est ꝯtinuitas ex ꝑte tꝑis. ẜ illi motus dicūtur habitus vel ꝯn̄r se habentes. Ad secūdaz dicaꝝ ꝙ licz idē instans tꝑis sit finis tꝑis mē surātis cursū ⁊ punctū alteriꝯ ꝙ mensurat fe bꝛicitationē. tn̄ nō est idē terminꝯ intrinsecus cōis respectu cursus ⁊ febꝛicitatōis si vnū sta tim incipiat pꝯ alterū. Ad terciā dicaꝝ ꝙ tē pus nō est penitus extrinsecuz oīmi motui qꝛ idē ẜm substantiā causat motū ⁊ tp̄s. Nā vni tas pͥmi mobilis agit motū ⁊ vnitatē motus ⁊ ꝯn̄r agit tēpus ⁊ vnitatē tꝑis. est etiam ꝓ- poꝛtio tꝑis ad motū ⁊ q̄ttū ad substantiā ad esse ideo tp̄s mensurat motuz ẜm id qȯ ē ẜm durationē eiꝯ. ideo ad vnitatē numeralē eiꝯ aliquid facit vnitas tꝑis. ⁊ qꝛ primus motus est in oībꝯ alijs vt causa in effectu. ideo tp̄us nō est oīno extrinsecum alijs motibꝯ ideo ad vnitatē numeralē motus facit aliqȯ tp̄s ⁊ nō solū vt significatū vt aliq̇ voluerit dicere ⁊c̄.

Queriꝝ octauo. vtrū sit possibi le aliq̄ specie differētia ad inuicē ꝯtinuari. Ar- guiꝝ ꝙ sic. albedo ⁊ nigredo specie differūt ⁊ tn̄ ad inuicē cōtinuant qn̄ sūt in eodē subie- cto ꝯtinuo ꝗ ⁊c̄. Secūdo sic. forme substā- tiales differētes ẜm speciē ꝯtinuanꝝ vt vga ꝑ media ꝑte viridis ⁊ ꝑ media ꝑte crocea. ergo differentia specie possunt ad inuicē con tinuari. Ad oppositū arguiꝝ ꝑ pħm dicen tē. motus specie differētes ad inuicē continu- ari nō possunt. quia differentia specie nō pos sunt facere vnum.

Pro responsione sciendū est p̄- mo. ꝙ ꝯtinuitas pͥmo ⁊ ꝑ se q̄ttitati ꝯuenit. et si in aliq̄ re alteriꝯ generis repiꝝ h̄ ē ꝑ accidēs qꝛ essentie p̄dicamētoꝝ sūt iꝑmixte. qꝛ si albe do vꝉ aliq̄ alia foꝛma dicaꝝ ꝯtinua vꝉ extēsa h̄ erit solū ꝑ accidens vicz ad ꝯtinuitatē vel extēsionē materie in qua est. q̄re dicit Aristo teles ꝙ ad inuicē aliqua ꝯtinuari nō posse cō tingere pōt duplici de causa. nā cū continuuz sit cuiꝯ vltima sunt vnū ad h̄ ꝙ aliqua possint continuari opoꝛtet ꝙ habeant vltima qȯ nō ꝯtingit in indiuisibilibus nec qualitatibꝯ aut foꝛmis substantialibꝯ nisi per accidens. Se- cūdo requiriꝝ ꝙ illa vltima sint vniuoca, i. no

mīne ⁊ rōne genericis. ita ꝙ sint eiusdem spēi qꝛ alias ex ipis nō possꝫ fieri vnū simpliciter. ideo dicit textus ꝙ linea ⁊ ambulatio cōtinuari nō possunt lꝫ habeāt eadē vltīa. qꝛ nō sūt vniuoca. sed q̄ habent eadē vltima si genere aut specie differāt illa possunt esse habita vel cōsequēter se habētia sicut cursus ⁊ febricitatio qui sunt motus genere differētes.

Tunc sit cōclusio prima differēcia specie nō possunt adinuicēꝫ per se cōtinuari ⁊ simpliciter. sed tm̄ ꝑ accidēs ⁊ scd̄m quid. Primum patet. qꝛ cōtinua sunt quorū vltima sunt vnuꝫ. modo diuersoꝝ scd̄m spēm vltima non possunt esse vnuꝫ simpliciter. Secunda pars patet per ratōnes āte oppositū. albedo enī ⁊ nigredo existentes in vno subiecto cōtinuo licet ꝑ se nō cōtinuent᷑. qꝛ nō habent ꝑ se vltima. tamē cōtinuant᷑ ꝑ accidēs rōne sue extensionis que ꝯuenit eis ad extēsionē subiecti ⁊ sic albedo ⁊ nigredo nō faciāt vnū simpliciter. Sed tm̄ faciūt vnū per extensiones earuꝫ quas habent. ⁊ ꝑ accidens sunt indiuise sicut ⁊ extensio subiecti. ⁊ similiter forme substātiales specie differētes nō sunt ꝑ se cōtinue. sed scd̄m extensionē earuꝫ quā habēt ꝑ accidens possunt esse cōtinue quādo sunt adeo imperfecte ꝙ vna nō distinguit naturam quā informat proprijs terminis a materia alterius.

Sed circa textum dubitatur primo vtrū motus irregularis sit vnus. Arguit᷑ ꝙ sic qꝛ cōtingit aliquē motū irregulareꝫ esse cōtinuum. ergo simılit᷑ vnū. Pro respōsione. Sciendum est ꝙ aliqui ponunt differētiaꝫ inter motū vniformē ⁊ regulareꝫ per hoc scꝫ ꝙ vniformis attenditur ex ꝑte mobilis. quando scꝫ oēs partes mobilis equa velocitate mouētur. ideo dicūt ꝙ impossibile est aliqđ corpus spericū moueri vniformiter. qꝛ ꝑtes ꝓpinque polis semꝑ tardius mouerētur q̄ remotiores. sed regularitas in motu attēditur ex ꝑte tꝑis in quo fit motus quādo scꝫ motus est eque velox in vna ꝑte tēporis sicut in alia. Sꝫ Aristoteles in presenti capitulo nullaꝫ facit mentionē de differētia inter vniformitatē ⁊ regularitatē. sed dicit ꝙ vniformitas ⁊ regularitas in motu ex duobus attēdi possunt scꝫ ex ꝑte magnitudinis supra quā est motus ⁊ hoc in motu locali. ⁊ scd̄m hoc dicit ꝙ īpossibile est motū regulareꝫ fieri supra magnitudinē irregularē. ⁊ dicit᷑ magnitudo regularis cuiꝰ oēs partes se inuicē cōsequūtur scd̄m eādeꝫ dispositioneꝫ vt est magnitudo pure recta aut pure circularis. ⁊ ꝑ oppositū dicit᷑ magnitudo irregularis vt est magnitudo reflexa vel obliqua. Alio modo attendi pōt irregularitas in motu ex ꝑte mobilis scd̄m ꝙ pōt velocius vel tardius moueri ⁊ scd̄m hoc motus regularis dicit᷑ cuius est eadē velocitas in toto motu. ⁊ irregularis ꝑ oppositum. ⁊ hoc modo attendendo regularitatē in motu in omni specie motꝰ reperiri potest regulare ⁊ irregulare.

Sciendum est secūdo. ꝙ duplex potest attēdi vnitas in motu scꝫ scd̄m substātiam motus scd̄m quā motus dicit᷑ vnus genere specie vel numero vt visum est in questione precedenti. Alio modo potest attendi vnitas scd̄m aliquod accidēs cōsequēs motuꝫ ⁊ sic cōtingit motū qui est vnus scd̄m substantiam habere in seipso aliquā diuersitatē accidētalem. Respōdetur ergo ad dubiū ꝙ licet aliquis motus irregularis sit vnus scd̄m substātiam inquātum est cōtinuus ⁊ habꝫ oīa req̇sita ad vnitateꝫ motus. est tamen minus vnus quā regularis. ꝓbatur qꝛ motus irregularis habere pōt in suis partibus aliquam diuersitatē accidētalem ꝓ quāto in vna ꝑte est velocior ⁊ in altera tardior. ⁊ hoc modo attendendo irregularitatē secūdo modo vel etiā ꝓ quāto in vna ꝑte est rectꝰ ⁊ in alia reflexus vł obliquus attēdendo irregularitatē. Primo modo scꝫ quantū habet de diuersitate tm̄ deficit ab vnitate. ergo motꝰ irregularis est minus vnꝰ q̄ regularis. qꝛ regularis est vnꝰ scd̄m substātiam ⁊ accidēs. alius vero scd̄m substantiaꝫ tm̄. Ex dictis infertur ꝙ motus primi mobilis est maxime vnus. qꝛ regularissimꝰ est vtroq̄ modo attendendo regularitatē. ⁊ etiā ꝑfectissimus. ergo est maxime vnus. cōsequētia tenet qꝛ vt dicitur in textu. sicut se habꝫ aliqđ ad esse ꝑfectū ita ad esse vnū. iō si aliquis motus sit imꝑfectus q̄uis sit cōtinuus. tamē nō est vnus simpliciter. ⁊ scd̄m hoc attēdit᷑ tertiꝰ modus vnitatis motus scd̄m substantiā. Ex conclusione patēt duo modi vnitatis in motu qui sumuntur scd̄m accidens. Ex istis infert Aristoteles duo correlaria. Primū est ꝙ velocitas aut tarditas nō sunt species aut differētie motꝰ. qꝛ in oīni specie motus possunt reperiri velox ⁊ tardum modo species ⁊ differentia alicuius generis non reperiuntur in specie

alterius generis. ergo nō sunt species nec differētie motus. sed sunt quidam modi accidentales seu passiones motuum consequentes. Secūdu3 est ꝙ velocitas ꝛ tarditas nō sunt grauitas ꝛ leuitas. q2 velocitas ꝛ tarditas reperiūtur in oīm motu. sed grauitas ꝛ leuitas ad determinatos motus se habēt vt satis notum est. sc3 ad motus grauiu3 ꝛ leuiū. Ex omnibus istis patēt modi vnitatis ꝛ diuersitatis motus tam scd'm substantiā ꝙ̄ scd'm accidēs.

Ad rationes ante oppositum patet solutio ex dictis. Sequitur textus. Quoniam aute3 motui non solum. ꝛc̄.

Queritur nono vtrum motus

contrarietur motui ꝛ quieti ꝛ quies quieti. Arguitur ꝙ non. quies est priuatio motus. ergo non contrariatur motui. Secūdo sic tm̄ vnū vni contrariū est. ergo si motus cōtrariet̄ motui nō cōtrariabitur quieti. Tertio sic. quies est priuatio. sed priuatio priuationi non cōtrariat̄. ergo quies non est cōtraria quieti.

Ad oppositum arguit̄ per pħum in textu.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postꝙ̄ Aristoteles tractauit de vnitate ꝛ diuersitate motus. Cōsequēter agit de cōtrarietate motus ad motū ꝛ quietis ad quietem ꝛ quietis ad motū. ꝛ hoc facit quia cōtrarietas est quedam species diuersitatis.

Sciendum est secundo ꝙ cōtra

rietas motuū potest quinqꝫ modis imaginari. Primo ꝙ illi motus dicant̄ cōtrarij quorū vn⁹ est ab vno termino ꝛ alter est in eundē terminū vt motus qui est de sanitate contrariat̄ illi qui est in sanitatē. Secundo mō ꝙ illi sint cōtrarij qui sunt ex terminis contrarijs vt qui est ex sanitate illi qui est ex egritudine. Tertio modo ꝙ illi sint contrarij qui sunt ad terminos contrarios vt qui est in sanitatē illi qui est in egritudinē. Quarto modo vt illi cōtrarientur qui sunt de vno cōtrario in aliud cōtrariū vt qui est in sanitate ei qui est in egritudine.

Quinto modo ꝙ illi cōtrarient̄ qui sunt de terminis contrarijs in terminos cōtrarios. vt qui est ex egritudīe in sanitatē ei qui est ex sanitate in egritudinē. vnde solū hijs quinqꝫ modis pōt imaginari contrarietas motuum.

Tunc sit cōclusio prima motus

nō habet cōtrarietate3 eo ꝙ sit de termino cōtrario ad terminū cōtrariū. patet q2 sic vnus ꝛ idē motus scd'm rem esset sibi cōtrarius. cōsequētia tenet. q2 vn⁹ ꝛ idē mot⁹ scd'm rem ē de cōtrario in cōtrariū terminū. licet sit ali⁹ scd'm esse scd'm ꝙ est a termino a quo ꝛ scd'm ꝙ est in terminū ad quē. ergo motus nō possunt dici cōtrarij. q2 termin⁹ a quo vnius contrariatur termino ad quem alterius.

Cōclusio secunda motus nō de

bēt dici contrarij eo ꝙ sunt ex terminis cōtrarijs. pbat̄ q2 mot⁹ tendētes in eundē terminū nō cōtrariant̄. sed motus qui fiūt ex terminis cōtrarijs vt ex albo ꝛ nigro quādoqꝫ tendūt in eundē terminū vt in rubeū. ergo ꝛc̄. Secūdo in oīm motu abijcitur termin⁹ a quo ꝛ acq̄ritur termin⁹ ad quē. ergo motus incipiētes a terminis cōtrarijs sunt destructiui hui⁹ contrarietatis. ergo nō debēt dici cōtrarij ꝑpter contrarietatē terminoꝝ a quib⁹ sunt. Tertio cōtrarietas est oppositio scd'm forma3 ꝛ spēm. sed ad spēm requirit̄ termin⁹ a quo ꝛ termin⁹ ad quē simul. q2 fit de subiecto in subiectū ḡ ad cōtrarietatē motuū nō sufficit ꝙ sint a terminis cōtrarijs. ꝛ sic quartus ꝛ secūdus modorū p̄dictoꝝ nō causant ꝯrietatē motuum.

Cōclusio tertia primus ꝛ terti⁹

modus valēt ad sumendū cōtrarietatē in mutationibus. prim⁹ valet in mutatōibus q̄ sunt ad substantiā. q2 in mutatōne q̄ est scd'm substātiam nō possunt reperiri duo termini positiui adinuicē cōtrarij. ergo ad habendam contrarietatē mutatōis ī substātia sufficit ꝙ sit recessus ab vno termino in vna mutatōne ꝛ accessus ad eundē in alia. vt generatio que est ex nō esse contrariatur corruptioni que est ad non esse. Sed tertius modus non valet ad sumendum contrarietatē in mutationibus reru3 habentium contrariū. p3 q2 in talibus mutationibus termini a quibus sunt semꝑ sunt negatiui. vt ex nō albo fieri albū ꝛ ex nō nigro fieri nigrū. ḡ cōtrarietas cū sit iter positiua non attendit̄ ex pte terminoꝝ a quib⁹ sunt sed ex ꝑte terminoꝝ ad quos sunt. ꝛ ꝙ scd'm illos modos nō dicant̄ motus cōtrarij. p3 q2 oīs mot⁹ est de termino a quo in terminū ad quē. q2 nō semꝑ reperit̄ accessus ad vnū terminū ꝛ recessus ab eodem. neqꝫ semper reperitur quomō termini a quo sunt contrarij.

Cōclusio quarta solum illi mot⁹

sunt contrarij qui sunt a terminis cōtrarijs in terminos cōtrarios. pbat̄ sillogismo sic. cōtrarietas q̄ est oppositio scd'm formā ꝛ spēm su

mēda est in motibꝰ petēs illa a q̄bus sumit̄ cōpleta rō motus. Ꝫ illa sumit̄ ex pte vtriuſꝗ terminoꝝ. q꞉ motꝰ est mutatio de subiecto in subiectū. ergo cōtrarietas motuū debꝫ attēdi ex pte vtriuſꝗ terminoꝝ. Secūdo pꝫ inductiue q꞉ sanari cōtrariat̄ ei qꝺ est egrotari ⁊ Ꝫ q꞉ sunt ex cōtrarijs in cōtraria ⁊ similiter addiscere ⁊ decipi ⁊ moueri sursuꝫ ⁊ moueri deorsuꝫ cōtrariātur. ⁊ similiter in oībus motibꝰ contrarijs reperitur ꝙ fiūt ex contrarijs in cōtraria. ⁊ si arguat̄ de motibus qui sunt ab eodē medio colore in extremos colores. scꝫ in albū ⁊ nigrum illi sunt cōtrarij. ⁊ tamen nō sunt a terminis cōtrarijs. Respōdet Aristoteles ꝙ sunt a terminis cōtrarijs nō simplicit̄. Ꝫ scd̄m quid. q꞉ mediū quodāmodo pticipat rōnem vtriuſꝗ extremoꝝ. ideo a medio fit motus in ambo extrema tanꝗ̄ ex cōtrario in cōtrariū.

Cōclusio quinta quies contrariatur motui.

ꝓbat̄ nā quies est priuatio motꝰ. sed priuatio est quodāmodo contraria habitui. ergo quies cōtrariatur motui. Aduertendū est tamē ꝙ hic capit̄ contrarietas cōmuniter prout se extēdit ad priuatiuā oppositionē q꞉ in cōtrarijs semꝑ vnū se habꝫ ad alterū in ratōne priuationis. si tamē capiat̄ quies non scd̄m suā simplicē ⁊ ꝓpriaꝫ rōem. sed scd̄m suum esse qꝺ habet in mobili. q꞉ oīe illud qꝺ quiescit sub aliqua forma quiescit que est contraria motui qui fit ab illa forma in oppositaꝫ hoc mō quies non solūmō opponeret̄ motui priuatiue sed etiam cōtrarie. Et est sciēduꝫ ꝙ nō oīs quies indifferēter oīi motui cōtrariatur. sed determinata quies determiato motui vt quies scd̄m locū motui scd̄m locum. Aduertendū est insuꝑ ꝙ quies in termīo ad quē nō cōtrariat̄ motui qui est ad illū terminū. q꞉ talis quies est cōplemētuꝫ ⁊ finis illiꝰ motus. sed quies in termino a quo cōtrariatur motui qui est ab illo termino.

Conclusio sexta quies cōtrariatur quieti.

Probat̄. nā in oīi motu terminus a quo est cōtrariꝰ ad terminū ad quē. ergo q̇es in termīo a quo est ꝯ̄ria q̇eti in termīo ad quē

Conclusio sep[t]ia quies nō contrariat̄ mutatōni q̄ est scd̄m substātiā.

ꝓbat̄ q꞉ talis mutatio ē subitanea. quies vero ē tēporal' ⁊ successiua sic̄ motꝰ vt demōstrat̄ i octauo huiꝰ. Ꝫ in tali mutatōe ē ꝓcessus de nō subiecto simpl'r i subiectū. sed nō subiectū simpl'r nō cōtingit quiescere sic̄ neꝗ̄ moueri. Iteꝫ si quies vt ait ph̄s esset cōtraria mutationi seq̄ret̄ vel ꝙ non oīs quies esset cōtraria motui. vel ꝙ generatio ⁊ corruptio esset motus qꝺ prius improbatum est.

Conclusio octaua imutatio cōtrariat̄ mutationi.

patet q꞉ imutatio ad mutationē se hꝫ vt quies ad motū. sed quies cōtrariatur motui. ḡ imutatio ꝯ̄riat̄ mutatōni. Vñ nō cōtingit nō subiectū simpl'r quiescere. Ꝫ bñ cōtingit ipm nō mutari. iō imutatio bñ oppōitur mutationi Ꝫ nō quies. q꞉ cōtraria habent fieri circa idē subiectū ⁊ hic capit̄ cōtrarietas cōiter sicut dictū ē ꝺ motu ⁊ q̇ete. Ex dictis apparet q̄lit̄ ē accipiēda ꝯ̄rietas iter duos motꝰ iter duas mutatōes. iter motū ⁊ q̇etē. iter duas quietes. ⁊ inter imutatōem ⁊ mutatōem. Ad rationes āte oppositū soluūtur ex dictis.

Queritur decimo vtruꝫ quietis violente sit aliqua gñatio.

Arguit̄ ꝙ sic. q꞉ oīe qꝺ qñꝗ est ⁊ qñꝗ nō est gñat̄. Ꝫ nulluꝫ violentū semꝑ est. ḡ quietis violēte est aliqua gñatio. Secūdo sic. sic̄ se hꝫ motꝰ natural' ad q̇etē naturalē. ita motꝰ violetus ad q̇etē violētaꝫ. sed motꝰ naturalis est gñatio q̇etis natural' ꝗ̄tū ad vltimā ptē eiꝰ. q꞉ mobile ꝺ꞉ stare. ḡ etiā motꝰ violētꝰ est gñatio q̇etis violēte Ad oppositū est ph̄s in vltīo capl'o huiꝰ quinti. q̄ postꝗ̄ determiauit de ꝯ̄rietate essenciali motꝰ ad motū ⁊ motꝰ ad q̇etē ⁊ q̇etis ad q̇etē Cōsequēter circa ꝺterminata mouet tres dubitatōes quarū. Pria est an sic̄ i motu locali reperit̄ oppositio motꝰ naturalis ⁊ violēti vt terra natural'r mouet̄ deorsuꝫ ⁊ violēter sursuꝫ an ita reperiat̄ i oībus alijs motibꝰ. Arguit ph̄s ꝙ nō. q꞉ vna alteratio nō est mag' scd̄m naturā ꝗ̄ alia vt sanatio ꝗ̄ egrotatio. q꞉ pricipiuꝫ vtriꝗ ē ab itellectu. sil'r augmentū nō est plꝰ scd̄m naturā ꝗ̄ decrementū. q꞉ vterꝗ motꝰ est a pricipio itriseco. nec gñatio est magis scd̄m naturā ꝗ̄ corruptio. naꝫ senium est via in corruptionem ꝙ tamen est.

Pro solutione huiꝰ dubitationis

sciēdū ē primo ꝙ motꝰ ꝺ꞉ scd̄m naturā qui fit a pricipio itriseco passo cōferēte viꝫ. ⁊ violētꝰ ꝑ oppositū ē q̄ fit a pricipio extriseco passo nō ꝯferēte vim. vñ etiam pōt dici aliq̇d naturale vno mō scd̄m cōpletā rōem naturalis. scꝫ a pricipio intrinseco passo conferente vim scd̄m ordinē ⁊ tp̄s ⁊ alias circūstātias q̇bꝰ na

tura particularis inferioꝛ apta eſt moueri a
ſupꝛioꝛi ita ꝙ deueniat tā ſꝫm curſū nature vni
uerſalis ꝙ̄ particularis .ꝛ inaturale in oībus
iſtis deficiens eſt inaturale ſimpliciter.ꝛ ſim
plicit̄ violentuꝫ. Alio modo dꝛ aliquid natu
rale nō ſꝫm cōpletā ratōeꝫ naturalis ſꝫ in aliq̄
cōditione deficit. puta qḋ eueniret ſꝫm curſū
ꝛ ſꝫm oꝛdinē nature vniuerſalis ꝛ nō particu-
laris particulariter accepte ꝙ in aliq̄ deficit
ꝛ nō in oībus a naturali ſupꝛadicto vt ē coꝛ-
ruptio. ſi eñ ꝯſideret̄ natura ꝓpꝛia eiꝰ ꝙ coꝛ-
rūpit̄ ſꝫm ꝙ eſt oꝛdinata ad bonū ꝛ ꝯſeruati-
onē eiꝰ tūc nō eſt ſibi naturalis. ſi tamē ꝯſide-
ret̄ i ꝙ̄tū eſt pars totius vniuerſi ſꝫm quē mo
dū nata eſt obedire ſupꝛioꝛi motoꝛi ꝛ ſic h̄ coꝛ
ruptio eſt naturalis. Tūc rn̄det̄ ad pꝛimā
dubitationeꝫ. dicit̄ ꝙ ſicut reperit̄ aliq̄s mo-
tus localis ſꝫm naturā ꝛ aliq̄s p̄ter naturam.
ſic ꝛ repit̄ in aliīs motibꝰ vt augmentatio tri
tici nimis velox ꝓpt̄ humoꝝ ſupabūdātiā ē p̄
ter naturā. ꝛ qn̄qꝫ etiā augmentat̄ ſꝫm natu-
rā. ꝛ ſilr̄ de diminutione. ꝛ etiā aliq̄s dimitti
tur a febꝛe in die cretica ꝛ talis ſanatio ē ſꝫm
naturā. ſi vo dimittat̄ no nin diebꝰ creticis eſt
p̄ter naturā. Silr̄ generatio q̄ fit ſꝫm ſolitum
curſuꝫ nature eſt ſꝫm naturā. q̄ aūt generant̄ p̄
ter ſolitū curſū nature hoꝝ generatio eſt extra
naturā. ſilr̄ cū aliquis ſenio deficit naturalit̄
coꝛrūpit̄. ꝛ violente cū gladiīs ꝑimit̄. ꝛ ſic in
oī ſpecie motus reperit̄ oppoſitio naturalis
ꝛ inaturalis. etiā talis oppoſitio reperit̄ int̄
motū ꝛ quietē. quies eñ terꝛe ſurſuꝫ opponi
tur motui terꝛe deoꝛſū nō ſolū oppoſitione q̄
eſt ſꝫm cōem rōnē quietis ꝛ motus ſiue pꝛiua
tionis ꝛ habitꝰ. ſꝫ etiā oppoſitione q̄ eſt natu
ralis ꝛ inaturalis. ꝛ quies terꝛe deoꝛſum op-
ponit̄ quieti terꝛe ſurſū eadem oppoſitione.

Et ſi querat̄ cū ignis moueat̄ ſꝫm naturaꝫ
ſurſū ꝛ ex naturā deoꝛſū. Utrū motꝰ ignis ſur
ſū opponat̄ motui eiꝰ deoꝛſū aut motui terꝛe
Rn̄det pħs ꝙ vtriqꝫ ſꝫ diuſimode qꝛ opponit̄
motui ipſius ignis deoꝛſū ſicut naturale ina-
turali. ꝛ opponit̄ motui terꝛe deoꝛſū ſicut na-
turale naturali. ꝛ ſic patet ꝙ in motibus du-
plex ē oppoſitio. ſcꝫ eſſentialis q̄ ſumit̄ ex op
poſitione terminoꝝ motus de qua dictū ē in
queſtione p̄cedēte. ꝛ accidentalis que ſumit̄
ſꝫm quoſdā modos accidentales motus qui
ſunt ex ſe ſꝫm naturā ꝛ extra naturā de qua ē
hic ad ꝓpoſitū. Secūda dubitatio ē de q̄
eſt hic titulus queſtionis ꝓ qua ſit hec cōclu

ſio. Quietis violente non eſt aliqua genera-
tio ꝑ ſe. eſt tn̄ aliqua eiꝰ cauſa, vel generatio ꝑ
accidens. Pꝛimū ptꝫ. nā quies violenta ꝑ
ſe opponit̄ motui naturali qꝛ motus naturał
ꝛ generatio quietis ad ꝙ̄ eſt ſūt idē ſubiecto
qꝛ finis motus naturalis eſt eſſe in loco natu
rali. ſed ſi eſſe naturale ꝛ quieſcere ideꝫ ſunt
ſubiecto. ḡ motus naturalis ꝛ generatio qui
etis naturalis. ſꝫ quies violenta nō ꝑ ſe gene
rat̄ a motu violento quia qḋ ꝑ ſe generat̄ ab
aliquo eſt finis ꝛ ꝑfectio eius. ſꝫ ꝙ̄to aliquid
plus accedit ad finē ſuū ꝛ ꝑfectionē tanto ma
gis intendit̄. ob h̄ motus naturalis velocioꝛ
eſt in fine ꝙ̄ in p̄ncipio. ḡ ſi motus violentus
eſſet ꝑ ſe cauſa quietis violente tūc eſſet velo
cioꝛ in fine ꝙ̄ in p̄ncipio vel medio cuiꝰ oppo
ſitū ptꝫ ꝑ ſenſum. Secūda ꝑs ptꝫ. nam q̇-
es violenta cauſat̄ ꝑ accidēs a v̄tute mouen
tis violente ſꝫm qḋ illa virtus eſt deficiens.
vn̄ virtutis huiꝰ eſt quadruplex ſtatus. ſcꝫ gene
ratio. augmentatio. diminutio. ꝛ ceſſatio. et
ſꝫm vltimū ſtatū eſt cauſa quietis violente q̄
ſcꝫ nō plus ſufficit mouere ip̄m mobile. ſuffi-
cit tn̄ ip̄m detinere ꝑ aliqḋ tp̄s cōtra inclina-
tionē ad motū naturalē eius ꝛ tūc mobile q̇-
eſcit quiete violenta. Tercia dubitatio eſt
circa id ante dictū. ſcꝫ ꝙ quies in termino a q̊
contrariat̄ motui qui eſt ab illo termino ſi ita
ſit cū illud quod mouet̄ non recedat ſubito a
termino a quo nec ſubito acquirat terminum
ad quē. ſed ꝙ̄diu eſt motus habet aliquid ḋ
termino a quo ꝛ aliquid de termino ad quem
videt̄ ꝙ idem quieſcat ꝛ moueat̄ ꝛ ꝙ̄ oppoſi
ta ſint ſimul in eodem. Rn̄det pħs ꝙ non
eſt incōueniēs cōtraria ſꝫm eſſe imꝑfectuꝫ ſe
cōpati ſil̄ in eodē ſubiecto. qꝛ omē qḋ moue
tur habet aliquid de termino a quo ꝛ aliquid
de termino ad quā q̇ termini ſūt cōtrarii. ſꝫ nec
totaliter eſt in termino ad quē. ſilr̄ nec eſt in-
cōueniēs idē mobile ſimul eſſe qḋ ꝙ̄to duran
te motu manet aliquid de termio a quo ꝛ mo
ueri ꝓ ꝙ̄to tendit in terminū ad quē. ſꝫ debet
ſimpliciter moueri ꝛ quieſcere ſꝫm quid. Ex
quo infert pħs ꝙ motus magis eſt contrari-
us motui ꝙ̄ q̇es motui qꝛ duo motꝰ ꝯrii nō ſe
cōpatiūt̄ ſil̄ in eodē qḋ tn̄ ꝯtingit de motu et
quiete. Ex dictis ptꝫ de ꝯtrarietate motus
ad motū ꝛ motus ad quietē ꝛ q̇etis ad q̇etē
inter ſe taꝫ ſꝫm ſubſtantiā ꝙ̄ ſꝫm accidens.

Rōnes ante oppoſitū ſoluunt̄ ex dictis

Et ſic eſt finis huius quinti.

Sequitur liber sextus.

Si autē est cōtinuū ⁊ qđ tāgit ⁊ ꝯseqnter sic diffinitū ē pri⁹ ⁊c̄.

Circa sextuʒ librū phisicoꝝ q̄rit̄ prio vtꝝ sit possibile aliqđ cōtinuū ex indiuisibilibus ꝯponi.

Arguit̄ primo ꝙ sic vt habet̄ primo posterioꝝ ꝙ substantia linee ex pūctis est. ergo ⁊c̄. Secundo sic. in om̄i cōtinuo est necesse esse aliqđ primū cōtinuās partes eius. ſ₃ primū cōtinuās non pōt esse diuisibile. ḡ in oī ꝯtinuo oportet esse aliqđ indiuisibile ꝯtinuās partes eiusdē. Tertio sic. ꝑfecte spericū sup ꝑfecte planū sciderer ip̄m ī indiuisibili. al's rectū curuaret̄ vel rectū fieret curuū. ergo si moueret̄ supra ip̄m motu suo faceret lineaʒ ex indiuisibilib⁹ ꝯstitutā. Ad oppositū arguit̄ ꝑ pħm in primo caplo hui⁹ sexti.

Pro rn̄sione sciendū est primo

ꝙ postq̄ pħus in q̄nto determiauit de diuisione mutationū ⁊ mot⁹ in suas species subiectiuas. cōsequēter in hoc sexto pħus det̄minat de diuisiōe mot⁹ in suas ꝑtes integrales. Et q₂ motus est de genere cōtinuoꝝ. iō anteq̄ agat de diuisiōe motus ostendit nullum ꝯtinuū posse cōponi ex indiuisibilibus p̄supponendo diffinitōes cōtinuoꝝ ⁊ ꝯtiguorū ⁊ cōsequēter se habentiū. ex quib⁹ p̄suppositis diffinitōibus arguit ad suā cōclusionē. Et q₂ in ordine cōtinuoꝝ linea ē primū ideo cōclusionem suā manifestat pħus in linea ⁊ pūcto os̄ndens nullā ꝯponi ex pūctis. Et simili rōne ꝓbat̄ de alijs cōtinuis: vt de tp̄e ⁊ de motu sup̄ficiei ⁊ corꝑis.

Tūc sit hec cōclusio prima.

Impossibile est aliqđ cōtinuū ex indiuisibilib⁹ cōponi. puta lineā ex pūctis. Probat̄. naʒ si ex punctis componeret̄ linea: vl' illa puncta essent cōtinua cōtigua vl' ꝯsequēter se habētia. Non primuʒ. q₂ cōtinua sunt quoꝝ vltima sunt vnū. ſ₃ indiuisibiliū nō sunt vltima q₂ que habēt vltimū habēt ip̄m vltimū ⁊ illud cui⁹ dicit̄ esse vltimū. ergo omne qđ habet vltimū est diuisibile. Et sil'r ostēderetur ꝙ nō essent cōtinua. q₂ tangētia sunt quorū vltima sunt simul. Sʒ hoc aliter ꝓbat pħus q₂ si punctū tangeret punctū vel totū tāgeret totū: vel pars vni⁹ partē alterius: vel ꝑs tangeret totū non possunt dici duo vltima. q₂ punctū non habet partē cū sit indiuisibile. neq₃ primū. q₂ si totū tangeret totū tunc illa duo nō essent duo ſ₃ vnū: cū inter ea nulla esset distinctio aut sep̄atio ordinis ⁊ sit⁹. Modo de ratiōe cōtinui est habere ꝑtes situ ⁊ ordine distinctas. ideo si totuʒ tangeret totū tūc ex illis pūctis non cōstitueret̄ aliqđ cōtinuū. Nec pōt dici terciū membrū prime diuisiōis. nam illa cōsequēter se habēt inter que nō est mediū eiusdeʒ generis. modo int̄ quecūq₃ duo puncta mediat linea ⁊ per ꝯsequēs mediat punctuʒ. et inter quecūq₃ duo nūc mediat temp⁹. ⁊ sic mediat nūc. qđ ostēdit Aristoteles. Naʒ cum duo puncta se tangere nō possint vt ꝓbatū est: oportet ꝙ inter ipsa mediet aliq̇d. vel ergo illud mediū est indiuisibile. ⁊ sic cū nō possit tangere pūcta inter q̄ mediat: oportebit iteruʒ dare mediū inter ip̄m ⁊ illa pūcta. ⁊ sic ꝓcederet̄ in infinitum. Si v̄o illud qđ mediat sit diuisibile: vel est diuisibile in indiuisibilia ⁊ sic argueretur de medio illoꝝ vt argumentatū est de principali. vel mediū ⁊ sic cū tale est diuisibile ī diuisibilia. ⁊ cū inter duo pūcta nō possit cōcipi aliud a linea nec inter duo nūc aliud a tp̄e sequit̄ ꝙ inter quecūq₃ duo pūcta mediat linea ⁊ inter duo nūc temp⁹. ⁊ sic nō possunt ꝯsequēter se hr̄e duo pūcta in linea.

Secūda ratio est q₂ si aliqđ ꝯtinuū ꝯstitueret̄ ex indiuisibilib⁹ oporteret ꝙ diuideretur in indiuisibilia. q₂ vnūquodq₃ diuidit̄ in ea ex quib⁹ cōponit̄. ſ₃ ꝯsequēs est ꝯtra diffinitōem cōtinui in qua dicit̄ ꝙ est diuisibile in infinitū ⁊ in semꝑ diuisibilia. Vn̄ ꝙ nullū ꝯtinuū sit diuisibile in indiuisibilia ꝓbat Aristo. alia rōne. q₂ sic seq̄ret̄ ꝙ duo indiuisibilia se tangerēt in cōtinuo ad h' ꝙ possent ꝯstituere ꝯtinuū. ⁊ cū impossibile sit duo indiuisibilia se tāgere vt ꝓbatuʒ est sequit̄ ꝙ impossibile ē ꝯtinuū diuidi in indiuisibilia.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ in illa auctoritate pħi accipit̄ subā ꝓ diffinitōe rei sic ꝙ sensus est ꝙ de diffinitōe linee sunt duo pūcta. cui⁹ ratio est. q₂ punctū in linea ītelligit̄ se hr̄e vt prin-

cipians ꝯtinuans ⁊ terminãs que oĩa ſunt actus forme. ⁊ ideo intelligit̃ punct⁹ ad li neam ſe hr̃e vt forma. Ideo bñ dicũt antiq̃ ꝙ pũctus eſt ꝑs eſſentialis linee ſꝫ nõ quã-titatiua. nec inde ſequit̃ ꝙ pũct⁹ de linea p̃-dicet̃. q: forme vt forma eſt non cõuenit p̃di cari ſꝫ ẜm ꝙ eſt determiata ad eſſe cõpletũ ge neris aut ſpeciei. Ad ſecundã dicit̃ ꝙ pri-mũ ꝯtinuãs ꝑtes ꝯtinui debet capi ab itelle ctu vt aliq̃d indiuiſibile qm̃ ſi acciperet̃ vt di uiſibile iaꝫ hr̃et partes cõtinuatas: ⁊ ſic non eſſet primũ cõtinuãs. dicit̃ tñ ꝙ indiuiſibile cõtinuans nõ hꝫ eſſe actu tale in cõtinuo ſꝫ ſolũ ẜm potentiã. nec ẽ ꝑs cõtinui: Ad ter tium d̃r ꝙ illud ſpericũ tangeret rectũ in in-diuiſibili ẜm ꝓfundũ: ſed non eſt indiuiſibi le ſimpliciter. Sequit̃ textus. Amplꝰ ne-ceſſe eſt aut cõtinua ⁊c̃.

Querit̃ ſecũdo vtrũ ſi magnitu do cõponat̃ ex indiuiſibilib⁹ ſit neceſſe mo-tum factũ ſuꝑ eaꝫ: ⁊ tp̄us in quo fit ex indi-uiſibilibus ꝯponi. Arguit̃ ꝙ non. q: poſ ſibile eſt ſpaciũ aliq̃d eſſe quãtũ motu facto ꝑ ip̄m exiſtente nõ quãto. g̊ magnitudo per quã fit mot⁹ ⁊ ip̄e mot⁹ nõ ſilr̃ ſe hñt ad eſſe quãtuꝫ. ⁊ ꝑ ꝯñs neq̃ cõponi ex indiuiſibili bus vel diuiſibilibus. Antecedẽs pꝫ ꝑ illud cõe dictũ q̃d dictũ eſt in quarto. ꝙ ſi eẽt va cuũ ẜm imaginatiõem ponentiũ vacuũ ſe-paratũ ꝑ ip̄m fieret motus in indiuiſibili tẽ poris cuiuſcũq̃ diſtantie eſſet vacuũ. Ad oppoſitũ arguit̃ ꝑ ph̄m dicentẽ. eiuſdẽ autẽ rõnis eſt ⁊ magnitudinẽ ⁊ tp̄us ⁊ motuꝫ ex indiuiſibilibus cõponi ⁊ diuidi in indiuiſi-bilia aut nihil.

Pro rñſione ſciendũ eſt primo ꝙ q: demõſtratõ es poſite in p̃cedẽti queſti-one manifeſtiores ſunt de cõtinuis habenti bus poſitionẽ. q: in ip̄is eſt ꝓprie cõtactus ideo cõuenienter oñdit ph̄us ꝙ ſilis eſt ratio de aliꝭ cõtinuis. ſ. de motu ⁊ tꝑe: ⁊ p̄mo de motu. Dictũ eſt em̄ in q̃rto ꝙ hec tria ſeinui-cem cõſequũtur. ſ. magnitudo: motus: ⁊ tẽ pus. nam pri⁹ ⁊ poſteri⁹ in motu cauſant̃ ex priori ⁊ poſteriori in magnitudine. ⁊ tp̄s ca pit ip̄a a motu. ſ. pri⁹ ⁊ poſteri⁹. ideo hec tria ſilr̃ ſe hñt ad cõponi vel nõ ꝯponi ex indiui ſibilib⁹ ⁊ diuidi ĩ indiuiſibilia vl̃ diuiſibilia

Concluſio prima. ſi magnitudo ſit ꝯpoſita ex indiuiſibilib⁹ mot⁹ fact⁹ ꝑ ip̄aꝫ ꝯponeret̃ ex indiuiſibilibus. vt ſit magnitu do. a. b. c. ſuꝑ quã mouet̃. o. ⁊ mot⁹ ſit. d. e. ꝫ. dicit g̊ ꝙ ſi ille tres ꝑtes magnitudinis da te ſunt indiuiſibiles: ita ille tres ꝑtes mot⁹. Pro cui⁹ ꝓbatõe ponit ph̄us duas ſuppoſi tões. Prima eſt ꝙ p̄nte aliq̃ ꝑte mot⁹: neceſ ſe eſt ꝑ ip̄m motũ aliq̃d moueri. et ecõuerſo ſi aliq̃d moueat̃ neceſſe eſt ꝙ ſit aliq̃s mot⁹ q: cauſa formal̃ ⁊ ſuus effect⁹ ſil̃ ſunt ⁊ non ſunt. vt albedo ⁊ eſſe albũ. Secũda ſuppoſi tio eſt ꝙ impoſſibile eſt aliq̃d ſil̃ moueri ad aliquẽ terminũ ⁊ iaꝫ eſſe motũ in illo termi-no. vt impoſſibile eſt aliq̃d ire ſil̃ thebas et iam eſſe ibidẽ. Tũc arguit̃ ſic ad ꝯcluſionẽ. ſi. o. moueret̃ ſuꝑ magnitudinẽ datã ⁊ mo-tu ꝓprie dicto: aut g̊ pri⁹ mouebit̃ ſuꝑ vnaꝫ partẽ magnitudinis ⁊ vna ꝑte illi⁹ mot⁹ q̃d ſuꝑ totã magnitudinẽ ⁊ toto motu. aut pri-us moueret̃ ſupra totã magnitudinẽ: ⁊ ẜm nullã ꝑteꝫ magnitudinis pri⁹ mouebat̃. Si dicat̃ primũ tũc vel ſil̃ moueret̃ ẜm. a. ⁊ iaꝫ motũ eſt in. a. vel pri⁹ mouet̃ ẜm. a. ꝙ ſit mo-tũ in ip̄o. Nõ primũ. q: hoc eſt ꝯ primã ſup-poſitionẽ. nec põt dici ſecundũ. q: tũc in. a. oporteret eſſe aliq̃d ẜm ꝙ pri⁹ mouebat̃ an teq̃ eẽt motũ: ⁊ aliq̃d aliud ẜm ꝙ eſſet mo-tum in. a. ⁊ ita. a. iaꝫ eſſet diuiſibile: q̃d eſt ꝯ ſuppoſitũ. g̊ ip̄m. o. nõ p̄t moueri ꝑ. a. ⁊ per ꝯñs prima ꝑs mot⁹ q̃ eſt correſpõdens p̄ine ꝑti magnitudinis q̃ eſt. a. nõ eſt mot⁹: al̃s p̄-ſente motu alicui illud nõ moueret̃: q̃d eſt ꝯ primã ſuppoſitõeꝫ. Si g̊ ꝑtes magnitudi-nis ſint indiuiſibiles oportebit ꝑtes mot⁹ eſſe indiuiſibiles: et ita nõ erit mot⁹. Si vo dicat̃ ꝙ. o. mouet̃ p̄mo ẜm totã magnitudi-nem: ſic ꝙ ẜm nullã ꝑtẽ eius pri⁹ mouebat̃: tũc ſequit̃ ꝙ mot⁹ erit cõpoſit⁹ ex momẽtis q̃d eſt impoſſibile: vt ꝓbat̃. ⁊ pꝫ ꝯña. q: vel prima ꝑs mot⁹. ſ. d. eſt mot⁹ vl̃ nõ. Nõ p̄mũ q: tunc oporteret ẜm ip̄m mobile moueri in prima ꝑte magnitudinis. q: ꝑtib⁹ mot⁹ cor-reſpõdent ꝑtes magnitudinis. modo iaꝫ di ctũ eſt ꝙ ẜm impartibile nihil põt moueri. Si vo dicat̃ ꝙ nõ ſit mot⁹ q: erit ſic̃ d̃ aliꝭ ꝑtib⁹: ſequit̃ ꝙ mot⁹ erit ꝯpoſit⁹ ex nõ moti bus. ſ. ex momẽtis ẜm q̃ momẽta aliq̃d d̃r eſſe motũ ſicut ẜm motuꝫ aliq̃d d̃r moueri. ſic em̄ ſe hñt momẽta ad motũ ſicut pũctus ad lineã ⁊ nũc ad temp⁹.

Concluſio ſecũda. impoſſibile eſt motũ eſſe ꝯpoſitũ ex momentis. Probat̃

cōclusio ducēdo ad aliq̄ incōueniētia. quorum primū est ꝙ aliq̄d esse motuȝ in aliquo termino qđ tn̄ pri⁹ nō mouebat᷑ ad ipm̄ qđ ē impossibile. sicut impossibile est aliq̄d eē p̄teritū qđ nunq̄ fuit p̄sens. ⁊ p̄tȝ ꝯn̄tia. q: si motus. d. e. ȝ. esset sic ꝯposit⁹ ex illis trib⁹ tanq̄ ex momētis: tūc ipm̄. o. ꝑ. d. motū est in. a. ⁊ tn̄ pri⁹ nō mouebat᷑: al's oporteret ipm̄. a. esse diuisibile: vt ꝓbatū est. Secundū incōueniēs est ꝙ aliq̄d sil' moueret᷑ et quiesceret ſm aliquā magnitudinē. Probat᷑. q: oē qđ natū est moueri ⁊ nō mouet᷑ q̇escit. sed ipm̄ o. natū est moueri ⁊ nō mouet᷑ ſm aliquam p̄tē magnitudinis. a. b. c. g̊ ſm illas p̄tes q̇escit. ꝫ qđ quiescit ſm oēs p̄tes toti⁹ q̇escit ꝑ totū. g̊. o. q̇escit ꝑ totā magnitudinē ⁊ tn̄ ponebat᷑ moueri ꝑ totā. g̊ ⁊c̄. Tertiū incōueniēs est ꝙ mot⁹ esset cōposit⁹ ex nō motib⁹: qđ nō est possibile ꝓpter easdē rōnes quib⁹ demōstratū est ꝙ impossibile est lineaȝ ꝯponi ex pūctis. ⁊ p̄tȝ ꝯn̄a. q: si ille p̄tes. d. e. ȝ. essent mot⁹ oporteret ꝙ ſm eas. o. moueat᷑ ꝑ p̄tes magnitudinis q̄ sunt īdiuisibiles: qđ iaȝ ꝓbatū est. ⁊ ita oporteret dicere ꝙ nō fuit mot⁹ ⁊ ꝑ ꝯn̄s ꝙ mot⁹ sit ꝯposit⁹ ex nō motib⁹. ꝫ hoc est īpossibile. g̊ impossibile est motuȝ ꝯponi ex momētis: qđ sequit᷑ ad hoc qđ est magnitudinē ꝯponi ex indiuisibilib⁹. De cōtinuitate aūt t̄pis ad motū ⁊ ad magnitudinē videbit᷑ in sequēti lectōe.

Ad ratōes ante oppositum al's

ꝯn̄suȝ est in q̄rto. vbi determiatū est ſm opinionē sancti Thome. ꝙ si poneret᷑ vacuū eodeȝ mō quo imaginabant᷑ antiqui. ⁊ remota suppositōe. s. ꝙ vacuū sit tota causa motus adhuc fieret mot⁹ in vacuo ꝑ tp̄us ꝓp̄t ordinē situs ad situȝ p̄tiū mobilis ⁊ spacij. ꝫ si capiat᷑ cū imaginatōe coꝝ illa suppositio. s. ꝙ necesse ē poni vacuū vt sit tota causa mot⁹: tūc fieret subito mot⁹ ꝑ vacuū. ⁊ q: hoc est impossibile: ideo infert Aristo. ꝙ impossibile sit esse vacuū vt sit tota causa motus. Sequit᷑ textus. Eiusdē autem rationis ⁊ magnitudo ⁊c̄.

Queritur tertio vtrū magnitudo ⁊ tp̄us ꝯsimiliter diuidant᷑.

Arguit᷑ ꝙ non. quia in tempore est dare minimū ⁊ nō in magnitudine. ergo magnitudo et temp⁹ non similiter se habent ad diuisionem. Ad oppositū arguit᷑ ꝑ pħm dicētē. eiusdē nāq; diuisionis magnitudo ⁊ tēpus sunt.

Pro respōsiōe sciendum est pri

mo ꝙ postq̄ pħus ostendit magnitudinem ⁊ motuȝ cōsimiliter se habere ad diuisionē: cōsequenter se in tertio capitulo primi tractatus hui⁹ sexti: ideȝ ostendit de magnitudine ⁊ tempore. scilicȝ ꝙ si magnitudo sit diuisibilis per indiuisibilia: sic ⁊ tempus. et si per diuisibilia tēpus etiaȝ diuiditur in semper diuisibilia.

Conclusio prima ⁊ responsalis

ad quesituȝ. magnitudo ⁊ tempus cōsimiliter se habent ad diuisionē. Probat᷑ per philosophū tribus ratiōibus. quaruȝ prima sic formatur assumendo duo mobilia eque velocia. ⁊ secūdo assumēdo duo mobilia vnū velocius ⁊ aliud tardius. Et tertio accipiendo vnuȝ mobile eque velociter motum.

Prima ratio si duo mobilia eque velociter mouerent᷑: si vnū pertrāseat aliquod spacium in aliquo tempore reliquū minus spacium in minori tēpore transibit al's non essent eque velocia. ergo in eque velocib⁹ cō diuiditur magnitudo ⁊ etiaȝ tempus. ⁊ cuȝ augeretur magnitudo ⁊ etiā tempus augeretur. et per cōsequens duoꝝ motuū eque velociuȝ magnitudo ⁊ tempus cōsimiliter diuidunt᷑. Pro secūda ratiōe ponunt᷑ tres suppositōes. Prima ē. oīs magnitudo ē diuisibilis in magnitudines. q: impossibile ē ꝯtinuū ex athomis cōponi. Secūda ē q: de rōne mobil' velocioris tria sunt. ꝙ in eq̄li t̄pe trāsit mai⁹ spaciū in minori mai⁹: ⁊ in minori eq̄le. Primū ꝓbat᷑ sic. sumant᷑ duo mobilia. s. a. veloci⁹ ⁊. b. tardi⁹. ⁊ p̄trāseat. a. totaȝ magnitudinē. c. d. in t̄pe. ȝ i. cuȝ ergo. a. venit ad punctū. d. in t̄pe. ȝ. i. ad ipsuȝ punctuȝ nondū p̄tingit. b. al's eq̄ velocit᷑ moueret᷑. g̊ b. p̄tingit vsq; ad aliqđ pūctū inter. c. ⁊. d. ⁊ illud sit. c. Tūc arguit᷑ sic. a. in t̄pe. ȝ. i. transit totā magnitudinē. c. d. ⁊ in eodē t̄pe b. transit magnitudinē. c. e. sed. c. d. est mai⁹ q̄. c. e. q: totū mai⁹ est sua p̄te. ergo. a. in eq̄li t̄pe p̄transit maius spaciū q̄. b. qđ erat primū probandū. Secundū ꝓbatur retēto eodem casu ⁊ diuidatur eadē magnitudo inter. e. et. d. in puncto. t. ita ꝙ. c. t. sit maius q̄ c. e. ⁊ minus q̄. c. d. Tunc arguitur sic. a. p̄trāsit totā magnitudinē. c. d. in t̄pe. ȝ. i. g̊ cū ideȝ mobile equaliter motū p̄trāseat maiorē

magnitudinē in minori tꝑe.a. ꝑtrāsibit ma-
gnitudinē.c.t.in minori tꝑe ꝙ.z.i.diuidat̄ il-
lud tꝑs in pūcto.k.ergo.a.in tꝑe.z.k. qđ est
minꝰ ꝙ.z.i.ꝑtrāsibit.c.t.ſ₃.c.t.est maiꝰ ꝙ.c.e.
ergo.a. in minori tꝑe ꝑtrāsit maiꝰ spaciū ꝙ
b. Deinde ꝓbat̄ tertiū retēto eodē casu. nā
cū.b.ꝑtrāseat totū spaciū.c.e. in tꝑe.z.i. vel
ḡ in eodē tꝑe.a.ꝑtrāsit idē spaciū vl' in ma-
iori vl' in minori.nō in eq̄li.q₂ tūc eque velo-
citer moueret̄.neq₃ in maiori.q₂ tūc.a.tardi
us moueret̄.ḡ relinquit̄ ꝙ i minori.⁊ sic mo-
bile velociꝰ in eq̄li tꝑe ꝑtrāsit maiꝰ spaciū et
in minori maiꝰ ⁊ in miori eq̄le. Tertia sup
positio est ꝙ oīs motꝰ est in tꝑe.⁊ in om̄i tꝑe
possibile est aliq̇d moueri.⁊ in eq̄li tꝑe ꝯtin-
git aliq̇d tardiꝰ ⁊ velociꝰ moueri. S₃ tūc
obijcit aristoteles de motu ꝑmi mobil' ꝙ nō
est dare velociorē. Ad qđ dicit̄ ꝙ lic₃ ſm ma
teriā nō sit motꝰ velocior eo. tñ nō est deter-
minata velocitas aut tarditas motꝰ i cōmu
ni. Est ergo secunda ratio ꝑ q̄ sumant̄ duo
mobilia.vt priꝰ.a.velociꝰ ⁊.b.tardiꝰ.⁊ trāse
at.b.totā magnitudine₃.c.d.in tꝑe.z.i.cū er-
go velociꝰ in minori tꝑe trāseat eq̄le spaciū:
sequit̄ ꝙ.a.trāsibit magnitudinē. c.d.in tꝑe
minori ꝙ.z.i. Sit ḡ illud minꝰ tꝑs.z.d. tunc
ꝯuertat̄ argumentū.a.velociꝰ in minori tꝑe
sc₃.z.d.trāsiuit totū spaciū.c.d.ḡ.b.tardius
i illo tꝑe.z.d.n̄ ꝑtrāsibit nisi ꝑtē magnitudi
nis.c.d.quia tardiꝰ in eq̄li tꝑe minꝰ spaciu₃
trāsit.sit ḡ illa.c.e. ⁊ iterū cōuertat̄ argumē
tum.b.tardiꝰ in tꝑe.z.d.trāsibit magnitudi-
nem c.e.ḡ.a.velociꝰ trāsibit eandē magni-
tudinē in minori tꝑe.⁊ sit illud tꝑs.z.k.⁊ ite
rum cōuertat̄ argumentū vt priꝰ. Cu₃ ergo
sit cōuersio tardioris ⁊ velocioris ⁊ ſm ve
locius semꝑ diuidat̄ tꝑus ſm vō tardiꝰ ma
gnitudo sequit̄ ꝙ tꝑus ⁊ magnitudo ꝯsil'r
diuisibilia sunt. Tertia rō est q̇a si aliqđ
mobile eq̄liter motū trāseat aliqđ spaciū in
aliquo tꝑe tūc in medio tꝑis trāsibit mediū
spaciū.⁊ i medio medietatis trāsibit mediū
medietatis ⁊ sic deinceps.ḡ ſm motū eius-
de₃ mobilis eq̄liter moti ꝯsil'r diuidunt̄ ma
gnitudo ꝑtrāsita ⁊ tꝑs mēsurās motū quo
ꝑtrāsit̄.⁊ sic ꝑt₃ r̄nsio ad q̄situ.

Ad rationes ante oppositu₃ di

co ꝙ lic₃ in tꝑe eo mō quo est distinctū et di
scretū sit dare minimū tñ vt est cōtinuū nō
ē dare i eo minimū ſm rem sic nec in magni
tudine.ſ₃ solū in potētia ⁊ ſm ratōem sic da
tur pūctus in linea ⁊ esse in tꝑe. Sequit̄
textꝰ. Om̄ aūt oīs magnitudo i magni.⁊c̄.

Queritur quarto vtru₃ magni

tudo ⁊ tꝑus ꝯsil'r se habeāt ad esse finitu₃ ⁊
ad esse infinitū. Arguit̄ ꝙ nō.q₂ tꝑs est
infinitū vt ꝓbat̄ in.8.huiꝰ.ſ₃ nulla magnitu
do est infinita vt ꝓbatū est in tertio.ḡ nō si
militer se h̄nt magnitudo ⁊ tꝑus ad esse fini
tum ⁊ infinitū. Ad oppositu₃ est ꝑhus in
tertio caplo primi tractatꝰ.qui postq̄ osten
dit magnitudine₃ ⁊ tꝑus ꝯsil'r diuidi ꝯñter
ondit ꝙ sil'r se h̄nt ad finitatē ⁊ infinitatē.

Pro r̄nsione sciendū est primo

ꝙ infinitū vt ad ꝓpositū sufficit dicit̄ dupli
cit̄. Uno modo dicit̄ aliqđ infinitū ſm vlti-
mū vt si esset magnitudo carens terminis.
Alio modo dicit̄ aliq̇d infinitu₃ ſm diuisio-
nem sicut cōtinuū est infinitū ſm potentiā.
⁊ ita primꝰ modus infinitatis sumit̄ ex ter-
minis.secūdus vō a medijs.q₂ cadit in ali-
quo pūcto intermedio. Dicit ḡ Aristo.ꝙ si
magnitudo est infinita ſm vltimū ita ⁊ tem-
pus mensurās motū quo transit̄.⁊ si tñ ſm
diuisionē magnitudo sit infinita ita ⁊ tꝑus:
Ex quo pōt remoueri ratio Zenonis q̄ nite
batur ꝓbare ꝙ impossibile est trāsire de lo-
co ad locū q₂ inter duo loca est distantia.⁊
sunt infinita pūcta intermedia. Cū ḡ infini
ta finito tꝑe trāsiri non possint ⁊ quodlibet
tꝑs sit finitū sequit̄ ꝙ impossibile est aliq̇d
trāsire de loco ad locū. Hāc obiectōe₃ soluit
⁊ destruit Aristo.dicēs ꝙ lic₃ int̄ duo pūcta
distātia sunt infinita intermedia ſm potētiā
diuisiōis ⁊ magnitudinis ⁊ nō ſm actū ita
tale spaciu₃ ꝑtrāsit̄ in tꝑe ifinito ſm potētiā
diuisionis.⁊ distantia que est inter duo loca
est finita in vltimis.

Cōclusio responsalis ad.q.ma

gnitudo ⁊ tempꝰ mēsurās motū quo ꝑtrāsi-
tur cōsimiliter se habent ad esse finitū ⁊ infi
nitū. Hanc cōclusione₃ ꝓbat Aristo.ꝓbādo
duo. Primū est ꝙ magnitudo finita transiri
nō potest in tempe infinito. Secundū est ꝙ
magnitudo infinita trāsiri nō potest in tem
pore finito. Primu₃ ꝓbatur.sit magnitudo
finita.a.b.⁊ tempꝰ infinitu₃.g.q.cuiꝰ sit vna
ꝑs q̄ sit finita.g.d.tūc arguit sic. si tota ma-
gnitudo finita.a.b.trāseat̄ in toto tꝑe finito

g.q.sequit̃ ꝙ in ꝑte tꝑis q̃ est.g.d.trãsit̃ vna pars magnitudinis.a.b. Cũ ergo sic se habeant ꝑtes tꝑis ad totũ tp̄us in trãsibile in quo trãsit̃ tota magnitudo sicut ꝑtes magnitudinis ad totã magnitudinez. ⁊ ꝑs magnitudinis q̃ sit.b.⁊ transita in ꝑte tꝑis aliquotiens data mẽsurat totã magnitudinẽ: vel excedat vel deficiat sequit̃ ꝙ ꝑs tꝑis scz.g.d.in qua transit̃ illa pars magnitudinis etiam aliquotiens sumpta reddit tp̄us totũ in quo transitur illa magnitudo.a.b.ergo istud totũ tempus non erit infinitũ: qm̄ infinitũ per resumptionẽ alicuiꝰ partis finite quotiẽscũqꝫ sumpte nunq̃ꝫ reddere pōt infinitũ. Ergo si magnitudo est finita debet esse tp̄us finitũ.nec differt in ꝓposito si pars magnitudinis data sit pars mensurãs vel deficiẽs vel excellens totã magnitudinẽ. qꝛ mobile eq̄liter motuz in equali tꝑe ꝑtrãsit equalẽ magnitudinẽ. Et qꝛ aliquis possꝫ dicere ꝙ sicut tota magnitudo finita.a.b. transit̃ in tꝑe infinito: ⁊ ita q̄libet eius ꝑs. Cõtra hoc arguit ph̄us ponendo secundã ratõem ad cõclusionẽ. qꝛ manifestuz est ad sensum ꝙ aliq̄ magnitudo transit̃ tꝑe finito. Sit ğ illa magnitudo.b.c.q̃ in eadem ꝓportione se habeat ad magnitudinez a.b.sicut prius se habebat excepto ꝙ prius sumebat̃ vt pars eius modo vͦ nõ. Tũc arguit̃ sic.magnitudo.b.c. trãsitur tꝑe finito. ẜ ꝓm õi magnitudo aliquotiens sũpta reddet totã magnitudinẽ.a.b.aut excedet aut deficiet ab ea. ğ tp̄us in quo trãsit̃ tota magnitudo.b.c.aliquotiẽs sumpta redderet etiaꝫ totum tp̄s in quo trãsit̃ tota magnitudo.a.b. aut excedet ip̄m aut deficiet. ⁊ ꝑ ꝯñs totum istud tp̄us infinitũ esse nõ pōt. qꝛ infinitũ sũptũ finities nunq̃ꝫ reddit infinitũ. ⁊ sic patꝫ primũ ꝓbatũ. Secundũ eodẽ modo demõstraret̃ capiẽdo vnã ꝑtẽ magnitudinis infinite: sicut accepta est vna ꝑs magnitudinis finita: vt argutũ est. Ex istis ⁊ p̄cedentibꝰ infert ph̄s correlariũ ꝙ impossibile est aliqͦd cõtinuũ ex indiuisibilibꝰ ꝯponi. Probat ducẽdo ad hoc impossibile ꝙ indiuisibile diuideret̃. Pro cuiꝰ ꝓbatõne primo supponit̃ ꝙ in oĩ tꝑe ꝯtingit aliq̇d tardiꝰ ⁊ velociꝰ moueri. Secũdo ꝙ velociꝰ trãsit maiorẽ magnitudinẽ in eq̄li tꝑe. Tertio ꝙ in velocitate contingit aliq̄ mobilia se hr̄e ẜm multiplicẽ proportionẽ. vt ẜm ꝓportionẽ duplã qua vnum alio velociꝰ mouet̃ in duplo, aut ẜm ꝓportionem hemioliã in qua maius cõtinet minꝰ et dimidiũ maioris. Et dꝛ ab hemi qͦd est dimidiuz ⁊ olem qͦd est totũ. vt sicut se hñt tria ad duo. Dent̃ ğ duo mobilia ĩ velocitate ⁊ tarditate se hñtia ẜm ꝓportõꝫ hemioliã.s.a. velociꝰ ⁊.b.tardiꝰ trãseat.a. magnitudinẽ.b.c.d. cõpositã ex tribꝰ indiuisibilibꝰ.b.b.c.c.d.d. ⁊ cũ tp̄us diuidat̃ sicut magnitudo sicut iaꝫ demõstratũ est: sequit̃ ꝙ tp̄us in quo ꝑtrãsit̃ alia magnitudo cõpositũ est ex tribꝰ indiuisibilibus q̃ sunt.k.l.l.m.m.n. Cũ ğ.b.tardiꝰ ẜm ꝓportõem hemioliã moueat̃ q̃ꝫ.a. sequit̃ ꝙ in illo toto tꝑe ꝑtrãsit magnitudinẽ cõstitutã ex duobꝰ indiuisibilibꝰ q̃ sunt.ꝫ.e.et.e.i. ⁊ ꝑ ꝯñs trãsibit vnũ illorum indiuisibiliũ in vno ĩdiuisibili.tꝑis cũ dimidio. ⁊ ꝑ ꝯñs indiuisibile diuideret̃ qͦd est impossibile deducendũ. Vñ ip̄m.b.nõ poterit trãsire vnũ illorum indiuisibiliũ magnitudinis in vno indiuisibili tꝑis .qꝛ tũc eq̄ velociter moueret̃ sicut a.nec etiã in duobꝰ.qꝛ tũc nõ se hr̄et.b.ad.a. ĩ ꝓportõe hemiolia ẜ ĩ ꝓportõe dupla.oporteret ğ ꝙ ꝑtrãsiret vnũ indiuisibile magnitudinis in vno indiuisibili tꝑis cũ medio alteriꝰ.⁊ sic ĩdiuisibile eẽt diuisibile qͦd est impossiblle. ğ illͦd ex q̃ sequit̃ est impossibile.s. aliqͦd ꝯtinuũ ex indiuisibilibꝰ cõponi.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dꝛ ꝙ ꝓcedit de magnitudine non resumpta q̃ quidẽ finita est. ⁊ etiã tp̄us mensurãs vnã circulationẽ celi est finitũ. ẜ q̇a in motu celi vna circulatõe ꝯpleta resumit̃ motus ⁊ tẽpus. ⁊ hoc modo motꝰ celi infinitꝰ ẽ: ⁊ magnitudo semel sũpta finita est ⁊ vna circulatio ⁊ etiã tp̄us mensurãs ip̄am. Seq̃tur textꝰ. Necesse aũt ⁊ ip̄m nũc q̃ꝫtũ ẜm ⁊c̃.

Queritur quinto vtrũ in nũc cõtingat aliq̇d moueri.

Arguit̃ ꝙ sic. quia in p̄nti tꝑe aliq̇d mouet̃. sed p̄sens dꝛ nunc. ğ.

Secũdo sic. generatio ⁊ corruptio ⁊ illuminatio mediĳ sunt motꝰ: ⁊ t̄m fiũt in nũc. ğ.

Tertio sic. motus ⁊ quies cõtradictiõem includũt circa mobile. ẜ necesse est alterũ cõtradictorioꝝ esse verũ. ergo necesse est aliq̇d in nũc moueri aut quiescere. Ad oppositũ arguit̃ per ph̄m in hoc q̇nto caplͦ primi tractatus huiꝰ sexti. in quo postq̃ꝫ ostendit nullum cõtinuuz ex indiuisibilibꝰ cõponi: neqꝫ indiuisibile esse. ex quo sequit̃ motum esse diuisibilem cũ sit de genere cõtinuoꝝ. cõsequẽ-

ter anteꝗ̄ agat de diuisione ⁊ modo diuisio nis ipius motus ꝑmittit aliq̄ necessaria ad motus diuisionē.s. ꝙ in indiuisibili tp̄is nō pt fieri mot⁹ neqꝫ quies. ⁊ ꝙ indiuisibile moueri nō pt. de q̄ videbit̄ in seq̄nti q̄stione.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ in oī cōtinuo necesse est esse aliquē terminū copulantē ꝑtes eius adinuicē sic se habentem ꝙ extra ip̄m nihil sit ꝑtis ꝓcedentis: nec infra ipsuꝫ aliq̄d partis seq̄ntis. ex quo sequit̄ ꝙ necesse est hmōi terminū indiuisibilem esse. Ultra sequitur ꝙ necesse est ipsum esse vnū ⁊ eundē vtriusqꝫ partis. Cuꝫ ergo tp̄us sit ꝯtinuū cui⁹ sunt p̄teritū ⁊ futurū necesse est p̄teriti ⁊ futuri esse vnū talē terminū qui dr̄ nūc. ⁊ sic necesse est nūc esse indiuisibile. ⁊ si est indiuisibile oportꝫ ꝙ sit vnū ⁊ idē p̄teriti ⁊ futuri. ⁊ si est vnū ⁊ ideꝫ p̄teriti ⁊ futuri oportet ꝙ sit indiuisibile. ita ꝙ hec duo adinuicē se ꝯsequant̄. Et hic ē sermo de ip̄o nūc q̄d nō ꝑm alterū: sꝫ ꝑ se ⁊ primo dr̄ nunc. q̄d .s. totum sil' existit nihil sui hn̄s in p̄terito nec aliq̄d in futuro. ⁊ hec est ꝓpria acceptio ip̄ius nūc. Alia est acceptio vulgaris q̄ nō dr̄ ꝑm se ⁊ primo: sꝫ solū ꝑm alterū. vt eē tp̄s cui⁹ vna ꝑs p̄teriit et alia futura est sic tn̄ ꝙ ambe ꝑtes ꝓpinq̄ sunt p̄senti nūc.

Tūc sit conclusio prima. Idem est nūc p̄teriti ⁊ futuri. s. finis p̄teriti ⁊ initiū futuri. Probat̄. q: si sit alterū ⁊ alteruꝫ: vel sunt imediata vel mediata. Nō imediata. q: tūc cōtinuū ꝯponeret̄ ex indiuisibilib⁹. q̄d iprobatū est. nec mediata. q: vel int̄ ea mediaret nūc vel tp̄s. nō nūc. q: illa duo nūc nō se hn̄t ꝯn̄ter: cū int̄ ea esset mediū eiusdem generis. ⁊ tn̄ se deberēt hr̄e ꝯn̄ter sicut p̄teritum ⁊ futurū: quoꝝ termini ꝯn̄ter se habēt. nec mediat tp̄us. q: int̄ p̄teritū ⁊ futurū non intelligit̄ mediuꝫ nisi ip̄m nūc. si ꝰ mediaret tp̄us nō eēt aliud q̄ nūc. ⁊ cū tp̄s sit diuisibile q̄d est impossibile: ergo nō pōt esse alterū ⁊ alterū nūc p̄teriti ⁊ futuri nisi ponat̄ nūc esse diuisibile. ideo sequit̄ si est idē nūc p̄teriti ⁊ futuri ip̄m est indiuisibile.

Conclusio secūda. Ipsuꝫ nunc est indiuisibile. Patꝫ. q: si diuideret in p̄teritum ⁊ futurū diuideret̄. ⁊ cū ip̄m nūc sit terminus p̄teriti ⁊ futuri. ⁊ termin⁹ sit in eo cui⁹ est termin⁹: sequit̄ ꝙ aliq̄d p̄teriti esset in futuro: ⁊ aliq̄d p̄teriti in p̄terito. q̄d est inintelligibile. Secūdo si diuideret̄ cū diuisio vniuscuiusqꝫ cōtinui sit ꝑm aliq̄d indiuisibile: sequeret̄ ꝙ ip̄m nūc q̄d diuideret̄ nō esset nūc ꝑm seip̄m: sꝫ ꝑm alterū. s. ꝑm illud indiuisibile ꝑm ꝙ fieret eius diuisio. ⁊ sic nullū eēt nūc ꝑm seip̄m: sꝫ om̄e nūc esset ꝑm alterū si nūc esset diuisibile. Tertio si diuideret̄ nūc eius diuisio eēt in p̄teritū ⁊ futurū. sꝫ p̄teritū non plus est ⁊ futurū nondū est. ꝰ tale nūc nō esset totuꝫ sil' existēs. q̄d est ꝯ rōnē ip̄ius nūc.

Quarto si nūc eēt diuisibile hr̄et ꝑtes adinuicē cōtinuatas ꝑ aliq̄d. vel ꝰ illud continuū esset diuisibile vel indiuisibile. si indiuisibile haberet̄ intētū. q: nō eēt aliud q̄ nūc. si esset diuisibile argueret̄ vt pri⁹. ⁊ sic ꝓcessus eēt in infinitū nisi ꝑmū ꝯtinuās ꝑtes cōtinui esset indiuisibile.

Cōclusio tertia. Impossibile ē in nūc aliq̄d moueri. Probat̄. q: in oī eo in q̄ ꝯtingit aliq̄d moueri: cōtingit aliq̄d velocius ⁊ aliq̄d tardi⁹ moueri. Sit ꝰ ip̄m nūc. i. in quo aliq̄d veloci⁹ motū trāseat magnitudinē. a. b. det̄ ergo aliq̄d tardi⁹ motū sequit̄ ꝙ nō trāsibit in illo nūc nisi partē illius magnitudinis ꝑ diffinitōem tardioris. ⁊ sit illa pars. a. g. Tūc arguit̄ sic. tardi⁹ motū trāsit a. g. in nūc. ꝰ veloci⁹ trāsit. a. g. in minori mēsura q̄ ip̄m nūc ꝑ diffinitionē velocioris. q̄re oportebit ip̄m nūc esse diuisibile si in ipso fiat mot⁹. sed vt probat̄ ipsum nunc est indiuisibile. ergo.

Cōclusio quarta. Impossibile est in nūc aliq̄d quiescere. Probat̄. nā quies est priuatio motus in mobili vbi q̄n ⁊ ꝑm ꝙ ip̄m natū est moueri. sꝫ nihil natū est moueri in nūc vt ōn̄suꝫ est. ꝰ nec quiescere. Secūdo sic ꝓbat̄. si aliq̄d moueat̄ ꝑ aliq̄d totū tēpus p̄teritū ⁊ q̄escat in toto futuro sequenti cū ideꝫ sit nūc q̄d est terminus vtriusqꝫ. si in ip̄o nūc aliq̄d q̄escat ita ⁊ mouebit̄. q̄re ideꝫ sil' quiesceret ⁊ moueret̄. Tertio illud quiescere dicim⁹ q̄d ꝑm suas ꝑtes ⁊ ꝑm se sil'r se hꝫ nūc ⁊ pri⁹. sꝫ in ip̄o nūc non est dare pri⁹ ⁊ posterius cū sit indiuisibile. ergo in nunc nihil pōt quiescere.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ ꝙ p̄n̄s tp̄us nō dr̄ esse nūc ꝑ se primo sꝫ ꝑm alterū. Ad secundā dr̄ ꝙ si illa capiant̄ ꝑm suas ꝓprias rōnes non sunt motus nisi capiat̄ mot⁹ ꝓ mutatōe in cōmu

ni: ſ3 ſunt termini motuū. vel non ſunt in tp̄e: ſ3 in termino tp̄is. Ad tertiā dr̄ ꝙ habit⁹ ⁊ priuatio includūt ꝯtradictōem circa ſuſceptibile habit⁹. cōditōibus tñ habit⁹ reqſitꝭ. modo in nūc mobile nō eſt natū moueri: ideo nec quieſcere. Sequit̃ text⁹. Motus eſt autē diuiſibilis ⁊c̄.

Queritur ſexto vtrū3 omne qd̄ mutat̃ ſit diuiſibile. Argt̃ ꝙ nō. q2 mutabile ⁊ mutatio cōformiter ſe hn̄t ad diuiſionē. ſ3 aliq̄ ſunt mutatōes indiuiſibiles: vt generatio ⁊ corruptio ſubalis ⁊ illuminatio medij ḡ non oē qd̄ mutat̃ eſt diuiſibile. Secūdo ſi ſic hoc eēt q2 om̄e qd̄ mutat̃ partim eſt in termio a quo ⁊ partim in termio ad quē. ſed hoc nō eſt neceſſe. Tū primo q2 illud qd̄ mutat̃ ſm ſe totū pt eē i nūc ⁊ pt eē i medio ſine ſ3 qd̄ aliqd̄ ſui hēat in alt̄o extremoꝝ. Tū3 ſecūdo q2 hoc qd̄ mutat̃ ꝑ alteratiōem nō ſm ſe totū ſimul alterat̃ ⁊ nō vna ꝑs poſt alia3. Ad oppoſitū eſt phūs in lr̄a.

Pro rn̄ſione ſciendū eſt primo ꝙ poſtꝙ oñdit Ariſto. nullū motū poſſe fieri in indiuiſibili tp̄is. ex quo iā ſequit̃ ꝙ omnis motus eſt diuiſibilis. cōſequēter oſtēdit ꝙ om̄e mutabile ſiue mobile eſt diuiſibile. et iterum ex diuiſione mobilis procedit ad diuiſionē mutationis.

Sciendum eſt ſecundo ꝙ om̄is mutatio eſt ex quodā termino in quēda3 terminū. ſ3 quilibet illoꝝ terminoꝝ pōt eſſe duplex. ſ. ꝓpinquus ⁊ vltim⁹. Vn̄ terminus ad quē vltim⁹ ſimplr̄ eſt quo habito ceſſat motus. Propinqu⁹ eſt quo acquirit̃ vltim⁹. vt cū aliqd̄ mutat̃ de nigro in albū vltim⁹ terminus eſt albū: ꝓpinqu⁹ v̄o eſt fuſcū. Et ſilr̄ termin⁹ a quo prim⁹ eſt a quo ſimplr̄ incipit motus ſic ꝙ ante nō erat. ſ3 termin⁹ a quo ꝓpinqu⁹ eſt qui ꝓpinquior eſt vltimo termio Vn̄ loquendo de illis terminis ꝓpinqs medijs inter termios extremos ⁊ non de extremis ſimplr̄ intelligit̃ ꝙ in motu ꝑmixti ſunt termini qm̄ mediū inter duo extrema rationem h3 vtriuſq3 t̃mini. q2 vtrūq3 participat.

Concluſio prima. Om̄e qd̄ mutatur eſt diuiſibile. Probat̃. q2 omnis mutatio fit ex quodā in quoddā. ſ3 cū id qd̄ mutatur ſm ſe totū ⁊ oēs ſuas ꝑtes eſt in termio a quo nondū mutat̃. q2 qd̄ ſilr̄ ſe h3 ſm ſe totum ⁊ ſm ſuas ꝑtes quieſcere dicit̃. ſimiliter qd̄ ſm ſe totū ⁊ om̄es ſuas partes eſt in termino ad quē eſt mutatū. ergo non mutatur. Nec poteſt dici ꝙ illud qd̄ mutatur ſm ſe totum ⁊ ſuas ꝑtes ſit ſimplr̄ in vtroq3 termio. q2 cū in oī mutatōe termini ſint cōtrarij vel ꝯtradictorij ſequit̃ ꝙ ide3 ſm ſe totū ⁊ omnes ſuas ꝑtes eſſ3 ſub duob⁹ ꝯtrarijs aut cōtradictorijs. ⁊ ita ſequit̃ ꝙ ide3 ſm ſe totum ⁊ om̄es ſuas ꝑtes ſimul eſſet in duob⁹ locis. Nec pōt dici ꝙ in neutro termio ſit. q2 id qd̄ mutat̃ puta in motu locali nō recedit ſubito a termio a quo: ſ3 pars poſt partē. vt cū vna pars egreditur a termio a quo ingredit̃ ſm aliqd̄ terminū ad quē. ⁊ hoc intelligēdo de termio ad quē nō vltimo ſimplr̄. ḡ om̄e mobile dū mutat̃ partim eſt in termino a quo: ⁊ partim i termio ad quē. ſ3 qd̄ h3 partē ⁊ partem diuiſibile eſt. ḡ om̄e mobile eſt diuiſibile Sed circa hāc ratōem dubitat Auerrois. an de mutabili ſm quālibet mutatōe3 intelligatur. Si dicat̃ ꝙ nō tūc demōſtratio eſt inartificioſa. q2 particlr̄aris. nec poteſt dici ꝙ ſic. q2 quedā ſunt mutatōes indiuiſibiles: inter quarū extrema non cadit mediū. quare in illis p̄ſens demōſtratio locū h̄re nō pōt. Ad hanc dubitatōem ponit Auerrois plures reſponſiōes. Prima eſt alexādri. dicentis ꝙ nulla mutatio eſt indiuiſibilis aut in non tēpore. ſ3 hoc ē ꝯ cōe dictū Ariſto. ⁊ alioꝝ peripatheticoꝝ. Secūda eſt Temiſtii. dicentis ꝙ ſi ſit aliq̄ mutatio i nō tp̄e tñ hec nos latet. modo Ariſto. ſolū loquit̃ de eo qd̄ manifeſtum eſt. Tertia eſt Auenpeche. dicentis ꝙ hic non intendit Ariſtotiles de diuiſione mutabilis ſm partes quantitatiuas: ſed de diuiſione qua diuidit̃ ſubiectum per accidentia cōtraria quorum mutatur in alterum vt cū mobile ſicut aqua mutatur de frigido in calidum. Quarta eſt ꝓpria reſpōſio Auerrois ꝙ ille mutatōes que ſunt in nō tp̄e ſunt termini quorūda3 motuū diuiſibilium. ideo accidit illis mutatōib⁹ eſſe in nō tp̄e ꝓ quāto accidit motui in inſtāti termiari. Et quia id qd̄ eſt per accidēs p̄termittit̃ in demōſtrationib⁹. ideo rō Ariſto. ꝓcedit ac ſi oīs mutatio eſſet diuiſibilis et in tempore. Sed vt dicit Thomas predicta obiectio de mutationibus indiuiſibilibus non eſt ad propoſitū. quia hic Ariſto. nō intēdit oñdere diuiſionē mutabilis ex diuiſiōe mutatiōis. ſ3 ecōtra ex

diuiſione mutabilis diuiſionē mutatōis. q̄a diuiſio prius eſt in mobili ꝙ̄ in motu. Vñ ſi ex diuiſiōe mutatōis vellet hic oñdere diuiſionē mutabilis ⁊ poſtea ecōtra cōmitteret circulatōem in demonſtratōib⁹. Dicit ergo ſctūs Thomas ꝙ oīme mutabile ſm quālibet mutationē eſt diuiſibile: ⁊ partē hꝫ in termīo a quo ⁊ ꝑteꝫ in termīo ad quē. ẜ hͦ eſt diuerſimode in diuerſis mutatōib⁹. q: in illꝭ inter quarū extrema eſt aliqͦd mediuꝫ mutabile partim ē in vno termīo et partim in alio ſm ipſamet extrema. In his vͦo vbi non cadit mediū partim eſt in vno termīo mutabile ⁊ partim in alio. non quidē ſm ipſa extrema ẜ ſm aliquid eis adiunctū. vtputa dum materia trāſmutaꝛ de priuatiōe ad formam ignis dū eſt in ipſo mutari eſt ſub ipā priuatione. ẜ non ſm ſeipām ẜ partim eſt ſub forma ignis non ſm ſeipām ẜ ſm diſpoſitōem quā neceſſe ē materiā hr̄e añꝙ̄ formā ignis recipiat. ⁊ ſic oīme mutabile ī qlibet mutatione oportet eſſe diuiſibile. q: ꝙ̄uis mutationes ſunt indiuiſibiles tm̄ adiungūtur motui ſucceſſiuo ⁊ diuiſibili. ⁊ ſic intelligiꝛ ꝙ infra dicit Ariſto. ꝙ oīs mutatio eſt diuiſibilis: et ꝙ id qͦd generaꝛ ⁊ qͦd corrūpiꝛ pri⁹ corrūpebaꝛ. ⁊ hoc mō forſan intellexit Alexāder oēꝫ mutatōem diuiſibilem eſſe. ſ. vel ſm ſeipām vel ſm motū ſibi adiunctū. Sꝫ aliud dubiū eſt. an hec diuiſio ſm quā diuidiꝛ ꝙ mutabile partim eſt in termīo a quo ⁊ ꝑtim ī termino ad quē ſit accipiēda ſm ꝑtes integrales mobilꝭ aut ſm ꝑtes termioꝝ motus. Et rñdet Auēpeche ꝙ accipiēda ē ſm ꝑtes tmīnoꝝ mot⁹ ita ꝙ cū aliq̄d calefit nō eſt itelligenduꝫ ꝙ aliq̄ ꝑs quātitatiua ei⁹ ſit calida ⁊ alia adhuc frigida: imo totum calefit. Et in min⁹ calido ē ꝑmixtio frigiditatis. ideo dꝛ mobile eē partim ī vno termio ⁊ ꝑtim ī alio ſm ꝑtes termioꝝ mot⁹. qͦd ꝓbat. q: dꝛ in de ſenſu ⁊ ſenſato ꝙ non ſilr ſe hn̄t mobile ī alteratōe ⁊ latōe. q: in alteratiōe totū ſilꝭ alteraꝛ ⁊ recedēdo ab vno termīo accedit ad alterū. ẜ in latōe ꝑs poſt ꝑtē moueꝛ ita ꝙ prima ꝑs mobilꝭ pri⁹ ingrediꝛ terminū ad quem ꝙ̄ ſecūda. Sed hanc ꝓbationē ſeu rñſionē Tho. improbat. q: nō eſſe videꝛ ſm opinionem Ariſto. ſic ↄcludētis ī textu. Neceſſe eſt ꝙ̄ hoc ideꝫ aliq̄d in hoc eſſe aliud vͦo in altero. Ex quib⁹ verbis apparet ꝙ hāc diuiſionē attēdit ſm ꝑtes quātitatiuas mobilis. ideo rñdet Thomas ꝙ̄ in hoc ſexto agiꝛ de motu ſm ꝙ eſt cōtinu⁹. Et q: ↄtinuitas primo ⁊ ꝑ ſe tm̄ reꝑiꝛ in motu locali q̇ pōt eē ſolus ↄtinu⁹ ⁊ regularis. vt pꝫ ī octauo libro. ideo diuiſiōes Ariſto. ſic poſite hic pertinēt ſimplr ad motū localē. ad alios vͦo mot⁹ nō totalr ẜ ſm ꝙ aliq̄d ↄtinuitatis ⁊ regularitatis participāt. modo clarum eſt ꝙ mobile ſm locū pri⁹ ingrediꝛ locū in queꝫ tendit ſm ꝑtē ꝙ̄ ſm totū ⁊ ſm vnā ꝑteꝫ ꝙ̄ ſm aliā. In alteratōe etiā alterās alterat ꝑ ↄtactum. ſed agens ꝑ ↄtactū pri⁹ ⁊ forti⁹ agit in ꝓpinquū ꝙ̄ in diſtās. ideo pri⁹ alterat vnā ꝑteꝫ mobilꝭ ꝙ̄ aliā. Sꝫ ↄ̄ hūc modū arguit Egidi⁹. naꝫ ꝙ alterās pri⁹ alterat vnā ꝑtē ꝙ̄ aliā hoc ē ꝑ accidēs: vel q: nō oēs ꝑtes eq̄liter ſubduntꝛ virtuti alterātis: vel q: virt⁹ alterātis forti⁹ attingit vnam partem ꝙ̄ aliaꝫ. ⁊ q: hoc eſt ꝑ accidēs. ⁊ demōſtratio Ariſto. debꝫ ꝓcedere ex his q̄ ſunt ꝑ ſe. ideo nō dꝫ intelligi de diuiſione mobilꝭ ſm ꝑtes quātitatiuas. Itē licꝫ ī alteratōib⁹ q̄ ſunt ab extrinſeco dictū Thome habeat vͥtateꝫ: nō tn̄ in his q̄ ſunt ab extrinſeco vt eſſet in aq̄ ſe reducēte ad frigiditatē. in tali eīm alteratōe oēs ꝑtes mobilꝭ eq̄liter ſubduntꝛ virtuti alterātis. ideo nō pl⁹ alteraꝛ vna ꝑs ꝙ̄ alia. ideo dicit Egidi⁹ ꝙ hec diuiſio eſt attēdenda ex ꝑte termioꝝ motus vt dicebat Auenpeche. Sꝫ ī motu locali ſumēda eſt ſm ꝑtes quātitatiuas mobilꝭ. ſimiliter q: oē qͦd moueꝛ quocūq3 motu etiā mobile eſt localr. Vñ vniuerſalr cōcludere pōt Ariſto. ſi oē mobile localr ſit diuiſibile q̄ntitatiue. ꝙ oīme mobile eſt diuiſibile. ideo illa demonſtratio principalr cōcludit de mobili localiter. ⁊ ꝑ ↄn̄s de aliis ꝓ quāto oīme mobile ꝓ quocūq3 motu eſt mobile localr. Sꝫ hoc bn̄ vult Ariſto. ꝙ illud dictū. ſ. ꝙ oē mobile partim ē in termio a quo: ⁊ partim ī termino ad quē. ⁊ ꝙ vna ꝑs prius venit ad terminū ꝙ̄ alia. ⁊ abſolute verū eſt in motu locali qui primo eſt ꝑ ſe cōtinuus. ſed in motu alterationis etiam aliq̄liter verū eſt ſm modum iam explicatum.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primam dictū eſt ꝙ ille mutationes ſm ſe capte indiuiſibiles ſunt. tamen ſm eſſe qͦd habent in mutabili adiuncte ſunt motibus ſucceſſiuis vt generatio et corruptio alterationi ⁊ illuminatio medii motui locali. Ad

secūdā dictū ē ꝙ cū dicit̄ ꝙ mobile partim ē in termino a q̄ ⁊ parti i termio ad quē nō est intelligēdū de extremis simplicit̄. ꝫ de ꝓpinquis qḋ sic innuit Aristo. dico aūt in q̄ mutat̄ primū ꝫ nō mutationē vt de albo i fuscū et nō in nigrū. nō eni necesse ē id qḋ mutat̄ eē in quocūq̄ꝫ vltimoꝝ. q̄lr̄ aūt de alteratōne alterabile partim sit in termio a q̄ ⁊ partim in termino ad quē. Sequit̄ textus. Alius autem ꝫm temp⁹ ⁊c.

Queritur septio vtrū ista q̄nq̄ꝫ silr̄ cōdiuidat̄. s. mobile. mot⁹. tp̄s. et ip̄ꝫ moueri et id in q̄ ē motus. Arguit̄ p̄rio ꝙ nō q: motus solū ē diuisibilis duplicit̄. s. ad diuisionē tp̄is et mobilis. g̊ nō cōdiuidit̄ hijs q̄ttuor. Secūdo sic. ōis mot⁹ ē diuisibil̄ ꝫ nō omne illud in quo est motus ē diuisibile vt patet ḋ q̄litate. Tertio sic. istoꝝ q̄nq̄ꝫ nō ē eadē q̄ntitas. g̊ neq̄ꝫ eadē diuisio ⁊ per cōseq̄ns nō diuidūt. Ad oppositū ē pħs in p̄rio ca. secūdi tractat⁹ sic dicēs i isto sexto libro. Necesse ē easdē diuisiōes eē tp̄is motus ip̄i⁹ moueri ⁊ qḋ mouet̄ et id in q̄ ē mot⁹.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postq̄ꝫ pħs p̄misit ea que sūt necessaria ad diuisionē mot⁹ i p̄tes quātitatiuas accipiendū. Cōseq̄nt̄ agit de ip̄a diuisione motus ostendendo quot modis diuidit̄. et que sunt illa que motui condiuidunt̄.

Sciendū est secundo ꝙ omne diuisibile in p̄tes q̄ntitatiuas oportꝫ eē q̄tū et extēsū per se vel per accidēs vn̄ ad extensionē alicui⁹ forme req̄rit̄ ꝙ ꝫm aliā ⁊ aliaꝫ partē sit in alia et alia p̄te. materie et nō tota simplr̄ in q̄libet p̄te sicut in aliq̄ subiecto albo alia ē p̄s albedinis in vna p̄te subiecti ⁊ alia in alia p̄te. Secūdo req̄rit̄ ꝙ extensio talis forme sit eq̄lis extēsiōi sue materie

Ex istis seq̄t̄ ꝙ aīa rōnalis non ē forma extēsa. q: tota ē in toto corpe ⁊ tota i q̄libet p̄te. ꝫ q̄libet mot⁹ ē forma extēsa. q: nō ē vna p̄s mot⁹ in q̄libet p̄te mobilis immo i alia et alia p̄te mobilis ē alia et alia p̄s mot⁹ et extensio motus est eq̄lis extensioni mobilis.

Sciendum est tertio ꝙ vt dicitur in textu mot⁹ diuidit̄ duplicit̄. Vno mō ꝫm tp̄s. q: ōis mot⁹ i tp̄e ē. Secūdo diuidit̄ ꝫm p̄tes mobilis ⁊ hec diuisio duplicit̄ intelligi pōt. vno mō sic ꝙ vna p̄s mobilis post aliā moueat̄. et hoc mō nō pōt intelligi in vno mobili ꝙ silr̄ ꝫm se moueat̄. nisi attēderet̄ p̄rioritas mot⁹ vnius p̄tis mobilis ad motū alteri⁹ i ordine ad aliqḋ signū ad qḋ prius pertingit vna p̄s mobilis q̄ꝫ alia. Alio mō intelligi pōt hm̄oi diuisio ꝫm extēsionē mot⁹ quā hꝫ ad extēsionē sui mobil̄. ita ꝙ sicut tot⁹ mot⁹ ē toti⁹ mobil̄ sic etiā cuiuslibet p̄tis mobil̄ ē aliq̄ p̄s mot⁹. et ħ mō itelligit pħus motū diuidi ad diuisionē mobil̄ q̄n distiguit diuisiōꝫ mot⁹ sūptā ex p̄te mobilis a diuisiōe mot⁹ sūpta ex p̄te tp̄is.

Tunc sit conclusio prima. mot⁹ cōdiuiditur mobili. probat̄ q: sicut tot⁹ motus ē toti⁹ mobilis ita p̄tes motus sunt partes mobilis. Verbi gratia. sit mobile. a. c. cui⁹ p̄tes sūt. a. b. ⁊. b. c. et tot⁹ mot⁹ sit. d. ꝫ. cui⁹ p̄tes sūt. d. e. et. e. ꝫ. sicut g̊ tot⁹ mot⁹. d. ꝫ. ē toti⁹ mobil̄. a. c. ita p̄ria p̄s mot⁹. d. e. est p̄ris mobil̄. a. b. et alia p̄s. e. ꝫ. ē alteri⁹ p̄tis. b. c. g̊ mot⁹ cōdiuidit̄ mobili. Secūdo q: ōis mot⁹ ē alicui⁹ mobil̄. g̊ tot⁹ mot⁹. d. ꝫ. ē alicui⁹ mobil̄ ⁊ nō ē alicui⁹ p̄tis. a. c. q: tūc illud totū mobile moueret̄ ad motū vni⁹ partis et sic nō moueret̄ p̄ se p̄rio ꝫ ꝫm alterum oportet g̊ dicere ꝙ totus ille mot⁹ ē totius mobilis. et p̄ ꝯn̄s p̄tes illi⁹ mot⁹ sūt p̄tes mobilis. q: n̄ pōt dici ꝙ vna p̄s moueat̄ motu alteri⁹ p̄tis eo ꝙ oī illi qḋ mouet̄ necesse est adesse aliquē motū vt alias dictū ē. Tertio. vel tot⁹ mot⁹ adeq̄t̄ partib⁹ mobil̄ vl̄ excedit eas vel excedit̄ ab eis. si p̄rimū habet̄ intētū. si secūdū tūc capiat̄ illḋ q̄ excedit g̊ scḋm illud nulla p̄s mobil̄ mouet̄. q: neq̄ꝫ totū. et p̄ ꝯn̄s esset alius mot⁹ ꝫm quem nihil moueretur q: nō pōt dici ꝙ ꝫm illḋ excellēs aliud mobile moueat̄. q: tot⁹ ille motus intelligit̄ eē cōtinuus q̄re nō posset ēē diuersoꝝ mobiliū. Si vō dicat̄ tertiū cuꝫ totū mobile supponat̄ moueri aliq̄ p̄s excellēs mouebit̄ ⁊ tn̄ sibi nō adest mot⁹. ꝫ ħ est impossibile. s. aliq̄d moueri sine motu. sicut ipossibile est aliq̄d eē albū sine albedine. necesse ē g̊ dicere ꝙ sicut aliqḋ totum mobile mouet̄ toto motu. ꝙ etiā p̄tes eiusdē mobil̄ moueat̄ partib⁹ illius mot⁹ et ꝙ motus diuidat̄ ad diuisionē mobilis.

Cōclusio secunda. motus cōdiuidit̄ tēpori. patet nā sicut totus motus est in aliq̄ toto tp̄e ita partes illi⁹ motus sūt in

partibus temporis. ḡ cōclusio est vera.

Conclusio tertia. motus et mouerī similiter cōdiuidunt. pꝫ q: sicut tot⁹ mo t⁹ toti mobili atribuit moueri ita ⁊ ptes mo tus tribuūt motū partib⁹ mobil'. al's seq̄ret ꝙ nihil ꝯm aliquā ptez mot⁹ moueret vel ꝙ aliqd̄ moueret sine motu. Si q̄rat q̄liter differāt mot⁹ et moueri d̄r ꝙ differūt q: mo tus dicit fluxū forme ad esse pfectū ⁊ moue ri dicit receptionē illi⁹ forme fluxus in sub iecto et importat passionē.

Cōclusio quarta motus et illd̄ in q̄ ē mot⁹ sil'r cōdiuidūt et p illud in q̄ est motus intelligitur forma vel dispositio ꝯm quā ē p se mot⁹. probat q: si aliqd̄ mobile in toto motu trāseat aliqd̄ totū spaciū tūc secū dū ptē illi⁹ mot⁹ trāsibit ptē illi⁹ spacij ⁊ si militer diceret d̄ motu ꝯm q̄litatē. Est tm̄ differentia in hoc q: vt hꝫ textus aliq̄ coꝛuz ꝯm q̄ ē mot⁹ sūt parti p se diuisibilia vt i mo tu ꝯm q̄ntitatē ⁊ ꝯm locū. alia vo p accidēs vt in motu ꝯm q̄litatē. Et si q̄rat cui istoꝛuz primo cōperit diuisio. Rn̄det pħus ꝙ ip si mobili. q: primo ⁊ p se generatū ⁊ alia ab eo accipiūt quātitatē q̄re et diuisionē ⁊ etiā finitatē et infinitatē. et si vltra querat an sit eadē diuisio q̄ diuidit mot⁹ istis q̄ttuoꝛ. Re spōdet pħs ꝙ si sit eadē q̄ntitas erit eadez diuisio. sin āt neq̄ꝙ mō maīfestatū ē ꝙ n̄ ē ca dē q̄ntitas. q: q̄ntitas extēsionis ꝙ hꝫ mot⁹ a mobili ꝯm extēsionē ē pmanēs eo ꝙ oīs ptes mobilis sil' mouent. ꝰ q̄ntitas ꝙ habꝫ a tpe ē successiua ⁊ sic nō ē eadē diuisio qua condiuidit motus ad diuisionez mobilis et ad diuisionē temporis.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit ꝙ in genere duplex est diui sio motus. q: in omni diuisione. motus vel ptes mot⁹ sūt sil' ⁊ hāc diuisionē capit ad ex tensionē mobilis. vel succedūt sibi ad inui cē ⁊ hāc diuisionē capit a tpe. et hec duplex diuisio ꝯformit reperit in moueri ⁊ in eo cu ius ē mot⁹. Ad secūdā et tertiā pꝫ solutō ex dictis. Sequit textus. Om̄n autez ꝙ mutat ex quadam. ⁊c̄.

Queritur octauo vtrum in motu sit dabile primū mutatū esse. Arguitur ꝙ sic. q: vbi pħs d̄mōstrat oē mobile eē diui sibile i pe sic dicit. dico aūt primū in qd̄ mu tat ꝯm mutationē. ex qb⁹ verbis videt dice re ꝙ in motu ē dabile id in qd̄ mutatū ē pri mo mobile. Secūdo sic dabile ē primū n̄ eē mot⁹ a pte post. ꝰ tale n̄ eē ē primū muta tū. q: tūc nō mutat mobile ⁊ an̄ mutat. ḡ in motu dabile ē p̄imū mutatū eē. Tertio sic mutatū eē ē t̄min⁹ ipi⁹ mutari. ꝰ dabil' ē pria ps mot⁹. ḡ dabile ē p̄imū mutatū eē. Ad oppositū ē pħs in littera vbi postꝙ determi nauit de diuisione mot⁹. Cōsequent agit de ordine partiū mot⁹ inq̄rēdo. s. vtrū in motu sit dare primū mutari siue primū mutatū eē ⁊ primo supponit ꝙ oīs mot⁹ est ex q̄daz in quoddā. et ꝙ terminus a quo semper abijci tur et terminus ad quem semper acquiritur.

Cōclusio prima. necesse est omne mutatū esse quādo mutatū est esse in ter mino ad quē. Pro probatione huius con clusionis supponit pħus ꝙ mutari ⁊ distare siue deficere idē sūt subiecto. ⁊ sil'r mutatuz esse et defecisse. differūt tm̄ rōne q: mutari d̄r per respectū ad terminū ad quem. sed dista re dicitur per respectum ad terminuz a quo Probat ḡ conclusio. q: sicut est in mutatio ne ꝯm contradictionem. ita est in alijs muta tionibus. sed in mutatione ꝯm contradicti onem. quia termini sunt immutati cum sint contradictorij: defecisse ab vno termino est esse in alio. cū ergo mutatū esse sit idē ꝙ de fecisse a termino a q̄ sequit ꝙ mutatū esse ē in termino ad quem. ⁊ per consequens ita ē in alijs mutatiōib⁹. Item cū aliquid mu tatū est vel in termio a quo vel in termio ad quē vel in aliquo intermedio. nō i termio a quo. q: mutatum esse est defecisse a termino a quo. nec intermedio quia in eo mutatur a termino ad quē. sed impossibile est aliquid sil' mutari ⁊ mutatū esse ipm. ḡ mutatum eē est in termino ad quem. Ex hac conclusio ne. Sequit primo ꝙ omne factum quan do factū ē et qd̄ coꝛruptū ē nō est: pꝫ q: ter minus ad quē factionis ē eē ⁊ coꝛruptiōis est nō esse: Sequit secundo ꝙ mutatuz esse presupponit mutari sicut terminus id cu ius est terminus. Tertio sequit ꝙ sicut in motu est duplex terminus ad quez. s. vltim⁹ simplicit q̄ habito cessat motus. ⁊ ꝓpinqu⁹ qui non est vltimus simpliciter sed sol ū re spectu ptis p̄cedentis. ita etiā dabile est pri mū mutatū esse. s. perfectū ⁊ iperfectuz. ⁊ B sez impfectum est in aliquo intermedio inter terminū a quo primū ⁊ terminū ad quē sim

plicat scd̄m. ꝛ tale mutatū eē incōpletū nō ē ſm actū in motu. ſ solū ſm potētiā. ꝛ sūt in finita talia mutata eē in motu ſm potentiā sicut quilibet mot⁹ est diuisibil' in infinitas partes loq̄ndo de partibus eiusdē ꝓportio nis. et nō quātitatis.

Conclusio secunda. mutatū eē ē in indiuisibili tpis. pʒ q: si nō sit ita deţ tē pus diuisibile in q̄ aliq̄d mutatū ē et sit. a. c. cui⁹ vna ps sit. a. b. et alia sit. b. c. aut ḡ id qđ mutatū ē in tpe. a. c. mutatū est in q̄libet pte ei⁹ aut in neutra. vel in vna mutaţ et in alia mutatū ē si ꝓpriū sequereţ ꝙ mutatuʒ ē prius in vna pte q̄ in toto. ḡ totū tēpus n̄ erat in q̄ mutatū est. nec ſm q: tunc nō esset mutatū in toto tpe primo ſ rōne vni⁹ partis ꝛ si dicaţ ꝙ in neutra sequereţ ꝙ nec in toto et ita īpossibile ē illud in q̄ aliq̄d prio muta tū ē esse tps diuisibile. ꝛ per conseq̄ns opor tet ꝙ sit indiuisibile tpis qđ nō ē tps. ſ tpis termin⁹. sicut mutatū eē nō ē mot⁹ ſ termi n⁹ ei⁹. Ex hac cōclusiōe seq̄ţ ꝙ oē qđ fac tū ē vl' corruptū factū ē vl' corruptū in indi uisibili temporis.

Conclusio tertia in motu dabi le ē primū mutatū eē cōpletū. pʒ q: ois mo tus est finit⁹. ḡ in oi motu dabilis est termi nus cōplet⁹ et vltim⁹ simpliciter. ſ talis ter minus ē mutatū eē completū. ergo ꝛc̄.

Conclusio quarta. diuidendo motū in partes eiusdem quantitatis in mo tu dabile ē primū mutatū eē incōpletuʒ ptʒ q: primū mutatū eē incōpletū ē termin⁹ pri me partis mot⁹. ſ hoc mō diuidēdo motum dabilis ē prima pars motus, ergo ꝛ primū mutatum esse incōpletum.

Cōclusio quinta. diuidēdo mo tū in ptes eiusdē proportionis. tūc in eo nō est dabile primū mutatū esse imperfectum ꝛ incōpletū. Probat phs hanc cōclusionem ex pte temporis. ex pte mobilis ꝛ ex pte for me ſm quaʒ est motus. ex pte quidē tēporis sic ꝓcedit. q: deţ primū mutatū eē ꝛ deţ tē pus in q̄ est tale primū mutatū eē. ḡ tale tps ē diuisibile vel īdiuisibile. si īdiuisibile opor tebit illud indiuisibile immediatū eē in īdi uisibili tpis in q̄ mobile incepit mutari in q̄ adhuc erat mobile in termino a q̄ et sic indi uisibilia erunt imediata in tēpore qđ prius reprobatum est. et si dicatur ꝙ sit diuisibile. tunc diuidatur in duas partes. aut ergo in vtraq; mutatum est. aut in neutra. vl' in alia mutatur et in alia mutatum est. si in vtraq; sequeretur ꝙ mutatum esse in toto supponit mutatum esse in parte. ergo non erat datum primum mutatum esse. si in neutra sequitur ꝙ nec in toto mutatum est. si in vno muteţ. et in alio mutatum est. sequitur ꝙ totum il lud tempus non est primum in quo mutatuʒ est quia solum mutatum est in eo ratōe par tis. Itē si in vna parte sit mutatum cum omne mutari sit diuisibile sicut est motus ꝛ cuiuslibet partis motus sit mutatum esse se quitur ꝙ illud mutatum esse non erat pri mum. Secundo patet ex parte mobi lis. quia in mobili non est dare primam par tem que mutata sit. ergo nec est prima pars motus. Antecedens pʒ. quia si detur com positū detur tempus in quo sit mutata ps alia ꝛ cū tale tempus nō sit indiuisibile seq̄ tur ꝙ in medio illi⁹ tpis vna ps illius ptis pri⁹ mutata ē q̄ tota ps sit mutata i toto tē pore. et cum illud tempus sit diuisibile in in finitum et similiter alia pars mobilis seq̄ţ ꝙ in mobili nō sit dabilis ps que primo sit mutata. Sʒ obiceret q: sequereţ ꝙ nullius mobilis oēs partes simul mouerentur. dici tur ꝙ licet alicui⁹ mobilis oēs partes non simul mouerenţ. tn̄ in ordine ad aliqđ signū vna ps prius moueţ q̄ alia. et q: in mobili non est dare primā partē cum quelibʒ sit di uisibilis. ideo nec in motu est dare primam ptē mot⁹ nec primū mutatū eē. Tertia rō formaţ de motu locali facto supra magni tudineʒ eo ꝙ in motu ſm qualitatem. id est ſm ꝙ est motus non est diuisibile proprie et per se sed per accidens. Et arguitur sic. detur magnitudo aliqua in qua sit primum mutatū eē. vel ḡ est diuisibilis vel indiuisibi lis. si indiuisibilis. tūc īdiuisibilia erūt immu tata vt de tpe prius argutū est. si sit diuisibil' sequiţ ꝙ mobile prius mutatum est in par te q̄ in toto. ꝛ cū non sit dabilis prima pars magnitudis supra quā fit motus nec etiaʒ prima ps mot⁹ sequiţ ꝙ nec primū in q̄ mo bile sit mutatū. et sic patet ex parte tpis mo bilis et termini ad quem ꝙ nō pōt dari pri mū mutatū esse in motu. q: vtrūq; illorum est diuisibile i infinitū ꝛ nō pōt accipi pria pars alicui⁹ ipoꝝ. ꝛ sic arguebatur ex parte

magnitudinis ī motu locali ita argueret ex
pte q̄litatis q: lꝫ q̄litas ſm suā essentiā sit i-
diuisibilis. tn̄ in extēsiōe ē diuisibilis ſm eē
participatū ī subiecto ſm ꝙ diuisionē ē suc
cessio ꝛ cōtinuitas ī motu alterationis ꝛ mē
suratꝛ altatio tpe. ē etiā diuisibilis qualitas
extensiue ad extensionē subiecti.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaꝫ dicitꝛ ꝙ aristo. ī illa auctoritate
accepit p̄imū ī qđ mutatū ē mobile ſm par-
tes eiusdē q̄ntitatis et nō eiusdē ꝓportiōis.
secūda rō ē ꝑ secūda cōclusiōe. Ad t̄tiā dr̄
ꝙ mutatū eē n̄ ē mot⁹ nec ps mot⁹ ſ₃ ternus
motus. ꝛ q: nō est dabilis prima pars mo-
tus cū sit infinitus in diuisione nec etiā pri-
mū mutatū esse. Sequitꝛ text⁹. Necesse
ḡ ē ꝙ mutatū ē eē in hoc ꝙ mutatū ē ꝛc̄.

Queritur nono: vtrū Ante om

ne mutari sit mutatū eē ꝛ an̄ omne mutatū
eē sit mutari. Arguitꝛ ꝙ nō q: si sic seque-
retꝛ ꝙ ante oē mutari eēt mutari. ꝯn̄s videtꝛ
falsū. q: dabilis ē prima medietas mot⁹ an̄
ꝙ nihil ē de motu. Secūdo sic. q̄libꝫ mo
tus ē finit⁹ a pte an̄. ḡ ē dabilꝛ aliq̄s termin⁹
mot⁹ a pte an̄. ſ₃ in motu nō sūt nisi mutari ꝛ
mutatū eē. ḡ in motu dabile ē primū muta
ri aut primū mutatū eē. Tertio sic mutari
ri se habet ad mutatū eē sicut via ad termi-
nū. ḡ impossibile ē an̄ om̄e mutari dare ali-
qđ mutatū eē. q: terminus nō precedit viaꝫ
cuius ē termin⁹. Ad oppositū arguitꝛ per
pℏm sic concludentē. q̄re necesse ē mutatuꝫ
eē mutari prius. ꝛ ꝙ mutatꝛ mutatū eē ꝛ ip-
so mutari mutatū eē pri⁹. ip̄o aūt mutatum
esse mutari ꝛ nullo cōprehenditꝛ primum.

Pro responsione sciēdū est pri

mo ꝙ postq̄ pℏus ostendit ꝙ in motu nō ē
dare primū mutari neqꝫ primū mutatū esse.
Hic cōseq̄ntꝛ determiat de ordine ip̄oꝝ ad in
uicē in ip̄o motu. Primo suppones ꝙ om̄e
qđ mutatꝛ necesse ē mutari in tpe. ꝛ hoc du-
plicitꝛ intelligi pōt. s. primo et ſm alterū. ſm
alterū vt in die aliquid dicitur mutari q: in
hora. Secūdo suppōit ꝙ oē qđ mutatꝛ ī
tpe aliq̄ primo in q̄libet pte illi⁹ tpis mutatꝛ
ꝛ hoc satis manifestū ē ex diffinitiōe ip̄i⁹ pri
mi. Aliter sic probat pℏus. nā si aliq̄d muta
tur primo in aliq̄ toto tpe. diuidatꝛ illud tp̄s
in duas ptes. vel ḡ in qualibet pte mutatꝛ et
sic habetꝛ intentū. vel in qualibet parte q̄e-
scit et tūc nō mutatꝛ in toto. vꝉ in vna pte mu
tatꝛ ꝛ in alia quiescit ꝛ sic nō mutatꝛ primo ī
illo toto tpe. ſ₃ solū ſm alterū. scꝫ ratione vni
us partis. relinquitꝛ ḡ ꝙ mutari in aliq̄ tēpe
primo est mutari in qualibet pte illius tpis

Sciendū est secūdo ꝙ mutatū

eē ē terminus ip̄i⁹ mutari ꝛ iō sicut mutari
mensuratꝛ tpe ita mutatū ē termino tpis mē
suratꝛ scilicet ipso nunc.

Tūc sit cōclusio pria. ante om̄e

mutari ē mutatū eē. Probatꝛ nā omne muta
ri ē diuisibile ḡ ante oē mutari ē mutatuꝫ eē
ſm partē illi⁹ mutari. ꝛ đclaratur in litteris.
sit em̄ magnitudo. k. l. sup quā moueātꝛ. a. ꝛ
b. eque velociter ꝛ simul īcipiāt moueri. ſ₃. a.
q̄escit ī medio illi⁹ magnitudinis. b. v̄o mo-
ueatꝛ vsqꝫ ad finē. et sit totū tēpus in quo. b.
mutatꝛ vsqꝫ ad finē. io. qđ etiā diuidatꝛ ꝑ me
diū in. 2. Tunc arguitur quādo. a. venit ad
mediū magnitudinis date actū mutatū est
cū ibi quiescat. ergo cū. b. simul incipiat mo-
ueri et eque velocitꝛ moueatꝛ quādo ibi venit
etiā ibi mutatū ē. et cum postea moueatꝛ ad
huc sequitur ꝙ mutatū eē in illo pūcto p̄ces
sit mutari supra illā medietatē illi⁹ magni-
tudinis. et cū prima medietas iterū sit diuisi
bilis in infinitū sequitꝛ ꝙ ante omne mutari
erit dabile aliquod mutatū eē respectu par
tis precedentis. et cū nō possit dari aliq̄ ps
magnitudinis cū detꝛ alia prior ꝓpter diuisi
bilitatē eius in infinitum. sequitur ꝙ nō da-
bitur mutari quin ante ipsū sit aliquod mu
tatum eē. Aduertendū est tn̄ circa hāc cō-
clusionem ꝙ mutatū esse ante vltimū termi
num motus nō est in ipso motu nisi ſm po-
tentiam. sicut nec sunt puncta inter media
actu in linea. nisi sint actu diuisa. ꝛ potentia
non cognoscitur nisi per actū. iō in presenti
rōne pℏus notificat vnū mutatū eē qđ non
est. nisi potentia in motu per aliud mutatuꝫ
esse quod est actu terminus motus. sicut si
ostenderetur aliquod punctum ſm poten-
tiam esse in aliqua parte linie diuidēdo line
am actu in illud punctum. Secundo pro
batur conclusio ex parte temporis. q: quod
mutatꝛ primo in aliquo toto tpe mutatur in
qualibet parte illi⁹ tpis. partes autem in tē-
pore diuiduntur ab inuicem per nunc. ergo
qđ mutatꝛ in aliqua parte tēporis mutatuꝫ
ē in nūc terminātē illā partē ꝛ distinguente

eã ab alia parte. ⁊ data qualibꝫ pte tẽporis ipa ẽ diuisibilis in infinitũ. g in qualibꝫ parte tpis sunt infinita nunc. ⁊ ꝑ consequẽs sũt infinita mutata esse in motu. quare ñ põt dari primũ mutatũ esse. Tertio ꝓbat̃ ex parte motus continui. q: qđ cõtinue mouet̃ sic ꝙ nõ corrũpitur neqꝫ pausat a mutatiõe vl' mutat̃ in nunc vel mutatũ ẽ. ꝟ in nũc ñ põt mutari vt oñsum ẽ prius. g nec in qlibet nũc mutatũ ẽ. ꝟ ipa nũc in tpe sũt infinita. ergo etiam ipsa mutata esse sunt infinita. et per consequens nõ ẽ dabile primũ mutatũ esse quare ante om̃e mutari est mutatũ esse.

Cõclusio secunda: ante omne mutatũ esse est mutari. Probat̃ conclusio ꝓ qua supponit̃ ꝙ omne qđ mutat̃ ex quodam in aliud in tpe mutat̃. Tũc arguitur sic. mutet̃ aliquid ex. a. in. b. vel mutat̃ ex. a. in. b. in vno ⁊ eodẽ nũc. ꝟ hoc nõ. q: tunc in eodẽ nunc esset in. a. ⁊ in. b. qđ ẽ impossibile g in alio ⁊ in alio nũc ẽ in. a. ⁊ in. b. Sꝫ int̃ q̃cunqꝫ duo nunc mediat tẽpꝰ. g dum mutatũ ẽ in. b. prius mutabat̃ in illo tpe intermedio. q̃re ante omne mutatũ esse in. b. erat mutari. ⁊ cũ tps adhuc itermediũ diuisibile sit. et diuisio tpis fiat in nunc sequit̃ ꝙ añ mutatuꝫ esse in nunc distinguente partes illius temporis est mutari in parte p̃cedenti. ⁊ cũ non sit dabile primũ nunc anteq̃ sit aliqua pars tpis seq̃tur ꝙ nõ ẽ dabile mutatũ esse. nisi ante ipsũ sit mutari. Et si arguit̃ đ generatione ⁊ corruptione q̃ nõ mensurantur tempore. ⁊ sic non videt̃ ꝙ ante genitũ eẽ sit generari. Dicit̃ ꝙ generatio ⁊ corruptio si sumant̃ ꝟm suas rationes mensurant̃ in instanti temporis. ⁊ ita generari ⁊ genitũ esse simul sunt. si tamen capiant̃ scđm esse ꝙ habent in materia ꝟm quem motũ habent alterationẽ sibi adiunctã sic tpe mensurantur ⁊ hoc modo intelligit pħus cum dicit. om̃e qđ genitum est prius generabat̃ ⁊ ꝙ prius corruptũ ẽ prius corrumpebat̃. quia omne quod alteratur alterabat̃ priꝰ. q: hoc mõ capitur generatio nõ solũ pro receptione forme in materia iã disposita. sed pro tota trãsmutatiõe ad formã que includit dispositionẽ materie. Secundo pꝫ conclusio ex parte magnitudinis quia omnis magnitudo ẽ in infinitũ diuisibilis ⁊ sic nõ ẽ in ea dabilis pars prima. ergo nec põt dari primũ mutari in motu. ⁊ similiter ostenderet̃ conclusio in alijs motibus. Sꝫ notiꝰ oñdũt̃ iste cõclusiones in motu facto supra magnitudineꝫ q: magnitudo ẽ ꝑ se diuisibilis. q̃litas aũt per accidens solũ. vnde vt ait pħus iste conclusiones i istis principijs fundãt̃ q: impossibile ẽ in continuo indiuisibile esse indiuisibili immediate coniunctũ. ⁊ hoc mõ oẽ cõtinuũ in infinitũ ẽ diuisibile. cuꝫ g motus quilibet continuus sit in infinituꝫ diuisibilis ⁊ sic nõ ẽ dabilis prima pars motus. ideo nec terminus prime partis quare nõ est dare primuꝫ mutari nec primũ mutatũ esse. ⁊ ꝑ cõseq̃ns añ mutari ẽ mutatũ esse ⁊ econtra.

Ad rationes ante oppositum. Ad primã concedit̃ ꝙ põt dari prima medietas extra quã totũ nihil ẽ de motu diuidẽdo motũ per partes eiusdeꝫ quantitatis. ꝟ illa medietas nõ ẽ simpliciter prima pars. q: diuisibil' ẽ ⁊ sic dabil' ẽ ps p̃or ipa. imo q̃cũqꝫ pte data i motu dabilis ẽ p̃or. Ad scđam dicitur ꝙ in motu a parte ante nõ ẽ dabilis terminus positiuus in quo sit verum dicere ꝙ mobile primo mouet̃ in quo mutatũ ẽ. lꝫ sit bene dabile nũc qđ ẽ a parte ante terminꝰ temporis mẽsurantis. ꝟ in illo nunc mobile nec mouet̃ nec mutatũ ẽ sed incipit moueri.

Ad tertiã dicitur ꝙ concedit̃ ꝙ mutatum eẽ ẽ terminus illiꝰ mutari qđ ẽ via ad ipm. nec precedit illud mutari. ꝟ quia illud mutari ẽ diuisibile. iõ mutatũ eẽ qđ ẽ terminꝰ partis precedentis mutari precedit sequẽte illius mutatũ esse.

Sequit̃ textus. Ostenso aũt hic ⁊c̃.

Queritur decimo vtrũ magnitudo ⁊ mobile motus ⁊ tẽpus consimilit̃ se habeant ad esse finitũ vel infinituꝫ. Arguit̃ ꝙ nõ q: motus celi ẽ infinitus tpe. ⁊ tñ tam mobile. s. celũ q̃ spaciũ trãsitũ finita sunt g.

Scđo si sic hoc esset. q: mobile in maiori tempore maius spaciũ trãsit. sed hoc nõ est verũ vt patet in diuersis mobilibus quoruꝫ vnũ alio velotius mouet̃. ⁊ similit̃ in eodem mobili moto ꝑ diuersa media in densitate ⁊ raritate. Tertio sic ista q̃ttuor sunt ad inuicẽ sepata ⁊ distincta. g ad finitatẽ ⁊ infinitatẽ vniꝰ nõ sequeret̃ finitas vel infinitas alterius. Ad oppositũ arguit̃ ꝑ pħm i textu

Pro responsione sciendũ ẽ pri

mo ꝙ postq̃ ꝑbus determinauit ꝺ diuisiõe motus ⁊ eorũque motui similiter condiui-duntur. Consequenter ostendit qualit̃ motus ⁊ ea que sibi condiuiduntur similiter se habeant ad esse finitum ⁊ infinitum premit-tens duas suppositiones. Prima est ꝙ omnis motus est in tẽpore. Secunda est ꝙ idẽ mobile regulariter motum in maiori tempore maius spacium transit. ⁊ debet intelligi ꝺ spatio non resumpto. licet enim celuz tempore infinito moueat̃. hoc tamen contingit. q: reiterat spacium quod prius transiuit. debet etiã intelligi vbi minus spaciũ est pars maioris sic ꝙ nõ differt ab eo per raruz et densuz sed solũ per magis et minus et ꝑ hoc soluũ-tur due prie rationes ante oppositũ.

Tunc sit conclusio prima.

tempore infinito non potest magnitudo finita. nec magnitudo infinita tempore finito quare si vnũ est infinitum et reliquum ⁊ si vnũ est finitum ⁊ reliquum. hanc conclusionem diffuse deducit. Aristoteles in presenti capitulo ⁊ cum prius posita fuerit pro nunc di-mittitur repetitio probationis conclusio-nis.

Conclusio secũda

tẽpore ⁊ ma-gnitudine finitis necesse ẽ mobile esse finitum. Probatur quia cum mobile non tran-sit subito magnitudinem sed successiue se-quitur ꝙ prima pars mobilis prius transit vnam partem magnitudinis q̃ secunda et secunda q̃ tertia et sic deinceps. ergo cũ to-tum mobile tempore finito pertranseat pri-mã partẽ magnitudinis. sequit̃ ꝙ ipsius mobilis nõ possũt eẽ partes infinite ⁊ per consequẽs neq; mobile põt eẽ infinitũ. Si enim partes mobilis essent infinite nõ possẽt trã-sire primã partem magnitudinis tẽpore fi-nito quia cum illa transeant ab eadem trã-seuntur. modo magnitudo infinita tẽpore finit transiri non potest vt dicit prima conclusio. sic ergo tẽpe et magnitudine finitis necesse est mobile finitum esse. Et eodẽ mõ probaret̃ sua conuersa. scz ꝙ mobili existente finito necesse ẽ magnitudinem ⁊ tempus esse finita. nam hec est vna regula ꝙ si vna magnitudo ĩfra aliã moueatur sic ꝙ alia q̇-escat eque cito se inuicem pertranseunt ille due magnitudines. ita ꝙ si magnitudo mota ꝑtrãseat q̇escentẽ in aliq̃ tpe in eodẽ tempore ab eadem ꝑtransitur. si ergo mobile sit finitũ ⁊ magnitudo ĩfinita ponat̃ g̊ ipm mobile q̇escere ⁊ magnitudo moueri infra ipm tũc fieret argumẽtũ sicut factũ est nũc.

Itẽ cũ mobile ꝑtrãseat aliquã magnitudinẽ. prima ꝑs mobilis prius attigit terminũ magnitudinis q̃ secunda ⁊ secunda q̃ tertia. ⁊ sic deinceps. g̊ si totũ mobile ꝑtigit ad terminũ magnitudinis tpe infinito. seq̇t̃ ꝙ prima ꝑs mobilis prius ꝑtingit ad eundez terminũ tpe finito ⁊ sic argueret̃ de scꝺa et tertia et sic deĩceps. oportet g̊ si totũ mobile ꝑtingat ad terminũ magnitudinis tpe finito et cũ ꝑtes mobilis sint finite vt supponit cõclusio que ponit mobile esse finituz. sequit̃ etiã q̃ ꝑtes tpis q̇b⁹ oẽs ꝑtes mobil' hm̃oi terminũ attigũt erũt finite. ⁊ ꝑ cõseq̃ns tps q̊ totũ mobile ꝑtingit ad terminũ erit finitũ. ꝫ si tps ẽ finitũ necesse ẽ magnitudinẽ eẽ finitã. vt dicebat prima cõclusio. si g̊ mobile ẽ finitũ necesse ẽ magnitudinẽ ⁊ tps eẽ finita

Conclusio tertia:

mobile siue finitũ siue infinitũ tpe ĩfinito moueri nõ põt. ꝑtz satis ꝺ mobili finito in rõne imediate facta. ꝫ de ĩfinito ꝑtz: q: nũq̃ cõpleret suũ motũ. mõ quod impossibile est factum eẽ ipossibile ẽ fieri. et sic impossibile ẽ mobile infinitum tempore infinito moueri.

Conclusio quarta.

tempore et mobili existentib⁹ finitis necesse ẽ motũ finitũ eẽ. Probat̃ q: magnitudo et motus cõsimilit̃ se habent ad esse finitũ ⁊ infinitũ. quia q̃tũ ẽ spaciũ ꝑtrãsitũ tm̃ oportet eẽ motum iõ dic Aristote. ꝙ nihil differt motũ aut magnitudinẽ infinitã facere. ꝫ magnitudo ad eẽ finitũ vel infinitũ ꝯsil'r se habẽt ad tps ⁊ mobile vt ꝑbatũ ẽ. g̊ etiã motus cõsimilit̃ se habebit. Ex quo ꝑtz conclusio responsiua ꝙ ista q̃ttuor cõsil'r se hñt ad eẽ finitũ ⁊ infinitum.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primã ⁊ scꝺam ꝑtz solutio ex dictis. Ad tertiã dicit̃ ꝙ q̃uis illa q̃ttuor sint realit̃ distincta. tm̃ q̃tũ ad eẽ ⁊ q̃tũ ad ꝯtinuuz habẽt necessariã cõnexionẽ et habitudinẽ ad inuicẽ. q: motus suã cõtinuitatẽ capit a magnitudine et tẽpus a motu vt dictũ est in . iõ etiã q̊ ad eẽ diuisibile ⁊ ẽt q̊ ad eẽ finitũ et infinitũ hñt ad inicẽ cõnexiõz et habitudinẽ.

146

Sequit᷑ textus. Qm̄ aūt omne aut mouetur aut quiescit ⁊ cetera.

Queritur vndecimo. vtrum in statu et q̇ete dec᷑ primuꝫ. Arguit᷑ ꝙ sic. qꝛ dabile est primū nō eē mot⁹ a ꝑte post: ꝗ in illo instanti mobile n̄ mouet᷑ et a ꝑte an̄ mouebat᷑. g̊ in illo istāti primo stat et q̇escit g̊ in statu et q̇ete pōt dari primū. Ad oppositum arguitur per pħm in textu.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postꝙ aristoteles egit de diuisiōe motus et ordine partium eius. Consequēter agit de diuisione status et q̇etis de diuisiōe partium eorundem.

Sciendum est secundo ꝙ ꝑ statū in ꝓposito nō intelligit᷑ q̇es. ꝗ generatio q̇etis siue tendentia ad q̇etē. nā cōmuni vsu dicim⁹ hoiem stare qꝛ rectus ē et nō sedentē aut iacentē. Verūtn̄ mot⁹ et stat⁹ sic differūt qꝛ mot⁹ dicit respectū ad quē. stat⁹ vo dicit respectū ad q̇etē in illo termino. Itē mot⁹ importat respectū ad illud qđ adhuc est acq̇rēdū qꝛ nihil mouet᷑ ad id qđ iā hꝫ. ꝗ stat⁹ dicit habitudinē ad id qđ iā habitū ē. qꝛ importat habitudinē ad q̇etem. ꝙ āt q̇escit q̇escit sub iā habito et n̄ habēdo. sic g̊ mot⁹ et stat⁹ idē sūt realiter. differūt tn̄ rōne ⁊ hoc ē qđ dictū ē in fine q̇nti libri. ꝙ generatio quietis et motus sunt idē re ꝗ differūt ratione.

Tūc sit ꝯclusio prima. omne ꝙ stat mouet᷑. pꝫ qꝛ qđ mouet᷑ qn̄ natū ē moueri vbi qn̄. et scđm ꝙ natū est moueri n̄ q̇escit qꝛ simul tēderet ad q̇etē et eēt in q̇ete. cū status dicat tēdentiā ad q̇etē. hoc aūt est impossibile. g̊ qđ stat mouet᷑. Ex hac conclusione seq̇r ꝙ omē qđ stat stat in tꝑe. patet qꝛ qđ stat mouet᷑. ꝗ omē mobile mouet᷑ in tꝑe. g̊ ⁊c̄.

Itē contigit stare velotius et tardius. sed velox et tardum tempore terminantur vt dicitur in. 4. ergo: Vlterius sequitur ꝙ illđ qđ mouet᷑ primo in aliquo toto tempore etiam mouetur in qualibet eius parte vt prius probatū ē. ita etiā qđ stat primo in aliq̄ toto tꝑe stat etiā i qualibet ꝑte illi⁹ tꝑis qđ in p̄nti capitulo demōstrat Aristoteles de statu eo mō quo pri⁹ demōstrauit de motu.

Conclusio secunda. in statu nō est dare primum. patet quia status nō est in indiuisibili temporis sicut neqꝫ motus. sed in tempore diuisibili est diuidere in infinituꝫ et in infinito non est dare primū. ergo in statu non est dare primum.

Conclusio tertia. in quiete non est dare primū. patꝫ. qꝛ omnis quies est in tēpore. mō in tēpore et in quolibet cōtinuo nō est dare primū. g̊ ⁊c̄. ꝙ aūt ois q̇es sit in tꝑe pħus ꝓbat hic resumendo primā et tertiam rationes ad hoc prius positas. ex quibus et maxime ex tertia Aristoteles ponit hic vnaꝫ differentiā inter motum et quietem. scꝫ ꝙ impossibile est id quod mouet᷑ continue ꝺm se totum ꝙ diu mouetur manere per aliquod tempus quantumcūqꝫ sit paruum sub eodē esse. i. sub eadē dispositione rei ꝺm quam est motus. et notāter dicitur ꝙ mouet᷑ ꝺm se totum quia si vna pars quiesceret illa maneret sub eadem dispositione per totū tempus sue quietis. etiam notanter dicit᷑ ꝙ mouet᷑ continue. quia si interueniret aliq̄ q̇es per tēpus illius quietis maneret sub eadē dispositione. quod probatur quia nisi sic esset sequeretur ꝙ idē secundū idem simul moueret᷑ et quiesceret. probatur consequentia. quia illud quiescere dicitur ꝙ ꝺm se totum et suas partes similiter se habet nunc sicut prius. ergo si aliquod mobile ꝺm se totum continue motum maneret ꝙ diu mouetur per aliquod tempus sub eadem dispositione rei ꝺm quam est motus. cum illud tempus sit diuisibile ꝺm pri⁹ et posterius sequitur ꝙ ꝑ illud tēpus q̇esceret et ꝑ consequens in illo tempore moueretur et quiesceret. quod ē impossibile. Ex isto sequitur ꝙ impossibile est aliquid continue motum per aliquod tempus ꝺm se totuꝫ manere per duo nunc illius temporis sub eodeꝫ esse rei illius ꝺm quam est motus. patet quia inter quelibet duo nunc mediat tempus diuisibile. modo probatum est quod per aliqđ tempus nō pōt manere sub eodē eē ergo ⁊c̄. Sed illud quod mouet᷑ in vnico nunc est ſꝫ vna et eadem dispositione rei ꝺm quam est motus. vt mobile localiter in quolibet nunc est in loco sibi equali. nec idē sequitur ꝙ mobile in vno nunc quiescat. quia i nūc non est n atū moueri. Ex hoc pꝫ differentia mot⁹ ad q̇etem quia quiescens per totum tempus sue q̇etis manet in eadem dispositione. Si vero queratur an primum esse rei secunduꝫ ꝙ est mot⁹ maneat cum secundo si sic videt᷑

ꝙ mobile per totū tēpus manebit sub eodē esse. Dicit' ꝙ nec totalit' manet nec totalit' q̃escit. nec totalit' corrūpitur. non enim manet eodē mō quo prius erat sʒ saluat' sub esse pfectiori. nec ē imaginandū ꝙ sint diuersa eē materialiter vel realiter distincta. imo sicut vna ē essentia forme ⁊ essentia motus vsq; ad finē. sic ē vnū eē diuersū ꝟm ratiōʒ distinctū ꝟm rem ⁊ differens ꝟm perfectum ⁊ imperfectū. scʒ sicut magis permixtū cum priuatione ⁊ potentia quia in principio motus forma ē in mobili sub esse permixto priuationi ⁊ potentie. ⁊ completo motu ē sub eē puro ⁊ perfecto.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā concedit' ꝙ ē dabile primū nō eē motus a parte post. sed in illo instanti mobile nō stat nec quiescit quia instanti nō ē natū moueri quare neq; q̃escere. sed i illo instanti q̃ mobile mutatum est incipit quiescere.

Sequitur textus zeno autem ⁊c̄.

Queritur duodecimo vtrū motus sit.

Arguitur ꝙ nō sex rationibus zenonis quarum quattuor procedunt de motu locali recto. quinta de motu ad formā. ⁊ sexta de motu circulari. Prima si possibile esset aliquid moueri de loco ad locū prius pertingeret ad mediū spacij q̃ ad terminum. ⁊ adhuc prius ad mediū medij q̃ ad mediuʒ ⁊ cū spaciuʒ diuisibile sit i īfinitū oporteret mobile infinitas partes pertrāsire. ꝫ hoc est īpossibile g̃ ⁊c̄. Secunda ratio si possibile esset aliquid moueri de loco ad locū seq̄retur ꝙ velocissime motū nunq̃ attingeret tardissime motū. cōsequēs ē falsū. ⁊ patet cōsequētia quia ponatur velocissime motū in pͥncipio alicuius spacij ⁊ tardissime motū i medio et simul incipiant moueri. cū ergo velocissime motū non perueniat ad illud mediū. nisi in tēpore. vel ergo cū illic peruenerit adhuc ibi erit tardissime motū. vel in aliq̃ puncto anteriori. si sit adhuc ibi. cum adhuc prius esset sequitur ꝙ quieuit ⁊ tamē ponebat' ipsa simul incepisse motuʒ. si ergo sit in aliq̃ puncto anteriori cū velocissime motū a medio ad illud punctū nō veniat nisi in tempore argueret' vt prius. ⁊ sic velocissime motū nunq̃ poterit coniungi cū tardissime moto. Tertia ratio nihil mouet' dum est in aliq̃ loco sibi equali. sed sagitta q̃ maxime appa ret moueri in quolibet nunc tpis est in loco sibi equali. ergo non mouet'. nec similit' quodlibʒ mobile. Quarta rō si possibile eēt aliquid moueri sequeretur ꝙ tēpus duplū eēt equale dimidio ⁊ econtra. consequens ē falsum. ergo patet consequentia sumēdo tres magnitudines equales vnā quiescentē que sit. a. a. a. ⁊ duas contra se motas equali velocitate ⁊ simul incipiant moueri. quarum vna sit. b. b. b. ⁊ alia sit. c. c. c. ⁊ ponat' principium magnitudinis. b. b. b. supra principiū magnitudinis. a. ⁊ principium magnitudis c. supra principium magnitudinis. b. tūc arguitur. Cū principiū magnitudinis. b. peruenit ad mediū magnitudinis. a. transibit totā magnitudinem. c. ⁊ nō transibit nisi mediuʒ magnitudinis. a. ꝫ magnitudo. c. est dupla medio magnitudinis. a. ⁊ crescente magnitudine crescit tēpus supposita equali velocitate. ergo tempus in quo. b. transit magnitudinē. c. est duplū ad tempus in quo transit medium magnitudinis. a. ⁊ tamē in eodē tempore hec duo transeūt. ergo duplū est equale dimidio. Quinta rō si possibile eēt aliq̃d moueri ad formaʒ puto de nō albo ad albū cum id q̄d mouet'. cū mouet' sit in neutro terminorū sequeretur ꝙ inter albū et nō album oportebit dare mediū ⁊ sic erit dare medium inter cōtradictoria q̄d ē impossibile. Sexta rō illud non mouet' localit' quod semper ē in eodē loco. sed corpus circulare puta celū semper est in eodem loco. ergo non mouet'. ⁊ p istas rationes. zeno probat omnem motū ⁊ ponunt' in fine huius libri et ꝟm predicta facilit' soluūtur. Ad oppositū arguit' auctoritate omniū naturalium.

Pro responsione sciendū ē primo.

ꝙ postq̃ pbus determinauit de diuisione motus ⁊ infinitate eiusdē et etiam status ⁊ quietis. Cōsequenter in ista parte remouet aliquos errores antiquorū circa motum primo soluendo rationes zenonis volentis negare motū esse. Secundo probando ꝙ nō contingit īpartibile moueri contra democritū qui posuit athomalia moueri. Tertiō ostendendo ꝙ nulla mutatio est infinita cōtra Eraclitum ponentem ꝙ omnia semp mouerentur.

Sciendum est secundo ꝙ naturales dicūtur illi vt dictū est in libro pͥmo qui

nõ negat motuȝ esse. q: motũ esse in scientia naturali tanꝙ principium supponit̃. iõ cõtra negantes motũ eẽ non habet phisic⁹ arguere. tñ ratiões per eos inductas bene hȝ soluere si aliquid de naturalibus accipiant. Vñ isti negãtes motũ eẽ distiguũt duplicia entia. quedã vero et alia apparentia. dicunt ꝙ motũ esse de apparentibus. ⁊ ꝙ sens⁹ iudicãdo aliquid moueri decipit̃. Sȝ isti decipiunt̃ supposita dispositione sensus et debita dispositione mediȷ̃ et sensibil' ad sensũ iudicio sensus de per se sensibili credẽdũ ẽ. imo q̃rere rõnẽ vbi sensus viget suppositis illis circũstantiȷ̃s ẽ infirmitas et debilitas rõnis cũ ꝙ suppositis illis circũstãtiȷ̃s sensus iudicet aliquid moueri sequit̃ ꝙ motus ẽ. et h̃ ẽ conclusio responsalis ad quesitum que nõ indiget alia probatione.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaȝ respondebat̃ prius ꝙ sicut oĩs magnitudo ẽ infinita ꝑm potentiã diuisionis. finita tamen ꝑm actum. ita transit̃ tempore infinito ꝑm potentiam diuisionis. finito tamen ꝑm actum. et sic ad hoc ꝙ aliquis moueatur de loco ad locum non oportet ꝙ transeat infinita in actu. quia inter extrema alicui⁹ magnitudinis non sũt infinite ꝑtes actu. sed potentia tantum. Ad secundaȝ dicendũ est similiter. quia ꝓcedit supponẽdo ꝙ inter duos terminos alicui⁹ magnitudinis sint infinita puncta intermedia ꝑm actum. Nec illud superadditum de velocissime moto aliquid veritatis affert in rõne. ꝫ dũtaxat addit̃ ad tragediã. i. ad admirationẽ inducẽdã. Ad tertiã dicit̃ ꝙ mobile in q̃libet nunc est in loco sibi equali. ꝫ non seq̃t̃ inde ꝙ quiescat. quia in nunc nõ est quies. neq̃ motus. nõ sequit̃ etiam ꝙ nõ moueat̃ ĩ toto tempore quia ad hoc ꝙ aliquid moueatur in toto tempore sufficit ꝙ moueatur in qualibet parte temporis. nunc aũt non ẽ tẽpus nec pars temporis. q: tempus nõ componit̃ ex ipsis nunc. nec ipa nunc sunt actu in tꝑe. quod tamẽ supponebat illa ratõ. Ad quartã dicit̃ ꝙ crescente magnitudine crescit tẽpus supposita equali velocitate ⁊ q̃d cetera sint equalia. ꝫ sic nõ ẽ in ꝓposito. q: ibi sũt due magnitudines mote ꝯtra seinuicẽ ⁊ tercia q̃escẽs. nõ regula ẽ si aliq̃ duo cõtra seinuicẽ moueantur citius in duplo seinuicẽ absoluunt ꝙ si vnum moueret̃ et aliud quiesceret ⁊ hoc supposita equali velocitate.

Ad quintam respondet arestoteles ꝙ mobile dum mouet̃ ꝑm se totũ est in neutro terminoꝝ. quia cum omne quod mouetur ẽ diuisibile ꝑm vnam partẽ est in vno termino. et aliam in alia. sed hec responsio est ad honorẽ. quia contingit aliq̃d totum simul mutari de vno termino in alteꝝ. ⁊ nõ partẽ post partẽ. Jõ in. 8. huius. aliter soluit ph̃us dicens ꝙ in mutatione ꝑm formam que ẽ inter extrema inter que non est mediũ instãs mutationis attribuendum est posteriori mutationi hoc est termino ad quẽ. sicut in mutatione ꝑm substantiã res dum generat̃ est. ⁊ dũ corrũpitur nõ est. sed in generatione ꝑm q̃d vt cum aliquid mutatur de non albo in album. si consideratur talis mutatio sub ratione mutationis et non mot⁹ etiam instãs mutationi attribuendũ est posteriori mutationi tamen q: talis mutatio realiter est mot⁹ nec est simpliciter inter contradictoria. imo inter contraria inter q̃ est mediuȝ. ideo q̃d mutat̃ tali mutatione dum mutat̃ est realiter in medio inter terminũ a quo et terminum ad quẽ quod quidẽ mediũ participat naturã vtriusq̃ termini. Ad sextã dicit̃ ꝙ celũ ꝑm se totum non mutat locum subiecto. sed ratione tantum. tamen quelibet pars subiecto et ratione mutat locũ. non quidem locum toti⁹. sed partis ⁊ cetera. Sequitur textus.

Ostensis autem hiȷ̃s ⁊c̃.

Queritur tredecimo: vtruȝ impartibile possit moueri.

Arguitur ꝙ sic. q: sortes per se est vnũ indiuisibile. et potest ꝑ se moueri ꝙ ⁊c̃. Secundo sic puncta sunt indiuisibilia. et tamẽ mouent̃ motis corporibus in quibus sũt et similiter albedo ⁊ nigredo. ⁊ aĩa rationalis que omnia sunt indiuisibilia. ⁊ tamen mouentur motis corporib⁹ ĩ q̃b⁹ sũt ꝙ. Tertio sic intellect⁹ nr̃ mouet̃ de ignorãtia ad sciam ⁊ volũtas nostra de vitiȷ̃s ad virtutes et tñ indiuisibiles sunt ergo. Ad oppositũ est ph̃us in textu.

Pro rñsione sciendũ est primo

ꝙ postꝙ Aristote. remouit erroreȝ Zenonis soluendo rationes eius. Cõseq̃nt̃ ꝓcedit ꝯ democritum ponenteȝ athomos posse moueri et demonstrat impartibile nõ posse moueri. Et deinde contra Eraclitum qui posuit corpora phisica esse in continua transmu

tatione demõstrat etiã nullã trãsmutationeꝫ esse infinitam.

Sciendum est secũdo ꝙ aliq̃d contingit esse impartibile seu idiuisibile dupliciter. Uno modo ƀm speciem ⁊ formã licet diuisibile sit ƀm quantitatem vt sortes.

Alio modo dicitur indiuisibile ƀm quantitatem vt punctus vel vnitas et de tali loquitur pħs.

Sciendum est t̃cio. ꝙ aliq̃d dicitur moueri dupliciť. Uno modo per se vt quodcunqꝫ corpus phisicum. Alio modo ꝑ accidens et hoc dupliciter. Uno modo aliquid mouetur per accidens. ꝙ tamẽ est per se natũ moueri vt partes integrales alicu⁹ corporis. Alio modo aliquid mouetur ꝑ accidens. qꝺ tamen nõ est natum ꝑ se moueri vt albedo nigredo ⁊ cetere qualitates ⁊ forme substantiales linee supꝑficies puncta. et hmõi q̃ non sũt partes actu integrales siue integrantes aliqꝺ totũ integrale.

Tunc sit conclusio prima. indiuisibile ƀm formã ⁊ speciẽ. diuisibile tamen ƀm quantitatẽ per se mouet̃. pꝫ conclusio ꝑ primã rationem ante oppositũ.

Conclusio secũda. indiuisibile ƀm quantitatem per se moueri non potest. licet bene per accidens. Probatur tribus rationibus philosophi. Prima ẽ si impartibile possit moueri tunc moueat̃ ex. a. b. in. b. c. vel ergo cum moueret̃ est totũ in. a. b. vł totũ in. b. c. vel hꝫ partẽ in. a. b. et partẽ in. b. c. nõ põt dici tertiũ. quia idiuisibile esset diuisibile. nec ƀm quia dum mobile ƀm se totum est in termino ad quem non plus mouetur. sed motum est. nec primum quia duꝫ aliq̃d ƀm se totum est in termino a quo nondum mouetur sed quiescit. nec differt in proposito. an. a. b. et. b. c. capiantur vt loca distincta in motu locali vel vt quantitas in augm̃to ⁊ decremẽto vel vt q̃litas vt in alteratione. qm̃ similiter in omnibus ratio procedit

Secũda rõ impossibile est in motu locali mobile trãsire spaciũ maius se quam prius transeat equale sibi vel minus. sed indiuisibile nõ põt trãsire min⁹ se quia iam esset diuisibile. ergo si moueat̃ localiter transibit eq̃le sibi. et si moueat̃ ꝑ aliq̃ꝙ totã lineã mot⁹ erit equalis linee quia numerabit et mensurabit totam lineam per pũcta indiuisibilia ⁊ ꝑ consequẽs linea erit composita ex punctis qꝺ est iprobatũ. nõ põt ergo indiuisibile moueri localiter. ergo nec alio motu. Tercia rõ omne qꝺ mouet̃ in tempore mouet̃. ⁊ in omni tempore in quo aliquid mouet̃ est dare maius in quo etiã maius mobile prius ꝑtingit ad signũ quam ipm̃ totũ supposita equali velocitate. sicut videmus partem alicuius totius prius peruenire ad aliqꝺ signũ quã ipm̃ totũ. ergo si indiuisibile moueatur cum moueat̃ in tempore erit dare minus aliquid impartibile qꝺ prius pertigeret ad terminũ ad quẽ quã totum. et sic erit minus indiuisibili et minimo. vel dicetur indiuisibile non est minimũ. ⁊ sic erit diuisibile. ergo impossibile est idiuisibile ꝑ se moueri. nec põt dici ꝙ moueat̃ in nunc. quia oporteret tempus cõponi ex ipis nũc et motũ ex momentis

Secunda pars patet ex dictis. Sed cõtra Eraclitũ iteꝝ dicendum ꝙ mutatio aliq̃ põt dici infinita dupliciter. Uno mõ ƀm speciem. q: scilicet nõ fit infra prefixos ⁊ determinatos terminos. nam motus capit speciem a terminis. Sed alio mõ põt dici infinita ƀm tẽpus et hoc dupliciter. Uno mõ ꝙ sit vna et eadẽ mutatio in numero et ƀm rõnem sit infinite durationis. Alio modo. quia mutatio sit infinita per continuam successionem plurium mutationum distinctarũ aut ƀm speciem aut ƀm numerum. Ulterius est sciendum ꝙ mutationes sunt i duplici differentia. quedam sunt ad formã vt que sunt ad substantiaꝫ quantitatem et qualitatem. Alie sunt mutationes ad vbi. et sic differunt. quia omnis mutatio ad formã est inter certos terminos ƀm naturam. ideo est inter contradictoria aut contraria simpliciť. sed in motu locali etiã reperitur in quibusdã maxima distantia ƀm naturam vt in motib⁹ naturalibus grauium et leuium. ideo est ibi contrarietas simpliciter. quia non mouẽtur ƀm vltimum sui posse. sed in motib⁹ voluntarijs et violentis non reperitur maxima distantia simpliciť inter terminos illoruꝫ motuũ. sed solũ ƀm quid. scilicet ƀm ꝙ vult aut non potest mouens mouere ad maioreꝫ distantiam. ideo ad ostendendum finitatem in istis motibus alia ratione vtitur Aristo. quã in alijs.

Tũc sit cõclusio pria. cõtra era

clitū omnis mutatio ad formā finita est ꝫm speciem Probatur quia oīs talis est int̄ contraria vel inter contradictoria. sed contradictio vel contrarietas est inter terminos determinatos et nō inter quoscūqꝫ i differenter seu indifformit̄. ergo oīs mutatio ad formā finita est et ꝫm speciē. Ex eodē medio sequitur ꝙ ē finita ꝫm durationē. qꝛ inter contraria vel contradictoria est maxime distantia. ergo finita est. ergo omne mobile ad formam tempore finito transit de termino a q° ad terminum ad quē.

Conclusio secunda. cōtra eraclitum impossibile est motus naturales esse infinitos ꝫm speciem vel durationem. Probatur vt precedens. quia tales sunt inter cōtraria vel inter contradictoria simpliciter ⁊ secūdū naturā.

Conclusio tertia. īpossibile est quēcunqꝫ motum localem esse infinitum secūdū speciem siue ꝫm durationem. ⁊ hoc loquendo de vno motu in numero. patet quia si aliquis talis motus esset infinitus. nunꝙ̄ mobile haberet mutatū esse. sed quod īpossibile est factū esse impossibile est fieri. quia factum esse est finis ipsius fieri. modo si finis ē impossibilis ea que sūt ad finē sūt impossibilia. ergo vnus motus in numero nō potest esse infinitus.

Conclusio quarta. mutatiōes possunt esse infinite ꝫm tempus per successionē pluriū mutationum siue distinctarum ꝫm speciem vt generationes et corruptiōes perpetue possunt esse infinite. siue ꝫm numerū vt completa vna circulatione celesti sibi subseruit. alia tamen circulatio vna infinita est. nulla etiā generatio aut corruptio est infinita secundum tēpus quare conclusio vera est.

Ad rationes ante oppositum. Ad p̄mā et ad secūdā pꝫ solutio ex dicꝭ. Ad tertiā dicit̄ ꝙ illi nō sūt mot⁹. nisi methaphorice dicti. et hic intelligit̄ de motu ꝓprie dicto qui est phisicus siue sit motus siue mutatio. Et hec de toto sexto phisicoꝝ.

Sequitur liber Septimus.

Omne autē qd̄ mouetur necesse est ab aliquo moueri ⁊c̄.

Circa septimū librū phisicoꝝ querit̄ prio Utrum omne quod mouetur ab aliquo moueat̄. Et arguitur primo ꝙ non. animata mouentur a seipsis. naꝫ ꝑ hoc distinguūtur ab inanimatis ꝫ ⁊c̄.

Secundo sic. graue sursū sup̄ trabē deiectū grauitate sua frāgēs trabē mouet̄ deorsū et nō ab alio. ꝫ a seipo. Ad oppositum arguit̄ per Aristotelē in primo capitulo p̄mi tractatus hui⁹ septimi phisicoꝝ.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postꝙ̄ philosophus determinauit de motu ꝫm se et cōseqn̄tib⁹ motū ip̄m. et d̄ suis ꝑtib⁹. tā subiectiuis ꝙ̄ integralib⁹. Cōsequēt in hoc septimo tractat de motu in comparatiōe ad mouentia ⁊ mobilia oñdēdo ꝙ n̄ ē ꝓcedere in infinitū i motib⁹ et mouētib⁹ et motis. ꝫ ē dare primū motorē. primū mobile et primū motū. et qꝛ ad determinatiōeꝫ hui⁹ opꝫt scire an aliq̇d a se moueat̄ aut n̄. iō hāc q̄stionē prio t̄minat Aristo. et qꝛ illa q̄ sūt vni⁹ ordinis cōparabilia sūt iō ob h̄ in secundo tractatu hui⁹ libri agit de cōparatione motuum. et deinde oñdit in octauo q̇s et q̄lis sit prim⁹ mot⁹ et prim⁹ motor. et et hec est intentio residui huius opis.

Sciendū est secundo. qd̄ circa hāc q̄stionem contradicere voluit galienus Aristoteli in q̇dā tractatu vbi dicit aīal a se et ꝑ se moueri. qm̄ mouet̄ a calore naturali q̇ ē aliq̇d de substātia aīalis. ꝫ qd̄ ab aliquo sue substantie mouet̄ a se ⁊ ꝑ se mouet. et sic concludebat animal a se ⁊ ꝑ se moueri. ꝫ deceptꝰ fuit Galien⁹ in eq̇uocatōe hui⁹ qd̄ est ꝑ se. Opponit̄ aūt ꝑ se ad ꝑ accidēs ⁊ sic ē idē ꝑ se qd̄ essentialit̄. et isto mō verū ē aīal a se et ꝑ se moueri. opponit̄ etiā ꝑ se ad ꝑ aliō vt idē sit per se quod primo et sic nō mouet̄ aīal a se et ꝑ se sic ꝙ primo.

Sciendum est tertō. qd̄ vt dicit ph̄s i hijs q̄ mouēt̄ ab aliq̇ extriseco sic sūt violēt mota i hijs facile ē videre ꝙ ab alio moueāt̄. ꝫ i hijs q̄ h̄nt in seip̄is pricipiū mouendi intrinsecum difficultas ē. qm̄ in ip̄is difficile est videre partem mouentem et partem motam. et per hoc decipiūt̄ opinādo talia moueri a seipsis per se primo. Et sil'ē ē vt

dicit Aristo. ac si diceremus totuȝ mobile.d.
e.ȝ.cui⁹ vna pars.scȝ.d.e.aliā moueat ad per
se primo moueri cū tamē ita non sit licet ita
opinari cōtingat.q: vt dictū est q̄n̄q; ps mo
uens non percipit̄ distingui a parte mota.sic
em̄ cōtingit decipi in aiatis corporibus que
ab aliquib⁹ creduntur a se primo moueri.q̇a
non percipiūt distinctionē partis mouentis
a parte mota:cū tamen inter illas partes sit
distinctio.ideo non mouet̄ totum animal a se
ip̄o ſ; denominat̄ mouere se ratione vni⁹ par
tis ⁊ moueri a se ratione alterius. ideo non
mouetur a se primo.

Tunc sit cōclusio prima. licȝ ali
quid mouet̄ a se per accidens siue per alterū
tamē nihil mouetur per se a se primo. Pro cu
ius probatōe ponit phus duas suppositio-
nes. Prima est ꝙ si aliquid a seipo primo
moueat̄ nullo modo pausabit.i.quiescet al-
tero quiescente in causando alterum.q̇a qd̓
cōuenit alicui primo non cōuenit sibi per al
terum.ideo per ablationeȝ cuiuscūq; alteri-
us non potest ab eo auferri. Ex hac suppo
sitione sequit̄ alia:que sumitur a destructio-
ne cōsequētis prime suppositiōis ad destru-
ctioneȝ antecedētis.scilicȝ ꝙ si aliquid quie
scit altero quiescēte illud nō mouet̄ a se per
se primo. Tūc arguit̄ sic.nihil qd̓ pausat ad
quietem alterius mouet̄ a se ꝑ se primo.sed
om̄e mobile quiescit altero quiescēte scilicȝ
aliqua parte eius que est altera a toto. ergo
nullū mobile mouet̄ a se per se primo. Mi-
nor probat̄.quia ponat̄ aliqd̓ mobile a e ⁊
per se primo moueri ⁊ sit.a.b.⁊ diuidat̄ per
c.nā om̄e mobile est diuisibile. vel ergo par-
te.b.c quiescente totū.a.b. quiescit: vel non.
Si dicat̄ ꝙ non tūc totum non mouet̄ p̄mo
sed solum gratia partis.ergo.b.c.quiescente
oportet totū.a.b.quiescere.ſ;.b.c. est alteruȝ
a toto.quia est pars altera a toto. ergo totū
a.b.quiescit altero quiescēte.⁊ per cōseq̄ns
non mouet̄ a se primo ⁊ per se. Et similit̄ ar-
guitur de omni mobili.quia om̄e mobile est
diuisibile.⁊ parte quiescēte necesse est totuȝ
quiescere.quia si dicat̄ adhuc totum moue-
ri vna parte quiescēte hoc erit ratiōe vnius
partis.ergo non mouet̄ primo a seipo.

Dubitatur primo an demōstra
tio dicta sit a priori. Respōdet cōmentator
⁊ Auicenna ꝙ non.ſ; solū vt dictū est demō-
stratio a signo.aliq̇d em̄ quiescere ad quietē
sue partis nō est causa ꝙ nō mouet̄ a se pri-
mo ſ; est signū hui⁹. Sȝ videt̄ dicere sanct⁹
Tho.ꝙ sit demōstratio a p̄ori assumēs cau-
sam hui⁹ qd̓ est non moueri a se p̄mo. Ubi
est aduertendū ꝙ aliq̇d mouere se primo est
ip̄m esse per se primo sibi causaȝ motus. Qr
aūt est per se causa alicui⁹ oportet ꝙ illd̓ pri
mo sibi cōueniat q: primū in quolibet gene
re est causa oīm eoꝝ que sunt post. vt ignis
q̇ sibi ⁊ alijs est causa caloris est primo cali
dus. In sexto aūt hui⁹ ōnsuȝ ē ꝙ i motu nō
ē dabile p̄mū mobile.nec ex ꝑte tp̄is.nec ex
parte magnitudinis.nec ex ꝑte mobilis pro
pter eoꝝ diuisibilitatē in infinitum.ideo nō
est dabile primū mobile cui primo cōueni-
at motus. q: mot⁹ totius descendit a motu
partiū que sunt p̄ores toto. Et q: nō est da-
re p̄orē partē mobilis. ideo nō ē dare aliq̇d
cui primo cōueniat motus. Sic ergo osten
dit Aristo.nihil mouere se primo.q: nō ē da
bile primū mobile cui primo cōueniat mot⁹
sicut diceremꝰ ꝙ nullū mobile est primū ens
q: esse totius dependet ex partibus que sūt
priores toto.ideo Aristo.ponit hanc condi-
tionaleȝ ꝙ si pars non moueret̄ totū nō mo
ueret̄.sicut hec cōditionalis esȝ vera si pars
non esset alba nec totum.quare est argumē-
tum a causa ad effectū cum arguitur sic.par
te cuiuslibet mobilis quiescēte totuȝ nō mo
uetur.ergo nullū mobile mouet̄ a seipo pri-
mo. Ob hoc licȝ Plato posuerit animaȝ a
se primo moueri cum se amat aut intelligit.
tamē posuit nullum corporeū a seip̄o posse
primo moueri. Nec cōtradicit Aristo.ponē
do animaȝ a se moueri. quia Plato omnem
operationē anime vt velle ⁊ intelligere vo
cat motū.ſ; in p̄senti capit Aristo.motū pro
prie vt ip̄e est actus entis in potentia. Sȝ
cōtra demonstratōem Aristo.arguit Auicē-
na.dicens ꝙ ꝓcedit ex quodaȝ impossibili.
quia ibi supponit Aristo.ꝙ cuiuslibet mobi
lis aliqua pars quiescere potest qd̓ est im-
possibile de celo. Respondent aliqui ꝙ licȝ
parti alicui⁹ mobilis ſm ꝙ ē determiate spe
ciei ⁊ nature repugnet quiescere.non tamen
repugnat parti alicui⁹ mobilis ſm ꝙ mobi-
le est in cōmuni. quia mobili ſm ꝙ mobile ē
non repugnat quiescere:licȝ ei repugnet ſm
ꝙ est tale mobile. Sed replicat Auicenna.

quia si predicatum alicuius propositiōis re pugnet subiecto ratione forme specifice q̄uis nō ratione generis nihilominus illa est falsa et impossibilis. vt hec est falsa homo ē irrationalis quamuis homini ſm ꝙ est aīal non repugnet esse irrationale. Ideo alit̄ respōdet Auerrois ꝙ aliqua cōditionalis est vera et necessaria cuiꝰ tamē antecedens et consequens sunt impossibilia. vt ista si hō ē asinus homo est irrationalis. modo vt patꝫ in textu demōstratio nō ponit partē cuiuslibet mobilis posse quiescere. sed conditionaliter loquitur dicens equiualenter ꝙ si pars alicuius mobilis quecunqꝫ sit illa quiescat necesse est totū quiescere sic ꝙ totū n̄ mouebitur. nam si vna pars quiescat iam totum non mouebitur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam patet solutio ex dictis. Ad secundam dicitur ꝙ illo casu graue mouetur a se ſm accidens inquantum accidit sibi met remouere prohibens sed ꝑ se mouetur a generante vt in octauo patebit. Sequitur textus. Om̄ aūt et ōm̄e ꝙ mouet̄ ⁊c̄.

Queritur secūdo vtrum in mouentibus ⁊ motis sit ꝓcessus in infinitum.

Et arguitur primo ꝙ sic. quia omne mouens phisicum mouetur. quia mouentia nō mota non sunt amplius phisice considerationis. sed omne qđ mouetur ab alio mouet̄. vt ostensum est. ergo in mouentibus et motis phisicis est ꝓcessus in infinitum. Secundo sic generationes ⁊ corruptiōes sūt īfinite. ergo generata et generantia corrupta et corrumpentia erunt infinita ⁊ per ꝯseq̄ns mouentia et mota. Ad oppositū arguit̄ per p̄hum in secundo capitulo primi tractatus huius septimi sic dicentem. quoniam autem omne quod mouetur ab alio mouet̄ vt mouens. ergo ab alio quoniam est et ipsum mouetur. et dico tamen ab altero non autem in infinitum abibit. sed stabit alicubi et sic erit aliquid qđ primo erit cā motus.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ postq̄ aristo. demonstrauit om̄e mobile ab alio moueri. Consequent̄ ostendit suū principale intentū. videlicet ꝙ in ordīe mobiliū ꝯueniēdū est ad vnū primū ⁊ similiter in ordine motuū. ergo in ordine mouētiū erit vnū primū mouens.

Sciendū est secundo ꝙ aliter

ostendit aristo. esse statum in causis mouentibus hic et in secundo methaphisice. nā hic agit de ip̄is ſm ordinem quem habent ad motum quantum ad principia eius. ideo ex parte motus cōcludit huiusmodi statū ostēdendo ꝙ est vnum primuꝫ mobile. vnus p̄imus motus. et vnus primus motor. sed in secundo methaphisice considerat causas efficientes in ratione efficientium absolute. ⁊ iō statū concludit inquātū sūt efficientes tali medio. quia si nō est dare primū efficiens cū secūdū nō efficiat. nisi in ratione siue virtute primi sequit̄ ꝙ nō efficeret. ⁊ hoc hꝫ veritatē in essentialiter subordinatis in quibꝰ secūdū habet a primo ꝙ sit et ꝙ sit efficiens ergo cessante primo cessat secūdū licet nō ecōuerso. sed in accidētaliter subordinatis istđ non est verū quia secūdū non habet a prio ꝙ sit et sit efficiens. ideo potest causare non causāte primo. iō ſm istud dicit̄ ꝙ in causis accidentaliter subordinatis nō repugnat ꝓcessus in infinitū. ſ aliunde repugnat. quia q̄ sūt accidentalit̄ subordinata in vno ordine essentialiter ordināt̄ in alio. et secūdū hoc repugnat eis abire ī infinitū. ⁊ qđ dicit̄ de efficientibꝰ pōt dici de aliis causis.

Tunc sit conclusio responsalis

ad questionē. In mouētibꝰ et motis nō ē ꝓcessus ī infinitū. ſ dandū ē vnū primū mobile et vnū primū mouēs intelligēdo in essentialiter subordinatis. Pro cuiꝰ ꝓbatione supponit p̄hs ꝙ si aliq̄d mouet̄ ab aliq̄ ꝑ hoc ꝙ ip̄m mouēs mouet̄ tūc motus eorū erūt simul. vt si. a. moueret̄. a. b. per hoc qđ motus. b. mouet̄ illi motus erūt simul. Probatur ergo conclusio. quia si non concedat̄ et det̄ oppositū et ponat̄ ꝙ. a. moueat̄. a. b. ⁊ b. ab ip̄o. c et. c. ab ip̄o. d. et sic in infinituꝫ. đ inde accipiatur motus cuiuslibet sit motꝰ. a b. e. et motus. b. i. et motus. c. d. sunt. ꝫ. c. quia ergo ip̄m. a. finitum est motus eius est finitus. et licet ponantur infinita mobilia qđlibet tn̄ est finitū. et sic motus cuiuslibet est finitꝰ. ergo erūt in tempore finito vt probatum ē in sexto. sit ergo tēpus in quo mouet̄. a. ꝫ. h. tūc arguatur sic ꝑ suppositionem factam. cum motꝰ ip̄ius. a. simul ē motꝰ ip̄ius. b. et sic de aliis omnibus que infinita sūt. ergo cum motꝰ ip̄ius. a. sit in tempore finito qđ est. ꝫ. h. seq̄

tur ꝙ in illo tempore finito ē infinitus motus illoꝝ ifinitoꝝ mobiliū. nec differt an motus eorum sint eque veloces vel non. Sed quia hec deductio cōcludere videt̃ ꝙ mot⁹ infinitus sit in tempore finito. nō tamē propter ea que in ea expresse posita sunt efficaciter concludit. sed solū efficaciter videt̃ ꝯcludere ꝙ in tpe finito erūt infiniti motus infinitoꝝ mobiliū quod nō videt̃ inconueniēs nec reprobatū est in sexto huius. ꝫ solū ꝙ in tpe finito nō pōt esse infinitus vnus motus ideo supaddit aristote. id vnde efficatiā habeant dicta de eo. scꝫ ꝙ omne mouens sil'ē cum moto. quare si sint infinita mouentia et mobilia sic ordinata vt suppositū est possūt adinuicem continuari. ergo ex ipis fiet vna magnitudo infinita. et ex motibus eorum fiet vnus motus infinitus ⁊ continuus q̇ erit ī tpe finito. ⁊ q: hoc ē impossibile seq̈tur ꝙ impossibile est esse ifinita mouentia et mobilia essentialiter subordinata. Sed contra istud supadditū obijcitur. si essent infinita mouentia ⁊ mobilia essentialiter subordinata adhuc specie differrent adinuicē. ergo cōtinuari nō possūt quamuis vnū alteri esset contiguū. Respondet̃ ꝙ licet illis mouentibus et mobilibus rōne suaꝝ formarū specificarū repugnet continuari et facere vnum tamen inquantū mobilia ipsis nō repugnaret. et hic agit̃ de mobili in cōmuni et nō cōtracto ad aliquā speciē. et ibi demonstrat̃ d̕ mouentibus sub ratione cōmuni eorum ⁊ n̄ sub rationibus contractis. quare in ipis nō est procedere in infinitū. ideo ponit aristo. accipere illa infinita mobilia ⁊ mouētia adinuicē posse continuari. quo supposito seq̈t̃ impossibile illatū. Et cū possibili posito in esse nullū sequitur impossibile. tunc illud impossibile illatum nō sequitur ex illo contingenti posito in esse. scꝫ ꝙ illa mouētia ⁊ mobilia continuant̃. et licet sequatur ex illo assūpto. s. ꝙ sint infinita. ergo ipossibile est ꝙ sint infinita mouētia mobilia. et sic pꝫ qualiter ex pte motus cōcludit aristoteles statū esse in mouentibus et motis essentialit̃ subordinatis. Et si in eis est stat⁹ ita et in alijs. nam licet si vnū mouēs accideret et ordinaret̃ accidentalit̃ ad aliud vt vn⁹ ē generās ad aliū. tn̄ q̄ hn̄t accidentalē ordinē inter se habent essentialit̃ ordinem ad aliquod mouens vt quilibet homo generās ad solē. vn̄ vniuersaliter concludi pōt ꝙ in mouētibus et motis nō est processus in infinitum. Sed iterum potest argui contra ilud quod dicit̃ ꝙ in per se ordinatis cessante primo cessat secundū. Nam vt narrat albertus visus est aries qui post decisionē capitis cessante. siue quiescente adhuc modicum ambulabat cum tamen in illo capite sit principiū mot⁹. Recitat etiā de cicada que post decisionem capitis modicū cantauit. Respōdet̃ ꝙ in illis mouētibus qn̄q3 bene imprimit̃ alia virtus per quā moueri possūt q̇escente prio. nū ꝙ tn̄ icipiunt moueri. nisi per virtutem mouentem primi.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā concedit̃ ꝙ omne mouēs phisicū mouet̃. nec inde sequit̃ ꝙ in mouentib⁹ phisicis procedat̃ in infinitum. quia datur vnū primū mouens mobile. quod lꝫ nō moueat̃ a se primo. tamen mouetur a se per alterū ⁊ illud est celū. sed primū mouens simpliciter non mouet̃ a se. nec ab alio nec p se nec p accidens et illud ē consideratiōis phisici in ratione mouētis acceptū. Ad secūdam cōcedit̃ ꝙ generatiōes et corruptiōes sūt infinite nō simul ꝫ per successionē plurīū indiuiduorū accidentaliter et essentialit̃ subordinatorū. iō in ipis bene est infinitū non fm actū ꝫ fm potentiam successionis.

Seq̈t̃ text⁹ Primū q̇dē mouens ⁊c̄.

Querit̃ tertio. vtrū omne mouens simul sit cum eo quod mouet̃.

Et arguitur ꝙ non. quia celum mouet hec inferiora. et tamen non est simul cum ipsis ergo. Secundo sic color mouet visum. et tamē non est simul cum visu ergo ⁊c̄. Tertio sic quidā piscis stupor vocatus stupescit manum piscatoris ꝙuis rethe interponatur et sic nō ē simul. ergo nō omne mouēs est sil' cū moto. Ad oppositū est aristote. sic dicens Primum autem mouens non sicut quod cuius est causa. sed vnde principiū motus sil' est cū eo quod mouet̃.

Pro responsione sciendū ē primo.

ꝙ postꝙ aristote. ostendit esse statū in mouentibus et motis. Hic consequent̃ ostēdit vnum quod in illa probatione supposuerat. scilicet ꝙ omne mouens simul est cum moto. supponendo tamen ꝙ duplex est mo

uens. nam quoddam est methaphoricuz vt est finis. et tale quandoqꝫ distans ab eo qđ mouetur. nec propter hoc impeditur motio eius. et de tali non est ad propositum. Aliud est mouens proprie dictum quod est principium vnde motus. quod est duplex. Nam quoddam est immediatum et de isto intelligitur hic. Aliud est remotum et de isto nō intelligitur. iō dicit textus. Primū aūt mouēs id ē primum non sicut cuius causa. i. non sicut finis sed vt vnde principiū quod est efficiens simul est cum eo quod mouet̄ siue sint q̄daz q̄ sint in eodē loco adequate aut simul ꝫm tempus. sed sic sunt simul quod nihil mediat inter mouens et motum. sed sunt composita.

Sciendū est secundo. ꝙ tantū sunt tres species motus proprie dicti vt habetur in quinto huius. scꝫ motus ad q̄ntitatē motus ad qualitatē et motus ad vbi qui dicitur locimutatio. De generatione aūt et corruptiōe ad presens nō fit mensio quia n̄ sūt ꝓprie motus sed termini motus. s. alterationis. ideo dum probatum fuit ꝙ in alteratione alterans simul est cum alt̄ato sufficiēt̄ probatum erit in generatione et corruptiōe. ꝙ scꝫ generans simul est cum genito et corrūpens cū corrupto. ⁊ q: mot⁹ localis est p̄imus oīm motuū. vt ꝓbat̄ in octauo. iđo aristoteles primo probat propositum suum in motu locali.

Sciendum est tertio ꝙ oīs motus localis aut est a principio intrinseco. ita ꝙ illud quod mouet̄ a seipō mouet̄. lꝫ nō p̄imo. aut a principio extrinseco. ita ꝙ mobile a principio extrinseco mouet̄ et omnes motus locales qui sūt a principio extrinseco tātū sūt q̄ttuor. scꝫ pulsio. tractio. vectio. et vertigo. et oēs alij motus locales ad istos reducūt̄. Pulsio aūt sic diffinit̄ ꝙ ē motus a mouēte aut ab aliq̄ q̄ tn̄ vtit̄ mouēs vt seipso ad aliud. vel sic pulsio ē mot⁹ violentus q̄ violentatū a violentāte recedit. Et diuidit̄ per ipulsionē et expulsionē. Impulsio ē qn̄ mouēs ei quod mouet̄ non deficit. sed sp̄ est cū eo simul. Expulsio est qn̄ mouēs deficit ei quod mouet̄. ita ꝙ ipm̄ nō semꝑ cōcomitatur vsqꝫ ad finē motus. Tractio v̄o est motus violentus quo violentatū a trahēte vel intentione trahentis mouetur. et opposito mō se habet ad pulsionē et differt ab ea. quia in pulsione mouēs se habet ad mobile vt terminus a quo motus. sed in tractione se habet vt terminus ad quē.

Sciēdum est quarto. ꝙ duplex ē tractio. quedā fit a trahente quod est sicut finis. ꝫm illud Virgilij in bucolicis. Trahit quēqꝫ sua voluptas. ⁊ sic pōt dici ꝙ locus trahit id quod naturaliter mouet̄ ad ipsuz. Alia est tractio que fit a principio vnde motus qđ pōt esse dupliciter. Vno mō qn̄ tractum a trahente primo alterat̄ vt ad ipm̄ moueatur. et hoc modo magnes dicitur attrahere ferrū. et ꝙ ibi fit alteratio. pꝫ quia nō ex quacūqꝫ distancia trahit vt locus locatuz ⁊ hoc mō generans quod dat formā se trahit genitū. Alio mō fit tractio nō alterādo. ꝫ tamen mouendo localiter vł ad seipsum vt in motib⁹ nō volūtarijs vel alteꝝ vt i volūtarijs. trahēs cū volūtariū pōt vti altero q̄ͣ seipō. Et de prima tractione nō est hic ad ꝓpositū. q: pōt eē trahēs distās a tracto ⁊ p̄t trahere sine eo ꝙ moueat̄. Similiter neqꝫ đ secunda que nō est simplex tractio. sed sequitur alterationez. ideo cum probatum erit de alterante ꝙ est simul sufficienter ꝓbatur de tracto et trahente ꝫm istum modum. Unde tractio sic diffinitur. Tractio est cum ad seipm̄ vel ad alterū velociter fit motus trahētis nō separatus ab eo qđ trahitur. vnde pꝫ q̇d sit pulsio. q̇d tractio. ⁊ oēs alij motus q̄ ad istos reducuntur. sicut respiratio ad expiratio ⁊ generaliter oīs motus qui ē emissiu⁹ vel receptiuus corporis. emissiuus q̇dē ad pulsionē ⁊ receptiuus ad tractionez. Ad illos etiā reducūtur spatesis et carquesis. vn̄ spatesis est motus fact⁹ cū ense pellendo. et carq̄sis est mot⁹ fact⁹ cū instrumēto textorꝝ quod dicitur radius. Similiter congregatō ⁊ disgregatio seu sinesis et diensis ad istos reducūt̄. ⁊ cū oīs motus local' fit ꝯgregatio aut disgregatio seq̇t̄ ꝙ ē pulsio aut tractio. Ad istos etiaz reducitur vertigo qui ē mot⁹ violent⁹ cōposit⁹ ex tractiōe ⁊ pulsiōe vt est mot⁹ rote aut mole. ⁊ etiā vectio q̄ ē mot⁹ violent⁹ q̄ aliq̇d in se quiescēs mouet̄ ad motū alterius. q: oē quod vehit. vehit trahendo. vel expellendo ⁊c̄.

Sciēduz ē quinto ꝙ omnis alteratio fit secundū aliquam passibilem qua

litatem vel aliquā passionem. ⁊ oīs passio
fit ſm aliquā passibileꝫ qualitatē ſm quas
passibiles qualitates adinuicē distinguūtur
corpora sensibilia. ⁊ inter se agūt ⁊ patiunt.
Unde iste passiōes possunt dupľr cōsidera-
ri. Uno modo ſm esse reale qđ habēt in na
tura ⁊ materia. ⁊ isto modo ſm istas fit alte
ratio naturalis ⁊ phisica. ⁊ per istas patiun
tur tam animate ꝙ inanimata licꝫ hoc ma-
gis lateat in corpibus inaīatis. vt cū fit alte
ratio ſm partes insensibiles. Alio modo cō
siderant iste qualitates ſm esse intentionale
quo diffundunt per mediū ⁊ sunt forme sim
plices. et sic solum ab ipis patiunt animata
corpora ſm potentias sensitiuas. ideo dicit
phus ꝙ non ſm hec oia patiunt inaīata.

Tunc sit cōclusio prima. omne

mouens primū ⁊ imediatū simul est cum eo
qđ mouet. Probat phus inductiue primo i
motu locali. qa omnis talis vel est a princi-
pio intrinseco. ⁊ sic manifestū est ꝙ oīe mo
uens simul est cū eo qđ mouet. vel est a prin-
cipio extrinseco: ⁊ tūc vel est pulsio vel tra-
ctio. Si primū hoc est dupliciter. vel est im-
pulsio ⁊ sic est manifestū per diffinitionē ei9
ꝙ mouens simul est cum moto. vel est expul
sio ⁊ tunc licet mouens primū non simul sit
cum eo qđ mouetur. tamē mouens proximū
scꝫ virtus ipius mouentis semꝑ est cum eo
qđ expellitur ꝙ diu expellitur. Et vt dicit te-
xtus quādo virtus expellentis deficit ⁊ vir
tus expulsi vel piecti fortior est: tunc moue
tur ſm propriā naturā. ꝫ prius veloci9 mo-
uebatur ꝙ ſm naturam ppriam. si motus il
le sit tractio ꝑ diffinitionē patuit ꝙ mouens
est simul cum eo qđ mouet. Secundo ma-
nifestuꝫ est de alteratiōe. quia omnis altera
tio est realis et phisica vel intētionalis. et in
omni tali alterans proximū semper est simul
cuꝫ alterato. Tertio similľr manifestū est de
augmēto ⁊ decremento. quia augmentū fit
per appositōem alicui9 quāti qđ in substan-
tiam augmētati cōuertitur. et sic augens si-
mul est cum eo qđ augetur. Sed decremen-
tum fit cum aliquid auferet ab aliquo. modo
qđ aufertur ab aliquo simul est cū eo a quo
aufertur. ergo in decremēto motus simul est
cū eo qđ mouet. ⁊ sic pꝫ rn̄sio ad q̄situꝫ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaꝫ dicit ꝙ licꝫ celuꝫ nō simul sit cū
istis inferioribus tamē virtus eius que est
mouens primuꝫ simul est. Ad secundam
dicit ꝙ licꝫ color in esse reali nō simul sit cū
visu: tamē species eius intētionalis que est
mouens primuꝫ simul est cū visu. Ad ter
tiam dicit ꝙ stupor nō simul est cū manu pi
scatoris ſm locum tamē virtus eius simul
est: Et sic arguit ꝙ rethe magis stupescit.
quia oīe agens fortius agit in proximuꝫ ꝙ
in distans. Dicit ꝙ rethe talem motū nō po
test suscipere. ⁊ auctoritas intelligit quādo
proximuꝫ est susceptiuum talis operatiōis
sicut distans. Propter hoc etiam sol non ca
lefacit corpa celestia aduenientē suo lumie si-
cut corpora inferiora. qa corpa celestia non
sunt receptiua talis impssionis. Sequit
textus. At vo ⁊ neq alterari ⁊c.

Queritur quarto vtrū ad solaꝫ

tertiam speꝫ qualitatis sit ꝑ se alteratio.
Et arguit ꝙ non. nam habitus ⁊ dispositio
nes forme ⁊ figure de nouo acquirūtur i ali
quo subiecto ⁊ etiam remouent. ꝫ hoc nō fit
nisi per mutationē. oīs autem mutatio ad
qualitatē dicit alteratio. ergo. Secundo
sic. durū ⁊ molle sunt de secūda specie qua-
litatis. ꝫ aliquid transmutat de vno in alte-
rum. ergo ſm naturales potētias vel impo-
tentias est alteratio. Tertio sic. ira timor
⁊ cetere passiōes anime sunt de tertia specie
qualitatis ⁊ tamē ſm eas non est alteratio.
ergo non ſm oīes qualitates tertie speciei
qualitatis est per se alteratio. Minorē pro-
bant nomiales. nam ira ⁊ timor respectū im
portant. homo eīm iratus dicit ⁊ non lapis.
qđ non esset nisi ira haberet respectū ad ho-
minē. ꝫ in adaliquid non est per se mot9. er-
go neq in istis qualitatibus. Ad opposi-
tum arguit per phm dicentē. quoniā autē
que alterant a sensibilibus alterant ⁊ soluꝫ
horum est alteratio.

Pro rn̄sione sciendū est primo

ꝙ postq̄ Aristo. ostendit ꝙ mouēs proximū
simul est cū moto ⁊ oīe alterans cum alte-
rato. Consequēter in hoc capitulo ostendit
vnum qđ in illa probatiōe supponit. scilicet
ꝙ soluꝫ ad qualitates tertie speciei ⁊ nō ad
alias est per se alteratio.

Sciendum est secundo ꝙ istarū

qualitatū quattuor sunt principales ⁊ pinci-

inter quas primo et principaliter est alteratio ⁊ etiam cõtrarietas. scȝ calidum. frigidum. humidū. ⁊ siccū. Et iste sunt cause aliaruȝ et dicūtur prime. alie vero secūde. Et si obijciatur de sono qui solum videtur causari a sonante siue ꝑcutiente ⁊ ꝑcusso. Dicitur ꝙ si sonꝰ consideret ꝑ cõparationē ad mediū in quo causatur ⁊ ſm cuius ꝓportionem fit ꝯtrarietas ⁊ diuersitas in sonis. tūc pȝ clare ꝙ ab istis qualitatibus causatur: puta ſm diuersaȝ proportioneȝ humidi cū sicco aut calido fit diuersitas in sonis.

Sciënduȝ est tertio ꝙ hic aristoteles non facit mentionē de naturalibus potentijs vel impotētijs. q: naturales potētie vel impotētie sunt principia agendi vel patiendi. Et cū res agāt per suas formas substātiales ⁊ patiantur per suas materias. ⁊ naturalis potētia oritur ex victoria forme supra materiā. naturalis vero impotētia ex victoria materie supra formā. ⁊ imediate fundantur in principijs naturalibus ⁊ substātialibus rei: non posset fieri ꝑmutatio ſm naturales potentias vel impotētias q̇n fieret in substātialibus rei. Et quia non fit in substantialibus. ideo nec in illis qualitatibus. Unde dicimꝰ ꝙ ille qualitates per generatõem insunt ab instanti natiuitatis.

Sciendum est quarto ꝙ duplex est terminꝰ generationis. Quidaȝ est primꝰ ⁊ principalis ad queȝ primo terminatur generatio. s. forma substātialis que per generationem acquirit̄. Alius est secūdariꝰ sequēs primū terminū. ⁊ sic naturales potentie vel impotentie per generationē acquirunt̄. s. ex cõsequēti ⁊ nõ primo. Et sicut dictū est de naturalibus potentijs: ita dicendum est de forma ⁊ figura. nam ille cõsequūtur formā substantialem. ideo non posset in eis fieri mutatio q̇n fieret in substātialibus rei. et ideo inter cetera accidentia forma ⁊ figura que consequūtur formā substantialē maxime inducūt nos in cognitionē formarū specificarū ⁊ inde est ꝙ in quibusdā aīalibus ⁊ plantis vbi non cognoscimus formā specificam iudicamus de diuersitate specieruȝ ꝑ diuersitatem formarū ⁊ figurarū ⁊ etiā potius ꝙ̄ ꝑ diuersitatē coloꝝ ⁊ alioꝝ accidentiū.

Istis notatis sit ꝯclusio prima.

Ad qualitates secūde speciei non est ꝑ se alteratio. Patȝ. q: alteratio est q̄n subiecto manente eodē in subalibꝰ fit mutatio in aliquibꝰ q̄litatibꝰ. ſ ſm q̄litates secūde speciei q̄ sunt naturalis potētia vel impotētia nõ potest fieri q̇n fit in subalibus rei. g̊ in ipis non est ꝑ se alteratio. Item q̄litates q̄ ab instāti natiuitatis insunt ꝑ generatiõem non pn̄t acquiri per alteratõem subiecti. ſ naturales potentie vel impotentie sunt hmõi ergo ⁊c̄.
Item inter istas qualitates nõ est cõtrarietas. ergo nec alteratio.

Conclusio secunda. ad qualitates de secūda specie qualitatis nõ est ꝑ se alteratio. Probatur vt p̄cedens. ⁊ etiam probatur duabus ratõibus ꝑbi. Prima est. qualitates ad quas est ꝑ se alteratio sunt q̄ per alteratõeȝ in subiecto acq̄runt̄ ⁊ in recto de subiecto p̄dicāt̄ ⁊ ecõuerso. sicut dicimꝰ. homo est albus ⁊ albū est hõ. ſ forme ⁊ figure in recto nõ p̄dicant̄ de subiecto. vt non dicimꝰ ꝙ es sit figura vel ecõtra. ſ solū p̄dicat̄ denoiatiue. vt es est figuratū. vas est lineatū. ⁊ ecõtra. g̊ ſm ipas nõ est ꝑ se alteratio. Secunda ratio. ridiculū est dicere aliq̇d alterari q̄n ꝑficit̄. ſ q̄n acquirit formā vel figurā ꝑficitur. g̊ ſm formas ⁊ figuras non ē ꝑ se alteratio.
Et hec cõclusio manifesta est in figuris q̄ ꝑ se ⁊ imediate insequūtur formā rei. nõ tamen est manifesta in figuris accidētalibꝰ que mutari possunt sine hoc ꝙ res mutet̄ subaliter. sicut est in figura q̄ ꝑ rarefactõem ⁊ ꝯdēsatõem acq̇rit̄. ideo in talibus ꝓbat̄ ꝯclusio. q: tales figure simpliciter ⁊ nõ ꝑ se acq̇runt̄ per alteratõem ſ solū ex ꝯn̄ti. ⁊ sunt termini mutationū q̄ fiūt ſm alias q̄litates vel insequūtur motū localē. Et ꝙ nõ sit alteratio ad habitꝰ ⁊ dispõnes videbit̄ in sequēti q̄stione.

Cõclusio tertia ⁊ respõsalis ad quesitū. ad solā tertiā spēm q̄litatis est per se alteratio. Probat̄. q: qualitates d̄ tertia specie q̄litatis sunt vere ꝯtrarie ⁊ ꝑ se intensibiles ⁊ remissibiles ⁊ extrinsecus subiecto adueniētes. ergo ad ipas est ꝑ se motus. ⁊ cuȝ omnis motus ad q̄litatē sit alteratio: sequitur ꝙ ad ipas est per se alteratio ⁊ solum ad ipas. q: nõ fit in alijs. vt dictū est.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ habitus ⁊ dispositio acq̇-

runtur ⁊ perdūtur non sine mutatōe. ſ; dicit꜄ ꝙ illa mutatio nō ꝑ se terminat꜄ ad hmōi habitus ⁊ dispositōes. Sed primo termiat꜄ ad aliquas q̄litates ad q̄s est per se alteratio: q̄ sunt quodāmodo cause aliarū. ideo mutatione facta in ipis sequitur mutatio ex ꝯn̄ti in alijs facta. ¶ Ad secundā dicit꜄ ꝙ si durū et molle cōsiderant꜄ ſm ꝙ causant꜄ a siccitate ⁊ hūiditate extrinsecis nō sunt naturales potentie. ſ; si cōsiderent꜄ inq̄tū ab humiditate ⁊ siccitate intrinseca causant꜄ sunt naturales potentie. ⁊ de ipis dicit꜄ vt de habitib꜄ ꝙ nō primo ꝑ alteratōem acquirunt꜄: ſ; solū ex cōsequēti. sicut sanitas ⁊ egritudo ꝯsequūtur mutatōem qualitatū primarū siue humorū ex quoꝝ ꝓportōe vł improportōe causātur. ¶ Ad tertiam dicit꜄ ꝙ ſm sententiā cōmentatoris sup illud dictū Aristo. ꝙ in sensibilib꜄ qualitatib꜄ ⁊ in sensibili parte aīe solū est per se alteratio. per sensibilia intelligunt꜄ qualitates sensibiles q̄ sunt obiecta sensuū. ⁊ ꝑ sensibilem partē intelligunt꜄ passiōes q̄ sunt in parte sensibili anime. s. in appetitu irascibili ⁊ cōcupiscibili. ⁊ eodē modo exponit sanct꜄ Thomas. Ideo dicendū ꝙ non ſm qualitates que sunt obiecta sensuū exterioꝝ est alteratio ſ; etiam ſm passiōes appetitus irascibilis ⁊ cōcupiscibilis siue ſm obiecta ipaꝝ. Et cū dicebat꜄ sūt ad aliq̄d: negat꜄. Et ad ꝓbationē dicit꜄ ꝙ homo dicit꜄ iratus ⁊ non lapis ſ; hoc nō est ꝙ ira importet respectū ad hominem ſ; quia lapis non est susceptiuus ire aut gaudij. Sequitur textus. Neq; in habitibus ⁊c̄.

Queritur quinto vtrū ad habitus

⁊ dispositōes sit per se alteratio. Et arguit꜄ primo ꝙ sic. sanitas est habitus corporis ⁊ tn̄ ad sanitatē ē ꝑ se alteratio. ergo ⁊c̄.

Secūdo sic. virtutes morales sunt in parte sensitiua anime in qua est ꝑ se alteratio. ergo ad hmōi virtutes est ꝑ se alteratio. Tertio sic. cū aliquis ꝓcedit de ignorātia ad scientiam mutat꜄. ⁊ nō alia mutatōe q̄ alteratione. ergo ⁊c̄. Ad oppositum arguitur per phm in textu.

Pro respōsiōe sciendum est primo

ꝙ duplices sunt habitus. Nam quidam sunt corporis. vt sanitas. pulchritudo. macies. ⁊ hmōi. Alij sunt anime. ⁊ isti sunt duplices. Nam quidā sunt mobiles. ⁊ isti sunt in parte appetitiua. vt fortitudo. temperantia. ⁊ cetera hmōi. Alij sunt itellectuales vt que sunt in intellectu. vt sciētia. ⁊ de his omnibus siue sint boni siue mali intelligit꜄ presens questio.

Sciendum est secundo ꝙ omis

habitus est virtus vel malicia. omis autem virtus ⁊ malicia sunt ad aliquid. est eniꝫ alicui꜄ vł aliquoꝝ ad aliquid. Declarat phus de habitib꜄ corporis. vt sanitas est calidorum vel frigidorū ⁊ eorū que sunt circa corpus siue infra cōmensuratio. ⁊ est ad aliq̄d scꝫ ad cōtinens hoc est ad totum corp꜄ animalis. Naꝫ cōmensuratio humoꝝ que in homine sanitas: in leone nō est sanitas. ⁊ silr̄ turpitudo ⁊ macies corꝑis alicui꜄ est ad aliquid. ⁊ ita de om̄ibus alijs habitibus. Naꝫ ⁊ om̄is virtus est dispositio perfecti ad optimū hoc est ad fineꝫ rei que est eius oꝑatio. Si ergo in ad aliquid nō est per se mot꜄ tūc sequitur ꝙ nec etiam ad habitus ⁊ dispositiones nō erit per se motus. Verūtamē ꝑ accidens ⁊ ex ꝯn̄ti acquirūtur aut remouent꜄ ꝑ motū. sicut relatio etiaꝫ ex ꝯn̄ti in aliquo acquiritur aliquo fundamēto in eo acquisito. ſ; nunq̄ aliquis motus terminat꜄ per se ad aliquam formā relationis: ſ; ad aliquem terminuꝫ ad quem sequitur relatio. vt per alterationē que terminat꜄ ad caliditatem vel frigiditateꝫ qua reducūtur qualitates ad temperamentū bene in aliquo: ex consequēti acquiritur sanitas.

Tunc sit cōclusio prima. ad habitus

corporis non est per se alteratio: licet bene ex cōsequēti. Probat phus. quia tales habitus sunt ad aliquid. in ad aliquid auteꝫ non est per se motus. ergo ⁊c̄. Non tamē debet intelligi ꝙ tales habitus q̄tuꝫ ad id qđ sunt sint ad aliquid. quia tunc essent de genere relationis. ſ; dicunt꜄ ad aliquid dici: eo scilicet ꝙ eorum rationes a relatiōe dependēt.

Secunda pars conclusionis patet in vltimo notabili.

Conclusio secūda. ad virtutes

morales nō est ꝑ se alteratio sequūtur tamē ad alteratiōem que est in parte sensitiua ſm passiones eius. Et probat phus. q̄a ille virtutes sunt quedaꝫ perfectōes. cum om̄is vir

tus ſit ꝑfectio quedá. modo vnūquodq̧ per
fectum dicit᷑ cum attingit virtutem per quá
poteſt in ſuū opus. Perfectū enī ſcḋm naturá
dicit᷑ qḋ habet ꝓprie forme ſpecifice virtutē
per quá poſſit in opus ſue nature. vt ꝑfectuꝫ
vnūquodq̧ dicit᷑ cum poteſt facere alterū ta
le quale ipm̄ eſt. Et ſimilr̄ perfectus dicitur
aliq̄s moraliter cum attingit virtutem mora
lem per quá ꝓmpte moraliter operat᷑. Sic er
go om̄is virtus eſt quedaꝫ perfectio ⁊ mali-
cia corruptio. modo incōueniēs eſt dicere ꝙ
aliquis alteret᷑ dum perficit᷑. Secundam
partē probat phus dupliciter. Primo ꝑ di-
ctum ſtoycoꝝ qui noīabát virtutes impaſſi
bilitates. quia tollūt omnē motū paſſionis.
Et dicebát malicias eſſe paſſibilitates. quia
ſunt abilitates ad cōſequēduꝫ omnē motuꝫ
paſſionū Ariſtoteles vo dicit virtutes cōſi-
ſtere in quadá tēꝑata moderatiōe paſſio-
num. ideo ponit virtutes morales eſſe medi
um duarū paſſionū. Cum ergo ſcḋm paſſiōes
que ſunt in parte ſenſitiua ſit ꝑ ſe alteratio.
⁊ ad remotionē hm̄ōi paſſionū acquiruntur
virtutes ſequit᷑ ꝙ ad alteratōem partis ſen
ſitiue ſequūtur hm̄ōi virtutes. Secūda ra-
tio. om̄is virtus moralis circa delectatōem
⁊ triſticiam conſiſtit. vt iuſtus gaudet de iu-
ſtis oꝑatiōibus ⁊ triſtat᷑ de iniuſtis. ⁊ ita eſt
de oppoſita malicia virtuti. Sꝫ delectatio ⁊
triſticia nō eſt ſine motu facto in parte ſenſi-
tiua. ſicut dum aliq̄s actu apphēdit aliqḋ
delectabile aut triſtabile aut reminiſcit᷑ alicu
ius vel de aliquo ſperat. ḡ oīs virt⁹ moralis
⁊ etiá malicia cōſequit᷑ ad aliquem motū fa-
ctum in parte ſenſitiua.

Concluſio tertia. ad habit⁹ in-
tellectuales nō eſt per ſe alteratio.

Poſſet ꝓ
bari cōcluſio ſicut p̄cedens: ſꝫ aliter probat᷑.
nam ſciens maxime dicit᷑ ad aliquid: ⁊ etiam
ſcientia ad aliquid dicit᷑. ſꝫ ad aliquid nō eſt
per ſe motus. ergo neq̧ ꝑ ſe alteratio ad ha
bitus intellectuales licꝫ aliqui coꝝ ꝯſequá
tur aliquem motū factū in parte ſenſitiua et
non intellectiua. Iteꝫ illud non aduenit ali-
cui per motū qḋ in eo acquirit᷑ per reſiden-
tiam ⁊ quietatiōem omniuꝫ paſſionū corpo
ris. ſꝫ ſic eſt de ſcientia ⁊ alijs habitibus in-
tellectualibus. q̄ ſedendo ⁊ quieſcēdo effi-
citur anima prudēs et ſapiens. ergo ad ha-
bitus itellectuales nō eſt ꝑ ſe alteratio. Mi-
norem ꝓbat text⁹. nam infirm⁹ ebri⁹ aut dor-
miens habens ſcientiá in habitu per motuꝫ
cerebri vel ꝑturbatōem organoꝝ ſenſuū. ⁊ ꝑ
ꝯn̄s inordinatōem fantaſmatū impedit᷑ ab
vſu ſciētie ſue. ⁊ poſtea ſedatis illis paſſiōi-
bus ⁊ ſolutis ſenſibus vtit᷑ ſciētia. ⁊ pōt ac-
quirere ſcientiá de nouo. ergo ſcientia de no-
uo acq̇rit᷑ ꝑ quietatōem paſſionū ⁊ motuuꝫ
corꝑaliū nulla facta mutatōe in parte intel
lectiua. Item declarat phus de puero in ac
ceptōe ſciētie. nam ꝓpter humidū abūdans
⁊ calidū faciens fluere ipm̄ humidū. q̄ pu-
er etiam eſt de facili inſectator paſſionū. idō
impedit᷑ ne fantaſmata rerū ſenſibiliū poſſit
ordinate reciꝑe mediātibus quibus fantaſ-
matibus in intellectu retinent᷑ ſpecies intel-
ligibiles. ſꝫ ſedatis hm̄ōi paſſionib⁹ ⁊ fluxi-
bus humoꝝ vl̄ ꝑ naturá vel ꝑ voluntatē or-
dinate agit ſiue accipit fantaſmata ⁊ acqui
rit ſcientiá. nec ꝓpter hoc eſt mutatio facta
in intellectu. ſꝫ ſoluꝫ eſt in parte ſenſitiua. er-
go ſciētia acquirit᷑ in intellectu ſine motu fa
cto in ipō ſꝫ per ſedatōem ꝑturbationū que
ſunt in parte ſenſitiua. Sꝫ ꝯ Ariſto. argui-
tur. quia videt᷑ fauere poſitōni Platonis. po
nentis ſcientiá nō de nouo acquiri in aīa no
ſtra ſꝫ a principio haberi per participatōem
ydearū ſeꝑatarū. ⁊ cum aīa noſtra recipit᷑ in
corꝑe obliuiſcit᷑ eoꝝ que p̄ſciuit. ſꝫ ſedat̄ mo
tibus ⁊ ſedatis paſſiōibus ꝑtis ſenſitiue ani
ma reminiſcit᷑ eoꝝ que p̄ſciuit. Poſſet dici ꝙ
Ariſto. nondū reprobauit hanc opinioneꝫ.
ideo more ſuo poteſt vti ipa. Sꝫ tn̄ ad ve
ritatē rei eſt intelligendū ꝙ receptiuū ad re
ceptibile poteſt ſe habere tripl'r. Uno mō in
vltima diſpōne ad receptibile ſine impedi-
mento nec in ſe nec in alio. ⁊ tūc tale recepti
uum reducit᷑ in actū per p̄n̄tiaꝫ ꝓprij actiui
ſicut aer lucidus efficit᷑ per p̄n̄tiaꝫ corꝑis lu
minoſi. Alio modo ſe p̄t habere ſicut qḋ eſt
indiſpoſitū per aliquá diſpōem cōtrariam re
ceptibili. et tunc anteq̄ ipm̄ recipiat neceſſe
eſt ipm̄ per alterationem diſponi. ſicut eſt de
materia exiſtēte ſub forma aeris anteq̄ poſ-
ſet reciꝑe formaꝫ ignis. Tertio modo ſe po-
teſt habere receptiuuꝫ in vltima diſpōne ad
formaꝫ ita ꝙ in eo non eſt impedimentū: eſt
tamen impedimentū in altero quo mediante
oportet ipm̄ recipere formá ⁊ receptibile ve
nire ad ipm̄. ⁊ illo impedimēto remoto effici
tur receptiuū in actu per p̄n̄tiam eius qḋ re-
cipi debet ſine mutatōe facta in ipō. ſꝫ ſoluꝫ

fit mutatio in illo in q̃ erat impedimẽtũ. sicut domus illuminat̃ per apertionẽ fenestre sine facta mutatione in medio illuminato. ꝫ solũ in eo i quo erat impedimẽtũ. Et hoc tertio mõ se habet intellectus nr̃ ad sciam. ẽ cũ in vltima dispositione quãtũ est de se ad receptionẽ forme intelligibilis et ad acquisitiõez scientie. ꝫ q̃nꝙ impedit̃ propt̃ indispositionẽ partis sensitiue in qua opt̃et motum fieri vt disponat̃. sed ipsa disposita ꝛ fantasmatibus in ea receptis per virtutẽ intellectus agentis statim sine alteratione relucet species illoꝝ fantasmatũ in intellectu ꝛ efficit̃ intellectus sciẽs. et sic non fauet positiõi Platonis. vnde patet ꝙ nõ fit alteratio nisi ad qualitates de tertia specie

Tũc respondetur ad rationes

añ oppositũ. Ad primã dr̃ ꝙ sanatio dupliciter cõsiderat̃. Uno mõ sm rõnẽ ꝓpriam eius et sic no ẽ motus ꝫ terminus motus. Alio mõ sm esse. et sic est motus qui ex consequenti ad sanitatẽ terminatur et nõ per se. Ad secundã dicitur ꝙ virtutes ex cõsequẽti acquiruntur et remouentur per motũ qui ꝑ se terminat̃ ad passiones circa quas est virtus moralis. Ad tertiã dr̃ ꝙ ibi nõ ẽ proprie motus dictus. ꝫ tantũ mutatio spũalis non successiua nec mẽsurata tp̃e. sed est d̃ genere quantitatis. nam intellectus nr̃ ẽ inmaterialis et incorporeus. ideo moueri nõ põt motu ꝓprie dicto. et in hoc finitur primꝰ tractatus huius septimi. Sequitur textus. Dubitatur autem aliquis ꝛc̃.

Queritur sexto. vtrũ oĩs motꝰ

omni motui sit comparabilis sm velocitatẽ et tarditatem. Arguitur ꝙ sic. omnis motus est in tempore. sed in quolibet tempore contingit aliquid velocius et tardius moueri. ergo omnis motus est omni motui cõꝑabil'. Ad oppositũ arguit̃ ꝑ phꝫ i textu.

Pro rñsione sciendum est pri

mo. ꝙ postꝙ aristote. ꝓbauit ꝙ in mouẽtibꝰ et motis ẽ statꝰ. Conseq̃nt̃. q2 illa q̃ sũt vnius ordinis cõꝑabilia sũt agit de cõꝑatione motuũ adinuicẽ.

Sciendũ est secundo ꝙ duplex

est comparatio. quedã ẽ ꝓprie dicta. alia ẽ improprie dicta. vnde ad comparationem proprie dictam requiritur vniuocatio comparabiliũ in natura sm quã fit comparatio. ita ꝙ illa natura in cõparatis per ipsam sit sm eandem rationem et non equiuoce. et illud est primum quod ad comparationez ꝓprie dictã requiritur.

Sciẽdũ est tertio. qd̃ aliq̃ bene

dicuntur vniuoca sm simplicẽ et absolutaz considerationez logici. que tamen non sunt vniuoca sm considerationem concretã phi. Uniuoca enim dicunt̃ quorum ratio ẽ vna ꝛ q2 logicus et phus diuersimode diffiniũt. ideo diuersimode aliqua sunt vniuoca sm logicum et sm phisicum. logicus enim diffinit per intentiones cõmunes et absolutas. ideo ad hoc ꝙ sm ipsum aliqua sint vniuoca sufficit conuenientia ipsius forme abstracte ꝛ absolute cõsiderate. ꝫ phisicus ea q̃ cõsiderat concrete ꝛ sm esse considerat. iõ diffinit per motũ et materiam sensibilem. quapropter ad vniuocationẽ forme sm phisicũ requiritur ꝙ illa forma sit vna sm esse naturale quod habet in materia. et quia ad vniuocationem forme in esse naturale requirit̃ vnitas primo et ꝑ se susceptiui. ideo req̃rit̃ vnũ primũ et ꝑ se susceptiuũ. et tertio req̃rit̃ ꝙ forma sit vna vnitate specifica i diuisibili specie in alias species. Ista phs ꝓbat. nã defectu prime cõditiõis vinũ vox et stilus nõ cõparantur in acutie. q2 in ipis acutũ nõ est eiusdẽ rõnis. ꝛ tamen vltima corda cithare ꝛ penultima sm magis et minus comparatur in acutie. quia acuties in ipsis est eiusdẽ rationis. Secũdum declarat quia equus et canis in magnitudine comparantur. q2 i ipis est vnitas primi et per se susceptiui qd̃ est substantia corporea. et tamen vox et aq̃ in magnitudine non comparantur. quia lꝫ magnitudo sit in ipis vniuoce. tamẽ primũ susceptibile in ipis nõ est eiusdẽ rõnis. nam in aqua susceptiuũ magnitudinis ẽ substantia eius. in voce vero sonus est susceptiuum. Tertiũ etiã declarat. quia equus et canis in colore nõ comparantur. ꝙuis color sit eiusdẽ rationis in ipis et nõ dicat̃ equiuoce de ipis et licet sit etiã vnitas ꝑmi et ꝑ se susceptiui qd̃ ẽ suꝑficies. tamẽ cõparantur in albedine. et hoc ideo est. quia albedo ẽ vna vnitate specifica idiuisibil' i alias species. color vero nõ ẽ vna forma ex ꝑte rei. ideo inter colorata vnum non dicitur magis coloratũ alte

ro ſm cōparatōem ꝓprie dictam. Et ſic ptꝫ ꝙ ad cōparatōem tria reqrunt̄. Primo vniuocatio forme in q̄ ē ꝯparatio. Secūdo vnitas primi ⁊ per ſe ſuſceptiui. Tertio vnitas ipſius forme ſm ſpeciem ſpecialiſſimā. Ex iſtis cōditionibus ⁊ maxime ex tertia ſeq̄tur ꝙ genus nō eſt ſimplr̄ aliq̄d vnum. ſpecies vero eſt aliquid vnū ſimpliciter. Nam vt dictum eſt illa que ſunt vni⁹ generis non poſſunt adinuicē cōparari. ⁊ tamē dictum eſt ꝙ ad cōparationē proprie dictam requirit̄ vnitas nature ſpecifice. Si ergo ſm genus nō poſſit fieri ꝯparatio ſequit̄ ꝙ gen⁹ ſm ſe nō eſt aliq̄ vna natura. cui⁹ ratio eſt. q: ſpēs ſumitur a forma vltima que eſt vna in rerū natura. genus vero ſumitur ab aliqua natura q̄ non eſt vna in rerū natura: ſꝫ ſolum ſm rationem. Non em̄ eſt alia forma a qua homo eſt homo ⁊ a qua ē animal. ⁊ ſimiliter de equo. ſꝫ ab eadem forma habet homo realiter ꝙ ſit homo ⁊ ꝙ ſit animal. ⁊ ſimiliter equus. Cū ergo nō ſit vna forma generis puta vna anima que cōſtituat hominez ⁊ equū preter illam que cōſtituit hominē ⁊ equū ⁊ aſinuz: ſequitur ꝙ genus non eſt aliquid vnum ſm naturā. ſꝫ ſi eſſet vna natura generis qua homo eſſet animal ⁊ etiaz equus alia a formis ſpecificis: tūc ſm genus fieret cōparatio ſicut ſm ſpeciem ſpecialiſſimā. Unde licet genus nō dicat vnam formā ſm rem: tamē illa forma vnitatē habet ſm cōmunem rationē acceptam per ablationē ſiue abſtractōem a formis ſpecificis. ideo diuerſe ſpecies in rerum natura exiſtentes vnius generis recipiunt p̄dicationē. ideo genus eſt vnū ſm vnitatē logicalē ⁊ non ſm vnitatem phiſicalē. ideo dicit phūs ꝙ in genere latēt multa qđ ſolet cōmuniter dici ꝙ in genere latent equiuocationes.

Sciendum eſt quarto ꝙ quedā ſunt equiuocatões maxime diſtātes. ſcilicet quādo eſt ſolum cōuenientia ſm nomen. vt in cane latrabili ⁊ ſydere celeſti. Alie ſunt q̄ ſunt ſm quādam ſimilitudinez. ſicut homo dicit̄ equiuoce de homine viuo ⁊ de homine picto. Alie ſunt equiuocatões ꝓxime. ⁊ hoc poteſt eſſe etiaz aut ꝓpter cōuenientiā in genere logico. vt ſi corpus dicat̄ de celo ⁊ de corpore corruptibili. quia cōueniūt in genere logico. ⁊ ꝓpter iſtā cōuenientiā multa videntur vniuoca que tamē ſunt equoca. etiā quedā vident̄ cōparabilia que tamē nō pn̄t adinuicez cōparari aut pōt eſſe. quia ꝓxima ſunt ꝓpter aliquā ꝓportōez. vt ille qui p̄eſt in ſcholis dr̄ magiſter. ⁊ etiā ille q̄ p̄eſt ī domo. vbi eſt equocatio ꝓpinqua ſm ſimilitudinem. quia quilibet eſt rector: vnus tamen ſcholariū ⁊ alter domus. ⁊ eſt equocatio ſm analogiam.

Sciendum eſt q̄nto ꝙ vt ad ꝓpoſitū ſufficit triplex eſt analogia. Quedaz eſt ſm intentionē tm̄. ſicut ſanū ſm intentionem in multis eſt ⁊ ſolum habet ſubiectiue eſſe in vno. ſ. in animali. Alia ē ſm eſſe ⁊ nō ſm intentionē. ſicut in genere logico. intentio em̄ ſeu ratio eſt eadē ⁊ eſſe eſt aliud ⁊ aliud. Alia eſt ſm intētionē ⁊ ſm eſſe. ſicut intentio entis ⁊ etiam eſſe a quo ſumit̄ reſpectu ſub̄e ⁊ accidētis. q: nec eſſe nec ratio entis eodēmodo cōuenit ſub̄e ⁊ accidēti. ⁊ ſic patet ꝙ multiplex eſt analogia vel equocatio. Patet etiez quid impedit cōparatōem ⁊ quid nō. ⁊ ꝙ vna equocatio pōt magis impedire ꝙ̄ alia. quia maior conuenientia minus impedit cōꝑatōem. ſꝫ tn̄ quādo fit cōparatio in analogia fit ſolū per magis ⁊ min⁹ ⁊ quādo eſt cōuenientia in genere logico cōparatio fit per equale.

Tunc ſit concluſio prima. non om̄is motus om̄i motui eſt cōparabilis. patet. q: quidā ſunt motus genere differētes. vt alteratio. loci mutatio. ergo adinuicē cōparari nō poſſunt. cōſequētia tenet ꝑ ꝯditiōes prius poſitas. Itē ſi alteratio ⁊ locimutatio in equalitate cōpararent̄ cum equale ſit qđ in eodē tp̄e eq̄le ſpaciū ꝑtranſit ſequeretur ꝙ paſſio eſſet eq̄lis magnitudini. Itē velocitas non ſm eandē rationē cōuenit alteratōi ⁊ locimutatiōi. q: locimutatiōi cōuenit ſm renouatōem ſitus. ⁊ alteratōi ſm intentionē ⁊ remiſſionē forme. g° locimutatio ⁊ alteratio in velocitate ꝯꝑari nō pn̄t.

Concluſio ſecūda. non oīs motus localis om̄i motui locali eſt cōparabilis. Patꝫ. nā aliq̄ motus locales ſunt ſpecie differentes. ergo ⁊c̄. Item ſi ſic ſequeretur ꝙ magnitudo recta eſſet equalis magnitudini circulari. cōſequēs eſt falſuꝫ. ergo ⁊c̄. Nec valet ſi dicatur ꝙ ratio bene ꝓbat ꝙ inequa

litate non possunt cõparari: tñ bm magis et minus bene põnt cõparari. Contra hoc replicat pbus. q2 si sic esset sequeret̃ ꝙ in eq̃litate cõpararent̃. Probat̃ ꝯña. quia veloci⁹ est qd̃ in equali tempe maius spaciũ ptrãsit ⁊ in minori equale. Si ergo mot⁹ circularis sit velocior motu recto. vtputa motus q̃ fit supra circulũ sit velocior illo q̃ fit supra lineam rectam: tũc pars circuli erit equalis magnitudini recte que est linea. Patz sic. q2 mobile in aliquo tempe ptrãsit magnitudinẽ rectam. ergo mobile velocius motuz in pte tẽporis partẽ circuli ptrãsit. Et q2 veloci⁹ motum in equali tempe maius spaciũ ptransit ⁊ in minori equale spaciuz. sequit̃ ꝙ illa ps circuli quã ptransit in minori tpe est equalis magnitudini recte. ⁊ etiam si motus fact⁹ supra lineã rectã sit velocior: sequit̃ ꝙ pars linee recte erit equalis circulo. vt ptz ex eadez rõne. Et si querat̃ vtrũ diuersitas instrumentoꝝ: puta si moueat̃ cũ pedibus ⁊ aliud cũ alio impediat cõparationẽ. supposito tamen ꝙ illi motus sunt supra eãdẽ magnitudinẽ ⁊ eundẽ terminũ. Rñdet Aristo. ꝙ nõ. quia instrumẽta se tenent ex pte mobilis: ex parte cui⁹ non est impedimentũ in cõparatione. q̃a ꝯparatio ẽ ex parte magnitudinis ⁊ etiam ex parte terminoꝝ. Si vltra queratur vtrũ impedimentũ ꝯparatõis inter motum circularẽ ⁊ rectũ sit ex parte tempis. vel ex parte magnitudinis. vel ex parte motus. Dicit̃ ꝙ non est ex parte tpis. q2 tẽpus q̃tũ est de se est vnũ ⁊ idem bm subam. Sed impedimentũ primo est ⁊ causat̃ ex parte magnitudinis. naz si magnitudines sup̃ quas fiunt motus specie differãt: etiam species motus specie differũt. Et hoc est qd̃ dicit text⁹. si id supra qd̃ mouet̃ hz species loci mutatio habet species. Ex dictis ptz ꝙ motus sursuz ⁊ motus deorsum sunt magis cõparabiles q̃ mot⁹ circularis ⁊ mot⁹ rectus. q2 solũ differunt ex parte terminoꝝ. q2 tñ illi termini specie differũt. ideo illi motus non sunt adinuicem ppric compales.

Conclusio tertia. nõ omnis alteratio est oĩ alteratõi ꝯpabilis.

Ptz. q2 multe sunt alteratões specie differẽtes q̃ tñ sunt ad eandẽ formã adinuicẽ cõparabiles.

Cõclusio quarta. nõ omnis generatio est oĩ generatiõi cõparabilis.

⁊ similiter est idem de corruptione. Patet quia non quelibet generatio est ad esse vnius forme specifice. Et similiter dicenduz est de corruptionibus.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primã neget̃ cõsequẽtia. ⁊ ratio est. quia temp⁹ non impedit neqꝫ iuuat cõparabilitatem motuũ: vt dictum est. Sequitur text⁹ Quomiã aũt ⁊ mouẽs mouet ⁊c̃.

Queritur septimo vtrũ septem regule de cõparabilitate motuum sint vere.

Quarũ prima est. si aliqua virtus moueat aliqd̃ mobile p aliqd̃ spaciũ ⁊ in aliquo tpe eadẽ virtus vel sibi eq̃lis mouebit medietatem mobilis p duplex spaciũ ⁊ in eq̃li tempe

Secunda si aliqua virtus moueat aliqd̃ mobile per aliqd̃ spaciũ ⁊ in equali tpe eadem virtus vel sibi equalis mouebit medietatem mobilis p equale spaciũ in medio tẽporis. Tertia est. si aliqua virtus moueat aliqd̃ mobile p aliqd̃ spaciũ ⁊ in aliquo tpe: eadem virtus vel sibi equalis mouebit idez mobile p mediũ spacij ⁊ in medio tempore.

Quarta est. si aliqua virt⁹ moueat aliqd̃ mobile per aliqd̃ spaciũ ⁊ in aliquo tpe medium virtutis mouebit mediũ mobilis p eq̃le spaciũ ⁊ ĩ eq̃li tempe. Quinta est. si due virtutes diuisim sumpte moueãt duo mobilia diuisim sumpta p aliqd̃ spacium ⁊ in aliquo tpe cõiunctũ ex illis duab⁹ virtutib⁹ mouebit cõiunctũ ex illis duob⁹ mobilibus per eq̃le spaciũ ⁊ in eq̃li tpe. Sexta est. si aliq̃ virtus moueat aliqd̃ mobile p aliqd̃ spaciũ ⁊ in aliquo tpe non oportet eandẽ virtutem vel sibi equalẽ mouere duplex mobile p eq̃le spaciũ in duplici tpe vel p mediuz spacij in equali tpe. nõ oportz etiã medietatẽ illi⁹ virtutis mouere idez mobile p eq̃le spacium in duplici tpe. nec p mediũ spacij in eq̃li tẽpore. et hec pars est regula septima. Sed ꝙ ille regule non sunt vere patz primo. q2 supponũt oĩa mouẽtia et mobilia posse diuidi. qd̃ falsuz est de motoribus ⁊ mobilib⁹ celestibus. Item mobilia ⁊ mouẽtia sunt libera. ergo si moueãt aliqd̃ mobile p aliqd̃ spaciũ in aliquo tpe non oportet ꝙ moueãt mediũ mobilis p duplex spaciũ in eq̃li tpe. Itẽ multa mouẽtia ⁊ mobilia fatigabilia sunt. g̊ in ipis nõ oportet eẽ regl̃as veras. Itẽ si diuidatur mobile ⁊ nõ subtilet̃ mediũ vel si nõ

seruet̃ eadē figura mobilis: ⁊ sic de alijs circūstantijs q̄ possunt iuuare vel impedire velocitatē motus nō oportet illas regulas eē veras. vt si aliq̇d moueat stofuz ꝑ aliqđ mediun in aliquo tpe non oportet ꝙ medietatez stofi moueat per duplex spaciū in equali tempore. Ad oppositum arguitur ꝑ philosophū in fine huius septimi: ponentem illas septem regulas.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postq̄ ꝓbus ōndit q̇ mot⁹ sunt ꝯparabiles in velocitate ⁊ tarditate. ⁊ q̇ nō. ⁊ que requirunt̃ ad cōparationē ꝓprie dictā. cōsequēter ponit septē regulas generales ꝑ q̄s accipiunt̃ ꝓportōes motuū adinuicē in velocitate et tarditate. Primo supponēs ꝙ in motu locali in quo declarat istas regulas. ⁊ silr̄ in alijs ꝯcurrūt q̄ttuor. s. mouens. mobile. spaciū ꝑ qđ fit mot⁹. ⁊ tp̄us in quo fit. Et ꝯm p̄missas ꝓportiōes istoꝝ q̄ttuor sumunt̃ ꝓportiones motuū que significant̃ per istas regulas.

Sciendū est secundo ꝙ mouentia sunt in duplici differētia. Quedā sunt penitus imaterialia. vt motores orbiuz celestium. ⁊ in talib⁹ nō intelligūtur regule quia i ipis nō crescit virtus motiua crescēte corpore nec diminuūtur diminuente corpore. nec oportet etiā in mouētib⁹ volūtarijs regl'am obꝯuari. q̇a nō semꝑ mouent̃ ꝯm vltimū sui posse: sed ꝯm ꝙ intelligūt ⁊ volunt. sed potissime obseruant̃ regule in mouētibus pure naturalibus: q̇ semꝑ mouēt ꝯm vltimum sui posse. ⁊ eoꝝ virtutes crescūt corꝑe crescente ⁊ diminuēte. quia sunt pure naturales. vt sunt grauitas ⁊ leuitas.

Sciendum est tertio ꝙ licet alicui mouēti ⁊ mobili in ꝓpria ⁊ speciali natura accepto repugnet diuisio. nulli tn̄ sub vniuersali rōne mouētis vel mobilis repugnat. Et q: in hoc libro agit̃ de motu in cōmuni ⁊ ꝑ cōparationē ad mouēs ⁊ mobile in cōmuni. ideo etiā regule sunt vniuersal'r itelligēde de illis. Et si q̇s eas cōtrahere velit ad particularia caueat ne motiua virtus aut etiam mobile ꝑ diuisionē corrūpat̃. caueat etiaz ꝙ ꝑ diuisionē mobilis diminuat̃ resistētia eius ⁊ ꝙ remaneat idēptitas figure mobilis. ⁊ ꝙ remaneat eadē analogia medij ad medium in raritate ⁊ densitate. ⁊ vniuersal'r cū diuidit̃ vl' diminuit̃ mobile dꝫ accipi diminutio eoꝝ q̄ p̄nt iuuare resistentiaꝫ mobilis. Et silr̄ ex ꝑte mouētis cū diuidit̃ virt⁹ motiua dꝫ accipi diminutio oīm q̄ p̄nt iuuare victoriā potētie motiue sup̄ mobile. ⁊ ita dꝫ semꝑ manere eq̄lis analogia ex ꝑte oīm que p̄nt iuuare velocitatē ⁊ tarditatē. Et ꝑ hoc soluerēt̃ multa q̄ possent obijci ꝯ reglas ꝓpter vniuersalitatē earū q̄n fit descēsus ⁊ applicatio earū ad specialia mobilia ⁊ mouētia.

Sciendum est vlterius ꝙ omīs actio causat̃ ex victoria agentis sup̄ passuꝫ. ideo omnis actio est a ꝓportione inequalitatis maioris. sed nunq̄ fit actio a ꝓportione equalitatis vel ineq̄litatis minoris. sed semper oportet virtuteꝫ agentis excedere resistētiam patientis.

Tūc sit cōclusio prima. q̇nqꝫ prime regule que affirmatiue sunt ꝯuatis ꝑtactis circūstantijs sunt vniuersal'r vere. Probatur. q: oīs actio causat̃ ex victoria agētis sup̄ passuꝫ. ꝯ quāto virt⁹ motiua pl⁹ agit et excedit resistētiam mobilis tāto veloci⁹ ipe mouet. q̄re si in duplo excedat veloci⁹ mouebit in duplo. ꝯ mouere velocissimū in duplo est ꝑ duplex spaciū in eq̄li tꝑe. aut ꝑ totū spacium in medio tempe. Cū ergo prime due regule dicāt istā ꝓportōeꝫ sequit̃ ꝙ sunt vere. Si etiā virtus eq̄liter excedat resistentiā mobilis sequit̃ ꝙ eq̄liter mouebit. ⁊ cū hec analogia in alijs tribus regulis seruetur sequitur ꝙ sunt vere.

Conclusio secunda. due vltime regule q̄ sunt negatiue sunt vniuersaliter vere. Patet. nam al's a ꝓportione inequalitatis minoris fieret actio. quia resistentia mobilis excederet virtutem mouētis. Ex istis regulis infert ꝓbus falsitatē dicti Zenonis. dicētis ꝙ si modiū milij descēdendo ꝑ aereꝫ causaret sonū qđlibet granū ꝑ se descēdēdo causabit sonū. hoc em̄ falsuꝫ est. q: totū modium tanta velocitate moueret̃ ꝙ ideo citius causat sonuꝫ ꝙ non oportet de quolibet grano ꝑ se sumpto. Nec valet suū argumētum. totū causat sonuꝫ. ergo q̄libet pars. q̇a pars cū est in toto non agit nisi in potentia: ꝯ solū totum est illud qđ agit. pars enim in toto est in potentia. sic em̄ se habet res ad eē sicut ad esse vnum. vnū autem dicitur qđ est indiuisum in se et diuisum a quolibet alio. ꝯ

pars cũ est in toto nõ ē diuisa a toto. ergo nõ est aliquid vnum ƀm actum. ergo non agit. quia nihil agit nisi ƀm ꝙ est in actu. Similiter non sequitur. isti homines trahunt nauē ergo quilibet trahit nauem propter similez causam. Et sic patet ꝙ ille regule sunt vere et sicut intelliguntur in motu locali si sumā-tur ƀm analogiam illoꝝ quattuor que dicta sunt t ita intelliguntur in alijs motibus in q̃bus etiam illa quattuor concurrunt. vñ sup̃ istas regulas fundat̃ tota ars ingeniorum. quia ƀm diuersas applicationes ponderuz motus fiunt velotius aut tardius. Rationes soluũtur ex dictis.

Et sic est finis huius septimi.

¶ Sequitur liber Octauus.

Utrum autē factus sit aliquãndo motus cum non esset prius ⁊ corrumpit̃ iterũ sic ꝙ moueri nihil sit ⁊c.

Circa octauũ librũ phisicorum. Queritur primo. Utrum prima causa que deus est precesserit mundũ eternitate sue durationis. Arguit̃ ꝙ nõ quia bonũ est suijpsius diffusiuum vt Dyonisius dicit. ergo maxime et infinite bonum est maxime et infinite suijpius diffusiuũ. ergo est maxime et infinite sui diffusiuus. ꝫ nõ maxime se diffũdit. nisi producēdo eternitatem in infinitũ et ab infinito tp̃e. ergo mundus debuit ab eterno produci. Secundo sic. si deus precesserit mundũ. tunc fuit ante mundũ. et cũ ante importat tempus vel aliquid temporis. ergo sequitur ꝙ ante mundũ fuit temp⁹. Tertio sic. deus in tempore mundũ ꝓduxit ƀm potentiā que infinita est. sed potentia infinita producit infinitum effectum ⁊ infinite durationis. g̃ deus mundũ produxit ab eterno. Quarto sic. si deus a determinato q̃dā tēporis principio mũdũ ꝓduxerit sic ꝙ ante non fuerit cum agat ꝑ voluntatē sequit̃ ꝙ eius voluntas in mundi ꝓductione fuisset dilatoria ꝙ nõ est dicēdũ. Ad oppositum arguit̃ ƀm pl'es phõs ⁊ ƀm fidē nostrā ƀm quā prio respondebit̃ et secundo ponentur motiua quorũdam q̃ voluerunt reprobare creationem reꝝ ex nichilo et mundi inceptionem.

Pro responsione sciendũ ē primo. ꝙ oēs philosophi per nomen dei intellexerunt vniuersalem prouisorem et gubernatorē oīm rerum a quo omnia regunt̃ ⁊ ordinantur in suos fines debitos. a quo vt dicitur primo de celo. deriuatum est omnibus esse et viuere hijs quidem clarius hijs autē obscurius. quem aũt principē appellat phũs in fine vndecimi methaphisices. cũ dicit ꝙ entia non volunt male disponi. ꝫ pluralitas principatuũ mala. vnus ergo princeps sed ꝑ nomen mundi intelligitur tota entiuz vniuersalitas excepto primo prouisore.

Sciendum est secundo ꝙ illud dicitur precedere alteꝝ quod suũ esse ƀm aliquam durationē habet ante alterũ. ꝑ quod tamen ante vel precedere non intelligitur i proposito aliquod tempus continuum quo deus precesserit mũdũ. sed solũ precessit ipsum eternitate que est indiuisibilis et tota simul. sed per ante intelligitur ordo eternitatis ad tempus et esse efficientis ad suuz effectum. vnde dicunt aliqui ꝙ ordo cause efficientis ad suum effectum exigit vt ipsa cā aliqua duratione precedat suum effectum. ita ꝙ impossibile est ƀm eos aliquid esse ab alio effectiue et sibi esse coeternum. dicētes hoc implicare contradictionem. iō dicũt ꝙ non potuisset deus mundũ ab eterno ꝓducere. q2 non põt facere aliquid quod cõtradictionem implicat. omne autem aliud facere potest. nec est propter hoc intelligendum in deo esse aliquam impotentiam. sed hoc in rebus ipsis repugnat īfinite agi eo ꝙ omnis res facta agit secundum aliquam finitam formam per quam finitur et determinatur ƀm esse et ƀm virtutem et ƀm durationē et ideo ad extra non produxit deus aliquez effectum sibi vniuocum. quia non ꝓducit̃ effectus vniuocus ab aliquo agēte. nisi ip̃e effectus actuz agentis recipiens possit recipere totam virtutem ipsius. ideo dicunt isti causam quam quidam assignat de dilatiõe dei in productione mundi esse friuolaz hoc esse ne mundus ipsi deo coequaretur in duratione. hoc tamen est impossibile ƀm eos. s. ꝙ mundus deo coequetur. ideo propter h

non debuit. Unde verum est ꝙ non fuit dilatio. quia dilatio solum est respectu futuri sed in eternitate qua deus mundum precessit non est preteritum nec futurū. et hec ē opinio multorum. scȝ quod implicat contradictionem mundū ab eterno esse productum quare necesse fuit deū p̄cedere mūdū ⁊ mūdū incepisse. Alia ē opinio. dicentiū ꝙ nō implicat contradictionē aliq̄d eē ꝓductum effectiue ab alio ⁊ esse sibi coeternū. exēpluȝ dant de pede ⁊ de vestigio pedum in cinere. ⁊ de corpore luminoso ⁊ lumine egrediente ab eo. ⁊ ita ꝯm eos non implicat contradictionē mundū esse ꝓductū ab eterno. quare deus potuisset ip̄m ꝓducere ab eterno. cum non implicet contradictionem. Quare aūt h̄ n̄ fecit dicūt. quia nō agit mō nature. sȝ voluntarie. ideo nō produxit mundū tam cito sicut potuisset. nec quēcūq̄ ⁊ q̄lēcūq̄ potuisset. ſ; q̄ntū ⁊ q̄lē et quādo voluit. ¶ Et si q̄ratur quare deus non voluit mundum semper esse ab eterno. Dicit Thomas ꝙ sicut deus res propter seip̄m fecit vt in eis similitudo sue bonitatis manifestaretur. ita nō voluit res semꝑ esse vt sua sufficiētia manifestaret̄ in hoc. scȝ q꞉ rebus existentibus in seip̄o habet omnē sufficientiā beatitudīs magnitudinis ⁊ virtutis ad rex ꝓductiōeȝ. ⁊ h̄ dicit Thomas ꝯm ꝙ humana ratio de diuinis capere potest. saluo tamē diuine sapientie secreto qđ a nobis apprehendi non pōt. ⁊ quicquid sit de isto problemate. an mundꝰ potuit ab eterno ꝓduci vel nō. tn̄ conformiter ad fidē nostrā in cuius obsequiū intellectū quisq̄ captiuare debet.

Tūc ponit̄ cōclusio prima. deꝰ p̄cessit mundū.

Probat̄ auctoritate fidei. et sic ꝓbant illi de prima oppiniōe. q꞉ nll'a res adequare pōt ip̄i deo. nec in esse nec in virtute. g̊ nec in duratiōe. ⁊ ꝑ consequēs oportuit deū precedere mūdū. Itē omne quod ab alio producitur effectiue producit̄ de nō esse ad esse. sed in omni eo ꝙ sic producitur in esse ꝯm aliquā durationē precessit eē aliās idē eē sil' ⁊ nō esset vt argutū est. g̊ oportuit deū p̄cedere mūdū.

Conclusio secunda. deus non precessit mundū duratione temporis.

patet. q꞉ deus est ante euum ⁊ tempus. quia duratio eius eternitate mensuratur que est tota simul. Item mundus non fuit ante tempus. quia simul sunt creata celum et motus eius et tempus. ¶ Ex quo sequitur ꝙ deus precessit mundum sue durationis eternitate. nā precessit mundum vt dictum est. et non tempore. neq̄ euo quia non mēsuratur illis mēsuris. ergo precessit mundum eternitate que est eius propria mensura. Deinde pro secunda parte illius positionis in qua ponende sūt cōclusiones siue ratiōes quorūdā fidei aduersantiū. Est aduertēdū ꝙ ex hac suppositiōe Aristo. infertur ꝙ in omni motu ⁊ mutatiōe necesse ē subiectū siue mobile et etiā mouēs eē prius saltē ꝯm naturā. qua suppositione aristotelis in hoc libro ad ꝓbandū mundum non incepisse cepit Auerrois occasionē loquendi contra id qđ ꝯm fidem de rex creatione tenemꝰ. Primo sic arguens. omne fieri est mutari quoddam. ſ; omnis mutatio p̄req̊rit subiectū. vt dicit illa suppositio aristotelis. g̊ cū nihil pōt fieri ex nihilo quare creatio est ipossibilis. Secūdo sic. cū dicimꝰ aliquid fieri ex cōtrario. vel ex opposito vt albū ex nigro aut n̄ albo hoc solū fit ꝑ accidens. ſ; oē per accidēs reducitur ad aliquod per se. ergo in oi fieri necesse ē p̄supponere aliquod subiectū intrās substātiā rei facte ex q̊ fiat ꝑ se quicq̄d fit et ꝑ consequēs est ipossibile aliquid ex nihilo fieri ⁊ ita mundū creari. Tertio sic. ad hoc adducit omniū naturaliū oppinionē dicentium ꝙ ex nihilo nihil fit. Quarto ad sue positionis confirmationem adduxit duas causas ex quibus repugnat illam positionē eē ortā. s. ꝙ ex nihilo aliq̄d fit. Prima cā est. q꞉ vulgus non reputat entia. nisi q̄ sunt visu apparētia. quia ergo vulgus videt aliquod factum visibile qđ prius visibile non erat. iō reputat id fieri ex nihilo. Secūda cā ē. q꞉ vulgus ex diminutione virtutis agētis credit ꝓuenire ꝙ indigeat materia subiecta agendū. cum tn̄ ex hoc nō proueniat. ſ; ex ratione motus qui de sua natura requirit subiectū. quia ergo prima causa nullā virtutis diminutionē patitur dicit vulgus ab ea ex nihilo aliquid fieri. Sic g̊ propt̄ has causas dicit Auerroris positiōeȝ hāc ꝙ ex nihilo aliquid fit a vulgaribus sumpsisse exordiū. Sed si q̄s recte cōsideret vt dicit Thomas ex simili cā videbit̄ Auerrorē fuisse deceptꝰ ex q̄ credidit nos deceptos fuisse dece

ptus cũ fuit ex cõstitutiõe sola particulari-
um. q: cũ virt⁹ actiua particularis agẽtis
subiectũ aliqđ p̃supponit ꝙ subiectũ ñ agit
sc; tale subiectũ subijcitur actioni. ß agens
vniuersalius agit siue opaꝛ sicut artifex q̃
materia vtiꝛ quã natura facit. q: natura p-
ducit ferrũ q̃ vtiꝛ faber i sua opatiõe. Opin
atus est Auerrois primum et vniuersale
agens quod est cã totius entis in actiõe sua
p̃supponere aliquid quasi ab eo nõ creatu;
⁊ in hoc deceptus fuit nec ẽ hoc ŝm mente;
aristotelis. 2. methaphisice dicentis id qđ ẽ
maxime verũ et maxime ens eẽ cãm essendi
omnibus alijs. Ex quo sequiꝛ etiã ꝙ illđ
esse potentiale quod habet materia deriua-
tum est a primo essendi principio. quare non
oport; sue actioni aliquid presupponere ab
eo non productum sicut in actione agentis
particularis. sed q: omnis motus presup-
ponens est subiectum. vt dicit phus in sup-
positione p̃missa, ideo bene sequitur ꝙ vni-
uersalis rex productio non ẽ mot⁹ neq; mu-
tatio. ß ẽ q̃dã emanatio rex a p̃ncipio eẽndi
prio ⁊ ita fieri ⁊ facere equoce dicũꝛ i vniuer
sali rex productiõe ⁊ in productiõe particu-
laris agentis. Ex quo pat; ꝙ nõ est con-
tra fidẽ ꝙ oĩs motus subiecto presupposito
indigeat. quia vniuersalis rex productio ñ
est motus neq; mutatio eo ꝙ in motu vl' in
mutatiõe necesse ẽ aliq̃d qđ nũc aliꝛ se habe
at ꝙ̃ prius. Et per hoc soluitur prima obie-
ctio Auerrois. Ad secundã diciꝛ ꝙ cum
dicimus aliq̃d fieri per accidens ex opposi-
to ⁊ ex subiecto ꝑ se hoc habet veritatẽ i fa
ctionibus particularibus in quib⁹ req̃ritur
subiectũ ab agẽte particulari nõ ꝓductũ. ß
hoc nõ oportet eẽ vex in vniuersali rex pro
ductione. imo ibi ẽ impossibile. vnde si po-
namus mundũ ab eterno fuisse ꝓductum si
cut ponũt aristoteles ⁊ multi phox impossi
bile ẽ huic productioni aliquid presupponi
a primo non productũ. alias primũ nõ esset
cã totius entis. Similiter ponẽdo mundu;
ŝm fidem fuisse ab eterno productum non
est necessarium. imo impossibile est huic p-
ductiõi supponit aliquod subiectũ ab eter-
no. nõ ꝓductũ tũc nõ esset vniuersalis toti
us entis ꝓductio. et hoc cõsonat cuidã dic
to aristotelis i primo hui⁹ vbi dicit ꝙ si fiat
hoc aial inquãtũ hoc aial tũc ex non aiali ñ
fiet inquantum aial, sed fiet ex non animali
vt puta equus ex hoc nõ animali quod est e-
quus. sed si fiat aial inquantũ animal opor
tet ꝙ fiat ex nõ aiali. ergo a simili si fiat ens
inquantum ens vniuersaliter oportet ꝙ fiat
vniuersaliter ex non ente. et sic nihil in tali
fieri presupponi põt. Et ꝑ hoc p; quid sit di
cendũ ad cõmune dictũ omnium naturaliũ
dicentiũ. ꝙ ex nihilo nihil fiat. naturales .n.
phi solas causas particulariũ factionũ con
siderauerunt. et adhuc primi solum consi-
derauerunt mutationẽ accidentiũ dicentes
fieri nihil aliud eẽ quã altari. Alij võ consi
derauerũt causas mutationũ substantiaru;
particulariũ. Plato võ et aristoteles consi-
derauerunt causam vniuersalẽ totius entis
⁊ ꝑ ista etiã p;. ꝙ nos nõ ponim⁹ aliq̃d ex ni
hilo fieri. quia sola visibilia credimus encia
esse vt nobis iponit Auerrois. ß nõ solum
consideramus particulares productiones
q̃ sũt ab agẽtibus particularibus. ß vniuer-
salẽ rex ꝓductionẽ q̃ ẽ ab vniuersali ⁊ a pri
mo simplr̃ essendi principio. Nec ponimus
ex nihilo aliquid fieri. q: credimus ꝙ indige
re materia ad agendũ, ꝓueniat ex impfectio
ne agentis deficientis. s. in virtute naturali.
vt nobis iponit Auerrois. ß quia ponim⁹
hoc venire ex imperfectione agentis natura
lis pticularis ꝙ diximus habere virtutẽ deter
minatã ⁊ particularẽ respectu agentis vni-
uersalis. iõ nõ põt esse cã totius entis. ß sue
actioni semp aliq̃d presupponit. ideo p; ꝙ
rationes auerrois nõ iprobãt creatõnẽ ⁊ ꝑ
consequens neq; inceptionẽ mundi. S; sũt
adhuc aliqui contra inceptionẽ mundi istã-
tes sic arguentes. quia si primum principiũ
nunc non aliter se haberet quã prius nõ vi
deꝛ quare nõ produxit mũdum prius. ⁊ ita
videtur ꝙ non produxit mundũ a determi
nato principio temporis sed ab eterno. Re-
spõdetur ꝙ si primũ agens ageret ꝑ naturã
tantũ et nõ ꝑ intellectũ ⁊ voluntatẽ ratio đ
necessitate cõcluderet. sed quia agit ꝑ volũ
tatẽ eternam. ideo potest producere effectũ
non eternum. sicut potest intellectu eterno i-
telligere rem non eternam. nam forma intel-
lectiua in agentibus per voluntatẽ est prin-
cipiũ actionis. sicut forma naturalis in agẽ
tib⁹ naturalib⁹. Sed replicãt ipi. q: nõ vide
mus ꝙ voluntas postponit aliq̃d facere qđ
vult facere. nisi quia expectatur aliq̃d in fu-
turo quod nondũ est in presenti, si g deꝰ p⁹

posuerit facere mundū sequitur ꝙ expectabat futurū tps quod nōdū erat in p̄senti et si ita sit oportuit ꝙ ante mundi ꝓductionē fuisset aliqua ꝓductio ꝑ quā id qꝺ nōdum erat presens expectabat vt efficeret̄ presens Dicitur ꝙ hec replica tantum procedit de agente qꝺ tantū agit tp̄e presupposito. quia tale habet considerare determinatā habitudinē eorū que sūt in tēpore ad hoc tēpus vl̄ illud vt melius fierent in illo tp̄e quā in alio ꝫ nō ꝓcedit de agente vniuersali quod tēpꝰ ⁊ oīs res simul ꝓduxit in esse postꝙ̄ nō fuerant. Nec ē intelligendū cum dicimꝰ mūdum nō semper fuisse ab eo productum ꝙ infinitū tēpus p̄cesserit ante mundi inceptionē per quod deus cessauerit agēdo ⁊ postea mūdū ꝓducere cepit. sed intelligēdū ē ꝙ deus mūdū et tempus simul in esse ꝓduxit. et sic in diuina volūtate nō restat considerandū cur voluerit res ꝓducere nō tūc ꝫ postea quasi tempore preexistente ante mūdi ꝓductionē. ꝫ solū restat cōsiderandū q̄re res ⁊ durationes eaꝝ in eē voluit ꝓducere postꝙ̄ ī illo n̄ fuerāt. Et si q̄rat̄ q̄re tūc voluit ꝓducere ⁊ nō ab eterno. Responsū ē i prio pūcto q̄stiōis dupliciꝫ ꝫm duplicē sectā. prima quā iseq̄t̄ Albertꝰ ⁊ secūda quā iseq̄t̄ Auerrois.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ ꝫm albertum deus quātū ē de se maxime se cōmunicat. ꝫ ꝙ ab et̄no extra se non cōmunicauerit. hoc prouenit ex ꝑte reꝝ ⁊ non ex ꝑte ipius. quia ipis rebus cōmuniter repugnat produci ab eterno. Secūdū Thomam dicenduʒ est ꝙ bonū se diffundēs ⁊ cōmūicās per naturam se diffundit et communicat ꝙ̄tū potest. ꝫ nō illud bonū qꝺ se cōicat ꝑ intellectū ⁊ volūtatē. qꝛ tale se diffundit ꝙ̄diu ⁊ inquātū intelligit et vult ea q̄ ordināt̄ ad finē sue cōicatiōis et diffusiōis. Ad secundā dicitur ꝙ ante nō importat tēpus in tali locutione. sed solū ordinē eternitatis ad tempus. Ad tertiaʒ dicitur similiter sicut ad primam. Ad q̄rtam negetur ꝙ propter hoc voluntas debuerit dici dilatoria. quia non precessit mundū duratione temporis. sed eternitatis que ē diuisibilis et tota simul. Sequitur textus. Incipiemus autēʒ ex diffinitis ⁊c̄

Queritur secūdo vtrum motus

non inceperit nec desinit esse. Arguitur ꝙ non inceperit rationibus phi ꝓ quarum prima supponit ꝙ si motus est necesse ē mobile preexistere ꝫm naturam vel ꝫm tempus quam suppositionem probat per diffinitionem motus. est enim motus actus mobilis sed actus presupponit id cuius est actus. ꝓbat etiam ex consensu omnium dicentiuʒ ꝙ nihil mouetur nisi possibile fuerit moueri. ergo in omni motu oportet mobile preexistere ⁊ etiam mouens a fortiori. Tunc arguit sic aristoteles si motus inceperit esse tūc detur primus motus ante quem non fuerit alius motus. necesse est autē mouens ⁊ mobile p̄existere. Vel ergo perpetuo precesserunt vel quandoqꝫ facta sunt. si quandoqꝫ facta sūt cum necesse sit vnumquodqꝫ fieri seu generari antequā moueri icceperit. sequitur ꝙ ante motum qui ponebatur primus fuerit mutationes. scilicet generatio mouentis et mobilis que nō possunt esse sine motu. ergo ante primū motum fuisset motus. Si dicat̄ ꝙ perpetuo precesserunt sine motu. hoc est irrationabile. ⁊ maxime cum mouētia ⁊ mobilia naturalia sint. ergo non potuerunt esse sine motu. Itē si perpetuo precesserint sine motu tunc quiescebant. sed quies est priuatio motus. cuius priuationis oporteret esse aliquā causam ex parte mouentis vel mobilis vel vtriusqꝫ. ⁊ hanc causam oportuit auferri antequā mobile inceperit moueri. qꝛ si semꝑ mānsisset cā illius priuationis semꝑ fuisset priuatio. oportebit g̊ antequā mouere ⁊ moueri inciperent p̄existere aliquē motū vel ex ꝑte mouentis vel ex parte mobilis vl̄ vtriusqꝫ ꝑ quē remoueretur causa quietis. g̊ ante primū motū fuit motꝰ. etiā in hijs que sūt ad aliquid de nouo oportuit hoc fieri ꝑ mutationē vnius vel amborum. ergo si ab eterno fuerunt mouentia et mobilia sine motu ⁊ postea inceperint motū necessario facta sūt in aliqua habitudine in qua prius nō erant. quod non potuisset fieri sine mutatione alicuius illorum. Sed ꝓ secūda rōne supponit Aristo. duo. Primū ē ꝙ priꝰ ⁊ posterius nō sūt sine tēꝑe qꝺ patet. qꝛ prius et posterius numerata in motu sunt ipsum tēpus. Secundū est ꝙ tempus nō ē sine motu. qꝛ tēpus est numerus et passio motus. Tunc arguitur sic. tempus non est sine motu. ꝫ tēpus semper fuit nec incepit esse. ergo motꝰ sēper fuit. Minorē probat ex testimo

nio omniū pħoꝝ: qui oēs dempto Plato-
ne tempus ingenitū esse dixerūt. ꝫ Plato so-
lus generauit temp⁹ sicut ⁊ celū. Itē de ra-
tione ipius nūc est ꝙ sit medietas duoꝝ tē-
poꝝ. s. finis p̄teriti ⁊ initiū futuri. ergo nō pt
dari primū nūc ⁊ ꝑ ꝯñs nec initiuz temꝑis.
Et si dicat̄ ꝙ bene datur primū punctū in li
nea: ergo etiam pōt dari primuz nūc in tem-
pore. Contra arguit Aristo. per primaz sup
positionē. quia si detur primū nunc cum pri
mū sit ante qđ nullū. tunc sequit̄ ꝙ erit tem
pus prius illo nūc. ꝫ prius ⁊ posterius non
sunt sine temꝑe. ergo illud nunc p̄cessit tem
pus: ⁊ per cōsequēs non erit primū nūc. Et
illis ratiōibus quibus probat Aristo. motū
non incepisse: eisdem ratiōibus cōcludit seu
cōcludi potest ꝙ nunq̄ deficiet. q̊a si fiat mo
tus ⁊ deficiat motus alicui⁹ mobilis necesse
est prius deficere motum q̄ corrumpi mobi
le vel mouens. Et ita sicut arguitur ex par-
te inceptiōis q̄ ante primū motum esset mo
tus: ita ex parte desinitōis potest cōcludi ꝙ
post vltimū motum esset motus vel ꝙ mo-
uens ⁊ mobilia naturalia perpetuo manerēt
silr̄ sine motu. qđ est irrationabile. Silr̄ si
cut per illam ratiōem argutuz est ꝙ ante pri
muz nūc esset aliud nunc si inciperet temp⁹:
ita argueret̄ ex parte desinitiōis ꝙ post vlti-
muz nūc esset aliud nūc. qđ est incōueniens.
ergo non incepit nec finem habebit. Ad
oppositum arguit̄ ꝑ pħm ⁊ vt tenet̄ ꝑ fidē.

Pro rñsione hui⁹ quesiti sciēdū
p̄mo ꝙ postq̄ Aristo. mōstrauit i septimo ꝙ
necesse est dare primuz mobile primū moto
rem: ⁊ motum primū. Consequēter in hoc li
bro inquirit quis sit primus motus. qualis
sit primus motor. ⁊ quale sit primū mobile.
Et quia in acquisitiōe istoꝝ necessario opor
tet p̄scire an motus sit perpetuus vel nō. Di
cit tamē Auerrois ꝙ non intellexit de motu
in cōi: ꝫ de motu primo. ita ꝙ querit Aristo.
an primus motus sit perpetu⁹ aut non. Sz
oppositum videt̄ ex verbis pħi. vbi non loq̄-
tur de primo motu: sed de motu in cōmuni.
cum dicit. Utrū factus sit aliquādo motus
cum non prius esset et corrūpitur iterum: sic
ꝙ nihil moueri possit. Secūdo moris est
apud pħm deuenire ex p̄missis ad ꝓpositum
suum. sed in ratōibus iam factis nihil poni
tur magis propriū primo motu q̄ alijs mo
tibus. ergo ⁊c. Tertio quia postq̄ cōclu-
sit Aristoteles in principio hui⁹ libri motum
esse perpetuum inquirit de modo per quez
perpetuatur. an scilicz per hoc ꝙ est vnus ⁊
idem motus perpetu⁹ vel quia sunt infini-
ti motus sibijnuicez succedētes. vt in sequē
ti questiōe videbitur. Et tamē hoc inquire-
ret pħus si iam cōclusisset primuz motū esse
perpetuū. ergo hic Aristoteles inq̄rit de mo-
tu in cōmuni. Et huius questiōis determia-
tio vtilis est: vt ducat non solum ad cogni-
tionem veritatis in scientia naturali. sed ad
scientiam de primo reruz principio que tra-
ctatur in metaphisica. Nam si ponat̄ ꝙ mo-
tus sit perpetuus necesse est ꝙ sit vnuz pri-
mum principium qđ sit perpetuū ⁊ penitus
imobile. ⁊ etiam si nō ponat̄ motus perpetu
us nihilomin⁹ oportet primū principiuz esse
perpetuū ⁊ imobile. quia si res īceperint esse
oportz ꝙ ab aliquo esse inceperint. Unde si
ue motus sit perpetu⁹ siue nō oportz primū
principium esse perpetuū ⁊ imobile.

Sciendum est secūdo ꝙ licz ari
stoteles incipiat determiare đ motu quodā
modo applicando ad res mobiles. cum inq̄
rit an semper sit motus vel non. tñ hic nō
habuit iuestigare an mot⁹ habeat esse q̄uis
aliqui negauerint motum. Causaz assignat.
quia omnes qui de natura aliquid dixerint
affirmauerūt motum esse. Philosophi enim
plures dixerūt mundū esse factum per gene
rationem ⁊ deficere per corruptiōem qđ nō
potest feiri sine motu. Ideo omnes natura-
liter loquētes posuerūt motum esse in reb⁹.
tamē de duratōe huius taz a ꝑte añ q̄ a par
te post diuersimode locuti sunt. Democrit⁹
enim posuit motū semper esse ponendo mū
dum fieri per aggregatiōem athomaliuz. et
corrumpi per disgregationē ⁊ ponit plures
mundos fieri et corrūpi. Sed Anaxagoras
⁊ Empedocles oppositū dixerunt. scz mun-
dum non semper esse. Differūt tamē. q: Ana
xagoras posuit per infinituz tempus omnia
p̄extitere in vnū cahos preter intellectū agē
tem. ⁊ postmodum intellectus agens in ali-
qua parte temporis incepit ipa segregare ⁊
mundū cōstituere ⁊ motum incipere. et po-
stea nunq̄ deficiet. q: intellect⁹ nunq̄ cessa-
bit segregare. ⁊ sic posuit tp̄s nō ꝯseq̄ motū
ꝫ seq̄ illud cahos qđ p̄cessit motū ⁊ mūduz.

sed Empedocles posuit mundū et motum pluries fieri et pluries corrūpi. ideo adueniente vniuersali amicitia ponit elemēta congregari et mundū corrūpi et postea vniuersali adueniēte inimicitia ponit elemēta segregari et mūdū generari. et quibusdā tēporibus intermedijs ponebat motū deficere et elemēta quiescere. et sic patent opiniōes de inceptione motus. Et quia opinio democriti ponit motū semper eē. ideo illā nō reprobat aristo. sed solū alias que nō ponūt motū semper esse.

Iuxta quod sit cōclusio prima. positio anaxagore ē nobilior et rōnabilior quam empedoclis. Probatur. quia cū natura sit principiū ordinationis in rebus nihil in natura debet a philosopho poni inordinatum. sed infiniti tēporis quod precessit motū ad infinitū tempus quo durauit motus postquam incepit esse nulla rō ē quare neque vllus ordo. quia omnis ordinatio est ratio quedam ergo etc. Itē assignari nō pōt rō. quare intellectus magis nunc quā prius vel posterius incepit segregare res ab illo chaos et mundū et motum constituere. cum tempus precedens inceptionē mundi et tempus sequens sint eiusdem rationis. ergo et cetera.

Conclusio secunda. positio empedoclis est irrationabilis. Probatur quia philosophus ponens aliquod principium debet illud manifestare a priori per rōnē. vel a posteriori per inductionē. sed Empedocles ponēs litē et amicitiā eē principia agregationis et disgregationis elementorum et per hoc generare et corrūpere mūdū per diuersa tēpora nullo modo manifestat. ergo etc. Quāuis enim manifestaret quod lis et amicitia sint principiū aggregationis et disgregationis per hoc quod videmus homines congregari per amicitiā et per litē disgregari. tamē non manifestauit quare amicitia plus ē principiū cōgregationis in vno tēpore quam in alio. et lis disgregationis. neque manifestauit quare per equale tempus sit cōgregatio et manent elemēta congregata et etiā disgregatio et manent disgregata. Nec valet quod dicebat ita fuit. ita ē et erit. ergo hoc ē necesse et eternū. ergo non erit querenda causa. Contra arguitur quia similiter se habēt res ad esse et ad veritatē. sed sunt alique perpetue veritates vt triāgulū habere tres angulos que tamē in se veritatis causā habēt. ergo si aliqua sint necessaria vel eterna nō propter hoc sequitur quin habeant causā et posset eorum causa inquiri. ideo licet dictū Empedoclis sit necessariū vel habeatur tanquam dignitas prima. debuit tamen manifestare illud a posteriori per inductionē. vel si nō est principiū debuit manifestare a priori. nā illo modo bene habet causā sue veritatis. Ex hac ratione manifestare potest aristote. quod licet posuerit motum et mundū et tempus fuisse ab eterno et habere principiū sue durationis. voluit tamē quod haberet principiū sui esse. quia secundum ipsum nihil prohibet aliquid esse eternū et habere causam sui esse. Unde patet qualiter impugnantur opiniones istorum que a philosopho figmēta dicūtur quia dicuntur sine ratione. Dimissa tamen ratione aristotelis.

Cōclusio tertia. Firma fide est tenēdum mundū incepisse per creationem. et simul cū mundo inceperunt motus et tēpus. Hec cōclusio probatiōe nō indiget quia auctoritati diuine credēdū ē quam multomagis. valet rōe cuiuscūque philosophi. Ideo ficticiū reputari nō debet auctoritati enim diuine credimus mirabiliter approbate. i. operibus que solus deus facere pōt. ¶ Est aduertendū tamen quod licet conclusio aristo. s. quod motus nō incepit nec desinit eē quantū ad vnā partē fidei nostre repugnet. s. quātū ad hoc quod ponit motū semper fuisse. nihil enim ponitur secundum fidem semper fuisse. nisi solus deus qui ē perpetuus immobilis. nisi diuinū intelligere vocetur motus quod diceretur equiuoce. nec de tali motu est hic ad propositum. tamē quātum ad illam partē que ponit motum nunquam deficere nō est fidei nostre contraria. quia vt dictum est hic non loquitur Aristo. de motu celi. sed de motu in cōmuni. Sed ponimus secundum fidem substantiam mundi incepisse et quod nunquam deficiet. et etiam ponimus motum infinitum et semper esse in hominibus qui erunt corruptibiles vitā miserā habentes vel beatam. Unde aliqui frustra ponentes aristotelē nō fuisse locutū contra fidem. Dixerunt quod nō voluit asserere quod motus sit perpetuus. sed tamen voluit rōnes adducere ad vtranque partē. quasi ad rem dubiam. sed istud in suo modo procedendi appet formaliter. nam perpetuitate motus et tēporis pro medio vtitur ad probandū primū principiū eē perpetuum in

169

ſto octauo ⁊ duodecimo methaphiſice. ſupponens illud mediũ eſſe ꝓbatũ tanꝙ verũ.

Sed ſiquis ſuas rationes conſideret recte videbit ꝙ fidei veritas illis ĩpugnare nõ põt. ſũt eñ efficaces ad ꝓbandũ ꝙ mot⁹ nõ incepit per viá nature vt ab aliquibus incepiſſe dicebat̃. ſ ꝙ nõ iceperit quaſi rebus de nouo productis a primo principio eſſendi illis rõnibus ꝓbari nõ põt. Ad illas rões reſpondet̃ cum queritur ſi motus nõ ſꝑ fuit ſed incepit vel mouentia et mobilia ſemꝑ fuerũt vel inceperũt. Dicitur ꝙ primũ mouẽs ſemper fuit ⁊ cetera mouentia ⁊ mobilia inceperũt eſſe ab vniuerſali cauſa. et alij mot⁹ inceperunt ꝑ creationẽ q̃ ſimplex emanatio dicitur. ⁊ nõ motus vel mutatio. niſi equiuoce diceretur. ideo nõ ſequitur ꝙ ante primũ motũ fuerit motus. ſed bene ſeq̃t̃ ſi ab aliq̊ agente particulari incepiſſet. q: agit neceſſario aliq̊ ſubiecto ꝑſuppoſito ꝙ ab eo trãſmutat̃ de nõ eſſe ad eſſe. vel de priuatõe ad formam. Et ſi dicat̃ primũ mouens ſꝑ fuit ĩ eadẽ diſpoſitione. ergo ſemꝑ debuit ꝓducere mundũ. et ſi nõ fuerit in eadẽ diſpoſitione ſequit̃ ſaltẽ ꝙ mutatio que eſt ex parte ipſius fuerit prior motu qui ponitur primus. Reſponſum eſt in precedenti queſtione. Ad ſecundá dicitur ꝙ ſolũ probat tempus non incepiſſe ab aliquo particulari agente q̇d ẽ agens in tꝑe. ſed non concludit ꝙ nõ incepit ab agente vniuerſali. quia tempus ⁊ alias res ſimul in eſſe ꝓduxit. ⁊ cũ arguit ꝙ nõ eſt dabile primũ nũc. negatur illud. fuit eñ dabile primũ nũc q̇d ſic fuit primũ principium tꝑis ꝙ non finis alicuius precedentis.

Et cũ arguebatur quia primũ eſt ante q̇d nullũ tempus eſt. ſed ante dicit tempus ⁊ cetera. dicitur ꝙ ibi ante non ſignat aliquod tempus in natura exiſtens quod ꝑceſſerit illud primũ nunc. ſed ſolũ ſignat tempus ſꝫm imaginatõnẽ ſicut dũ dicit̃ ꝙ extra celum ſũt entia immaterialia. extra dicit locum imaginatum eſſe. Sed circa illud dictum ariſtotelis in prima ratione eius ꝙ nihil quieſcẽs icipere põt de nouo moueri. niſi aliquo alio motu preueniente ab aliq̊ extiori agẽte mouẽte. Obijcit ipemet ariſtoteles de aiali q̇d a ſeipõ mouet̃. et ſic videt̃ incepiſſe moueri nullo alio motu precedente. Reſpondetur ꝙ in animali duplex reperitur motus. ſcilicet naturalis ⁊ animalis. et naturalis ẽ duplex quidam fit penitus ab extrinſeco continẽte ſicut ab aere continẽte ⁊ corpore celeſti. vt cũ ꝑ frigus exterius vel calidũ aĩal alterat̃. Alius ẽ motus naturalis q̊ fit ab intrinſeco ⁊ dicitur naturalis eo ꝙ nõ eſt ꝑ appetitum ſequentẽ apprehẽſionẽ. ſ ẽ ꝑ vires potentie vegetatiue. et adhuc in tali motu concurrit mouens exterius q̊ iuuat̃ vel impedit̃ calor naturalis intrinſecus ꝑ cõtinẽs exteri⁹. motus eñ aĩalis dicitur progreſſiuus in quo videtur aĩal per ſe moueri maxime. ſed tamen adhuc ille motus ꝑſupponit motũ factũ ab exteriori mouente. q: propter aliquá paſſionẽ in corpore factá et per cõſequens in potẽtijs ſenſitiuis que organice ſũt iclinatur appetitus animalis ad proſequendum vel fugiendum motu progreſſiuo illud quod apprehenſum eſt et eſt cã talis paſſionis. Hoc etiá declarat de ſomno in quo videtur maxime quies in aĩali. poſtꝙ tamẽ non incepit a ſe moueri animal niſi motu aliquo facto ab aliquo mouente per quez remouetur cauſa talis quietis. puta per calorem naturalem digerẽtẽ ⁊ cõſumãtẽ humores que ſũt cauſa ſompni vel ꝑ aliq̇d pellẽs dormiẽtẽ ꝑ cuius pulſũ incitat̃. Jõ bene dicebat ariſtote. ꝙ nihil quieſcẽs prius poſtea incepit moueri. niſi aliq̊ motu exteriori facto per quem tollit̃ cauſa quietis. nõ tñ ꝓpter hoc ſeq̃tur ꝯcluſio ariſtotelis. videlicet ꝙ añ primuz motuz fuerit mot⁹ vel mutatio. q: vt dictũ ẽ mouẽtia ⁊ mobilia dempto primo mouente non fuerunt ante inceptionem motus. dictũ ẽ etiam ꝙ inceperunt nõ ꝑ motũ ⁊ mutationẽ. ſ ꝑ creationẽ. Ultra obijcit ariſtote. contra concluſionẽ ſuá per determinationẽ factam in ſeptimo huius. cum omnis motus ſit ex q̊dam. et quoddam. nullus motus poteſt eſſe infinitus et ꝑ conſequens non poteſt dici ꝙ motus ſit ꝑpetuus. Hec obiectio aĩalis ſoluta eſt in ſexto. Sequit̃ textus.

Queritur tertio. vtrum omnia ſemꝑ quieſcant. vel ſemꝑ moueantur. vl' aliqua ſemꝑ quieſcant. ⁊ aliqua ſemper moueantur. ſic ꝙ nihil qñqꝫ moueat̃ ⁊ qñqꝫ quieſcat. vel oĩa quandoqꝫ moueantur ⁊ quandoqꝫ quieſcat. vel aliqua ſemꝑ ſint imobilia et aliqua ſemper moueantur. ⁊ aliqua qñqꝫ moueantur ⁊ quádoqꝫ quieſcant. Arguitur primo ſic. ꝙ hec diuiſio nõ ſit ſufficiens

quia nō est bimēbris. Secundo sic. q꞉ pͥmū membꝛū destruit motū. et secundum destruit quietem. ⁊ tertiū destruit generatiōez et coꝛruptiōem ⁊ oēm motū violentū. ⁊ q̄rtū destruit necessitatem aliquoꝛum motuuz et q̇ntū committit nugationē ponēdo q̄daz entia imobilia ⁊ oia quiescibilia. In oppositū arguitur per phm in textu.

Pꝛo respōsiōe sciendum est primo. ꝙ postꝙ phus pꝛobauit motum in cōmuni nō incepisse. neqꝫ defecisse. Consequēter inq̇rit moduz quo perpetuatur motus. an. s. ꝙ omnia entia semper moueantur. vel per hoc ꝙ aliqua semper moueantur. vel per hoc ꝙ infiniti motus sibiinuicem succedunt. vel per hoc ꝙ aliquis vnus motus semper fuit. ⁊ erit. et hoc mō perpetuatur motus vt ostēdetur infra. quo ostenso ostendetur quis et qualis sit motoꝛ pꝛimꝰ a quo est ille pꝛimꝰ motus. et etiā quale sit mobile cuiꝰ ē. et hec est tota intentio huius negocij.

Sciendum est secundo. ꝙ licet in pꝛedicta diffinitiōe sint quinqꝫ mēbꝛa tn̄ possunt reduci ad bimembꝛē diuisionem. q꞉ omnia entia sunt vniꝰ dispositionis vel pluriū. Si vniꝰ hoc est tripliciter vel omnia semper quiescunt ⁊ sic ē pꝛimum membꝛuz. vel omnia semper mouentur ⁊ sic est secunduz. vel oia quādoqꝫ mouentur ⁊ quādoqꝫ quiescūt. ⁊ sic est quartū mēbꝛū. Si sint pluriuz dispositionū hoc ē dupliciter. vel diuersificātur sm duplicē dispositōz ⁊ sic ē tertiū membꝛū vel sm tres ⁊ sic ē q̇ntū mēbꝛū qꝺ ponit aliq̄ semꝑ imobilia vt sūt itelligentie. et aliqua semꝑ moueri vt sunt coꝛpoꝛa celestia. ⁊ aliq̄ qn̄qꝫ moueri ⁊ quandoqꝫ quiescere. vt sunt generabilia et corruptibilia. Et notant in hoc mēbꝛo ponūtur quedā semꝑ imobilia ⁊ nō dicūtur quiescibilia. q꞉ illa solū quiescere dicuntur que nata sunt moueri. ⁊ istoꝝ quinqꝫ mēbꝛorū solū quintum habet veritatem. iō posito et ꝓbato soluerentur omnes dubitationes de pꝛimo motu et de pꝛimo motoꝛe ⁊ de pꝛimo mobili ad hanc scientiam ꝑtinētis. Sed in pn̄ti questione repꝛobabūtur tria pꝛima mēbꝛa et in sequentibus videbitur de alijs. quia repꝛobatio quarti ex aliquibus determinandis dependet.

Sit ergo conclusio pꝛima. dicere oia semꝑ quiescere ⁊ nihil moueri ē irrōnabile. Pꝛobatur. nā manifestuz est ad sensum aliq̄ moueri. mō querere rōnē contra iudicium sensus ē infirmitas seu debilitas intellectus vt dicitur in textu. iō dꝛ pꝛio Thopi. ꝙ contra indigētē sensu nō ē disputandum g̊ ⁊c̄. Itē quia sic dicere ē dubitare nō de vno particulari ente. sed de toto ente ⁊ ē inducere errorē contra oēs scientias. naz omnes scientie quodāmodo motu vtuntur patet in scientijs pꝛacticis que dirigunt aliquos motus. patet etiā de phisica que naturā motus speculatur. ⁊ etiam mathematica aliquotiens motu vtitur. vt cū dicit ex fluxu imaginato puncti causare lineam etiā dialectica ⁊ rethoꝛica vtuntur opinionibus. ⁊ opiniones inducant. sed opinio est quidam motus vel nō est sine motu. ergo negans motū errorē inducit contra omnē scientiā ⁊ dubitationem de toto ente. sed talē erroꝛem impꝛobare spectat ad methaphisicum ⁊ nō ad phisicuz. g̊

Tertio nullus specialis artifex hꝫ disputare cōtra negātes sua pꝛincipia. sed motum eē est pꝛincipiū in phisica. nam phisicus supponit naturā esse pꝛicipiū motus. Quarto ita dicentes vt fuit Mellissus ponūt motū saltē in aia. quia lꝫ dicant motū nō eē realiter. tn̄ dicunt ipm esse sm opinionem ⁊ fātasiam. sed opinio est motus rationis ex aliq̄bus exterioꝛibus pꝛouemens. et fantasia est motus a sensu sm actum factus. g̊ sic negātes motū ponūt motū esse.

Conclusio secūda. dicere omīa semper moueri ⁊ nihil quiescere est cōtra naturalē philosophū. Patet quia ad sensū manifestū est aliqua quiescere. Itē natura ē pꝛincipium motus et quietis. ergo quies naturalis est. ⁊ per consequens omnino negare quietem ē dicere cōtra pꝛincipia phisice. Verū ē tn̄ ꝙ natura pꝛius ē pꝛincipiuz motus ꝙ̄ quietis. iō hec positio est minꝰ irrationabilis ꝙ̄ pꝛecedēs. etiā q꞉ sunt aliqui parui motus latentes ⁊ sic dubitamus aliq̄ quiescere. que tamē mouētur. quia tamē Eraclitus nō determinauit qui motus nos latēt ⁊ qui non. sed dixit vniuersaliter oēm motū nos latere. ita ꝙ oīe ens continue ⁊ semꝑ mouetur ⁊ nihil q̇escit. iō in hoc irrationabiliter locutus est. Et hoc impꝛobat phs. Pꝛio de augmento ⁊ decremento in quibꝰ magis

aufert Eraclitus suam positōem. Dicit eniz
omne qđ augeť cōtinue augeri ſm quālibet
partem ꝑportionabilē tempi in quo augeť.
qđ ostendit Aristo. esse falsum per duo exē⸗
pla. Nā si multitudo guttarū cauet lapidez
nō oportet quālibet guttā aliquid remoue
re de lapide. ſʒ bene disponit ad cauationē ⁊
tota multitudo cauat. Similiter si arbor na
scens inter lapidez per aliqđ tēpus diuidat
lapidē non oportet ꝙ in qualibet parte tem
poris aliquid diuidat. ſʒ bene disponit ad di
uisionē ⁊ i toto diuidiť. Ergo similiter si ali⸗
quid in anno augeať ſm quātitatē digitalez
nō oportʒ ꝙ augeať in qualibet parte ꝑpor⸗
tionabili illi⁹ āni ſm partē illi⁹ quātitatis. ſʒ
bene in q̄libet parte disponiť vel augeť. Si
militer idem ostēdit de alteratōe. Nam si ali
quid altereť i aliquo toto tēpore ꝙuis illud
qđ alterať diuisibile sit in infinituz nō tamē
oportet ꝙ ſm quālibet partē ꝑportionalem
illius qđ alterať diuidať alteratio. ita ꝙ in
prima parte ꝑportionali altereť prima pars
corpis ⁊ in secunda alia pars. ⁊ sic in infini
tuz. Potest eñ alteratio esse ita velox ꝙ om
nes partes alterabiles simul alterant. vt in
cōgelatōe aque. Et si arguať ꝙ dictū est in
sexto ꝙ motus ꝯdiuidiť mobili tēpori ⁊ rei
ſm quā est motus. Rñdetur ꝙ in sexto agiť
de motu in cōmuni nō applicādo ad aliqua
ꝑticularia mobilia. ıđo ibi dicta sunt de mo
tu ꝙtum ad ea q̄ sibi non repugnāt ſm cōez
rationē motus. Hic aūt agiť de motu ipm ap
plicando ad aliqua specialia mouētia ⁊ mo
bilia quib⁹ repugnat semꝑ ⁊ cōtinue moue
ri. qđ satis patʒ ꝑ duas rōnes positas in se⸗
ptimo. Itē cum aliq̄d sanať tendit ad sani
tatem ⁊ nō ad aliud. ergo cū ad eam ꝑuenit
necesse est quiescere. nam vt đr in sexto muta
tio inter cōtraria nō potest esse infinita. Silr
dum lapis indurať non semꝑ fit durus. sed
terminať motus. ergo illud qđ alterať non
semꝑ ⁊ cōtinue alterať. Idem patʒ ex parte
motus violenti. q: nullus motus violentus
perpetuo durat. Itez omē corpus habet lo
cum naturalē vel ꝑpriū in quo diu est quie⸗
scit. ⁊ a quo nō remoueť nisi per violentiaz.
ſʒ manifestū est ad sensum aliqua corꝑa esse
in suis locis naturalibus. ergo manifestū est
ipa quiescere. ergo irrationabile ē dicere om
nia semꝑ moueri ⁊ nihil quiescere.

Conclusio tertia. irrationabile
est dicere omīa que moueť semꝑ moueri: et
que quiescūt semꝑ quiescere. Patʒ primo ex
p̄cedentibus. q: sensus iudicat oppositum.
Item sic dicens destruit augmentuz. quia si
ita esset oporteret augmentatōem esse quā⸗
titatem infinitam. ⁊ etiā destruit motū loca⸗
lem violentū. destruit etiam generatiōem et
corruptōem. nam generatio est motus de nō
esse ad esse. ſʒ corruptio per oppositu. ideo
qđ corrūpitur ꝑ p̄cedens tēpus fuit ens. et
qđ generať per aliqđ tempus fuit non ens.
ſʒ qđ per aliqđ tempus est ens vel non ens
quiescit vniuersalr loquēdo de quiete. ergo
si ē impossibile omē qđ quiescit moueri erit
impossibile aliq̄d generari vl corrūpi. Et cū
in omī motu sit generatio ⁊ corruptio vl sim
pliciter vel ſm quid. sequiť ꝙ sic dicens de⸗
struit motum. ⁊ vt habet pħus querere rati⸗
onem cōtra illud qđ patʒ ad sensuz est signū
hominis non potētis discernere inter meli⸗
us ⁊ peius. ⁊ credibile ⁊ incredibile. ⁊ prin⸗
cipiū ⁊ nō principiū. manifestū ⁊ non mani
festum. Ideo dicit. p. ꝙ p̄cedens cōclusio et
ista vna cū fide ꝑbari non possunt. qđ patet
ad sensum. Nec oportʒ oīa que moueť sem
per moueri nec omīa quiescētia semꝑ q̇esce⸗
re. ſʒ manifestū est aliqua qñq3 moueri: qñq3
quiescere. Et sic tria mēbra p̄dicte diuisiōis
dici nō pñt. Quartū mēbrū improbať poste
rius. ⁊ vt dicit pħus coincidit cum positiōe
Empedoclis. prius improbata de vniuersa
li amicicia ⁊ inimicicia.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā patuit solutio q̄liter illa diuisio ē
reducibilis ad bimēbrez. ⁊ etiaz auctoritas
illa intelligiť de diffinitōe data ꝑ opposita ⁊
⁊ nō ꝑ modos diuersos: vt est p̄sens. Ad
secundā ptʒ etiā solutio ex dictis. q: q̄ttuor
prima mēbra sunt irrationabilia. Et ad hoc
qđ dicebať ꝯtra q̄ntū đ: ꝙ imobile ⁊ quie⸗
scens nō cōuertunť. ſʒ imobile se habet vt su
perius. Sequiť text⁹.

Queritur quarto vtrum omne

qđ mouetur moueať a motore distincto ſm
esse ⁊ diffinitōez: vl ſm diffinitōem tm̄. Ar
guitur ꝙ nō. quia animata moueť a seipis
per se ⁊ naturaliter. ergo in ipis mouens nō
distinguiť a moto nec ſm rem nec ſm diffini
tionem. Ad oppositum arguitur per pħm
in secūdo caplo secūdi tractat⁹ hui⁹ octaui.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postꝙ̄ Aristo. improbauit tria prima mēbra diuisionis posite in questiōe p̄cedenti. Cōsequēter manifestat aliqua necessaria ad improbatiōem quarti mēbri ⁊ ad probationem quinti mēbri. in quo vt dicebatᷣ stat tota intentio residui huius operis. scʒ in demonstratiōe ꝙ in ordine entium est dare aliqͦd omnino imobile. ⁊ aliquid qͦd semper mouetᷣ. ⁊ aliquid qͦd quādoqʒ quiescit: quādoqʒ mouetur. Ad cuiꝰ demonstratiōem oportet p̄cognoscere ꝙ omne qͦd mouetur ab alio moueatur. Et licʒ in septimo quadaʒ ratione cōmuni sumpta ex parte motus in cōmuni ⁊ absolute cōsiderati illud ꝓbatuʒ fuerit quia tamē in hoc libro iam incepit agere de motu per comparatōem ad mouentia ⁊ mobilia. ideo merito ostendit Aristoteles illaʒ cōclusionem esse veram vniuersaliter in omnibus mobilibus ⁊ mouētibus. Pro cuiꝰ ostensiōe in lr̄a ponit tres diuisiones mouētium ⁊ mobiliū. Prima mouentiū ⁊ mobilium quedaʒ mouent ⁊ mouentᷣ per se. quedam vͦ per accidens. Unde per accidens mouere vl' moueri cōtingit dupliciter. vt patet in principio q̇nti. Secūda diuisio eorum que mouentᷣ quedam mouentᷣ a seipis vt animata. quedaʒ vͦ ab alijs vt inaīata.

Tertia diuisio est eoꝝ que mouētur quedam mouētur ꝯm naturā. quedam vͦ extra naturam ⁊ violente. Et hanc diuisionē manifestat Aristoteles in his que a se mouentur ⁊ in his que ab alijs mouentᷣ. cum omīs motus naturalis sit a principio intrinseco: ea que a seipis mouentᷣ manifestuʒ est naturaliter moueri. vt sunt animalia que mouentur ab anima q̄ est eorum natura ⁊ forma intrinseca. Ueruʒ est tamē ꝙ si referatᷣ corpus aīalis ad animā que est forma totius animalis sic motus ab ea sibi inflexus est natural'. quia vnūquodqʒ naturalitᷣ mouetur ab eo ad cuius actuʒ est in potentia naturali. Si vͦ referatur corpus animalis ad quattuor elementa cōponentia ipm: tunc moueri potest ꝯm naturam ⁊ violente. nam si in eo dominetur terra naturaliter deorsum mouetur ⁊ violente sursum.

Sciendu ʒ est secundo ꝙ p̄sens diuisio reperiri potest in partibus animaliū ꝯm diuersas dispositiōes ⁊ modos motuuʒ ipaꝝ partiū. Homo enīʒ natural'r flectit brachia anteriꝰ: tibias ⁊ posteriꝰ. Equus vͦ tibias anteriores flectit posterius ⁊ posteriores flectit anterius. ⁊ si cōtrariū accideret in istis partibus hoc fieret violēte. In his vͦ que ab alio mouentᷣ manifeste repitur p̄sens diuisio vt terra natural'r mouetur deorsuʒ ⁊ violente sursum. Et sic patʒ ꝙ naturale ⁊ violentum reperiūtur in aliquibus que per se mouentᷣ siue a se siue ab alio moueātᷣ. Ostēso gͦ ꝙ in omī motu taʒ naturali ꝙ̄ violento mouens distinguitᷣ a motu vl' ꝯm diffinitionem. vel ꝯm esse. vel ꝯm esse ⁊ diffinitōem simul. ostensuʒ est sufficiēter ꝙ omne qͦd mouetur ab alio mouetᷣ De his vͦ que ꝑ accidens mouentᷣ non fit mentio. quia talia non mouerentᷣ nisi quia quedaʒ mouentᷣ per se.

Est tamen aduertendū ꝙ mouens distinguitᷣ a moto ꝯm diffinitionē tm̄ quādo coniuncta sunt ꝯm esse mobile ⁊ mouens. tamē illius qͦd mouet ⁊ illius qͦd mouetur rationes formales sunt diuerse. sicut de anima ⁊ corpe. ꝗ distinguūtur ꝯm esse ⁊ diffinitionem qn̄ sepata sunt mouēs ⁊ mobile loco ⁊ subiectͦ. ⁊ rōnes eoꝝ sunt diuerse.

Tūc sit conclusio prima. ea que mouētur violente mouētur a motore distincto ꝯm esse ⁊ diffinitionem. Patʒ per diffinionem motus violenti. Uiolentum enīʒ dicitur cuius principium est extra non cōferente vim passo.

Conclusio secūda. ea que naturaliter ⁊ a seipis mouentᷣ mouentur a motore distincto ꝯm diffinitiōem tm̄. Patet. quia in talibus mouēs ē ipa anima. ⁊ motum est corpus. sed rationes eorum sunt alie ⁊ alie. ergo cōclusio vera. Utrum auteʒ anima vniatur corpori vt forma vel vt motor mobili. vt nauta in naui: videbitᷣ in libro de anima. sed pro p̄senti sufficit ꝙ in animatis mouens distinguitur a moto ratione. ⁊ sic manifesta sunt duo mēbra diuisionis. Sed de tertio. s. de motu naturali inanimatoꝝ grauiuʒ ⁊ leuiū vt dicit Aristo. est maius dubiū an a se vel ab alio moueantᷣ.

Pro quo sit cōclusio tertia. grauia ⁊ leuia simplicia in suis motibus simplicibus non mouentᷣ a seipis. Probatᷣ quattuor ratiōbus pbi. Prima ē. mouere se per-

tinet ad ratiōem vite. ⁊ est ꝓpriū animatoꝝ. quia motu ⁊ sensu animatū ab aīato distinguitᷣ. ſ; grauia ⁊ leuia simplicia nō sunt animata. ergo. Secūda ratio. oēe mouens seipm localiter potest sibiipi esse causa statꝯ et quietis. Unde sicut animata per appetitum suum moueri incipiunt ita ⁊ quiescunt. Sȝ grauia ⁊ leuia ⁊ simplicia non possunt sibiipis esse causa quietis nam ipa existentia extra locum naturalē non quiescunt nisi ab extrinseco detineātur. ergo a seipis non mouentur. Tertia ratio. irrationabile est dicere ea que a seipis mouentur. moueri tm̄ ad vnā differentiā positōis. q: ab ea non determinatᷣ eis motus ſ; ad motū seipa determināt. ideo hoc modo vł alio moueri pn̄t. ergo si grauia ⁊ leuia simplicia moueantᷣ a seipis mouentᷣ ſm plures differētias positionum. qꝺ falsū est. ergo. Quarta ratio nullū vere cōtinuū ſm quātitatē ⁊ formā qꝺ. s. est penitus eiusdē ratiōis in oibus suis partibus moueri potest a seipo. ſ; grauia ⁊ leuia sunt hmōi. ergo. Maiorē probat phūs. q͛a mouens se habet ad mobile vt agens ad patiens. Agens ṽo est quodāmodo diuersum seu cōtrariū ipi passo. ergo ea que sunt penitus eiusdē dispositōis in seinuicē agere non possunt. ideo aīalia que a seipis mouentᷣ magis dicuntᷣ cōtacta ꝙ̄ cōtinua ꝓpter diuersitatē dispositionū partiū animalis. vt si grauia ⁊ leuia in suis motibꝯ naturalibus non mouerentᷣ a seipis. A quo ṽo moueantᷣ videbitur in sequēti questiōe. Ex ista cōclusione sequitᷣ ꝙ mixta inaīata nō mouentᷣ a seipsis. patȝ. quia non habent motū nisi virtute elementi p̄dominantis.

Ad rationes ante oppositum: dictum est de ly perᷣ se qꝺ vel accipitᷣ vt opponitᷣ ad ꝑ accidēs tantū. ⁊ sic animata mouentur a seipis ⁊ per se. vel accipitᷣ vt opponitur ad per accidens ⁊ per alterū. vt idem est per se ꝙ essentialiter et primo. et sic non mouentur animata a se et per se sed ſm alterum. Sequitᷣ textus.

Queritur quinto vtrū grauia ⁊ leuia simplicia per se moueantᷣ a generante ⁊ per accidēs a remouēte ꝓhibens. Arguitur ꝙ nō grauia possunt moueri a generāte corrupto. ergo ab ipo nō mouentᷣ. Secūdo sic. motus naturalis est a principio intrinseco. ſ; generans est extrinsecū genito. ergo ⁊c̄. Cōtingit graue sua grauitate moueri ꝓhibēs. puta frāgere trabē. cum ḡ grauitas sit ꝑ se principiū generis: sequitᷣ ꝙ in illo casu graue ꝑ se mouetᷣ a remouente ꝓhibens. Ad oppositū est phūs in lr̃a.

Pro rn̄sione sciendū est primo ꝙ postꝙ̄ phūs probauit grauia et leuia nō moueri a se: cōsequēter ostendit a quo moueantur. Pro quo sciendū est ꝙ sicut mobilium quedā mouentᷣ ſm naturā ⁊ quedā extra naturā. ita est de mouētibus. Unde illa mouent ſm naturā que suas formas imprimūt mobili naturaliter susceptiuo. ad quas naturaliter sequūtur tales motus naturales. sicut actu calidū mouet potentia calidū. ſ; extra naturā mouent illa mouētia que non imprimūt mobili formas naturales ad quas sequūtur naturalitᷣ tales motus. sicut corda arcus mouet sagittā. Unde patet ꝙ illud dicitur violente moueri cuiꝯ motꝯ est extra naturalem potentiā eius. sicut graue qꝺ mouetur sursū. Sed ſm naturam dicuntᷣ moueri quecūꝗ mouentᷣ in ꝓprios actus ad quos sunt in potentia ſm naturā ꝓpriā. Ex quo iterū patet ꝙ ad hoc ꝙ aliquis motus sit naturalis oportet ꝙ in ipo mobili sit potentia naturalis ad talē motū. Nec sequitᷣ ꝙ in se habeat principiū actiuū illius motus: ſ; sufficit passiuū inclinatiuū naturaliter ad talē motum. Tertio patet ꝙ cum oēe qꝺ mouetur sit in potentia ⁊ in actu. sequitur ꝙ nihil a se per se p̄mo mouetur. quare sequitᷣ ꝙ grauia ⁊ leuia ⁊ generaliter omne qꝺ mouetur ab alio mouetur.

Sciendum est secundo ꝙ aliq̇d dr̄ esse in potētia dupłr. Siue in potētia eēntiali sicut ad actū primū q̇ est forma. ⁊ in potentia accidētali siue ad actum secundū qui est oꝑatio cōsequēs formā. Aliter est enim in potentia ille qui addiscit ⁊ nondū habet scientiam. ⁊ aliter ille qui habet habitū sciētie: ſ; non cōsiderat. Similiter in phisicis aliter est in potentia ad calidum qꝺ est actu frigidum. ⁊ aliter id qꝺ habet actu formā calidi ⁊ non calescit. Similiter in ꝓposito aliter est in potentia leue illud qꝺ est actu graue. ⁊ aliter illud qꝺ habet iam formā leuis. ſ; non mouetur sursū. Unde de prima potentia nihil reducitᷣ ad actum nisi per p̄sentiam agen

tis extrinseci qđ est actu tale quale est alterū in potentia. Sed de potētia secūda aliquid reducit per seipm in actū nisi sit aliquid impediens. vt nondū habēs scientiā nō acquirit eam nisi per aliqđ generans ipam. ꝫ dum habet habituz scientie dū vult statim cōsiderat nisi aliquid impediat. Similiter in ꝓposito qđ nondū habet formā leuis per seipm non acquirit formā. quia de prima potentia nihil potest se reducere in actū sed oportz ꝙ efficiat in actu per generans aliqđ quod est actu tale. Et quia dans formā dat per se cōsequētia ad formā. vt sunt motus ⁊ loc⁹ statim dum aliquis habet formaz leuis mouet sursum nisi aliqđ impediat. Unde patz causa quare grauia ⁊ leuia mouent ad ꝓpria ⁊ determinata loca. hui⁹ enim causa est natura eoꝝ. q2 natura grauis est esse deorsum ⁊ natura leuis est esse sursum.

Tunc sit cōclusio prima. grauia ⁊ leuia simplicia in potētia essentiali mouētur ad formā grauis ⁊ leuis a se ⁊ ꝑ se in genere cause materialis ꝫ non in genere cause formalis vel efficiētis. Primū patz. q2 in se habent materiā que est in potentia naturali ad formaz grauis ⁊ leuis. Secundū probatur. q2 nihil de pura potentia potest se reducere ad actū. ergo talia non mouent a seipis ad formā effectiue aut formaliter.

Conclusio secunda. grauia ⁊ leuia simplicia in potentia accidētali mouent a se ⁊ ꝑ se in genere cause formalis ⁊ materialis. Patz. q2 in se habēt formas ad quas sequūtur naturalit tales mot⁹. habēt etiaz naturaliter inclinatōem ad talē motū.

Cōclusio tertia. grauia et leuia simplicia in potētia accidētali per se mouentur effectiue a generāte. ⁊ per accidens a remouente ꝓhibens. Prima pars patz. qa dans formā dat cōsequētia ad formā. ꝫ generans grauia dat eis formas. ergo dat eis etiam motus cōsequētes ad tales formas. ergo effectiue ꝑ se mouent a generāte et nō a se. quia a seipis non habēt formas grauis ⁊ leuis cum nihil det sibiipi formā. Ex quo patz ꝙ non mouent a se in genere cause finalis. quia finis non mouet nisi ꝫm ꝙ est in efficiente. Secūda pars patz. quia remouēs ꝓhibens ipm remouēdo non imprimit graui aut leui formā aliquā ad quā ꝑ se sequat talis motus. ergo nō mouet per se ꝫ per accidens tm̄. Unde dicit textus ꝙ est sim lie sicut de motu spere repcusse a pariete. paries eniz nō imprimit aliquē impetuz ipi spere. ꝫ impetū impssuz a primo ꝓhibente impedit. ideo facit sperā moueri in motū oppositū. et sic mouet spera a pariete per accidēs. Sz cōtra pdicta argueret. quia sicut materia est principiū agendi. ergo cū graue existens in actu primo habeat materiā ⁊ formā grauis sequit ꝙ mouet a se passiue ratōe materie. ⁊ actiue ratōe forme. Rñdetur ꝙ sicut actio ⁊ passio bene sunt idez subiecto. ꝫ differūt formaliter. ita idem materialit ꝫm diuersas habitudines potest habere principiū passiuuz ⁊ actiuū alicui⁹ motus. Forma enim grauis ⁊ leuis relata ad generans cui⁹ est effectus ⁊ instrumentū per virtutē generātis in ea impressaz ⁊ cōseruatam per virtutez superiorū ⁊ vniuersalis generātis bene est principium actiuū motus sub motiōe vniuersalis generantis ⁊ nō aliter. Hoc modo grauitas ⁊ leuitas bene dicūtur q̄litates actiue ⁊ passiue ideo generāte pticulari corrupto adhuc mouent grauia ⁊ leuia. ꝫ forma grauis ⁊ leuis accepta ꝫm gradū ꝓprie ꝑfectōis relatū vt actu sibi inherēs est principiū passiuū mot⁹. ⁊ motus eius se habēt solū per modū inclinantis materiā ad talem motū. Et hoc modo intelligit dictū pħi ꝙ grauia ⁊ leuia hn̄t principiū motus nō mouēdi nec agendi. sed patiendi tm̄. Et sic grauitas et leuitas non sunt qualitates motiue. ꝫ in ordine ad motū grauis ⁊ leuis reducunt ad genus cause materialis tanꝙ dispositōes ⁊ inclinatōes materie ad talem motū. Et istā imperfectiōem scz ꝙ virtute ꝓpria non sunt ꝓpria principia motus habēt ꝓpter materialitatē illarū formaruz. Sunt eñi tā vicine materie prime ꝙ penitus sunt imerse materie non habentes eleuatōez sufficiētē sup materiā vt in ea possint esse principia alicui⁹ mot⁹. formale eniz actiuū principiū alicui⁹ mot⁹ ē in aliqua materia eleuatū. ⁊ habet dominiū supra materiam. quia agens est nobilius et pstātius suo passo. Unde oīs anima eleuata est sup. a materiā suā. idō pt esse pncipiū alicui⁹ mot⁹ in materia siue forma. Ex quibus ptz ꝙ superflue dixerūt nomiales aliquid moueri a se dupliciter. Uno modo q2 est diuisibile in ptez per se mouentē ⁊ partē per se motā. ⁊ sic gra-

uia ⁊ leuia nō a seipis mouent̄. Alio modo dicitur aliq̄d a se moueri. quia potest incipere suū motū ⁊ sic grauia ⁊ leuia mouet̄ a se.

Unde pt3 ꝙ grauia ⁊ leuia ꝑ se mouētur a generante. ⁊ ꝙ eoꝝ motus ē naturalis. ⁊ ꝑ accidens mouet̄ a remouente ꝓhibens. ⁊ si sua grauitate frangit detinens vt arguebatur an̄ oppositū adhuc mouet se ꝑ accidens q2 sibi accidit inquātum mouet̄ ꝙ grauitate sua frangit detinens. nā q̄d ꝑ se frangit trabē nō req̄rit sibi aliquā formā ad quā seq̄t̄ talis motus. Ex dictis in p̄cedenti ꝯclusione ⁊ in ista pt3 cōclusio hic principalit̄ intēta. s. ꝙ oē q̄d mouet̄ siue naturaliter siue non mouet̄ a motore distincto vel s̄m diffinitōe3 tm̄ vel s̄m esse et diffinitiōem simul. Rationes ante oppositum solute suut.

Non oē mouens mo.

Sequitur textus.

Queritur sexto. vtrū omne mouens moueatur. Arguitur ꝙ sic. quia omnis actio in motu firmat̄. ergo et oē agēs ⁊ per consequens omne mouens mouetur.

Secundo sic. actio ⁊ passio sūt idē subiecto. s3 oē patiens mouet̄. ergo et oē agēs et ꝑ consequens omne mouens. Ad oppositū arguitur in littera.

Pro responsione sciēdū est primo. ꝙ postq̄ ꝯsum ē oē q̄d mouet̄ ab alio mouet̄ siue ab extriseco siue ab itrinseco. Cōsequenter ōndit aristoteles ꝙ ē deueniendū in ordine mouentiū ad aliquod primu3 q̄d est immobile. vel si moueatur non tamen ab alio. sed a seip̄o mouetur. et dicitur illud nō moueri ab alio quod mouetur a motore intrinseco. Pro cuius declaratione ponit aristoteles hanc diuisionē mouentiū. q2 contingit aliquid esse mouens duplicit̄. Uno mō nō ꝓpter seip̄m. i. virtute ꝓpria. sed inquantum mouetur ab aliquo alio mouente. Alio mō aliquid mouet ꝓpter seip̄m. i. ꝓpria virtute. ita ꝙ non habet virtute3 mouendi ꝑ se ꝙ ab alio mouet̄. exemplū de primo vt baculus mouet lapidem ꝑ hoc ꝙ a manu mouetur que etia3 mouetur ab homine. homo aūt mouet nō ꝙ ab alio moueat̄. ideo dicit̄ mouens ꝓpter seip̄m. et tali debet dici mouens primū q̄d quandoq3 mouet per plura media vt hō pōt mouere lapidē ꝑ manū et baculū. quandoq3 aūt per vnicū mediū vt homo sola manu pōt mouere lapide3. ⁊ hec mouentia media q̄ virtutē mouendi nō habent. nisi per hoc ꝙ ab alio mouentur sunt mouentia secunda. ideo vocantur instrumēta. et ideo primum mouēs magis mouet q̄ ista secunda hoc patet duplici ratōe text⁹. Prima quia primum mouens mouet secundū et non econtra. ergo ⁊c. Secūda quia secundum non potest mouere sine primo a q̄ habet virtutem mouendi. sed primum pōt mouere sine secundo.

Tūc sit cōclusio prima. in ordine mouentiū necesse est vnū esse quod n̄ moueatur ab alio. et sic optet vel ꝙ sit imobile vel ꝙ a seip̄o moueat̄. Patet. nam si oē mouens ab alio moueretur. sic ꝙ nullū mouēs moueret nisi ꝑ hoc ꝙ ab alio moueret̄: seq̄retur ꝙ in mouētibus eēt ꝓcessus in infinitum ⁊ sic nō esset dare primū mouens. et sic primū mouēs nō moueret. nec etiā secūdū ergo nihil mouebit. ergo vniuersaliter tolleretur motus q̄d ē impossibile. ergo ē impossibile omne mouens moueri ⁊ ab alio moueri. g̊ optet ꝙ sit aliquod mouēs immobile vel si moueat̄ a seip̄o necesse ē ꝙ in ordine mouētiū q̄ mouent̄ illud sit primū. q̄d p3. q2 causa ꝑ se prior est ea q̄ est per aliud. ergo illud q̄d mouet ꝑ hoc quod mouet̄ a se prius est illo quod mouet ꝑ hoc q̄d mouet̄ ab alio et illud quod mouet ꝑ hoc ꝙ a se mouet̄ a se habet virtutē mouendi. illud vō quod mouet per hoc ꝙ mouetur ab alio habet virtutem mouendi ab alio.

Conclusio secunda. si in ordine entium mouentiū dabile sit vnum quod nō mouet̄ ab alio. sed a seip̄o hoc est primū mouens in genere phisico. tamē necesse est pret illud dare vnum mouens q̄d nō moueatur. nec a se nec ab alio. et sic nō omne mouens mouet̄. Patet conclusio. q2 si omne mouēs mouet̄ sic ꝙ nullū mouens moueret nisi motū vel cōueniret oī mouēti moueri ⁊ nō mouere. nisi motū ꝑ accidēs aut ꝑ se. Si ꝑ accidens cū id q̄d cōuenit alicui ꝑ accidens sibi cōtingenter ⁊ nō ex necessitate ꝯueniat. seq̄tur ꝙ poterit nō cōuenire. S3 possibili posito in esse n̄ seq̄tur impossibile. ponat̄ g̊ aliq̄d mouēs q̄d nō moueat̄. seq̄t̄ ꝙ adhuc mouebit. g̊ n̄ oē mouēs mouet ꝑ h̄ ꝙ mouet̄. vel si dicat̄ oppositū seq̄t̄ h̄ ip̄ossibile. s. ꝙ nō mouebit. ergo nō erit mot⁹. ergo incōueniēs est

dicere om̄e mouens moueri ⁊ nō mouere ni
si per hoc ꝙ ab alio moueat̃. cum ꝑ accidēs
hoc sibi cōueniat. Secūdo quādocūq̄ ali
qua duo sibi accidūt si vnū repiat̃ sine alio
ita ⁊ alterū sine illo. dum tñ vtrūq̄ vtriq̄ ac
cidat. qđ dicit̃ ꝑpter materiā ⁊ formā subam
⁊ accidēs. Si ergo mouere ⁊ moueri sibi jn
uicem accidant poterit dari mouens jnmo
bile. Tertio patꝫ testimonio Anaxagore.
ponentis intellectū agentem impassibilē vt
om̄ia moueret ⁊ imixtū vt imperaret. Si
vero dicat̃ secundū membrū p̄dicte diuisiōis
scꝫ ꝙ om̄e mouens per se moueat̃ ex necessi-
tate sequūtur multa incōuenientia. Primo
vel mouet ⁊ mouetur eadeꝫ specie motus. vel
ſm vnam mouebit ⁊ ſm aliam moueret̃. Si
dicatur primū tūc descendēdo vsq̄ ad speci
es specialissimas motus. sequeret̃ ꝙ docēs
geometricā addisceret geometriā. et sanās
sanaretur. et ꝑiiciens ꝑiiceret̃. que oīa sunt
incōuenientia. Nam de ratōe docētis est ha
bere scientiaꝫ quā docet. ⁊ de ratione addi-
scentis est non habere illam. Iteꝫ nihil mo
uet nisi ſm ꝙ est in actu. ⁊ nihil mouetur ni-
si ſm ꝙ est in potentia. ſ; impossibile est ideꝫ
esse in actu ⁊ i potētia. ergo impossibile est
idem mouere ⁊ moueri per se ſm eandē spe-
ciem motus. Si vero dicat̃ secundū membrū
scꝫ ꝙ ſm vnā speciē moueat ⁊ ſm aliaꝫ mo-
ueatur. cum non sint infinite species mot⁹ si-
cut nec infinite species rerū ſm quas est mo-
tus. sequit̃ ꝙ tandeꝫ deueniret̃ ad aliqđ mo-
uens qđ non moueret̃ ſm aliquā speciē mo-
tus. ⁊ sic haberet̃ mouens imobile. ⁊ nō om
ne mouens ꝑ se de necessitate moueret̃. Nec
valet dicere ꝙ cum deficerēt om̄es spēs mo-
tus fieret reditus ad primā. vt si primuꝫ mo-
tum moueat̃ localiter distributis om̄ib⁹ spe-
ciebus motus per diuersos motores motor
qui erit residuus mouebit̃ iteruꝫ motu loca
li. Cōtra hoc replicat Aristo. quia sic idem
est dicere ac si diceret̃ idem mouere ⁊ moue-
ri ſm eandē speciē motus. quia vt prius di-
ctum est primū mouens magis mouet q̄ se-
cundū. ⁊ ita vltimū magis mouet in virtute
primi q̄ ꝑximū. ⁊ tñ sic capiendo primū mo
uens moueret̃ ſm eandē speciē motus qua
aliqđ eoꝝ mouet̃. ergo moueret ⁊ moueretur
ſm eandē specieꝫ motus. qđ est idem dicere
ac si diceret̃ docens addiscere. ⁊ sanans sa-
nare. ⁊ edificans edificare. qđ est impossibi-
le. ergo non om̄e mouens per se mouet̃. nec
semꝑ mouet ꝑ hoc ꝙ ab alio mouetur. ergo
impossibile est om̄e mouēs mouere ꝑ hoc ꝙ
mouet̃ eo ꝙ ꝑ accidens sibi cōuenit. ⁊ sic ali
quid pōt mouere absq̄ hoc ꝙ moueat̃. ergo
potest dari mouens imobile.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̃ ꝙ omnis actio firmat̃ sicut
causa in effectu in motu mobilis. ſ; non fir-
matur in motu mouētis. Ad secundā cō-
ceditur ꝙ actio ⁊ passio sunt idem subiecto.
ſ; illud subiectū est motus qđ est in mobili ⁊
non in mouēte. Sequit̃ text⁹.

Queritur septimo vtrum omne

mouens seipm̄ diuisibile sit in partē ꝑ se mo
uentem ⁊ in partē per se motā. Arguit̃ ꝙ
non. celū mouet seipm̄ ⁊ tamen non est sic di
uisibile. ergo. Secundo sic. homo est mo
uens seipm̄ ⁊ tamē non sic diuidit̃. cum ani-
ma sit tota in toto et tota in qualibet parte.
Tertio sic. elementa diuidutur in partem
mouentē ⁊ in partem motā. s. in materiaꝫ et
formā. ⁊ tñ nō mouent seipā. ergo ⁊c̄. Ad
oppositū arguit̃ ꝑ ꝑh̄m in textu.

Pro responsione sciendū ē pri

mo ꝙ postq̄ ꝑh̄us in ordine mouētiū ⁊ mo
biliū ostendit ꝙ nō est ꝑcedere in infinituꝫ.
ſ; deueniendū est ad aliqđ principiū mouēs
qđ vel est imobile vel solum mouet̃ a seipō.
Cōsequēter ostendit ꝙ liceꝫ omne mouēs pri
mū moueat̃ a seipō. tamē primū mouēs sim
pliciter est imobile ad minus ꝑ se. q; in eo ꝙ
dicit̃ mouere seipm̄. licet totū dicat̃ mouere
seipm̄. tamē in eo est dare partē mouentē im
mobileꝫ per se. ⁊ partē per se motā que non
mouet. ⁊ sic totum non est primū mouens. ſ;
illa pars que mouet.

Tūc sit ꝯclusio prima. omne mo

uens seipm̄ est diuisibile in partē ꝑ se mouē-
tem ⁊ in partē per se motaꝫ. Patꝫ. quia si ali
quis moueat seipm̄ vel totuꝫ primo ⁊ per se
mouet totū vel vtraq̄ ps mouet aliā recipro
ce. vel q̄libet ps mouēs seipam. vel vna ps
mouet ⁊ non mouet̃ ⁊ alia mouet̃ ⁊ nō mo-
uet. Nullū prioꝝ triū potest dici. ergo relin
quitur quartū membrū. Nec oportꝫ huic di
uisioni addere hec duo mēbra. s. ꝙ totū mo-
ueat partem vel pars totū. quia improbatis
primo ⁊ tertio mēbris satis improbant̃ hec

duo. Pars eniꝫ non potest mouere totū nec totā partē q̇n vna ꝑs moueat seip̄aꝫ. Im⸗probaꝛ ergo primū membꝛū primo sic cum idem sit actus in numero mouentis ⁊ mobilis. si totū p̄imo ⁊ ꝑ se moueat totū illud ſm eundē motū in numero moueret et moueretur puta idem ſm candē sanitateꝫ sanaret ⁊ sanaretur: ⁊ idem ſm eandē scientiā doceret ⁊ doceretur. q̄ꝺ est incōueniēs. q̇a mouens ⁊ motum quādam oppositiōem impoꝛtāt siue habent. ideo si aliq̇d mouet ⁊ moueaꝛ necessario opoꝛtꝫ ꝙ illi⁹ sit alius mot⁹ numero quo mouet ⁊ alius quo moueꝛ. sicut est alius motus numero quo baculus mouet lapidem ⁊ quo moueꝛ a manu. Secūdo sic. omne mobile moueꝛ ſm ꝙ est in potentia. cū ergo nihil reducat se de potētia in actū opoꝛtet mouens esse in actu quodāmodo ſm id ad q̄ꝺ mouet mobile ⁊ ad q̄ꝺ mobile est in potentia. ſ; nihil idem inq̄ꝛtum ideꝫ est in actu ⁊ in potētia. ergo nullū totuꝫ pōt per se mouere seip̄m. Dicit aūt mouens esse in actu quodāmodo. q: aliter est in actu mouens vniuocū in quo est foꝛma ſm eādē ratōem que recipiꝛ in mobili. ⁊ aliter mouens equiuocū in quo nō est foꝛma ſm candē ratōem vt recipiꝛ in mobili: ſ; ſm quādam virtutē sup̄ioꝛē. Nec potest dici secundū membꝛū. Patꝫ primo. q: si vtraq; pars aīalis moueat recipꝛoce vna pars nō est magis mouēs ꝙ̄ alia. ⁊ tamē primū mouens magis mouet ꝙ̄ secundū. ⁊ ibi nō erit dare primū mouens. ergo nec secundum. ⁊ per ꝯn̄s mouens seip̄m non esset ꝓpinqui⁹ primo principio motus ꝙ̄ illud q̄ꝺ moueꝛ ab alio. ⁊ tamē prius dicebaꝛ ꝙ mouens seip̄m est primū in oꝛdine mobiliū. Secundo si mouētis seip̄m pars que mouet ab alia moueaꝛ moueri non potest sibi ꝯuenire nisi per accidēs. quia si per se sibi cōueniret tunc nō moueret nisi ꝑ hoc ꝙ moueretur. ſ; q̄ꝺ mouet per hoc q̄ꝺ moueꝛ virtutē mouēdi habet ab alio tm̄. ⁊ ita sequiꝛ ꝙ ideꝫ ꝑ se moueret ⁊ moueretur eodē motu. q̄ꝺ imꝓbatū est. Si ergo pars mouēs moueaꝛ ab alia parte hoc sibi non cōuenit nisi ꝑ accidēs. ergo potest nō inesse. ⁊ sic mouētis seip̄m esset pars tm̄ mouens ⁊ pars mota tm̄. Tertio si mouentis seip̄m pars que mouet ab alia moueatur sic ꝙ non moueat nisi inq̄ꝛtum moueꝛ cum moueri sibi cōueniat per accidens ⁊ sic posset non moueri. sequitur etiam ꝙ poterit nō mouere. ⁊ sic penitus tolleretur motus. q̄ꝺ est impossibile. Quarto q̇a sequeretur ꝙ idē moueret ⁊ moueretur ſm eundeꝫ motum vt ꝓdictum est. Nec potest dici tertiuꝫ membꝛum. Primo quia si aliquod totuꝫ moueat seip̄m vel mouere sibi attribueretur ratiōe alicuius partis que seip̄am mouet. ⁊ sic totum non esset mouēs seip̄m. sed illa pars sola. vel sibi cōueniret ratione totius. ⁊ sic nulli parti cōueniret mouere se nisi per accidens. quare cum in ip̄o toto sit aliqua pars que moueat ⁊ alia que moueaꝛ. cum illa que mouet nō moueat se nisi per accidens. sequiꝛ ꝙ est per se imobilis. Secūdo si mouentis seip̄m quelibet pars seip̄am moueat vel vna pars. sequitur ꝙ ip̄m totum non erit primū mouēs seip̄m. immo illa pars tātū. ⁊ cum in mobili se ip̄m totum non moueat totuꝫ vt dictum est: opoꝛtebit in illa parte dare vnam parteꝫ que moueat ⁊ non moueaꝛ. et sic erit ꝓcedere in infinituꝫ. ergo in om̄i mouēte seip̄m est pars mouens ⁊ imobilis. ⁊ pars mota que nō de necessitate moueꝛ. ⁊ sic sequiꝛ quartuꝫ membꝛum diuisionis. ¶ Sed obijciꝛ contra hoc q̄ꝺ dictum est in vltima ratiōe. scꝫ ꝙ in mouente seip̄m est dare parteꝫ per se mouentem ⁊ partem per se motā que nō mouet. Nā animal seip̄m mouet ⁊ tamē in eo est aliq̄ pars mota que etiam mouet: vt nerui et musculi. quibus mediantibus anima coꝛpus mouet. Respōdet Aristoteles ꝙ licꝫ in aliquo mouente sunt tres partes modo ꝑdicto. tamen in primo mouēte seip̄m sunt tm̄ due. quaruꝫ vna mouet tm̄ ⁊ alia mouetur tm̄. ita ꝙ nihil mouet q̄ꝺ sit pars toti⁹ mouentis licꝫ possit mouere aliq̄ꝺ extrinsecuꝫ. Probatur. quia si totum. a. b. c. sit mouens seip̄m ita ꝙ. a. moueat tantū. ⁊. b. moueaꝛ tantū. ⁊. c. moueat ⁊ moueatur. tūc remoto ip̄o. c. adhuc. a. b. mouebit seip̄m. quare hoc totum. a. b. c. non erit primuꝫ mouens seip̄m. sed hoc totum. a. b. cui⁹ pars mouens non moueꝛ et pars mota non mouet. ergo in primo mouente seipsum sunt due partes tantū. vna mouēs ⁊ alia mota tantū. ¶ Sed contra obijceretur. quia in celo q̄ꝺ est indiuisibile ſm naturam nec motoꝛ est extensus ad extensionē mobilis. ⁊ sic nō est diuisibilis detur primuꝫ mouens seip̄m. ⁊ etiam in aīalibus imꝑfectis que anulosa dicūtur in quibus pars mouens quodāmodo est cōtinue extensa ⁊ diuisibilis sicut ip̄m

mobile. videtur ꝙ ibi non possit dari primū mouens seipm̄. nam pars sepata a toto adhuc seipm̄ mouet cum sit prior toto ⁊ diuisibilis in infinituz. ergo ibi non potest dari primū mouens seipm̄. Dicit̄ ꝙ in talibus est tātum vnuz primū mouens seipm̄ ꝭm actum. sed sunt plura ꝭm potentiam. dicit̄ vltra ꝙ ibi mouens est cōtinuū ⁊ extensum sicut mobile licz in q̄ntum continuū sit diuisibile in infinitum. quia per diuisionez auferri non potest natura cōtinui. tamē inq̄tuz naturale repugnat. s. cum quelibet virtus naturalis ad exercitiū sui operis in materia requirat determinatam quātitatem. a qua si deficiat non plus habebit suam operatōem in materia.

¶ Et si querat̄. cum ex mouente ⁊ moto fiat quodāmodo vnū qualiter in mouēte seipm̄ se habeant ille partes. Respōdet p̄hus ꝙ ex ipīs non potest fieri vnum cōtinuitate. quia mouens ⁊ motum non possunt esse vniformis dispositiōis: sed fit vnuz per cōtactum qḋ cōtingit dupliciter. quia vł ambo corpora sunt ⁊ sic mutuo se tangunt. vel mouens est incorporeuz. quia motum semper est corpus. ⁊ sic pars mouens tangit partez motā tactu metaphorico. s. virtute quā influit naturaliter ⁊ non tactu ꝓprie dicto. ¶ Ex predictis patz ꝙ hec diuisio mouentis seipm̄ in partem per se mouentez ⁊ in partē per se motam non debet attendi ꝭm partes quātitatiuas mobilis. quia tales quātuz est de se continue sunt ⁊ vniformis dispositiōis. ſ; attenditur ꝭm partes essentiales.

Conclusio secūda. necesse ē primuz mouens esse imobile saltem per se. Patet. quia in mouentibus non est ꝓcedere in infinituz. sed deueniendū est ad primuz mouens. qḋ vel imobile est penitus ⁊ sic habetur intentū. vel mouetur ⁊ non ab alio sed a seipo. sed in mouēte se dabilis est prima ꝑs que primo mouet et est imobilis per se. ergo in ordine mouentiū necesse ē primuz mouens penitꝰ esse imobile vł esse mouēs ꝑ se.

Ad rationes ante oppositum. Prima secunda et tertia bene ꝓbant ꝙ non est sermo de diuisiōe in partes quātitatiuas. Sed tamē ad tertiam dicit̄ ꝙ licz elementa diuidant̄ in materiā ⁊ formā. non ꝓpter hoc diuidunt̄ in partē ꝑ se mouentē ⁊ in partē ꝑ se motam propter causam prius assumptam siue assignatam.

Queritur octauo vtruz necesse sit esse vnū primū mouēs perpetuū ⁊ imobile ꝑ se ⁊ per accidens. Arguit̄ ꝙ nō. quia quicq̄d potest virtus inferior potest virtꝰ superior. ſ; aliqua mouentia secunda seipa mouent. ergo primū pōt mouere seipm̄. Secūdo sic primū mouens intelligit ⁊ vult cū sit intellectualis nature. ergo ab intelligibili ⁊ appetibili mouet̄. ergo non penitus est imobile. Tertio sic. ꝙ sint plura mouētia prima. quia melius est perfectiora et meliora entia multiplicari q̄ imꝑfectiora ⁊ minus bona ꝑ se primo. ideo videt̄ ꝙ melius sit esse multo plura mouentia. Ad oppositum arguitur per p̄hm in textu.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postq̄ p̄hus in principio huiꝰ libri ꝓbauit de motu in cōmuni ꝙ semꝑ fuit ⁊ semper erit. Cōsequēter etiam ostendit ꝙ omne qḋ mouet̄ ab alio moueat̄. ⁊ postea ꝙ in his que ab alio mouent̄ non est ꝓcedere in infinitum. ſ; deueniendū est ad aliqḋ imobile. vel saltē qḋ mouet seipm̄ ⁊ postremo ꝙ in mouente seipm̄ necessario est vna pars imobił. ⁊ sic vtrobiq; accidit ꝙ est aliqḋ primū mouens imobile. cōsequēter ostendit ꝙ in mouente seipm̄ licet pars mouens sit imobilis ꝑ se tn̄ mobilis est per accidens. restat videre ꝙ est aliquod primū mouēs imobile per se ⁊ ꝑ accidēs perpetuū ⁊ vnū tātū. Ex quo sequit̄ ꝙ est vnū primū mobile qḋ semꝑ mouetur. ⁊ ita est vnus primus motus cōtinuus ⁊ perpetuus. quo ꝓbato probat̄ quartuz membrū diuisionis prius posite esse falsum. in quo dicebat̄ ꝙ omnia quādoq; mouētur ⁊ quādoq; quiescūt. Probate etiā erunt due partes q̄nti membri illius diuisiōis. Et tertia pars est per se manifesta ⁊ suꝑius probata. s. aliqua quādoq; moueri ⁊ quādoq; quiescere. Hoc etiam ostenso patebit modꝰ quo perpetuat̄ motus.

Tunc sit hec cōclusio prima. necesse est esse aliqḋ mouēs perpetuuz imobile per se ⁊ ꝑ accidēs qḋ est vnuz tantū. Prima pars patz. quia mouentia seipa q̄ apud nos sunt inanimata quādoq; sunt ⁊ quādoq; nō sunt ⁊ generant̄ ⁊ corrūpunt̄. ergo generatōis ⁊ corruptōis eoꝝ oportet esse ali-

quã causaꝫ. cum omne qđ mouetur habeat causam sui motus aliã a se. Insuꝑ generationes ⁊ corruptiones eoꝝ perpetuãtur. ergo sicut propter generationes ⁊ corruptiones ponitur aliqua causa distincta ab ipĩs ita ꝑpetuitatis generatiõis et corruptiõis necesse est eẽ aliquã causã que nõ p̃t esse aliquod eoꝝ que quandoqꝫ sũt et quandoqꝫ n̄ sũt. quia effectus perpetui oportet causam esse perpetuã: nec talis causa eoꝝ potest eẽ plura eoꝝ sibiinuicem succedentia. quia talia infinita sunt. nec sunt simul. sed vnus effectus ex infinitis causis non potest dependere. etiam cause que simul non sunt directe vnius effectus cause esse non possunt. lꝫ causaꝝ que simul non sunt vna possit disponere ad effectũ primũ ⁊ perpetuuꝫ quod sit cã ꝑpetuitatis generatiõis ⁊ corruptionis mouentiũ seipa ⁊ eoꝝ omnium que quandoqꝫ sũt ⁊ quandoqꝫ nõ sunt. Secunda pars conclusiõis patet. quia in mouentibus seipa est ꝑs mouens que mouetur ꝑ accidẽs ad motũ totius ⁊ nõ semꝑ se habet in eadeꝫ dispositione ad mouendũ. ideo talia nõ sꝑ mouent. sed qñqꝫ quiescunt. quare oportet illud mouens quod est ꝑpetuũ et ẽ cã ꝑpetuitatis motus generationum et corruptionum esse immobile ꝑ se ⁊ ꝑ accidens ⁊ ꝑpetuum. Tertia ꝑs probat. scꝫ. ꝙ tale mouens sit vnum tantum. quia sicut rationabilius est ponere mouentia finita ꝙ̃ infinita. ita rationabilius est extimare primum mouens esse vnum ꝙ̃ plura. quia melius saluatur ꝑpetuitas et continuatio generatiõis et corruptionis per vnum motorem immobilem ꝙ̃ plures. Secundo licet perpetuentur motus huiusmodi inferius propter successionem plurium motuum. tamẽ oportet vnũ motũ esse ꝑpetuum qui sit continuus. sub q° ꝯtinuãt alij motꝰ q̃ icipiũt ⁊ đficiũt. ꝫ vnꝰ cõtinuꝰ ẽ vniꝰ mobil et ab vno mouẽte. g̊ p̄mũ mouens est tm̃ vnum. Ex hac conclusione sequitur alia.

Conclusio secunda. necesse ẽ eẽ vnũ primũ motum cõtinuũ ⁊ ꝑpetuũ. Patet. quia est vnicus primus motor ⁊ immobilis ⁊ perpetuꝰ. Et si arguatur quia aristoteles ex perpetuitate motus conclusit ꝑpetuitatem primi motoris. nunc autem ex ꝑpetuitate primi motoris cõcludit perpetuitatem primi motus. ⁊ sic videtur circulatio

Dicitur ꝙ ex ꝑpetuitate motus in communi probata in pricipio huius libri: pbus cõcludit ꝑpetuitatem vnius primi motoris. ꝫ autem cõclusio ex eo infert ꝙ in ordine motuum oportet ꝙ sit vnus motus continuus ⁊ perpetuus immediate procedens ab illo motore perpetuo. et hoc iterum concludi p̃t sicut ꝓbatum est ex parte motuum qui quãdoqꝫ sunt ⁊ quãdoqꝫ non sunt vt sunt generationes et corruptiones quas oportet contineri infra vnum motum continuũ et ꝑpetuum. qui quidem vnus motus propter diuersitatem quam habet in suis partibꝰ ꝼm appetitum quo ad nos est causa quo determinato tempore incipiunt generationes ⁊ corruptiones et determinato tempore deficiunt. quia ꝟo est ab vno motore immobili semper vno et eodem modo se habente ẽ cã indeficientie generationum ⁊ corruptionum. Ex istis pat et quare aliquid est quod semꝑ mouet et aliquid quod semper mouetur. qꝛ scilicet motor est perpetuus et penitus immobilis. et immobile semper manet in eadẽ dispositione ad motum. Secundo patet q̃re quedã quãdoqꝫ mouent et quãdoqꝫ non quia quedã sũt que mouent per accidens mouendo. ideo non semper mouent nec sua sua mobilia semper mouentur. Et hec est p̄ma intentio aristotelis in hoc libro. Posset etiam ostendi ꝙ in ordine entium est aliq̊d quod semper est in potentia cui solum conuenit moueri et aliquid quod quandoqꝫ est in potentia. et quandoqꝫ in actu cui quandoqꝫ conuenit mouere et quandoqꝫ moueri. ergo est aliquid quod est primus actꝰ cui conuenit mouere et non moueri. Et sic patꝫ quintum membrum huius diuisionis verum esse.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ quicquid perfectionis potest virtus inferior potest virtus superior. sed moueri non dicit perfectionez. iõ non oportet ꝙ si conueniet secundo mouenti ꝙ etiam primo. sed mouere dicit perfectionem. non tamen essentialem. ideo põt cõuenire primo mouenti. quod tamẽ non semper mouet vt tenetur ꝼm fidem. Ad secundã dicitur ꝙ primũ mouens non accipit scientiam a rebus sicut nos facimus. ideo n̄ mouetur ab intelligibilitate ⁊ appetibilitate. Item intelligere ⁊ appetere non sunt motꝰ

propꝛie dicti Ad tertiā dicitꝰ ꝙ pluralitas entium eiusdem speciei solū ē. iō qꝛ illa que in vno indiuiduo perpetuari nō possūt perpetuātꝰ ſm successionē pluriū indiuiduoꝝ et ideo ꝙ sit vnum suppositū alicuius speciei. et ꝙ sit perpetuum impoꝛtat ꝑfectiōem Sequitur textus.

Queritur nono: vtrū motus localis sit primus oim motuuꝫ. Arguitꝰ ꝙ non. quia talis est oꝛdo motuū. qualis ē oꝛdo terminoꝝ cū motus capiat specieꝫ a termino. ſꝫ terminus motꝰ generatiōis ē pꝛioꝛ termino motꝰ localis cū substantia sit pꝛioꝛ accidēte. igitꝰ. Secūdo sic. in hijs q̄ generantꝰ priꝰ est aliq̄d generari ꝛ post alterari ꝛ augeri. et vltio moueri motu locali. ġ motꝰ localꝭ nō ē pꝛioꝛ alijs motibꝰ. Ad oppositum arguitꝰ ꝑ pħm i textu

Pro responsione sciēdū est primo. ꝙ postq̄ pħs ōndit ꝙ necesse ē eē vnū primū motoꝛē ꝑpetuū et imobilē a q̄ egrediatur vnꝰ primus motꝰ q̄ est ꝑpetuus ꝛ cōtinuus. consequenter inquirit quis ꝛ q̄lis sit ille motus ꝑpetuus. Ad cuius inq̄sitiōem ōndit ꝙ inter oēs motus. motus localis ē ꝓmus de q̄ videbitur in p̄senti q̄stione. Secūdo ōndit ꝙ inter oēs motus solus motꝰ localis pōt eē continuus ꝛ perpetuus. Et tertio. ꝙ inter motus locales solus circularis. Quibus habitis habetꝰ q̄s ꝛ q̄lis sit ꝓmus motꝰ. Ex quo patebit quale sit primuꝫ mouens.

Tūc sit conclusio prima. motꝰ localis ē primus oim motuū. Pro cuiꝰ ꝓbatione supponit aristo. ꝙ tm̄ sunt tres motus. s. motus ad qualitatē. ad quantitatē et ad vbi. Motꝰ ad qualitatem q̄ ē alteratio. Ad quantitatē qui est augmētatio ꝛ diminutio. et ſm locū qui dicitur locimutatio. Hoc supposito ꝓbat conclusionē. Primo ex ꝓprietate ꝛ conditiōe motuū. Secūdo ex ꝑte modoꝝ prioris ꝛ posterioꝝ. Et t̄tio ex oꝛdine mouētiū ꝛ mobiliū. Prio arguitꝰ sic. alteratio ē pꝛioꝛ augmētatiōe et motꝰ localis ē pꝛioꝛ alteratiōe ġ motus localis est ceteris motibꝰ prioꝛ. Maioꝛ ē ꝓbat. qꝛ augmētatio fit adueniente nutrimēto qđ primo est dissimile et contrariū alito ꝛ efficitꝰ sil'e. ſꝫ fieri simile nō ē nisi ꝑ alterationē. ġ augmētatio presupponit alterationē. Minoꝛ ē ꝓbat dupliciter. Primo in oi alteratiōe requiritꝰ altās qđ facit potētia actu tale. ſꝫ hmōi alterans nō sꝑ eodē mō se habet ſm pꝛopinquitatē ꝛ distantiam ad id quod alteratꝰ. qꝛ sic sꝑ vno et eodē mō alteraret qđ ad sensū videtꝰ falsū. efficitꝰ ġ q̄nq ei ꝓpinquus ꝛ q̄nq longius. ſm ꝙ alteratꝰ. ſꝫ hoc nō fit sine motu locali. ergo alteratio p̄suppoit motū localem. Secunda ratio alteratio fit ſm passibiles qualitates inter quas ſm antiquos raritas et dēsitas sūt pꝛioꝛes. nā alie ſm istas distinguūtꝰ. ſꝫ raritas et dēsitas ſm istos sūt congregatio et disgregatio. ſm aūt congregatiōes et disgregatiōes fiūt generatiōes ꝛ coꝛruptiōes substantiaꝝ. ſꝫ in congregatiōe ꝛ disgregatiōe necesse ē motus localis. ġ motꝰ localis pꝛecedit generatiōꝫ ꝛ coꝛruptiōeꝫ q̄ ſm eos pꝛioꝛes sunt talibꝰ motibus. Et circa hanc rationē est aduertēdū ꝙ si attēdatur oꝛdo passibilium qualitatuꝫ ex ꝑte materie veꝝ ē tunc ꝙ rarum et densuꝫ pꝛioꝛes sunt. Si v̄o attendatur ex parte agentis calidum et frigidū sūt pꝛioꝛes. Aduertēdū est secūdo ꝙ generatio ꝛ coꝛruptio nō sunt ſm aggregationē ꝛ disgregationeꝫ ſꝫ hac opinione tanq̄ pꝛobabili vtitur pħs. vsq eā reꝓbauerit in libꝛo de generatione Aduertendū est tertio ꝙ congregatio et disgregatio sunt motus locales vel saltem sunt ſm motū localē si sint coꝛpoꝝ existentiū actu. ſꝫ si capiātꝰ ꝯgregatio ꝛ disgregatō ꝓ rarefactione et ꝯdensatōe. hoc mō nō sūt motus locales vt dictuꝫ est in principio huius. nisi foꝛte per accidens sicut de augmento et decremento diceretur. Secundo patet conclusio ex ꝑte modoꝛum pꝛioris ꝛ posterioꝛis. Tripliciter enim aliquid dicitur ꝓus altero. Primo mō a quo nō conuertitur subsistendi consequētia. quo scꝫ non existente alia nō sūt. sed ip̄m est sine alijs. Secūdo mō aliquid dꝛ prius ſm tempus. quod scilicet remotius est a pꝛesenti nunc in pꝛeterito vel pꝛopinquius est in futuro. Tertō mō dicitur prius ſm substantiaꝫ hoc est ſm perfectionē et complemētū substantie. et sic actus pꝛioꝛ est potentia perfectū imperfecto. Probatur ꝙ motus localis sit pꝛioꝛ alijs istis modis. et primo de primo mō. quia necesse est motū esse. vel ergo perpetuatur. qꝛ semper est vnus et idem motus continuus

vel quia sunt infiniti motus consequēter se habentes inter q̄s nō ē mediū. sed primuz ē dignius. q2 continuū ē pfectius q̄ꝫ conseq̄nt. sed natura de possibilibus facit qđ dign9 ē g̊ magis accipiendū ē motū perpetuari per vnū primū motū continuū q̄ꝫ p plures consequenter se habentes. sed solus motus localis pōt eē perpetuus et continuus vt postea probabit. ergo motus localis prior est alijs primo modo. Itez nō oportet illud quod localiter mouetur moueri alio motu. sed nihil mouetur alio motu. nisi preexistente motu locali. g̊ τc̄. Secūdo pz de secūdo mō. q2 perpetuū prius ē nō ppetuo. s solus motus localis pōt esse ppetuus. ergo.

Sed contra obiceret vt arguit ante oppositū. Ad qđ respondet phs ꝙ licet i vno et eodē motus localis sit posterior tempore alijs. tm̄ simpliciter loquendo ē primus. q2 impossibile est oia mobilia esse generabilia supposito ꝙ motus semp sit. et quia si omia essent hmōi contingeret motū deficere. ergo oportet aliquod mobile esse ingenerabile τ incorruptibile. g̊ inalterabile et inaugmētabile. cum motus semp sit. τ sit cā generatōis et corruptiōis oim generabiliū et corruptibilium. et talis non potest esse alius q̄ꝫ motus localis. Tertio pbat ꝙ sit primus tertio modo prioris. Nam priora via generationis sunt posteriora via perfectōnis. quia generatio procedit de imperfecto ad pfectum sed motus localis est in vno et eodem posterior vt dictum est. ergo posterior est via generationis. ergo oportet aliquid primo fieri deinde altari et augeri et vltimo moueri localiter. ergo motus localis ē perfectior omnibus. Item ille motus ē perfectior q̄ solū cōuenit pfectis. sic ē de motu locali. naz videmus ꝙ plāte que sūt impfectiores animalibus nō mutāt locū. et adhuc inter aialia illa que sūt impfecta ppter indigentiam organoꝝ nō mouentur localiter. nisi p accidēs p quāto augentur et diminuūtur. et aialia perfecta mouentur localiter. ergo motus localis conuenit solū pfectis. ergo. Itē ille motus est prior et perfectior qui nihil variat de substantialibus. sed hoc solum conuenit motui locali. ergo. Vltimo probatur conclusio tertia via. quia vt probatū fuit i ordie mouētiū q̄ motu mouēt mouēs seipm ē primum. sed moueti seipm maxime conuenit mouere se motu locali. ergo ille motus est prior omnibus alijs.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ si capiantur illi termini simpliciter et absolute. put vn9 est substātia τ ali9 accidēs. tūc termin9 generatiōis prior ē termino mot9 localis. s si capiāt i ordine ad mouētia et mobilia quoruz sunt sic terminus alicuius motus localis. puta substantie ingenerabilis τ incorruptibilis q̄ q̄dem motus ē a mouēte imobili ē prior termino generatiōis. nā motus localis sm ꝙ est talis mobilis τ a tali mouente est causa formaꝝ substantialium in istis inferioribus.

Ad secundam patet solutio ex dictis.

Sequitur textus.

Queritur decimo. vtruz aliq̄s motus vel mutatio alius a locali possit esse continu9 et ppetu9.

Arguit ꝙ sic. q2 generationes τ corruptōes sūt ppetue vt pz videri primo et secūdo đ generatōe. Secūdo sic. cū aliq̄d mouet ad locū dū puenit ad terminū sepatim pōt mutari ad magnū. τ sic i infinitū reflecti. ergo alius mot9 a locali erit perpetuus. Ad oppositum est phus in secūdo capi. secūdi tractatus huius libri.

Pro rn̄sione sciendum est primo. ꝙ postq̄ꝫ philosophus ostendit motum localem esse primum omnium motuum. cōsequenter quia necesse est primum motum q̄ est a primo mouente imediate procedit semper esse continuum cum sit a mouente penitus immobili inquirit aristoteles quid sit ille motus qui vnus et idem existens semper est continuus. nam illo habito habebitur primus motus simpliciter. et ad hoc deueniendū ostendit ꝙ nullus mot9 ali9 a locali pōt eē semp cōtinu9 nec etiā mutatio. p cui9 pbatione phus primo supponit ꝙ ois motus vel mutatio est ex opposito in oppositū siue contrarie siue cōtradictorie. vt termini generatiōis τ corruptiōis sūt eē τ nō eē. Alterationis đo sunt qualitates contrarie. Augmēti τ decremēti vero magnitudo pfecta τ imperfecta. sed a generalitate huius ppositionis solū excluditur aliquis mot9 localis q̄ non est inter opposita. nisi sm quid. vt patuit in fine sexti. Secūdo supponit ꝙ motus capit speciē a termino ad quē. τ ꝙ illi mot9 sūt cōtrarij q̄ sūt a terminis cōtrarijs in cō

trarios vt patuit in q̄nto huiꝰ. ⁊ ſilr ſuo mō
dicendū eſt de mutationibus.

Cōcluſio pꝛima. nullus motꝰ
pꝛeter motū localē vnus ⁊ idem exiſtēs pōt
eſſe ſemper continuꝰ. ⁊ ſilr de mutationibus
Patet quia contraria ſimul eidem in eſſe nō
poſſūt. g̊ nec motus cōtrarij vt cum aliq̄s
mouetur ad album motu dealbationis. illō
non mouet̄ ad nigrū motu denigratōis. qō
aūt pꝛius exiſtit per aliquod tempus ⁊ non
mouetur motu quo natum eſt moueri illud
quieſcit quiete oppoſita illi motui. ergo cū
aliquis mouetur motu dealbationis quieſ-
cit quiete oppoſita motui denigrationis. er
go motꝰ denigratiōis non poteſt ſemper eē
et cum motus contrarij ſint eiuſdem nature
ſi vnus non poſſit ſemper eſſe nec etiam aliꝰ.
quare ſequit̄ ꝙ nullꝰ motꝰ q̇ ē de contrario i
contrariū vnus ⁊ idem exiſtens pōt ſemper
eē continuus et ꝑpetuus. et ſimiliter diceret̄
de mutationibus. Nec valet dicere contra ra
tionē ꝙ mutationes nō ſint contrarie. quia
ſunt oppoſite ſm̄ contradictionem. quia ra
tio capit fundamentum in hoc quod īpoſſi
bile eſt non ſolum cōtraria. imo etiā quecū-
ꝙ vera oppoſita eidē ſimul ineſſe. Vn̄ ſicut
eſt īpoſſibile idē ſimul eē albū et nigrū. ⁊ de
albari ⁊ denigrari. ita īpoſſibile eſt ꝙ idē ſilr
ſit ignis ⁊ nō ignis. et etiā mutari ad eſſe ig
nis quod eſt generari ⁊ ad nō eē ignis qō ē
coꝛrūpi. Sed obijceret̄ quia q̇es non op-
ponit̄ mutatiōi. g̊ nō pōt eē cū aliq̇d nō mu
tetur aliqua mutatione ꝙ q̇eſcit quiete que
eſſet oppoſita illi mutatōni. Dicitur ꝙ nihil
differt ad ꝓpoſitum. ſed ſufficit ꝙ ſimul ſm̄
tempus nō mutet̄ mutationibus oppoſitis
ſꝫ ꝙ inter duas mutationes oppoſitas neceſ
ſario ſit tempus medium. ſiue in illo tempo
re dicat̄ mutabile quieſcere ſiue non mutari.
Unde dictū eſt in quinto ꝙ mutationi oppo
nit̄ immutatio ⁊ nō quies. Iterū argueretur ꝙ motus nō cōtrariet̄ motui. q2 opponi
tur quieti. mō vnū vni tantum ē oppoſitū.
Dicitur ꝙ non eſt inconueniēs aliquid duo
bus opponi vni quidem directe et alteri in-
directe. Unde motus directe cōtrariat̄ mo-
tui. ſꝫ indirecte quieti. Secūdo ſicut ꝓba
tū ē in fine ſexti. oīs oppoſitio ſumitur inter
ꝓfixos terminos ⁊ determīatos. g̊ oēm mu-
tationē que eſt int̄ oppoſita contingit ſimpli
citer terminari. ergo nulla talis pōt eē con-
tinua ⁊ perpetua.

Concluſio ſecunda. motus vl
mutatiōes que ſūt inter oppoſita cōtinua-
ri nō poſſūt per ſucceſſionē ſic ꝙ dum aliq̄s
mouet̄ ad vnū terminū ſtatim et ſine tempe
intermedio poſſit moueri aut mutari in ter-
minū oppoſitū. Pꝛobat ph̄s. q2 ſicut cōtin-
git in generatiōe ⁊ coꝛruptiōe. ita ⁊ cōtingit
in alijs motibus. nā qō ē phiſicū ſimiliter ſe
habet in oībus. ſꝫ irrationabile eſt dicere ꝙ
generationi immediate ſuccedat coꝛruptiō.
puta cum aliquid generatum eſt ſtatim coꝛ-
rumpitur. quia tunc fruſtra generatum eſſet
ergo etiā ita ē in ceteris motibꝰ. Secūdo
idē ē motꝰ. et motꝰ vnꝰ continuꝰ. ſꝫ motꝰ q̇ eſt
de albo in nigrum et econtra non eſt vnꝰ mo
tus cū ſint cōtrarij et ſpecie differāt. g̊ nō ſūt
vnus motus continuus. quare opoꝛtet ꝙ in-
tercedat quies intermedia. nec poſſunt ta-
les motus continuari cum differant ſpecie.
⁊ cum neceſſe ſit pꝛimum motum eſſe conti
nuum. ſequitur ꝙ motus localis ſolum eſt
pꝛimus et poteſt eſſe continuus. Et ſic patꝫ
reſponſio ad queſitum.

Ad rationes ante oppoſitum.
Ad pꝛimā dicitur ꝙ generatiōes ⁊ coꝛrupti
ones ſunt ꝑpetue nō ſic ꝙ ſit vna generatio
aut vna coꝛruptio ſꝑ exiſtens. aut etiā ꝙ coꝛ
ruptio ſuccedat generationē ꝓpter cauſam
dictā. nā ſi eſſet eadē generatio cōtinua idē
generaretur ⁊ coꝛrūperet̄ Ad ſecundam
dicitur ꝙ nō eſt poſſibile cum ꝑ motū aliq̇d
fit albū ꝙ ſtatim fiat nigrū. ſic ꝙ dealbatio
et denigratio ſint vnus motꝰ continuus cū
ſint contrarij motus. Sequit̄ textus.

Quod autem contingit.

Queritur vndecimo. vtrū om
ne quod reflectitur neceſſe ſit in puncto re-
flectōis q̇eſcere. Arguit̄ ꝙ nō. ſi puus la
pis ꝓiectus ſurſū obuiaret molari cadēti de
oꝛſū reflectit̄ ſine quiete. alias opoꝛteret mo
lare q̇eſcere qō falſū ē g̊. Secūdo ſic. ſi
lapis ſurſū ꝓiectus q̇eſceret. ſequeretur ꝙ
graue exiſtens ſurſū ⁊ nō ꝓhibitū q̇eſceret.
cōſequēs ē impoſſibile. ergo ⁊c̄. Ad op-
poſitū arguitur per ph̄m in tertio capitulo
huius tractatus.

Pꝛo reſponſione ſciendū ē pꝛi

mo ꝙ postq̄ p̄hus ostendit ꝙ motus localis est primus motꝰ ⁊ ꝙ nullus ab eo potest esse cotinuꝰ. cōsequēter ostēdit ꝙ solus motus circularis pōt esse cōtinuus.

Ubi sciendū est secundo ꝙ motus localis non est nisi triplex. scȝ rectꝰ. circularis. ⁊ cōpositus ex his. vt si aliq̄d moueretur per cordam ⁊ arcum. M aūt ostendit non cōuenire simplicibꝰ satis ostendit de cōpositis. ideo sufficit inquirere an motus simplex rectus aut circularis possit esse cōtinuus. ⁊ in p̄senti questione videbit vtrum aliquis motus rectus possit esse cōtinuus. ⁊ in sequēti videbit de circulari.

Sciendū est tertio ꝙ motus rectus est qui fit supra magnitudinē rectam. ꝫ omis talis finita est. vt dicit in tertio huius ⁊ ois magnitudo finita tp̄e finito ꝑtrāsit. vt patuit in sexto. quare oportet omnē motū rectum tp̄e finito ꝑuenire ad terminuȝ magnitudinis supra quā fit motus ⁊ ita terminari. ergo nullus talis est infinitus: nisi dicat quis ꝙ dum ꝑuenit cōtinue ad terminuȝ magnitudinis sine quiete cōtinue recedat a principio ⁊ ita deinceps. vt motus rectus ⁊ reflexus sint vnus motus. Unde solū hoc modo posset perpetuari motꝰ rectus. Si ergo ꝓbatū fuerit ꝙ motꝰ reflexus ⁊ primus nō sint vnus motus cōtinuus satis ꝓbabit q: impossibile est aliquē motū rectū semper esse continuū.

Tūc sit conclusio prima. impossibile est motū reflexū cum primo cōtinuari. Probat ratiōibus naturalibus: ⁊ deinde rationibus logicalibus ⁊ cōmunibꝰ. Prima ratio. impossibile est cōtraria adinuicē cōtinuari. ꝫ illi motus sunt cōtrarij. ergo. Maior patȝ. q: ad cōtinuitatē motus tria requiruntur. s. vnitas tp̄is. vnitas mobilis. et vnitas forme ꝫm quaȝ est motus. ꝫ cōtraria specie differūt ergo est impossibile cōtraria adinuicē cōtinuari. Minor ꝓbatur. naȝ motus cōtrarij sunt quorū termini sunt ꝯtrarij. ꝫ motus reflexi ⁊ primi motus termini sunt cōtrarij. nam in locis sunt sex differētie positionū adinuicē ꝯtrarie. scȝ sursum. deorsuȝ. ⁊c. modo oīs reflexio fit supra aliquā istarum differentiaꝝ. vt si motus p̄cedens erat sursum reflexio erit deorsum. ⁊ sic termini locorum sunt cōtrarij. Item ꝓbat p̄hus a signo. nam isti motus seinuicē impediūt ⁊ cessare faciūt siue sint supra lineam rectā siue in circulo. ergo cōtrariant. Non est tn̄ intelligendum ꝙ motus circulares ꝓprie cōtrarient. quia q̄uis essent a terminis cōtrarijs nō tamen sunt ꝫm lineā breuissimā. ꝫ magis debēt dici repugnantes: cum mutuo se impediāt.

Secunda ratio. illi motus nō sunt continui inter quos mediat quies. ꝫ inter primuȝ motū ⁊ reflexum mediat quies in puncto reflexionis. Pro declaratōe minoris supponitur primo ꝙ tria sunt in magnitudine. scȝ principiū. mediū. ⁊ finis. Secūdo supponitur ꝙ licȝ mediū sit vnū numero: tn̄ est duo ꝫm ratōem. scȝ finis p̄cedentis ⁊ principiū sequētis. Tertio supponit ꝙ aliud est esse in actu ⁊ aliud ē esse in potētia. ido cū dicit aliq̄d cōtinue moueri ab extremis in extremuȝ magnitudinis mediuȝ magnitudinis nō est principiū necꝫ finis motus in actu: ꝫ in potētia solum. ideo in illo medio mobile nō est in actu ꝫ in potentia solum. Nec dicit ibi accedere vl' recedere nisi in potentia. quia nō est ibi per aliq̄d tempꝰ: ꝫ soluȝ ꝑ nūc temporis. qd̄ quideȝ nūc adhuc non idem se habet in actu: ꝫ vt in potentia. Sȝ cuȝ erat mobile in principio illius magnitudinis q: tale principium est in actu ⁊ actu principiuȝ magnitudinis ⁊ motus tūc ibi erat actu. Et similiter dicendū est cum est in alio extremo. quia tale extremū est finis actu ⁊ ibi ē in nūc actu. Si ergo in medio magnitudinis finiat motꝰ p̄cedens ꝫm actū. ⁊ ibi incipiat alter motꝰ ꝫm actū: tunc mediū actu habet ratōem principij ⁊ finis. modo sic est de puncto reflexiōis naȝ ad ip̄m actu finit motus p̄cedens. ⁊ ab eo actu incipit motꝰ reflexus actu. Tunc arguit sic. vel est idem nunc in quo mobile ad idem pūctū reflexiōis actu accedit ⁊ in quo mutatū est respectu motꝰ p̄cedentis cuȝ illo nūc in quo actu recedit ex illo pūcto. vel est aliud ab eo. Nō potest dici ꝙ sit ideȝ. q: tūc in eodem nūc mobile esset in actu ⁊ nō esset in illo pūcto. q: cum accedit ad illud pūctum ibi ē. cuȝ v̄o recedit nō ampliꝰ est. ḡ est aliud et aliud nūc. ꝫ int̄ quecūqꝫ duo nūc media tp̄s. ḡ mobile ꝑ aliud tp̄s in ip̄o pūcto ꝑmansit. ꝫ qd̄ ꝑ aliud tp̄s manet in pūcto ꝫm se totuȝ q̄escit. ḡ necesse ē oē qd̄ reflectit in pūcto

reflexionis q̄escere. ergo mot⁹ reflexus ⁊ p̄ce-
dens nō sūt vn⁹ mot⁹. Deinde arguitur
rōnibus logicis. Prima rō. dū aliquid mo-
uet a principio motus sp̄ dicitur moueri ad
vltimum terminū sui motus. ergo si non sit q̄-
es in puncto reflexiōis sequitur ꝙ idē simul
mouebit motibus cōtrarijs. verbi gratia si
aliquis ascendat sursū et postea cadat de-
orsū si illi duo motus sint vnus dū mobile in-
cipiebat ascendere dicebatur moueri ad vlti-
mū terminū sui motus. scꝫ deorsuꝫ. ergo simul
conuenit ascendere ⁊ descendere. Secū-
do si ita esset sequeretur ꝙ aliquid moueret
ad aliquē terminū ab aliquo termino ī quo
nōdū fuit. patet quia in casu posito dū mo-
bile incipit ascendere iam dicitur moueri de-
orsū. et tamē nōdū fuit sursū. Tertia rō. si-
mul corrumpit nō albū ⁊ generatur album
cum ex nō albo fit album. et similiter corrū-
pitur album cū ex albo fit non album. ergo
si motus reflexus cum primo possit contine-
ri in omni genere sequitur ꝙ erit motus idē
quo ex nō albo fit album et quo ex albo fit n̄
albū. ergo simul generabitur albū et corrūpet
quod ē impossibile. Alie rōes satis patent i
textu. Sed circa dicta in secūda rōne cō-
clusionis mouet phs tria dubia et soluit. ꝓ
quoꝝ primo ponāt due magnitudies. vna
e. e. b. c. et secūda. ꝫ. i. et sit vltima ꝑs ꝑ se pu-
ta. b. c. equalis toti. ꝫ. i. deinde ponant duo
mobilia eq̄liter mota. puta. a. et. d. et mouea-
tur. a. continue a puncto. e. vsq; ad punctū
c. d. vo tunc recedat a puncto. ꝫ. et tēdat ad
punctū. i. cum. a. accedit omne. b. si ergo aliud
sit nunc in quo. a. accedat ad. b. et ab eo re-
cedat. seq̄ret ꝙ. d. pri⁹ veniret ad. i. ꝙ̄. a. ad
c. quia prius recessit a puncto. ꝫ. ꝙ̄. a. ad. b.
Hoc aūt videt inconueniens cū equalit mo-
ueant. et magnitudo. b. c. sit equalis magni-
tudini. ꝫ. i. ergo videt falsū quod dictū ē in secū-
da rōne. scꝫ ꝙ est aliud instans in q̄ mobile
ad aliud punctū accedit et ī q̄ recedit ab eo-
dem puncto. Respondet aristo. ꝙ argu-
mentū habet apparentiam si. a. esset actu in
b. ita ꝙ. b. esset actu medium magnitudinis
et haberet actu rationem finis ⁊ rōnē princi-
pij. sed non est ita cum. a. ponatur cōtinue
moueri a puncto. e. vsq; ad punctum. c. ⁊ iō
a. nō est in. b. nisi per instans et ē idē instās
in quo accedit ⁊ in quo recedit ab ipo. b. mō
nō est ita in reflexiōe. q2 punctus reflexiōis ē
actu finis primi motus et actu principiū se-
cundi q2 ille punctus ē actu. iō nō posset eē
idem instās q̄ mobile actu accedit ad ipsuꝫ
⁊ q̄ recedit ab eo. et sic patet solutio p̄me du-
bitationis. Ex hoc patet etiā solutio secū-
de dubitatiōis que ērō zenonis qua niteba-
tur improbare motum localem ꝓpter punc-
ta infinita existentia inter extrema magnitu-
dinis que impossibile est pertrāsire vt ipe ar-
guit. sed prius responsū est ad rationē eius. iō
pro nunc dimittit. Tertia dubitatio est cum
aliquid fit per aliquod tempus nō ē et per
aliud est. cum igitur ista tempora sint adin-
uicem continuata ꝑ instans dubiū ē. vtrum
in illo instanti copulāte eē et nō eē res sit vel
non sit vel vtroq; mō se habeat. ⁊ hoc est ꝙ
sub alijs verbis queritur. vtruꝫ instans na-
turalis transmutationis sit attribuendū po-
steriori passioni. Respondet aristo. ꝙ attri-
buendum ē posteriori vt cū aliquid genera-
tur in instanti terminante generatiōeꝫ eē dr.
Similiter cum aliquid dealbat in instāti ter-
minante dealbatiōnē ē albū. patet q2 cuꝫ ali-
quid dealbatur vel in vltimo trāsmutatōis
ē album vel non albū. si sic habetur intentū
si non. tunc cum ex non albo non fiat albuꝫ.
nisi per transmutationem. sequitur ꝙ instās
datum non erit vltimus terminus transmu-
tationis quod falsum est per casum posituꝫ
Et si arguatur iterum cum aliquid deal-
batur in toto tp̄e dealbationis est nō albuꝫ.
ergo ⁊ in quolibet instanti illius temporis.
Respondet aristoteles negando conseq̄n-
tiam. sed accipiendum est vltimuꝫ terminū
illius tp̄is in q̄ primo ē album.

Tūc respondetur ad rationes

ante oppositum. Ad primā dicitur ꝙ in illo
casu proiectuꝫ reflectitur non per se. sed pu-
re per accidens. et ideo in illo casu contingit
ipsum non quiescere et etiam est continui-
tas per accidens et conclusio intelligitur d̄
mobili reflexo per se Ad secundam dicit
ꝙ licet virtus violentie qua lapis mouetur
sursum in termino motus non sufficiat am-
plius mouere. tamen sufficit detinere mobi-
le cōtra motū suū ꝑ aliq̄d tempus et habet
rationē ꝓhibentis. et sic graue quiescēs sur-
sum determinatur a virtute violentie.
Sequitur textus. Qui autem in cir-
culari. et cetera.

Queritur duodecimo. Utrum motus circularis possit esse ꝑpetuꝰ ⁊ cō‑tinuus. Arguitur ꝙ nō. quia si sic esset in‑finitus. ſʒ hoc ē impossibile. quia oīs motꝰ est iter terminos finitos. imō nullus motꝰ q̄ est inter terminos finitos pōt eē infinitus.

Secūdo sic. si motus circularis eēt cōti‑nuus et ꝑpetuus, oporteret ꝑpetuitatē siue continuitatē fieri ꝑ quandā reflexionē. ⁊ tūc argueret̄ sicut de questione p̄cedenti. Ter‑tio sic. motꝰ condiuidit̄ mobili vt patuit in sexto. ſʒ nullū mobile est infinitū ḡ ⁊c̄. Ad oppositum est pħus in littera.

Pro responsiōe sciēdū est prio ꝙ postq̄ probatū est ꝙ necesse ē eē vnū pri‑mū motū cōtinuū ⁊ ꝑpetuū ꝓcedentem ab vno motore perpetuo penitus immobili. et ostensū ē ꝙ motus localis ē primus oīm et deinde ꝙ nullus alius a locali pōt ꝑpetua‑ri et vltimo ꝙ motus rectus nō pōt perpetu‑ari siue eē vnus et cōtinuus. consequēt oñ‑dit pħs ꝙ motus circularis pōt eē continuꝰ ⁊ perpetuus q̄ ꝓcedit a primo motore sim‑pliciter. qui quidem motus de necessitate ē causa oīm aliorū motuū et si talis motꝰ pos‑sit eē continuus et perpetuus necessario est talis. q: in ꝑpetuis nō differūt eē et posse.

Tunc sit conclusio prima motꝰ circularis pōt eē continuꝰ ⁊ perpetuꝰ. Pro‑batur. illud ē possibile quo posito inesse nul‑lū sequit̄ īpossibile. ſʒ si ponatur motus cir‑cularis continuꝰ ⁊ ꝑpetuus nullū seq̄t̄ īpos‑sibile. ḡ. Minor patet. q: illud impossibile quod sequebatur ponendo motū rectum eē continuū et ꝑpetuū erat ꝙ motus contrarij essent et vnus et continuus motus. sed hoc impossibile nō sequitur ponēdo motū circu‑larem continuū. qḋ ostenditur. primo quia in motu circulari illud qḋ mouetur ab aliq̄ puncto redire potest. ad idem punctum ſ̄m eandem dispositionē partiū mobilis. ita ꝙ pars que in exitu a puncto erat prior erit pri‑or etiā in reditu ad ip̄m punctū. et sic nō erit contrarietas in dispositione partiū mobilis quod nō cōtingit in motu recto. imo pars q̄ erat prior in primo motu in reflexione fit po‑sterior. Secūdo sic cōtrarietas inter du‑os terminos solū attenditur inter lineam re‑ctam per quam solū pōt mensurari maxima distantia inter duo puncta ſ̄m quā distātiā in loco attenditur contrarietas. et ꝙ nō mē‑suretur talis distantia ꝑ lineā circularē. patʒ q: inter duo pūcta describi possunt infinite linee curue. ſʒ vnica recta describi pōt. ḡ illa maxima distantia solū mensurari habet per lineā rectā. ḡ motus qui sunt ſ̄m lineam cir‑cularem nō contrariantur. Tertio partes motus circularis non sūt contarie. q: ī mo‑tu circulari fit reditus ab eodem in idē non ꝑ idē mediū. ſʒ ꝑ aliud. ⁊ aliud fit exitus ab vno puncto ⁊ reditus in idē. imō de rōe op‑positorū ē ꝙ circa idem considerantur. ergo possibile ē aliq̄d moueri circl'arit̄ sine opposi‑tōe motuū. quare motus circular̄ pōt eē cō‑trarius et ꝑpetuus qḋ non contingit in mo‑tu recto. quia semꝑ fit exitus ab eodē et redi‑tus in idē ꝑ idē mediū. ideo exitus ⁊ reditꝰ sunt motus oppositi. et contingit hoc q: ī li‑nea recta finis non coniungit̄ principio. et similiter contingit in semicirculo vel in alia minore portione circuli. Ex ista rōe seq̄t̄ ꝙ nullus motus preter circularem pōt esse perpetuus. patet quia in omni alio si fiat re‑ditus fiet ꝑ idem mediū. vt si in alteratione ex calido fiat frigidū fit transitus ꝑ tepidū. ⁊ similiter est in alijs.

Conclusio secunda motus cir‑cularis est primꝰ oīm motuū. Patet. quia motus localis ē prior alijs motibꝰ. ſʒ omnis motus localis ē rectus vel circularis vl' mix‑tus ex hijs. sed mixtus nō pōt eē primus. et circularis est prior recto. qḋ ostenditur. quia ꝑfectum et incorruptibile natura perfectio‑ne ⁊ tp̄e est prius imperfecto ⁊ corruptibili. ſʒ omnis motꝰ rectꝰ est impꝑfectꝰ ⁊ corrupti‑bilis. motus aūt circularis ē ꝑfectus. ḡ ⁊c̄. Minor patet. q: nulla magnitudo recta ē infinita. alias sup̄ ip̄m non contingeret mo‑ueri. quia īpossibile ē fieri quod impossibile est factū esse. ḡ omnis magnitudo ē finita. ergo nullus motus rectus potest esse infi‑nitus. ⁊ ꝑ ꝯñs cuilibʒ motui recto pōt aliq̄d addi. ḡ est impꝑfectus. ⁊ ꝑtingit ad terminū ⁊ tandē cessat. ⁊ sic ē corruptꝰ. Nec pōt dici ꝙ motus rectus sit infinitus per reflexionē vt supra patuit. sed motus circularis est per‑fectus quia semper in eo finis coniungitur principio ⁊ est incorruptibilis. quia semper est in principio suo. ergo ⁊c̄. Secunda rō motus qui potest esse perpetuꝰ prior ē nō ꝑ

petuo natura et tempore. ſ circularis pōt eſ
ſe ꝑpetu⁹. rect⁹ aūt nō pōt eē ꝑpetu⁹ ꝑ ⁊c̄.
Tertia ratio eſſe principium in aliquo gene
re ⁊ eſſe menſura omnium que ſunt illius ge
neris conuertuntur ad inuicem. ſed mot⁹ cir
cularis eſt menſura omnium aliorum motu
um. ꝑ ⁊c̄. Quarta ratio. motus regularis
prior eſt irregulari. ſ ſolus circularis poteſt
eē regularis. nam ſi motus rectus eſt natu-
ralis eſt velocior in fine ꝙ̄ in principio. ſi vo
violentius ecōuerſo. In circulari vo vt
dictum ē nō eſt aſſignare principium medi-
um et finē q̄ tamē poſſūt aſſignari in magni
tudine recta. ergo in motu circulari nō ē aſ-
ſignare partē que intēdat̄ et remittat̄. Ex p̄-
dictis patet quō perpetuat̄ motus nō ꝑ ſuc-
ceſſionē pluriū motuū conſequenter ſe habē
tiū. Sed q: ē vnus motus ꝑpetuus cui⁹ cō-
tinuitas ꝑpetua eſt cā ſucceſſionis ꝑpetue
generationis et corruptiōis iſtoꝝ inferiorꝫ
⁊ quia in prima ratione huius ꝯcluſiōis ſup
ponebat̄ ꝙ motus localis ſit prior alijs. ꝙ̄-
uis hoc ꝓbatū ſit tamen iterum ꝓbat phus
ꝑ opinionē ātiquoꝝ phoꝝ. Primo ꝑ Empe-
doclem qui poſuit litē et amicitiā eſſe princi
pia motuū per congregatiōem ⁊ ſegregati-
onē que ſūt motus locales. Secūdo per
Anaxagorā q̇ poſuit intellectū agētē eſſe p̄-
mā cām mot⁹. Tertio ꝑ democritū q̇ poſu
it vacuum eſſe cauſam motus. modo vacu-
um eſt cā motus localis. Quarto ꝑ opi-
nionē ātiq̄ꝝ ponēdo vnū pricipiū materia-
le mot⁹ ꝑ ꝯdenſatōꝫ ⁊ rarefactōꝫ. Quīto ꝑ
opinionē platonis q̇ poſuit aīam eē primaꝫ
cām motus Sexto ꝑ opinionē vulgariū q̇
dicunt nihil moueri proprie niſi moueatur
motu locali. ergo motus localis eſt primus
motus alioꝝ motuum.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primā d: ꝙ motus circularis ē infinit⁹.
non q̇deꝫ ſm terminos. bṽia in qualibet die
naturali ꝑ ertingit de termino ad terminum
ſ eſt infinitus ſm durationē ꝑpetuā ꝑ conti-
nuam reꝝ creationē ⁊ circulatiōꝫ q̄ ſūt cōti-
nue ⁊ nō diuiſe. Ad ſecūdā patuit ꝙ non
eſt ſimile de motu circulari ⁊ de recto. q: ī cir
culari nō fit reditus ꝑ idē mediū. Ad ter-
tiam d: ꝙ illa diffinitio intelligit̄ in ꝑtibus
motus quas habet a mobili. et non de par-
tibus quas hꝫ ſm durationem.
Seq̇tur text⁹. Q aūt neceſſe ē.

Queritur tredecimo. vtrū mo

uens tempꝰe infinito ſit infinite virtutis d ne
ceſſitate. Arguitur contra ſuppoſitū. quia
mobile motus et tempus equaliter diuidūt̄
⁊ ſe habent ad eſſe finitum ⁊ infinitū. ſ nul-
lū eſt mobile infinitū. ergo null⁹ eſt mot⁹ tē-
pore infinitus. ꝑ non pōt cōcludi ꝙ primū
mouēs ſit infinite virtutꝭ. Secūdo ſic po
nendo ꝑpetuitatē mūdi cū ariſto. Sol mo-
uet. ⁊ mouet hec inferiora tꝑe infinito. ⁊ tn̄
eſt finite virtutis. ꝑ ⁊c̄. Tertio ſic. ſi eſſet ali
quod mouens infinite virtutis. tūc moueret
ſuū mobile in inſtāti tꝑis vt oñditur d gra-
uitate infinita primo celi et mundi.
Ad oppoſitū arguitur per phm in textu.
q̇ ex ꝑpetuitate mot⁹ concludit infinitatem
v̄tutis primi motoris.

Pro rn̄ſione ſciendum eſt pri-

mo. ꝙ poſtꝙ̄ phs oñdit q̇s ⁊ q̄lis ſit mot⁹ p̄
m⁹ q̇ ē circulari ꝯtinuus ⁊ ꝑpetu⁹ ꝯñter vult
oñdere q̄le ſit primū mouēs ⁊ principal̄r q̇d
ē impꝰtibilē ⁊ nullā hñs magnitudinē. ad cu
ius oſtenſionē predeterminat q̄daꝫ neceſſa-
ria. Primo ꝙ ē infinite virtutis. Secūdo
ꝙ virtus infinita nō pōt eē in magnitudine
finita. ⁊ cū nulla magnitudo ſit infinita. ſeq̄
tur ſuū principale intentum.

Scienduꝫ eſt ſecundo. ꝙ in om

ni motu tria ꝯcurrūt. ſ. mouens mobile. ⁊ tē
pus in quo fit motus. ⁊ hec tria neceſſe eſt.
aut eſſe finita. aut omnino eſſe infinita. aut
vnum finitum alijs duobus exiſtentib⁹ in-
finitis. et econtra. Et dimiſſis duobus pri-
mis mēbris. quia nihil faciunt ad ꝓpoſituꝫ
tertiū proſequitur ariſto. ꝙ ſcꝫ ipoſſibile ē eē
vnū infinitum alijs duobus exiſtentibus fi
nitis aut econtra. ⁊ ſpālit̄ hoc facit de tꝑe. q:
magis facit ad ꝓpoſitū.

Tunc ſit concluſio prima. ipoſ

ſibile ē tp̄s eſſe infinitū alijs duobus exiſtē-
tibus finitis. Probat̄. ⁊ ſit mouēs finitū
a. ⁊ mobile finitū. b. ⁊ tp̄s infinitū. c. capiat̄
ergo vna ꝑs mouentis ꝓportionata toti q̄
ſit. d. et pars mobilis que ſit. e. cum ergo ꝑs
mobilis equaliter mota in minori tēpore ꝑ-
tranſeat ſignū magnitudinis ſup̄ quā fit mo
tus ꝙ̄ totum mobile. ſequit̄ ꝙ ipm̄ in mino-
ri tꝑe ꝙ̄ ſit. c. pertranſit aliquod ſpaciū mag
nitudinis ꝙ̄ totum. b. ꝑtranſit. ſit ergo il-
lud minus tempus. ꝫ. q̄ ſit pars illius tēpo-
ris infiniti. et cū mouēs et mobile ſint finita

⁊ omne finitũ per ablatõem eiuſdẽ quãtita-
tis partiũ pluries ſumptarũ tandẽ ↄſũmat᷑.
capiant᷑ in mouẽte ⁊ mobili ꝑtes eq̄les par-
tibus iam acceptis donec ↄſũmant᷑ mouens
⁊ mobile ⁊ addant᷑ ꝑtib⁹ iam acceptis. Cum
ergo prima ꝑs mobilis iam accepta in par-
te tp̄is finita moueret᷑ a ꝑte mouentis ⁊ per
trãſierit determinatũ ſignũ magnitudinis:
ſequit᷑ ꝙ quelibet pars eius ſil'r in ꝑte tẽpo-
ris finita ꝑtrãſibit. ⁊ cũ nunq̄ poſſit cõſumi
totum tempus ⁊ etiam ex partib⁹ finitis mul
titudine ⁊ magnitudine reſultet finitũ ſeq̄-
tur ꝙ oẽs partes mobilis mouebunt᷑ ab om
nib⁹ ꝑtib⁹ mouẽtis tp̄e finito. ergo ⁊ totũ mo
bile mouebit᷑ tp̄e finito a motore finito. ergo
ſi tp̄us ſit infinitũ: oportet mobile eſſe infi-
nitũ. ⁊ ſic neceſſe eſt eſſe mouens infinitũ. er-
go mouens per tẽpus infinitũ neceſſario eſt
infinite virtutis. Sʒ cõtra argueret᷑. quia
hec ratio intelligenda eſt de primo mobili ⁊
de primo mouẽte Quib⁹ repugnat cõmẽta-
tor ꝙ aliqua cõditionalis bene eſt vera cui⁹
partes ſunt falſe. ⁊ ita eſt in ꝓpoſito. Sʒ me-
lius dicendũ eſt ꝙ in talib⁹ demonſtratõib⁹
vtitur Ariſto. diuiſiõe partiũ mobilis ⁊ mo-
uentis nõ realiter ita ꝙ ſɓm actũ fiat diuiſio.
ſʒ ſolum fit talis acceptio ſɓm imaginatõem
noſtrã per intellectũ vl' rationẽ ſignãdo vnã
partẽ ſine actuali diuiſione ip̄ius cõtinui di
cendo. ſi hoc totũ moueat᷑: hec pars pri⁹ per-
tingit ad aliq̄d ſignũ ſpacij q̄ alia. ⁊ debent
ſic intelligi rõnes phi. Sed iterũ arguere-
tur. ſi ſit aliq̄d mouens finite virtutis inge-
nitum ⁊ incorruptibile tale ſemꝑ habʒ ſe ad
mouendũ. ergo poterit mouere tp̄e infinito.
q2 ꝟo ſemꝑ manens idẽ ſemꝑ natũ eſt face-
re idem. ergo ex infinitate motus ſɓm tẽpus
non poteſt ariſtoteles cõcludere infinitatem
motoris ſɓm virtutẽ. Pro r̄nſione hui⁹ rati-
onis ſciendũ eſt ꝙ diuiſio motus poteſt ca-
pi dupliciter. ſ. ex parte mobilis ⁊ ſɓm partes
eius. ⁊ ex parte magnitudinis ſupra quã fit
motus. Una em̄ pars mobilis pri⁹ ꝑtranſit
vnam partẽ magnitudinis q̄ totũ mobile:
⁊ ſil'r totũ mobile prius pertrãſit vnã partẽ
magnitudinis q̄ totã. Et ſi bene cõſideret᷑
ratio Ariſto. clarũ eſt ꝙ totus motus capit᷑
ex parte mobilis. q̄d patʒ cum dicit ꝙ pars
mobilis in minori tempe mouet᷑ q̄ totũ. hec
em̄ minoritas tempis accipi nõ poteſt ex par-
te magnitudinis niſi in ordine ad aliq̄d ſi-
gnũ determinatũ. quia poſſet capi pars mo-
bilis ex parte mouẽtis ſibi ꝓportionata eq̄-
li tempe equale ſpaciũ ꝑtranſire ſicut totũ
mobile. Debet ergo capi minoritas tempis
ex parte mobilis ita ꝙ pars alicui⁹ mobilis
in minori tempe aliq̄d ſignũ magnitudinis
ſupra quã fit motus prius ꝑuenit q̄ totum
mobile. ⁊ ita ſi totũ mobile ꝑtrãſeat aliq̄d ſi-
gnũ tp̄e infinito opʒ nec̄cio ꝙ in ip̄o mobili
ſint infinite ꝑtes ⁊ ꝙ mobile ſit infinitũ. ⁊ ſi
mobile ſit infinitũ: opʒ neceſſario ꝙ mouẽs
ſit infinite virtutis. quia virtus mouẽtis de-
bet excedere virtutẽ mobilis. que quidẽ vir-
tus mobilis erit infinita ſi mobile ſit infini-
tum. Cum autẽ ſol mouet hec inferiora tem-
pore infinito non eſt intelligendũ ꝙ moue-
at aliq̄d mobile infinitũ cui⁹ motus ſit infini
tus ex parte mobilis: ſʒ bene mobilia infini-
ta ſɓm ſucceſſionẽ. Sed iterum replicat᷑ for-
tius. quia nullus eſt motus infinitus ex par
te mobilis cum nullũ mobile ſit infinitũ. ſed
ſolum eſt infinit⁹ ex parte magnitudinis re-
ſumpte ⁊ iterate. ⁊ ſic ad motũ tempe infini-
to ſufficit virtus infinita. ergo ratio ariſtote-
lis nõ poteſt cõcludere primũ mouens eſſe
virtutis infinite. Reſpondet᷑ neceſſario ꝙ il-
lud q̄d eſt prima cauſa motus infiniti opor-
tet ꝙ ſit per ſe cauſa infinitatis motus. quia
cauſa que eſt per ſe prima prior eſt cauſa per
accidens ſiue per aliud: vt dictũ fuit pri⁹. et
cauſa per ſe primo terminat᷑ ad effectũ per
ſe. quia cauſis ꝓprijs correſpõdẽt effectus
proprij ſecũdo hui⁹. Dictum eſt autẽ ꝙ tem-
pus motus poteſt accipi ex parte mobilis et
ex parte magnitudinis. ⁊ ita ſimiliter dicen-
dum eſt de infinitate motus. Tempus autẽ
motus q̄d cauſatur ex parte mobilis ſibi per
ſe cõuenit ⁊ etiam infinitas ſi talis eſſet. q̄a
ſibi cõueniret per propriũ eius ſubiectũ. tem
pus autem motus q̄d accipitur ex parte ma-
gnitudinis ſibi per accidens cõuenit. ⁊ ita ſi-
militer infinitas. Poſtq̄ tamẽ mobile totũ
motum ſuũ compleuit ſupra vnã magnitu
dinem quo reiterato redeat: ⁊ ſic infinitũ ta-
le tempus. ⁊ talis infinitas ſic veniẽs ex par
te magnitudinis per hoc ꝙ mobile reſumit
ſuum motum accidit motui illius. ergo q̄d
eſt cauſa prima hui⁹ infinitatis virtutis non
terminat᷑ per ſe ad illam infinitatẽ per acci-
dens: ſʒ terminat᷑ ad infinitatẽ motus ꝑ acci-
dens que eſſet per ſe. ⁊ hoc eſſʒ mouẽdo mo-

bile infinitũ si esset. ⁊ ꝓpter hoc secũdi motores q̄uis moueant motu infinito per accidens nõ oportet ꝙ sint infinite virtutis. quia cause per se nõ sunt cause illius infinitatis. q: vt dictũ est causa per se debet terminari aliquem effectũ per se. ꝭ etiam illã virtutez non habent ex se: ꝭ ex alio. Et similiter dictuz est de sole qui mouet hec inferiora motu infinito supponendo perpetuitatẽ mũdi ⁊ tamen nõ est infinite virtutis. nec etiã oportz illud. quia nõ est causa per se illius infinitatis. vñ si esset aliqđ mobile infinitum: neqꝫ sol neqꝫ alie intelligẽtie mouere possent: ꝭ primũ mouens ip̄m mouere posset. Et h̄ fuit mira subtilitas Aristo. qui ex hoc ꝙ postq̄ motus est infinitus per accidens: cõcludit primũ mouens esse infinite virtutis ex eo ꝙ effectus per accidens nõ potest esse termin⁹ alicuius cause per se. ⁊ tamẽ primũ mouens simpliciter est causa illi⁹ infinitatis ꝑ accidens. quare oportet ꝙ possit esse causa ꝑ se alicui⁹ infinitatis ꝑ se: sic ꝙ ex ꝑte eius nõ sit defectus. vnde patz r̄n̄sio ad quesitũ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicit̃ ꝙ solũ ꝓcedit de tempe qđ habet motus a mobili ꝭm partes eius. et sic verum est ꝙ motus nõ possit esse infinit⁹ nisi mobile esset infinitũ. ꝭ non ꝓcedit de tempore qđ habet motus ex parte magnitudinis resumpte. Ad secundã patet solutio.

Ad tertiam dicit̃ ꝙ ꝓcessus maioris in de celo de grauitate ⁊ leuitate intelligit̃ de virtute naturali. virtus autẽ primi motoris q̄uis sit infinita tamẽ est intellectualis ⁊ volũtaria. ideo nõ agit ꝭm vltimũ sui posse: ꝭ ꝭm ꝙ intelligit ⁊ vult.

Queritur decimoq̄rto vtruz in magnitudine finita possit esse virtus infinita: ⁊ ecõtra ĩ magnitudine infinita possit eẽ virtus finita.

Arguit̃ primo ꝙ sic. primus motor qui est infinite virtutis est in p̄mo orbe. vt habet̃ in secũdo celi ⁊ mũdi. ꝭ primus orbis est infinite magnitudinis: vt dicit primo de celo. ergo in magnitudine finita ẽ virtus infinita. Secũdo sic. q: stat in minori corpe maiorẽ esse virtutem q̄ in maiori. g̊ vt videt̃ possibile est ꝙ in magnitudine finita sit virtus infinita. Ad oppositum arguit̃ per Aristo. in primo cap̄lo quarti tractatus hui⁹ octaui ad vtrũqꝫ partem.

Pro responsione sciendũ ẽ primo ꝙ postq̄ Aristo. mõstrauit ꝙ mouẽs tẽpore infinito necesse est infinite virtutis. cõsequẽter ostendit ꝙ virtus infinita non potest esse ĩ magnitudine finita. ⁊ hoc valet ad ꝓbandũ ꝙ primũ mouẽs est penit⁹ indiuisibile ⁊ nõ habẽs magnitudinez. oñdit etiam Aristo. ꝙ in magnitudine finita nõ p̄ot esse virtus infinita. ⁊ sic istud ꝑ cõcomitantiam ad primã questionem se habet: q̄uis nõ sit a ph̄o principaliter intentũ.

Tunc sit cõclusio prima. in magnitudine finita nõ p̄ot esse virtus infinita.

Pro cui⁹ ꝓbatione duo supponũtur. Primũ quia maior virtus equalẽ effectum perficit in minori tempe q̄ minor virtus. Secũdum est. q̄uis maior virtus equalẽ effectum ꝑficiat in minori tp̄e q̄ minor in minori tẽpore impossibile tñ est virtutẽ aliquã quãtumcũqꝫ magna sit in nõ tp̄e mouere. q: oĩs motus est in tp̄e. Tũc arguit̃ sic. si in magnitudine finita essz virtus infinita: sequeretur ꝙ ip̄a in nõ tp̄e moueret. qđ ẽ ĩpossibile ꝑ secundã suppositionẽ. Patz ꝯñ̄a. quia si talis virtus infinita tp̄e aliquo finito moueret q̄ntumcũqꝫ modico. signet̃ illud tẽpus ⁊ sit. a. ⁊ deinde capiat̃ virtus finita alicui⁹ magnitudinis finite que etiam mouebit tempe finito: ꝭ in maiori. ⁊ sit illud tẽpus. a. b. Cum ergo cuiuslibet finiti ad finituz sit ꝓportio erit tempus. a. b. ad tempus. a. determiata ꝓportio ꝭm quã maius excedit minus. addat̃ ergo ꝭm eandẽ ꝓportionẽ qua vnũ temp⁹ excedit aliud virtus finita ad virtutẽ finitam datam tũc aggregatũ ex his virtutibus qđ finitũ erit. e. x. mouebit ĩ equali tempe ip̄i. a. quia quantũ crescit virtus: tantuz decrescit ip̄m tempus. ergo virtus finita ⁊ infinita in equali tempe mouebũt. Et cũ adhuc virtuti finite possit fieri additio absqꝫ h̄ ꝙ adequet̃ virtuti infinite. quia semꝑ erit finita. sequitur ꝙ virtus finita in minori tempe mouebit q̄ infinita. qđ est impossibile sicut dicebat suppositio. Impossibile est ergo virtutẽ infinitã mouere tempe finito. ergo si talis esset moueret in nõ tempe. qđ est iteruz impossibile. ergo impossibile est virtutẽ infinitã esse in magnitudine finita. Sz ꝯ̄ obijceret̃. quia hec ratio nõ solũ videt̃ ꝓbare ꝙ in magnitudine finita non p̄ot esse virtus infinita. imo etiaz

ꝙ nulla est virtus infinita. qꝺ est cōtra pꝛe
dicta. Respondet ꝙ virtus que nō est i ma⸗
gnitudine est agens ꝑ intellectū. ⁊ a tali mo
uetur celum: vt dicit duodecimo metha. vir
tus autē que est in magnitudine agit natu⸗
raliter. Et inter istas virtutes talis est diffe⸗
rentia. qꝛ agens naturale semꝑ agit ſm vlti
mū sui posse. ⁊ actio eius ꝓpoꝛtionat sue na
ture. ⁊ ideo si sit virtutis infinite actio est in⸗
finita. quare si in magnitudine aliqua esset
virtus infinita cum esset agens naturale mo
tus ab ea ꝓcedens esset infinite velocitatis
⁊ fieret in nō tꝑe. ſ; actio agentis ꝑ intellectū
non ꝓpoꝛtionalit sue nature. ſ; insequit mo⸗
dum foꝛme appꝛhense. Et ideo domificatoꝛ
non facit domū quātā ⁊ qualē posset ſ; quā⸗
tam ⁊ qualē vult ⁊ intelligit. quare nō opoꝛ
tet ꝙ si sit aliq̄ virt⁹ infinita sine magnitudi⸗
ne ꝙ moueat velocitate infinita: ſ; tāta velo
citate quāta cōgruit sibi ꝓpter quā agit.

Sciendum est vlterius ꝙ nihil mouet nisi habens magnitudinē. Impossi⸗
bile autē est aliquid habēs magnitudinē re⸗
cipere effectū adequatū virtuti alicui⁹ agen
tis per intellectū. qꝛ natura coꝛꝑea se hʒ ad
intellectum sicut particulare ad vniuersale.
ideo quāuis sit aliqua virtus infinita extra ma
gnitudinē nō opoꝛtet ꝙ in aliqua magnitu
dine faciat effectū sibi adequatū. quare non
opoꝛtet si pꝛimus motoꝛ sit infinite virtutis
celum infinita velocitate moueri. Sʒ aliqꝺ
habens magnitudinē potest recipe effectuʒ
minoꝛē ⁊ etiam equalē virtuti actiue existen
ti in magnitudine. ⁊ ideo si esset virtus infi
nita: sequeret ꝙ posset habere effectum sibi
coꝛrespōdentē in aliqua magnitudine. effe⸗
ctus autem sibi coꝛrespōdens esset infinita
velocitas motus. ⁊ sic opoꝛteret talem virtu
tem mouere ⁊ nō moueri. ⁊ mouere in nō tē⸗
poꝛe qꝺ est ipossibile. Et si iterū obijciat.
qꝛ celuʒ potest moueri tempe infinito. ergo
possibile est ipm moueri infinita velocitate.
ergo in non tempe. Conceditur antecedens ꝙ
illud nō repugnat magnitudini circulari. ſ;
negetur ꝯña ꝙ illud repugnet magnitudini
circulari moueri in nō tꝑe. opoꝛteret enim ꝙ
oīa puncta circuli in vno ⁊ sub eodem instā
ti tempis essent in vno ⁊ eodeʒ pūcto. qꝺ est
impossibile. Et si obijciat iterum. si in ce⸗
lo nō sit virtus infinita ad mouere vl moue
ri infinita velocitate sequeret ꝙ i eo nō erit
virtus ad esse tempe. infinito. Ad hanc ra⸗
tionē dicetur in pꝛimo de celo.

Conclusio secūda. in magnitu dine infinita nō pōt esse virtus finita. Pꝛo
qua notat Aristo. ꝙ oppositū eius maxime
videt verū ꝓpter illud qꝺ tactū est in vna ra
tione ante oppositū q̄ tamē nulla ten⁹ cōclu
dit. qꝛ licʒ paru⁹ ignis sit maioꝛis actiuitatis
magna parte aeris: poterit tñ tantuʒ accipi
de aere ꝙ equabit virtus eius virtuti ignis
Et cū infinitū nunq̄ possit totū accipi sil' im
possibile esset ignē quātecūq; quātitatis eēt
dum tñ essʒ finite virtutis aeri adequari vir
tute aeris infinite quātitatis. Pꝛobat cōclu⸗
sio ⁊ sit magnitudo infinita. a. b. cui⁹ virt⁹ sit
finita. deinde capiat aliqua magnitudo fini
ta q̄ sit. b. c. cui⁹ etiam virtus sit finita. dein⸗
de capiat aliq̄ pars magnitudinis infinite
q̄ sit. a. e. vel ergo illius ꝑtis erit aliq̄ virtus
vel nō. Non pōt dici ꝙ nō. qꝛ impossibile est
coꝛpus naturale esse sine virtute. si ergo nō
possit adequari virtus ꝑtis virtuti toti⁹: se
quit ꝙ virtus eius erit minoꝛ q̄ virtus toti
us. et se habebit in aliq̄ ꝓpoꝛtiōe ad virtutē
toti⁹ ⁊ etiā ad virtutē magnitudinis finite.
Et si capiat alia pars q̄ sit eq̄lis parti iaʒ ac
cepte ipius etiam erit aliq̄ virtus eq̄lis vir⸗
tuti alterius. ⁊ cū virtus totius sit finita se⸗
quit ꝙ possunt accipi tot partes eius ꝙ vir⸗
tus partiū adequabit virtuti toti⁹. ⁊ tñ non
dum accepta erit tota magnitudo. quare se⸗
quit ꝙ erit eadē virtus totius ⁊ partis finiti
⁊ infiniti. ⁊ ꝙ erūt alique ꝑtes magnitudi⸗
nis infinite quarū nulla erit virt⁹. q̄ oīa sunt
impossibilia. Iteʒ sequeret ꝙ magnitudo
finita in eq̄li tꝑe: imo i minoꝛi mouebit q̄ ma
gnitudo infinita. Patʒ. qꝛ ex quo virtus ma⸗
gnitudinis infinite erit finita ipa mouebit tē
poꝛe finito. virtus eniʒ magnitudinis finite
mouebat tempe finito deīde fiat additio illi
magnitudini finite: et fiat additio virtutis.
q̄re cōtingit virtuti magnitudinis finite ad⸗
equari: imo excedere magnitudinē virtutis
infinite. ⁊ sic moueri i eq̄li. imo i minoꝛi tꝑe.
⁊ tñ ꝑ talē additionē finitā nunq̄ adequabi
tur infinite. ergo magnitudo finita in minoꝛi tē
poꝛe mouebit q̄ infinita. Tertia ratio est q̄
sumit ex ꝑte magnitudinū q̄ sunt eiusdeʒ na
ture. in talib⁹ eniʒ crescēte virtute crescit ma
gnitudo: ⁊ ecōtra. ergo si sit infinit⁹ aer cui⁹ virt⁹
sit finita: ⁊ sumat finitus aer cui⁹ etiam virt⁹

it finita: tūc per additōem aeri finito adeq̄/
itur virtus eius virtuti aeris infiniti absq̄
hoc ꝙ aer finitus fiat infinit⁹ q̄re sequitur ꝙ
initus aer erit eq̄lis infinito. vel ꝙ in his q̄
ant eiusdē nature magnitudo nō ꝓportio/
neť virtuti. qđ est impossibile. ğ impossibile
st i magnitudine infinita eē virtutē finitā.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā đ: ꝙ prim⁹ motoꝛ ē in p̄mo oꝛbe
nō tanq̄ sibi inherēs vt forma ei⁹: ꝫ tanq̄ si
i assistēs vt motoꝛ mobili. Ad secūdā ne
gať ꝯñа. ⁊ causa dicta ē in secūda ꝯclusiōe.
Sequiť text⁹. Necesse est aūt hic q̇dē ⁊c̈.

Queritur decimoquinto. vtruz

piecta a primo ꝓijciēte post recessuz moueā/
tur a medio Arguiť primo ꝙ nō. q: medi
um resistit sue diuisiōi. ğ nō mouet ꝓiecta: ꝫ
resistit motui eius. Secūdo sic arguiť. in/
quirēdo a quo moueť ip̄m mediū cessante pri/
mo mouēte. nam ip̄m mediū nō moueretur
a se ip̄o. ğ opoꝛtȝ ꝙ ab alio moueať sic̄ ⁊ ꝓie
ctum. Tertio sic. q: si sic seq̄reť ꝙ lata ꝓie
cta velocius mouerenť q̄ rotūda vľ acuta.
quod est falsū. ⁊ ptȝ ꝯñа. q: facili⁹ pellerenť a
medio. Quarto sic. q: mirabile videť ꝙ
aer q̇ tam diuisibilis est faciliter taȝ grauia
coꝛpa mouere ⁊ sustinere possit. Ad oppo
situm est ꝓbus in secūdo capitulo quarti tra
ctatus huius octaui.

Pro responsione sciendū ē pri

mo ꝙ vt Aristo. cōcludat vnitatē primi mo
toris: oñdit ꝙ in quibusdā mobilib⁹ vt in ꝓ
iectis impedit vnitas ⁊ ꝯtinuitas motuū ꝑ/
per pluralitatē motoꝛis. quare si prim⁹ mo/
tus debeat esse maxime vnus ⁊ cōtinu⁹ opoꝛ
tet etiam ꝙ motoꝛ prim⁹ sit vnus. Et gratia
hui⁹ mouet Aristo. dubiū a quo moueanť ꝓ/
iecta post recessuȝ a primo ꝓijciente. q̄ quidē
dubitatio oꝛiť ex hoc ꝙ demonstratū est in/
animata a se moueri non posse. ⁊ etiā ex illo
quod oñsum est ꝙ mouēs simul est cum moto.
Ex his ergo oꝛitur dubiū. a quo moueantur
piecta postq̄ non tanguntur a primo ꝓij/
ciente. Circa quā dubitatōem ꝓbus conclu/
dit quādam falsam opinionē. que vt dicunt
aliqui fuit Platonis. qui vt dicūt posuit pri
mū ꝓijciens cum ip̄o ꝓiecto mouere aliqđ
aliud coꝛpus ꝑputa aerē. qui quidē aer mo
tu cōcomitať semꝑ ⁊ mouet ip̄m ꝓiectū du
rante toto moto eius. Sed cōtra arguit
Aristo. quia eadē dubitatio oꝛitur de ip̄o ae
re a quo. s. moueať postq̄ separatur a p̄mo
mouente. quia sicut a se non moueť ꝓiectuȝ
ita nec ip̄e aer. Et hunc modū mouendi ꝓie
cta vocant aliqui antiparistesim: hoc est con/
tra resistentiā medij. imaginātes ip̄m mediū
resistēdo vnire se retro mobile ⁊ vniēdo mo
uere mobile. Sȝ vt dictū est hec solutio Ari/
stoteli nō placet ꝓpter causam dictaȝ. Ideo
ip̄e Aristo. aliter soluit. dicens ꝙ primū ꝓo/
ijciens coꝛpus sibi ꝓpinquū puta aerem vľ
aquā mouet. ⁊ mouendo ip̄m sibiip̄i attribu
it virtutē mouēdi aliud mediuȝ ꝯñter sibi se
habens. ita ꝙ illud mediuȝ ꝓpinquū primo
mouenti ab ip̄o primo habet quo moueať. ⁊
ꝙ moueat aliud. ⁊ sic deinceps. Et q: moue
re ⁊ moueri nō insunt de necessitate eisdem:
al's non esset dare mouens non motuȝ. ideo
hoc secūdū mouēs licȝ postq̄ cessauerit pri
mū mouere cesset moueri. tamen bene mouet
aliud cōsequēter sibi se habēs. Quod satis pa
tet ad sensum de lapide ꝓiecto in aqua qui
aquam mouet sibi ꝓpinquā p̄mo causando
in ea quēdam circulū. qui circulus fact⁹ cau
sat alium circulū mouendo aliam aquā cō/
seq̄nter se hñteȝ. ⁊ hoc modo non opoꝛtet to
tum aerem vel totā aquā moueri simul quā/
do primū mouens mouet: ⁊ simul quiescere
quādo primū cessat mouere. ꝫ ꝓpinquū me/
dium primo mouenti simul mouetur quādo
primū mouet: et simul cessat moueri quādo
primū cessat mouere. ⁊ in termio sui motus
mouet aliud mediū sibi ꝓpinquū. Et ita di/
cendū est de illo alio in oꝛdine ad aliud. Et
quia virtus motiua imp̄ssa a primo in secū/
dum foꝛtioꝛ est ipso secūdo q̄ in tertio. ideo
cōtinue minoꝛať ⁊ tandem adeo debilitatur
ꝙ sufficit ad ꝫ ꝙ illud in quo est moueat ali
ud sibi pꝛopinquū. sed non tribuit virtuteȝ
mouendi vlterius. ⁊ tūc cessante illo in quo
debilis est ita mouere cessat aliud moueri. ⁊
desinit motus perfectiōis. Et iste est modus
posit⁹ ab Aristo. quo ꝓiecta mouenť. Sȝ
circa hūc modū aduertendū est ꝙ lȝ vt⁹ mo
tiua in medio ꝓpinq̊ primo mouēti maioꝛ sit
intēsiue q̄ i magis distāti. nō tñ hȝ actū suū
maximuȝ. ideo nō est maioꝛ extēsiue. q: virt⁹
illi⁹ cuȝ sit coꝛꝑalis req̄rit sicut q̄libet virtus
coꝛpoꝛea determinataȝ quātitatem. maxime

q̄tum adhoc ꝙ habet suū maximū actū. et iō videmus ꝓiecta ꝓprie primū ꝓijciens minus ledere ꝙ̄ distantiora a primo ꝓijciente in fine vō motus ꝓpter debilitatē virtutis tarde mouentur. ideo ꝓiecta velocius mouentur i medio ꝙ̄ in principio ⁊ in fine. Exemplū sensibile patꝫ in aqua. nā si lapis cadat in aquā et ꝓpe lapidē sint ligna ista tardius mouebuntur iuxta lapidem ꝙ̄ in maiori distantia a lapide. etiā circuli minores tardius mouebuntur iuxta lapidem ꝙ̄ distantiores a lapide.

Sciendū est vlterius ꝙ corpora nata mouere aliqͦd ꝓiectū post recessū a p̄mo proijciente debent habere aliquas conditiones. et ponit albertus quattuor. Prima est ꝙ nata sint moueri et quiescere. qꝛ vt dictū est ſm mouetur mouente primo et quiescit cessante primo. Secunda est ꝙ oportet hmōi corꝑa non eē alicuius determinate figure. ſꝫ faciliter permutari ad quācūqꝫ figurā. ideo oportet ea eē humida. qꝛ humidum male terminat̄ termino proprio. et facile est terminabile termino alieno. et sic male dixerunt aliqui ꝓiecta moueri ꝑ impetū ipius ꝓijcientis ipis proiectis impssuꝫ a primo ꝓijciente. quia cōtingit ipa ꝓiecta adeo eē dura et cōpacta ꝙ i pis ip̄rimi nō posset hmōi impetus. Tertio oportet hmōi corpora spiritualia eē rara et subtilia. et faciliter diuisibilia vt vna pars possit moueri sine alia et ⁊ vna ꝑs possit alteri suꝑferri hoc ē suꝑ illaꝫ moueri vel iuxta sine hoc ꝙ alia moueatur Quarto oportet ipa corꝑa eē vicina materie prime ꝓpter quā vicinitatē sunt in potētia ad recipiendū quēcunqꝫ motū et a quocunqꝫ motore.

Sit igitur cōclusio prima et responsalis ad quesitū. Proiecta p⁹ recessū a primo ꝓijciente a medio mouentur mō expsso. Patet: quia hmōi ꝓiecta post recessū mouent̄ vt ad sensū patet. et nō a se cum n̄ sint animata. ḡ ab alio. ⁊ cū ꝓrimū mouēs debeat esse sil' cū moto oportet hmōi corpora moueri ab aliquo corpore intermedio inter primū ꝓijciens ⁊ ipa. quod est immediatum proiectis ipis. Ex quo sequitur ꝙ nō mouentur ab vnico motore. ſꝫ a plurib⁹ cōseq̄nter se habentibus seinuicē tangentibus. qꝛ non ē semꝑ idē corpus imediatū ipis ꝓiectꝭ et quia pluralitas seu diuersitas non est sine diuisione. iō bene dicebat̄ prius ꝙ oportet mediū a q̊ moueat̄ esse faciliter diuisibile. Ex quo infert aristo. conclusionem principaliter intentā. que talis ē.

Conclusio secunda. licet motus alicuius proiecti videatur esse vnus et continuus propter continuitatem mobilis ⁊ tēporis. non tamen est vnus et cōtinuus simpliciter. Probatur. quia hmōi motus est a pluribus et diuersis motoribus. consequēt̄ se habentibus et non simul ipsum proiectuꝫ mouentibus. ergo ille motus nō ē similiter vnus et continuus. ⁊ hoc ad sensū patet in aqua mota ab aliquo lapide incidente. Ibi enim patet successio motus ad motum ſm diuersas partes aque. ideo esse apparent diuersi circuli. etiam ibi apparet quomō vna pars aque aliam mouet. alia non mouente. et quomodo vna pars mouetur alia nō mota. et similiter est in aere quantum ad corpora proiecta per aerem. licet non sit ita sensibile nobis propter maiorem aeris subtilitatem. Ex hijs sequit̄ ꝙ motor prim⁹ ē vn⁹. qꝛ alias primus motus nō esset vnus et esset a pluribus motoribus.

Ad rationes ante oppositum: Ad primā conceditur antecedēs ⁊ negat̄ cōsequentia. qꝛ virtus motiua primi mouenti excedit resistentiaꝫ ipius medij. ideo mouet ipm mediū et sibi virtutē mouendi attribuit. Ad secundam dictū est ꝙ primum mouens mouet medium sibi ꝓpinquū quousqꝫ deficit virtus mouendi. Ad tertiā negetur consequentia. qꝛ rotunda vel acuta facili⁹ diuidunt mediū ꝙ̄ lata. iō facilius mobilia s[…] a medio. Ad quartā dicitur ꝙ hoc nō est mirabile scienti materiam ꝓpter causas dictas. quia ex aere et aqua nō sūt simpliciter corpora grauia. nec sunt similiter leuia. ideo faciliter ab eo mouentur ad latus. quare ē primū mouens est magne virtutis in modo. ideo pōt tanta velocitate mouere medium sibi ꝓpinquū. quia velocitas sui motus recipit mediū sibi vnitum et ꝑuenit diuisionē eius. iō medium sic motum velociter vnitum bene potest corpus multum graue mouere et sustinere. et ꝑ hoc mot⁹ aeris eradicat arbores. ⁊ magna edificatia corruere facit. [Sequitur] Qm̄ aūt i hijs q. ⁊[…]

Queritur decimosexto vtrū primū mouens sit omino inpartibile ⁊ nullam magnitudinē habēs. Arguit̃ primo ꝙ nō quia primū mouēs est in circūferentia primi mobilis. ſ forma que est in materia quātificat̃ ad quātificatōem sue materie. ergo mouens primū habet magnitudinē. Secundo sic. mouens primū habet orbē. ergo habet magnitudinē. Tertio sic. mouēs p̃mū est infinite virtutis. ergo est diuisibile. Ad oppositū est Aristoteles in vltimo capitulo huius octaui.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postꝙ Aristo. ostendit ꝙ primū mouens est infinite virtutis. q: mouet tp̃e infinito. ⁊ ꝙ virtus infinita nō potest esse in magnitudine finita. ⁊ etiam ꝙ motus ꝓiecti nō est vnus. q: est a diuersis. Consequēter et finaliter ī hoc vltimo ex his cōcludit finaliter intentum suū in hoc libro: scz cōditiōes primi mouentis.

Sit ergo conclusio prima. p̃mū mouens est vnū. Probat̃ cōclusio. q: prius ꝓbatū est ꝙ in his que sunt potest esse aliq̃s motus sempiternus ⁊ cōtinuꝰ. quare de facto ita est. ſ motus sempiternꝰ ⁊ cōtinuꝰ semper vnus est. ergo est aliq̃s motꝰ semꝑ vnꝰ. ſ motus est vniꝰ magnitudinis. q: impartibile mouet̃. etiam impartibile est ab vno motore. q: diuersitas motoꝝ impedit vnitatē motus. vt patuit de motu ꝓiectoꝝ. ergo motus semꝑ vnus existens qui est motus primus est ab vno motore qui est primus. ergo motor primus siue imobilis existens siue motꝰ moueat est vnus.

Conclusio secunda. licz iam ꝓbata sit. tamē eā adhuc reiterat ph̃us. que talis est ꝙ primus motor est imobilis. P̃tz. q: om̄e qđ mouet̃: mouet̃ ab alio. ergo cum nō sit ꝓcedere ī infinitū in motoribꝰ ⁊ in mobilibus. vt patuit prius. necesse ē ꝯuenire ad aliqđ mobile primū motū a motore imobili.

Ex hac ꝯclusione infert Aristo. primo ꝙ ille motor necessitari nō potest vt moueat. p̃tz q: omne qđ necessitat̃ mouet̃ a necessitante. ſ q: motor primꝰ est imobilis. igit̃. Secundo infert ꝙ ille motor est infatigabilis. patz q: fatigatio nō accidit nisi q: motor mouet̃. q: huic qđ variat̃ de dispositōe in dispositionem accidit fatigatio. cū ergo motor primꝰ nō moueat̃: sequit̃ ꝙ mouet sine fatigatiōe.

Tertio infert ꝙ mouere p̃t motu sempit̃no ergo motus primꝰ qui est ab eo est sempiternus. patz. ex quo nō mouet̃ semꝑ est in eadē dispositōe. ergo si hic nūc moueat semꝑ mouere potest. quia in perpetuis nō differūt eē ⁊ posse: hoc est nō distant. sequit̃ ꝓpositum. Infert ergo ꝙ solus motus primꝰ est regularis: aut saltē inter oēs est maxime regularis. qđ ꝓbat Aristo. quia aliqua mouētia mota aliq̄n possunt mouere sub eadem dispositōe ⁊ ita vt videbit̃ possunt mouere motu regulari. patz. q̇a ex hoc ꝙ primꝰ motor semꝑ est manens in eadē dispositōe semper mouere p̄ōt equaliter. ⁊ cū mobile suū non suscipiat aliū motum a circulari. q: si alteret̃ alteretur ad aliū motū. ⁊ quodāmodo mutaret̃ ex dispositōe in dispositōem ⁊ sic non posset mouere motu semꝑ cōtinuo. ergo mobile suum nō suscipit aliū motū. ergo semꝑ p̄ōt eq̄liter moueri. g̊ primꝰ motꝰ est maxime regularis. Etsi obijciat̃ cōtra tertiū ⁊ quartū correlaria. quia prius ꝓbauit Aristo. motū primū esse cōtinuū ⁊ sempiternū ⁊ regularē ergo nūc supflue ꝓbat ipm. Ad hoc dicēdū est ꝙ in motu duo oportet cōsiderari. s. durationē eius ꝑ infinitū tēpus. ⁊ hoc prius probatū est ex infinitate p̃mi motoris. q: ex quo est virtutis infinite ē causa infinitatōis motus. Aliud est cōsiderare. s. cōtinuā reiterationē circulatōis. ⁊ hoc habet motus primꝰ ex imobilitate primi motoris. ⁊ istud nūc ꝓbat Aristoteles.

Conclusio tertia. motor primꝰ ē in circūferentia primi mobilis. Patet sic. q̇a primꝰ motus est circularis. ergo primū mobile est circulare siue circularis figure. circularis autē magnitudinis non sunt nisi duo principia. s. centrum ⁊ circūferentia. a centro enī ad circūferētiam ducunt̃ linee. ⁊ sic vnū se habet vt primū principiū. reliquū autem vt terminꝰ. ergo oportet motorē primū esse in centro aut circūferentia. ſ rationabilꝰ est ipm esse in circūferentia. qđ ꝓbat Aristo. q̇a ꝓpinquiora primo mouēti velocius mouētur. q: prius ⁊ fortius suscipiūt impssionem mouentis. ⁊ sic extrema circūferētie ipꝰ primi mobilis velocꝰ mouent̃. g̊ est ibi primꝰ motor primi mobilis. Sed obijceret̃ ꝯtra

quia motor primꝰ est impartibilis nullā habens magnitudinē. ergo nō habet determinatum situz in corpe. ergo nō est in circūferētia primi mobilis. Rūdetur ꝙ primꝰ motor debet esse in circūferētia primi mobilis nō per determinatiōem sue substātie: sed per efficaciam sui motus. nam ibi primo influit motū celi. ⁊ ibi. s. in circūferētia primi mobilis primo incipit motus. ⁊ sic rōnabilius est ꝙ sit in celo ꝙ̄ in terra. ⁊ adhuc in oriēte ꝙ̄ in occidente. Non sic tamē ꝙ assigneẗ alicui determinate parti existēti ipius primi mobilis quia pars que nūc est in oriente postmoduz est in occidente. sed debet intelligi ꝙ ſm situ̅ orientis primo aspicit primuz mobile influendo sibi motum. vt in secūdo celi et mundi diciẗ de dextro ⁊ sinistro.

Cōclusio quarta. motor pmus

est omino impartibilis ⁊ nullā habens magnitudinē quā informet licz habeat magnitudinē qua vtitur. Probaẗ prima pars conclusionis dupliciter. Primo q: virtus omis in magnitudine existens per se nō mouet localiter nisi pellēs aut trahēs aut vtroqꝫ modo se habens. Qđ aūt sic mouet non mouet nisi motū. ergo variaẗ de dispositōe in dispositōem. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō potest mouere motu semper regulari vno ⁊ cōtinuo quoꝝ opposita sunt demonstrata de primo motore. Ex his patz solutio dubitatōis quā hic mouet Aristo. an. s. aliqđ mouens motū mouere possit moto vno ⁊ simpliciter cōtinuo. Respōdet ꝙ non. quia tale mouēs ex quo motū est licz videaẗ esse vnū est tamē quodāmodo plura. quia variaẗ de dispositōe in dispositōez. ergo nō potest mouere motu simpliciẗ vno ⁊ ꝯtinuo. vt patuit in motu ꝓiectoꝝ. licz aer videatur esse vnū mouens vel aqua tamen ibi sunt plura mouētia ꝓpter facilem diuisionem ipius aeris vel aque. ⁊ sic solū motus qui est a motore imobili simpliciter vnus est ⁊ cōtinuus. Secundo ꝓbaẗ ista cōclusio. quia si primꝰ motor haberet magnitudinez aut esset finita: aut infinita. Non infinita. vt patuit in tertio huiꝰ. nam ꝑ̄cedentes libros in ordine ad istū pħi appellant phisicos. q: cōsideratio motꝰ in octauo quodāmodo cōtracta est. nec habet etiam finitaz magnitudinem. q: cum moueat tempe infinito oportet ꝙ sit virtutis infinite. modo virtus infinita nō potest esse in magnitudine finitā. ergo ⁊c̄. Ex quo sequiẗ ꝙ est indiuisibilis. q̄a nihil est diuisibile nisi quātum. Secunda pars cōclusionis patz quia motor primꝰ habet primū mobile quo vtiẗ tanꝙ̄ instrumento ad explicatōez formaꝝ naturaliū in materia generabiliū ⁊ corruptibiliū ad ꝯſuatōez ipaꝝ. ⁊ ꝑ hoc soluiẗ secūda rō an̄ oppositū.

Ad rationes ante oppositum:

due prime solute sunt. Ad tertiam diciẗ ꝙ motor primus nō est infiniẗꝰ infinitate quantitatis diuisiue ſ3 infinitate virtutis que seq̊tur formaz. ideo ꝑfectissimꝰ ⁊ simplicissimus est. Et ita finit peripatheticoꝝ ꝑ̂nceps Aristoteles cōem cōsideratōem de rebꝰ naturalibus quā tradit in libro phisicoꝝ siue de phisico auditu in primo et in vniuersali totius nature initio qđ deꝰ est ꝑ oia beatus.

Et sic est finis libroꝝ phisicoꝝ.

Sequiẗ liber de celo ⁊ mūdo.

De natura scientia fere plurima videtur circa corpora ⁊ magnitudines. ⁊ horū existēs passiones ⁊ motus.

Jrca initium primi libri de celo ⁊ mūdo. Queriẗ primo vtruz scientia naturalis sit circa corpora ⁊ magnitudines. Arguiẗ ꝙ nō. naz mathematica ē circa corpora ⁊ magnitudies. g̊ sciētia naturalis nō est circa corꝑa ⁊ magnitudines. ꝯn̄a ptz. q̄a diuerse scientie versanẗ circa obiecta diuersa. Secūdo arguiẗ. multa cadūt sub cōsideratōe sciētie naturalis q̄ nō sunt corpora neqꝫ magnitudines vt aīa. nā materia ꝑ̄ma. motores orbiū. infinitū. vacuū. g̊ scīa naturalis nō ē circa corꝑa ⁊ magnitudines. imo circa multa alia. Ad oppositū est pħus in ꝑ̄ncipio huiꝰ libri de celo ⁊ mūdo sic diceṅ. De natura sciētia fere plurima videtur circa corꝑa ⁊ magnitudines ⁊ hoꝝ existēs passiones ⁊ motus. Jdeo primo videbiẗ de quesi-

to. Secũdo declarabũtur aliqua dubia.

Quantũ autem ad primũ sciendũ est primo φ vt hȝ phus in pĥemio phisicorū tūc opinamur scire vnūquodq̧ cū causas cognoscimus p̄mas ⁊ p̄ma p̄ncipia vsq̧ ad elemēta. Et q̄ phs manifeste ostēdit i sciētijs esse, pcessum ordinatū quādo pcedit a primis causis et principijs vsq̧ ad proximas cās: q̄ sunt elemēta cōstituētia essentiā rei. ⁊ hoc est rationabile. Nam pcessus scientiarū est opus ratōis cui⁹ pprīū est ordinare Ideo in omī opere ratōis aliquis ordo inuenitur ƀm quē pcedit ab vno in aliud. Et hoc patȝ tam in ratiōe practica cui⁹ cōsideratio est circa ea que nos facimus. φ in ratōe speculatiua cui⁹ cōsideratio est circa ea q̄ sunt aliūde facta. s. ab anima. In cōsideratiōe autē practice ratiōis inuenit pcessus de priori ad posterius ƀm q̄druplicē ordinatiōeȝ. Primo ƀm ordinē apph̄ensionis put practicus. vt artifex primo apph̄endit formaȝ domus absolute: ⁊ postea inducit eam in materia. Secūdo ƀm ordinem intentōis ƀm φ artifex intendit totā domū pficere ⁊ ppter hoc facit quicq̊d opat circa ptes. Tertio ƀm ordinem compositōis, put prius dolat lapidē vel ligna ⁊ postea cōponit adinuicē ad cōstructionē parietis ⁊ totius. Quarto ƀm ordineȝ sustentatiōis artificij, put artifex facit fundamentū supra qd̊ cetere partes domus sustērent. Et similiter inuenit quadruplex ordo ratōis in cōsideratōe ratōis speculatiue cōformiter ad ordinem rationis practice. Prim⁹ ordo est ƀm quē ratio speculatiua pcedit a cōiorib⁹ ad min⁹ cōia. ⁊ hic ordo ratiōis corr̄ndet primo ordini rōnis practice: qui dicebat ordo apph̄ensiōis. Uniuersalia em̄ cōsiderant ƀm formā absolutā. particularia ṽo ƀm applicatōem forme ad materiā. sicut dicit phus in hoc primo. φ q̊ dicit celū dicit formā. qui aūt dicit hoc celuȝ dicit formā in materia. Secūdus ordo est ƀm quem totū prius cadit in cōsideratōe φ partes. et hoc loquēdo de partibus ƀm materiaȝ que sunt partes indiuidui. ⁊ iste ordo correspondet ordini intentiōis quo prius intendit totum φ pars. Tertius ordo est ƀm quem ratio pcedit a simplicibus ad cōposita inq̄tuȝ ꝯposita cognoscūtur per simplicia sicut per principia. ⁊ hic ordo comparat tertio ordini queȝ dicimus cōpositionis. Quartus est ƀm quem necesse est ratiōem prius cōsiderare partes principales: sicut corpus in corpore animalis perfecti φ partes minus principales. ⁊ iste ordo correspōdet ordini sustentatiōis. Unde vt habet sanctus Thomas iste quadruplex ordo in pcessu scientie naturalis inuenitur.

Pro quo sciēduȝ est secundo φ in scientia naturali primo determiant cōmunia. ⁊ hoc in libro phisicꝫ. cuȝ determinat de ente mobili in cōmuni cōsiderato inq̄ tuȝ mobile est. In alijs autem libris applicant cōmunia ad ppria ⁊ specialia subiecta motuum specialiū. Et quia subiectū motus est corpus vl' magnitudo. quia nihil mouet nisi quantū. vt dicebat septimo phisicꝫ. In corporibus ergo necesse est tres alios ordines attendere. Unuȝ ƀm quem totū vniuersum corporeū prius cadit sub cōsideratōe φ sue partes. Alium ṽo ƀm quem corpora simplicia prius cadunt sub cōsideratōe φ composita siue mixta. Tertium autem ƀm quem inter simplicia corpora necesse est de priori cōsiderare. scȝ de celesti corpore per q̊ omnia alia firmant. Et hec tria in hoc libro aguntur. in quo tradunt quedā pertinētia ad corpus celeste sicut in secūdo libro. quedam etiam ptinētia ad alia simplicia corpora. sicut patet in tertio ⁊ q̄rto. in quib⁹ determinat de elementis. In primo autem hui⁹ determiatur de pertinētibus ad totum vniuersum et de ip̄o toto vniuerso in se cōsiderato. Modo iste liber est prim⁹ post librū phisicoꝝ. inter om̄es libros phie naturalis. Propter qd̊ etiam in principio hui⁹ libri incipit phus a diffinitione corporis: ad qd̊ applicant omnia que in libro phisicoꝝ in cōmuni tradita sunt Et ex hoc clare patȝ ordo hui⁹ libri ad p̄cedentes ⁊ sequētes phie naturalis. Patȝ etiam ordo libroꝝ partialiū hui⁹ libri. Naȝ in primo agitur de toto vniuerso ⁊ de ptinentibus ad ip̄m. In secundo ṽo agitur de perfectissima eius pte. s. de corpore celesti ⁊ de ptinentib⁹ ad ipsum. In tertio ṽo ⁊ q̄rto libris agit de grauib⁹ ⁊ de leuib⁹ simplicib⁹ inq̄tuȝ mobilia sunt ad vbi. In tertio ƀm opinionem antiquoꝝ. In q̄rto ƀm opinionē ppriam. Patet etiaȝ q̄re hic liber vocat de celo ⁊ mūdo. ⁊ q̄re hic agit de corꝑib⁹ simplicib⁹.

Sciēdū est tertio. ꝙ aliter ⁊ alit considerat pħus naturalis et mathematic⁹ corpa et magnitudines. nā phisicus considerat corpa ⁊ magnitudines inquātū sūt termini corpoꝝ naturaliū mobiliū diuersꝭ motibus. sed mathematicus considerat corpa de genere quantitatis ſm ſe abſtrahēdo ab omni materia ſenſibili. inquantū .ſ. ſunt magnitudines cōmenſurabiles abſtrahēdo ab omni motu ⁊ mutatiōe. ideo ptȝ ꝙ ſub alia rōne formali conſiderāť hmōi corpa a phiſico. et alia a mathematico.

Quibus notatis ſit concluſio reſponſiua ad queſitum. Scientia naturaľ verſatur circa corpa ⁊ magnitudines ⁊ hoꝝ rū exiſtens paſſiōes et motus. Probať h̄ concluſio. rōne text⁹. nam res naturales ſūt corpa ⁊ magnitudines ⁊ que ad hec ptinēt ſed ſcientia naturalis eſt de rebus naturalibus. ergo ſcientia naturalis eſt circa corpora ⁊ magnitudines.

Dubitať primo de ſubiecto attributionis huius libri. Et ad hoc reſpōdet Alexander quē videť inſequi ſanct⁹ Tho. ꝙ totum vniuerſum eſt ſubiectum in hoc libro. q: i h̄ lib. dētmiať de corpib⁹ ſimplicib⁹ ſm ꝙ ſunt partes cōſtitutiue totius vniuerſi. et confirmat dictū ſuū. nā hic liber intitulať de celo ⁊ mundo. Alter v̇o pħus noīe Jambicus vidēs ꝙ inter corpa ſimplicia p̄mū ē corpus celeſte. ideo dicit ip̄m eē ſubiectū huius libri. ⁊ ꝙ d̄ aliȷ̄s corporib⁹ ſimplicibus ſolū agitur hic ex conſequēti. proꝙto ab ip̄o celo continēť. ⁊ influentias ei⁹ recipiūt. iſtud dicit Cirianus qui ē de Jambice opinione vel ſaltim per accidens pro quanto noticie ipſoꝝ corpoꝝ aſſumunť ad manifeſtandū ea que de corpe celeſti hic dicūť. Sed hoc videtur irrationabile. q: pħus fecit ſpeciales libros d̄e aliȷ̄s corporib⁹ ſimplicibus grauibus et leuibus. modo d̄ hiȷ̄s que ex conſequēti vel ſolū p̄ accidens i aliq̄ ſcientia conſiderantur non eſt moris apud Ariſto. ſpeciales facere libros. ideo Simplicius dicit ꝙ in hoc libro agitur de omnibus corporibus ſimplicibus ſm ꝙ conueniunt in cōmuni ratione corporis ſimplicis. Sed omiſſis omnibus iſtis opinionibus. Reſpōdetur cum Alberto qui in hoc paſſu cōmunius tenetur. ꝙ in hoc libro agitur de corpe mobili ad vbi inquantum ē tale. licet enim elementa ſint generabilia ⁊ corruptibilia h̄ tamen non habent inquantuȝ mobilia ſunt ad vbi vt habet idem Alber. q: motus localis ſm ſe eſt entis perfecti nihil varians: nec de ſubſtantialibus rei. nec d̄ hiȷ̄s q̄ ſubſtantiam rei abſolute conſequuntur. ſed p̄ciſe ſm motū localem mobile tranſmutatur de loco ad locum. ideo corpus mobile tali motu abſolute ⁊ in vniuerſali conſideratuȝ eſt vnius potentie et vnius ſcientie et vni⁹ diffinitionis. non quidā logice tm̄. ſed phiſice. analogice tamē conueniētis ip̄is corporibus ſimplicibus. Jdeo non eſt ſic intelligendum. ꝙ talis diffinitio ſumatur ab aliq̄ vna forma ſubſtantiali aut accidētali in exiſtente omnibus corporibus mobilibus ad vbi. ¶ Et ex hoc patet quare iſte liber immediate ſequitur librū phiſicorū. q:. ſcilicet potentia ad motum localem eſt ſimplicior prior ⁊ vniuerſalior ꝙ̄ ſit potentia ad quemcūꝙ aliū motum. vt dicit albertus. Patet etiam quare in hoc libro non agitur de corporibus mixtis. quia ſcilicet non habēt motum localem. niſi per naturam elementi predominantis. Patet inſuper ꝙ in hoc libro agitur ſolum de elementis inquantū ſūt grauia vel leuia et localiter mobilia. et nō inꝙtum ſūt calida frigida humida vel ſicca.

Dubitatur ſecundo circa textū. quare pħus dicit fere in textu. Reſpondetur ꝙ cauſa eſt. vt dicit ſanctus Thomas. quia paulopoſt dicit textus natura conſtantium quedam ſunt corpora et magnitudines vt ſunt inanimata corpora. quedā vero ſunt habentia corpora et magnitudines vt animata corpora. corpus enim animatū magis eſt id ꝙ eſt ſm animam ꝙ̄ ſm corp⁹ ideo potius dicitur habens corpus vel magnitudinem ꝙ̄ ꝙ ſit corpus vel magnitudo. Alia vero ſunt principia iſtorum ſicut ſt̄ anima et materia. Et adhuc preter iſta quedam conſiderantur in ſcientia naturali que conueniunt corporibus et magnitudinibuſ vel ſm rem et veritatem vt motus et temp⁹ vel ſm opinionem vt vacuum et infinitum. ideo pħus dicit fere. quia non omnia h̄ cōſiderata ſunt corpora et magnitudines. Et ſi queratur quid intelligit pħs p̄ paſſiones

⁊ motꝰ. Dicit. s. Thomas. ꝙ ꝑ passiones i-telligit alterationes ⁊ alios motꝰ cõsequẽ-tes alteratiõz ẜm q̃s aliq̇d mutat̃ de substã-tia rei. ẜ ꝑ motꝰ intelligit motꝰ locales q̃ int̃ alios sũt ꝑfectiores ⁊ priores. dicit tñ Alb. ꝙ ꝑ passiões intelligit ꝓprietates corporũ q: scientia nõ solũ considerat subiectũ. ẜ eti-am ꝓprietates. Sed ꝑ motꝰ intelligit opa-tiones q̃ nõ sũt sine motu. Et q: scia nõ so-lũ cõsiderat subiectũ ⁊ ꝓprietates. ẜ etiã pn-cipia subiecti. Jõ subiũgit phs. ꝙ scia na-turalis ẽ circa principia elemẽti substãtie et corporis mobilis. Et ꝑ hoc ptz ꝙ phisicus cõsiderat corpus de genere substãtie. q: so-lũ tale ẽ primũ subiectũ motꝰ. mathematicꝰ vo cõsiderat corpus de genere quantitatis cum tali corpore de genere substantie. capi-endo tñ ꝓ formali corpꝰ de genere q̃ntitat̃.

Rationes ante oppositũz sunt solute. Sequitur in textu. Continuũ q̇dẽ igit̃ ẽ qḋ diuisibile ẽ in semꝑ diuisibilia.

Querit̃ secundo: vtrum mun-dus sit ꝑfectus. Et arguit̃ ꝙ nõ illud nõ est ꝑfectũ cui põt fieri additio. ẜ mũdo põt fieri additio. g̃ nõ ẽ ꝑfectꝰ. Secũdo arguit̃ in mũdo cõtingũt plures defectꝰ puta mon-stra ⁊ pctã. ẜ defectꝰ est ꝯ rõnẽ ꝑfecti. g̃ mũ-dus nõ ẽ ꝑfectus. Ad oppositũ ẽ phs in primo cap. primi tractatus huiꝰ libri.

Sciendũ est primo ꝙ philosophꝰ intendit in isto libro determinare ḋ toto vni-uerso corporeo. ⁊ de ꝑtibus p̄ncipalibꝰ eiꝰ q̃ sũt simplicia corporea. s. celestia ⁊ elementa iõ p̄mittit diffinitiõz cõtinui qḋ ẽ genus ad corpus. ⁊ postea posita diffinitiõe cõtinui subiungit diffinitiõz corꝑis. ex q̃ cũ ꝓbatio-ne eiꝰ infert ꝑfectõnẽ vniuersi corporei. q̃ ta-mẽ ꝑfectio etiã ꝑtibꝰ totiꝰ cõuenit vniuersi ꝯsimili mõ.

Pro quo sciendũz est secundo ꝙ cõtinuũ diffinit̃ qḋ ẽ diuisibile in semꝑ diuisi-bilia. ⁊ hec diffinitio cõtinui sumit̃ ex ꝑtibꝰ cõꝑatis ad totũ que vt sic hñt rõnẽ materie vt dicit. 2 phisicoꝝ. ⁊ hec diffinitio cõis est phisico. q: cõsideratio naturalis versat̃ cir-ca materiã. ẜ q: cõsideratio logici circa spe-ciẽ ⁊ formã versat̃. iõ logicꝰ aliter diffinit cõ-tinuũ diffinitiõe formali dicẽs. Cõtinuũ est cuius ꝑtes copulãt̃ ad aliquẽ terminũ cõez q: vo terminꝰ cõtinui ẽ q̃si forma ipiꝰi vtra-

ꝙ diffinitiõe dz intelligi q̃ntũ ꝓ genere.

Sciendũz est tertio: ꝙ phũs cõseq̃nt̃ diffinit corpꝰ. Corpꝰ ẽ qḋ ẽ vndiq; di-uisibile ẜ est ex oi ꝑte siue ẜm oẽm dimẽsiõz quã diffinitiõz ꝓbat phs tali rõe. q: corpus diuidit̃ tripliciter ẜm tres dimẽsiões. qḋ at diuidit̃ ẜm tres dimẽsiones diuidit̃ ẜm oẽs g̃ corpus ẽ vndiq; diuisibile. Maiorẽ ma-nifestat phs q̃si ꝑ diuisionẽ. manifestũ ẽ eñi ꝙ magnitudinũ q̃dã diuidit̃ ad vnã ꝑtẽ. et hec dr linea. q̃dã ad duas. ⁊ hec dr superfici-es. q̃dã vo diuidit̃ ẜm tres ⁊ talis ẽ corpus. Sz minorẽ illius rõnis ꝓbat phs. s. ꝙ p̄ter tres dimẽsiões nõ sit alia dimẽsio ꝑ hoc ꝙ tria hñt rõnẽ vt sint oia. q: hñt rõnẽ cuius-dã totalitat̃. ita vt ternarius nũerꝰ sit nũerꝰ ois ⁊ totꝰ. g̃ qḋ diuisibile ẽ ẜm tres dimẽsio-nes diuisibile ẽ ẜm oẽs. ꝙ aũt terna[ri]us sit nũerꝰ ois ⁊ totus ꝓbat phus ex dicto Pita-goris. dicẽtiũ totũ ⁊ omñe eẽ determinata tri-bus scz principio medio ⁊ fine.

Ubi sciendũ est quarto: ꝙ hoc idẽ. s. ꝙ nũerꝰ ternariꝰ sit nũerꝰ ois ⁊ totus ꝓbat phs ex hijs q̃ cultu diuino seruata sũt apud antiq̊s. Antiq̇ eñi in legibꝰ suis q̃s q̃-si naturaliter acceperũt constituerũt sacrifi-cãdũ eẽ dijs numero ternario. s. igne thure. ⁊ orõe. ꝯstituerũtq; ẜ fiẽdũ tribꝰ vicibꝰ. s. ma-ne vespe ⁊ meridie. ⁊ ẜm tria pũcta emispe-rij. vñ quedã ex legibus p̄cepit deũ adorare ad orientẽ. ⁊ h̃ fuit lex Pitagore ⁊ cõsonat legi nostre. ẜ alia lex p̄cepit deũz adorare in meridie. ⁊ hec fuit gesti primo. ⁊ huic ꝯsonat lex mahometi. q̃dã vo alia lex p̄cepit adora-re deũ in occidentẽ ⁊ hec fuit moysi. Et hoc ꝓbat phs ex cõi mõ loq̃ndi q̇ eo ꝙ cõis ẽ oĩ-bus videt̃ ex eo sũpsisse p̄ncipiũ. cũ eñi sunt duo solũ nõ vtimur noĩe ois. ẜ dicimus am-bo. ita ꝙ primũ circa ꝙ vtimur noĩe ois est nũerus ternarius. quare sequit̃ ꝙ nũerꝰ ter-nariꝰ est nũerꝰ ois ⁊ totꝰ. q̃ oia sũt adinuicẽ ꝓpinq̃ aut idẽ. Et si patet minor illiꝰ rõnis ꝙ. s. p̄ter tres dimẽsiones nõ sit alia dimen-sio. ⁊ cum corpꝰ diuidat̃ ẜm tres dimẽsiones sequit̃ ꝙ diuidit̃ ẜm oẽs.

Sciendũ est quinto: ꝙ hec tria omñe totum et perfectũ nõ differunt ad in-uicem ẜm speciem. hoc est ẜm formalẽ rõnẽ q: quodlibet illorũ q̃dam integritatem im-portat. sed in aliquo differunt hoc est i ma-

teria et subiecto inquãtũ de diuersis dñr. nã om̃e attribuit discretis ⁊ cõtinuis q̃ faciliter diuisibilia sunt. sicut sunt cõtinua humida. sicut nos dicimus ois hõ ⁊ ois aqua. sʒ totũ indifferenter attribuit oibus cõtinuis. ⁊ etiam qñqʒ discretis. pfectũ vero indifferenter attribuitur cõtinuis ⁊ discretis ⁊ nõ solũ ipsis sed etiã formis ⁊ virtutibus. vel alit posset dici et quasi in idẽ redit. ꝙ forma dicitur ois fm ꝙ ipa vna exñs multiplicata ẽ in diuersa subiecta. sed dicitur tota siue totũ fm ꝙ vnitiua est partiũ integraliũ. sʒ dicitur pfecta fm ꝙ dat esse materie ⁊ ipam pficit.

Sciendũ est sexto. ꝙ mund⁹ dupliciter potest accipi. Uno mõ p tota vniuersalitate rez. ⁊ hoc mõ prima cã de mundo ẽ. Secũdo mõ pot accipi p vniuersalitate rez pductaz. ⁊ isto mõ intelligẽtie sunt de mũdo. sed nõ prima cã. Tertio mõ capitur strictius p vniuersalitate rerũ corporearũ et hoc mõ magis capit in pposito.

4⁹ mõ p aggregatõe ex elem̃tis ⁊ elem̃taꝝ fm quod dicit prio methez. q: necesse ẽ hũc mundũ inferiorẽ latiõib⁹ supioꝝ corpoꝝ cõtinuũ esse vt tota virtus ei⁹ inde gubernet.

Perfectũ etiã dupliciter accipit. vno mõ simplicit exponendo ipm negatiue. s. cui nihil deest. sʒ cõtinet oẽʒ pfectionẽ rez. ⁊ h mõ sola prima cã dr pfecta. Secũdo dr pfectũ in genere qd. s. hʒ oia q̃ ad pfectiõʒ sui generis requirũt. ⁊ hoc mõ mũd⁹ dr pfect⁹ et hõ ⁊ cetera habẽtia oia ad suũ eẽ reqsita.

Tunc sit conclusio prima. Corp⁹ est pfecta magnitudo pbat. nã corp⁹ hʒ tres dimẽsiões. g hʒ oẽs pñtia. iã pbata est. q: oẽ totũ ⁊ pfectũ idẽ sũt. g i genere magnitudinũ corp⁹ est pfecta magnitudo. Secũdo pbat illõ qd ẽ termin⁹ i pgressiõib⁹ ⁊ a q̊ nõ fit trãsitus in aliã magnitudinẽ ⁊ pfectũ. q: nõ fit trãsitus de vno in aliud. nisi ppt aliquẽ defectũ sicut fit trãsit⁹ ex linea in supficiem. ⁊ ex supficie in corpus. ex corpe aũt non fit transitus.

Cõclusio respõsiua mund⁹ tertio mõ acceptus est pfectus. Probat. nã om̃e corpus ẽ pfectũ. sʒ mũd⁹ tertio mõ ẽ corporeus. ergo pfectus. sed q: hec pfectio generalis ẽ om̃i corpori. iõ pbs ponit vnã aliam pp. iam ipi vniuerso. q: in pis corporibus reperiunt aliq̃ q̃ continẽt ⁊ nõ cõtinẽt. vt vltia corpa. quedã vero q̃ cõtinẽt ⁊ non cõtinent vt terra. q̃dã vo q̃ continẽt ⁊ cõtinent vt corpora media. sʒ quicqd continet. vel continet vel vtroqʒ mõ se hʒ qdammõ ad aliqd terminat ⁊ ẽ quodãmõ multa. et habet aliquid impfectionis. ergo corp⁹ simplex ⁊ pfectũ. neqʒ continet. neqʒ cõtinet. tale aũt est totũ vniuersũ. g ⁊c.

Dubitatur prio. que sunt partes principales vniuersi. Dicẽdũ ẽ ꝙ sũt corpora que sibi determinant certũ situm i vniuerso cuiusmodi sunt corpora simplicia celum et quattuor elementa. quia mixta fm se non habent situm in vniuerso, nisi ratione simplicium.

Dubitatur secundo. qualiter intelligit dictũ Pitagore. s. oia sunt determinata trib⁹. Rñdet ꝙ sic. q: pfectio vniuscuiusqʒ rei cõsistit. s. i essentia seu substantia tãq̃ in principio. in virtute tãq̃ in medio ⁊ i opatiõe tãq̃ in fine ⁊ vltimo.

Dubitatur tertio: vtruʒ probatio pbi per quã pbat ꝙ nõ sunt nisi tres dimensiones sit efficax. q: scʒ numerus ternarius est numerus ois ⁊ tot⁹. Et vr ꝙ nõ. naʒ ex eodẽ principio possem⁹ cõcludere ꝙ non sint nisi tria elemẽta ⁊ tres digiti i vna manu. Ad hoc respondet Simplici⁹ ꝙ pbus in isto passu nõ pcedit demonstratiue. sʒ probabiliter ⁊ hic mod⁹ est sufficiẽs post demõstratiões suppositas in alijs sciẽtijs. q: determinare de dimẽsionibus inquãtũ hmõi spectat ad mathematicũ. s. ad geometraʒ. sicut pbat Pholomeus. q: impossibile est plures lineas ppendiculares quã tres concurrere in eodẽ puncto hoc est seinuicẽ intersecare ad angulos rectos sperales. Supposita igit demonstratiõe a mathematico vtitur pbs in psenti passu testimonio ⁊ signis antiquoꝝ. Dicitur vlterius ꝙ ppter affinitateʒ numeroꝝ ⁊ multitudinũ pbs vtit numeris fm more Pitagoricoꝝ qd nusq̃ in suis libris alibi inuenit facere.

Ad rationes ante oppositum: Ad primã dr ꝙ vniuerso nihil põt addi qd ptineat ad ei⁹ pfectiõeʒ p rõnẽ. Ad secũdã dicebat. 2. phicoꝝ ꝙ mõstra sũt pctã in

ordine ad naturā particularē ⁊ nō ad vniūsalez siue ad totū vniuersum. Seq̄t text⁹ De hijs aūt q̄ ſm ſpēm ipi⁹ partib⁹ ⁊c̄.

Queritur tertio: vtrum vnius corꝑis ſimplicis ſit tm̄ vnus mot⁹ ſimplex ſm naturā. Arguitur primo contra ſuppoſitū. q: celū eſt corpus ſimplex. ⁊ tn̄ nō mouet̄ naturaliter ſiue ſm naturam eo ꝙ mouetur ab intelligentia. ergo non cuiuſlibet corporis ſimplicis eſt aliquis motus ſimplex ſm naturam. Secūdo arguit̄ mot⁹ celi compoſitus eſt ex tardo ⁊ veloci. nā ꝑtes ꝓpinq̄ polis tardius mouent̄ partibus remotioribus polis. eo ꝙ in equali tꝑe minus ſpaciū ꝑtranſiunt. ergo motus celi nō eſt ſimplex. tamen celū eſt corp⁹ ſimplex. ergo non cuiuſlibet corꝑis ſimplicis eſt motus ſimplex.

¶Tertio arguitur oīs mot⁹ cōpoſit⁹ eſt ex partibus q̄ntitatem habentib⁹. g̊ null⁹ motus eſt ſimplex ſed compoſit⁹. Ultimo arguitur contra q̄ſitū. Ignis eſt corpus. ſimplex. tn̄ mouet̄ pluribus motibus. q: mouet̄ motu ſurſum ⁊ motu circulari. g̊ vni⁹ corporis ſimplicis non eſt tm̄ vnus mot⁹ ſimplex. In oppoſitum eſt pħs in tertio cap. huius primi libri.

Pro rn̄ſione ad queſitū ſciēdū ē primo. ꝙ poſtq̄ꝫ pħs oñdit vniuerſū eē ꝑfectū rōe ſue corporietatis. ⁊ rōne ſue vniuerſalitatis rōne corporietatis. q: hꝫ tres dimēſiones. rōne vniuerſalitatis: q: extra ipm nihil ē. ſꝫ oīa cōplectit̄. ꝯñter quia in tertio phiſicorū antiq̄ dixerunt infinitum eē extra qđ nihil eſt. ideo poſſet aliq̄s ſuſpicare ⁊ dicere ipm vniuerſū eſſe infinitū. ideo huic opinioni occurrens pħs concludit ꝙ p̄ter determinatā ꝑfectionē vniuerſi conſiderandū eſt an ipſum vniuerſū infinitū ſit ſm magnitudinez vel finitū. ⁊ quia hoc fieri non pōt niſi ꝑmitus ſciant̄ ꝑtes ex q̄bus integrat̄ ipm vniūſum ⁊ etiā nūer⁹ earūdē partiuꝫ. ideo ꝑ pri⁹ pħs determiat de ipis principalib⁹ partib⁹ vniuerſi ⁊ de nūero earū. que q̄dē principaliores ꝑtes ſt̄ ipa corpora ſimplicia. nā aīalia ⁊ plante ⁊ cetera talia ſūt ſecūdarie partes que magis ꝑtinent ad bene eē ei⁹ ꝙ ad primarie ei⁹ integritatē.

Sciendū eſt ſecundo: ꝙ ad ſciēdū numerū ⁊ diſtinctionē principaliū partiū vniuerſi ſcꝫ ſimpliciū corporū ꝑmittit pħus aliq̄ circa numerū ⁊ diſtinctiōꝫ motuū localium. q: motus localis eſt prim⁹ oīm motuuꝫ ideo ex diſtinctiōe ⁊ nūero motuū localiū cōuenientius arguitur diſtinctio corporū et de hac diſtinctione motuū localiū videbitur in ſequenti cap̄. et queſtione.

Sciendū eſt tertio. Cum pħo ꝙ oē corpus phiſicū mobile eſt ſm locum ſm ſui naturā. ſilr̄ oīs magnitudo naturalꝭ. puta ſuꝑficies ⁊ linea conſiderata ꝓut ſunt termini corporū naturaliū. ita tamē ꝙ corpora per ſe mouentur. alie v̄o ꝑ accidens. ⁊ hoc capiēdo corp⁹ ꝓut corpus ē de genere ſubſtātie. Et hoc ē qđ dicit pħs. oīa phiſica eīn corꝑa ⁊ magnitudines ſm ſe ipa mobilia eſſe dicim⁹ ſm locū. Et ad ei⁹ ꝓbationē adducit pħs diffinitiōeꝫ nature ex q̄ ſic argumentat̄. Corpora naturalia ſunt q̄ habēt naturā. ſed natura eſt principium motus in eis in quibus eſt. ergo corpora naturalia habent principium ſui motus in ſeipis. ſed q̄cūqꝫ mobilia ſunt q̊cūqꝫ motu ſūt etiaꝫ mobilia localiter. licet non econuerſo. eo ꝙ motus localis prior eſt omniū motuū. oīa g̊ corpora naturalia. naturaliter mobilia ſūt motu locali.

Sciendū eſt quarto: ꝙ corporū naturaliū q̄dā ſūt mixta ⁊ q̄dā ſimplicia. vt dr̄. 2. phiſicorū. ⁊ cū mot⁹ ſit act⁹ mobilis ⁊ actus ꝓportionētur ſuo ꝑfectibili. oportet ipſos motus proportionari omnibus mobilib⁹. ſ. corporū ſimpliciū. ⁊ iō motus locales corū que. ſ. naturaliter cōueniūt ipis ſūt ſimplices. ⁊ motus mixtorū mixti. iō ſi corꝑa mixta interdū reperiantur moueri aliq̊ motu ſimplici. vt lapis mouetur deorſū. hoc tamē nō ē ſm naturā ꝓpriā. ſꝫ ſm naturā elementi predominantis in ipis. Et hoc modo ſāct⁹ Thomas diſtinguit motus ſimplices a motibus mixtis. ſ. ex parte corporum mobiliuꝫ ita ſcilicet vt motus ſimplex dicatur qui eſt alicuius corporis ſimplicis. Albertus tam̄ aliter diſtinguit et de hoc videbitur in ſeq̄nti queſtione.

Sciendū eſt quinto: ꝙ vt habꝫ ſanctus Thomas. corpus ſimplex eſt quod habet principium alicui⁹ mot⁹ naturalis i ſeipſo ſm naturā propriam. ſicut patet de igne qui ē ſimpliciter leuis ⁊ de terra que ē ſimplicit̄ grauis, et de ſpēb⁹ corū ſicut flāma di-

citur species ignis. ⁊ etiam sicut sunt media elementa quoꝝ aer habet maiorē affinitatē ⁊ cū igne vt aqua cū terra. Sȝ corp⁹ mixtuȝ est ꝙ ſm seipm non habȝ principiū alicuius motus simplicis. Vel aliter possȝ dici ꝙ corpus simplex ē qḋ n̄ ē resolubile in partes diuersarū rationū hoc est specierū. ita ꝙ cōpositū est ex materia ⁊ forma simplicibus. sic ꝙ forma eius nōn gerit in se virtualiter ꝑfectiones aliarū formarū specificarū. cuiusmodi est forma elemēti vl' vniuersi que simplex est ſm essentiā vel virtutē. Materia etiam elementi vel alicui⁹ corpis simplicis nō est resolubilis in plures materias. ⁊ cū mot⁹ seq̄tur formā qm̄ est effectus nature ⁊ forma p̄ncipaliter est natura. sequit̃ ꝙ corpis simplicis hoc est habētis simplicē formā ⁊ materiam vnius est motus simplex.

Conclusio responsiua.

vni⁹ corporis simplicis nō est nisi vnus motus simplex ſm naturā ꝓpriam. Probat̃. q: vni⁹ corporis simplicis nō est nisi vna ꝓpria forma ⁊ simplex. ſ; effectus cōsequit̃ formā vt dictū est. q: motus est effectus nature. ⁊ forma p̄ncipaliter est natura. ergo vni⁹ corpis simplicis nō est nisi vnus motus simplex. Et notāter dicebat̃ ſm naturā ꝓpriam. quia idē corpus simplex bene mouet̃ diuersis motibus. vno modo ſm naturā ꝓpriam ⁊ alio modo ſm naturam cōmunē. vt ꝓbat vltima ratio ante oppositū. Videmus etiā aquā q̄n̄ądoꝗ ascendere ſm naturā cōmunē ad repletiōeȝ vacui. Et si querat̃ an sit eadeȝ natura ꝓpria ⁊ cōmunis. Respōdet̃ ꝙ in eōdeȝ est eadem ſm rem differens ſm rationeȝ. q̇a alia ratōe dicit̃ propria ⁊ alia dicit̃ cōmunis ſm diuersos respectus. Nam inq̄tum ordinat̃ ad esse ꝓpriū ⁊ ad cōseruationē ꝓpriā rei d̄r natura ꝓpria. inq̄tum vō ordinat̃ ad bonū ⁊ esse toti⁹ vniuersi d̄r natura cōis. ⁊ sic vna ⁊ eadem natura cōis dicit̃ ꝓpria ⁊ cōmunis ſm diuersas rationes.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̃ vt al's dicebat̃ in phisic̄. celum habet in se principiū passiuū sui mot⁹. vt habet Albert⁹ in p̄senti passu. dicens naturalissime celū moueri aīa motrice. ideo in corpe celesti nō ponunt̃ organa quib⁹ anima moueat ꝑ corpus celeste. sicut ī corpe aīalis ponunt̃ nerui ⁊ musculi quib⁹ aīa mouet corpus ꝓpriū. Ad hoc autē ꝙ motus dicatur naturalis sufficit ꝙ sit a p̄ncipio intrinseco passiuo. sicut patȝ in motu grauiū ⁊ leuiū. Ad secundaȝ dicit̃ ꝙ illud non impedit motū celi esse regularē. q: pars formaliter dicta celi in hoc tempe non mouetur velocius ꝙ̄ in alio. quia ꝑtes celi non mouent̃ in actu: ſ; solum in potentia. ⁊ ideo in tali motu nō est diuersitas actualis: ſ; solum potētialis. vt dicit sanctus Thomas. que non repugnat simplicitati motus. Ad tertiaȝ dicitur ꝙ motus dicit̃ simplex. q: non est compositus ex veloci et tardo. ſ; quia est alicui⁹ corpis simplicis ⁊ nō quiescit indiuisibilis. Vltima soluta est in corpore questionis.

Sequit̃ in textu. Omnis autem motus ſm locum ⁊c̄.

Queritur quarto vtrum vnius

corpis tm̄ sint tres mot⁹ simplices. Arguitur ꝙ non. nam tm̄ sunt due magnitudines simplices. s. recta ⁊ circularis. g̊ tm̄ sunt duo motus simplices. tenet ꝯn̄a. nam ex numero magnitudinū simplicium cōcludit ph̄s numerum corpoꝝ simpliciū. Secūdo sic. tot sunt motus simplices: quot sunt corpa simplicia. ſ; quinq; sunt corpa simplicia. s. celuȝ ⁊ quattuor elemēta. ergo sunt quinq; mot⁹ simplices. In oppositum est ph̄us in tertio capitulo hui⁹ libri.

Pro r̄n̄sione ad quesitum sciendum

est primo ꝙ postꝙ̄ ph̄us ostēdit ꝙ omne corpus phisicū mobile est ſm locuȝ. ⁊ ꝙ vnius corpis simplicis est vnus mot⁹ simplex ſm naturam ꝓpriam. cōsequenter in eodem capitulo philosophus ponit distinctionem motus localis. dicens ꝙ om̄is mot⁹ localis quē vocamus lationeȝ. aut est rectus. aut circularis. aut mixtus ex his. sicut ē motus obliqu⁹ illoꝝ qui hac vel illac feruntur. Quā distinctionē ꝓbat ph̄us. naȝ mot⁹ simplices nō sunt nisi duo. s. motus rectus ⁊ circularis qui ꝓportionalit̃ dicunt̃ ad magnitudinem rectam ⁊ circularē. Quia ergo nō sunt nisi due magnitudines. sequit̃ ꝙ nō sūt nisi duo motus simplices. s. rectus ⁊ circularis. Sed arguit sanctus Thomas cōtra hanc distinctionē. q: trāscendētem in aliud gen⁹ scibile nō ꝯtingit demōstrare. vt dicit̃ primo posterioꝝ. g̊ inconueniēs est per diuisionem magnitudinū ꝑtinentiū ad mathematica

ticos aliq̄d ɔcludi circa motus ptinētes ad phisicos. Ad hoc dicēdū est cū ipo. s. Thoma. ꝙ scia que se hȝ ex additiōe ad aliā vtitꝛ principiis ei⁹ in demōstrādo. sicut geometra vtitꝛ principiis arismetrice. qꝛ magnitudo addit positiōeȝ sup̄ nūez. Vn pūct⁹ dr̄ vnitas posita in esse. Silr̄ aūt corp⁹ naturale addit materiā sēsibilē sup̄ magnitudineȝ mathematicā. iō n̄ ē incōueniēs si naturalꝭ i suis dmōstratōib⁹ vtatꝛ pricipiis mathematicā. n. n. oīno ē aliō gen⁹ physicū a gn̄e mathematico. sed aliquid addit phisicuȝ supra genus mathematicū. Sed iteꝝ obiiceretur forte contra pbationē. nā videtur eē falsum ꝙ solū sunt due magnitudines simplices. vt recta τ circularis. nam ī elis videtꝛ esse vna linea simplex. quia ois ps ei⁹ est vniformis. τ tn̄ linea elica nec est recta nec circularis. g̊ nō tantū sunt due magnitudines simplices. Ad hoc dr̄ ꝙ si elis considerentꝛ quantū ad eius originē nō est linea simplex. ꝫ recta τ circularis. causatur em̄ elis ex duob⁹ motibus imaginatis q̄ꝝ vnus est linee circumeuntis columnā. alius ē puncti moti p lineā rectam. si em̄ vtrinq̄ꝫ motus silr̄ regularitꝛ pficiatꝛ constituitꝛ linea elica p motum puncti in linea mota. sic g̊ relinquitꝛ ꝙ solū st̄ due magnitudines simplices. s. recta τ circularis. Vnde in antiq̄ translatione Auerrois mot⁹ rectus dicebatꝛ equalis. Vn̄ simplicitatem motus aliqui volunt attendere ex parte dimensionū. ita ꝙ motus simplex q̄ ē dimēsionis simplicis recte. s. vel circularis. ꝫ vt in p̄cedenti q̄stiōe dicebatꝛ textus simplicitatem motus attēdit ex simplicitate mobilis fūdātꝭ se in dicto philosophi dicētis in p̄senti cap. ꝙ corpoꝝ simpliciū motus sūt simplices cōpositoꝝ vo compositi. Alii vo simplicitatē motus accipiūt ex simplicitate motoris. Alii vo vt moderni dicunt ꝙ mot⁹ rect⁹ tm̄ simplex ē q̄ est a medio vel ad mediuȝ sine participatione circularis motus. Sȝ circularis simplex ē q̄ est sine participatiōe ascensus τ descensus. Et iste opiniones nō contradicūt inter se. qꝛ oīa ista se concomitātur. s. simplicitas dimensionum mobilis et forme motoris.

Sciendū est secundo. ꝙ cuȝ dicitꝛ ꝙ motus circularis est q̄ ē circa mediū. intelligitꝛ de medio mūdi qḋ est centrū grauitatis terre. rota enim que mouetꝛ circa medium sui nō mouetꝛ proprie circularitꝛ. imo motus eius ē cōpositus ex depssiōe τ eleuatōe. Sed obiiceretꝛ cōtra illud qḋ dictū ē. nā bm̄ h̄ videretꝛ ꝙ nō oīa corpora celestia moueantur circulariter. nam bm̄ Ptholomeuȝ planete mouentꝛ in ecentricis τ epiciclis. τ h̄ mot⁹ nō ē circa mediū mundi. s. circa cētruȝ grauitatis terre. ꝫ mot⁹ epicicli q̄ est circa cētrū ipius epicicli qḋ est circa circūferentiam orbis. centrū aūt ecentrici est extra centrum mundi. τ de hoc lati⁹ videbitur. Dicendū est g̊ cū doctore sancto. ꝙ pħs nō fuit huius opiniōis. ꝫ estimauit τ ad min⁹ nihil dicere in cōtrariū ꝙ motus corpoꝝ celestium est circa centrum grauitatis terre vt etiā ponebant astrologi sui tpis. Ptholomeus aūt inuenit motus ecentricoꝝ et epicicloꝝ ad saluandum ea que apparent in corporibus celestib⁹. que forte tn̄ possent aliter saluari concedendo tamē istos mot⁹ adhuc necessariū ē oīa corpa celestia mouen circa centruȝ mūdi bm̄ motum diurnū q̄ est sup̄me spere secum reuoluens totū vniuersū. Et si dicatur vltra ꝙ motus circularis non est simplex. quia ptes celi circulariter moti ascendūt a descendunt. qꝛ planeta cū est in auge plus distat a medio mūdi ꝙ cū est in opposito augis. ergo ascendit τ descendit. g̊ motus celi nō est simplex. Dicitꝛ ad hoc ꝙ ascēsus τ descensus. ppꝛie loquēdo solū capiūtꝛ in istis inferioribus. s. infra cōcauū orbis lune. Diceretꝛ etiā ad formā obiectiōis ꝙ licet aliq̄ pars determinata alicuius orbis q̄nq̄ꝫ plus accedat ad mediū mūdi τ q̄nq̄ꝫ plus recedat. tn̄ totus orbis bm̄ extremales supficies equaliter semp distat a medio mundi. Et sic apparet ꝙ motus circularis est circa mediū mundi. τ motus rectus simplex est a medio vel ad mediū. a medio si sit mot⁹ leuium. τ ad mediū si sit mot⁹ grauiuȝ. Et notanter dicitꝛ ꝙ mediū mundi est mediū grauitatis terre τ nō magnitudinis. qꝛ cū terra sit aquis discooperta bm̄ aliquā parteȝ sui ad vitā animantium tuendā. τ alia pars sit aquis cooperta. pars discooperta continue calefit a sole τ rarefit τ leuificatur τ ascendit. τ ideo nō est idem mediū magnitudīs. et grauitatis.

Quibus notatis sit cōclusio responsiua ad questitum. Tm̄ sunt tres mot⁹ simplices. nā ois mot⁹ simplex vel est rectus

vel circularis. si circularis. sic est circa mediū mūdi. si rectus hoc ē dupliciter. vel est a medio. ⁊ sic est mot⁹ sursū. vel ē ad mediūz. ⁊ sic ē motus deorsū. ergo tm̄ tres sūt mot⁹ simplices. Hoc aūt ē cōsonū prius dictis de pfectione corpis q̄ cōsistit in trib⁹. ergo bñ ē ꝙ mot⁹ simplices diuidūt̄ in tres. Hec tñ rō pfecta ē ⁊ nō necessaria. qꝛ solū dat q̄ndā adaptatiōez. ⁊ sic pꝫ responsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum.

questiōis. Ad primaz dꝛ ꝙ in genere supiori no sūt. nisi duo mot⁹ simplices vt rō pbat i genere tñ min⁹ generali reperiūt̄ tres. Ad vltimā dꝛ ꝙ ī spāli sūt q̄nqꝫ mot⁹ simplices ꝗ in generali reducūt̄ ad tres distinguendo eos in ordine ad mediū. Sequit̄ textus:

Si quidem igitur est mot⁹ simplex qui in circuitu corporis ⁊c̄.

Queritur tertio: vtrum preter

q̄ttuor elementa ponēdū sit aliqđ corp⁹ simplex circularit̄ motū ab ipis realiter distinctū qđ essentia q̄nta a phis nūcupat̄. Arguit̄ ꝙ non. qꝛ aer mouet̄ motu circulari vt apparet in motu comete. etiā ignis circulariter mouet̄. ergo pp̄ter motū circularē nō opꝫ ponere corp⁹ simplex aliud a q̄ttuor elemētis. Secūdo nō oꝫ ponere tot mixta q̄t sūt mot⁹ mixti. qꝛ mot⁹ mixti i ifinitū pñt variari. ergo nō ē necesse ponere tot simplicia corpora q̄t sūt mot⁹ simplices. ergo ppt motū circularē nō opꝫ ponere quintū corp⁹. Tertō arguit̄ ꝙ pt̄er q̄ttuor elemēta sunt ponenda plura corpa simplicia. nā duo sunt mobilia motu recto. s. sursū ⁊ deorsū. ergo erūt duo mobilia motu circulari. ergo erūt plura q̄ꝫ q̄nqꝫ.

Quarto arguit̄. sicut pt̄er q̄ttuor elemēta ponēdū ē corp⁹ mobile motu circulari ꝙ ē cā trāsmutatiōis iferioꝝ corpoꝝ. ita ponēdū ē aliqđ corp⁹ q̄escere qđ sit cā pmanētie in reb⁹. ergo erūt plura quā q̄nqꝫ. Ad oppositū est phs in. 2. cap. hui⁹ primi.

Pro respōsiōe sciendū est prio

ꝙ postq̄ꝫ phs pmisit quedā necessaria ad inuestigandū verā distinctiōez ⁊ nūeꝝ corporū simpliciū que sūt primarie partes vniuersi. ꝯñr ex ipis incipit ad ppositū argumentari ostendendo prio. ex natura ⁊ distinctione motuū simpliciū corp⁹ celeste eē alterū a q̄ttuor elementis.

Sit igitur cōclusio prima preter

q̄ttuor elementa ponēdū ē q̄ntū corp⁹ simplex qđ est celū distinctū a q̄ttuor elemētis et circulariter motū ꝛm naturā qđ a phis q̄nta essentia solet nūcupari. Hec ꝯclusio pbat i textu. q̄nqꝫ rōib⁹. prima ē. mot⁹ circularis ē mot⁹ simplex. ergo alicui⁹ mobilis simplicis. tꝫ ꝯña qꝛ motui simplici corrñdet corp⁹ simplex et ecōtra. nā ⁊ si mixta q̄nqꝫ motu simplici moueāt̄. hoc ē ꝛm naturā elemēti in eis pdñantis mot⁹ aūt circularis nō ē alicui⁹ q̄ttuor elemētoꝝ prio ⁊ p se. qꝛ q̄ttuor elemēta naturaliter recte mouent̄. ergo ē alicui⁹ alteri⁹ corpis a q̄ttuor elemētis. ⁊ sic ponēdū est q̄ntū corpus simplex circulariter motū. Et si obijcit̄. qꝛ duoꝝ corpm bñ est vn⁹ mot⁹ simplex ꝛm naturā vt terre ⁊ aq̄ ē mot⁹ deorsū. ergo nō cuiuslibet corpis simplicis ē vn⁹ mot⁹ simplex ⁊ ppri⁹. Rñdet̄ ad hoc ꝙ mot⁹ locales nō couenīūt elemētis ꝛm ꝙ calida ⁊ frigida sūt. ꝛm q̄s q̄litates inter se distinguūt̄ vt pꝫ ex. 2. đ generatōne. ꝫ sibi couenīūt ꝛm grauitatē vel leuitatē. ⁊ qꝛ in grauitate ꝯueniūt aq̄ et terra. iō ꝛm h ec quodāmō dicūt̄ vnū corp⁹ ⁊ quodāmō mouet̄ vno motu Et silr̄ diceret̄ de aere ⁊ igne couenientib⁹ in leuitate. Verūtñ aqua ⁊ terra differūt in grauitate. qꝛ terra grauis est simpliciter. aq̄ vo ꝛm q̄d et in ordine ad supiora elemēta. ⁊ sic grauitas aq̄ differt specie a grauitate terre. iō hee magnitudines sūt principia mouēdi ad diuersa loca specie distincta. Et silr̄ diceret̄ de leuitate aeris ⁊ ignis. Si obijciat̄ etiā contra hāc rōnē vt obijciebat̄ in secunda rōne aū oppositū. Dicit̄ ꝙ mot⁹ cōpositus nō corrñdet corpi mixto ꝛm gradū mixtionis q̄ttuor q̄litatū primaꝝ q̄b⁹ etiā nō couenīūt mot⁹ locales inquātū h mōi. ꝫ ꝛm diuersas pportiōes in grauitate ⁊ leuitate. Et si iteꝝ obijciet̄. qꝛ ꝛm illā rōnem videtur ꝙ essēt plura corpora simplicia. qꝛ sicut motus sursū et motus deorsū dicunt̄ simplices ita etiam motus qui sūt ad alias positionū differentias. s. ad dexterū ⁊ ad sinistrā. ante ⁊ retro. Rñdet̄ ꝙ cū corpa simplicia sint essentiales ptes vniuersi oꝫ ꝙ mot⁹ simplices ipis corpibus simplicibus naturales attendant̄ ꝛm cōditiōem vniuersi. qđ cum sit sphericū vt postea pbabitur. oportet ꝙ motus eius attēdant̄ p cōparatōez ad mediū qđ ē im

mobile. q꞉ oīs mot⁹ sup aliq̄ imōbili fūdaꝛ ꝫ ꝓm habitudinē ad mediū nō attendiꝛ nisi triplex diuersitas in motu ꝓm qᷓ contingit moueri a medio. ad mediū ꝛ circa medium dextrū aūt ꝛ sinistrum aū ꝛ retro solū considerantur in animalibus ꝛ in celo ꝛ nō ponūtur in motu elementoꝛū. vt postea ꝓbabitur in secūdo hui⁹. ꝫ ꝛc̄. Pro secūda rōe ad cōclusiōꝫ. supponūꝛ tria q̄ꝝ duo habēꝛ i littera. et tertiū ē ad sensū manifestū. Primuꝫ est ꝙ mot⁹ cōueniēs alicui corpori cōtra naturam cōtrariaꝛ motui cōueniēti sibi ꝓm naturā. Secūdo ē ꝙ tm̄ vnū vni ē cōtrarium qᷓ est intelligenduꝫ ꝓm idē q꞉ nihil differt idē ꝓm diuersa plurib⁹ ꝯtrariari vt vnū viciū reliquo vitio ꝛ virtuti cōtrariaꝛ. tertiū est qᷓ ē ad sensū manifestū. s. ꝙ est aliqᷓ corpus motū circulariter. Tunc formaꝛ secunda ratio. q꞉ vel motus circularis conuenit illi corpori ꝓm naturā. aut p̄ter naturā. si ꝓm naturam. tunc non potest esse aliqᷓ quattuor elementorum vt patet ex prima rōne. ꝛ sic habeꝛ intentū. si p̄ter naturā tunc contrariaꝛ motui q̇ sibi conuenit ꝓm naturā. ꝛ ita si tale corpus sit ignis cōtrariabiꝛ motui sursum ignis. cui etiā cōtrariaꝛ mot⁹ deorsū. ꝫ nō tantū vnū vni opponiꝛ qᷓ est cōtra aliā suppositionē. ꝛ pari mō ostendeꝛ ꝙ nō sit aliquod aliud a quattuor elementis ꝙ sibi ꝯueniat ille mot⁹ ꝓm naturā. ꝛ sic habetur intētū. Tertia rō ad ꝯclusionē motus circularis est prior motu recto. nam circularis ꝑfectior est eo. nam linea circulari ꝑfectior est recta. Quia circulari nihil ṗt addi recte finite aliqᷓ p̄t addi. si v̄o fuerit infinita ē imꝑfecta. q꞉ caret fine et ꝑfectione. ꝛ sic motus circularis ē prior recto. ꝫ mot⁹ prior naturaliter est prioris corporis. cum ꝫ mot⁹ simplex sit naturaliter alicui⁹ corꝑis simplicis qᷓ nō dicitur aliquod elementoꝝ. seq̇tur ꝙ motus circularis ē naturalis alicui corpori digniori ꝛ priori ip̄is elementis. Et si obiiciatur ꝯtra hanc rōnem. nam linea recta habet principium medium ꝛ finem in q̇bus ꝯsistit ꝑfectio vniuscuiusqꝫ rei. ꝫ n̄ ē imꝑfecta. Dicitur ad hoc ꝙ aliquid sit ꝑfectuꝫ particulariter oportet ꝙ habeat principium mediū ꝛ finē in seip̄o in quib⁹ ꝯsistit ꝑfectio vniuscuiusqꝫ rei. Sed ad rōnē ꝑfecti simpliciter requiriꝛ ꝙ non sit aliquid extra ip̄m. et hic modus ꝑfectiōis reperitur in primo corpore quod est alioꝝū corporum ꝯtentiuum. Et sic linea circularis dicitur ꝑfecta. quia nihil sibi pōt addi. linea v̄o recta dicitur imꝑfecta. Et si arguitur iterū de diametro cui etiam nihil pōt addi. ꝛ tamē est linea recta. ergo non cuilibet linee recte p̄t aliquid addi. Dicitur ꝙ diametrum pōt recipere additionem inquantum linea recta potest recipere additionē. licet ex ꝑte medii in quo est nihil possit addi sibi. Pro quarta rōne supponūtur duo. Primū est ꝙ oīs motus simplex conueniens alicui corpori ꝯuenit sibi aut ꝓm naturam aut p̄ter naturam. Secundum est ꝙ mot⁹ ꝯueniēs alicui p̄ter naturā ꝯuenit alteri ꝓm naturā. Tunc arguiꝛ sic manifestum est aliqᷓ corp⁹ moueri circulariter. vt patet de suprema regiōe aeris. et etiaꝫ de corporibus celestibus. vel ꝫ ꝓm naturā vel preter naturam mouetur non primuꝫ quia aer sicut ignis ꝓm naturam propriam mouetur recte. ergo preter naturam mouetur circulariter. et per consequens oportet ponere aliud corpus ab igne quod ꝓm naturā mouetur circulariter. tale autem corpus non est aliquod quattuor elementorum. ergo p̄ter quattuor elementa ponendū est q̇ntū corp⁹.

Quinta ratio. solus motus circularis est ꝑpetuus. vt pꝫ ex octauo phisicoꝝ. ergo corpori moto circulariter naturaliter ꝯuenit. Tenet ꝯsequentia: q꞉ vt habet text⁹. qᷓ p̄ter naturam est trāsit citissime. et hoc est qᷓ d꞉. ꝙ nullū violentū ꝑpetuo durat. sed nullum elementoꝝ ꝓm naturā moueꝛ circulariꝛ. ergo preter quattuor elementa ponendū ē q̇ntum corpus circulariter motum ꝓm naturaꝫ qᷓ segregatum est a corporibus inferiorib⁹ ꝛ q̄litatib⁹ ip̄oꝝ. ꝛ tanto habens honorabiliorē naturā quāto plus elōgatū est ab hiis elementis situ ꝛ ordine. Ex quo pꝫ p̄mū celū inter cetera corpora celestia fore nobilissimū. q꞉ ē ꝯtinēs oīa ꝛ a nullo cōtineꝛ. ꝛ iō suo mō excedit alia. sicut forma excedit materiā. q꞉ ꝯtinēs hꝫ rationē forme ꝛ contētū materie. vt dicebatur. iiii. phisicoꝝ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̄mā dicitur ꝙ nec ignis nec aer moueꝛ circulariter ꝓm naturā. sed preter naturaꝫ. ꝫ est supra naturam ꝛ nō contra. nam nata sūt obedire corporibus superioribus. Secunda ratio soluta est Ad tertiam dicitur ꝙ duo sūt mobilia motu recto genere subal-

terno distincta: ſ sunt plura specie distincta. similiter sunt plura mobilia motu circulari ſm speciē determinatā. ſ omnia cōueniūt in hoc ꝙ mouētur circa mediū mūdi motu di- urno. Ad quartā dicit ꝙ phus naturalis ex motu circulari deuenit in cognitōem cor- poris celestis: ideo non posuit corpus quie scens. ſ posuit primū mobile qđ per motum suū maxime vniformez est causa ꝑmanentie rerū. ⁊ posuit ꝙ motus solis sub obliquo cir culo ⁊ alioꝝ planetarū est causa generatio- nis ⁊ corruptiōis ꝑ accessum ⁊ recessum ad nos. vt videbit in secūdo hui⁹. ⁊ in libro de generatōe. Theologi autē ꝓpter alium finē posuerūt corpus imobile qđ celum empirre um vocauerūt. ſ de hoc non est sermo apud phos. Sequit in textu. Quoniaz autem hec supponūtur ⁊c.

Queritur sexto vtrum celum sit leue ⁊ graue.

Arguit ꝙ sic. nam ascendit ⁊ descendit. vt patet in ecentricis ⁊ epiciclis circulis. ſ grauitas ⁊ leuitas sunt principia ascensus ⁊ descensus. ergo celū est graue ⁊ leue. Secūdo arguit. celū est raruz ⁊ den sum. ſ rarū est leue ⁊ densum est graue. ergo celum est graue ⁊ leue. Maior patz per cō- mentatorē. dicentē ꝙ planeta est densior ꝑs sui orbis. Tertio arguit. si pars celi sepa retur a toto tenderet ad locū totius ⁊ moue retur sursum. ⁊ cuz idem sit motus totius et partis: sequit ꝙ totū celum inobile est sursū ⁊ per cōseqnēs est leue. In oppositu3 est phus in qnto capitulo hui⁹ libri sic dicens. Manifestum quia nec grauitatē nec leuita tem habet corpus totum.

Pro responsione sciendū ē pri-

mo ꝙ postꝙ phus ꝓbauit ꝙ ꝑter qtuor ele menta ponendū est aliqđ corp⁹ simplex. cō- sequēter ostendit differētiaz huius qnti cor poris ab alijs qtuor corpibus que elemen- ta dicunt. Et primo ex parte motus localis. Secūdo ex parte alioꝝ motuū. Et quia gra- uitas ⁊ leuitas sunt principia motuū locali- um in istis inferiorib⁹. ideo oñdit phus dif- ferentiā hui⁹ corꝑis ab elemētis ex ꝑte gra- uis aut leuis. Et quia pricipiū demōstratio nis est ipa diffinitio sine qđ quid. ideo ad h ostēdendū ꝑmittit phus diffinitiōes grauis ⁊ leuis leuissimi ⁊ grauissimi. quibus diffini tionibus ad ꝑsens vtitur tanꝙ quibusdam suppositōibus. Sed in quarto hui⁹ diffusi- us cōsiderabit de ipsis. in quo quidē quarto libro agitur de substātia seu natura grauis ⁊ leuis. Diffinit ergo philosoph⁹ graue hoc modo. Graue est qđ natū est ad mediū mo- ueri. Leue autez qđ natum est moueri a me- dio. Unde phus vtit tali modo loquēdi: vt seruet se a cōtrarietate Platonis. dicētis eo ꝙ vniuersum est rotundū ⁊ spericū ⁊ ro- tūdū est vniforme. Dicebat ipe Plato ꝙ in vniuerso non reperiunt sursum ⁊ deorsum: nisi forte quo ad nos. Nam nos vocam⁹ sur sum qđ est supra caput nostrū. ⁊ deorsuz qđ est sub pedibus nostris. ⁊ si essemus a ꝯtra- rio situati ecōtrario nomiarem⁹ sursum ⁊ de orsum. ⁊ ita vt a cōtrarietate se cōseruet non diffinit graue ⁊ leue per habitudinē ad sur- sum ⁊ deorsum ſ per habitudinē ad mediū. Uerūtamen istis nomibus sursum ⁊ deorsū vtitur phus ſm cōmunē modū loquēdi. qa vt dictū est secundo topicoꝝ: vtendū est no- minibus vt plures: de reb⁹ vt sapiētes. Sur sum vo vocat in quem leuia ferunt. ⁊ deor- sum in quē grauia descendūt. Scđm quem modū ab omibus cōmuniter approbat sur sum ⁊ deorsum. Nec tamē hmōi distinctio sursuz ⁊ deorsum posita est quo ad nos imo etiam ſm modū rei. Sicut enī in animalib⁹ dicunt ⁊ ſm naturam dextrū ⁊ sinistrū ex ꝑte motus ꝓgressiui qui est motus localis. sic i vniuerso dicit sursum ⁊ deorsum ſm naturā ſm habitudinē ad motū simpliciū corporuz que sunt principales partes vniuersi. Pro- pter hoc dicit phus. sursum est locus in quē ferūtur leuia. Et hoc rationabilit. nam sicut nobilior pars est sursum. ita in mūdo corpo ra leuiora nobiliora sunt ⁊ quasi formalio- ra. Ex quibus patz ꝙ sursum ⁊ deorsuz non attendūtur nisi infra cōcauum orbis lune. ita ꝙ deorsum est medium grauitatis terre quod est mediū mundi. sursum vo concauū orbis lune.

Sciendu3 est secundo ꝙ phus

diffinit grauissimū ⁊ leuissimū. dicēs ꝙ gra- uissimū est qđ omibus substat deorsū latis. Leuissimū vo qđ omibus supfert suꝑlatis. Et in istis diffinitōibus debent intelligi no mina positiui gradus. ita ꝙ grauissimuz sit de numero coꝝ que deorsum ferūtur. ⁊ leuis simū de numero coꝝ que sursū ferunt. Et ita

licȝ celū supeminea omibus elemētis: nō tamen ꝓpter hoc debet dici leuissimuȝ. q꞉ non est de numero eoꝝ que sursum ferūtur. Unde leuissimuȝ inter omia elementa est ignis. grauissimū est terra. Elementa vō media. s. aer ⁊ aqua grauia sunt ⁊ leuia. aqua scilicet ꝑuis ⁊ aer leuis. nō simplr: ꝫ in respectu.

Quibus notatis sit cōclusio prima. celum nō est graue nec leue. Hec cōclusio rōne phi ꝓbat. Nā oīe graue vl' leue natum est ferri ad mediū vel a medio. vt pȝ ꝑ diffinitōes grauiū ⁊ leuiū. ꝫ celū nō est natū ferri ad mediū vel a medio. ꝗ ⁊c. Minor pȝ. nam si esset natū ferri ad mediū vel a medio hoc esset ꝺm naturā vel cōtra naturaȝ. Non ꝺm naturā. nā ꝺm ꝓpriaȝ naturā mouet motu circulari. vt ꝓbatū est. modo vni⁹ corꝑis simplicis est tm̄ vnus motus ꝺm naturā propriam. Nec pōt dici ꝙ aliquo alioꝝ motuuȝ moueat cōtra naturā. q꞉ tūc motus oppositus sibiipi inesset. ⁊ cū motus circularis insit ei ꝺm naturaȝ: ideo vni⁹ corꝑis simplicis essent duo motus simplices ꝺm naturā. qđ improbatū est. Secūdo ꝓbat cōclusio. Grauitas ⁊ leuitas sunt qualitates secūde causate a quattuor primis. ꝫ celuȝ denudatū est a quattuor primis qualitatib⁹. ꝗ celū nullam hȝ grauitatē vel leuitatē. Et si aliqs dicat ꝙ licet celū totū non moueat ad mediū vl' a medio: tm̄ si aliq̄ ꝑs detraheret extra totum ipa moueret ad mediū. sic tota terra nō mouetur a medio vel ad mediū. ꝫ si ꝑs terre detrahat ad extra ipa mouebit ad mediū. Ad hoc d꞉ ꝙ ad eundē locū ferunt ꝑs ⁊ totū sic terra ⁊ vnus glob⁹. Et pȝ hoc ex quiete. qa vnūquodqȝ naturaliter mouet ad locum in quo naturalit quiescit: vt tota ⁊ quelibet ꝑs eius. ideo tota terra hȝ naturalē inclinationem. vt. s. ipa ad mediū moueat extra si esset extra suū locū. ꝫ quia toti corpori celesti nō conuenit moueri alio motu ꝙ circulari. nec ꝺm naturā nec pter naturā. vt ꝓbatū est prius. cū eadē sit ratio de toto ⁊ ꝑtib⁹. vt dictū est. ita nec parti eius si traheret ab eo conueniter moueri sursuȝ ⁊ deorsuȝ. nec ꝺm naturaȝ nec pter naturā. Et ꝑ hoc pȝ solutio tertie rationis ante oppositū. Dixerūt tm̄ aliq̄ ꝙ si per impossibile detraheret aliq̄ pars celi a toto moueret circularit. si illud tm̄ impossibile poneret in esse multa sequerent impossibilia. q꞉ illud repugnat celesti corpori. Et per hoc patet rn̄sio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d꞉ ꝙ ascensus ⁊ descēsus proprie solum reperiunt sub cōcauo orbis lune sicut sursum ⁊ deorsum vt dictū est. Et d꞉ vltra ꝙ licȝ vna ꝑs determiata vni⁹ orbis puta solis vel lune per motuȝ in ecentrico quādoqȝ sit ꝓpinquior medio mundi. qn̄qȝ remotior. orbis tm̄ ꝺm se totū semꝑ est in eadē ꝓpinq̄tate ⁊ remotōe a medio sicut etiā circul⁹ concentricus. vnde totus orbis est cōcentricus licet deferēs sit circulus ecentricus. Ad secundā dicit ꝙ raritas ⁊ densitas in celo non sunt eiusdē ratōis cum raritate ⁊ densitate i his inferiorib⁹. imo opposite rōnis. nec causatur a q̄ttuor qualitatibus primis. vnde in celo densior pars est formalior ⁊ raritas materialior. ꝫ in inferioribus dicit pcise oppositum. Tertia soluta est. Sequit textus. Similiter autem ⁊c.

Queritur septimo vtrum celuȝ sit ingenerabile ⁊ incorruptibile. Arguit ꝙ non. auctoritate Platonis dicentis celuȝ esse generabile. ergo celū non est ingenerabile. Secūdo arguit. corpus celeste finituȝ est. cuiuslibet autē corporis finiti virt⁹ finita est. sed virt⁹ finita nō se extēdit ad infinitā duratiōem. ergo nō est ingenerabile nec incorruptibile. Tertio arguit. corpus celeste est corpus naturale. ergo habet materiaȝ priuatōi admixtā. qđ autē habet talem materiam generabile est ⁊ corruptibile ergo celum est generabile ⁊ corruptibile. Quarto. corpus celeste est alterabile. ergo generabile ⁊ corruptibile. Antecedēs patȝ. qa corpus celeste est susceptiuū luminis ⁊ tenebre. ergo est alterabile. In oppositū arguitur per phm in hoc capitulo dicentē. Similiter autē rationabile ē existimare de ipō ꝙ ingenitum ingenerabile ⁊ incorruptibile ⁊ inalterabile est. Quapropt primo videbit de quesito. Secūdo de aliquib⁹ dubiis.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ȝ phus ꝓbauit ꝙ pter quattuor simplicia corpora naturaliter mota motu recto. ponendū est quintū corpus simplex. scȝ celum. qđ ꝺm naturam propriam mouetur motu circulari. ostendit etiam differentiā hui⁹ quinti corꝑis

ab aliꝭs ex ꝑte grauitatis ⁊ leuitatis. q̄a.s.ē carens grauitate ⁊ leuitate quas habēt corpora recte mota. cōsequēter in hoc capitulo ostēdit pħus differētiam hui⁹ q̇nti corporis ab aliꝭs corꝑibus ex parte alioꝝ motuū ostēdendo ipsum non subiꝭci generationi: corruptioni: augmentationi, nec diminutioni: nec alterationi.

Sciendū est primo ꝙ de huius modi q̇nto corꝑe tres fuerūt opiniōes antiquoꝝ. Prima fuit Empedoclis ⁊ ceteroꝝ caldeoꝝ. ponentiū celū esse primā causam q̄ deus est. ⁊ ꝑ ꝯn̄s ingenitū ⁊ incorruptibile. Sed h̄ opinio nō valet sustineri. q: impossibile est primā causam esse corpus. nam oē corpus habet aliq̄d prius se partes. s. ipm ꝯponentes. Alia fuit opinio Platonis ponentis ipm esse ꝓductū a deo ⁊ habere causam sui esse cū multitudine ⁊ distinctiōe in suis partibus nō tn̄ per generatōem naturalem que est ex aliquo subiecto ꝑsupposito. ꝫ magis ꝑ emanantiā simplicē ꝫm quā quelibet res a deo dicit̄ ex nihilo emanasse. Unde q: corpus celeste multitudinē habet partiū ⁊ diuersitatē in ꝑtib⁹. ꝯn̄s est ꝙ sit distās a primo a quo oīs multitudo ⁊ diuersitas remouenda est. ⁊ hec fuit opinio triū legū. s. iudeorū. saracenoꝝ. ⁊ xpianoꝝ. Sꝫ de hac questiōe determinare magis spectat ad pħm primū. Tertia fuit opinio quorūdā naturaliū. dicentiū celū esse generabile ⁊ corruptibile ꝑ actionē qualitatū actiuarū ⁊ passiuarum ad modū alioꝝ corꝑoꝝ. ⁊ isti noie generatōis ꝓprie vsi sunt ⁊ naturalit̄ locuti sunt Et de hac opiniōe in pn̄ti agendū est.

Sit conclusio respōsiua. celum ē ingenerabile ⁊ incorruptibile. Probat̄ ratione pħi. Nam om̄e q̄d generat̄: generat̄ ex subiectoꝝ ex cōtrario. ex cōtrario quidē sicut ex non ꝑmanēti. ⁊ ex subiecto vt ex ꝑmanēti. vt patuit ꝑmo phisicoꝝ. Silr̄ om̄e corruptibile corrūpit̄ in aliq̄d subiectū existēs. ⁊ etiā oīs corruptio est ab aliquo actiuo. q: om̄is corruptio termiat̄ in cōtrariū. vt etiā pꝫ ex q̄rto phisicoꝝ. ꝫ q̇nto corꝑi nihil est cōtrariū. g̊ est ingenerabile ⁊ incorruptibile. Minor patꝫ. quia cōtrarioꝝ cōtrariꝭ sunt mot⁹. sicut pꝫ de leui ⁊ graui. ꝫ motui celesti q̄ est circularis non ē mot⁹ cōtrari⁹. g̊ q̇nto corꝑi nihil est cōtrariū. ideo bn̄ cōcludit pħs ꝙ recte videtur ingenitū ⁊ incorruptibile celum esse ⁊ esse exemptū a cōtrariꝭs. nā generatio ⁊ corruptio est inter cōtraria.

Conclusio secunda. celum non est augmētabile nec diminuibile. Patet. nā omne q̄d augetur vel diminuit̄ ꝫm aliquid generat̄ ⁊ corrūpit̄. ꝫ celū est ingenerabile ⁊ incorruptibile vt īmediate ꝓbatū ē. g̊. Maior pꝫ. nā om̄e q̄d auget̄: auget̄ mediāte aliquo q̄d pri⁹ dissiīe existēs efficit̄ siīe ⁊ cōuertitur in subām ipi⁹ aucti. g̊ q̄d ꝓprie augmētat̄ ꝫm aliq̄d generat̄. silr̄ om̄e q̄d diminuit̄: diminuit̄ recedēte aliq̄ intrinseco. ideo videmus ꝙ ea q̄ diminuūtur statim corrūpunt̄.

Conclusio tertia. celum est inalterabile. Patet nā oīs alteratio est ꝫm passiones ⁊ passibiles q̄litates. ꝫ omnia corꝑa q̄ trāsmutant̄ ꝫm passiones ⁊ passibiles qualitates vident̄ habere augmentū ⁊ decrementum. sicut pꝫ de corꝑibus aīaliū ⁊ de ꝑtibus eoꝝ. ⁊ etiā de plātis in quib⁹ ꝓprie ē augmētum. pꝫ etiā de elemētis q̄ ꝫm alteratōeꝫ calidi ⁊ frigidi rarefiūt ⁊ ꝯdensant̄. ⁊ trāsmutantur in maiorē ⁊ minorē quantitatē q̄d est quodāmō augeri vl' diminui. cū g̊ celū non sit augmentabile nec diminuibile sequit̄ ꝙ nec alterabile. Ex istis cōclusiōib⁹ pꝫ differentia hmōi q̇nti corꝑis a q̄ttuor elemētis ⁊ aliꝭs corꝑibus que sunt ꝓpe nos. q̄a. s. ipm est sempiternū nō habēs augmentū nec decrementum ꝫ est inalterabile ⁊ impassibile.

Et ad istas ꝯclusiōes adducit pħus q̄dā signa in q̄b⁹ rō se cōformat his q̄ sensu apparent. Primū. nā oēs q̄ locuti sunt de celo: siue barbari siue greci q̄ aliquā cognitōeꝫ d' deo ⁊ substātiꝭs seꝑatis habuerūt inde sibi attribuerūt celū ꝓ loco coaptātes imortale imortali. Secūdū signū est expiētia longi tꝑis. nā si cōsiderem⁹ ea q̄ nūc in toto celo ⁊ ꝑtib⁹ ei⁹ oculis ꝓpriꭵs cōspicim⁹ ⁊ cōparem⁹ ea his q̄ tradiderūt antiq̄ astrologi in scripturis: nō ꝑcipiem⁹ mutatū in ipso celo aliq̄d. nec ꝫm totū nec ꝫm partē. ꝫ illud esse nō posset si celum alteratōni ⁊ corruptōi subiꭵceret̄. g̊ ⁊c. Tertiū signū ē ex noie dato ab antiq̄s ipi celo. q̄d q̄dē nomē adhuc durat tꝑe pn̄ti. Antiqui em̄ vocauerūt celū ethera q̄si sempit̄ne currēs. q̄d aūt sempit̄ne currit sempiternū ē. g̊ ex noie dato ipi celo ab antiquis videt̄ ex opiniōe eoꝝ fuisse ꝙ celū sit sempit̄nū. Sꝫ circa illud nomē decept⁹ fuit Anaxagoras: attribuēs hoc nomē igni. ⁊ hoc credens ꝙ ce-

lum sit de natura ignis. ꝓpter hoc interpre tatus est Anaxagoras ethera q̄si sempiterne ardens. Unde celū nō potest sic interpretari. q꞉. s. in se ardeat. ꝛ si sic denomiet̄ deno miatio fit ab effectu. q꞉. s. motu suo velocissimo ꝛ lumie suo perpetuo naturam sibi ꝓpinquā ardere facit ꝛ inflāmat. Et sic ex istis signis patet cōclusiones p̄dicte. s. ꝙ celum est sempiternū ingenerabile ꝛ incorruptibile. et ꝑ hoc patȝ rn̄sio ad primū argumentū.

Dubitatur primo qualiter differūt ph̄i a theologis circa ꝓductōem ip̄ius celi. Dicendū est ꝙ tā ph̄i q̄ theologi ponūt ip̄m esse ꝓductū a deo prima causa. nō q̇deȝ ꝑ generatōem naturalē q̄ fit mediāte agente ꝑticlari ſ ꝑ influxū simplicē a p̄mo p̄ncipio a quo ꝑficit̄ solū esse oim rerū. ꝛ hoc mō potuit intelligere Plato celū ēē genitū. q꞉ ꝓductū ab aliqua supiori causa. Hoc etiā ostendit ph̄us in metaphi. sua. in qua cōcludit solum esse vnū primū a quo celū ꝛ tota natura depēdent. Sed differūt ph̄i ꝛ theologi in fide. Nam ph̄i dicūt deū ꝓduxisse celū sibi coeternū ꝛ non ex detmiato principio tempis. vt ꝓbatū est octauo phisicoꝝ. Theologi ponūt celū esse ꝓductum a deo ſm sui totā substantiā ꝛ in aliquo determiato tp̄is pricipio. Cōtra q̄ꝺ obijcit Simplici⁹ tribus rōnib⁹. Prima q̇a deus ꝓducit celū ſm suū esse ꝛ nō ꝑ aliq̄ꝺ ei supadditū. cū ergo esse suū sit eternum ꝛ iuariabile sequit̄ ꝙ celū ab ip̄o semper ꝓcedit. Secūda ratio. cū bonitas dei sit causa rerū ꝛ ex aliquo determiato principio tempis celū incepit esse sequit̄ ꝙ bonitas ei⁹ fuit ociosa ꝛ vacans anteꝗ̄ celū esset. q̄ꝺ est absurdū. Tertia ratio. id q̄ꝺ incepit sic ꝙ an̄ non fuerat incepit esse ex ordine alicui⁹ supioris motus. ſ supra motū celi nō est ali⁹ motus supior. ergo celū nō incepit esse. Istis tribus argumētis nitit̄ iste Simplici⁹ ꝓbare perpetuitatē mūdi que tn̄ nō cōcludūt. imo q̇a fidei repugnāt ꝛ veritati soluūtur sic per ordinē. Ad primā dicit̄ ꝙ illud q̄ꝺ ꝓducit̄ ab aliquo agente intelligere ꝛ volēte ꝓduciṫur. sicut ꝛ q̄n ip̄m ꝓducens vult ꝛ intelligit ꝛ nō ꝓducit̄ eo modo quo ip̄m ꝓducens est ſm suuȝ esse. cum igit̄ prima causa que deus ꝓduxerit celum ſm suū esse ꝛ non per aliq̄ꝺ supadditū. ꝛ esse suū non sit a suo intelligere et velle distinctū sequitur ꝙ ꝓduxit celum ſm intelligere ꝛ velle. ideo non oportuit ip̄m ꝓducere tale quale est esse diuinū aut diuturnū aut sibi equale duratōe. sed tale et tantū quale ꝛ quātuȝ voluit ꝛ intellexit ip̄a causa prima. Ad secundū dicitur ꝙ illud est ociosum q̄ꝺ non cōsequit̄ finem ad queȝ est ordinatū. ideo creature essent ociose si nō cōsequerent̄ dictaȝ bonitatem q̄tuȝ est ip̄is possibile. sed quia dei bonitas non est ꝓpter creaturas: imo ecōuerso. id̄o nunꝗ̄ propter hoc est ociosa diuina bonitas si nunꝗ̄ celuȝ aut aliquā creaturam ꝓduxisset. quia ip̄a diuina bonitas sibijp̄i est sufficiens. Ad tertium argumentū dicitur ꝙ bene arguit de eo q̄ꝺ ꝓducit̄ ab aliquo particulari agente q̄ꝺ non ꝓducit totum tempus ꝛ ea que cuȝ tempore simul producūtur vt producta fuerunt sed quia prima causa est agens vniuersale: q̄ꝺ simul ꝓducit ipsum totum tempus cum his que sunt in tempore. ideo celum non in tempore: sed in principio tempis fuit productum. Et cum hoc stant demonstratiōes ph̄i posite in p̄cedenti capitulo que cōcludūt celum non esse productū per generationē naturaleȝ. sed non probāt nec est probabile q̇n adhuc a deo ſm simplicē emanatiōem ip̄m celum fuerit productū.

Dubitat̄ secundo an in celo sit materia. Rn̄det ad istud cōmentator Auerrois ꝙ non. dicēs ꝙ corpus celeste est subiectum actu ens ad q̄ꝺ comparat̄ eius anima sicut forma ad materiaȝ. Sed hec respōsio falsa est vt iacet. nam cuȝ celum agat in ista inferiora necesse est ꝙ sit actus vel habens actum sed nō est actus purus. quia sic esset forma subsistens: ꝛ solo intellectu ꝛ non sensu apprehenderet̄. quare relinquit̄ q̄ꝺ est habens actum. omne ergo tale habet materiā. ergo in celo est materia. Sed tunc dicenduȝ est ꝙ materia celi nō est eiusdem rationis cū materia istorum inferiorū. sed differt ab ipsa non quideȝ per aliquid q̄ꝺ faciat compositionem in ip̄a materia sed per relatōem ad diuersos actus quia forma celi vniuersalis est in causando q̄ꝺ ex vniuersali eius opatione potest comp̄hendi. ideo hmōi forma totam potestateȝ sue materie replet non relinquēs in ea priuationem alicui⁹ alterius forme: q̇a ōis alia forma virtualiter ꝛ effectiue in forma celesti continet. forme autem ip̄oꝝ inferioꝝ ꝑticulares sunt q̄tuȝ ad virtutē sic etiā ꝑticulares h̄nt opatiōes. ꝛ ideo nec replent

totā potentialitatē sue materie. ſ cū vna forma ē in materia secū pmittit aptitudinez ad aliā formā cui⁹ pfectōz n̄ ptinet eminēt h est causaliter ⁊ effectiue. iō hic ē sermo de eminētia efficiētis. ſ n̄ cause formalis. Quō āt differūt ille due eminentie alias dictū est.

Dubitat tertio. Circa ratiōem cōclusiōis responsiue. in qua dicit ꝙ mobilia nō sūt cōtraria q̄z mot⁹ n̄ sūt cōtrarij. q: si cōtrarietati motuum rn̄deret ꝯrietas mobiliū ⁊ ecōuerso videret seq̄ ꝙ ignis magis tre ꝙ aq̄ ꝯriaret. q: mot⁹ ipoꝝ simplr sūt cōtrarij. ꝯn̄s ē fl'm. q: ignis ⁊ tra ꝯueniūt i vna q̄litate. ⁊ n̄ aq̄ et ignis. ad illud rn̄det ꝯformit vt ad pdicta. q: hic agit de elemētis ꝑm ꝙ hn̄t determinatū sitū in vniuerso. qm̄ sic cōstituūt vniuersū vt ptes ⁊ ꝑm hoc maior ꝯtrarietas ē ignis ad trā ꝙ ignis ad aquaz lz cōtrarietas ignis ad aquā sit maior ꝑm q̄litates actiuas ⁊ passiuas. de q̄bus nō ē hic ad ppositū.

Dubitatur quarto. Circa illud idē. q: nō vr̄ ꝙ cōtrarietas motuū cōseqtur cōtrarietatē mobiliū nā vna ⁊ eadē substātia nūero susceptiua ē cōtrarioꝝ. vt dicebat i pdicamētis. Itē aer mouet sursū exn̄s i loco aq̄. ⁊ deorsū exn̄s i loco ignis. ⁊ sic idē cōtrarijs motib⁹ moueret. vr̄ etiā ꝙ eadem aīa mouet motu vtutis et vitij. g̊ ⁊c. Circa h dicēdū ē ꝙ phs vtit hac ppōne ꝙ si motus n̄ sūt cōtrarij ꝙ mobilia nō sūt cōtraria. n̄ aūt ponit ecōuerso. s. ꝙ mobilia nō sūt ꝯria. q: mot⁹ nō sunt ꝯtrarij. q: si possit aliq̄s dicere ꝙ oim corpoꝝ ꝯtrarietatē hn̄tiū sunt contrarij mot⁹ nō tn̄ oēs contrarij mot⁹ sūt contrarioꝝ. ⁊ cōtra istud obiectiones predicte pcedūt. tn̄ ꝑm rei veritatem contrarietas naturaliū motuū cōseqt pprietatē principiorū actiuoꝝ siue formaliū ad que sequūtur ⁊ motus. nō aūt pprietatē principioꝝ materialiū ⁊ passiuoꝝ. q: eadē materia susceptiua est cōtrarioꝝ. iō alterationes q̄ fiūt ex pncipijs extrinsicis nihil phibet eē circa idem subiectū q̄uis sint ꝯrie. si q̄ vo alteratio sit ex principio extrinseco. sicut sanatō. oportet ꝙ cōtrarietas talium alterationū cōsequat cōtrarietatē mobiliū ⁊ eadē rō est de motib⁹ localib⁹. Ad illud vo qd̄ obijcitur de aere dicitur ꝙ nō est contradictio i oib⁹. q: oppositoꝝ ē ꝙ sint in idē ⁊ ꝑm idē ⁊ respectū eiusdem q̄ sūt de rōne ei⁹. motus aūt aeris naturalis nō est sursū ⁊ deorsū respectu eiusdē. ſ sursū respectu aq̄ ⁊ terre. deorsum respectu ignis. Vn̄ tales mot⁹ nō sūt cōtrarij. q: nō sunt ad contraria loca. ſ ad eundē.

Dubitat quinto de hoc qd̄ dic phs ꝙ oīe alterabile est augmētabile ⁊ diminuibile hoc vr̄ esse falsū. naz augmētatio fit p aduentū alicui⁹ extrinsici cōuersi i substātiā aliti. ⁊ hoc nō pt cōuenire nisi plātis ⁊ aīalibus g̊ ⁊c. Dicēdū ē breuiter ad dubium ꝙ phs capit augmētū ⁊ decrementū generalit p oi motu q̄ ē ad maiorē vl' miorē q̄ntitatē. ⁊ sic se extēdit ad rarefactōz ⁊ ꝯdēsatōz nec ppt h ipedit rō phi. nā sicut augmētatio ⁊ diminutio pprie nō fiūt nisi cū alteratione. ita nec rarefactio ⁊ condensatio fiūt sine alteratione. et hec de secūdo puncto.

Ad rationes ante oppositum q̄stionis. Pria soluet ex primo notabili. Ad secūdā rn̄det Auerrois. ꝙ in celo nō est vt⁹ ad esse. ſ duntaxat ad motū ꝑm locum. sed in hoc manifeste videt cōtradicere pho q̄ in 2. methaphi. ponit vtutē in sempiternis ad hoc vt semp sint. iste autez fuit deceptus. q: existimauit virtutem essendi solum ptinere ad potentiā passiuam. scz materiaz: cū tamē magis ptineat ad formā. g̊ vnūquodq: est p suā formam. ideo tamdiu habet vnaq̄q: res esse quanta est vis forme. ideo aliter est dicendū id ꝙ requirit virtutē infinitam oportz esse ifinitū. infinitum aūt ⁊ finitū vnūqdq: dicitur ꝑm ꝙ quātū. ſ cū ꝯstat ꝙ ipm eē alicuius rei cōsideratū absolute nō est quantū si constat ipm non habere ptes. sed totū sil est. bene tn̄ contingit et accidit ei ꝙ sit quātū ⁊ hoc dupliciter cōtingere pōt ꝑm duratōz i quātū subiectū est motui ⁊ p ꝯn̄s tpi. sicut est esse rerū variabiliū. vn̄ virtus cuiuslibz rei cui⁹ eē subiectū ē motui variari nō pt nisi p duratiōez finitā. q: tale finitū ē p durationē finitā. Alio mō eē cuiuslibz rei pt dici infinitū p accidēs sicut q̄ntū ex pte. s. subiecti q̄ hz determinatā q̄ntitatē. Dicēdū est g̊. ꝙ eē celi n̄ ē subm variatiōis ⁊ tpis. iō nō ē q̄ntū q̄ntitate duratiōis. ⁊ p ꝯn̄s nec finitū nec infinitū nec p se nec p accidēs. ē aūt q̄ntū ꝑm q̄ntitatē corpis exn̄tis q: corpus cuius ē: ē finitum. et ꝑm hoc esse est finitum. sic ergo virtus essendi corporis celestis h mō finita ē ⁊

ſpm finitū eſt. ideo nō ſe extēdit infinite: hoc eſt vſq ad infinita. nō tñ ſequit᷑ ꝙ ſit determinatū ad eſſe ex pte finito. q: finitū τ infinitū ipi nō accidūt loquēdo de infinito ſm tpus q: nō ſubijcit᷑ variatōi aut tpi. ſ ſuū eſſe mēſurat᷑: co ꝙ eſt in primo euiterno. Verūtamē virt᷒ eius finita eſt nō ſe extēdens ad infinita. q: magnitudie celi cui᷒ eſt finita eſt. τ ideo eſſe eius finitū eſt ex pte mobilis. τ ei᷒ duratio trāſcendit omē gen᷒ quāti τ infiniti vl' finiti pprie. τ illud non videbat᷑ iſti Auerroi.

Tertia ſoluta eſt ex dictis i ſecūdo dubio.

Ad quartā d: ꝙ nō eſt alterabile alteratione corruptiua q̄ fit ab abiectōe alicui᷒ forme: ſ bene eſt alterabile alteratōe pfectiua q̄ fit retinēdo formā ſine abiectōe alterius.

Sequit᷑ in textu. Mo aūt nō eſt circula. τc.

Queritur octauo vtrum motui circulari ſit aliq̄s mot᷒ ꝯri᷒.

Arguit᷑ ꝙ ſic. naz motui recto eſt aliq̄s ꝯri᷒. ḡ τ circulari. ꝯña tenet a ſili. Secūdo arguit᷑. mot᷒ circulares facti in eodē circulo ſeinuicē impediūt. ḡ adinuicē cōtrariant᷑. In oppoſitū ē phs in ſ caplo hui᷒ primi tractat᷒ ſic dicēs Mo autez circulatōi nō eſt ꝯria latio alia: ex multis vtiq; q̄s accipiet fidē.

Pro reſponſione ſciendū ē primo

ꝙ poſtq̄ phus oñdit ꝙ neceſſe eſt aliqđ corpus eſſe pter q̄ttuor elemēta. τ oñdit differentiā hmōi q̄nti corpis a q̄ttuor element. Cōſequēter oñdit ꝙ integritas vniuerſi req̄rit aliqđ corpus ſimplex pter q̄ttuor elementa τ illud eſt q̄ntū corp᷒. dicēs ꝙ ſicut ex dictis pbatuz eſt ꝙ pter corpa grauia τ leuia ponendū eſt q̄ntū corpus. Ita etiā manifeſtum eſt ꝙ impoſſibile eſt eſſe maiorē numerum ſimpliciū corpoꝝ. q: ſicut ſup dictū eſt neceſſe ē ꝙ cuiuſlibet corpis ſimplicis ſit aliquis mot᷒ ſimplex. ſ nō eſt aliq̄s motus ſimplex pter pdictos. quoꝝ vnus eſt circularis: alius rect᷒ qui in duas ptes diuidit᷑. Naz rectoꝝ quidā eſt a medio q̄ d: ſurſuz. alius ad mediū qui d: deorſuz. Ille aūt q̄ eſt circularis eſt primi τ ſupremi corpis. ideo relinquit᷑ ꝙ pter pdicta corpa ſimplicia nō ſit aliqđ aliud corp᷒ ſimplex τ ita integritas vniuerſi ex iſtis q̄nq; corpibus ꝯſiſtit. q: pter iſtos tres motus. ſ. a medio ad mediū τ circa medium nō eſt ali᷒ motus. τ ideo ex pte mot᷒ cōcluditur integritas vniuerſi ex illis q̄nq; corpib᷒ quoꝝ quattuor mouent᷑ recte τ aliud circulariter. Sed quia phus pbādo celū eſſe ingenitū τ incorruptibile: ſuppoſuerat ꝙ motui circulari nullus ſit mot᷒ contrari᷒. ideo in pñti capitulo hoc oſtendit.

Pro quo ſciendū eſt ſecundo ꝙ

multiplr imaginari poſſum᷒ ꝙ aliq̄s motus ſit cōtrari᷒ motui circulari. Uno mō ꝙ ei opponat᷑ mot᷒ rect᷒. vtputa motui facto ſupra diametrū mot᷒ fact᷒ ſup ſemicirculū. ſi eñ vt hz text᷒ motui circulari aliq̄s mot᷒ opponeret᷑ maxime videret᷑ eē mot᷒ rect᷒. q: linea recta vnā fractōez hz. linea aūt circularis p totum videt᷑ hre fractōez. τ ſm hoc rectū τ circulare vident᷑ eē ꝯtraria. Itē videt᷑ etiā ex alio. q: figura diuidit᷑ p rectā τ circularē tāq̄ p differētias ꝯtrarias. ḡ videt᷑ ꝙ mot᷒ rectus maxime ſit cōtrari᷒ motui circulari. Secūdo mō imaginari poſſum᷒ ꝙ in ptib᷒ circulatōis eēt cōtrarietas. τ hoc multipliciter Uno mō ꝙ mot᷒ facti ſup eūdē ſemicirculum terminis trāſpoſitis adinuicē erūt ꝯtrarij. Alio mō ꝙ mot᷒ facti ſup ſemicirculos diuerſos ex eadē pte diametri deſcriptos adinuicem cōtrariant᷑. Alio mō ꝙ mot᷒ facti ſuper vnū ſemicirculū eſſent cōtrarij alij motui facto ſup ſemicirculū ex oppoſita pte ſemicirculi deſcriptū. Tertio mō τ mi̇n᷒ principalit᷑ imaginari poſſum᷒ ꝙ vna tota circulatio alteri toti circulatiōi cōtrarietur. Iſtis modis τ nō plurib᷒ imaginari poſſum᷒ motui circulari aliquē motū eſſe cōtrariū.

Ubi ſciendū eſt tertio ꝙ ad con

trarietatē motuū localiū duo req̄rūt᷑. Primū eſt ꝙ ſint loca cōtraria. τ hui᷒ rō eſt. quia cōtrarietas eſt oppoſitio ſm formā. mō motus cauſat formā τ ſpēm a t᷑mio ad quē. ideo illi mot᷒ ſunt cōtrarij quoꝝ termi cōtrariantur. Secundū qđ req̄rit᷑ eſt. q: ꝯtraria ſm locuz ſunt q̄ maxime diſtāt ſm locū. τ ſm loci maxia diſtātia int᷑ aliq̄ meſurari dz p lineā rectā q̄ finita ē τ recta. iō ſeq̄t᷑ ꝙ illi mot᷒ fiant ſm lineā rectā. q: ſola linea recta int᷑ duo pūcta ē finita. q: nō ſūt niſi vna recta. ſed linee curue infinite deſcribi pñt int᷑ duo puncta. τ ita cōtrarietas in motib᷒ localib᷒ dz attendi ſm lineā rectā. Et hoc eſt qđ dicit phs q̄nto phiſicoꝝ. ꝙ cōtraria ſm locū ſunt q̄ ſm rectitudinē diſtant plurimū.

Quo notato sit cõclusio prima motui circulari nõ ꝯtrariatur motꝰ rectꝰ. Probatur. nã motui recto ꝯtrariatur motꝰ rectꝰ. ergo nõ circulari. tenet ꝯña. nã tñ vni vnũ ẽ ꝯtrariũ. Et sic pꝫ ꝙ motꝰ factꝰ sup̃ diametrũ nõ ꝯriatur motui facto sup̃ semicirculũ. Et ex hac cõclusiõe possꝫ inferri ꝙ motui circulari nullꝰ sit motꝰ cõtrariꝰ. qꝛ cũ motui circulari maxime videatur opponi motus rectus ⁊ tñ nõ sibi opponitur. sequitur ꝙ nullus aliꝰ motus sibi cõtrariatur p locũ a maiori

Conclusio secunda motus facti sup̃ diuersos semicirculos ex eadẽ pte diametri descriptos adiuicẽ nõ cõtrariãtur. Probatur nã sup̃ candeꝫ diametrũ pñt describi infiniti circuli. ⁊ sic vnũ infinitis ꝯtrariaretur. qđ ẽ impossibile. Et sic possꝫ pbari pcedẽs cõclusio. s. ꝙ motꝰ factꝰ sup̃ diametrũ ñ ꝯriatur motui facto sup̃ circulũ. Nec valet si dicatur ꝙ motꝰ factꝰ sup̃ vnũ semicirculũ ꝯriet̃ motui facto supra aliũ semicirculũ ⁊ nõ motibꝰ factis supra quẽlibet. nã i pposito vt dictuꝫ ẽ attẽditur cõtrarietas ex pte t̃mioꝝ. ⁊ ideo eadẽ ẽrõ ꝙ motꝰ vnꝰ cõtrariet̃ motui q̃ cẽt ex opposito t̃mio ⁊ oibꝰ alijs in eundẽ terminũ.

Cõclusio tertia. motus facti supra eũdẽ semicirculũ t̃minis trãspositis nõ sũt adiuicẽ cõtrarij. Ptꝫ. nã ñ fiũt bm lineã breuissimã. s cõtrarietas in motibꝰ localibꝰ dꝫ attendi bm lineã breuissimã. ergo ⁊c.

Conclusio quarta. motus facti sup̃ diuersos semicirculos eiusdẽ totalꝰ circuli ñ sũt adiuicẽ ꝯrij. Ptꝫ p rõeꝫ imediate factã. ptꝫ etiã aliũde. nã illi motꝰ pñt adiuicẽ cõtinuari. motꝰ aũt ꝯrij adiuicẽ nõ cõtinuãtur. vt dꝛ q̃nto phisicoꝝ. ergo cõclusio vera.

Cõclusio quinta est ista. ꝙ vna totalꝰ circulatio nõ cõtrariatur alteri totali circulatõi. Ptꝫ. nã illi motꝰ sũt ab vno t̃mio i eũdẽ t̃minũ. ergo nõ sũt ꝯrij. tenet ꝯña. nã motꝰ ꝯrij dꝫ cẽ a cõtrarijs t̃minis i cõtrarios t̃mios. vt dꝛ. 5. phisicoꝝ. Secũdo pbatur cõclusio. qꝛ vꝉ illi duo motꝰ cẽnt bm eũdẽ circulũ: vꝉ bm diuersos. Nõ pt dici secũdũ. qꝛ tũc ñ eẽnt ꝯrij. nã ꝯria hñt fieri circa idẽ. Nec pt dici pmuꝫ. qꝛ vꝉ eẽt i eodẽ mobili: vꝉ i diuersis. Nõ i eodẽ nã idẽ moueretur siꝉ cõtrarijs motibꝰ. nec i diuersis. qꝛ vꝉ illi motꝰ eẽnt eq̃ fortes: vꝉ vnꝰ cẽt fortior alio. si cẽnt eq̃ fortes tũc mutuo se impediret: ⁊ sic ambo mobilia cẽnt frustrã. vel vnꝰ dñaretur alteri. ⁊ tũc vnũ mobile cẽt frustra. qꝛ ñ moueretur. sic̃ frustra ẽ calciamẽtũ cuius nõ ẽ calciatio. mõ deꝰ ⁊ natura nihil faciũt frustra. vt dic̃ textꝰ. Et sic ñ pt dici ꝙ illi motus sint cõtrarij. ⁊ p ꝯñs pꝫ ꝙ motui circulari nullus pt eẽ motꝰ cõtrariꝰ. ergo ⁊c.

Ad rationes ante oppositum: Ad pmã negatur ꝯña. ⁊ dicatur ꝙ nõ ẽ siꝉe. q̃a i motu recto sũt duo pũcta maxie distãtia bm rectũ. sꝫ nõ ẽ veꝝ i motu circulari. Ad secũdã dꝛ ꝙ qꝛ mobile motu recto ẽ corruptibile. iõ pt ipẽdire a suo loco ⁊ motu naturalibꝰ. ⁊ q̃nto plꝰ ipeditur: tãtũ tẽdit i corruptionẽ. s mobile motu circulari nõ ẽ corruptibile. iõ non pt ipediri a suo motu naturali. Veruntamẽ ad hoc ꝙ motꝰ sint ꝯtrarij opꝫ ꝙ sint ad cõtrarios t̃mios siue ad loca cõtraria et bm lineã breuissimã. vt dictũ est. Seq̇tur in textu. Sed q̃m manifestũ est de his ⁊c.

Queritur nono vtrum sit aliqđ corpꝰ circulariter motuꝫ infinitũ. Arguitur ꝙ sic. nã motor celi ẽ infinite v̈tutis. ergo celũ ẽ infinite magnitudinis. tꝫ ꝯña. nã motori ad mobile dꝫ eẽ aliq̃ pportio. mõ infiniti ad finitũ nulla ẽ pportio. ergo ⁊c. Secũdo. aliqđ corpus circulariter motũ ẽ finitũ. iõ ẽ aliq̇d ifinitũ. tꝫ ꝯña. qꝛ si vnũ oppositoꝝ ẽ i rerũ natura ⁊ reliquũ. Tertio. si celũ cẽt finitũ magnitudine ext̃ celũ cẽt spaciũ infinitũ. ⁊ cũ hmõi spaciũ nõ possit eẽ vacuũ. seq̇tur ꝙ cẽt repletũ corpe infinito. s nõ recte moto. ergo circulariter. Ad oppositũ est phs i pmo capi. secũdi tractatꝰ sic dicentis. qđ q̇deꝫ igitur necesse ẽ ꝙ circũfert̃ corpꝰ finitũ eẽ oẽ ex his palã.

Pro rñsione ad questitum sciendũ ẽ pmo ꝙ postq̃ phs oñdit pfectõꝫ vniuersi ex q̇bꝰ ptibꝰ ⁊ q̃t pfectio eiꝰ itegratur. ꝯñter inq̇rit đ infinitate ipiꝰ. Nã vt dictũ ẽ t̃tio phisicoꝝ. q̇dã rõeꝫ pfecti attribuerũt infinito. ⁊ qꝛ aliq̇d dꝛ infinitũ tripꝉr. Uno mõ bm magnitudinẽ. Secũdo mõ bm mꝉtitudinẽ. Et tertio mõ bm duratõeꝫ. Ideo pmo inq̇rit an vniuersũ sit infinitũ bm magnitudinẽ. Secũdo vtrũ sit infinitũ bm mꝉtitudinẽ. Et tertio vtrũ sit infinitũ bm duratõeꝫ Et huiꝰ cõsideratõis rõnẽ assignat phs ex diuersitate q̃ accidit ppt positionẽ infiniti. qꝛ q̇dã posuerũt infinitũ esse. q̃ quidẽ positio diuersitatẽ induxit circa oẽꝫ materiã naturalẽ. ⁊ fuit principiuꝫ

omniū cōtradictionū int̄ illos q̄ aliq̄d enū- ciauerūt. Illi em̄ q̄ posuerūt vnum materia le principiū infinitū: posuerūt alia fieri q̄si p̄ sepatōez ab illo. ⁊ ppt̄ infinitatē illi⁹ princi- pij. dixerūt etiā infinitas eē rex̄ gn̄atōes. vt si aliq̄s diceret ꝙ ex infinita massa paste pos sint fieri panes in infinitū. Illi v̄o q̄ posue- rūt principia finita: vt Empedocles. dixerūt generatiōes fieri in infinitū p̄ reciprocā con gregationē ⁊ sagregacōez elemētoꝝ.

Sciendū est secūdo ꝙ causam q̄re tāta differētia int̄ phos sequit̄ ex positi- one infiniti: assignat phus. q: q̄ modicū trās gressus a veritate discedēs fit longe pl⁹ deci esimilies. Et hoc ē qd̄ sepe d̄r. ꝙ paru⁹ error in principio magn⁹ ē in fine. q: oia subseq̄ē tia dependēt ex principijs. vt Democrit⁹ in- ducēs numerū in quātitate cōtinua: destru- maximas ꝓpositionū mathematicaliū. Et h̄ etiā maxime apparet in errore viarū. quia q̄ paruz elongatur a via recta post h̄ cōtinue ꝓcedens multo lōgi⁹ efficit̄ ab ea ⁊ ab ei⁹ ter mino. Et hui⁹ cā est. nā pricipiū q̄uis sit mo dicū in magnitudie: est t̄m maximū ī virtute sic ex modico semie generat̄ magnū aīal vl̄ arbor magna. Quia ḡ oēs q̄ locuti sunt de infinito posuerūt ipm̄ eē principiū. vt dictuz est. tertio phisicoꝝ. in cōditōib⁹ infiniti datis ab antiq̄s. ideo oportz ipm̄ eē magnū ī v̄tu te. Et cū hmōi infinitū sit maximū in q̄ntita te ex q̄ infinitū ē: si principiū qd̄ ē minimū in q̄ntitate faciat magnā differētiā in seq̄ntib⁹. q: magnū ē in v̄tute. mlt̄o magis infinitū qd̄ nō solū excedit in v̄tute principij s̄ etiā ī quā titate. iō ꝯueniēs ē pho naturali facere cōsi- deratōez de infinito: an sit aliq̄d corp⁹ infini tū vel nō. Qualiter aūt ī hoc primo libro et in tertio phisicoꝝ differēter agat̄ de infinito satis dictū est ibidem.

Sciēdū ē tertio ꝙ si sit aliq̄d cor pus infinitū necesse est ipm̄ eē simplex vl̄ cō positū. q: oē corp⁹ ē simplex aut cōpositū. q: tantā h̄z q̄ntitatē cōpositū quāta ē quātitas simpliciū ex q̄b⁹ cōponit̄. iō si simplicia cor- pora finita sint mlt̄itudine ⁊ magnitudine oportz ꝙ cōpositū sit etiā finitū. Quod āt sim- plicia sint finita mlt̄itudine: iā supi⁹ ꝓbatū ē Restat ḡ videre solū vtrū aliq̄d corpus sim plex possit esse infinitū magnitudine. Et pri- mo vidēduz ē de corꝑe circulariter moto: qd̄ est primū inter corꝑa simplicia.

Pro quo ponitur ꝯclusio respō siua. ipossibile ē corp⁹ circularit̄ motū eē infi nitū. Probat̄ sex rōib⁹ text⁹. Pria rō. si corp⁹ circularit̄ motū esset infinitū ipossibile esset ipm̄ moueri circularit̄. s̄ ipm̄ corp⁹ primū cir culari mouet̄. igit̄ ⁊c̄. Primā p̄tē añ. ꝓbat phus. nā si sit aliq̄d corp⁹ circulare infinituz ducant̄ due linee scz. a. et. b. a cētro ipi⁹. ⁊ ex tendant̄ ad extēsionē ei⁹: h̄ est in infinituz. et a. moueat̄ cōtinue. b. v̄o q̄escat. Tūc arguit sic phus. ad hoc qd̄ hmōi corp⁹ circueat ne- cesse ē lineā a p̄tingere ad situ ipi⁹. b. s̄ hoc ē ipossibile. q: int̄ ipas ē infinita distātia. q̄a h̄ ē natura lineaꝝ egrediētiū ab eodē cētro. qd̄ q̄nto a cētro pl⁹ distāt: tāto pl⁹ a seinuicē rece dūt. ⁊ ita si recedūt ī infinitū a cētro in infini tū a seiuicē distabūt. cū ḡ infinitū nō sit per- trāsibile sequit̄ ꝙ si tale corp⁹ ē infinitū non poterit moueri circularit̄. Secūdā p̄tez de- clarat dupl̄r. Prio q: ad sensum videm⁹ cor pus celeste mouere circularit̄. Secūdo q: ꝓ batū ē ꝙ mot⁹ alicui corꝑi ē natural' ⁊ n̄ ali- cui elemētoꝝ. ḡ corꝑi celesti. Pro secūda rōne supponit̄ primo ꝙ si a tꝑe finito auferat̄ tp̄s finitū residuū erit finitū. Secūdo supponit̄ ex habitis in sexto phisicoꝝ. ꝙ mot⁹ magnitu- do ⁊ tp̄s ꝯsil'r se h̄z ad eē finitū ⁊ infinitum. Tūc arguit̄ sic. si corp⁹ circl'are sit ifinitū ex ei⁹ cētrū describat̄ linea. a. b. ex vtraq̄ p̄te ifi nita ⁊ imobil'. ⁊ a cētro isti⁹ corꝑis ducat̄ li- nea. g. e. q̄ mouēdo ꝯpleat circuluz in corꝑe celesti. cū ḡ celū in. 24. hor̄ voluat̄. tp̄s in q̄ linea. g. e. trāsit lineā. a. b. erit finitū. q: circu eūdo totū celū necesse ē circuire totā lineaz a. b. ⁊ p̄ ꝯñs linea. a. b. eēt finita p̄ suppositi onē factā. ⁊ cū linea. a. b. denotet extensionē p̄dicti corporis sequit̄ predictū corpus esse finitū. Pro tertia ratiōe supponit̄ ꝙ si vna magnitudo iuxta aliā moueat̄: tunc ille due magnitudines eque cito ⁊ simul seinuicē ab- soluūt. siue ambe moueant̄ cōtra seinuicem: siue vna quiescat ⁊ alia moueat̄. nec est diffe rētia nisi in hoc. ꝙ si ambe cōtra seinuicē mo ueant̄ veloci⁹ absoluent̄ supposito ꝙ sit eq̄- lis velocitas vtrobiq̄. et ita ex hac supposi- tōe seq̄tur ꝙ si linea infinita ptrāseat finitaz in eodē tꝑe ab eadē ptrāsit̄. Secundo sup-

ponitur ex sexto phisicoꝝ. ꝙ spaciū infinitū pertāsiri non pōt tempe finito. Tūc arguit sic. tempe finito. scȝ. 24. horaꝝ celuȝ ptrāsit circulum descriptū circa centrū mundi. ꝰ in eodem tpe ab illo eodem circulo ptransitur ⁊ p consequens ipm celū non est infinitum

Quarta rō. corpus circulare ē figuratuȝ qꝛ circulus est figura. qđ āt est figuratuȝ est finitum. quia figura est que termino vel terminis clauditur. oīe vo tale est finitum.

Quinta ratio pro qua signeṫ centꝝ in corpore circulari et sit. g. per quod producatur linea. a. b. ex vtraq; pte infinita. deinde ducatur alia linea extra centrum pdicti corporis ⁊ sit. e. ⁊ ppendiculariter intersecet illam lineam. a. b. et ille due linee quiescant deinde producantur alie due linee a centro corporis que sit g. z. infinita versus. z. ⁊ moueatur ad motū predicti corporis. Tunc arguitur sic. ad hoc ꝙ hmōi corpus circueaṫ. necesse ē lineam. z. ptransire lineā. e. et lineam. a. b ꝫ hoc est impossibile cū vtraq; ps ipsarū sit infinita. ꝰ si corpus celeste eēt infinitum n̄ moueret circulariter. cum ꝰ ad sensū pateat circulariter moueri. ꝰ. Sexta ratio si celuȝ esset infinitum tunc circuendo trāsiret spacium infinitum. sed si spacium esset infinitum ita esset tempꝰ. ergo non moueḃiṫ. nisi in tempore infinito cuius oppositū patȝ ad sensū. Aliter pōt formari rō ostensiue. quia tempꝰ in quo celum circuit est finitum. ergo spacium est finitum. et p consequēs mobile. qꝛ tēpus mobile et spacium simul diuiduṅt. Sȝ circa istas rationes.

Dubitaṫ prio: an sit assignare

centrū in corpe infinito circulari. si enim essȝ vt videntur supponere rationes sequitur ꝙ non esset infinitū. quia centrum equaliṫ distat ab extremis. hoc autē nō constat in infinito. ꝰ ⁊c̄. Ad hoc dicitur ꝙ si corpus infinitū moueretur circulariter oporteret i spacio assignare centrū. quia omnis motus circularis procedit a centro immobili. Sȝ si quereret aliquis an in tali infinito corpore esset dare medium. Rn̄detur ꝙ mediuȝ dicitur dupliciter. Uno modo positiue. qđ scilicȝ equaliter distat ab extremis. Alio mō dicitur negatiue. s. qđ non plus accedit ad vnuȝ extremum ꝙ ad aliud. ⁊ hoc mō bene daretur mediuȝ. imo infinita darentur. vnde vt dicit phs implicat dicere ꝙ sit corpus infinite circulariter motum. quia inquātū infinitū caret medio positiuo: ⁊ inquātū motuȝ circulariter hȝ tale mediū.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dicitur ꝙ si motor celi sit infinite virtutis. non oportet celum esse infinituȝ. qꝛ talis motor mouet per intellectū ⁊ voluntatem. ⁊ non mouet motu naturali ꝫm extremum sui posse. Et ad probationem cum dr̄ ꝙ motoris ad mobile debet eē proportō. nō oportet ꝙ sit proportio equalitatis. sed inequalitatis. oportet enim in omni motu mouens excedere resistentiam moti. Ad secūdam negatur cōsequentia ad eius pbatiōeȝ dicitur ꝙ illud habet veritatem de contrarie oppositis. ⁊ adhuc non oportet ꝙ si vnum sit in rerū natura ꝙ ppter hoc alterum sit. ꝫ sufficit ꝙ possit esse vt dicitur in postpredicamentis ꝙ eadē est potentia cōtrariorum.

Ad tertiam negaṫ cōsequentia. qꝛ extra celum nihil ē nisi ꝫm imaginatōnē. imaginationi aūt nō oportet credere. imo ē inconueniens. vt dicitur. tertio phisicoꝝ.

¶ Sequitur textus. Sed adhuc neq; quod ad medium. neq; quod a medio fertur infinitū erit.

Queritur decimo. vtrū possibile

sit aliquod corpus simplex recte motum esse actu infinitum: Arguitur ꝙ sic. auctoritate phi in. 2. de anima qui dicit ꝙ si igni apponeretur infinitum combustibile in infinitum combureret ⁊ augmentaretur. ⁊ tam̄ est corpus simplex recte motum ergo ⁊c̄.

Ad oppositū est philosophꝰ dicens in q̄rto capitulo huiꝰ secundi tractatus. ꝫ adhuc neq; quod ad medium. neq; quod a medio ferṫ infinitum ē.

Pro respōsiōe ad quesitū sciēdum

est primo. ꝙ postq̄ phus determinauit de corpore simplici circulariter moto ꝙ non potest actu esse infinitum. cōsequenter hoc idem probat đ recte moto. Et primo ex parte locorum que ipsis corporibꝰ recte motis propria sunt. Secundo ex parte grauitatis et leuitatis eorum. Pro prima ratione supponit phus. ꝙ omnis motus rectus simplex vel est sursum vel deorsum. Supponit secundo. ꝙ motus sursum ⁊ deorsum

cōtrarij sūt. q: sūt ad loca cōtraria. vt habetur. 5. phisicoꝝ. Ex quo sequit ꝙ sursū ⁊ deorsū sunt finita ⁊ determinata. ergo corpa q̄ in hmōi locis sūt. sūt finita etiā ⁊ determinata nā cū contraria maxime distant adinuicē. et in infinitis nō sit dare maximū. seqr ꝙ hmōi loca ɔ̄ria sint ꝙ sint finita ⁊ determiata Pretermissa autē hac ꝓbatione tāꝙ euidente ⁊ manifesta alia ꝓbatione vtitur. p q̄ supponit tertio ꝙ si vnū cōtrarioꝝ determinatū ē ⁊ finitū reliquū determinatū erit ⁊ finitū q: contraria sūt vni⁹ generis ⁊ vni⁹ potētie

Conclusio responsiua. impossibile est aliquod corpus recte motū simplex esse infinitum. ꝓbatur. nam mediū mundi quod est terminus motus deorsum finitum est ⁊ determinatum. ergo locus sursum qui ē sibi contrarius finitus est ⁊ determinatus. ⁊ ꝑ consequens corpora in hmōi locis locata finita erunt ⁊ determinata. Assumptū ꝓbat phs. nam vnūquodq simplex quod est de natura eorum que substant si deorsum feratur tendit ad aliquid determinatū. a quo si recedat ascendere dicitur. ⁊ oportet hoc esse medium mundi. ergo medium mundi ē determinatū. ⁊ ꝑ consequēs sursum ē determinatū. Ex quo sequitur ꝙ locus medi⁹ inter sursum ⁊ deorsum finitus est. ergo corpora ibi posita finita erunt. Probat cōsequentia. nā si locus medius eēt infinitus. tūc motus de sursū in deorsum eēt infinitus vel ecōtra. quod ꝓbat. 8. phisicoꝝ eē impossibile. Et ꝓbat ex alio. nā corpa q̄ naturaliter mouent sursū ⁊ deorsū. naturaliter inclināt ad eē sursū ⁊ deorsū. ergo si motus de sursū i deorsum eēt infinitus nunꝙ posset sursum aut deorsum eē corpus latum. qua propt naturalis inclinatio frustrarent qđ est impossibile. nam deus ⁊ natura nihil faciūt frustra.

Secūdo ꝓbat cōstructio. ex pte grauitatis vel leuitatis. nā probatio precedens arguit ex pte locoꝝ. Et arguitur. si eēt aliquod corpus graue actu infinitū. necessariū esset grauitatē eius esse infinitam. sed impossibile est grauitatem eē infinitam. ⁊ similiter argueretur de leui ⁊ eius leuitate. Et probat prima pars illius cōditionalis. q: si nō sic stet oppositū. ⁊ sit corpus graue infinitum. a.b. cuius grauitas finita sit. g. deinde capiatur vna pars corporis īfiniti. que sit. b.d. q̄ cū sit minor toto. eius grauitas erit minor grauitate totius. sit ergo grauitas eius. e. q̄ erit finita. ergo habebit ꝓportionē ad grauitatē. g q̄ ponit finita. capiat ergo alia ps in corpore infinito que se habeat ad acceptā ptē. b.d. sicut grauitas. g. se habet ad grauitatē. e. ⁊ sit illa ps. d.z. ⁊ addat parti prius accepte. ⁊ sit totū. b.z. tūc ergo sicut pars grauitatis que est. e. se habet respectu partis corporis q̄ est. b.d. ita tota grauitas. g. est totius. b.z. Ex quo inferuntur tria incōueniētia. primū ꝙ erit eadē grauitas corporis finiti ⁊ infiniti. imo erit aliquod corpus graue cuius nō erit grauitas ꝑm totū residuū illius corporis infiniti. Secūdū incōueniēs. q: cū iterū parti. d.z. possit addi alia pars corpis infiniti ⁊ crescente magnitudine grauis crescit eius grauitas. sequitur qđ corpis finiti maior erit grauitas ꝙ infiniti. Tertiū inconueniēs ē ꝙ inequaliū magnitudinū essēt equales grauitates hec aūt sūt inconueniētia. ergo inconueniens ē corporis infiniti grauitatem esse infinitam. Nec differt in ꝓposito an grauitas. e ⁊ grauitas. g. sint cōmensurate aut non. q: cū vtraq sit finita grauitas. e. multotiens sumpta reddit totā grauitatē. g. vel excedet ipam vel deficiet ab ea. Itē si in grauitate. g. pōt accipi aliqua pars cōmensurabilis toti. et tūc in corpore graui infinito accipietur aliqua pars finita cuius erit illa pars grauitatis q̄ ē pars grauitatis g. sibi cōmensurata. ⁊ tūc ꝓcedet argumentum. q: nihil differt ad pn̄tē demōstrationē an primo accipiat pars corpis aut grauitatis. nihil etiā differt demōstrādo an tale graue corpus sit anomiomerum aut nō. q: si sit anomiomerū adhuc in eo erit maior grauitas partis quātacūq sit illa ꝙ grauitas totius. nec vnꝙ poterunt in eo capi tot ptes quātecūq accipiant ꝙ possit ipm totū corpus cōsumi. Deinde ꝓbat phs minorē sue rōnis. s. ꝙ impossibile sit infinitā eē grauitatem. quia tunc moueret ⁊ nō. quod ē impossibile. Pro cuius ꝓbatione supponit primo ꝙ maior grauitas idem mobile mouet ꝑ maius spacium in equali tēpe aut ꝑ equale in minori ꝙ minor grauitas moueat.

Supponit secūdo. ꝙ q̄lis ē ꝓportio grauitatū talis ē ꝓportio tēpoꝝ. ita. s. ꝙ crescēte grauitate decrescit tps ꝓportionalis. ita ꝙ maior grauitas mouet in minori tpe. Tertio supponit ꝙ oīs grauitas finita quātacūq fuerit mouet tpe finito. Tunc arguitur

ſic. grauitas aliqua finita mouet mobile ſuū ꝑ maius ſpacium in minori tꝑe finito. ergo a fortiori grauitas infinita ſi eſſet moueret mobile ſuum per maius ſpaciū in minore tꝑe ꝑ primā ſuppoſitionē. ⁊ ſic iſta grauitas moueret. Sȝ ꝙ nō moueret ꝓbatur q: qualis ē proportio grauitatum inter ſe talis ē proportio tēpoꝝ vt dicit ſecunda ſuppoſitio. Sed grauitatis infinite ad finitā nulla eſt ꝓportio. ergo nec tꝑis in quo mouet grauitas infinita ad tempus in quo mouet finita erit ꝓportio. ſed cuiuſlibet temporis diuiſibilis ad tempus diuiſibile eſt aliqua ꝓportio. ergo ſi grauitas infinita moueret ipa moueret in indiuiſibili temporis quod non eſt tempus quia omne tempus diuiſibile eſt. et ſic in illo indiuiſibili non fit mot⁹. q: oīs motus fit in tꝑe vt ꝓbatur ſeptimo phiſicoꝝ: ergo ñ moueret ⁊ ꝑ conſequēs moueret ⁊ nō moueret

Et ſi dicatur ꝙ moueret in minimo tꝑe ſm ſenſuȝ. contra hoc arguitur ⁊ capiatur aliq̄ grauitas finita q̄ moueri maiori tꝑe. cū hec duo tꝑa finita ſint habebūt ꝓportionē. augeatur ergo illa grauitas finita ſm illā proportionem qua tempus quo mouet excedit tempus ī quo mouet grauitas infinita. tūc cum creſcente grauitate decreſcat tempus. ſequitur ꝙ grauitas finita ⁊ infinita mouebunt in equali tempore quod eſt impoſſibile. ergo impoſſibile eſt grauitatē eē infinitā. ⁊ ꝑ cōſequēs etiā impoſſibile eſt corpus graue eē ſimplex infinitum. Ita dicendum eſt de leui.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primā cōcedatur ꝙ ſi apponerentur infinita cōbuſtibilia igni in infinitū poſſet augeri ſic ꝙ non repugnaret nature particulariter accepte multum augeri eo ꝙ tales forme elementorum latā poſſūt habere quantitateȝ. ſimpliciter tamē loquēdo forma ignis ñ pt informare infinitā materiā hoc ē materiā ſb infinita q̄ntitate. eo ꝙ manēte forma ignis manet determinate ſpeciei: ⁊ ꝑ cōſequēs determinate virtutis. Ex parte etiā nature ignis in cōi accepte ⁊ ſm ꝙ eſt ꝑs vniuerſi repugnat ſibi materiā īfinitā habere ꝓpt ꝓportionē partis ad totū. Hec aūt auctoritas dr̄ a phō contra antiquos ⁊ ꝑ illam vult inuere ꝙ forme elemētoꝝ ñ req̄rūt materiā circa q̄ntitatē determinatā ſicut forme aīatorū et brutoꝝ. Sequitur in textu. Poſt h̄ aūt intendendū vtrū ſi nō infinitū ⁊c̄.

Queritur vndecimo vtrū poſſibile ſit aliquod corpus ſenſibile eē actu īfinitū.

Arguitur ꝙ ſic. nā quocunq; corpore ſenſibile dato contingit dare maius. ergo ⁊c̄. Et cōfirmatur ꝑ geometrā qui in ſuis demōſtrationibus facit lineā infinitā ergo ⁊ corpus.

Secūdo arguitur. multa ſūt corꝑa ſenſibilia ad maximū īdeterminata vt ignis ⁊ cetera elemēta. q: vt habetur. 2. de aīa ſi apponūtur infinita cōbuſtibilia in infinitū cōtingit ignē augmentari. ergo ignis pōt eē infinit⁹. et ꝑ ꝯñs aliquādo eſſet infinitus. In oppoſitū eſt phus in q̄nto capitulo huius ſecūdi tractatus.

Pro reſpōſione ſciendum ē p̄

mo. ꝙ poſtq̄ phs ꝓbauit multitudinem corporū ſimpliciū eſſe finitam ex ꝑte motus localis. ⁊ deinde rōnibus ꝓpriis oñdit nulluȝ corpoꝝ ſimpliciū eē īfinitū magnitudie. ex quibus ſatis ſequitur ꝙ nullū corpus compoſitū eſſet infinitum. ꝯñr: q: ꝓbatio q̄ ē per mediū cōe ꝑfectiorē facit ſciētiā. iō in p̄ſenti capitulo rōne cōi oſtendit nullū corpus eē infinitum magnitudine. Et ꝑ corpus ſenſibile intelligitur ōme corpus naturale ſiue ſenſibile ſenſū tactus ſiue ſenſu viſus tātuȝ Et hoc primo oñdit phs rōne naturali ſumpta ex parte motus. deinde rōnibus logicis que ex cōibus ꝓcedunt. Et primo procedit rō naturalis ex ꝑte motus localis de qua in p̄ſenti queſtiōe videbitur. deinde eā format ex ꝑte actionis ⁊ paſſiōis q̄ ſūt in oī motu. vt videbitur in q̄ſtione ſequēti. Pro ꝓbatione igitur de qua videndū ē in p̄ſēti queſtiōe p̄mittit. p. vnā diuiſiōeȝ trimēbrē. cui⁹ p̄muȝ mēbrū ē ꝙ neceſſe ē oē corpus eē finitū aut īfinitum. quia hoc dictum finitum aut infinitū eſt paſſio q̄ntitati adequata. ſi aūt ōme corpus ſit finitū iā habet intētū. ſi vo dicat ꝙ tale corpus ſit infinitū. tūc ſumitur ſm mēbrū diuiſionis. q: aut ē anomiomerū hoc eſt diſſimilium partium. ſicut eſt homo q̄ ex carne ⁊ oſſibus eſt. aut eſt omiomerū. i. ſimiliuȝ partiū vt aqua cui⁹ q̄libet ꝑs eſt aq̄. Si vero ſit anomiomerū. tunc ē tertiū membrū. q: ſcȝ vel ſue partes finite ſūt vel infinite. Si ergo ꝓbatum ſit ꝙ nullū corpus infinitum pt cōponi ex infinitis ſpeciebus. quia etiā nullum corpus omiomerū aut anomiomerum nec aliquod ipoꝝ pōt eē infinitū vniuerſa

liter ē conclusū ꝙ nullum corpus naturale ē infinitum.

Sit igitur conclusio responsiua ꝓ prima pte. Nullū corpus partiū dissimilium ē cōpositū ex ptib⁹ infinitaꝝ specierū. ꝓbaꝛ: nam si ita eēt cū cuiuslibꝫ corporis simplicis sit tm̄ vn⁹ simplex mot⁹ ſm naturā nec motus vnus simplex possit duob⁹ corporibus simplicibus ſm speciem conuenire ita ꝙ cuilibet ſm naturaꝫ cōueniat. sequitur ꝙ oporteret infinitos eē motus simplices. ſꝫ ṗus probatum est ꝙ non sunt nisi tres. ğ impossibile est aliquod corpus cōponi ex partibus infinitarū specierum. quia ille partes eēnt corpora simplicia. cum prima cōponētia aliqđ mixtū oportet eē simplicia.

Cōclusio secunda. ꝙ īpossibile est eē aliquod corpus infinitum partiū dissimilium ptibus existentibus finitis ſm nūerum. Patet nam si eēt infinitum ſm numerū oporteret alterā eaꝝ aut plures eē infinitas magnitudine. quia ex finitis multitudine n̄ resultat. nisi finitum: ſꝫ non est possibile aliquam partium primo ꝯponentem aliquod mixtum infinitam eē magnitudine quod ꝓbatur quadrupliciter. Primo sic. nam si eēt possibile aliquam partiū taliū eē infinitam magnitudine vel eēt grauis vel leuis. ğ haberet grauitatē vel leuitatē infinitā qđ in ṗcedenti reprobatū est. Secūdo sic qꝛ tūc haberet locū naturalē infinitū qđ nō potest dici. nā vt prius dictū est. locus deorsum finitus est ⁊ determinatus. ğ et locus sursum qꝛ sicut vnū oppositoꝝ finitū ē ita ⁊ reliquū ⁊ ꝑ cōseqns loc⁹ intermedius finit⁹ ē. Tertio si loco naturalia grauiū ⁊ leuiū eēnt infinita tunc mot⁹ sursū ⁊ deorsuꝫ eēnt infiniti qđ ē impossibile. nam si sic mobilia nunꝙ essent mota ad sua loca. ſꝫ qđ ē impossibile factū eē impossibile ē fieri. sic ꝙ nō ē possibile dealbatū eē nō contingit dealbari. sicut qđ impossibile ē iterū eē in egiptū impossibile ē ire. ğ impossibile ē loca naturalia eē infinita. Quarto oē corpus hꝫ distentionē in oēꝫ partē. si ğ aliqua ꝑs mixti eēt īfinita ipa haberet distentioꝫ in oēm ptem sui ⁊ sic occuparet oēm locū. ⁊ sic alie ptes non possūt in ipso manere. Et sic ꝙ non est possibile aliqđ corpus omogeneū eē infinitū. ¶ Forsitā tm̄ diceret aliquis ꝙ nō ē possibile aliqđ corp⁹ quātitatiuū vnū ⁊ cōtinuū eē īfinitū. sūt tamē infinita discreta ⁊ diuisa vt posuit Democritus infinita corpa Athomalia ⁊ Anaxagoras infinitas ptes carnis ⁊ ossis. Contra hoc replicat phs. qꝛ si ista ponanꝛ nihil ꝓhibet hmōi corpa sic diuisa adinuicē cōiungi quo facto ex ipis fiet vnū infinitū. ⁊ sic ꝓcedit rō sicut prius.

Conclusio tertia. impossibile ē aliquod corpus similiū partiū eē īfinitū. ptꝫ nā si sic haberet motū naturalē. vel ğ sursuꝫ moueretꝛ vel deorsū aut circulariter. n̄ sursuꝫ nec deorsū. qꝛ tūc haberet leuitatē aut grauitatē qđ p'ius ē iprobatū. nec circulariter qꝛ ipossibile ē aliqđ corp⁹ circularitꝛ motum eē infinitū vt prius dictū ē. Vn̄ nihil differt corp⁹ circularitꝛ motū eē infinitū ⁊ dicere celum eē infinitū. ſꝫ ꝓbatū est celū nō eē īf.nitū qꝛ tpe finito cōplet suā reuolutiōeꝫ. ğ nō ē īfinitū. Itē si eēt aliqđ corpus tale īfinitū eēt mobile. qꝛ oē corpus ē mobile vt ꝓbatuꝫ ē in hoc libro. qꝛ hꝫ naturā. ⁊ natura ē principiū mot⁹ ⁊ quietis. vel ğ naturaliter moueretur vel violenter. si violēter necessario haberet aliquē motū sibi naturalē. qꝛ mot⁹ violēt⁹ ꝯtrariaꝛ naturali. si ğ haberet motū naturalē oporteret habere locū sibi naturalem qꝛ locus naturalis ē terminus mot⁹ naturalꝛ vt patuit. 4. phisicoꝝ. Sꝫ ipossibile ē loca naturalia eē infinita vt ꝓbatū ē. ğ ipossibile ē corpus omiomerū eē infinitū.

Ex hijs sequitur ꝯclusio respōsiua. ꝙ ipossibile ē corpus sensibile eē actu īfinitū siue sit omiomerū siue anomiomeruꝫ

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negaꝛ assū ptū. qꝛ nō ꝯtingit dare mai⁹ corp⁹ toto vniuerso. Et ad cōfirmatiōꝫ geometricā dꝛ ꝙ geometra ⁊ mathematicus abstrahūt a motu sensibili vt alias dictū ē. iō capit lineā infinitā. nō actu. qꝛ imaginatio nō caperet se quātā quātitate indeterminata ⁊ nūꝙ capit tantū quin possit capere maiorē. nec ꝓpterea sequiꝛ ꝙ ponat lineā actu eē infinitā. Silr diceretꝛ ad secundam. ꝙ si ignis n̄ habeat tmīnū ṗfixū sui augmēti. repugnat tm̄ sibi actu eē infinitū. nūꝙ enī est tātus qn possit eē maior vt qdā volūt ⁊ videtꝛ autoritas ṗtēdere.

Sequit in textu. Nam aūt oino ipossibile ⁊c̄.

Queritur duodecimo vtrum ex parte actōis ⁊ passiōis cōcludi possit aliqđ corp⁹ sensibile nō esse infinitū. Arguit q̄ nō nā si eēt aliqđ corp⁹ infinitū haberet virtutē actiuā ⁊ passiuā. g̊ eēt actiuū ⁊ passiuū. ⁊ p ɔn̄s si poneret aliqđ corpus infinitū nō ppter hoc tolleret actio aut passio. g̊ ex parte actōis ⁊ passionis non p̄t cōcludi nulluʒ corpus esse infinitū. Secūdo sic. virt⁹ motiua primi motoris est finita cum mouet corpus finitū ⁊ t pe finito. g̊ ex pte actōis nō p̄t pbari nullū corp⁹ infinitū. In oppositū est ph̄s in capitulo vltimo text⁹.

Pro responsione sciendū ē primo q̄ postq̄ ōndit ph̄us euidenē nullū corpus sensibile eē actu infinitū rōne sūpta ex pte mot⁹ local' ɔn̄ter idē ōndit ex pte actōis ⁊ passiōis q̄ oēʒ motū ɔsequit. ⁊ postremo i vltimo caplo hui⁹ tractat⁹ ad h̄ adducit q̄sdam rōnes logicales ex sil'ib⁹ pcedētes.

Pro quo sciendū est secundo q̄ om̄e corp⁹ sensibile aut est actiuū aut passiuum: accipiēdo actiuum ⁊ passiuum extenso nomie. aut mouēs ⁊ mobile. q: omne corp⁹ sensibile necessario hʒ virtutē actiuā aut passiuaʒ aut vtrāq3. ⁊ si ē ad corp⁹ actiuū necessario agit in corp⁹ finitū aut infinitū. ⁊ si est passiuuʒ necessario patit a finito aut infinito. Ostenso g̊ q̄ infinitū non p̄t pati a finito nec finitū ab infinito: nec infinitū ab infinito. ɔn̄ter cōclusum erit q̄ nulluʒ corpus sensibile p̄t esse actu infinitū.

Cōclusio prima. corpus infinitum non p̄t pati a finito. Probat. nā si nō sit ita det oppositū. ⁊ sit infinitū patiēs. a. et finitū agens. b. ⁊ tp̄s in quo fit actio sit. g. qđ quidē tp̄s oportet eē infinitū. nam ois actio necessario hʒ finē. capiat g̊ ps finiti agētis b. q̄ sit. d. ⁊ cū virt⁹ ptis sit minor v̄tute toti⁹ sequit q̄ illa ps. d. mouebit. in tpe. g. minus mobile q̄ sit. a. det g̊ illa ps ipi⁹. a. mota ab ipo. d. in tpe. g. ⁊ sit. e. cum g̊ ipm. d. ad. b. habeat pportōem capiat in ipo. a. ps q̄ se hēat ad pte. e. sic se hʒ. b. ad. d. ⁊ sit illa ps. ʒ. Tūc arguit sic. sic se hʒ. b. ad. d. ita se habet. e. ad ʒ. g̊ p locū a trāsmutata pportōe sicut se habet. d. ad. e. sic se hʒ. b. ad. ʒ. s. d. mouet. e. i tēpore. g. g̊. b. mouet. ʒ. in codē tpe. q: in equali tpe. b. finitū mouebit. a. et. ʒ. scʒ finitū ⁊ infinitū totū ⁊ ptē. qđ ē impossibile. g̊ impossibile est infinitū pati a finito.

Conclusio secūda est. s. impossibile ē finitū ab infinito pati. Probatur. q: si nō sic det oppositū. ⁊ sit agens infinitū. a. ⁊ finitū patiēs. b. et tp̄s sit. g. ⁊ capiat ps infinita agētis. a. q̄ sit. e. q̄ cū sit minoris virtutis q̄ totū nō mouebit i tpe. g. totū. b. mouebit g̊ ptē ipi⁹. b. sit g̊ illa ps. d. q̄ habebit pportionē ad totuʒ cū sit finitū. capiat g̊ in ipo. a. alia ps q̄ se habeat ad ptē. e. iam acceptā sicut se hʒ. b. ad. d. tūc p locū a trāsmutata pportōe qđ iam cōclusū est sup illa ps secundo accepta in. a. mouebit ipm. b. i tpe. g. q̄re finitū eq̄li tpe mouebit ab infinito ⁊ finito a toto et pte qđ est impossibile. igit finitū nō potest pati ab infinito.

Conclusio tertia. infinituʒ non p̄t pati ab infinito. Probat. q: si non det oppositū: et sit ifinitū agēs. a. ⁊ infinitū patiēs b. et. tp̄s. g. capiat g̊ ps infiniti patiētis q̄ sit d. cū g̊ infinitū agens magis cōualescat supra ptē ipius. b. q̄ totū: sequit q̄ ipam mouebit in pte tpis. g. sit igit illa ps tpis. ʒ que cū tp̄s finitū sit habebit pportōem ad totū tp̄s. capiat g̊ alia ps i ipo patiēte infinito. b. q̄ se hʒ ad ptē. d. iā acceptā. sicut se hʒ totuʒ g: ad ptē. ʒ. cōcludet g̊ p locū a trāsmutata pportōe q̄ sicut. d. mouet a toto. a. i pte temporis ipi⁹. ʒ. ita illa secūda ps ipi⁹. b. mouebit ab ipo toto. a. in toto tempe. g. g̊ inequali tpe infinitū mouebit finitum ⁊ infinitū. impossibile est g̊ infinitū pati ab infinito.

Quare sit ɔclusio responsiua. s. q̄ ex pte actōis ⁊ passiōis sufficiēt cōcludit nullū corp⁹ sensibile esse actu infinituʒ. q: si eēt aliqđ infinitū tale nec eēt actiuū nec passiuū. mō oē corp⁹ sensibile ē actiuū vl' passiuū. Et i rōib⁹ harū ɔclusionū sp supponit q̄ v̄t⁹ ptis minor ē v̄tute toti⁹. supponit etiaʒ q̄ ois actio fit i tpe finito. q: tp̄s infinitū n̄ hʒ finē. ⁊ oportet oēm actōeʒ hr̄e finē. nā ipossibile ē fieri qđ ipossibile ē factū eē. supponit etiā q̄ oē finitū ad finitū hʒ pportōeʒ. Et p h̄ pʒ r̄nsio ad q̄situ. igit ⁊c̄. Deinde ph̄s pbat hāc cōclusionē rōnib⁹ logicis. Prima si eēt aliqđ corp⁹ sensibile actu infinitū vl' moueret circulari vl' recte. non primū. q: mot⁹

circularis ē circa mediū. nō in infinito nō ē dare mediū sicut nec extrema. nec moueret̄ recte. q2 oē mobile motu recto naturalit̄ mobile ē ad aliquē locū. τ violēte ad locū oppositū. τ cū loc⁹ sit equalis locato si eēt mobile motu recto opteret eē duo loco īfinita. et cū locus nō sit sine locato seq̄t̄ φ eēnt duo infinita corpa qđ ē īpossibile. Secunda rō. oē corpus mouet̄ ab alio. siue naturalit̄ siue violente. ꝫ virt⁹ mouentis sp̄ dꝫ excedere resistentiā mobilis. ğ si eēt corp⁹ infinitū virtus mouentis eēt infinita. τ cū eēt aliud ab eo sequeret̄ φ iā essent duo infinita. Ꝗm̄ φ virtus infinita nō possit esse finiti corporis. neq; finita infinitiā pbatū ē. 6. phisicoꝝ. Sꝫ q2 ad hāc rationē posset aliq̄s dicere φ aliq̄ mouent̄ a seipis. τ ita si ponam⁹ aliqđ corpus infinitū poterimus dicere φ a se ipo mouebit̄. q̄re nō opoꝛtebit duo eē īfinita. ꝯ hoc ponit pħs tertiā rōnē. q2 oē qđ mouet̄ a seipo aiatū ē. ꝫ oē aiatū finitū est. q2 hꝫ determinatā figurā τ determiatā ꝓpoꝛtōꝫ ptium ad totū. ğ ipossibile ē aliqđ corp⁹ infinitum eē aial aut aiatū τ p ꝯñs moueri a seipo.

Et q2 etiā ad has rōnes posset aliq̄s dicere φ nō est aliqđ corp⁹ vnū vere cōtinuū infinitū. ē tñ aliqđ corp⁹ īfinitū cōstitutū ex athomis p vicinitatē adinuicē queādmodū probauerūt Democrit⁹ τ Leusipp⁹. Jō adhuc cōtra hoc ośndit pħs φ ñ ē possibile illo mō ponere corp⁹ īfinitū. q2 ꝫm democritus illa athomalia sūt eiusdē τ vni⁹ generis τ nature positiōe ordine τ figura dūtaxat differētia ꝫ eoꝝ q̄ sūt eiusdē nature idē ē mot⁹ toti⁹ et ptis vt vni⁹ scintille ignis τ toti⁹ ignis. q̄re si vnū illoꝝ athomaliū sit leue totū cōstitutū ex illis athomalibus erit leue. et p ꝯñs nullū erit graue τ si vnū sit graue totū erit graue. τ sic nullū erit corpus leue. Jtē vbi nō ē assignare mediū nec extrema ibi nō ē assignare sursū aut deoꝛsū. q2 deoꝛsū ē mediū et sursū extremū. Sꝫ in toto cōposito ex athomis τ vacuitatib⁹ si sit infinitū nō erit in eo assignare mediū nec extrema. iō nec sursum nec deoꝛsū. τ p ꝯñs nihil erit graue aut leue q2 graue ē qđ mouet̄ deoꝛsū. τ leue qđ mouet̄ sursū. ğ nō pōt poni corpus īfinitū queadmodū posuerūt illi antiq̄. Sic ğ ex oībus istis patꝫ intētio. p. in hoc tractatu. vicꝫ qđ nullū ē corpus īfinitū sēsibile. Ex q̄ īferri pt φ nec mathematicū siue intelligibile. q2 nō sūt corpa mathematica nec ītelligibilia ꝫm esse extītia p̄ter sensibilia. igit̄ τc.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā concedit̄ φ si eēt aliquod corpus sensibile infinitū opteret ipm habere virtutē infinitā. q2 hoc ē īpossibile. q2 ad positiōꝫ virtutis naturalis infinite sequūt̄ contradictoꝛia. ideo īpossibile ē aliquod corpus sensibile eē infinitum actu. Ad secundā conceditur assumptū ꝫ dicatur φ prim⁹ motoꝛ nō est agens naturale simpliciter. Se p ītellectū τ voluntatē. iō nō opoꝛtet φ agat ꝫm vltimum sui posse. hic aūt ē sermo đ virtute actiua naturali vel passiua τ de agēte naturali. Seq̄t̄ in textu. Oīm āt necp̄les.

Queritur tredecimo. vtrū si essent plures mundi terra vni⁹ naturalit̄ moueret̄ ad terrā alteri⁹.

Arguit̄ φ nō. q2 si essent plures mundi terra vni⁹ mūdi adhuc haberet naturalē iclinatōēꝫ iā quā ante habebat scꝫ naturalē ad mediū huius mundi. ğ si essent plures mundi adhuc inclinaret̄ naturaliter terra ad terram huius mundi. Secūdo arguit̄. si terra huius mundi casu posito naturaliter moueretur ad medium illi⁹ mūdi sequeretur φ naturaliter ascenderet qđ ē impossibile. ptꝫ ꝯña. quia nō pōt vere moueri naturaliter ad medium alteri⁹ mundi. nisi naturaliter ꝓcedendo a medio hui⁹ mūdi accedendo ad extremū. τ hoc ē ascēdere.

Ad oppositū ē pħs in tribus primis capitul' hui⁹ tractatus.

Pro responsione sciēdū est primo. φ postφ pħs ꝓbauit totū vniuersū corporeū nō eē infinitū ꝫm magnitudinē. ꝫ ꝯñr ośndit ipm nō eē infinitū ꝫm multitudinem ꝓbando φ nō ē nisi vn⁹ mundus. τ hoc triplici rōne. q̄rū prima sumit̄ ex pte inferioꝛū corpoꝝ. Secunda et pte supioꝛū. Tertia ex pte vtroꝛūq;. Pro prima rōne pmittit q̄ttuoꝛ suppositiōes. Prima ē. q2 oē corp⁹ naturale inferi⁹ naturalit̄ mobile ē τ etiā violēte. naturaliter quidē. q2 hꝫ in se naturā. violente quidē. q2 quodlibet tale p virtutē foꝛtioꝛis agentis trāsmutari pōt a sua specie cū coꝛruptibile sit. ergo et a pꝛopꝛio loco. Secunda suppositio est φ oē corpus naturaliter quiescens in aliquo loco est mobile naturaliter ad illū locum τ econtra. τ si violente

217

quiescit etiã violente mobile ẽ. rõ ẽ q꞉ quies est finis mot⁹. iõ ꝓportionari dñt mot⁹ ꝛ q̇es. Tertia suppositio ẽ ꝙ si aliq̃s motus cõueniat violente alicui corpori cõtrarius ẽ sibi naturalis. Quarta ẽ si essent plures mũdi ex quib⁹ cõstitueret̃ vnus mund⁹ cõuenirent in specie et virtute cum corporib⁹ ex q̇bus constituitur alius mundus. Qđ ꝓbat ph̃s dupliciṫ. primo: Nisi ita eẽt tũc isti plures mundi solo nomine conuenirent sicut et partes eorũ. ꝛ ita ꝓprie nõ deberẽt dici plures mundi. sicut sidus celeste ꝛ bellua marina nunq̄ dicunt̃ duo sicut plures canes. et tamen illi qui posuerũt plures mundos dixerũt eos vniformiter se habere in noie mũdi. Secũdo q꞉ mot⁹ simpliciũ corpoꝝ ex q̇bus cõstituit̃ alius mund⁹ finiti sũt ꝫm speciem. nõ eñ sũt nisi tres vt ostẽsũ est. ꝛ ita si essent plures mundi opteret etiã corꝑa alteri⁹ mundi habere vnũ vel plures illoꝝ motuũ q̇ cõueniũt corꝑib⁹ huius mũdi. sed q̄ꝝ corpoꝝ ẽ idẽ mot⁹ ꝫm speciẽ illa sunt eadeꝫ ꝫm speciẽ et virtuteꝫ. igiṫ si essent plures mundi corꝑa vnius mundi essent vni⁹ speciei ꝛ nature cũ corporibus alterius mundi vt terra vni⁹ cũ terra alterius ꝛ sic de alijs.

Conclusio responsalis. si essent plures mundi terra vni⁹ naturaliter moueretur ad mediũ alterius. ꝛ ignis vni⁹ ad ignẽ alterius. ꝛ sic deinceps. pꝫ q꞉ si eẽt ita terra vnius mundi cũ terra alterius est eiusdeꝫ speciei ꝛ virtutis cum terra alteri⁹ sed corporũ eiusdẽ speciei motus naturalis est ad eũdem locum naturalem. ergo terra vni⁹ mundi ad mediũ alterius naturaliter moueretur q꞉ mediũ vnius mundi ẽ locus natural' alterius mundi. Itẽ si eẽnt plures mundi t̃ra vnius mundi moueret̃ ad mediuꝫ alterius mundi vel violente vel naturaliter. nõ violente. q꞉ naturaliter mouet̃ recedendo a medio huius mundi vt habet̃ ꝑ secundaꝫ suppositionẽ. ꝫ videm⁹ ꝙ natura terre hui⁹ mũdi nõ ẽ moueri recedẽdo a medio hui⁹ mũdi g̊ nec a medio alteri⁹ mũdi. cũ eẽt eiusdẽ speciei ꝛ nature cũ terra hui⁹ mũdi. q̃re seq̇t̃ ꝙ terra naturaliṫ moueret̃ ad mediũ alterius mũdi. Vel argueret̃ sic. Terra hui⁹ mundi naturaliṫ q̇escit in medio. ergo etiaꝫ terra alterius nata est quiescere alterius naturaliter in medio hui⁹ mundi cum sint eisdem nature. g̊ ꝑ secũdã suppositõꝫ naturaliṫ moueret̃ ad mediuꝫ hui⁹ mũdi. sic g̊ si eẽnt plures mundi. terra vni⁹ naturaliṫ moueret̃ ad mediũ alteri⁹ Et q꞉ hoc ẽ ipossibile. q꞉ ex ħ sequeret̃ ꝙ terra ascẽderet vt ꝓbat secunda rõ ante oppositũ. g̊ ꝛc̃. Et sic argueret̃ đ igne ꝙ naturaliṫ descẽderet q̃ sũt ipossibilia.

Conclusio secunda. nõ sũt plures mundi. ꝓbat̃. q꞉ terra hui⁹ mundi naturaliṫ moueret̃ ad mediũ alteri⁹. ꝛ sic naturaliter ascẽderet qđ ẽ ipossibile. ꝛ tñ si eẽnt plures mũdi terra vnius naturaliṫ moueret̃ ad mediũ alteri⁹. g̊ nõ sũt plures mũdi. Sꝫ cõtra obijciũt q̇dã ꝑ ħ. terra vni⁹ mũdi tãtũ distat a medio alteri⁹ ꝙ nõ possꝫ ad eũ moueri. Sꝫ ad hãc obiectionẽ r̃ndet ph̃us ꝑ ħ ꝙ cũ mot⁹ naturalis cõueniat mobili a ꝑncipio intrinseco nõ põt ab eo remoueri naturaliter ꝑ distantiã localẽ. Sꝫ iuxta .2m. cap̃. iterũ obijciũt. q꞉ q̄uis terra vni⁹ mundi eẽt eiusdẽ speciei cuꝫ terra alteri⁹ mũdi. ꝛ ita de alijs differret tñ numero ꝛ ita vt dicunt illa terra moueret̃ ad diuersa loca nũero. lꝫ eẽnt eiusdẽ speciei. ꝛ ita nõ seq̇t̃ ꝙ terra vni⁹ moueret̃ ad locũ terre alterius. Sꝫ ad hoc r̃ndet ph̃s. q꞉ huic terre nõ contingit mutatio naturalis ꝫm ꝙ hec. ꝫ ꝫm ꝙ terra. ꝛ iõ q̄libꝫ terra habet inclinatiõeꝫ naturalẽ ad eũdeꝫ locũ nũero ad quẽ ꝛ illa t̃ra. Item remouet ph̃s obiectionẽ dicentis ꝙ mot⁹ corpoꝝ nõ sũt ad determinata loca. Contra qđ arguit. q꞉ ois mot⁹ naturalis ẽ ex quodã termino in q̄ndã terminũ determinatũ. q꞉ ois motus naturalis ẽ de cõtrario in cõtrariũ q꞉ motui circulari nullus ẽ mot⁹ contrarius. R̃ndet ꝙ licet totali motui circulari nõ sit ali⁹ totalis motus cõtrari⁹ tñ in motu circulari reperit̃ q̇dã oppositio q̃ attẽdit̃ ꝫm terminos diametri. ꝛ sic ois naturalis mot⁹ ẽ a determinato i determinatũ terminũ. Qđ ꝓbat inductiõe ꝛ signo. Inductiõe sic. q꞉ sanatio ẽ ex egritudie i sanitatẽ. ꝛ augmẽtatio a ꝑuitate i magnitudinẽ. ꝛ sic in oi motu naturali. A signo sic arguit̃. q꞉ si mot⁹ nõ haberet determinatũ terminũ tũc eẽt infinitus ꝛ cũ mot⁹ natural' sit velocior in fine q̄ in principio. ꝛ sic motus naturaliṫ in infinitũ velocitaret̃ ꝛ sic eẽt infinita velocitas raritas aut tarditas. q̃ sũt ipossibilia igiṫ ꝛc̃. Sꝫ iuxta tertiũ ca. ponit ph̃s opinionẽ dicẽtẽ grauia a leuia ñ naturaliṫ moueri ad loca determinata. q꞉ credide

runt corpa moueri ꝑ quādā extrusionē ⁊ violentiā ⁊ hoc mō corpa nō habere loca determiata ad q̄ simplr̄ moueāt. Cōtra h̄ arguit phs tripliciter. Primo sic. q꞉ seq̄ret ꝙ maior terra tardi⁹ descēderet ꝙ̄ mior. q꞉ facilius ē violēte pellere min⁹ corp⁹ ꝙ̄ mai⁹. Secūdo seq̄ret ꝙ terra descēdēs nō velocius descēderet i fine ꝙ̄ in ꝑncipio. cui⁹ oppositū manifestū ē ad sēsū. Ptꝫ tn̄ q꞉ oia q̄ mouēt ꝑ extrusionē q̄nto lōgi⁹ sūt a ꝑncipio extrudēte tāto tardius mouēt. Tertio oia corpa naturaliter ferūt ad illū locū a q̄ violēre recedūt. ſ; elemēta violēte recedūt a detmiatis locis vt terra a medio mūdi. g° elemēta naturalit̄ ferūt ad detmiata loca ⁊ n̄ ꝑ extrusionē. Et si q̄rat vn̄ ē ꝙ mot⁹ naturalis velocior ē in fine ꝙ̄ in ꝑncipio. Rn̄det. s. Tho. ꝙ cā ē q꞉ mobile q̄nto plus accedit ad locū generabilē ⁊ ꝯ̄priū in q̄ ē virt⁹ ⁊ cōseruatiua ⁊ generatiua ei⁹. tāto plus confortatur ⁊ fortificat virtus motiua eius. iō veloci⁹ mouet. Hoc ergo r̄stabat ōndere. q꞉ nihil refert quedā eē falsa q̄ tn̄ nō sūt impossibilia. ergo sunt que concernunt vltimam rationē q̄ sumitur ex ꝑte inferioꝝ corpoꝝ. Secunda rō ad cōclusionē q̄ sumit ex ꝑte. s. celi est. q꞉ motus prim⁹. s. supioris corpis. s. celi ē sempiternus. g° a motore infinite virtutis q̄ necessario inumerabilis ē. g° ē vn⁹ nūero. q꞉ multiplicatio indiuiduoꝝ sub vna spē nō ē nisi ꝑ materiā. g° ē vnic⁹ ꝑmus motor. g° ē vnicū primū mobile. ⁊ ꝑ ꝯn̄s est vnicus mundus.

Et si obijciatur. q꞉ motor celi mouet celū sicut amatū ⁊ desideratū. mō nihil ꝓhibet vnū ⁊ idē amari ⁊ desiderari pluribus. g° si sit vnus motor ifinite virtutis nō seq̄t ꝙ sit vnū motū ab eo. Dicit ad hoc ꝙ lꝫ idē a pluribus appetat ⁊ desiderat. hoc tn̄ nō p̄t eē equaliter. ſ; ſm magis ⁊ min⁹. ⁊ vbicūq; reperiunt aliq̄ q̄ se habent ad vnū ſm ordinē magis et minus oportet ꝙ inter ea sit vnum primū ⁊ ob hoc cū celū sit id q̄d mouetur a p̄rio motore op̄tet ꝙ celū sit vnū. ⁊ ꝑ ꝯn̄s mundus sit vnus. Tertio arguitur ad cōclusiōez ex ꝑte oim corpoꝝ in cōi. q꞉ sicut sunt tria corporalia elementa ex quibus iste mundus cōstituitur. scilicet corpus graue. corpus leue. et centrum. ita oportet esse tria loca ipsorum elementorum quorū vn⁹ sit circa mediū. alius qui est locus extremus alius qui est locus medius qui sit corpis leuis. sed si essent plures mundi terra huius mundi non esset in medio huius mūdi. imo esset sup̄ celū ⁊ supra ignem. ergo terra non supponeretur omni corpori. nec celum esset supereminens omni corpori. nec ignis corpus mediū nec in medio existens. ⁊ sic patet ꝙ non est nisi vnus mundus. ¶ Et si queratur qua vnitate est vnus iste mundus. Dicitur ꝙ est vnus vnitate ordinis contiguationis quia vltima vnius corporis sūt simul cum vltimo alterius corporis. est etiam vn⁹ vnitate virtutis formalis. quia cōtinens se habet ad contentum. sicut formale ad materiale.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā cōcedit assumptū ⁊ negat ꝯseq̄ntia. imo si essent plures mundi terra huius mundi naturaliter inclinaret ad mediū huius mundi ⁊ ad mediū alterius. ⁊ q꞉ hoc est impossibile. iō per hoc cōcludit ꝙ non sūt plures mūdi. Sequitur in textu.

Primum autem diuidenduꝫ quō ingenerabilia ⁊ generabilia ⁊c̄.

Queritur decimoquarto. vtrū possibile sit esse plures mundos.

Arguitur ꝙ sic. quia in omnibus habentibus formam et materiam alia est ratio forme ſm se ⁊ in vniuersale considerate. et alia est ratio forme vt in materia. sed celum siue mundus habet formaꝫ in materia. ergo alia est ratio celi ſm se ⁊ hui⁹ celi: ⁊ iō dicit phs. cum dico celum dico formam sed cū dico hoc celum dico formam in materia. ſ; quorūcūq; ē alia ratio forme ſm se. ⁊ alia rō forme in materia possunt esse plura indiuidua sub vna specie ergo possunt esse plures mundi. Secundo arguitur. mundus iste non constat ex tota sua materia. ergo possunt esse plures mūdi. an̄s ptꝫ. quia extra hunc mundū est aliq̄d corpus quod sic ostendit. q꞉ si esset aliquis in cōuexo vltime spere huius mundi. vl̄ posset extendere brachium suum extra vel non. si sic. ergo extra celum est locus. et cum i omni loco sit natum esse corpus sequit ꝙ extra hunc mūdū ē corp⁹. ergo hic mund⁹ n̄ ꝯstat ex tota sua materia. si vero n̄ possit extēdere brachiū hoc est propter aliquod corp⁹ resistēs. g° quodcūq; dicatur mund⁹ hꝫ matiaꝫ

extra se. Tertio arguit᷑. mūdus iste fact⁹ ē a prima causa infinita. ꝫ potētia infinita nō totaliter termiat᷑ ad hūc mundū finitū. ǵ rationabile est primā cām facere plures mundos vt magis manifestet᷑ infinitas sue potētie. Quarto arguit᷑. quāto aliqd est nobilius tāto est maioris virtutis. ꝫ mūd⁹ est nobilior q̄libet re naturali hic existēte ⁊ tñ quelibet res naturalis hꝫ virtutē faciēdi plura indiuidua. ǵ a fortiori mund⁹ hoc est forma mūdi poterit pficere pl'a īdiuidua. Quinto arguit᷑. meli⁹ est meliora ml'tiplicari ꝙ̄ minus bona. ꝫ mūdus est ens optimū. ǵ p ꝯsequēs melius est esse plures mūdos ꝙ̄ plura aīalia vel cetera hmōi. Ad oppositum est pħus in vltimo caplo hui⁹ tractat⁹ dicens. Itaqꝫ neqꝫ sunt plures celi neqꝫ fuerūt: neqꝫ cōtingit fieri plures. sed vnū solum ⁊ perfectum est illud celum.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ꝫ pħus pbauit ꝙ non sunt plures mūdi ꝯsequēter ꝯ̄ndit ꝙ nō pñt esse plures. q꞉ illud restabat ꝯ̄ndere eo ꝙ nihil refert quedam esse falsa nō tamē impossibilia.

Sciendū est secundo ꝙ oīs forma in materia existēs ꝙ̄tuꝫ est de se cōicabilis est pluribus nō pt tñ cōicari nisi in altero duorum modoꝝ. s. vel q̄a talis tota materia nata est informari cū forma: ⁊ non est ꝯpħensa aliq̄ vno indiuiduo vni⁹ speciei. vel si sit cōprehensa: illud tñ indiuiduū est corruptibile ⁊ dissolubile. ⁊ sic p corruptionē ipius poterit generari alterū. Ideo dicit pħus ꝙ si eēt vn⁹ nasus ꝯposit⁹ ex oibus carnib⁹ ⁊ oibus ossib⁹ ex q̄b⁹ posset ꝯponi nasus ille eēt dissolubilis. ⁊ si in eo esset simitas nō eēt nisi vn⁹ simus. nec possent plures esse. Ostēso igit᷑ ꝙ mūd⁹ ille cōstat ex tota sua materia qd̄ ostēdetur pbando ꝙ extra celū non sit neqꝫ esse possit aliqd̄ corpus neqꝫ sensibile neqꝫ mixtū. neqꝫ ꝫm naturā neqꝫ pter naturā. neqꝫ etiam aliqd hñs habitudinē ad corp⁹. q꞉ corpora sensibilia sunt materia hui⁹ mūdi supposito etiā hoc ꝙ iste mūdus sit ingenit⁹ ⁊ incorruptibil'. necessario sequit᷑ ꝙ nō est nec pt esse nisi vn⁹ mūdus. Et p pbatiōe hui⁹. s. ꝙ extra celū nō sit corp⁹: notat pħus q̄t modis dicit᷑ celū. dicēs ꝙ tribus modis. Primo mō d꞉ celū supma circularis spera circularit᷑ mota. Secūdo modo d꞉ celū aggregatū ex omnibus alijs circulariter motis q̄ infra supremā sperā ꝯtinent᷑. Tertio modo magis cōiter p aggregatōe ex oibus corporib⁹ taꝫ circulariter motis ꝙ̄ recte. ⁊ hoc mō celū idē ē qd̄ mūd⁹ siue totū vniuersuꝫ. ⁊ hoc mō capitur cū d꞉. extra celū non eē corpus.

Pro quo sit ꝯclusio pma. extra celū circularit᷑ motū nō ē aliqd̄ corp⁹. Probat᷑ ꝯclusio. q꞉ vel esset simplex: vl' ꝯpositū. Non simplex. q꞉ vl' eēt circularit᷑ motū vl' recte motū. Nō circularit᷑. q꞉ corp⁹ circulariter motū nō est natū egredi suū locū. vt patuit 4. phisicoꝝ. q꞉ si egrederetur aut ascēderet aut descēderet. nō pt ascēdere neqꝫ descēdere nec naturalit᷑ nec violēte. vt pbatū est prius. ǵ non pt egredi a suo loco. ǵ extra celum non est aliqd̄ corp⁹ circularit᷑ motū. tenet cōseq̄ntia. q꞉ ibi eēt naturalit᷑ vl' violēte. si naturaliter cū idē sit loc⁹ naturalis corpoꝝ eiusdeꝫ speciei. corpa ǵ mūdi circularit᷑ mota naturalit᷑ mouerent᷑ ad locū illi⁹ corpis moti extra celū. ⁊ sic corp⁹ circularit᷑ motū recederet a pprio loco ⁊ ascēderet ⁊ descēderet. Neqꝫ pt dici ꝙ sit ibi violēte. q꞉ cū ibi tūc natū est esse aliqd̄ corp⁹ ꝫm naturā ⁊ nō circulariter motū. vt ostēsuꝫ est. ǵ recte motū qd̄ statim pbabit᷑ esse impossibile. ǵ non pt eē aliqd̄ corpus extra celū circularit᷑ motū. Neqꝫ etiā recte motū. q꞉ ibi eēt ꝫm naturā: vel pter naturam. Nō primū q꞉ loca naturalia grauiuꝫ et leuiū simpliciū sunt in hoc mundo. cū ǵ corporis eiusdē speciei sit vn⁹ ⁊ idem loc⁹ numero: sequit᷑ ꝙ extra celū nō est aliqd̄ corp⁹ simplex recte motū ꝫm naturā. Nec extra naturam. q꞉ tūc ibi esset natū esse aliqd̄ corp⁹ ꝫm naturā. q꞉ vbicūqꝫ ē aliqd̄ corp⁹ simplex extra naturā illic natū est eē aliqd̄ corpus ꝫm naturā. modo extra celū non pt esse corp⁹ circulariter motū ꝫm naturā vt pbatū ē. ǵ nulluꝫ corp⁹ pt ibi eē extra naturā simplex. Ex quo sequit᷑ ꝙ neqꝫ mixtū. q꞉ ista nō hñt locū nisi ꝫm naturā simplicis in eis pdominātis. Et sic pꝫ vniuersalr' nullū ibi eē corp⁹ ⁊ per ꝯ̄ns ꝙ celū ꝯstat ex tota materia. ⁊ ꝙ materia celi siue mūdi sunt corpa sensibilia.

Conclusio respōsiua. nō possūt esse plures mūdi. Patꝫ. q꞉ mūd⁹ ꝯstat ex sua tota materia: vt pbatū est. ⁊ est ingenitus et incorruptibilis: vt postea pbabit᷑. ǵ non est neqꝫ fuerūt neqꝫ esse poterūt plures mundi.

Ex prima cōclusiōe sequit̄ ꝙ extra celum nō est locus neq̧ vacuū: neq̧ mot⁹ neq̧ tempus. Qꝫ nō sit locus ptꝫ. q: requiret̄ locus sine corpe. Ex quo sequit̄ ꝙ neq̧ vacuū. quia vacuū est loc⁹ nō replet⁹ corpe: vt dicebatur qrto phisicoꝝ. Ex quo sequit̄ ꝙ neq̧ motus q: nihil mouet̄ nisi corp⁹. Nec etiā tps. q: tēpus non est sine motu. Ex quo vltra infert text⁹ ꝙ entia q̄ sūt extra celū nō sunt nata ee in loco. sequit̄ etiā ꝙ sunt imobilia. Ad videndū tn̄ qualit̄ extra celū entia esse dicātur.

Sciendū est ꝙ extra potest capi tripl'r. Uno mō positiue: vt illd̄ est ꝓprie extra locū qd̄ est in alio loco. vt d̄r extra domuꝫ q̄ est in vico. Alio mō priuatiue. s. ꝓ co qd̄ nō est in aliquo loco in quo natū est esse. ꝛ istis duob⁹ modis capiēdo extra nihil ē extra celū. Tertio mō capit̄ negatiue vt illud d̄r extra locū qd̄ nō est in loco neq̧ aptū natum est esse: sic ꝙ ptineat̄ et circūscribat̄ loco. ꝛ hoc mō extra celū sunt aliq̄ entia. Et illud pꝫ. q: in vniuerso sunt q̄dā entia non circūscripta nec nata loco circūscribi. g̊ extra celuꝫ hoc mō sunt aliq̄ entia que vt dicit text⁹ sunt inalterabilia. ipassibilia. imobilia. optimā vitā ꝛ ꝑ se sufficiētissimā hn̄tia quā ꝑficiunt in toto eterno. a q̄b⁹ cūctis deriuatū ē eē ꝛ viuere. his q̄dē clarius ꝛ his obscuri⁹. Ratio primi q̄re sunt inalterabilia est ista. q: extra celū nō est mot⁹ neq̧ tēpus. g̊ sunt imobilia. impassibilia. ꝛ insenescibilia. q: tēpus seniū inducit. Sꝫ spāliter ꝓbat pħus de primo illoꝝ entiū. s. ꝙ sit primū⁹ imobile. q: mouens imobile digni⁹ est ꝛ pri⁹ mobili moto. g̊ si illud supremū ens eēt mouēs motū: iam nō esset primū. Itē ōis mot⁹ est rōne carētie alicui⁹ boni. modo primū mouēs eternū cuꝫ sit optimū nullo bono caret: neq̧ alicui malo subiacet. g̊ est penit⁹ imobile. Ratio secūdi est. q: hmōi entia hn̄t vitā intellectualē cuꝫ sint incorporea ꝛ prima. modo primi ē regere ꝛ ordinare alia: qd̄ est officiū intellect⁹. ergo habent optimā vitam. Ratio tertij ē. quia cū sint incorpea non indigēt aliquo ad cōseruationē sui esse: neq̧ cōsecutionē operis vite que intellectualis est. g̊ habent vitā sufficientissimā ꝛ nullo indigentē. Ratio q̄rti est. nam cuꝫ hec entia sint imobilia: incorruptibilia: ꝛ incorporalia: duratio eoꝝ excedit duratōem vite celi. ꝛ cum duratio celi sit carens fine: sequit̄ ꝙ hmōi entia a fortiori ꝑficiūt suam vitaꝫ in toto eterno. Et cū apud grecos seculū ꝛ eternū idem sunt: seculū tamen dicit̄ vno modo ſm quid. ꝛ sic duratio hominis que est tēpus forsan centū annoꝝ seculum hominis dicit̄. Alio modo accipit̄ simpliciter. ꝛ hoc modo est duratio carens principio ꝛ fine. Entia tamen de quib⁹ est sermo excedūt seculū hoc cum duratōe celi. nō ſm extensionē a priori in posterius sed q: est duratio tota simul simpliciter ꝛ indiuisibiliter cōpꝛehendēs sub se totū tempus lapsum a principio vsq̧ ad finē. Ratio quinti est. q̄a a perfectissimo in omnib⁹ alijs deriuat̄ perfectio. ergo cum talia sint ꝑfectissima ab ipsis deriuant̄ perfectiōes omnib⁹ alijs: que sunt esse ꝛ viuere. Ratio vltimi est. quia nō omnia hec inferiora sunt eque ꝓpinqua istis entibus. ideo his quedā clarius: his quedam obscuri⁹ ꝑfectōes iste elargiunt̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā cōceditur totus primus ꝓcessus. ꝛ ad maiorē secundi ꝓcessus dicit̄ ꝙ veritatem habet solum in his que non constant ex sua natura: vt̄ que sunt generabilia ꝛ corruptibilia cuiusmodi nō est mūdus. Ad secundam dicit̄ ꝙ nō extenderet brachiū non propter resistentiam extrinseci corporis: sed propter resistentiā ptiū vniuersi: quarū quelibet nata est a celo mediate vel imediate cōtineri. Ad tertiā negat̄ cōsequētia. q̄a sapientie diuine nō cōgruit facere plures mūdos. nec in hoc minus manifestat̄ eius bonitas: imo plus dum ille fuerit ꝑfectus. Ad aliaꝫ dicit̄ ꝙ maioris virtutis est facere vnū perfectū ꝙ multa imꝑfecta. Ad vltimā dicitur ꝙ ad summū ptinet ꝙ sit vnū. naꝫ vnitas est quedā bonitas. nam accidit quācūq̧ rem perdi cū a bonitate recedit. Ideo simpliciter loquēdo non est verū ꝙ meli⁹ plus debeat multiplicari alijs. Et hec de q̄stione.

Sequitur textus. His autem determiatis dicamus post hoc vtrū ingenit⁹ aut ge. ꝛc̄.

Queritur decimoquinto vtruꝫ totalis mūdus sit genitus et corruptibilis.

Arguit̄ ꝙ sic. quia omne cōpositū ex materia ꝛ forma est generabile. mūdus est huiusmodi. ergo ꝛc̄. Secūdo arguit̄. generatio est ꝓgressio rei de potentia ad actuꝫ. ſ

mundus ꝓcessit in esse de potētia ad actum.
ergo mūdus genitus est. ꝯña ꝓbaꝛ. q: mun-
dus cōpositus est ex potentia et actu. mō in
eodem potētiā ꝑcedit actū. ergo mūdus pri
us fuit in potētia ꝙ in actu. ⁊ ꝑ ꝯñs ꝓcessit
de potētia in actū. Tertio arguiꝛ auctori-
tate fidei nostre: que ponit mundū incepisse
⁊ desiturū fore. non ꝙ nullo modo postea sit
sed ⁊ alio modo ⁊ alio statu. vt dicit Dionisi
us. In oppositū estꝰ phus in primo caplo
vltimi tractat⁹ hui⁹ libri.

Sciendum est primo ꝙ postq̄z
phus demōstrauit totū vniuersuz finitū esse
magnitudine ⁊ multitudine cōsequēter in-
quirit an finitū sit duratiōe et eternitate. Et
circa hanc questionē phus sic ꝓcedit. nā pri
mo ponit opiniones antiquoꝝ phoꝝ cōtrari
as sue opinioni et veritati et eas improbat.
deinde questionē determiat ſm opinionē ꝓ-
priā ⁊ veritatē. Et huiusmodi ꝓcedendi tri
plicem ratōem assignat opinionū ꝯtrariaꝝ.
Prima est quia ratōes cōtrariarū opinionū
sunt dubitatiōes. modo dubitatoꝝ solutio ē
veritatis quesite manifestatio ⁊ inuētio. Se
cunda ratio est. q: per hoc magis credibilia
sunt illis dicenda qui ꝑaudierūt solutiones
rationū ex quib⁹ dubitatio emergebat de ve
ritate quesita. Tertia ratio est. quia oportet
phos sufficiēter verū inq̄rere ⁊ iudicaturos
nō ꝓhibere se inimicos neq̄z emulos de quo-
ruz opiniōibus dijudicandū est ne odio opi
niones cōdemnare videanꝛ: q̄d tamē cōtin
geret si opiniones assererēt falsas esse anteq̄
rationes earū ponerent ⁊ soluerent. Et istis
de causis in hac questiōe ⁊ in omnibus alijs
phus semꝑ ꝑtractat opiniōes antiquoꝝ an-
teq̄ ſm opinionē ꝓpriā determiet veritatē.

Sciendum est secūdo ꝙ vt dicit
phus antiq̄ qui fuerūt ante ipm de hac que-
stione in hoc cōueniūt. ꝙ posuerūt munduz
fuisse genitū. ⁊ ꝙ determiato principio tem
poris incepit per generatōem. qui autē anti-
qui tripliciꝛ diuersificati sunt. Nam Orphe
us ⁊ Hesiodus quos insecut⁹ est Plato di-
xerūt mundū incorruptibilez esse. Alij vō di
xerunt mundū corruptibilez sicut ⁊ quodli-
bet aliorū generatorū. ita tamē ꝙ postea nō
regenerabaꝛ. ⁊ hui⁹ opiniōis fuit Democri-
tus: ponens mundū a casu fuisse genitū per
cōcursum athomoꝝ ⁊ aliquādo per segrega
tionem eorūdez esse corruptibilē. Alij vō di
xerunt mundū vicissim generari ⁊ corrumpi
ita ꝙ illa vicissitudo semꝑ durauit et dura-
bit. ⁊ hui⁹ opiniōis fuit Empedocles: dicēs
per litem ⁊ amiciciaz mundū generari ⁊ fie-
ri: vt alꝰs dictum est. Ad hͦ etiaz fuit Eraclit⁹
ponens aliquādo ignē exurere totum mun-
dum ⁊ postmodū generari per ignem. q: po-
suit ignem principiū totius mūdi. Contra
autem illas opiniōes ponētur tres conclu-
siones.

Cōclusio prima est ꝙ irrationa
bile est dicere mundū fuisse genitū ⁊ tamen
esse incorruptibilē. Probatur. quia q̄d ratio
nabiliter dicitꝛ habet veritatez in omnib⁹ vel
in pluribus. sed in nullis videmus ꝙ aliq̄d
sit genitū q̄d non corrūpatur. ergo talis po
sitio est irrationabilis. Secūdo si mūdus
sit genitus: tūc incepit esse ex aliqua materia
ꝑcedente ſm aliq̄d tempus esse mūdi in qua
materia erat in potentia ad aliter se habere.
Cum ergo in mūdo sit aliqua materia ⁊ ea-
dez ex qua factus fuit: sequitur si mūdus fu
erit genitus ipa est in potētia ad aliter se ha
bere. ergͦ ē corruptibilis. Nec valet illud q̄d
dicit Xenocrates et aliqui platonis discipu-
li: volentes sustinere Platonez. dicentes ꝙ
licz Plato posuit esse genitum mundū: non
tamen ex aliquibus que per tempus fuerūt
anteq̄ sit ipe mundus. Sed sicut in geome-
tricis descriptiōibus descriptores prius de-
scribūt aliquas ꝑtes ⁊ postea alias. nō qui-
dem ꝙ ipis ꝑfuerunt anteq̄ ex ipis constitu
atur figura: ſ vt magis explicite ⁊ causa do
ctrine ostendāt illa q̄ circa huiusmodi figu-
ras demōstrare volunt. Ita dicunt ꝙ Pla-
to cum aliquos de natura mundi et partium
eius vellet instruere generabat ipis totū mū
dum ex partibus. primo partes accipiēdo. ⁊
inde ex ipis cōstituendo totuz: vt magis ex-
plicite ostenderet quid partib⁹ cōueniret ſm
se ⁊ quid ratione cōpositionis: ꝑut scz sunt
in toto cōstituto. nō ꝙ vellet huiusmodi par
tes ſm tempus ꝑfuisse anteq̄ mundus con-
stitueretur ex ipis. Contra istum Xenocra
tem arguit phus ꝙ non est simile in descri-
ptiōibus geometricis et in cōstitutione mū
di ⁊ suis partibus. quia idem accidit ipis de
scriptiōibus siue simul accipiātur partes in

figura constituta: siue non. Siue enim accipiantur simul linee siue nō: dicim⁹ huiusmodi partes esse lineas et angulos. sed idez nō accidit de partibus mundi: si simul accipiantur vt sunt in toto cōstituto τ si non simul accipiantur. imo vt ipe Plato dicit in Timeo. elementa que erant inordinata a costitutione mūdi facta sunt ordinata cōstitutiōe. impossibile modo est idem simul esse ordinatū et inordinatuz. Ergo ꝰm opinionem Platonis oportet dicere partes ex quibus mund⁹ est prefuisse anteq̄ mundus ex ipsis constitueretur in esse. quare stat illud auxilium esse inutile. quia isti discipuli cōmunicabāt cū Platone in sua positione. Uerum est tamen ꝙ aliqui docti et magni viri dicunt Platonem non intellexisse positionez suam vt verba sonant: sed voluit munduz genitum esse hoc est habere esse a prima causa omnium. Quicq̄d tamen sit in hoc vt decet/ phus capit verba: et impugnat ad litterā ꝰm ꝙ verba sonant.

Conclusio secūda. dicere mūdū

vicissim generari τ etiam corrūpi per hoc ꝙ congregātur et segregātur elemēta per amiciciam et litem: est irrationabile. Probatur. quia generatio τ corruptio sunt mutatiōes in substantiam. modo per talem motuz congregationis τ segregatiōis non fit in ipsis elementis imediate mutatio in aliquo actuali sed duntaxat in situ τ ordine. ergo propter hunc modum non est cōueniens dicere munduz generari aut corrūpi. Unde vt habet phus hoc simile esset dicere sicut cum dicimus si ex pucro fieret vir puerum corrumpi τ mundū generari.

Conclusio tertia. irrationabile

est dicere mundū sic corrumpi ꝙ postea generari non possit. Patet. quia ꝰm sic ponentes mundus est genitus ex materia que anteq̄ fieret mundus erat in potentia ad fieri et esse mundi. Cum ergo per corruptionem mundi non corrumpat huiusmodi materia: sed maneat. sequit ꝙ per corruptionez mundi ipa adhuc erit i potētia ad esse τ fieri mūdi vt prius. τ per cōsequens incōueniens est mundum dicere esse genitum et postea corrumpi: et ꝙ iterum generari non possit. Et sic patet ꝙ opiniones antiquorum de generatione et corruptione mundi sunt irrationabiles.

Ex quo patet conclusio respon

siua. scilicet ꝙ mundus est ingenerabilis et incorruptibilis. Et hec conclusio ꝑam plius probabitur postea. Uerūtamen per generatiōem hic soluz intelligit philosoph⁹ generationem phisicam et proprie dictam: presupponentē materiam primaz subiectum: q̄d etiam presupponit alterationem. et hoc modo ponere munduz esse ingenitū non repugnat nostre fidei: imo cōfirmat. quia cum fides dicat mundū esse genitū accipit generatiōem cōmuniter pro simplici emanatione que nullo subiecto presupposito ab agente infinito est imediate.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam negatur consequētia. quia maior solum habet veritatez de materia priuationi admixta. Ad secundam negatur minor: si intelligatur de potentia phisica. Et ad probationem dicitur ꝙ celum est compositum ex potentia semper actui cōiūcta. modo id quod subsumitur: scilicet ꝙ in eodem potentia precedit actum tempore hoc habz veritatem de potentia phisica non semper actui cōiuncta. Tertia soluitur in fine tertie conclusionis. Sequitur in textu. Quia autem non solum vnus est sed et impossibile fieri τc̄.

Queritur decimosexto vtrū om

nis potentia terminetur ad maximuz. Arguitur ꝙ nō. quia nō est dare maximū pondus q̄d sortes potest portare. ergo impossibile est potentiam aliquaz terminari ad maximuz. Antecedens patet. quia si detur maximuz pondus. vel ergo virtus sortis excedet grauitatem ponderis: vel non. non potest dici ꝙ non. quia a proportione minoris ineq̄litatis nō fit actio. Si dicat ꝙ excedat: vl' excedit indiuisibilit: vel diuisibiliter. Nō indiuisibiliter. q: excessus in indiuisibili non est excessus. quia indiuisibile additum indiuisibili non facit maius. Si diuisibiliter tunc diuidatur illud in quo excedit per medium: et addatur illi pōderi aliquid correspondēs medietati illius excessus. tūc sequitur ꝙ sortes poterit illud portare quare prinonō da

bat maximū pond⁹. ꝛ cū adhuc virt⁹ fortis excedat grauitatē pōderi diuisibilit̃ poterit iterū diuidi excessus ꝛ addere ꝫm medietatē pdicto pōderi ꝛ sic in infinitū. seq̇t ĝ ꝙ potētia nō ē determinata ad maximū. Secūdo arguit̃. potētia visiua auditiua ꝛ cetere tales nō termiant̃ ad maximū. imo ad minimū. ĝ n̄ ois potētia t̃miat̃ ad maximū. Ad oppositū ē phs i. 2. cap. hui⁹ tractat⁹.

Pro r̄nsione sciendū est primo

ꝙ postq̄ phs mouit q̄stionē de duratōe mūdi. an. s. sit genitus vel igenit⁹. corruptibilis vel incorruptibil̃. ꝛ de illa posuit opiniões antiq̊rū eas iprobādo. ꝯn̄r anq̄ veritatē determinet ꝫm opinionē ppriā distinguit aliqua multiplicia. q: multiplex in distinctum parit confusionem nisi in̄ vna significatione capiatur. iō distinguit phs multiplicitatē horuz noim. s. geniti ꝛ igeniti. corruptibil̃ ꝛ incorruptibil̃. Et q: in rōib⁹ eorū spālit̃ corruptibilis ꝛ icorruptibilis claudūt̃ possibile ꝛ impossibile. iō etiā ea distinguit.

Sciendū est secūdo p hmōi de

terminatiōe ꝙ in generatiōe sūt duo. s. inceptio essendi ꝛ determiat⁹ mod⁹ icipiēdi q̇ ē p generationē q̄ d: trāsmutatio natural̃. cuz ĝ d: ingenitū. in potest dicere negationē in mō incipiendi vel ipius inceptōis. si primū vel dicit illā negatiōez ꝫm potentiā et actū simul vel ꝫm actū tm̄. si primū sic ē prima significatio igeniti ꝫm quā illud d: ingenituz qd̓ nunc est et prius nō fuit. ꝫ nō icepit p generationē naturalē. ꝛ hoc mō diceret mot⁹ ingenit⁹. q: motus non est motus nec mutatō. Si aūt neget actū incipiendi ꝛ nō potentiaz sic ē secunda acceptio ꝫm quā d: ingenitum qd̓ nōdū ē ꝫ pōt eē. vt puer nasciturus cras. Si vō inceptionē neget sic est tertia significatio. ꝫm quā d: ingenitū qd̓ non ē aut pōt eē p generatōnē nec alio mō. sic ꝙ nūq̄ sit ꝛ nūq̄ nō sit. ꝛ sic capit̃ in pposito. Et opposito mō distinguit̃ genitū corruptibile ꝛ incorruptibile. ꝛ hoc mō impossibilia ꝛ necessaria ingenita dicunt̃. Dicitur tm̄ impossibile dupliciter. vno mō simpliciter vt diamet̃. ꝛ simeter. alio mō ꝫm q̇d vt idē ē ꝙ nō facile. ꝛ ꝫm hāc detmiatōnē posset distingui tertius mod⁹ igeniti. ꝫ in titulo q̄ōnis mote de generatione mundi accipit̃ impossibile simpliciter. Ex q̇b⁹ faciliter sciri pn̄t modi geniti per oppositū ad modos igeniti. Silr̄ et faciliter capi pn̄t modi incorruptibil̃ distinguēdo tres modos ex pte desitiōis ꝛ mōi desinendi. sicut detmiati sūt tres modi igeniti ꝛ ex pte iceptiōis ꝛ mōi incipiēdi. ꝛ per oppositū capiāt̃ mōi corruptibilis.

Sciendum ē tertio. ꝙ circa mo

dos possibilis ꝛ ipossibilis debet attendi d̓terminatio eo ꝙ possibile ꝛ impossibile dicūtur. vno mō simpliciter ꝛ absolute. vt. s. illd̓ dicatur impossibile qd̓ ꝫm se tale est vt possit esse verum. et impossibile quod ꝫm se tale est vt non possit esse verum. Secūdo mō dicitur possibile ꝛ impossibile non simpliciter sed alicui ꝛ secūdū hoc attenduntur secundum potentiam actiuam vel passiuaz ꝛ recipiuntur in rebus naturalibus. ꝛ hoc modo accipiuntur magis phisice. vt scilicz agens vel patiens aliquod dicat̃ potēs vl̃ impotens. q: pōt in aliud vel nō pōt. Und̓ potentia actiua vt dicitur in textu ē principium trāsmutandi alterū vt alterū est. Passiua vō transmutandi ab altero vel inquantum ab altero. Ad videndū aūt quid dicatur possibile aut impossibile in ordine ad aliq̄z potentiā actiuā dicit phs ꝙ oportet capere maximum in qd̓ potest illa potentia. ꝛ illud est possibile respectu talis potentie. et omne illud quod est infra tale maximū ꝛ extra ē d̓ impossibili. Et si obijcitur cōtra hoc qd̓ dicit phs ꝙ aliqd̓ maximū possibile est alicui. ꝛ oē minimū cōtētū infra illud erit possibile. ita ꝙ quicq̇d pōt in maius pōt in min⁹ p secundā rōnem ante oppositum. non seq̇t ꝙ si quis videat aliquod maius ꝙ ille minus videat. Ad hoc r̄ndet̃ ꝙ istud maximū pōt capi in re vel in virtute. si in re tunc talis excellentia attēdit̃ in potentia actiua. si in virtute tūc maximū dz attēdi ex pte virtutis ꝛ potētie ꝛ nō rei. si eni aliq̇s pt pati ex paruo pōt pati a magno. Sz ecōtra ē in potētia actiua. si enim agat nō seq̇t̃ ꝙ q̇ possit agere in paruū. ꝙ possit agere i magnū. sed bn̄ potest econtra. Potest tamē vniuersalit̃ dici ꝙ ois potentia terminatur ad maximū.

Albertus tamen deducit illud de potētia actiua. vbi dicēdū est ꝙ noiales assignāt multos modos terminorū dicēdo ꝙ potētia actiua terminatur intrīsece seu positiue ꝛ extrīsece seu negatiue. Et similit̃ dicebāt d̓ po

tentia passiua. Vn̄ termin⁹ intrinsec⁹ actiue est maximū in qđ pōt. ß termin⁹ extrinsec⁹ est minimū in qđ nō p̄t sic ꝙ int̄ ea in q̄ non p̄t illud est min⁹. Et termin⁹ intrinsec⁹ potentie passiue est min⁹ in qđ p̄t. q: ab illo pati p̄t et a nullo minori. ß termin⁹ extrinsec⁹ est maximū a quo nō p̄t pati sic ꝙ inter ea a q̄b⁹ nō p̄t pati hoc est maximū. Et ista vera sūt licet a ph̄o nō ponant̄ ß a sophisticis sunt adinuēta. Dicebāt etiā potentiā primo terminari ad resistentē. deinde ad instantem. tertio ad actū. q̄rto ad velocitatē ⁊ tarditatē. ß h̄ non sunt vera. q: potētia eēntialiter respicit actū ⁊ p ip̄m cognoscit̄ ꝯplete ⁊ act⁹ p obiectū.

Ex quibus patet cōclusio, oīs potētia terminat̄ ad maximū vl' ex parte rei: vl' ex p̄te virtutis. Probat̄. q: potētia actus ⁊ obiectū ꝓportionaliter se h̄nt. nō quicūq̧ actus: ß actus vltim⁹ ⁊ maxim⁹ illi⁹ potētie cui actui non ꝓportionat̄ qđcūq̧ obiectuȝ: ß solū vltimū ⁊ maximū. g̊ potētia non terminat̄ nisi p maximū. si em̄ potētia possit in cētum libras nō cognoscet̄ in q̄nquaginta. et ita est in singulis. nā cuiuslibet rei eē cognoscitur in cōpleto termino.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negat̄ antecedēs. ⁊ ad ꝓbatōem đ: ꝙ oportet virtutē diuisibilit̄ excedere pōdus. Et cū đ: vltra ꝙ diuidat̄ talis excessus ⁊ fiat additio tali ponderi: nō oportet ꝙ adhuc possit ip̄m portare. q̄a quicūq̧ excessus est excessus in determiatā ꝓportōe a q̄ si deficiet non poterit portare. Ad secundā đ: vt pri⁹ dictū ēst ꝙ in potentia passiua sumit̄ maximū ex parte potētie ⁊ nō ex parte rei. Sequit̄ i textu. Detminatis autem his dicendum quidē deinceps ⁊c̄.

Queritur decimoseptimo vtrū

ex p̄te sempiterni possit demōstrari oē incorruptibile esse ingenitū: ⁊ oīe ingenitū eē incorruptibile. Arguit̄ ꝙ nō. quia falsuȝ nō est demōstrabile. ß falsū est oē incorruptibile eē ingenitū vt pȝ in aīa rōnali ⁊ de celo q̄ incorruptibilia sunt: ⁊ tn̄ fuerūt genita. sil'r aliqui hoīes sunt facti incorruptibiles ⁊ fuerūt geniti. g̊ falsū est oīe incorruptibile esse ingenitū. In oppositū est ph̄us in tertio ⁊ quarto capitulis hui⁹ tractatus.

Sciendum est primo ꝙ postq̄z ph̄us exposuit significationē geniti ⁊ corruptibilis de quib⁹ patuit in q̄stione p̄cedenti: cōsequēter argumētari incipit ad hāc q̄stionem ꝓpositam. an scȝ mūdus sit genit⁹ ⁊ corruptibilis: oñdēdo prius ꝙ nullū ingenituȝ est corruptibile: ⁊ ꝙ nullū incorruptibile est genitū ß oē genitū est corruptibile ⁊ ecōtra. Et debēt termini accipi in sua ꝓpria significatōe: put scȝ dicunt̄ de his q̄ sunt. nā ꝓprie accipiēdo ingenitū ⁊ incorruptibile ea q̄ sūt simpl'r impossibilia ⁊ non entia dicerent̄ simplicit̄ non genita. Debet g̊ accipi ingenituȝ ꝓ eo qđ nūc est nec prius verū fuit ip̄m dicere non esse. ⁊ incorruptibile ꝓ eo qđ nūc ē et posteri⁹ non erit verū dicere ip̄m non esse. Et ꝙuis incorruptibile simpl'r possit q̄dāmō dici sempit̄nū: đȝ tn̄ capi ꝓ eo qđ sp̄ est.

Scienduȝ est secundo ꝙ veruȝ falsum possibile: et impossibile: ⁊ necessariū dicūtur dupl'r. scȝ simpl'r ⁊ ex suppositōe. vt verū est simpl'r triangulū habere tres: ß falsum est supposito ꝙ triangul⁹ esset q̄drāgulus. sil'r falsū est simpl'r diametrū esse simetrū. i. cōmensurabilē lateri q̄drati. ß falsuȝ est ex suppositōe te stare dū tu curris. vn̄ falsuȝ ⁊ impossibile simpl'r nō idem sunt. falsuȝ em̄ est te stare q̄n non stas. nō aūt est impossibile ⁊ ideo si ex aliquo falso sequit̄ aliqđ ipossibile oportet illud falsum esse falsū simpl'r. cuȝ ergo impossibile sit aliquid eē ⁊ aliquid non esse simul si ex aliquo hoc inferat̄ oportet illud falsuȝ esse simpliciter.

Sciendum est tertio ꝙ vt prius dictū ē possibile đ: ꝓm aliq̄d detminatū. vt si aliq̄d possit esse et nō esse necesse est ꝙ possit accipi aliqđ primū tēpus respectu ipius eē: sic ꝙ in priori tempe esse nō possit ⁊ etiā respectu ipius non esse sic ꝙ ampliori tp̄e nō potuit nō esse. nam si nō sit ita detur oppositum. scȝ ꝙ aliq̄d possit eē ⁊ nō eē ⁊ nō sit determinatū tp̄s p qđ possit esse: nec p qđ possit non esse: tūc sequit̄ ꝙ habebit potentiam ad esse tp̄e infinito ⁊ nō esse tp̄e infinito. ⁊ cū non possint eē duo tp̄a infinita al's duo tp̄a essent sil' quoꝝ vnū nō esset pars alteri⁹ seq̄tur ꝙ aliquid habebit potentiā ad eē ⁊ non eē in eodē tp̄e qđ est impossibile. Impossibile est igit̄ ꝙ si aliquid habeat potētiā ad esse vel nō eē ꝙ non det̄ tp̄us determinatū ⁊ finitū in quo possit esse ⁊ p qđ possit non esse.

Undelicz aliquid idem habeat potentiá ad esse ⁊ non esse tamē nihil est in potentia ad esse ⁊ nō esse simul.

Sit igitur ꝯclusio prima. omne sempiternũ est ingenerabile ⁊ incorruptibile. Probat᷑. q: sempiternũ est qd̕ semꝑ est. illud aũt qd̕ pōt non esse est corruptibile. ⁊ cũ illud tp̄us sit determinatũ vt dictũ est sequit᷑ ꝙ corruptibile qñq; non erit. quare si aliq̄d sit sempiternũ ⁊ corruptibile: sequit᷑ ꝙ idez simul erit ⁊ nō erit. qd̕ est impossibile. oportet g̊ ꝙ om̄e sempiternũ ē incorruptibile. Silr̕ etiá argueret᷑ de ingenito. q: sicut corruptibile dicit illud qd̕ p̄t nō esse postꝙ fuit: ⁊ genitũ dicit᷑ qd̕ pōt nō esse postꝙ fuit: ⁊ ita genitũ nō semꝑ est. cum g̊ sempiternũ semꝑ sit: sequit᷑ ꝙ om̄e sempiternũ est ingenitũ. Sic g̊ pz ꝙ om̄e sempiternũ est incorruptibile et ingenitũ. Ex quo pz ꝙ sempiternũ ingenitũ ⁊ incorruptibile cōuertunt᷑.

Conclusio secunda. nullũ sempiternũ est corruptibile. Pro cui⁹ ꝓbatione p̄mittit ph̄us oppositionē aliquoꝝ adinuicem. capit em̄ semꝑ esse ⁊ semꝑ nō esse q̄ opponunt᷑ cōtrarie. ⁊ capit nō semꝑ ens ⁊ semper ens q̄ opponunt᷑ ꝯtradictorie. ⁊ nō semper nōens qd̕ opponit᷑ ꝯtradictorie ad semper nō ens. Ex quo sequit᷑ ꝙ inter semꝑ ens ⁊ semꝑ nonens est mediũ. s. nō semꝑ ens et nō semꝑ nōens. cuicũq; g̊ nō cōuenit semꝑ ens neq; etiá semꝑ nonens: oportet ꝙ illud sit nō semꝑ nōens aut nō semꝑ ens. ⁊ illud ē ꝙ qñq; est ens ⁊ qñq; nōens ⁊ genitũ ⁊ corruptibile. quare genitũ ⁊ corruptibile nō est semꝑ ens neq; semꝑ nōens. ⁊ sic nō est sempiternũ. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nullũ sempiternũ est corruptibile. Et ponit ph̄us argumētũ in lr̄is: vt sit. a. semꝑ ens. b. semꝑ nōens. d. nō sꝑ ens. ⁊. g. nō semꝑ nōens. Tũc arguit᷑ sic. cuicũq; nō iest. a. neq;. b. illi necessario insunt. g. ⁊. d. ꝫ aliq̄d est cui nō inest neq;. a. neq;. b. scz illd̕ qd̕ qñq; est ⁊ qñq; nō est. g̊ illi insũt. g ⁊. d. ꝫ illud qd̕ qñq; est ⁊ qñq; nō est: est genitum ⁊ corruptibile. g̊ nullũ genitũ ⁊ corruptibile est neq;. a. neq;. b. ꝫ om̄e qd̕ est. a. vel. b. est sempiternũ. ergo nullũ genitũ ⁊ corruptibile est sempiternũ.

Conclusio tertia. omne ingenitum est incorruptibile ⁊ ecōtra. Probat᷑. q: om̄e sempiternũ est incorruptibile. ꝫ oē ingenitũ est sempiternũ. g̊ omne ingenitũ est icorruptibile. ⁊ codē modo arguit᷑ ꝙ oē incorruptibile est igenitũ. Vel sic arguit᷑. nullũ sempiternũ est genitũ aut corruptibile. ꝫ oē igenitũ est incorruptibile ⁊ sempiternũ. g̊ nullũ ingenitũ est corruptibile. ꝫ nullũ corruptibile est incorruptibile ⁊ ingenitũ. Et sic pz q̄lit᷑ ex parte sempiterni oē ingenitũ esse incorruptibile ⁊ ecōtra. Verũtamē oīa debent itelligi de potētia prime cause ordinata. s. ꝑm ordinē quē posuit in reb⁹. q: de potētia prime cause absoluta aliqd̕ genitum qd̕ incepit eē per potentiá naturalē: ⁊ nō solum per simplicem emanationez potest perpetuari. Et silr̕ si eēt aliqd̕ ingenitũ posset desinere de potētia prime cause absoluta.

Adrationes ante oppositum.

Ad primá dicit᷑ anima rōnalis ⁊ celũ incepũt esse ꝑ simplicē emanatōez ⁊ nō ꝑ generatōem naturalē. ideo p̄nt hr̄e perpetuá duratōem a ꝑte illius ex ꝑte sui. q: nō sunt genita generatiōe ꝓprie dicta. Cũ aũt aliquis homo vel aliqd̕ genitũ naturale perpetuet᷑ hoc est in potētia prime cause absoluta ⁊ nō ordinata ⁊c̄. Sequit᷑ in textu. Palam autem q: ⁊ si genitũ aut corruptibile nō ⁊c̄.

Queritur decimooctauo vtruz genitũ ⁊ corruptibile cōuertant᷑: ⁊ silr̕ ingenitũ ⁊ incorruptibile. Arguit᷑ ꝙ nō. q: aliquid est corruptibile qd̕ nō est plus generabile. puta ea q̄ iam facta sunt corruptibilia ⁊ nō plus sunt generabilia. q: iam sunt corrupta. g̊ nō om̄e corruptibile est generabile. et silr̕ ꝓbaret᷑ ꝙ nō om̄e incorruptibile sit ingenerabile. Secundo arguit᷑ sic auctoritate fidei ponētis aliqd̕ genitũ posse perpetuari ⁊ aliqd̕ ingenitũ posse corrũpi. In oppositũ ē ph̄s in penultimo capi. hui⁹ p̄mi libri.

Sciendũ est primo ꝙ postꝙ ex ꝑte sempit̄ni ph̄s ōndit ꝯ̄ Platonē oē ingenitũ eē incorruptibile ⁊ oē incorruptibile eē ingenitũ. q: vtruq; ꝯuertit᷑ cũ sempit̄no. ꝯsequēter ōndit ꝙ etiá genitũ ⁊ corruptibile cōuertunt᷑ ad seiuicez. Et ꝑ̄ primo ōndit supponendo ex p̄ri⁹ habitis ꝙ ingenitũ ⁊ incorruptibile cōuertunt᷑. deinde idē ꝓbat absolute nulla suppositōe p̄cedente.

Sciendũ est secundo ꝙ ꝑ geni

tum in ꝓposito intelligiť id qȝ habet potentiam ad esse postꝙ nō fuit. siue illa potentia iam sit reducta ad actuȝ ita vt iā de facto sit. siue nō. Nam per hoc ꝙ talis potentia reducta est ad actū nō est destructa: ſ actui suo cōiuncta q̄ per prius erat distans ab actu. et ꝑ talem vnionē diciť ꝑfecta. Vñ et de illo qui actu currit dicere possumꝰ ꝙ potest currere. τ ita in ꝓposito illud diciť genitū qȝ hȝ potentiā ad esse τ nō esse ordine quodā. τ sīr illud ð: corruptibile qȝ habet potentiā postꝙ fuit ad nō esse: siue etiam illa potentia sit iam sub actū siue ad actū. Sic igitur genitū τ corruptibile in hoc cōueniunt ꝙ vtrūqȝ habet potētiam ad esse. τ cū hmōi potentia ad esse nō possit esse tempe infinito ad esse neqȝ etiam ad nō esse tempe infinito: vt prius ꝓbatum est. quia sequereť ꝙ idem haberet potentiā ad esse τ nō esse simul: qȝ implicat cōtradictionē. sequiť ergo ꝙ quodlibet istorū habet potentiaȝ ad esse tempe finito τ nō eē tpe finito. τ ꝑ cōsequēs vtrūqȝ habet potentiam ad qñqȝ esse τ qñqȝ nō esse. τ sic ambo cōueniūt in illo tertio: qȝ est quādoqȝ esse et quādoqȝ non esse.

His notatis sit conclusio respō siua. corruptibile τ genitū cōuertūtur. Ista cōclusio probať sic. quia si aliquid est corruptibile: vel illud est genitū vel ingenituȝ. qa quodlibet cum quolibet vel eius oppositū stat: si genitū habeť intentū. si ingenitū cum ad ingenitū sequať incorruptibile. vt supponitur ex prius dictis. sic probať: sequitur ꝙ idem est corruptibile τ incorruptibile. et eodem modo probareť ꝙ omne genitū est corruptibile. Patet ergo ꝙ genitū τ corruptibile cōuertunť inter se. Secūda ratio. semp ens τ semp nōens cōtrarie opponūtur. ġ intca est dare mediū cum neutrū ꝯsequať. ꝙ scȝ nec est semp ens nec semp nonens: sed quādoqȝ ē ens τ quādoqȝ nō est ens. Et cū tam genitū ꝙ corruptibile sit quādoqȝ ens τ qñqȝ nōens: sequiť ꝙ omne corruptibile est genitum τ ecōtra. Et si quis obiiciat q: nō sequiť ꝙ si aliquid sit mediū inter duo ꝯtraria ꝙ illud sit vnū τ idem numero. cum inter duo ꝯtraria reperiūtur plura media que non cōuertūtur adinuicē neqȝ sunt idem. vt inter albū τ nigrū mediant rubeū fuscuȝ viride τ croceū: quorū vnū nō est alterum. Respondeť ꝙ genitum τ corruptibile non semper cōuertūtur dūtaxat. quia semper mediāt inter semper ens et semper nōens. sed etiaȝ quia cōuertuntur cum illo tertio qȝ est quādoqȝ ens τ quādoqȝ nonens. qȝ quidem tertium mediat inter semper ens τ semper non ens. ita vt fiat tale argumētuȝ. q̄cunqȝ cū eodem tertio cōuertūtur inter se illa cōuertuntur. sed genitū τ corruptibile cum eodeȝ tertio cōuertūtur. ergo inter se cōuertūtur. Ex ista cōclusione sequiť alia respōsiua ad secūdam partem questi: que licȝ ꝓbata fuerit: tamen iterum probať. videlicȝ qȝ ingenituȝ τ incorruptibile ꝯuertūtur. Probať cōclusio. si aliquid esset ingenituȝ. necessario illud esset corruptibile vel incorruptibile quia quodlibet cuȝ quolibet vel eius oppositū stat: si incorruptibile habetur intentū. si corruptibile cum ad corruptibile sequať genitum: vt dictum est: sequitur ꝙ idem erit genitum τ ingenituȝ: qȝ implicat cōtradictiōem. oportet ergo dicere ꝙ omne genitū est corruptibile. τ similiter probareť ꝙ ingenitū non corrumpitur. Ex istis cōclusionibus infertur falsitas opiniōis Platonis. dicentis aliqȝ genituȝ cuiusmodi dicebat eē mūdū perpetuari τ esse incorruptibile. τ aliqȝ ingenituȝ cuiusmodi dicebat esse illa ex quibus genitus est mūdus posse corrūpi. Tenēdus est tamē ꝑbus in istis: loquēdo de generatione τ corruptione proprie dictis. loquendo etiam de potentia ordināta: scilicȝ ponente ordineȝ τ legem rebus ipsis. Philosophi enim est inquirere ordinē τ legem reruȝ quā participāt res a primo: τ non ordinem vel legem quem vel quā prima causa infinita potest facere. quia eius potentia infinita excellit intellectuȝ cuiuslibet creati.

Ad rationes ante oppositum.

Ad pmā pȝ solutio. q: fallō qȝ iaȝ genituȝ ē de facto ē generabile. nō q: hēat potētiaȝ separatā ab actu: ſ magis ꝯiūctā actui. ideo ē generabile put idē ē qȝ qñqȝ. Si vo capiatur generabile ꝑ eo qȝ nondū est: ſ pt eē tūc hȝ potentiā sepatā ab actu τ generatōnis et corruptōis. Ad auctoritatē fidei ð: vt prius dicebať. illa q̄ dicūtur intelligenda sunt hic de potentia ordinata rebus insita: hoc ē dāte ordinē et legē rebꝰ ipsis ꝓductis: τ non de potentia absoluta. Et hec de questiōe.

Sequitur in textu. Dicere itaq̃ nihil ꝓhibere factum eē qđ incorruptibile ⁊c̃.

Queritur decimonono. vtrum Omne corruptibile de necessitate corrũpat̃ Arguitur ꝙ nõ. q: omne corruptibile ꝓ quolibet instanti in quo est contingens ipm nõ corrũpi. ergo potest nõ corrũpi. ⁊ per consequens dum corrumperet̃ contingenter corrumperet̃ ⁊ non ex necessitate. Secũdo arguit̃ quod bona compositiõe est cõpositũ non debet de necessitate dissolui. sed corruptibile omĩ bona cõpositione est compositum ergo nullũ corruptibile de necessitate corrũpetur. Ad oppositum est pħs in vltimo capitulo huius primi.

Sciendum est primo. ꝙ postq̃z pħs ꝓbauit ꝙ genitũ ⁊ corruptibile ⁊ etiaz ingenitũ ⁊ incorruptibile conuertantur. ꝯsequenter reprobat opinionẽ cõtrariã ꝑ hoc ꝙ. s. ex contraria opinione necesse est aliqđ principiorꝫ suprapositorꝫ destrui. et prio oñdit quõ ꝑ hanc positionẽ destruitur id quod suppositum est. scꝫ ꝙ nõ contingit simul esse et non esse. Plato enim ponens aliquod factum siue genitũ esse incorruptibile ⁊ aliqđ ingenitũ esse corruptibile destruebat ipsum principium et etiã aliquod quo dicitur ꝙ oẽ habens virtutẽ essendi necessario hꝫ hmõi virtutem respectu tẽporis finiti ⁊ determinati simpliciter aut infiniti simpliciter. imo ponere sicut Plato dicit ẽ ponere aliquod habere virtutẽ essendi ꝓ tꝑe ex vna ꝑte infinito ⁊ altera parte finito. Itẽ sic dicere est destruere illud principium propositum. quod non contingit habere potentiam ad esse ⁊ ñ esse simul. nam si aliquid sit genitum habet potentiam ad quãdoq̃ non esse. et si sit icorruptibile ad semper esse. ⁊ cũ vnũquodq̃ tã diu est q̃diu põt esse. si habeat potentiaz ad semꝑ eẽ semꝑ erit. ⁊ cũ habeat potentiaz ad qñq̃ nõ esse vt dictũ est si ponat̃ ꝙ aliquãdo non sit sequit̃ ꝙ idẽ erit ⁊ nõ erit. ⁊ similiter ꝓbaret̃ ꝙ dicere aliquid ingenitũ eẽ corruptibile est destruere illud principiũ. q: potentia semper precedit actum in eodem. si g̃ aliquid sit genitum. ita ꝙ nõ semꝑ prefuerit habet potentiam ad non esse. si vo sit incorruptiblie tunc haberet potentiam ad eẽ et sic prius haberet potentiam ad esse ⁊ nõ esse simul Et simul argueretur si diceretur ꝙ aliquid sit ingenitum ⁊ incorruptibile. Si quis tñ obuiet istis rationibus dicendo illđ quod est genitum ⁊ incorruptibile habꝫ potentiam ad quandoq̃ eẽ ꝓ tꝑe pterito per ꝙ non fuit. sed non pro tꝑe futuro per qđ sꝑ erit. Et similiter si aliquid ingenitum ⁊ corruptibile hebet potentiam ad esse respectu p̃teriti ⁊ nõ futuri. Contra hoc replicat pħus dicens. ꝙ ad preteritum nulla est potentia. sed solum ad pñs vel futurũ. q: omne qđ ẽ in potentia contingit esse in actu. p̃teritum autem impossibile est esse in actu. ergo ad p̃teritum nulla est potentia. Et ita si aliquid sit genitum ⁊ concedatur ꝙ habeat potentiam ad quandoq̃ esse oportet ꝙ sit respectu futuri. et similiter si illud incorruptibile habeat potentiam ad semper eẽ in futuro. ⁊ ꝑ consequens ad esse ⁊ non esse simul. similit̃ si aliquid sit ingenitum et concedatur ꝙ habeat potentiaz ad semper esse oportet ꝙ sit respectu futuri ⁊ si illud sit corruptibile habꝫ potentiam ad quandoq̃ non esse respectu futuri et sic habebit potentiam ad esse ⁊ nõ esse simul. Patet ergo qualiter Plato diffiniens illa duo destruit illud principiuꝫ. Sꝫ iterum posset aliquis obijcere. quia licet sit aliquid ingenitum et incorruptibile. et ita habeat potentiam ad semper esse et non eẽ nũq̃ tamen corrumpetur. et ita nõ sequitur ꝙ simul sit et non sit.

Cõtra hoc sit conclusio responsiua. scilicet ꝙ omĩe corruptibile naturaliter de necessitate corrũpitur capiendo hanc ꝓpositionem in sensu composito vt sit sensꝰ hec est necessaria omne naturaliter corruptibile corrumpetur. ꝭm ꝙ li necesse dicit necessitatem ex natura ꝭm se sumpta. quia nihil ꝓhibet aliquid quod naturaliter est corruptibile virtute prime cause nunq̃ corrumpi. ꝓbatur hec conclusio. quia si aliquid est corruptibile aut necessario corrumpetur vel ñ si primuꝫ habetur intentum. Si non. sed cõtingenter ⁊ poterit non corrumpi. ponatur ergo ꝙ nunq̃ corrumpatur. tunc sequit̃ qđ aliquid existens a natura perpetuo est frustra. Probatur. 2. si aliquid sit corruptibile potest quandoq̃ non esse. si vero non corrũpatur necessario possibile est ꝙ nunq̃ corrũ

patur. ponat᷑ g̃ ꝙ ita sit. tūc erit sꝑ. g̃ hꝫ potentiā ad sꝑ eē quia vnūqdqꜫ est quādiu ꝑt eē. cū igitur habeat potentiā ad sꝑ esse ⁊ sēꝑ sit ⁊ etiā habeat potentiā ad quandoqꜫ non eē si ponat᷑ ꝙ nō sit aliquando. tunc sequit᷑ ꝙ possibile erit idem esse ⁊ non eē simul. Itē arguitur ad cōclusionē rōne naturali. q꞉ oē corruptibile cōpositū est ex cōtrarijs ⁊ silit᷑ generabile q꞉ tā generatio ꝙ corruptio sūt termini alterationis que est de cōtrario i cōtrariū. sed oē compositū ex contrarijs necesse ē qn̄qꜫ corrūpi. q꞉ ꝯria i seiucē agūt ⁊ seiucē destruūt. g̃ necesse est omē corruptibile qn̄qꜫ corrumpi. Ex his ꝑꝫ intētio ph̄i cōtra Platonē. nā ph̄s istis rōibus probat ꝙ impossibile est aliquid esse genitum generatione phisica ⁊ naturali ⁊ esse icorruptibile naturaliter quorū oppositū sensit Plato vt dicit ph̄us. Verūtn̄ dicunt quidam Platonē non sic intellexisse mundum sic esse incorruptibilē sicut ea que in se habent necessariam causā corruptionis. sed Plato voluit mundo designare dependentiam sui eē ab alio. q꞉ necessitas eēndi nō inest ei a seipō. ſ a prima cā. ſ quicūqꜫ fuerit intellect⁹ Platonis n̄ aufert aliq̄d a ꝓposito. q꞉ ph̄s obijcit cōtra v̱ba ipius. Vn̄ dicit manifestū eē ꝙ ipossibile ē ꝙ idē qd̄ ē corruptibile quandoqꜫ n̄ corrumpi. q꞉ si qn̄qꜫ nō corrūpit᷑ nō corrumpet᷑ ⁊ ita erit incorruptibile. ph̄s em̄ ipugnat platonē vt verba sonant. ideo vult dicere ph̄s ꝙ licet mundus dependerit ⁊ dependeat a prima causa. ſ cū illa dependentia stat ꝙ ē ingenitus et incorruptibilis vt ꝓbauit octauo phisicoꝝ. Iste tn̄ rōnes tā hic ꝙ ibi debēt intelligi naturaliter ⁊ hoc nō repugnat. imo magis oppositū repugnat.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ omē corruptibile in instanti in quo corrumpitur cōtingent᷑ corrūpit᷑. ⁊ cū infert᷑. g̃ vnū corruptibile de necessitate corrumpit᷑. ꝯn̄a non valet. q꞉ arguitur ſm quid ad simpliciter. multa em̄ sūt necessaria in vniuersali que sunt contingentia in ꝑticulari. ibi etiam est fallacia compositionis arguendo a sensu diuiso vero ad sensum cōpositum falsum. Ad secundam dicitur ꝙ res sic se habent ad esse sicut ad bonum. q꞉ eē est qddā bonum. ⁊ ad malū sicut ad non esse. ⁊ ideo res que habent compositionē bonū simpl'r. scꝫ indissolubilis. ſ res cui⁹ eē est ꝑmixtū potentie ad nō eē. non sunt cōposite bona cōpositione simpliciter sed solū in suo genere ⁊ tales simpl'r sūt generabiles ⁊ corruptibiles. Et hec de q̄ōne ⁊ de primo de celo et mūdo.

Sequitur liber secundus.

Quod quidē igitur neqꜫ factū est omē celū: neqꜫ cōtingit corrumpi queādmodū quidam dicunt ipsum et cetera.

Circa inicium secundi libri de celo ⁊ mūdo. Querit᷑ primo. Vtrū celū sit sempiternū ⁊ imortale motū motu sempiterno sine fatigatiōe ⁊ pena. Arguit᷑ ꝙ nō. q꞉ celū hꝫ materiā. g̃ n̄ ē sēpiternū. Secūdo arguit᷑. Celū n̄ viuit cū n̄ hēat aiam. g̃ celū nō ē imortale. Tertio null⁹ mot⁹ ē infinit⁹ vt ꝓbat᷑. 6. phisi. g̃ celū n̄ mouet᷑ motu sēpitno. Vltio arguit᷑. mot⁹ celi ē successiu⁹. oīs aūt successio ī motu prouenit ex aliq̄ resistentia. sed omnis resistentia causat dolorē ⁊ fatigatiōꝫ mouētis g̃ celū mouet᷑ cū dolore ⁊ fatigatione. In oppositū ē. p. i prio tractatu hꝰ secūdi.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ꝫ

ph̄s in prio lib. dem̄iauit de toto vniuerso in q̄ ondit quedā eē corꝑa mota circulariter ⁊ quedā mota motu recto. ꝯn̄r in h̄ secūdo icipit dem̄inare de corporib⁹ circularit᷑ moꝝ q̄ sūt ꝑfectiora corporib⁹ recte motis. Et p̄mo agit; de ipis ꝙtū ad substantiam coꝝ. ⁊ ita in ꝓposito celū accipit᷑ ꝓ aggregato ex oībus corporibus circulariter motis.

Pro quo sciendū est secundo

ꝙ fatigatio sic solet diffiniri. Fatigatio ē diminutō potētie actiue cognitiue ꝓpt᷑ diuturnā actionē restaurabilis ꝑ q̄etē. et ponit᷑ ibi diminutio tāq̄ gen⁹. ⁊ ponit᷑ potētie actiue q꞉ potētia passiua nō fatigat᷑. ⁊ ponit᷑ cognitiōe ꝓpt᷑ potētiā naturalē q̄ nō fatigat᷑ vt ignis n̄ actigat᷑ i calefaciēdo. dꝫ insuꝑ ꝓpt᷑ diuturnā actiōem. q꞉ si diuidat᷑ potētia puta. ꝑ egritudinē aut senium nō ꝓpt᷑ hoc dicet᷑ fa-

tigatio. ꝛ eadē ꝺ cā ꝺꝛ restaurabilis p̄ q̇eteꝫ nā seniū ē diminutio potētie. ꝛ tm̄ nō dicit̄ fatigatio. qꝛ nō restaurat̄ p̄ q̇etē. fatigatio. n. accidit ꝑpt̄ inclinatiōeꝫ naturalē ad aliquē aliū motū cōtrariū motui. cuius potētia est fatigata ꝛ principiū.

Quibus notatis sit cōclusio p̄ma. celū ē sempiternū. hec cōclusio vt ꝺꝛ in textu. satis ꝑbata ē rōnib⁹ ꝛ signis in q̄ ōnsū est ꝙ celū ē ingenitū ꝛ icoꝛruptibile ꝛ ēt mund⁹. iō ꝑ nūc dimittit̄ vlterioꝛ ꝑbatio ei⁹

Conclusio secunda. celū est immortale. ptꝫ qꝛ celū ē sēpitnū. g̊ ē imoꝛtale. Uerūm̄ ꝑpꝛie loquēdo sēpiternitas refert̄ ad eē ꝛ imoꝛtalitas ad op⁹ vitale qꝺ q̇dem opus vitale est quidā motus ipi celo.

Conclusio tertia. Responsiua Motus celi ē finis oim̄ alioꝝ motuū ꝛ nō est alius mot⁹ finis ei⁹. Pꝫ qꝛ oē cōtētum se habet ad cōtinēs sicut ad finē. qꝛ tīm̄at̄ ad ipm̄. ꝫ ipfectū se hꝫ ad ꝑfectū sicut ꝯtētū ad ꝯtinēs. g̊ ipfectū se hꝫ ad ꝑfectū sic̄ ad fineꝫ suū. ꝫ sol⁹ mot⁹ circularis ē ꝑfectus qꝛ in eo solum finis coniungitur cum pꝛincipio. omnis autē motus recti sunt imperfecti. qꝛ i talibus finis non coniungitur pꝛincipio. ꝛ qn̄ sunt in suis finibus terminantur quiete. ergo motus celi est finis omnium motuū. Et cum motus circularis sit continuus ꝛ ꝑpetuus ipius celi vt ōnsum est in pꝛio libꝛo. sequitur ꝙ motus celi etiā sit finis oim̄ motuum. Sic igit̄ ptꝫ ꝙ motus celi est sēpitern⁹ ꝛ hoc satis ꝑbatū est in octauo phꝛsicoꝛū.

Ex quo sequitur ꝙ celum est immoꝛtale. pꝫ qꝛ motus celi est opus vitale ipius celi. eo ꝙ opus vite est mouere seipsū. g̊ si capiatur celū sub aīa eius dicitur mouere se. et mediante eius motu dicitur esse cā oīs vite i istis inferioꝛibus.

Conclusio quarta celuꝫ mouet̄ sine doloꝛe et fatigatione. pꝫ qꝛ nō hꝫ naturalē inclinationē ad aliquē aliū motū cum non sit graue vel leue. g̊ mouet̄ sine doloꝛe ꝛ fatigatione. Et p̄ istā infert falsitatē opinionū quoꝛūdā dicētiū de cā ꝑmanētie celi in suo loco. q̇dā eni dixerūt celū eē naturalit̄ graue. ꝫ dicebāt ad hoc ꝙ conseruet̄ in suo situ idiget quodā gigāte vt cōseruetur in situ suo: ꝛ hūc vocabāt Athlātē stantē supra duas colūnas eū sustinētes ne grauitate sua caderet deoꝛsū. Aliꝫ vͦo istā opinionē sustinentes dixerūt ꝙ p̄ illū Athlātē dicit̄ intelligi materia hoꝝ inferioꝝ que ē ita cōpꝛssa vt amplius compꝛimi nō possit. ꝛ sustiet celū ne cadat deoꝛsū. qꝛ cadere re nō posꝫ sine penetratiōe dimensionū. Et sic isti p̄ Athlantē intellexerūt pꝛimā causam q̄ ꝑducit celū ꝛ conseruat ipm̄ tūc aliq̇d diuinū contiet ꝛ ē vera sua positio. si vͦo ipi intellexerūt vt verba sonāt friuola coꝝ opinionē ꝛ satis reꝑbata ē per hoc ꝙ iam ꝑbatū ē ꝙ celum n̄ ē graue nec leue. Alia fuit opinio ipi⁹ Empedoclis ponentis celū ꝑmanere in suo loco per velocitatē sue circulationis pꝛeuenientis eius motum deoꝛsum. Sed contra ħ arguit phs. quia licet quādoq ita accidat ꝙ aliq̇d a suo motu naturali ipediat̄ ꝑpter velocitatē motus oppositi. irrōnabile ē tam̄ dicere aliquid ꝑpetuū destitui ab eo qꝺ ē sibi naturale. ꝛ id qꝺ ē sibi violentū ꝑpetuo i esse. qꝛ ea que sūt a natura vt in pluribus insūt. ꝛ ea que insūt cōtra naturā vt in paucioribus. Alia fuit opinio Platonis ponētis celū eē animatū. ꝛ aiam eius sic detinere ipm̄ cōtra suā naturalē inclinationē. ꝫ hec positio nō pōt stare ex p̄te coꝛꝑis: qꝛ impossibile ē aliqꝺ coactū in tali coactione durare ꝑpetuo. Secūdo ex p̄te aīe. qꝛ cuꝫ aīa mouet celū contra naturalem inclinationem n̄ moueret ipm̄ sine doloꝛe ꝛ tristicia. et cū mot⁹ celi sit continuus ꝛ ꝑpetuus sequeret̄ ꝙ esset in cōtinuo doloꝛe ꝛ perpetua tristicia ꝛ sic talis aīa nunq̄ posset vacare speculationi. et eēt miserabilioꝛ aīab⁹ bꝛutoꝝ q̄ qn̄q̄ q̇escūt: videlicet in somno. Et sic positio Platonis sustineri nō pōt. Uerūm̄ phs nō cōtradicit positioni Platonis. eo ꝙ ponit celū eē aiatū. qꝛ hoc etiā ponit phs vt patebit ifra. sed q̄trā ad hoc ꝙ Plato posuit aiam celi p̄ q̄ndam coactionē ꝛ vi tam mouere celū ꝛ detinere ipm̄ in loco violento in quo est. Uerūtamen aliꝫ dicunt ꝙ Plato non intellexit hanc positionem vt verba sonant eo modo q̊ phs rephēdit ipm̄. sed voluit expꝛimere ꝙ natura ꝫm quā cōtingit talis mot⁹ est ei ab alio. De cā aūt ꝑmanētie celi in suo loco dicendū ē ꝙ p̄ naturā suā ꝑmanet in suo loco. ꝛ sic mouet̄ in eo. Nec est querēda causa alia quā ꝫm suam naturā ꝑpꝛiā. ꝛ ita mot⁹ sursū aut deoꝛsū non poterit sibi cōuenire nec ꝫm suā naturā nec pꝛeter naturam, ideo opoꝛꝫ

ꝙ ſm ſuam naturam in tali loco ⁊ ſitu per- maneat.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primā negat̃ ꝯn̄a: q: materia celi non ē cōtrarietati nec priuationi admixta. Ad ſe- cundam d: ꝙ aliq̇d d: viuere dupliciter. vt ſufficit ad ꝓpoſitū. Uno mō quod habꝫ pn̄ cipiū vite ſubſtantialiter conſtituēs ipm̄ et iſto mō celum non viuit. Alio mō dicitur ali q̇d viuere. q: recipit quēdā motū ⁊ ſpirituꝫ vite a ſupiori viuente. et illo mō celuꝫ dicit̃ viuere ſuſcipiens motum ab intelligentia viuente. qui quidem motus eſt cauſa vite in iſtis inferioribus. Ad aliā dicitur ꝙ i. 6. phiſicorum ꝓbatū eſt motū nō eſſe infinitū ex ꝑte mobilis. ſed non eſt ꝓbatū ꝙ motus non ſit infinitus per reiterationem plurium circulationum. Ad vltimam dicitur ꝙ in telligentia mouet celum tanta velocitate q̄n tam requirit habere in ordine ad ſuum finē ideo cauſa ſucceſſionis ipſius celi eſt intelli- gētie mouentis celum ad nutū ⁊ voluntatē ⁊ cetera. Sequitur i textu. Quoniaꝫ āt quidā ſūt qui dicūt eē aliq̇d dextrū ⁊ ſini- ſtrum celi.

Queritur ſecundo. vtruꝫ in oī

corpore reperiantur ſex differētie poſitionū ex natura rei diſtincte. Arguitur ꝙ ſic. q: ſex differentie poſitionū ſumunt̃ a terminis di- menſionū. ſ; in omni corpore ſūt tres dimen ſiones quarū quelibet terminata eſt duobꝰ terminis. ergo in omni corpore ſunt ſex diffe rentie poſitionū. Secundo ſi eſt inſtantia de aliquo hoc eſſet de corꝑe inanimata. ſed in tali corpore reperiūtur ſex differētie poſiti onū. dicimus enim columnā eē dextram ⁊ ſi niſtrā. et etiā imaginis vnā partē dextram. ⁊ aliā ſiniſtrā. vnam ꝑtē inferiorem aliā ſuꝑ iorē. g̊ reperiunt̃ in oī corꝑe. In oppoſituꝫ ē ph̄s in. 2. cap̄. hꝰ ſecūdi de celo ⁊ mundo.

Sciendum eſt primo ꝙ poſtq̄ꝫ

ph̄us egit de perpetuitate celi. ꝯn̄r tractat d̾ diuerſitate partium ſitualiū ipſius celi. ⁊ pri- mo tractat reprobando opiniones Picta- goricorū. deinde ſm̄ opinionē ꝓpriā.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ de hmōi

principijs que dicūt̃ differētie poſitionū de terminatū eſt in libro de progreſſu aīalium q: ſūt ꝓprie nature illoꝝ aīaliū. in aīalibus enim maxime videntur differentie poſitio- nū exiſtere ſm̄ debitas partes. ita ꝙ aliqui- bus aīalibus. ſcꝫ perfectis que non ſolū ſē- ſiunt. ſed etiā mouentur motu locali inſunt omnes tales partes. ſ. dextrū et ſiniſtruꝫ. an̄ et retro. ſurſum ⁊ deorſū. Quibuſdā vͦ ani malibus. ſ. iperfectis ⁊ immobilibus inſunt quedā tantū. ſcꝫ ſurſū et deorſū. an̄ retro. ve getabilibus et plantis nō inſūt niſi due. ſcꝫ ſurſū ⁊ deorſum.

Sciendum eſt tertio. ꝙ differē

tie poſitionū predicte ſumuntur a terminis dimenſionum nō abſolute. ſed ſm̄ ꝙ in ipſis reſident ⁊ ſunt quedaꝫ principia motuū. vt patet in animali perfecto in quo reperiunt̃. ſurſum em̄ dicitur illa pars in qua ſituatur pars per quam ſumitur alimentuꝫ ⁊ incipit motus augmenti ⁊ nutrimenti qd̄ quideꝫ ex tremum eſt dimenſionis que eſt longitudo. ⁊ oppoſitum eius magnitudinis dicit̃ de- orſū. Similiter illā pars in qua incipit motꝰ ſenſationis. que quidem ꝑs eſt vnū extremū ꝓfunditatis dicitur ante. ⁊ oppoſita ꝑs. ſ. in extremo alio dicitur retro. Similiter dextrū dicit̃ illa pars a qua incipit motꝰ localis. lꝫ em̄ motus localis diſtinguat̃ in cerebro in q̊ maxime viget ſenſus vt habetur in libro de motibus aīalium. Primo tamē explicat̃ mo tus iſte i latere dextro. quia nuca que ē vica rius cordis ⁊ cerebri a quibus deriuat̃ mo tus in ceteris ꝑtibꝰ corꝑis latiores ⁊ ampli ores hꝫ exitus ⁊ venas verſus latꝰ dextꝝ ꝙ ſiniſtrū. q: ibi reſidet maior calor ꝓpter ſitū cordis qd̄ ē fons ⁊ origo totiꝰ caloris i aīa li. Et ita dextrū ē illa ꝑs a q̄ incipit motꝰ lo- calis. q̄ q̇dē ꝑs ē vnū extremū latitudinis. ⁊ oppoſitū extremū dicit̃ ſiniſtrū. Et ſic ꝑꝫ ꝙ in aīali ꝑfecto reꝑiunt̃ oēs differētie poſi tionū. Ex q̇bꝰ ꝑꝫ ꝙ i q̇buſcūq; n̄ reꝑitur p̊ncipia alicuiꝰ motꝰ ibi nō reꝑiunt̃ differētie poſitionū diſtincte ex natura rei. ſ; vbi repe- riūt̃ pricipia augmētatiōis ⁊ ſēſatiōis ⁊ mo tꝰ localis ibi reꝑiūt̃ ille ſex differētie poſitio- nū ex natura rei diſtincte. ſ; vbi reꝑit̃ ſolū p̊n cipium actiuum motus augmenti ⁊ decre- menti vt in plantis ſolum reperitur ſurſum ⁊ deorſum. et vbi reperiuntur principia mo- tus augmenti ⁊ ſenſationis ſimul et nō p̊nci piū motus localis ibi reperiūt̃ ſurſū ⁊ deor- ſū. an̄ et retro. ⁊ n̄ dextrū ⁊ ſiniſtrū vti aīa-

libus impfectis q̄ nō mouent motu pgressiuo. Sz vbi repit principiū motus localis tātum ꝛ non principiū alioꝝ motuū vt in celo. q: iste mot⁹ pfectissim⁹ est ꝛ est entis perfecti: vt dicebat octauo phisicoꝝ. ideo ibi repiunt ille sex differētie positionū ex natura rei distincte sm diuersas habitudines ptiū corporis ad motū localē. vt declarat in sequenti capitulo ꝛ sequēti qstione.

Quib⁹ notatis sit conclusio prima. in corpibus inaīatis nō repiunt alique differētie positionum distincte ex natura rei ꝗuis hmōi differētie dicant de hmōi aīaꝝ p respectū ad habitudinē ad nos. Probatur prima pars. q: hee differētie non sunt ex natura rei i aliquo corpe nisi p quāto in illo reperiunt principia pluriuz motuū aut alicui⁹ motus. ſ nullū inaīatū habz in se principiū actiuū alicui⁹ mot⁹. g̃ prima ps cōclusionis vera. Secūda ps pz p secundā rōnē añ oppositū. Unde in corpib⁹ inaīatis hmōi differentie dicunt esse tripl'r in ordine ad nos: vt dicit i textu. Primo mō vt illud dicat dextrū qd est ad dexterā ptē: ꝛ sinistrū qd ē ad sinistrā. Secūdo mō d: aliqd dextrū vl sinistrū ante vel retro p silitudinē ad ptes nostras: sicut in statua dicim⁹ dextrū qd est sil'e dextero hois ꝛ sinistruz sinistro. Tertio mō aliqd d: dextrū p oppositionē. dicēdo. s. illud dextrū qd opponit sinistro nostro: ꝛ sinistrū qd opponit dextro. sicut pz in imagine resultante in speculo. Et eadē rō est in alijs positōibus. Sed in ipis rebus inaīatis sm se cōsideratis nulla iuenit diuersitas taliū partiū. ꝛ hoc pz. q: si compent ad nos ecōtrario ꝙ prius illud qd erat dextrū dicit sinistrum ꝛ ecōuerso. ꝛ sil'e est in alijs positiōib⁹. In rebus aūt aīatis q̄litercūqz vertant eodē modo semp se hn̄t hmōi ptes. ideo ibi est distinctio realis ꝛ ex natura rei: ſ non in alijs.

Cōclusio secunda. in omni corpore aīato reperiunt differētie positionū ex natura rei distincte. vt in plātis sursū ꝛ deorsuz ꝛ in aīalibus impfectis cū illis duabus ante ꝛ retro. In aīalib⁹ aūt pfectis repiūtur oēs. Probat ɔclusio quo ad primā partem. q: oē aīatū hz in se principiū alicui⁹ mot⁹. vt plante hn̄t principiū augmēti ꝛ decremēti. aīalia vo impfecta cū hoc habēt pricipiū sensatōis. ſ pter illa duo aīalia pfecta habēt principiū motus. g̃ sequit ꝙ in oī corpe aīato repiunt iste differētie ex natura rei disticte oēs vel alique. Sed pt aliqs querere que ps in plātis d: sursuz ꝛ que deorsuz. q: i plātis solū repiunt ille due. Dicit ꝙ radices dicunt sursum sm naturā rei. s. plāte. q: in eis incipit motus augmēti. ꝛ pars opposita. s. rami dicunt deorsuz ex natura rei. ſ sm situz totius vniuersi rami sunt sursum ꝛ radices sunt deorsum. q: plus recedūt a loco leuiori. Sz pars q̄ d: sursuz in hoie ex natura rei. s. ex natura ipius hois d: etiā sursuz ex pte totius vniuersi. In aīalib⁹ aūt pfectis alijs ab hoibus inouētib⁹ se de loco ad locū sursuz ꝛ deorsum medio modo se habēt. q: sursum in ipis sm naturā rei nō est simpl'r sursum: nec deorsum simpl'r deorsum. ſ medio mō se habet. Et ꝙ in istis aīatis absolute distinguantur differentie positionū patz. q: nō mutant in ipis ad mutationē cuiuscūqz alteri⁹. qualiter eīm hō disponat ps dextera semp est dextera: ꝛ sic de alijs ptib⁹. Ex dictis pz ordo istarū differentiarū positionis adinuicē. sursum eniz ꝛ deorsum sunt priores differentie alijs. priores q̄dez sm viam generatōis a q̄ prioritate in istis inferiorib⁹ non ɔuertitur subsistēdi ɔn̄a. q: sursum ꝛ deorsum sunt extrema longitudinis. ante ꝛ retro pfunditatis. dextrū ꝛ sinistrū latitudinis. longitudo aūt prior est alijs dimēsionibus. g̃ sursuz et deorsum sunt priores differētie. Itē in alijs aīalib⁹ sursuz est principiū alimēti. ante principiū sensatōis dextrū est principiū mot⁹ localis. ſ in aīalibus pfectis motus augmenti pcedit motū sensatōis: ꝛ motus sensationis motū localē. ergo ꝛc̄. Item in quocūqz repiunt alie differētie ibi repit sursū ꝛ deorsum. sil'r vbi repiunt dextrū ꝛ sinistrū ibi reperiunt ante ꝛ retro: ſ non ɔuertitur. g̃ sursū ꝛ deorsum sunt priores. Ex quo infert text⁹ ꝙ iustū est increpare pitagoricos q̄ attribuerunt celo dextrū ꝛ sinistrū ꝛ non sursū ꝛ deorsum ꝛ ante ꝛ retro que sunt tamē priores ex natura rei ipsi dextro ꝛ sinistro. Nam cum celum sit perfectissimū: si iste differētie ponētes perfectionē in corpe attribuātur alij corpori: rationabile est ꝙ attribuātur celo veluti perfectissimo. Item cum celuz sit primuz corpus rationabile est ꝙ priores differētie pri⁹ sibi attribuant. vtī sunt sursū ꝛ deorsū. Et ꝙ sursum ꝛ deorsuz sint priores adhuc

phs ōndit: q2 videmꝰ de aīali pfecto ꝙ dextrū τ sinistrū differūt solū virtute. ꝭ sursū et deorsū differūt virtute τ figura. τ similiter ante τ retro: τ ita magis differūt iste q̄ttuor ꝙ dextrū τ sinistrū: τ illud attestat̄ q̄ndā pōritatē in ipsis differentijs. Secūdū medium ē. sursū in aīali perfecto ē principium. vn̄ motus localis ē. q̄ vt dictū ē originē et distinctiōē capit a cerebro. dextrū vo a q̄ motus localis explicat̄: τ ante dicitur illud ad qd̄ est motus local̄: ḡ sursū τ deorsū habēt quandam virtutē principij in ordine ad alias. Et sic iuste increpant̄ Pitagorici q2 reliquerūt priores differentias τ posteriores attribuebant pfectissimo corpori s. celo. Increpant̄ etiā rōnabiliter: q2 attribuebāt dextrū τ sinistrū oībus corporibus. cum tn̄ reperiantur in solis corpibus hn̄tibꝰ in seipsis principiū motus localis. Ex oībꝰ istis pz in q̄bus corpibus reperiāt̄ ipe differētie positionū ex natura rei distincte. τ in q̄bꝰ non. Pz etiā in q̄bus reperiāt̄ oēs. et in q̄bꝰ aliq̄ τ alique nō. in aīalibꝰ enī pfectis reperiunt̄ oēs τ in iperfectis q̄ttuor. τ in solis vegetabilibus reperiunt̄ due ex natura rei distincte. Ratōnes ante oppositū solute sunt ex dictis. Seq̄tur in textu. Nobis autē q̄m determinatum est prius.

Queritur tercio. vtrū in omni corpore celesti reperiant̄ sex differentie positionū ex natura rei distincte: Arguit̄ ꝙ nō q2 i illo solo corpe distinguūt̄ ex natā rei differētie positionū qd̄ ē aīatū. ꝭ celū n̄ ē aīatum. ḡ τc. Minor pz: q2 si haberet aliquam aīam haberet vegetatiuam τ sic augeret̄ et nutriretur quod i primo reprobat̄. Secūdo arguit̄. sursū et deorsū an̄ τ retro distinguūt̄ in corpe in quo reperiunt̄ non solū virtute. ꝭ etiā figura vt dictum est prius. ꝭ corpus celeste cum sit spericum habet omnes partes similes in figura. ergo in eo non reperiuntur sursum τ deorsū. an̄ τ retro τ p consequens nec dextrū sinistrū cum sint posteriores aliis. Tertio arguitur. In omni corpore i q̄ reperiuntur dextrum τ sinistrū ex natura rei distincta vna pars mouetur ante aliam. scz dextra ante sinistram. quia vt dictum est prius motus localis incipit a dextro. ꝭ in corpore celesti omnes partes simul mouentur τ celū nunq̄ moueri incepit vt probatū est octauo phisicorū. ḡ τc. Quarto arguitur Sursum est principiū augmenti. τ ante est principium sensationis vt dictum est prius sed isti motus non reperiuntur in celo. ergo nec eius differentie. Quinto arguit̄. sursum τ deorsum attenduntur ꝭm extrema lōgitudinis. ꝭ in celo non est longitudo. quia de ratione longitudinis est ꝙ sit maior alijs τ cum celum sit spericum in eo non est dimēsio vna excedens aliam. ergo in celo non est sursum nec deorsum. In oppositum est phs in textu.

Pro rn̄sione sciendū est primo ꝙ postq̄ dictum est prius ꝙ sex differentie positionum reperiantur in celo. Consequenter in isto passu determinatur ꝭm quas partes accipiantur. Et ideo intelligendū ꝙ sumunt̄ ꝭm extrema dimensionum in quibus distincte virtutes que sunt principia actiua τ passiua plurium motuū inueniuntur. in his. n. que habent principium dūtaxat motus localis in seipis distinguūtur differentie positionū ex natura rei ꝭm diuersas habitudines ad motū localem. sursū enim in animatis ē principium vn̄ motus localis: dextrū est a quo motus explicatur τ ante est ad qd̄ est motus. Ex quo sequitur. ꝙ licet celū solum moueatur motu locali. nihilominus i eo possunt reperiri sex differentie positionū ex natura rei distincte ꝭm diuersas habitudines ad motū localē ipius. τ p hoc soluit̄ q̄rta rō ante oppositum.

Sciendū est secundo. ꝙ i aīali pfecto sursum τ deorsum. τ similiter ante et retro nedum virtute distinguuntur. ꝭ etiam figura vt dictum est prius. ꝭ tamen distinctio in figura minus principaliter facit ad distinctionē harū differentiarum. quia distinctio ꝭm virtutem principaliter facit τ sufficit ad hoc ꝙ distinguātur ex natura rei. Unde si homo in quo distinguūtur iste differētie virtute et figura efficeretur sperice figure. dum tamen in qualibet parte hominis retineret propriam virtutem quam habet nunc nihilominus in homine adhuc remanerent iste differentie ex natura rei ꝭm diuersas virtutes et per hoc soluitur secunda ratio ante oppositum.

Sciendū ē tertio ꝙ licet in aīa

li perfecto qḋ sēp mouet̄ qñ incipit moueri
motus eius incipit a dextro. ⁊ ita ps dextra
mouet̄ añ sinistrā. ad hoc tñ ꝙ in celo reperi
antur ex natura rei dextrū ⁊ sinistrū nō reqri
tur ꝙ incipiat moueri de nouo ⁊ ꝙ moueat̄
vna pars añ aliā. ꝓ sufficit ꝙ in celo sit vna
ps determiata in q̄ pncipalit̄ resideat virt⁹
motiua in q̄ inciperet moueri si qescerет ⁊ po-
stea moueret̄. ⁊ ita ē in celo ⁊ illa ps vocat̄
dextra. ⁊ p hoc soluet̄ tertia rō añ oppositū.

Sciendum est quarto. ꝙ licet i
celo oēs linee ducte a centro ad circumferē-
ciā sunt equales. neqꝫ vna est maior alia. q̄
celū est corpus spericū. q̄ tñ i vnoquoqꝫ ge
nere ipm pfecti⁹ prius ē. ⁊ cū lōgitudo inter
dimēsiones sit prior in celo illo illa linea q̄ ē
pfectior pōt dici prior ⁊ p ꝯñs lōgitudo celi
⁊ p ꝯñs. q̄ vnūqḋqꝫ tantū pfectū est q̄ntum
ē imobile. ḡ illa dimēsio in celo q̄ ē imobilis
sicut ē axis mundi sup cui⁹ polos imobiles
mouet̄ celū ē pfectior ⁊ p ꝯñs prior dimēsio
ꝯñr seqt̄ ꝙ sit longitudo. Vñ nō optꝫ ꝙ
longitudo alicui⁹ corpis sit maior dimensi
one latitudinis extēsiue. ꝓ sufficit ꝙ sit prior
⁊ p h̄ soluit̄ quinta ratio.

Sciendum est quinto. ꝙ plato
⁊ Arist. dixerūt celū eē aiatū. Et circa hoc q̄
dā dixerūt ꝙ intelligentia sepata nō posset
mouere celū imediate. iō posuerūt Aristo. ⁊
Plato celū eē aiatū. q̄ cū intellectus sit vni
uersaliū. si intelligentia moueret celū imedi
ate nō pl⁹ moueret hoc motu ꝙ illo. nec hac
velocitate ꝙ illa ⁊ iō isti dixerūt aiatū habe
re virtutē imaginatiuā q̄ determinet motuꝫ
vniuersalē intelligētie ad hūc motū vel illū
Sed hec positio sustineri nō pōt. q̄ vt⁹ ima
ginatiua ē virt⁹ sensitiua organica. Sꝫ or-
ganū sēsus fūdatū ē in aliq̄ cōplexiōe q̄lita
tū primarū. a q̄b⁹ denudatū ē ipm celū. iō
in celo nō pōt eē virt⁹ imaginatiua: Nec va
let motiuū ꝙ intelligētie nō solū cognoscūt
vlia et vlr. ꝓ etiā p species vniuersales cog
noscūt singularia ⁊ singulariter. Aliȷ̄ autem
dixerūt vt refert Simplicius celū eē aiatum
nō ꝙ habeat aiam rōnalē seu itellectualem
ꝓ q̄ hꝫ q̄ndā vitā scꝫ cōtēplatiuā p quā con
uenit sibi sic naturaliter moueri. ita ꝙ aia ce
li nō est aliud ꝙ natura corpis celestis. ita
celū p aiaꝫ ei⁹ moueat̄ eo mō q̄ cōtingit graui
moueri deorsū ⁊ leui sursū. Et sic ꝭm eos nō
haberet principiū sui mot⁹ actiuū. ꝓ passiuū
tantū. Hoc aūt ē cōtra intētionē Arist. q̄ po-
nit celū eē aiatū qḋ nō diceret si in ipo habe
ret principiū passiuū sui mot⁹ queadmodū
grauia ⁊ leuia. Itē in. 8. phisi. pbs pbat ꝙ
deueniēdū ē in ordie mobiliū ad vnū pimuꝫ
qḋ in se habet principiū sui mot⁹ qḋ est diui
sibile in ptē p se mobilē et ptē p se motā. ꝓ h̄
non potest esse aliud ꝙ celum. ḡ ꝭm intenti-
onē Arist. optet celū eē aiatū. Sed tūc du
bitat̄. an ipa aia quā optet eē spūalē ⁊ a q̄ di
cit̄ celū aiatū sit sibi cōiuncta aut ab eo se-
parata. Ad hoc pōt rñderi ꝙ nō multū re-
fert q̄tū ad modū mouēdi. vtruꝫ moueat̄ a
substantia sepata vel coniuncta. Sed quia
cū ipm mouet̄ a substantia coniuncta q̄ dici
tur aia ei⁹ ipm celū ē nobili⁹ ⁊ ad istā nobili
tatē intēdentes Plato ⁊ Arist. dixerūt celuꝫ
eē aiatū. Sꝫ diceret aliq̄s ꝙ celū ppt̄ cōiunc
tōꝫ aie ñ ē nobili⁹ cū ipa aia si sit sepata no
bilior ē ꝙ cōiuncta. Dicit em̄ plato ꝙ bo-
nū aie rōnalis ē qñ sepat̄ a corpe. cū ḡ mo-
uens sit digni⁹ ⁊ pfecti⁹ moto ⁊ mot⁹ a mo-
uente magis depēdeat ꝙ a moto videtur ꝙ
mot⁹ celi nobilior erit ab aia sepata ꝙ con-
iūcta videt̄ ḡ ꝙ cū attēderēt ad nobilitateꝫ
ipius debuissent dixisse celū nō eē aiatum. ꝓ
moueri a substantia sepata. Sustinēdo
ḡ pbabiliter Platonē ⁊ Arist. sine aliq̄ te-
meraria exceptione posset dici ꝙ aia nr̄a rō-
nalis q̄tū ad aliq̄d nobili⁹ ē eē extra corp⁹.
ꝙ in corpe q̄tū ad hoc ꝙ mouet ipm corp⁹
cōtra naturalē inclinationē qñ est in corpe.
ꝓ q̄tum ad aliq̄d nobilius est esse in corpe.
q̄tum ad hoc scꝫ. ꝙ ipa exñs in corpore cō-
sequitur pfectius esse speciei. Si ergo esset
aliqua substantia spiritualis coniuncta ipi
celo vt forma eius p se determinata essꝫ ad
motū celi sic ꝙ nō moueret ipm celū ꝯ natu-
ralē ei⁹ inclinatōeꝫ ⁊ ex q̄ cū corpe celesti cō
stitueret̄ vna species. tūc mot⁹ celi pfectior
eēt p hoc ꝙ talis substātia eēt cōiūcta ꝙ sep
ata. q̄ actio siue mot⁹ q̄ fit p instrumētū con
iūctū principali agenti vt sic pfectior ē ꝙ mo
t⁹ q̄ fit p instrumētū sepatū. Et hoc mō pos
sent defēdi Plato ⁊ aristo. si intellexerūt ce-
lū eē aiatuꝫ hoc ē moueri a substātia spūali
coniuncta ꝭm eē. Dubiū est tñ apud anti-
q̄s an sic intellexerūt. q̄litercunqꝫ aūt intelle

reꝑiūt tenendū est ꝙ celū non mouet̄ a sub-stantia intellectuali cōiuncta ſm eē. ſ ſepa-ta. ⁊ qđ natura celi ſe habet ad motum eius vt principiū paſſiuū. naturaliter etiā inclina-tiuum ad talem motū ⁊ intelligentia ſepara-ta ſm ſe. ſe habet ad motū celi vt principiuꝫ actiuum ⁊ principale. Sed ad videnduꝫ qualiter celum pōt dici aiatū. Notādū ē cum Alber. ꝙ aia noſtra habet triplicē habi-tudinem ad corpus. Una eſt quātū ad eſſe non ꝙ in eſſe dependeat a corpore. ſed quia naturaliter habet eſſe in corpore. ⁊ hanc ha-bitudinem non habet intelligentia ad celuꝫ mouēs ipm. q: nō faciūt vnū ſm eſſe. Et ħ videtur Ariſt. ſenſiſſe in octauo phiſicorum cum dicit. ꝙ moto celo non mouetur motor eius nec per ſe nec per accidens. Aliam habitudinē habet ad corpus quātū ad ap-prehenſionem: quia acq̄rit ſuam cognitiōꝫ mediante ſēſu q̇ eſt corpus. Et iterum hanc habitudinem non habet intelligētia mouēs celum. q: non cognoſcit mediāte celo. ſ per lumen prime cauſe diffuſum ꝑ oēs ſubſtāti-as itellectuales. Tertiā habitudinē hꝫ aia ad corp⁹ q̄tū ad agere ſiue pati. q: iſtuit mo-tum ipi corpi. q̇ ipm corp⁹ agit ⁊ opatur et hanc habitudinē ad celū hꝫ intelligētia ipꝫ mouēs. nā ſicut intellectus noſter practicus vtitur corpore ad explicandū formas artis in materia artificiali. ita intelligētia mouēs celū vtit̄ celo tanꝙ inſtrumēto ad explican-dū formas naturales generabilium. ⁊ hoc mō pōt dici celum eē aiatum. q: recipit mo-tum qui eſt tāꝙ vita ab ipa intelligētia mo-uente vt a principio vite: ⁊ ita intelligentia vnitur ipi celo. non ſicut forma materie. ſed duntaxat ſicut motor mobili. Et huic dice-re oppoſitū ē articul⁹ cōdēnat⁹.

Ex quibus patet ↄcluſio reſpōſiua. ſ. ꝙ in oi corpi celeſti ſunt ſex differētie poſitionū ex natura rei diſticte. Probat̄. q: celū in ſe hꝫ principiū mot⁹ localis. g̊ in eo reperiuntur huiuſmodi differētie poſitionū ↄn̄a tenet q: iſte differētie diſtinguūt̄ ex na-tura rei ſm determinatas virtutes habētes habitudines ad diuerſos motus vel ad mo-tum localē tātum. ⁊ cū celū ſit corpus ꝑfec-tiſſimū. ⁊ moueatur tm̄ motu locali q̇ eſt per fectiſſimus. ſeq̇t̄ ꝙ celum in ſe habet hmōi differentias. Et accipitur celū cū dicitur ꝙ habet in ſe principium actiuum motus pro aggregato ex corpore celeſti ⁊ intelligentia mouente. ex quibus fit vnuꝫ nō ſm eē. ſ ſm operari. Auctoritates ſūt pro dictis. Rationes ſoluūtur ex dictis. Seq̇t̄ text⁹.

Dico aūt lōgitudinē q̇ dē ipi⁹ ⁊c̄.

Queritur quarto: vtrum i celo polus ſemper nobis manifeſtus qui dici-tur arcticus ſit deorſum. et polus ſemper no-bis immanifeſtus qui dicitur antarticus ſit ſurſum et oriens ſit dextrum ⁊ occidens ſini-ſtrum. punctus meridiei ante. et punct⁹ no-ctis retro. Arguitur primo contra primā partē queſiti: quia ſurſum ⁊ deorſum vbi di-ſtinguuntur ex natura rei attendūtur ſm ex-trema lōgitudis rei. ſm aſtrologos lōgitu-do attendit̄ ſm diſtātiā orientis ⁊ occidētis latitudo ſm diſtantiam ſeptentrionis ⁊ me-ridiei. ergo ſurſum ⁊ deorſum non ſunt po-li mundi ſ magis oriens ⁊ occidens. Se-cundo arguitur ſm Pitagoricos nos ſum⁹ in emiſperio ſuperiori ⁊ ad dextrum celi. q: polus nobis manifeſtus eſt ſurſum ⁊ ei op-poſitus eſt deorſum. ergo ⁊c̄. Deinde ar-guitur contra ſecundam partē queſiti. quia ſi oriens ſit dextrum celi: ⁊ occidens ſiniſtꝝ cum eadē pars que nunc eſt in oriente ſtatim ſit in occidente. ſequitur ꝙ in celo nulla ꝑs determinata erit dextra ⁊ ſiniſtra. g̊ eadē ꝑs ſucceſſiue erit dextra ⁊ ſiniſtra. Item in celo oriēs ⁊ occidēs nō ſūt dt̄miata. neqꝫ ſilr̄ me-ridies. neqꝫ pūct⁹ noctis. ſ ſm vnā regionē attēdit̄ vnum oriens ⁊ ſm aliam meridies. ⁊ ſm aliā attēdit̄ aliđ oriēs ⁊ alia meridies g̊ ſiniſtrū et dextrum attenduntur in celo pe-nes oriens ⁊ occidens. ergo ſequitur ꝙ dex-trum et ſiniſtrum non ſunt partes determia-te in celo. In oppoſitū ē phs in textu.

Pro rn̄ſione ſciendū eſt primo ꝙ poſtꝙ phs oñdit ꝙ in celo repiunt̄ ſex dif-ferentie poſitionis ex natura rei diſtincte co ꝙ ſint principium motus localis. conſequē-ter oñdit penes quas ꝑtes ipius celi ſumāt̄ hmōi differentie.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ p oñſiōe huius ſm quas partes celi accipiantur hic ſex differentie poſitionum ſupponitur ex di-ctis ꝙ ſurſū ⁊ deorſū vbi diſtingunt̄ ex na-tura rei ſumantur ſm extrema lōgitudis ꝑ quanto ex vno extremorum originat̄ mo-

tus localis. q2 oīs motus localis ab aliquo imobili ꝓcedit. ideo in oī corꝑe d2 esse principiū vñ motus. vbi repit aliqd imobilit se habēs in illo corꝑe. Et q2 in corꝑe celesti omnia pūcta sunt mobilia demptis duobus polis: sequitur ꝙ ipsi poli mūdi quodāmodo possunt principia dici motus ipius celi. seqtur etiaz ꝙ distantia que ē inter duos polos deber dici lōgitudo. q2 de rōne longitudinis est ꝙ sit maxima dimēsio. non quidē ſm quātitatē ſ ſm virtute ⁊ ꝑfectione. et cū sit simplicior: eo ꝙ ꝯuenit soli distātie que ē inť polos. q2 sola illa est imobilis. g̊ ⁊c. Supponitur vlteri⁹ ex dictis ꝙ vbicūqz distinguūtur sursum ⁊ deorsū ex natura rei ſm diuersitatē partiū illi⁹ corꝑis penes sursuz ⁊ deorsuz attendiť maior distātia q̄ȝ penes alias sequiť etiam ꝙ non reꝑiant alie differētie. Supponiť etiam ꝙ illa pars a qua incipit mot⁹ localis alicui⁹ mouentis seipm diciť dextera ⁊ pars opposita d2 sinistra. ⁊ ꝑs ad quaz est mot⁹ ē anterior. ⁊ ꝑs opposita d2 posterior. Tamē in textu ꝓbus nō facit mētionē de añ ⁊ retro. q2 habitis alijs differētijs satis habetur ante et retro. q2 dictum est pri⁹ sursuz esse principiū vñ mot⁹. dextrū a quo motus et ante ad qꝺ est motus.

His satis probatur cōclusio prima. sursum ⁊ deorsuz in celo sunt poli mundi. Probať. q2 vt dictū ē sursuz ⁊ deorsuz sumunť ſm extrema longitudinis. ſ distantia que ē inter polos ē longitudo celi. q2 illa sola ē imobilis. g̊ sursū et deorsū sunt extrema illius distātie. que quidē extrema dicūtur poli mūdi. Secūdo ꝓbatur per habitudinem hmōi poloꝝ ad eq̄noctialē ab vtroqz distātem eq̄liter distinguūtur in celo duo emispe ria. s. sup̄ius et inferi⁹. et sic ſm hmōi distantiam attendiť in celo maior diuersitas q̄ sit i ipo. Cū g̊ sursuz et deorsum in aliquo corꝑe sint ꝑtes maxime distantes. in aīalib⁹ eīm differūt virtute et figura. ideo sequiť ꝙ sursum ⁊ deorsum sunt poli mūdi. Secūdo ꝓbatur ſm cōem modū loq̄ndi. nos eīm ꝯsueuimus dicere ꝙ poli mūdi sint latera mundi. ſ latera mūdi sunt id qꝺ ē iuxta polos ex vtraqz parte: ita ꝙ oriēs sit vnū latus ⁊ occidēs aliud. cū g̊ latera i aliq̊ corꝑe sint id qꝺ ē iuxta sursum ⁊ deorsuz: vt pz in aīali. seq̄tur ꝙ sursū ⁊ deorsū sunt poli mūdi.

Conclusio secūda. dextrum celi ē in oriēte ⁊ sinistrū eius ē in occidēte. Probať. q2 cuiuscūqz mouētis seipm ꝑs a q̄ motus incipit d2 dextrū et ꝑs sibi opposita d2 sinistrū. g̊ in celo cuz seipm moueat ē vna ꝑs determiata que d2 dextera ⁊ alia q̄ d2 sinistra. ⁊ cū ꝑs in celo a q̄ incipit mot⁹ dicať oriens ⁊ opposita occidēs: vt pz de ortu et occasu astroꝝ. sequiť ꝙ oriēs ē dextera pars celi et occidens sinistra. Et ē hic sermo de oriēte et occidēte simplr ⁊ nō in ordie ad habitātes in diuersis regiōibus. vt ad motus astroꝝ ⁊ planetarū. q2 ſm hoc diuersi diuersa hñt orientia ⁊ occidētia: imo in diuersis tꝑib⁹ diuersa sunt pūcta oriētis et occidētis habitātib⁹ in eadē regione ſm ascensū et descēsuz solis in obliquo circulo. Oriēs autem ⁊ occidēs simplr in celo debēt dici et attendi in ordine primi mobilis qui ē suꝑ polos mūdi. Et q̄ȝuis eadē ꝑs celi pri⁹ sit in oriēte ⁊ postea i occidēte: q2 tñ motor celi manet imobil ⁊ ꝑ se ⁊ ꝑ accidēs a quo deriuanť virtutes in celo ſm quas distinguūtur ꝑfectionis differētie. ideo semꝑ oriēs ⁊ occidēs sunt imobilia: et silr dextrū ⁊ sinistrū. ⁊ hoc ideo. q2 intelligētia mouēs celū penit⁹ imobilis d2 residere i vna determiata parte: ⁊ ibidē primo influere motū. ⁊ hec ꝑs d2 dextrū et oriēs simpliciter. Neqz ē imaginādū ꝙ vna ꝑs dicať dexterior alijs q̄ primo suscipiat motionē intelligentie: q̄ quidez pars d2 dextera a q̄ inciꝑet mot⁹ celi si inciꝑet q2 cum illa ꝑs circueat totam terrā non videť ratio q̄re nobilior effectus causareť in vna ꝑte terre q̄ȝ i alia. ⁊ ita nō attendiť dextruz in celo in ordine ad aliquam partē simplicior: ē ⁊ determiatā ipsius celi vt quidā dicūt Albertū imaginari. Sz vt doctor sanct⁹ vult attēdiť ad aliquez determinatū situm ſm quem intelligētia respicit celum.

Conclusio respōsiua. polus arcticus ē deorsum in celo ⁊ antarcticus est sursum. Patz. q2 nisi ita essz: sequereť ꝙ mot⁹ celi esset a sinistro ad dextrū redeūdo iteruz in sinistrū. ptz ꝯñā. q2 si polus arcticus eēt sursum ⁊ emisperiū nr̄m suꝑius: tūc si imaginaretur vnus homo cui⁹ caput esset in polo arctico ⁊ pedes in polo antarctico habēs faciē supra emisperiū: tūc ipe haberet manū dexteram in occidēte ⁊ sinistrā in oriente. Et cum.

motus sit ab oriēte in occidentē: vt patet ad sensuz. sequeret ꝙ motus celi esset a sinistro ad dextrū iterū redeūdo in sinistruz. Sed si opposito modo imaginaret ille homo hret dexterā ꝛ sinistrā in occidēte. quare sequitur arcticus ē deorsuz ꝛ antarcticus sursū. Ex quo ꝯcludit pħus ꝙ habitātes sub antarctico polo si sint sunt in emisperio supiori et ad dextrā celi. ꝛ nos habitātes sub polo arctico vel versus polū arcticū sum⁹ in emisperio inferiori ꝛ ad sinistrū. Et si arguat ꝯtra hoc q: tam in emisperio supiori ꝙ inferiori aliq̄ possunt esse ad dextrū ꝛ ad sinistrū. g° nō seq̄tur ꝙ si nos sumus in emisperio inferiori ꝙ ꝓpter hoc simus ad partē sinistraz celi. Respondent quidā ad hoc ꝙ pħus loquit̄ ſm greciam in qua habitabat que ē versus occidentē ꝛ ad sinistrā partē celi. Quia tamen pħus indifferēter tam de habitātibus in inferiori ꝙ supiori locutus ē. ideo dicenduz ē aliter. ꝙ pħus locutus ē ſm moduz pitagoricoꝝ. qui quidē referebāt sursum ad dextrū: et deorsum ad sinistrū. Et cum nos simus in emisperio inferiori: dicit nos esse ad sinistrā partē ꝛ illos qui sunt in supiori ad dexteraz.

Sed cōtra hoc arguitur. q: dixerunt pitagorici nos eē in emisperio supiori ꝛ apud dextrum. Ad hoc d: ꝙ forsan hoc dixerūt ꝯspicientes ad polū nr̄m. q: polus noster sp eminet. ideo dixerūt ipm esse sursuz. Vel aliter dicitur ꝙ ita dixerūt aspiciētes ad motuz planetarū oppositū motui diurno quodāmodo ꝛ ſm hūc motū planetarū arcticus ē sursuz et antarcticus deorsum. ꝛ dextrū ē in occidēte ꝛ sinistrū in oriente. Et sic pt3 ſm q̄s ꝑtes celi sumant̄ differētie positionū in celo.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ astrologi dicētes ꝛ loq̄ntes longitudinē esse ab oriente in occidens: loquūtur de longitudine terre habitabilis siue climatū et vniuersi totius. Unde longitudo climatū attendit̄ ab oriente in occidēs ꝛ latitudo ab aquilone in austrū siue i septētrionem. Ad alias pat3 solutio ex dictis.

Sequitur in textu. Quoniam autem non est cōtrarius ꝛc̄.

Queritur quinto vtruz necesse

sit celum moueri pluribꝰ motibus ad saluandum generatiōes ꝛ corruptiōes in istis inferioribus. Arguit̄ ꝙ non. q: nobilius non ē ꝓpter minus nobile. ſ celū nobiliꝰ ē ꝛ etiā motꝰ eius ꝙ sint hec inferiora ꝛ generatōes ꝛ corruptōes eoꝝ. ergo non ē necesse ponere pluralitatē motuū celestiū ꝓpter generationes ꝛ corruptōes istoꝝ inferioꝝ. Secūdo arguit̄. celuz agit in hec inferiora triplici instrumēto. s. motu. lumie. ꝛ influentia. ꝛ fieret generatōes ꝛ corruptōes in istis inferioribꝰ.

Tertio sic. cessante motu celi adhuc manerent elementa cōtraria adinuicē. ergo adhuc agerent ꝛ paterent̄ adinuicē. ꝛ per ꝯn̄s nō ē necesse ponere celū moueri pluribꝰ motibus ad saluandū generatōes et corruptiones i istis inferioribꝰ. In oppositū ē pħs.

Sciendum est primo ꝙ postq̄z pħs detmiauit de diuersitate ꝑtiū celi ſm situm: cōsequēter agit de diuersitate partiū celi que attendūtur ſm ordinem plurium corporum celestium.

Sciendu3 est secūdo ꝙ si motui celi esset aliquis motus cōtrariꝰ cuz ꝯtraria differēt ſm speciē vniuersum non esset simpliciter perpetuū. q: esset vnus motus circularis ꝛ nō esset alius sibi cōtrariꝰ. ꝛ ideo per se facile esset assignare ratōem vnam de pluralitate motuū celestiū ꝛ etiā corporū. Sed q: motui circulari nullus ē motus ꝯtrarius ideo oportet ex alio assignare ratōem ꝛ cām pluralitatis. ꝛ hoc ē difficile vt dicit pħs. q: accidentia corpoꝝ celestiū sunt nobis ignota. tum primo ꝓpter elongatōem corporuz celestiū a nobis. tuz secūdo q: corpa celestia non ꝯueniūt in accidētibus cū istis inferioribus. ergo accidētia corpoꝝ celestiū sunt alterius nature: eo ꝙ ista inferiora sunt generabilia ꝛ corruptibilia ꝛ ideo ꝓ isto statu in q̄ cognitio nostra intellectiua ortū h3 a sensu: cum ex cognitiōe accidentiū veniamꝰ in cognitionē substātie difficile ē nobis questiōes formatas de celestibꝰ a nobis determiari. Et ꝙuis hoc sit difficile: tn̄ pħus ꝑ viam resolutionis resoluēdo effectus in causas ꝛ posteriora in priora: determiat pn̄tez q̄stionē ꝛ alias q̄stiones q̄ sunt de celo ꝛ accidētibꝰ eius

Et ꝓ detmiatōe pn̄tis q̄stionis ponit pħs sex ꝯn̄as. Prima. si celū est q̄d diuinū ꝛ sempiternū necesse ē motū eiꝰ esse sempiternū et circularē. Secūda. si motꝰ celi est sempiternꝰ

⁊ circularis: necesse ē in medio mūdi esse aliq̄d corp⁹ q̄escēs qđ vocaꝛ terra. Tertia ꝯña est. si t̄ra ē necesse ē ignē eē. Quarta. si ignis et terra sunt: necesse ē elemēta intmedia esse. Quinta. si elemēta sint necesse est generationes ⁊ corruptōes eē. Sexta. si generatōes et corruptōes sint necesse ē celū moueri pluribus motib⁹ et eē plura corpa mota plurib⁹ motib⁹. Si enim sint plures mot⁹ circulares oportet eē plura corpa celestia. q: vni⁹ corporis simplicis nō est nisi vn⁹ mot⁹ simplex ſm naturā ꝓpriā. ⁊ mot⁹ ꝯueniēs alicui sup naturā vl' ꝑter naturā necessario cōuenit alicui ſm naturam ꝓpriā. Primā ꝯñam sic ꝓbat ph̄s. q: vnūq̄dq̄ cui⁹ ē aliqđ ꝓpriū opus illud ē gr̄a sui opis. ſꝫ dei .i. celi ē aliqđ ꝓpriuz op⁹: qui đꝛ imortalitas ḡ ē gr̄a illi⁹ opis. Et q: nihil destituiꝛ a sua ꝓpria opatōe. si celuz sit sempit̄nū: sequiꝛ ꝙ mot⁹ ei⁹ erit sempit̄n⁹. ⁊ ꝑ ꝯñs circularis. ſꝫ sol⁹ mot⁹ circularis pōt eē perpetu⁹. Secūdā ꝯñaz ꝓbat sic. q: motus circularis ē circa mediū. rō aūt medij est accidētalis. ḡ nō p̄t esse sine subiecto. oportet ḡ in medio mūdi aliq̄d eē. Et cū mūd⁹ sit corpore⁹ oportet illud eē corp⁹ q: mediū corporis ē corp⁹. ſꝫ illud nō p̄t esse aliq̄ ps celi. Primo q: celū ſm se totū perpetuo mouetur circulariꝛ. ḡ nulla pars eius p̄t q̄escere i medio. Secūdo q: vl' ibi q̄esceret ſm naturam ⁊ tūc celū eēt mobile ad mediū ſm naturaz: qđ pri⁹ improbatū ē. Vel ibi q̄esceret ꝯ naturam ⁊ hoc ē irrōnabile. q: cū mot⁹ celi sit ꝑpetu⁹ oportet illud corp⁹ q̄escēs perpetuo q̄escere in medio. ⁊ illud qđ mouet ꝯtra naturaz perpetuo moueret qđ nō p̄t dici. ḡ oportet ꝙ i medio mūdi sit aliqđ corp⁹ perpetuo quiescēs qđ nō sit aliq̄ ps celi. ⁊ illud ē terra qđ supponiꝛ ꝑ nūc ⁊ in fine hui⁹ secūdi ꝓbabiꝛ. ḡ ⁊c. Tertiā ꝯñam ꝓbat duplici rōne. Prima si vnū ꝯrioꝝ ē in rerū natura: ita ⁊ reliquū. ⁊ si vnū ꝯtrariū sit: hꝫ aliquā materiā sibi subiectā. modo eadē ē materia ⁊ potētia cōtrarioꝝ. q̄ quidē potētia ad duo ꝯria non p̄t esse perpetuo frustra. ⁊ ita si sit vnū ꝯrioꝝ necesse ē reliquū eē. ſꝫ ignis ⁊ terra ꝯtrariantꝛ ḡ si terra ē: necesse ē ignez esse. Secūda ratio habit⁹ semꝑ prioꝛ ē priuatōe. ſꝫ ignis se habꝫ ad terrā sicut habit⁹ ad priuatiōem. ḡ ignis se hꝫ ad t̄rā sicut pri⁹ ad posteri⁹. ſꝫ posito posteriori poniꝛ prius. ḡ posita terra ponitur ignis. Mā autē ignis ē vt habitus ⁊ terra vt priuatio patꝫ. quia motus ⁊ leuitas cōueniunt igni. quies autē ⁊ grauitas ꝯueniūt terre. ſꝫ motus est habitus respectu quietis: et leuitas respectu grauitatis. igiꝛ ⁊c. Quartam cōsequētiā ꝓbat ph̄us. ignis ⁊ terra habent cōtrarietatem ad alia elementa media. nam vnūquodq̄ elementū habet ꝯtrarietatem ad om̄ia alia: vt probaꝛ secūdo de generatōe. sed si vnū cōtrarioꝛū sit in natura: ita ⁊ reliquū. ergo si ignis et terra sint: necesse ē alia elemēta esse. Quintā cōsequētiā probat ph̄us duplici ratōe. Prima. om̄ia elemēta sunt cōtraria adinuicē. ꝯtraria autē agūt ⁊ patiuntur adinuicez ⁊ corrupūt seinuicē. ergo si omnia elemēta sint: necesse etiam est generatōes et corruptiōes esse. Secūda ratio. irrationabile est aliqđ mobile esse sempiternum cui⁹ motus nō possit esse sempiternus. sed motus q̄ est ꝓprius elemētis non potest esse perpetu⁹ ⁊ sempitern⁹. ergo nec elementa possunt eē sempiterna. ergo generabilia sunt ⁊ corruptibilia. Sextam cōsequētiaz ꝓbat ph̄us. quia nihil pōt eē causa ꝑmanētie rerū in esse: ⁊ successionis: generatōnis: ⁊ corruptōis. ⁊ diuersitatis genitoꝝ in speciebus ⁊ figuris. quia cōtrarioꝛū cōtrarie sunt cause per se. Quapropꝛ ad saluandū illa in istis inferiorib⁹ oportet ponere celū moueri pluribus motib⁹. Unde prim⁹ motus q̄ est maxime vniformis poniꝛ causa ꝑmanentie reruz in esse. sed motus solis sub obliquo circulo qui mouetur motu accessus et recessus in ordine ad nos poniꝛ causa successiōis generationis: et corruptōis. motus autē firmamenti et planetarū: qui quidē motus variatur aspectu planetarū ponitur esse causa diuersitatis rerū in speciebus ⁊ figuris ⁊ alijs accidētibus. Ex omnib⁹ ꝑcedentibus patet respōsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā diciꝛ ꝙ efficiens nunq̄ ꝓducit effectum nisi inq̄tum forma generati est quedam similitudo forme generātis. et ita effectus ipsius cause efficiētis non est finis ipsius cause efficiētis: ſꝫ magis ecōtra causa efficiens finis effectus. Ad secundā diciꝛ ꝙ q̄uis Alexander dicat ꝙ cessante motu celi fierent generatōes ⁊ motus in istis inferioribus per lumen ⁊ influentiā: sed nō essent ordinati. quia celū per suū motuz ſm determi

nata tempa facit generatiões: et bm alia tempora corruptões. qd non esset nisi esset motus celi. Tamē pbabilius videt esse dicendum q cessante motu celi cessarent oēs motus hic inferi: eo q motus est pncipale instrumentū et primū inter illa tria instrumenta mediātibus quibus celū agit in hec inferiora. et alia duo nō sufficiūt mouere hec inferiora sine motu celi. lumē em et influētia descendūt in hec inferiora per motū. Ad tertiam dicitur q si elemēta manerent sub suis q̄litatibus actiuis et passiuis cessante motu celi non agerent. quia virtutes eorum sunt adeo materiales q non mouerent nisi mote Jdeo si remoueret virtus primi mobilis cuius sunt instrumēta nō mouerēt: nec agerēt: nec paterent adinuicē. Et hec de questione.

Sequit in textu. Figuram autē spericam necesse est habere celū etc.

Queritur sexto vtrū celuz de necessitate sit sperice figure. Arguit q non. quia spera est corpus solidū vnica supficie cōtentū. sed orbis de sua ratiōe habet duas supficies: cōcauam. s. et cōuexam. ergo celū est orbicularis figure et nō sperice. Secūdo. celū potest esse oualis figure lenticularis: et colūnaris. ergo nō est necesse esse figure sperice. Antecedēs pbatur. quia si ita ponat ex hoc non sequit aliqd incōueniēs duz moueatur sup polis longitudinis hmōi figurarū.

Tertio sic. figura sperica est minima. cum ergo celū sit maximū et omniū cōtentiuū: sequit q talis figura non sit pportionata celo. Ad oppositū est phus.

Pro responsiōne sciendū ē primo q postq̄ phus determinauit de perpetuitate celi et de diuersitate ptiū eiusdē. ɔnr determinat de figura ipi. q: figura facit ad motum. Ōndit ergo phus q celuz est sperice figure et hoc q̄druplici via siue medio. Primo ōndit ex prioritate sperice figure i ordine ad alias figuras rectilineas. Secūdo ōndit ratiōe necessitatis ducēdo ad incōueniēs. Tertio ex ordine motus celi ad oēs alios mot. Quarto ex ratione sumpta ex figura corporum inferiorum.

Juxta hoc sit cōclusio pma. inter oēs figuras planas circulus est prima figura. Ptz. q: vnū est pri multitudine et simplex cōposito. s figura plana sperica. s. circulus ptinet vna linea. rectilinea vo ptinet pluribus. q: vt dicit Euclides due linee recte supficiē claudere nō valēt. vnica vo linea circularis supficiē claudit. g int figuras planas sperica ē prior. ɔña tenet. q: ois figura plana vl est circularis: vel rectilinea Secundo pbat. pfectū pri est impfecto natura: tēpore: et diffinitōe. s figura sperica ē bm se pfecta. linea aūt recta ē impfecta. q: si sit finita pōt recipe additionē. si vo sit infinita caret fine quē nata est hr̄e. ergo inter oēs figuras planas sperica est prior.

Conclusio secunda. inter omes figuras solidas supficiales sperica ē prior. Patz. q: corpus sperice figure vnā supficie cōtinet. rectilinea vo cōtinet pluribus. vnū autē prius est pluribus. ergo etc. Secundo sicut se hz figura circularis ad rectilineā in planis: ita se hz figura sperica ad rectilineā in solidis. s in planis sperica ē prior rectilinea. g etiā et i solidis. Tertio adducit ad hoc testimoniū antiquorum: q generātes corpa ex supficiebus et ea resoluētes in supficies nō sic resoluebāt corpus sphericū in supficies. q: licz corpus spericū sit diuisibile in ptes integrales plures. nō tn̄ in plures ptes sphericas. sicut rectilineum corpus diuidit in plures supficies rectilineas. Ex quo ptz de intētiōe illorum figuram spericā esse primā. Ad hoc etiā adducit testimoniū pitagoricorum: q pportionantes numeros ad figuras attribuebant vnitatez circulo et pluralitatez triangulo. Triangulus autem habet tres equales duobus rectis. et ita bm eos circulus est prima figura. Et q̄uis sit prima figura: tn̄ ingredit ppositōem aliarum figurarū: sicut vnitas ingredit cōpositionem numerorum.

Conclusio responsiua. totum celum est spericum: hoc est aggregatuz ex omnibus corporibus celestibus. Probatur. figura sperica est prima. ergo primo corpori debetur qd est supremuz corpus celeste motum circulariter. ergo illud est spericū: et per cōsequens proximū corpus tangens ipsum est spericū. Et ita argueret de aliis corporibus celestibus q sunt sperica. et q totū celū ē spericum. et per ɔns cum ignis tangat celum: sequitur q est sperice figure. et ita argueret d

aliȷ̄s elemētis. q꜡ opꝫ ꝙ corpus tāgēs aliquod spericū sp̄ sit spericū ſm supficiē ſm quā tangit illud. Patet ergo ꝙ totus mūdꝰ ē spericus. Sed poterit aliq̄s dicere ꝙ supmuꝫ corpus ē spericū ſm cōuexum. nō tn̄ opoꝛtꝫ dicere ꝙ sit spericum ſm concauū: ⁊ ita non opoꝛtet ꝙ ꝓximū contentū sit spericū ſm superficieꝫ concauū ⁊ ita descēdēdo nō opꝫ elementa esse sperica. Rn̄det ad hoc ꝙ cum supremū corpus celeste sit eiusdem dispositionis in oībus suis partibus opꝫ ꝙ si in pte supioꝛi sit spericum ꝙ etiā in inferiori: ⁊ ita diceretur de inferioꝛibus coꝛpoꝛibꝰ celestibus ⁊ de elementis. cū enim aer ⁊ ignis ſm suas naturas sint eq̄liter leues ſm quālibet partē. ⁊ similiter cū terra ⁊ aq̄ sint equaliter graues ſm oēs suas partes eq̄lit tendūt ad mediū. ⁊ ita si vnū illoꝝ elementoꝝ sit sperice figure ſm vnā supficiē opoꝛtꝫ etiam ſm aliam. ergo celum est spericum. Supponit ꝓ secunda rōne ꝙ celum semp mouetur. ⁊ ꝙ mouetur pluribus motibus. Tunc arguitur sic. si celum est alterius figure ꝙ sperice puta rectilinee. seq̄retur ꝙ ibi esset coꝛpus sine loco. ⁊ locus sine coꝛpe. cōsequēs est falsū ⁊ impossibile. ꝯn̄a tenet. q꜡ in coꝛpe figure rectilinee nō oēs ptes equaliter distāt a medio, imo quedā sūt magis eleuate ⁊ quedā minꝰ. cū ergo celū sp̄ moueat seq̄tur ꝙ ps nō eleuata q̄n̄ꝙ veniret ad locum ptis magis eleuate ⁊ ita sequeret incōuenientia prius illata. Sed diceret aliq̄s vt arguebat ante oppositū. ꝙ celū nō ē sperice figure nec rectilinee. sed ē oualis aut columnaris siue lenticularis figure. ergo ex h̄ nō sequūt incōueniētia prius illata. dū tn̄ moueat sup diametrū ꝑ quā denotat lōgitudo istarū figuraꝝ. Dicit ꝙ si celū moueret vnico motu ⁊ moueret mō prius dicto nō seq̄rentur incōuenientia prius illata. ſ꜡ q꜡ mouetur pluribus motibꝰ ⁊ quodāmodo oppositis. plures aūt motꝰ oppositi nō pn̄t eē sup eandē diametrū. iō si eēt alicuiꝰ p̄dictarū figurarū nō solū moueret sup diametrū lōgitudinis. ſ꜡ etiā latitudinis ⁊ ꝓfūditatis. ⁊ sic sequerētur icōueniētia prius illata. Pro tertia ratione supponit ꝙ motus celi ē sempiternus cōtinuus et regularis. Ex q̄ suppositione sequitur ꝙ est mensura omniū alioꝝ motuū. Tūc arguitur sic. motus celi est mensura omniū alioꝛuꝫ motuum. sed in vnoquoꝙ genere primū est mensura alioꝛū illiꝰ generis. ergo motus celi est minimus omniuꝫ motuū. minimus aūt motus dicitur qui est velocissimus. velocissimus autem qui ē i minimo tempoꝛe et ſm figuram breuissimā et minimā. sed inter omnes figuras redeūtes in idē punctū figura sperica est minima. q꜡ i figura rectilinea linee recte ducte ad angulos sunt longioꝛes aliȷ̄s. ergo motus celi ē ſm figuram minimā q̄ est sperica. Quarta ratio si aqua est sperica aer spericus. ⁊ si aer est spericus ⁊ ignis. et si ignis ⁊ celū. sed aqua est sperica. ergo celū cōsequētie intermedie tenent virtute illius principȷ̄ coꝛpus tangens aliquod spericum ſm se totum est spericum ſm illā supficiē ſm quā tangit. ꝙ aūt aqua sit sperica ſm supficiem cōuexam. Probat phs supponendo primo ꝙ mediꝰ locus. s. medium mundi est locus infimus simpliciter. Supponit secundo ꝙ cuꝫ aqua sit grauis semp fluit ad locū inferioꝛē. Arguit sic. capiat medium mundi ⁊ sit. a. ducātur due linee a medio mundi ad duo pūcta signata in cōuexo aq̄ q̄ q̄dē linee sunt. a. b. ⁊ a. g. deinde ducat linea a pūcto. d. a. q̄ ducatur linea ad medium mundi. tunc arguit sic vel ergo ille tres linee. a. b. a. d. ⁊. a. g. sūt eq̄les vel nō si sint equales ꝑ diffinitionē circuli sequit ꝙ linea ducta ad extremitatē linearū ipsarū est eq̄lis ⁊ sic supficies aque erit sperica. Si vō vna earū sit breuioꝛ. tūc punctꝰ terminans eā est ꝓpinquioꝛ medio mundi. ⁊ sic erit in inferioꝛi. ⁊ sic ꝑ primā suppositōeꝫ aq̄ stans in illis duobꝰ fluet ad illū pūctum quousꝙ fiat equalitas illaꝝ lineaꝝ ⁊ sic aq̄ fiet sperice figure. Sed foꝛte aliq̄s diceret ꝙ si aqua sit sperice figure ſm supficiē conuexam. bene sequitur ꝙ aer sit spericus ſm supficiem concauaꝫ. ſ꜡ nō conuexam. Rn̄detur ꝙ eadem ratione qua pꝛobatū ē aquā eē sphericā ſm cōuexū. etiā ꝓbaret de igne ⁊ aere ꝙ sint sperice figure ſm conuexum variādo suppositionē de descēsu in ascensū. sicut enim coꝛpoꝛis grauis omnes partes equalit tendunt ad mediū mūdi ita coꝛpoꝛis leuis oēs partes recedunt a medio ⁊ ascendūt eq̄liter ad locū supioꝛē ⁊ sursum. Ex precedentibus patet ꝙ elementa sūt sperica et coꝛpoꝛa celestia. de terra ꝓbabit tn̄ spāliter inferiꝰ. ⁊ istō sic dꝫ itelligi ꝙ elemēta ꝯsiderant in eē ꝓpꝛio ⁊ naturali ⁊ nō alteratis. ⁊ ita to-

tus mūdus est speric⁹ ⁊ magis ꝙ q̄d cunq̄ corpus pticulare: siue sit naturale siue artificiale. ⁊ inter ptes mūdi corpa cōtinētia sunt magis sperica ꝙ ɔtenta. ideo ignis est magꝭ speric⁹ ꝙ aer ⁊ aer ꝙ aq̄. Ex q̄ sequiꝭ ꝙ terra ē minus sperica vt patꝫ ad sensum.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dꝫ ꝙ ibi spericū capiꝭ large vt se extendit ad orbiculare: vel etiā ꝓ cōtinēte et ɔtento. Secūda soluiꝭ ex dictis. Ad tertiam dicēdū ꝙ figura sperica est minima ad occupandū locū ⁊ est maxima ad ɔtinendū ideo debeꝭ primo corpi oīa ɔtinenti magis ꝙ quecūq̄ alia figura. Et hec de questione.

Sequiꝭ in textu. Quoniā autē est dupliciter in circulo ⁊c.

Queritur septimo vtrum rationabile sit celū semp moueri versus vnā partem determinatā. s. illā versus quā nunc mouetur ⁊ nunq̄ moueri versus oppositā: ⁊ incipere moueri ab vna determiata parte ⁊ nū ꝙ ab opposita pte. Arguiꝭ ꝙ non. q: motus qui sunt versus ptes oppositas sunt oppositi. ⁊ si vnū oppositoꝝ est in natura ita et reliquū. g̊ celū non semp mouebiꝭ ad vnam partē: imo q̄nq̄ deberet moueri versus oppositam ⁊ a parte opposita incipe. Secūdo arguiꝭ. si motus celi semper inchoareꝭ in vna parte versus vnā determinatā partem tendēdo cū perpetuū nō habeat causam: seq̄tur ꝙ vane queriꝭ an rationabile sit celum moueri semp quēadmodū nūc moueꝭ. In oppositum est pħus in textu in secūdo capitulo hui⁹ tractatus.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ꝫ pħus determiauit de figura celi. q: figure faciunt ad modū motus. ɔ̄nter determiat de modo motus celi circa quē mouet pħus questionem p̄sentem.

Pro quo sciendū est secūdo ꝙ illa q̄ sunt a casu ⁊ a fortuna sunt extra semper ⁊ frequēter. q: raro sunt: vt dicebaꝭ secūdo phisicoꝝ. ideo in sempiťno nihil est a casu vel fortuna. Et q: celū est sempiťnū ⁊ etiā motus eius. ideo nec celū neq̄ mot⁹ ei⁹ ꝑt eē a casu ⁊ a fortuna. ⁊ ita opoꝛꝫ q̄ct⁹ celi ⁊ etiam mot⁹ ei⁹. ideo nec celū neq̄ mot⁹ ꝑt esse a asu vł a fortuna. Et ita opoꝛtet ꝙ mot⁹ celi ⁊ modus ei⁹ vł sit causa prima: vł habeat cām determiatā. ⁊ manifestū est ꝙ nō ꝑt esse causa prima cū sit a mouēte. g̊ opoꝛtet ꝙ habeat cām determiatā. q̄re nō est vanū q̄rere de causa mot⁹ celi ⁊ de modo ei⁹.

Sciendum est tertio ꝙ q̄ꝫtū ad solutionē p̄ntis q̄stionis pħus ponit excusationē. q: posset aliq̄s dicere ꝙ velle de oib⁹ cām querere ⁊ cām oim assignare ⁊ nihil pretermittere est signū magne stulticie ⁊ p̄sumptiōis. stulticie quidē eo ꝙ talis nescit discernere inter facilia ⁊ difficilia. p̄sumptōnis vo q: talis hō non cogitat sue facultatis circa inquisitōem veritatis. Sꝫ ad hoc dicit pħs ꝙ licꝫ aliq̄ sup hoc sint increpādi ⁊ vituperādi non tñ iustū est oēs silr increpare. ⁊ opoꝛtet ad duo attēdere. Primo q̄deꝫ ad cām q̄ mouet hoīem ad inchoandū ⁊ determinādūꝫ de talib⁹. an. s. hoc faciat ex amoꝛe veritatꝭ an faciat ad ostensionēꝫ sue sciētie. Secūdo opoꝛtet cōsiderare q̄liter se habeat ad inquirendū ⁊ cognoscendū ea que asserit. vtrū. s. habeat de his debilē cognitionēꝫ: aut firmi⁹ eaꝫ cognoscat ꝙ quicūq̄ alius cognouerit. Quādo eñ aliq̄s ad inq̄rendū cām alicui⁹ rei difficilis moueꝭ ex amoꝛe veritatis: ⁊ pōt attigere ad ħ ꝙ causas cog̃scat necessarias certi⁹ ꝙ ẜm cōeꝫ modū possint cognosci: tūc iustū ē reddere grates illi q̄ tales causas necessarias adinuenit magis ꝙ increpare.

Conclusio respōsiua. rationabile est celū incipe moueri ab vna determiata pte scꝫ a dextera ⁊ nunq̄ ab altera. ⁊ semp moueri versus determiatā parteꝫ q̄ dꝫ anterioꝛ siue pūct⁹ meridiei: ⁊ nunq̄ versus oppositā. capiendo semp terminos formalr ⁊ nō materialiter. vt dictū est pri⁹. Probaꝭ ɔclusio. q: cū natura sit mota ⁊ directa a primo mouēte sp facit de possibilib⁹: q̄d meli⁹ est. g̊ celū debet moueri dignioꝛi ⁊ nobilioꝛi motu q̄d est possibile fieri. Sꝫ ille mot⁹ localis est dignioꝛ q̄ est a dignioꝛi parte. In celo autē dextera ps dignioꝛ ē sinistra ⁊ anterioꝛ posterioꝛi. sic in animali. vt illud dicit in textu. dignioꝛ locus est sursum: ⁊ minus dignioꝛ est deoꝛsum locus. eodem modo etiā ea que anterius ⁊ posterius se habent similiter ad dextrū et ad sinistrum. g̊ rationabile est celū semp moueri a dextera pte v̓sus ptē anterioꝛē. Sꝫ aliq̄s

obiJceret ꝯtra ꝓcessuz phi. q: phus priꝰ assignauit distinctionē ꝑtiū in celo ex ꝑte motꝰ celi. q:.s. motꝰ celi incipit ab vna ꝑte ⁊ nō ab alia. ideo in illa ꝑte a q̄ incipit ē dextrū. hic aūt ecōuerso assignat rōnē qre celuz mouet ab vna ꝑte ⁊ nō ab alia ex distincōe ꝑtiuz celi. ⁊ ita videt ꝙ sit circulatio in ꝓcessu phi. Ad hoc rn̄det ꝙ motus celi nō est causa diuersitatis partiū: ſ virtꝰ motiua ipius celi ē causa diuersitatis in diuersis partibꝰ celi. et diuersitas ꝑtiū celi est causa modi motꝰ celi. ⁊ modus motꝰ celi est bn̄ signū ⁊ non causa diuersitatis celi. ideo ꝑ motū celi ⁊ modum eius tanꝙ ꝑ signū bn̄ ondit ꝙ sunt distincte ⁊ diuerse ꝑtes in celo ſm situ distincte ex natura rei. ⁊ hoc dixit phus priꝰ. ſ hic ondit ꝑ diuersitatē ꝑtiū in celo causas ꝑ q̄s motꝰ celi incipit ab vna detminata ꝑte ⁊ mouet versus aliā ꝑtē detiminatā. ⁊ nunꝙ ecōtra. Patz g̊ ꝙ genꝰ demōstratiōis variatū est in duobꝰ ꝓcessibꝰ phi. q: variat genꝰ demōstratōis. q: est in ꝑpter q̊d. ⁊ ideo nō est circulatio. ⁊ sile est sicut ꝑ motū vene pulsatilis tanꝙ per signū cōcluderemꝰ cor moueri. ⁊ tn̄ si querat causa ipius vene pulsatilis cōuenienter assignabitur cor ꝓ causa ⁊ motꝰ cordis: variando demonstratiōem. quia est in demonstratione propter quid.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicebat ꝙ motui circulari nullus est motꝰ ꝯriꝰ qualitercūq: possit imaginari. Ad secundā d: ꝙ multa sempitna habēt cām: imo oia dempto primo. multa tn̄ sunt q̄ cām hn̄t in subiecto ꝓprio: sicut ꝑncipia demōstrationū. generatōes tn̄ oēs necesse hn̄t causam ⁊c̄. Sequit in textu. Nunc autem q̊d videt dicendum ⁊c̄.

Queritur octauo vtrum ad sal

uandū ea q̄ in motu apparent necesse sit ponere i celo circlos ecētricos: ꝯcētricos ⁊ alios epiciclos. Arguit ꝙ n̄. q: cū celū sit corpus simplex dz esse vniꝰ nature: ⁊ ꝑ ꝯn̄s vnius figure. g̊ in eo non est tāta diuersitas circulorꝝ ponēda. Secūdo arguit. si ita esset sequeret ꝙ nullus esset locus sursum simpliciter. tenet ꝯn̄a. q: cū essent diuersi circuli habentes diuersa centra id q̄d esset supiꝰ in ordine ad vnū: esset inferius in ordine ad aliū. ⁊ ita nullū esset centrū deorsum simpliciter: neq: determinatū. q̄d est incōueniēs. Tertio arguit. si ponerent circuli ecentrici in celo cū celū moueat ꝯtinue ⁊ vniformiter ꝑs magis eleuata in circulo ecentrico qn̄q: veniret ad locū partis minꝰ eleuate. ⁊ per ꝯn̄s oporteret penetrationē dimensionū fieri ⁊ esse vacuū. q: cū ꝑs magis eleuata veniat ad locū partis minus eleuate plus replebit de loco. ista autē sunt impossibilia. g̊ ponere tales circulos est impossibile. In oppositū est Ptholomeꝰ ⁊ aliJ astrologi q̊ arte ⁊ expientia priꝰ aristotele tales circulos ad saluandum ea que in motibus planetarū apparēt assignauerūt. q: phus nullā fecit mētionez de hmōi circulis in isto passu: licet fecerit in vndecimo sue metaphisice.

Sciendū est primo ꝙ circulus

ille d: ꝯcentricus q̊ habet idem centrū cū cētro mūdi. Unde cōcentricus d: a con q̄d est simul ⁊ centrū q̄d est circulus. Sed d: ecentricus qui cōtinet centrū mundi ⁊ centrū suū habet extra centrū mūdi. Et d: ab ex q̄d ē extra: ⁊ centrū quasi habēs centrū suū extra cētrum mūdi. Notandū vlteriꝰ ꝙ duplices sunt ecentrici. q: quidam sunt excentrici ſm vtrāq: supficie.s. cōuexā ⁊ cōcauam. vt sunt quidam deferētes. AliJ sunt ecētrici ſm vnā supficiē tm̄: ⁊ cōcentrici ſm aliā. Et hoc dupliciter. q: quidā sunt ecentrici ſm cōuexū sicut inferiores circuli orbiuz. vel ſm cōcauū: sicut sunt supiores q̊ sunt sup̄ deferentē. Un̄ circulus ecētricus ſm supficiē cōcauā ⁊ ꝯuexam d: deferens corpꝰ planete. ⁊ ad motum eius planeta mouet ⁊ ꝑs talis circuli magis distans a cētro mūdi vocat aux. q: est eleuatior. ⁊ pars opposita d: oppositum augis. ⁊ portōes intermedie dicunt statiōes. Un̄ iste circulus deferēs ponitur inter duas supficies sui orbis. vnam supiorem ecentricā quo ad concauū. ⁊ aliam inferiorem ecentricam quo ad cōuexum.

Sciendum est secundo ꝙ circu

lus epiciclus d: icit paruus non ꝯtinēs infra se centrū mūdi. ⁊ est in circūferētia circuli deferētis. ⁊ hz ibi centrū. Et d: ab epi q̄d est supra ⁊ ciclos q̄d est circulꝰ: q̊si existēs supra circulū deferentem. ⁊ in circūferētia huiꝰ circuli epicicli mouet planeta.

Sciendum est tertio ꝙ in epici

clo quattuor pūcta describunt. Et ad videndum descriptionē horꝝ pūctorꝝ possumꝰ una

ginari ꝙ sint due linee ꝓcedētes a centro ecē
trici: cōcludentes epiciclū. vna ex ꝑte oriētis
⁊ alia ex parte occidētis. ⁊ tūc punctus cōta
ctus ex parte oriētis dr̄ statio prima. ⁊ pūct⁹
cōtactus ex parte occidētis dr̄ statio secun-
da. ⁊ quādo planeta est in aliq̄ illarū duarū
stationū dicit̄ stationari⁹. Arcus v̄o epicicli
supior intercept⁹ int̄ illa duo puncta siue in-
ter illas duas stationes dicit̄ directio. ⁊ qn̄ il
le planeta est in illo arcu siue situ dicit̄ dire-
ctus. Arcus v̄o inferior epicicli interceptus
inter illas duas statōes siue pūcta dr̄ retro-
gradatio. ⁊ qn̄ planeta est in illo situ vl' arcu
dicunt̄ retrogradari. Et sic pȝ de imaginati
one istoꝝ duoꝝ circuloꝝ.

Pro quorū intellectu sciendū
est quarto ꝙ arte ⁊ expientia cōpertum est ꝙ
vnus ⁊ ideȝ planeta citi⁹ ptrāsit vnū signū
q̄ reliquū: q̄uis planeta semꝑ moueat̄ eq̄li-
ter ⁊ vniformiter. ⁊ signa sunt eq̄lis longitu-
dinis. s. triginta graduū: sic sol tardi⁹ transit
signū capricorni q̄ cancri oppositū. Cōper
tum est etiā ꝙ vn⁹ ⁊ idē planeta citi⁹ transit
vnū et ideȝ signū in numero in vno tpe q̄ in
alio: cū tn̄ semꝑ planete moueant̄ vniformit̄
ex parte deferentis.

Quib⁹ sic suppositis sit igit̄ cō-
clusio prima. ad saluandū primā diuersitatē
scȝ ꝙ vn⁹ ⁊ idē planeta citi⁹ trāsit vnū signū
q̄ reliquū sibi eq̄le: videt̄ necessariū ponere
circulos ecētricos in quo cū circūferētia mo
ueant̄ planete. Probat̄. q: cū q̄libet planeta
semꝑ moueat̄ vniformiter. ⁊ signa sint eq̄lia
scȝ eq̄lis lōgitudinis: non posset assignari ra
tio q̄re vnus ⁊ ideȝ planeta citi⁹ trāsiret vnū
signū q̄ reliquū: nisi ponat̄ ꝙ deferēs a cen
tro mūdi sub vno signo plus distaret q̄ sub
alio. q̄d nō pt̄ fieri nisi circul⁹ deferēs ponat̄
ecentric⁹. ḡ oportet ponere circulos ecentri
cos. Unde si ducant̄ due linee a centro mun-
di vsq̄ ad vnū signū celeste ꝯcludētes ipm
signū habebūt maiorē distantiā inter se sub
illo signo in parte distātiori a centro mundi
q̄ in parte ꝓpinquiori. Hec enī est natura du
arum linearū egredientiū ab eodē cētro: q̄n
to plus distant a centro: tanto plus distāt in-
ter se. Et quia plus distant cōcludendo can-
crū signū solis q̄ cōcludendo capricornū
signū oppositū ⁊ in opposito augis. ⁊ ideo
plus distat in cancro q̄ in capricorno.

Cōclusio secūda. ad saluandū
secundā diuersitatē. s. ꝙ vnus ⁊ idem plane
ta citius trāsit vnū ⁊ idem signū in vno tem
pore q̄ in alio. necesse ē ponere circulos epi-
ciclos. Probat̄. quia cum planete vniformi-
ter semper moueātur. et idem signū non est
mai⁹ seipo non posset assignari ratio cur pla
neta citius transiret vnum signū in vno tē
pore q̄ in alio: nisi ter circulum deferenteȝ
⁊ motuȝ suum poneretur in circūferentia ei⁹
aliquis circulus motus cuius motu plane-
ta reduceretur in signuȝ cōtra motu in circu
li deferentis. ⁊ talis motus dicitur e picicli
Unde quādo planeta est in statione prima
tunc ipse planeta motu circuli deferentis ꝑ
transit signū. sed cū planeta est in statiōe se-
cunda motus circuli epicicli reducit plane-
tam in signum cōtra motuȝ deferentis: ⁊ tūc
planeta tardius transit illud signuȝ q̄ trāse
at quādo est in statione prima. ergo per hu-
iusmodi circulos epiciclos saluat̄ huiusmo
di diuersitas secūda. Item nos videm⁹ ad
sensum ꝙ illa pars in macula lune que ē su-
perior in ascensu est etiaȝ supior in descensu.
q̄d non posset fieri nisi per motum epiciclo
rum lunā habere aliū motū in epiciclo. Un̄
⁊ illi qui primo iuenerūt illos circulos ⁊ hu
iusmodi mot⁹ saluātes illas diuersitates fu-
erunt caldei: qui attribuerūt cuilibet plane-
te illos circulos excepto soli: cui attribuerūt
solū circulū ecentricū. s. deferentē. q: in mo-
tu solis nō repit̄ illa diuersitas ſ; solū i alijs.
ideo ſm ipos sol hȝ circulū ⁊ nō epicicluȝ: ſ;
ecentricū. Et isti caldei maiori arte ⁊ expien
tia locuti sunt de motu astroꝝ et planetarū.

Uerūtamē multi dicunt ꝙ hmōi diuersi-
tas posset aliter saluari. nullus tn̄ est efficaci
or modus vel ratio neq̄ aliq̄d videt̄ esse ita
cōformе rōni. Unde sciendū est ꝙ egiptij q̄
fuerunt primi philosophātes dixerūt causaȝ
prime diuersitatis esse. quia sol nutrit̄ quo-
dam humore abstracto a calore eius ab occe
ano per quē humorē sol efficit̄ grauis et de-
scendit tardius. ſ; illo hūore digesto ⁊ ꝯsum
pto ꝑ calorē ei⁹ leuior efficit̄ ⁊ ascēdit ⁊ mo-
uet̄ velocius. et isti quodāmō iudicabāt ſm
sensum. Hec tamē locutio est poetica ⁊ fabu
losa ⁊ min⁹ ratiōi cōformis. q: ostēsuȝ ē pri⁹
celū nō esse graue nec leue: augmētabile nec
diminuibile. Alij v̄o dixerūt ꝙ omnes or-

bes celestes ꝛ omnes planete mouent eadē
virtute. s. virtute primi que quidē virt⁹ diũ
simode diffũditur in diuersis orbibus ꝛ pla
netis. quia illa virtus est pfectior in orbib⁹
ppinquioribus. ꝛ magis remissa in orbib⁹
distantibus. ꝛ ita ꝺm illos q̃nto aliq̃s or-
bis distat a primo magis tanto tardi⁹ mo
uetur. ꝛ propter illã tardationē iudicamus
illos orbes inferiores moueri ab oriete i oc-
cidentē q̃uis non sit ita. Sed cũ p illud
non posset saluari diuersitas apparens i as-
censu ꝛ descensu planetarũ. iõ oportet dice
re ꝙ licet orbes supiores moueantur motu
primi mobilis. tamen quilibet orbis habet
propriũ motũ preter primũ qui est sup alijs
polis. et ad hoc in orbe sunt diuersi motus
particulares preter illos motus predictos
sicut in corpe humano. licet enim moto cor
pore humano mouentur omnes partes ad
motũ totius. preter tamen motũ totius ocu
lus habet alium motũ preter motũ capitis.
ꝛ iõ ad saluandũ predictas diuersitates vi
detur necessariũ ponere predictos circulos
Et de istis ꝛ designatiõe eorundem habet
plenior et maior declaratio eorũdē i. 4. tra-
ctatu de spera.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicitur ꝙ licz vn⁹ orbis sit vni⁹
speciei ꝺm substantiã. habet tamen partes
differentes ꝺm accidẽtales dispositiões ita
ꝙ vna ps est rarior ꝛ alia densior. alia lumi
nosior ꝛ alia minus luminosa. ꝛ ita in vno
orbe preter motum totius orbis possunt in-
telligi multi motus proprij. ꝺ oẽs isti motus
proprij sũt ignoti ꝛ naturales sicut motus to-
tius ex parte ipsius celi. Ad secundã dici
tur ꝙ deorsum simpliciter debet attendi i or
dine ad centruz totius orbis. sicut in ordine
ad centrum primi mobilis qđ idē est. et nõ
in ordine ad centrũ alicuius circuli particu
laris deferentis. Unde quilibet orbis ꝺm se
totũ est cõcentric⁹. Ad aliã dicitur ꝙ aux
vni⁹ circuli nunq̃ coniungitur augi alteri⁹
sed semper stat aux vnius cũ opposito au-
ge alterius. ideo non sequũtur inconueniē-
tia illa. quidaz tamen dicunt ꝙ in ecentrico
sunt quedã corpora rarefactibilia ꝛ conden
sabilia per que saluatur vt non fiat penetra
tio dimensionũ. prima tñ solutio melior ē fa
cilior et clarior. Sequitur in textu.
De motu aũt ipsius q: regularis ꝛc̃.

Queritur nono. vtruz Mot⁹
celi sit regularis. Arguit ꝙ nõ. q: partes
ppinquiores polis tardi⁹ mouent q̃ distantio
res polis. g̊ celũ non mouet regularit.
Arguitur secundo. In motu planetaꝝ acci
dit talis variatio vt quidam planeta quã-
doq; sit directionarius ꝛ quandoq; retrog̃-
dus ꝛ quandoq; stationarius quandoq; in
auge et quandoq; in opposito augis. vt di
ctum est in precedenti questione. g̊ mot⁹ ce-
li non est regularis ꝛ maxime quo ad mot⁹
planetarũ. In oppositũ est phs in textu i
vltimo capitulo huius secũdi tractatus sic
dicentis. De motu autem ipsius quia regula
ris est et non irregularis deinceps vtiq; di-
ctis est pertransire.

Pro rnsione sciendũ est prio ꝙ
postq̃ in precedenti capitulo phs assigna-
uit causam quare celũ mouetur semper ver
sus vnam partē ꝛ nunq̃ versus aliã. ꝯñr in
vltimo capitulo istius tractatus determiat
de regularitate motus eius.

Scienduz est secundo. ꝙ aliqui
ponunt differentiam inter motum vnifor-
mem ꝛ regularem. quia vniformitas motus
sumitur penes partes mobilis quando. scz
oẽs partes mobilis equali velocitate mouē
tur. ꝛ sic dicũt ꝙ nullũ spericum corpus po-
test moueri vniformiter. licet moueatur cir-
culariter. sed corpus recte motũ moueri pt
vniformiter. Sed regularis motus attendi
tur penes partes motus. quando scz est eq̃-
lis velocitas motus in toto et parte. Et sic
dicunt ꝙ corpus spericum potest moueri re
gulariter motu circulari. Sed nullo modo
motus rectus potest esse regularis. quia cũ
motus rectus est naturalis velocior est i fi-
ne q̃ in principio. et violentius econtra est.
Sed sicut alias dicebatur in phisicis. nec h̃
nec ibi phus facit mentionē de ista differen
tia. sed vocat motũ regularē cuius nõ intē-
dit nec remittitur velocitas in aliq̃ pte sui
sed semper est eque velox.

Scienduz ē tertio ꝙ in proposi
to est sermo de motu primi celi maxime qui
dicitur diurnus ꝛ non est nisi vnus in tali p̄
mo mobili. quod phs intelligit per celũ stel
latum in quo sunt stelle fixe. quia tēpore phi
non erat cõpertum illud celũ. s. firmamẽtũ

mouerí plurib⁹ motib⁹. q̄re nec̄ dicebat ne c̄ apparebat aliud celũ eē sup̄ ip̄m vl' fo:te p̄hs dixit firmamẽtũ p:imũ celũ p̄p̄t insẽsibilitatẽ sup̄io:ꝝ o:biũ. q: celũ stellatũ ē p:imũ sensibile. intelligit aũt de motu p̄mi mobilis cũ querit vtrũ motus celi sit regularis. q: oēs inferio:es o:bes mouẽt motu p:imi celi. scz motu raptus.

Cõclusio respõsiua ad quesitũ

Mot⁹ p:imi mobilis ē regularis. p̄bat: q: si eēt irregularis i eo eēt intẽsio velocitatis ⁊ virtutis. i. stat⁹ intẽsiõis velocitatis ⁊ remissio. i. diminutio velocitatis. hec em̄ tria cõueniũt motib⁹ irregularib⁹. ꝫ oīs intẽsio vel accidit in p:icipio mot⁹ sicut in motu violẽto. vel in fine sicut in motu regulari recto vel in medio sicut in motu p̄iectoꝝ ꝫ in motu p:imi celi nõ p̄nt assignari p:incipiũ mediũ nec̄ finis nec̄ ꝫm duratõez cũ mot⁹ sit sempitern⁹. nec̄ ꝫm magnitudinẽ mobilis cũ celũ sit circularis figure nõ habentis p̄ncipiũ mediũ et finẽ distincta. ḡ nõ ē irregularis. Et si querat̃ q̇d intelligit p̄hs p motum p̄iectoꝝ. Rñdet Simplici⁹ ꝙ intelligit motũ aialiũ q̇ nõ ē simpl'r sursũ nec̄ deo:suz. ꝫ ad latus. ⁊ ē in medio maxime intẽs⁹. q: o:gana mot⁹ in p:incipio nõ sũt bene disposita. nec̄ excitata ad motũ. et in fine sũt lassata. Vel dicẽdũ ē ꝙ p p̄iecta intelligũt̃ ea q̄ p̄cussa mouent̃ ad lat⁹. vt sagitta velotius mouet̃ in medio q̄ꝫ in p:incipio vel fine. q: i fine virtus deficit. licet in p:icipio maxima sit intensio. tñ in medio est maio: extensiue.

Secũda rõ. Si mot⁹ p:imi celi eēt irregularis. vel eēt ex parte mobilis vel moto:is. vel ex parte vtriusq̄ simul. non ex parte mobil'. q: ip̄m ē oino intrãsmutabile ⁊ ico:ruptibile ⁊ p consequẽs sp̄ in eadẽ dispositõe ad obediẽdũ moto:i. ⁊ cũ mouẽs sẽp sit p:i⁹ mobili. seq̄t̃ q̇ꝺ moto: p:imi celi erit oino inuariabilis ⁊ sic sp̄ equalit̃ mouebit. Tertia rõ. Si celũ irregulariter moueret̃ vel ꝫ eēt verũ de toto celo vel de partib⁹ ei⁹. non de p̄tib⁹ ei⁹: q: tũc viderem⁹ astra variata ĩ elõgatiõe ⁊ p̄pinq̇tate adinuicẽ q̇ꝺ falsũ ē. nec põt dici de toto celo. q: tũc remitteretur motus eius. ꝫ oīs remissio fit p̄p̄t impotẽtiam ⁊ defectũ virtutis. oīs aũt defectus ⁊ impotentia ē p̄ter naturã vt seniũ ⁊ decrementũ cõueniunt aiali preter naturaz. q: aial est mixtũ ex elementis quoꝝ nullũ in aiali existens est in loco naturali ⁊ q: id q̇ꝺ ē p̄ter naturaz nõ põt sp̄ eē in istis inferio:ib⁹. iõ tãdem dissoluũtur elemẽta ⁊ co:rũpit̃ aial. ꝫ ip̄m celũ est co:pus simplex ⁊ nõ mixtũ ex elemẽtis. nec̄ habẽs in se aliq̇d cõtrarietatis. ⁊ ē sẽp in suo naturali ⁊ p̄p:io loco ex eo ꝙ in ipso celo nõ põt eē aliqua cõtrarietas nec̄ defectus ⁊ p ꝯsequẽs nec̄ in motu eius ē remissio. Quarta rõ. Si motus p:imi celi esset irregularis vel semp intẽderet̃ vel sp̄ remitteret̃ vel p medietate t̄p̄is finiti remitteret̃. ⁊ p alia p̄te tempo:is intenderet̃. vel vicissim ⁊ pluries intenderet̃ ⁊ remitteret̃. ñ põt dici ꝙ semp intẽdat̃ ⁊ remittat̃. q: mot⁹ celi esset indeterminat⁹. q: nõ eēt determinat⁹ termin⁹ sue velocitatis aut tarditatis. hoc aũt est impossibile. quia vt alias p̄batũ est omnis motus finitus est. nec potest dici ꝫm quia medietas tempo:is infiniti infinita est ⁊ sic in tempo:e infinito duraret aut iam durasset remissio celi. que tamen remissio accidit p impotentiam que est preter naturam vt iam dictũ ē. ⁊ sic aliq̇d p:eter naturã sic durasset t̄p̄e infinito aut duraret in futuro q̇ꝺ ē ĩpossibile. quia id q̇ꝺ ē p̄ter naturã vt i paucio:ibus est. Itẽ irrõnabile est dicere ꝙ tẽpus eius quod est p̄ter naturaz sit eq̄le t̄p̄i eius quod est ꝫm naturã. ergo irrationabile est dicere ꝙ tempus impotentie sit equale tẽpo:i potentie ⁊ p cõsequens ꝙ temp⁹ remissionis sit equale tempo:i intẽsiõis. ⁊ ita nõ põt dici ꝙ in vna medietate t̄p̄is infiniti intendat̃. ⁊ p alia remittat̃. Nec põt dici tertium. q: de hoc nõ põt assignari cã. cur ĩ vno t̄p̄e plus intendat̃ ⁊ remittat̃ q̄ꝫ in alio. ⁊ ita sic dicere est simile fictioni. Itẽ si vicissim intenderet̃ ⁊ remitteret̃ hoc deberet nobis apparere q: cõtraria iuxta se posita magis nobis apparent ⁊ sũt sensibilio:a. ⁊ tñ hoc nõ apparet. ḡ ⁊c̃. Patet ergo ꝙ motus p:imi celi est regularis. et ex eisdẽ rõibus possꝫ hoc p̄bari de motibus inferio:ibus suo mõ q̄uis p̄hus applicet suas rationes ad motum p:imũ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam patet solutio. Nam illud non habet veritatem quia ĩ vno co:po:e vna p̄s fo:maliter dicta non mouetur velocius in vno tempo:e q̄ꝫ in alio. Ad secundaz di-

cit ꝙ q̄uis vnus planeta habeat illos motꝰ quilibet tñ ē regularis suo mō. ⁊ iō ñ tollit regularitas ꝓpt̄ pluralitatē motuū. vñ planeta in eodē situ collocatꝰ sꝑ mouetur vno modo licet in vno situ moueat̄ alit̄ q̄ī alio. puta in auge mouet̄ velotiꝰ q̄ in opposito augis. ⁊ directꝰ citiꝰ mouet̄ q̄ retrogdꝰ ⁊c.

Sequit̄ in textu. Qd̄ astris aūt ꝯñs vtiq̄ erit dicere.

Queritur decimo. vtrum astra sint de natura ignis. Arguit̄ ꝙ sic. nā om̄e qd̄ fit. fit a sibi simili. ſ calor ⁊ lumē in istis inferioribus fiunt ⁊ causant̄ ab astris. g̊ astra sunt calida ⁊ luminosa. ſ om̄e calidum ⁊ luminosū sūt de natura ignis. g̊ astra sūt de natura ignis. In oppositū est phs in pmo capitulo secundi tractatꝰ huiꝰ libri.

Pro rñsione sciendū est pmo ꝙ postq̄ phs determiauit in tractatu p̄cedēti de celo de sēpiternitate celi ⁊ motꝰ eiusdē. et distinctionē partiū situaliū de causis motꝰ. scꝫ de regularitate ⁊ generaliter de oībꝰ ꝑtinentibus ad totū celū ſm eius totalitatē. cōsequenter in hoc secūdo tractatu determiat de nobilissimis partibꝰ celi que sūt astra. ⁊ d̄ oībꝰ accidentibꝰ ipoꝝ astroꝝ. ostēdendo que sit natura astroꝝ. q̄ sit motꝰ astroꝝ. et qualis ordo. ⁊ cuius figure sint. Et pmo determinat de natura astroꝝ. ⁊ de hoc videbit̄ i ista questione. ⁊ de alijs in sequentibus.

Pro quo sciendū est secundo ꝙ aliq̇ ꝓpter rationē factam ante oppositū dixerunt astra eē de natura ignis. ſ decepti sunt nescientes distinguere inter generans vniuocū ⁊ equiuocū. non eñ oꝑtet ꝙ oē qd̄ fit per se fiat a causa sibi simili i natura ⁊ ſm speciē. ſ hoc solū habet veritatē quādo generans est vniuocū. ſ a generante vniuersali equiuoco bene fit aliqd ꝑ se absq̄ ꝙ factū attingat formā generantis ſm eādem rōnē specici ſm quā ē in generāte. Et sic ex motu orbis ⁊ astroꝝ ⁊ etiā lumīe eoꝝ tāq̄ ab agentibus eq̇uocās generat̄ calor in istis iferioribus absq̄ ꝙ astra formaliter sint calida. licet sint virtualiter.

Sciendū ē tertio ꝙ motus localis de per se est calefactiuus in materia susceptibili. quod sic declarat̄ in textu ꝑ sagittas motas. que cū sunt plumbee q̄ tñ ad aliquā ꝑtē sui ex vehementia motus calefiūt ⁊ q̄ñq̄ liq̄scit plumbū ꝓpter calorem. si g̊ ipē sagitte sic igniūt̄ ex motu. necesse ē ꝙ multo magis aer q̇ est in circuitu sagittarū ignatur. Nec est intelligendum ꝙ calefactio sagittarū sit cā calefactionis sicut Simplicius intelligit. Sed intelligendum est ꝙ calefactio aeris ꝑ motū sit cā calefactionis sagittaruꝫ vt exposuit alexāder. Phs eñ vult ꝑ locuꝫ a miori ꝙ si sagitte calefiant necesse ē ꝙ aer circūdans calefiat ⁊ sic ex motu astrorum ⁊ lumine causat̄ calor in istis inferioribꝰ. Nec valet propter hoc ꝙ si sagitte calefiāt ꝑ motum eaꝝ ꝙ stelle calefiant ꝑ motū earū cum vna queq̄ stellarū ferat̄ nō ꝑ aerē sed in ꝓpria spera. iō ille stelle nō igniunt̄ nec calefiunt. q₂ sūt lōge ab aere qui ignit̄ ꝑ motū etiam quia nō sunt susceptiue peregrine impressionis. sed aer qui stat sub spera corporū corruptibilium necessario calefit per motuꝫ spere celestis q₂ eūndē mouetur ignis ad motū celi. sed etiā aer vsq̄ ad illuꝫ aerem qui īfra montes continetur. vt patet ex motu comete. vt habetur pmo metherorū. Nec propt̄ hoc sequitur ꝙ orbes inferiores etiam calefiant quia non sunt susceptiui caloris. sicut nec ipē planeta. Et si quis diceret quia aer semper equaliter distat a terra et ꝯtinue mouetur quare non semper est idem calor i vere: hieme: ⁊ in estate: ⁊ de die ⁊ de nocte. Rñdet phs ꝙ causatur maxime calor per motum spere cui infigitur sol. ⁊ ideo generatur calor per propinquitatem solis ad nos. Et hoc dupliciter vno modo. ſm ꝙ ꝑ suum ortum ascendit ad nostrum emisperiū ⁊ ideo vniuersaliter est maior calor de die q̄ de nocte. Alio modo quādo accedit ad chenit capitis nostri per proprium motum sub aliquo circulo. ⁊ ideo est maior in estate q̄ i hieme ⁊ in meriedie q̄ de mane. Et sic patꝫ ꝙ planete causant lumē vniuoce in istis inferioribus. sed nō calorē. Sed tunc q̄reret aliq̇s vnde hꝫ motꝰ localis ꝙ sit calefactiuꝰ ad hoc respondet sanctus Thomas. ꝙ vt dicitur octauo phisicorum. motus localis ē primus omnium motuum. in quolibet autē genere id quod est primum est causa omniū motuū que sunt post in eodem genere. vt dicitur. ij. methaphisice. Unde motꝰ local̄ est causa. q₂ est primus inter omnes alios motus. ⁊ p̄cipue calefactionis. nā oīs calo-

factio fit inter qualitates primas vel in secū dis mediantibus primis: inter quas qualitates primas sunt due actiue. s. calidū ⁊ frigidum: vt habet̄ quarto methauroꝝ. ⁊ hee qualitates actiue sunt priores passiuis. scʒ humido ⁊ sicco. Inter autē qualitates actiuas calidum est prius frigido sicut forma p̊ uationi. ideo calidum ex virtute sua habʒ ꝙ sit calefactiuū ⁊ generatiuū caloris ⁊ ñ alterius primo. ⁊ in ꝓpinquo corp̱e. lʒ alie q̄litates prime causentur a qualitatibus suo mō. Sic ergo causat̄ in istis inferioribus a motu astrorum et lumine eoꝝ. ⁊ alie qualitates ab aliis influentiis.

Quibus notatis sit conclusio

rn̄siua. astra sunt natura orbium suoruʒ ⁊ ñ de natura ignis. Prima pars patet. q: pars est eiusdem nature cū suo toto. sed astra sūt partes orbium in quibus sunt. dicit enim cōmentator ꝙ stella est densior pars sui orbis Probatur ratione textus. vnumquodqʒ est eiusdem nature cum illo in quo est. sed astra sunt in suis orbibus ⁊ in ipso mouentur ⁊ ñ sunt in igne. g̊ sunt de natura suoꝝ orbium. ⁊ non de natura ignis. Secunda ꝑs ꝓbat̄ q: celū ē alteri⁹ nature ab elemēt̄ cū moueat̄ circulariť. Et elemēta moueant̄ recte. ſ astra mouēt̄ circulariť: vt pʒ ad sēsū. ⁊ etiā naturaliter. quia semper mouentur tali motu. ergo astra non sunt de natura alicuius elemēti. Item aliqui antiqui dixerunt astra esse de natura ignis. q: credebāt celum eē de natura ignis. quia vt dictum est vnumqđqʒ ē de natura ei⁹ in quo est. cum igitur celuʒ sit alterius nature ab elementis vt prius ꝓbatum est. sequitur ꝙ astra sint alterius nature ab elementis. Sed forte instaret aliq̊s cōtra primā ꝑtē cōclusiōis. q: astra videnť cōtrariari suis orbib⁹ in q̊bus sūt. q: astra sūt densa ⁊ luminosa quod ñ cōuenit aliis partibus suoꝝ orbium. g̊ videtur ꝙ non sint de natura sui orbis. q: celum ē denudatum ab omni contrarietate. Rn̄detur ꝙ licet omnis diuersitas habeat rationem contrarietatis. ad hoc tamen ꝙ aliqua diuersa dicant̄ contraria duo requiruntur vt vult sanct⁹ Thomas. Primo ꝙ ea que dicūtur diuersa pn̄t esse in eodem subiecto propinquo vel remoto. q̄uis em̄ ignis ñ possit eē frigid⁹. natura tn̄ ignis pōt suscipere frigiditatem. Secundo requiritur ꝙ illa diuersa que sunt grauis non possunt simul esse. constat igitur ꝙ i celo neqʒ primuʒ subiectum neqʒ propinquū in quo est densitas potest fieri rarum nec econtra. astrum etiaʒ non potest fieri alia ꝑs celi neqʒ econtra. raritas ergo et densitas in celo non contrariantur. q: in eis deficit prima conditio q̄uis in istis inferioribus contrarientur. aduertendum tamen cū sancto Thoma ꝙ rarum ⁊ densum cōtrario modo se habent in istis inferiorib⁹ ⁊ sup̱ioribus. q: hec inferiora sunt passiua ⁊ superiora celestia sť actiua ideo contrario modo accidit in istis elementis ⁊ corporibus superioribus. nam corpora inferiora tantomagis congregant̄. ⁊ spissant̄ quanto sunt magis materialia et passiua ⁊ minus habentia de luce. sicut terra que dominatur in corporibus mixtis. sed in celestibus quanto est maior congregatio producentium spissationē tantomagis mlťiplicat̄ illuminositas ⁊ virtus actiua. sicut patet in corp̱ibus planetarum. Et sic tal' diuersitas apparens in celestibus nō hʒ rōnez vere cōtrarietatis. nec propter hoc seq̄t̄ talia corp̱a celestia eē corruptibilia. nos enim videmus ꝙ q̄uis album et nigrum cōtrarient̄ in rebus. tamē nō cōtrariant̄ in itellectu. Si ergo rarum et densum contrarientur i inferiorib⁹. ñ seq̄t̄ ꝓpť hoc ꝙ cōtrariet̄ i superiorib⁹ Sʒ istis obiiceret forte aliq̊s. q: si astrū sit eiusdē nature cū suo orbe ⁊ sit diuersum a suo orbe. videtur ꝙ celum nō ē oino simplex. Dicit ad hoc sanctus Thomas ꝙ corpora celestia intantuʒ dicuntur simplicia ꝙ non componuntur ex contrariis. ē tn̄ i eis diuersitas ꝓm naturam speciei. licet cōueniant ꝓm naturam generis. sicut conueniunt i cōi ratione motus licet differant in speciali ratione. quia omnia circulariter mouentur. nō tn̄ eodē motu speciali. Verū etiā celuʒ patitur diuersitatē in suis partibus q̊ ad q̄litates nec illud tollit eius simplicitatē materie. quia sꝑ materia eius manet simplex ñ resolubilis in plures materias. neqʒ hʒ p̊uationem alicuius forme.

Ad rationes ante oppositum.

Pʒ solutio ex dictis. dictū ē tn̄ ꝙ calor i istis inferiorib⁹ causat̄ a lumie ⁊ motu tāq̄ a causis equiuocis. Sequitur in textu. Hec quidem ipse ⁊ cetera,

Queritur vndecimo vtruz om- nia astra alia a sole ꝛ oīs planeta lumē suū recipiāt a sole. Arguit̃ ꝙ nō. q: si ita eēt se queret̃ ꝙ omē aliud astrū a sole paulatim ꝛ successiue illuminaret̃ sicut ꝛ ipsa luna. ꝯn̄s ē ꝯtra expientiā. ġ illud ex quo sequit̃ est falsū Secūdo sic. in ordine corpoꝝ vniuersi su periora sunt digniora. ġ supiora corpa non recipiūt lumē suuz ab inferioribus. sed mul ta astra sunt sole supiora. ergo non recipiūt suū lumē a sole. ꝯn̄a tenet. q: digni⁹ nihil pt suscipe ab indigniori In oppositū ē pħs ī hoc primo caplo hui⁹ secūdi tractat⁹ ꝛ oēs expositores eiusdē. dicētes oīa astra accipe lumē suū ab ip̄o sole.

Pro responsione sciendū ē pri- mo ꝙ ad hoc ꝙ aliqđ corpus luceat oportz ꝙ habeat in se lumē cōpactuz. ꝛ sit etiā cor- pus densuz ꝛ vnitū. ꝛ ppter hoc aer q̇ ē bn̄ rarus nō lucet ppter ei⁹ raritatē q̄uis recipi at lumē suū a sole. ꝛ etiā partes alioꝝ orbiū alicā stellis ꝛ planetis non lucent. q: tales partes sunt rare ꝛ nō vnite nec cōpacte int̃ se. Et si q̇s diceret ꝙ tpe sereno aliq̇d ali- ud ab astris in celo pcipim⁹ visu. Dicat̃ ꝙ il lud qđ sic pcipim⁹ non est celū neq̧ aliq̄ ps celi: ꝫ ē aer qui ppter suaz magnitudinē vi sum nostrū quodāmodo terminat habens in se lumē solis ꝛ alioꝝ astrorū. ꝛ ppter eius ni- miā distantiā a nobis iudicam⁹ illā partez q̄ terminat visum nostrū cōtinuari astris ꝛ de- cipimur. q: visus noster ppter sui debilitatē ꝛ impotentiā non pōt de vlteriori parte siue ppinquiori astris iudicare.

Sciendũz est secūdo ꝙ sol inter cetera astra et planetas dꝫ esse maxime luci- dus. Primo ppter eius magnitudinez ideo maius habꝫ lumē. q: crescēte magnitudine crescit virtus. Secūdo modo ppter spissitu dinem ꝛ densitatē, ideo habet lumē multum intensuz et vnitū. Tertio ppter ei⁹ actiuita- tem. ideo lumē suū est maxime actiuū et pe netratiuū alterādo ꝛ trāsmutādo hec inferio ra. Quarto est maxime lucidus ex ppria sua natura. dn̄iū eīn hꝫ supra ignē q̇ est maxime calidus. ideo oportet ꝙ sol habēs dn̄iuz su pra ignē sit maxime lucid⁹: eo ꝙ lumē ē cau sa caloris: ꝛ p ꝯn̄s lumē solis vt docet expe rientia. Celū vo stellatū hꝫ dn̄iuz supra ter- ram. luna supra aquā. ꝛ alij planete super ae rem et super aerea.

Conclusio respōsiua ad quesitū

Omne astrū siue planete alij a sole lumē su um recipiūt ab ip̄o sole. q: qn̄ aliq̇d inuenit̃ in pluribus necesse est ꝙ illud vni coꝝ per se ꝛ primo insit. ꝫ lux siue lumē inuenit̃ in pluri bus. ġ necesse est ꝙ vni coꝝ primo ꝛ p se in- sit. illud aūt est sol. qđ ptꝫ p expositionē no- minis. q: sol dicit̃ q̄si solus lucēs. Patz secū do. q: illud qđ in ordine plurīū est magis ta le primo ꝛ p se est tale. ꝫ sol inter alia astra ē magis lucid⁹ ppter causas dictas. ġ sol pri- mo ꝛ p se ē lucid⁹. Tūc posset sic argui ad cōclusionē. primū in vnoquoq̧ genere ē cau sa oīm q̄ sunt illi⁹ generis. ꝫ i genere lucido rum sol ē primū. ergo est causa lucis i oībus lucidis alijs a se. ꝛ p ꝯn̄s oīa alia astra susci piūt lumē suū a sole. Itez sicut est in minori mūdo ita rōnabile est extimare esse in maio- ri mūdo. ꝫ in minori mūdo qui dꝛ homo: eo ꝙ homo quodāmodo dꝛ oīa: cor qđ ponit̃ in medio corpis est primū ꝛ fontale principi um a quo virtus diffundit̃ in oīb⁹ alijs par tibus corpis. ġ a simili sol q̇ est ī medio pla- netarū est primū ꝛ fontale principiū luminis a quo diffundit̃ lumen in oībus alijs astris ideo cōclusio vera. Et si q̇s querat quō dif ferunt astrū ꝛ planeta. Dicit̃ ꝙ si ꝓprie capi atur astrū dꝛ fixū in suo orbe. s. in celo stella to. Et dꝛ fixuz quia pt̃er motuz orbis stellati non habet aliū motuz. Sed planeta dicit̃ q̄ existens in alijs orbibus habꝫ motū ppriuz in suo deferente. ꝛ ideo dꝛ erraticus ꝛ moue tur sub zodiaco. In p̄nti tamē questiōe ē ser- mo tam de planetis q̄ de astris.

Dubitatur primo vtrū in omni bus alijs astris sicut planet̃ lumē sit eiusdē virtutis. videtur ꝙ sic. quia ꝓcedit ab eodē principio ꝛ fonte. ergo ꝛc̄. Respōdet̃ ꝙ lux siue lumē pōt dupliciter ꝯsiderari. Uno mo do ẜm se ꝛ absolute. ꝛ sic q̄tum ē de se ē cau sa caloris: vt dictum est. Alio modo ẜm esse qđ habet in recipiente. ꝛ ẜm hoc cōtrahit di uersas virtutes ẜm diuersas naturas astro- rum ꝛ planetarū ex quibus recipit̃. Et inde est ꝙ quedam astra sunt frigefactiua. quedā humefactiua. quedaz calefactiua. ꝛ quedaz desiccatiua. quia vnūquodq̧ receptuz est in

recipiente ẜm modum recipientis ⁊ non recepti. ideo licet lumen ẜm se et in sole sit calefactiuum ⁊ vnitiuum. non propter hoc sequitur ꝙ in alijs. Et posset dari simile exemplum de calore qui ex propria vi ⁊ natura habet incinerare et alia in naturaꝫ ignis cōuertere ⁊ tamen ẜm ꝙ est instrumentum potentie vegitatiue habet nutrimentum ī substantiam nutriti conuertere. viuificare. ⁊ vegetare. ideo vnaqueqꝫ qualitas agit vt instrumentum quodammodo motum a forma substantiali que est quodammodo ratō essendi.

Dubitatur secūdo. vtrum omnia alia astra a sole siue planete equaliter luceant.

Dicitur breuiter ꝙ non. ⁊ hoc patꝫ ex diuersitate naturarum ipsorum planetaruꝫ ⁊ astrorum. Quedam enim sunt pure ⁊ nobilissime substantie. Ideo suscipiunt lumen suum clarum ita ꝙ in eis nihil obscuritatis relinquitur sicut in Ioue. In alijs vero lumen tendit in rubedinem sicut in marte. in quibusdam vero declinat lumen ad pallorem sicut in venere. In alijs lumen decliat ad albedinem sicut in galaxcia et ita lumen ī alijs astris recipit a sole diuersimode ⁊ ẜm diuersas dispositiones. De istis autem alias latius videbitur.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam negatur consequentia. quia luna inter omnia alia astra est corpus materialius et densius et impenetrabilius. et ideo minus dispositum ad receptionem luminis in profundo. ideo recipitur solum lumen ex vna parte: scilicet ex illa parte qua opponitur soli. sed cetera astra siue planete ad illuminationem vnius partis illuminantur totaliter et per totum corpus lumen ipsius solis diffunditur. Recipiunt enim solis lumen in profundo propter transparentiaꝫ ⁊ dyaphancitatem corporum ipsorum. quare et cetera. Ad secundam dicitur: ꝙ natura sagax ħ est ordinata a sagacissimo principe ordinauit solem qui est principium luminis esse in medio vt patrem vite istis inferioribus. Nam si sol magis distaret a nobis per situationem in superioribus orbib⁹. viuentia non possent viuere propter nimiā frigiditatem. et si esset propinquior nobis. nimis calefierent. Et ita sapientia primi opificis cuius non est nisi pulchrum facere. vt voluit Plato quoniā ab ipso omnis inuidia relegata est. sagaciter solem ordinauit in medio vt equaliter diffundatur virtus eius in alijs partibus. Posset tamen dici probabiliter ꝙ cum commisisset lumen superioribus corporibus ⁊ astris. aliquid tamē mobile recepit ab ipsis nobis innominatuꝫ nomine speciali. nec istud est inconueniens. iō conuenientissimum est ꝙ corpora vniuersi ad seinuicem reciprocationem recipiant.

Sequitur in textu.

¶ Quoniam autē videntur ⁊ astra trāslata ad totum celum.

Queritur duodecimo. vtrum astra moueantur motu proprio distincto a motu suorum orbium.

Arguitur ꝙ sic. quia astra sunt corpora distincta a suis orbibus. ergo habent motum proprium aliū a motu suorum orbium. Consequentia tenet. quia omne corpus mobile mouetur naturaliter aliquo proprio motu. ergo ⁊c.

Secundo arguitur. astra sunt sperice figure. sed figura sperica est aptissima ad motum. ergo astra nata sunt moueri aliquo motu proprio. Tertio sic. luna circungiratur in suo epiciclo. ergo mouetur motu proprio alio a suo orbe et ita erit de alijs. ergo ⁊c. Sol etiam videtur circungirare in suo ortu ⁊ occasu. stelle fixe videntur etiam sintillare. ergo ⁊ cetera. In oppositum ē ph̄us in secundo capitulo hui⁹ secundi tractatus.

Sciendum est primo. ꝙ postq̄ꝫ

philosophus determinauit de natura astrorum ostendendo qualis sit natura ipsorum Consequenter determinat de motu eorundem dependente a sua natura prima.

Conclusio respōsiua ad quesitū

Astra circa axem mundi non mouentur motu proprio ab oriente in occidens. sed solū mouentur ad motum orbium in quibus sūt

Probatur conclusio tribus rationibus textus. Prima est. Vel astrum z orbis quiescūt vel simul mouentur ambo motibus diuersis. vel astrum mouetur z orbis quiescit sic ꝙ non mouetur motu proprio. Non potest dici ꝙ ambo quiescant. quia cum terra semper quiescat vt postea probabitur. non posset assignari racio diuersitatis que apparet in ortu z occasu astrorum. z in accessu z recessu planetarum. Nec potest dici ꝙ ambo moueantur motibus diuersis. quia cum videamus astrum z orbez in quo est simul cōplere suas circulationes. vel hoc est naturaliter vel a casu. non naturaliter. quia motu naturali maiora corpora velotius mouentur minoribus. vt maior terra minori terra. z etiam in celestibus quo ad motuz diurnū maior orbis velotius mouetur minori. z in eodem orbe maiores circuli magis scilicet distantes a polis velotius mouentur minoribus qui sunt propiquiores ipsis polis velotius mouentur minoribus qui sunt propiquiores ipsis polis. ergo non potest esse ꝙ astra adequentur in velocitate suis orbib⁹. Item si transferantur ita ꝙ illa que sunt in maioribus circulis hoc est in distantiorib⁹ a polis ponerentur in minoribus z econtra. Si velocitates astrorum adequarentur velocitatibus circulorum. tunc astra minoruz circulorum velocius mouebuntur ꝙ̄ prius mouebantur. z per consequens in suis circulis proprijs non haberent motus naturales determinatos. Nec potest dici ꝙ hoc contingat a casu. quia illa que sunt a casu raro et vt in paucioribus eueniunt. Sed vt in pluribus videmus ꝙ astra simul complent suos motus cum suis orbibus ergo z cetera.

Item cum celum sit incorruptibile nihil ibi potest esse preter naturam. neqꝫ a casu. vt dicitur secundo phisicorum. Nec potest dici tertiū membrum. scilicet ꝙ astrum moueatur z orbis quiescat. quia si astra deferrentur de minori circulo vel maiorem et econtra oporteret ꝙ variarent suas velocitates. ergo ex propria natura non haberent determinatas velocitates. Item si astrū moueretur z orbis quiesceret. astrum disrumperet substantiam orbis diuidendo orbem. si moueretur contra suum orbem. vel diuelleret substantiam orbis contigui si moueretur in superficie sui orbis. vel oporteret ꝙ orbes non essent contigui. z ꝙ inter eos esset aliquod passibile quod frangeretur ab astro sic moto. Hec autez omnia sunt impossibilia. quia prius ostensum est ꝙ totum celum est impassibile. Relinquitur ergo quartum membrum verum scilicet ꝙ orbis moueatur. et astrum infixum suo orbi quiescat. sic ꝙ non mouetur alio motu sui orbis. ideo dicitur quiescere quia non mouetur.

Tertia ratio principalis ad conclusionem est ista. cum astra sint de natura suoruz orbium oportebit astra esse sperica in figura. Sed corporis sperici nullo modo possunt esse duo motus proprij scilicet circungirationis et volutationis. Si ergo astra mouerentur motu proprio. Oporteret ꝙ altero istorum motuum mouerentur. sed neutro modo possunt moueri. quod patet primo de circungiratione. quia licet corpus motum motu circungirationis mutet locuz subiecto et ratione ſm partes, tamen totuz corpus non mutat locum subiecto. quia axes et poli corporis sic moti sunt immobiles sed quodlibet astrum mutat locum ratione z subiecto cum moueatur ab oriente in occidens et econtra. ergo nullum astrum mouetur motu circungirationis. Item nullum astrum videtur circungirare nisi sol in ortu et occasu. et tamen ſm veritatem non circungirat. sed propter nimiam eius distātiam a nostro visu et propter nimiam eius claritatem vt visus noster non possit habere certum iudicium de sole. nam visus noster videndo solem tremet. Ideo videndo solem iudicat ipsum moueri motu circungirationis. quia nihil prohibet rem visibilem moueri vel visum ad hoc ꝙ iudicetur res moueri per visum. Et propter istam causaz iudicamus stellas fixas sintillare propter nimiam distantiam a nobis. Sed quia planete sunt propinquiores a nobis ꝙ̄ ipse stelle: ideo nos non iudicamus ipos sintillare dempto tamen mercurio. sed hoc ē propter nimiam paruitatez. Sic ergo patet ꝙ astra non circungirant et precipue circa medium mundi. Nec mouentur motu volutationis. quia quod sic mouetur mouetur de facie in

faciem. sed cuiuslibet astri eadem facies sē-per manet versus nos sicut patet de macu-la lune. Dicunt tamen aliqui ꝙ inter lunam ⁊ visum nostrum sunt quedam cor-pora que prohibent nos videre totam cla-ritatem lune. Alij dicunt ꝙ luna est sicut quoddam speculum ⁊ in ea reperiuntur si-militudines corporum inferiorum grossorū opacorum. puta terre maris ⁊ ceterorū cor-porum. ⁊ similitudines ipsorum corporum recepte in luna faciunt apparentiaꝫ macule lune. Licet ille opiniones faciliter improba-rentur per hoc. quia in quacunqꝫ parte celi sit luna semper apparet in ea similis diuer-sitas et ſm eandem dispositionem. quod nō posset esse si macula lune fieret ex aliquo tri-um predictorum modorum. Ideo videtur esse dicendum cum Sancto Thoma qđ illa macula siue obscuritas est in luna propter diuersam dispositionem Lune penes gros-sum ⁊ subtile. ideo diuersimode in diuersis partibus recipit lumen a sole. ⁊ magis illu-minatur in quibusdam partibus ꝙ̄ in alijs. Et si queratur quare illa diuersitas est in lu-na et non in alijs astris. Respondet quidaꝫ philosophus nomine Jambicus qđ effec-tus continentur in suis causis. ⁊ quanto for-me sunt magis superiores. tanto magis vni-te continentur in ipsis. ⁊ quanto cause sunt inferiores tanto forme continentur in ipis magis disperse. corpora autem celestia sunt cause corporum inferiorum. et inter corpo-ra celestia luna est inferior. ideo ſm eius sup-ficiem inferiorem continetur quasi exteriorꝝ diuersitatis corporum generabilium ⁊ cor-ruptibilium. Alij dicunt quod tamen in idem redit: ꝙ quia luna inter corpora cele-stia est corpus infimuꝫ. ideo est corpus ma-terialius. ⁊ habet quandam proportionem cum terra que inter corpa generabilia tenet locum infimum. ⁊ ideo sicut terra ē tota ob-scura ⁊ illa corpora participant aliquid lu-minis vel perspicuitatis. ita luna habet ali-qđ perspicuitatis et aliqđ opacitatis. ſ illa corpa supiora sunt tota luminosa ⁊ ꝑspicua. Solet etiā queri de figura hui⁹ macule ap-parentis in luna. Ad hoc rn̄det cōmuniter ꝙ ē figura hois. iō pħus vocat eā faciē cū di-cit. Semꝑ eadem facies lune versus nos. Sed dominus Albert⁹ eā imaginat̄ qđ i su-periori parte Lune ē quidā leo habēs caput versus occidēs ⁊ caudā versus oriēs factā ad modū folij habētis figurā triū ꝓportio-nū circuli. Et sup tergū leonis erigit̄ q̄dā ar-bor q̄ a stipite curuat̄ vers⁹ occidēs. in q̄ cur-uatura apparet hō sedēs. Hec ille. Ter-tia ⁊ principalis rō ad cōclusionē ē. si astra mouerent̄ motu proprio cū nō moueāt̄ mo-tu circūgiratiōis vel volutationis. oporteꝫ ꝙ mouerent̄ ꝓgressiue ꝑ suū orbē. ſ hoc ē i-possibile. g̊ ⁊c̄. Minor pꝫ. q: astra nulla or-gana habet apta ad motū ꝓgressiuuꝫ. iō qꝫ videt̄ irrōnabile qđ natura ꝓuidissꝫ aialib⁹ de organis aptis ad motū ꝓgressiuū ⁊ de-spexisset corpa celestia digniora et magis p̄-ciosa n̄ ꝓuidendo de organis. g̊ ⁊c̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄. vt alias dicebat̄ ꝙ astra sunt de natura suoꝝ orbiū. ⁊ nō differūt a suis or-bibus substantia. sed solū differētia accidē-tali. iō nō optet ꝙ habeāt motū localē aliū a motu suoꝝ orbiū circa axeꝫ mundi. pn̄t tn̄ habere aliq̊s mot⁹ particulares ⁊ partiales in suis deferentib⁹ vt alias dictū ē. Silr̄ dicitur ad aliā ꝙ astra nō sūt corpa distinc-ta ſm quantitatē a suis orbib⁹. Ad tertiā concedat̄ ꝙ luna circungirat in suo epiciclo circa centrū epicicli. Nec vult hoc pħs ip-robare. ſ improbat lunā habere motū ꝓprium circa centrū mūdi ab oriente in occidentē ⁊ econtra. De illo aūt qđ dr̄ ꝙ sol circūgi-rat. dicitur ꝙ sol vere non circūgirat. ſ videt̄ circūgirare ꝓpter causā dictā. Silr̄ stelle fi-xe vident̄ sintillare ꝓpt̄ eādē cām.

Seq̇tur in textu. Manifestū aūt ex hijs quoniā ⁊ dicere ⁊c̄.

Queritur tredecimo vtrū astra ⁊ orbes q̇b⁹ ifigūt̄ causēt sonos armonicos

Argnit̄ prio ꝙ causēt sonos. q: corpa apud nos mota q̄n sūt q̄ntitate mag̃ ⁊ velociter mota ⁊ plīma mltitudie causāt sonos. ſ cor-pa celestia sūt q̄ntitate maxia ⁊ velocitate mo-ta ⁊ mltitudie plīma. g̊ causāt sonos. deide ꝓbat̄ ꝙ causēt armōicos supponēdo prio: ꝙ velocitas i motu fac̄ sonū acutū ⁊ tarditas sonū g̃uē. Suppōit̄. 2. ꝙ armōia siue ꝯso-nātia i sonis cāt̄ ex ꝓportōe nūerali determia-ti acuti ⁊ g̃uis. Istis supposit̄ sic arguit̄. cor-pa celestia in motib⁹ hn̄t velocitatē ⁊ tardi-tatē. sic ꝙ q̄dā mouēt̄ tardi⁹ ⁊ q̄dā velotius ſm debitas ⁊ determinatas ꝓportōnes nu

An orbes celestes moti faciant sonos armonicos

merales. ergo soni causati a motu corū habent proportiones in acuto et graui. ⁊ per consequens sunt armonici siue consonantiam habentes. In oppositum est philosophus in tertio capitulo huius secundi tractatus.

Sciendum est primo ꝙ postq̄z philosophus determinauit de motu astrorum. Consequenter determinat de sono eorum ꝫm opinionem antiquorum. quia vt habetur secundo de anima. sanus est effectus motus localis.

Sciēduz est secundo. ꝙ pitagorici dixerunt astra et orbes quibus infiguntur suis motibus causare sonos armonicos multum delectabiles et delectatiores q̄ quicunq̄ soni sint hic inferius facti. Et mouebantur propter rationem factam ante oppositum. Et cum quis obiiciebat contra eos cum ꝫm eos tales soni sunt maximi nos deberemus audire eos cum audiamus et minores. ⁊ tamen non audimus. ergo nō sunt ponendi tales soni. Respondebant isti Pitagorici. ꝙ non percipimus tales sonos propter consuetudinem. quia tales soni sunt nobis consueti eo ꝙ consistunt nobis a natiuitate ⁊ sine intermissione silentii ideo dicebant ꝙ non poteramus tales sonos percipere. Et ad hoc adducunt simile de malliatoribus eris ⁊ ferri. qui propter cōsuetudinem audiendi sonos eorum malleorum non percipiunt huiusmodi sonos nec se ipsos iudicant audire tales sonos. Sed philosophus hanc impugnando opinionē contra eam sic arguit. quia si corpora celestia per suos motus causarent tales sonos maximos non solum esset inconueniens ꝙ nos non perciperemus tales sonos: Sed etiam esset inconueniens ꝙ corpora inanimata non paterentur ab ipsis talibus sonis si enim essēt ita maximi soni sicut dicunt isti Pitagorici destruerent omnia corpora inferiora etiam dura sicut lapides. Videmus enim ꝙ magni soni sic̄ soni tonitruorū ꝑ accidēs tamen et ratione corporum moti violentas et magnas actiones inferunt corporibus inferioribus et maxime duris. ita ꝙ findunt lapides. edificia destruunt. et ligna diuidunt.

Obiicit secundo contra simile inductum ab ipsis Pitagoricis. quia sicut malleatores eris non percipiunt sonos suorum malleorum. ita neq̄ percipiunt minores sonos aliorum corporum. ergo si nos non ꝑcipiamus motum corporum celestium propter consuetudinem audiendi. cum ꝫm Pitagoricos tales soni sunt maximi a fortiori non deberemus audire alios minores sonos. Dicebant isti Pitagorici ꝙ Pitagoras alias audierat istos sonos. tamen cum consuetus fuit eos audire non plus percepit. Dicebant etiam ꝙ sicut canes percipiunt multos odores quos homines non possunt percipere. ita vnus homo potest huiusmodi sonos percipere et non alius. Illud tamen cū non potest stare propter iam predicta: propterea hoc ipsum reprobat philosophus. quia sicut intellectus est perceptiuus omnium intelligibilium. ita auditus omnium audibilium. ideo si esset aliquis auditus qui n̄ esset perceptiuus cuiuslibet soni. oporteret huiusmodi sonum equiuoce dici aut talem auditum. Potest tamen dici ꝙ sensus vnius animalis delectatur in vno sensibili in quo non delectatur aliud animal. licet participat suo modo.

Conclusio responsiua. Neq̄z astra neq̄ orbes motibus suis causant quoscunq̄ sonos. Probatur. quia ad hoc ꝙ aliquod corpus motu suo causet sonū oportet ipsum facere plagam. hoc est motu suo diuidere et frangere aliquod citius q̄ natū sit diuidi et frangi. ita ꝙ velocitas motus ꝑueniat diuisionem medii. Oportet etiam ꝙ corpus motum percutiatur cōtra aliud corpus. Oportet ergo corpus causens sonum moueri per medium diuisibile. ideo dicit̄. 2. de anima. ꝙ sonus fit in aere vel in aqua tāq̄ in proprio susceptiuo. orbes aūt celestes sunt omnino indiuisibiles ⁊ impassibiles cū sint incorruptibiles. neq̄ etiam mouet̄ per medium diuisibile. Astra etiā nō mouentur nisi motu suorum orbium. ⁊ ita nō mouet̄ ꝑ suum orbem tanq̄ per aliquod medium diuisibile quod sit inter duos orbes. quia inter duos orbes non est medium. oporteret enim illud medium esse de natura celi: ⁊ tūc

esset infrangibile: vel de natura elemēti tūc esset ibi perpetuo violente: qđ est impossibile. ergo neq₃ astra neq₃ orbes motibus suis causant quoscūq₃ sonos.

Ad rationes ante oppositum. dicit ꝙ illa tria non sufficiunt ad hoc ꝙ aliqua corpa causent sonos: ꝫ cū hoc requirit ꝙ moueant ꝑ mediū frāgibile qđ non cōuenit orbibus neq₃ astris. q̄a astra mouent ad motū orbis sicut clauus ad motuꝫ rote. modo qn̄ aliqđ corpus mouet ad motū alteri⁹ non facit sonū. sicut nauis mota ad motum fluuij nō facit sonū in fluuio: nisi forte faciat in aere ꝙ̄tum ad partē existentē in aere. Et sic pat₃ ꝙ non causant armoniā. q: armonia p̄supponit sonū τc. Sequit in textu. De ordine autem ipoꝝ τc.

Queritur decimoquarto vtruꝫ orbes supiores sup̄mo celo ꝓpinqores velocius moueat motu diurno ꝙ̄ iferiores τ distātiores. τ ipi inferiores veloci⁹ moueant motu ꝓprio q̄ ē ab occidente in oriētē. Arguitur pmo ꝙ nō q̄ ad primā ptē. q: oēs orbes motu diurno in eq̄li tpe cōplent suos circulos. ḡ motu diurno in eq̄li velocitate mouētur. Arguit secūdo ꝯ secūdā ptē. q: vt h₃ pħs in secūdo caplo hui⁹ tractat⁹. quāto aliqđ corp⁹ mai⁹ ē: tāto veloci⁹ mouet motu ꝓprio. ꝫ orbes ꝓpinquiores sunt maiores. q̄a magis distāt a centro. ḡ debēt veloci⁹ moueri motibus ꝓprijs ꝙ̄ distantiores. In oppositū ē pħus quo ad vtrāq₃ partē in q̄rto capitulo hui⁹ tractatus.

Pro respōsiōe sciendū est primo ꝙ postq̄ pħus determinauit de natura et motu astroꝝ et stellarū. hic determinat de ordine τ situ eaꝝ: et maxime de situ planetarū. q: de stellis fixis est manifestū ꝙ sunt in octaua spera situate.

Sciendum est secūdo ꝙ de ordine τ positōe planetarū adinuicē: ostendendo sc₃ q̄ planete sunt supiores τ etiā distātiores τ q̄ inferiores τ numero eorūdem ptinet ad astrologū. nec illa pn̄t sciri ex pricipijs naturalis pħie. q: oia q̄ ꝯsiderat reducit ad motum. ꝫ inq̄rere q̄re aliq̄ planete veloci⁹ mouent alijs vno motu et alio motu tardi⁹ ad naturalē ptinet. Verūtn̄ ꝑpt doctrine bonitate de nūero τ ordine orbiū celestiū τ planetarū aliq̄ dicent in pn̄ti questione.

Pro quo sit ꝯclusio pma. ꝓpter septē planetas necesse est ponere septem orbes distinctas int se τ a celo stellato. Probatur. q: sensu apparet planetas variari in ꝓpinq̄tate τ distātia adinuicē τ stellis fixis. τ cum astrū siue planeta moueat motu ꝓprio ab occidēte in orientē: vt ꝓbatū est pri⁹. seq̄tur ꝙ oportet eē septē orbes a seinuicē distinctos et ab orbe aliarū stellarū.

Conclusio secunda. omnes stelle fixe sunt in vno τ eodem orbe. Probat q: semp se hn̄t in eadē ꝓpinq̄tate τ distātia adinucē. ḡ sunt in vno τ eodē orbe. tenet ꝯña. q: cū orbes diuersi n̄ possint moueri eq̄li velocitate ꝭm suos ꝓprios circulos: eo ꝙ supiores sunt maiores oporteret ꝙ stelle variarent in ꝓpinq̄tate τ distātia adinuicē: quod nunq̄ visuꝫ ē. ḡ sunt in eodē orbe qđ dr firmamētū. τ a pħo ponit prius celū ꝑpt causas assignatas. et sic habent octo orbes. s. celū stellatū τ septē orbes septē planetarū. q̄r planetarū numer⁹ τ ordo habet in hoc vsu. Post sūn sum supest vltima luna subest. Vn ꝑ primā s. intelligit saturnus. τ ꝑ. iupiter. τ ꝑ m. mars. ꝑ aliā s. sol. ꝑ u. venus. ꝑ aliaꝫ m. mercuri⁹. Actor tn̄ de spera posuit aliud celum sup firmamētū. q: vidit ipm moueri duobus motib⁹. Sꝫ Ptholomeus et Algasel et Albumasar quos insecut⁹ ē Albert⁹ posuerunt sup firmamentū duos alios orbes celestes. Pro cui⁹ ꝓbatōe supponūt celuꝫ stellatum moueri tribus motib⁹. s. diurno ab oriēte in occidentē: q̄ pagit suū circulū i. 24. horis. τ motu accessus τ recessus q̄ pficit. i. gᵈuꝫ in. 80. ānis. τ remissiōis motu ab occidēte in oriētē sup polis zodiaci. τ hoc motu pficit in. 100. ānis gradū vnū. Et q: in toto zodiaco siue circulo none spere sunt duodecim signa τ q̄olibet h₃. 30. grad⁹. ideo hoc motu cōplet suū circulū in. 36000. ānoꝝ. Suppońūt secūdo ꝙ vni⁹ corporis simplicis ē tm̄ vn⁹ mot⁹ simplex ꝭm naturā. Tertio supponunt ꝙ mot⁹ ꝯueniens alicui pter naturā aut sup naturā necessario cōuenit alicui ꝑ ꝓpriā naturā. Quarto supponunt ꝙ mot⁹ cōueniēs alicui corpi inferiori ꝭm naturā ꝓpriā nō cōuenit corpi supiori pter naturaꝫ. ꝫ bn̄ ecōtra. Supponūt q̄nto ꝙ in celestib⁹ nihil est violentū aut pter naturā. q: sunt icorruptibilia.

253

conclusio poterit fieri nocior vno illoꝝ me-
diorū p se sūpto. ita poterit alia ꝯclusio acci
pi ad ãplioꝛē notionē illiꝰ medij. ⁊ illo mō
possibile ē vti circulo i demōstrationibꝰ vt
dictū ē pꝛimo posterioꝛū. sic ē in ꝑposito.
Secūdo ꝓbat̄ cōclusio astra sūt vniꝰ natu-
re. ꝙ̊ similit̄ se habent ad figuraꝫ oīa astra. ꝭ
ex hijs que sensu apparēt manifestū ē vnū
astoꝛū eē spericū scꝫ lunā. ꝙ̊ alia sūt sperica.
Minoꝛ patet duplici signo. Pꝛimo. qꝛ lu-
na crescit ⁊ decrescit ſm arcuales poꝛtiōes
ꝙ̊ luna ē sperica. Antecedēs pꝫ. qꝛ cum luna
directe coniungit̄ soli totū emisperiū superi-
us a sole illuminat̄ ⁊ totū inferius remanet
obscurū. ꝭ cū inceperit recedere a sole ps q̄
pꝛimo a sole distat incipit obscurari. ⁊ inferi
us in tanta quātitate ex opposita parte inci
pit illustrari quousq̧ veniat ad q̄rtā ꝑtē cir
culi. ad quā cū ꝑuenerit media ps supioꝛis
emisperij est clara ⁊ alia obscura. ⁊ ita est de
alijs ⁊ tunc luna dicit̄. Dyathomos siue
Dytoma. a dya qđ est duo. ⁊ thomos qđ ē
diuisio. qꝛ vtrūq̧ eius emisperiū in duo me
dia ē diuisū p clarū ⁊ obscurū. Deinde cum
luna magis recedit a sole maioꝛ ps inferioꝛis
emisperij illustrat̄ versus nos. ⁊ maioꝛ ps
supioꝛis obscurat̄ quousq̧ ad medietatē cir
culi ꝑuenerit. ad quā cū peruenerit totaliter est
opposita soli. et tūc dꝛ amphitricos ſm ali-
am litteram. et tūc dicitur plena lumine v-
sus nos. quia inferius emisperium ē lucidū
⁊ totuꝫ superius obscurum. Et deinde cū p
alterū semicirculum incipit moueri iterū ac-
cedēdo ad solē. et tūc inferius emisperium i
cipit obscurari ⁊ supius illumiari. ⁊ ſm eas-
dem poꝛtiones ſm quas illustrat̄ inferius
etiam obscuratur supius recedendo. ⁊ dicit̄
in accessu ad solem amphitricos ⁊ dyatho-
mos in recessu. Hoc aūt nō posset continge
re. ꝙ. s. luna cresceret et decresceret arcualit̄
nisi eēt sperica. ꝙ̊ luna est sperica. Secun
dum signum est qꝛ eclipses solis fiūt ſm fi-
guram arcualē. ꝙ̊ cū fiant per interpositiōꝫ
lune inter nostrū aspectū ⁊ solē. ꝙ̊ luna ē spe
rica. qꝛ pꝛopꝛium est coꝛpoꝛum spericorum
seinuicem arcualiter itersecare. Sꝫ tūc circa
assūptū istius secunde ratōis in quo diceba
tur ꝙ astra sūt vniꝰ nature.

Dubitatur pꝛimo. an ita sit re-
spōdet Auerrois ꝙ astra sūt vniꝰ nature ſm
speciē. ⁊ nō differūt nisi nūero. Sꝫ si Auerro
is intelligat solū de astris fixis cū dicit q
ptes vniꝰ oꝛbis scꝫ firmamēti dictū suū p
terit sustineri. Si vo intelligat de astris
xis ⁊ planetis dictū suū nō pōt stare in v
tate. Pꝛimo qꝛ ea q̄ sūt eiusdē speciei hab
easdē opationes ſm speciē ⁊ eosdē effect
vt patet in rebꝰ naturalibꝰ. ꝭ nō oīa astra
bent easdem opatiōes. ꝙ̊ ⁊c̄. Secūdo m
tus coꝛpoꝛū celestiū sunt naturales. ꝙ̊ si c
astra essent eiusdem speciei deberent hab
re eosdem motus ⁊ vnifoꝛmes. quod pa
esse falsum. tam de planetis comparatis
ter se ꝙ̄ de stellis fixis comparatis adinu
Tertio. multitudo indiuiduoꝝ contem
rū sub vna specie non est nisi ꝑpter aliq
imperfectionē. vtpote ꝙ species nō pote
perpetuari in vno indiuiduo. iō sub vna s
cie reperitur multitudo indiuiduoꝛum v
successio vt perpetuetur in illis. Arg
tur etiam ꝙ in vnico indiuiduo tali nō pt
cipi perfecte operatio illiꝰ speciei. sicut v
homo non potest acquirere pfecte omne
scientiā. constat autē ꝙ q̇libet oꝛbis perp
tuus ē ⁊ incoꝛruptibilis. et etiā ad suos m
tus non indiget aliq̄ alio quantū est ex p
te sui. ⁊ ita quilibet oꝛbis ē pfectus. ⁊ p ꝯ
pfectioni repugnat multitudo sub vna sp
Itē multitudo specierū cū sit foꝛmalis
pfectioꝛ ꝙ̄ multitudo que est materialis
cum coꝛpa celestia sint pfectissima cōuen
tius ē ipa differre specie ꝙ̄ nūero. ⁊ ita cū
bes celestes sint specie differētes. ꝙ̊ astra
i ipis sunt sicut planete nō solū differūt n
mero sed etiā specie. Nec valet ratio q
adducit Auerrois sic arguēs. Si diuersa c
poꝛa celestia essent diuerse species cōtēte s
genere opoꝛteret materiā eē sub ipis. A
hoc enim dicendū ē ꝙ non ē incōueniēs
nere materiā in celo. imo necesse ē cū celū
tinue moueat̄. Dicebat̄ em̄ secūdo meth
phisice. ꝙ i oī eo qđ mouet̄ necesse ē mat
am eē. Sꝫ bene veruꝫ ē ꝙ materia celi nō
eiusdē rōnis cū materia hoꝝ inferioꝝ. Arg
mētū em̄ istiꝰ auerrois ē magis cōtra ipm
ꝑ ipo. qꝛ si coꝛpa celestia solū differrēt nūe
⁊ qꝛ cū multitudo specieruꝫ sub vna spec
nō sit nisi p rationem materie. multo magis
ipis eēt materia quā si differrēt specie ⁊ co
uenirent genere. genus em̄ reperit̄ in rebu
specialibus in quibus nō ē materia.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicit ꝙ oportet astra habere figuram spericā ſm qualitatē de secunda ⁊ tertia speciebus. nō tamē habēt figurā actu diuisam ⁊ separatā a figura totius. sic ꝙ astrū sit vnū corpus distinctū figura a suo orbe. ſ ibi ē diuisio ſm qualitatē: ⁊ iō nō oportet ꝙ astra habeant motū ꝓprium ſm actum distinctū a motu sui orbis. ⁊ hoc intelligendo de motu completo circa centrū mundi quo circueunt terram. q: planete in suis orbib⁹. ⁊ circulis deferentibus habent circulos epiciclos in ꝓfunditate suoꝝ deferentiū submersos qui mouent in centrū suū ꝓpriū vt alias dictū ē. Ad secundā dicit ꝙ in plano ꝑs circuli nō est circul⁹ diuidēdo ipm ꝑ circūferentiā circuli. sed tamē intra maiorē circulū potest describi minor circulus q̇ dicit ꝑs alteri⁹. ideo sił r pars orbis celestis si diuidat orbis ꝑ circūferentiā non ē orbis siue spera. tamen quia quilibet orbis habet magnam spissitudinē inter supficiem concauā ⁊ conuexam. iō in illa portione possūt describi multe partes sperice modo declarato. Ad tertiam dicit ꝙ nō est intelligēdū vt dictum est astrū eē terminatū termino quātitatis. ſ mō declarato ⁊c̄. Seq̇t text⁹. Duab⁹ āt dubitationibus entibus ⁊c̄.

Queritur decimosexto: vtrum

Motus orbiū celestiū debeat multiplicari ſm ꝓportionē distantie vniuscuiusq̄ orbis ad supremū orbē. Ita ꝙ supm⁹ orbis mouet vno motu ⁊ secūd⁹ duob⁹ ⁊ terti⁹ trib⁹. ⁊ q̄rtus quattuor. ⁊ quintus quinq̄. ⁊ sic deinceps recedendo a primo. Arguit sic. q: sicut ē in quattuor primis orbibus ita videt esse in alijs. sed in primis quattuor motus multiplicant ſm ꝓportionē distantiaruꝫ ad supremum orbem. ḡ debent multiplicari in alijs. Secundo quādo aliquid est ꝑfecti⁹ tanto paucioribus indiget. ſ ordo in motibus attenditur ſm ꝓportioneꝫ ad primū. ḡ quanto aliq̇d ē ꝓpinq̇or primo tanto paucioribus motib⁹ debet moueri. ⁊ q̄nto remotior tanto pluribus. igit motus multiplicāt ſm ꝓportionē distantie. Ad oppositū est pħs in sexto ⁊ septimo capitulis hui⁹ tractat⁹. in quibus duobus capitulis pħs mouet duas dubitationes q̄s reputat difficilimas. Prima est titulus questionis. Secunda mouebitur in fine q̄onis.

Pro rnsione sciendū est primo ꝙ vt supponit ex dictis decē sūt orbes celestes. q̄ꝝ decimus mouet vnico motu. s. motu diurno. ⁊ secūd⁹ duob⁹ motibus. s. motu accessus ⁊ recessus ⁊ diurno. ⁊ octauus q̇ ē firmamentū mouet trib⁹ motib⁹. q: cū p̄dictis mouet ab oriente in occidentē. ſ mouet p̄teter istos motu ꝓprio ab occidente in orientē sup polis zodiaci. Quart⁹ ṽo orbis q̇ est saturni. ⁊ quintus scꝫ iouis. ⁊ sext⁹ scꝫ martis q̄ntū ad astra illoꝝ orbiū mouētur q̄ttuor motibus. s. motu diurno ab oriente i occidentē. motu ꝓprio ab occidente in orientem. ⁊ motu ecētrici. ⁊ epicicli. Sed septim⁹ scꝫ solis mouet trib⁹ motib⁹. scꝫ motu diurno. motu ꝓprio. ⁊ motu ecentrici q̄m vt dictum est nō mouet motu epicicli. Venus aūt et mercuri⁹ iferiores sole mouēt q̄ttuor motibus sicut planete sup̄iores. Sꝫ luna q̄ est in īfimo orbe cū illis q̄ttuor motib⁹ hꝫ aliū motū q̊ circungirat in suo epiciclo. Ptꝫ ḡ ꝙ nō multiplicāt mot⁹ ſm ꝓportionē distātie ad supremū. Et ꝙ istud sic accidat oportet aduertere ꝙ corpa celestia nō mouent pure naturaliter ſ mouēt a motore itelligente et volēte ꝓpt determinatū finē.

Quibus notatis sit conclusio

rnsiua ad primā q̄onē. nō oportet mot⁹ orbium celestiū multiplicari ſm ꝓportioꝫ distātie ad supremū vt dicebat in titulo q̄onis.

Probat cōclusio. q: orbes celestes n̄ mouent solo impetu nature. ſ mouent ab aliq̊ cognoscente et volente ꝓpter aliquē finem oportet ḡ ꝙ nō habundent nec deficiant in motib⁹ ſm exigētiā finiū q̊s attingūt ꝑ suos motus. cū ergo ordinent ad diuersos fines. oportꝫ q̄sdam inferiores moueri paucioribus ⁊ sup̄iorib⁹ plurib⁹ ⁊ hoc ꝓpt diuersitatem finiū. Aduertendū tn̄ cū pħo. ꝙ sicut ē in q̊dā genere entiū scꝫ aialiū ita est in celestibus. ſ sic ē ꝙ in genere aialiū sūt quedaꝫ que a toto genere ordinantur ad sanitatem que est ꝑfectū bonū animalis. etiā inter aialia quedam sunt que habent sanitatē absq̄ mala immutatione ⁊ motu. ⁊ hec aialia sūt in ꝑfectissimo gradu. Alia aialia sunt q̄ ꝯsequuntur sanitatem vnica actione vel motu et hec sunt in secundo gradu. Alia vero q̄ pluribus actionibus ⁊ motibus. puta ambulatione: euacuatione: alteratione ⁊ cetera

⁊ sunt in tertio gradu. Alia vero que nullo mō cōsequūẗ ꝑfectā sanitatē sed aliquā me liorē dispositionē ad sanitatē ⁊ hoc paucio ribus motibus. ⁊ hec sūt in q̄rto gradu. Ita gradus entiū inueniūẗ in aialibus. nā ꝑfec tissimū bonū qꝺ est prima cā hꝫ in se bonuꝫ ꝑ se sine motu ⁊ mutatione. Alia v̓o partici pant bonū ꝑfectū vnico motu seu actiōe si cut sūt incorꝑalia. Alia v̓o cōsequūẗ pluri bus actionibus sicut corꝑalia ꝑ cōtinuā ge neratione cōsequūẗ eē specificū perpetuum Alia v̓o nō pn̄t ꝑtingere ad eē cōpletū natu re specifice sicut materia prima. Hic etiaꝫ isti grad⁹ reperiūẗ in celestib⁹. ita ꝙ mouēs celū sine sui mutatione hꝫ ꝑfectū bonū ⁊ po niẗ in p̄rio gradu. in secūdo poniẗ primū ce lū qꝺ vnico motu attingit eē ꝑpetuum. In tertio ponūẗ planete suꝑiores q̄ plurib⁹ mo tibus attingūt eē ꝑpetuuꝫ. in quarto gradu poniẗ sol ⁊ planete inferiores q̄ suis motib⁹ nō attingūt eē perpetuū. ſ͠ aliq̄d ordinatum in ip̄m scꝫ generationē ⁊ corruptiōꝫ. Et ꝙ̄ uis quilibet planeta cū sole ordinenẗ ad ge nerationē ⁊ corruptionē: tn̄ sol est prim⁹ pla neta attigens hmōi eē. ⁊ q: paucioꝛib⁹ mo tibus moueẗ ꝙ̄ inferiores. iō magis habun dat in lumine. sicut etiā celum stellatum ha bundat in lumine ⁊ deficit in motib⁹. Et sic pꝫ ꝙ pluralitas vel paucitas motuū nō attingit perfectionē aut iꝑfectōnē. nisi dū taxat in hijs q̄ ordinanẗ ad vnū finem. ideo licet sol pluribus motib⁹ moueaẗ ꝙ̄ suꝑio res spere. nō est tn̄ eis perfectior. lꝫ bene infe rioribus. q: ad eundē finē ꝯmunē cū eis or dinaẗ iō sol hec inferiora attingit paucioꝛi bus motibus ſm principia aristote. Or do tn̄ dignitatis ⁊ ꝑfectōis in celestib⁹ debꝫ attendi ſm ordinē situs ipoꝝ. eo ꝙ inferior spera contineẗ a suꝑiori. continēs aūt nobi lius est contēto. vt sup̄ dictū est in primo. ⁊ diceẗ infra capitulo ꝺ figura terre. Et sic pꝫ solutio ad primā questionē. Secūda q̄ stio difficilis ē quā mouet aristo. Quare in octauo orbe q̄ a pħo vocaẗ primū celū ē tā ta multitudo astroꝝ. cū in vnoquoq; orbiū inferiorū. est tantū vnū astrū. Ad hanc q̄ stionē ponit pħs tres solutiones. Prima ē excellentia primi celi quod ē ꝓpinqui⁹ p̄mo motori ⁊ alios orbes mouet ⁊ reuoluit mo tu velocissimo ⁊ simplicissimo. iō primū ce lū est excellētissimū ⁊ nobilissimū. Et quia stella ē excellentior ps sui celi. rō ꝯueniēs est ꝙ in primo celo ꝓpter ei⁹ ꝑfectionē sūt ma xima astra. Secūda solutio ē. q: sicut pri mum celū alios excedit in astris ita alij exce dūt ip̄m in motib⁹. ideo econtra natura or dinauit ꝙ sicut ī primo celo plura astra mo uenẗ vno motu. ita in alijs vnū astrū moue atur pluribus motib⁹. Et si obijciaẗ ꝯtra hanc solutionē. q: ꝙ̄uis ſm rōnē pħi celum stellatum sit primum et moueaẗ vnico motu tamen ſm opinionē astrologoꝝ nō est p̄mū celū ⁊ moueẗ plurib⁹ motibus. gͦ hec solutō non est sufficiens. Diciẗ ꝙ si forte mouea tur pluribus motib⁹. minus tamen haberꝺ secundo motu q̄ est ab occidente in orientē ꝙ̄ alij celi inferiores. q: illo motu tardi⁹ mo ueẗ. scꝫ in .100. annis gradu vno. iō hec so lutio ꝑ aliquid ꝓcedit. tamen alio principio scꝫ principio pħi. Tertia solutio ē. primū celū quodāmō mouet oēs inferiores orbes. ⁊ quia omne mouens debet excedere in vir tute ⁊ ꝑfectione mobile suū. ideo conueniēs est ꝙ in primo celo sunt plurima astra. ⁊ i or bibus inferioribus sit vnū astrū propter no bilitatē primi supra alios orbes. ⁊ ꝑ hoc sol uitur secunda questio difficilis.

Ad rationes ante oppositum.

Patet solutio ex dictis. Procedūt eni sup ponēdo ꝙ illi orbes ordinanẗ ad finē ꝓpriū qꝺ est falsū. quia quidam ordinanẗ ad ꝑma nentiam. alij ad conseruationem. alij ad di uersitatem figuraruꝫ. iō non oportet ꝙ ad equentur in motibus. et tantum de q̄one.

¶ Sequitur text⁹. Reliquū autē de terra dicere vbi existat. ⁊c̄.

Queritur decimoseptimo. vtꝝ terra naturaliter quiescat in medio mundi.

Arguitur ꝙ non. q: terra non est ī medio mundi. gͦ ibidem non quiescit. Antecedens patet. quia nobiliori debetur nobilior locus ſ͠ ignis inter elementa est nobilior et similiẗ locus medius ē nobilior. ergo ignis est in medio mundi. ꝙ autē locus medius sit no bilior patet per simile in aialibus. in quib⁹ nobilius mēbrū. scꝫ cor poniẗ in medio tāꝙ̄ in nobiliori loco. Itē ille locus est nobi lior in vniuerso in quo concurrunt ⁊ vniun tur virtutes vniuersi sed sic ē de medio mū di. quia equaliter ab vtraq; sui parte circū

datũ ē ab oĩbus partibꝰ vniuersi. ğ locꝰ me
dius ē nobilior. Deinde arguit̃ cõtra q̃si-
tum. Omne corpus naturale naturaliter ē
mobile: sed terra est corpus naturale. ğ ter-
ra est naturaliter mobilis. τ ꝑ consequẽs ali
quando mouet̃ τ non quiescit perpetuo in
medio mundi. Nec potest etiam dici ꝙ mo-
ueatur motu alterationis τ non motu locali.
quia motus localis est primus τ supponit̃
ab omnibus alijs motibus. In oppositũ
est pħs in fine vltimi tractatus huiꝰ secũdi

Sciendum est primo ꝙ postq̃z
pħs determinauit de corpore celesti τ de ac
cidentibus ipius celi τ partiũ eiusdẽ. Con
sequenter determiat de terra circa quã celũ
mouetur circulariter: nec intendit pħus in
isto tractatu tractare de terra ſm quod est
vnum de quattuor elementis. quia ſm hoc
detmiat̃ in tertõ τ q̃rto libris sequentibꝰ. ſ3
determinat de terra ſm quod est centrũ spe-
re celestis. τ ſm hoc tractant astrologi. Et
determinando de terra. pħus tria facit. Nã
primo determinat de situ τ positione terre.
Secundo de eius quiete. Tertio de figura
ipius. Et determinando de istis tribus priꝰ
ponit opiniones antiquorum circa hec tria
τ motiua ipsorum. τ postea improbat illas
opiniones τ ipa motiua. Tertio ponit opi-
nionẽ ꝓpriã. De oĩbus istis τ de opiniõe
antiq̃ꝝ τ etiã pħi videbitur in pñti q̃one. et
primo de opinionibꝰ antiq̃ꝝ.

Sciendũ est secũdo. ꝙ quantũ
ad sitũ terre ponentes mundum infinitum
non habuerunt ponere terram in medio mũ
di eo ꝙ in infinito non est medium neq3 extre
mum. Sed inter illos qui posuerũt mundũ
finitum quidam qui vocantur Pitagorici
qui circa talia dubitauerunt ponunt ignem
in medio mundi propter rationem factã an
te oppositum. quia posuerunt terrã moueri
circa medium. τ motu suo causare diem et
noctem. Et nõ solũ dixerunt hanc terrã in q̃
habitamus sic moueri. sed etiam posuerunt
vnam aliam terram quam vocauerunt An-
tistonam. ab anti quod ē contra. τ sto stas q̃
si semper stans cõtra nostram terram τ ideo
ſm eos per terram nostram que semꝑ moue
tur sicut et alia impedimur ne possimus vi
dere aliã t̃rã. τ ad ponẽdũ pluralitatẽ t̃rarũ
mouebãt̃ ꝓpt̃ ħ ꝙ eclipſ lune cãt̃ ꝑ int̃po-
sitõ3 terre int̃ solẽ τ lunã. eclipſ ãt solis fit ꝑ
iterpositõem lune int̃ nos τ solẽ cũ igit̃ sint
plures eclipses lune q̃ꝫ solis τ sepiꝰ fiãt q̃ꝫ so
lis. opt̃ꝫ ꝙ istarũ eclipsiũ sint plures cãe. et
illud nõ pot̃ saluari vt ipi dicũt ꝯueniẽt ni-
si ponẽdo plures terras. S3 hec opinio
falsa ē. Primo q̃tũ ad hoc ꝙ isti Pitagorici
posuerũt ignẽ in medio. in ħ eni fuerũt de-
cepti ex equocatiõe. duplex em̃ ē mediũ. sc3
magnitudis τ v̓tutis. n̄ tñ ꝙ mediũ magni-
tudinis sit ꝑfectiꝰ. q: tale mediũ circũdat̃ et
ꝯtinet̃ ab alijs. mõ ꝯtinẽs ē ꝑfectiꝰ conten-
to. sed medium virtutis est perfectius. τ iõ i
tali medio debet poni perfectius corpus iõ
ignis debet poni in medio ſm virtutem. lo-
cus enim ignis est finis corporum. Ad ra
tionem autem Pitago. potest dici ꝙ cor aĩa
lis non est in medio magnitudinis. imo vm
bilicus es in medio magnitudis. ſ3 cor est in
medio virtutis. Ad aliõ motiuũ de plurali-
tate terre dicitur ꝙ pluralitas eclipsiũ lune
non ē propter pluralitatẽ terre. ſ3 quia luna
pluries diametraliter respicit terram cũ ma
neat inter ipam τ solẽ. sol aũt nõ eclipsatur.
nisi a luna minore ipo sole. Alij aũt pħi
dixerunt terrã in centro mundi. τ dixerũt mo
ueri ipam circa mediũ eius. S3 hec opinio
quãtũ ad hoc ꝙ ponit terram esse in medio
mundi vera ē. ſ3 quãtũ ad hoc ꝙ ponit t̃ra3
moueri in illo medio falsa ē vt postea ꝓba-
bit̃. Alij autẽ dixerunt terram esse in me-
dio mundi τ ibi quiesci. τ ſm hoc verum dix
erunt. Sed de causa quietis terre i medio
mundi diuersificati sunt in quinq3 opiniões
quidam enim dixerunt terram quiescere in
medio mundi propter eius profunditatem
in medio quam non contingit pertransire. τ
huius opinionis fuerũt 3enophales τ 3eno-
polus. Sed hãc opione3 destruit Aristote.
tãq̃ꝫ irrõnabilem. Alia fuit opinio Talis
Millesij qui posuit terrã supra aquam na-
tare sicut lignum. τ hec opinio admittit si-
milẽ difficultate3 de aq̃ q̇d substaret ipam.
Itẽ aq̃ ē leuior terra. leuiora aũt semꝑ su-
perferuntur. Itẽ sicut est de partibus ter
re ita ē de tota terra. sed quelibet pars ter-
re posita in aq̃ tendit in fundũ τ descendit.
ğ et tota terra. Tertia fuit opinio ponẽs
terram esse late figure τ propter hoc nõ pos

se diuidere aerez subtus existentē. qui aer sic cōpressus ⁊ non habens locū in quez cedat sustinet ipam terrā. Et huiꝰ opiniōis fuerūt Asimenes et Anaxagoras et Democritꝰ. et dabant exemplū de quiete ad ꝯfirmationem sue opiniōis. Sed hec opinio falsa est. quia infra ꝓbat̃ terrā esse spericā. Quarta opinio fuit Empedoclis. ponētis ꝙ terra sic ꝑmanet in medio vndiqꝫ depulsa ⁊ deiecta ꝓpter velocitatem circūgiratōis corpis celestis. sicut videmꝰ ꝙ vas repletum aqua habens foramen si velociter circūferat̃ retinet aquā ⁊ nō cadit aqua. qꝛ velocitas circūuolutiōis ꝓuenit motū aq̄ deorsū. Sꝫ hec opinio improbat̃. qꝛ si ita esset terra detineretur in illo loco violēte. qd̄ autez detinet̃ in aliq̊ loco violente naturaliter ē mobile ab illo loco. ⁊ ita terra naturaliter esset mobilis in medio qd̄ falsuz ē. Alie multe rōnes ponunt̃ in textu ꝯ illā opinionez q̄ causa breuitatis relinquūtur. Quinta opinio fuit ꝙ terra ꝑmanet imobilis in medio: eo ꝙ vndiqꝫ eq̄liter distat a circūferētia celi. ⁊ ideo oportꝫ vl' ꝙ nō moueat̃: vel ꝙ simul moueat̃ ad diuersas ꝑtes. qd̄ est impossibile. qꝛ qua rōne moueret̃ ad vnā eadē rōne ad aliā. Et hec opinio fuit Anaximādri: que falsa ē. quia tūc si ignis poneret̃ in medio mūdi: pari rōne quiesceret. Est etiā irrōnabilis. qꝛ non assignat cām motus terre ad mediū: cū videamus ꝙ vnaqueqꝫ ꝑs terre tendat ad mediū. Et q̇a eadē est causa motꝰ ad aliquē locuz ⁊ q̇etis in eodē. ideo ph̄s dicit ꝙ mirabile fuit illos inq̇rere de causa quietis terre ⁊ non de causa motus ad mediū. Et ille sunt opiniones de quiete terre. Ex istis ꝑtꝫ q̇d isti antiqui senserūt ⁊ dixerūt de situ terre. de quibꝰ oibꝰ restat videre veritatē ſm opinionē ph̄i.

Et circa hoc sit conclusio respōsiua. Comp̄hendēs sitū ⁊ quietē terre: necesse ē terrā in medio mūdi quiescere. Hec conclusio ꝓbat̃. qꝛ idez est motus totiꝰ ⁊ ꝑtis. ſ vnaqueqꝫ pars terre naturalit̃ fertur ad mediū vt docet expꝛientia. g̊ tota terra naturaliter mobilis est ad mediū. ſ vnūquodqꝫ corpus quiescit naturalit̃ in loco ad quē fert̃. ergo terra in medio mūdi naturalit̃ quiescit.

Secūdo si terra moueret̃ naturalit̃ in medio mūdi: oporteret terrā moueri circularit̃. qꝛ nō possꝫ recte moueri nisi recedēdo a medio. ⁊ ita naturaliter ascēderet. g̊ oportet ꝙ moueat̃ circulariter si moueat̃ a medio. et h̄ est impossibile. qꝛ vnūquodqꝫ corpus circulariter motū mouet̃ pluribꝰ motibꝰ dempto primo mobili. g̊ oporteret terrā moueri pluribus motibꝰ. ⁊ ita si ꝑ motuz terre saluaret̃ apparētia in motibꝰ planetarū: pari rōne similis diuersitas deberet apparere in motibꝰ astroꝝ. Tertia ratio ꝓ qua supponit̃ primo ꝙ idez ē motꝰ naturalis totiꝰ et ꝑtis. Secūdo supponit̃ ꝙ vnaqueqꝫ ꝑs terre naturaliter fert̃ ad mediū. Ex quo sequit̃ ꝙ t̃ra naturaliter in medio quiescit. Itez ꝓbatur ꝑ signū. q̇a si aliq̇d terre sursuz ꝓꝭciat̃ ꝑ quodcūqꝫ tp̄us ibi ꝑmanet. vel si in suꝑficie ꝓꝭciatur accidet illud reuerti in eundē locū terre a quo recessit. ſ hoc cōtingere non posset si terra moueret̃ in medio mūdi. g̊ ⁊c̄. Item nos videmꝰ ad sensum ꝙ nulla ꝑs terre aufert̃ a medio nisi ꝑ violentiā. g̊ neqꝫ terra tota. ſ vnūquodqꝫ naturaliter q̇escit in loco a quo ꝑ violentiā aufert̃. g̊ ⁊c̄.

Dubitatur primo vtruz sit idē mediū mūdi ⁊ terre. Rn̄det̃ ꝙ duplex est mediū terre. s. grauitatis terre ⁊ magnitudinis. Dicēdū g̊ ꝙ idez ē mediū mūdi ⁊ grauitat̄ terre. ſ nō est idez mediū magnitudinis mūdi ⁊ terre. Vn̄ motꝰ magnitudinis grauiū a medio mūdi ē a medio grauitatis ⁊ nō a medio magnitudinis: nisi forte ꝑ accidēs inq̄ꝫtum accidit idē esse mediū magnitudinis terre ⁊ grauitatis eiusdē.

Dubitatur secundo que sit causa grauitatis terre in medio mundi. Rn̄det̃ ꝙ ꝓpria natura terre. neqꝫ est querēda alia causa extrinseca nisi prima causa. g̊ ⁊c̄.

Dubitatur tertio vtruz tota terra sit mobilis ad mediū. Dicit̃ ꝙ sic. ⁊ si ꝑ violentiā poneret̃ extra locū suū naturalit̃ moueretur ad ipsum.

Ratiōes facte ante oppositum soluūtur ex dictis. Sequit̃ in textu. Figuram aūt h̄re spericā necessariū est ipam ⁊c̄.

Queritur decimooctauo vtruz terra sit sperice figure. Arguit̃ ꝙ nō. quia nullū corpꝰ spericū intersecat solē orientē vl' occidentē ſm lineā rectā. g̊ nō ē sperice figure. Arguit̃ secūdo. figura sperica ē maxime

mobilis. quia solū tangit sup̄ficiē in pūcto. ꝫ terra nō est maxime mobilis: cū nō moueatur neqꝫ i suo loco: nec ad aliū locū. ꝫ cū natura nihil faciat frustra: seq̄tᷣ ꝙ n̄ dedit sibi figurā spericā. Arguit̄ tertio. om̄e corp⁹ spericū ꝓm oēs ꝑtē sup̄ficiei eq̄liter distat a centro eius. ꝓriū ꝑtꝫ de motib⁹: q̄ magis elōgātur a cētro terre ꝙ̄ alie ꝑtes sup̄ficiei ꝫ terra nō est sperica. In oppositū est ph̄us.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ꝫ ph̄us ondit veritatē de situ ꝛ q̄ete terre. ꝯsequēter definiat de figura ꝛ de quātitate per rōnes naturales. ꝛ ꝑ signa sūpta ꝓm sensuꝫ ondit illā esse sperice figure. ꝛ ex illis signis ondit terrā esse modice quātitatis in ordine ad totū celū. ꝛ in hoc repugnat opiniōib⁹ antiq̄ꝝ: q̄ dicebāt terrā nō esse sperice figure.

Sciendum est secundo ꝙ terra pōt duplr̄ cōsiderari. Uno modo ꝓm ꝓpriā naturā. ꝛ hoc modo oēs ꝑtes eius debēt eē eq̄liter graues ꝛ eq̄liter tēdere ad mediū. ideo si eēt disposita ꝓm suā aptitudinē sue nature ꝑticularis deberet esse sperice figure. Alio mō pōt cōsiderari inq̄tuꝫ est alterata ꝑ actiōem caloris naturalis. ꝛ sic in ea sunt montes et valles q̄ itēdunt̄ a natura vniuersali ꝓpter bonū ꝛ vtilitatē terre nascentiū et viuentiū. ꝫ ista ꝯueniūt terre quodāmodo violēte ꝛ ꝓter naturā ꝑticularē eius: licꝫ sit ꝓm naturaꝫ vniuersalē. Et q2 vnūquodqꝫ magis dꝫ dici q̄le q̄d est ꝓm naturā vniuersalē ꝛ ꝓpriam ꝙ̄ quale q̄d est ꝓter naturā ꝑticularēꝫ siue ꝑ accidens. ideo terra magis est dicēda sperice figure ꝙ̄ alterius figure. Et q2 montes ꝛ cōcauitates terre nō sunt magne in ordine ad totā terrā. ideo nō impediūt q̄n possit dici sperica in ordine ad celū.

Cōclusio prima. terra est sperice figure ꝓm aptitudinē nature sue particularis. Primū ꝓbat ph̄us duab⁹ rōnib⁹ et trib⁹ signis. Prima rō est. vnaqueqꝫ pars terre hꝫ grauitatē ꝑ quā tendit ad mediū. et ꝫ maior ps pellit minorē quousqꝫ eq̄liter sint i illo medio: ita ꝙ eq̄lis grauitas ex vtraqꝫ parte centri relinquat̄. ꝛ sic omnes partes terre equaliter recedunt a circūferēria celi ꝛ accedunt ad ip̄m mediuꝫ. sed om̄e tale corp⁹ est spericum. ergo ꝛc̄. Et hoc posset argui per dictum antiquoꝝ: ponentiū terram esse in medio per circumgirationeꝫ motus celi vndiqꝫ depellētis ad mediū. ergo ꝓm eos oportet terram esse spericam. Uerūtamē est conueniētius dicere terrā esse situatā in medio mūdi ꝛ habere figurā spericā ꝓm naturā ꝓpriam ip̄ius terre q2 est corpus grauissimū ꝙ̄ ꝓpter aliquā violentiā. Et si dicatur contra istam rationē ꝙ ista bene cōcludit supposito ꝙ omnes partes equales ex vna parte medij sint ex alia. ꝫ hoc non supposito nō videtur cōcludere. Respondet ph̄us ꝙ siue hoc supponat̄ siue nō: semꝑ tenet cōsequentia. Ideo si supponat̄ tenet ꝯsequētia. si vo non adhuc tenet ꝯn̄a. quia vt dictuꝫ est ꝑius ꝑtes grauiores versus vnā partē existentes depellūt alias quousqꝫ occupēt mediuꝫ: vt tāta velocitas grauis sit ex vna parte sicut ex alia. Neqꝫ iteruꝫ valet dicere ꝙ terra ē ingenita ꝛ incorruptibilis. ꝫ non oportet oēs partes cōcurrere eq̄liter ad mediū. q2 si terra esset ingenita oporteret ꝙ esset naturalit̄ disposita. ꝛ si esset naturaliter disposita esset quodāmodo ordinata ac si fuissꝫ genita per actionē nature. Secūda ratio est que sumitur ex figura motus partiū terre. q2 omnia corpora grauia ex quacqꝫ parte celi descēdentia ferūtur ad terram ꝓm angulos equales scꝫ rectos que causant̄ ex linea recta per quā est motus ꝛ linea existēte in superficie terre. q2 corpus graue nō firmiter stat supra terrā nisi ꝓm lineā perpendicularē. ꝫ terra est sperica. tenet ꝯn̄a. q2 si terra esset naturalit̄ lata in sua sup̄ficie non fierēt motus corpoꝝ grauium ad terrā ab ip̄o celo vndiqꝫ ꝓm angulos rectos. Secundo modo patet cōclusio per signū. quia eclipsis lune ꝛ decisiones penes clarū ꝛ obscurū in eclipsi fiunt per lineam circularem. ꝫ tales eclipses causant̄ ꝑ vmbrā terre cadentē inter solem ꝛ lunā. ergo illa vmbra est rotunda. ꝫ solū corpus spericuꝫ est natū facere vmbrā rotundā. ergo ꝛc̄.

Secundū signū est ex apparentia astroꝝ. quia ꝓcedēdo modicū a septētrione ad meridiem vel ecōtra variant̄ astra que sunt supra caput nostruꝫ. quia alie ꝛ alie stelle sunt apparentes in egypto versus meridieꝫ: que nō vident̄ v̄sus polū arcticū. Et ecōtra multe apparent versus septētrionē que non apparēt existētibus versus austrū. Similit̄ ꝓcedendo ab oriente in occidēs vl̄ ecōtra cōtin

git magna varietas in ortu ꝛ occasu astroꝝ ꝫ hoc non est nisi ꝓpter rotunditatez terre. ꝗ terra ē rotūda. Tertiū signū est ꝙ mathematici mensurauerūt quātitatē terre ꝑ habitudinē circuli eiꝰ ad circulū celi ꝫ hoc nō potuissent facere nisi terra eēt rotūda. Ipsi eñ primo iuenerūt quātitatē circuli q̄ supponit̄ vni gradui celi. ꝛ deinde in eq̄li ꝓportiōe: attribuēdo cuilibꝫ ḡdui celi tātū spaciū iuenerūt quātū ē circuli terre. Ex istis signis pꝫ ꝙ terra ē modice quātitatis in ordine ad celum. Patꝫ primo. q: si eēt magne quātitatis nō ita cito fieret apparētia astrorū ꝓcedenti a septētrione v̄sus austrū ꝛ ecōtra: vl̄ ab oriente in occidens. ꝛ cū hoc ꝯtingat: sequit̄ ꝙ terra ē modice quātitatis in ordine ad celū.

Secūdo q: aliq̄ voluerūt adaptare locū q̄ est inter colūnas herculeas in occidēte loco qui est circa indiā: id est in oriēte. ꝛ ꝙ nō ē nisi vnū mare int̄ ista duo loca. qd̄ ꝓbat phs. q: in vtroqꝫ istoꝝ nascunt̄ elephantes: qd̄ videtur ꝓpter ꝓpinq̄tatē istoꝝ locoꝝ. ꝫ hoc nō esset nisi terra eēt parue quātitatis. Tertio q: mathematici terrā mēsurātes extendūt rotūditatē eius ad q̄draginta miliades stadiorū. i. q̄dragesies decē milia: q̄ valēt q̄ttuor centū milia stadioꝝ. Et cū stadiū sit octaua ps miliaris. ꝛ octaua pars illius numeri sit 50000. ideo ꝫm istos ambitus terre continet 50000. miliaria. Et cū duo miliaria faciunt leucā: sequit̄ ꝙ ꝯtinet. 25000. leucaꝝ. Sed ꝫm modernos astrologos ambitꝰ terre ponitur minoris quātitatis. q: ponit̄ ꝯtinere ducenta et. 52000. stadioꝝ q̄ valent. 15. milia ꝛ septingēta et q̄nquaginta leucas. qd̄ pt̄ iueniri faciliter. q: vni gradui celi supponūtur 700. stadia: q̄ hn̄t. 86. leucas cū. 12. stadijs. ꝛ applicando tot leucas cuilibet gradui celi inuenit̄ p̄dictꝰ numerꝰ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d̄r ꝙ ꝫm rei veritatē terra intersecat solē ꝫm lineā circularē. ꝫm aūt apparentiam videt̄ intersecare ꝫm lineā rectaz. ꝛ hoc ꝯtingit ꝓpter elongationē solis a terra ꝛ magnitudinē rotūditatis terre: rōne q̄ꝝ vna ps circuli t̄re includit̄ in angulo visuali. ꝗ videmus solē ad modū magne ꝑtis circuli vise a lōge vidēti recte linee eē. ꝛ si hoc nob apparet in illis circulis maxime erit circa rotūditatē terre. q̄ licꝫ sit minima respectu celi: est tū maxima respectu corpoꝝ mixtoꝝ ꝛ aīatorum. Ad secundā d̄r ꝙ terra est sperice figure ꝓpter eq̄lē motū suarū ꝑtiū ad centrū. ꝛ q: ille motus non sibi cōuenit frustra ideo nec illa figura. Ad tertiam pꝫ solutio. Et hec de secūdo de celo ꝛ mūdo.

Sup tertio libro Johānes Versoris nullas fecit glosulas ꝫm morē schole parisieñ.

Sequitur quartus liber.

De graui autem ꝛ leui ꝛc̄.

Circa initium quarti libri de celo ꝛ mūdo. Querit̄ primo vtruꝫ sit aliqd̄ corpꝰ simpl̄r ḡue ꝛ aliqd̄ simpl̄r leue. et aliqd̄ graue: ꝛ aliqd̄ leue ad alterū siue i respectu.

Arguit̄ primo quo ad primā ꝑtē ꝙ nō. q: illud ē graue aut leue simpl̄r: quo existente aut graui aut leui nihil est grauiꝰ aut leuiꝰ. ꝫ quocūqꝫ corꝑe graui dato aut leui adhuc ē dare grauiꝰ aut leuiꝰ. ꝗ nullū ē graue aut leue simpl̄r. Minor pꝫ. q: dato quocūqꝫ corpore graui pt̄ sibi addi aliq̄d graue. ꝛ sic erit grauiꝰ. Secūdo arguit̄ quo ad secūdam ꝑtē negatiue. q: si eēt aliqd̄ corpꝰ graue vl̄ leue in respectu tale eēt aq̄ vel aer. ꝫ hoc non. q: illud d̄r graue aut leue in respectu cuiꝰ ḡuitati ē leuitas admixta: vel cuiꝰ leuitati est grauitas admixta. ꝫ grauitati aq̄ nō est leuitas admixta: neqꝫ leuitati aeris ē grauitas admixta. q: forma subālis aq̄ ꝛ aeris sūt forme simplices. oportet ꝗ virtute ꝯñtis huiōi formas esse simplices. ꝗ ꝛc̄. In oppositū est phs in primo capl̄o huiꝰ q̄rti libri.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ꝫ

phus definiauit de corꝑibꝰ simplicibꝰ mobilibus motu recto. s. de elemētis ꝫm opinionē antiquoꝝ. ꝯñter definiat de eisdē ꝫm ꝙ sūt mobilia motu recto ꝫm opinionē propriaꝫ. ostēdendo q̄d sit corpꝰ graue ꝛ q̄d corpꝰ leue. ꝛ q̄s ꝓprietates habeant corꝑa grauia ꝛ leuia ꝫm ꝙ sunt mobilia motu recto.

Sciendū est secūdo ꝙ quadru-

pliciter pt intelligi aliqđ corp⁹ eē graue simpliciter. Uno mō vt aliqđ dicat graue simpliciter: quo existēte graui nihil ē ipo grauı⁹. ⁊ hoc mō parua gleba terre nō eēt gūis simpliciter. q: tota terra ē grauioꝛ ea. Secūdo mō đ: graue simpl'r qđ nihil leuitatis habꝫ admixtū. ⁊ isto mō qđlibet corp⁹ graue simplex diceret graue simpl'r. Tertio mō đ: graue simpl'r: vt simpl'r idē ē qđ sine addito. vt dicat graue simpl'r hoc ē sine addito. et illi modi nō sunt ad ꝓpositū. Quarto mō dicit graue simpl'r qđ natū ē descēdere in oibus elemētis pterq̄ in vno. ⁊ illo mō parua gleba terre đ: graue quoddā simpl'r. Et sil'r potest fieri distinctio de leui simpl'r.

Sciendū est tertio ꝙ aliquid dicit graue ad alterū siue in respectu dupliciter. Uno mō đ: graue in respectu qđ hꝫ aliquid leuitatis admixtū. ⁊ sic nullū corp⁹ simpl'r pt dici graue in respectu. ⁊ sic nō capit in ꝓposito. Alio mō đ: aliqđ graue in respectu qđ in vno elemēto ē natū ascēdere ⁊ in alijs duobus descēdere. Et hoc mō aq̄ đ: quoddaꝫ graue in respectu. q: ascēdit ꝑ aquā ⁊ descēdit ꝑ aerē ⁊ ignē. Et sil'is distinctio pōt fieri de leui in respectu.

Conclusio prima. aliqđ est graue simpliciter ⁊ aliqđ ē leue simpl'r. Probat q: ē aliqđ corp⁹ natū moueri simpl'r deorsuꝫ ⁊ ad mediū mūdi ⁊ aliqđ corp⁹ simpl'r ferri sursū ⁊ ad extremū vniuersi. g̃ ē aliqđ corp⁹ graue simpl'r ⁊ aliqđ leue simpl'r. ꝯña tenet a diffinitōe ad diffinitū. Uel alit arguit. est aliqđ corp⁹ simplex natū descēdere ꝑ tria elemēta. s. ꝑ ignē. aerē. ⁊ aquā. ⁊ illud ē terra ⁊ ē aliqđ corp⁹ simplex natū ascēdere ꝑ tria elemēta. s. ꝑ terrā. aquā. ⁊ aerē. g̃ ē aliqđ corpus graue simpl'r ⁊ aliqđ leue simpl'r.

Conclusio secunda. aliqđ ē corpus graue ad alterū ⁊ aliqđ corp⁹ leue in respectu. Pꝫ. q: ē aliqđ corp⁹ natū descēdere ꝑ duo elemēta ⁊ ascēdere ꝑ vnū. s. aq̄. est etiam aliqđ natū descēdere per vnū elemētuꝫ ⁊ ascēdere ꝑ duo. ⁊ illud ē aer g̃ ē aliqđ corp⁹ graue i respectu ⁊ aliqđ leue i respectu. ꝯña pꝫ ꝑ diffinitōes grauis ⁊ leuis i respectu siue ad alterū. ⁊ hoc graue aut leue cōiter vocatur graue aut leue ꝑm qđ.

Dubitatur primo an grauitas ⁊ leuitas sint forme subales grauiū ⁊ leuiū. Rūdet ꝙ nō. nā g̃uitas ⁊ leuitas sīt q̄litates motiue ipoꝝ elemētoꝝ ꝯñtes eē subale ꝯpletū ipoꝝ elemētoꝝ. Haꝝ āt vtriusq̄ opatōes siue act⁹ secūdi ꝯñtes carēt noīb⁹ ꝓprijs: vt hꝫ tex⁹. Sꝫ tñ si liceret fingere noīa possem⁹ dicere vt Albert⁹. ꝙ act⁹ ipi⁹ g̃uitatis ē g̃uire. s. moueri deorsum. ⁊ leuitatis est leuire. s. moueri sursum.

Dubitatur secundo vtrum aliqđ elemētū i suo loco natali sit leue aut g̃ue Videt ꝙ sic. q: i suo loco natali retinet suaꝫ formā subalē. g̃ retinet g̃uitatē vl' leuitatē q̄ sīt q̄litates motiue ꝯñtes formas elemētoꝝ.

Ad oppositū tñ videt eē expiētia. q: aliq̄s existēs in aq̄ nō ꝑcipit g̃uitatē aq̄ existētē sup se ipm. Sil'r situle posite i aq̄ ⁊ plene aq̄ leuāt sursū violētia. ħ aūt ñ eēt si aq̄ eēt g̃uis i suo loco. g̃. Ad dubiū rūdet ꝙ aliqđ đ: g̃ue aut leue dupl'r. Uno mō habitual'r ħ ē i actu p̄mo. qđ. s. hꝫ g̃uitatē aut leuitatē ꝑ quā tēderet i locū suū si eēt ex locū: ꝙuis ñ moueat a loco suo natali. Alio mō aliqđ đ: g̃ue aut leue actual'r ħ ē i actu secūdo. qđ. s. tēdit ad suū locū actu. q: habꝫ motū ꝯñtē g̃uitatē ⁊ leuitatē. Elemētū g̃ i suo loco natali existēs bñ ē g̃ue aut leue p̄mo mō: ſ3 nō secūdo mō.

Et ꝑ ħ soluūtur rōes facte hinc ⁊ inde.

Dubitatur tertio vtruꝫ quodlibet corp⁹ qđ ē alio g̃ui⁹ in aere sit g̃ui⁹ in aq̄. Rūdet ꝙ nō. ⁊ ħ satis docet expiētia. nā magnū lignū ē graui⁹ i aere paruo plūbo: ⁊ tñ puū plūbū in aq̄ ē g̃ui⁹ q̄ magnū lignū. naꝫ lignū i aq̄ supnatat ⁊ plūbū submergit. ⁊ ħ ꝯtingit. q: i ligno ē pl⁹ de aeris porositate ⁊ de aq̄. ſ3 in plūbo ē pl⁹ de t̄ra q̄ de aere. ħ g̃ ē ꝓpter diuersā mixtionē elemētoꝝ i mixto. Ex p̄cedētib⁹ g̃ pꝫ quid sit graue simpl'r ⁊ qđ leue simpl'r. qđ graue in respectu et quid leue in respectu.

Ad rationes patet solutio ex dictis. Et sequit alia q̄stio. Sequit i textu. Alteram cām putāt ⁊ dicūt quidā ⁊c.

Queritur secūdo vtrum vacuū ⁊ plenuꝫ sint causa grauis ⁊ leuis. Arguitur ꝙ sic autoritate omniū philosophorum

vacui ad suum plenū maior ē q̄m proportio

antiquoꝝ fere cōcorditer cōuenierūt in hoc. ergo ⁊c̄. Secūdo arguit̄. vacuū ⁊ plenuȝ sunt causa raritatis ⁊ densitatis. ſ rarū ē leue ⁊ densuȝ est graue. ḡ vacuū ⁊ plenū sunt cause grauitatis ⁊ leuitatis. In oppositū est philosophus in textu.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ȝ phus determinauit q̇d sit graue simpl'r ⁊ q̇d leue simpl'r: ⁊ q̇d graue in respectu et q̇d leue in respectu. ꝯn̄ter agit de causis grauiuȝ ⁊ leuiū. Et ponit primo opiniones antiquorum ⁊ eas improbat. Et de istis videbit̄ in p̄n̄ti q̄stiōe. Secūdo det̄miat veritatē. ⁊ de hoc videbit̄ in seq̄ntib' q̄stionib'.

Sciendum est secundo ꝙ Plato posuit corpa cōponi ex sup̄ficieb': ⁊ in superficies resolui: vt al's dictum est. Et q: trigonus est p̄ma figura inter figuras rectilineas. ideo posuit corpa cōstitui ex trigonis. Et ꝯn̄ter posuit illud corpus esse graui' q̄d cōsistit ex pluribus trigonis: ⁊ illud leui' q̄d ex paucioꝛib' cōsistit. Sȝ in hoc defecit et errauit Plato. q: nihil tractauit de causis grauis ⁊ leuis simpl'r. ſ solū determinauit de graui ⁊ leui in respectu: ostendendo solū q̇d sit corpus graui' ⁊ quid leui'. Defecit etiā determinādo d̄ grauib' ⁊ leuib' in respectu. q: ī hoc falsum dixit: dicendo ꝙ illud sit grauius q̄d cōstat ex plurib' trigonis. ⁊ leui' q̄d ex paucioꝛibus. q: si ita esset seq̄ret̄ ꝙ paru' ignis esset leuioꝛ ⁊ citius ascederet q̄ȝ magn' ignis. Cōsequēs est falsū. ptȝ t̄n ꝯn̄a. q: ſm opinionem Platonis paruus ignis ꝯstat ex paucioꝛibus trigonis q̄ȝ magn' ignis. et sic ſm diffinitionē leuioꝛis dataȝ a Platone paru' ignis esset leuioꝛ q̄ȝ magnus. q̄d est falsum. Sequeret̄ etiam si sic esset ꝙ magn' ignis ē grauioꝛ q̄ȝ parua terra. Cōsequēs est falsū. patȝ t̄n ꝯn̄a. q: magn' ignis cōstat ex pluribus trigonis q̄ȝ parua t̄ra. Et sic ptȝ ꝙ Platonis opinio de grauitate ⁊ leuitate stare nō potest in veritate. Un̄ opinio Platonis magis videt̄ intelligi de corpe de genere quātitatis q̄ȝ de genere sub̄e. Alia fuit opinio antiquoꝝ phoꝝ: dicentiū quasdaȝ vacuitates esse corpibus imbibitas. ⁊ hmōi vacuitates esse causaȝ leuitatis. ⁊ etiā dixerūt partes plenas eē cā ḡuitatis. ⁊ ita ſm istos vacuū est causa leuis et plenū ē causa grauis.

Et isti tripartiti sunt. q: quidā posuerūt illud corpus esse leui' q̄d cōstat ex maioꝛi motu: siue habeāt plures ꝑtes plenas: siue paucioꝛes siue eq̄les q̄ȝ corpus leue. Alij dixerūt illud corpus esse leui' q̄d ꝯstat ex maioꝛi vacuo ⁊ minoꝛe pleno q̄ȝ illud q̄d ecōtra. Sed alij dixerūt illud corpus esse leui' cui' ꝓpoꝛtio sui vacui ad suū plenū est maioꝛ q̄ȝ ꝓpoꝛtio alterius leuis ad suum plenū. Et isti oēs nihil tractauerūt de graui ⁊ leui simpliciter: sed solū de grauioꝛi ⁊ leuioꝛi. nec illi de opinione prima. Isti tamē cōueniunt in hoc ꝙ ponūt vacuū impellere corpoꝛa sursum siue mouere sursuȝ ⁊ plenū deoꝛsuȝ. Phus t̄n reprobat ista in textu tanq̄ȝ falsa.

Quapropter contra hāc opinionem sit cōclusio prima. Illud nō est leuius in quo est plus de vacuo. Probat̄ sic. q: sic magnū aurū esset leui' modico igne. ptȝ cōsequētia. q: ſm istos in magno auro est pl' de vacuo q̄ȝ in modico igne.

Cōtra secundā opinionē sit cōclusio secūda. Illud non est leui' alio q̄d cōstat ex maioꝛi vacuo ⁊ minoꝛi pleno. Patet q: si sic seq̄ret̄ ꝙ magn' ignis eēt leuioꝛ aliq̄ ꝑte terre. ꝯn̄s nō est ꝯcedendū. q: terra nō ē leuis. patet ꝯn̄a. quia magn' ignis ſm eos constaret ex maioꝛi vacuo ⁊ minoꝛi pleno q̄ȝ aliqua pars terre.

Conclusio tertia contra tertiaȝ opinionē. Aliq̄d non dicit̄ leui' alijs: q̄a ꝓportio sui vacui ad suū plenū maioꝛ sit q̄ȝ ꝓportio alteri'. Ptȝ. q: si sic sequeret̄ ꝙ minoꝛ ignis eque cito moueret̄ sursuȝ sicut magn'. Patȝ cōsequētia. quia in paruo igne est eq̄lis ꝓpoꝛtio sui vacui ad suū plenū. Et similiter sequeret̄ ꝙ parua terra eque cito descēderet sicut magna pars terre.

Conclusio q̄rta. vacuitas non est causa mouēs corpa sursū neq̄ȝ plenitudo deoꝛsū. Patȝ q: cū vacuū ſm istos sit corpibus imbibitū. ⁊ sit distēsuȝ ſm tres dimēsiones seq̄ret̄ ꝙ vacuū moueret̄ ad motuȝ corpoꝛis in q̄ infūdit̄ et imbibit̄. ⁊ ita argueret̄ de plenitudine. si ḡ vacuitas moueret sursū ⁊ plenitudo deoꝛsū: seq̄ret̄ ꝙ idē eēt motū ⁊ mouēs seipm. q̄d improbat̄ in septimo phisicoꝝ. Itē improbatū est in q̄rto phisicoꝝ. ꝙ vacuū nō pōt esse in natura. ⁊ ꝙ ponētes vacuū ꝓpter motum destruūt omnino motuȝ.

Item cū illud qđ est simpl'r leue sit in termino leuitatis nihil hñs de ꝑmixtiõe ꝯrij seq̄retur ꝙ isti nõ poterãt dare corp⁹ aliqđ simpliciter leue. q: nõ dixerūt aliqđ corpus ꝯponi solū ex vacuitatib⁹. Et sil'r argueret̃ ꝙ ꝟm eos nullū esset corp⁹ simpl'r graue. q: nõ posuerūt aliqđ corp⁹ ꝯponi ex plenitudine tm̃. Sic ğ pt3 ꝙ isti nõ sufficiēter tractauerūt đ causa grauis ꝛ leuis.

Conclusio responsiua. vacuum

non ē causa leuitatis: nec plenū causa grauitatis. Pat3. q: tūc nulla res esset simpl'r grauis aut leuis. qđ pt3 ex p̄cedētib⁹. Si queratur ğ que sit causa grauitatis ꝛ leuitatis i corꝑib⁹ grauib⁹ et leuibus. Dicat̃ ad hoc ꝙ ip̄a forma ꝛ materia grauiū ꝛ leuiū corpoꝝ est natura grauitatis ꝛ leuitatis eoꝝ. grauitas aūt ꝛ leuitas sunt q̄litates naturalit̃ cõsequētes: ꝛ ꝑ se naturas subales corpoꝝ grauiū ꝛ leuiū. Nec ē querēda alia causa intrinseca q̄ natura grauis ꝛ leuis.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã đ: ꝙ antiq̄ nõ sunt tenēdi nec auctorisandi i hoc. Ad secūdã negat̃ ꝙ vacuū ꝛ plenū sunt causa raritatis ꝛ densitatis imo natura ꝓpria raroꝝ ꝛ densoꝝ sunt corū causa. ğ ꝛc̃. Sequit̃ in textu Nos aūt dicimus primū determinãtes de quo ꝛc̃.

Queritur tertio vtrum ex parte

qualitatū motiuarū sufficiēter cõcludi possit numer⁹ q̄ternari⁹ elemētoꝝ. Arguit̃ ꝙ non. q: in elemētis nõ sunt nisi due qualitates motiue. s. grauitas ꝛ leuitas. ğ nõ erunt nisi duo elementa. Secūdo arguit̃. si illo modo posset cõcludi numer⁹ elemētoꝝ q̄ternarius. hoc ꝓbaret̃ sic arguendo. Est aliqđ corpus leue simpl'r qđ natū est ferri sursum simpl'r. ꝛ ē aliqđ graue simpl'r qđ natū ē ferri deorsu3 simpl'r. ß hec duo sunt grauia simpliciter. q: sunt extrema alicui⁹ grauitatis simpliciter. ß inter quecūq3 duo extrema simpl'r que sunt extrema vni⁹ grauitatis necesse est esse duo media quoꝝ vnu3 magis accedat ad vnū extremū ꝛ aliud ad reliquū. ğ sequit̃ ꝙ quattuor erūt corꝑa grauia ꝛ leuia. s. duo media ꝛ duo extrema. Tūc ꝯ hoc arguitur Inter duo extrema grauia pñt plura eē media duob⁹. vt in colorib⁹ ꝛ odorib⁹: in quib⁹ pñt esse plura media duob⁹. ğ nõ sequitur si sit aliqđ graue simpl'r ꝛ aliqđ leue simplicit̃: ꝙ nõ sint nisi duo media: ꝛ ꝙ ñ sint nisi q̄ttuor corpora grauia ꝛ leuia. Tertio arguit̃ in secūdo de generatiõe sufficiēter ꝓbat̃ numerus q̄ternari⁹ elementoꝝ ğ supfluū ē hoc ꝓbare hic. In oppositū ē ꝓħus in textu.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postq̄ ꝓħus improbauit opiniões antiquoꝝ de graui ꝛ leui, ꝛ oñdit ꝙ nõ est querenda alia causa grauitatis ꝛ leuitatis p̄ter naturã corꝑis grauis ꝛ leuis. Cõsequenter in hac ꝑte intēdit determiare ex ꝑte illaꝝ q̄litatum. s. grauitatis ꝛ leuitatis numerū q̄ternarium ipoꝝ elementoꝝ.

Sciendum est secūdo ꝙ iter corpora vniuersi ꝛ maxime inter eã q̄ sunt per se ꝛ principales ꝑtes vniuersi ꝛ maxime: sic sūt q̄ttuor elemēta cõtinens semꝑ ē digni⁹ cõtēto: ꝛ se h3 ad ip̄m sicut forma ad materiam. Ex quo pt3 ꝙ aq̄ se h3 ad terra3 sicut forma ad materiã: ꝛ actus ad potentiã. Et sil'r dicendū est de aere respectu aq̄: ꝛ đ igne respectu aeris. Ex quo sequit̃ ꝙ terra inter cetera elemēta ē materiali⁹ ꝛ potētialius elemētoꝝ. q: ꝯtinet̃ ꝛ nõ ꝯtinet. Et ꝓpter hoc etiã ē minime actiuitatis. q: actiuitas orit̃ a forma. ꝛ maxime resistētie. q: resistētia orit̃ a materia Ecõuerso aūt đ: de igne. ignis eni3 est inter oĩa elemēta formali⁹ ꝛ actuali⁹ elementū. et ob hoc ē magis actiu⁹. q: habet plus de forma: ꝛ min⁹ passiu⁹. ğ min⁹ resistitiu⁹. q: min⁹ habet de materia. Media aūt elemēta actualia sunt ꝛ potētialia: sed respectu diuersoꝝ. quia ꝯtinent ꝛ cõtinent.

Sciendum est tertio ꝙ cum elementa sint distincta specie: ꝛ sint corꝑa simplicia simplices formas ꝛ naturas habētia oportet ꝙ mot⁹ eoꝝ sint distincti ꝟm specie3 ꝛ ꝙ mot⁹ eoꝝ sint simplices. Et sic oport3 ꝙ sint q̄ttuor mot⁹ recti simplices specie spālissima distincti. ꝛ ꝙ sint q̄ttuor loca naturalia specie ꝛ natura distincta.

Sciendu3 est quarto ꝙ aliter in secūdo de generatõe ꝓbat̃ numer⁹ q̄ternari⁹ q̄ttuor elemētoꝝ: ꝛ alit̃ in ħ libro. q: in secūdo de generatõe ꝓbat̃ ex ꝯbinatõe q̄ttuor q̄litatū primaꝝ simpl'r. in q̄b⁹ nõ p̄t reꝑiri nisi q̄druplex ꝯueniēs cõbinatio ꝛ possibil'. S3

in isto libro ꝓbat̃ numerus elemẽtoꝝ ex parte locoꝝ naturaliũ ad q̃ mouent̃ naturaliter ip̃a elemẽta. ⁊ ex ꝑte motuũ elemẽtoꝝ ⁊ etiã virtutũ motiuarũ coꝝ. ⁊ ideo ratio ꝓbatiua hui⁹ numeri q̃ternarij elemẽtoꝝ in hoc libro ẽ numer⁹ locoꝝ. in libro vo de generatiõe ẽ mot⁹ ad formã. Et ideo q̃uis ꝓbet̃ numer⁹ elemẽtoꝝ ex ꝑte illoꝝ triũ. hoꝝ. s. locoꝝ. motuũ. ⁊ virtutũ motiuarũ. Tamẽ ex istis trib⁹ sumit̃ vna rõ. q: virtutes motiue distinguũtur ſm speciẽ ex ꝑte motuũ ⁊ mot⁹ distinguũtur specie ex ꝑte locoꝝ.

Conclusio responsiua. ex parte

qualitatũ p̃maꝝ sufficiẽter ꝓbari pt numerus q̃ttuor elementoꝝ ſm ꝙ sunt corpa simplicia mobilia ad vbi. Probat̃ ꝯclusio ꝑ rationẽ recitatã in secũda rõne añ oppositum q̃ sufficiẽter ꝓbat numerũ q̃ttuor elemẽtorũ quat̃nariũ. Itẽ ꝓbat̃. oẽ corp⁹ simplex mobile motu recto aut ẽ g̃ue: aut leue. Si graue hoc ẽ dupl'r. aut ẽ graue simpl'r. s. ſm naturã ⁊ semꝑ natũ ẽ moueri deorsũ simpl'r. s. ꝑ tria elemẽta: ⁊ sic ẽ terra. aut ẽ graue ſm q̊d in respectu: ⁊ sic ẽ aqua. Si sit leue hoc ẽ duplicit̃. aut ẽ leue simpl'r: et sic ẽ ignis. aut ẽ leue ſm quid: ⁊ sic est aer.

Dubitatur primo vtrũ leuitas

ignis et leuitas aeris differãt specie: ⁊ sil'r g̃uitas terre et grauitas aq̃. Arguit̃ ꝙ non. q: caliditas ignis et aeris non differũt specie. similit̃ frigiditas t̃re ⁊ aq̃ nõ differũt specie. g̊ nec leuitas ignis et aeris specie differunt: nec grauitas terre ⁊ aq̃. tenet ꝯña. q: leuitas videt̃ causari a caliditate: ⁊ grauitas a frigiditate. Oppositũ arguit̃. q: vnius corporis simplicis ẽ tm̃ vnus mot⁹ simplex sibi cõueniẽs ſm naturã ꝓpriã. ſ; natura ꝓpa ignis differt spẽ a nat̃a ꝓpa aeris. g̊ et mot⁹ ignis specie differt a motu aeris. ⁊ ꝑ ꝯñs ꝓximũ p̃cipiũ mot⁹ ignis q̊d ẽ leuitas ignis specie differt a virtute motiua aeris q̃ ẽ leuitas aeris. Et sil'r argueret̃ de grauitate terre et aq̃. Dicit̃ ad dubiũ ꝙ ille q̃litates motiue differũt specie et cõueniũt genere. vt ꝓbatũ est. Et posset sic ꝓbari ex ꝑte locoꝝ. q: loca naturalia ad q̃ mouent̃ elemẽta differunt specie. ⁊ mot⁹ elemẽtoꝝ specie differũt. g̊ per ꝯñs virtutes q̃ sunt p̃cipia hm̃oĩ motuuz differunt specie. q: potẽtie distinguũtur ſm spẽz ꝑ suas opatões. Ad rõnẽ dubij negat̃ ꝯña. Nec valet ꝓbatio. q: leuitas ignis nõ solum causat̃ a caliditate ſ; etiam a siccitate ignis. ⁊ sic ab illis duab⁹. Et sil'r leuitas aeris a calore et hũiditate aerea. Et sil'r dicet̃ de grauitate alioꝝ elemẽtoꝝ suo modo. Vñ grauitas ⁊ leuitas sunt q̃litates priores via ꝑfectiõis. posteriores tamẽ ſm generationẽ. post eñ grauitatẽ et leuitatẽ seq̃tur mot⁹ localis imediate q̊ ẽ ꝑfectissim⁹: generatiõe tamen vltimus.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primã d: ꝙ virtutes motiue elementoꝝ nõ sunt nisi due i genere: sunt tñ q̃ttuor i specie. Ad secũdã d: ꝙ illa ꝓbatio nõ ẽ sufficiẽs ſ; est ꝓbatio insufficiẽs. q: ħ assumptũ scz ꝙ int̃ duo extrema ꝯ̃ria pñt eẽ plura grauia duob⁹: h; solũ veritatẽ in ꝯ̃rijs extremis inter q̃ sunt media ꝑ ꝑticipationẽ extremoꝝ. sicut ẽ in colorib⁹ et saporib⁹. aer autem aq̃ neq; ea q̃ sunt aeris aut aq̃ nõ sunt media ꝑ ꝑticipationẽ extremoꝝ: ſ; st̃ formaliora altero extremoꝝ. Nec d: leuitas i respectu eo ꝙ aliq̊d grauitatis imixtũ habeat. ſ; sic noiat̃ ꝓpter penuriã noim. ⁊ sic d: ꝑ sil'itudinẽ ad grauitatẽ ꝓprie dictã. ⁊ sil'r diceret̃ de grauitate. Ad tertiã p; solutio ex dictis. Sequit̃ in textu. Oĩa aũt loc⁹ ẽ ꝯtinent̃ ⁊c̃.

Queritur quarto vtruz loca naturalia grauiũ et leuiũ simpliciuz sint cause suoꝝ motuũ.

Arguit̃ ꝙ nõ. q: vel eẽnt extrinsece: vel intrinsece. Non intrinsece. q: intrinsece nõ sepant̃ ab eo cui⁹ sunt. modo locus ẽ diuisus a loco. Neq; sunt cause extrinsece. q: vel essent efficiẽtes vel finales. Nõ efficiẽtes. q: oẽ mouẽs effectiue est cũ mobili q̊d mouet̃ ad locũ. neq; etiã st̃ cause finales q: finis et forma coincidũt. vt d: .2. phisicorum. cuz g̊ nõ sint cause formales: neq; erũt cause finales. Secũdo arguit̃ ꝙ nõ sint cause finales. q: finis non mouet motu reali imediate. g̊ sequit̃ ꝙ loca nõ pñt esse cause finales motuũ grauiũ ⁊ leuiũ. In oppositum est ph̃us in textu.

Pro respõsione sciendũ ẽ primo

ꝙ postq̃ ph̃us remouit opiniões antiq̃ruz de causis grauis ⁊ leuis grauiũ et leuiũ. ꝯñter oñdit ſm opinionem ꝓpriaz que sunt cause grauiũ et leuiũ.

Sciendum est secũdo ꝙ oĩs mo

tus naturalis est p se inter terminos ɔ̃rios. τ non solũ p accidẽs. Et hoc põt pbari inducendo in oĩbus motib' τ mutatõib'. Potest etiã oñdi rõne. q2 nisi sic mot' naturalis nõ esset de determiato termio in determiatũ terminũ: ꝫ eẽt inter termios differẽtes. τ quodlibet fieret ex quolibet. qḋ ẽ incõueniẽs. Omnis g̃ mot' localis est p se inter termios ɔ̃rios: τ p ɔ̃ns int̃ determiatos termios. Cũ igit̃ cuilibet potẽtie passiue correspõdeat determinata potẽtia actiua a qua spẽm hʒ. oportet dicere ꝙ qḋlibet mobile motu recto habeat potentiã motiuã mouentẽ ipm̃ ab vno determinato loco in vnũ determiatũ locũ. τ tale mouẽs actiuũ in grauib' et leuib' est generans. vt pbatũ est τ hic dicit̃. Nũc g̃ restat dicere quã habitudinẽ habeãt loca naturalia grauiũ τ leuiũ ad ipa grauia τ leuia.

Sciendũ est tertio ꝙ loca grauium τ leuiũ simpliciũ in ordine ad ipa nõ ħnt hẽre rõnẽ cause effectiue. q2 oportet mouens sil' esse cũ moto. Nec pt dici ꝙ loca moueãt attrahendo: sicut magnes attrahit ferrũ. q2 q̃ato corp' ẽ graui' tãto tardi' deberet moueri deorsũ. Nec pt dici loca naturalia hẽre rãtõeʒ cause materialis nec formal'. q2 sunt extrinseca locatis: τ p̃cipue cũ mobilia actu moueant̃ ad loca.

Quib' notatis sit ɔclusio respõsiua. Loca naturalia grauiũ et leuiũ simplicium sunt cause suorũ motuũ in genere cause final'. Probat̃. q2 sicut se ħnt sanabile τ sanatõis mot' ad sanitatẽ: et augmentatio et augmẽtabile ad q̃atitateʒ. ita se hʒ mobile localiter τ suus mot' ad vbi τ ad locũ. ꝫ sanabile τ sanatio ordinant̃ ad sanitatẽ: etiaʒ augmẽtabile τ augmẽtatio ad q̃atitatẽ vt ad finẽ ordinat̃. g̃ mobile localiter τ motus eius se ħnt ad locũ vt ad finẽ. Itẽ illud ad qḋ mobile mouet̃ est finis mobilis τ motus [illegible] a moto: e. ꝫ g̃uia et leuia simplicia mouent̃ ad sua loca naturalia a generãte aut p se intẽdente. g̃ loca sunt cause motuũ. Itẽ vnũquodꝗ naturalr̃ appetit se eẽ pfici τ cõseruari tanꝗ̃ finẽ desiderãdo illa p q̃ pficitur τ pseruat̃ in esse ꝫ mediãtib' locis naturalib' in qb' sunt virtutes generatiue τ pseruatiue corpoꝝ grauiũ τ leuiũ generant̃ τ pseruant̃ grauia τ leuia. g̃ sequit̃ ꝙ loca grauiũ et leuiũ naturalr̃ appetunt̃ a grauib' τ leuib'. Vñ in ipis locis corporũ grauiuʒ τ leuium sunt influxe quedã virtutes a p̃mo locãte ipoꝝ grauiũ τ leuiũ ꝫm determiatas differẽtias ipoꝝ locoꝝ ad p̃mũ locãs τ ad p̃mũ locũ. Ideo rõ quare ẽ illa rõ situs ĩ loco terre τ in loco aq̃ est certa distãtia quã hʒ vnusquisꝗ loc' ad p̃mũ locãs τ nõ ali'. Patet ergo ꝙ loca naturalia sunt fines grauiuʒ et leuiũ et motuũ eorundẽ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̃mã d̃ꝫ ꝙ loca naturalia grauiũ τ leuiũ sunt fines motuũ eoꝝ. nõ quidẽ intrinseci: ꝫ extrinseci. Vñ finis generatõis debʒ esse intrinsec' τ semp coincidit cum formã. τ ideo finis generatõis in motu locali ẽ vbi et ad quẽ intrinsece termiat̃ mot'. Sʒ finis rei genite ẽ duplex. Nã quidã est inherẽs. τ dicitur ppria opatio rei ad quẽ res ipa ordinat̃. τ d̃ꝫ finis p q̃ãto mediãte tali opatõe attingit aliqd extra se. τ illo mõ mot' grauiũ τ leuiũ hʒ modũ finis. Sʒ loc' naturalis ẽ finis extrinsec' nõ inherẽs q̃ aliq̃n vocat̃ species corpoꝝ grauiũ τ leuiũ p q̃ãto ħnt eẽ in suis locis mouẽtib' cõpletũ. Ideo dicit pħs ꝙ moueri ad locũ ẽ moueri ad ppriã spẽm. Vel hoc dicit ꝙ semp ɔ̃tinens se hʒ ad ɔ̃tentum sicut forma ad materiã. Ad secũdam d̃ꝫ ꝙ finis nõ mouet realr̃ secluso efficiẽte: ꝫ motu reali dependẽs ab efficiẽte in mouẽte depẽdet a fine suo modo. ideo dr̃ mot' real' phisicus ẽ a quattuor causis. τ a q̃libet suo modo. s. ppter finẽ ab efficiẽte in mobili ppter determiatũ vbi seu formã. Sequit̃ in textu. Figure autẽ non causa eius qḋ est ferri τc̃.

Queritur quinto vtrum figure grauiũ τ leuiũ sint cause motuũ sursuʒ τ deorsum eorũdeʒ. Arguit̃ ꝙ sic. q2 nos videmus corpa plũbea τ ferrea late figure: ꝗ̃uis sint multũ grauia manere supra aquã τ supnatare ipi aque. τ corpa mĩn' grauia licʒ sint rotũda aut acuta deorsuʒ cadere. ꝫ hoc non esset nisi figure coꝝ essent cause motuũ. g̃ sequit̃ ꝙ figure grauiũ τ leuiũ sunt cause motus eorũdeʒ sursum τ deorsum. In oppositũ est pħus in vltimo capl'o: sic dicens. Figure autem non qḋ est causa huius simpliciter ferri sursum aut deorsum: sed eius qḋ est velocius aut tardius.

Pro responsione sciendū est p̄mo. ꝙ postꝗ͂ ph̄s ōndit que sint cāe motuū grauiū ⁊ leuiū simpliciū. s. loca naturalia d̄ quibus visū ē in p̄cedenti q̄ōne. Consequēt in hoc vltimo capi. ōndit q̄liter figure eorū se habeant ad h̄mōi mot⁹. circa hoc inq̄rēs causā huius. s. q̄re corꝑa grauia late figure etiā si sint grauiora supꝑnatāt aq̄ ⁊ etiā volitāt ꝑ aerē. ꝫ corꝑa min⁹ grauia lꝫ sint rotunda vel acuta descendūt ꝑ aerē. Et iuxta hoc ph̄s recitat opinionē Democriti dicentis quosdā vapores eleuatos ab aq̄ pellere corpora sursū si sint late figure. quia vt dicebat plures tales exalationes vel vapores contrapulsant ipīs corꝑibus late figure. ꝫ si corpora grauia sint figure stricte tūc pauci vapores vel exalationes cōtrapulsant. ⁊ iō digestis h̄mōi vaporib⁹ corꝑa grauia cadūt deorsū. Et cū arguit̄ cōtra hanc opinionem corꝑa late figure cū supꝑnatēt aq̄ mag͂ deberent ferri sursū in aere ꝓpt̄ plures exalationes eleuantes corꝑa lata sursū. Hāc obiectionē soluebat Democrit⁹ dicēs ꝙ h̄mōi exalationes cū sūt in aere sūt disgregate q̄ i aqua erāt congregate. Et iō vt dicebat ipse exalationes nō p̄nt cōtrapellere corꝑa grauia sursū in aere sicut in aqua. Sed illud dictū Democriti nō ē rōnabile. q̄ꝛ nisi ille exalatōnes eēnt eleuate contingeret grauia late figure cū supꝑnatare in aqua ⁊ ꝑ aerem volitare aut saltim tardius moueri. ⁊ corpora minus grauia rotunda cadere deorsū ⁊ descendere ⁊ velocius moueri. Iō aliam causam assignat ph̄s dicens ꝙ corporū quedā sūt facilis diuisiōis sicut sūt q̄ nō sūt terminabilia termino ꝓprio. ꝫ bene termio alieno. ⁊ quanto sunt magis terminabilia termio alieno ⁊ min⁹ termino ꝓprio tāto sūt facili⁹ diuisibilia. ob hoc aer ē faciliōris diuisiōis ꝗ͂ aq̄. Alia sūt corꝑa bene termiabilia termio ꝓprio ⁊ male termio alieno. ⁊ q̄nto sūt magis terminabilia termino ꝓprio ⁊ min⁹ alieno tanto sunt difficilius diuisibilia. ⁊ iō terra inter oīa elementa est difficilius diuisibilis Et hec potentia. s. facilis diuisionis ꝑficit̄ ex duob⁹. s. raro et humido. Similit̄ corꝑoꝝ que nata sūt diuidere quedā facili⁹ diuidūt ⁊ alia difficilius. Unde potentia actiua ad diuidēdū maxie videt̄ cōpleri ⁊ ꝑfici in trib⁹. s. duro graui ⁊ acuto. ⁊ q̄nto min⁹ hꝫ de istis trib⁹ tāto aliq̄d ē min⁹ diuisiuū.

Sciendū est secūdo ꝙ latitudo ē impeditiua potentie diuisiue. ⁊ rotūditas ⁊ acuties iuuant potentiā diuisiuā. Rō h⁹ ē. q̄ꝛ corpus late figure sub se comprehēdit multū de medio ⁊ ita est maior resistentia ex parte medij ꝗ͂ quando corpus est rotūdum vel acutū. quia tunc non multū comprehendit sub se de medio diuisibili. ⁊ ita nō ē magna resistentia ex ꝑte medij. Et quia aq̄ ē difficilius diuisibilis ꝗ͂ aer a toto genere. iō q̄dā corꝑa late figure nō descēdunt in aq̄ que cadunt deorsum in aere.

Quibus notatis sic conclusio

rn̄siua. quāuis figure grauiū ⁊ leuiū simpliciū nō sūt cāe suoꝝ motuū. sūt t̄n cāe velocitatis ⁊ tarditatis motuū eorūdē. Pria ꝑs pꝫ. q̄ꝛ nature corpoꝝ grauiū et leuiū sūt cause suoꝝ motuū. cū g͂ figure eoꝝ nō ꝑtineant ad naturā eorūdē. exinde seq̄t̄ ꝙ non sūt cāe motuū eoꝝ. Secūda ꝑs pꝫ. q̄ꝛ maior vel minor virtus corꝑis grauis vel leuis facit ad maiorē velocitatis mot⁹ aut tarditatem g͂ figure eoꝝ nō sūt totales cāe velocitatis ⁊ tarditatis mot⁹ eorūdem. ⁊ cū ip̄e figure aliq̄d faciant ad tarditatē ⁊ velocitatē ꝓ quāto impediunt vł iuuāt diuisionē medij vt dictū ē. sequit̄ ꝙ figure sunt cāe velocitatis et tarditatis mot⁹ grauiū ⁊ leuiū. Iō dicit ph̄s ꝙ q̄nto potētia motiua ipi⁹ mobilis magis excedit potentiā medij ad distrahij ⁊ diuiditāto mobile velotius mouet̄ ꝑ mediū. ⁊ potentia motiua ad hoc ꝙ excedat resistentiaꝫ medij iuuatur ꝑ figuram rotundam vel acutam ⁊ impeditur per figuram latam. g͂ figura facit ad velocitateꝫ ⁊ tarditatē ⁊ q̄ ad eq̄litatē mot⁹. Et ꝑ hoc pꝫ rn̄sio ad q̄situ.

Ad rationes ante oppositum.

d̄ꝛ ꝙ bene probant ꝙ figure corpoꝝ simpliciū aliquid faciunt ad velocitatē ⁊ tarditatem mot⁹. ꝫ non ꝓbant ꝙ faciant ad essētiā ipius vt pꝫ in cōstructione. Auctoritas allegata ē ꝓ dictis. Et tātū de q̄ōne ⁊ per ꝯn̄s de toto libro de celo ⁊ mundo.

Seq̄tur liber primus de generatiōe ⁊ corruptione.

De generatione aũt et corruptione ꝛ natura ꝛc.

Circa initiũ primi libri de generatiõe et corruptiõe queritur primo vtrum de corpore mobili ad formã sit sciẽtia tanꝙ̃ de subiecto huiꝰ libri ꝓprie aristotel' qui grece dr̃ pygeneos. Arguit̃ ꝙ nõ. q: de corpe mobili ad formã nõ est scia. q: tale ẽ gñabile et corruptibile: et ꝑ ꝯsequẽs singulare. ꝫ de corruptibilibꝰ ꝛ singularibꝰ nõ est scia. vt habet̃ primo posterioꝝ. ergo ꝛc. Secũdo arguit̃ de nõ ente nõ est scia. ꝫ mlta entia gñabilia ꝛ corruptibilia nõ sũt: vt rosa. pluuia. ꝛ hmõi. ergo de corruptõe et gñatiõe nõ est scia. Tertio sic. scia denomiatur a suo subiecto. sed hec scientia dr̃ de gñatiõe ꝛ corruptõe. ergo corpꝰ gñabile ꝛ corruptibile ẽ subiectũ huiꝰ libri ꝛ nõ corpꝰ mobile ad formã. Ad oppositũ sunt rationes expositoris pħi partẽ affirmatiuã tenentis.

Sciendũ est primo ꝙ in octo libris phisicoꝝ determiatũ est de corpore mobili ꝯsiderato scd̃m cõem rõnẽ corporis mobilis. ꝛ in libro de celo ꝛ mũdo determiatũ ẽ de corpe mobili ad vbi. ꝫ in isto libro determinat̃ de corpe mobili simplici ad formã in cõi siue sit forma essential'. siue accidẽtalis siue corpis simplicis. siue mixti. siue pfecti. siue impfecti. ꝫ de corpe mobili ad formam corpis mobilis impfecti ꝓut est i via ad talem mixtionẽ cõsiderat̃ in libro metheoroꝝ. sed de corpe mobili mixto ad formã inaiati impfecti cõsiderat̃ in libro de mineralibꝰ. d̃ corpe aũt mobili mixto ad formã aiati cõsiderat̃ in sequẽtibꝰ libris de aia. scꝫ i libro de vegetabilibꝰ ꝛ plãtis. et in libris de aialibꝰ

Ex isto ptꝫ ꝙ iste liber tenet tertiũ ordinẽ inter libros pħie naturalis. nã cõe ẽ añ speciale. ideo liber phisicoꝝ primꝰ ẽ. Et q: motus localis siue ad vbi simplicior ẽ alijs motibus ꝛ coioꝛ. ideo liber de celo scd̃ꝫ ordinẽ tenet. Et q: priꝰ est aliq̇d ꝯsiderare simpliciter ꝙ̃ ꝯtracte. ideo corpꝰ mobile ad formã i cõi cõsideratũ de quo agit̃ i isto libro priꝰ cadit in ꝯsideratõe scie ꝙ̃ corpꝰ mobile ad aliquã formã detiẽiatã. Et sic ptꝫ ordo huiꝰ li. pygeneos ad alios libros natural' pħie.

Sciendũ est secundo ꝙ corpus mobile gñabile ꝛ corruptibile. dupliciter põt ꝯsiderari. Vno mõ scd̃ꝫ suũ esse singulare. ꝛ ħ mõ. q: tale gñatur ꝛ corrũpit̃. ideo d̃ ipso tali nõ ẽ scia. Alio mõ põt ꝯsiderari ſm suũ esse vl'e abstractũ a singularibꝰ in q̇bus ẽ cõparãdo ipm ad suas causas ꝛ principia vl'ia a q̇bꝰ hꝫ eẽ in suis singularibꝰ: ꝛ sic de ipo est scia. Nam ratio mobilis ẽ immobil'. ꝛ ratio gñabilis ẽ ingñabil': hoc est ingnabiliter inest. Vñ licet verũ sit dicere de corpore naturali vniuersal'r accepto ꝙ gñal'r possumꝰ dicere ꝙ est gñabile: corruptibile: sensibile. nõ tñ sic cõsideratũ mouet̃. gñat̃. corrũpit̃ aut sentit̃ d̃ per se. ꝫ solũ ex ꝯsequenti ꝓ quãto est i suis singularibꝰ. Nec valet argumentũ dicendo ꝙ sensus ẽ singulariũ. cũ de nullo veꝝ est dicere ꝙ sit sensibile nisi sit singulare. ꝛ ħ ẽ. q: actꝰ ꝛ opatões sũt singulariũ: ergo de nullo põt dici ꝙ sit sensibile nisi sit singulare. ꝙ̃uis em̃ sensꝰ ꝙ̃tum ad actũ sentiẽdi sit ipo singulare: ita ꝙ id qd̃ sentit̃ sit singulare nõ tñ ſm quã sensus pcipit sensibile nõ em̃ color pticular' ẽ obiectuꝫ ꝓprie ꝙ̃uis nũꝙ̃ videat̃ nisi hic color pticularis. ꝛ huiꝰ rõ ẽ. q: visus videt ſm moduꝫ q̇ est natural' sub hic ꝛ nũc. Et ꝓportõabil'r dicendum est de gñabili ꝛ corruptibili respectu gñantis et corrumpentis.

Sciendũ est tertio ꝙ motꝰ ꝛ mutatio tñ in q̃ttuoꝛ generibꝰ iueniũtur. scꝫ in substãtia ꝙ̃titate. q̃litate. ꝛ vbi. Motꝰ ãt ad vbi nõ pt̃ dici motꝰ ad formã. ꝛ rõ huiꝰ est. q: ꝑ ipm nõ acq̃rit̃ in mobili aliqua forma absoluta. ꝛ ita ꝑ corpus mobile ad formã in titulo questiõis intelligit̃ mobile ad substãtiã qualitatẽ ꝛ quãtitatẽ. Et q: int̃ illos motꝰ vel mutatões mutatio ad substãtiã ẽ pricipalior ꝛ ãnectũt̃ ꝛ sup̃biũt alij motus. s. augmẽtatio. alteratio. iõ ille liber denoiat̃ de gñatõe ꝛ corruptõe. ꝙ̃uis in isto libro agat̃ de om̃i motu ad formã. Nec sequitur ꝙ corpꝰ gñabile ꝛ corruptibile sit subiectũ huiꝰ scie. q: nõ oportet semꝑ denomiari sciam a subiecto ꝓprio. ꝫ aliq̃n a pte digniori. vt in isto libro vel aliquo alio.

Cõclusio respõsiua de corpore mobili ad formã est scia tãꝙ̃ de ꝓprio subõ huiꝰ libri. Pria ꝑs pꝫ. q: corpꝰ mobile ad

formā est ens itelligibile hñs ptes ⁊ pprietates. ergo ⁊c. Secūda ps pz p diffinitione subiecti attributōis sibi conueniētē. ⁊c.

Dubitatur primo. an de corruptione sit scia naturalis. Videt ꝙ nō. q: corruptio nō ē naturalꝭ. imo pter naturā vꝭ ꝯ. ergo de corruptōe nō est naturalꝭ scia. Dicit ꝙ aliqua res pōt dici naturalꝭ dupliciť. Uno mō. q: cadit sub itētōe nature vlis nō prio ⁊ p se. ſ secūdario p ꝙto non pōt fieri gñatio alicui⁹ sine corruptōe alteri⁹. ſ corruptio ē ɔtra naturā pticularē q̄ ð: forma. Alio mō pōt dici naturalꝭ. q: eueniat ꝭm naturā ita ꝙ habeāt fundamētū in aliquo naturali principio. ⁊ hoc mō corruptio ð: naturalꝭ. q: fundať in materia q̄ ð: natura. materia em̄ naturalꝭr ē priuationi admixta scꝫ materia hoꝝ inferioꝝ. Et sic de corruptōe ē scia naturalꝭ. q: scia naturalꝭ hꝫ ɔsiderare de om̄i eo qð pōt seq̄ ex principio nature ⁊ qð etiā pōt cadere sub intētōe nature. Dicitur vltra ꝙ scia naturalꝭ nō ē practica. iō nō solū hꝫ ɔsiderare vnū oppositoꝝ sic̄ practica. ſ ē speculatiua q̄ est eadē oīm oppositorū. ideo nō solū hꝫ ɔsiderare gñationē. sed etiā corruptionē oppositā generationi.

Dubitatur secundo vtrū re corrupta possit scia ei⁹ pmanere in aia. Ad hoc dicit Egidi⁹ ꝙ res ipe pñt hēre triplex esse. Unū in seipis qð eē hñt qñ existūt i reꝝ natura. Aliud eē hñt i suis causis. Et aliud hñt in itellectu. Et hec tria se hñt p ordinē nā si res sint i seipis bñ sūt i suis causis ⁊ in itellectu. si vo sint i suis causis vꝭ intellectu nō oportet ꝙ sint i seipis. mlta em̄ sūt i itellectu q̄ ñ sūt i seipis neci suis causis sic̄ ens rōis. Si ḡ res ñ sint i seipis dū tñ hēant eē i suis cāis bñ sūt scibiles. q: q̇dditas rei materialꝭ ē obiectū nr̄i itellect⁹. Et ad ħ ꝙ cognoscať ab itellectu sufficit ꝙ sit i potētia. Nec placet ipi Egidio hic mod⁹ loquēdi ꝙ destructa re ꝙtū ad eē actuale ꝙ remaneat ꝙtuꝫ ad eē essentie. q: ipossibile ē ꝙ destruať penes eē exñtie ⁊ ꝙ remaneat eēntia q: ðstructis pmis substātijs ipossibile ē aliq̇d alioꝝ remanere. q: vnūq̇dq̄ꝫ remanet sub suo esse Nisi q̇s velit dicere ꝙ res maneat in potētia tm̄. s. i suis pncipijs actiuis ⁊ passiuis p pinq̇s et etiā remotꝭ ⁊ nō i potētia formali. q: ipe Egidi⁹ nō poit ichoationeꝫ formaꝝ.

Sic ḡ illa potētia actiua et passiua sufficit ad ħ ꝙ res sciať ⁊ remaneat scia in itellectu Sꝫ veꝝ ē vt dicit ipe Egidi⁹ ꝙ nō possumus de nouo acq̇rere sciaꝫ de aliq̄ re gñabili ⁊ corruptibili nisi haberet eē actuale. q: intellect⁹ nr̄ acq̇rit sciaꝫ mediāte sensu q̇ ē singulariū actu existētiū. ſ scia acq̇sita si ðstruatur res ꝙtū ad eēntiā manēt fantasmata i fātasia ⁊ spēs intelligibilꝭ in itellectu q̇bus mediātib⁹ adhuc pōt sciri ⁊ intelligi. ⁊ sic si nunq̄ fuissꝫ rosa in actu nō haberem⁹ sciaꝫ ð ea: ſ postq̄ haberem⁹ sciaꝫ ð rosa ipa corrupta ꝙtū ad eē existētie remaneret i potentia i suis causis mō p̄dicto possum⁹ hr̄e sciētiā de ea nā spēs itelligibilis q̄ ē in itellectu ē formali⁹ in cognitōe rei. destructo aūt materiali ⁊ remanēte formali ð: res remanere. sicut ptꝫ de significatōe nois. nā in significatiōe nois res existēs extra itellectū est q̄si maťiale sigficatōis nois. ſ ɔcept⁹ rei formatus in aia p spēm intelligibilē est tantū formale in significatiōe. ꝙuis igiť varieť materiale i remanēte formali in aia nō cadit nomē a sua significatōe. ideo re existēte aut nō exñte in noie idē significat. exēplū ē de loco q̇ est imobilis rōne formali in eo qð ē sit⁹ et ordo a cōcauo celi ꝙuis materiale loci qð est supficies corporis ɔtinētis varieť. ⁊ ita diceret de fluuio ⁊ cinerib⁹. vt ptꝫ. 4. phi.

Ad rōes añ oppositū pꝫ solutio ex dictꝭ. ⁊c. Seq̄tur text⁹. Antiquorū quidē igiť.

Querit secūdo vtrū ponentes vnū principiū materiale possint saluare distinctionē gñatiōis ab alteratiōe. Arguitur ꝙ sic. mot⁹ ⁊ mutatiōes distingūtur per termios ad quos sūt: ergo ad distinctioneꝫ motuū ⁊ mutationū imptinens ē distinctio subiectoꝝ. Secūdo sic phs poit vnū materiale principiū oīm alterationū ⁊ saluat distinctionē alteratiōis a gñatione. ergo similiter antiq̄ ponēres vnū materiale principium poterūt saluare distinctionē generationis simpliciter ab alteratōe. In oppositū ē phus in secūdo cap. hui⁹ libri. Pro rñsiōe

Sciendum est primo. ꝙ postq̄ phūs posuit materia hui⁹ libri ⁊ ordinē tractādi in phemio ɔsequēter determiat ordinē pmissū de natura gñatōis ⁊ corruptiōis et de natura annexoꝝ ipi⁹ alteratiōis augmētatiōis; nutritōis; actionis ⁊ passiōis tact⁹

et mixtionis. ꝛ hec ē materia ꝑ ordinē huiꝰ libri primi. Deinde in secūdo peragit de natura gñatoꝝ ꝛ corruptoꝝ ꝛ de causis generatõis ꝛ corruptõis determiãdo aūt de natura generatõis ꝛ corruptõis. primo recitat opiniones antiquoꝝ ꝛ iprobat eas. Deinde detiniat scδꝫ opinionē ꝓpriā ꝛ tractat de nature gñatõis ꝛ corruptõis simpliciter

Sciendū est secūdo ꝙ ātiq̄ philosophi ignorauerūt naturā materie ꝛ forme ꝛ nō ꝯsiderauerūt nisi principiū materiale insufficiēter. q꞉ ꝯsiderauerūt ipꝫ eē actu ens. ꝛ quidā posuerūt ipm ignē esse principiū materiale. aliꝫ aerē. aliꝫ aquā. aliꝫ aliqδ mediū inter aerē ꝛ aquā. Aliꝫ posuerūt plura principia materialia sicut Empedocles posuit q̄ttuor elemēta eē pricipia oīm ꝛ litē. ꝛ amicitiā eē pricipia existētie ꝛ nō existētie. Sꝫ anaxagoras posuit infinita pricipia homiomera esse principia rerū vt infinitas ꝑtes ossis esse principia ossis. Sꝫ democritꝰ ꝛ leucippꝰ posuerūt ifinita corpora indiuisibilia differētia positõe ordine ꝛ figura eē principia reꝝ ꝛ sic insufficienter tetigerūt naturā materie. nihil cognoscēdo de forma. Aduertendū tamē ꝙ Anaxagoras et Empedocles quodāmodo ꝯtrarie se habēt in positiõe principioꝝ. q꞉ Empedocles ponit quattuor elemēta esse simpliciter principia oiuꝫ. etiā homiomeratorū q̄ ponit Anaxagoras esse principia. sed ecōtra anaxagoras posuit sua principia homiomera eē pricipia elementorum.

Sciendū est tertio ꝙ generatio simpliciter distinguit̄ a generatione scδm quid. ex parte duorū. scꝫ subiecti. ꝛ termini. Subiecti quidē. q꞉ subiectuꝫ generationis simpliciter est ens in pura potētia. que ē potentia ad esse substātiale. sed subiectū generationis scδm quid est ens in actu simpliciter. scꝫ ens in actu substātiali. ꝛ in potentia scδm q̇d scꝫ ad esse accidētale. ꝛ ita gñatio scδm q̇d ē idē scδm rē ꝙ alteratio aut alia mutatio accidētalis. Ex ꝑte vero terminorū differūt. q꞉ terminꝰ generationis simplicit̄ ē forma substātialis. ꝛ terminꝰ generatõis scδm quid est forma accidētalis.

Cōclusio prima. antiqui ponētes vnū principiū materiale necessario hn̄t dicere generationē esse alterationē. Probatur quia materiale principiū debꝫ manere vnū ꝛ idem in tota transmutatione. cum ergo scδꝫ eos sit ens i actu. sequitur ꝙ vnū ꝛ idem in tota transmutatõe manet vnuꝫ et idem in actu. sꝫ alteratio est qn̄ manēte eodē in actu fit variatio in passibilibꝰ qualitatibus. ergo mutatio facta in illo principio materiali qδ est in actū scδm eos est alteratio vel aliqua accidētalis mutatio. naꝫ qδ euenit enti in actu est eius accidēs. ꝛ ita destruūt generationē substātialē. ergo ꝛc̄.

Conclusio secūda. ponētes plura principia materialia videntur apparent̄ saluare generationē ꝛ alterationē distingui ab aliꝫs motibꝰ. tn̄ dictū illorū destruit omnē mutationē ad formā. Prima pars ꝓtꝫ q꞉ ex cōgregatione illoꝝ principioꝝ dicunt̄ res fieri ꝛ ex segregatione res corrūpi ꝛ ꝑ inmutationē eoꝝ in figuris ꝛ ordinem dicūt alias mutationes fieri: ergo apparenter videntur saluare omnē mutationē. ideo dicit phūs ꝙ anaxagoras propriā voceꝫ ignorauit ꝛ sibiꝫpi cōtradicit ponēdo multa principia. et ponēdo generari ꝛ corrumpi eē idē qδ alterari. quia ponētes eē plura pricipia habēt ponere oīs mutatões eē distinctas.

Secūda pars scꝫ ꝙ destruāt omnē motū ad formā. q꞉ scδm illos illa plura principia materialia sunt prima principia. cnm ergo illa prima principia non fiant ex alterutris neq̄ ex aliꝫs seq̄tur ꝙ n̄ sūt generabilia nec corruptibilia. ꝫ si generatio sit impossibilis alteratio erit impossibil'. ergo ponētes plura principia materialia destruūt omnē mutationē naturalem. Et si quis diceret ꝯtra hāc rationē ꝙ possibile ē aliquid alterari sine eo ꝙ substātialiter mutetur. ꝛ ita nō videtur ꝙ si trāsmutatio in substātia est impossibilis ꝙ alteratio sit impossibilis. Ad hoc dicēdū est ꝙ alteratio ꝑfectiua sicut ē illuminatio pōt esse possibilis in aliquo corpore. ꝛ tn̄ trāsmutatio i substātia erit ipossibilis. Sꝫ loquēdo de trāsmutatõe corruptiua q̄ ē cū abiectõe vniꝰ ꝯtrariꝫ ꝛ accessu alteriꝰ illa bn̄ pōt fieri actu in corpore sine corruptõne substātiali. ꝫ si corruptio substātialis sit impossibil': talis alteratio ē impossibil'. q꞉ gñatio ꝛ corruptio sūt termini ꝛ fines talis alteratiõis. Modo si finis sit impossibil' id qδ est ad finē est impossibile. ꝛ tamen id qδ est ad finem pōt esse actu absq̄ eo ꝙ finis sit.

Secūdo pbat̄ cōclusio. Ōis mutatio naturalis de cōtrario in cōtrariū est. ſ vnū ꝯtrariū nō fit eſſentialiter aliud: vt albedo ñ fit nigredo. ergo in omī trāſmutatiōe ſubſtātiali oportet aliquā materiā preſuppoui: quod eſt cōtra negātes vnū materiale principiū ⁊ ponētes plura. Sciendū eſt ꝙ iſti ponētes plura p̄ncipia ponebāt ipſa plura ſemp eſſe actu entia: ignorātes tñ actū illoꝝ. ſcʒ formā. Tertio arguit̄ ad ꝯcluſionē. ſi alteratio eſt neceſſe eſt vnū ſubiectū eſſe. ⁊ ſi vnū ſubiectū ſit neceſſe eſt oēs alterationē poſſe fieri. q2 oīm habentiū transmutatōem adinuicē materia eſt vna: vt habet̄ i textu: ⁊ poſt ea declarabit̄. ergo negātes vnum materiale p̄ncipiū ⁊ ponētes plura deſtruūt alteratio nē: ⁊ p ꝯñs oēm tranſmutationē naturalē.

Concluſio tertia. Empedocles in poſitiōe ſua cōtradicit ſenſui ⁊ rōni ⁊ ſibi ipi: ⁊ inſufficiēter tractauit an ſit vnū principiū vel plura. Primum patet. q2 poſuit ꝙ vnū elemētū nō pōt i aliud trāſmutari. cui⁹ oppoſitū patet ſenſui. Secūdū patet. q2 dicit elemēta nō poſſe trāſmutari adinuicem. ⁊ iterū dicit ex his fieri mixta: qđ ē ꝯtrariū rōni. quia ſi impoſſibile ſit ea adinuicē trāſmutari: impoſſibile eſt mixta ex his fieri. Tertiū pꝫ q2 dicit elemēta ingenerabilia ⁊ incorruptibilia: ⁊ tamē ponit ꝙ aduenientē vniuerſali amicicia cōgregant̄ elemēta remotis eoꝝ qualitatib⁹ in vnū chaos: ⁊ deſtruitur mūd⁹. ⁊ adueniēte lite vniuerſali recupatis qualitatib⁹ oīb⁹ eoꝝ ſegregant̄ elemēta: ⁊ generat̄ mūdus. ⁊ ita poſuit elementa generari ⁊ corrūpi. nā elemēta nō poſſūt amittere ⁊ recuperare ſuas q̄litates: quoniaꝫ generantur ⁊ corrūpūtur. Sed diceret Empedocles ꝙ tūc ſoluꝫ quādo aduenīret vniuerſal' amicicia erāt corruptibilia ⁊ nō ſemp. Sed hoc dicere nō valet. q2 cū corruptibile ⁊ incorruptibile radicētur in natura rei. Incorruptibile ñ pōt fieri corruptibile: aut ecōtra. ergo ſi elemēta ſint tūc corruptibilia ſequeret̄ ꝙ ⁊ ſemp. Quartū patet. ſcʒ ꝙ iſufficiēter determiauit an ſit vnū aut plura p̄ncipia. q2 Empedocles nō declarauit an ipm chaos ſit principiū elemētoꝝ aut ecōtra. an ipa elemēta ſint principia ipi⁹ chaos. g̃ ⁊c.

Ad rationes ante oppoſituꝫ.

Ad primā đ: ꝙ diſtinctio ſubiectoꝝ nō ē im ptinēs ad diſtinctiōem motuū. q2 motus eſt actus entis in potētia ſm ꝙ in potentia tā ꝙ ſubiecti ꝓprij. ideo ſubiectū quodāmodo pertinet ad motū ſicut materia ad formam. Ad aliā đ: ꝙ phs ponit vnū principium materiale qđ ſm ſe ē principiū nō actu ens tantū: ⁊ nō tota ſubſtantia rerū. Sʒ iſti antiqui ponūt vnū vel plura p̄cipia materialia eſſe actu ens ⁊ totā ſubſtātiā rerū: qđ eſt impoſſibile. ⁊c. Sequit̄ in textu Ōm̄ aūt.

Querit̄ tertio vtrum ſit vna materia oīm habentiū trāſmutationē adinuiceꝫ. Arguit̄ ꝙ nō. q2 phs. 5. metaphiſicē. diſtinguēs mōs vni⁹: dicit ꝙ illa ſunt idem numero quoꝝ materia eſt vna. ſed nunꝙ aliqđ trāſmutat̄ in idē nūero: cuꝫ trāſmutatio fiat ſemp in oppoſitū. g̃ nulla entia trāſmutationē habentia adinuicē: habebūt vnam materiam adinuicē. Secūdo arguit̄. nō quodlibet eſt in potētia ad quodlibet. nam materia equi nō eſt in potētia ad generationē equi. ⁊ cū eēntiale materie ſit eē i potētia: ſic debem⁹ loq de potētia ſic̄ de mat̄ialitate. cū g̃ in oibus corporib⁹ nō reperiat̄ vna rō potētialitat̄: ſequit̄ ꝙ i eis nō repit̄ vna materia. Tertio ſic. ſi oīm trāſmutabiliū adinuicē materia eſt vna. vel eſt vna ſm eſſe: vł ſm eſſentiā. nō ſm eſſe: q2 quoꝝ nō eſt vna forma hoꝝ nō eſt dare vnū eſſe. mō diuerſorū generabiliū ſunt diuerſe forme: ⁊ per ꝯñs diuerſa eſſe. Nec eſt vna ſm eſſentiā. q2 cuꝫ diuerſoꝝ g̃nabiliū ſint diuerſe eſſentie: materia q̄ eſt de eſſentiā vnius potenit etiaꝫ eſſe de eſſentia alterius. nullo ergo mō materia g̃nabiliū pōt eſſe vna. ergo ⁊c. In oppoſitū eſt phs tertio capitulo hui⁹ libri diſputās ꝯtra antiquos ponētes plura principia materialia: vbi dicit ꝙ omniū tranſmutabiliuꝫ adinuicē materia eſt vna.

Sciēdū eſt primo ꝙ materia poteſt dupliciter cōſiderari. Uno modo quantum ad actum. ſcilicet ſcđm ꝙ eſt ſub forma ⁊ per habitudinem quaꝫ habet ad determinatam formā per diſtinctas diſpoſitiones: quibus diſponit̄ ad illā ⁊ nō ad aliā. Alio modo poteſt cōſiderari ſm eſſentiam: videlicet vt eſt denudata et expoliata p itellectū ab omī forma determinata ⁊ ab omī diſpoſitione ad formā determinatam.

Concluſio prima. Materia ac

cepta scd̄m eius potentiā scilicȝ vt est denudata ab oi forma per intellectū est vna omnib⁹ generabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹. Probatur. quia in quolibet genere causarū ē status ⁊ est deuenire ad vnū. vt pbatur. 2. methaphi. sicut ergo deueniēdū est ad vnū primū efficiens ⁊ ad vnū finē ⁊ ad vnam primordialē formā. sic deueniēdū est ad vnam primā materiam. ergo materia oim̄ generabiliuȝ ⁊ corruptibiliuȝ talis est vna. Item in omi motu et mutatione semper supponitur aliquid quod non abijcitur neqȝ per motū acq̄ritur qd̄ manet sub vtroqȝ termino mutatōis. hoc aūt nō est forma: ǧ materia.

Secūda conclusio. materia proxima ⁊ disposita ad susceptionē forme non est vna in omnib⁹ habētib⁹ trāsmutationeȝ adinuicē. Patet. q: alij ⁊ alij actus requirūt aliā et aliam potentiā cum actus proprius vniuscuiusqȝ rei recipiatur in propria potē na. cum ergo materia scd̄m suā naturā sit in potentia ad formam. sequitur ꝙ scd̄m diuersitatē formarū est diuersitas materiarum. vt liquabiliū materia est aqua ⁊ ycoperimatuȝ ⁊ ignitorū materia est sicca. ergo nō habentiū transmutationē adinuiceȝ materia proxima non est vna.

Sed dubitatur quomō materia scd̄m se considerata dicatur vna in omib⁹ generabilibus ⁊ corruptibilibus cum nihil idem videatur esse in diuersis specicbus.

Sciendū est ꝙ prout habet cōmentator duodecimo methaphi. materia nō est vna per aliquā vnā indiuidualem formā: sed est vna per indifferentiā. q: si omnis materia absoluet̄ ab omni forma vel cōsideraret̄ vt absoluta ab omni forma non remanet nisi ipsa sola. nam cum sit actus qui distinguit: vt habetur. 9. methaphi. vbi nullus est act⁹ ibi nulla est distinctio. ⁊ q: in materia vt sic nullus intelligitur actus: sȝ est pura potentia excludēs omnē actū. ideo nulla est ibi distinctio. ergo materia prima scd̄m se cōsiderata est vna omniū per indifferentiā. q: non habet per quid differat. Unde pħs. 5. methaphi. loquens de modis vni⁹ vult ꝙ vnitas materie sit quasi vnitas generis. nō est ergo aliquid vnū per vnitatem forme. licet cū species sit vna: genus tamē non est vna forma. nam vt vult temistius primo de aia cōceptui speciei correspōdet ypostasis hoc est respondet in natura aliquid vnū. s. vna forma quā recipit talis conceptio vt fundamentū. sed generi nō cōpetit talis vnitas. ⁊ ideo generis concept⁹ sine ypostasi sumptus est ex tenui singulariū similitudine collect⁹. vnitas ergo generis est ex quadā tenui similitudine singulariū et ex remotiōe differentiarū. vt remouendo ab hoie ⁊ leone rationale ⁊ irrationale remanet aial. Bene ergo dicit̄ ꝙ vnitas generis est quasi vnitas materie. ⁊ ecōuerso. cū quelibet illarum sit per indifferentiā et non per vnitatē forme. Patet igitur materiā esse vnā. nō quālibȝ. sed primā. ⁊ patet qua vnitate est vna. quia per quandā indifferentiā vna est. Utrum aūt preter hanc vnitatē sit alia vnitas. Possumus dicere ꝙ est etiā vnitas per attributionē ad omnē formā. q: data quolibet materia generabiliū ipsa pōt fieri materia cuiuslibet forme date ⁊ proportionari actui: ⁊ de hoc videbitur alias lati⁹ ꝙ generabiliū ⁊ corruptibiliū materia nō pōt esse vna.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ illa sunt eadeȝ numero que habent vnā materiā numero singularē ⁊ indiuidualem. sed ista nō sunt eadem numero: ergo eandē materiā habent remotaȝ per indifferentiā modo declarato. Ad secūdaȝ dicitur. ꝙ q̄uis modo quoddā generabile sit in potentia specifica ad quodlibet aliud. tamē ex quolibet generabili potest fieri aliud ꝓpter potentiā remotā nisi forte accidat impedimentū per accidens ꝓpter improportionē qualitatum. quia ex grano milij non posset fieri leo cū scd̄m ꝓportionem req̄rat̄ alia materia. Ad tertiā dicitur ꝙ non est eadē materia omniū generabilium ⁊ corruptibiliū scd̄m esse sed bene scd̄m essentiā si accipiatur scd̄m se: sed si accipiatur vt ē determiata ꝑ formā est pars determiate ēentie ⁊ h̄ de q̄stiōe. Seq̄t̄ i textu. Democrit⁹ aūt.

Queritur quarto vtruȝ democritus ponēs corpora indiuisibilia esse principia rerum possit saluare distinctionē generationis ab alteratione ⁊ ab alijs motibus

Arguit̄ ꝙ sic. vnūquodqȝ componitur ⁊ fit ex hijs in que resoluitur. ǧ res naturales resoluūtur i corpora athomalia positōe ordine ⁊ figura differētia. ergo ex his fiunt

et cōponūtur. ⁊ per ꝯsequēs per ꝯgregationē huiusmodi corporū fiunt generatōnes. ⁊ ꝑ disgregationē corruptiones. ⁊ per transmutationē huiusmodi corporū in vnogenito in positione ⁊ ordine fiūt alteratiōes ⁊ ꝑ ingressuz ⁊ recessum diminuūtur ⁊ augent̄ corpora. Minorē probat democrit⁹. qꝛ possibili posito in esse nulluz sequitur impossibile. sed possibile est quodlibet corpus naturale scd̄m quodlibet signū siue punctū diuidi. qꝛ diuisibile si scd̄m aliquod signuz ⁊ de facto diuiditur: ergo scd̄m quodlibet. quia nō est maior ratio de vno ꝙ̄ de alio. ponat̄ ergo ꝙ aliquod corpus actu sit diuisuz ꝺm quodlibet signum: vel ergo diuisione facta nihil remanebit vel remanebunt magnitudines diuisibiles vel puncta: vt superficies vel passiones vel corpora indiuisibilia. sed nullum horum potest dici preter vltimum. Non eñ primū potest dici. quia corpus ex nihilo fieret ⁊ esset. Nec secundū. quia punctū additū puncto non auget ipsum: quod patet. qꝛ in linea recta sunt tm̄ duo puncta in actu lineam terminantia. ⁊ si diuidat̄ in duas medietates fient quattuor puncta. si ergo puncta aliquid augerent cum in magnitudine diuisa sint plura pūcta in actu ꝙ̄ in nō diuisa: sequeretur ꝙ omnes ptes magnitudinis simul sumpte essent maiores ꝙ̄ totū in resolutione. ergo corporis nō relinquūtur pūcta. Et eadem ratōe probari posset ꝙ neq; sup̄ficies. quia cum sit indiuisibilis scd̄m profundum vna addita alteri nō augebit ipsaz scd̄m ꝓfundū. cū igitur corp⁹ sit ꝓfundū nō potest componi ex superficiebus. ⁊ per consequēs neq; resolui superficies. Nec potest dici quintuz. scꝫ ꝙ relinquat̄ passio. quia illud quod relinquitur ex diuisione segregabile est ab alio ⁊ existit diuisione facta. sed nulla passio segregabilis est a suo subiecto. ergo passio nō relinquit̄ corporibus diuisis. Relinquit̄ ergo ꝙ corp̄a q̄ diuidūt̄: diuidunt̄ in corp̄a idiuisibilia. quare per consequēs componunt̄ ex ipsis. et sic talia corpora sunt ponenda. Iterum arguit sic Democrit⁹. Quicquid apparet sensui est verum. sed sunt aliqua corpora scd̄z sensum indiuisibilia: ergo sunt ponenda. Preterea illa sunt ponenda per que saluari pōt gñatio ⁊ corruptio rez: ꝫ hoc nō fit nisi cōgregatione ⁊ segregatione principiorum. principiū aūt est indiuisibile. qꝛ si esset diuisibile iam esset principiatū. corpus etiā non pōt fieri ex non corpore. ergo oportet ponere corpora athomalia. quoꝝ cōgregatione res generātur ⁊ segregatōe corrūpūtur ⁊c̄.

In oppositum est phūs in quarto ⁊ quinto capitulis huius tractatus.

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ philosophus recitauit opiniones antiquorum de principijs naturalibus ⁊ ostendit ꝙ nullus eoruz scd̄m rei veritatem rerum naturalium saluabat transmutationem. consequēter comparat positionem Platonis ⁊ Democriti adinuicem.

Sciendū est secundo ꝙ plato posuit corpora componi ex sup̄ficieb⁹ ⁊ in superficies resolui. que aūt fuit opinio Democriti satis patuit in ratiōibus añ oppositum. Posuit eñ Plato corpora indiuisibilia esse pricipia rerū. ⁊ ad saluāduz diuersitatez que i sensu apparet posuit huiusmodi corpora esse infinitarū specierum. et scd̄z ꝙ congregantur aliter et aliter figurata generātur diuersa. sicut ex eisdē litteris aliter ⁊ aliter ordinatis fiūt comedie ⁊ tragedie. et scd̄m ꝙ hmōi corpora indiuisibilia in aliquo corpore se habēt in alio situ et ordine dicebat tale corp⁹ alterari sicut colores etiā alij et alij scd̄m aliū et alium situm.

Sciendū est tertio ꝙ quia pro incōuenienti habuit Democritus aliquod corpus fieri ex incorporeo. ideo licet posuerit corp⁹ diuisibile posse diuidi scd̄m q̄libz signū. nō tm̄ posuit ꝙ diuideret ꝺm q̄libz signū ꝯtinuatiuū: ꝫ scd̄z q̄libz signū diuisiuū. qꝛ si diuidere scd̄z q̄libet signū ꝯtinuatiuū et diuisiuū: tunc diuisione facta non remaneret aliquod continuū ⁊ per cōsequēs neq; aliquod corpus. quare cum corp⁹ diuidatur in ea ex quibus componitur sequeretur ꝙ corpus fieret ex non corpore q̄d habuit Democritus pro inconuenienti.

Conclusio prima. positio platonis est irrationabilior positione Democriti. Probatur: quia irratōnabilius est corpora componi ex non corporibus ꝙ̄ ex corporib⁹. ergo irratōnabilius est componi corpora ex superficiebus que nō sūt corpora sicut Plato posuit ꝙ̄ ex corporib⁹ indiuisibilibus: vt

ponit Democritus. Secūdo. quia Plato per suam positionem non potuit saluare nisi generationē ⁊ corruptionem. Democritus aūt apparenter saluauit oēs alios motus. et adhuc Plato non locutus est de omni generatione: sed solum de generatiōe elementorū. Democritus autem de omni generatione curā habuit. Item ratio Platonis scđm quaꝫ suam positionem persuadebat sophistica est et extranea pbo naturali. Arguebat enim ꝙ si nō essent dabiles superficies indiuisibiles ex quibus cōstituunt corpora sequeret ꝙ añ triangulū essent multe figure quod est falsum. Democritus aūt ꝓpriis et philosophicis rōnibꝰ persuadebat suam positionem: vt patet ex rōnibus ante oppositū. Democritus etiam considerabat sensibilia ꝑticularia que sunt plura et a quibus sumebat experientiam. qꝛ experientia est de singularibus. Sed Plato cōsiderat vniuersalia q̄ sunt tota pauca in ordine ad particularia de quibus non habetur experientia. ideo dicitur in textu ꝙ platonici qui fuerūt de numero existētiū indocti idest inexperti intuentes ad pauca idest vniuersalia facile idest debiliter annūciauerunt. Et hoc est qđ solet dici ꝙ aspicientes ad pauca de facili paralogisantur.

Conclusio secunda licet positio Democriti sit magis apparens: tamen ad eam sequūtur impossibilia. Patet. qꝛ cū corpus sit continuū omne corpus est diuisibile. ergo neqꝫ corpus indiuisibile additū alteri augebit ipsum. et per consequens ex corporibus indiuisibilibꝰ non pōt aliqđ corpus componi. Nec valet quod dicit Democritus ꝙ corpus nō diuiditur scđꝫ qđlibet signum cōtinuatiuū quāuis diuidi possit scđm quodlibet signum diuisiuum. quia in linea idem est punctum scđm rem quod terminat partes adinuicem et super quod cadere potest diuisio. et ita idem est signuꝫ continuatiuum ⁊ diuisiuū.

Conclusio tertia generatio non est idem ꝙ congregatio corporum indiuisibilium neqꝫ corruptio est idem ꝙ segregatio eorum. Patet. quia tunc generatio et corruptio essent motus locales. et genitum non esset aliquod vnum simpliciter: sed solum esset vnum congregatione: sicut aceruus lapidum. Sequeretur etiam ꝙ generatio et corruptio non essent mutationes ꝓm substantiam: sed solū scđm accidens. Itē generatio est huius totius in hoc totum et similiť corruptio: ergo generatio fit absqꝫ diuisione continui et per consequens generatio non est idem ꝙ congregatio et corruptio idem ꝙ segregatio.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ quodlibet corpus diuisibile est infinitum si consideretur sola ratio continui. non tamen oportet propter hoc ꝙ corpus sit actu diuisum in infinitas partes. quia potentia non est ad actuꝫ perfectū sed est ad actum imperfectum. scilicet ꝙ corpus sit actu diuisum in partes vlterius diuisibiles. nam diuisio semper fit in puncto et cum illi puncto super quod fit diuisio nō continuetur neqꝫ contiguetur aliud pūctuꝫ semper cadit linea media. naꝫ duo puncta a linea per diuisionem nunꝙ media possūt auferri nisi linea. et ita nunꝙ aufertur continuitas quin semper relinquatur in partibus diuisio. Ad secundam dicitur ꝙ non est verum ꝙ omne quod apparet sensui sit verum et maxime circa sensibilia cōmunia: vel per accidēs: sed sic est in proposito. magnitudo enim est sensibile commune. Ad aliaꝫ dicitur ꝙ corpora athomalia ⁊ si sint parua quantitate: sunt tamen composita ex materia et forma. ideo non sunt simpliciter minima. imo sunt composita et resoluūtur in materiam et formam. et ita sunt principiata et non principia ⁊c̄. Sequitur textus. Determiatis autem his. primo videndū est vtrū generať quid simpliciť ⁊c̄.

Queritur quinto vtrum sit aliqua generatio simpliciter. Arguitur ꝙ non. quia si esset aliqua talis generatio esseꝫ ex non ente simpliciter. modo ex nō ente simpliciter nihil fieri potest: ergo ⁊c̄. Minor patet. quia simpliciter idem est ꝙ principaliter vl' vniuersaliter. modo si simpliciter idē est ꝙ principaliter siue primuꝫ: tunc nō ens simpliciter idem est ꝙ non substantia que ē primum ens. sed non existēte substātia non existit aliquod aliorū predicamētorum. ergo nō ens simpliciter illo modo idē est ꝙ nihil et per ꝯsequens ex non ente simpliciter illo modo nihil fit. Similiť si li simpliciter ideꝫ

sit qd̓ vniuersaliter tūc etiam nō ens simpli citer idem erit ꝙ nihil. modo ex nihilo nihil fit. ergo ex nō ente simpliciter qualitercūq; dicatur nō ens simpliciter nihil fieri pōt. ergo ⁊c̄. Secūdo sic. si esset aliqua generatio simpliciter: vel eēt successiua vel instātanea. nō secundū. quia om̄e quod generatur prius generabatur: vt dicitur secūdo phisicoꝝ. nec potest dici primū. q2 tūc forma substantialis intēderet̄ ⁊ remitteret̄: quod ē inconueniēs. Tertio sic. nihil debet poni a philosopho nisi quod notū est ⁊ manifestum ad sensum: sed non est manifestum aliquid generari simpliciter. ergo ⁊c̄. In oppositū est phs in sexto: septimo: ⁊ octauo capitulis huius tractatus.

Sciendum est primo ꝙ postꝙ phs determinauit de generatione s̄m opiniones antiquoꝝ quas improbauit. consequēter determinat de ipsis s̄m opinionē ppriā. Et primo querit philosophus an sit aliqua generatio simpliciter. ⁊ similiter de corruptione. De hoc em̄ dubiū fuit apud āntiquos. Nam quidam posuerunt gn̄ationes simpliciter esse alteratiōes. alij lʒ ex suis dict̄ cognoscerentur ponere differētiā inter generationem ⁊ alterationē: tamē suas positiōes saluare nō poterant. ideo cōueniens est dicere an sit aliqua generatio simpl'r vel non.

Sciēdū est secūdo ꝙ generatio est transmutatio de nō esse ad esse. Corruptio vero per oppositū: est de esse ad nō esse. ⁊ quia mutationes capiunt speciē a terminis ad quos sūt. Cōformiter sicut reperitur duplex esse scilicet esse simpliciter: qd̓ est eē substantiale. ⁊ esse s̄m quid: qd̓ est esse accidētale: ita duplex est generatio. quedā em̄ est simpliciter que est ad formā substantialē. ⁊ quedam s̄m quid q̄ est ad accidens.

Sciendū est tertio ꝙ generatio pōt dici s̄m q̇d ⁊ simpl'r dupliciť. s. cōparatiue ⁊ absolute. Si absolute: tūc gn̄atio cuiuscūq; substantie erit gn̄atio simpl'r. ⁊ generatio cuiuscūq; accidētis erit gn̄atio s̄m q̇d. quia absolute loquendo ōis substātia est ens simpliciter: ⁊ omne accidēs est ens scd̄m quid. Si vero cōparatiue: tūc cōparando substātiam ad accidēs gn̄atio simpl'r ⁊ gn̄atio cuiuscunq; accidentis est s̄m quid. Sed comparando vnā substantiā ad aliā: tunc in genere substantie est gn̄atio simpliciter ⁊ gn̄atio s̄m q̇d. q2 vna substātia est pfectior alia. ⁊ generatio pfectioris substantie est gn̄atio simpliciter: ⁊ gn̄atio substantie minꝰ perfecte est gn̄atio s̄m quid. Et sil'r de accidētibꝰ q2 etiā vnū accidēs pfectius est alio. Sed p̄ter illos duos modos antiqui posuerunt aliū modū per quē distinxerūt generationē simpl'r a gn̄atione s̄m q̇d. Distinxerūt enim sic. q2 cū fit aliquid multū sensibile est generatio simpliciť: ⁊ corruptio s̄m quid. Sʒ qn̄ ecōtra fit aliquid multū insensibile est gn̄atio s̄m quid: ⁊ corruptio simpl'r. Sed isti ponebant differentiā inter intellectū ⁊ sensuʒ. ita ꝙ sicut dicebant ꝙ illud qd̓ nō est sensibile sit nō ens: ⁊ quanto aliquid ē magis sensibile tāto est magis ens. ⁊ absurde cū oportet ecōtrario dicere. q2 inter res corporeas sube minꝰ sensibiles minꝰ habent de materia: ⁊ plus de forma.

Cōclusio respōsiua: Aliqua est gn̄atio simpl'r. Probat̄. q2 est aliqua transmutatio de nō esse substātiali ad esse substātiale. ergo ē aliq̄ gn̄atio simpliciter. ⁊ pporcionabiliter argueretur ꝙ est aliqua gn̄atio s̄m quid. q2 est aliqua transmutatio de non esse substātiali ad esse accidētale. igitur.

Aduertēdū secundo ꝙ nō ens simpliciť pōt accipi tripl'r. Uno mō vt ideʒ est ꝙ vniuersaliť. ⁊ sic nō ens idē est ꝙ nihil. ⁊ hoc modo ex nō ente simpl'r nihil fit naturaliter. Alio mō simpliciter idē est ꝙ primuʒ siue principale. ⁊ sic ens simpl'r idē est ꝙ substantia. ⁊ hoc modo ex nō ente simpliciť nihil fit. q2 si nō est substantia nō est aliqd̓ aliorū p̄dicamentoꝝ: ⁊ per ꝯn̄s nihil est. Tertio modo nō ens simpl'r idē est ꝙ actualiter: et hoc modo nō ens simpl'r idē est ꝙ non ens actu. ⁊ hoc modo gn̄atio simpliciter ē ex nō ente hoc mō dicto. s. ex eo ꝙ nō est actu aliq̄ substantia: sed tm̄ potētia. naʒ gn̄atio ē mutatio q̄ est actus entis in potentia. ⁊ cū potētia ad esse substātiale sit potētia ad esse simpliciter: oportet ꝙ gn̄atio simpliciť sit ex nō ente in potētia ad esse substātiale. Sed cōtra hoc obijcitur in textu. quia vel illud ens quod est in potētia ex quo est simpliciter generatio est actu aliquod alioꝝ predicamentorū. vel actu vnū. sed omia in potētia. non primū. q2 tunc accidentia existerēt sine sub-

iecto. nec secundā. q: quod non est actu aliq̄d nō debet dici illud: sicut nigrū q̄d ē i potentia albū: nō propter hoc dicitur album. si ergo illud ex quo est generatio simpliciter non est actu substantia neq̧ accidēs cū ens sufficienter diuidatur in illa duo: illud erit non ens. ⁊ sic ex nihilo fiet aliquid: quod est impossibile. Ad huiusmodi solutionē habendā interponit phs quandā dubitatiōez que est via ad soluendū predictaz difficultatem. Est ergo dubitatio de causis perpetuitatis gñationis ⁊ corruptiōis. Ad quod respondet ꝙ duplex est causa. s. effectiua: ⁊ materialis. Causa effectiua est duplex. quedaz est mouēs ⁊ immobilis: ⁊ hec est prima causa. ⁊ de tali ptinet determiare ad primū philosophū. Alia est mouens ꝑpetuo motu que est celū: ⁊ ꝓcipue sol. qui cōtinue mouet sub obliquo circulo. ⁊ de hac determinabitur in fine secūdi libri. Nūc autez solū restat determinare de causa materiali. Et videtur ꝙ ex parte materie non debeāt generatiōes ⁊ corruptiones ꝑpetuari. q: quod corrūpitur tēdit in nihil simpliciter: ⁊ ita videt ꝙ iam sit cōsumptum principiū materiale: nisi sit infinitū in actu: q̄d nō est dicendū vt probatū est tertio phisicoꝝ. Nec pōt dici infinitū ꝙ sit infinitū in potētia diuisionis. q: sequeretur ꝙ posterius generata essent minora prioribus. Ad hoc dicēdū est ꝙ ex parte materie est perpetuitas generatiōis ⁊ corruptionis: eo ꝙ generatio vnius est corruptio alterius. id est ad corruptionē vni⁹ immediate sequatur gñatio alterius. Unde cū aliquid corrūpitur fit resolutio vsq̧ ad materiā. et non corrūpitur materia ꝑm substātiā. ymo manet eadem sub vtroq̧ termino gñationis: ⁊ ita non oportet ꝙ materia corrumpatur ad hoc ꝙ generatiōes ⁊ corruptiōes sint perpetue. Et per hoc patet solutio difficultatis mote. nam subiectum generationis est in potētia ad formam rei generande: sed est actu sub forma rei corrumpende. materia enim per nullū instās est sine forma. Verū est tamē ꝙ generatio nō est per se ex materia ꝑm ꝙ est actuata per formā abijciendam. sz ꝑm ꝙ est in potentia ad formā acquirendā. ⁊ ita subiectum generatiōis simpliciter per se est ens in potentia ⁊ ꝑ accidēs i actu ens. Et per hoc patet solutio alterius dubitationis quare scilz dicimus omnē generationez esse ex aliquo corrupto. Hoc eñ non est. q̄a materia sit denudata ab oīni forma: sed cuz est in potentia ad vnam est actu sub alia. et simul esse nō potest sub duabus formis substantialibus: ideo nūꝙ introducitur forma in materia quin abijciatur secunda sub qua est: ideo dicim⁹ ꝙ generatio semꝑ est ex aliquo corrupto. Ex illis patet quid est generatio simpliciter ⁊ quid corruptio. ⁊ quot modis potest dici generatio ꝑm q̇d. ⁊ quot modis accipitur simpliciter. ⁊ que sit causa ꝑpetuitatis generatiōis ⁊ corruptiōis.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā dicitur ꝙ ratio illa procedit ex insufficienti diuisione: vt ante patuit. Ad secūdam dicitur ꝙ generatio simpliciter ꝑm propriā rationē mutatōnis est instantanea. sed si capiatur ꝑm ꝙ est admixta alteratiōi: sic est successiua. Ad vltimā dicitur ꝙ nihil debz poni a philosopho naturali: nisi sit cognoscibile ad sensum vel per intellectuz: modo generatio simpliciter non est intellectui immanifesta. ⁊ potest eius cognitio accipi per sensum. ergo ⁊c̄. Sequitur in textu. Propter quid aūt hoc q̇dē simplicit. ⁊c̄.

Querit sexto vtrum generatio vnius sit corruptio alterius.

Arguitur ꝙ non. q: generatio ⁊ corruptio sūt mutationes opposite. ergo vna nō est alia.

Secūdo sic. cum mixtū corrumpitur resoluitur in quattuor elemēta sicut ex his cōponitur. ergo corruptio vnius nō erit semper generatio alterius. ymo quādoq̧ plurium.

Tertio arguitur. In mutatione aliquid corrumpitur. scilicz nutrimētum. ⁊ tamē nihil videtur generari. ergo ⁊c̄. Quarto sic Generatio scientie in intellectu: ⁊ luminis in medio nullius est corruptio. ergo ⁊c̄.

In oppositū est philosophus in textu.

Pro rñsione ad q̄stionē sciēdū est primo ꝙ titulus questionis potest habere duplicem sensum. vnū quidem talem. an generatio ⁊ corruptio sint vna ⁊ eadez mutatio siue motus. Et quo ad hoc dicendum est ꝙ dupliciter potest cōsiderari generatio ⁊ corruptio. Uno modo ꝑm proprias ⁊ essētiales rationes. ⁊ hoc modo non sunt vna ⁊ eadem mutatio: ymo habent ratiōes oppositas. Alio modo possunt considerari ꝑm eē ⁊ hoc modo sunt idem motus. q: in oīni mo

tu aliquid abijcitur. scz termin⁹ a quo. ⁊ aliquid acquiritur. scz terminus ad quem. iō i omī motu est generatio quedaʒ ⁊ corruptio licet alia ratione motus dicatur generatiu⁹ ⁊ alia ratione dicatur ⁊ corruptiuus. Aliuʒ sensum potest habere titulus questionis talē. Utrū ad vnius cōpositi substantialis corruptionē sequitur generatio alterius: ⁊ ecōtra. ⁊ istum sensum capit Aristoteles.

Sciēdum ē secundo ꝙ materia simul ⁊ semel non potest habere plures formas substantiales. alias vnū ens esset plura entia. q꞉ cū quelibet forma substantialis dat esse simpliciter sicut posset habere duas formas substātiales. pari ratione posset habere tres vel quattuor: etiā in infinitū. ⁊ ita vnū ens posset esse infinita entia. Iteʒ act⁹ actiuorū sunt in patiēte predisposito: secundo de anima. modo alia ⁊ alia forma substātialis aliam ⁊ aliā dispositioneʒ in materia reqrit. ergo si due forme substantiales simul essent in vna materia sequeret̄ ꝙ in vna materia possent simul esse dispositiones ꝯtrarie

Et si obijciatur de formis substantialib⁹ eiusdem speciei que requirunt eandē dispositioneʒ. ergo videtur ꝙ simul plures possūt esse in eadē materia. Respōdetur ꝙ cum in habentibus materiā ipsa sit principiū indiuiduationis impossibile est duas formas substantiales: vel etiā accidētales esse simul in eadem materia adequata.

Sciēdum est tertio ꝙ materia per nullū instans potest esse nuda ⁊ separata ab omni forma. q꞉ materia ꝑm se nō ē ens sed est in potētia ad ens solum. ⁊ efficit̄ ens actu per formaʒ. si ergo separaretur actu ab omni forma sequeretur ꝙ simul esset ⁊ non esset. quod implicat cōtradictionem. Hoc etiam potest ostēdi ex ordine agentiū. Nam semper agens posterius plura presupponit in actione ꝙ̄ agens prius: sicut artifex plura ꝑsupponit ꝙ̄ natura. ⁊ natura ꝙ̄ agens primū. Cum ergo agens primum possit agere nullo subiecto ꝑsupposito sequitur ꝙ agēs naturale in sua actiōe presupponit materiā Et cum agens naturale non agat nisi ꝑ motum ⁊ transmutationē cuius subiectū oportet esse actu: sequitur ꝙ omē agēs in sua actione presupponit materiam actu existenteʒ. ⁊ cum nō sit in actu: nisi per formam substantialem: sequitur ꝙ̄ materia sine forma ꝑmanere non potest: nec sustinere transmutationem agentis naturalis ad formā.

Cōclusio responsiua. Generatio vnius est corruptio alterius: ⁊ econtra. id est ad vnius cōpositi substantialis corruptionē semper sequitur generatio alterius: ⁊ econtra. ita ꝙ in predicta propositōe nō sit predicatio per se ⁊ essentialis seu ydentica: sed sit predicatio per cōcomitantiā. Probatur conclusio. quia corruptio compositi substantialis nihil aliud est ꝙ̄ abiectio forme illius compositi a materia. vel ergo illa forma abiecta inducitur noua forma vel nō Si sic: sequitur ꝙ ad corruptionē vnius sequitur generatio alterius. Si vero illa forma abiecta nō inducatur noua: sequitur ꝙ materia manebit nuda: qđ est impossibile. Eodē modo posset probari ꝙ ad generationē vnius sequitur corruptio alterius. quia cum generatur aliquod compositū substātiale acqritur noua forma in materia. ⁊ cuʒ materia prius non esset nuda: sequit̄ ꝙ erat sub aliqua forma. vel ergo illa abijcitur adueniente alia vel nō. Si abijciatur: sequitur ad generatiōeʒ vnius sequitur corruptio alterius. Si vero nō abijciatur: seqtur ꝙ due forme substantiales erūt in eadem materia: quod prius probatum est esse impossibile. ergo relinquitur cōclusio vera. Ex quo infert̄ ꝙ cum materia sit ingenerabilis ⁊ incorruptibilis ꝑm suā substantiam: ⁊ eius appetit⁹ satiari non possit per vnam formaʒ. ⁊ tamē nō potest simul habere plures formas substātiales: nec pōt manere nuda ab oi forma: seqtur ꝙ materia est causa ꝓprietatis gñationis ⁊ corruptionis.

Dubitatur an generatio scdm quid semper presupponat corruptionē quēadmodum generatio substantialis. Respondetur ꝙ accidētia sunt duplicia. Quedam enim habent contrariū: ⁊ quedam nō. Habentia eñ contrarium duplicia sunt. q꞉ quedam sunt que se habent adinuicē ꝙ ambo separari possunt a materia: sicut dulce ⁊ amarum. Alia vero sic se habent ꝙ vnum semper inest materie: vt sunt cōtraria immediata. Dicendum ergo primo ad dubiuʒ ꝙ in accidentibus non habentibus contrarium: sed tamē priuationem oppositam: ge

neratio vnius nō est proprie corruptio alterius. de quib⁹ arguebat tertia ratio ante oppositū: sicuti est generatio luminis in medio que non est alicuius corruptio. Dicendū secundo ꝙ in contrarijs que possunt ambo separari a materia nō oportet in generatiōe vnius presupponere corruptionem alteri⁹. illius. scilicȝ qd̄ potest separari a materia cū alio cōtrario. Quuis sit verum dicere ꝙ semꝑ ad generationē vnius contrarij sequit̄ alterius corruptio contrarij medio vel extremo.

Dicit̄ tertio ꝙ in ꝯtrarijs immediatis generatio vni⁹ semꝑ est corruptio alterius.

Ad rōnes. **Prima soluta est in** primo notabili. Ad secundā dicitur ꝙ impertinens est vtrum ad corruptionē vni⁹ sequatur generatio vnius vel plurīū. Ad tertiam dicitur ꝙ in nutritione non acquirit̄ noua forma simpliciter: necꝫ nouum esse: et ita non est ibi generatio simpliciter: sed tantum est ibi partialis generatio pro quāto acquiritur forma ipsius nutrimēti in materia ipsius nutriti. ⁊ ita sicut nō est ibi generatio simpliciter: ita nec corruptio simpliciter.

Ad quartam patet solutio ex solutiōe dubij. ⁊c̄. Sequitur in textu. De generatiōe aūt ⁊ alteratiōe q̇d differūt ⁊c̄.

Queritur septimo vtrū generatio differat ab alteratiōe. Arguitur ꝙ nō. q: alteratio est mutatio qua aliquis aliter ⁊ aliter se habet. sed ita est de generatione. q̇a fm ipsam aliquid aliter ⁊ aliter se habet. ergo generatio est alteratio. Secūdo sic. forma substantialis que per generationem introducitur est quedaȝ qualitas: vt dicit̄.). methaphic̄. cū ergo omnis mutatio ad qualitatem sit alteratio. sequit̄ ꝙ generatio erit alteratio. Tertio sic. in omni motu aliquid abijcitur ⁊ aliquid acquiritur. ergo in omi motu erit generatio ⁊ corruptio. ⁊ ꝑ cōsequens generatio ⁊ corruptio nō differūt ab alijs motibus In oppositum ē phs in vltimo capitulo secūdi tractat⁹ hui⁹ libri

Sciēdū est primo ꝙ postꝙ philosophus in precedenti tractatu determinauit de generatione: consequenter determiat in hoc secundo tractatu de augmentatione ⁊ alteratione. ⁊ pri⁹ de alteratiōe ꝙ de augmentatione. quia alteratio est via ad qualitatē. ⁊ etiā forma substantialis qualitas quedam dici potest vt aūt ostēdatur in quo differunt generatio ⁊ alteratio.

Sciendū est secūdo ꝙ in qualibet re transmutabili duo oportet cōsiderare scȝ. accidētia inherentia: ⁊ ipm̄ subiectuȝ. et fm vtracꝫ potest fieri transmutatio. differēter tamen. q: quando ip̄o subiecto sensibili manente eodem fm substantiaȝ fit mutatio in passionibus ⁊ passibilibus qualitatibus ipsis: siue sint contrarie siue medie: tunc dicitur esse alteratio. ⁊ hoc est diffinitio alterationis. Sed cum totum subiectum mutatur in aliud: nullo sensibili manente eodem dicitur esse generatio. Unde hec est diffinitio generationis. Generatio est mutatio huius totius in hoc totum: nullo sensibili manēte codeȝ. ⁊ ita generatio est maxime sensibilis ⁊ apparens quando ex insensibili fit sensibile: hoc est quādo ex paruo sensibili fit multū ⁊ magnuȝ: sicut cū ex aere fit aqua. ⁊ ita corruptio est maxime apparens quando aliq̇d multū sensibile corrumpitur in paruū sensibile: sicut cum aqua corrumpitur. Sed quereret aliquis an sit cōtra rōem generatiōis ꝙ in genito manet cadeȝ qualitas que erat in corrupto. Ad hoc respondet philosophus ꝙ in his corruptibilibus q̄ adinuicem transmutant̄ quandocꝫ manet aliqua passio eadem in genito ⁊ corrupto. sicut pȝ quando ex aere fit aqua. q: ambo sunt dyaphana. nō oportet tamē ꝙ huiusmodi res ꝑmanētes. s. dyaphanū aeris vel aque q̄ trāsmutant̄ sint passiōes: alioq̇n ip̄a talis transmutatio esset alteratio. q: q̄ncuncꝫ illud qd̄ transmutat̄ est passio ꝑmanens est alteratio sed tantū est generatio q̄n illud qd̄ trāsmutatur nō est passio permanens. Et hoc manifestat phs per exemplū. Nam homo music⁹ corrūpitur quando amittit habitū musice: ⁊ tūc homo immusicus generat̄: eo ꝙ musica non est passio hois musici: cum sit de ratione eius: similiter musica est de ratione hominis imusici. ideo homo musicus non manet: sed tamen homo manet idem numero. si ergo musica ⁊ immusica n̄ essent passiōes sed essent de ratione eius: tūc per trāsmutationē musice ⁊ immusice fieret gn̄atio vni⁹. fȝ q: musica ⁊ imusica sunt passiōes hois. iō quādo fit de homie immusicus fit alteratio hois: quuis sit gn̄atio musici ex imusico. Aduertendū tamen ꝙ non vult dicere phus ꝙ

manet eadem qualitas in numero in geni‑to ꝛ corrupto: ſ bene manet eadem ſcḋ ſpe‑ciem ꝛ genus.

Concluſio prima. generatio differt ab alteratione. Probatur. qꝛ in ge‑neratione eſt mutatio huiꝰ totiꝰ in ḃ totū nullo ſenſibili manēte eodē. ſ in alteratōne manet idē ſubiectū ſcḋm ſubſtantiā ꝛ fit ſo‑lum mutatio in paſſionibus ꝛ paſſibilibus qualitatibꝰ eiꝰ: igitur ꝯcluſio vera.

Concluſio ſecunda. generatio etiam differt ab alijs motibꝰ. Patet. qꝛ ge‑neratio ē ad formā ſubſtātialē. alijs vō ad for‑mas accidētales. vt alteratio ad qualitatē et augmētatio ad quātitatē ꝛ loci mutatio ad vbi. Item ꝑpriū ꝛ immediatū ſubie‑ctum generatiōis eſt yle. hoc eſt materia pri‑ma. ſed immediatū ſubiectū aliorū motuū eſt materia exiſtēs in actu ſubſtātiali. ſcilicet ipm cōpoſitū ſubſtantiale: ergo generatio differt ab alijs motibꝰ. Sic ergo patet ꝙ generatio differt ab alijs motibꝰ ex pte ter‑minorū ꝛ ſubiectorum. Alie etiā differentie multe ſolent aſſignari inter generationē et alterationem. nam ſubiectū generatiōis nō generatur: ſed ſubiectum alterationis alte‑ratur. Alia differentia eſt. qꝛ per generatio‑nē acquiritur aliquid nobilius ſubiecto. nō aūt per alterationem. Alia differentia ē. qꝛ generatio eſt ſucceſſiua ſic qḋ eſt inter for‑mas intenſibiles et remiſſibiles non aūt al‑teratio. Alia differentia eſt. qꝛ ſemel genera‑tum et idem in numero non poteſt naturali‑ter amplius in idem generari. ſed quod ſe‑mel alteratū eſt iterū bene alterabitur.

Ad ratiōes ante oppoſitū. Ad primam dicitur ꝙ aliter ſicut ꝛ alterum du‑pliciter ſolet capi. Uno mō vt dicit diuerſi‑tatē accidentalem tm̄. ꝛ ſic in generatiōe nō reperitur aliter ꝛ aliter. ſed aliud ꝛ aliud. Alio mō pōt capi large: vt dicit ꝙcunqꝫ di‑uerſitatē ſiue ſubſtātialē ſiue accidētalē ꝛ ḃ mō eſt cōe ad generationē ꝛ ad alterationē.

Ad ſecūdā dꝛ ꝙ forma ſubſtātial' nō ē qli‑tas ſcḋm ſe: ſed tn̄ bene habet modū quali‑tatis. Ad vltimā dicit̄. ꝙ in omni motu ad formā bene ē generatio ꝛ corruptio ſm quid. ſed in omni tali eſt generatio ſimplici‑ter de qua hic intenditur ꝛ hec de q̄ſtione.

Sequit̄ in textu. De gn̄atōne qdē ꝛc.

Queritur ſeptimo vtrū in corruptione ſubſtantiali ex parte formarū ſub‑ſtantialiū neceſſe ſit reſolutionē fieri vſqꝫ ad materiam nudam. Arguitur ꝙ nō. prius eſt vnam formam abijci quā aliā intro‑duci. ergo ſi abijciantur oēs forme ſubſtā‑tiales in illo priori materia manet nuda. qḋ eſt ꝯ ꝑus dictum. Secūdo ſic. nihil corrū‑pitur niſi a ſuo contrario. ſed forma corpo‑reitatis nulli forme contrariatur cum ſit cō‑munis omnibus generabilibus ꝛ corrupti‑bilibus: ergo ſemper manet in materia et ꝑ conſequens non fit reſolutio vſqꝫ ad mate‑riam nudā. Tertio ſic. ſcḋm philoſophū embrio prius viuit vita plante ꝙ vita aia‑lis. ꝛ vita aialis ꝙ vita ratiōali. vel ergo ad‑ueniente ſenſitiua abijcitur vegetatiua vel non. ſi non habetur intentū. non poteſt dici etiam ꝙ abijciat̄. qꝛ anima vegetatiua non contrariat̄ ſenſitiue neqꝫ ſenſitiua rationali ergo vna adueniente nō abijcitur alia.

Quarto ſic. cum ex viuo fit cadauer ma‑net forma oſſis. ergo nō oēs forme abijci‑tur a materia. Ultimo cum generatur mi‑xtum ex elementis forme elementorū rema‑nent in mixto. qꝛ vt habetur capitulo de mi‑xtione nō corrumpitur vnū elementū neqꝫ ambo. ſed manet virtus eorum. ergo nō fit reſolutio vſqꝫ ad materiam primam. In oppoſitū videtur eſſe ariſtoteles ponēs dif‑ferentiā inter generationē ꝛ alios motus ꝑ hoc qḋ yle eſt proprium ſubiectum genera‑tionis. yle aūt eſt materia nuda.

Sciendū eſt primo ꝙ ſi in eodē compoſito poſſent eſſe plures forme ſubſtā‑tiales non oporteret in corruptione ſubſtā‑tiali reſolutionē fieri vſqꝫ ad materiam. ſed ſi in vno cōpoſito ſit tantū vna forma ſub‑ſtantialis neceſſe eſt in corruptione ſubſtan‑tiali reſolutionē fieri vſqꝫ ad materiā.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ eſt quedā opinio ponēs elemēta formaliter in mi‑xto ſub ipſis formis ſubſtantialibus ſub cē‑tamen ligato et de hac opinione poſtea vi‑debitur. Alia eſt opinio ꝙ in hoīe ſunt plures anime diſtincte ſcḋm rem. et prior eſt anima vegetatiua. et poſtea aduenit ſen‑ſitiua. ſine abiectione vegetatiue. et inde aduenit anima rationalis. Tertia fu‑it opinio auicebron ponentis in quolibet

ꝯposito substātiali tot formas substātiales quot p̄dicata essētialiꝰ distincta possūt p̄dicari de illo ꝯposito. Quarta opinio fuit alberti ⁊ auicēne ponētiū formā corporeitatis ꝑpetuā ⁊ manentē sub vtroqꝫ trāsmutationis naturalis termino. Quinta opinio ponit ꝙ in quolibet viuēte sunt forme plures ꝑtiales substātiales. ita ꝙ alia est forma carnis: ⁊ alia ossis: ⁊ alia sanguinis. sed est vna totius q̄ dicitur aīa. Sic ergo omēs iste opiniōes conueniūt in hoc ꝙ yle est subiectum gn̄ationis simpliciter. ⁊ ꝙ in corruptiōe substantiali nō fit resolutio vsqꝫ ad materiā primā. Et de omnibus istis opiniōibus satꝫ visum est in alijs libris.

Conclusio prima cōformās ad ea que dicta sunt in alijs libris. In cōposito substantiali nō est nisi vna forma substātialis simplex in essentia: lꝫ in aliquibus sit multiplex in virtute. Hec cōclusio satis probata est in pluribꝰ locis. naꝫ si essent plures forme substantiales in cōposito: illud ꝯpositū nō esset simpliciter vnū: sed plura entia generatio etiā nō essꝫ nisi alteratio. qꝛ q̄libꝫ forma substātialis dat eē simpl'r. ergo ⁊c̄.

Cōclusio respōsiua. In corruptione substātiali ex ꝑte formaꝝ substātialiū necesse est resolutionē fieri vsqꝫ ad materiaꝫ primā. pꝫ ex cōclusiōe p̄cedēti. ⁊c̄.

Dubitatur primo vtrū eadem qualitas vel etiā quātitas maneat in genito que prius fuit ī corrupto. Videꝰ ꝙ sic. qꝛ nisi sic nō esset facilior transitus in elementꝭ habentibus simbolū ꝙ in nō habētibꝰ. consequens est cōtra philosophū in secūdo huius. Patet tamen cōsequentia. quia in hn̄tibus simbolū tot q̄litates corrūperenꝰ quot corrumperenꝰ in non habentibus, nec facilior transitus attenderetur penes hoc qđ est pauciora corrumpi. Item eadem cicatrix maneret in genito que prius fuit ī corrupto ⁊ idem color ⁊ eadem figura maneret in genito que priꝰ erat in corrupto. ⁊ ita de multꝭ alijs accidentalibus. In oppositū tamē arguiꝰ per diffinitionē generationis a philosopho datā. Generatio ē mutatio huiꝰ totius in h̄ totū: nullo sensibili manēte codeꝫ.

Ad illud dubiū respondendū est aliꝰ ſm eos qui ponunt inchoationē formaꝝ. ⁊ aliꝰ ſm hos qui negant. Unde ponētes inchoationē formaꝝ dicūt ꝙ accidentiū: quedam sunt in subiecto rōne forme generice: et alia ratione forme specifice. Dicunt ergo ꝙ accidētia que insunt subiecto rōne forme specifice nō manent eadē in generato ⁊ corrupto. qꝛ in corruptione substantiali abijciꝰ forma specifica. ⁊ remota causa remoueꝰ effectus. Sed accidētia que insūt subiecto rōne forme generice cuiusmodi est forma corporis: bene manēt eadē ſm essentiā que prius fuerant in subiecto. qꝛ causa manente eadē manet effectus idem. ſꝫ non manēt eadē ſm esse qꝛ licet forma generalis maneat eadem ſm essentiā: non tamē ſm esse. Sed illi q̄ ponūt tantū vnā formā substantialē in vno cōposito ⁊ negāt inchoationē formaꝝ respondent ꝙ accidēs manet bene idem ſm substantiaꝫ in genito quod prius fuit in corrupto. nullum tamē manet idē ſm numerū. ⁊ accidēs numeratur per suū subiectū. cum ergo genitum ⁊ corruptū sint subiecta numero distincta: seq̊tur ꝙ accidētia vnius erunt numero distincta ab accidētibus alterius. ideo dicitur ꝙ impossibile est accidens migrare de subiecto in subiectū. Et ſm hoc rn̄detur ad rationes ante oppositū dubij. Ad p̄mā dicitur ꝙ facilitas trāsitus in elemētis hn̄tibus simbolū non attenditur penes hoc qđ est pauciora accidētia corrūpi. Unde in habentibus simbolū corrumpitur tantuꝫ vna qualitas per se ⁊ alia ex cōsequēti. sed in nō habentibus simbolū due qualitates per se corrūpuntur. ⁊ de hoc videbitur in secn̄do.

Ad aliā diciꝰ ꝙ bene probat ꝙ eadē accidētia manent ſm speciem in genito q̄ fuerūt in corrupto. sed nō probat ꝙ maneant eadem ſm numerū. Accidens em̄ nō est ens sed est entis dispositio. trāsmutato ergo aliquo subiecto substātiali quod erat in eo đꝫ transmutari ⁊ corrūpi. ⁊ si maneret eadem qualitas post corruptiōeꝫ illa non maneret vt est corrupti: sed vt est geniti. et ita manēt alia ſm numerum. sicut etiam manet eadeꝫ materia ſm essentiam in genito ⁊ corrupto: nihilominus dicitur ꝙ in generatiōe substātiali est mutatio totius in totum. qꝛ materia non manet in genito vt ē in corrupto: ſꝫ vt est geniti.

Dubitatur secūdo vtrū a pluriū agentiū quolibet possit idem effectꝰ numero produci. Respōdetur ꝙ duplicia sunt

agentia quedam em̄ sunt essentialiter subordinata. ⁊ sic idē effectus ab om̄ibus istis numero producitur: ⁊ quodlibet illorū suo modo. Alia sunt agentia non per se subordinata: sed per accidēs. ⁊ hoc dupliciter. q̈a vel sunt agentia p̱ accidēs: ⁊ de istis non ē ad propositū. q꞉ nō influūt formā i effectū. ymo idē effectus potest esse ab infinitis causis ſm ꝙ infinita possunt accidētia accidere alicui agenti. Alia sunt agētia per se que tamen nō sunt subordinata: sicut agētia p̱ticularia. ⁊ loquendo de istis agentibꝰ dicendū est ꝙ a pluriū agētiū quolibet nō potest idē effectus ꝓduci. quia idē numero bis ꝓduceretur: qđ est incōueniēs.

Dubitatur tertio vtrū ab eodez

agente pluriū instantiū possit idem effectus numero ꝓduci. Respōdetur ꝙ nō: si tale agēs producit suū effectū per motum ⁊ mutationē. q꞉ ad preteritū nulla est potentia. ⁊ ita nulla potētia que preterita ē potest redire. ⁊ sic nō potest redire idē effectꝰ numero. modo ad idēptitatē numeralē motus requirit̄ idēptitas tempoꝝ ⁊ forme siue termini. ideo nō possunt idē effectus numero ꝓduci in diuersis tp̱ibus: aut diuersis instantibꝰ. neq꞉ est aliquis effectus cōtingens ex eo ꝙ potest produci instantibus diuersis. ſꝫ q꞉ pōt ꝓduci ⁊ nō potest ꝓduci. Sꝫ ab agēte cuius actio subiacet nec tp̱i: neq꞉ motui idem effectꝰ numero ꝓductus pōt produci: ⁊ hoc tenet articulꝰ resurrectiōis. Et si arguat̄. q꞉ simili ratiōe potest ꝓducere effectū existentē in actu sicut potest ꝓducere effectū prius corruptū. Neganda est ꝯña. q꞉ reproductio p̄supponit nō esse illiꝰ qđ reproducit̄.

Ad rōnes ante oppositū. Ad

primā đ꞉ ꝙ ex parte materie recipiētis oportet formā preexistentem prius abijci q̄ seq̄ntem introduci. sed ecōuerso est ex parte agētis. non est tamen ibi prioritas temporum: sed solum nature. Unde primū nō esse forme preexistentis est primū esse forme sequētis. ⁊ ista materia nunq̄ est per aliquod instans sine forma. Ad secundā patet solutio ex alias dictis. naꝫ forma corporeitatis ex cōsequenti abijcit̄ pro quanto cōtinetur sub forma specifica. qua remota remouent̄ omnia que virtualiter cōtinet. Ad tertiā patet etiam solutio in libro de anima. Et cū arguitur de contrarietate. Respōdet̄ ꝙ ibi est contrarietas large accepta que est imp̱fecti ad perfectū. Ad quartaꝫ dicit̄ ꝙ cū ex viuo fit cadauer non manet caro nec os nisi equiuoce. nec est eiusdē speciei sicut prius.

Ad vltimā solutio patebit in fine huiꝰ primi. Dicetur em̄ ibidē ꝙ forme substātiales elementoꝝ non manent formaliter in mixto: sed in existente. p̱ quāto forma mixti simplex est in essentia. ⁊ multiplex in existēte. cōtinet em̄ p̱fectiones omniū formarū elementaliū sicut anima ratiōalis cōtinet virtualiter vegetatiuam ⁊ sensitiuam ⁊c̄. Sequitur in textu. De augmentatione aūt ⁊c̄.

Queritur octauo vtrū augmen

tatio ⁊ diminutio sint motꝰ distincti ab alijs motibꝰ. Arguit̄ ꝙ nō. q꞉ tūc ignis augeretur p̱ appositōnē noui ignis: et albedo p̱ appositōēꝫ noue albedinis. ſ n̄ aduenit ignis nouus nec noua albedo nisi per generationē. ergo augmētatio nō differt a generatione. Secūdo sic arguitur. in augmētatiōe necessaria est corruptio nutrimenti. sed corruptio vnius est generatio alterius. ergo in augmentatiōe est generatio: ⁊ per ꝯsequēs non differt a generatione. Tertio arguit̄ augmentatio est ꝯuersio nutrimēti in substātiam aliti. ergo augmentatio est motus ad substantiā. ⁊ per ꝯsequens est generatio. Et similiter argueretur ꝙ diminutio sit corruptio. q꞉ diminutio fit per egressum alicuiꝰ intrinseci substantialis. ergo est corruptio ⁊c̄.

Quarto sic. in augmentatione nutrimētū prius existens dissimile efficitur simile. ħ aūt fieri nō potest nisi p̱ alterationem. ergo augmentatio est alteratio. Quinto sic. augmentatio est motus nutrimenti distinguēs partes viuentis. ergo nō differt a motu locali. Item. illius quod augetur partes excrescūt in maiorem locū. ⁊ illiꝰ quod diminuit̄ decrescūt in minorem. ergo augmentatio et diminutio sunt motus locales. In oppositū est philosophꝰ in secundo capitulo huius secundi tractatus.

Pro respōsiōe sciendum est pri

mo ꝙ postq̄ ph̄s determinauit de generatione ⁊ corruptione: ⁊ alteratione: ⁊ ostendit qualiter adinuicē ⁊ ab alijs motibus distinguantur. consequēter determinat de augmētatione ⁊ diminutione. ostendēs primo qua

iter differunt alijs motibus. ⁊ deinde circa quid ⁊ in quibus ⁊ q̈libus habent fieri.

Pro declaratiõe primi de quo est questio presens. Sciendum est secũdo ꝙ augmentatio solet accipi tripliciter. Uno modo pro quacũq₃ maioratione alicuiꝰ rei cuiuscũq₃ nature sit: siue substantia: siue accidẽs: siue substantia corporalis ⁊ materialis: siue spiritualis. siue fiat talis maioratio per appositionẽ noue materie: siue acq̇sitio nem quantitatis absq₃ additiõe noue materie. siue fiat per intentionẽ aliquã sue cõpletionis. Secũdo mõ solet accipi magis stricte ꝓ maioratõne alicuius siue discreti: siue cõtinui qualitercũq₃ fiat. Tertio mõ accipitur proprie ꝓ maioratione alicuiꝰ quãtitatꝭ alicuius viuentis finita per ingressum extrinseci cõuersi in substantiã viuentis per actionem caloris naturalis.

Sciendũ est tertio ꝙ in quolib₃ viuẽte calor naturalis agit in nutrimentu₃ viuentis aliquid cõsumendo de humido radicali. ideo viuens semꝑ indiget nutrimento per quod restauretur deperditũ. ⁊ cũ plꝰ restauratur ꝙ̄ deperditum sit: tũc augetur viuens. sed cum equaliter: tũc non augetur nec diminuitur: sed nutritur tantũ. Ex istis potest assignari quid est augmentatio proprie dicta. Unde augmẽtatio est conuersio nutrimenti in substantiã aliti plusq̄ꝫ deperditũ sit ꝑ actionẽ caloris naturalis facta ab anima: vt viuens sua₃ debitã q̄ntitatẽ attingat. Per hoc eñ ꝙ dicitur conuersio quodãmõ tãgitꝰ causa formalis. ⁊ ꝑ hoc ꝙ ponitꝰ nutrimentũ tangitꝰ causa materialis. ⁊ cum adiũgitur plusq̄ꝫ deperditũ sit denotatur differẽtia augmẽtationis a nutritione. ⁊ cum dicitꝰ per calorẽ naturalẽ tangitur causa efficiens principalis. cum vero subiũgitꝰ vt viuẽs ⁊c. tangitur causa finalis. Pat₃ ergo ꝙ hec diffinitio est causalis. patet etiã ꝙ in augmẽtatione quasi omnes motꝰ sunt. nam si in augmentatõne inueniatꝰ corruptio. sc₃ nutrimẽti: ⁊ etiã generatio partialis efficitur sub forma viuentis: annectatur sibi etiã alteratio: qua nutrimentũ prius dissimile existens efficitur simile nutrimẽto. annectitꝰ etiã ei quodãmodo motus localis quo attrahitur nutrimentũ ad singula membra viuentis. etiã illius quod augetꝰ partes crescũt in maiorẽ locum. ⁊ sic augmentationi quodã mõ annectuntꝰ omẽs motus. ⁊ per hoc soluũtur argumenta ante oppositũ.

Cõclusio respõsiua. Licet augmentationi quodãmõ annectũtur oẽs alij motus: tñ augmentatio ꝭm se est vnꝰ motus ab alijs distinctus ꝭm rem ⁊ rõem. ⁊ silr̄ mõ dicendũ est de diminutione. Prima ps p₃ in notabilibus. secundã partẽ declarat Aristoteles dupliciter. Prio. q₂ alteratio est ad q̄litatẽ. generatio ⁊ corruptio ad substantia₃. loci mutatio ad vbi. augmẽtatio ⁊ diminutio per se sũt ad quãtitatẽ. cũ istiꝰ termini sũt realiter distincti ⁊ motꝰ sit eiusdẽ esse cũ termio ad quẽ: seq̇tur ꝙ augmẽtatio ꝭm se eẽt motus ab alijs ꝭm rem distinctus. Secũdo ꝓbat Aristot. differentiã ex modo trãsmutatiõis. q₂ nõ est necesse illud qꝺ alteratur: neq₃ etiã illud quod generatꝰ trãsmutari ꝭm locũ: nec ꝭm totũ: nec ꝭm parte₃. sed illud qꝺ augetur: ⁊ etiã illud quod diminuitꝰ trãsmutat locũ. q₂ in augmentatione partes occupant maiorẽ locũ: ⁊ in diminutiõe minorẽ. Aduertendũ tamen ꝙ illius qꝺ augmentatur vel diminuitur ꝑtes mutãt locũ: aliter tamen q̄ꝫ id quod mouetur motu recto. Nã illiꝰ qꝺ mouetꝰ motu recto partes mutãt locũ totaliter. Sed illius qꝺ circulariter mouetꝰ partes mutant locum toto semper remanẽte in loco. sic aũt non cõtingit de illo quod augetur ⁊ diminuitur. Patet ergo ex modo trãsmutationis ꝙ augmẽtatio ⁊ diminutio differant ab alijs motibus. posset etiam assignari differẽtia ex parte materie siue obiecti. Nã nutrimentũ põt ↄsiderari vt est in potẽtia ad formã viuẽtꝭ. ⁊ sic est materia siue obiectũ nutritionis. Potest etia₃ ↄsiderari vt est potẽtia talis: ⁊ sic est materia alteratiõis. Potest etiã cosiderari vt est potentia quantũ: ⁊ sic est obiectũ augmẽtatiõis. Et si q̄ratur qualiter differt augmẽtatio a rarefactiõe. d̄ hoc satis habitũ est. 4. phisic. nã rarefactio ꝑ se terminatꝰ ad q̄litatẽ. augmẽtatio vero ꝑ se terminatꝰ ad q̄ntitatẽ. ⁊ ite₃ in rarefactiõe nõ aduenit noua materia: s₃ solu₃ materia existẽs sub ꝑua q̄ntitate efficitur sub maiori. ideo in rarefactiõe nõ ẽ augmẽtatio nisi primo mõ: aut secũdo mõ dicta. Sed in augmẽtatiõe ꝓprie dicta aduẽit noua materia ⁊ noua q̄ntitas q̄ quide₃ noua materia ꝑ calorẽ viuentis conuertitur in sbãm eius.

Ratiões facte solute sunt in corpe q̄stionis. Seq̄tur in textu. Circa quid aũt. ꝛc̄.

Queritur nono. vtrũ illud qd̕ augetᷓ sit solũ in potentia q̄tum nullam penitus habens quãtitatẽ. Arguitᷓ ꝙ sic. q: augmẽtatio est motus ad quãtitatẽ: sꝫ oĩs motus est actus entis in potentia. scꝫ ad terminũ motus: ergo augmentatio est ex quãto in potentia ꝛ nõ in actu. Arguitᷓ secundo augmentatio ẽ ad q̄tuꝫ in actu: ergo nõ est ex quanto in actu alias augmẽtatio essꝫ ab eodẽ in idem. Tertio arguitᷓ. idem est subiectum augmẽtatiõis ꝛ generatõnis vt dicitur in textu. sed subiectũ generatõis nõ est actu q̄tum ergo neq̄ʒ subiectum augmẽtationis. igitur ꝛc̄. In oppositum est aristoteles in textu.

Sciendum est primo ꝙ postq̄ ph̕s oñdit q̄liter augmẽtatio differt ab alijs motib⁹. ꝯsequẽter ostẽdit circa quã qualitᷓ et per que habeatᷓ fieri augmẽtatio.

Sciendũ est secundo ꝙ idem ẽ subiectũ radicale ꝛ primũ generatõis ꝛ aliorũ motuũ. ideo aristoteles inquirẽs an subiectũ augmẽtatõnis sit separatũ oĩno a corporeitate ꝛ magnitudine illud primo inq̄rit de subiecto generationis. Et dicit ꝙ dupliciter potest ipsum esse separatũ a magnitudine. vno mõ scd̕m in esse ꝛ scd̕m locum Alio modo scd̕m esse et nõ scd̕m locum. sed sit in aliquo loco sicut vinũ in dolio.

Conclusio prima subiectũ generationis non est separatũ scd̕m esse et scd̕m locum ab omni corporeitate et magnitudine, q: si sic tale corpus nõ se haberet nisi vt punctus vel vacuũ idest corpus insensatuꝫ que scd̕m antiquos idẽ sunt. Sed si vt punctus tunc locus esset vacuus. Punctus eñi non est in loco eo ꝙ locus est diuisibilis et mensurat locatum. si vero vt corpus insensatuꝫ esset vacuũ quod est incõueniens. q: vacuum non est vt ptꝫ. 4. phi. ergo ꝛc̄.

Secunda cõclusio. subiectũ generationis non est separatũ scd̕ꝫ esse ab oĩ corporeitate ꝛ magnitudine existens tamẽ in aliquo corpore non sicut pars eius: sꝫ q̄si locatum in loco sicut vinũ in dolio. Probatur primo conclusio ducẽdo ad tria incõuenientia. primũ est. Quia si sic sequeretur ꝙ ex aqua fieretᷓ aerᷓ aqua nõ transmutata. ptꝫ q: si aer sit in aqua et sit separat⁹ scd̕m esse ab aqua: tũc aerꝫ potest separari ab aq̄ non transmutata sicut vinũ trahiturꝫ a dolio vino non transmutato. Sequeretur iteruꝫ ꝙ in aliquo corpore puta in aqua possent esse infinite materie. ptꝫ cõsequentia. q: cuꝫ materia sit seclusa ab omni corporeitate et magnitudine sequeretur ꝙ non occupat locũ ꝛ ita possunt simul eẽ infinite materie et per ꝯsequẽs infinita simul ex vno generari Itẽ sequeretur ꝙ gñatio non esset nisi extr⁹ a materialitate. i. extractio vni⁹ ab alio ip̄o nõ mutato. Secũdo p̄batᷓ ꝯclusio ista oñsiue sic. subiectũ gñatõis nõ est indiuisibile ergo oportet ꝙ sit q̄tum ꝛ diuisibile. añs ptꝫ. q: indiuisibile ẽ termin⁹ alicui⁹ diuisibilis. sed materia non est termin⁹: imo ẽ terminata. ergo non est indiuisibilis.

Conclusio. iij. idem est subiectũ generationis naturalis et augmẽtationis. Patet. q: generatio naturalis terminatᷓ ad corp⁹ naturale ꝛ augmentatio ad corpus q̄tũ. sed eadẽ est materia corporis naturalᷓ ꝛ corporis quanti. ergo idẽ est subiectũ generatõis ꝛ augmẽtatõnis. ꝛ cũ subiectũ generationis nõ sit sep̄atũ a magnitudine vt ostensuꝫ est. scq̄tur etiã ꝙ subiectũ augmentatõis nõ est actu sep̄atũ a magnitudine.

Aduertẽdũ est ꝙ q̄uis subiectũ augmẽtatiõis sit actu q̄tũ tñ augmẽtatio nõ ẽ ex eo scd̕m ꝙ est actu q̄tũ: sꝫ scd̕m ꝙ est ĩpotentia ad maiorẽ q̄titatẽ ꝛ hoc bñ p̄bant rões añ oppositũ. Vñ in q̄titate ꝯsiderata sꝫm suã simplicẽ formã nõ est ꝯrietas neq̄ʒ motus. vt ptꝫ. 5. phi. sed in q̄titate cõsiderata: vt ẽ termin⁹ corporis naturalis impositus a forma naturali determiãte sibi maximum ꝛ minimũ in q̄titate hoc mõ in q̄titate est ꝯtrarietas nõ q̄dẽ scd̕m diuersas rões q̄titatis. sꝫ in eadẽ spẽ scd̕m rõnes p̄fecti ꝛ imp̄fecti et ita augmẽtatio est ex q̄to imp̄fecto ad q̄tũ p̄fectũ. ideo q: q̄tũ imp̄fectũ est in potentia ad q̄tuꝫ p̄fectũ. ideo augmẽtatio est ex q̄to in actu et q̄to in potentia p̄ se: tñ est ex q̄to scd̕m ꝙ ẽ in potẽtia ad maiorem q̄titatẽ. Aduertẽdũ etiã ꝙ licꝫ sit idẽ subiectũ primũ ꝛ radicale gñatõis ꝛ augmentatõis. tñ aliud ꝛ aliud est p̄priũ ꝛ p̄rimuꝫ vtriusq̄ʒ. q̄uis eñi materia sit sub aliq̄ actu substãtiali ꝛ sub aliqua q̄titate tñ vt sic nõ

est per se subiectũ gñationis simpliciter. sed solũ per accidẽs imo ipsa ꝯsiderata vt est in potentia ad actũ substãtialẽ est per se ꝓprium subiectũ generatiõis. sed ꝓpriũ ⁊ per se subiectũ augmẽtationis ẽ materia existens in actu substãtiali ⁊ sub q̃titate ꝑfecta. scd͛z ꝙ ẽ in potẽtia ad ꝑfectã q̃titatẽ: ꝫ ipsa materia existẽs in actu substãtiali ⁊ sub q̃titate ꝑfecta ꝭm ꝙ est in potentia ad minorẽ q̃titatẽ est ꝑ se subiectũ diminutõis. Sꝫ hic oritur vnũ dubiũ qd͛ mouet aristoteles i textu

Dubitatur vtrum in augmentatõe illud qd͛ aduenit puta cib⁹ augeatur vel illud cui adueniat puta mẽbrũ vl͛ vtrũ ꝫ. Pro solutõe dubij ꝑmittit tres ꝯditiones augmẽtatõis. Prima ẽ ꝙ illi⁹ qd͛ augeṫ q̃libet ꝑs augeṫ ⁊ illi⁹ qd͛ diminuiṫ q̃libet ꝑs diminuiṫ. Secũda ẽ ꝙ augmẽtatio fit adueniẽte aliq̃ extrinseco. Tertia ẽ ꝙ illd͛ qd͛ augeṫ manet idẽ numero post ⁊ añ. Sꝫ ꝯtra secũdã ꝯditionẽ obijciṫ. q: illd͛ extrinsecũ vl͛ essꝫ corporeũ: vel incorporeũ. nõ incorporeũ: q: tale nõ auget. nec corporeũ: q: esset penetratio dimẽsionũ in re augmẽtata ⁊ ꝓpṫ hanc rõem dicũt sic obijcientes augmẽtatiõez fieri ꝑ rarefactõnez: sicut cũ aqua fit aer ẽ augmẽtatio ⁊ cũ ex aere fit aqua ẽ diminutio. Sꝫ ꝯ̃ hoc arguit phũs. q: qñ ex aqua fit aer si ibi esset augmẽtatio vl͛ aq̃ augereṫ. vel aer. vl͛ aliq̇d cõe ãbob⁹. vl͛ aliq̇d tale Nõ aq̃. q: corrũpiṫ. nec aer: q: incipit eẽ de nouo in fine trãsmutatõis: mõ augmẽtatio rei sequiṫ inceptõez rei. nec aliquid cõe ambob⁹. q: oportet illud qd͛ augeṫ manere idẽ añ augmẽtationẽ et post ꝭm eẽ rõem cũ a forma sit esse ⁊ ratio rei. et cũ ex aqua fit aer varieṫ forma seq̇tur ꝙ nõ ẽ aliquid cõ cibi manẽs idẽ ꝭm rõem. Oportet ergo dicere ꝙ augmẽtatio fiat adueniẽte aliquo extrinseco qd͛ est primo dissimile ⁊ efficitur simile ꝑ alteratõez ⁊ ꝯuertiṫ in formã illi⁹ cui aduenit. nec ibi ẽ penetratio dimensionũ. q: illd͛ qd͛ aduenit auget illd͛ cui aduenit ⁊ crescit in maiorẽ locũ ⁊ etiã restaurat deꝑditũ. Vñ illud extrinsecũ cõuertitur substãtiã illi⁹ cui adueit ⁊ fit vnũ cũ ipo qd͛ ꝓbat phũs. q: nisi fieret vnũ cũ ipo ꝑ se alteret. ⁊ sic nõ essꝫ augmẽtatio: ꝫ gñatio.

Ex quo pꝫ solutio dubij. s. ꝙ illud cui nutrimẽtũ adueit est illud qd͛ augeṫ. pꝫ q: illud qd͛ augeṫ manere dꝫ idẽ añ augmentationẽ ⁊ post. sed sic est de corpore vel mẽbro cui aduenit nutrimẽtũ et nõ de nutrimẽto: ergo ⁊c̃. Itẽ sicut est in alteratiõe ita ẽ in augmẽtatõe: ꝫ in alteratõe illud qd͛ manet vnũ ⁊ idẽ dꝫ alterari. scꝫ ipm subiectũ ⁊ nõ qualitas adueniẽs. ergo similiter in augmẽtatõe corp⁹ vel mẽbrũ qd͛ manet vnũ ⁊ idẽ diciṫ augeri. ⁊ nõ sibi adueniẽs. Unde in augmẽtatõe aĩa ẽ primũ principiũ augmẽtãs et alterãs nõ alteratũ vel augmẽtatũ. ꝫ alterãs alteratũ est ipm corp⁹ vel mẽbrum qd͛ in se hꝫ virtutẽ augmẽtatiuã et alteratiuã ⁊ cõuertẽdi illud in sui naturã: ꝫ cibus vel nutrimẽtũ nõ auget effectiue: sꝫ vt materia augmẽti. Rõez sunt solute in corpore q̃stionis ⁊c̃. Sequitur in textu. Suscipiendum itaqꝫ ⁊c̃.

Queritur decimo vtrum tres ꝯditiões augmẽtatõis sint sufficiẽter posite In quarũ prima dꝛ ꝙ illi⁹ qd͛ augeṫ q̃libet pars augeṫ et illi⁹ qd͛ diminuiṫ quelibet ꝑs diminuiṫ. Secũda ẽ ꝙ illi⁹ qd͛ augeṫ añ augmẽtationẽ et post manet vnũ ⁊ idem.

Tertia ẽ ꝙ augmẽtatio fit adueniẽte aliquo extrinseco. Arguiṫ ꝑmo ꝯ̃ primã ꝑtẽ q: si sit aliqua pars corporis infirma ⁊ alie sane. ꝑtes sane possunt augeri ꝑte infirma nõ aucta. Secũdo arguiṫ. si ita esset oporteret nutrimẽtũ trãsire ad singulas ꝑtes illius qd͛ augeṫ. et cũ tales sint infinite oporteret nutrimẽtũ diuidi in infinitũ qd͛ est impossibile. Tertio sic ꝯtra secũdã partez. ꝑtes illius qd͛ augeṫ cõtinue fluũt ⁊ defluunt. ergo nõ manet idẽ. Quarto sic ꝯtra tertiã ꝑtẽ. q: q̇dã aĩalia viuũt et augenṫ sine aduẽtu alicui⁹ nutrimẽti extrinseci. sicut patet d͛ multis auib⁹: ergo ⁊c̃. Itẽ si adueniret aliqd͛ extrinsecũ vel illud esset corporeũ vel incorporeũ. si incorporeũ: q: incorporeũ illud nõ esset q̃tũ in actu et ita ꝑ sui appositionẽ nõ faceret mai⁹ scd͛m q̃titatẽ. si vero esset corporeuꝫ sequiṫ ꝙ duo corpora erunt in eodẽ loco. scꝫ corp⁹ qd͛ augeṫ et corp⁹ qd͛ additũ auget. hoc aũt est impossibile. igiṫ ⁊c̃.

In oppositũ est phũs in textu.

Sciẽdũ est primo ꝙ postq̃ philosoph⁹ oñdit circa q̇d habeat fieri augmẽtatio ꝯsequẽter manifestat quasdã ꝯditões augmẽtatõis q̃ sũt sex. s. tres affirmatiue de q̇b⁹ titul⁹ pñtis questiõis ẽ format⁹. ⁊ tres

funt negatiue. quaꝝ Prima est ꝙ in illo qđ
augetᷣ n̄ oportet ponere vacuū vt augmēta
tio fiat. Secūda est ꝙ augmentatio non fit
adueniēte aliq̄ incorporeo. Tertia ē ꝙ in au
gmētatōe nō ē penetratio dimēsionū. Et ex
trib⁹ p̄mis ɔditiōib⁹ declarat̄ relinq̄t aristo
teles alias tres ɔditōes negatias maifestas

Sciendū est secūdo ꝙ in viuēte
corpora dissimiliū partiū augentᷣ p̄ h̄ ꝙ p̄tes
similiū p̄tiū augentᷣ. sicut man⁹ q̄ ɔponitᷣ ex
carne: osse: neruo: ꝛ musculo. ꝛ sic đ alijs au
getᷣ cū quelibet illaꝝ partiū augetur.

Sciendū est tertio ꝙ quedā sūt
p̄tes scđm formā et speciē que dicūtᷣ forma-
les ꝛ q̄dam sunt scđm materiā q̄ dicuntᷣ ma
teriales: eadē vero pars dicitᷣ scđm speciem
ꝛ scđm materiā. sicut caro vel os. ꝫ đ: scđm
speciem et scđm materiā alia et alia ratōne.
nam caro đ: pars formalis ꝛ scđm speciem
put in ea ɔsideratᷣ id qđ p̄tinet ad speciem
carnis. ꝫ đ: scđm materiā put in ea ɔsidera
tur id qđ est materiale. ideo dicit. p. ꝙ si ac-
cipiatᷣ scđm speciē illi⁹ qđ augetᷣ q̄libet p̄s
augetᷣ. in qualibet em̄ p̄te scđm speciē cōsi-
derata additᷣ aliq̄d tanꝙ̄ p̄manenti. ꝫ pars
materialᷣ nō auget. q: illud qđ augetᷣ opor-
tet p̄manere idem. non aūt p̄manet eadem
quelibet pars considerata scđm materiā: ꝫ
solū scđm speciē ꝛ formā sicut đr. 3. phi. spe
cies ɔparatᷣ ad materiā sicut ɔtinēs ad con-
tentū et mēsura ad mēsuratū. sic ergo opor
tet intelligere de carne scđꝫ speciē ꝛ materiā
sicut de mensura et mensurato siue de ɔtinē
te et contento. Si q̄s em̄ aquā mensurat ita
ꝙ sit semp̄ alia ꝛ alia aq̄. puta si ex vase ple-
no guttatim effluat ꝛ guttatim sup̄funda-
tur erit tm̄ semp̄ eadē ɔsiderata mensura aq̄.
nō aūt erit eadē cōsiderata materia aque.
Similᷣr oportet intelligere ꝙ species ꝛ for-
ma carnis in viuēte semp̄ manet eadē tāꝙ̄
q̄dam mensura. nō tm̄ semp̄ manet eadē ma
teria in qua suscipitᷣ species ꝛ forma carnis
Et similiter đ fluuio q̄ semp̄ manet idē q̄tū
ad speciē fluuij et tm̄ materiale aq̄ semp̄ ē a-
lia ꝛ alia. Similiter ē etiā in igne cui⁹ spēs
et forma manet idē in fornace inferni: lꝫ li-
gna in q̄b⁹ materialᷣr ignis ardet cōsuman
tur ꝛ iterꝝ alia apponantᷣ. Idē etiā apparet
i pp̄lo ciuitatᷣ q̄ semp̄ manet idē scđꝫ id qđ
ē speciei q̄uis hoies ex q̄b⁹ materialiter cō-
stitut⁹ est pp̄ls q̄dā moriātᷣ ꝛ alij succedāt.
Sic igitᷣ semp̄ manet in viuēte illud ꝙ p̄ti-
net ad speciē carnis vel ossis vᷣl alteri⁹ p̄tisᷣ
licet materia in qua ē talis spēs vel forma
fundatᷣ paulatim ꝛ ɔsumatᷣ p̄ actionē car-
nis ꝛ alia de nouo adueniat p̄ nutrimētum
Sic ergo q̄n aliqđ corp⁹ augetᷣ: augetᷣ ma-
teria carnis. q: pl⁹ generatᷣ per nutrimentū
q̄ dep̄ditū sit per actionem carnis.

Sciendū est quarto ꝙ nō opor
tet augmētationē fieri adueniēte aliquo in-
corporeo. neq̄ꝫ tm̄ p̄pter hoc seq̄tur duo esse
simul. neq̄ꝫ corp⁹ qđ augetᷣ esse vacuū. quia
plus fluit illud qđ restituitᷣ per nutrimentū
q̄ illud qđ deperditū fuit p̄ carnem. virtus
em̄ naturalis q̄ pertinet ad spēm extēdit il-
lud qđ est gn̄atū ex alimēto in maiorē q̄titā
teꝫ scđm dimensionē. ꝛ ita occupat maiorēꝫ
locum q̄ ante. Istis visis sit.

Conclusio prima. augmētatio
habet fieri scđm partes formales ꝛ nō ma-
teriales. pꝫ q: p̄s materialis nō manet eadē
ꝫ q̄daꝫ defluit cōsumpta p̄ carnē et q̄dā eue
nit restituta. scꝫ p̄ nutrimētū. p̄tes aūt scđm
speciē manēt. ꝛ q: ip̄e sole in virtute forme
habent virtutē cōuertendi nutrimentuꝫ in
sui substantiam: ergo conclusio vera.

Conclusio secūda. illius quod
augetᷣ q̄libet pars formalis augetur ꝛ illi⁹
qđ diminuitᷣ q̄libet pars formalis diminui
tur: licet non q̄libet pars materialis. q: p̄s
formalis manet ꝛ habet virtutē conuerten
di nutrimentū in sui naturā nō aūt p̄s ma-
terialis: vt dictū est. Hanc etiā ɔclusionē
p̄bat ph̄ūs per signum. q: manifestū est ꝙ
partes dissimiliū partiuꝫ augentᷣ per hoc ꝙ
partes similiū partium augentᷣ vt dictū est
prius. sed cū caro augetᷣ non ita manifestū
est ꝙ q̄libꝫ pars ei⁹ sanguinea augeatᷣ sicut
cū man⁹ augetᷣ manifestū ē ꝙ q̄libꝫ p̄s ma
n⁹ augetᷣ. ꝛ ita intᷣ p̄tes matiales q̄dā sūt ma
nifeste ille. s. q̄ h̄nt op̄atōes extrīsec⁹ op̄ātes
sic p̄tes organice. vt man⁹ ꝛ ocul⁹. Sꝫ alie
sūt p̄tes organice occlᷣte ille scꝫ q̄ n̄ h̄nt op̄a
tōes app̄entes sicut ē caro. ꝛ inde ē ꝙ đ car
ne mortua dicim⁹ ꝙ est caro quasi videatur
se habere in mortuo sicut se habebat in vi
uēte. ita ac si nō haberet aliquā op̄atōnē in
viuente. sed oculus extractus a corpore in
viuente non dicitur oculus nisi equoce. q̄a

ocul⁹ in viuẽte habebat opatõez manifestã

Conclusio tertia illud quod augetur semper manet vnũ et idẽ scd̃m numerum. Patet. q: licet ptes materiales cõtinue fluãt et refluant: tñ partes formales ẜm qs fit augmẽtatio semp manẽt eedez. ergo augmẽtatio semp manet idẽ ẜm numerũ.

Cõclusio quarta augmentatio fit adueniente aliquo corporeo. patet q: augmẽtatio fit scd̃m ptes formales p actionẽ virtutis naturalis q̃ est in ipsis et extẽditur scd̃m omnẽ dimensionẽ p actionẽ ipsi⁹ virtutis naturalis. hoc aũt fieri nõ põt sine noua materia adueniente q̃ nõ est sine qualitate que p hmõi actionẽ couertitur in substantiam ipsarũ partium formaliũ ingrediendo eas et extendẽdo eas. ergo cõclusio vera.

Conclusio respõsiua scʒ ꝙ tres conditiones augmentationis sunt sufficienter assignate. ptʒ per ea q̃ dicta sunt. Sʒ circa predictam oriuntur dubia.

Dubitatur primo an ad saluandum augmẽtationem couenien s sit ponere poros. Respondetur ꝙ cũ augmentatio fiat per transmutationẽ nutrimenti quod ẽ corporeũ ad singulas ptes viuẽtis oportet ꝙ i viuẽte sint pori i singul'ptib⁹ ad recipiẽdũ nutrimẽtũ vt ꝯuertatꝛ i subãm recipiẽtis

Dubitatur secũdo vtrum calor naturalis ꝯtinue in humidũ radicale agat.

Respõdetur ad dubiũ ꝙ per humidũ radicale intelligitꝛ ois ps viuẽtis q̃ corrupta restaurari nõ põt per naturã: sicut man⁹ vel ocul⁹. ẜ p humidũ cibale intelligitꝛ nutrimẽtũ dispositũ ad cõuersionẽ in viuẽtis substãtiã sicut est sanguis vł aliq̇d aliud. Dicitur ergo ad dubiũ ꝙ q̄diu calor naturalis iuenit humidũ cibale sp agit in ipʒ. ꝛ qñ nõ iuenit hũidũ cibale agit i hũiduʒ radicale.

Dubitatur tertio an nutrimentum sit simile vel dissimile ei quod nutritur

Ad ħ respondetꝛ ꝙ in principio est dissimile et in fine alterationis est simile cum scʒ conuertitur in substantiam membri. non tamen adeo efficitur simile quin retineat naturam illius a quo sumptuʒ est. sic sanguis factus ex lactuca est frigidus. de hoc autez lati⁹ i p̄io dubio seq̄ntꝛ q̄onis detiãndũ ẽ

Dubitatur quarto qualiter differt nutritio ꝛ augmẽtatio a gñatõe. Rñdetꝛ ꝙ differũt ex pte obiectoꝝ formalr̃ distinctorũ vt dicetꝛ i libro d̾ aĩa. q: genitũ accipit formã eductã de mãtia q̃ ẽ subã gñatõis ꝛ ẽ ipsũ subiectũ p se subsistẽs. ẜ i nutritõe ꝛ augmẽtatõe nutrimẽtũ accipit formã mẽbri nõ manẽs p se: ẜ vnitũ ẜm substãtiã cũ mẽbro.

Dubitatur quinto vtrũ augmẽtatio sit q̄tũ aut q̇le. Rñdetꝛ ꝙ sic ois mot⁹ ꝛ mutatio ẽ ad singłare p se ꝛ ex ꝯñti ẽ ad vniuersale. ita dicẽdũ ẽ de augmẽtatione.

Dubitatur sexto an motus nutrimenti qd̃ trãsmittitꝛ ad singulas ptes viuẽtis sit naturał. Rñdetꝛ ꝙ si ꝯsideretꝛ natura nutrimẽti ñ ẽ naturał. ẜ si ꝯsideretꝛ mot⁹ aĩe q̇ ẽ in nutrimẽto q̃ q̇dẽ aĩa hʒ mouere ẜm oẽʒ differẽtiã põnis tał mot⁹ ẽ naturał.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̄mã d̾r ꝙ cũ d̾r ꝙ illi⁹ qd̃ augetꝛ q̇libʒ ps augetꝛ intelligẽdũ ẽ si ptes sint bñ disposite ꝛ sane. Ad secũdã d̾r ꝙ sic ptes viuẽtis sũt finite ẜm actũ: ita nutrimẽtũ. nec sũt diuisibiles ptes mẽbri i infinitũ ꝯsiderata forma substãtiali q̄uis ꝯsiderata sola q̄titate sint diuisibiles i infinitũ. Ad tertiã dictũ ẽ ꝙ ptes mãtiales fluũt ꝛ refluũt: ẜ nõ ptes formales. Ad aliã d̾r ꝙ sũt q̇dã aĩalia hñtia calorẽ debilẽ. iõ p lõgũ tp̃s calor coꝝ debilis p̃t ꝯẜuari circa nutrimẽtũ assũptũ vt ñ de nouo sumant extrinsecũ nutrimẽtum.

Ad vltimã rñdetꝛ ex dictꝭ ꝛc̃. Seq̇tur i textu. Quereret aũt aliq̇s q̇le oportet eẽ ꝛc̃.

Queritur vndecimo vtrũ augmẽtatio sit vn⁹ mot⁹ ꝛ cõtinuꝰ Arꝛ ꝙ nõ. q: augmẽtatio fit ẜm singłas ptes viuentes: g̃ nõ ẽ vn⁹ mot⁹: ẜ plres ẜm pluralitatẽ ptiũ ei⁹ qd̃ augetꝛ. Secũdo si augmẽtatio eẽt ꝯtinua a p̃ncipio augm̄ti vsq ad t̃minũ seq̄retur ꝙ corp⁹ augmẽtatũ p totũ aliqd̃ tp̃s augeret ẜm q̄titatẽ puta bipedalẽ ad tripedalẽ ꝛ ꝙ i q̄libʒ pte illi⁹ tp̃is ẜm ptẽ sensibilem illi⁹ q̄titatis augeretꝛ. ħ aũt videtꝛ irrõnabile. ergo augmẽtatio nõ ẽ motus cõtinuus.

In oppositũ arguitꝛ. q: augmẽtatio ẽ motus distinct⁹ ab alijs. ergo ẽ vn⁹. ẜ motũ esse vnũ ẽ ip̃m eẽ ꝯtinuũ. ergo ẽ mot⁹ ꝯtinuus.

Sciendũ ẽ primo ꝙ postq̄ philosoph⁹ oñdit modũ augmẽtatõis. s. ꝙ fit p actõez nutrimẽti ad singłas ptes nutriti. ꝛ p hoc saluãtur ꝯditiões augmẽtationis.

⁊ ꝙ ipa sit mediāte aliquo corporeo. ꝯseqnť mouet aliqua dubia de nutrimēto: ⁊ de differentia augmentatiōis a nutritiōe ⁊ gñatōe.

Sciendū est secūdo ꝑ responsiōe ad quesitū supponēdū est primo ꝙ in q̄tita te phisice cōsiderata termini reperiūtur maxime distantes ab inuicē: int̄ quos pōt fieri exitus de vno in alterū. ⁊ ita pōt esse mot⁹ q̄ dr augmētatio vel diminutio. Secūdo supponiť ex. 5. phisicorū ꝙ ad vnitatē mot⁹ requiruntˀ hec tria simul. s. vnitas mobilis per se. vnitas forme ſm quā est motus. vnitas scʒ in specie specialissima. ⁊ vnitas tꝑorū.

Cōclusio responsiua. Q̄uis augmentatio alicui⁹ viuētis sit ꝯtinua ꝑ aliqđ tp̄s. tñ ꝯtingit augmētationē nō esse ꝯtinuā a principio augmēti vsqʒ ad terminū ꝯpletū: nisi forte accipiēdo augmentationē pro dispositione ad augmētū. Prima ps pʒ. q2 ꝑ aliqđ tp̄s viuēs pōt habere alimētū sibi cōueniēs in magna abūdātia ⁊ hāc v̄tutē per quā pl⁹ cōuertat de alimēto i suā sbāʒ q̄ fuerit deperditū. ergo ꝑ illud tp̄us pōt ꝯtinue augeri. Secūda ps pʒ. q2 viuēs nō sꝑ hʒ alimentū cōueniēs nec sufficiēs. neqʒ hʒ semꝑ v̄tutē sufficientē ad cōuertēdū pl⁹ de alimēto q̄ sit deperditū. ⁊ etiā augmētatio nō est nisi i fine alteratiōis ipi⁹ alimēti. cū ergo alteratio sit successiua sequiť ꝙ augmētatio n̄ ē sꝑ ꝯtinua: cū p̄reqrat alteratiōeʒ nutrimēti q̄ nō pōt simul esse cū augmētatione. sed sit dispositio in eo ꝙ augeť a p̄ncipio augmentati vsqʒ ad finē est semꝑ dispositio ad augmentatiōeʒ vel augmentū si nō sit egritudo in ipo viuente nō oʒ ipʒ augeri ⁊ dispositio nē fieri ad augmentū q̄diu est dispositū.

Dubitatur primo. an viuēs q̄ diu viuit nutriatur. Et videtur ꝙ nō. q2 nutritio fit ꝑ sumptionē nutrimēti. sed quedaʒ sunt aialia que per lōgū tp̄s nō recipiūt nutrimentū. ⁊ sic in illo tꝑe nō nutriūtur: ⁊ tñ viuūt. Itē alie vires aie q̄nqʒ cessant a suis oꝑatiōibus. ergo ⁊ nutritiua. Ad dubiū respondeť ꝙ viuēs q̄diu viuit nutritur: ſ; non augetur q̄diu viuit. Prima ps patʒ q2 vita cōsistit in humido ⁊ calido. ⁊ iō oīe viuēs hʒ caliditatē ⁊ humiditateʒ. ſ; q2 calor neq̄t nō agere. ergo in vita calor sꝑ agit in humidū: ꝯsumēdo ⁊ resoluēdo ipm. ergo si viuēs debeat remanere in esse: necesse ē ꝙ nutrimētū suscipiat ⁊ cōuertat ipm in sui naturam: ad restaurādū humidū radicale deperditū: alias viuēs cōsumereť. ergo necesse ē viuēs q̄diu viuit nutriri. Secūda ps pʒ. q2 calor naturalis est instrumentū aie subseruiens sibi ad augmentatiōeʒ. sed instrumēto imponitur terminus a principio agēte: qđ ē aia. principale vero agēs requirit determinatā q̄titatē i materia. ergo seq̄tur ꝙ habita illa determiata q̄titate: calor naturalˀ q̄ est istrumentū aie cessat ab actu agendi. Itē in p̄ncipio augmentatiōis humidū naturale qđ ē ꝓpriū subiectū ⁊ ꝯnaturale caloris ē purū. iō calor naturalis ē adeo fortˀ ꝙ pōt multuʒ de humido extraneo cōuertere in sbāʒ viuētis. ⁊ q2 hūidū radicale qđ ē i p̄ncipio purū ꝑ cōtinuā admixtiōeʒ ⁊ int⁹ susceptiōeʒ hūidi extranei efficiť impurū. nā aliqđ hūidū retinet naturā illius ex q̄ fit: sicut sanguis natus ex lactuca retinet quodāmō naturaʒ lactuce. Ex quo sequitur ꝙ calor naturalis cōtinue debilitať: sicut virtus vini cōtinue debilitatur ꝑ hoc ꝙ aqua misceť vino. ⁊ etiaʒ calor naturalis ad hoc deuenire pōt: qđ nō sufficit cōuertere de alimento in subām aliti plusq̄ deꝑditū sit. ⁊ tūc cessat augmentatio Et cū adhuc debiliteť venit ad istū statū i q̄ sufficit cōuertere pl⁹ de alimēto q̄ deperditū sit: ⁊ tūc viuens diminuiť. ⁊ deinde adeo debilitať ꝙ non plus sufficit conuertere de alimēto in sbām aliti: ⁊ tūc necesse est viuēs mori. q2 plus nō nutritur. Sic ergo pʒ ꝙ q̄ diu viuēs viuit nutriť: sed nō semꝑ augeť. ymo in vna parte tꝑis augeť. scilʒ in principio vite: ⁊ in alia p̄te tꝑis vite sue diminuiť.

Ad ratiōes ante oppositū dubiū dicendū est ꝙ calor in aialibus illis est debilis ⁊ parū sufficit cōuertere de nutrimēto. ⁊ q2 assumūt plus de nutrimēto ꝙ calor suus digerit. ideo in illo tꝑe vtiť nutrimēto prius sumpto: digerendo ⁊ cōsumēdo ipm ⁊ cōuertendo in substantiā. Ad secundaʒ dicitur ꝙ vis nutritiua est prima inter potētias aie: ⁊ ita magis ē naturalis. ⁊ ita sicut potentie naturales habent semꝑ suas oꝑationes: ita potentia vegetatiua.

Dubitatur secūdo circa textum q̄le debeat esse nutrimētū. Rñdet phs ꝙ dʒ esse in potētia ad illđ qđ augeť: vt si debeat augeri caro i actu: alimētū dʒ eē caro i potē

tia. nõ tñ dz eẽ i potẽtia ad h̃ ꝙ illud ꝫm se et solitarie fiat caro. q2 alias eẽt gñatio. sed sufficit ꝙ illud nutrimẽtũ cũ alito fiat caro alicuius viuentis.

Dubitatur tertio. quid patitur ip3 mẽbrũ ab alimẽto. Rñdet ꝙ nõ patitur corruptõe3: ſ3 patit quãdã mixtionẽ. sicut si aliq̃s infundat in vino aquã in pua q̃titate. vinũ patit mixtionẽ nõ aũt corruptiõe3. Vñ sicut ignis facit vrẽda q̃ tãgit eẽ adusta ⁊ cõuertit ea in sui naturã. ita illd̃ qd̃ auget illud qd̃ nõ est actu caro esse actu carnẽ Verũtñ mixtio ipa dupliciṫ capiṫ. ꝓprie. sc3 qñ mixtibilia ãbo alterãtur ⁊ veniũt in vnũ mediũ. ⁊ sic mẽbrũ nõ patiṫ mixtionẽ ab alimẽto. Alio mõ iprope. qñ vnũ ꝯuertit aliud ita ꝙ cõuertẽs ꝓpriũ opꝰ ⁊ ꝓpriã spẽ3 retinet. ⁊ h̃ mõ mẽbrũ patiṫ mixtionẽ a nutrimẽto. et qñ nõ potest amplius cõuertere in se amittit opus vel speciem.

Dubitatur quarto vtrum illud qd̃ augeṫ sit q̃tũ in vniuersali vl' in pticulari. Rñdet phs ꝙ sic singl'are p̃mo ⁊ p se generaṫ ⁊ ex ꝯsequẽti vniuersale. Ita et illud quod augeṫ primo et per se est q̃tum singulare et ex ꝯsequenti q̃tum vniuersale.

Dubitatur quinto qualiter differũt obiectum augmentatõis et nutritiõis
Ad illud dubium patet solutio ex dictis. et etiã videbitur in .2. de anima.

Ad rationes ante oppositum.
Ad primã d2 ꝙ eodẽ mõ quo ptes sũt i toto dicunṫ augeri. ptes aũt sũt in toto ꝫm potẽtiã et nõ sunt actu diuise a toto. imo faciũt vnũ ꝯtinuũ ꝫm actũ. Ideo ẽ vna augmẽtatio ꝫm actũ ꝯtinua. Ad secũdã p3 solutio ex dictĩ. q2 ñ oportet ꝙ si aliq̇d augeaṫ p aliqd̃ tp̃s ꝙ in q̃lib3 pte illiꝰ tpis augeaṫ scd̃3 quãlib3 ptẽ illius q̃titatĩ. q2 in aliq̃ pte tpis disponiṫ tm̃ ad augmẽtatõe3 ⁊ nõ augmentaṫ. si tm̃ ps tẽporis accipiaṫ in qua aliquid augeṫ in q̃libet pte illiꝰ tpis augetur ꝫm aliquã ptẽ q̃titatis. Rõ facta post oppositũ est ꝓ prima pte. Seq̇tur tractatus secundus. Qm̃ aũt oportet primo de materia ⁊c̃.

Queritur duodecimo vtrũ om̃e agens agat per ꝯtactũ. Arguitur ꝙ non q2 tãgentia sũt quoꝝ vltima sũt simḷ. mõ aliqua agũt q̃ nõ hñt vltima cuiusmodi sunt substãtie spũales. ergo ⁊c̃. Secũdo sic. celũ agit in hec inferiora ⁊ tñ nõ tangit ea. q2 om̃e tangẽs tãgẽdo tãgitur. cõstat aũt ꝙ celũ ab istis inferioribꝰ nõ tãgiṫ. qm̃ nõ patiṫ cũ sit incorruptibile. ergo celu3 nõ agit in h̃ iferiora p ꝯtactũ. Tertio sic. visibile agit in visu3 ⁊ magnes attrahit ferrũ: ⁊ tñ nõ tãguntur. ⁊ ita argueretur de multis aliis. ergo ⁊c̃. In oppositũ est aristoteles in prio capitulo tertij tractatꝰ huiꝰ primi libri.

Sciẽdũ est primo ꝙ postq̃ philosophꝰ determinauit de gñatõe augmentatione ⁊ alteratione. q̃ sunt p̃ncipales motꝰ ad formã. ꝯñter in secũdo libro determinãdũ est de gñatione ⁊ corruptõe elemẽtoꝝ et de natura gñatoꝝ ⁊ corruptoꝝ. iõ i fine primi detmiauit de tactu actõe ⁊ passiõe ⁊ mixtiõe q̃ oia subseruiũt determiatis in p̃cedẽti pte et detmiandis in secũdo huiꝰ vbi determiabiṫ de natura elemẽtoꝝ oñdẽdo vtrũ sit vnũ elemẽtũ qd̃ sit pricipiũ materiale oi3 reꝝ: vel sint ponẽda pl'ra ⁊c̃. vt ibidẽ patebit ⁊ qd̃ ad detmiandũ de ipis oporteat primo determiare de actiõe ⁊ passiõe ⁊ tactu h̃ ꝓbat phs tripliciṫ. primo nã ꝫm antiquos ponẽtes principia materialia gñatio ⁊ corruptio fiũt p ꝯgregatõe3 ⁊ segregatõne3 q̃ nõ pñt fieri sine mixtiõe ⁊ illa nõ põt esse sine actiõe ⁊ passione. nec actio ⁊ passio sine tactu. ergo ꝫm coꝝ opinionẽ hec tria deseruiũt gñationi. Secũdo ꝫm ponẽtes vnum pricipiũ materiale gñatio ⁊ corruptio non pñt fieri sine actõe ⁊ passione. imo vt dicit Diogenes si nõ ess3 vnũ pricipiũ materiale nõ possent saluari actio ⁊ passio. q2 caliditas nõ agit i frigiditatẽ nec trãsmutaṫ in ipsam: ſ3 actio ⁊ passio sunt in subiecto q̃si ambobꝰ. ergo ⁊c̃. Tertio etiã ꝫm ponẽtes pl'a pricipia materialia gñatio ⁊ corruptio non pñt fieri sine actõne ⁊ passiõe ⁊ tactu. ergo ⁊c̃. Itẽ ꝫm positionẽ aristotelis ⁊ rei veritatẽ alteratio p̃cedit gñatõe3 ⁊ corruptõe3. alteratio aũt nõ põt eẽ sine actiõe ⁊ passiõe et sine tactu. iõ detminãdũ ẽ in h̃ libro de actione et passiõe ⁊ tactu. Et q2 gñatio ⁊ corruptio nõ fiũt sine ꝯgregatõe ⁊ disgregatione q̃uis ꝯgregatio nõ sit gñatio nec disgregatio sit corruptio. ꝯgregatio aũt ñ ẽ sine mixtione que nõ est sine actõe ⁊ passiõe ⁊ tactu

iō etiā ad hūc librū in quo agitur de gñatione et corruptōe pertinet determiare de mixtione. Patet ergo ꝙ de illis trib⁹ agēdū ē in secūdo libro. Et q: tact⁹ cōior est ꝙ̄ actio et passio. ⁊ actio ⁊ passio ꝙ̄ mixtio. iō prius agēdū est de tactu deinde de actōe ⁊ passione. ⁊ vltimo de mixtione. Patꝫ ergo quare agit̄ de istis trib⁹ i vltimo hui⁹ primi ⁊ quo ordine determinādū est de ipis.

Sciendū est secundo ꝙ tactus dupliciter accipitur. vno mō ꝓprie. alio mō methaphorice. ad tactū āt ꝓprie dictū tria reqruntur. primū est ꝙ sit in habētib⁹ positionē et magnitudinē et ꝑ ꝯsequēs in hn̄tibus locū. q: magnitudo a loco separi non pōt. Secundū est ꝙ vltima illoꝝ positōneꝫ hn̄tiū et magnitudinē sint simul. Tertiuꝫ ē ꝙ ipsa quoꝝ vltima sunt simul sint actiua ⁊ passiua adinuicē. ⁊ hui⁹ rō est. q: vt dictuꝫ ē illa q̄ ꝓprie se tangūt hn̄t diuersas magnitudines. ⁊ ꝑ ꝯn̄s diuersa loca. ⁊ q: in diuersis locꝗ sunt diuerse v̇tutes ⁊ ꝓprie. iō oportet ea q̄ nata sunt tangere ꝓprie eē ꝯ̈ria. ⁊ ꝑ ꝯn̄s actiua adinuicē. Sicut ergo pꝫ tāgentia ꝓprie dicta sūt corꝑa hn̄tia diuersas magnitudines ⁊ actiua ⁊ passiua adinuicē. et ita tact⁹ ꝓprie ē corpoꝝ hn̄tiū diuersas magnitudines. quoꝝ vltima sunt simul actiuorū ⁊ passiuoꝝ adinuiceꝫ. Et sic pꝫ q̇d sit tactus ꝓprie dictus. ⁊ quot ad ipsum reqrūtur. Sꝫ ad videndū de tactu methaphorico quid sit ⁊ qualiter habeat fieri.

Notandū est tertio ꝙ vt habet phūs mouere ⁊ agere in aliquo cōueniunt et in aliquo differūt. cōueniūt em̄ in hoc ꝙ sicut ē aliqͦd mouēs imobile: ita ē aliquod agens ipassibile. Sꝫ differūt. q: agere si ꝓprie accipiat̄ opponit̄ ei qͦd ē pati ꝓprie dictū. Vn̄ ꝓprie dictū agere infert motū mobili q̇ quidē mot⁹ ē passio: vt ḋ in textu. q: mot⁹ ḋ passio qn̄ ꝑm ipm alterat̄ mobile alteratione ꝓprie dicta facta ꝑ aliquā qualitateꝫ sensibilē. Sꝫ mouēs ḋ illud qͦd infert motū mobili siue sit altatio siue q̇cūqꝫ motus. Ex quo pꝫ ꝙ mouere est in plus ꝙ̄ agere. nam omne agēs in agēdo mouet: sꝫ nō oē mouēs i mouēdo agit ꝓprie sicut itelligētia i mouēdo celū non agit in ipꝫ. celuꝫ autēꝫ mouet hec inferiora ⁊ agit in ipsa ꝙ̄uis ab ipsis non repatiatur. Ex his patet secūdo ꝙ duplex reperitur tact⁹ methaphoricus quidā em̄ tāgentis ⁊ tacti vt cū intelligentia nec tacta nec passa mouet celum qͦd mouet̄ nec patit̄. ⁊ huic tactui deficiūt oēs ꝯditōes tact⁹ ꝓprie dicti. Intelligētia enīꝫ nec hꝫ magnitudinē nec vltimū magnitudinis nec agit nec patit̄. Ali⁹ est tactus methaphoricus ex ꝑte tāgentis tm̄ ⁊ nō ex ꝑte tacti et hoc mō celū suo mō tangit hec inferiora. mouet em̄ ea ⁊ agit in ipa: ſ nō patit̄ ab ipis. ⁊ ita deficit sibi tertia cōditio tact⁹ ꝓprie dicti. ſ omnia hec inferiora generabilia et corruptibilia nata sunt se tangere tactu proprie dicto. Ex quibus patet.

Conclusio responsiua ꝙ omne agens ꝓprie dictuꝫ agit ꝑ ꝯtactum immediate passi ab ipo. Patet. q: om̄e tale agēs infert mobili motum qui est passio. ⁊ cū tal' mot⁹ sit accidēs ⁊ ꝑ ꝯn̄s n̄ possit eē sine subo oportꝫ ꝙ agēs ⁊ patiēs sint sil'ꝑ imediatōꝫ

Conclusio secunda omne mouens mouet per contactū siue proprie siue methaphorice dictum. Patet q: oē mouēs infert motū mobili. ergo est simul cuꝫ ipso. Et iste due conclusiones intelligende sunt de motibus ⁊ agentib⁹ primis: vt satis determinatū est in. 5. phisicoꝝ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ intelligētia tāgit celū tactu methaphorico ex parte mobilis et mouentis: vt dictū est. Ad secūdā ḋ ꝙ celū tāgit hec inferiora tactu ꝓprie dicto ex ꝑte ipoꝝ inferioꝝ: ſ tactu methaphorico ex ꝑte celi quod nō repatit̄ ab istis inferioribus.

Ad tertiā ḋ ꝙ arguit de agente remoto ⁊ de tāgente methaphorico. ⁊c. Seq̇tur in textu. Suscepim⁹ aūt a priorib⁹. ⁊c.

Queritur quintodecimo vtruꝫ simile agat in sibi simile. Arguitur ꝙ sic. quodlibꝫ nō agit in qͦlibꝫ neqꝫ quodlibet patit̄ a quolibet idifferēter. ḡ opꝫ agētis et patiētis eē aliquā similitudinē. Et cōfirmatur q: simile nō resistit suo simili: ſ vbi ē minor resistētia ibi ē maior actio. ergo ꝙ̄to aliq̇d est magis simile patiēti tāto magꝭ agit i ipm. Itē magis calidū agit in min⁹ calidū et fortius agit in tepidū ꝙ̄ in frigidū et etiā magꝭ lucidū agit i min⁹ lucidū ergo ⁊c.

In oppositū arguit. q: ois actio ē ratiōe

alicuius contrarietatis. contraria aūt sunt dissimilia. igitur ⁊c.

Sciendum est primo ꝙ postꝙ phūs determinauit de tactu ꝯñter agit de actione et passiōe. Primo scđm opinionē antiquoꝝ. deinde scđm opinionē ꝓpriā. Determinādo aūt de agere et pati scđm opiniōes antiquorum. primo agit de ipsis ꝙtum ad rationē actionis et passionis et deinde ꝙtū ad modum agendi et patiendi.

Secundo notandū est ꝙ ꝙtuz ad rationē actionis ⁊ passionis due fuerūt opiniones antiquoꝝ. Prima fuit Platonis et antiquoꝝ dicentiū ꝙ nullū simile agit in sibi simile nec patit᷑: ſ semꝑ dissimile agit in sibi dissimile. ⁊ eoꝝ ratio fuit. q: duoꝝ similiū nō esset maior rō ꝙ ꝙ vnuz eēt magꝭ actiuū ꝙ aliud. Et scđm illos dissimilitudo est tota actio ratōis. iō dicūt ꝙ si qñ ꝑuꝰ ignis patiat᷑ a maiori hoc est nisi ꝑ quādā ꝯrietatem. nā multū pauco est ꝯriū. Alia fuit opinio Democriti dicentis solū simile agere in sibi simile ⁊ pati a sibi simili. ⁊ si ꝯtingat ꝯria agere ⁊ pati adinuicē hoc nō ē inꙗtū sunt altera ⁊ differētia. ſ inꙗtū est aliqđ in ipsis similitudinis. Et ſm illā opinionē similitudo ē tota rō actōis ⁊ passiōis. Sz sic dicit aristoteles due opiniōes sūt ꝓ ꝑte vere ⁊ ꝓ ꝑte false quaꝓpter Arist. vocat eas sub cōtrarios ſmones. ipi vero credētes ispicere ad totū solūmō ꝯsiderauerūt ꝑtē. Un̄ qñ nos dicimꝰ hoiez sanari ⁊ calefieri attribuimus actōez ⁊ passiōez subiecto. qñꝙ eñ dicimꝰ laborātem sanari ⁊ frigidū calefieri. ⁊ sic attribuimꝰ actōez et passiōez ꝯrijs. Opinio ergo q̄ dicit si̇le agere i sibi si̇le solū ispicit formā ⁊ materiā actōis ⁊ passiōis. nā eadē est natura ꝯrioꝝ. Sz opinio q̄ ponit dissimile agere i sibi dissimile solū inspexit ⁊ cōsiderauit qualitates siue formas ſm quas fit actio ⁊ passio. ⁊ ita inter opinātes alij solūmō inspexerūt formā. Alij vero solū materiā. Istis notatis sit.

Conclusio prima omnino simile alteri nō agit in ipz neꝙ patit᷑ ab eo. Probatur q: nō esset assignare causam q̄re vnū esset magis actiuū ꝙ aliud. Itē seq̄ret᷑ ꝙ idē ageret i seipz et moueret seipz. q: vnūqđ ꝙ ē maxime sibiipi simile. Ex q̄ seq̄tur ꝙ nihil esset imobile et icorruptibile. q: vnūqđꝙ ageret et moueret seipm. q: maxime sibi simile. Et scias ꝙ ibi capit᷑ similitudo large: ꝓut se extēdit ad idētitatē ⁊ oēm cōuenietiā. Et si obijciat᷑ ꝯ secūdā rōem. q: intellectꝰ seipm itelligit ⁊ agit in seipm mouēdo seipz et ita nō videt᷑ incōueniēs aliqđ agere in seipm. Rñdet᷑ ꝙ duplex est actio. q̄dā est ꝑfectiua. alia ē corruptiua. actiōe aūt ꝑfectiua aliqđ agit in seipm ꝑ alteꝝ inꙗtuz est quodāmō alteꝝ a seipo. ſ actione corruptiua, et phisica idē nō agit in seipm ꝑ se primo.

Conclusio secūda omnino dissimile nō agit in sibi oīno dissimile. ꝑtz q: albedo nō agit in lineā vel magnitudinē nisi ꝑ accidēs, ꝓ ꝙto accidit linee eē albā et nigraz. nigrū autē patitur ab albo. q: ꝯtraria q̄ cōueniūt in gñe, ꝓximo. ergo oportet actiua et passiua cōuenire in aliquo. Qđ ꝓbat phūs sic. quecūꝙ nō sunt ꝯtraria nec ex cōtrarijs nō sunt nata se facere exterius a natura sua. i. corrūpere. cōtraria aūt nata sunt se inuicē corrūpere et agere ⁊ pati adinuicē et ita quecūꝙ sunt actiua aut passiua sunt cōtraria aut ex cōtrarijs. sed cōtraria cōueniūt in gñe ⁊ differūt in specie. ergo actiua et passiua adinuicē dñt esse similia genere ⁊ dissimilia specie. Itē phūs ꝓbat inductiue ꝯclusionē. naz corpus agit in corpꝰ ⁊ patit᷑ ab eo. ⁊ sapor a sapore. et calor a calore ⁊ vniuersalr̄ homogeneū ab homogeneo. ğ oē agēs phisicū oportet cōuenire cū passo in gñe. ⁊ differre in specie. ergo oīno dissimile nō agit neꝙ patit᷑ a sibi dissimili.

Conclusio tertia tota ratio actionis nō est similitudo aut dissimilitudo. sed vtraꝙ. ꝑz q: oīno similia nō sunt actiua neꝙ passiua: vt patet per primā conclusionem. nec oīno dissimilia similr̄. vt ꝑz ꝑ secūdam ꝯclusionē. ergo sunt aliquo mō similia et aliquo modo dissimilia. Un̄ ꝯtraria que sunt maxime actiua ⁊ passiua cōueniunt in genere et materia q̄ est subiectū et differunt in specie. quare q̄cunꝙ ꝯueniūt in materia et cōtrariant᷑ in forma agūt et patiunt᷑ a se inuicē: vt est calidū et frigidū. Verūtamen ē ꝙ si aliqua duo non cōmunicarent in materia nihilominꝰ vnū agere pōt in reliquū. ſ nō ecōtra sicuti celū agit in hec inferiora. ſ nō ecōtra. similiter intelligentia mouet celū ⁊ ñ ecōtra. ğ sequit᷑ ꝙ si aliqua duo sunt

actiua ꝛ passiua adinuicē: oportet ꝙ saltim aliquo mō cōueniāt ꝛ sint silia ꝛ aliq̄ modo dissimilia. Sequitur in textu. Eodem modo suscipiendum esse de facere.

Querit̄ decimosexto vtrū om̄e agens in agendo repatit̄. Arguit̄ ꝙ nō. Nō om̄e mouēs mouēdo mouetur. ergo nō om̄e agens in agendo repatit̄. añs pꝫ p̄rio. finis mouet: ꝛ tñ mouendo nō mouet̄. medicina etiā mouet egentē ꝛ non mouetur. ꝛ intelligētia mouet celū ꝛ nō mouet̄. celū etiaꝫ agit in hec inferiora: ꝛ nō patit̄ ab eis. ꝛ sensibile mouet sensuꝫ ꝛ nō patit̄ ab eo. Secūdo arguit̄. si ita esset seq̄retur ꝙ a pportione minoris inēq̄litatis fieret actio. pꝫ. q: cū omne agēs debeat excedere suū patiēs si repateret̄ agēs a suo patiente: a pportiōe minoris īequalitatis fieret actio. Tertio. si ita eēt seq̄retur ꝙ agēs ꝛ patiēs possent semꝑ agere ad eq̄les distantias. ꝛ per ꝯñs cum sūme calidū possit agere in minus calidū ꝑ eq̄les distantias possent agere. ꝛ ita haberent eq̄les virtutes: qđ est impossibile. Quarto sic. si ita esset seq̄retur ꝙ agens nūq̄ posset sibi assimilare patiens. pꝫ ꝯña. q: si agēs repateret̄ in virtute sua cōtinue debilitaretur ꝛ per ꝯñs non posset esse tante virtutꝭ quante erit ip̄m agens in principio sue actiōis.

Ultimo sic. si ita esset sequeretur ꝙ cōtraria simul essent in eodē. tenet ꝯña. q: si agēs ageret in patiens: ageret ꝑ mediū. cū omne agens prius agat in ꝓpinquū q̄ in distans seq̄retur ꝙ ip̄m mediū moueret̄ motibus cōtrarijs. s. motione agētis: ꝛ motiōe patientꝭ. ꝛ ita posset simul calefieri ꝛ frigefieri: qđ est impossibile. In oppositū est pħus in t̄tio capitulo huius tractatus.

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ pħs ostendit quo modo agens ꝛ patiens debeant esse silia ſm gen⁹ ꝛ dissilia ſm spēm. consequenter ostendit quandā diuisionē mouētiū q̄re mouēs dicat̄ agēs. ꝛ quō diuersimode diuersa agētia ꝯueniūt cū suis passiuis.

Sciendū est secūdo ꝙ finis alit̄ mouet q̄ efficiēs. Finis eñ mouet materiaꝫ immediate: sed mouet efficiens ad opandū ꝛ ip̄m efficiens mouet vel transmutat mobile ad formā: vel ad vbi. Et tale mouens est duplex. Quoddā ē vniuersale p̄imū. aliud est proximū. Adhuc p̄imū est duplex. quia quoddā est p̄imū simpliciter quod ē immobile: vt est intelligentia mouēs orbē. Aliud est p̄imū in genere: sicut celū est p̄imū alterans: sed nō est p̄imū mouēs. ꝛ tale mouēs mouēdo mouetur. sed nō mouet̄ ab eo in qđ agit. q: nō cōmunicat in materia cū eo. Sic ergo patet ꝙ sicut est dare aliquod mouēs immobile: vt est intelligentia. ita est dare aliquod agēs impassibile. ſ agēs ꝑticulare qđ cōicat in materia cū suo patiēte hꝫ ꝯtrarietatē cū eo vt repatiatur ab ip̄o patiēte.

Scienduꝫ est tertio ꝙ mouēs se habet in plus q̄ agens. q: de ratione huius quod est mouere est influere formā q̄ ē mot⁹ in mobili: siue per talem motū variet̄ mobile in suis naturis siue nō. Sed de ratiōe huius quod est agere si sumatur proprie est influere talem formā mobili per quā in sua natura variet̄. Ex quo sequitur ꝙ mouere cuꝫ dicat actū ꝙ om̄e existens in actu pōt mouere. Et q̄to aliquid est magis actu tanto magis est actiuū. Ideo intelligentia q̄ est act⁹ sine materia in ordine mouentiū est primuꝫ. Sed cū moueri dicat potētiā oꝫ om̄e quod mouetur habere materiā. ꝛ om̄e tale moueri potest. ꝛ sic cū pati dicat motū dicit variationē mobilis in sua natura. Quare illud solū dicit̄ passibile qđ in suis naturalib⁹ ē trāsmutabile. iō celū est mobile ꝛ nō passibile.

Cōclusio respōsiua. Om̄e agēs phisicū ꝛ naturale immediatū ꝛ ꝓximū ip̄i patienti cōicans in materia cū ip̄o in agendo repatit̄. Pꝫ. q: agēs ꝛ patiēs accepta p̄dicto mō cōicant in materia: ꝛ sunt sufficienter approximata. sūt etiā ꝯtraria. q: nihil agit in alteꝝ nisi rōe ꝯrietatꝭ. ergo sequit̄ ꝙ sicut patiēs ē in potētia ad aliquā formā agētis quā nō hꝫ. ita ip̄m agēs est in potētia ad aliquā formā quaꝫ hꝫ patiens: ꝛ ita repatit̄ ab eo. Unde om̄e agens naturale est in potentia ꝛ in actu respectu diuersoꝝ. nā illud quod est actu calidū est in potētia frigiduꝫ. ꝛ per formā quā hꝫ in actu potest agere i aliud. sed pro quanto est in potētia ad oppositā formā patit̄ ab alio. ꝛ ita calidū agit inq̄tū calidū est in illud qđ est potētia caliduꝫ. ſ patitur ab eo inquātū est potētia frigidū.

Dubitatur quomō agens capitur in proposito. Respondet̄ ꝙ capitur prout distinguitur ab agēte metaphorico

et ab agente vniuersali: siue sit materiale siue immateriale: dū tamen nō cōmunicet in materia cū ipō passo. ⁊ hic capit̃ pro actiõe ꝓprie dicta que est int̃ quatuor qualitates primas .s. calidū. humidū. frigidū: ⁊ siccuȝ. Nam om̄is actio ꝓprie dicta fit per eas ⁊ inter eas ſm proportionē maioris vel minoris inequalitatis. Vn̄ natura dictas qualitates sic ordinauit ꝙ ille q̄ sunt maioris actiuitatis sunt minoris resistentie: vt saluent spēs elementoꝝ per continuā actionem ⁊ passionem adinuicem. ⁊c̄.

Ad rationes ante oppositūȝ.

Ad primā dr̄ ꝙ om̄s iste instantie arguūt vel de agente methaphorico: vel de agēte nō approximato: vel de agēte nō cōicāte in materia. ⁊ in oibus his nō est necesse agens repati a patiente. Ad secundā negat̃ ꝯn̄a q: q̄litates actiue ⁊ passiue sunt sic disposite vt que sunt maioris actiuitatis sunt minoris resistentie: ⁊ ecōtra. ideo possibile est aliqđ agēs ſm vnā formā excedere in virtute actiua resistentiā alterius. ⁊ tm̄ illud alterū per aliā formā potest quodāmō excedere in agēdo resistentiā illi⁹. Vn̄ quando dr̄ ꝙ actio debet semꝑ fieri a ꝓportione maioris ineq̄litatis: h̄ dȝ intelligi cōparando actiuitatem agentis ad resistentiā patiētis: ⁊ nō ad actiuitatē ipsius patientis quā potest habere ꝑ aliam formā. Ad tertiā negatur cōsequētia. ⁊ ratio patebit in solutiõe quarte rationis. Ad quartā dicitur ꝙ aliquid pōt agere dupliciter. Uno mō per formaȝ sibi naturalem ⁊ intrinsecā. ⁊ tale agēs potest assimilare sibi patiēs. ⁊ q̄uis repatiatur a patiente: nō tamē sic repatitur ꝙ ipm patiēs ꝑualeat aduersus agens: ymo cōtinue debilitatur patiens. ⁊ patiēs min⁹ agit in ipm agēs ymo in fine nihil potest plus agere. Aliud est agens per formā nō naturalē: ⁊ virtus talis agentis ꝯtinue debilitatur. ⁊ ideo nō oȝ ꝙ tale agens semꝑ sibi assimilat patiēs.

Ad vltimā dicitur ꝙ nō est idē medium moueri cōtrarijs motibus: vt calefieri ⁊ frigefieri. Potest ergo dici i casu ꝑdicto ꝙ mediū mouet̃ ab agente ⁊ patiente. in acq̄sitione caliditatis ⁊ frigiditatis. sȝ nō est ibi calefactio ⁊ frigefactio simul. q: calefieri non solum nominat acquisitiõem caliditatis in aliquo: sed etiam noiat acq̄sitionē maioris caloris. q: nominat ꝓcessuȝ de min⁹ calido in magis calidū. nō est em̄ impossibile ꝙ idē acquirat maiorē caliditatē ⁊ frigiditatē. sic ergo licet mediū sim̃l recipiat duas formas cōtrarias: tamē vna illaꝝ preualet aduersus aliam. ⁊ ita ſm vnā illaꝝ est intensio: ⁊ ſcđȝ aliam est remissio. ideo nō sunt ibi contrarij motus. Et hoc de questiõe. Seq̄tur in textu. Quō aūt ꝯtingat hoc accidere. ⁊c̄.

Querit̃ decimoseptimo vtrum

actio ⁊ passio habeāt fieri per poros vt dicit Empedocles. aut per corpora indiuisibilia vt dicit Democritus. Arguit̃ primo ꝙ habeāt fieri per poros. q: corpora rara facili⁹ trāsmutātur q̄ dura. sed hoc nō videtur: nisi q: porosa sunt. ergo actio fit ꝑ poros. Secūdo sic. in actiõe oportet actum agentis recipi in patiēte: ſȝ nō pōt recipi nisi i poros alias duo corꝑa essent simul. ergo actio habet fieri ꝑ poros. Tertio sic ꝙ habeāt fieri per cōtactū corporū indiuisibiliū vt dicit Democritus. q: videm⁹ partē alicui⁹ toti⁹ citius moueri q̄ totū. ergo indiuisibile pri⁹ transmutatur. In oppositū est ꝓbus in littera quo ad vtrāq; partem.

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ Ari

stoteles determiauit de actiõe ⁊ passione q̄tū ad ratiões actiuoꝝ ⁊ passiuoꝝ ꝯn̄r determiat de ipis quantū ad modū agendi. ⁊ circa hoc recitat quattuor opiniones antiquorū: quas ꝯparat. ⁊ eas improbat. deinde determinat veritatem.

Scienduȝ est secūdo ꝙ fuit opi

nio Empedoclis dicētis actionē ⁊ passiõeȝ fieri per poros per quos dicebat actū agentis recipi in patiente: eodē mō dicebat sensationē fieri. Dicebat enim corpora esse transparātia per que egrediūtur radij visuales ⁊ ingrediūtur rem visam. eodē modo dicebat ⁊ mixtionē fieri. ⁊ ꝙ miscibilia habēt poros cōmensurabiles. Secunda opinio fuit Democriti ⁊ Leucippi q̇ vno sermone compendiose determinauerūt de om̄i transmutatõe dicentes corpora indiuisibilia esse principia omniū per quoꝝ congregationē fit generatio ⁊ per transmutationē in situ ⁊ ordine alteratio. ⁊ ita dixerūt actionem ⁊ passionem fieri per cōtactū illoꝝ indiuisibiliū. Tertia opinio fuit Melissi ponētis vnū ens ⁊ immobile ⁊ infinitū. ⁊ ille negauit actionem ⁊ passionē ⁊ omnē motū. Q aūt sit tm̄ vnuȝ

ꝓbat sic. q: distinctio entiū nō pōt fieri nisi ꝑ
vacuū. ergo nō sūt entia distincta. Nec pōt
dici etiā ꝙ in aliquo vno cōtinuo sunt plu-
ra entia ẜm potentiā diuisiōis. q: diuisio fie
ri nō potest nisi per vacuū. ⁊ ita si esset aliqđ
vnū cōtinuū diuisibile in plura: oporteret ꝙ
vbiqꝫ esset vacuū. si ẜm quālibet partē sit di
uisibile. si vero dicis ꝙ ẜm vnā partē sit di-
uisibile ⁊ ẜm aliā nō: ħ est irrōabile. Argue
bat etiā illud ens esse immobile. q: vl' moue
retur ad plenū vel ad vacuū. non primū. q:
esset penetratio dimensionū. nec secunduꝫ.
q: esset vacuū. Et silr ꝙ esset infinitū. q: nō
posset teneri nisi ꝑ corp⁹ extra ipm. ⁊ inter il
la oporteret ponere vacuū: qđ nō est ponē-
dū. Unde q: Melissus credebat ꝙ diuisio
nē ⁊ motū nō posse fieri nisi ꝑ vacuū: ⁊ ab-
horruit vacuū esse. iō negauit multitudineꝫ
entiū ⁊ motū. Sed hāc opinionē nō impro-
bat Aristoteles. q: oppositū ei⁹ satis est ma-
nifestū ad sensuꝫ. Quarta fuit opinio Pla
tonis ponentis indiuisibiles superficies eē
principia rerū: sicut Democritus posuit cor
pora indiuisibilia esse ꝑncipia. differūt tñ i
hoc ꝙ Democritus ponit corpora indiuisi-
bilia solida ⁊ infinitaꝝ figuraꝝ esse princi-
pia rerū. Sed Plato posuit superficies in-
finitaꝝ figuraꝝ esse principia reꝝ. dicit enim
resolutionē fieri ad superficies triāgulares:
quas dicebat indiuisibiles. De cōparatōne
aūt istaꝝ opinionū dicit philosoph⁹ ꝙ opi-
nio Democriti ⁊ Mellissi est irrōabilior.

Conclusio prima cōtra positio-nē Democriti.

Positio Democriti de actiōe
⁊ passione est irratōnabilis. Patet. q: ad eā
sequūtur duo cōtradictoria. s. indiuisibilia
esse alterabilia: ⁊ indiuisibilia nō esse altera
bilia. patet. q: posuit actionē fieri ꝑ vacuū.
⁊. cū indiuisibile nō sit vacuū: sequit̃ ꝙ indi
uisibile nō est alterabile. Itē indiuisibile nō
potest suscipere qualitatē actiuā ⁊ passiuā.
ergo non est alterabile. añs pꝫ. q: talis qua-
litas esset ab eo transmutabilis vel nō. Nō
secūdū. q: est eadē materia cōtrarioruꝫ. Nō
primū. q: trāsmutatio fit per motū: ⁊ omne
mobile est diuisibile. ergo si indiuisibile trā
mutaretur esset diuisibile. qđ implicat ꝯtra-
dictionem. ergo ẜm ipm non oportet dicere
ꝙ indiuisibile nō sit alt̃abile. ⁊ tñ ad positio
nē ei⁹ seq̃tur ipm esse alterabile. q: ponit in-
diuisibile esse frigidū et calidū. Sed si vnū
contrariorū sit in natura. ergo reliquuꝫ. ⁊ si
qualitates prime sunt idiuisibiles sequitur
ꝙ indiuisibile erit alterabile: qđ est incōue-
niens eis. ergo illud ex quo sequitur. Item
male posuit corpora esse indiuisibilia: cū di
uisio sequatur corpus. cū omne corpus ē di
uisibile. Item qualitates naturales presup
ponūt quantitatē quantū ad modū inessen
di necessario: sed indiuisibile nō est quantū
alias esset diuisibile. ergo nō est quale. ⁊ per
cōsequēs nō est alterabile. ergo actio ⁊ pas
sio nō fiunt ꝑ corꝑa indiuisibilia.

Cōclusio secūda.

Actio ⁊ passio
non fiūt per poros: vt posuit Empedocles
Patet. q: si ponerētur illi pori: hoc esset ad
recipiendū actū agent̃. sed pori nō possunt
recipere hunc actum. q: nō sunt illud quod
patitur. Item illi pori essent pleni vel va
cui. si pleni nō suscipiunt actū agentis sicut
nec alie partes. Nec vacui. q: vacuū nō est
ponendū. Item actus agētis est forma re
cepta in passo. sed talia in vacuo recipi non
possunt. ergo. Itē si augmētatio fieret ꝑ
poros: sequeretur ꝙ altū nō cresceret: sicut
nunꝙ crescit murus in altū: sed solū forami
na replerentur. ergo. ¶ Sed q̄liter fiat actio
⁊ passio ponit Aristoteles aliquas ꝯditōes
Prima conditio est ꝙ patiēs oportet esse ta
le in potentia quale agens in actu. ⁊ ita dic̃
agens ⁊ patiēs esse actu dissimilia: ⁊ poten
tia similia. Secūda cōditio est ꝙ patiēs de
bet esse tale vt ẜm quālibet sui partē natum
sit sustinere actū agentis. Tertia conditio
est ꝙ patiēs magis ⁊ minus patitur ab agē
te ẜm ꝙ est magis ⁊ minus dispositꝰ ad su
scipiendū actum agentis. Quarta ꝯditio
est ꝙ q̄uis ipm patiens sit continuū: tamen
debet esse potentia diuisibile. nō tamē opor
tet ꝙ actu diuidat̃ per hoc ꝙ suscipit actio-
nem agentis. q: ipm totum indiuisum pōt
alterari. Quinta cōditio est ꝙ oportet ipm
agens esse approximatū ipo patiēti. potest
tamen agere in aliud distans ab eo. et hoc
est per mediū sibi propinquū per quod pas-
sum a primo agente agit in patiens remotū

Ex istis cōditionibus patet per quē mo-
dū fiat actio ⁊ passio. Patet etiaꝫ ꝙ nō fit ꝑ
contactū neqꝫ per corpora indiuisibilia. ne
qꝫ per ingressuꝫ act⁹ agētis i poros patiētis

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ corpora rara sunt faciliter transmutabilia. q: minus habent de materia ꝙ̄ corpora densa. ⁊ ideo minus resistunt actioni agentis. ⁊ facilius sunt transmutabilia. Ad secundā dicit̃ ꝙ cū aliqđ agit in patiens nō est imaginandū ꝙ aliqđ corpus aut aliqua forma egrediatur ab agente: ⁊ per motū localē transferatur in patiens: ⁊ per motū localē ingrediatur per poros patientis. sed virtute agentis naturalis tangent̄ ipm̄ patiens cui⁹ materia est in potentia naturali ad formā agentis. ⁊ de potentia materie patiētis educitur forma substantialis similis in specie vel genere forme agentis. ⁊ hoc modo dicit̃ actus recipi ī patiens. Ad tertiā dicitur ꝙ quādo agēs extrinsecū agit in patiens: q̄n̄q3 vna pars patientis prius trāsmutatur ꝙ̄ totū. sed negat̃ propter hoc ꝙ in indiuisibili transmutet̃. q: in corpore passibili nō est dabile aliquod corpus īdiuisibile fm̄ actū. Seq̄tur in textu. Scrutandū aūt quid est mixtio.

Queritur decimooctauo vtru3 mixtio sit possibilis.

Arguitur ꝙ nō. q: si sic: vel ambo miscibilia manerent: vel ipsa corrūperentur. vel vnū maneret: ⁊ alterum corrūperetur. non primū. q: miscibilia se haberent similiter sicut prius. nec secūdū. q: n̄ potest videri quo mō posset fieri mixtio: nisi per diuisionem. nec tertiū. q: in mixtione miscibilia sil'r se debent habere. Secūdo sic. si mixtio esset possibilis: vl' fieret p̱ diuisiōe3 miscibiliū: vel sine diuisione. Non primum. q: tunc nō quelibet pars mixti esset mixta: eo ꝙ semper remanerent alique partes indiuise que non essent mixte. Nec secūdū. quia non potest videri quo modo fiat mixtio: nisi per diuisionē. Tertio sic. si sic: vel miscibilia essent adequata in potentijs: etiā virtutibus. vel nō. Nō primū. q: tunc nō̄ agerent inter se. Si vero sint nō adequata: tūc illud quod esset maius corrūperet min⁹. Quarto sic. nihil potest agere vltra gradū p̱priū. ergo elementa nō possunt producere mixtū. quod habet perfectiorem formā ꝙ̄ sint forme elementorū. ⁊ per ꝯn̄s misceri nō possūt. In oppositū est phs. Pro r̄n̄sione.

Sciendum est primo ꝙ postꝙ̄ philosophus determinauit de tactu: actiōe: ⁊ passione, cōsequenter determinat de mixtione. Circa quam quattuor determinat. Primo an mixtio sit possibilis, Secūdo an fiat per diuisionem miscibilium. Tertio quomō fit mixtio: ⁊ que ⁊ q̄lia sūt miscibilia. Quarto quid sit mixtio. Pro quorū omniu3 solutiōe. ⁊ p̄mo p̄mi pūcti ponēda ē h̄ ꝯclusio

Conclusio prima. Mixtio differt a gn̄atione ⁊ corruptiōe: augmētatiōe: diminutiōe: ⁊ alteratiōe. Patet. q: ad gn̄atione cōcurrūt materia ⁊ forma. ad augmētatione nutrimentū ⁊ nutritū. ad alteratione3 subiectū ⁊ accidens. ʒ forma nō miscet̃ materie. q: vtrūq3 manet in p̱pria materia. nec etiā nutrimentū miscet̃ nutrito. q: nutritu3 manet: ⁊ nutrimentū corrūpit̃. Nec accidēs miscetur subiecto. vt figura nō miscet̃ cere: nec albedo corpori: eo ꝙ vtrunq3 manet in actu. miscibilia aūt manēt ī mixto: neq3 corrumpuntur ambo neq3 alteru3. ergo mixtio differt ab omnib⁹ alijs motibus.

Conclusio secūda. Actiua non sunt adinuicē miscibilia. p3. q: miscibilia habent esse per se āte mixtionē: vel post. ʒ actiua nō possunt a subiecto separi. ergo. Ex q̄ p3 ꝙ nō qđlibet est miscibile cū quolibet.

Conclusio tertia. Miscibilia in mixto nec sunt penitus corrupta nec penit⁹ manent. Prima p̱s p3. q: miscibilia sūt separabilia a mixto. ergo nō sunt penit⁹ corrupta. Secūda p̱s p3. q: si manerent penit⁹ ex ipis non fieret aliquod vnū.

Conclusio quarta. Miscibilia manēt in mixto virtute ⁊ potētia sub eē mixti ꝯposito. q: nō manēt sub actib⁹ p̱prijs neq3 corrūpūt simpl'r. ergo o3 dicere ꝙ manēt potētia ⁊ virtute in mixto. ⁊ hoc magis declarabit̃ in questione sequenti.

Conclusio respōsiua. sc3 ꝙ mixtio ē possibilis. Pt3. q: ad mixtionē reqrit̃ ꝙ miscibilia anteꝙ̄ misceāt̃ sint sub actib⁹ p̱prijs sub quibus non manēt mixtione facta sed manent potētia ⁊ virtute. hec aūt sunt possibilia. ergo ꝯclusio v̄a. Circa secūdū punctū declarandū sciēdū est ꝙ isti phi antiq̄ n̄ ponebāt mixtiōe3 fieri p̱ trāsmutatōe3 miscibiliū abinuicē ex q̄bus alteratis fieret vna materia cōis media. ʒ ponebāt mixtio-

nem fieri per diuisionē ꝑ hoc scȝ ꝙ vnū minimū ponebať iuxta aliud minimū ⁊ hoc tripliciť. qꝛ quidā dicebāt ꝙ mixtio fiebat per appositionē minimoꝝ scđm sensuȝ. Aliȷ̄ dicebāt ꝙ fiebat scđm iuxta positōeȝ mimoꝛū ꝭm spēm ⁊ foꝛmā: sicut cuȝ grana miliȷ̄ miscentur cū granis frumēti. Aliȷ̄ ṽo dicebāt ꝙ fiebat ꝭm ꝗtitatē. ꝭ ꝯ ꝭ ponūť ꝯclusiōes

Conclusio prima. mixtio nō fit ꝑ diuisionē miscibiliū in minima scđm speciē ⁊ foꝛmā. pȝ qꝛ talia minima manent sub actibꝰ ꝓpꝛiȷ̄s nō trāsmutata. ergo non pn̄t facere vnū ꝑ se. Itē quelibȝ ps mixti ē mixta. sic āť nō eēt si mixtio fieret eo mō: ꝗ ⁊c̄.

Conclusio secūda. mixtio nō fit ꝑ diuisionē in minima scđm sensuȝ. pȝ quia qđ vni esset mixtū puta nō vidēti alteri nō esset mixtū scȝ illud qđ actu videt. ⁊ ita nō esset mixtio simpliciter. ⁊ ita non ꝗlibet ps mixti esset mixta. ergo ⁊c̄.

Conclusio tertia. mixtio nō fit ꝑ diuisionē in mima ꝭm ꝗtitatē. pȝ qꝛ ipossibile est ꝗtitatē diuidi i mima simpliciť co ꝙ eēt diuisibilis i infinitū. Ex qbꝰ pȝ ꝙ mixtio nō fit ꝭm miscibiliū diuisionē ꝗuis miscibilia debeāt eē diuisibilia. ⁊ ꝑ hoc ptȝ ꝭm qđ erat declarādū. Pro tertio puncto.

Sciendum est ꝙ entiuȝ quedā sunt actiua et passiua adinuicē. s. ꝗ habent ꝯtrarietatē adinuicē ⁊ ꝗ cōicant in materia Alia ṽo nō sūt actiua ⁊ passiua adinuicem sicut sūt illa ꝗ nō hn̄t ꝯrietatē adinuiceȝ. sȝ coꝝ ꝗ patiunť ab aliȷ̄s ꝗdā sūt faciliť diuisibilia ⁊ passibilia sic sūt hūida. Alia ṽo sunt ꝗ cuȝ difficultate patiunť sicut sunt sicca et dura. Sit ergo

Conclusio prima. illa que non cōicant in materia nō sunt adinuicē miscibilia. pȝ qꝛ nō sūt actia ⁊ passiua adinuiceȝ iō ars medicine n̄ miscet sanitati. eo ꝙ subiectū sanitaťs ē coꝛpꝰ. ⁊ arťs medicie subȝ ē aia

Conclusio secūda. cōicantia in materia ⁊ hn̄tia ꝯrietatē adinuicē sūt miscibilia. pȝ qꝛ talia sunt adinuicē actiua ⁊ passiua. ergo ꝑ eoꝝ actionē ⁊ passionē adinuicē possunt se inuicē alterare: vt ex ipis possit fieri vna natura cōmunis media.

Tertia conclusio actiuoꝛū ⁊ passiuoꝝ adinuiceȝ mixtū cū pauco siue magnū cū ꝑuo nō est miscibile. pȝ qꝛ nullū miscibiliū dȝ manere sub actu ꝓpꝛio. mō si mixtū misceať cū pauco cōuerteret illud paucum in sui naturā ⁊ ita vna gutta vini nō possȝ misceri cum mille amphoꝛis aque.

Quarta cōclusio. actiua et passiua adequata in potētiȷ̄s ⁊ virtutibꝰ vt qđ vnū sufficiat alteꝝ coꝛrūꝑe neqȝ ābo tertiuȝ sūt adinuicē miscibilia. pȝ qꝛ i mixtōne neutrū vel ābo dn̄t manere sub actu ꝓpꝛio. ergo si ipa dn̄t esse adequata adinuicē opoꝛtet ꝙ vnū nō sufficiat alteꝝ conuertere i sui naturā nec ābo tertiū. Et si arguis ꝯ istaȝ ꝯclusionē. qꝛ si sint adequata in virtutibus vnū nō poterit agere i reliquo cū actio semper fiat a ꝓpoꝛtōe maioꝛis iequalitaťs. Respōdeť ꝙ illa eq̄litas miscibiliū nō dȝ sic intelligi ꝙ vnū elemētū ꝑdn̄eť alteri: ꝭ ꝙ vnū nō ita dn̄etur i reliquū vt sufficiat ipȝ coꝛrūpere ⁊ hoc latius videbitur in sequenti conclusione.

Quinta cōclusio que sic se habēt adinuicē ꝙ vnū ē faciliť passibile et reliquū difficulť nō sūt adinuicē miscibilia. qđ pȝ. qꝛ vnū maneret sub actu ꝓpꝛio ⁊ aliud coꝛrūꝑeť ⁊ euanesceret sicut stannū non bn̄ misceť cū ere eo ꝙ stannū ē faciľr possibile.

Sexta cōclusio. faciliter diuisibilia non sunt bene miscibilia: dū tn̄ ꝑua cū ꝑuis admisceanť. pȝ qꝛ faciliter trāsmutāť.

Ex quo pȝ ꝙ hūida si nō sint viscosa sūt faciliť miscibilia: sicut vinū vľ aq̄. ꝭ tn̄ oleū nō est bn̄ miscibile cū aqua vel vino eo ꝙ ē viscosū ⁊ suꝑnatat aque eo ꝙ hȝ humiditatem aereā. mō aer natus est ferri suꝑ aquaȝ. ex omnibꝰ istis. pȝ ꝗ sūt bn̄ adinuicē miscibilia et que nō qđ erat tertiuȝ declaranduȝ.

Ex tribꝰ ergo pūctis declaratis pȝ quartū. scȝ ꝗd sit mixtio. cū eñ miscibilia nō penitꝰ maneāt in mixto nec penitꝰ coꝛrūpanť ꝭ manēt eminenť ⁊ virtualr̄ seq̄tur ꝙ mixtio est miscibiliū alteratoꝛū vnio. ita ꝙ foꝛma mixti virtualiter cōtinet foꝛmā ipsoꝝ miscibiliuȝ. ⁊ hoc declaratur in sequēti q̄stione.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā diciť sicut dictū est ꝙ neqȝ alterū coꝛrumpiť neqȝ ambo. nec semꝑ manēt miscibilia: sed manent virtualiter in mixto.

Ad secundã dz ꝙ mixtio non fit ꝑ diuisio nẽ miscibiliũ: sed fit ꝑ alteratiões eoꝝ. per actionẽ ⁊ passionẽ ipoꝝ miscibiliũ adinuicẽ. Ad tertiã. dictũ est qualiter miscibilia debent esse adequata in potẽtijs ⁊ virtutibꝫ. Ad vltimã. miscibilia nõ educũt effectiue formã mixti de potẽtia materie in virture. ꝫ hoc fit in virtute superioris agentis. Seqtur in textu. Cõtinuã aũt his qõnẽ etc.

Queritur decimonono vtrum elemẽta maneant formaliter in mixto. Arguitur ꝙ sic autoritate phi in textu dicentis Nõ corrũpit alterũ neqꝫ ambo. seruat aũt virtus eoꝝ. virtus aũt rei nõ põt eẽ sine substantia eiꝰ. igit. Secũdo sic. mixtio est miscibiliũ alteratoꝝ vnio q: alteratũ est substãtialiter actu ens. ergo miscibilia manent in mixto formaliter. Tertio sic. mixtũ cõponit substantialr ex elementis. ergo elementa sbãliter manẽt in mixto. alias mixtũ nõ esset substãtialit. Quarto sic. in mixto manẽt qualitates ⁊ opatiões naturales elemẽtoꝝ ergo ⁊ ipa elemẽta formalr manẽt. ꝯña tenꝫ q: ꝓpria passio ⁊ ꝓpria opatio separi ñ possunt a suo subiecto. Quinto sic. ꝙto aliq̃ formã ẽ magis eleuata sup materiã tãto reqrit materiã esse magis eleuatã ⁊ magis pfectã. ꝫ forma mixti est pfectior ⁊ magis eleuata ꝙ forma elemẽti. talis aũt eleuatio nõ potest fieri nisi ꝑ formas elemẽtoꝝ q̃ medie sũt inter materiã ⁊ formã mixti. ergo oꝫ elemẽta formalr manere in mixto. Sexto sic. mixtũ mouet naturaliter ẽm naturã elementi pdominãtis in eo ut hꝫ phs in primo de celo. g̃ oꝫ elemẽta manere in mixto formalr. alias vnũ elementũ nõ pdñaret alteri. In oppositũ arguit primo. si elemẽta manerẽt formalr in mixto cũ ipa spẽ differunt: seqret ꝙ ipm mixtũ esset diuersaꝝ spẽꝝ: ⁊ essent plura entia sbãlia. Secũdo sic. si elemẽta manerẽt formalr in mixto. vel iuxta se inuicẽ ponerent: ⁊ tũc ñ q̃libet ps mixti eẽt mixta: qd est ꝯ naturã mixtionis. vel simul in qualibꝫ pte materie adeqte eẽnt forme qttuor elemẽtoꝝ. hoc aũt videt impossibile. primo. q: in eadẽ materia essent plres forme subãles. ⁊ sic eẽnt plres actꝰ subãles ⁊ plra esse. Itẽ videretur ibi esse penetratio dimẽsionũ. q: quelibꝫ forma sbãlis reqrit determinatã ꝙtitatẽ in materia. Itẽ si elemẽta manerent in mixto: tunc manerent actu in mixto: ⁊ per consequẽs nõ essent. Pro responsione.

Sciendũ est primo. ꝙ auerrois dicit formas elementoꝝ esse intẽsibiles ⁊ remissibiles. dicẽti ã ꝙ duplices sũt forme substãtiales. q̃dã enĩ sũt pfecte q̃ simplr terminãt materiã: cuiusmõi sũt forme mixtoꝝ. ita ꝙ materia recipiẽs formã mixti nõ sit in potẽtia ad vlteriorẽ formã sbãlẽ. ꝫ forme elemẽtoꝝ nõ actuãt materiã in termio: ꝫ magis sũt q̃dã dispositões ⁊ eleuatões materie ad maiores pfectiões forme recipiẽde. iõ elementa dicũtur quasi eleuata. Et ex hoc dꝫ ꝙ elemẽta ꝓprie nõ sũt spẽs. q: nõ sunt gradꝰ determiati ⁊ fixi entibꝰ: ꝫ magis sunt vis in spẽs Et ẽm hoc dicẽ auerrois ꝙ forme subãles elemẽtoꝝ sunt q̃si medie inter formas sbãles pfectas ⁊ formas accidentales. ⁊ ita nihil phibet formas substãtiales elemẽtoꝝ esse intẽsibiles ⁊ remissibiles. Nã ẽm eũ nõ videt q̃liter possint mãere elemẽta ⁊ q̃lit diuersimode i diuersis mixtis manerẽt: nisi forme iporũ elemẽtoꝝ possent intẽdi ⁊ remitti. Et ita ẽm Auerroim forme elemẽtoꝝ remanentes in mixto in diuersis mixtis: diuersimode remittũtur. Nã in vno mixto magis remittit vnũ elemẽtũ ꝙ aliud. in alio aũt mixto stat oppositũ. ita vt ẽm diuersos gradꝰ remissionis elemẽtoꝝ fiãt diuersi gradꝰ mixtoꝝ. ꝫ q̃n elemẽta existũt in seipis sepata forme elemẽtoꝝ sunt ibi in esse extenso. Sed si Auerrois intellexerit ꝙ forme sbãles elemẽtoꝝ ꝓ ꝙto sunt de gñe substãtie sint intẽsibiles ⁊ remissibiles: hoc est impossibile. q: esse subãle cũ sit primũ in analogia in indiuisibili cõsistit. si enĩ ibi esset intẽsio ⁊ remissio oporteret ꝙ inter ꝯdictoria esset mediũ .s. inter esse ⁊ nõ esse. cũ forma sbãlis dat esse simplr. Sed si Auerrois intelligat ꝙ forme sbãles elemẽtoꝝ accepte ẽm esse phisicuꝫ ⁊ naturale ꝓut scꝫ sunt actiua ⁊ passiua sint intẽsibiles ⁊ remissibiles: sic verũ dicit. q: q̃litates prime q̃ sunt principia substantialia elemẽtoꝝ ꝓ illo elemẽto ꝓ quo sunt actiua ⁊ passiua: sũt intensibiles ⁊ remissibiles. sicut enĩ de ratione hoĩs albi est albedo. ita etiã de ratõne ⁊ substantia elementorum acceptoꝝ sub actione ⁊ passione sunt qualitates prime. Alius est modus ẽm Albertũ rñdendi ad q̃stionẽ predictã. dicit enĩ ꝙ elemẽta habẽt duplex esse. scꝫ esse substantiale ⁊ primũ: ⁊ esse accidẽtale ⁊ secundũ. Iteꝝ esse substãtiale est duplex

Quoddá est integrũ ⁊ perfectũ siue liberuȝ ⁊ tale esse hȝ quodlibet elemẽtum in seipõ. Aliud est esse substãtiale quodãmõ ligatum ⁊ diminutũ siue fractũ: ⁊ tale habet elementũ alteratũ ab alio ⁊ cũ eo mixtũ. Dicit ergo Albertus ꝙ elemẽta manẽt in mixto q̃tum ad esse substãtiale ligatũ ⁊ fractũ: ⁊ etiaȝ q̃tũ ad esse accidẽtale. ꝫ nõ manẽt in mixto q̃tũ ad esse liberũ ⁊ integrũ. Et hanc materiá tractat Albertus diffuse in tertio de celo. insequẽdo Auicennã. Alius est modus respõdendi Egidij de roma insequẽtis doctorem sanctũ in hac pte. dicit eñi ꝙ vna forma potest virtualiter ⁊ eminẽter contineri in alia. forma eñi impfecta continetur in forma pfecta eminẽter ⁊ virtualiter. sicut vegetatiuũ in sensitiuo: ⁊ sensitiuũ in rõnali. ⁊ qꝛ sensitiuũ potest q̇cquid põt vegetatiuũ ⁊ cũ h plꝰ ideo vegetatiuũ est eminẽter in sensitiuo: sȝ nõ actualiter ⁊ i ꝓpria forma. alias ibi eẽnt due forme sbãles. sed vegetatiuũ est in sensitiuo sicut trigonũ in tetragono. ⁊ tetragonus in pentagono. vt dicit phs. i. 2. de aia.

Conclusio respõsiua ad quesitũ

¶Forme elementoꝝ cõtinẽtur in forma mixti virtualiter ⁊ eminẽter: ꝫ nõ manent in mixto formalr̃ ⁊ actualr̃. ita ꝙ sint due forme ⁊ diuerse a forma mixti. ymo forma mixti cõtinet virtualiter formas elemẽtoꝝ. ⁊ est simplex in sua essentia ⁊ indiuisibilis. Patet prima pars. qꝛ forme elementoꝝ ordinãtur in formá mixti. ergo in eo virtualr̃ manẽt. naȝ forme ⁊ species rerũ se habent sicut numeri vt hȝ phs octauo methaphisice. Vñ sic minor numerus continet̃ in maiori: ita forma impfecta in pfectiori. ⁊ ꝑm hoc mixtũ est substantialiter mixtũ. qm̃ in eo non solũ manẽt elementa virtualiter: vt quidã dicũt qui male intellexerũt aristotelẽ. ymo manẽt q̃tum ad formas subãles. qꝛ reseruant̃ substãtialr̃ ⁊ eminenter in forma mixti. Et ꝑm hoc possent solui ratiões ante oppositũ facte. Etiaȝ accidẽtales forme elementoꝝ in mixto non manẽt ꝑm actum ꝓpriũ: sed manent in quadam forma seu qualitate cõplexionali: que se habet vt mediuȝ inter qualitates primas elementoꝝ. ⁊ huiusmodi q̃litas cõplexionalr̃ est ꝓpria dispositio materie ad mixti formá. Sic ergo patet ꝙ forme elementoꝝ manẽt i mixto virtualiter: vt probant ratiões añ oppositũ. sed non manẽt formalr̃ ⁊ actualiter in mixto: vt ꝓbant rationes post oppositũ. ⁊ videt̃ via ista esse probabilis. Albertꝰ aũt in tertio de celo nõ videt̃ loqui ꝑm opiniõẽȝ ꝓpriá: sed ibi exponit opinionẽ Auicenne. siue tamen loquatur ꝑm opinionẽ siue non positio sua est probabilis ⁊ subtilis. sed hec vltima videtur esse probabilior.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primá ⁊ ad oẽs alias dꝛ ꝙ bene probant ꝙ elemẽta virtualiter manẽt in mixto ꝑm formá mixti: que continet eminẽter oẽs perfectiones substantiales ⁊ accidẽtales elementoꝝ que ad ipam ordinant̃. ⁊ ꝑ hoc dicitur aliquid formalr̃ mixtũ. sed nõ remanẽt formaliter in esse substantiali. ergo ⁊c̃.

Seq̃tur liber secũdus.

¶ De mixtiõe quidẽ igitur et tactu: et de facere et pati dictuȝ est quomõ existũt in rebus trãsmutantibus scdm naturã.

Circa initiũ secũdi libri de generatiõe ⁊ corruptione querit̃ primo vtrũ materia prima sit principiũ materiale quattuor elementoꝝ: ⁊ quattuor q̃litates prime sint principia formalia elemẽtorũ. Arguit̃ pmo ↄ primá ptẽ. qꝛ si materia que est tm̃ ens in potẽtia sit principiũ materiale elemẽtoꝝ. aut est sepabilis ab ipis elemẽtis ⁊ qualitatibꝰ eoꝝ: aut nõ. nõ secundũ qꝛ tũc elemẽta non essent corruptibilia. nec primũ: cũ sit tm̃ ens in potẽtia. ergo non est principiũ materiale elementoꝝ. Secũdo sic cõtra secũdá partẽ. qꝛ accidẽs nõ põt esse ṗncipiũ formale substãtie. ꝫ qualitates prime sunt accidẽtia. ergo nõ possũt esse principia formalia elemẽtoꝝ q̃ sunt substantie.

Tertio sic. qd̃ vni ẽ accidẽs nulli ẽ substãtia. sed q̃litates ṗme respectu mixti sunt accidẽtia. ergo respectu elemẽtoꝝ nõ sunt substantie. ⁊ ꝑ ↄñs nõ sunt principia formalia elementoꝝ. In oppositũ est phs in ṗmo ⁊ secũdo capitulis huiꝰ secũdi libri.

Sciendum est primo ꝙ postq̃

pħs in primo libro determinauit de gñatiõe ꝛ corruptiõe. augmentatiõe. diminutione: ꝛ de alteratione. ꝛ de his q̄ hmõi motibus deseruiũt. s. de actiõe ꝛ passiõe: ꝛ mixtiõe. ↄ̄nter secũdo determinat de natura gñatoꝝ ꝛ corruptoꝝ. Et q: p naturã elemẽtoꝝ inest elemẽtis naturalr gñatio ꝛ corruptio. q: q̄litates prime actiue ꝛ passiue sine quibus nõ fit transmutatio ad formã p se: pmo insunt elemẽtis ꝛ p elemẽta elemẽtatis. ꝛ ppter h̄ in isto libro pħs intẽdit de natura gñatoꝝ corruptoꝝ in quadã vnitate put matia libri exigit: dignũ est vt prius cõsideret de gñatiõe ꝛ corruptione elemẽtoꝝ. Et q: gñatio ꝛ corruptio sũt trãsmutatiões naturales. ꝛ in omi transmutatione naturali oportet aliquã naturã esse subiectã. ꝛ esse etiã aliq̄ pncipia ↄ̄ria adinuicem. iõ pħs inquirit in pricipio naturas elementoꝝ anteq̄ determinet de gñatiõe ꝛ corruptiõe ꝛ trãsmutatiõe elemẽtoꝝ. Circa qd

Sciendum est secũdo q: vt sepe

dictũ est antiqui determinãtes de pncipiis rerũ naturaliũ p̄titi sunt. Naz aliqui posuerũt plura pricipia materialia: ꝛ iter istos aliqui posuerũt finitã ꝛ aliqui ĩfinita. Alij vo vnũ materiale. scz vnũ elementũ: puta ignẽ vel aerem: vel aquã: vel aliquod mediũ int aerẽ ꝛ ignẽ. ꝛ istud mediũ dicebant esse sepatũ a cõtrariis. Sed q: iste opiniões improbate sunt. nã opinio ponẽs plura improbata extitit in primo phisicoꝝ: cũ dicebat q̄ oĩz trãsmutabiliũ adinuicẽ materia est vna. Cã etiã dicebat q̄ isti nõ saluabãt gñatiões et corruptiões cũ habeãt ponere illa plura pncipia esse intrãsmutabilia ꝛ quodlibz eoꝝ est ens in actu. Etiã quodamõ fuit improbata opinio ponentiũ vnũ materiale pncipiũ. q: cũ ponerẽt ipz in actu nõ poterãt saluare distinctiõem gñatiõis ꝛ corruptõis ab alteratione. Ideo pro nũc pħs eas nõ reprobat: s supponit pħs q̄ lz sint quattuor q̄ vocãtur elemẽta q̄ sũt pma in gñe corpoꝝ: ꝛ sũt principia corpoꝝ mixtoꝝ: tñ ista resoluunt i vnũ materiale principiũ primũ respectu cuius sũt principiata. ꝛ illd primũ materiale sibi vendicat nomẽ elemẽti. iõ cũ loq̄tur pħs d illis corpib⁹ prio nõ dĩc ea elemẽta: s vocat ea elemẽtata. q: nomẽ elemẽti pmo ↄuenit matie q̄ est primũ pncipiũ in cõpositiõe: ꝛ etiã vltimũ in resolutõne. ꝛ secũdario ↄuenit q̄ttuor primis corporibus q̄ dicuntur elementa in ordine ad alia corpa.

Cõnclusio responsiua ad pmaz

prẽ quesiti. Materia pria q̄ ẽ tm̄ ens i potẽtia ẽ principiũ matiale elemẽtoꝝ. Probatur elemẽta sũt corpa vt pz ad sensũ. ꝛ ñ sũt simplicia cũ sint passibilia. nec sũt potẽtie pure cũ sint actia. g oz q̄ sint ↄposita ex actu ꝛ potẽtia. ꝛ cũ sint prima i gñe corpoꝝ vt supponit nõ resoluũt i priora corpa. g oz q̄ eoꝝ resolutio sit in actũ ꝛ eẽnaz p i potẽtiã p eẽnaz ꝛ p ↄñs pncipiũ materiale eoꝝ est matia prima q̄ est tm̄ ens in potẽtia. q̄ quidẽ materia nõ est sepata a quolibz elemẽtoꝝ nec a ↄ̄riis s sp ꝛ cõtinue stat sub aliq̄ forma ꝛ sub aliq̄ ↄ̄rietate ꝛ susceptiõe: tñ sepabilis est a quolibet elemẽto ꝛ a q̄libz ↄ̄rietate: vt alias dictũ est. Pro rñsiõe ad secũdã partẽ q̄stiõis est aduertendũ q̄ elemẽta pñt dupl'r ↄsiderari Uno mõ bm suũ eẽ sbãle absolute sumptuz. Alio mõ quãtũ ad esse materiale ꝛ phisicũ put sũt actia ꝛ passiua adiuicẽ. Ex istis põit

Conclusio respõsiua ad secũdã

partẽ quesiti. Licet qualitates prime nõ sint principia essentialia elementoꝝ: cõsideratis ipis in esse substantiali absolute sumpto: tñ sunt principia formalia eoꝝ: considerat eis bm q̄ sunt actiua ꝛ passiua adinuicẽ prout habent esse naturale. Prima pars pz p primas duas rationes factas ante oppositũz. Secũda ps pz. q: elemẽta ↄstituũtur in esse naturali p illas formas p quas efficiũtur primе actiua ꝛ passiua. ergo. Ex ↄclusione seq̄tur q̄ licet q̄ttuor qualitates prime non sint de rõe elemẽtoꝝ bm q̄ d ipis agit i libro de celo: vbi ↄsiderãtur bm q̄ sũt mobilia ad vbi. lz etiã nõ sint de ratiõe eoꝝ put cõsiderant a methaphisico q̄ abstrahit a motu ꝛ a materia sensibili. tamẽ sunt de rõne elemẽtorũ put cõsiderãtur in hoc libro. q: i libro isto ↄsiderant elemẽta put sũt gñabilia ꝛ corruptibilia: actia ꝛ passiua. hoc aũt cõuenit eis p qualitates primas. Unde nõ est incõueniens aliquid esse de ratiõe alicui⁹ rei vno mõ accepte q̄ nõ est de rõne ei⁹ alio mõ accepte Et sic patet responsio ad q̄situ. Rationes soluũtur ex dictis. Seq̄tur in textu. Sed non minus ꝛ vt corpora qualia.

Querit secũdo vtrũ tm̄ sũt quattuor qualitates prime.

Arguit q̄ sint pauciores. q: quod per superabundantiã dicit

vni soli cõuenit. ꝫ primũ ꝑ supabũdantiaz dicit̃ cũ sit suplatiui gradus. ergo tantũ est vna prima qualitas. Secũdo sic calidũ ⁊ frigiduz sunt actiue. humiduz et siccũ sũt passiue: sed agens prius est patiente. ergo sequit̃ ꝙ tm̃ sunt due qualitates prime. s. calidũ et frigidũ. Tertio sic. frigiditas ē priuatio caliditatis: vt habet̃. 2. ð celo. ergo n̄ est qualitas. ꝯña tenet. q: priuatio est posterior suo habitu. Quarto sic. lumē est qualitas primi corporis. scꝫ celi. et est cā omniũ qualitatũ elementoꝝ. ergo tm̃ est vna qualitas prima. scꝫ lumē. vel si q̃ttuor qualitates elemētoꝝ sint prime. erũt quinq̃ ꝑme q̃litates. igit̃ ⁊c̃. In oppositũ ē phs i textu.

Sciendum est primo ꝙ postq̃ phũs ostendit ꝙ qualitates prime sunt formalia principia elemētoꝝ ꝯpositoꝝ in eē naturali ⁊ trãsmutabili. ꝯñter oñdit. p. ꝙ inter qualitates cõuenientes corporib⁹ gñabilib⁹ et corruptibilib⁹ ille sunt prime q̃ primo ptinēt ad sensum tact⁹ et sunt quattuor tales nec plures nec pauciores. Sit igitur.

Conclusio prima. inter qualitates sensibiles corporib⁹ gñabilib⁹ et corruptibilib⁹ cõuenietes inq̃tũ hmõi qualitates tãgibiles sũt priores. q: sicut sensus tactus est fundamentũ oim̃ sensuũ ⁊ prim⁹ sine quo nõ põt esse alius sensus. ita oportet ꝙ qualitates sensibiles sensus tact⁹ sint priores alijs q̃litatib⁹ ꝑ alios sensus: ergo alie qualitates sensibiles nõ pñt esse sine q̃litatib⁹ sensibilib⁹ siue tãgibilib⁹. ꝯña tenet. q: qualis est ordo in potentijs talis debet esse in obiectis. Itē gñabilia ⁊ corruptibilia sunt actiua et passiua inq̃tũ hmõi. ꝫ q̃cũq̃ sunt actiua adinuicē nata sunt se tangere. ergo qualitates prime sunt priores sine quibus nõ pñt esse alie q̃litates in corporibus corruptibilib⁹. Ex cõclusione sequitur ꝙ oĩs q̃litates ꝑ alios sensus causant̃ a qualitatib⁹ tangibilibus primis: vt patet. quia primũ in vnoquoq̃ genere est causa alioꝝ q̃ sunt post in illo genere.

Conclusio secũda. inter qualitates tangibiles sunt tm̃ quattuor prime. Probat̃. q: septem sunt ꝯtrarietates q̃litatũ tangibiliũ q̃ sunt calidũ: frigidũ: huidũ: ⁊ siccũ. graue leue: durũ molle. lubricuz aridũ. asperũ lene. grossum ⁊ subtile. ꝫ quinq̃ vltime ꝯtrarietates reducũtur ad duas cõtrarietates primas. et due prime nõ reducũtur ad seinuicē nec ad priores. ergo tantũ sunt due prime ꝯtrarietates q̃litatũ tãgibiliũ et quattuor qualitates prime tãgibiles. Minor declarat̃ ⁊ primo ꝙ ille sint tangibiles. q: ille sunt actiue ⁊ passiue adinuicē: ergo sunt tangibiles. añs ptꝫ. q: calidũ habꝫ ꝯgregare homogenea ⁊ disgregare ethe rogenea. ꝫ frigidũ habꝫ ꝯgregare homogenea cũ etherogeneis. ⁊ ita iste sunt q̃litates actiue. vnde calidũ calefaciendo eleuat et euaporat id qð est subtile. ⁊ siccũ coniungit subtile cũ subtili ⁊ relinquit densuz illud qð est grossum. ⁊ ꝓpter hoc calidũ dicit̃ cõgregare hõgenea ⁊ disgregare etherogenea. ꝫ frigidũ habet cõprimere: coagulare: cõdēsare. q: mouet a circũferētia ad centrũ. ⁊ calidũ ecõtrario. ⁊ ideo frigidũ cõgregat subtile cũ grosso. ideo cõgregat etherogenea. humidũ aũt dicit̃ quod est bene terminabile termino alieno et male termino ꝓprio. ⁊ siccũ est bñ terminabile termino ꝓprio ⁊ male termino alieno. terminari aũt cũ termino ꝓprio vel alieno sonat passionem. ideo humidũ et siccũ sunt qualitates passiue. ptꝫ ergo ꝙ calidũ et frigidũ sunt q̃litates actiue. et siccũ et humidũ q̃litates passiue. Vñ aduertendũ est ꝙ calidũ et frigidũ nõ sunt sic qualitates actiue quin nõ sint passiue. imo sunt minoris resistentie: ꝫ dicunt̃ actiue. q̃a sunt magis actiue q̃ humidũ ⁊ siccũ. ⁊ silr̃ humidũ ⁊ siccũ non dicunt̃ passiue sic ꝙ nõ sint actiue. sed q: sunt minus actiue alijs.

Qm̃ aũt alie qualitates tangibiles reducantur ad istas quattuor. patet ꝑ inductionem. nam grauitas reducit̃ ad frigiditatez. nam frigiditas est causa grauitatis et leue ad calidũ reducit̃. nam caliditas est causa leuitatis calidũ eñ disgregat et rarefacit. et ita in modica materia facit magnam q̃titatem. ⁊ per ꝯñs raritatē. frigiditas aũt ꝯdensat. ideo facit ꝙ multũ de materia ē sub parua q̃titate ⁊ ꝑ ꝯñs grauitatē. Similit̃ molle reducit̃ ad humidũ. molle eñ subtiliter cedit alijs sicut humidũ. videm⁹ etiaz ꝙ dura humectata mollefiũt. Durũ autez ad siccũ reducitur. nam q̃ñ aliq̃d desiccat̃ indurat̃: vt patet de luto. Lubricũ etiam reducit̃ ad humidũ. nam lubricũ habet humiditatem aqueam a siccitate passam sicut lene quod

habet humiditatē aereā. ⁊ ita nihil est lubricū nisi sit humidū. Aridū aūt reducit ad siccū nā aridū idē ē ꝙ ꝑfecte siccū siue naturalit͛ siccū. iō terra que naturaliter est sicca. nūcupat͛ arida. Sil͛r asperū reducit͛ ad siccum. ⁊ lene ad humidū. naꝫ asperū dicit͛ qḋ habet aliq̄s ꝑtes supeminētes alijs. qꝛ nō p̄nt fluere ad ꝑtes decliuiores ꝓpter defectū humiditatis qꝛ sunt dure. ⁊ anguste. ⁊ faciūt asperitatem. modo dictū est ꝙ durū reducit͛ ad siccū naturale. lene eīm dicit͛ cuiꝰ nulla ꝑs supeminet alteri. ⁊ hoc est ꝓpter humiditatē eo ꝙ humidū fluit ad ꝑtes decliuiores. ⁊ ita lene reducit͛ ad humidū. Sil͛r grossū reducit͛ ad siccū ⁊ subtile ad humidū. nā subtile est bn̄ repletiuū alteriꝰ corꝑis. ideo oportet ꝙ sit humidū ⁊ grossuꝫ est male termiabile termino alieno sicut siccū. Ptꝫ g̃ ꝙ alie q̄nqꝫ ꝯtrarietates qualitatū tangibilium reducunt͛ ad duas p̄mas ꝯ̄rietates. ⁊ iste due nō reducūt͛ ad se inuicē neqꝫ ad aliq̄s priores hijs que ꝯueniunt corꝑibus gn̄abilibus ⁊ corruptibilibꝰ. qḋ dicit͛ ꝓpter lumē qḋ est qualitas p̄mi corꝑis. ⁊ ita est bene causa qualitatū quattuor primaꝝ vt dictum est.

Ex quo ptꝫ cōclusio respōsiua

ad quesitū. tm̄ sunt q̄ttuor qualitates prime scꝫ calidū frigidū humidū ⁊ siccū. Hec cōclusio satis ptꝫ ex dictis. Et est hic notanduꝫ ꝙ vt habet͛ in textu humidū dicit͛ dupliciter. vno modo dicit͛ humidū qḋ hꝫ humiditateꝫ naturalē vt aqua vel aer. Alio modo dicitur humidū qḋ habet humiditatē extrinsecaꝫ. ⁊ dupliciter. qꝛ vel habet eā in ꝓfundo ⁊ tūc dicit͛ infusū. vel habet eāꝫ in suꝑficie soluꝫ ⁊ tūc dicit͛ humidū.

Dubitat͛ an ille qualitates prime

possint cōuenire elementis existentibus in sua naturali dispositiōe. Rn̄det͛ ꝙ alique possunt cōuenire elemētis et alique nō. ille eīm que nō req̄rūt mixtionē qualitatum primarū bn̄ ꝯueniūt elemētis naturalit͛ dispositis sicuti graue et leue grossum ⁊ subtile: ſ ille q̄ causant͛ ex aliqua mixtione quattuor qualitatū primarū nō cōueniūt elemētis naturaliter dispositis sicut sunt lubricū et aridū. Ex quo pꝫ ꝙ qualitates sensibiles ꝑ alios sensus a sensu tactus nō cōueniunt elemētis naturaliter dispositis. sicut sūt colores; odores: ⁊ sapores. qꝛ tales qualitates ꝯsequūtur mixtionē elemētoꝝ ⁊ determinatā ꝓportionē qualitatū primarū factam ꝑ actionē et passionē eaꝝ adinuiceꝫ. Vn̄ licet in terra vel in aqua possit esse formale coloris. tn̄ si sint naturaliter disposita nō est ibi materiale coloris qḋ ꝯsistit in certa ꝓportione q̄litatū primaꝝ vt dictū est. Licꝫ etiaꝫ aqua sit dulcis vel amara: hoc tn̄ ē ꝑ admixtionē qualitatū aliquarū terrestrium aut aliud hmōi. Et sic ptꝫ respōsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad p̄mā dꝛ ꝙ li p̄mū dꝫ exponi negatiue. vl͛ dꝛ ꝙ in quolibet ordine dꝫ eē tm̄ vnū primū modo qualitates p̄me dicunt͛ p̄me in q̄ttuor ordinibꝰ. Ad secūdā dicit͛ ꝙ si cōꝑet͛ caliditas ⁊ frigiditas adinuicē attendēdo ordinē ꝑfecti ⁊ imꝑfecti ſ modo caliditas eēt prior frigiditate. ſ si int͛ ea attēdat͛ ordo cause ⁊ causati vna nō est p̄or altera. mō iste q̄litates p̄me dicūt͛ p̄me ī ordine ad alias attēdēdo ordinē cause ⁊ effectꝰ. Alie due rōnes soluunt͛ ex dictis ⁊c̄. Sequit͛ ī textu. Quoniam aūt quattuor elementa sunt.

Querit͛ tercio vtrū tm̄ sint quattuor elemēta.

Arguit͛ ꝙ sint pauciora. elementū ē ex quo fit aliq̄d p̄mo ī exn̄te indiuisibili sp̄ē in aliā speꝫ. ſ aūt diffinitio soli materie ꝯuenit. g̃ ē tm̄ vnū elementū qḋ est materia. Secūdo sic. ꝙ sint plura q̄ quatuor qꝛ sex sūt cōbinatōes q̄litatū p̄maꝝ g̃ sūt sex elementa. tenet ꝯsequētia. qꝛ numerꝰ elementoꝝ sumit͛ ex cōbinatōe q̄litatū p̄marū. ergo Tercio sic. q̄nqꝫ sūt motꝰ simplices. g̃ sūt q̄nqꝫ corꝑa simplicia. ſ oē corpꝰ simplex ē elementū g̃ quinqꝫ sunt elemēta. Quarto sic pl͛a sūt mixta q̄ q̄ttuor g̃ videt͛ ꝙ sint pl͛a elemēta q̄ q̄ttuor. tenet ꝯsequētia. qꝛ mixtis corr領spōdent simplicia. In oppositū est pħs in textu.

Sciendum est primo. ꝙ postq̄

pħs ꝓbauit ꝙ tm̄ sūt q̄ttuor qualitates p̄me actiue ⁊ passiue que sūt p̄ncipia elemētoruꝫ ꝯn̄r ex numero hmōi qualitatū ꝓbat numeꝝ elementoꝝ. Et qꝛ ad trāsmutatōeꝫ ipoꝝ facit diuersitas locoꝝ. ⁊ etiā ordo diuersus ad q̄litates p̄mas ideo ꝯn̄r de ip̄is determinat.

Sciendū est secundo. ꝙ hoc nomē

elementū pōt accipi pluribꝰ modis. vno mō ꝓprijssime vt elementū sit qḋ est in cōpo

fitiōe pmū ⁊ i resolutōe vltimū simplicit. ⁊ h̄ modo materia dicit̄ elemētū respectu corpo rū naturaliū. ⁊ dicūt quidā ꝙ in ista acceptio ne diffinit̄ elemētū. v. methaphisice vt r̄citat̄ in pma rōe ante oppositū. quidaꝫ tn̄ dicūt ꝙ ista diffinitio ꝯuenit elementis. Alio mō po test capi minus ꝓprie scꝫ ꝓ oī pncipio ꝑ se et intrinseco alicuiꝰ rei. ⁊ h̄ modo nomē elemen ti se extēdit ad materiā ⁊ formā. Alio modo capit̄ elementū in aliquo gn̄e ⁊ non simplicit̄ sic q̄ttuor corꝑa simplicia in gn̄e corpoꝝ di cunt̄ elemēta. qꝛ sunt prima ⁊ simplicia ⁊ nō resoluunt̄ in alia corꝑa, ſ alia mixta resoluū tur in ipa. tn̄ nō sūt elemēta simplicit̄. qꝛ resol uunt̄ in materiā ⁊ formā ex quibꝰ ꝯstituunt̄. ⁊ h̄ modo captū diffinit̄. a pho. Tercio celi ele mentū est in qd̄ oīa corꝑa resoluunt̄ intus ex istens potentia vel actu. ⁊ sic capit̄ in ꝓposi to. Et qꝛ ibi ꝯsiderant̄ elementa vt sunt ad in uicē ⁊ nō sunt transmutabilia nisi ꝑ quattuor qualitates primas. ideo ꝯueniēs est ex cōbi natione qualitatum assignare numerum ele mentorum.

Hijs visis ponit̄ ꝯclusio respō

siua tm̄ sunt quattuor elementa nec plura nec pauciora capiendo tercio mō elementū. Pa tet. qꝛ q̄litates pme sūt pncipia formalia ele mentoꝝ. istaꝝ aūt q̄litatū primarū sex sūt cō binatōnes. Una calidi cū frigido. ⁊ alia ca lidi cū sicco. alia calidi cū humido. ⁊ alia fri gidi cū humido. ⁊ humidi cū sicco. ſ harum due sunt inutiles scꝫ pma ⁊ vltima. qꝛ vnum contrarioꝝ nō est natū cōiungi ⁊ cōbinari cū alio. g̊ tm̄ sunt q̄ttuor cōbinatōnes vtiles q̄li tatū primarū. Et cū ille q̄litates cōstituāt ele menta in esse phisico ⁊ transmutabili. sequit̄ ꝙ tm̄ erūt quattuor elemēta. Et h̄ est ꝯueni ens hijs q̄ sensui appꝫnt. videmꝰ em̄ ꝙ ignis est calidus ⁊ siccus. aqua frigida ⁊ humida. aer humidꝰ ⁊ calidus. terra frigida ⁊ sicca.

Itē ad hoc adducit phs testimoniū anti quoꝝ. nā nullꝰ coꝝ qui posuit elemēta eē cor pora simplicia ⁊ principia excessit numerū q̄ ternariū ⁊ quilibet posuit q̄ttuor elemēta vt declarat̄ in textu. Itē quodlibet elementū determinat sibi vnā qualitatē in supmo. ⁊ cū sint tm̄ quattuor q̄litates. sequit̄ ꝙ erūt tm̄ q̄ tuor elementa. nā ignis est maxime calidus aer vō humidꝰ. aqua vō frigida. ⁊ terra sicca

Dubitat̄ primo. ex quo quodli

bet elementū detreminat sibi vnā qualitatem in supmo. quare nō sufficit vna q̄litas ad cō stitutionē elemēti. Potest dici ꝙ elementa sunt corꝑa trāsmutabilia adinuicē. ideo opꝫ tet quodlibet elementū esse actiuū ⁊ passiuū ⁊ ita in quolibet elemēto est vna qualitas ꝑ quā est actiuū. ⁊ alia ꝑ quā est passiuū.

Dubitat̄ secūdo de loco ipoꝝ

elementoꝝ. Ad dubiū ptꝫ solutio ex libro de celo ⁊ mundo. qꝛ ignis est simpliciter sursuꝫ ⁊ terra simpliciter deorsum. ⁊ aer est sursum ſm quid. ⁊ aqua deorsū ſm q̇d. Unū ꝙ ignis sit sursū simpliciter sic potest ostendi suppo nendo ꝙ mixtū mouet̄ ſm naturā elemēti p̄ dominātis in eo. ⁊ ꝙ quodlibet elemētū est i suo loco naturali: ⁊ ꝙ nullus motus natura lis est ad infinitū. sed sꝑ ad certū terminum.

Tunc arguit̄. videmꝰ in sensibili ignē ⁊ flā ma in qua dn̄at̄ ignis ascendere ꝑ aerem. ⁊ qꝛ nō mouet̄ ſm naturā terre vl̄ aque. qꝛ tūc deberet descēdere deorsū. neqꝫ ſm naturā ae ris. qꝛ tūc deberet quiescere in loco aeris. er go mouet̄ ſm naturā sui ⁊ cū nullus motus sit in infinitū sequit̄ ꝙ tendit ad aliquē certū locū. ⁊ existentem supra aerem

Dubitat̄ tercio. An ignis ⁊ aq̄

magis cōtrarient̄ q̄ ignis ⁊ terra. Rn̄det̄ ꝙ si ꝯsiderent̄ ista elementa scꝫ inq̄tū sunt gra uia ⁊ leuia ⁊ ad vbi mobilia sic magis ꝯtrari ant̄ ignis ⁊ terra q̄ ignis ⁊ aqua. ⁊ ideo plꝰ distant ignis ⁊ terra q̄ ignis ⁊ aqua. ſ si cōsi derent̄ vt sunt transmutabilia ad formaꝫ ſm quā ꝯsiderant̄ in hoc libro. h̄ modo plus con trariant̄ ignis ⁊ aqua q̄ ignis ⁊ terra.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā potest dici ꝙ illa diffinitio ꝯuenit q̄ttuor elementis ꝓ respectu materie prime qꝛ materia nō est alicuiꝰ speciei. Ad secun dā dicit̄ ꝙ due cōbinatōnes quattuor quali tatū primaꝝ sunt inutiles ad ꝯstitutionē ele mentorum. Ad terciā dicit̄ ꝙ non sunt nisi quattuor motus simplices distincti ſm speci em specialissimā ꝯueniētes corꝑibꝰ corrupti bilibus. Ultra dicit̄ ꝙ celū nō intrat in cō stitutionē substantialē gn̄abiliū ⁊ corruptibi lium ſm suā substantiā sicut faciūt elementa sed solū ſm suā virtutē. ⁊ ideo nō vocat̄ ele mentū. Ad aliā dicit̄ ꝙ sicut ex certo nume ro elemētoꝝ ⁊ determinato pn̄t fieri distincte diuisiones. ita ex certo numero elementoꝝ

⁊ pauco possunt fieri plura ⁊ infinita mixta saltem distincta ꝯm gradus mixti ⁊c̄. Sequitur in textu.

Querit̄ quarto vtrum cuilibet elementoꝝ ꝯueniat primo vna qualitatū primarū. Vbi gratia an terra sit primo sicca ⁊ aq̄ frigida ⁊ aer primo humidus ⁊ ignis p̄mo calidus. Arguit̄ ꝙ nō de terra ⁊ aqua. nā quod magis distat a fonte caloris est maxie frigidū. ſ terra maxie distat a fonte caloris. g̊ ipa est maxime frigida ⁊ nō aqua. Et cōfirmat̄. q: effectus frigiditatis qui sunt esse graue ⁊ densū ⁊ cōpactū magis cōueniunt terre ꝙ̄ aque. Secūdo sic de aqua. illud maxie ꝯuenit alicui qꝺ ab eo magis de difficili remouet̄ ſ humiditas magis de difficili remouet̄ ab aqua ꝙ̄ frigiditas: q: frigiditate remota adhuc remanet humida ergo ⁊c̄. Tercio sic de aere humidi ē hūectare. g̊ maxie hūidi ē maxie humectare. ſ aq̄ mag̃ hūectat ꝙ̄ aer. g̊ aer nō est p̄mo humidus ſ aqua. Quarto sic de igne. caliditas exurit ⁊ desiccat. ergo maxima caliditas maxime desiccat ⁊ exurit. ergo si ignis sit maxime calidus erit maxime siccus. ⁊ ꝑ ꝯsequēs nec ambe qualitates cōuenirent sibi in supremo vel neutra. In oppositū est philosophus in textu.

Sciendū est p̄mo ꝙ ꝓpter primū argumentū factū ante oppositū. Albert⁹ dicit terrā primo esse frigidā. ⁊ dicit ꝙ li p̄mo nō denotat ordinē elementoꝝ ſ q̄litatum vni elemento cōuenientiū. ita ꝙ nō est intētio phi dicere ꝙ aqua est p̄mo frigida. i. frigidior ceteris elementis. ſ est sensus ꝙ aqua ē primo frigida. i. cū sit humida ⁊ frigida ꝑ prius sibi conuenit frigiditas ꝙ̄ humiditas.. Et ita vult Albert⁹ ⁊ plures alii ꝙ terra sit magis frigida ꝙ̄ aqua. Et q̄uis h̄ positio sit ꝓbabilis tn̄ arguit̄ cōtra eū ꝯm Egidium de roma. Primo sic ꝯm Aristotelē q̄ttuor qualitates p̄me ꝯstituunt numeꝝ quaternariū elementoꝝ qꝺ non esset nisi quodlibet istoꝝ elementorū haberet vnā primo. sed qꝺ tale est: est maxie tale. Secūdo methaphisice. sic ignis q̄ est p̄mo calidus est maxime calidus. g̊ aqua que est frigida primo erit oibus aliis frigidior.

Secūdo sic. nisi cuilibet elemēto cōueniret primo ⁊ maxie vna istarū qualitatū p̄maꝝ ⁊ oibus aliis ꝑ ipsaꝫ nō posset saluari cōpleta mixtio imo posset fieri mixtio absq̧ eo ꝙ cōcurrerent quattuor elementa. Patet ꝯsequentia q: mixtū dicit̄ ꝑticipare naturā cuiuslibet elementi sꝫ ꝯm vnā qualitatē. sicut ꝑticipat naturā ignis qui est calidior ceteris. Tercio sic. si li p̄mo diceret ordinē qualitatuꝫ vni elemēto cōuenientiū sequeret̄ ꝙ vna ⁊ eadē qualitas posset pluribus elementis inesse. pꝫ q: si aer esset primo humidus nō respectu aliorum elementoꝝ sed respectu sui caloris nō esset conueniens ꝙ aliquod aliud elementuꝫ esset p̄mo humidū respectu alteri⁹ q̄litatis sequeret̄ g̊. ꝙ nō posset assignari numerus elemētoꝝ ꝯm numerū q̄ttuor qualitatū primarū imo possent esse plura ꝙ̄ q̄litates prime cum vna qualitas pluribus elementis posset conuenire. oportet ergo dicere ꝙ li primo dicit excessum alioꝝ elementoꝝ. ⁊ ita aqua est p̄mo frigida ⁊ maxime ꝙ̄ alia elementa. ⁊ terra p̄mo sicca. vt dicit phs in textu. Sed ad soluendū primū argumentū ante oppositum.

Sciendū est secundo cum Egidio ꝙ duplex ē calor quidā est celestis alius est elementaris. calor elementaris desiccat exurit ⁊ cōburit. ſ celestis viuificat nutrit generat ⁊ augmentat. Non est tn̄ intelligenduꝫ ꝙ sint duo calores distincti ꝯm reꝫ. ſ calor in q̄tū est caliditas ignis in virtute proprie habet incinerare ⁊ consumere. sed idem calor ꝓut est instrumentū vniuersalis agentis scꝫ celi ⁊ etiā agentis particularis mixti generare habet ⁊ confouere nutrire ⁊ augere. Et similiter distingueret̄ de frigiditate. Dicit̄ ergo ꝙ aqua frigiditate elementari est figidior terra considerando frigiditatem ꝯm ꝙ est qualitas ꝓpria elementi consequens naturaꝫ aq̄ ꝓpriam. sed terra est frigidior aqua frigiditate celesti. quia plus distat a fonte caloris scilicet a celo.

Cōclusio respōsiua cuilibet elemento cōuenit p̄mo ⁊ maxie aliq̄ q̄litatū primarum. ita ꝙ ignis est p̄mo calidus. aer primo hūidus. terra p̄mo sicca. aq̄ p̄mo frigida

Patꝫ g̊ ꝙ ignis sit p̄mo calidus. q: caliditas est nobilissima q̄litatū q: ē maxie actiua ⁊ viuificatiua. g̊ debet̄ nobiliori elemēto. tale aūt est ignis qꝺ signū est q: situat̄ iuxͣ corpus celeste. Itē ignis est ꝓpinquissim⁹ fōti caloris. g̊ est calidissim⁹: ⁊ ꝑ ꝯn̄s p̄mo calidus. q: qꝺ est maxime tale: ē p̄mo tale Ex quo sequit̄ ꝙ aer est primo humidus. ptꝫ. q:

aer est calidus τ humidus. τ nō ē prīo calid⁹ q2 cōpetit igni. ergo est prīo humidus. Ex quo sequit̄ vltra ꝙ aqua est primo frigida. pȝ q2 aqua est frigida τ hūida. τ nō est prīo hūida. ergo est primo frigida. Ex quo seqtur ꝙ terra est primo sicca. pȝ terra est frigida τ sicca ꝫ non est primo frigida. quia hoc cōuenit aq̄. ergo est prīo sicca. τ sic pȝ cōstructio ꝺclarata

Dubitatur primo. an quodlibȝ

elemētuȝ habeat duas qualitates in sup̄mo.

Arguit̄ ꝙ sic. simplici debet̄ simplex q̄litas modo si vnū haberet vnā qualitatē remissam talis nō esset simplex ꝫ ꝑmixta. Rn̄detur ꝙ q̄libet elemētū habȝ vnā qualitatē in supremo τ alia sibi debet̄ ī remisso vt scȝ sit dispositio ad illā qualitatē. Notādū tn̄ ē ꝙ alit̄ conuenit igni ꝙ sit calidus τ alit̄ corꝑi mixto. nā mixtū ꝺ2 eē calidū ꝑ mixtionē ignis τ ē humidus ꝑ ꝑticipatiōem primi humidi qꝺ est aer. τ ita elemētuȝ nō hȝ calorē simplicē ꝫ ꝑmixtū cuȝ suo cōtrario. sed aer nō est sic calidus ꝙ ibi sit ꝑmixtio frigidi. q2 nō hȝ calorē ab alio ꝫ a ppria natura. a qua hȝ talē calorē tēꝑatū ī ordine ad talē qualitatē q̄ sibi cōuenit in sup̄mo. q2 hūiditas τ caliditas nō pn̄t sil' esse. τ ita caliditas aeris ē dispositō quasi ad hūiditatē ei⁹. τ ita ꝓportionalr̄ dicetur de alijs.

Dubitatur secundo vtruȝ calor

ignis τ aeris sint eiusdē spēi τ similr̄ quereret̄ de alijs. Videt̄ ꝙ nō. vnius forme scd̄m spēȝ est vna oꝑatio. sed humiditas aeris nutrit. τ hūiditas aque corrūpit eā. simılit̄ calor ignis vrit τ incinerat. calor aūt aeris fouet τ vegetat. ergo differūt spē. In oppositū arguit̄ q2 si differrēt spē sequeret̄ ꝙ essent pl'es qualitates prime q̄ quattuor. Rn̄detur breuiter ꝙ sunt eiusdē spēi spēalissime. τ similiter de humiditate τ siccitate alioꝝ elemētoꝝ. Ad rationes dubiȷ̄ dicit̄ ꝙ qualitates prime sunt instrumēta formalia ipsoꝝ elemētoꝝ. ideo nihil prohibet in igne calorē ꝓ toto est instrumentū forme ignis habere aliam oꝑationem q̄ habeat calor aeris pro q̄to agit in virtute forme aeris. q2 forma substantialis aeris differt spē a forma ignis. τ ita de alijs q̄litatib⁹

Ad rationes ante oppositum

Ad primā pȝ solutio ex dictis. τ ad eius confirmationē dicit̄ ꝙ in aqua calefacta bene remanet humiditas. q2 ignis pricipaliter agit in aquā rōne caloris q2 est magis actiu⁹ quā siccitas ei⁹. ideo quādo ignis corrūpit aquā prius tollit eius frigiditatē quā humiditatē. sed si aqua ab aliquo corpore corrūperet̄ sicco puta a vento prius corrūperet̄ per remotionē humiditatis. Dicit̄ vlterius ꝙ frigiditas est qualitas magis actiua q̄ humiditas. ideo frigiditas est minoris resistētie. ideo nō seq̄tur. q2 frigiditas primo remoueat̄ ab aqua ꝙ aqua non sit primo frigida. Nec pōt aqua totaliter deperdere frigiditatē. q2 nō pōt esse in supremo calida cum hoc solū igni debeatur.

Ad aliaȝ dicitur ꝙ aqua est magis cōpacta quare magis constringit poros q̄ aer. ideo magis humectat. Dicitur vltra ꝙ ꝓpriuȝ est humidi fluere τ faciliter diuisibile esse τ male terminabile termino ꝓprio τ bene termino alieno. q̄ omnia magis cōpetunt aeri q̄ aq̄.

Ad tertiā dicitur ꝙ nulla forma agit in subiectū proprium inquātum huiusmodi. Dicitur vltra ꝙ caliditas est instrumētum forme ignis. iō agit scd̄m ꝙ agit forma τ nō ignis. ideo nō oportet ꝙ sicut ignis est maxime calidus ꝙ sit maxime siccus. ratio em̄ ex imaginatione procedit. imaginat̄ em̄ ꝙ vna qualitas est causa efficiens alterius qꝺ non potest dici cum quattuor qualitates elemētoruȝ sint prime. iꝺo vna nō dependet ab alia effectiue Sequit̄ ī textu. Quoniā aūt ꝺtermīatū ē τc̄.

Queritur quito vtrum ex quolibet

elemēto immediate generari possit quodlibet elementū. Arguitur ꝙ non. q2 impossibile est aliquod totū elementū corrūpi. ergo impossibile est ex quolibet elemento fieri qꝺlibet. Secūdo sic ignis existens in concauo lune non pōt immediate conuerti in aquā vl' terram. q2 oportet ꝙ prius conuertatur in aereȝ aut saltē ꝙ trāseat ꝑ aerē eo ꝙ de ratione eorū que transmutant̄ est ꝙ ad inuicē se tangāt. igitur. Tertio sic ex igne nō pōt generari aer. qꝺ pȝ q2 oporteret ignē remitti in calore: qꝺ videt̄ īpossibile. Quarto sic ex terra nō pōt generari ignis igit̄. q2 si sic oporteret formā ignis esse in densiori materia multo quaȝ sit aer vel forma terre possȝ manere in materia rariori multo q̄ sit aqua vel aer. vtrūq3 autē videt̄ īpossibile. In oppositū ē pħs ī tex.

Pro respōsione sciendū est primo

ꝙ postq̄ pħus inuestigauit numerum elementorum ex numero qualitatum primarum

⁊ oſtendit qualiter elementa ordinantur ad inuicē ſm ſitū ⁊ locū ⁊ qualiter ſe habeāt ad qualitates p̄mas ꝯſequēter pħs agit de trāſmutatōne elementoꝝ adinuicē. Circa quod tria oñdit. Primo qualiter ex quolibet elemē to poſſit generari q̄ðlibet. Secūdo declarat in quibus eſt facilioꝛ trāſitus. Tercio ex quibus elemētis pōt fieri vnū terciū ⁊ ex quibus nō. ⁊ de hiꝭ tribus videbit̄ in p̄nti queſtiōe.

¶ Pro declaratōne primi ſupponit̄. ꝙ pħus hic agit de elemētis cōſideratis ſm ſuū naturale ſcꝫ ꝓut ſunt cōſiderata ꝑ qualitates primas. ſm qð inter ea ſumit̄ ordo ſm ordineꝫ qualitatū primarū. ⁊ ita in titulo queſtionis. li īmediate debet capi vt mediū negat qualitatū ſiue formarū ſubſtantialiū alioꝝ. nō aūt vt negat mediū locū. ita ꝙ ſi ex terra fiat ignis nō oportet ꝙ prius cōuertat̄ in aquam ⁊ deinde in aerē ⁊ poſtmodū in ignē. ſ₃ īmediate in terrā poteſt fieri. ꝗuis qñ ex terra fit anteꝗ̄ fumus eleuatus ex terra in ignē cōuertatur bene poſſit tranſire ꝑ loca intermedia.

Supponit̄ ſecūdo ꝙ quodlibet elemētū cuilibet elemento eſt contrariū. ptꝫ qꝛ ſunt qualitates p̄me cōuenientes cuilibet elemento q̄ꝝ vna eſt vnius cōtrarietatis ⁊ alia eſt alterꝰ. g̊ ſuppoſitio vera. Supponit̄ tercio. vnuꝫ elemētū nō p̄t totū corrūpi in aliud. qꝛ fieret diſordinatio in vniuerſo. ⁊ ita cū dicit̄ quodlibet elementū poſſe tranſmutari in quolibet nō dꝫ li q̄ðlibet capi collectiue ⁊ ꝓprie vt ſit ſenſus quodlibet elementū poſſe tranſmutari in aliud. ſ₃ debet capi diſtributiue ꝓut ſcꝫ diſtribuit ꝓ ſingulis ꝑtibꝰ cuiuſlibet elementi. elementa aūt nō ſūt trāſmutabilia ad inuicē niſi ſm ꝑtes. qꝛ vnū totū nō pōt in reliquū totū tranſmutari. Ex hoc ptꝫ ſolutio p̄me rationis ante oppoſitū.

Concluſio p̄ma. ex quolibet ele

mento pōt generari īmediate quodlibet elementū. Patꝫ qꝛ quodlibet cōicat in materia cū quolibet ⁊ habet cōtrarietatē ad ipm̄ in vna q̄litate vel duabus. g̊ quodlibet elemētū īmediate eſt trāſmutabile in quodlibet. et ſic ptꝫ p̄mū punctū declaratū. Pro ſecundo puncto ad videndū in quibus eſt facilioꝛ ⁊ in q̄bꝰ difficilioꝛ tranſmutatio.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ elemen

ta dicunt̄ ſimboliſare que in vna qualitate cōueniunt ſm ſpeciē ⁊ contrariant̄ in alia. Unde dicitur ſimbolū a ſin quod eſt con vel ſimul ⁊ bole quod eſt ſimilitudo vel cōuenientia. Et iſta elementa ſimboliſantia ſunt que cōueniunt in vna qualitate. ⁊ hoc modo ſimboliſant quecūꝗ̄ elementa que ſunt īmediate in loco ſituata vt ignis ⁊ aer cōueniunt in calido. ⁊ aer ⁊ aqua in humido. aqua ⁊ terra in frigido. ⁊ terra redeundo circulari ad ignē cōmunicat in ſicco cū igne. Sed quecūꝗ̄ duo elementa que nō ſe habent īmediate non ſimboliſant vt ignis ⁊ aqua cōtrariātur in duabus qualitatibus: ⁊ aer ⁊ terra. Supponit̄ ergo ꝙ facilitas tranſitus attendit̄ penes hoc ꝙ eſt pauciora ꝑ ſe ⁊ a ſuis cōtrariꝭ corrumpi quia vbi pauciora corrumpunt̄ eſt minoꝛ reſiſtentia ⁊ ꝑ cōſequens maioꝛ actio ⁊ facilioꝛ tranſitus.

Hiꝭ ſuppoſitis ponit̄ cōcluſio

ſecunda ad ſecundū punctū. In elemētiꝭ habentibus ſimbolū eſt facilioꝛ tranſitus vniꝰ ad alterū quā in non habentibꝰ. Ptꝫ qꝛ facilius eſt tranſire vnum ꝙ̄ multa. ſed habētia ſimbolū tranſmutant̄ adinuicē vna ſola qualitate corrupta. ſed non habentia ſimbolum nō tranſmutant̄ adinuicē niſi plures qualitates tranſmutent̄. ergo cōcluſio vera. Et ſi obiꝭciat̄ quia ex hoc videt̄ ſequi ꝙ qualitas ſimbola manet eadē in genito que prius fuit in corrupto. Respondet̄ ꝙ facilitas tranſitus nō attendit̄ in ꝓpoſito penes hoc qð eſt pauciora accidentia ꝑ ſe corrūpi a ſuis cōtrariꝭ. modo qualitas ſimbola bene corrumpitur ex cōſequenti ad ſui ſubiecti corruptionē ⁊ nō manet eadem ſm numerum in genito ⁊ corrupto licet bene ſm ſpeciem. non tamen corrumpitur a ſuo primo ⁊ ꝑ ſe. ⁊ ſm eā non fit reſiſtentia patientis ad agens. imo ſm eā patiens conuenit cum agente. ⁊ ita iuuat actionem agentis. Et ꝑ hoc ptꝫ ſolutio alterius. obiectionis que ſolet fieri ꝯtra concluſioneꝫ ꝙ eſſet ita facilis tranſitus in nō habentibus ſimbolū ſicut ſunt duo reſiſtentia ex parte patientis. nā ſunt duo agentia ⁊ in habentibus eſt vnū agens ⁊ vnū reſiſtens ⁊ ita eſt ꝓportio vnius ad vnum. ⁊ duorum ad duo. dictū eſt enī ꝙ qualitas ſimbola que eſt in patiente ꝑ quam patiens cōuenit cuꝫ agente iuuat actionem agentis ⁊ facit tranſitū facilioꝛem ita ꝙ minoꝛ eſt reſiſtentia in ſimboliſantibus ꝙ̄ in non ſimboliſantibus. ⁊ ita ptꝫ ſecunduꝫ

punctum determinatum.

Pro tercio sciendū est tercio. ꝙ dupliciter potest intelligi ex duobus elemen. tis generari vnū terciū. vel potest intelligi ꝙ in virtute ꝓpria scȝ ꝑ actionez duoꝝ elementoꝝ adinuicē generet̄ terciū. vel potest intelligi ꝙ virtute alicuiꝰ tercij ex illis duobus trāsmutatis generet̄ tercium.

Et ꝺm hoc sit cōclusio tercia ex quibuscūqȝ elementis habentibus simboluȝ virtute ꝓpria potest generari tercium distinctū ab vtroqȝ. Patet. nam ex igne ⁊ aqua corrupta siccitate ignis caliditate eius remanente ⁊ corrupta frigiditate aque ⁊ remanēte eiꝰ humiditate fit aer. vel corrupta caliditate ignis ⁊ remanente siccitate ⁊ corrupta humiditate aque remanente eius frigiditate fit terra ⁊ similiter ex aere ⁊ terra posset fieri ⁊ aqua ⁊ ignis. Mꝫ aūt ex aere ⁊ terra fiat ignis adducit pħs exemplū simile quia flāma nil aliud est ꝙ̄ fumus ardens. fumus aūt generat̄ ex terra ⁊ aere eo ꝙ fumus naturam terre et aeris participat.

Cōclusio respōsiua. ex duobus elementis habentibus simboluȝ virtute propria non potest generari tercium elementum distinctum ab vtroqȝ. Patȝ quia cum vnum ageret in reliquuȝ vel maneret sola qualitas simbola ⁊ alie due corrūperentur. vel corrumperetur simbola ⁊ alie due manerent. sed neutro modo potest constitui elementū. quia nec vna qualitas sola neqȝ due contrarie possūt constituere elementum.

Alia cōclusio ex quibuscūqȝ duobus elementis siue habentibus simbolum siue non virtute alicuius tercij transmutanti ipsa potest fieri vnum elementum distinctuȝ ab vtroqȝ. Patet q: ignis vel sol ex aqua vel terra que simbolisant corrumpendo ambas qualitates aque ⁊ terre potest generare ignem. ⁊ similiter sol vel ignē ex aere ⁊ terra que non simbolisant corrūpendo humiditatem aeris ⁊ frigiditatē terre potest generari ignis ⁊ similiter deducetur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam patet solutio ex dictis. quia dictum est quomodo debet capi immediate.

Ad aliaȝ dicitur. ꝙ cū ex igne efficitur aer qualitas ignis remittitur ex consequenti. q̇a aer agit in igneȝ per suam humiditatem corrumpendo siccitatem ignis. ideo ex consequēti remittit caliditatem. Vltra dicit̄ ꝙ ignis est minoris resistentie. ⁊ ita cito corrumpitur ⁊ propter velocitatem eius corruptionis non percipitur eius remissio sensibiliter. licet in rei veritate remittatur. Ad aliam dicitur ꝙ ꝓpter imperfectionem formarum elementoꝝ ꝙ terra in via corruptionis existēte forma terre potest manere in rariori materia ꝙ̄ sit aqua sicut patet de exalatione in qua dominatur. siccum terrestre quod rarius est aqua. ⁊ similiter forma ignis in principio generatōnis potest esse in materia densiori ꝙ̄ sit aer et cetera Sequitur in textu. Sed tamen adhuc respiciemus de eius.

Querit̄ sexto. vtrum in genere corporum quattuor elementa sint prima.

Arguitur ꝙ non. quia celum est corpus et tamen est prius ipsis elementis. ergo ⁊ cetera

Secūdo sic. quia qđ per supabundantiā dicitur vni soli conuenit sed primum dicitur per superabundantiam. ergo non est nisi vnū primum corpus. Tercio sic vnum elementum fit ex alio ergo vnum est prius altero. tenet consequentia quia illud ex quo fit aliquid est prius eo quod fit ex eo. Quarto sic. quodlibet elementum habet vnam qualitatem in remisso. ergo participat eam ab elemento cui primo conuenit. ⁊ ꝑ cōsequens ꝑticipat naturā illius elementi. sed participatiuum ē prius ꝑticipāte. igit̄ ⁊c. In oppositum est philosophus in textu.

Sciendum est primo. ꝙ postꝙ̄ philosophus probauit elementa esse transmutabilia adinuicem. consequenter probat quattuor elementa esse prima corpora in genere corporum generabilium et corruptibilium.

Sciedū est secūdo. ꝙ vt sepe dictum est prius quidam antiquorum posuerūt vnum elementum esse principium aliorum. Alij vō posuerunt plura elementa esse principia. vl̄ duo vel tria vl̄ quattuor. Alij aūt non posuerunt aliquod elementum esse principium sed posuerunt aliquod medium inter elementa esse principium elementorum ⁊ aliorum corporum. Et omnes isti ponebant principium materiale esse principium omnium rerum et actu ens. Sic ergo patet ꝙ

ſm eos non quodlibet elementū est principi-
um in genere corporum.

Sit igit̄ cōclusio p̄ma nullū ele-

mentum est prius alijs imo omnia elementa
sunt equaliter prima. Patet, quia si aliqḋ
elementum esset prius alijs ⁊ principium ali
orum cum principium primum oporteat ma
nere ſm substantiam in generatione. ⁊ tale
principium sit actu ens ſm antiquos. sequi
tur ꝙ generatio est nisi alteratio. Secun-
do si ita esset sequeretur ꝙ duo contraria si
mul essent in eodem. Patet quia ex tali
elemento fieret aliud. Et cum omnis trans-
mutatio fiat ratione alicuius contrarietatis
oporteret ipsum cōtrariari alteri. Et tamen
maneret in eo. quia fit ex eo. igitur in ele-
mento facto essent due qualitates contra-
rie scilicet qualitas illius principij ex quo
fieret et qualitas facti. Sed diceret ali-
quis ꝙ qualitas elementi quod esset prin
cipium maneret prius in ipso elemento qḋ
fit ex ipso. Contra hoc obijcit Philoso-
phus. ꝙ cū tale elementū esset transmutabi
le sequeretnr ꝙ non esset transmutabile vt
dictum est in primo libro. Item omnia
elementa sunt adinuicem transmutabilia
cum sint contraria. ergo vnum non est pri-
us altero. Sed diceret aliquis ꝙ extre-
ma elementa non transmutantur adinuicem
sed solum proxima. Contra hoc arguit
philosophus. quia aer transmutatur in ig-
nem. ergo contrariatur illi. similiter transmu
tatur in aquam. ergo contrariatur aque. et
quia ſm eandem qualitatem non potest cō-
trariari aque et igni. quia idem ſm idem
non potest pluribus contrariari. sequitur ꝙ
ignis contrariatur aque ⁊ per consequens
erit transmutabilis in aquam. Et similiter
posset ostendi ꝙ aqua ⁊ ignis transmutan-
tur in aquam ⁊ aerem. sed etiam transmu
tantur in ignem. ⁊ ita omnia elementa sunt
transmutabilia adinuicem, ⁊ per conseqn̄s
vnum non est prius altero. Sed diceret
aliquis ꝙ sunt infinita elementa ſm rectum
⁊ ita extrema non possunt adinuicem trans-
mutari. Contra hoc arguit Philosophus
nam due sunt contrarietates qualitatum p̄-
marum continentes solum quattuor quali-
tates que non possunt constituere nisi quat
tuor elementa ⁊ ita si poneretur quintum
elementum distinctum ab alijs oporteret po
nere nouam qualitatem. tandem oporteret
ipsum contrariari alijs elementis. ⁊ per con
sequens oporteret qualitates esse contrarias
in eodem elemento quod est impossibile.

Cōclusio secūda: non est ponē

dum aliquod materiale principium quod sit
de se actu ens ⁊ corpus prius ipsis elemen
tis. Patet: quia tunc generatio elemento
rum ex illo materiali principio non esset ni-
si alteratio.

Ex istis duabus cōclusionib⁹

sequitur conclusio responsiua ꝙ quattuor
elementa in genere transmutabilium sunt
prima. Patet quia vnum elementum est
prius alio vt dicit prima conclusio. neq; re-
ducuntur ipsa elementa in aliquod corpus
commune quod sit prius ipsis quod sit p̄n-
cipium ipsorum. vt dicit secunda conclusio.
ergo sunt prima. Et ista non resoluuntur in
corpora priora ipsis. sed bene resoluuntur
in materiam primam que est pura potentia
et in formam simplicem actu ⁊ virtute. Et
ista elementa nō sunt simpliciter prima sed
solum in genere corruptibilium et transmu-
tabilium. ergo ⁊c̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ elementa sunt pri
ma in genere corporum corruptibilium. et
per hoc non excluditur quin celum sit pri-
mum corpus. Ad secundam dicitur. ꝙ
quodlibet elementum est primum corpus
exponendo li non negatiue. Ad terciam
dicitur. ꝙ solum probat ꝙ materia prima
ex qua fit generatio est prior ipsis elemen-
tis. materia autem non est corpus. Ad
quartam dicitur. ꝙ elementum habens v-
nam qualitatem in remisso non participat
eam ab alio vt contingit in mixto. vt di-
ctum est. licet eam in ordine ad aliam qua
litatem que primo competit elemento in qͦ
est. Sequitur in textu. De elementis
autem.

Querit̄ septimo vtrum ad ge-

nerationem cuiuslibet mixti existentis circa
medium concurrant quattuor elementa.

Arguitur ꝙ non. quia multa animalia ge
nerantur in centro terre et etiam infra aquam

ad que non videtur cōcurrere ignis ⁊ aer cū non possint esse in aqua nec in terra naturaliter. Secundo sic omnia metalla sunt q̄daʒ mixta sicut aurum ⁊ argentū. ⁊ tamen ad eorum generationem sufficit aqua. vt videtur cum resoluantur in solam aquam per liquefactionem. In oppositum est phus in vltimo capitulo huius primi tractatus secundi libri de generatiōe in quo postq̄ determinauit de generatione elementorum. consequenter determinat de generatōne elemētorum q̄ generantur ⁊ corrūpunt per naturā elementorū.

Pro quo sciendu ʒ est primo ꝙ ponētes elemēta intransmutabilia adinuicē sicut Empedocles non possunt saluare generationem mixtorū ex ipsis. qꝛ si nō transmutarentur elementa adinuicem ⁊ alterarent manerent a mixto separata ⁊ diuisa abinuicem. ⁊ ita mixtio solum fieret per iuxta positioneʒ elementorum. ⁊ ita quelibet pars mixti non esset mixta. sed facerent solum vnum sicut ex multis lapidibus fit vnus paries. Ex quo sequeretur ꝙ non possent permanere. quia q̄dlibet elementum existeret extra suum locuʒ proprium. ⁊ ita cuʒ nihil esset cōiungēs elementa in mixto statim compositum dissolueretur.

Sciēdum est secundo ꝙ ponētes elementa transmutabilia adinuicē ⁊ habere vnam materiam cōmunē possunt saluare generationeʒ mixtorum ex elementis q̄uis quo ad hoc videatur esse difficultas. qꝛ nō videtur qualiter ex elemētis contrarijs generet mixtum. cū contraria nō possunt simul esse nisi maneat sola materia vel alterum solum cōtrarium. Sed hanc difficultateʒ soluit phus dicens ꝙ contingit aliquod esse magis calidum ⁊ minus. ⁊ esse aliquid magis ⁊ minus frigidum. ⁊ ita dicatur de alijs. ergo eadē est potētia contrariorum. ita q̄d illud q̄d est actu calidum est potētia frigidum ⁊ econtra. Ex quo sequitur ꝙ elementa possunt transmutari de excellentijs suarū qualitatū ad vnū medium quod participat naturas ipsorum elemētorū. ita ꝙ non solum maneat materia ipsorum elemētorū. sed etiā in quodā medio manent virtutes elementoruʒ ⁊ forme eorum in forma mixti virtualiter. ⁊ ita ad hoc ꝙ ex elementis fiat mixtuʒ sufficit ꝙ elementa sint aliter disposita ex toto alteruʒ corrumpere nec ambo tertium.

Sciendum est tertio ꝙ non est intelligendum ꝙ qualitates elementoruʒ reducuntur ad vnum medium indiuisibile. ita ꝙ vna qualitas non excedat alterā neqꝫ ecōtra. Hoc enim non est possibile per naturam. sed reducuntur elemēta mixta ad vnū medium in ordine ad formaʒ mixti ad quam sunt dispositōnes. que quidem forma sc̄d̄m suaʒ naturam requirit excessum vnius qualitatis ad aliam in certo gradu. ⁊ ita sc̄d̄m diuersitatem formarum substantialium taʒ in specie q̄ in indiuiduo sunt diuerse dispositiones elemētorum adinuicem in mixto.

Omnibus itaqꝫ premissis sit cōclusio responsiua ad quesitum. Ad generatōnem cuiuslibet mixti existentis circa medium locum cōcurrunt quattuor elementa. ⁊ per mixtum existens circa mediuʒ locum intelligitur mixtum perfectum. ad differentiam istorum imperfectorum que sursum apparēt. ad quorum generationem non concurrunt elemēta de quibus agitur in libro methaurorum. Probatur conclusio. primo ꝙ concurrat terra. qꝛ omne locatum naturaliter in aliquo naturaliter participat naturam illius loci sed omnia mixta perfecta sunt in terra vel saltim circa terram. ergo. Deinde arguitur de aqua. qꝛ oportet mixtū habere partes mixtas vnitas adinuicem. alias non posset consistere. cū ergo terra esset sicca statim decideret in pulueres nisi esset humidum detinens eam. ⁊ cum aqua sit humida ⁊ bene terminabilis termino alieno sequitur ꝙ concurrit cum terra ad generationem. Nec sufficeret humidum aereuʒ sine aqua ad continendum terrā propter subtilitatē corporis. Deinde probatur de aere ⁊ igne. qꝛ aer ⁊ ignis contrariantur aque ⁊ terre. generationes autem sunt ex contrarijs. cum ergo in generatōne mixti sint aqua ⁊ terra necesse est igneʒ ⁊ aerem concurrere. Item natura mixti cōsistit in quodā medio temperato qualitatum primarum. ergo ad generationē mixti non sufficiunt elementa frigida. que sunt aqua ⁊ terra. sed requiruntur etiaʒ elementa calida. que sunt aer ⁊ ignis ad temperanduʒ frigiditatem terre ⁊ aque. Probat etiam philosophus per quoddam signum commune sumptum ex parte nutritionis. Et primo arguitur ex parte nutritionis ⁊ nutriti sic. Omnia sunt ⁊ fiunt ex eisdem ex quibus compo=

nuntur ⁊ econtra. sed nos videmus elementata misceri non solum ex vno elemento simplici. sed ex mixtis ⁊ compositis ex omnibus elementis. ergo omnia elementa concurrunt ad generationē mixti. Minorem probat philosophus per locum a maiori. nā quecūq; videntur vno solo nutriri sicut plāte sola aqua adhuc nutriuntur pluribus, q: ipsa aqua est terre mixta. ideo rustici volentes nutrire plātas adhibent quedam mixta ad nutrimentū earū. puta fimū vel aliq̄d hmōi. Et q: ad nutritōez nō solū req̄rit̄ materia. ſ etiā rō nutriēdi q̄ est forma nutriti q̄ p calorē naturalē tanꝙ per instrumentuz alterat nutrimentum cōuertendo ipsum in substantiaz nutriti. Cum ergo ignis sit in supremo calidus ⁊ formalior ceteris elementis. q: est collocatus in supficie concaua celi ⁊ in termino corporum corruptibilium. sequitur ꝙ ad nutritionem preter aquam. similiter requiritur ignis. quia per calorem fit nutritio. ⁊ cum calor aeris sit maxime proportionatus vite cum sit temperat⁹ ad nutritionez requiritur aer ad temperandū calorem ignis. Sic ergo patet ꝙ ad nutritionem requiruntur quattuor elemēta. ⁊ per cōsequens ad generationē mixtoꝝ existentium circa mediuz hoc est mixti perfecti concurrūt quattuor elementa.

Ad rationes ante oppositū

Ad primā dicitur ꝙ ad generationē mixtorū in aqua ⁊ terra concurrunt alia elementa superiora per influentiā ⁊ virtutez celestez vsq; ad centrum terre pertingentes. Ad tertiā dicitur ꝙ in istis liquefactibilibus concurrunt quattuor elementa. sed bene veruz est ꝙ in illis dominatur aqua. ideo sunt liquefactibilia. Sequitur in textu. Quoniam autem.

Queritur octauo vtrum tm̄ sint

tria principia generatōnis ⁊ corruptōnis istorum inferiorum. scz materia forma ⁊ efficiēs.

Arguitur ꝙ sint plura tribus. priuatio est p̄cipiū generatōnis. vt patet ex primo phisicorum. philosophus etiam in principio philosophie pōit quattuor causas que sunt plura tribus. ergo ⁊c̄. tenet consequentia quia q̄libet causa est principium. Secundo sic ꝙ sint pauciora. nam ab esse ⁊ fieri rerum videtur sufficiens actus ⁊ potentia. ergo videtur ꝙ sufficiant materia ⁊ forma. In oppositū est philosophus in primo capitulo huius secūdi tractatus.

Sciendū est primo postꝙ philosophus determinauit de generatione ⁊ corruptione elementorum ⁊ elementatorum. cōsequenter determinat de causis generationis ⁊ corruptionis in hoc vltimo tractatu.

Pro quo sciendū ē secundo ꝙ principia generatōnis ⁊ corruptōis vno modo sunt duo. Alio modo tria. Alio mō quattuor. Alio modo quinq;. Sunt enim duo si solum numerentur principia intrinseca. ⁊ per se que sunt materia ⁊ forma. Sunt autez plura principia si enumerentur soluz principia intrinseca tam per se ꝙ per accidens. sicut enumerantur in primo phisicorum. Sunt eñ tria si enumerantur ea que realiter concurrūt ad motū primo. ⁊ per se vt sunt materia forma ⁊ efficiens. finis eñ nō mouet nisi methaphorice. ⁊ postea mouet efficiens eum cōprehendendo sub efficiēte. ⁊ hoc modo enumerantur in hoc libro. Sunt autez quattuor si enumerentur principia intrinseca ⁊ extrinseca per se que sunt materia forma efficiēs ⁊ finis. ⁊ hoc modo enumerantur secundo phisicorum. Sed sunt quinq; si enumerent̄ pricipia intrinseca tam per se ꝙ per accidens. ⁊ extrinseca tam proprie mouentia ꝙ methaphorice que sunt materia ⁊ forma priuatio efficiens ⁊ finis. ⁊ per hoc soluuntur argumenta ante oppositum.

Sciendum est tertio ꝙ quia de materia ⁊ d̄ forma determinatū ē in pricipio huius secūdi ⁊ etiā in primo. ideo in residuo huius operis principaliter est agendū de efficiēte. de quo recitat phus duas opiniones. Prima est platonis ponentis solū duo principia rerum. scz materiaz ⁊ ydeam separatam quā dicit esse sufficientez causaz generatōis scd̄m ꝙ a materia participatur. ⁊ corruptionis scd̄m ꝙ a materia abijcitur. ⁊ nō pōit aliam efficientē. Alia fuit opinio aliorum dicentium materiaz de se esse actu ens ⁊ esse per se sufficiens principium generationis ⁊ alioruz motuum. Et hij partiti sunt. naz quidam vniuersaliter negauerunt causam efficientem taz vniuersalem ꝙ particularez. Alij vero negauerunt causam efficientem vniuersalem. sed posuerunt efficientia pticularia cū materia existētia i actu sic̄ sūt calidū frigidū rarū ⁊ dēsū.

Sit cōclusio respōsiua ad quesitum. Ad generatōnes ⁊ corruptōnes cuiuslibet rei corꝑalis cōcurrūt tria pꝛīcipia. scʒ materia forma ⁊ efficiēs. Probatꝛ nā generabilia ⁊ corruptibilia imitantur scđm quandaʒ analogiā corꝑa icorruptibilia. ergo pꝛīcipia generabiliū sunt in genere ⁊ numero eadē. ⁊ equalia pꝛincipijs corporū celestiū. sed in celestibus est materia. qꝛ in omni eo qđ mouetꝛ necesse est esse materiā ⁊ formaʒ. qꝛ materia nuda nō pōt esse subiectū motus localis. vt probatur quinto phisicoꝝ. ⁊ efficiēs. qꝛ omne qđ mouetur ab alio mouetur. ergo multomagis hec pꝛincipia cōcurrūt ad generationē generabiliū ⁊ corruptibiliū. Secunda rō quicqd potest esse. ⁊ non esse necessario habʒ materiam partem sui. sed generabilia possunt esse ⁊ nō esse. ergo habent materiā. Et qꝛ forma est eius cuius est materia. sequitꝛ ꝙ generabilia habēt formā. Et qꝛ nihil qđ est potētia facit seipm̄ in actu. ideo requiritꝛ efficiens preter materiā ⁊ formā. ergo sunt tria pꝛincipia rerum naturalium sub efficiente compꝛehendendo finem.

Cōclusio secunda contra platonē. Ad generatōnem nō sufficiunt materia ⁊ ydea separata. Probatur qꝛ si sic sequeretꝛ ꝙ cōtinue ⁊ semꝑ essent generationes cuiuslibʒ rei. Patet qꝛ ydea semper eodeʒ modo se habet. ⁊ nō semꝑ equaliter disponeret materiā. Nec requiritꝛ approximatio ydee ad materiā qꝛ ydee nunꝙ̄ sunt scđm platoneʒ. ergo semper poterit esse generatio qđ est contra ipm̄.

Tertia ratio sicut est ī artificialibus: ita est in naturalibus. sed ī artificialibus preter materiam ⁊ formam requiritꝛ efficiens. vt preter sanitatem ⁊ corpus requiritꝛ medicus sanans vel medicina. ⁊ preter discipulum ⁊ sciētiam requiritur doctor. ⁊ ita est in alijs. ergo in naturalibus preter formam ⁊ materiaʒ requiritꝛ efficiens. Nec pōt dici ꝙ ydee sint cause efficientes. qꝛ forma ⁊ efficiens non coincidunt in numero. vt patet secūdo phisicoꝝ. cum ergo ydee sint forme ⁊ qđditates ⁊ spēs ꝑticulariū scđm Platonē. sequitur ꝙ non sunt cause efficientes. ⁊ ita inconueniens est ponere ydeas rerū separabilium ab intellectu. ⁊ precipue ab intellectu diuino. Sed nō est negandū quin sint intelligēdo. Deinde arguit pħs cōtra opinionē negantē cām efficientē tā vniuersalem ꝙ particularē. Alterius potētie est agere. ⁊ alterius est pati. vt patet in om̄ibus q̄ sunt ab arte. lignum em̄ non facit lectuʒ ex se. ergo etiam in naturalibus preter materiā cuius est pati. necesse est ponere potētiā actiuaʒ que reducat materiā de potētia ad actū. ergo preter materiā oportet ponere efficiens. Sed diceret aliquis ꝙ cū isti antiqui posuerunt materiā esse actu ens nō concederent ꝙ materie esset pati vel esset agere. Ad hoc ħ respōdetur ꝙ quicūqꝫ posuerūt materiaʒ esse nō tamē posuerūt esse actu illud qđ ex ea debet generari. sicut illi qui posuerūt aquaʒ esse principiū alioꝝ ⁊ actu nō dicebant aquā esse actu piscem qui fit ex ea. cuʒ ergo nihil qđ est in potētia inqꝫtuʒ hmōi agit. sequitur ꝙ si ex materia debʒ aliquid generari. oportet ꝙ sit aliquod agens educens ipam de potētia ad actū. Et sic pʒ respōsio ad quesitū. Ratōes ante oppositū soluuntꝛ ex dictis. Sequitꝛ in textu. Quia non sunt q̄dam generabilia.

Queritur nono vtrum quattuor elementa ꝑ suas virtutes actiuas ⁊ passiuas sint agentia sufficientia ad generationē mixtoꝝ inferiorum. Arguitur ꝙ sic. ōis generatio est ex cōtrarijs. sed virtutes actiue ⁊ passiue elementoꝝ sunt contrarie. ergo sufficiunt ad generationē. Et confirmatur. qꝛ ad generationeʒ sufficiūt agēs ⁊ patiens. ſꝫ vnū elemētū actu agit ⁊ patitur ab alio ⁊ ecōuerso. igitur ⁊c̄. Secūdo sic. illa sunt pꝛincipia agentia ⁊ patiētia scđm quoꝝ ꝓportiones distinguūtur diuersa generata. sed mixta distinguūtur adinuicē scđm diuersas ꝓportiones calidi humidi frigidi ⁊ sicci. ergo hmōi virtutes actiue sunt pꝛīcipalia agētia in omni generatōne. Tertio sic si ꝑter hmōi virtutes requiritꝛ agens pꝛimū vel illud esset substantia aliqua separata. sed hoc non. qꝛ hec non trāsmutat materiam ad formā eo qđ omne agēs agit in sibi dissimile. vel esset celū. sed hoc nō qꝛ nō est primatum istis inferioribus. vel essent ipse virtutes celestes. sed hoc nō. qꝛ cum sint accidētia ⁊ sunt iferioris gradus substātijs iferioribus. mō nihil pōt agere vltra modū sue ꝑfectōis. ⁊ ideo qꝛ nō possunt attingere formas substantiales sequitur ꝓpositū.

Quarto sic qđ est actu tale pōt alterum ꝓducere quale ipm̄ est. ergo ignis actu pōt generare ignem sine agente exteriori.

In oppositum est philosophus in textu.

Sciendum est primo q̄ post q̄ phs ostendit q̄ ad generationē cuiuslibet rei naturalis tria concurrūt principia q̄ sunt materia forma ⁊ efficiens. ⁊ iprobauit opiniões Platonis ponentis materiā ⁊ ydeā separatā sufficere ad gñationē. improbauit etiam insuper opinionem antiquorū phorum naturalium dicentiuz materiaz per se sufficere ad generationem sine quocūq̄ agente. consequenter ponit opinionē quorūdam negantiū cām primam ⁊ vniuersalem que est ipsuz celū motum ab intelligētia concurrere ad generationē mixtorum ⁊ dicentiū q̄ hec inferiora ꝑ suas virtutes actiuas ⁊ passiuas sufficiunt ad generationem istorum inferiorum.

Contra quam opinionez sit cōclusio prima opinio negātiū vniuersalē causam efficientē siue vniuersalē siue particularē est falsa. q2 alterius potētie est agere ⁊ alterius est pati. vt patet inductiue. in artificialibus eñ lignū non facit lectū sed patitur. nec lapides domuz ergo similiter in natura p̄ter materiā cuius est pati necesse ē ponere potētiam actiuam. cuius est agere ⁊ reducere potētiam passiuam ad actum.

Conclusio responsiua elemēta inferiora in suis motib9 actiuis ⁊ passiuis nō sufficiunt ad generationē horū inferiorū. sed cū hoc requirit̃ principale agēs qd̄ est celuz motum ab intelligētia. Probat̃ duab9 rōnibus textus. Prima ratio est. q2 si illud qd̄ est maxime actiuuz inter hec inferiora nō sufficiat ꝑ se ad generationē alicuius rei. sequit̃ q̄ nec q̄cunq̄ alia inferiora sufficiēt ad gñationē. sed inter hec inferiora ignis est maxīe actiuus. ⁊ tamē nō agit nec mouet nisi motū ab celo. ergo neq̄ secūda agētia pñt nisi mota ab ipō celo. Minor p3 naz ignis ⁊ alia inferiora habēt formā substātialē a celo ⁊ sunt in actu ꝑ celū. vnūqd̄q̄ aūt agit scd̄m qd̄ in actu. ⁊ agit per illud qd̄ h3 esse in actu. ergo minor ē vera. Secūda ratio sicut ē in artificialibus. ita est in naturalibus. sed in artificialibus nō attribuit̃ instrumentis agere tanq̄ primis ⁊ principalioribus agētibus. imo est necesse q̄ preter instrumenta sit aliud agens principale. sed ista inferiora magis dependēt a celo q̄ istrumētū depēdeat a pricipali agēte. g̊ p̄ter hec iferiora agētia o3 ponere agēs vniuersale qd̄ ē celū. Minor p3. q2 agētia naturalia ꝑticularia hñt formā ꝑ quā sūt in actu ⁊ esse suum a celo sicut enim si cessarent motus istorum inferiorum cessante primo motu ⁊ celi. ita etiam cessarent omnia q̄ ꝑ motū cōseruant̃. ⁊ sic ꝑ ipossibile sbe corz nō possent ꝑmanere naturalit̃. s3 istrumēta ab ipso artifice nō hñt nisi formā accidētalē q̄ si remoueret̃ ab ipis adhuc remanerent in esse substātiali. g̊ p3 q̄ si ab ipis iferiorib9 remoueret̃ illd̄ qd̄ hñt a celo maneret solū in ipsa potētia. ⁊ ita se haberēt sine celo deteri9 q̄ instrumēta sine arte a qua soluz habent formā accidentalem. quare conclusio vera.

Ad rationes ante oppositum

Ad primū d2 q̄ q̄uis v̄tutes inferiorū istorū agentiū sint contrarie non tamē sufficiūt agere sine virtute superioris agētis a quo habēt esse. ⁊ ex hoc p3 solutio. Ad [illegible] dicit̃ q̄ agēs ⁊ patiēs sufficiunt ad agendum presupposita actione superioris agentis. Ad aliam dicitur q̄ actus particulares distinguūtur adinuicem scd̄m suas causas proximas ⁊ particulares per quas determinant actiones vniuersaliū ad effectum particularē. nec propter hoc sequit̃ q̄ particularia agētia sint principalia. q2 q̄to aliquod agēs est magis vniuersale est principalius. Ad aliā dicitur q̄ intelligentia mediāte corpore moto ab ea ipsa pōt transmutare materiam ad formam. ⁊ ita celum motū ab intelligētia est principale agēs in genere phisico. ⁊ agit ꝑ suam virtutem que simul est cū istis inferioribus. q̄ q̄uis sit accidētalis agit tamē in v̄tute celi moti ab intelligētia. ⁊ ita vt instrumētum celi potest attingere q̄cunq̄ formam eductaz de potētia materie siue sit substātialis siue accidētalis. Ad aliā dicit̃ q̄ oē tale pōt facere alterū tale p̄supposita actione agētis vniuersalis ⁊ alias nō ⁊c̄. Sequitur in tex. Nobis autez ⁊ vniuersaliter prius dictū est de cāis.

Queritur decio vtrū motus solis sub obliquo circulo sit cā ꝑpetuitatis gñationis ⁊ corruptōis istoruz iferiorū. Arguit̃ q̄ nō. q2 oēs mutatōes ⁊ mot9 istorū iferiorū reducunt̃ ad motum primi mobilis tanq̄ ad causam primam in suo genere. sed motus solis fact9 sub obliquo circulo nō est prim9 motus. ergo ⁊c̄. Secūdo sic idē non est causa diuersorum ⁊ contrariorum. vt habetur in textu.

sed motus solis factus sub obliquo circulo ē regularis. ꝙ̄ ꝛ vniformis. ꝙ̄ nō ē causa gn̄ationis ꝛ corruptōis q̄ ꝯtrariant̄. Tercio sic. vni⁹ effectus vna est causa. ꝫ ꝑpetuitatis generatōis ꝛ corruptōis materia ē causa. ꝙ̄ nō motus solis sub obliquo circulo. In oppositū est ph̄s in textu, in tercio capitulo. huius tractatus.

Pro responsione sciendū est p̄mo ꝙ postꝙ̄ ph̄s ōndit ꝙ p̄ter efficiētia ꝑticularia necesse ē ponere agēs vniuersale ꝯn̄ter determinat de hmōi vniuersali agēte. ōn̄dendo ꝙ oportet reducere ꝑpetuitatē gn̄ationis ꝛ corruptōis ad motuꝫ celi. q2 illud qđ qn̄ꝗ est ꝛ qn̄ꝗ nō est. reducit̄ ad illud qđ sꝑ est. oēs aūt motus istoꝝ inferioꝝ qn̄ꝗ sunt ꝛ qn̄ꝗ nō sunt. iō reducunt̄ ad motū celi q̇ est ꝑpetuus ꝛ vnus. oīs eīm p̄ralitas reducit̄ ad aliquā vnitatē. ꝛ potentialitas ad necessitatē. nūc eīm supponit̄ motū esse ꝑpetuū ꝛ regularem ex phisicis. ꝙ̄ ꝛc̄. Ex hoc infert̄ ꝙ motus celi ē causa gn̄atōis ꝛ corruptōnis in istis inferiorib⁹. q2 rōnabili⁹ est ens esse causā nōentis ꝙ̄ ecōtra. motus aūt celi hꝫ rōnē entis cū sit ꝑpetu⁹. gn̄atio aūt rōnem nōentis cū possit nō esse. ideo motus celi abducit nobis ꝛ adducit solē q̇ est pater vite. iō in istis inferiorib⁹ mot⁹ celi est cā gn̄atōis ꝛ corruptionis. Sꝫ q2 gn̄atio ꝛ corruptio ꝯtrariant̄ ꝛ cōtrarioꝝ cōtrarie sunt cause. iō vt videat̄ quō motus celi qui est cā gn̄atōis possit etiaꝫ esse causa corruptionis.

Sciendū est secūdo ꝙ duplex ē motus celi. vnus ē motus p̄mi mobilis cōtinuus ꝛ vniformis q̇ ē ab oriēte in occidentē. suꝑ polos mūdi quē eq̄noctialis diuidit per duo equalia ꝛ iste mot⁹ est simplicissim⁹ ꝛ regularissim⁹ nullā diuersitatē neꝗ in se neꝗ i habitudine ad motū recipiēs. Ali⁹ est motus celi q̇ est ab occidēte in oriente fact⁹ suꝑ obliquo circulo suꝑ polis zodiaci distantib⁹ a polis mūdi. xxiij. gradib⁹ ꝛ. li. minut[is] ꝛ hūc motū zodiacus diuidit i duo eq̄lia ꝛ ſm hūc motū mouet̄ sol motu ꝓprio ꝛ facit vnaꝫ reuolutionē in vno anno. Et ꝙ̄uis motus sol' sb̄ h̄ circulo sit ꝯtinuus ꝑpetu⁹ ꝛ vniformis in se. tn̄ ſm habitudinē ad nos ꝛ habitationeꝫ nostrā hꝫ q̄ndā varietatē accessus ꝛ recessus nā ꝑ medietatē anni scꝫ a p̄ncipio capricorni vsꝗ ad cancrū accedit ad nos. ꝫ ꝑ aliā medietatē huic oppositam q̇ est a p̄ncipio cācri ad capricornū recedit. ꝛ h̄ in motu ē duo cōsiderare. scꝫ ꝑpetuitatē ꝛ varietatē. sic̄ ꝛ i generatione ꝛ corruptōe ꝯsiderat̄ ꝑpetuus successus gn̄atōis ꝛ corruptōis ꝛ ꝯtinuatōes cōtrarias generatōis ꝛ corruptionis:

Quibus notatis sit conclusio p̄ma. motus p̄mi mobilis ꝛ diurnus nō ē sufficiens causa gn̄atōis istoꝝ inferioꝝ. ꝫ est sufficiens causa ꝑmanentie eoꝝ. Probat̄ quia idē ſm ꝙ idē est simil̄r se habens sꝑ natū est facere idē. cū ꝙ̄ motus celi diurnus sit sꝑ idē ꝛ sil̄r se habens. sequit̄ ꝙ semꝑ nat⁹ ē facere idem. ꝫ generatio ꝛ corruptio cōtrariant̄. ergo nō est sufficiens facere generatōem ꝛ corruptionē. Ideo dicit ph̄s ꝙ si non esset alius motus ab eo oporteret ꝙ sꝑ esset generatio vel corruptio nec p̄nt ambo fieri.

Cōclusio secūda respōsiua Ad quesitū. Motus solis sub obliquo circulo ē sufficiens causa ꝑpetuitatis generatōnis et corruptionis in istis inferioribus. Patꝫ q2 motus ille est cōtinu⁹. ꝛ habet diuersitatē in suis ꝑtibus in habitudine ad nos. ideo ꝑ suam varietatē accessus ꝛ recessus ad nos est sufficiens causa gn̄atōnis ꝛ corruptōnis q̄ cōtrariant̄. q2 ꝑ accessum ē causa generationuꝫ ꝛ ꝑ regressuꝫ corruptionū. per suā aūt ꝑpetuitatē est ꝑpetuitas accessus ꝛ recessus generationum ꝛ corruptionū. Et quia tempus accessus solis ad nos est equale tempori recessus. ꝛ ideo ex hoc sequit̄ ꝙ tempus generationis hoꝝ inferiorum est equale tempori corruptionis eoꝝ. Et hoc videm⁹ ad sensuꝫ. q̇a cū in quolibet anno sol accedit ad nos fiunt generatōnes. ꝛ cū a nobis recedit fiunt corruptiones. ꝛ sicut multotiens accedit ita multotiens generat. ꝛ sicut mltotiēs recedit ita mltotiens corrumpit.

Dubitat̄ primo: circa maiorem rationis prime conclusionis qualiter habeat veritatem illa ꝓpositio. idem inquantū ideꝫ ꝛ similiter se habens natū est facere sꝑ idem. Hoc enim videtur esse falsum. nam idem calor solis ſm idem ꝛ similiter se habens facit contraria. sicut durificat lutum ꝛ mollificat ceram. ita etiam calor ignis rarefacit et durificat. ꝛ ita habet multos effectus. Idem etiam homo potest currere ꝛ quiescere. ꝛ prima causa etiā est causa oīm rerum cōtrariarum.

Pro solutione dubij est sciendū ꝙ duplex est
agens. scȝ naturale ⁊ voluntarium. Agens
autez naturale agit scd̄m modū sue forme q̄
est determiata per materiā in qua est recepta
⁊ iō agens naturale determinatū est ad vnū
effectū immediate. qꝛ habet formam particu
larem ⁊ determinatam per materiā. vt dictū
est. sed tamen ad illuz effectū immediate pro
ductū ab agente naturali possunt sequi mul
ta. sicut calor habȝ calorē facere immediate.
sed ad illū calorē pōt sequi mollificatio ⁊ du
rificatio scd̄m diuersitatē recipientiū. Cuȝ eti
am aliquod agens naturale sit instrumētum
⁊ agat in virtute alicuius superioris agentis
pōt multa ꝓducere sed hoc nō erit scd̄m idē
Sic ergo propositio pricipaliter intelligitur
de agentibus principalibus que semper faci
unt vnū nisi perueniat diuersitas ex parte al
terius agentis vel recipiētis. Sed agens vo
luntarium quoddaȝ est agens mediatū quod
agit scd̄m conditionē sue forme que est spēs
per quā intelligit ⁊ hoc nō pōt diuersa simul
intelligere. possunt tamen in eo esse plꝛes spe
cies intelligibiles successiue. Aliud autez est
immediatū vt est prima causa in qua lȝ non
sint plures spēs intelligibiles. qꝛ intelligit ꝑ
suam essentiam omnia cum se infinite intelli
gat. ideo potest simul omīa producere. Et iō
sequitur ꝙ omne agens voluntarium potest
plura producere vel simul. sicut prima causa
vel successiue sicut agentia creata. Et ita quo
dammodo. potest verificari propositio etiaȝ
in agentibus scd̄m propositum. nam substā
tie separate producte diuersa faciunt ⁊ pro
ducunt scd̄m diuersitatem conceptuū. sed pri
ma causa plura ⁊ diuersa producit non scd̄m
diuersitatē ꝯceptuū. sed ꝓpꝫ diuersitatē ydea
rū. ⁊ rationū ydealiuȝ. Et per hoc soluuntur
obiectiones contra propositionem facte.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur ꝙ ista inferiora q̄ꝫtum ad
illud quod est permanentie in ipsis reducun
tur ad primum motum. sed q̄ꝫtum ad succes
sionem in eorū motibus reducunꝫ ad motuȝ
solis sub obliquo circulo. Ad aliam dicitꝫ
ꝙ motus celi inq̄ꝫtum est regularis est causa
perpetuitatis generationis ⁊ corruptionis. ꝫ
pro q̄ꝫto habet diuersitatē accessus ⁊ recessus
in suis partibus est causa successionis gene
ratōnis ⁊ corruptōnis. Ad aliam dicitur ꝙ
vnius effectus possunt esse plures cause ꝑ se
in diuersis generibus causarū vt habeꝫ secū
do phisicoꝝ. ideo prima materia pōt separi
a generatione ⁊ corruptōne. ⁊ etiam motus
solis sub obliquo circulo ⁊c̄. Seq̄tur in tex
tu. Omnium enim est ordo ⁊ omne tempus.
⁊ omnis vita mensurantur peryodo.

Queritur vndecimo vtrum om

ne viuens habeat determinatam peryodum
sue duratōnis a celo primo. Arguitur ꝙ nō
quia si sic sequeretur ꝙ in constellationibus
celestibus possent infallibiliter legi duratio
nes viuētiū cōsequēs est falsuȝ. igiꝫ. Secū
do sic nos videm⁹ ad sensum diuersa viuētia
scd̄m spēm vel eiusdē spēi siꝫ tēpore genera
ri. vt pȝ de illis q̄ tamē nō habēt equalē dura
tionē. ergo nō omne viuēs hȝ determinataȝ
peryodū a celo. In oppōitū ē pħs in textu.

Pro responsione sciendum est

primo q̄ꝺ postq̄ꝫ.p. ostēdit ꝙ mot⁹ celi fact⁹
sub obliquo circulo ē causa ꝑpetuitatis ⁊ suc
cessus generatōnis. cōsequēter ex hoc infert
duo correlaria quoꝝ primū ē ꝙ eorū que ge
nerātur ⁊ corrumpuntur tēpus generationis
est equale tēpori corruptōis. ⁊ hoc scd̄m na
turā corporis celestis. ⁊ huius rō est. qꝛ tem
pus accessus solis generantis est equale tē
pori recessus eiusdem ⁊ appellat pħs tēpus
generatōnis totū illud tēpus in quo res ten
dit de esse imperfecto ad esse perfectū. ⁊ tp̄s
corruptōnis dicitur totum illud tēpus in quo
res diminuitur ⁊ tendit in non esse. Est tamē
aduertēdū ꝙ q̄ꝫuis hec duo tēpora sint equa
lia in qualibet re viuente scd̄m naturam cele
stis corporis. tamē possunt esse inequalia ꝓ
pter aliam ⁊ aliam dispositionem materie. iō
dicit pħs in textu ꝓpter confusionem elemē
toꝝ adinuicē. id est ꝓpter aliā ⁊ aliaȝ mixtio
nē cōtingit tēpus corruptōis minus esse q̄ꝫ tē
pus generatōnis. Secūduȝ correlariū est ꝙ
quodlibet viuens habet peryodum determi
natā a celo. cuius ratio est. Quia omnia hec
inferiora reducuntur in motū celi sicut in cau
sam primam in genere phisico. ideo oportet
ꝙ quodlibȝ determinatur scd̄m esse certo nu
mero reuolutionū motus celi. ⁊ hec mensura
siue mensuratio vocatur peryodus. Dicitur
em̄ peryodus a peri ꝙ est circa ⁊ odos ꝙ est
moderatio siue consonantia. quia omnia ge
nerabilia ⁊ corruptibilia mensurātur circa re
uolutionem celi.

Scienduȝ est secundo ꝙ nō omnes res generabiles ⁊ corruptibiles mēsurā-tur eadē peryodo. imo quedā minore ⁊ q̄dā maiore. quibusdā ergo rebus mēsura duratō-nis est ānus. Alijs vero maior. alijs vero minor. ⁊ hoc ꝓpter diuersaȝ proportionē elemē-torū que est alia ⁊ alia ī diuersis spēbus imo ē alia. ⁊ alia ī īdiuiduis eiusdeȝ spēi. ideo nō oportet ꝙ influētia vel cōstellatio tribuat eā-deȝ durationē rebus diuersarum spērum aut eiusdē speciei. nam virtus ⁊ cōstellatio cele-stis recipitur in materia scđm modum ⁊ merita materie. Ex quo pȝ ꝙ si q̊s ꝑ aspectus cō-iūctiones ⁊ cōstellationes sideruȝ velit iudi-care de duratōne alicuius rei oportet ꝙ aspi-ciat ad cās ꝑticulares. puta ad cās ↄ̄rias im-pediētes ⁊ ad dispositōnes materie alias iu-dicuȝ suum non habebit certitudinē suā. patet ꝙ quelibȝ materia specifica requirit in īdi-uiduis determinatam peryodum durationis ex parte celi. sed peryodus in indiuiduis propter diuersam dispositionē materie alia ē ⁊ alia vt dictū est. sicut homo hȝ pro duratōne vite sue septuaginta ānos vt dicit cōmentator ⁊ hoc debetur sibi ratōne spēi. ⁊ ita tēpus generatōnis hominis est trigita quinq̧ annorū ⁊ corruptōnis totidem. sed tamen propter aliam ⁊ aliam dispositionem. ⁊ etiam propter aliam ⁊ aliam cōstellationē que viget in ortu cuiuslibet hominis. aut propter diuersam dispositōnem loci. aut propter bonaȝ conseruationem vel liberum arbitriuȝ vel propter malā cōseruationē homo potest plus vel minus viuere.

Sit ergo cōclusio respōsiua scȝ omne viuens vniuersaliter q̄tum est ex parte celi habet determiātam peryodum sue durationis. ⁊ ex ꝑte speciei pōt abbreuiari in quolibet indiuiduo propter aliquam causam particularem. vt dictum est. Prima pars patet. q2 motus solis sub obliquo circulo est prima ⁊ principalis pars generationis cuiuslibȝ viuentis. ergo etiam est causa durationis viuētium. cōsequētia tenet. quia generatio ibi ꝑ se terminatur ad esse quod mensuratur duratione. Secunda pars satis ex precedentibus patet.

Ad rationes ante oppositum

Ad primā dicitᷣ ꝙ duratio cuiuslibet viuentis potest legi in constellatione vigente hora tē-pore natiuitatis illius rei ⁊ q̄tuȝ est ex parte celi. sed potest impediri propter aliam ⁊ aliā dispositionē materie vel per liberum arbitri-um. quia sapiens dominabitur astris vel propter alias circūstātias particulares. vt dictū est. Ad aliam dicitur ꝙ motus celi est primo causa ⁊ equiuoca generatōnis hoꝝ inferiorum ⁊ producit in esse hec inferiora medi-antibus ꝑticularibus agētibus. iō sicut ꝓducit hec inferiora ad esse mediātibus agētibus ꝑticularibus. ideo duratio essendi determiā-tur effectibꝯ a celo mediantibus tamē ꝑticu-laribus agētibus. ⁊ ideo diuersis spēbus de-bētur diuersi peryodi. sed de indiuiduis eiusdem spēi generatis in eodē tēpore dicitur ꝙ diuersitas resoluenda est ad diuersam dispositōem materie. ⁊ alias circūstantias particulares que sub arte cadere non possunt. Et hᷣ de questione.

Sequitur in textu. Quo circa accidit propter hoꝝ generationem.

Queritur duodecimo vtrum ex parte finis ⁊ cause mouentis sit ꝑpetuitas in generationibus ⁊ corruptōnibus. Arguitur ꝙ nō. q2 quelibȝ gn̄atio est finita. ⁊ siliter q̄libet corruptio. ergo generatōes ⁊ corruptōes nō sunt ꝑpetue. Secūdo sic gn̄atiōes ⁊ corruptōes rerū inceperūt eē ⁊ desinēt esse vt tȝ fides catholica. ergo nō sunt perpetue. In oppositum est pħs in penultimo capitulo huius libri.

Pro respōsione sciēdum est primo ꝙ postq̄ pħs ostendit cām perpetuitatis successionis generatōnis ⁊ corruptōis ex ꝑte motꝯ solis facti sub obliquo circulo. cōsequēter hoc idē demōstrat ex ꝑte cause finalis ⁊ etiam ex parte cause mouentis.

Pro quo sit cōclusio respōsiua generatōnes ⁊ corruptōes sūt perpetue. Probat pħs ex parte cause finalis. In omnibus enim natura desiderat qđ melius est. sed meliꝯ ē eē est q̄ nō esse. ergo natura sꝑ desiderat ipsum. Quedā autem sunt que ꝓpter nimiā distantiā a principio non possunt semꝑ ꝑmanere in suo esse īdiuiduali. g̊ oȝ ꝙ natura cōtinet ista in esse per continuam generationem indiuiduorum. ⁊ per consequens oportet generationem ⁊ corruptōnem semper esse. Unde quia generatio est via ad esse. ⁊ via est ꝓpinqua termino, ideo est propinqua genera-

tio ipsi esse. cum ergo generabilia non possint perpetuari scdm esse in vno indiuiduo. natura que non potest obtinere esse perpetuum appetit ⁊ accipit illud quod propinquuz est ipsi esse. ⁊ hoc per continuam generationem plurium indiuiduorum. ⁊ per istam continuam generationem saluatur esse specificũ. Et si arguatur contra maiorem huius rationis. quia desideriuz semper videtur sequi cognitionem. natura autem non cognoscit. ergo non desiderat quod est melius. Respondetur ꝙ desiderium semper sequitur cognitionem alicuius superioris dirigentis ⁊ mouentis naturam in suum finem. Sed si obijceretur si natura directa a pricipio desiderat ipsum esse tanꝙ finez ⁊ illud quod melius est. videtur ꝙ esse generabilium ⁊ corruptibiliuz sit finis ipsius dirigentis. ⁊ cuz ipsum esse generabilium sit extra primum. videtur ꝙ ipm primum habeat finem extra se ⁊ aliũ a se qḋ est impossibile. Dicenduz ergo ꝙ ipsum primum intendere aliquem finem potest dupliciter intelligi. Uno modo ꝙ ipse finis quẽ intendit sit finis ipsius primi. ⁊ isto modo non intendit aliquez extra se. Alio modo ꝙ finis quem intendit sit finis alicuius effectus alicuius mouentis ipsum ad finem. ⁊ sic bene intendit aliquid extra se tanꝙ finem sui effectus ordinando vnum ad alteruz. ⁊ vnamquamqꝫ rem ad perfectionem suam. Deinde probatur conclusio ex parte cause mouentis supponendo ex dictis in octauo phisicorum ꝙ si mot⁹ ē necesse est mouens esse. ⁊ si mot⁹ semper est necesse est ꝙ semꝑ sit aliquod mouens. Et si motus sit vnus ⁊ regularis ⁊ vniformis. oportet mobile eẽ ingenerabile ⁊ inalterabile ⁊ vnum ⁊ esse mouens penitus immobile. Et si sint plura regulariẗ mota oportet ꝙ sint plura mouentia immobilia habentia tamen ordinem sub vno primo mouente. His suppositis arguitur ad conclusionem motus corporum celestium ⁊ motores coruz habentes ordinem sub vno primo sunt causa generationis ⁊ corruptionis in istis inferioribus vt dictum est prius. cum ergo motus corporum celestium sint perpetui ⁊ ordo perpetuus. sequitur ꝙ generationes ⁊ corruptõnes causate ab huiusmodi motibus perpetuis erunt perpetue. Quod autem motus celi sit perpetuus probat phs in presenti textu ex parte temporum ⁊ generatõnes ⁊ corruptiones esse perpetuas dictum est in sexto phisicorum ⁊ in primo de celo. vbi probat ꝙ sicut non inceperunt nec desinent esse per transmutationem naturalem. Et quia phus dicit motum esse continuum querit a quo capit mot⁹ suam continuitatem. aut a mobili vel a termino. Respondet phus ꝙ motus non potest habere suam continuitatẽ a termino ad quẽ sicut patet de motu ad qualitatem. cuius terminus non est continuus nisi ꝑ accidens. scꝫ ratione subiecti. motus etiam localis nõ habet continuitatem a loco siue spacio. quia motus corporis non est in loco seu per locum. ſ solum circa locum. ⁊ ita continuitatem nõ habet a loco Dicit ergo philosophus ꝙ mot⁹ vniuersaliter sumptus suam continuitatez accipit a mobili in quo est. ⁊ tempus a motu. Et de hijs satis visum est in phisicis.

Ad rationes ante oppositum

Ad primam dicitur ꝙ generationes ⁊ corruptiones habent perpetuitatem per successionem plurium corruptibilium. ⁊ nõ per hoc ꝙ vna ⁊ eadem generatio sit perpetua. Ad secundam dicitur ꝙ fides nostra. tenet ꝙ mot⁹ ⁊ tempus ⁊ generationes ⁊ res omnes inceperunt esse per creationem. ⁊ etiam desinent esse motus tempus ⁊ generatões similiẗ res omnes. sed philosophus hic ꝓbat ꝙ hec nõ inceperũt esse per transmutationẽ naturalez nec etiam nullo modo desinent esse. ⁊ ista nõ repugnant adinuicem ⁊c.

Sequitur in textu. Quoniam autem in cõtinue motis ⁊ cetera.

Queritur tredecimo vtrum aliquod corruptum possit idez in numero reproduci.

Arguitur ꝙ sic. nam aliqua re corrupta possibile est eandem materiam remanere ⁊ ipsam disponi eisdem dispositionibus quibus fuit disposita ante corruptionez eo ꝙ generans manet idem numero. ergo possibile est reproduci corruptum idem in numero.

Secundo sic eadem numero sunt quorum materia est vna. sed eadez manet materia ante corruptionem ⁊ post. ergo.

Jn oppositum est philosophus in vltimo capitulo huius secundi de generatione.

Sciendũ est primo ꝙ postꝙ philosoph⁹ ostẽdit perpetuitatem generationis ⁊ corruptionis tam ex parte efficientis ꝙ finis

consequenter ostendit qualis sit huiusmodi perpetuitas. vtrum scilicet scd̃m rectum vel scd̃m circulum: ⁊ circa hoc philosophus mouet quinq̃ questiones. Prima est. an om̃e generabile de necessitate generet᷑. Secū da est an gn̄atões ꝑpetuent᷑ ſm rectū vl᷑ ſm circulū. Tercia ē vtrū in istis generatis de necessitate inferat prius sꝑ qđ est posterius: Quarta est q̄re quedā generabilia reiterā tur ⁊ quedā nō. Quinta est pn̄s questio.

Pro solutõne ꝑme questionis sciendū est ꝑmo ꝙ gn̄abilia sunt in duplici differentia. qdā sunt q̄ habēt causas necessarias. vt sūt eclypsis solis ⁊ lune. ⁊ in istis oē generabile de necessitate generabit᷑. Alia sunt q̄ habēt causas determinatas ⁊ non necessarias sic̄ sunt res naturales inferiores q̄ pn̄t duplicit᷑ ꝯsiderari. Uno modo in esse specifico. ⁊ isto modo oē generabile generat᷑ put li oē distribuit ꝑ specieb⁹ ⁊ nō ꝑ indiuiduis. Alio mō pn̄t ꝯsiderari in esse indiuiduali. ⁊ isto modo nullū generabile de necessitate generabit᷑ imo ꝯtingenter. Patet g̊ ꝙ ista ē vera. hō ꝺ necessitate generabit᷑ res em̄ naturales q̄tū ad esse specificū hn̄t causas necessarias. ſ q̄tū ad esse indiuiduale habēt causas ꝯtingētes. Dicūt aūt quidā ꝙ res artificiales nec in esse indiuiduali. nec in esse specifico de necessitate fiunt.. q᷑ dependent ex nostro libero arbitrio. qđ se habꝫ ad opposita. ⁊ sic ptꝫ rn̄sio ad ꝑmā questionem

Ex quo vlteri⁹ ptꝫ solutio ad terciā questionē. in qua querebat᷑ an prius de necessitate posteri⁹ inferat in ipsis generatis. nā ī effectibus q̄ de necessitate eueniunt prius necessario infert posteri⁹. vt bene sequit᷑ luna est dyametraliter posita inter solē ⁊ aspectū nostrū g̊ est eclipsis solis. sol est supra hemisperiū nostrū. g̊ est dies. Sed in hijs que nō habēt causas necessarias prius nō infert posterius ſm indiuiduū ſ bene ſm speciē. ⁊ bene sequitur terra est depluta. g̊ generabit᷑ nubes. sed non sequit᷑ hec terra nūc est depluta. ergo ex ea statim generabit᷑ nubes aliqua. sic᷑ prius nō infert posteri⁹ absolute. ſ solū ex suppositione. sicut etiā in naturalibus contingētib⁹.

Pro solutõne secūde questionis in qua q̄rebat᷑. an generationes sint ꝑpetue ſm circulum aut ſm rectum.

Sciendū est secundo ꝙ generatio dicitur circularis cum eadem materia prius fuit sub aliqua forma ⁊ iterum post corruptionem est sub eadē forma in specie. cum ergo materia sit finita ⁊ supponendo ꝑpetuitatē motus celi. generationes sunt infinite. et species rerū sunt infinite. oportet eandē materiā infinities esse sub eadē forma in specie. et nō in numero. ⁊ ita gn̄ationes ꝑpetuant᷑ ſm circulū ⁊ nō ſm rectū. Et si diceret᷑ generatio perpetuari ſm rectum. sed tamen nō rediret eadē forma ſm numerum nec ſm speciem. si em̄ generatõnes essent infinite ſm rectum oporteret species rerum esse infinitas ⁊ materiā rerū esse infinitā quod est impossibile. Et est aduertendū ꝙ in aliquibus reiteratio forme ſm speciem fit īmediate. in alijs ṽo per plura media ⁊ in alijs per pauca. sicut cū ex aere fit aqua īmediate ex ipsa potest fieri aer sed si ex mure viuo fiat cadauer non tamen ex mure mortuo fit viuus. Et sic patꝫ solutio ad secundam questionem. Sed pro solutione quarte questionis in qua querebatur. quare aliqua generabilia reiterantur ⁊ quedam non.

Sciendū est tercio. ꝙ illa ꝑprie dicuntur reiterari in quib⁹ īmediate fit reuersio sicut est in elementis ⁊ non in mixtis ⁊ hoc propter imperfectionem formarum elementorum non requirentium aliq̄ organisationē in materia. sed in mixtis forme sunt magis perfecte ideo non fit statim reuersio in ipsis. Uerum est tamen ꝙ ex puero generatur vir ⁊ econtra. ex viro generatur puer. sed tamen cum ex puero generatur vir manet eadē substantia ſm numerum ⁊ solum est tendentia de imperfecto ad pefectum. sed cum ex puero generatur vir li ex dicat habitudinem cause efficientis ⁊ non materialis. Et sic patꝫ solutio quarte questionis.

Pro solutõe quinte de qua q̄rebatur in titulo questionis. Sciendum est quarto ꝙ entium mobilium quedā sunt quorum substantia est incorruptibilis sicut sol et alij planete. talia mobilia bene redeunt eadem ſm numerum vtpote cum redeunt ab oriente in occidentem ⁊ econtra. ita etiā posset dici de corruptibilibus quando mouent᷑ motu locali. sed de tali reditu non est ad propositum. sed de reditu qui fit per generationem; Sit ergo.

Conclusio responsiua ad quesitū. Corruptū nō potest idem numero reproduci per naturā. Probat. q2 ad vnitatē motus requiritur vnitas mobilis temporis et forme ſm ꝙ est mot⁹ cū ergo omne qd̄ generat̄ ꝓducatur in esse per motū sequitur ꝙ vbi non est idētitas motus nō erit idē terminus. ꝛ ita non pōt reproduci corruptum idem numero per naturā: tn̄ prima causa cuius actio nō dependet a motu pōt idē ꝓductū numero reproducere ꝛ hoc tenet fides catholica. ꝛ sic pz responsio ad q̄situ ꝛc̄.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dicitur licet in gn̄ato et corrupto maneat eadē materia. remota nō tn̄ eadem materia prima et ꝓpinqua. mō illa dicunt̄ eadem numero quorū materia proxima est vna. ꝛ per hoc etiam patet solutio ad secundā. ꝛ hec de q̄stione. Et de toto libro ð generatione ꝛ corruptione.

¶ Sequitur liber methaurorū.

¶ De primis quidē igitur causis nature et omni motu naturali. adhuc autē scd̄m superiorem lationez perornatis astris et cetera.

Circa initiū primi libri methaurorū queritur primo vtrū corp⁹ simplex mobile ad formā mixti iꝑfecti ꝓut ē in via ad talē mixtionē sit subiectū hui⁹ libri methaurorū. Arguitur ꝙ nō. q2 subiectū attributōis alicuius scie dz esse diffinibile cū diffinitio sit mediū ad demōstrandū passiōes de subiecto. ſ corp⁹ simplex mobile ad formā mixti imꝑfecti ſm ꝙ hmōi nō ē diffinibile cū sit quoddā cōplexū. ergo nō pōt esse subiectū alicuius scie. Secūdo arguit̄ in libro de gn̄atione detmiatū est sufficienter de mobili ad formā ꝛ etiā de ipo detmiat̄ in libris mineraliū vegetabiliū plātarū ꝛ aialiū. ergo nō ē ꝓpriū subm alicui⁹ scie. Tertio sic. scia denoiat̄ a subiecto: ſ ista scia vocat̄ de impressionib⁹ metheorologicis. g̃ impressio metheorologica ē subiectū hui⁹ libri. In oppositum arguit̄ ꝑ omnes expositores aristotelis. Pro responsione ad questionem.

Sciendū est primo ꝙ iste liber methaurorū est quart⁹ in ordine ad alios libros natural' phie sicut pz ex diuisiōe librorū natural' phie sūpta penes diuisiōes entis mobilis qd̄ ē subm toti⁹ phie natural'. q̄ diuisio recitata ē in pmo phisicorū. silr recitata ē i alijs libris sequētib⁹. ex qua diuisione etiā satis haberi pōt distinctio ꝯsideratōnis hui⁹ libri a ꝯsideratōib⁹ aliorū librorū. Pro ampliori tn̄ distinctiōe subiecti hui⁹ libri a subiectis aliorū librorū phie natural' aduertēdū est ꝙ vt dictū ē iste liber tenet quartū ordinē int̄ libros phie natural'. iō subm huius scie quodāmō mediū ē int̄ subm libri ð gn̄atōe ꝛ mineraliū vegetabiliū ꝛ plātarū. nā iste liber seq̇tur libros phisicorū de celo ꝛ mūdo ð gn̄atōe ꝛ corruptōe ꝛ p̄cedit alios.

Sciendū est secūdo ꝙ triplices sunt q̄litates vt sufficit ad ꝓpositū. Quedā sunt q̄ sunt ꝓprie ꝛ gn̄ales ipis elemētis sicut sunt calidū: frigiduz: humidū: ꝛ siccū. graue ꝛ leue. mō de corpore mobili ad formas substātiales ꝯsideratas secundum cōmunē rōem forme substantialis et ad hmōi qualitates elementorū naturales. s. calidū: frigiduz: humiduz: ꝛ siccū. sufficienter determinatuz ē in libro de gn̄atōe. Alie sūt q̄litates q̄ primo insequūtur corp⁹ alteratuz ad hmōi qualitates naturales elementorū cuiusmodi sunt inflāmatio: coagulatio: cōgelatio: digestio: coloratio: ingrossatio: subtiliatio. ꝛ sic de alijs. et ð corpe mobili ad talez q̄litatē et ꝓprietatē agit̄ in isto libro methaurorū. Alie sunt qualitates ꝛ passiōes q̄ cōsequūtur corp⁹ alteratū ad qualitates primas corporū nō tn̄ primo: ſ ex cōsequenti et supponunt ꝓprietates et q̄litates de qb⁹ agitur in libro hoc et de corpore mobili ad tales qualitates ꝛ ꝓprietates agitur in libris sequētib⁹ hunc libruz. scilz in libris de mineralib⁹ ꝛ vegetabilib⁹ ꝛ plātis et aialibus. in quib⁹ agitur de corpore mobili ad formas substantiales q̄ sūt posteriores formis substantialibus primorum corporum qm̄ agitur in eis de corpore mobili ad formas substantiales et ꝓprietates corporum mixtorum aiatorū et inaiatoruz. Sic patet ergo ꝙ per corpus mobile ad formaz mixti

imꝑfecti prout est in via ad talē mixtōnē potest intelligi corp⁹ mobile ad ea que sequūtur ipsum primo per hoc ꝙ est alteratū ad qualitates primoꝝ corporū: sicut inflāmatio et coloratio que sunt in cometa et accidentibus volantib⁹ et alijs impssionibus ignitis. et coagulatio q̄ est in pluuia: niue: vel grandine. q̄ est corporis alterati ad q̄litates aque. ⁊ sic de alijs similiter. similiter salsedo que est in mari que est corporis alterati per calidū ⁊ frigidū. ⁊ sic de singulis.

Et est aduertendū ꝙ corpus mobile ad tales qualitates que scꝫ sequūtur ipsū primo sicut est alteratū aliter est subiectū i tribus primis libris huius sciētie et aliter in quarto. q꞉ in tribus primis agitur de corꝑe simplici alterato ad qualitates alteri⁹ corporis, put ē mobile ad ea que primo sequūtur ipm virtute talis alteratōis. ꝫ in quarto agitur de corpore iam mixto: vt mobile est ad ea que sequūtur ipsū primo per hoc ꝙ alteratur ad qualitates primorū corporū et ideo in quarto agitur de speciebus digestionis: indigestionis: coagulatōis: ⁊ liq̄factiōis. ¶ Ex pcedentib⁹ satis pꝫ quare in libro hoc nō agit̄ de specieb⁹ odoꝝ ⁊ saporū. q꞉ odores ⁊ sapores nō insequūtur primo alteratōem ad q̄litatē primoꝝ corpoꝝ. sed disponūt digestionē ingrossationē ⁊ liquefactionē. Et si dicatur ꝙ eadē rōne nō deberet hic determiare de colore sicuti nec de sapore. Rn̄det̄ ꝙ in colore duo sunt. scꝫ formale qꝺ est lumē siue illumiatio. ⁊ h̄ mō de colore determiat̄ in hoc libro. Aliud est materiale scꝫ qꝺ cōsurgit ex cōmixtione q̄tuor primarū qualitatū. ⁊ quo ad hoc ꝺ colore nō determinādū est in hoc libro. ⁊c.

Sciēduꝫ ē tertio ꝙ ista scientia

vocatur metheorologica siue methaurologica. et dicit̄ ad metha ꝙ est trās et etherō grece ꝙ est videre latine. et logos ꝙ est sermo vel ratio quasi sermo vel rō de sursum apparentib⁹. scꝫ in suprema regione aeris. et in media. Et q̄uis aliquā impressio fiat infra terrā et in infima regione aeris super terrā. q꞉ tn̄ impressiones sursuꝫ genite sunt nobis notiores et magis apparētes. ⁊ sꝑ a notiorib⁹ imponūt⁹ noia. iō hec scia vocat̄ metheorologica ab impssionib⁹ sursum.

Sciēdū est vltimo ꝙ impressio

solet multis modis nominari. impssio eniꝫ noiat aliq̄d inductū ab aliquo agente exteriori. et hoc pōt esse dupliciter. Uno mō accipit̄ impssio ꝓ vestigio relicto in aliq̄ corpore molli facto ab aliquo corꝑe duro sicut impssio sigilli manet in cera. Alio mō accipit̄ ꝓ alteratōe facta ꝑ qualitates prias. Alio mō accipit̄ ꝓ effectu derelicto per huiusmodi alterationē et isto mō accipiēdo impressionē cometa nix grādo glacies et pluuia vocant̄ impssiōes. ⁊ etiā cū ꝺ꞉ ꝙ iste liber ē de ipssiōib⁹ metheorol'. His notatꝫ sit

Conclusio responsiua ad questionē.

corpus simplex mobile ad formā mixti imperfecti prout est in via ad talē mixtionē est subiectū istius scie. Probari pōt cōclusio ꝑ diffinitionē subiecti alicui⁹ sciētie.

Dubitatur primo qualiter itelligitur

dictū pbi in ꝓhemio hui⁹ libri i quo dicit ꝙ ea q̄ accidūt in regiōe elemētoꝝ ƀm naturā inordinatiorē accidūt que sit ea natura q̄ est primi elemēti corporū. scꝫ celi qꝺ ibidē ꝺ꞉ elemētū nō ꝙ substantialiter ꝯpositionē rei ingrediat̄: ꝫ solū virtualiter. Uidetur eīm ꝙ dictū illud pbi sit falsum. q꞉ ea q̄ accidūt in celo nō accidūt inordinate. ꝫ ea q̄ accidūt hic inferius nō accidūt scđm naturā inordinatiorē. scꝫ eā q̄ est in celo. q̄a cōparatiu⁹ ꝑsupponit positiuū. Respōdetur in illo dicto capitur inordinatū pro minus ordinato. Et si q̄ratur causa illi⁹ dicti

Rn̄detur ꝙ hoc venit ex ꝑte materie illorū inferioꝝ q̄ est ꝯtrarietati et priuationi ad mixta. iō nō sꝑ obediūt dispositioni virtutis corpoꝝ celestiū. Sꝫ qn̄qꝫ ꝑ ꝯriā dispositōeꝫ resistūt. ⁊ iō sepe hic iferi⁹ aliq̄ inordinate eueniūt qꝺ tn̄ in celestib⁹ nō pōt venire.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ ad hoc ꝙ aliquod sit subiectum alicuius scientie sufficit ꝙ ratio formalis sub qua queritur subiectum in illa scientia sit simplex. ⁊ ita potest dari exemplum de subiecto perspectiue quod est linea visualis et est quoddā compositum ex determinatione et determinabilis. quia determinatio significat formaꝫ a qua sumitur simplex ratio formalis sub qua considerat̄ illud subiectum. ideo illud totum compositum bene potest esse subiectū in hoc libro. ⁊ hoc est quod dicitur ꝙ subiecto huius sciē

rie sub ratione formali scđm quam conside
ratur non est nomen impositum. Ad secū
dam patet solutio ex dictis. nam in libro de
generatiōe agitur de corpore mobili ad for
mam in qua siue sit substantialis siue acci-
dentalis. Ad tertiam dicitur ꝙ non semꝑ
oportet denominare scientiam a subiecto: ſ
quandoqꝫ a forma et a materia ⁊c̄. Se-
quitur in textu. Qm̄ aūt determiatū est ⁊c̄.

Queritur secundo vtruz neces
se sit hunc mundum inferiorem esse conti-
guū lationibus superioribus: vt tota virtꝰ
eius gubernetur inde. Arguitur primo ꝙ
non: quia cōtinuoruz est vnus et idem mo-
tus: sed mundi et celi non est idez motꝰ ⁊c̄.
Secundo sic. continua sunt eiusdez spe-
ciei et eiusdem nature. sed mundus inferior
et superior non sunt eiusdem nature. q: cor-
ruptibile et incorruptibile differūt plus ꝙ̄
genere. ergo ⁊c̄. Tertio sic. intellectus et
voluntas sunt virtutes alicuius in hoc mū
do existentis. et tamen nō gubernantur per
celi virtutem. Tum primo cū sint virtutes
innaturales non possunt subiacere virtuti
celi que naturalis est. Tum secundo. q: hō
dicitur dn̄s suoꝝ actuuz per liberū arbitriū
qđ non esset si volūtas eius voluntati celi
subiaceret. Tum tertio. q: dicit Ptholo-
meus ꝙ vir sapiens dn̄abitur astris. ꝙ nō
esset si volūtas eius ⁊ virtus subiaceret gu
bernationi celi. Quarto sic. si omnis vir
tus hic inferius existēs gubernaret̄ ab ipso
celo cū virtus celi sit naturalis et semꝑ eo-
dem mō se habens: sequeret̄ ꝙ om̄ia hic in
ferius existētia immobiliter et semꝑ eadem
euenirent. et per ꝯn̄s tolleretur cōtingentia
rerū casus et fortuna. Ultimo sic. guber-
nare est alicuius intelligentis et ꝓuidentis
sed celuz nō est intelligens aut prouidēs cū
sit quoddā inaiatum. ergo nō gubernat hec
inferiora. Ad oppositū est phūs in textu
dicens: est aūt ex necessitate cōtinuꝰ iste la-
tionibus superioribꝰ: vt omnis ipius virtꝰ
gubernetur. Inde pro responsione.

Sciendū est primo ꝙ Aristote
les ꝓmisit se tractaturuz de impssiōibꝰ me-
thauroꝝ. ꝯsequēter in isto tractatu exseq̇ oñ
dēdo primo q̄ sūt cause materiales finales
efficiētes et remote hmōi impssionū. Pro
cuiꝰ oñsiōe supponit ex dictꝭ in libro de celo
et mūdo eē quiqꝫ corpa simplicia. quoꝝ pri
mū scipm celū qđ a phis q̇nta eētia nun-
cupat̄ ⁊ a q̇busdā mūdꝰ supior. Alia āt sūt
q̄ttuor elemēta quoꝝ numerꝰ inuestigatꝰ ē
in libro de celo ex pte q̄litatū motiuarū et a
speciebꝰ motus recti. a nūero cōbinationis
vtilis quattuor q̄litatū primaruz. et ex istis
q̄ttuor elemētis tanꝙ̄ ex primarijs ptibꝰ et
ex mixtis tāꝙ̄ ex ptibꝰ secūdarijs cōstruitur
iste mūdus sensibilis q̇ inferior dr. ⁊ ista q̄t
tuor elemēta sunt illa quoꝝ in libro isto inq̄
renda sunt accidētia et aliq̄ passiōes. scꝫ ille
q̄ sequuntur primo aliqđ istoꝝ per hoc ꝙ est
alteratū a q̄litatibꝰ alicuiꝰ elemēti. Ex q̄
pꝫ ꝙ ipsa q̄ttuor elementa et p̄cipue duo in
feriora. scꝫ aqua et terra sunt materia remo
ta impssionū. sunt etiā bn̄ locus gn̄ationis
aliquaꝝ scꝫ aer et ignis. Licet etiā quodam
mō naturaliter cōcurrāt ad gn̄ationē aliq̄-
rū impssionū: magis tn̄ se hn̄t vt locus gn̄a
tionis ipsaꝝ. celū aūt per suū motū et influ
entiā est causa efficiēs prima et remota oim
impressionum metheorologicarū.

Sciendum est secundo ꝙ licet
latio aliqn̄ capiat̄ pro motu locali. tn̄ in ti-
tulo questionis dꝫ capi passiue pro relata:
vt idem sit latio superior ꝙ celum circulari
ter motum siue latum.

Sciendū est tertio ꝙ virtus in
proposito debet capi pro virtute corporea
materiali ⁊ sensibili. q: cū virtus celi sit cor
porea et materialis: licet sit corporis incor-
ruptibilis et ingn̄abilis nō pōt tn̄ per se et
immediate agere ⁊ directe in aliquod infe-
riorū corporū. q: ptrāsiret suū genus.

Sciendum vltimo ꝙ guberna
re nihil aliud est ꝙ̄ aliquid in suuz finem ⁊
optimuz dirigere et ipsum in habito fine in
specie cōseruare. Ex quo pꝫ ꝙ tirānus nō
debet gubernare rem publicaz. q: oia ordi-
nat in suū bonū et nō in bonū reipublice ⁊
suoꝝ subditorū. Unde aduertendū est ꝙ
celuz agit in hec inferiora triplici instrumē
to scꝫ motu lumine et influentia. celum eniz
per suū lumē et motum et precipue planete
causant calorē in hijs inferioribꝰ. vt dictuz
est in. 2. de celo. Ꝙ etiā celuz agat per in-
fluentiaz in hec inferiora. patet q: infra ter
rā gn̄ant multi et varij effectꝰ. vbi tamē lu
mē ⁊ motꝰ celi pertingere non pn̄t. oportet

ergo vt ibi attingat aliqua influentia spiri tualior lumine. His premissis sit

Conclusio prima. Celū per suū motum regit hec inferiora. q: motus ipsius celi est prim⁹ oīm motuū. vt habet̄ octauo phisicorum. sed primū in vnoquoq; genere ē causa oīm que sunt post in illo genere: vt p3 ꝑ regulā methaphisicalē. ergo motus circularis est causa oīm motuū ⁊ operationū corporū inferiorum. Item motus celi est perpetu⁹ ⁊ incorruptibilis. motus aūt istorum inferiorum est finitus ⁊ difformis. sed oīs motus finitus ⁊ difformis reducitur in motū īfinitu3 ⁊ vniformē. ergo ⁊c̄. Item omnes operationes istorum inferiorum quēq; sunt ⁊ quēq; nō sūt. ergo reducūtur ad motū celi q̄ semper est. Ex quo seq̄tur ꝙ celū suo motu dirigit oīa hec corpora inferiora in suos fines ordinatos ⁊ determinatos. igit̄ ⁊c̄.

Cōclusio respōsiua. Necesse est hunc mundū inferiorē esse cōtiguū ipi celo sic ꝙ non intersit vacuū: vt omnis virt⁹ materialis ⁊ corporea eius inde guberne̅t. p3. q: iste mundus inferior ⁊ oīs virtus eius dirigitur in suis operationibus et motib⁹. dirigitur inq̄ꝫ ⁊ ordinatur in suū finē debitu3 atq; naturalē per contactū virtutis celi. sc3 ꝑ lumen ⁊ influentiā. sed talis virtus nō potest multiplicari per vacuū cum sit accidētalis. ⁊ ita req̄rit subiectu3. ⁊ ita necesse ē hūc mundū inferiorē esse cōtiguū superioribus lationibus siue celo: vt oīs virtus huius mūdi per influentiā celi in sua operatōne ⁊ motu dirigatur ⁊ ordinetur in finē. Et ꝑ hoc pat3 responsio ad quesitum.

Ad rationes ante oppositu3.

Ad primā dicitur ꝙ duplex est continuū. quoddā est cōtinuū per qualitatē cuius sc3 extrema partiū qualitatē habentiū sūt vnū ⁊ sic nō capitur hic cōtinuū. ⁊ de illo verificatur maior propositio rōnis. Alio mō accipitur cōtinuū nō per quantitatē: ſ ꝑ virtutem pro corpore habente vnā ⁊ eandē in oībus suis partibus virtutē. ⁊ isto modo iste mundus sensibilis continuat̄ in suis ꝑtib⁹ ⁊ proprietatibus celo per virtutē ipius celi vnā datā oībus his inferiorib⁹ ex ꝑte sui. Alij aliter dicunt ꝙ hic capitur contiguum pro cōtinuo: ⁊ in hoc verū dicunt ex ꝑte q̄ntitatꝫ. Sed videtur ꝙ phūs intēdat de cōtinuitate virtutis. ⁊ per hoc etiā p3 solutio ad secundā. Ad tertiā p3 solutio ex dictis. q: dictū est ꝙ virtus capitur pro virtute materiali ⁊ corporali. Ad quartā negat̄ ꝯña. ⁊ causa est q: q̄uis virtus celi sit immobilis ex parte celi. tamen recipitur mobiliter ī istis inferioribus. q: receptu3 est in recipiente ad modū recipientis. ⁊ ita nō sequit̄ ꝙ oīa eueniant immobiliter. Ad quintā dicitur ꝙ gubernare est actus alicuius intelligētis vl̄ moti ab intelligente. ⁊ ita celū motū ab intelligentia intelligente ⁊ mouēte pōt regere ⁊ gubernare hec inferiora. Sequitur in textu. Resumētes igitur eas q̄ a principio.

Querit̄ tertio vtrum vnū elemētū naturaliter sit locatū in cōcauo alterius ⁊ ipse ignis in cōcauo orbis lune. Arguit̄ ꝙ nō. q: quodlibet elementū cuilibet elemēto est cōtrariū. sed vnū cōtrariu3 nō est loc⁹ naturalis alterius. ergo ⁊c̄. Secūdo sic. terra nō est locata in cōcauo aque. q: infra terrā generantur aque: ⁊ etiā magna ꝑs terre est discoperta aquis. ergo ⁊c̄. Tertio sic. ignis est nobilius elementū. ergo naturalit̄ debet locari in loco nobiliori. sed locus nobilior est locus medius ergo ignis est in medio ⁊ nō in concauo. In oppositū est philosophus ī textu. Pro rñsione ad quesitū

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ philosophus ostendit ꝙ celū cu3 suis luminib⁹ ⁊ influentijs est causa efficiens remota oīm impressionū metheorologicarum. ⁊ ꝙ iste mundus sensibilis q̄ cōstituit̄ ex elemētis tāq̄ ex primarijs partibus est tanq̄ causa material̄ ⁊ remota ipa͞r. cōsequenter agit de numero ordine: ⁊ q̄ntitate: ⁊ situ elemētorum multa supponendo ex determinatis in libro de celo. et in libro de gn̄atione: atq; resumēdo q̄si eadem que ibi fuerunt determinata. ideo dicit in principio capituli resumentis: igitur eas que in principio positiōes. Sit igitur.

Conclusio prima. Celū est alterius materie substantialis ab igne. ⁊ ab alijs elementis. Probat̄. q: celū est ingenerabile ⁊ incorruptibile. sicut probatū est in primo de celo. sed ignis ⁊ alia elemēta sunt ingn̄abilia ⁊ corruptibilia: vt patet ex motu eorū. ergo conclusio vera. Unde celū ab antiquis vocatum ē ether. quasi sempiterne currens. ⁊ quia de hoc alias dictu3 est. scilic3 in

libro de celo. ideo dicit phūs ꝙ vtile est nō semel neqꝫ bis easdem opiniones reiterare hoibus: ſ infinities. iō vulgariter d: ꝙ infinities redibunt eedē opiniones.

Cōclusio secūda. medium inter celum et terrā nō ē tm̄ ignis. Probatur: q: cū terra sit modice q̄titatis. imo q̄si nullius in ordine ad celum si totū spaciū qđ est inter celum et terrā esset repletū igne. sequeretur ꝙ ipse ignis cū sit maxime actiuitatis tandem conuerteret totam terraꝫ modice quantitatis in sui naturam.

Conclusio tertia medium inter terram et ignē non est tm̄ aer. Probatur. quia tunc ipse aer non seruaret ꝓportioneꝫ debite q̄titatis ad alia elemēta. ꝙ sic patet q: qualis est proportio in elemētis ſm q̄titates partis ad partē talis debet esse ꝓportio totius ad totuꝫ. Constat aūt ꝙ aqua in decuplo est rarior q̄ terra. naꝫ ex vno pugillo terre fiūt decem aque. aer etiaꝫ in decuplo rarior est aqua. q: ex vno pugillo aq̄ fiunt decem aeris. ignis etiā in decuplo est rarior aere. ideo ex vno pugillo aeris fiunt decē ignis. ipse ergo aer in centupla ꝓportione est maior tota terra. et in decupla ꝓportione est maior tota aqua. sed si inter terrā et ignem esset tm̄ aer ipse excederet terraꝫ in maiori ꝓportione q̄ in centupla. ⁊ sic nō esset equalitas totius ad totū. et partis ad partem. Item cū elemēta cōtrariant̄ adinuicē. necesse est inter ea esse quēdam equalitatē vt saluētur in esse: sed talis equalitas non potest esse scđm q̄titateꝫ cum vnuꝫ sit rarius altero. igitur talis equalitas debꝫ eē scđm virtutem: vt scꝫ equalis sit resistentia vnius virtutis actiue alteri⁹. sed hoc non posset esse nisi inter ea esset certa proportio quantitatis scđm quaꝫ vnū excedit aliud in certa quantitate. sed si aer solum mediaret inter terram et ignem nō seruaretur ista certa proportio. oportet igitur inter ignem et terrā mediare duo elemēta quorū vnum cōueniat cum igne in vna qualitate. s. aer. et aliud cum terra in alia qualitate scilicet aqua. Ex ista conclusione ptꝫ numerus elementoꝝ. Patet etiam q̄titas cuiuslibꝫ elementi. nā aqua vt dictū est in decuplo est maior tota terra. et aer in decuplo est maior aq̄. et ignis in decuplo maior aere. et ignis est maior in millecuplo. Nec tm̄ ex hoc sequitur ꝙ ignis qui est maioris actiuitatis et q̄titatis conuertat cetera elemēta in sui naturam. q: elementa sic disposuit de⁹ gloriosus: vt ea que sunt maioris actiuitatis sint minoris resistentie ne vnum sufficiat aliud totum in sui naturā ꝯuertere nec ābo tertiū.

Patet vlterius ꝙ habita q̄titate terre q̄ determinata est in secūdo de celo facilit̄ potest sciri q̄titas vniuscuiusqꝫ elementi.

Conclusio quarta et respōsiua ad quesitum. Ignis naturalr̄ locatur in cōcauo orbis lune ⁊ aer in cōcauo ignis. ⁊ aq̄ in ꝯcauo aeris. et terra in coucauo aque.

Probatur. q: celū in motu suo et lumine est causa caliditatis in materia susceptibili et cum oē agēs forti⁹ agat in ꝓpinquū q̄ in distans seq̄tur ꝙ in materia susceptibili sibi ꝓpinqua causat maiorē calorē. ⁊ cuꝫ maximus calor secū nō compatiatur humiditatē. q: totaliter ꝯsumit eam. seq̄tur ꝙ in tali materia causat maximū calorē cum siccitate. ⁊ per ꝯsequens in materia ꝓpinqua causat ignem. q: ille sunt dispositiōes naturales ignis. et cū virtus celi gn̄atiua caloris per maiorem distantiā ab ipso celo efficitur debilior. sequit̄ ꝙ in aliqua certa distantia gn̄at calorē tēpatū nō expellēteꝫ humiduꝫ facit tm̄ ipsum fluere a centro ad circūferentiā. ergo immediate post ignē generat̄ aer. ꝯsequētia tenet. q: ille sūt dispositiones naturales aeris. Et q: adhuc per maiorē distātiam adhuc magis debilitat̄ virtus generatiua caloris. sequitur ꝙ in maiori distantia sic est deficiens talis virt⁹ ꝙ non plus sufficit generare calorem: sed incipit virt⁹ gn̄atiua frigiditatis. sed tm̄ q: adhuc nō maxie distat a celo. ideo talis frigiditas nō sufficit totaliter destruere humidū: facit tamē ipsum fluere a circūferentia ad centrū. sequit̄ ergo ꝙ vbi deficit virt⁹ gn̄atiua aeris gn̄atur aqua. tenet cōsequētia. q: ille sūt dispositiones naturales aq̄. Postremo in maxia distantia est virt⁹ gn̄atiua magne frigiditatis q̄ totaliter destruit humidū. ⁊ ita sub aq̄ vbi deficit virt⁹ gn̄atiua aq̄ gn̄at̄ terra que est frigida ⁊ sicca. Patet ergo ꝙ vnū elementū naturalr̄ locat̄ in cōcauo alteri⁹: vt ignis in cōcauo orbis lune. q: vnū elementū naturalr̄ ibi ē vbi incipit virt⁹ gn̄atiua ipi⁹: ſ in cōcauo vni⁹ elemēti icipit virt⁹ ge-

neratiua alteriꝰ vt ōnsuꝫ ē. et in cōcauo lu-
ne incipit virtꝰ gñatiua ignis. g̃ ꝯclusio va

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dicendū est ꝙ nō est incōueni-
ens in vno loco puta in ꝯcauo vniꝰ elemen
ti esse duas virtutes ꝯ̃rias. vnā vt deficien
tē. et alterā vt incipientē. pro q̃to em̄ in cō-
cauo vniꝰ elemēti incipit virtꝰ gñatiua al-
teriꝰ cōcauū elementi ē locus illiꝰ alterius.

Ad secūdā dꝫ ꝙ si elemēta essent ordina-
ta et disposita scđꝫ suas naturas ꝓprias et
ꝑticulares tota terra esset coopta aquis. sꝫ
scđm naturā cōem vna pars aque scꝫ quar
ta pars est discoopta ꝓpter salutem quorū-
dam aialiū que nō possunt viuere in aqua
et ꝓpter eandem causaꝫ gñantur fontes in
terra. scꝫ propter saluteꝫ aialiū. Omnia autē
ista sunt supra naturā particularē elementi
sed sunt ƀm naturā cōem que intendit bonū
totius vniuersi. Ad tertiā dꝫ ꝙ ignis lo-
catur in medio virtutis: sed non in medio
magnitudinis: vt dicebaẗ. 2. de celo. Aucto
ritas allegata post oppositū ē ꝓ dictis ⁊c̄.

Seq̄tur in textu. Reliquū autem per-
scrutantes ⁊c̄.

Queritur quarto vtruꝫ motus

localis sit calefactiuꝰ. Arguiẗ ꝙ nō. om̄e
quod fit fit a sibi simili: vt habetur. 7. me-
thaphisice: sed motꝰ localis non est similis
caliditati. ergo ⁊c̄. Secūdo sic. gñare at-
tribuiẗ ꝑfectioni vnūquodqꝫ em̄ ē ꝑfectum
cū pōt facere vnū tale quale ipm̄ est: vt ha-
betur in p̄mo huiꝰ. ƀ ois motꝰ ē actus imꝑ-
fectus. qꝛ entis imꝑfecti: vt habeẗ. 3. phisi-
coꝝ. g̃ motꝰ localis nō est gñatiuꝰ calidita-
tis. Tertio sic. si sic seq̄reẗ ꝙ q̃to aliq̄d es
set frigidiꝰ tāto esset grauiꝰ. ⁊ q̃to est g̃uiꝰ
tāto velotiꝰ descēdit. ⁊ q̃to velotiꝰ descēdit
velotiꝰ calefacit. ƀ motꝰ local' calefacit. ergo
de p̄mo ad vltimū seq̄tur ꝙ q̃to aliq̄d ē fri
gidiꝰ tanto est calidiꝰ. Deinde arguitur
ꝑ experiētiā. videmꝰ em̄ aliqua calida ꝑ mo
tū localē refrigerari: sicut ptꝫ i polimētario
⁊ coquo q̇ ml'tū stetit iuxta ignē currit extra
vt refrigereẗ. Itē videmꝰ ꝙ aq̄ stans ci-
tius calefit q̄ aq̄ mota. hec aūt non ꝯtinge-
rent si motꝰ localis esset calefactiuꝰ. In
oppositū est phūs in textu.

Sciendum est primo q̄ postq̄

phūs determinauit de numero: situ: ⁊ q̃ti-
tate elemētoꝝ. ꝯñter ostendit qualiteẗ gene
ratur caliditas in regione elemētari.

Sciendū est secūdo ꝙ presens

questio nō hꝫ difficultatē q̃tum ad quia est
quia experiētia satis docet veritatē. scꝫ par
tem affirmatiuā. ƀ q̃tum ad q̇d ⁊ quō habꝫ
difficultatē qđ est ex varietate opinionū cir
ca hāc materiā. q̄ licet multe sint: due tamē
sunt famosiores que sibi inuicē nō videtur
esse repugnātes. Prima est opinio sancti
Thome dicentis ꝙ motꝰ localis de per se
⁊ nō de per accidens hꝫ calefacere. ⁊ funda
tur in vna maxima methaphisicali. ꝙ p̄mū
in vnoquoqꝫ gñe est cā oim̄ q̄ possunt in illo
gñe. cū ergo motꝰ localis sit primꝰ oim̄ mo
tuū seq̄tur ꝙ ē cā ꝑ se ois alteriꝰ motꝰ. ⁊ ꝑ
ꝯñs ꝙ ē cā alteratōis. ⁊ qꝛ inter q̄litates in
ter quas fit ꝑ se alteratio caliditas ē prima
⁊ mag' actia. seq̄tur ꝙ motꝰ localis est priꝰ
cā calefatōis q̄ cuiuscūqꝫ alteratiōis. cū h̄
tm̄ stat ꝙ sit causa aliarū alterationū scđm
ꝙ corpus mobile est magis vel minꝰ dispo
sitū ad alias qualitates alteratiuas. Si tm̄
corpꝰ mobile aut corpꝰ iuxta qđ fit motus
localis sit calefactibile magis hꝫ ꝙ sit cale
factiuꝰ talis corporis q̄ alteriꝰ ƀm aliā alte
rationē. Vn̄ licet celū velotiꝰ moueatur:
nō tamen seq̄tur ꝙ ipm̄ met calefiat. qꝛ non
est susceptiuū caliditatis: ƀ tamen corpꝰ iu
xta qđ mouetur qđ ē susceptibile caloris ca
lefit ꝑ motū ipsiꝰ celi. calefit etiaꝫ: qꝛ moueẗ
localiter ad motū ipsiꝰ celi. Sꝫ ꝯtra hanc
opinionē obijciūt quidam dicentes ꝙ si h̄
ōpinio habeat apparentiā de motu circula
ri locali celi q̇ est principiū omniuꝫ. non tm̄
sufficienter reddit causam q̄re motꝰ localis
alicuius alteriꝰ corporis sit calefactiꝰ illius
corporis in quo est motus: aut alteriꝰ iuxta
quod mouetur. Sed sustinendo hanc opi
nionē potest dici ꝙ etiam motus localis cu
iuslibet alteriꝰ corporis inter motꝰ cōueniē
te illi corpori est prior scđm viam perfectio
nis. sed scđm viam gñationis sit posterior
⁊ ita per predictam maximā potest esse cau
sa aliorū motuū in alio corpore. Sed ad
huc obijciūt de motu violēto calefactōnis
corpoꝝ. qui tm̄ posterior est scđm naturā mo
tu naturali: vt habetur in p̄mo phisicoꝝ.

Ad hoc potest dici ꝙ lꝫ motꝰ violētus in
ordine ad motū naturalē sibi oppositū sit
posterior ƀm naturā. tm̄ rōne est prior. q̄m est

entis iam perfecti: ꝛ ita motus localis simpliciter est perfectio: ꝛ prior. Et sic pꝫ quomodo potest sustineri hec opinio que vera est. Alius est modus dicēdi Alberti dicentis qn̄ aliqđ mobile localiter est passibile ꝛ susceptiuū peregrinarū impressionuꝫ: tunc motus localis distrahit quodāmodo ptes et distrahendo rarefacit. ꝛ rarefaciēdo calefacit. ꝛ ita motus localis qui est collectiuꝰ et cōtrarius partiū corporis mobilis ex pse quēti habet ꝙ sit calefactiuꝰ. dūmodo mobile sit passibile. Et iste modus dicendi nō repugnat: vt videtur opinioni sancti Thome. qꝛ Albertus magis videt applicare modū per quem motꝰ localis calefacit ꝙ̄ assignare causam cur sit calefactiuꝰ. Sꝫ sctūs Thomas assignauit causaꝫ ꝛ nō loquit de modo ꝛ ita vna opinio bene stat cum alia.

Si ergo querat de motu locali quare est calefactiuꝰ pōt assignari rō sancti Thome ƺ si queratur de mō per quē calefacit potest assignari ratio Alberti. Multe aūt alie sūt opiniones de causa quare motus localis ē calefactiuꝰ. sꝫ qꝛ dicte due opiniones vidētur sufficienter assignare moduꝫ et causam quare est calefactiuꝰ. ideo alie dimittūtur.

Conclusio responsiua. motus localis ē p se calefactiuꝰ. pꝫ satis ꝯclusio p explanationē duaꝝ opinionū pdictarū.

Dubitatur prio iuxta. t. vtrum ignis ꝛ suprema regio aeris naturaliter moueantur motu circulari. Respondetur ꝙ scđm naturam ppriaꝫ non mouentur circulariter. qꝛ vnius corporis simplicis est vnꝰ motus simplex. modo ignis et aer mouent motu recto. ergo non motu circulari. Et si moueantur motu circulari hoc tamen non est cōtra naturā. quia nihil qđ est a superioribus ad inferiora est contra naturā inferiorum. sed mouentur circulariter scđm naturam qđ est qꝛ vnūquodqꝫ mobile natuꝫ est obedire superiori mouenti. Quod aūt moueantur circulariter experiētia docet de motu comete q̄ scđm oēs est ex natura elemētari. gñatur eñ in suprema regione aeris versus ignē: vt postea videbit. ꝛ tñ ad sensum manifestū est ꝙ mouetur circulariter. qđ tñ nō esset nisi qꝛ suprema regio aeris et ignis mouerentur circulariter.

Dubitatur secundo. que sit causa ꝙ sic moueant. Ad hoc pōt dici ꝙ vnū qđ ꝙ naturalr mouet insequēdo suā pfectionē. nō locatū se hꝫ ad locū vt ad suaꝫ pfectionē. cū ergo ignis sit in ꝯcauo lunc vt i suo loco naturali. ꝛ silr supma regio aeris cū sit in cōcauo ignis. seqtur ꝙ insequēdo suū locū mouetur circularit sicut ꝛ ipm celum. Uel pōt dici sicut dictū est ꝙ naturalit obediūt ipi celo ꝙ̄tū ad suū motū. Uel pōt dici ꝙ celū ꝙ̄tū ad eiꝰ motū īfluit in ipis quādā virtutē per quā cōuenit ipis sic moueri.

Dubitatur tertio vtrum lumē sit de se calefactiuū. Respondet ꝙ sic. et hoc satis ptꝫ experientia in radijs reflexis: vt in speculis cōburētibus. tñ lux nō est caliditas. imo sunt species differentes. qꝛ caliditas est qualitas propria in corporibꝰ gñabilibus ꝛ corruptibilibꝰ, sed lux est qualitas propria superiorū. scꝫ celi.

Dubitatur quarto vtrum sol q̄ est maxime lucidus sit maxime calidꝰ. Respōdetur ꝙ nō. ꝛ hoc apparet p signū. quia sol apparet albus et non igneꝰ aut rubeꝰ q̄ sunt ppzietates formaliter calidi. Sol autē nō est formalr calidus ƺ virtualiter. Distinguitur aūt formaliter calidū a virtualit calido p tactū. qꝛ virtualiter calidū nō pcipit p tactū: sꝫ soluꝫ formaliter calidū tactu pcipit. lux āt siue lumē ñ ē q̄litas tāgibil' ƺ ꝛc.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ oēe qđ fit p se agente vniuoco fit a sibi simili scđm speciē. si aūt fit ab agente equiuoco fit a sibi simili scđm virtutem. motus autem localis est causa caliditatis equiuoca ꝛ non vniuoca. Ad secundam dicit ꝙ licet motus localis sit imperfectus inꝙ̄tuꝫ est motꝰ. tñ in ordine motuū est pfectior. Ad tertiaꝫ neget ꝯña. qꝛ ibi arguitur in his q̄ sunt p accidēs in qbꝰ nō valet ꝯña de pmo ad vltimū. Ad experientias dicit. ad primā dꝫ ꝙ corpa calida mota efficiūtur frigida per accidens. scꝫ p aduentū corpis frigidi. Ad aliā dicitur ꝙ aqua stans sub radijs solaribus magꝭ calefit ꝙ̄ currēs. qꝛ radij luminosi lucis plus manent supra eandē aquā stantē. sed tamē ceteris paribus aqua currēs est calidior ꝙ̄ aq̄ stans. scimus eñ ꝙ facilius et priꝰ ꝯgelatur aqua stans ꝙ̄ currēs. Sequitur in textu. Oportet aūt intelligere.

Media regio aeris

Queritur quinto vtrum media regio aeris sit semper frigida. Arguit͂ ꝙ nō. q: nullū violentū perpetuo durat. ꝟ media regio aeris est frigida violente: cū aer sit naturaliter calidus ⁊ humidus. ergo nō potest esse frigida semper. aliter nāq; nō ink͂tū duraret. Secūdo sic. infima regio aeris est calida. ergo ⁊ regio media. Probatur cō sequentia. qm̄ media plus accedit ad celū ⁊ ad ignē q̄ infima. Tertio sic. si media regio esset frigida cum frigidū naturaliter sit graue: sequitur ꝙ deberet descendere deorsū. ꝟ nō descēdit. ergo nō est frigida. In oppositū est ph̄s in textu. Pro respōsiōe

Sciendum est primo ꝙ postq̄ ph̄s determinauit de numero: quātitate: ⁊ ordine elementoꝝ. ⁊ ostendit qualiter gñatur caliditas in regione elementari. consequent͂ agit de distinctione aeris per regiōes: que q̄dē distinctio sumitur ſm diuersas cōplexiones qualitatū actiuaꝝ ⁊ passiuaꝝ: que reperiuntur in diuersis partibus aeris. Pro q̄

Sciendū est secūdo ꝙ celū per motū suū ⁊ lumen est causa caliditatis in regione elementari: vt dictū est prius. et propter hoc suprema pars aeris q̄ propinqua ē celo ⁊ igni est calida ⁊ sicca adeo vt sit alterata ⁊ disposita ad qualitates ignis ꝙ propter hoc vocatur estus. ⁊ ista portio vocat͂ suprema regio aeris. ⁊ durat siue extenditur vsq; vbi sufficiūt radij solis ⁊ mot⁹ celi causare calorē intēsum ⁊ nō debilē. Deinde q̄a radius rectus qñ reflectitur ab aliquo efficitur fortior: vt patet in speculis ꝯburentib⁹. ideo in infima regione aeris que est ꝓpe terrā a q̄ reflectūtur radij solis ex tali reflectiōe q̄dā gñatur satꝭ notabilis caliditas. ⁊ iō ista regio aeris est calida ⁊ humida. ⁊ extendit͂ vsq; ad locū vbi deficiūt reflectiones radiorū solis. ⁊ ibi incipit media regio aeris: q̄ protenditur vsq; ad locū in quo desinit suprema. ⁊ hmōi regio aeris est frigida ⁊ hūida. ⁊ qñq; est maior. qñq; minor. ſm diuersa tempora ſm ꝙ in diuersis tēporibus maiores aut minores fiunt reflectiones radioꝝ solis a terra.

Scienduz est tertio ꝙ de causis frigiditatis medie regionis aeris diuersi diuersimode dicunt. Quidā dicunt ꝙ est frigida per priuationem causaruz caliditatis supreme ⁊ infime regiōis aeris. Sed q̄uis h̄ aliquid faciat ad frigiditatē eius nō tñ sufficit. Tum primo. q: aer de sui natura est calidus ⁊ humidus. Tum secūdo. q: licet frigiditas se habeat quodāmō ad caliditatē: sic̄ priuatio ad habitū. tñ frigiditas est quedā qualitas positiua. iō preter priuationē causaꝝ caliditatis q̄ quidē caliditas est in alijs regionibus oꝫ ponere aliquā cām frigiditatis positiuā in ipa media regiōe aeris. ideo alij supaddunt ꝙ ex terra ⁊ aqua q̄ naturaliter sunt corpora frigida eleuātur de die vapores sursum vsq; ad mediā regionē aeris: ⁊ in infima que est calida propter reflectōez radioꝝ solis ascēdūt vapores: ⁊ sunt ibi calidi. Sed hoc iterꝝ nō videt͂ sufficere. q: aer naturaliter est calidus ⁊ humidus. ⁊ iō illi vapores nō sufficiūt causare perpetuā frigiditatē in media regione: cū etiā nō sint semper vapores eleuati. Tūc volūt alij ꝙ sunt quidā planete frigefactiui q̄ vbi radij solis deficiūt a virtute calefactiua i media regione aeris causant frigiditatē. Et dicūt ꝙ hec est causa potissima ⁊ principalis faciēs frigiditatē in predicta regiōe. Sed priuatio causaꝝ caliditatis in suprema ⁊ in infima ē causa frigiditatis medie tanq̄ remouēs prohibens. vapores eñ eleuati ex humidis ⁊ frigidis hic inferius existentibus ꝑuenientes ad locū medie regiōis que est ibi frigida. ideo possunt ibi magis infrigidari ⁊ reduci ad ꝓpriam naturā corpoꝝ a q̄bus eleuātur: ⁊ ibidem ingrossantur ⁊ ingrossati in nubē ꝯuertunt͂. ⁊ ita magis infrigidant regionē aeris ⁊ sunt causa maioris frigiditatis. Et hec opinio videtur satis probabilis. Sit ergo

Conclusio responsiua ad quesitū. Media regio aeris est semper frigida: vt satis patet ex experiētia. q: ex illo loco descendūt impressiones frigide que ibi gñant͂ ergo oportet ꝙ sit frigida. Videm⁹ eñ ad sensum ꝙ ibi sunt nubes grosse ⁊ opace cuius ingrossatiōis nō est alia causa: nisi q: est semper frigida. Probatur. q: in om̄i tꝑe videmus grādines ⁊ pluuiā ibi generari. ⁊ q: nō possunt generari nisi in loco frigido. ergo sequitur ꝙ media regio est semꝑ frigida Item in summitate quorūdam montiū per totum annū seruantur niues. sed hoc nō eēt nisi ille summitates tangerent mediā regio-

nem aeris. igitur.

Dubitatur primo vtrū in suprema regione aeris possint gñari nubes. Rñ-det phs φ non. ꝛ hoc duplici de causa. Prima est φ suprema regio aeris est nimiū propinqua igni. ideo est quasi ignita. calidi eñ est disgregare: sicut frigidi ē ꝯgregare. iō excellentia eius disgregat vapores ibi eleuatos. ꝛ ꝑ parte cōsumit: ꝛ pro ꝑte reuerberat deorsum. propter antiparistesim. ideo nō ꝑmittit cōuertere illos vapores in nubē. Alia est. q2 ꝑpter vicinitatē medie regionis eius ad ignē ꝛ celum: ipa mouetur circulariter. modo mot⁹ circularis quia localis ē disgregatiuus. ideo in illa regione nō possunt vapores cōgregari ad cōsistentiā nubis. iō dicit phs φ ibi nulli sunt venti. Et illud experti sunt quidā sacrificantes vltra summitatem altissimoꝝ montiū. ꝛ illud in altitudinibus quorūdā montiū qui relinquentes ibi cineres adhuc eosdem inueniebāt anno reuoluto. ꝛ ita venti nō ascendūt illos mōtes.

Dubitatur secūdo vtrū sub polis possint nubes generari. Potest dici ꝓbabiliter φ non: ꝛ hoc propter nimiam frigiditatem. ita φ ibi nulli sunt vapores eleuati. Nec sub equinoctiali. nec inter tropicos possunt nubes generari ꝑpt nimiā caliditatē.

Dubitatur tertio de figura medie regionis aeris. Pro solutiōe dubij supponitur ex habitis in secundo de celo φ oīa elementa sunt sperica ꝭm suas superficies extremales. scꝫ ꝭm superficiem cōuexā ꝛ cōcauam. Sed si obijcit circa hoc. quia maior caliditas viget sub eq̄noctiali q̄ sub polis. ergo videtur φ ignis sit spissior ꝛ spicior sub equinoctiali q̄ sub polis. ideo videtur φ sit oualis figure quantū ad supꝰficiem eius concauam. Ad hoc dicit φ qui voluerint tenere quod dictū est poterint dicere φ ignis genit⁹ de nouo sub equinoctiali fluit ꝛ ascendit ad locū sursum ꝛ reducit se ad figurā spꝰicā: sicut aqua genita sub polis fluit versus austrū. Posset tamen dici φ supma regio aeris quantū ad superficiem eius concauam est oualis figure. q2 sub eq̄noctiali ē densior q̄ sub polis. Ex quo sequitur φ media regio aeris quantū ad superficiem eius conuexā est oualis figure. sed quantum ad eius supꝰficiem cōcauam potest dici φ est lenticularis. q2 media regio generatur ex frigiditate. modo frigiditas est maior sub polis q̄ sub equinoctiali. ꝛ sub equinoctiali maior q̄ inter tropicos. ꝛ ideo est ibi spissior. ꝛ ista sunt probabiliter dicta. q2 circa hoc pōt quis vario modo opinari.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicitur φ nullū perpetuū durat idem numero. sed tamen nihil prohibet idē in specie manere pro quanto cause ei⁹ eedē in specie manent. semper eñ sunt cause frigiditatis medie regiōis aeris: que tacte sūt in corpore questionis. ideo media regio aeris continue variatur ꝛ corrumpitur ꝭm ꝑtes. nunq̄ tamen tota simul corrumpitur. Ad secundam neget ꝯña. q2 ꝛ si media regio aeris sit propinquior celo q̄ infima. tamen q2 radij solis debiles sunt in loco medie regionis. motus igitur celi modicam habet efficaciam ad calidū propter nimiā distantiam. ſ3 in infima regione aeris radij solis propter reflectionem habent maiorē virtutē ad calidū. ergo ꝛc. Ad vltimā dicitur φ media regio aeris non est adeo grauis φ sufficiat aerem diuidere. ideo non oportet φ cadat. verū est tamen φ aliqñ cadit per partes. s. per hoc φ conuertitur in niuem: pluuiā: ꝛ sic de alijs. Seq̄tur in textu. Dubitabit aūt. ꝛc.

Querit sexto vtrū vnū contrariū sit fortificatiuū alterius per antiparistesim. Arguitur φ nō. q2 vnū cōtrariū naturaliter est alterius destructiuū. ergo nō ē fortificatiuum. tenet ꝯña. q2 potētie naturales nō sunt ad opposita: vt habet. 9. methaphisice. Secūdo sic. oīe quod fit per se fit a sibi simili. Sed q2 nullū cōtrariū est alteri simile: sed dissimile. ergo vnū cōtrariū non est alterius fortificatiuum ꝛ gñatiuū. Tertio sic. si frigidū esset fortificatiuū calidi: seq̄retur φ caliditas non esset qualitas prima. tenet ꝯña. q2 causaretur a frigiditate. In oppositū est phūs in textu. Et arguitur ꝑ experientias. nam fontes: putei: ꝛ cauce sunt calidiores in hyeme q̄ estate cuius alia causa non est q̄ antiparistesis.

Sciendū est primo φ antiparistesis habet fieri proprie inter quattuor q̄litates primas q̄ ꝑ ꝓprias oꝑationes ꝛ actiones se habēt mutuo expellere ꝛ sua subiecta altare. verūtamē iproprie repꝰit i alijs ꝯrijs.

Sciendū est secūdo ꝙ antipari-
stesis nihil aliud est ꝙ̄ iuxtapositio cōtrario
rū ꝑ quā vnū fortificat aliud. Dicitur em̄ ab
anti qđ est contra: ⁊ peri qđ est iuxta vel cir
cū. ⁊ tesis qđ est positio: quasi positio vl'sta
tio vnius cōtrarij iuxta aliud.

Sciendū est tertio ꝙ cōtrarium
positū iuxta reliquū potest se hr̄e dupliciter
q: vl' pōt eē penetrās vl' pt eē circundās: vl'
circūstās tm̄. Et dr̄ ꝯriū penetrās cū sufficit
alterꝫ destruere ⁊ ex toto corrūpe. ⁊ tūc ibi n̄
est antiparistesis. Sz ꝯriū dr̄ circūdās vl' cir
cūstans tm̄ qn̄ non sufficit alterū destruere.
nec ex toto corrūpere: ⁊ tūc fortificat ipm̄ ꝑ
antipistesim. Quibus premissis sit

Conclusio prima. quodlibet cō
trariū est natū fugere suū cōtrariū. Probat̄
q: vnūquodqꝫ appetit esse ⁊ cōseruari i suo
esse inquantū pōt. ſ; vnūquodqꝫ cōtrariuz
saluat̄ in esse per fugā sui cōtrarij. ergo qđli
bet ꝯtrariū naturalit̄ est natū fugere suū cō
trariū. Probat̄ hoc etiā per experiētias. Vi-
demus em̄ in ligno viridi applicato igni a-
quaꝫ frigidā sursuz ascendere fugiēdo ignē
sibi cōtrariū. Videmꝰ etiam aquā dispsam
supˡ mappā siccā se ducere ad figurā rotūdā
aut spericā vt siccitati mappe resistat: qđ tm̄
n̄ fieret si mappa essꝫ hūida. Videmꝰ etiā im
p̄ssiones ignitas descēdere deorsuz fugien-
do humiditatē medie regionis aeris. Vide
mus etiam in hyeme calorem aialis qui per
partes aialis diffusus ē tempore calido ad
intra se colligere fugiendo frigidū circūstās
partes extra. ob hoc in hyeme ventres sunt
calidiores ꝙ̄ in estate.

Dubitatur primo an naturalit̄
⁊ a principio intrinseco vnū cōtrariū moue
atur ad fugiendū aliud. Rn̄det̄ ꝙ sic. Mo
uet̄ em̄ naturaliter ⁊ a principio intrinseco:
nō tm̄ ſm naturā ꝓpriā: ſ; ſm naturā cōmunē
Prima pars patet. q: vnūquodqꝫ inclinat̄
ad silitudinē sui esse. igit̄ naturaliter mouet̄
vnūquodqꝫ fugiendo illud quod ē corrup
tiuū ⁊ destructiuū sui. Secūda ps patet. q:
ignis ex sui natura hꝫ ascendere ⁊ aqua de-
scendere. ergo ignis aliquādo mouet̄ deor-
suz: ⁊ aq̄ sursuz fugiēdo suū ꝯriū. ergo ⁊c̄.

Conclusio respōsiua ad quesitū
Vnū cōtrariū est fortificatiuū alterꝰ ꝑ anti
pistesim. Probat̄. q: vt dicit ꝯclusio p̄cedēs
vnū cōtrariū naturalit̄ fugit reliquū ⁊ resi-
stit inquantū pōt. ergo qn̄ ponit̄ vnū ꝯriuz
iuxta aliud sic ꝙ circūstet ⁊ nō penetret: seq̄
tur ꝙ aliud vnit se vt resistat alteri: sed vniē-
do se fortificat sua virtus: cū virtꝰ vnita for
tior est seipa dispersa. igitur. Probat̄ etiaꝫ ꝑ
experientias iaꝫ dictas in cōclusione. Nam
cōcauitates terre sūt frigidiores in estate ꝙ̄
in hyeme. q: frigiditas terre se vnit ⁊ vnien
do se fortificat. vt resistat calori circūdanti

Dubitatur secundo vnde est ꝙ
virtus vnita fortior est seipa dispersa. Rn̄-
det̄ ꝙ sicut materia est principiū multitudi-
nis numeralis. ita forma est principiū vnio
nis. ꝙ̄to ergo aliquid est magis vnitū tanto
est fortiꝰ ⁊ actualiꝰ. Ob hoc em̄ vnū ꝯtrari
um vnitū fortiꝰ ē ⁊ magis actiuū ꝙ̄ ipꝫ diffu
sum ⁊ multiplicatū. Et q: vnū cōtrariū vnit
se qn̄ ponit̄ iuxta reliquū, vt alteri resistat: iō
vnū cōtrariū fortificat̄ ꝑ iuxtapositiōeꝫ alte
rius. Vel dicat̄ ꝙ qn̄ vnū cōtrariū ē iuxta re
liquū multiplicat suas spēs vsqꝫ ad alteruz
cōtrariū. ⁊ cū ille spēs nō possint penetrare
ipm̄ contrariū reflectunt̄ versus agens a q̄
ꝓcesserūt. ⁊ q: radiꝰ cōiunctꝰ reflexo efficit̄
fortior: vt pꝫ in speculis ardētibꝰ. iō vnū cō
trariū fortificatur per iuxtapositōeꝫ alterꝰ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicendū est ꝙ potētia natura
lis per se nō se habꝫ ad opposita: ſ; ꝑ se. se hꝫ
ad vnū: ⁊ ꝑ accn̄s ad alterꝫ. iō vnū ꝯriū ē ꝑ
se corruptiuū alterꝰ ⁊ gn̄atiuū sibi silis ſm
speciē: ſ; tm̄ ꝑ accn̄s vnū est fortificatiuū sui
ꝯrij ꝑ antipistesim. Ad secundā dr̄ ꝙ oē
qđ fit ꝑ se fit a sibi sil'i vel ſm formā vel ꝟtu
tē. ſ; hoc nō oꝫ d̄ eo qđ fit ab aliq̄ tanꝙ̄ a cā
ꝑ accn̄s Ad tertiā dr̄ ꝙ caliditas ē q̄litas
p̄ma q̄ nō causat̄ ꝑ se ab aliq̄ alia q̄litate cō
ueniente gn̄abilibꝰ ⁊ corruptibilibus inꝙ̄tū
hmōi. pōt tm̄ caliditas fortificari ꝑ accidēs
ꝑ iuxtapositiōeꝫ alicuiꝰ frigidi. Et h' de q̄stio
ne. Seq̄tur in textu tractatus secundus.
His aūt determinatis. ⁊c̄

Queritur septimo vtrū omnes
imp̄ssiones ignite sint eiusdē spēi specialissi
me. Arguit̄ ꝙ nō. q: diuersitas figuraruz
arguit diuersitatē spēꝝ. ſ; impressioes ignite
sunt diuersaꝝ figuraꝝ. igit̄ sunt diuersarum
spēꝝ. Secūdo ar̄. diuersitas motuū arguit

diuersitatē nature q̄ est principiū motus. sȝ impressiones ignite hn̄t diuersos mot⁹. q2 q̄dā mouent̄ sursum: ⁊ q̄dā deorsum: aliq̄ lateral̄r. ergo ⁊c. Tertio ar̄. Impressiões ignite hn̄t diuersa pncipia gn̄antia. q2 q̄dā generant̄ ex calore. alie ex frigiditate. igit̄ differūt specie. tenet ꝯn̄a. q2 diuersitas principiorū efficientiū arguit diuersitatē effectuū.

Quarto arguit̄. impressiões ignite fiūt ⁊ generantur in locis distinct̄ bm̄ spem. igit̄ distinguūtur spē. tenet ꝯn̄a. q2 loc⁹ est pncipium gn̄atiōis q̄dmodū ⁊ positio. In oppositū ē. p. in primo capitulo secundi tractat⁹ huius libri. Pro responsione

Sciēdū est primo q̄ postq̄ philosophus determinauit in primo tractatu de natura elemētoꝝ. de numero: q̄titate: ⁊ ordine: ⁊ situ eoꝝdē: q̄ quidē elemēta causa sunt remota: ⁊ locus etiā generatiōis metheorologicaꝝ impressionū: determinauit etiā d̄ causis calefacientibus regionē elementarē ⁊ d̄ distinctiōe regionis aeris. Cōsequēter i isto tractatu incipit determinare d̄ ipis metheorologicis impressiōibus. Et primo de impressionibus ignitis que generantur ex exalatione calida ⁊ sicca.

Sciendū est secūdo q̄ causa materialis impressionū ignitaꝝ est duplex. scȝ. remota ⁊ propinqua. Materia remota est corpus siccum terrestre hn̄s aliquid de hūido aereo ⁊ pingui: ⁊ de facili inflāmabili. Sed materia ꝓpinqua est exalatio calida ⁊ sicca: siccitate opposita humiditati aquose. Sil̄r causa efficiens est duplex. s. propinq̄ ⁊ remota. Remota est ipse sol ⁊ celum: quod motu suo lumine ⁊ influentia alterat ⁊ exalat corpora exalabilia. Sed cā ꝓpinqua ē calidū subtilians exalationes: vel calidū exurens ⁊ inflamās exalationē iā eleuatā in supma regione aeris. vel etiā frigidū fortificās calidū exalatiōis ꝑ antipistesim. Sil̄r finis eoꝝ est duplex. s. ꝓpinquus ⁊ remot⁹. Propinqu⁹ est gn̄atio ignis. Remotus est sal⁹ aialiū in aere viuentiū vt sup. nā multotiēs exalatiōes sūt venenose. ió ꝓpter salutē animalium sursum eleuantur. ⁊ ibidē cōburunt̄: ne misceantur viuentibus.

Sciendū est tertio q̄ scd̄m diuersas dispositiōes exalatiōis i caliditate ⁊ frigidi[tate] ⁊. raritate: ⁊ densitate. grauitate: ⁊ leuitate: cōtingit diuersitas coloꝝ ⁊ motuum in impressionib⁹ ignitis. sicut enim natura frigidi est cōstringere: ita natura calidi est dilatare. ⁊ ideo diuersitas exalationis in caliditate ⁊ frigiditate facit diuersitatē impressionū ignitarū. ⁊ maxime in latitudine. Et q2 leuitatis est morari sursum: ⁊ grauitatis deorsuȝ. ideo diuersitas exalationis in grauitate ⁊ leuitate facit diuersitatē earūdem in longitudine: ⁊ diuersitas in raritate ⁊ dēsitate facit diuersitatē in profunditate. Ad videndum aūt particulari⁹ d̄ figuris istaꝝ impressionū de coloribus ⁊ motibus earūdem

Sciendū est quarto q̄ nō omēs impressiōes ignite in eodē loco gn̄antur. q̄dā eīm fiunt in terra siue infra terrā: que faciunt terremotū vt postea videbit̄. q̄dam aūt generantur in superficie terre ⁊ in infima regione aeris. ⁊ quedā in media. ⁊ quedā i suprema. nam omnis impressio ignita generatur ex fumo seu exalatione calida ⁊ sicca inflāmabili. aut ergo in tali fumo est excellens caliditas: aut mediocris: aut multū debilis. Si sit excellens: tunc talis exalatio sufficit ascendere vsq3 ad supremaȝ regionē aeris. aut ergo talis exalatio est equalis subtilitatis in omnibus partibus suis: aut inequalis. Si equalis. aut ergo habet tm̄ de grosso q̄tum de subtili. Si habet tm̄ de grosso quantū de subtili: ⁊ sic dū fit inflāmatur per modum colūne piramidalis. Si nō habeat tm̄ de grosso sicut de subtili: tunc apparet ꝑ modum lancee ardentis. Si vero nō sit equaliter subtilis in omnibus suis partibus. aut erit cōtinuus: aut discōtinu⁹. Si discōtinu⁹ apparebit per modū stipulaꝝ ardētiū. ⁊ vocat̄ talis impressio assub post assub. i. ignis albus post ignē album. Si vero sit cōtinu⁹ ⁊ ꝑuus ⁊ in vna parte sit intensus ⁊ non in alia. tunc apparet per modū candele ardentis. Si vero in vna pte magis distrahat̄ q̄ in alia: tūc vocatur titio ascēdēs: siue dalus. Et hec est differentia impressionū gn̄atarū in suprema regiōe aeris. Si vero fumus talis sit mediocriter calid⁹ nō trāsibit mediaȝ regionē aeris. aut ergo erit cōtinu⁹: aut discōtinuus. Si secūdū appebit ꝑ modū stipulaꝝ ardētiū. ⁊ si materia fuerit globata: tūc vn⁹ globus inflāmat̄ pri⁹: ⁊ postea ali⁹: tūc appebūt capre saltātēs q̄ a pho vocāt̄ eges in greco quod ē capra in latino. Quādoq3

igit contingit q talis materia discontinua circūdat nube frigida: et tunc inflammat p antipistasim et rūpit nubez et tūc apparent sintille ardentes. Si vero talis fum⁹ fuerit continu⁹ hoc est dupliciter. aut erit cōpact⁹ aut nō. si secūdū: tūc successiue incēdit et apparet per modū cādele ardētis et vocat dalus. Si vero fuerit globat⁹ hoc est dupliciter: aut in aere sibi aliqd obijcit aut nihil. si nihil: tūc qdiu stabit in aere si qs ipm nitatur dephendere semp ad motū aeris comprehēdentē precedit. et inde vocat ignis pcedens siue fatu⁹. si aūt aliqd sibi occurrat i aere. scz aliqd frigidū. hoc ē dupliciter. aut inferi⁹ aut superi⁹. si superi⁹ q: talis fum⁹ ē calid⁹ hoc non potest ascendere nec descendere propter frigidū sibi occurrens. mouet ergo lateraliter. et vocat syd⁹ volans: et qn q contingit q in tali motu ante inflammationē occurrit sibi frigidū tale: et tunc incuruatur et eleuat in medio et inflāmatur et anteri⁹ inflāmatur. et tūc apparet per moduz drachonis tortuosi exufflantis ignez. et inde vocatur draco volans. si autē tali fumo aliqd residuū inferi⁹ obuiet: talis impressio vocatur assur. Et sic patet differentia impssionū ignitarū in media regione aeris generataꝝ. Si vero talis fum⁹ sit debiliter calidus: tūc remanebit in infima regione aeris. et qn materia illa est discōtinua et simul incensa apparēt stipule ardentes. qn vero materia est cōtinua et simul incensa vocat dumus ardēs. qnq etiā talis materia est leuis et subtilis: tūc insequtur fugientes et eqtantes et maxime qn est ppe eos. q: mouet ad motum aeris: et tūc vocatur ignis fatu⁹. et hac de causa qnq supra aures equoꝝ vl' crines apparent tales impssiones ignite ad modū cādele ardētis et pnt gnari ex fumo pingui et viscoso eleuato p sudore eq. Et sic pz differētia impssionū ignitarū in infima regione aeris et p pns in trib⁹ regiōib⁹ aeri Et possz fieri psimilis distinctio de hijs que gnant in terra. s de hijs nō tractat phs. q: sunt nobis occulte. Quib⁹ notatis sit.

Conclusio responsiua oēs impressiones ignite sunt eiusdem speciei specialissime differentes solū accidentaliter scdz magis et minus. Patet. q: omnes sunt de natura ignis. ergo sunt eiusdem speciei specialissime. Sed tunc.

Dubitatur primo vtrū impressiones ignite moueant naturaliter vel violenter et a quo mouent. Responde q qnq mouentur a vento et qnq a leuitate sursum. qnq ad deorsum a cōtrario ppellente q: qnq lateraliter ppter cōtrarietatē virtutū mouentiū. nam exalatio leuis est. ideo nititur ascēdere: s qnq impedit a superiori cōtrario exnte. iō mouet lateralr. qn ergo mouetur sursum mouetur naturaliter.

Dubitatur secūdo vtruz sidera volātia moueātur per extrusionē aut p ptinuā adustionē. Dicendū est q qn sidera volantia gnantur in ifima vl' supma regione aeris descēdūt p ptinuā adustionē. q: ibi nō est prīū ppellēs: s qn gnantur i media regione aeris et exalatio includit in vētre nubis calefit et vnit se p antiparistesim. et fugiendo suū prīū frāgit nubē: et tūc bene mouetur motu extrusionis. et qnq mouetur lateraliter ppter prīetatē mouentiū.

Dubitatur tertio vtrum sidera volantia sint in celo vl' in media regione aeris. Respondetur q sunt in media regione aeris. quia ea que sunt in celo apparet tarde moueri propter nimiam distantiaz: lz scdm rem et veritatē velociter moueant. sidera aūt volantia apparent velociter moueri ideo ppe nos sunt. Et ita dicendum est de omnibus impressionib⁹ ignitis.

Dubitatur quarto vtrū omnes impressiones ignite sint eiusdez quātitatis. Respondetur q nō propter diuersitatem materie in magnitudine et paruitate. Tū etiam ppter diuersitatē inflāmantiū. Tū etiam ppter diuersitatem appropinquātis ad nos. Tū etiam propter diuersitatē materie et ingrossitate et subtilitate.

Dubitatur quinto de tempore in quo fiunt impressiones ignite. Respōdetur q fiunt de die et de nocte: sed non apparēt de die. quia maius lumen offuscat minus. fiunt enim maxime in autūpno. naz in yeme exalationes sunt pauce et minus hnt de hūiditate aquosa. ideo non sunt inflammabiles vel etiā min⁹ sapit de yeme pcedēte. in estate aūt est nimia siccitas. ideo maxime fiunt in autūpno. q: tunc non viget nimia siccitas nec nimia friditas.

328

Dubitatur sexto que istarū impressionū magis durant. Rn̄detur ꝙ ceteris paribus ille que fiunt in suprema regione aeris. nā ille q̄ fiūt in media cito trāsiūt propter nimiā antipistesim q̄ vo in infima cito euanescūt ꝓpter vētos ⁊ etiā ꝓpter frigiditatē.

Dubitatur septimo vtrū vapor sit nat⁹ ascēdere altius ꝙ exalatio. Rn̄detur ꝙ nō. q: siccū terrestre qd̄ est in exalatione ē magis receptiuū caloris ꝙ humidū aquosum qd̄ est in vapore. igitur ⁊c̄.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ arguit de figuris sequētibus formas substantiales. ꝫ nō h3 locum de figuris sequētibus formas accidētales.

Ad secundā d: ꝙ oēs impressiōes naturaliter mouentur sursum. ⁊ si moueantur alijs motibus hoc est per accidēs. Ad tertiā dicitur ꝙ ista que habent diuersa generantia particularia p se differunt in specie. mō impressiōes ignite habent idē generans per se. sed p accidens habent diuersa generantia. Ad vltimā dicitur ꝙ impressiōes habent vnū locum ad quē naturaliter mouentur si nō impediuntur scz ad ignē. ꝙ aūt alibi generentur ⁊ mouētur: hoc est per accidēs ⁊ nō per se. Seqtur in textu. Apparēt aūt aliqñ noctis serenitate.

Queritur octauo vtrū d̄ nocte existente aeris serenitate debeāt apparere hyat⁹ ⁊ voragies sanguinei coloris. Arguitur ꝙ nō. q: color nō videtur nisi in lumie: vt habetur .2. de aīa. ꝫ de nocte nō est sumere lumē sub q̄ possint videri tales colores. Et ꝯfirmatur q: ꝙ̄o aliqs color est d̄bilior tāto maiori lumine indiget vt videatur. cū igitur illi colores n̄ videantur de die seqtur ꝙ a fortiori nec de nocte. Secūdo sic. qd̄ nō est nō videtur. sed isti colores nō habēt esse reale. ergo nō vidētur. In oppositū ē. p. i textu in isto secūdo tractatu huius libri. Pro rn̄sione.

Sciendū est primo ꝙ hyatus ⁊ voragies ⁊ sanguinei colores ꝓ materia in qua apparēt hn̄t exalationē calidā ⁊ siccā. ⁊ iō. p. de istis fantasmatibus siue appitiōib⁹ in eodē tractatu determinauit in q̄ agit de impressionib⁹ ignitis. Qꝫ habeāt exalationē calidā ⁊ siccā. p3 a signo. q: cū apparēt talia fātasmata multotiēs fiūt ignite impressiōes. sed ꝓ cā efficiente hn̄t lumē alicui⁹ stelle incidēs sup̄ exalatiōes calidas ⁊ siccas sursū eleuatas differētes in raritate ⁊ dēsitate: grossicie ⁊ subtilitate. Ex quo potest accipi mod⁹ taliū gn̄atiōnū apparentiū. nā de die per calorem solis ⁊ aliorū astrorū ex corporibus isensibilibus eleuatur sursum exalatio calida ⁊ sicca. que frigiditate noctis superueniente: et aere exn̄te priuato nubib⁹ cōgregatur ⁊ ꝯdensatur: magis tamē in vna parte ꝙ in alia. ꝗ ꝯtingit ꝙ partes extremales talis exalatiōis sunt subtiliores ⁊ penetrabiliores a lumine ⁊ ps media grossa ⁊ parū penetrabil'a luie. ⁊ tunc partes extremales apparēt lucide, aut albe: aut sanguinee. ⁊ pars media apparet nigra ⁊ opaca. Et q: nigrū meli⁹ mouet visum ꝙ albū: aut sanguineū. ideo hec ps apparet nobis distinctior ꝙ ptes extremales. ⁊ apparet nobis ꝙ ruptura siue fenestra fit in celo. que cū apparet pua vocatur hyat⁹. cū apparet magna vocatur vorago. ⁊ sic p3 qd̄ vorago. quid hyatus. ⁊ quo mō differūt ad inuicē. non enī differūt nisi fm̄ magis ⁊ minus. Et propter eandē cām sepe accidit ꝙ i castris longe visis apparent quedā fenestre q̄ tn̄ nō sunt. hoc enī est per interpositionem alicui⁹ ptis nigre aut opace inter duas ptes albas. Hoc etiā faciūt pictores qn̄ volūt depingere ostiū vel fenestras in pariete.

Sciēdū est secūdo ꝙ sanguinei colores causantur ex lumie astris trāsceuntis p exalationē calidā ⁊ siccā. Nam lucidū aut album visum per opacū apparet rubeū. Unde quāto lumen magis dn̄atur sup̄ exalationem tanto magis apparet exalatio alba. et quanto minus dn̄atur tanto min⁹ apparet alba. sed apparet rubea aut alteri⁹ coloris. Sed nō cōtingit ꝙ exalatio appareat totaliter alba aut nigra. non enī posset apparere totaliter alba: nisi lucidum totaliter dominaretur supra opacum. ⁊ sic non videretur exalatio. nō posset etiam apparere totaliter nigra nisi opacū dn̄aretur totaliter supra lucidū. et ita lumen nō transiret totaliter supra opacū. sed qn̄ neutrū dn̄atur ⁊ spēs vtriusqꝫ ꝑ idē mediū veniūt ad locū: tūc visus nō iudicat de altero extremorū: sed iudicat de medio colore inter albū ⁊ nigrū. s. de rubedine. Ex hoc satis p3 cōclusio rn̄siua ad q̄situ.

Dubitatur primo quare ista nō apparent de die. Rn̄detur ꝙ causa est: quia

cum sol inter cetera astra maius lumen ha-
beat. lumen solis ꝓhibet ne ista appareāt ꝺ
dic. q: maius lumen offuscat minus lumen.

Dubitatur secūdo quare talia
apparent esse in celo. Respondet ꝙ quia vi
sus non percipit distinctionē materie que ē
inter exalationem in qua apparēt talia fan-
tasmata ⁊ ipm celū. iō iudicat ea esse i celo

Dubitatur tertio quare magis
apparent talia fantasmata serenitate aeris
exn̄te ꝙ̄ in alio tp̄e. Respondetur ꝙ causa ē
q: serenitas dicitur priuatio nubiū in aere:
sicut tranquilitas dicit̄ priuatio vētoꝝ i ma
ri. ⁊ q: nubes generantur ex vapore grosso
⁊ opaco q̄ est cōtrarius exalationi calide et
sicce in qua apparent ista fantasmata. ideo
apparitio istoꝝ fantasmatū reqrit serenita-
tem aeris. q: nubes nō sunt ꝺ facili penetra
biles a lumie astroꝝ de nocte lucentiū.

Dubitatur quarto quare est ꝙ
sepe dum apparent impressiōes ignite: aut
ista fantasmata audiūtur quidā pui sonī q̄
interdū sunt similes vocibus hūanis. Rn̄-
detur ꝙ causa est. q: tunc tp̄is vigent exala
tiones calide ⁊ sicce. quaꝝ quedā includun
tur infra terrā. alie vero infra corpora mor-
tuoꝝ ⁊ cadauera. ⁊ hmōi exalatiōes. quia le
ues sunt petunt exituꝫ. ⁊ exeuntes qn̄qꝫ per
vias strictas ⁊ diuersimode figuratas cū q̄-
dā impetu causant diuersos sonos sil̄es qn̄
ꝙ vocibus humanis.

Dubitatur quinto vtruꝫ exala-
tio ⁊ vapor sint eiusdeꝫ speciei specialissime
cū corpore a quo eleuant̄. Respondēt anti-
qui ꝙ exalatio ⁊ vapor sunt quedam mixta
imꝑfecta alterius spēi a quo eleuant̄. Alij di
cunt ꝙ sunt eiusdē speciei substātialiter cuꝫ
corpore a quo eleuātur. vt vapor est substā-
tialiter aqua. ⁊ exalatio est substātialiter ter
ra. sed differūt ꝫm accidēs. s. grossam ⁊ sub
tile. rarū: ⁊ densum. albū: ⁊ nigrū. Alij dicūt
ꝙ elemēta inferiora. s. aqua ⁊ terra: sūt gros
siora ⁊ materialia. iō sunt exalabilia ⁊ vapo
rabilia: ⁊ nō alia elementa. etiā absqꝫ corru
ptione diutius possunt ꝑmanere sub diuer-
sis ⁊ cōtrarijs dispositiōib' ꝙ̄ alia elemēta.
⁊ ita isti dicūt ꝙ exalatio ⁊ vapor sūt aqua
aut terra sub ꝯrijs dispositionibus ad alia
elementa. ⁊ sic dicunt ꝙ vapor ⁊ exalatio nō
sunt entia cōpleta: aut ꝑfecta specie. ꝫ magꝭ
in via ad spēm alterius elementi. ⁊ ob h̄ pro
prie nō debēt dici indiuidua alicuius spēi.
Dicunt tamen ꝙ magis debent denomiari
a specie ad quā tendūt ꝙ̄ ab alia a qua rece-
dunt. Unde ꝫm istas opiniones dicendum
est ꝙ si vapor ⁊ exalatio cōsiderentur quan
tum ad formas substantiales q̄s includunt
substātialiter sunt naturaliter de natura cor
poꝝ a quo eleuant̄. Sed si cōsiderētur q̄tū
ad suas dispositiōes qualeficatiuas ⁊ q̄tuꝫ
ad formas q̄ sunt ibi virtualiter: sūt eiusdeꝫ
speciei cū corpe in quod tēdunt. sic exalatio
calida ⁊ sicca dispositiue ⁊ v̄tualr̄ ē ignis ⁊c̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā ꝺ: ꝙ illa fantasmata vident̄ ꝺ
nocte sub lumie alicui' alteri' astri. quod suf
ficit vt appareant. Ad cōfirmationē ptꝫ
solutio ex dictis. quia maius lumē offuscat
minus lumen. Ad tertiā ꝺ: ꝙ in hyatu ⁊
in voragine duo sunt cōsideranda. s. mate-
riale ⁊ formale. formale est apertura siue ru-
ptura apparens in celo. ⁊ talis ruptura nō
est a parte rei. Sed materiale est talis exala-
tio in qua apparet talis ruptura: ⁊ realit̄ ta
lis. Consimiliter in coloribus est materiale
quod est quedā ꝓportio qualitatū primaꝝ.
Aliud est formale qꝺ est perspicuū in q̄ ap-
parent diuersi colores ⁊ quo ad hoc habēt
ibi esse. Seqtur in textu De cometis aūt
⁊ vocato lacte.

Queritur nono vtrum cometa
sit de natura celi. Arguitur ꝙ sic. q: dicit
ph's ꝙ alique stelle vise sunt cape comā. er-
go videtur ꝙ cometa nihil aliud sit ꝙ̄ stella
comata aut caudata. Secūdo arguit̄. illꝺ
qꝺ naturaliter mouetur motu circulari: est
de natura celesti. sed naturaliter cometa mo
uetur circulariter. igit̄ ⁊c̄. Tertio sic. ꝑ co-
metā astrologi aliqua ꝑcognoscūt de futurꝭ
vtpote mortē principū: pestilētias: ⁊ prelia
magna. qꝺ nō esset nisi cometa esset de natu
ra celesti: ⁊ influeret in ista inferiora. Ad
oppositū est. p. m. ꝫ. capitulo hui' tractat'.

Sciēdū est primo ꝙ postꝙ̄ ph's
determinauit de impressiōibus ignitis sta-
tim transeuntibus. ⁊ de quibusdam fantas
matibus que apparent in exalatione calida
⁊ sicca sursum eleuata: consequenter deter-
minat de quibusdā impressionibus ignitis. se-

eundo de eius partibus. s. de cometa et galacia et primo de cometa: recitando primo opiniones aliquorum. de quibus videbitur in presenti questione.

Sciendum est secundo quod ut habetur in textu antiquorum triplex fuit opinio de cometa. Prima fuit Anaxagore et Democriti: dicentium quod cometa est simphasis. id est comparitio stellarum errantium propter copulationem et coniunctionem earum. quando enim coniunguntur adinvicem propter eorum vicinitatem faciunt apparitionem unius stelle. et ista apparitio dicitur stella comata que videtur habere comam propter augmentum luminis et approximationem ipsarum stellarum adinvicem. Alia fuit opinio Pictagoricorum: dicentium cometam esse unam stellarum errantium: que multo tempore sub radiis solis latet. et quando per modicum tempus extra radios solis. et tunc vocamus eam cometam: et dant simile de mercurio qui multo tempore latet sub radiis solis: et tamen aliquando per modicum tempus apparet postquam recessit a sole. Tertia fuit opinio Hipocratis Chii. et Eschili eius discipuli. dicentium cometam esse unam stellarum errantium quantum ad corpus. sicut posuit precedens opinio. sed habere caudam vel comam de natura elementari. Sed hec opinio differt a precedenti quantum ad comam sive caudam. quia illi de precedenti opinione dixerunt illam stellam post recessum a sole habere caudam a natura sua. Sed Hipocras dicit illam comam esse de natura elementari. ymaginabatur enim Hipocras quod illa stella esset erratica et recedendo a sole: et accedendo ad locum sub quo est humiditas attrahit multos humores sub se comitantes et apparentes in loco istius stelle quos non poterat attrahere: dum erat sub sole. Et eo quod non percipimus distantiam inter illos humores et stellam. ideo dicunt quod radii solares refracti ab illa humiditate ad solem vel ad illam stellam faciunt apparitionem come circa illam stellam. Ulterius dicitur quod cometa raro apparet inter duos circulos tropicos: et hoc propter nimiam caliditatem solis consumentis humiditatem suppositam portioni celi: que est inter duos tropicos. sed apparet in aliis locis in quibus sol vel stella potest elevare vaporem sine eius consumptione. Sed omnes iste opiniones sunt false et insufficientes. Ideo contra eas ponuntur conclusiones.

Conclusio prima contra primam opinionem. Cometa non est simphasis sive coniunctio stellarum errantium sicut posuerunt Anaxagoras et Democritus. Probatur. quia si sic: tunc dissoluto cometa deberent apparere plures planete distincti. hoc autem est contra experientiam. Item secundo ad sensum visum fuit quod stella iovis supposita fuit stelle fixe. et tamen ex tali suppositione non apparuit cometa. ergo a simili cometa non apparet ex congregatione stellarum errantium. Item stelle apparent visu indivisibiles et punctuales. indivisibile autem additum indivisibili non facit ipsum apparere maius. cometa autem apparet magne quantitatis. ergo cometa non est apparitio stellarum errantium.

Conclusio secunda contra secundam opinionem. Cometa non est aliqua stellarum errantium. Probatur. quia omnes stelle errantes moventur sub ipso circulo animalium. s. sub zodiaco. et numquam exeunt. sed multi planete apparent extra zodiacum. igitur. Item si ita esset non possent apparere plures comete. sed ut dicit philosophus multi comete simul et in eodem tempore visi sunt. ergo cometa non est unus planetarum errantium.

Conclusio tertia contra tertiam opinionem. Cometa non est de natura elementari quantum ad caudam: et de natura celesti quantum ad corpus. Probatur conclusio. quia si coma sive cauda comete appareret ex reflectione radiorum visualium ab humiditate ad solem sequeretur quod illa stella que dicitur corpus comete numquam appareret sine coma. quando. s. recederet longe ab ipso sole. quod tamen falsum est secundum opinionem Hipocratis. Item pluries apparuerunt simul quinque planete sine sole et luna. et cum hoc apparebat cometa. ergo cometa non est unum astrorum errantium quantum ad corpus. cum solum sint septem astra errantia. Item antiquitus tempore belli Archadie visa fuit cometa non multum minor sole. cuius cauda protendebatur ultra tertiam partem celi. talis autem cometa non potuisset apparere ex coniunctione planetarum errantium. ergo cometa non est de planetis erraticis que ad corpus. Item tempore philosophi apparuit sub cane cuius cauda fuit debilis et debiliter videbatur. ergo cometa non potest esse unus de planetis erraticis. Item si esset unus de planetis erraticis secundum modum predictum. sequeretur quod numquam discederet extra locum solis. sed multe comete

disparuerũt multum longe a sole vt tangit in textu de illo magno cometa cuius cauda ꝓtendebatur vltra tertiaȝ ꝑtem celi q̇ dispa ruit dũ per motum eius a sole recedẽdo per uenit ad zonam orionis in circulo meridia no et ibi fuit consumptus.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primam dicitur ꝙ cometa nõ est de na tura celesti: tñ alique stelle iuuant bñ ad ge neratione comete. q: faciunt ad eleuatiões materie ex qua cometa generat. et ideo aliq̃ vise sunt capere comã pro ꝗto sub ipis ge neratur. Ad secũdã dicit ꝙ cometa circu lariter mouet ad motuȝ supreme regionis aeris et non scd̃m naturam ꝓpriã. Ad ter tiam dicit ꝙ ex qualitatibus et dispositiõi bus comete puta ex colore magnitudine fi gura et ꝑmanentia astrologi possunt iudi care de aliqua cõstellatione vigente in celo virtute cuius generat cometa: et tunc cogni tis virtutibus talis cõstellatõis vigent̃ pñt iudicare de aliquibꝰ futuris: quo ꝶ causa p̃t eẽ talis cõstellatio nõ tamen necessaria: sed cõtingens. Et in tali iudicio de futuro ma xime inspiciendũ est ad colorẽ comete. q: si cometa fuerit rubei coloris denotat dñium martis et signat prelia futura. ⁊ si viridis denotat dominiuȝ mercurij. si albi coloris denotat dñiuȝ iouis. et sic de alijs. et ita co meta nõ est causa futuroꝶ: sed signũ. et con stellatio vigens potest bñ eẽ causa. Se quit in textu. Nũ aũt de nõ manifestis.

Cometa

Queritur decimo vtrũ cometa

sit de natura elementari. Arguitur ꝙ nõ q: impr̃ssiones methaurologice non multũ durant. sed cometa diu durat. naȝ per qua draginta dies visus est cometa. ergo come ta nõ est impressio methaurologica. Se cundo sic. cometa mouet et lucet circularit̃ ergo vnũ est de astris celi. Tertio si come ta esset de natura elementari et in elemẽtari regione sequeretur ꝙ cometa deberet eclip sari queẽadmoduȝ luna. ꝯñtia tenet. q: pro pinquior esset terre ꝙ̃ luna. ergo itraret vm brã ꝓfundior: s; ꝯñs est falsum. ergo ⁊c.

Sciendum est primo ꝙ postꝙ̃

phũs reprobauit opiniones antiquoꝶ po nentiũ cometã esse vnũ de astris ex q̃ repro batione satis notũ est ꝙ cometa nõ est ꝺ na tura celesti et ꝑ ꝯñs patet ipm gñari in regi one elemẽtari. ideo ꝯsequenter phũs oñdit ex qua materia. vbi. qñ. et quomõ generet cometa. Vñ cometa gñat ẜm philosophũ nam per calorẽ solis ⁊ alioꝶ astrorũ ex cor poribus terrestribus et hic inferius existib pinguibus ⁊ viscosis eleuatur exalatio ter restris calida et sicca. grossa. pinguis. et vi scosa. cuius partes ne dũ adinuicem circum iacent. s; vsq; ad superiores regionem aeris vbi ꝓpter vicinitatẽ ignis ⁊ motũ circula rem supra regioneȝ aeris inflãmat ⁊ mouet circulariter ad motum supreme regiõis ae ris. Et ad hoc ꝙ talis exalatio vocetur co meta oportet ꝙ sit talis proportio materie inflãmabilis ad calorẽ inflãmantẽ ꝙ calor adeo nõ excedat materiam ꝙ statim consu mat eam. et ꝙ etiam non sit ita debilis ca lor ꝙ tota extiguatur. et ideo oportet ꝙ ibi sit debita ꝓportio inter materiam et calorẽ et scd̃m ꝙ materia diuersimode opponitur calori habet diuersaȝ dispositõnẽ et figurã nam quando exalatio est circularis figure grossior in medio ⁊ subtilior in extremis cir cũquaq;: tunc in medio habet inflãmatõeȝ obscuriorẽ et in extremitatibꝰ clariorem: et tunc apparet ad modum stelle vndiq; co mã habentis. et sic sortitur nomen stelle co mate. Quãdoq; vero exalatio eleuat ⁊ ꝓtẽ ditur in latũ: ⁊ tunc apparet habere caudã in longũ eleuatã ⁊ vocatur stella caudata. Quãdoq; vero illa exalatio inferius habȝ quasi partes discõtinuas subtiles ⁊ lucidas et tũc ꝺ: in greco pogomas idest stella bar bata. Ex precedẽtibꝰ potest colligi diffi nitio comete. Cometa ẽ exalatio terrestris calida et sicca. pinguis. grossa. ⁊ viscosa. cu ius partes adinuicẽ multum circũiacẽt ele uata a corporibus inferioribus vsq; in su premam regionẽ aeris: vbi propter vicini tatẽ ignis et dispositionem materie inflam matur et mouetur circulariter ad motũ sup̃ me regionis aeris. Quibꝰ premissis sit.

Conclusio ꝑma cometa non est

de natura celesti sed elementari. Q: non de natura celesti patet ex questione p̃ceden ti. Sed ꝙ sit de natura elementari ꝓbatur a signo. nam cõmuniter tempore gñatiõis comete fiunt magni venti. et hoc est signuȝ ꝙ tunc eleuantur multe exalationes calide et sicce inter quas quedã non sunt inflãmã tes et reuerberantur per medium regionis

aeris et sic cōuertūtur in ventos. ⁊ sic tēpe gñationis comete anni sunt sicci, pꝑter vētos aerē desiccantes circa terrā. sunt etiam calidi. q꞉ magnus calor requiritur ad eleuandū tantas exalationes. ergo ꝯclusio va

Dubitatur primo quo tempore magis gñatur cometa. Rñdetur ꝙ raro generatur in yeme, ꝓpter nimiā frigiditatē. raro etiam in estate propter nimiā caliditatem exalationē cōsumētē. ꞩ cōiter generatur in vere et auptūno. q꞉ autūpnus est magis calidus et siccus.

Dubitatur secūdo que est causa diuturne permanētie ipsi⁹ comete. Respondetꝛ ꝙ est dispositio ipsius materie. nā q꞉ materia comete est viscosa ⁊ grossa nō cito cōsumitur a calore. ad hoc etiā facit virtus aliquoꝝ astroꝝ sub quib⁹ gñatur cometa. per quorū virtutem eleuatur noua sursū que additur preexistēti materie qd̄ facit ad diuturnitatem comete.

Dubitatur tertio d̄ causa diuersitatis colorū comete. Rñdetur ꝙ est dispositio comete penes grossū ⁊ subtile. nā quando materia est bene subtilis et inflammabilis apparet albus vel pallid⁹. sed qñ est mediocriter grossa apparet rubeus. quādo vero materia est multū grossa apparet quasi carbo ardēs. De causis aūt diuersarū figurarū dictum est prius.

Dubitatur quarto vtrū simul possint apparere plures comete. Respondetur cū textu ꝙ sic. qm̄ aliqñ visi sunt quinqꝫ. et pñt differre in colore et figura scd̄ꝫ diuersitatē materiei i grossitudīe ⁊ subtilitate

Dubitatur vltimo de signo comete. Dicitur ꝙ est signū magne caliditatis et multitudinis vētoꝝ: vt dictū est pri⁹. Est igitur in signū seditionū et dissensionū inter principes populos et regna. ⁊ p ꝯñs ē signū belloꝝ mortalitatū et pestiū. Qd̄ sic persuadetur. q꞉ cū tp̄e gñatōis comete vigeat caliditas ⁊ siccitas. caliditas .s. ignis et siccitas terre viget in hoībus colera ⁊ augmētatur acuties eius. modo acuties colere icitat hominē ad iras: iurgia: ⁊ bella. Et q꞉ vita cōsistit in calido et hūido aereo pōt etiā esse signū pestis et mortalitatis. Et qͣ principes et p̄lati sunt magis teneri ⁊ subtilioris cōplexionis ex quo delicati⁹ nutriūtꝛ et viuūt. ideoqꝫ mag̃ de facili in sua ꝯplexione sunt passibiles: ideo cometa est magis signū mortalitatis principū et potentiū ꝙ alioꝝ. Et q꞉ est signū bellorū: vt dictū est. ⁊ in bellis cōiter cadūt principes. iō cometa est signū mutatōis dn̄orū: regnoꝝ: et legū. ꝓ q̃to est signū et casus principū.

Ad rationes ante oppositum

Prima soluta est in assignādo cās ꝑmanentie comete. Ad secūdā negetꝛ ꝯña. cometa eñ lucet: sed lumē suū nō hꝫ a sole sed eo ꝙ hꝫ materiā inflāmatā a caliditate ignis ꝙ aūt circularitꝛ mouetꝛ hoc ē ad motū sup̄me regionis aeris. Ex quo pꝫ rñsio ad tertiam ꝙ cometa nō pōt eclipsari ab vmbra terre q꞉ nō capit lumē suū a sole nec a quocunqꝫ alio astro: sicut luna. Sequitur in textu Qualiter aūt ⁊ ꝓpt̄ quā cām sit. ⁊c̄.

Queritur duodecimo vtrū galaxcia sit de natura elemētari. Arguitꝛ ꝙ sic. naꝫ cometa ⁊ galaxcia sūt ⁊ fiūt ex eadē materia vt habetꝛ in textu. d꞉ aūt ꝙ plīma exalatio attrahitꝛ sub stellis ecalticis: vt apparet eis cauda ꝓtensa in longū que d꞉ galaxcia. ergo sicut cometa est d̄ natura elemētari ita et galaxcia. Secūdo sic. phūs dicit galaxcia ē coma maximi circuli in celo ꝓpter segregatōeꝫ exalatōis eleuate superi⁹ sub illo ymo circulo et ibi per virtutē mot⁹ et luminis stellaꝝ illi⁹ circuli iflāmatꝛ. ergo galaxcia ē d̄ natura elemētari. Itē dicit textus ꝙ galaxcia nō ē intꝛ tropicos eo ꝙ exalatio ibidē cito segregatꝛ ⁊ nō ꝑmittetꝛ stare: ꞩ extra tropicos eleuatꝛ exalatio ex q̄ fit galaxcia ⁊ ibi ꝯseruatꝛ. ergo galaxcia ē de natura elemētari. Itē dicit ꝙ nō fiūt multi comete nec sepe. q꞉ materia ex q̄ dn̄t fieri trahitꝛ ad locū in quo fit galaxcia. ergo galaxcia ē de natura elemētari. Ultra arguitꝛ. celū est homogeneū. ergo nō dꝫ habere ptes aliq̄s albas. ideo vna nō est albior altera. ergo galaxcia est de natura elemētari In oppositū arguitꝛ ꝙ quelibet exalatio stati recedit. ꞩ galaxcia semꝑ manet et ē semꝑ in eodē loco q̃tū ad sitū partiū celi. ergo nō ē de natura elemētari. Hoc igitꝛ habetꝛ expresse in antiqua translatione. scilicet ꝙ est de natura celesti.

333

Sciēdū est primo ꝙ postq̄ꝫ philosophꝰ deſiniauit d comera ꝯñter deſiniat de galaxia. d cuiꝰ natura recitant̄ prio tres opiniones antiquoꝝ a pho. Prima fuit Pictagoricoꝝ dicentiū ꝙ sol ſemel exiuit ſuam viā ⁊ ꝯbuſſit illā viā celi q̄ nūc est alba. Sꝫ hec opinio ē falſa. ⁊ ortū habuit ex fictione poetarū quibꝰ nephas est credere. ⁊ improbat̄ a pho. q: ſeq̄tur ꝙ zodiacus ſub q̄ mouētur oīs planete et etiā ipe sol iam pridē fuiſſet ꝯbuſtus. Itē celū nō est ſuſceptibile peregrinaꝝ impreſſionū cum non sit ad formā transmutabile. Secūda opinio fuit Anaxagore ⁊ Democriti dicētiū galaxiā eſſe lumina quorūdam astrorū congregata nam isti imaginati ſunt astra habere ꝓpriū lumē. Sed nō appet niſi extra radios ſolis. q: maiꝰ lumē offuſcat minꝰ. iō dicūt ꝙ dū interponitur terra inter solē et illud lumen apparent nobis lumina astroꝝ cōgregata. et talis apparitio ſcdm eos est galaxia. Sꝫ iſta opinio est irrationabilis. q: via lactea apparet ſemꝑ ſub eiſdē astris. ⁊ cū sol cōtinue moueat̄ ꝯtinue alit̄ ⁊ alit̄ astra a sole illuminātur. ⁊ ſic transmutato sole neceſſe est transmutari viam lacteā qd̄ est falſuꝫ. Itē magnitudo ſolis ē maior magnitudine terre et est maior diſtātia multo vmbre terre ⁊ astrorū fixorū a terra q̄ꝫ ſolis. Ex q̄bus ſeq̄tur ꝙ conus vmbre terre nō pōt ꝑtingere ad astra fixa ⁊ ꝑ ꝯñs solem aſpicere omnia astra et illuminare ea. ⁊ ſic fundamentū iſtius opinionis nullū est. Tertia fuit opinio que dicit lumen astroꝝ cōmiſceri cum humido vapore. et iterum ad celum reflecti. ⁊ ita ſcdm eos galaxia est lumen reflexū ab aere ſiue a vapore humido ad celuꝫ ſtellatum. Sed hec opinio falſa est. q: tūc galaxia moueretur motu ignis. nec ſemper apparet in eadē parte celi: cuius oppoſitū experimur. ergo ⁊c̄. Itē circulus lacteꝰ de nocte pōt apparere in aqua vl' ſpeculo. ⁊ tñ nō pōt fieri reflexio ad celū ſtellatū. ergo dictꝰ modus ē inſufficiēs. Ad videndū aūt modū gña- tionis galaxie poſitū in noua translatiōe.

Sciendū est ſecundo ꝙ ab iſtis inferioribus per calorē ſolis ⁊ aliorū astroꝝ eleuantur exalatōes calide ⁊ ſicce. q̄ per virtutē quarūdam ſtellaꝝ fixaꝝ ſpiſſe ſeminatarum et prope ſe inuicem poſitarum eleuātur vſq; ad ſupremam regionem aeris ſub illis astris viatim in quibus exalationibus exiſtentibus recipitur lumen aliorum astrorum et apparet claritas magna: vt albedo que vocatur galaxia ſiue via lactea. Et qd̄ ita generetur galaxia perſuadetur in noua translatione ratione ⁊ ſigno. Ratione ſic quia ſi per virtutem vnius astri poſſit eleuari materia tanta ex qua poſſit generari cometa. ratōnabile videtur ꝙ multe ſtelle ſpiſſe ſeminate habeant virtutem attrahendi multas exalationes ſurſum. et illuminandi eas. Sic ergo galaxia nō apparet inter tropicos quod cōtingit propter nimiaꝫ caliditateꝫ que ſegregat materiam generationis galaxie. Et ita videtur eſſe ſignū ꝙ galaxia generetur ex exalatione.

Sciēdū est tertio ꝙ ſcdꝫ ptholomeum Auicennā et Albertum qui cōmentant antiquam translatōem galaxia nō est de natura elementari: ſed celeſti. Et hoc etiam habet antiqua translatio. et hec opinio communiter tenetur. et est veriſimilior. Non est enim dubium ꝙ in noua translatione fuerit vicium ſcriptoris vel translatoris qui forte fuit illius opinionis cum hee due opiniones videntur ſibiipſis cōtradicere.

Pro cuius declaratōe ſciendū est quarto ꝙ galaxia est quidam circulus albus ſiue lacteus apparens in celo tranſiens a pedibus Geminorum per principiuꝫ ſagittarij iterum rediens in ſignum geminorum. Et in galaxia apparent duo circuli albi qui nō vbiq; cōiuncti ſunt adinuicē

Sciendum est quinto. ꝙ cauſa materialis galaxie est vna pars celi ſtellati ſpiſſior alijs. ideo magis ſufficit retinere lumen ſolis et ſtellarum et terminare viſum. ⁊ in tali parte ſunt ſtelle ſpiſſe poſite que faciunt illam partem eſſe denſioreꝫ et de illis astris quedam ſunt magna magnum lumē a sole recipientia. et ſunt alia parua inter illa magna que non videntur a nobis. ſed tamen emittunt lumen adeo ꝙ lumen apparet nobis continuū cum lumine aliorū. et ita apparet nobis via lactea ſiue alba propter magnā claritatē illiꝰ ꝑtis. et iuxta h̄ ſit

Concluſio reſponſiua galaxia est de natura celeſti. Patet auctoritate phi-

334

losophi in antiqua trāslatione.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ ꝙ oīs ille auctoritates fundantur in noua translatiōe q̄ nō cōiter tenetur. Ad vltimā dr̄ ꝙ celū est totuȝ homogeneū q̄tum ad naturā substātialē. ꝛ tn̄ differt a suis ptib' per raritatē et densitateȝ et p luminosuȝ et nō luminosuȝ. nō est tn̄ subiectū mutatōis d̄ ɔ̄rio in ɔ̄riū. ppterea auctoritas p' oppositū est p dictis ꝛc̄. Seq̄tur in textu. De loco aūt positio est. 2. ꝛc̄.

Queritur tredecimo vtrū pluuia generetur in media regiōe aeris. Arguitur primo ꝙ nō. q: pluuia substātialiter est aqua: ſ locus naturalis gn̄atōis aque ē ipsa aqua. ergo pluuia nō gn̄atur in media regiōe aeris. Secūdo sic alique impssiones ignite gn̄ant̄ in media regiōe aeris. ergo ibi nō gn̄antur impssiones aquose. ɔ̄ña tenet. q: idem nō est causa gn̄atōis oppositoꝝ. Ad oppositū. est phūs in tertio capitulo tertij tractat' hui' libri. Verū est tn̄ ꝙ scd̄m Albertū incipit secūdus liber.

Pro responsione ad quesitum sciendū ē primo ꝙ postq̄ phs determinauit de impressiōib' ignitis quaꝝ materia remota est corpus siccū terrestre. et materia ppinqua est exalatio calida ꝛ sicca. ɔ̄sequēter in hoc tractatu determiat de impssiōib' aquosis. quarū materia remota est corp' aqueū. et materia ppinqua est vapor calid' ꝛ humidus. calid' quidē calore facto extrinseco agēte. ꝛ humid' humiditate aquea.

Sciendū est secūdo ꝙ causa efficiēs remota hmōi impssionū aqueaꝝ ē sol ꝛ alia astra p lumē suū ꝛ influentie euaporātes corpora hūida aquea hic inferi' existētia. Sȝ efficiēs ppinquū in aliq̄b' est frigiditas medie regiōis aeris. in alijs aūt frigiditas noctis q̄ est in aere infime regiōis et in alijs facit antiperistesis. Causa final' ppinq̄ ꝛ intrīseca istaꝝ impssionū aqueaꝝ ē gn̄atio. ſ remota ē gn̄atio ꝛ ɔ̄seruatio ꝛ augmētatio vegetabiliū ꝛ viuētiū sup̄ terrā.

Sciendū ē tertio ꝙ duplex potest esse locus gn̄atōis alicui' impressionis scȝ naturalis ꝛ accidētalis. Locus natural' ē in quo repiūtur naturalr̄ gn̄atōes tal' impressiōis. Sȝ accidētalis ē in quo de p accidens reperiunt̄ ꝛ aliq̄n repeniunt̄ tales cause ꝛ nō sepe. Primo mō media regio aeris est loc' naturalis pluuie. q: media regio aeris est semp frigida. Sȝ secūdo mō scȝ de p accidēs aliq̄n in supma pte et in infima regione aeris gn̄atur pluuia.

Sciēdū est quarto ꝙ ista quattuor: vapor: nubes: nubecula: ꝛ caligo. licȝ sint idē scd̄m substātiā: differūt tn̄ ſm accidens. q: vapor dr̄ fum' subtilis calidus et hūidus humiditate aquea sursum eleuata. Sȝ nubes ē ipe fum' frigiditate medie regionis aeris ɔ̄dēsat' et inspissat'. Sȝ nubecula est pua nubes. Caligo vero ē nubecula sterilis. ex qua scȝ nō ē nata generari pluuia. Et cōiter apparet talis caligo post magnas pluuias. ꝛ ē signū future serenitatis.

Sciendu ȝ est quinto ꝙ pluuia sic gn̄at̄. nā per calorē solis ꝛ aliorū astrorū a corpib' hūidis aqueis hic inferi' existentibus eleuat̄ vapor calid' et hūidus humiditate aquea vsq̄ ad mediā regionē aeris: vbi ppt̄ frigiditatē loci ɔ̄dēsat̄ et inspissat̄ ꝛ couertit̄ in nubē. ꝛ nubes in aquā descēdēdo i guttulis. q̄ cū sint pue vocāt̄ psecades cū vero sint multū grosse et magne vocant̄ lābroceres. ꝛ cū sūt mediocres vocant̄ ꝛ retinēt sibi nomē qd̄ est pluuia. Ex quo pȝ q̄d sit pluuia. ē eñ vapor calid' ꝛ hūid' hūiditate aq̄a eleuat' a corpib' hūidis aq̄is hic inferi' exn̄tib' p calorē solis ꝛ alioꝝ astroꝝ vsq̄ ad mediā regionē aeris. vbi ppt̄ frigiditatē loci ɔ̄densat̄ ꝛ couertit̄ in nubē. ꝛ nubes in aquā descendēdo p guttulas ppter salutez aiantiū.

Ex quo pȝ ɔ̄clusio rn̄siua ad. q. s. ꝙ pluuia gn̄at̄ in media regiōe aeris. Pȝ ibi reperiūtur cause sufficiētes ad gn̄atiōeȝ pluuie. nā media regio aeris ē semp frigida ꝛ vapor eleuat̄ vsq̄ ad mediā regionē aeris frigidā. ꝛ ita p frigiditatem medie regiōis aeris. couertit̄ in aquā. Verū est tn̄ ꝙ p accidēs pōt pluuia gn̄ari in supma pte infime regionis. q: ibi q̄nq̄ ꝛ de p accidēs reperiūtur cause generatōis pluuie.

Dubitatur d̄ signis pluuie p q̄ pt sciri gn̄atio future pluuie. Rn̄det̄ ꝙ sūt mlta signa. Primū ē ascēsus vaporis sursū et appitio nubis. Secūdū ē diminutio rori.

Dubitatur secūdo de accidentibus niuis. Rñdetur ꝙ primū est ꝙ nix ē alba. cui⁹ causa est vehemens frigiditas. nam frigidū agens in humidū est causa albedinis. et nubes ex qua generaṫ nix apparet albior q̄ ex q̄ gñaṫ pluuia. Aliud accñs ē ꝙ nix qñqȝ cadit per paruas pecias ⁊ qñqȝ magnas. cui⁹ causa dicta est ante. Tertiū accidēs est ꝙ nix auget frumēta. q: ꝑ suam frigiditatē claudit poros terre et calefacit terrā. Est etiā alia causa. q: nix est ex materia pingui et viscosa. Quartū accidēs est ꝙ nix ꝑpetuo saluatur in mōtibus altis ꝓpter defectū caloris liq̄facientis niuē.

Dubitatur tertio de accidentibus pruine. Rñdeṫ ꝙ primū est ꝙ pruina gñatur de nocte ⁊ maxie in aurora ⁊ tp̄e frigido ⁊ loc̄ frigidis. q: req̄rit ꝯgelatōēȝ. Aliud ē ꝙ pruina cōiter ē fetida eo ꝙ fit ex mixtione exalatōis calide cuȝ vapore hūido. Aliud ē ꝙ aliqñ materia pruine ascēdit sursuȝ ⁊ ꝯuertiṫ i nubē: ⁊ tūc ē signū future pluuie. aliqñ descēdit absqȝ ꝙ cōuertaṫ in nubē: ⁊ tūc signū ē serenitatꝫ aeris. De accidētib⁹ aūt pluuie dictū est pri⁹. Ad rōes d: ꝙ bñ ꝓbauit ꝙ nō eodē mō generaṫ ros et pluuia. ⁊ silr̄ nix ⁊ pruina. qd̄ ꝯcessuȝ est.

Et hec de questione. Seq̄tur in textu. Grandines aūt fiūt vere ⁊ autūpno. maxie

Queritur quartodecimo vtruȝ grando magis generaṫ in vere ⁊ autūpno q̄ in estate ⁊ hyeme. Arguitur ꝙ non. q: grando generaṫ per ꝯgelationē ad quā req̄ritur frigiditas magna. cū ergo in hyeme sit maior frigiditas q̄ in alio tēpore. sequiṫ ꝙ frequētius generaṫ in hyeme q̄ in alio tēpore. Secūdo arguiṫ grando cōgelatur a calido per antiparistesim in infima regione aeris. cū ergo infima regio aeris in estate sit calidior q̄ in alio tempore. seq̄tur ꝙ in estate magis generaṫ grando q̄ in alio tp̄e.

Ad oppositū est phūs in vltimo capitulo huius tractatus.

Pro rñsione sciēdū est primo ꝙ anaxagoras voluit gñari grādinē ꝑ propulsuȝ nubis in inferiorē locū. scȝ in mediā regionē aeris. q̄ cū est multū frigida ꝓpter defectū caloris cōuertit nubes in aquam. et ꝓpter magnā frigiditatē loci cōgelaṫ. ⁊ iō etiā magis generaṫ grādo in regionib⁹ calidis. q: tūc calidū infime regionis aeris facit nubē magis eleuari: et magis ꝓpellitur.

Sȝ phūs istā opinionē reprobat. q: tūc in altis mōtib⁹ deberēt fieri grādines quemadmodū niues qd̄ tñ nullibi reptū est.

Sciendū est secūdo ꝙ multotiens vise sunt nubes eleuate cū mlt̄o sono ⁊ terribili. ⁊ mlt̄otiēs sine sono satis ꝓpe terrā. q̄bus visis statim post magna ⁊ mlt̄a facta ē grādo et oblōga ⁊ rotūda. ⁊ h̄ ē. quia grādo gñaṫ ꝓpe terrā. vñ si multū distāter a terra generet grādo appet rotūde figure et nō angularis. q: anguli ꝓpter magnū motū ⁊ cōstrictionē liquefiūt ⁊ frāgūtur. Ad videndū ergo q̄liter gñaṫ grādo dicit phs ꝙ vnū ꝯriū est alteri⁹ fortificatiuū per antiparistesim. ergo sic fit grādo. nā ꝑ calorē solis et alioꝝ astroꝝ a corporib⁹ hūidis calefactis eleuaṫ vapor calid⁹ ⁊ hūid⁹ vsqȝ ad mediā regionē aeris. vbi ꝓpter frigiditateȝ loci ꝯuertiṫ in nubē. ⁊ nubes in aquā descēdentē per guttulas frigidas. q̄ guttule descēdēdo ꝑ infimā regionē calidā ꝑ antiparistesim ꝯgelātur. ⁊ q̄to ꝯgelatio fit distantius a terra tāto ē mag̃ rotūde figure: ꝫ q̄to fit ꝓpe terrā sunt nimis rotūde ⁊ sunt quasi triāgulares. Et ad frigiditatē ꝯgelatiōis ꝑ antiparistesim hmōi guttaꝝ multū ꝯfert calefactio vaporis ex quo gñate sūt ille gutte. q: qñ aliq̄d calefit rarefit. ⁊ iō qñ iuxta ipm ponitur frigidū pōt ipm mag̃ penetrare ad intra. et citius et fortius infrigidare. Et ita ille gutte ex quib⁹ fit grādo sūt multū frigide. q: gñantur ex vapore calido per antiparistesim. Vñ piscatores circa pontū idest circa illā regionē calefaciūt aquaȝ: vt postea forti⁹ ⁊ citi⁹ ꝯgeletur. q̄ ꝯgelata vtūtur loco plūbi suspendētes eam ad retia vt possint ad fundū aque descendere.

Cōclusio respōsiua grando cōuenientius generatur in vere ⁊ autumpno q̄ in estate aut hyeme. Ptȝ. q: in vere ⁊ autūno reperiunṫ cause cōueniētiores gñationi grādinis q̄ in aliis tp̄ib⁹. nā in vere ⁊ autūpno viget sufficiēs caliditas ad euaporandū. ⁊ in illis tp̄ib⁹ corp̄a inferiora sunt satis hūida vt possint euaporari. ⁊ in illis temporib⁹ infima regio aeris est sufficiēter calida et sicca ad causandū frigiditateȝ et

congelatione per antiparistesim: sed in estate corpora inferiora sunt nimis calida et sicca. ideo minꝰ possunt euaporari. ⁊ infima regio aeris ē nimis calida ad faciendū antiparistesim. ⁊ in hyeme corpora inferiora sūt nimis frigida et hūida. et calor est nimis debilis ad euaporādū. ⁊ infima regio ē nimis frigida. Ex precedētibꝰ pꝫ ꝙ grando cōuertitur in aquā anteq̄ cōgelet in īfima regione aeris. ⁊ ꝑ hoc satis pꝫ differētia grādinis a niue ⁊ alijs impssionibꝰ humidis.

Dubitatur primo de accidentibus grādinis. Rñdet ꝙ hꝫ plura accidētia. Quoꝝ primū ē ꝙ grādo apparet ꝑ globos ꝯgelatos duros ad modū cristalli. Unū si amplius ꝯgelarent illi globi ex ipsis posset fieri cristallus. Secūdū accidēs est ꝙ grādo cōiter mortificat vegetabilia ꝓpter sui frigiditatē. frigiditas em̄ est q̄litas mortificatiua. Tertiū accidēs est ꝙ quādoqꝫ tempore generationis grandinis audiunt magni soni et terribiles. et hoc ꝯtingit. q̇a in nube grandinosa includūtur exalatiōes que petentes exitū mouentur per nubeꝫ et frangunt ipam. et in illo fractu causant sonos. Uel etiā causant illi soni ꝑ diuisioneꝫ aeris factā per grādinē. Quartū accidēs est ꝙ aliqñ cuꝫ grādine cadit pluuia. ⁊ hoc contingit quando est parua antiparistesis. et tunc non omnes gutte congelantur. Uel etiā contingit propter cōgelationeꝫ caloris ipsius infime regionis aeris liquefacientis grandinem in toto vel in parte. Quintū accidēs est ꝙ grando quādoqꝫ est triangularis figure. Quod ꝯtingit quando cōgelatur prope terram. quādoqꝫ est rotūde figure qñ remote a terra cōgelat. ⁊ huiꝰ cā dicta est prius. Et aliqñ in grandine apparēt imagines diuersoꝝ aialium. Et aliqui volunt hoc resoluere in virtuteꝫ celesteꝫ tunc vigētē. videtur tamen esse per accidens ex parte materie ꝯgelate. Et sic pꝫ in toto isto tractatu de generatōe impssionū hūidarum et differētiaꝝ earūdeꝫ. Quarū impressionum aquosarū sufficientia sic pōt haberi. Nam ois impssio hūida generatur ex vapore calido et hūido humiditate aquea. aut ergo generatur in infima regiōe aeris et ꝓpe trā aut in media. Si in infima hoc est dupliciṫ aut generatur sine ꝯgelatōe: ⁊ sic ē ros. aut ꝑ ꝯgelationeꝫ: ⁊ hoc est dupliciter, quia vꝉ simul inspissatur et ꝯgelatur ⁊ sic ē pruina. aut prius spissat ⁊ cōuertitur in aquā q̄ cōgelet. ⁊ sic si ista spissatio fiat hic iferiꝰ. tūc nō est impssio: ſ dicitur glacies. si vero spissetur et conuertat in aquā in media regione aeris ⁊ in infima cōgelet ꝑ antipistesim sic ē grādo. Si v̇o impssio hūida gñetur in media regione aeris hoc est dupliciter. q̇a vel cōgelatur ⁊ sic est nix. vel nō ꝯgelatur ⁊ sic est pluuia. Rationes soluūtur ex dictis.

Sequitur in textu. De ventis autem ⁊ omnibus spiritibus.

Queritur decimoquinto vtruꝫ aque fontiū et fluuioꝝ generētur in cōcauitatibꝰ terre ex aere circūcluso in ipis cōuerso in aquā. Et arguit ꝙ nō. qꝛ in aqua pluuialis imbibitur terre ⁊ nō videt vbi tanta multitudo aque ꝑueniret nisi iterū egrederetur ꝑ fontes ⁊ fluuios. igiṫ fontes ⁊ fluuij gñant ex pluuia q̄ immiscet terre. Secūdo arguit. oē qđ recipitur ⁊ nō ē ibi naturaliṫ oportet ꝙ veniat aliūde. ſ aque fontium ⁊ fluuioꝝ infra terrā sunt nō naturaliṫ. igitur ibi aliūde et ab extra veniūt. ⁊ ꝑ ꝯñs fontiū ortꝰ et fluuioꝝ sunt aq̄ pluuiales recepte in ꝯcauitatibꝰ terre. In oppositū ē phs in prīo cap. vltimi tractatꝰ huiꝰ primi.

Pro respōsione sciendū ē prīo ꝙ postq̄ aristoteles determinauit de impssionibꝰ aqueis que in inferiori loco gñant ex vapore humido. ꝯsequēter i vltimo isto tractatu agit de aq̄s fluuialibꝰ et fontibꝰ q̄ incipiūt infra terrā et gñantur ibideꝫ ex aere icluso in cōcauitatibꝰ terre cōuerso in aquā per frigiditatē terre.

Sciendū est secūdo ꝙ quidam antiquorū dixerūt aquas puteales et fluuiales nihil aliud esse q̄ aq̄s pluuiales receptas et cōseruatas in quibusdā ventribus et receptaculis existētibus infra terrā. ex q̇bus oriūtur et fluūt hmōi fluuij. Et hoc ꝓbant duplici signo. Primū est ꝙ fontes et fluuij sunt maiores in hyeme ꝙ in estate.

Aliud signū ē quidā fontes et fluuij sūt perpetui. scꝫ qui habent magna receptacula et sufficientia retinere aquā pluuialeꝫ ad ministrandū aquā per totā estateꝫ vsqꝫ ad hyemem sequentem. Alij vero non sunt perpetui qui scilicet non habent sufficiētia receptacula nec satis magna. Sed ꝯtra il-

lā opinionem arguit sic Seneca in libro de aialibus q̄stionibus. Primo. q2 diligēs fossor vinearū reperit aquā pluuialē nō descendere in profundū vltra decē pedes. ⁊ tamen ꝓfundius multo reperiuntur infra terraȝ riuaria fontiū ⁊ fluuioꝝ. Secūdo. q2 videmus fontes ⁊ fluuios magnos sub magnis lapidibus ⁊ rupibus per quos nō posset aq̄ pluuialis descendere. vnde in cacuminibus montiū reperiūtur fontes: ⁊ etiā in rupibus existentibus in mari. Restat aūt ꝙ ibi n̄ possit aq̄ pluuialis ascēdere. Cōtra hoc etiaȝ arguit pħs. q2 multitudo fōtiū ⁊ fluminū decurrentiū per totū annū est maior tota terra ergo in terra nō pōt esse sufficiēs receptaculū ad recipiendum tantā aque multitudinē sicut etiā multitudo aque pluuialis descendēns de nubibus per totū annū est maior ꝙ̄ ipe locus nubiū. ideo locus nubiū nō sufficeret ad retinendū totam aque multitudinē nisi cōtinue materia pluuie ad locū illū continue eleuaretur ⁊ ꝯuerteret in pluuiā. Un̄ sicut ex multis vaporibus de inferioribꝰ locis sursum eleuatis gn̄atur nubes: ex qua ꝑ magnā frigiditatē iterꝫ gn̄antur ꝑue guttule: que in vnū ꝯfluētes faciunt vnā magnaȝ multitudinē aque fontalis. silr̄ videt̄ rationabiliter posse dici ꝙ ex aere existente infra terrā ingrossato per frigiditatem loci gn̄antur guttule aque in multis ⁊ diuersis locis q̄ in vnū infimum locū cōfluentes causant originem alicuꝰ fontis vel fluuij. Et hoc ē rationabilius ꝙ̄ dicere ꝙ fontes ⁊ fluuij generent̄ ex aqua depluta ⁊ imbibita terre. Ex q̄ apparet modus gn̄atiōis fontiū ⁊ fluuioꝝ. nā in visceribus terre includit̄ aer q̄ propter frigiditatē latens terre inspissat̄ ⁊ ꝯuertitur in guttulas. q̄ per poros terre descendūt ad vnū locū in quo cōiungūtur a quo originatur fons ⁊ fluuiꝰ. Et hunc modū gn̄ationis fontiū ⁊ fluuioꝝ declarat pħs ꝑ signa duo. Primū est de fossoribꝰ terre ad faciendū puteos q̄ nō reperiūt aquā in vno ventre ⁊ receptaculo. Sed vident eaȝ per diuersos poros terre descendere guttatim ac si terra sudaret. Secūdū signū est. nā ex magnis mōtibus oriunt̄ magni fluuij sicut declaratur in textu per multa exempla: nominando maximos mōtes qui sunt in asia. Africa: ⁊ Europa. ⁊ nominat magnos ⁊ maximos fluuios orientes ex illis montibꝰ: quorum montiuȝ ⁊ fluuioꝝ nomina patent in textu. Similr̄ in locis vicinis magnis mōtibus oriuntur multi fontes. sȝ in locis planis ⁊ campestribus pauci fontes sūt ⁊ fluuij. ⁊ si qui ibi sint sunt parui. Q2 aūt ex magnis montibus ⁊ rupibus nascātur illi fluuij nō est propt̄ aliud: nisi q2 sunt multum spongiosi: ⁊ in illis multus aer includitur ex quo magne aque possunt generari. Et si queratur quomodo infra terram gn̄antur tales porositates ⁊ cōcauitates. Respondetur ꝙ hoc est ꝑ calorem solis ⁊ aliorum astroꝝ. ⁊ etiam per influentias exalantes infra terram humidū ⁊ propellentes frigidū. ⁊ ita ibi generātur illi spiritus qui habent eleuare terrā ⁊ generare montes ⁊ cōcauitates in terra.

Ex quibus oibus patet conclu

sio responsiua ad quesitū. Aque fontium et fluuioꝝ generant̄ infra terrā per conuersionem aeris in pluuiam: vt dictū est. Et licet non generentur ex aquis pluuialibus receptis in visceribus terre. cōcedendū est tamē ꝙ aque pluuiales bene faciunt ad augmentationē aquaꝝ fontium: sed non sufficiūt ad causandum eas.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ vna pars aq̄ pluuialis euaporatur per calorē solis ⁊ sursum ascendit. ⁊ alia corrumpitur per siccitatem terre ⁊ in naturaȝ terre conuertit̄. alia vero potest cōuerti in aerem per quandā calefactionem. Alia pars vero bene facit ad augmētationē fontiū ⁊ fluuioꝝ. Ad secundā dicitur ꝙ aqua infra terram aliunde venit quātum ad materiaȝ ex qua generatur. q2 aer ex quo gn̄atur aqua pluuialis ⁊ fontalis aliūde venit. ȝ causa effectiua ⁊ proxima est frigiditas terre que non venit aliunde. Seq̄tur in textu. Nō semꝑ aūt eadē loca terre.

Queritur sedecimo vtruȝ vbi ē

nunc mare prius aliquādo fuerit aut posterius erit terra arida. Arguit̄ ꝙ non. q̄a nullum elementū naturaliter exit locum suū sed mare nunc est in suo loco naturali. igitur ⁊c̄. Secūdo arguitur. si sic sequeretur ꝙ per naturam posset fieri vniuersale diluuiū. Patet conseqūtia. q̄a si vna regio terre posset mutari naturaliter de arido in humidū. videt̄ etiam ꝙ tota possit permutari. igitur

⁊c. In oppositū est philosophus in vlti mo capitulo huius vltimi tractat⁹ pͥmi libri

Pro respōsione sciendū est pri mo ꝙ postq̄ phs determinauit de generati one fontiū ⁊ fluuioꝝ. ꝯsequenter determiat de duratione ⁊ ꝑmanentia eoꝝ.

Pro quo sciendū est secūdo ꝙ nō sunt semper eadē loca terre aquosa ⁊ a rida. ꝫ mutantᷣ scḋ3 gn̄ationē fluuioꝝ: ⁊ effe ct⁹ coꝛūdē. nā mare ꝯstituitᷣ ꝑ igressū ⁊ ꝯcur sū3 fluuioꝝ adinuicē. iō nō semꝑ mare est in eadem parte: sed vbi nunc est mare erit ter ra arida: ⁊ ecōtra.

Pro quo sciendū est tertio ꝙ si cut se habent coꝛpoꝛa animaliū ⁊ plantarū quo ad generationem: statim ⁊ decrementū quo ad ip̄m celū quod per motu3 suū i vno tempoꝛe adducit agens ⁊ solem: ⁊ in alio tē poꝛe abducit ip̄m. ita etiam se habet terra q̊ ad senectutem. i. ad aridam fieri. ⁊ iuuentu tem. i. aquosam fieri ad ip̄m celū: quod pꝛo aliquo tempoꝛe adducit aliquos planetas ꝫm determinatū cursum adinuicem suꝑ ali quam partem terre quam per virtutem suā desiccant. ⁊ in alio tēpoꝛe abducit ip̄os pla netas ⁊ dissoluit illam cōiunctionem plane tarum ⁊ adducit aliam influentiam hume factiuā ⁊ viuificatiuam. ⁊ ita cū non vigeat eadem influentia celestis semper supꝛa ean dem poꝛtionem terre. ideo terra variatur de arido in aquosum. ⁊ ecōtra. ⁊ illa pars terre que est nunc habitabilis postea erit inhabi tabilis. Et si obijciatur q2 nulla ē memo ria ꝙ vbi nos nunc habitamus aliquando mare fuerit. Rn̄detur ꝙ talis transmutatio est per successionem longi tempoꝛis exceden tem vitam omniū gentiū genitarum in vna regione. ideo coꝛruptio omniū gentiū vni⁹ regionis fit anteq̄ possit peruenire memo ria de pꝛimo habitantibus in illa regiōe ad posterius habitantes. Et ad hoc multū iu uat ꝙ aliq̄n in bellis cadunt gentes vnius regionis. ⁊ aliquando pestilentias. aliquan do etiam pꝛopter sterilitatem in vna regiōe omnes habitantes relinquūt eam. Quia er go talis transmutatio maris in terram siccā ⁊ ecōtra non fit nisi in longo tempoꝛe. non ē mirū si talis transmutatio non lateat. Vide mus etiam ꝙ in quolibet tempoꝛe hyemali viget influentia humefactiua que facit ad generādum ⁊ augendū hic inferius aquas adeo vt durent per magnas partes anni. iō etiā non est incōueniens si in longo tempoꝛe generentur aque i aliqua parte terre ibi per manentes per longa tempoꝛa. Ideo philo sophus impugnat fatuitatem aliquoꝛū vo lentium ꝙ non possint fieri tales transmuta tiones: nisi per generationem nouam totius vniuersi. Nam tales mutationes in oꝛdine ad totū tempus sunt quasi momenta. ergo nō est verisimile propter hoc totū vniuersū generari. moles eñ terre nihil est in oꝛdine ad celum. ergo non opoꝛtet pꝛopter trans mutationē factam in vna parte terre totum celum transmutari.

Quibus pꝛemissis ponitᷣ con clusio responsiua ad quesitū. Vbi nūc ē ma re qn̄q3 fuit terra arida ⁊ etiam erit terra ari da: ⁊ ecōtra. Pꝛobatur. quia ex fluuijs ⁊ fon tibus generatur mare. sed illi ꝫm naturā pos sunt generari ⁊ deficere in vna parte terre. ergo etiam mare poterit in vna ⁊ eadē par te terre pluries ꝑmutari. Minoꝛ pꝛobatur. q2 fontes ⁊ fluuij generantur in vna parte terre in virtute alicuius influentie quod nō facerent ip̄a non vigente super illam parte3 terre. cū ergo celum cōtinue moueatur ⁊ plˀi bus motibus: sequitur ꝙ talis influentia n̄ semper respiciet illam partem terre: sed pōt super eam pluries abduci. Hanc cōclusiōe3 cōsequenter declarat phūs per multa exem pla. sicut de terra egiptioꝝ q̄ aliquādo fuit tota cooperta aquis ⁊ postmodū facta ē sic ca habitabilis. Sicut etiam de regione assi rioꝝ que per longa tempoꝛa fuit sterilis ⁊ in habitabilis ⁊ postmodū insterilis ⁊ habita bilis. Sed econtra regio micenoꝝ erat pꝛi⁹ fertilis ⁊ honoꝛabilioꝛ habebatᷣ. s3 postmo dū facta est sterilis. ⁊ sic cōsequenter.

Dubitatur an possibile sit mon tes in vna parte coꝛrumpi: ⁊ iterū generari: ⁊ iteꝝ ꝓduci. Rn̄detᷣ ꝙ sic. q̄uis eñ ad gn̄a tionem montiū coadiuuant aque pluuiales depꝛimentes terrā in qua fluūt ⁊ etiā depoꝛ tantes terre sterilitates ad vnum locum. q̄uis etiam adiuuāt ad gn̄ationē montium exalatiōes calide incluse infra terrā petētes exitū ⁊ eleuātes terrā ꝓpter quas etiā aliq̄n fit terremotus. tn̄ ista nō faciūt ad gn̄atiōe3 magnoꝝ montiū. ꝫ gn̄antᷣ mōtes alti per h̊

ꝙ sup̱ vnā partē viget influentia celestis de
siccatiua ꝛ calefactiua. ꝛ ita illa pars terre ca
lefit ꝛ leuificat̃. ꝙtū capit ꝺ̄ forma leuis tm̄
capit de loco sursuz. Et q: nō semp̱ viget ta
lis influentia in eadē p̱te terre. ꞩ postea pōt
vigere opposita. iō ꝯtingit altū montē geni
tū in vna parte terre deprimi ꝛ alterā p̱tē de
strui. Sed bene verū est ꝙ ista nō fiūt ī p̱uo
tp̱e nec sepe. q: nō fiūt sepe ꝯiūctiōes taliuz
planetaꝝ ex qua causant̃ tales influētie. nec
postq̄ p̱uenerūt tales planete ad talē ꝯiun-
ctionē statim separant a tali ꝯiūctione. Et p̱
ħ p̱tʒ rn̄sio ad dubiū: ꝛ p̱ ꝯn̄s ad q̄situ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ nullū elemētū ꞩm se to
tū corrūpitur nec erit locū suū ꝓpriū: sed tn̄
partes generantur ꝛ corrumpūtur. Ad se
cundā negetur ꝯsequentia. q: nō est possibi
le per naturā vnā influētiā humefactiuā ha
bere dominiū super totā terram. Et hec
de primo libro methaurorum.

Sequit̃ secūdus liber.

De mari autē et que natura ipsius. ꝛc.

Circa ītiū secūdi libri methauroꝝ q̄ritur primo vtrū terra debeat esse totaliter coop̱ta aq̇s. Arguit̃ ꝙ sic. Elemētū inferi⁹ naturalit̃ locat in ꝯcauo superioris elemēti. cū ergo elemēta sint naturalit̃ sp̱ice figure seq̄tur ꝙ aq̄ vndiquaq; debʒ circūdare terrā. In opositū est. p. in textu

Pro respōsione sciendū est primo, ꝙ postq̄ p̱hs determiauit ī primo libro de imp̄ssionibus ignitis ꝛ aquosis. ꝯn̄ter in isto determiat de natura maris. ꝺ̄ fluxu ꝛ re fluxu. ꝛ de causa salsedinis ei⁹. ꝛ de terremotu ꝛ speciebus eius. de vētis. tonitruo: ꝛ etiā corruscatiōe. de fulminibus ꝛ tiphonibus. Et hec est materia huius libri.

Sciēdū est secūdo ꝙ de generatiōe maris fuerūt tres opiniōes. Prima fuit Homeri: Orphei: ꝛ Hesiodi: dicentiū mare habere fontes: qui sunt ꝓpria pricipia ꝛ origenes ipsius. ita ꝙ gn̄atio maris fit ex ꝓpriis aq̇s ꝛ fontib⁹ existentib⁹ infra terrā. ꝛ nō fit nec auget̃ ex aliq̇bus aq̇s extrīsecis. Et opinabant̃ ꝯn̄r ꝙ terra ꝛ mare q̄ᵭ est in ip̄a est maior pars vniuersi ꝛ circa ipam tanq̄ nobiliorem ꝛ principaliorē ꝯsistunt alia elemēta. ꝛ etiam circa ipam mouet̃ celū. Alia fuit opinio aliquoꝝ dicentiū terrā fuisse olim aquis coopertam. sed postmodū per calorez solis ꝛ alioꝝ astroꝝ paulatim fuisse desiccatam pro parte. ꝛ illud quod est adhuc humefactū dicūt mare. Tertia fuit opinio quorūdam dicentiū ꝙ terra fuit multū calefacta p̱ calorem solis ꝛ alioꝝ astroꝝ in tātū ꝙ sudauit totam aquā marinā. ita ꝙ mare ꞩm eos nō est nisi sudor terre. Et hmōi signum dicebant esse salsedinē. q: om̄is sudor salsus ē ꝓpter adustionē. De duab⁹ vltimis opinionibus tractabit̃ posterius. Primā opiniōez improbat philosophus ī primo capit̃o huius libri. Pro cuius improbatiōe ponit vnā diuisionē ꝙ aquaꝝ existentiū supra terram: q̄dam sunt fluxibiles: sicut sunt aque fluuiales ꝛ fontales quedam vero sunt stātes: vt paludes ꝛ stagna. om̄es em̄ aque fluxibiles fluūt a fontib⁹ mediate vel immediate. naz fontes nō generant̃ ex aqua in ventre terre īclusa sicut in vase: vt prius dictū est. sed ex aq̈ gn̄ata ꞩm partes modicas in locis excelsis ꝛ frigidis ꝯfluētes ad vnū locū inferiorē. Et haꝝ aquaꝝ fluxibiliū q̄rū principiū ē fons: q̇dam fluūt spontanee ad vnū locū. q̇a aq̄ naturaliter tendit ad inferiorez locū. aliq̄ aūt indigent artē ad hoc ꝙ fluāt in aliquem locum. Sed aq̄rū stantiū: q̄dam sūt collecte in vno loco siue motu. sicut paludes ꝛ stagna q̄ manent in vno loco propter concauitatē loci. Alie sūt stationarie per artē sicut sūt aque putecales: quarū principiū est fons. sed tamen factū est eis receptaculū p̱ artem. Patet igit̃ ꝙ omnes aq̄ quaꝝ principium est fons sūt fluxibiles naturaliter. nisi arte detineantur: vel aliquo ꝯcauo recipiantur propter paucitatē aque.

Cōclusio prima cōtra primam opinionē. Mare nō hʒ fontes intra ipm existentes tanq̄ principia ei⁹ Patet q: oēs aq̄ fontales sūt fluxibiles nisi detineant̃ arte vl̕ ꝯcauitate loci. sed mare nō fluit extra suū locū propriū. ergo ei⁹ pricipiū nō sunt fontes Nec valet si obiicitur ꝙ sūt aliq̄ aque fontales q̄ sunt stationales. hoc em̄ est propt̃ paucitatem aq̄. non em̄ videm⁹ tantam aquam

fontalē stationariā q̄ta est aqua maris. Secūdo sic. aque marine: q̄dam non sūt sibi inuicem coniūcte fm aliquā sui partez: aut saltem fm modicam: sicut mare rubrū parū cōiungit cū mari occeano. ⁊ tamen in circuitu eoꝝ nō apparent fontes ex q̄bus generant aliq̄ maria. ergo non est rationabile dicere maria generari ⁊ fluere ex fontibꝰ intrinseq̄.

Et si obijciat contra rōez conclusiōis. q: videmꝰ mare nostrū fluere ⁊ refluere. Ad h̄ dicit q cā talis fluxꝰ est ab extra ⁊ nō ab intra. modo aque quaꝝ principiū est fons naturaliter sunt fluxibiles: nisi detineant. Un aduertendū est q mare dicit tripliciter fluere. Uno modo ab aq̄lone versus meridiem. ⁊ ibi nō est refluxus. Cuiꝰ cā est. q: sub polis viget magna frigiditas propter distantiam solis. ⁊ ideo ibidem generant aq̄ per cōuersionē aeris in aquā. s sol versus meridiē ꝓpter suū calorē cōsumit aquā. ⁊ cū aq̄ naturaliter fluat ad locū decliuiorē: seq̄tur q mare cōtinue habet fluere ad meridiē ⁊ non refluere. Alio mō dicit mare fluere ꝓ vētos facientes inundationem in mari. Tertio mō dicitur mare fluere ⁊ refluere bis in die naturali. ⁊ causa huius fluxus ⁊ refluxus ē cā motus lune. ⁊ de isto fluxu ⁊ refluxu maris posterius videbitur. Primus fluxus maris est naturalis fm naturā ꝓpriā. ⁊ secūdꝰ violentus. ⁊ tertius est supernaturalis ⁊ fm naturam cōmunem.

Cōclusio respōsiua. Terra non debet esse totaliter aquis cooperta stante rerum generatione. Locus eñ generatiōis viuentiū est vbi se tangūt tria elementa: vt habetur secūdo de gñatione. sed semꝑ fit gñatio in mundo. ergo oportet q alicubi se tangant elementa. ⁊ per cōsequens oportet terram esse discoopertā aquis propter salutē viuentiū. ⁊ vitā aiantiū tuendā.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d: q si elemēta eent locata fm suas positiones naturales quodlibz elemētoꝝ totā terrā orbicularit circūdaret. s ꝓpt salutē viuentiū tuendā in aliq̄ ꝑte ⁊ resiccitas resistit aque. ⁊ illa ꝑs manet discoꝑta. ⁊ hoc est a natura vniuersali intētū. Seq̄tur in textu. De gñatōe aūt eiꝰ si factū est.

Queritur secūdo vtruz mare in suo loco naturali sit generabile ⁊ corruptibile.

Arguitur primo q mare non sit in suo loco naturali. q: omne corpus naturale q̄escit in suo loco naturali. sed aqua maris cōtinue fluit ⁊ refluit. ergo ille locus nō est naturalis aque. Secundo arguit. quodlibz elementū in suo loco est purum. s aqua maris in loco in quo est: est permixta exalationi sicce. ergo non est in suo loco naturali. Tertio arguit q sit gñabile ⁊ corruptibile. cuiꝰ pars est generabilis illud est generabile. sed partes maris continue generant ⁊ corrumpunt. ergo mare est generabile ⁊ corruptibile. Ad oppositū est philosophus in. 2. ⁊. 3. cap̄. huius tractatus.

Pro respōsiōe sciendū est prio q multi antiquoꝝ crediderūt q mare sit principium aquarum. Dicitur enim mare quasi mater aquaꝝ retroeuntiū. Et isti sic rōne ꝑsuadēt. nā sicut de quolibet alioꝝ elemētorū reperit in aliquo loco determinato magna q̄titas locata que est pricipiū aliaꝝ partiuz existentiū in diuersis locis illius elemēti. ita rōabile est q alicubi sit magne aque multitudo a qua deriuent alie aq̄. s nullibi videt tanta multitudo aq̄ sicut est mare. ergo mare est pricipiū aquaꝝ fluuioꝝ ⁊ fontiū. ideo illi qui posuerūt q fluuij ⁊ fontes fluunt ab ipo mare tanq̄ ex principio. ⁊ aqua ipsiꝰ maris salsa colat per terram per quā transit ad originē fontium ⁊ fluuioꝝ. ⁊ efficitur dulcis ⁊ potabilis. ⁊ iterum illi fontes ⁊ fluuij refluunt in mare. Contra hanc opinionē arguit philosophus. q: principiū debz esse purius ⁊ simplicius sub principiato. cū ergo mare sit salsum ⁊ quodāmodo mixtū: sequitur q nō est principiū aquarū.

Sciendum est secūdo q vt dicit philosophus opinio quorūdā fuit q sol nutriuur humido aqueo eleuato ab istis inferioribus: ideo dicebāt solē q̄nq3 ꝯuerti ad septētrionē. q̄nq3 ad meridiē. q: altera ꝑs non est sufficiens ei administrare alimentū. Isti imaginabant q sol nō erat aliud q̄ ardor: siue accensio vaporis sursuz eleuati. ⁊ sic dicebāt ipz mare eē corruptibile. Sz ꝯtra hāc opinionē arguit phs improbādo eā. q: si sic non solum de die in diem gñaret nouus sol. ymo continue alius ⁊ alius generaret: sicut continue inflāmatio ⁊ alia est alia exalatio. accensa. Secunda ratio. Ignis euaporans

humidū ab aqua nō nutrit ipo hūido. g̃ ne ꝙ sol. Itē si ita essz silr deberēt nutriri alia astra. mō humidū aqueū si totuz resolueret nō sufficeret ad nutritionē tot ꝛ tātoꝝ astrorū. Vñ sol nō nutritur ꝑ vapores eleuatos sursū. imo ipsi vapores sursuz cōuertūtur in pluuiā. ꝛ iteꝝ descēdūt deorsuz: vt dictū est in primo libro. sol etiā est ingñabilis. ideo nō nutritur ab hmōi vaporibus.

Sciendū est tertio ꝙ scdm platonē mediū mūdi est quedā magna multitudo aque que tartar⁹ vocatur. Ex quo omnes aque tā fluentes ꝙ̄ nō fluentes ꝛ ipsuz mare tanꝙ̄ ꝑ quedā foramina ab ipo ꝓcedūt. ꝛ ponit modū gñationis aque maris ex illo. q₂ aqua in illo tartaro nō hʒ sedem in qua maneat sicut supra terrā. sed ꝯtinue fluit hac vel illac. ergo in aliqb⁹ locis facit fluuios ꝛ in aliꝭs stagna ꝛ in aliꝭs facit maria. Dicit vlterius ꝙ aque exeuntes ab illo principio retinent saporem et alia accidentia ꝑticularia terre ꝑ quā transeūt. Dicit cōsequēter ꝙ oēs fluuij iterū fluūt in ipm tartarum. Sed contra istam opinionē arguit phs. q₂ si sic sequeret ꝙ fluuij in principio sui ortus deberēt esse maiores ꝙ̄ in fine qḋ tamen est falsum. q₂ ꝙ̄to magis accedūt ad mare tanto sunt maiores. Alias plures rationes ponit phūs in textu.

Sciendū est vlterius ꝙ democritus posuit terrā primo fuisse aquis coopꝫtam. sed in terra erat quedā magna vorago que primo obsorbuit magnā ꝑtē aque ꝛ fecit apparere mōtes. Et secūda vice obsorbuit alterā partē aque et fecit appꝫere terraz planā et reliqt illā ꝑtē aque q̄ dr mare. Sed tertia vice obsorbebat totā terrā ꝛ sic relinq̄bat terra discooꝑta aq̄s. ꝟ hec opinio est friuola. His ergo opinionib⁹ dimissis sit.

Cōclusio prima. Ille loc⁹ in quo est mare est locus naturalis aque inꝙ̄tū aq̄ sed locus est maris per accidēs. prima pars ptʒ. q₂ aq̄ naturaliter locat in cōcauo aeris et cū mare sit supra terrā in cōcauo aeris: sequit ꝙ est in loco naturali aq̄. Secūda ꝑs pʒ. q₂ mare nō dicit aquā puram: ꝟ hʒ in se quasdā terrestreitates admixtas. ergo talis loc⁹ nō est naturalis locus maris. q₂ hmōi terrestreitatū ē loc⁹ terra. Ex cōclusiōe sequit ꝙ oēs aq̄ naturalr dñt fluere ad locū maris. q₂ ibi ē locus naturalr aq̄. Nec ꝓpt hoc mare augeť in immēsuʒ. q₂ sol cōtinue eleuat subtile ꝛ postea qḋ ē in mari. nec ꝓpter h̄ etiā ipm mare totū euaporatur. q₂ illi vapores sursuʒ eleuati ꝑ cōuersionē aeris in aquā iterū descendūt ex aere in terrā ꝛ augent fluuios ingrediētes.

Conclusio secūda. mare scdʒ se totū est ingenerabile ꝛ incorruptibile ꝙ̄uis scdm suas partes sit gñabile et corruptibile. Prima pars pʒ. q₂ mare est vna ꝑs principalis vniuersi. sed vniuersum est ingñabile et incorruptibile. ergo et ꝑtes ei⁹ principales erūt ingñabiles et incorruptibiles.

Secūda pars pʒ. q₂ elemēta ordinantur ad gñationē et corruptōeʒ istoꝝ inferioruʒ. ergo oportet ꝙ sint gñabilia et corruptibilia ꝟm suas ꝑtes. Ex istis duab⁹ ꝯclusionib⁹ pʒ ꝙ mare existēs in suo loco naturali inꝙ̄tū est aqua totū est ingenerabile. lʒ ꝟm ꝑtes sit generabile ꝛ corruptibile. et ꝑ hoc ptʒ respōsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dr ꝙ elemēta bñ mouētur in suis locis supra naturā: sicut ignis et aer mouentur circulariter et aqua fluit et refluit. Ad secūdā dr ꝙ elemētū i suo loco naturali ꝟm suā naturā ꝓpriā et particularē est purū. sed tamē propter generationē et cōseruationeʒ istoꝝ inferioꝝ ex intentōe nature vniuersal̄ est admixtū alteri nature. Ad vltimā dicitur ꝙ elemēta sunt corruptibilia nō q₂ sunt cōposita ex cōtrarijs: ꝟ q₂ hñt cōtrariū extrisecū. et nō est aliqḋ agens naturale extrinsecū qḋ ea possit corrūpere et agere in totum elementū. ideo elementa manēt ingenerabilia scdm se tota. ꝟ patiūtur et corrumpuntur scdm suas partes. ergo ꝛc. Sequit in textu. Querere aūt.

Queritur tertio vtruʒ mare debeat fluere ꝛ refluere. Ar ꝙ nō. q₂ h̄ eēt vl ꝑ violētiā vl ꝑ naturā. nō pmū: q₂ nō videť q̄ possʒ totā mltitudinē aq̄ violētare. nec secūdū. q₂ natura determiata ē ad vnū. mō mare fluit ꝛ refluit ad oēʒ differētiā positōis. Secūdo sic aq̄ sꝑ fluit naturalr ad locū decliuiorē. g̃ si mare fluat seq̄ť ꝙ ascēdit i illo refluxu. ꝛ ita violēte mare refluit qḋ ē icōueniēs. Tertio sic si mare flueret ꝛ reflueret seq̄reť ꝙ aq̄ stāgnales ꝛ alie aq̄ dulces silr deberēt

fluere ꝛ refluere. cōsequētia pꝫ. q: oēs aque sunt eiusdē speciei. Quarto sic. multa sūt maria: vt maria mediterranea q̄ nec fluūt nec refluunt. ergo nec alia maria. Quinto sic Si mare flueret ꝛ reflueret: hoc maxime eēt ſm cursum lune. ꝛ cū luna semꝑ moueat eq̄liter seq̄tur ꝙ cursus maris nō deberēt esse maiores in vno tꝑe q̄ȝ in alio. Sexto sic. Luna respicit mare ꝑpēdiculariť. ergo mare semper debet fluere ꝛ nunq̄ȝ refluere. Ad oppositū est experientia. nam videmus aliq̄ maria bis in die naturali fluere ꝛ refluere.

Pro respōsiōe sciendū est prio ꙩ vt prius dicebatur mare tripliciť moueť. Uno mō ab aquilone versus meridiē. Alio modo per ventos faciētes inundatiōes maris. Tertio mō mouetur motu fluxus ꝛ refluxus quasi bis in die naturali. ꝛ de isto motu est presens questio.

Sciendū est secūdo ꙩ maria sūt in multiplici differentia. q: quoddā est magnū mare qꝺ ꝺ: occeanū mare. ꝛ ē itrāsmeabile. Alia sunt maria mediterranea q̄ in aliq̄ sui parte cōiūguntť occeano. Et ſm descriptionē factā sub Julio cesare triginta sūt maria mediterranea in terra.

Tertio sciendū est ꙩ luna ꝑ influentiā specialē quaꝫ habet super humida habet ipa mouere rarefacere ꝛ cōdensare. sicut patet per experientiā. nam ossa aialiū in plenilunio sunt magis plena medullis q̄ȝ in nouilunio: vel decremēto. Et aliq̄ aialia sūt pleniora sanguine in plenilunio: vt conche: ꝛ ostree: in illo etiam sunt meliores.

Ex quo patꝫ cōclusio respōsiua ad quesitū. s. ꙩ luna per influentiam eius ꝛ lumen est causa fluxus ꝛ refluxꝰ maris. Ptꝫ q: illud ē cā alicuiꝰ q̊ posito poniť. ꝛ remoto remouetur. ſꝫ ſm cursū lune poniť fluxꝰ ꝛ refluxus mariſ. ꝗ luna ē cā eiꝰ. Pro quo ꝯsiderādū ē ꙩ qn̄ luna ascēdit suꝑ orisontē vbi ē mare: tunc mare incipit fluere q̊usq̄ȝ venerit ad punctū meridiei. ſꝫ qn̄ luna declinat a pūcto meridiei refluit q̊usq̄ȝ veniat ad pūctuꝫ occidentiſ. ꝛ qn̄ recedit a pūcto occidentiſ iterū fluit quousq̄ȝ veniat ad āgulū noctiſ q̄ opponiť pūcto meridiei. ſꝫ qn̄ declinat ab āgulo noctis iteꝝ refluit quousq̄ȝ veniat ad pūctū orientiſ. Et istoꝝ rō est. q: qn̄ luna respicit mare ſm radios ꝑpēdiculares tanto magis facit ebullire aquā maris. ꝛ ita qn̄ luna est in meridie facit aquā fluere. ꝛ qn̄ recedit a meridie ꝛ radij lune recedūt a ꝑpendiculari respectione: ꝛ tūc mare icipit refluere. Ex quo ptꝫ ꙩ in duplo sunt plures fluxꝰ mariſ in mēse q̄ȝ dies: demptis tm̄ duobꝰ diebus cum dimidio. Causa primi est. q: mare fluit bis in die. Cā secundi. q: tm̄ recuꝑat luna motu ꝓprio cōtra motum firmamenti.

Dubitať primo cū luna habeat maiorē virtutē supra mare; qn̄ est in puncto meridiei q̄ȝ qn̄ est in occidente vel oriēte q̄re astrologi magis aspiciūt in natiuitatibꝰ hominū ad stellas ascendētes suꝑ ipm orisontē q̄ȝ ad ipas existentes in puncto meridiei. Dicendū est ꙩ causa est. q: stelle ascendētes diutiꝰ aspiciūt natū q̄ȝ existentes in puncto meridiei. iō in effectibꝰ reqrentibꝰ longū tp̄s ad eoꝝ fortitudinē magis debet haberi aspectus ad astra ascendentia q̄ȝ ad ipa in puncto meridiei existentia.

Dubitatur secūdo an luna moueat aquā per lumen suum: aut ꝑ aliquā aliā influentiā distinctā a lumine. Diciť ꙩ ad ſꝫ cōfert lumen q: est calefactiuū ꝛ disgregatiuū aque maris. sed tamen cū hoc est quedaꝫ influentia specialis cū luna q̄ est spūalior lumie. ꝛ nō ipediť ꝑ obstacula. ꝑ quā influentiā luna hꝫ dominiū ad mouendū hūida.

Dubitatur tertio an fluxus ꝛ refluxus maris debeant eē maiores in vno tꝑe q̄ȝ in alio. Rn̄deť ꙩ sic. est em̄ maior in plenilunio ꝛ cōiunctiōe q̄ȝ in q̄rtis medijs: ꝛ etiā est maior ceteris paribꝰ qn̄ luna est i suis domibus. ꝛ qn̄ cōiūgiť signis calidis ꝛ stellis calefactiuis. ita ꙩ sunt plura ꝯcurrentia vtuti lune. et ſm hoc maiores fiunt fluxus ꝛ refluxus. sūt etiā maiores in hyeme ꝛ vere q̄ȝ i estate ꝛ autūno ꝓpter abundantiā fluuiorū ingrediētiū mare. ꝛ ꝓpter hoc qꝺ maior est resolutio maris in vaporibus.

Dubitať quarto quare est ꙩ aliqua maria solū fluūt semel in mense: ꝛ alia nūq̄ȝ fluūt. Rn̄deť ꙩ hoc est propter diuersam ꝓportionē eoꝝ in grossitie ꝛ subtilitate. nā aliqꝺ est mare ita grossuꝫ ꝛ spissum ꙩ luna nō sufficit illud subtiliare ad hoc ꙩ fluat Aliud ē mare taliter dispositū in spissitudie

ꝙ luna apponit dimidiū menſem ad ħ ꝙ faciat ꝑm fluere. ⁊ tale mare fluit ⁊ refluit ſemel i mēſe. Vñ narrat Albertus ꝙ mare vocatū perſicū quod igreditur mare in die: nec fluit nec refluit: ß bene in die de nocte mare Nam ꝑ ſiccum eſt ita ſubtile vt de die fluere nō poſſit. ⁊ luna non ſufficit mouere de die per fluxum: ſed de nocte.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primā dr̄ ꝙ fluxus ⁊ refluxus maris nō cōueniunt mari ſm naturā ꝓpriam nec violente: ß ſupra naturā ⁊ ſm naturā cōmunem

Ad ſecundā dicēdū eſt ſilr̄ ꝙ mare fluit ⁊ refluit ſm naturā cōem. iō aſceſus quo refluit nō eſt violentus. Ad tertiā dr̄ ꝙ aque dulces nō fluūt ⁊ refluūt ꝓpter paucitatem coꝝ: ⁊ etiā quia ibi nō ſunt vapores nec terreſtreitates. modo maris terreſtreitas iuuat ebullitiones. videmus eñ ꝙ aqua pura in vaſe poſita ſupra ignē nō ita ebulit ⁊ rareſit ſicut aqua mixta. verū eſt tamē ꝙ ſunt ꝗdā lacus qui ſunt fluentes ⁊ refluentes. Alie rōes ſoluūtur ex dictis. Seqtur i textu. Deinde de ſalſedine aūt ipſum.

Queritur quarto vtrum mare ſit ſalſum.

Arguit ꝙ nō. q2 quodlibet elemētū exñs in ſuo loco naturali d3 eſſe purū. ſed locus maris eſt locus elemēti aque. ergo aq̄ in tali loco debet eſſe pura: ⁊ nō ſalſa. Secūdo ſic. ſi mare eſſet ſalſum: hoc eſſet ꝓpter admixtionē terreſtriū exalationū: ſ3 hoc nō. q2 pari rōe ſtagna: fontes: ⁊ fluuij deberent eſſe ſalſi. Tertio arguit. ſi mare eſſet ſalſum propter admixtione terreſtriū exalationū: ſequit ꝙ cōtinue efficeretur magis ſalſum. ſ3 ꝯñs. q2 ſemper deſcendūt exalatiōes aduſte in ipm mare. ¶ In oppoſitū ē philoſophus in ſecunda parte primi tractatus huius libri.

Sciēdū eſt primo ꝙ poſtꝙ̄ philoſophus oſtendit ꝙ mare nō eſt gñabile nec corruptibile ſm ſe. ⁊ oñdit ꝙ nō ē principiū fontiū nec fluuioꝝ: ß ecōtra. determinat etia3 de fluxu ⁊ refluxu eius. Conſequenter agit de cauſa ſalſedinis maris.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ quidā dixerūt terrā a principio fuiſſe totaliter aq̄s coꝑtā. ß ꝑ calorē ſolis eleuatū ē ſubtile ⁊ potabile ⁊ remanet groſſum ⁊ terreſtre: qd̄ eſt mare ſalſu3. ß hec opinio falſa eſt. Oſtēſum eſt ei in fine primi ꝙ tra nūꝙ̄ fuit tota cooꝑta aq̄s. oſtenſu3 eſt etia3 ꝙ vapores eleuati a mari iteꝝ cōuerſi in aquā cadūt in mare. Alia fuit opinio antiquoꝝ dicentiū ꝙ fluuij ingredientes mare ſecū delerunt terreſtreitates ſalſationē maris cauſantes. ſed hoc ē irrationabile. quia fortiori fluuij magis deberent eſſe ſalſi. nec videtur quo mō poſſent facere ſalſationē in tāta multitudine aque. Alia fuit opinio deriſibilis ꝙ mare nihil aliud eſt ꝙ̄ ſudor tre. ⁊ ois ſudor eſt ſalſus. ß ħ eſt fabuloſum. nam terra naturalr̄ ē ſicca. ⁊ iō nō poſſumus intelligere terrā ſudare niſi prius fuerit humefacta. His opinionib⁹ dimiſſis q2 vident rōes diffugere vt dicit phs

Sciendū eſt tertio ꝙ duplex eſt fumus.

Quidā eſt calidus ⁊ humid⁹ q̇ ē vapor. Alius eſt calidus ⁊ ſiccus q̇ dr̄ exalatio Et hoc ſupponit ex ante dict̄. Supponitur etiā ꝙ mare ſm ſpēm ꝑmanet vnū ⁊ idē ſm ſe totū. l3 varietur ſm ſuas ꝑtes. Supponit vlteri⁹ ꝙ ſiccū terreſtre paſſum a calido ꝑmixtū humido ē cā ſalſedinis. ⁊ hoc eſt quādo ſiccū terreſtre nō eſt totaliter digeſtū a calido: ſed eſt aduſtū. cū ergo tale ſiccum aduſtū dñatur ſup̄ humidū cauſat ſalſedo Et ħ declarat phs ꝑ multa ſigna. Primū ē de hoc ꝙ remanet in ſtomacho poſt digeſtionē qd̄ emittit: qd̄ eſt ſalſum ⁊ amarū. Aliud eſt de vrina q̄ etiā ē ſalſa ⁊ amara. Aliud eſt de ſudore Aliud eſt de aq̄ colata per cineres. In oibus eñ iſtis cā ſalſedinis ē permixtio trēſtris paſſi a calido cū hūido aq̄o. Sed qñ aliq̇d eſt bñ digeſtū: ita ꝙ nō exprimitur ſubtile ⁊ hūidū: ß dñatur ſup̄ ſiccum: tūc eſt ſapor dulcis. Quibus ſuppoſitis videndū eſt d̄ cā ſalſedinis maris. Vñ ſalſedo maris ſic cauſat. nā per calorē ſolis ⁊ alioꝝ aſtroꝝ eleuātur exalationes terreſtres q̄ aduſte ſurſum ⁊ in mare deſcedētes ⁊ ꝑmixte cu3 humido faciūt ſalſedinē in mari. Et hoc declarat phs per multa ſigna. Primū eſt. nā mare verſus auſtrū eſt magis ſalſum ꝙ̄ verſus aquilonē. ⁊ hoc contingit. q2 plures exalationes eleuātur verſus auſtrū. ⁊ etiā pluuie genite flāte auſtro ſepiſſime deſcendunt ꝓpter multitudinē exalationū ꝑmixtaꝝ cum aqua pluuie. Aliud eſt ſignu ꝙ aq̄ maris eſt calidior alijs aquis ꝓpter multitudinem exalationū aduſtaꝝ q̄ hñt adhuc virtutem

ignis. nam vt dicit phs. q̄cūq̧ ignita fuerit hn̄t virtute caliditatē in ipis. vt pꝫ in calce. Aliud signū est. nā si quis vas terreū vndiq̧ clausuꝫ ⁊ subtile posuerit in mari aqua dulcis ingreditur. ⁊ hoc est signū ꝙ terrestreitates hmōi ꝑ poros subtiles nō potētes ingredi faciūt salsedinē in mari. Aliud signū est ꝙ aqua maris est grossior alijs aq̄s. ideo maiꝰ pondꝰ sustinet: vt nouerūt naute experti. ⁊ hac de causa ouū posituꝫ in aqua salsa supnatat: ⁊ nō in dulci. Aliud signū est. nā est q̄dā stagnū in palestria q̄ est ita grossum ⁊ salsum ꝙ nullus piscis in illo nascit̄. ⁊ si aliq̄d pijceretur in eo: vt homo: vel equus nō submergeret̄ ꝓpter abūdantiā terrestreitatū. Aliud signū est. nā vestimenta in mari lota efficiūtur sordida ⁊ madida ꝓpter terrestreitates. Aliud signū est. quidā locus in quo nascūtur calami quibꝰ cōbustis ponuntur cineres in aquā. ⁊ deinde illud totū decoquit̄ ⁊ subtile euaporatur: ⁊ residuū refrigeratū est salsitudo. ⁊ hoc fit in arabia. Et ita pꝫ ꝑ ista signa ꝙ siccū terrestre admixtum cū humido ⁊ adustum causat salsedinē in tali humido aqueo.

Conclusio responsiua ad q̄situ̅.

Mare rationabiliter debet esse salsum. Pꝫ q: plurime exalatōes calide ⁊ sicce ꝑ calorē solis eleuate sursuꝫ ⁊ aduste descēdūt i mare ⁊ illud q̄ ē subtile ⁊ potabile i mari ꝯtinue eleuat̄. ⁊ q̄ est grossuꝫ ⁊ terrestre deorsū manet. ergo mare est rōnabiliter salsum.

Dubitatur primo an fontes et fluuij debeant esse salsi. Rn̄detur ꝙ aliq̄ fontes ⁊ fluuij sunt salsi: ꝫ hoc est propter naturā terre per quā transeūt. ⁊ nō ꝓpter cām ꝓpter quā mare est salsum. q: continue renouant̄ ꝑ aq̄s dulces. ⁊ etiā sunt in locis adustis in quibus non possunt causari multe exalatiōes. Ad hoc etiā multū facit fundꝰ aq̄. Vn̄ quedā partes terre sūt sulphuree ⁊ alie diuersimode disposite propt̄ diuersas ꝯstellatiōes ⁊ influētias celestes. ⁊ aq̄ trāseuntes ꝑ illas ptes ꝯhunt diuersos sapores. Unde dicit phs ꝙ in cicilia est q̄dā fons q̄ illic habitātes vtūtur loco aceti ad sua ꝯdiēda cibaria. ⁊ circa licon: est alius fons ita acetosus ꝙ fluuiū quē ingredit̄ facit amarꝫ.

Dubitat̄ secūdo vnde est ꝙ aliqui fontes cōuertūt aliq̄ corpa terrestria in ipis posita in lapides. Rn̄det̄ ꝙ illud est resoluendū ad quandā virtutē mineralē existentē in tali aqua quā cōtraxit in loco in q̄ genita est vel trāsiuit. Et hac de causa aliq̄ aque fontales potate interficiūt potantes. q: qn̄ sunt in stomacho gn̄atur plumbū vel aliq̄ aliorꝫ metallorꝫ ibidē.

Dubitat̄ tertio vnde est ꝙ aliq̄ aq̄ fontales in origine fontiū causant strumas in collo. Rn̄det̄ ꝙ h̄ est ꝓpter magnas frigiditates aq̄ꝫ. que q̄dē frigiditates faciūt suꝑfluitates cerebri descendere. ⁊ faciūt strumā in collo: vel in aliquo alio loco.

Dubitatur quarto q̄re aliq̄ fontales aq̄ faciūt oues potātes ex ill' albas. ⁊ ecōuerso aliq̄ faciūt nigras albas. Rn̄det̄ ꝙ qn̄ aq̄ est multū frigida ⁊ subtilis: ipa potata ꝑ calorē naturalē mittit̄ ad pellē ⁊ manet inter pellē ⁊ carnem. ⁊ mutat pellis colorēꝫ. Et quia ad variationē pellis sequitur variatio pilorum: nisi per accidēs. ideo albe possunt fieri nigre: ⁊ econtra.

Dubitat̄ quinto q̄ sunt aque saniores. Rn̄det̄ ꝙ q̄ fluunt saniores sunt. et inter fluentes versus orientē fluentes sūt saniores. ⁊ postea fluentes versus aquilonē. deinde fluentes versus occidentē. Et minꝰ sane sunt que fluūt versus meridiē: ⁊ hoc ꝓpter indispositionē solis ⁊ venti q̄ hn̄t purgare aquā. Et quāto aque fluētes magis distant a loco originis: tanto sunt saniores. Et aque fluentes ꝑ terrā lutosam sunt saniores fluētibus per loca arenosa. q: i locis arenosis cōiter vigent virtutes minerales. Et int̄ aquas ductas artificialiter ille q̄ ducunt̄ ꝑ cuprū vel plumbū sunt minꝰ sane. ⁊ si freq̄nter potent̄ excoriant intestina ꝓpter virtutē quā retinēt ex plūbo vel cupro. Et vniuersaliter loquendo aq̄ leuiores sūt saniores grauibus. ⁊ de grauitate vnius suꝑ alterā experiri q̄s poterit: capiendo duos pānos equalis pōderis lotos in duabꝰ aq̄s. ille pannꝰ q̄ fuit lotus in aqua grauiori efficit̄ grauior ⁊ maioris ponderis: lꝫ esset equalis ponderis. Et sic pꝫ rn̄sio ad quesitū. Rōes faciliter possūt solui ex dictis. Sequitur i textu De spiritibus autem dicamus.

Queritur quinto vtrū vētꝰ sit exalatio calida ⁊ sicca mota lateralit̄ circa terrā.

347

Arguitꝫ ꝙ nõ. q꞉ si sic seq̃ret ꝙ tpe vẽtorũ deberet vigere maxia caliditas. ꝯñs ē ꝯ experientiã. igit ꝛc. Secũdo arguitꝫ. vẽti prosternũt magna edificia et arbores magnas. qd̃ non esset si ventus esset exalatio faciliter diuisibilis. Tertio si sic sequeretꝫ ꝙ talis exalatio deberet descẽdere per paruas ꝑticulas sicut pluuia. h̃ sensui nõ apparet. Quarto sic. auster ē vent⁹ calid⁹ ꝛ hũidus ꝛ nubiũ ꝯgregatiu⁹. boreas vero ē frigid⁹ et siccus ꝛ seren⁹. ergo nõ ois vẽt⁹ ē exalatio calida ꝛ sicca Ultimo. si vẽtus esset exalatio calida non videtꝫ a quo posset moueri lateraliter circa terrã. ergo ꝛc. In oppositũ est phũs in. 2. tractatu hui⁹ secũdi.

Sciendum est primo ꝙ postq̃ phs in primo tractatu tractauit de mari fluuijs ꝛ fontib⁹. ꝯñter in isto secũdo tractatu determinat de ventis oñdẽdo quid sit ventus. ꝛ quid sit materia ventoꝝ. ꝛ q̇d sit causa cessationis coꝝ ꝛ cõmotionis eorũdẽ determiat etiã de positione numero ordine ꝛ ꝓprietate et noibus eorũ.

Sciendũ est secũdo ꝙ vt ex determiatis patuit duplex ē exalatio. Quedã est exalatio calida et hũida ꝛ d꞉ vapor. et ē principiũ impressionũ aqueaꝝ. Alia est calida ꝛ sicca et hec ē duplex. quedã ē inflãmabilis q̃ est principiũ impressionũ ignitaꝝ. alia est nõ inflãmabilis q̃ est principiũ ventorũ

Unde talis exalatio que ē principiũ ventoruz ꝯ̃riat vapori que est principium pluuie. iõ cõiter post ãnos pluuiosos sunt anni ventosi. ꝛ ita ecõtra. ꝛ etiã pluuia facit cessare ventos ꝛ ecõtra. qd̃ nõ esset nisi ꝓxima principia venti ꝛ pluuie essent ꝯ̃ria. cũ ergo materia pluuie sit vapor hũid⁹: oportet ꝙ materia ventorũ sit exalatio calida et sicca. Et h̃ etiã signũ est. q꞉ plurimi vẽti flant a septẽtrione ꝛ meridie. q꞉ sol hꝫ ibi magnã virtutẽ. iõ sũt ibi plures vapores q̃ in alijs ꝑtibus. Uerũ est tñ ꝙ qñq꞉ cũ vapore eleuatꝫ exalatio. ꝛ vapore cõuerso in aquam remanet exalatio q̃ est principiũ ventoꝝ. ꝛ ita sepe post pluuias sunt venti: vt dictũ est. Ex dictis pꝫ falsitas opiniõis aliquoꝝ dicẽtiũ ꝙ vẽt⁹ nihil aliud ē q̃ vere aer mot⁹. Hec eñ opinio reprobatꝫ in textu. q꞉ sicut aq̃ non d꞉ fluui⁹ nisi habeat certũ principiũ ex quo fluat, ita aer qualitercũq꞉ mot⁹ nõ est ventus. Itẽ pluuia facit cessare vẽtos. ergo aer ē p̄cipiũ pluuie. ergo ñ p̄cipiũ vẽtoꝝ

Sciendũ est tertio ꝙ ventus sic gñatꝫ. nam per calorẽ solis et alioꝝ astrorũ eleuatꝫ exalatio calida ꝛ sicca nõ inflãmabilis ex corporib⁹ terrestrib⁹ vsq꞉ ad mediã regionẽ aeris. que a frigiditate medie regiõis aeris ꝓpellitꝫ deorsuz vsq꞉ ad certã distãtiã Et q꞉ talis exalatio leuis est tendit sursũ. et nititur ascendere. et tñ nõ põt ꝓpter frigiditatẽ medie regionis aeris. ideo ꝓpter ꝯ̃rietatẽ duoꝝ principioꝝ mouentiũ. scꝫ frigiditatis medie regiõis aeris ꝛ leuitatis ip̄i⁹ exalationis. talis exalatio mouetꝫ naturaliter circa terrã ꝛ vocatꝫ ventus. Ex quo pꝫ.

Conclusio responsiua ad questionẽ. vẽt⁹ ē exalatio calida ꝛ sicca lateraliter mota circa terrã. ꝛ hec est diffinitio vẽti Hec ꝯclusio satis ꝓbata ē ex dictis.

Dubitatur p̄mo circa predicta cũ pluuie faciãt cessare vẽtos an aliq̃n eos cõmoueãt. Videtꝫ ꝙ nõ. q꞉ idẽ nõ est causa ꝯtrariorũ. Dicitꝫ ꝙ pluuia est cã excitatõis ꝛ ꝯmotõis ꝛ cessatõis motõis ventorũ. Qd̃ sic pꝫ. q꞉ si terra fuerit nimis sicca fumare nõ poterit. ẟ adueniente pluuia disponitur vt ex ip̄a possit eleuari exalatio que est causa ventoꝝ. ꝛ sic pluuia est causa motiõis vẽtoꝝ. Cõtingit etiã aliq̃n ꝙ terra ē abilis ad fumandũ ꝛ exalandũ. ẟ aduenĩete magna pluuia multuz frigida et humida efficitꝫ inabilis ad fumandũ: et tũc faciũt pluuie cessare ventos. Et sic pꝫ ꝙ pluuia ē causa cessationis ꝛ cõmotõis ventoꝝ nondũ existentiũ quẽadmodũ ꝛ gñationis eorũ.

Dubitatur secũdo an sol sit causa cõmotionis et cessationis ventoꝝ. Respondetꝫ ꝙ sic. q꞉ sol qñq꞉ per calorẽ suũ excessiuũ terrã desiccat añq̃ exalare faciat sic magn⁹ ignis sicc⁹ lignũ viride ꝯburit pri⁹ q̃ ipꝫ fumare ꝑmittat. Ideo etiã sole exñte iuxta cancrũ pauci sunt venti ꝓpt̃ nimiũ calorẽ solis. Sꝫ sol ē causa cõmotõis vẽtoꝝ qñ mediocriter calefacit terram. q꞉ tũc facit eã fumare et eleuat fumos sursum. Et hui⁹ signũ est. q꞉ in vere et autũpno plures sunt venti q̃ in alijs temporib⁹. ꝓpter hoc ꝙ calor solis in vere et autũpno est tẽperatus. Propter hoc etiã fiũt de die et cessant de no

cte ꝛ ecōtra ꝑpter diuersam dispositionē so-
lis in calore. Sol etiā qn̄qꝫ facit cessare vē-
tos cōsumēdo materiā ex qua ventus fit.

Ad rationes. Ad primā ꝙ fre-
quēter vent⁹ trāsit per loca frigida a q̄bus
trahit frigiditatē accidētalē. iō boreas ē vē
tus frigidissim⁹. q: flat sub polo artico in q̄
viget maxima frigiditas. Sꝫ auster est ca-
lidus. q: flat a tropico estiuali sub quo vi-
get caliditas. Ad secundā d: ꝙ materia
venti faciliter mobilis est. ideo qn̄ mot⁹ ei⁹
preuenit diuisionē aeris: tūc impetu suo suf
ficit eleuare arbores. ꝛ edifitia fortia dissipa
re. ꝛ talia hm̄oi. Ad tertiā d: ꝙ sup terrā
et mare sepe cadūt plures terrestreitates. sꝫ
ꝑpter paruitatē earū nō sūt a sensu ꝑcepti
biles nisi forte in radijs solis. ꝛ si tales exa
lationes sint aduste sunt causa salsedinis.
maris: vt prius dictū est. Ad aliā pꝫ solu
tio ex dictis: q: dictū est quomodo exalatio
mouetur lateraliter. Sequitur in textū.
De positione autem ꝛc.

Queritur sexto. vtrum tm̄ sint
duodecim venti. Arguitur ꝙ sint plures
q̄ꝫ duodecim. q: q̄ttuor sunt vēti principa-
les adinuicē ꝯrij. ꝫ inter duos ventos ꝯtra
rios dabiles sunt tres medij. vnus ꝑ eque
distātiā. alij duo quoꝝ vnus est ꝑpinquior
vni ꝛ alter alteri. igit̄ adminꝰ essent sedecim
venti. Secūdo sic naute primo diuidunt
vētos in triginta et duos vētos. igit̄ cū ipi
habeāt experientiā ventoꝝ. seq̄tur ꝙ venti
sunt duodecim. Tertio sic. a q̄libet ꝑte ter
re pōt eleuari exalatio calida ꝛ sicca nō de
facili inflāmabilis. ꝫ talis exalatio lateral̄r
mota est vēt⁹: ergo tot erūt vēti quot erunt
ꝑtes signabiles in terra. ꝛ ꝑ ꝯn̄s sūt plures
venti q̄ꝫ duodeci. Quarto sic. tot sūt vēti
quot sūt pūcta signabilia i orizonte: ꝫ plu-
ra sūt pūcta signabilia in orizonte q̄ꝫ duo-
decim. igit̄ sunt plures vēti q̄ꝫ duodecim
Ad oppositū arguit̄ ꝙ sint pauciores. Tot
sunt vēti quot sūt q̄litates prie et ꝯbinatio
nes vtiles eaꝝ. sed solū sunt q̄ttuor qualita
tes prime ꝛ quattuor cōbinatōes vtiles ea
rū. ergo solū sunt q̄ttuor vēti. Itē oēs
vēti dicūtur boreales vel australes. ergo tm̄
sunt duo vēti. Ad oppositū ē phs i textu

Pro responsione sciendum est
prio ꝙ postq̄ꝫ phs deīmiauit de causis vē-
toꝝ. ꝯn̄ter deīminat de nūero positōe ꝯrie-
tate ꝛ noibus vētoꝝ et accidētib⁹ eoꝝ.

Sciendū est secūdo ꝙ ad scien
dū qualitatē ꝛ sitū ventoꝝ phūs facit duas
suppositiones. Prima est ꝙ orizon ē quidā
circulus magn⁹ ymaginat⁹ in sup̄ficie ter-
re diuidēs ꝑtem celi vise a nō visa. Secū
da est ꝙ illa que plurimū distāt ſm locū sint
ꝯtraria scd̄m locū sicut que plurimū distāt
scd̄m formā sunt cōtraria scd̄m formaꝫ. Et
hoc supposito in orizonte sic descripto ad
modū circuli signet̄ pūctus. a. q̄ sit occidēs
eq̄noctialis. ꝛ ab illo pūcto ꝑ cētrū orizonti
ꝯtrahatur linea recta ab pūctū. b. in oppo-
sita circūferētia q̄ quidē pūct⁹. b. sit oriens
equinoctialis. deinde ducatur linea alia di
uidēs p̄cedentē lineā ad angulos rectos. a
pūcto. i. q̄ est in septētriōe ad punctū. qui ē
in meridie. deinde signetur in orizonte. pun
ctus. ꝫ. qui sit oriens estiuale. et ex opposito
signet̄ pūct⁹. c. q̄ sit occidēs estiuale. simlit̄
signetur pūct⁹. d. q̄ sit oriēs hyemalis. etiaꝫ
ex opposito signet̄ pūct⁹. g. qui sit occidēs
hyemale. Ducātur iteꝝ due linee. vna ab. ꝫ.
ad. g. ꝛ alia a. b. ad. d. dicat̄ igitur ꝙ venti
flātes ex pūctis terminātibus illas dyame
tros trāseūtes ꝑ centrū circuli orizontis sūt
ꝯrij. q: maxime distāt scd̄m locū. Sed ad in
telligentiā predictorū punctoꝝ.

Sciendū est tertio ꝙ occidens
eq̄noctialis d: esse pūctus i quo sol occidit
qn̄ est equinoctiū. et per oppositū est oriēs
equinoctialis vn̄ scꝫ sol oritur qn̄ est equi-
noctiū. et hoc cōtingit quādo sol est in arie
te ꝛ libra. Sed oriēns estiuale est punctus
ymaginat⁹ in orizonte vbi sol orit̄ qn̄ est in
solsticio estiuali scꝫ in tropico cācro. ꝛ occi-
dēs estiuale ē pūct⁹ in orizōte: vbi tūc occi-
dit sol. Sꝫ oriēs hyemale est pūct⁹ in ori
zōte vbi orit̄ sol qn̄ ē solsticiū hyemale. qn̄
scꝫ sol ē in tropico capricorni. ꝛ occidēs hy
emale ē pūct⁹ in orizonte in quo sol occidit
in eodē signo. Ex istis pꝫ ꝙ vēti designa
ti ꝑ has duas litteras. i. ꝛ. c. ꝯriant̄. ꝛ etiam
venti designati ꝑ. a. ꝛ. b: et etiā. e. ꝛ. d. ꝛ etiā
venti. g. et. ꝫ. et hoc clare pꝫ in figura descri
pta scd̄m modū predictū. Sed ad viden-
dū noia ꝑticularia: ordinem: situm: ꝛ posi-
tionem ventorum.

Sciēdū est quarto ꝙ a puncto
fi

idest signato in orizonte flat ventus q̇ gre-
ce dicitur boreas siue aparchias. latine vero
dr̄ septētrio. q: flat a septētrione scz a polo
artico. Sed ventus secũdus q̇ flat a pũ-
cto.z.grece dicit̃ kerchias. latine vero vul-
turn⁹. q: alte tonat. Sed tertius flās a pũ
cto.b.grece dr̄ apeliores. ꝫ latine dr̄ subsola
nus. q: qñ sol est sub eq̇noctio incipit flare
sub sole. Sed quart⁹ q̇ flat a pũcto.d.gre
ce dr̄ Eurus. latine vero dicit̃ Euronotus.
Sed quint⁹ qui flat a pũcto.t.grece dicit̃
notus. latine vero dr̄ auster. Vent⁹ autem
qui flat a pũcto.g. grece vocat̃ libs. latine
vero affricus. q: flat ab affrica. Sextus q̇
flat a pũcto.a.grece dicit̃ zephir⁹. latine ve
ro fauonius. q: fouet plantas. Sed octa-
uus q̇ flat a puncto.g.grece dicit̃ argetis.
latine vero dicitur chorus. nam talis vent⁹
in se trahit alios ventos et facit eos reuol-
ui. Sed p̄ter istos sunt quattuor alij mi-
nus principales: quoꝝ vn⁹ flat a pũcto me
dio inter.e.et.i.qui grece dr̄ Trelkas. latine
vero circinus. q: facit alios ventos circui-
re. Alius flat a pũcto.k.designato inter.i.
et.z.q: dr̄ grece messen. et istis duob⁹ vẽtis
nulli alij ꝓprie sunt cõtrarij. Alius aũt flat
a pũcto.m.signato inter.g.⁊.t.qui grece di
citur logotus. latine vero affricus auster.
Alius vero flat a puncto.n.designato inter
t.⁊.d.qui grece dicitur ferniquias. latine ve
ro Eurauster. et istis duobus vẽtis nulli alij
ꝓprie ꝯnantur. Et sic pꝫ ꝙ sunt duodeci
venti. Vñ boreas q̇ flat a septẽtrione ē fri-
gidus. Et subsolanus q̇ flat ab oriente eq̇-
noctiali est calid⁹ ⁊ siccus. Sꝫ vltimus qui
flat ab oriẽte estiuali est humid⁹. Et aq̇lus
q̇ flat a pũcto medio inter septentrionē esti
ualē est frigidus et nebulosus. Sed vent⁹
qui flat ab oriente hyemali qui dr̄ Eurono
tus est calidus et siccus et aquosus. Sꝫ vẽ
tus qui flat a meridie scz a polo antartico q̇
dr̄ auster ē calid⁹ et humidus. Vent⁹ autē
q̇ flat a pũcto medio inter austrũ et oriens
hyemale qui dr̄ eurauster. q: flat inter eurū
et austrũ est frigidus et humidus. Sed fa-
uoni⁹ qui flat ab occidẽte equinoctionali ē
frigidus ⁊ humidus Sed affricus qui flat
ab occidente hyemali dr̄ humidus. Sꝫ cho
rus qui flat ab oriente estiuali dr̄ siccus. et
alios vẽtos resoluit. Circinus vero q̇ flat
a pũcto medio inter septẽtrionē et occidēs
estiuale est grandinosus et frigidus. Et
sic pꝫ de qualitatibus ventorũ.

Sciendũ est quĩto ꝙ venti mul
tipliciter possunt distingui. Primo penes
pũcta signabilia in circũferentia orizōtis ⁊
sic essent quasi infiniti venti. Secũdo mō
possunt distingui penes signabilia in circũ
ferentia orizōtis notabiliter distincta adin-
uicē. et isto mō ponunt̃ triginta duo vẽti a
nautis. Tertio mō possunt distingui pe
nes cōbinatiōes vtiles quattuor qualitatũ
et sic essent q̄ttuor venti. ⁊ istis trib⁹ modis
nō distinguunt̃ ab astrologis. Quarto mō
distinguũtur venti scd̄m ꝓcessum solis et pla
netarũ sub zodiaco. et penes distinctionem
ptiũ zodiaci q̇ sunt duodecim sub quib⁹ sol
habet diuersas virtutes ad eleuandũ mate
riam ventoꝝ. ⁊ hoc modo diuidendo ven-
tos scd̄m duodecim signa zodiaci sunt tm̃
duodecim venti ⁊ scd̄m hoc ponitur.

Cōclusio respōsiua ad questio
nē. Tantũ sunt duodecim vẽti distinguen-
do eos hoc vltimo mō. Probat̃. q: ventus
ē exalatio calida ⁊ sicca eleuata a terra ꝫm
suā substantiam. ꝫ duodecim sunt principia
mouentia terre et alterabilia et duodeciꝫ si
gna zodiaci. ergo rōnabile est ponere duo-
decim ventos. et sic pꝫ r̄nsio ad quesitum.

Dubitatur primo de accidenti
bus quare venti boreales cōiter flant in au
tũpno post tropicũ estiualē. ⁊ tñ vẽti austra
les nō flant in vere post tropicũ hyemaleꝫ.
Rñdet̃ ꝙ causa est. q: in vere post tropi-
cũ hyemalē calor solis debilis ē adeo ꝙ nō
sufficit terrā exalare. ⁊ sic nō sunt vẽti austra
les. ꝫ post tropicũ estiualē. scz in autumpno
calor autũpni iuuat̃ calore estatis p̄cedētis
adeo ꝙ calor talis sufficit eleuare materiaꝫ
vẽti borealis. et tũc flāt vẽti boreales. Ve
rũ est tñ ꝙ post tropicũ hyemalē bene flant
aliq̇ venti australes parui et debiles. q̇ vi-
gorant̃ a minori ad maius scd̄m qd̄ sol pl⁹
ascendit et accedit ad nos.

Dubitatur secũdo vtruꝫ venti
australes flant a polo antartico nob̄ imma
nifesto: sic̄ vẽti boreales a polo artico, nob̄
manifesto. Rñdet̃ ꝙ vẽti australes non
flant a polo antartico nec a tropico hyema
li: sed a tropico estiuali. Primũ patet. q̇a

sicut se habet boreas ad polū antarticū. ita se habet ventus genit⁹ sub polo antartico quo ad nos. q: vbiq; est equalis distantia. Sȝ boreas nō flat vsq; ad polū antarticū ymo nō pōt transire tropicuȝ cancri ꝓpter nimiū calorem vigentem inter duos tropicos. ergo etiaȝ ventus genitus sub polo antartico nō pōt pertransire ad nos. quia nō posset transire regionem aeris suppositam zone celi inter duos tropicos propter excessiuū calorem in tali regione vigenteȝ. Secūda pars patet. q: in nostra terra habitabili flat auster a meridie. ideo dicit̄ ventus meridionalis. ⁊ sic nō flat a polo antartico nec a tropico hyemali relinquitur. ergo ꝙ flat a tropico estuali. Et quia locus a quo flat auster est magis distans ꝙ̄ locus a quo flat boreas. ergo ⁊c̄.

Dubitatur tertio vtruȝ plures

venti debeant flare a septentrione ꝙ̄ a meridie. Rn̄det phūs ꝙ sic. q: locus suppositꝰ septētrioni abūdantior est aqs multuȝ ꝙ̄ regio supposita meridie ꝓpter nimiū calorē sub meridie existētē. ideo niue sub septētrione liquefacta ꝑ calorē ⁊ illa liquefacta plures eleuantur exalatiōes. iō plures sunt venti septemtrionales ꝙ̄ meridionales.

Dubitatur. quarto vtruȝ venti

debeant reduci ad quattuor principales. Rn̄det̄ ꝙ sic. et illi q̄ttuor sumūtur scd̄ȝ q̄ttuor principalia pūcta orizontis. et distiguūtur scd̄ȝ quattuor cōbinatiōnes vtiles quattuor qualitatū primarū. istoꝝ aūt q̄ttuor ventoꝝ principaliū vnus dicit̄ subsolanus q̄ flat ab oriente equinoctionali. qui est calidus ⁊ siccus et assimilat̄ igni et cōplexioni colerice. Alius est auster q̄ flat a meridie et est calidus et hūid⁹ ⁊ assimilat̄ aeri ⁊ cōplexiōi sanguinee. Alius est fauoni⁹ qui flat ab occidēte equinoctiali q̄ est frigidus et humid⁹ et assimilat̄ ꝯplexioni fleumatice. Alius est borealis qui est frigid⁹ et sicc⁹ et assimilat̄ terre ⁊ cōplexioni melancolice. Et inter vētos subsolanus est sanissim⁹. q: est deputat⁹ ꝑ calorē solis. iō est subtilior et clarior. Deinde boreas est sanior. q: ē frigidus et claudit poros et serenat aerē. Sȝ ex opposito auster ꝯmouet aerē ⁊ ē ꝯgregatiu⁹ nubiū. Et etiā fauoni⁹ cōmouet aerem Et sūt isti duo min⁹ sani. Ultra d: ꝙ inter qualitates primas due sūt principales. scȝ caliditas et frigiditas. iō diuidēdo vētos penes calidū ⁊ frigidū adhuc nō erūt nisi duo vēti pricipales. s. auster ⁊ boreas. et sic omnes venti frigidi essent boreales ⁊ calidi australes.

Dubitatur quinto vtruȝ venti

ꝯrij possint simul perflare Rn̄det. p. ꝙ n̄. scd̄m eādem diametrū. q: vel tales vēti mutuo se impedirent si eque essent fortes. vel vn⁹ esset fortior altero: ⁊ sic fortior exterminaret debiliorē. Uenti aūt q̄ nō sūt ꝯtrarij pn̄t simul flare. Etiā quidā sunt venti determinatis tpibus flātes: sicut libs cōiter flat in autūpno et kerquias in vere.

Dubitatur sexto. vtrum aliqui

vēti faciūt alios cessare Rn̄det pħs ꝙ sic q: a perchias ⁊ vergetes maxie faciūt alios cessare. Ratio primi ē. q: eoꝝ impet⁹ maximi sunt ⁊ flant de prope. ⁊ sunt cōtinui et fortes. ideo faciūt alios debiliores cessare. Ratio secūdi est. q: cū sint magni ⁊ fortes: vt dictū est, ꝓpellūt nubes. Uerū est t̄n̄ vt habetur in textu si essent vehemēter frigidi: tūc venirent coagulādo nubes anteꝙ̄ eas ꝓpellerent: ⁊ causarent pluuias Inter ventos aperquias est ventus seren⁹. q: in seipm̄ reflectit̄ trahēdo nubē ad se. ideo prouerbialiter d: de auaris ꝙ trahūt ad se pecuniā sicut aperquias ad se nubem.

Dubitatur septimo que est cau

sa giratiōis vētoꝝ. Rn̄det. pħs. ꝙ oīm vētoꝝ sunt giratōes q̄n̄ cessant. nā q̄n̄ ventus incipit cessare: tūc prior pars prius cessat ⁊ alia pars sequēs adhuc in se hȝ impetū primi mouentis. ideo illa secūda ps adhuc est mota circa primā. ⁊ tertia iuxta quartā

Dubitatur octauo vtrum ven

ti distinguātur penes calidū frigidū humidū siccū. Rn̄det pħs ꝙ sūt aliq̄ vēt⁹. quorū sūt alij frigidi. alij calidi. alij humidi. alij sicci. aliq̄ sūt grādinosi. aliq̄ causnat coruscationes. ⁊ alij tonitrua. aliqui ventosi aliqui pluuiosi.

Dubitatur nono in quo tempo

re anni ꝺn̄t magis flare encphie idest venti circulares. Rn̄det phūs ꝙ in autūpno. deinde i vere. Et de tiphomb⁹ encphijs ⁊ zimphomb⁹ ꝑticulari⁹ videbit̄ in sequētibus.

Ex predictis patet quid sit materia ventoꝝ qualiter generantur. quid sit situs ⁊ positio eoꝝ. patent etiam accidentia ⁊ passiones eorum. Rationes solute sunt ex ante dictis. Auctoritas allegata est pro dictis

Nomina aūt ventorum latina ⁊ partes vnde flant his metris contenta sunt.

Sūt subsolanus: vulturnus: eurus: eoi.
Atqꝫ die medio noth⁹ heret: affricus austro
Circi⁹ occasu: zephirus fauoni⁹ afflant.
Adueniūt aquilo: boreas: ⁊ chor⁹ ab arcto.

Nomina ventoꝝ

Sequitur in textu. De agitatione autē ⁊ motu terre post hec dicendū.

Queritur septimo vtrū mot⁹ terre per naturā sit possibilis. Arguit̄ ꝙ nō. q2 vel moueret̄ a principio intrinseco vl' extrinseco. Non primū. q2 tūc terra naturalit̄ exiret suū locū propriū. nec secūdū. q2 nihil videt̄ violentare terrā. Secūdo sic. si motus terre essꝫ possibilis terra moueretur ꝑ exalationē inclusam infra ipām. sed hoc nō. q2 talis exalatio subtilis est. ergo q2 est de subtili pōt exire per poros terre. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō facit motū terre. Ad oppositū est. p. in primo tractatu huius libri.

Pro rn̄siōe sciēdū est primo ꝙ postq̄ phs determinauit de ventis: ꝯn̄r determinat de motu terre. de quo fuerunt tres opiniones antiquorum. scꝫ Anaxagore ponentis terrā spongiosam ⁊ infra concauitates eius intrare aerē. qui aer nat⁹ ē ferri sursum. ideo ipse mouet terrā. Sed hec opinio falsa est. q2 ſm hoc nō posset reddi causa q̄re motus terre magis fit in vno tp̄e q̄ i alio. Secūda fuit opinio Democriti ponētis aquā deplutam intrare in ventribus terre. ⁊ cū ampli⁹ recipere non possit tūc fit fractio terre per violentiā. ⁊ per cōsequēs terremotus. Sed hec opinio reprobata est satis cū agebatur de fontibus ⁊ mari. Tertia opinio fuit Anaximandri ponētis terrā nimis desiccatam a sole: ⁊ postea deplutā dissolui ⁊ descendere in partes per desiccationē ⁊ ex cōsequenti facere terre motū. Sed hec opinio falsa est. q2 ſm hoc deberet apparere mlt̄iplex subuersio terre que non apparet. Itē terremotus cōtinue deberent fieri minores ⁊ tandem deficere. q2 partes dense continue replerent foramina terre. Dimissis his opinionibus supponit phs primo ꝙ terra scd'm naturā ppriam est sicca. ꝫ efficitur humida per pluuias: per quas redditur apta ad fumandū. ⁊ virtute solis ⁊ aliorū astrorꝫ qn̄qꝫ generatur magna multitudo exalatōnis infra ipām terram. q̄ q̇dē exalatio quādoqꝫ exit per poros terre: ⁊ facit in aere magnos ventos. quandoqꝫ cōtinetur in terra ⁊ facit magnū motum terre. quandoqꝫ aūt partim manet in terra ⁊ partim exit terrā. ⁊ facit paruos ventos ⁊ ꝑuos motus terre. Secūdo supponit phūs ꝙ ista corpora subtilia sicut vēt⁹ ⁊ aer sunt corpora velocissime mobilia ⁊ citissime. Ex quo patet q̇d sit causa motus terre. nā per virtutes solis ⁊ alioꝝ astrorum in visceribus terre ⁊ alijs ꝯcauitatibus generatur multa exalatio calida inclusa infra terrā que leuis est ⁊ querēs exitū propter rarefactionē ne fiat penetratio dimensionum mouet̄ de cōcauitate in cōcauitatem. ⁊ duꝫ fiat aliquando inter media concauitatuꝫ in tali motu causat motum terre. Et ꝙ sic fiat motus terre declarat philosophus ꝑ mlt̄a signa Primū signū est. nam maximi terre motus fiunt tempore tranq̄llioꝝ. ⁊ huius signū est ꝙ exalationes que sunt materia venti incluse sunt in terra ⁊ sunt principia terremotus. Aliud signū est ꝙ plures ⁊ maiores terremotus fiūt de nocte q̄ de die. q̇a illa tempora sūt magis tranq̄lla. Aliud signū est. q2 magni terremot⁹ fiūt in locis spōgiosis ⁊ cauernosis ⁊ iuxta mare. q2 in talibus locis sunt inclusi multi spūs causantes motū terre. Aliud signū est ꝙ in animalibus spūs moti causant tremores pulsus et spasmos. Et est spasm⁹ subita cōtractio neruoꝝ in animali. ⁊ cōiter accidūt in aīalibus post emissionē vrine. talis eñ motus causatur in animalibus a spiritu incluso in venis ⁊ neruis. sicut igit̄ parui spūs in corpore humano habent tantā virtutē ꝙ quādoqꝫ preualent ceteris neruis hominis vel aīalis. iō nō est mirū si multi spūs inclusi infra terraꝫ possint mouere vnam partem terre ⁊ preualere grauitati ei⁹. Aliud signū est. nam ad sensum apparent magni mot⁹ terre: q̇ non cessant donec terrā ruperint ⁊ in ipsa ruptura exit magnus vent⁹ ⁊ maxima flāma. ymo ⁊ multi cineres in tantam abūdantiā ꝙ ciuitates vicinas incinerauerūt. ⁊ hoc est signū q2 exalatio calida ⁊ sicca infra terrā inclusa est cā mot⁹. Aliud signū est, q2 in q̇busdaꝫ

insulis ante motū terre audiunť multi soni mare aduemente. q꞉ mare accedens includit spūs in angustū. qui exeūtes per poros angustos faciunt sonos. Aliud signū est ꝙ ante terremotū apparet aliq̄n parua nubecula longe proiecta ad modū linee. ⁊ hoc ē signū quia ventus absorbeť a terra. q̄n em̄ aer multū agitať per ventos causantur i co multe ⁊ distorte nubes: sed q̄n est tranquillitas siue serenitas fiūt nubecule longe ⁊ subtiles: sicut est in inūdationibꝰ maris. Aliud signū est. q꞉ tēpore eclipsis lune plures sunt terremotus. quia quādo luna eclipsať deficit lumen et per accidēs deficit calor eleuans exalatiōes terre. sed tamen manet adhuc in terra ab intra. et ita exalatio inclusa in terra mouet terrā. et nō fiūt venti.

Ex quibus precedētibꝰ pȝ con

clusio respōsiua. motus terre per naturaȝ ē possibilis. hec cōclusio satis patet per p̄dicta. q꞉ cause eius sunt possibiles. igiť ⁊c̄.

Dubitatur primo de accidenti

bus terremotꝰ. Rn̄deť ꝙ primū accidēs est ꝙ q̄nq꞉ terremotus durat per. 40. dies i vna regione. q̄nq꞉ ꝑ annū. q̄nq꞉ per duos. ⁊ hoc referēdū est ad multitudinē exalationis incluse infra terrā et ad distinctionē loci et meatꝰ ꝑ quē exit exalatio. Aliud ē accidens ꝙ tpe terremotꝰ audiuntur soni infra terrā. ⁊ q̄nq꞉ audiūtur ante motū terre. ⁊ d꞉ vulgariter terra mugire. Aliud est accidēs ꝙ q̄nq꞉ tempore terremotꝰ exit magna multitudo aque que expellitur ꝓpter vehementiā motus exalationis. Aliud est accidēs ꝙ q̄nq꞉ cū motu terre factū est particulare lumen. Aliud est ꝙ terremotus fit scd̄ȝ paruam partem terre habitabiliū: ſ venti sunt in aere scd̄m magnā partē et q̄titateȝ terre. q꞉ sol non hȝ tm̄ vigorem sub terra sicut supra terrā. Ultimū accidens est ꝙ motus terre quandoq꞉ d꞉ tremor. et hoc contingit q̄n exalatio mouetur lateraliter. q̄nq꞉ vero dicitur pulsus q꞉ ad pulsum requiriť multa exalatio. Albertus aūt ponit septē modos motus terre. qui sunt: ruina: tremor: titubatio: pulsus: ꝑforatio: subuersio: exceptio. sed isti modi reducūtur ad duos alios quos ponit ph̄s. Aliud accidēs est. q꞉ raro fiunt terremotꝰ in locis humidis. q꞉ nimia humiditas impedit exalationes generari.

Aliud accn̄s est ꝙ spūs exiens a terra in motu terre est fetidus et venenosus. eo ꝙ n̄ est digestus per lumen nec purificatus. Et ꝑ hoc responsio patet ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d꞉ ꝙ terra mouet ab extrinseco in motu eiꝰ. igiť ab exalatiōe. nec ē talis motus terre scd̄m naturā eius primā: ſ scd̄ȝ naturā cōmunē que est naturalis. Ad secundā d꞉ ꝙ exalatio est subtilis. iō multū est corporis motiuū ⁊ penetratiuū: vt dictū est alias. iō pōt causare motū ⁊c̄. Sequiť in textu. De coruscatione aūt ⁊ tonitruo.

Queritur octauo vtrū tonitru

um sit sonus factus in nubibꝰ ex violenta ꝑcussione exalationis calide et sicce ad latera nubis. Arguiť ꝙ nō. q꞉ illa que se inuicē percutiūt distant abinuicē: ſ exalatio non distat a nube. imo est sibi cōiuncta. igiť ⁊c̄.

Secūdo arḡ. alia diffinitio tonitrui ē bona. scȝ ꝙ est sonus factꝰ in nubibꝰ ꝓpter extinctionē ignis a nube. ḡ ista sup̄fluit. Tertio si p̄ns diffinitio essȝ sufficiēs: sequeretur ꝙ simul et semel possent eleuari exalatiōes et vapores. cōsequēs est falsum. q꞉ ꝯtrariantur. Ad oppositū est ph̄s in primo cap. quarti tractatꝰ huiꝰ libri. in quo agit de coruscatōe: tonitruo: et ephia incensionibꝰ: ⁊ fulminibꝰ. nā oīm istoꝝ est vnū principium scȝ exalatio calida et sicca. Et in p̄senti q̄stione videbiť de tonitruo et coruscatiōe.

Pro quo sciendū ē primo ꝙ vt

sepe dictū est duplex est exalatio. Quadā ē calida ⁊ sicca. Et alia calida ⁊ humida. Et iste due exalationes p̄nt simul eleuari. ⁊ pōt simul fieri vna cōsistentia. i. vna natura cōmunis distincta ab vtraq꞉. que pōt eleuari ad mediā regionem aeris.

Sciēdū est secūdo ꝙ Tonitruū

et coruscatio sic ḡnanť. Nam q̄n talis cōsistentia exalatiōis calide ⁊ sicce et exalatōis calide ⁊ hūide eleuata est vsq꞉ ad mediam regionem aeris. illud qd̄ est ibi calidū ⁊ humidū: q꞉ facilius est cōgelabile inspissatur ad modū cuiusdā pellicule seu tētorij. ⁊ cōuertiť in nubē: ⁊ tūc exalatio calida et sicca fortificatur per antiparistesim. ⁊ petens exitum velociter moueť et ꝑcutit ad latera nubis. et aliquando frangit nubem in aliqua

sui parte. et in illa fractiōe inflāmatur. et il-la inflāmatio vocatur coruscatio. et sonus factus ex tali coruscatione vocatur toni-truum.

Ex quo patet conclusio prima. ꝙ diffinitio tonitrui de qua querebatur in ti-tulo questionis est sufficiēs. Et hoc decla-rat phūs de ligno viridi posito in igne. naꝫ sicut se habet paruus vent⁹ in puo corpore ita magna exalatio calida et sicca ī magna nube. ꝗ in paruo corpore paruus vent⁹ po-test causare sonū vt in ligno viridi. Nam ꝑ calorē ignis ꝓpellitur humor ad interius et tandem id qđ est aquosuꝫ exit per extrema ligni. illud vero quod est terrestre et siccum vnitur ad interiora. qđ quidem vnituꝫ et ca-lefactū petit exitū et frāgit lignū. in qua fra-ctura inflāmatur et facit sonū. similiter fit to-nitruū et coruscatio ī nube. cū eñ illa exala-tio frāgit nubē et sonū facit dr tonitruū. cū vo in exitu inflāmatur dicitur coruscatio.

Conclusio secunda. coruscatio bene diffinitur ꝙ est inflāmatio exalatōis ca-lide et subtilis inflāmate in exitu a nube a-quosa. Probatur sicut ꝑcedēs. Ex quibus pꝫ ꝙ licet tonitruū scđm rem precedat coru-scationem. qr prius est ꝑcussio nubis et fra-ctura ꝙ̄ inflāmatio materie in exitu a nube tm̄ pri⁹ appet coruscatio ꝙ̄ audiatur tonitruū qr visus āticipat auditū. qr sonus venit ad auditum mediāte motu locali qui nō fit ni-si successiue et in tpe. Sed lumen in instanti venit ad visum. Et ex his omnibus etiā pꝫ falsitas opinionis ponentis tonitruū fieri in nube ex radijs solis sicut dixit Empedo-cles. Alij vo vt Anaxagoras dixerūt ꝙ ille ignis extenditur per motū superioris corpo-ris ex corpore inferiori ad locū nubiū. Ul-terius etiam pꝫ falsitas opinionis dicentiū coruscationē causari per reflectionē luminis alicuius astri a vaporē eleuato.

Sed circa litterā dubitatur primo. vñ causatur varietas sonorū tonitrui. Rñ-detur ꝙ causatur ex diuersa dispositōe nubis. qr ꝙ̄to nubes est densior tanto reqritur maior ꝑcussio et maior exalatio ad h ꝙ frangatur et facit maiorē sonū qñ nubes ē multū ꝯca-ua. Uñ tres sunt modi sonorum tonitrui. Prim⁹ vocatur tumultuās. et h cōtingit qñ exalatio mouet nubē nō frāgendo ipsam.

Alius son⁹ dr disrupt⁹. qui fit qñ exalatio mota frāgit aliq̄ intermedia nubis et nō ob-uiat sibi aliqđ frigidū. Alius sonus dicitur stridēs qui fit qñ exalatio frangit nubeꝫ et sibi obuiat aliquod frigidū.

Sed tunc dubitatur secundo q̄ tonitrua sunt magis timēda. Rñdetur ꝙ to-nitruū cui⁹ nubes est nigra parū est timēdū ꝙ̄tuꝫ ad incensionē: qr signū est ꝙ exalatio est debilis et magna abūdantia vaporꝝ. nā magna frigiditas aquosa causat nigrediēꝫ sed tūc qr frigidū est prope. iō aliqñ ex abū-dantia exalatiōis velociter mouetur in infi-ma regiōe aeris. Sed tonitruū cui⁹ nubes est rubea est multū timendū ꝙ̄tuꝫ ad incen-sionē. qm̄ est signū magne aquositatis et fri-giditatis. Similiter qñ nubes est alba; non est multū timendū: qr signuꝫ est debilitatis exalationis et nubis. Qñ vero nubes ē vi-ridis multum timendum est. quia signū est ꝙ exalatio est fortis et frigiditas magna. iō pōt eē ꝑcussio multū violenta et inflamma-tio magna.

Dubitatur tertio quomō causatur cuneus fulminis. Dicitur ꝙ sicut ꝑ calo-rem aliq̄d mixtuꝫ ex sicco et hūido indurari pōt et digeri ab eo vt ex ipo fiat lapis et ali-qđ mixtū: sicut pꝫ de lateribus. ita ꝓportio-nabiliter qñ ꝯsistētia exalatiōis calide et sic-ce et etiaꝫ hūide digeritur ꝑ calorē et expellitur hūidū pōt causari vnus lapis q̄ vocatur cu-neus fulminis. Et in ꝑte anteriori est mag̃ acut⁹. qr illud qđ est subtili⁹ antecedit in ge-neratōe talis lapidis ꝓpter velocitatē mo-tus. Et tūc cadit deorsuꝫ cū fulmine. Et ꝑ h pꝫ solutio siue respōsio ad q̄situm.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā dr ꝙ lꝫ exalatio existēs ī vna par-te nubis distat ab altera. nihilomin⁹ ꝑs illi-us exalatōis existēs in latere nubis ꝑcutit et facit talē sonū in ꝑcutiēdo. et maiorē in frā-gēdo. ꝗ et c̄. Ad secūdā dr ꝙ illa diffinitio ē Anaxagore existētis illi⁹ opiniōis. et dicentis ꝙ tonitruū causatur ex illa extinctiōe. Sꝫ illa opinio nō est vera. qr tūc tonitruū deberet audiri ī serenitate aeris eo ꝙ inl're exalatōes extinguntur eo tūc; q̄re nō ꝓbat. Ad tertiā dr ꝙ nō est ipossibile illas duas exalatiōes si-mul eleuari sicut dictū est. sicut etiā ꝑmiscen-tur siccū et hūidū in terra. et hec de q̄stione.

Seqtur i textu ꝭFit qdē igit typhō ⁊c̄.

Queritur nono vtrū Thiphones et enephie incesiões et fulmia sint eiusdem speciei. Arguitur ꝙ nō. qꝛ incēsiões et fulmē sunt impressiões ignite typhones et enephie nō. ergo nō sunt eiusdē speciei.

Secūdo arḡ. diuersitas in motu ondit diuersitatē in specie. ſ; enephias mouet lateraliter accensioē. tipho aūt mouet circūgiratiue. ergo nō sūt eiusdē speciei. Tertio arḡ. fulmē h; aliq̄ que in causas naturales reduci nō p̄nt. ergo non est de natura elemētari. Anñcedēs p;. qꝛ fulmē aliqñ cōburit hoiem sine lesione vestimētoꝝ. et ꝯburit ensez vagina remanēte integra. ergo ⁊c̄. Ad oppositū ē Aristoteles in vltimo cap̄. huiꝰ libri.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ postq̄ p̄hs determinauit de tonitruo et coruscatiōe. ꝯñter determiat de enephia. incensione fulmine ⁊ typhone. q̄ oia gn̄anť ex eadē materia. sc; exalatiōe calida et sicca inclusa infra nubem sicut tonitruum.

Sciendū est secūdo ꝙ Enephias sic gn̄atur. nā qñ infra nubem summe frigidā includiť exalatio calida et sicca grossa ⁊ terrestris: tūc per antiparistesim mouetť impetuose q̄rendo exitū. ⁊ tandē frangit nubem in debilioꝛi pte. ⁊ hec exalatio calida ⁊ sicca a nube ꝓpulsa violēte versus terraz ⁊ lateraliter mota vocať enephias. Et iō enephias sic diffiniť. Enephias est ventꝰ magnꝰ a frigiditate nubis versus terrā expulsus lateraliter motꝰ et trāsumptiue. Vñ qꝛ ventus iste est magnus frigiditas nubis nō sufficit ipm ꝓpellere vsq; ad terrā directe ꝓpter resistentiā eiꝰ. ideo mouet transūptiue ⁊ lateraliter. Et iste ventus h; duos effectus. nam obscurat aerem eo ꝙ est exalatio multū grossa et adducit pluuias qñ magna frigiditate nubis ꝓpelliť. ⁊ cōiter flat iste ventus ante magnas pluuias et qñ fiunt magna tonitrua. S; typho ē ventꝰ a nube descēdēs et expulsus vsq; ad terrā motus circūgiratiue. Vñ qꝛ iste vētꝰ ꝑcutit terrā. prima pars q̄ primo ꝑcutitur primo refleciť. et obuiat alteri pti descēdēti. ideo se inuicē inuoluūt iste: ⁊ iō fit motꝰ circularis talis exalatōis. et talis ventus h; eleuare pulueres et lapides et qñq; eradicat arbores si sit magnus. Et sic patent differentie inter typhonem et enephiam. Differunt autem primo. quia typho est ventus multū minoꝛ et subtilioꝛ q̄ enephias. ideo ꝓpelliť a nube vsq; ad terrā et nō enephias. Ex q̄ alia differentia p; ꝙ typho mouet circūgiratiue. ⁊ enephias transumptiue. Tertio differunt: quia typho quādoq; generať ex duobus ventis sibi inuicē obuiātibꝰ et duabus nubibus: sed enephias ab vnica nube expellitur.

Sciendu; est tertio ꝙ quando typho incēdiť vocať incēsio. ita ꝙ incensio nihil aliud ē q̄ typho apparēs ad modū rote q̄drige ignite. ſ; qñ enephias incēdiť apparet magnꝰ ignis motꝰ trāsumptiue. ⁊ qñq; inflāmans ciuitates et regiōes. Ex q̄bus p; ꝙ incensio differt a coruscatōe. quia coruscatio vt dictū est causatur ex percussione exalationis ad latera nubis et sequitur tonitruū. s; incensio fit sine tonitruo et causatur ex motu exalatōis circa terram.

Sciendū est quarto ꝙ fulmen ē ignis subtilis q̄ est in materia rara a nube cum violentia inferius proiectꝰ. Unde qñ a nube frigida expellitur exalatio calida cū magna violētia ꝓpter velocitatem motus incenditur et mouetur inferius motu velocissimo et impetuosissimo vocatur fulmen. Cuius sunt due species. naz quoddā fulmē diciť penetrās q̄d sc; h; materiā subtilissimā et rarā ⁊ velocissime motā. Aliud fulmen dicitur adurens. ⁊ hoc ꝓpter densitatem materie aliqñ vrit et coloꝛat coꝛpoꝛa q̄ tangit in quibus moꝛam facit. Quia igitur hoc fulmen non est omnino subtile. ideo nō cōburit coꝛpoꝛa dura ⁊ densa: nisi aliqualē moꝛam faciat in ipsis ꝓpter eoꝝ resistētiā. et in illa moꝛa adurit illa coꝛpoꝛa et inde ē ꝙ qñq; cōburit coꝛpꝰ hois sine lesiōe vestis et qñq; ossa sine lesiōe carnis ⁊ adurit et coloꝛat cultellū vł ensez sine alteratōe vł adustione vagine. ⁊ h̄ iō est: qꝛ coꝛpa subtilia ⁊ poꝛosa penetrat. ideo ñ facit moꝛā ibi nec adurit ea. ſ; adurit coꝛpa dura et cōpacta q̄ resistūt. Unde ipsius fulminis ponuntur aliqua accidentia in textu. Primū est ꝙ immediate dictū est. Aliud est ꝙ coꝛpoꝛa fulmine ꝑcussa immediate ante ꝑcussionez videnť moueri et hoc cōtingit. qꝛ fulmē semper p̄cedit aliq̄s vētus mouēs illa coꝛpoꝛa.

Aliud est q: animalia fulmine percussa in somno videntur habere oculos apertos. sꝫ qñ percutiūtur in vigilia habēt oculos clausos. Cui⁹ ratio est. q: qñ ꝑcutiūtur in somno aperiūt oculos ⁊ anteꝙ̄ possint claudere iā mortua sunt. Et similiter quando ꝑcutiūtur in vigilia claudūt oculos. ⁊ añꝙ̄ eos apiāt mortua sunt. Aliud accidēs est. q: corꝑa venenosa fulmine percussa purgantur a veneno. ꝫ corpora munda fulmine percussa efficiūtur venenosa. ⁊ hoc est propter diuersaꝫ dispositionē viuentiū siue recipientium. naꝫ fulmen percutiens animal venenosum consumit hūores venenosos. ⁊ sic relinquit carnes mundas. sed percutiens mundū cōsumit humores mūdos: ⁊ relinquit carnes immundas. Aliud accidēs est. q: corꝑa fulmine inflāmata cū difficultate extinguūtur q: materia fulminis est viscosa ⁊ multū adherens cui adheret.

Conclusio responsiua ad q̄situ̅.

Licet ꝙ eadem est materia ſm ſbām illaruꝫ impressionū. ꝫ tamen differūt penes diuersa accidentia. ⁊ hoc satis patet ex dictis. Rationes soluuntur ex dictis. Et hec de secūdo methaurorū.

Sequitur liber terti⁹ methaurorū.

De residuis aūt dicam⁹ opibus segregatiōis huius preinducto iam modo dicētes:

Circa īitiuꝫ tertiȷ̄ libri methaurorū. Querit̄ prio vtrū radius visualis refrāgatur in occursu mediȷ rarioris: ⁊ densioris. Arguit̄ ꝙ nullo mō possit refrangi. nā radius perpēdicularis a nullo occursu cuiuscūꝙ̄ pōt refrangi. ergo nec radius obliquus. ꝯña tenet. q: radius perpendicularis ⁊ obliquus procedūt a corpore lucido ⁊ sunt eiusdē rationis. añs ꝯcedūt omēs perspectiui. Secūdo arguit̄. si radius visualis frangatur in occursu mediȷ densioris seq̇tur ꝙ nulla res apparet in loco in quo ē veraciter. nec sub vera ꝗ̄titate. ptꝫ ꝯña. q̇a illud qꝺ apparet per refractiōem appꝫet aliꝺ ⁊ alibi ꝙ̄ sit. Etiā si radi⁹ visualis frangeret̄ in occursu mediȷ dēsioris cū oculi sint dēsiores ꝙ̄ aer sequitur ꝙ oēs radiȷ visuales refrangerent̄. ⁊ sic oīs res appareret maior ꝙ̄ sit. ergo ⁊c̄. Ad oppositū est. p. in isto tertio libro in quo agit̄ de his que apparēt ꝑ refractionē ⁊ reflectiōeꝫ. s. de halo ⁊ de yride.

Pro quo sciēduꝫ est primo ꝙ ꝑ radiū visualē intelligit̄ lumen multiplicatū ab aliquo lumīoso corꝑe ꝑ aliqꝺ mediū. Aduertendū ꝙ refractio ⁊ reflectio differūt adinuicē. Nam radius dicitur reflecti quando ab aliquo corꝑe opaco reuerberat̄ ⁊ resilit versus corpus luminosum a quo recessit. Sed qñ radi⁹ visualis vlteri⁹ ꝓcedit deuiādo tamen a primo processu accedendo scilꝫ ad perpendicularē vel recedēdo a perpēdiculari: tunc talis radius dicitur refrangi. ⁊ ita sicut postea dicet̄ halo appꝫet ꝑ refractionem. yris ꝑ reflectionē. Aristoteles tñ vtitur istis duobus nominibus indifferenter.

Sciendum est secūdo ꝙ qñ aliquis radius reflectitur oportet ꝙ semꝑ āgulus reflectiōis sit equalis angulo incidētie. Angulus aūt incidentie dicitur angul⁹ causatus ex linea ꝓcedēti ex corpore lumīoso et cadente suꝑ aliā lineā vel suꝑficiem existentem in corꝑe a quo potest fieri reflectio. Sꝫ angulus reflexus est angulus causatus ab eadem linea reflexa seu reuerberata a suꝑficie supra quaꝫ primo incidit versus corpus luminosum.

Sciēdū est tertio ꝙ cathecus ē radius visualis procedēs a corpore lumīoso vsꝙ̄ ad illū punctū in quo cōcurreret radius visualis reflexus cū eo si recte ꝓcederetur per suꝑficiem in qua reflectit̄. iō res visa per reflectionē apparet in cōcursu radiȷ visualis cū catheco. Et inde est ꝙ imago apparet intra speculū.

Sciendū est quarto ꝙ radius ꝑpendicularis nunꝙ̄ refrangit̄: sed totaliter transit per mediū: vel reflectitur versus corpus lumīosum. Et hui⁹ ratio est. q: nō ē maior ratio ꝙ frangeretur versus vnā partem ꝙ̄ versus aliā ex quo est rectus. ⁊ iō vel trāsit vlterius vel reflect̄ in seipm. Et ita radius ꝑpendicularis est fortissim⁹. Sꝫ radiȷ obliq̇ possunt refrangi. ⁊ ꝗ̄to sunt ꝓpinquiores ꝑpendiculari: tāto sunt fortiores. ⁊ ꝗ̄to pl⁹ recedūt a ꝑpēdiculari tāto sūt debiliores

Sciēdū est quinto ꝙ a quolibet pūcto corꝑis lumīosi in quolibet pūcto me
dij existentis infra sperā actiuitatꝭ corꝑis lu
minosi ꝓducit lumen ⁊ multiplicat ꝓut ha
betur in quarta propositiōe ꝑspectiue. q̄ꝺli
bet punctū lumīosi q̄ꝺlibet punctum medij
illuminat. Et si obijciat etiā q: tūc i quoli
bet puncto medij appareret infinitū lumē in
tensiue. q: in corpore luminoso sunt infinita
puncta a quoꝝ quolibꝫ multiplicatur lumē
in quolibet puncto medij. Rn̄detur ꝙ punctū
in ꝓposito accipit phisice: ⁊ nō mathemati
ce. Punctus aūt phisicus nō est indiuisibil.
nec sūt infinita pūcta i aliquo corꝑe phisico.

Sciēdum est sexto ꝙ om̄e corp⁹ politū ⁊ tersum natū est reflectere lumen. ⁊
inde est ꝙ in corporib⁹ lucidis politis ⁊ ter
sis apparēt imagines vt facies hoīs appa
ret in aqua ⁊ etiā in speculo. Inde narrat
phs de quodā habēte debiles oculos adeo
ꝙ faciē suā videbat in aere. iō ꝙ etiā in aere
reflectunt radij visuales. sed nō percipiunt
a nobis. q: aer non terminat visum nisi i ma
gna distantia a qua non possumus videre
imagines reflexue.

Sciendū est vltimo ꝙ claritas vel obscuritas in speculo facit ad hoc ꝙ res
videat clarior vel minus clara. Res em̄ vi
sa in pulcriori ⁊ clariori speculo apparet pul
crior ⁊ clarior. Et si speculū sit parue q̄ntita
tis aliq̄n ꝓpter paruitatē nō rep̄ntat figurā
rei: sed solum colorē. Nam in speculo req̄rit
determinata q̄ntitas ad hoc ꝙ representet fi
gurā rei vise. ⁊ ideo sicut dicet postea colo
res yridis apparēt per refractionē factā a ꝑ
uis guttulis aque tenentib⁹ locū paruoꝝ
speculoꝝ nō sufficiētib⁹ rep̄ntare figurā cor
poris luminosi. ꝫ solū colorē. Istis notatꝭ sit

Conclusio prima. Radi⁹ visualis obliquus in occursu medij densioris fran
git a ꝑpendiculari. Probat. q: cū difficilius
sit lumē multiplicari ꝑ mediū densi⁹ q̄ ꝑ me
diū rarū. seq̄tur ꝙ radius obliqu⁹ in occur
su medij densioris tēdit a ꝑpendiculari se for
tificādo vt possit penetrare corp⁹ mediū dēsi⁹.

Conclusio secūda. Radi⁹ visualis reflexus in occursu medij rarioris refrāgit
a ꝑpēdiculari. Sꝫ q: luminis est diffundere
se in q̄ntū pōt. iō q̄n occurrit medio subtilio
ri ꝑ amplius ⁊ ꝑfecti⁹ se diffundit q̄ medio
densiori. Et ex hoc pōt reddi causa quare de
nari⁹ posit⁹ in fūdo peluis plene aq̄ appꝫ q̄
tn̄ nō appereret si nō esset aq̄. visu existente in
eq̄li distantia. q: radij visuales denarij exi
stentis in fundo peluis plene aq̄ possūt mul
tiplicari ꝑ aquā. ſꝫ cū occurrūt medio rario
ri frangūtur a ꝑpēdiculari. ⁊ sic apparet de
nari⁹ in concursu radij visualis cū catheco.
⁊ apparet maior q̄ sit ⁊ i alio loco. Et eadē
de causa bacul⁹ hn̄s medietatē in aq̄ ⁊ me
dietatem extra appꝫ fract⁹. Nā illa ꝑs q̄ ē
in aq̄ videt per radios fractos a ꝑpendicu
lari. iō appꝫ alibi ⁊ maior q̄ sit.

Conclusio tertia. Null⁹ radius visualis refrangit in medio vniformi. Patꝫ
de illo qui videbat faciē suā in aere. Patet
etiā q: vt d̾ i. 2. de aīa ꝙ sil̾e ē de sono echo
⁊ de luie. q: sꝑ fit reflectio soni in medio sic
⁊ luīatio. sed nō ē nobis manifesta nisi sit ab
aliq̄ corꝑe ꝓhibēte vlteriorē ꝓcessum lumis:
vel soni. Pꝫ etiā q: lumē debili⁹ ē in magna
distantia a corꝑe luīoso q̄ prope. Vn̄ in sui
multiplicatiōe cōtinue debilitatur. q: conti
nue magis distat a suo fonte. mō q̄nto aliq̄s
est magis cōiūctum suo fonti: tanto ē forti⁹
Et ita apparet qualiter nō fiūt eq̄les reflecti
ones in quolibet puncto medij. sed fiūt ma
iores ⁊ minores ſm distantiā maiorē vel mi
norem a corꝑe luminoso.

Conclusio quarta. Radi⁹ ꝑpendicularis nūq̄ refrangit: ꝫ bn̄ reflectit. Pꝫ
satis ꝑ ea q̄ dicta sūt. determiare aūt in ꝑti
culari de radijs visualibus ꝑtinet ad ꝑspec
tiuā. ſꝫ ista gn̄alit̾ dicta sūt. q: in isto libro de
termiat de impꝛssiōib⁹ apparētib⁹ ꝑ reflectio
nem aut refractionē radioꝝ visualiū. ⁊ ꝑ hoc
patet responsio ad quesitum.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā d̾: ꝙ radi⁹ ꝑpendicularis eq̄li
ter respicit suꝑficiē sup̄ quā cadit. iō nō pōt
frangi magis ab vna ꝑte q̄ ab alia. ꝫ bn̄ po
test prohiberi ne procedat vlterius. iō d̾ re
flecti. Ad secūdā pꝫ solutio ex dictis. quia
res q̄ vident ꝑ mediū difforme difformi⁹ ap
parēt q̄ q̄ videntur ꝑ mediū vniforme. quia
res visa ꝑ mediū vniforme appꝫ sub v̾a q̄n
titate ⁊ in loco in q̄ est. Ad tertiā silr̾ pꝫ so
lutio ex dictis. q: visio fit ſm lineā ꝑpēdicu
larē ⁊ oculus nō est mediū. ꝫ organū. ⁊c.

halo

Sequit̃ in textu. De halo aūt ⁊ yride q̄d ⁊c̄.

Queritur secūdo vtrum Halo debeat apꝑere circularis figure. Arguit̃ ꝙ nō. q: yris nō apparet circularis figure. ergo nec halo. tenet ꝯña. q: vt hꝫ phūs cau-sa eoꝝ est eadē. oīa em̄ fiūt sicut apparet ꝑ refractionē. ⁊ loq̄tur phūs de halo ⁊ yride: parelijs ⁊ virgis. Secundo sic. circulus est figura plana vnica suꝑficie cōtenta nō habens profunditatē. sed halo hꝫ profunditatē. ergo ⁊c̄. Tertio sic. q: si sic: vel haberet ab astris vel a nubib⁹ a q̄bus fit halo. ſ nubes nullā figurā sibi determinant. Ad oppositū est phūs in textu dicēs: primo aūt de figura halo dicam⁹: q: est circulus.

Pro rn̄sione sciendū est primo ꝙ halo grece idē est ꝙ corona latine. vnde halo nihil aliud est ꝙ circulus apparēs circa lunā aut solē: vel q̄dcūq̄ aliud astrū.

Sciendū est secūdo ꝙ ipsi⁹ halo materia est vapor modicū inspissatus i q̄ refrangūtur radij astri luminosi vel alicuius corporis resplendētis. ⁊ hoc patꝫ per signū ꝙ materia ipsius halo est materia pluuie. q: quando halo ingrossat̃ tunc seq̄tur pluuia. ⁊ qñ in se marcessit halo: tunc est signū siccitatis. q: tunc calidū obtinet ⁊ cōsumit hūidū vaporis. ſ qñ halo in vna parte distrahitur: tūc vt in pluribus sunt venti. q: tūc vēti diuidūt cōsistentiā vaporis ex q̄ fit halo.

Sciēdū est tertio ꝙ halo sūt duplicia accidētia. Primū accidēs est q: videtur habere colorē albū circa quē apparet nigrū. Cuius ratio est. q: halo appꝫet ꝑpter lumen incidens in materiā vaporis. iō illa ꝑs vaporis in q̄ incidit multū lumen quod scilꝫ est inter visum nr̄m ⁊ corpus luminosuꝫ apparet alba. ⁊ ꝑs cōstans q̄ modicū luminis cōtinet appꝫet nigra. Aliud accidēs est. ꝙ halo magis appꝫet in pricipio autūpni ⁊ circa eq̄noctiū autūpnale q̄ in estate vl' in hyeme. nō in estate. q: halo req̄rit vaporē n̄ multū inspissatū. iō req̄rit frigus: ⁊ etiā calorē tēperatū. Aliud est accidēs ꝙ halo non apparet flante vento. q: vent⁹ disportaret caliginē vel vaporē a loco in quo debet apparere halo. nec ꝑmitteret talem materiā q̄escere. Aliud accidēs est ꝙ halo min⁹ appꝫet de nocte q̄ de die, ⁊ in meridie q̄ sero, nō em̄ apparet in meridie ꝑpter nimiū calorem disgregantē materiā eius. ⁊ q̄uis fiat pluries de nocte: non est tamē a nobis manifestū. q: nō obseruamus tp̄a nocturna sicut diurna. Vñ sepe fit halo sub luna vel sub alijs astris de nocte: q̄uis non appꝫeat nobis.

Sciendū est quarto ꝙ halo sic gñat̃. nā qñ vapor humidus vniformis dispositionis in raritate ⁊ dēsitate ingrossat̃ in media regione aeris sub aliq̄ astro lumioso q: radius perpendicularis est fortissimus ⁊ dissipat mediū vaporis ⁊ facit ip̄m fluere circulariter ⁊ orbiculariter versus partes extremales. ⁊ ita radij refranguntur ad perpēdicularē. ⁊ hui⁹ exemplū posset dari si lapis ꝑpendiculariter cadat suꝑ aquā fiūt inundationes circulares q̄ q̄to distantiores sunt a puncto in quo lapis cecidit: tanto sunt maiores. Silr̄ materia illa que est inter aspectū nostrū ⁊ astrū luminosuꝫ appꝫet nobis ꝙ sit clara ⁊ nō alie ꝑtes q̄ sunt ad lat⁹. ⁊ videtur nobis ꝙ illa materia que est inter aspectum nostrū ⁊ astrū fluat ad ꝑtes extremales.

Quibus notatis sit cōclusio rn̄siua ad q. Halo dꝫ apꝑere circularis figure. Probatur rōne mathematica, ꝓ qua supponunt̃ tres ꝓpositiōes geometrie. due de primo libro. ⁊ tertia de secūdo. Prima ꝓpositio est hec suppositio. s. ꝙ oīm trianguloꝝ duorum quoꝝ duo latera vni⁹ sunt eq̄lia duobus lateribus alteri⁹. duoq̄ anguli eq̄les illis lateribus cōtenti fuerint basis vni⁹ erit equalis basi alterius reliquis angulis. ⁊ sic tot⁹ triangulus toti triangulo. Secūda suppositio ꝙ oīm duoꝝ trianguloꝝ quoꝝ duo lat̄a vni⁹ duobus laterib⁹ alteri⁹ eq̄lia fuerint basisq̄ vni⁹ basi alterius necesse est āgulos illis equilateribus cōtentos eq̄les esse. Tertia ꝓpositio. Si plures linee recte q̄ due a diuersis pūctis ꝓueniētes eq̄les in idē punctū ceciderint: tale punctū est centrū circuli ⁊ linea tangens extremitates illaꝝ lineaꝝ ē circularis. Supponit̃ vlteri⁹ ꝙ caligo siue vapor qui ē int̃ corp⁹ luminosuꝫ ⁊ visum nr̄m sit vniformis dēsitat̃ ⁊ raritatis. Quib⁹ suppositis arguit̃ sic. Sit sol. b. ⁊ visus. a. ⁊ ꝓtrahat̃ linea ꝑpēdicularis. a. b. ꝑ mediū caliginis q̄d est. e. ⁊ signētur tria pūcta in nube eq̄ distātia ab ip̄o. e. q̄ sint. d. ʒ. g. a q̄bus frāgātur radij luminosi ipi⁹ solis ad lineā ꝑpēdi-

cularē. ⁊ ꝯcurrāt in pũcto.a.tunc intelligun tur tres trianguli magni.s.b.g.a.⁊.b.d..a.⁊ b.z.a.qui ꝑtrahant̃ esse eq̃les ꝑ primā pro positõez.nā linea.a.b.g.ad.t.⁊ ad.d.sũt eq̃ les.Et silr̃ linea.b.g.⁊.b.d.⁊.b.z.sũt eq̃les.⁊ basis.b.a.b.cõis ē trib⁹ angul'.⁊ ita illi tres anguli magni sic se habēt ꝙ duo latera vni⁹ sunt eq̃lia duobus lateribus alterius. ⁊ ba sis vni⁹ basi alteri⁹. ergo per propositionez secundā necesse est angulos his laterib⁹ cõ tentos esse eq̃les. ⁊ quēlibet triangulũ eē equalem cuilibet triangulo. Ducātur ergo tres linee perpendiculares ab illis trib⁹ pũ ctis in nube signatis supra lineā.a.b. ad pũ ctum.c.q̄ linee sint.d.e.g.e.z.e.tunc cõstituā tur tres parui trianguli.s.⁊.g. d.a.d.e. et.a. z.e.⁊ istoꝝ triũ trianguloꝝ duo latera vnius scꝫ.g.⁊.e.a.trianguli.g.a.e.equalia sũt duo bus lateribus vtriusq3 alioꝝ trianguloꝝ.s. a laterib⁹.a.d.et.a.e.trianguli.d.a.e. ⁊ late ribus.a.e.⁊.a.e.triāguli.z.a.e.⁊ anguli illis lateribus cõtenti sunt equales.ergo per pri mā suppositionē bases istoꝝ trium triangu loꝝ erunt equales bases.⁊ ita iste tres bases scꝫ.a.e.⁊.e.z.e.d.erunt equales. Sꝫ iste tres linee ducuntur recte ex diuersis partib⁹ i idē punctũ.⁊ sunt plures ꝙ̃ due. ergo tale pun ctũ est centrũ circuli. ⁊ linea tangens extre mitates distantes illaꝝ lineaꝝ erit circulari per tertiā ꝑpositiõem.ḡ halo apparet circu laris figure:quod fuit probandũ.

Ad rationes ante oppositũ.

Ad primā dicitur ꝙ nõ est sĩle de halo ⁊ yride.q2 halo apparet ꝑ refractionē: vt di ctum est.sed yris apparet ꝑ reflectionem. vt postea dicetur. Ad secundā d: ꝙ ibi circu lus pro re circulari alias orbiculari accipit̃.

Ad tertiā dicendũ est ꝙ talis figura cau sat̃ ex refractione radioꝝ corpoꝝ luminosoꝝ facta in caligine nubis ad ꝑpendicularē.q̄ quidē caligo est vniformis dispositõnis in suis partib⁹ in raritate ⁊ densitate. ⁊ ita il la figura dependet a duobus.s.a corpore lu minoso:⁊ a nube. Seq̃tur in textu. yris. aũt qđ quidem est refractio.

Queritur tertio vtrũ colores ap parētes in yride sint veri colores.

Argui tur ꝙ sic. Color est propriũ obiectũ visus. ⁊ sensus nõ decipitur in iudicādo colores yri dis esse veros colores.ergo. Secundo ar guitur.ad verum colorem sufficiũt duo p̃n cipia. vnũ formale quod est lumen. ⁊ aliud materiale quod est perspicuum.sed hec duo principia inueniuntur in his coloribus. er go sunt veri colores. Ad oppositũ argui tur.q2 color verus est qualitas secunda cau sata per actionē qualitatum primaꝝ ꝰm de bitam proportionem. sed hoc nõ inuenitur in coloribus yridis. q2 solum apparent ibi colores per reflectionē radiorum a nube so li opposita.ergo non sunt veri colores. Item verus color vidētibus ip̃m apparet in eodem loco. sed eadem yris non apparet oĩ bus hominibus.ergo colores ibi existentes solum sunt apparentes.

Sciēdũ est primo ꝙ postq̃ phs

ostendit de halo quid est: quomodo causat̃ ⁊ cuius figure sit. Consequenter querit q̇d est yris.quomodo causatur. quot sunt colo res eius.⁊ qualiter causantur ⁊ ordinantur adinuicem.cuius figure sit yris. ⁊ que sint eius accidentia.

Sciendũ est secũdo ꝙ radius

visualis natus est refrāgi ⁊ reflecti:⁊ ab ae re ⁊ ab aqua. Q2 ab aere patet.quia vt ha bet philosophus antiphon semper videbat auerse in aere imaginem suam:qđ ei contin gebat propter visus debilitatē. Similit̃ eti am quando aer non est purus:dum scꝫ flant venti humidi sicut sunt Euri ingrossantes aerem fit refractio radioꝝ visualium de lon ge.nam aspicientes ad naues de longe iudi cant quandoq3 malos esse fractos:⁊ hoc ē propter refractionē factā in aere. sol etiā vi detur maior in ortu ⁊ occasu ꝙ̃ in meridie. qđ ꝯtingit propter vapores eleuatos i aere disgregātes radios visuales.⁊ ꝑpter eandē cām littera visa ꝑ vitrũ appet grossior ꝑpt̃ refractionē radioꝝ visualiu. ꝙ ab aqua fiat refractio ⁊ reflectio.pꝫ.q2 aq̄ est spissior aere pꝫ etiā ad sensuꝫ.q̇a videmus imagines in aqua vt in speculo.

Sciendũ est tertio ꝙ lucidũ siue

fulgidũ visum ꝑ nigrũ appparet rubeum.si cut pꝫ de sole in ortu ⁊ occasu: ⁊ de carboni bus ardentibus ⁊ de fumo ligni viridis.Et causa hui⁹ est.q2 rubedo est color medius in ter albũ ⁊ nigrũ.ideo qñ species albi ⁊ nigri ꝑ idē mediũ veniũt ad visum visus iudicat de colore medio per equidistantiam.

Ex p̄cedentib⁹ pȝ q̄ a nube rorida oppo sita soli pōt fieri refractio radioꝝ ꝓcedētiū a sole: pn̄t apparere diuersi colores. ⁊ isti co- lores apparentes in illa reflectiōe sunt colo res yridis. Ex quo pȝ quō yrides differt ab halo. nam halo apparet ꝑ refractiōeȝ ra dioꝝ alicui⁹ astri in nube existente inter nos ⁊ ip̄m astrū et vincit lumē astri ip̄am caligi nē nubis in halo: ſ yris apparet in nube op posita soli per refractiōeȝ radioꝝ solis vsqȝ ad visum nostrū mediū inter solē et nubem et q: lumē solis in nube nō vincit nec pene trat nubē in qua apparet yris ꝓpter ei⁹ in- spissionem. iō yris apparet ꝑ reflectōnē. ha lo vō ꝑ refractionē. Ex quo pȝ q̄ colores yris causāt ex varia reflectiōe radiorū sola- riū a nube densa et soli opposita. nā lumen solis supplet vicē albi. et nubes ipsa spissa supplet vicē nigri. iō sicut ex diuersa mixtio ne causaꝝ coloꝝ extremoꝝ causant diuersi medij colores: ita ex ꝑmixtione luminis ⁊ nu bis ſm varias reflectiōes apparent diuersi colores yridis: ita q̄ vbi magis supabūdat lumē appet color magis accedēs ad albedīeȝ q̄ d: puniceus. ſ vbi magis abūdat nigre- do nobis appet color debilior et magis acce dēs ad nigredinē q̄ est alurgus. ſ vbi lumē medio mō se hȝ ad nigredinē nubis appa- ret color q̄ minus accedit ad nigredinem q̄ alurgus. et min⁹ accedit ad albedinē q̄ pu- niceus q̄ dicitur viridis. Vn̄ causa diuer sitatis coloris in yride pōt accipi ex vltima ꝓpositiōe ꝑspectiue. vbi d: diuersitatē colo ris yris tam ex nubis: q̄ luminis variatiōe ꝓuenire. nam scd̄ȝ qd̄ quidā luminis ⁊ opa ci nubis roride mouentis visum nostrū ſm talem vel talē ꝓportionē fiunt diuerse ap- parentie colorū in yride. et simile apparet ī reflectione luminis candele a vitro pleno aq̄ habēte colorē vniformeȝ ex ꝑte sui. vbi tn̄ in diuersis ꝑtib⁹ apparēt diuersi colores fantastice. hoc etiā apparet in aqua eleua- ta sursum a remo nauis in q̄ aqua apparēt diuerse fantastice colores ex reflectōe radio rū solis. Ex p̄cedētib⁹ pȝ quō causāt yris nā qn̄ aliqua nubes aquosa et rorida oppo nitur soli vł lune ad quā pertingūt radij so lis vł lune q̄ nō possunt ip̄am nubē vincere et penetrare: tūc ab ip̄a nube reflectūtur pe riferie nubis ad oculos nostros medios in ter nubē et solē vł lunā: ita q̄ impossibile ē aliquē simul videre solē et yridē. Ex q̄ pȝ q̄d est yris. yris em̄ est apparitio triū colorū in nube rorida opposita soli aut alteri alio astro ſm ordinē se habentiū: ⁊ scd̄m figurā semicirculi aut ꝓportiones minores semicir culo. Patȝ ergo q̄d sit yris ⁊ quō causāt. et quot sunt colores eius. Posterius auteȝ videbitur qualiter ordinantur et qualit̄ di stinguūtur colores ⁊ de figura eius.

Sciēdū est vltimo pro respon

sione ad quesitū: q̄ color hȝ duplex esse. scȝ materiale ⁊ formale. Esse materiale coloris dependet ex qualitatib⁹ p̄mis: ita q̄ ꝯsistit in debita ꝓportōe q̄ttuor q̄litatū primaruȝ ⁊ tale esse nō hn̄t colores yridis sicut bn̄ ꝓ- bant ratōes facte ante oppositū: sed eē for- male coloris est lumen receptū in perspicuo et scd̄m tale esse colores yridis sunt veri co lores. q: in yride est lumen receptum in nu- be rorida reflexum in diuersis partib⁹ nu- bis. ideo apparent diuersi colores.

Ex quo pȝ cōclusio r̄nsiua ad

q̄situ. scilicet q̄ colores apparētes in yride sunt veri colores q̄tum ad esse formale: sed non q̄tum ad esse materiale. Primam par- tem satis probant rationes ante oppositū facte. et secundam post oppositum ⁊c̄.

Sequitur in textu. Quia autem color tabuis ⁊c̄. Iris

Queritur quarto vtrum yris

debeat tricolor appere id est hn̄s tres colo- res. Arguit̄ q̄ nō: q: inter coloreȝ viridē et puniceū mediat color. qui dicit̄ croceus ergo in yride sunt quattuor colores. Se- cūdo sic. qua rōne ponit̄ color inter punice um et viridē eadē rōne debet poni inter vi ridem et alurgū. igit̄ in yride erunt quinqȝ colores. Ad oppositū est phūs.

Pro responsione sciendum est

primo q̄ ad apparitionē puniceī coloris in nube requiritur maior reflectio luminis q̄ ad apparitionē alurgi. q: q̄to est maior re flectio radioꝝ lumiosoꝝ a nube tāto maior apparet albedo in nube. et vbi apparet co- lor puniceus in nube: maior ē reflectio ī nu- be q̄ vbi appet color viridis vł alurgus. nā color puniceus est color medius inter albū et rubeū tēdēs ad albedinē. Sȝ color alur gus magis accedit ad nigredineȝ q̄ colo

viridis. nã colo: viridis est mediũ int̃ puniceũ ⁊ alurgũ. nã min⁹ accedit ad nigredinẽ q̃ alurgus. ⁊ min⁹ ad albedinẽ q̃ puniceus

Sciendũ est secũdo q̄ quando apparent due yrides vna supio: ⁊ alia iferio: rõnabile est colorẽ alurgũ apꝑere in yride iferio:i periferia ⁊ viridẽ in media ꝑte. q̄ sic. pȝ. q: colores virides apparẽt ex reflectione radio:ꝝ luĩoso:ꝝ: cũ igit̃ radi⁹ perpẽdicularis sit fo:tissim⁹ seq̃tur q̄ ipe incidẽs circa centrũ yridis penetrat nubẽ: ⁊ ita facit colorẽm alurgũ. ꝟ in superio:i parte nubis ĩ qua apparet yris inferio: radij deficiũt a perpẽdiculari. ⁊ ita nõ causant ibi magnũ lumen. ⁊ apparet ibi. colo: puniceus. ⁊ in media ꝑte nubis medio mõ se habẽt radij. ⁊ iõ faciunt ibi apparentiã colo:is viridis. ꝟ ĩ yride superio:i colores opposito mõ situãt̃: ita q̄ ĩ inferio:i parte yridis supio:is apparet colo: punice⁹. in media viridis. ⁊ in supma alurgus. q: ad apparitionẽ coloris punicei req̃rit̃ mai⁹ lumen q̃ ad apparitionẽ alurgi cũ igitur p:io: periferia yridis inferio:is sit ꝓpinq̃o: centro. radij luĩosi incidũt supiorẽ partem min⁹ oblique q̃ in parte supio:i. iõ faciũt ibi apparentiã punicei colo:is. sed in supio:i parte eiusdẽ yridis taliter oblique incidũt radij luĩosi adeo q̄ minime possunt reflecti. iõ faciũt ibi apparentiã alurgi colo:is. ⁊ in media parte medio mõ se hñt ⁊ faciũt apparentiã viridis colo:is. Sic igitur patet q̄ in inferio:i yride apparet alurgus colo: ꝓpe centrũ p:opter fo:titudinem radio:ꝝ incidentiũ ad perpẽdicularẽ. iõ penetrat nubẽ ⁊ nõ faciliter siue nõ multũ reflectunt̃. sed in supio:i yride apparet alurgus colo: ĩ supio:i periferia p:opter distantiã radio:uȝ luminoso:ꝝ oblique incidentiũ in illã parteȝ adeo q̄ nõ multũ reflectũtur. ideo non causant ibi apparentiã colo:is alurgi. Et sic pȝ q̄ colo: supio:is yridis ⁊ inferio:is ex opposito se habent.

Quibus notatis sit cõclusio rñsiua ad quesitũ. Tñ sunt tres colores in yride causati ꝑ reflectionẽ: ita q̄ in ipis semper apparet tricolo:. ꝓbat̃. q: yris causat̃ ex reflectione radio:ꝝ luĩoso:ꝝ a nube opposita aut ergo radi⁹ luminosus dñat̃ sup̃ nigrum nubis. aut nigrũ nubis dñatur sup̃ radiũ luminosum vel medio mõ se habet. si p:imuȝ: sic causat̃ colo: punice⁹. si secundũ: sic alurgus. si tertiũ viridis. Et notãter dicebat̃ in cõclusione causati ꝑ reflectionẽ. q: inter puniceũ ⁊ viridẽ apparet q̃dam colo: vocat⁹ a pħo chãcos: q̃ nõ apparet per reflectionẽ: ꝟ ꝑ iuxtapositionẽ punicei ⁊ alurgi. ⁊ qñq̃ remittit̃ colo: puniceus ⁊ mutat̃ in illũ colorem. ⁊ ita colores yridũ variant̃ ſm q̄ intenditur lumen ⁊ remittit̃ nigrũ nubis: aut ecõtra. Unde ſm diuersaȝ incidentiã radio:ũ intendunt̃ colores ⁊ remittunt̃ in yride: sicut etiã colligentes flo:es cũ lãterna deficiunt sepe q: lumẽ lãterne causat diuersuȝ colo:ẽ ſm incidentiã lumis. Sed q̃reret aliquis quare per iuxtapositionẽ viridis cum alurgo non apparet medi⁹ colo: sicut ꝑ iuxtapositionẽ viridis ⁊ punicei: chancos. Rñdetur q̄ hoc est. q: viridis ⁊ alurgus magis cõueniũt q̃ puniceus ⁊ viridis. iõ p:opt̃ cõuenientiã nõ apparet medius colo: sicut inter alios colores.

Ad rationes ante oppositũ.

Ad p:imã dicit̃ q̄ ipa arguit de colore a perpendicularitate ꝑ iuxtapositiõem. Et secũda soluit̃ ex immediate dictis. Sequit̃ in textu. O: aũt neq̃ circulariter.

Queritur quĩto vtruȝ qñ apparẽt due yrides supio: sit debilio: in colo:ib⁹ q̃ inferio:. Et arguit̃ q̄ nõ. q: sol o:biculariter diffundit lumẽ. ergo in omĩ parte nubis equaliter diffundit lumen. ⁊ ꝑ ꝯñs colores yridũ debent apparere eque intensi in q̃liber parte nubis. Secundo sic. yris superio: magis accedit ad soleȝ q̃ inferio:. ergo recipit mai⁹ lumen q̃ inferio:. ⁊ per cõseq̃ns colores superio:is yridis sunt intẽsio:es colo:ibus inferio:is yridis. Tertio sic. superio: yris magis distat a centro q̃ inferio:. ergo radij solis minus possunt penetrare nubem. ⁊ ꝑ ꝯñs magis reflecti in yride supio:i q̃ inferio:i. Ad oppositũ est pħs.

Pro rñsione scienduȝ est p:imo q̄ nunq̃ apparet yris nisi centrũ solis: centrũ yridis: ⁊ centrũ oculi sint in eadẽ linea recta. Nã qñ apparet yris semper vmb:a causata ab hoĩe vidẽte yridẽ ꝓducit̃ recte versus centrũ yridis. Ex quo pȝ q̄ radi⁹ rect⁹ ꝓcedẽs a sole vel ab aliquo alio co:pe luminoso semꝑ cadit sup̃ centrũ yridis.

Conclusio responsiua. Superior yris semꝑ est minor in coloribus ꝙ inferior. Patet. q2 in yride supiori lumē magis ꝑtenditur ⁊ recedit min⁹ a ꝑpēdiculari adeo ꝙ nō pōt esse minus magna reflectio. in yride aūt inferiori est maior reflectio ⁊ sunt radij luminosi fortiores. iō apparet mai⁹ lumē

Dubitatur primo vtrum yris possit causari a luna sicut a sole. Rñdetur breuiter ꝙ sic. ⁊ hoc est qñ luna ē semiplena: nō autē in cōiūctione.

Dubitatur secūdo vtrū duo homines in eadē pte yridē videre possint. Rñdetur ꝙ nō. q2 radi⁹ reflexus semper est eq̄lis radio incidente. ⁊ anguli causati ab vtroq3 sunt eq̄les. ⁊ q2 ad aliū ⁊ aliū oculū reflectit̃ alius ⁊ ali⁹ radi⁹. ⁊ yris apparet per reflectionē. oportet ꝙ aliā ⁊ aliā yridē videant duo homines.

Dubitat̃ tertio quare est ꝙ videmus quādoq3 yridē inter nos et arbores vel mōtes. Rñdet̃ ꝙ yris qñq3 apparet i aere rorido a quo fit reflectio. ideo apparet ꝑpe nos in aere.

Dubitat̃ quarto vtrū yris semper appareat ꝑ modū semicirculi: vl' portionis maioris semicirculi. Rñdet̃ ꝙ sic. ⁊ nunq̄ apparet per modū circuli integri. pz prio ratōe naturali. q2 centrū yris est punct⁹ quē tangit linea procedens a cētro solis directe ꝑ oculū videtis per yridē. iō sole existente in oriente apparebit maxima yris in nube disposita in occidente. vel ecōtra. sed tūc punctus quē tangit linea predicta est extremitas in orizonte. ergo supra terrā nō relinq̇tur nisi semicircul⁹ q̇ est figura yridis. Ex quo seq̇tur ꝙ quādo sol magis eleuatur sup̄ orizontem tanto minor apparebit yris. vt visuz ē ad sensum. Deinde arguit̃ ratōe mathematica. ꝑ qua supponit̃ ꝙ oculus semꝑ ē inter centrū solis ⁊ yridis. supponūtur etiam que supponebātur in figura Halo. ⁊ cū ipis supponitur. 13. Propositio primi Euclidis: in qua dicitur. Si linea recta supra lineā rectā ceciderit ambo āguli erūt recti vel eq̄les duobus rectis. Fiat igitur figura ⁊ sit cētrū solis. a. ⁊ centrū oculi. b. ⁊ centrū nubis in q̄ apparet yris. d. ⁊ ꝑ ista tria puncta ꝑtrahat linea. a. b. d. Deinde designentur in nube tria puncta eq̄liter distantia ab oculo ⁊ sole que sint. e. f. g. a quibus protrahant̃ tres linee ad centrū oculi. ⁊ etiā ab ipis ꝑtrahant̃ alie tres linee ad centrū solis a. ⁊ etiā in ista figura intelligant̃ tres magni triāguli: quorū vnus est. a. b. g. alius. a. f. g. ⁊ terti⁹ est. a. e. b. qui trianguli sunt equales. q2 latera sūt eq̄lia. ⁊ bases sunt eq̄les. ergo āguli sunt eq̄les per secundā suppositōnē. Q2 aūt latera sint eq̄lia pz ꝑ primā suppōem. q2 tria puncta in nube signata. s. g. f. e. equalit̃ distant a sole ⁊ ab oculo. silr̃ bases sūt eq̄les. q2 eadē ē basis eoꝝ. s. linea. b. a. ⁊ ita illi tres magni trianguli. s. b. c. d. ⁊. b. f. d. ⁊. b. g. d. quorum duo latera vnius sūt eq̄lia duobus laterib⁹ alteri⁹. ⁊ anguli illis equilateribus ꝯtēti sūt eq̄les. ergo per primā suppōem primi Euclidis bases sunt eq̄les. Assumptū pz. q2 latus b. d. est cōe. Alia vero tria lata sunt eq̄lia. q2 puncta in nube eq̄liter distant ab oculo. Sz ꝙ anguli illi eq̄laterib⁹ ꝯtenti sunt eq̄les. pz q2 ibi ꝯsiderant̃ sex anguli quoꝝ q̇libet duo faciunt duos āgulos rectos: aut eq̄les duobus rectis ꝑ decimāseptimā propositiōez euclidis. Sic ergo tres bases. s. d. g. ⁊. d. f. ⁊. d. e. sunt eq̄les ⁊ tangūt centrū nubis. ergo linea tangēs extremitates illaꝝ ē circularis figure. Sz nō pōt apparere ꝑ modū circularis integri. ⁊ ita apparet ꝑ modū semicirculi vl' portiōis minoris semicirculo. Et ꝑ hoc patz rñsio ad. q. Ratiōes ante oppositū soluūtur ex dictis. Seq̄tur in textu. Easdē autē dictas causas existimandum. ⁊c̃.

Querit̃ sexto vtrum parelie et virge debeant apparere ꝑ reflectionē aut refractionē. Arguit̃ ꝙ neutro mō debeant apparere. q2 si sic: seq̄retur ꝙ non deberent apparere vnius coloris: sed pluriū coloruz sicut yris. cōsequens est falsū. q2 parelie apparent albi coloris: ⁊ etiā virge. ergo ⁊c̃.

Ad oppositū est. p. in vltimo capitulo vltimi tractatus.

Sciēdū ē primo ꝙ parelie ⁊ virge causant̃ ꝑ reflectionē aut refractionē radiorū solis sicut yris ⁊ halo. Et est differentia inter parelias ⁊ virgas. Virge eñ sūt q̄dam radij quasi linee procedentes a sole ꝑ nubē perforatā: quas vulgares vocant funes textoris solis. Et causant̃ differēter virge. Vno mō qñ nubes nō ē vndiq3 cōtinua

⁊ tunc radius solis penetrās nubē transit ꝑ foramina nubis. ⁊ si sint parua apparent linee albe. Alio modo causant̄ qn̄ nubes est cōtinua. sed tū est grossior in vna parte q̄ i alia. ⁊ tunc radij solis transeūtes partē sub tiliorē apparent per modū lineaꝝ. Et quando nubes est grossa apparent virides. quādo vero est subtilis apparēt albi totaliter.

Sciendū est secundo q̄ parelius dicitur imago solis. Et dicit̄ a para qd̄ ē iuxta: ⁊ elios qd̄ est sol. quasi imago solis apparens iuxta solem. apparet em̄ ad latus solis. Et sic causat̄ parelius. naꝫ aliqn̄ humidū subtile inter visum nostrū ⁊ solē cōcurrit in vnum rotundū corpus. ⁊ tunc in illo corpe refrāgūtur radij solis ad oculū quasi a speculo. ⁊ faciunt in tali corpe splendorē quem vix visu intueri possumus. Ex quo patet q̄ parelius est nubes rorida ⁊ splendida effigiē solis exprimēs siue gerēs. ⁊ seq̄ns solē.

His premissis sit cōclusio respōsiua. Parelie ⁊ virge apparēt ꝑ refractiōeꝫ radioꝝ solis vel alterius corporis luminosi ad visum nostrū. Patet. q: ad hoc q̄ appareant parelie ⁊ virge oportet lumē incorporari nubi. q̄ cū sit densior radij refrāgunt̄ ad ꝑpendicularē vt possint penetrare nubē ergo. ⁊c.

Dubitatur primo de accidentibus parcliorum ⁊ virgarum. Rn̄det̄ q̄ primū accidēs est q̄ parelius est magis signuꝫ pluuie q̄ virge. q: causatur a nube magis densa ⁊ rorida q̄ virge que causant̄ in nube discōtinua. vt dictū est. qd̄ est signum sufficiēs nubiū. Aliud accidēs est q̄ parelius australis est magis signū pluuie q̄ borealis. quia ventus australis est magis congregatiuus nubiū q̄ borealis Aliud est accidēs q̄ parelij ⁊ virge fiunt cōiter circa ortū ⁊ occasū solis. ergo q: sol de die ꝑpter nimiū caloreꝫ subtiliat nimis nubē aut totaliter consumit eā. ideo aut fit in ortu aut in occasu. Aliud accidēs est q̄ parelij ⁊ virge nūq̄ apparēt directe sub sole sed appent ad lat⁹ solis. Aliud accidēs est q̄ nō apparent valde prope solem: neq; nimis distant. Ratio primi. qa sol nunq̄ permittit ꝯsistentiā nubis. Ratio secūdi est. quia in nimia distantia nō potest fieri refractio radiorum solis. Et ꝑ hoc patet responsio ad quesitū.

Ad rationes ante oppositum: Ad primā neget̄ cōsequētia. q: nō codē mō causatur sicut yris vt dictū est. sed causat̄ ꝑ refractionē. Auctoritas allegata est pro dictis. Et hec de q̄stione Seq̄tur in textu. Quecūq; autem. ⁊c.

Queritur septimo vtrū mineralia causent̄ in terra per ꝑmixtionē exalatōis sicce ⁊ vaporose. Arguit̄ primo q̄ non. q: omē mixtū est leuius terra. q: participat alia elementa q̄ remittūt grauitatē terre. sꝫ mineralia sunt grauiora terre. q: descendūt per terrā. vt patet de metallo liquefacto. ergo non sunt mixta. Arguit̄ secūdo. illa q̄ sunt cōmixta ꝑ ꝯmixtionē exalatiōis sicce ⁊ humide sunt mixta imperfecta ⁊ parue durationis. vt patet d e singulis impressiōib⁹. Sed mineralia sunt magne durationis. ergo non fiunt per cōmixtionē exalatiōis hūide ⁊ sicce. Tertio arguit̄ q̄ nō causant̄ in terra. q: ad generationē mixtoꝝ cōcurrit celum per suū motū. sed hoc non potest fieri ī terra cū terra sit immobilis. In oppositū est philosophus.

Sciēdū est primo q̄ postq̄ phs tractauit de mixtis imꝑfectis causatis ex exalatione humida ⁊ calida. cōsequēter hic in cōi tractat de mixtis perfectis. s. de mineralibus que fiūt ex illa duplici exalatiōe. ⁊ soluꝫ hic tractat de illis mineralibus in cōi ostendēdo q̄ fiunt ex eisdē principijs cū imp̄ssiōibus de q̄bus dictū est pri⁹. ⁊ de ipis q̄tū ad speciales ⁊ ꝑprias rōnes in speciali ē determinandū in libro de mineralibus. Ad presens autē supponit̄ q̄ sicut sup̄ terrā eleuat̄ duplex exalatio. quedam calida ⁊ sicca ex q̄ per inflāmationē ab aliquo ingenite fiūt impressiones ignite. ⁊ inflāmabiles vt sūt venti. Alia est calida ⁊ humida ex qua per infrigidationē fiunt impressiones humide. ita sub terra virtute solis ⁊ alioꝝ astroꝝ fiūt duplices exalatiōes. Quedā scꝫ vaporose. ⁊ q̄dam fumose que sepe adinuicē cōmiscentur Et fm̄ has due exalationes sunt species mineraliū q̄ fiunt sub terra. Quedā sunt fossibilia. ⁊ quedam metallica.

Sciendūꝫ est secūdo q̄ exalatio sicca qn̄ ignitur in terra ratōe hūidi viscosi causat omnia fossibilia: vt genera lapidum

Mineralia

Liquabilia sulfur. ⁊ vernicē. et plura alia si milia. Et quedā istoꝝ sunt a calido cōsumē te totalit̄ humidū et quasi ꝯburente. vt pul‐ uis coloratus. Alia vero fiūt a calido di gerente humidū et sicco cōsumēte humidū superfluū relinquēdo humidū cōtinuans et bene terminās ptes sicci adinuicē: sicut sūt lapides. Tamen scd̄m Albertū in minera libus est duplex pricipiū materiale lapidis Nam in aliquib⁹ siccū terrestre habens hu midū pingue et viscosum simul ꝯmixtū est materia lapidū. in aliquib⁹ aūt humidum aqueū habens siccū terrestre in v̄tute ⁊ vir tutē specialez loci aut alicui⁹ influentie spe cialis est materia alioꝝ: vt hij qui fiunt ꝑ cōgelationem a frigido. vt sunt berillus et cristallus. Et in omnib⁹ lapidibus virtus mineralis dependēs ab influentia aliquo‐ rū astroꝝ et recepta in aliqua determinata materia ⁊ in aliquo loco est causa effectiua lapidis. Et hec vtitur duplici instrumēto ꝙ qn̄qꝫ vtit̄ calido viscoso a quo patitur ⁊ digeritur siccū terrestre. Quādoqꝫ vero vti tur frigido existente in hūido aqueo a quo fit ꝯgelatio lapidis. Et sicut in nutritione calor naturalis nō agit cōuertēdo nutrimē tū in substātiā aliti: nisi scd̄m exigentiā aie. cuius calor naturalis est instrumentū. ⁊ nō scd̄ꝫ naturā ei⁹ ꝓpriā. ita calidū et frigiduꝫ in gn̄atiōe lapidis solū agūt scd̄m exigētiā virtutis mineralis: cui⁹ sunt instrumēta.

Conclusio prima omnia metalla causantur ex exalatione vaporosa mixta cū sicco terrestri. Probatur. qꝛ omnia metalla fiunt ex sulfure et argento viuo. ita ꝙ siccū terrestre habens humidū pingue et viscosū passiuum a calido hꝫ rōem sulfuris. ⁊ hūidū aqueū habēs siccū subtile. et per caliduꝫ se cōmiscens cum humido aqueo ⁊ frigido cō tinēte. vel cōtinuāte cū humido habet rōeꝫ viui argenti. et ita fiunt a calido digerente illud siccū terrestre. Tamē vt dictuꝫ ē de lapidibus calidū ⁊ humidū solū agunt in virtute alicuius agentis principalis dispo‐ nentis materiam ad spēm metalli. Et i istis ꝗuis cōcurrāt siccū terrestre et hūidū aque‐ um. Tamen illud humidū non totaliter cō sumitur a calido digerente. ideo sunt mino ris decoctionis ꝙ lapides.

Conclusio secunda. mineralia causantur infra terrā per permixtionē exa‐ lationis vaporose ⁊ fumose. Probat̄ cō‐ clusio. qꝛ in mixtione omniū mineraliū con currit aliqd̄ siccum terrestre passium a cali‐ do et aliqd̄ humidū liquabile. que aliquo modo habent rationes illaꝝ exalationum. Quia participāt cū ipsis in q̄litatibus.

Dubitatur primo de multitudi ne metallorū. Ad dubiū respondetur ꝙ metallorū quedam sunt fluxibilia: vt plū‐ bum et stānum in quibus humidū nō est to taliter cōprehensum per siccum. Sed a ca‐ lido subtiliante et calefaciente possunt liq̄ fieri. Alia vero ductibilia tm̄ vt ferruꝫ et similia: in quibus humidū est totaliter com prehensum per siccū. Jdeo per calidū subti lians nō possunt liquefieri. qꝛ tamē humi‐ dū nō est totaliter cōprehensum per calefa ctionem pn̄t mollefieri et duci ꝑ ictū mallei.

Dubitatur secundo de nomini bus metalloꝝ. Ad dubiū rn̄detur ꝙ sunt septem metalla in alchimia. et sepe nominā tur per noia planetarū a quibus principali ter causantur. Vn̄ a calido solis cōmiscen‐ te purū et mundū sulfur cū puro et mundo viuo argento decoquēte decoctione tēpe‐ rata fit aurū qd̄ qn̄qꝫ nominat̄ nomie solis Quādo vero calori solis admiscet̄ frigidi‐ tas et humiditas saturni ex grosso sulfure ⁊ mūdo viuo argento decoquit̄ plumbū. Et cū sibi admiscetur caliditas ⁊ humiditas io uis que per magnā humiditatē impedit cō pletā decoctōem et digestionē ex grosso sul fure argento viuo causatur stannum. Si tamen calori solis miscet̄ caliditas et sicci‐ tas marti ex sulfure t̄restre et ex viuo argēto lutoso causat̄ ferrū. Sed cū sibi admiscetur calor et humiditas veneris ex sulfure mūdo et grosso viuo argento causat̄ cuprum. Cū vero sibi admiscetur virtus mercurij causa tur viuū argentū. qd̄ etiaꝫ sepe nominatur mercurius et ecōtra. Quādoqꝫ etiam noia mus planetas noie istoꝝ metallorū. qꝛ aliq̄ hn̄t similē calorē metallo. Et hec d̄ secūdo

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ ꝙ aliqua metalla sunt gra uiora ꝙ ptes terre alterate q̄ sunt circa nos sed non sunt grauiora partib⁹ terre natura liter disposite: vt sunt ptes terre circa cētrū ipsius mundi. Ad secundā dicit̄ ꝙ mixta

causata ex sola mixtione illarum exalatio-nū vbi nō cōcurrit aliud siccū terrestre vel humidū sunt parue durationis. ꝭ illa q̄ fi-unt ꝑ illas exalatiōes cōmixtas cum sicco terrestri et humido aqueo ꝑ forte mixtionez sicut sūt mineralia bn̄ sunt magne duratio nis. Ad tertiā dz ꝙ licet celū motu suo nō cōcurrat ad gn̄ationē omniū que generant̄. Cōcurrit tn̄ per suam influentiaz. Et hec de questione. Et per cōsequens de toto ter-tio libro Methaurorum.

Sequitur quartus liber me-thaurorum.

Sequitur in textu. Quoniā autē quat tuor cause determiate sūt elementoꝝ ⁊c̄.

Circa initiū libri quarti methauroꝝ. Queritur primo vtrū tm̄ sunt quattuor qualitates prime. scz caliditas humiditas: frigiditas: et siccitas. Arguit̄ ꝙ nō. q2 om̄s qualitates mūdi sunt eiusdez generis. ergo oēs hn̄t reduci ad vnā q̄litatē primā. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nō est nisi vna prima q̄litas ꝯn̄a tenet. q2 in omni ordine oportet eē ali-qd primū. antecedēs pz. q2 oēs sunt de gn̄e q̄litatis. Secūdo sic. lux ē qualitas q̄dā. et tn̄ est prior illis. ergo tm̄ est vna prima q̄-litas. an̄s patet. q2 lux est qualitas eterna teste pℏo ex eo ꝙ corpora supcelestia sūt eter na que quidē corpa sunt subiectum lucis et nunꝙ̄ sunt sine luce cuiusmodi sunt planete ⁊ stelle. Tertio sic. qualitates que sūt cau se primorū motuū sunt prime. ꝭ grauitas et leuitas sunt hmōi. q2 causant motū localez qui est primus oīm motuū. vt pz ꝑ aristote-lē ꝑrio celi. Quarto sic. in vnoquoqꝫ ge-nere est vna prima ꝯtrarietas: ꝭ qualitas est vnū gen⁹. igitur ei⁹ est vna prima ꝯ̄rietas. et cū in vnaquaqꝫ ꝯ̄rietate sint tantuz duo extrema seq̇tur ꝙ tm̄ erūt due q̄litates pri-me. Maior est pℏi in pmo phisi. et minor ⁊ ꝯn̄tia ꝑ se note sunt. Ad oppositū est ari-stoteles in principio hui⁹ quarti dicens. qm̄ autē quattuor cause determiate sunt elemē torū. quorū aūt sunt scz cōiugatōnes et ele menta quattuor accidit esse.

Sciendum est primo ꝙ postꝙ̄ phūs in primis tribus libris determiauit d̄ impssiōib⁹ que debent̄ mixtis impfectis: cō sequēter in isto quarto determinat de impssionib⁹ que debent̄ mixtis ꝑfectis ex eo ꝙ in ipso agit̄ de impressiōib⁹ qualitatuz prima rū per quas fit mixtio corporū. Unde qua-liter differūt corpus simplex mobile ad for mam mixti impfecti quod est subiectū in tri bus primis libris: et in isto quarto patuit i prima questione primi.

Sciendū est secundo ꝙ dictio exclusiua addita termino numerali aliquā-do pōt excludere om̄e aliđ a significato tal' cui addit̄. Et isto mō exponit̄. vt si dicamus tm̄ sunt sex hoies in domo. exponem⁹ illam sic. sex sūt hoies ī domo ⁊ nihil aliud ꝙ̄ sex hoies sūt in domo. ⁊ isto mō exponēdo istā ista esset falsa. tm̄ sunt quattuor q̄litates pri me. Aliqn̄ vero dictio exclusiua addita ter-mino numerali solū excludit maiorē multi tudinē ꝙ̄ sit mł'titudo importata per termi nū numeralē cui additur. ⁊ sic aliter ꝙ pri⁹ vt cuz dicitur tm̄ sunt sex homies in domo ista iuxta hūc scđm modum accipiendi di-ctionē exclusiuā est sic exponenda. sex sunt in domo et nō plures ꝙ̄ sex sunt in domo. ⁊ isto mō accipiendo li tantū in titulo nostre p̄sentis lectionis: ista est vera tm̄ sunt quat-tuor qualitates prime.

Sciendū est tertio ꝙ qualitatū quedā sunt sensibiles: ⁊ quedā insensibiles Sensibiles dicunt̄ que aliquo sensu ꝑcipiū tur: vt q̄liditas: frigiditas: et raritas. Et sic d̄ alijs plurib⁹. Qualitates em̄ insensibiles sunt q̄ nullo sensu ꝑcipi pn̄t a nob̄ sicut in-fluentie corpoꝝ supcelestiū. Qualitatū aūt insensibiliū quedā sunt q̄ ꝯsequūtur ad q̄li-tates primas siue actiōes ipsarū. quedam vero nō cōsequūtur ad eas siue ad ipsaruz actiōes. Exemplū de primis: vt virtutes herbarū ⁊ lapidū preciosoꝝ. de q̇bus loqui tur Albert⁹ in libro de mineralib⁹ dicēs ꝙ mirabile est ꝙ vna herba calida sanat ali-qn̄ ab vna infirmitate frigida vel ecōtra.

Exemplū de secundis: vt influentie cor-porū supcelestiū. Qualitates aūt sensibiles sunt duplices. q2 quedā gn̄ant̄ solo motu: vt videmus ꝙ mouendo lutum per vicos quāꝙ̄ aliq̇d importet̄ de luto. tn̄ adhuc ma gis remanet, nā ꝑ motū calefit et sic ibi ge-

nerať rarefactio. et ideo quamq̄ pars ipoꝝ teř. tñ q: lutū rarefactuꝫ ē adhuc maiꝰ vide tur eē q̄ qñ erat ꝯdēsatuꝫ. Alie vero sunt q̄ nō gñanť per solū motū localem: vt sapor: odor: ꝛ color: q̄ gñanť ex cōcursu q̄ttuor q̄li tatū primarū. Un q̄litates sensibiles sūt adhuc duplices. quedā sunt actiue et q̄daꝫ nō actiue: ꝛ hoc loquēdo de actōe facta rōe ꝯtrarietatis. Exemplū de actiuis: vt ca- lidū. de nō actiuis: vt odor color ꝛ sapor.

Istis notatis ponitur cōclusio

responsiua ad. q. Quattuor sūt qualitates prime. Probatur ista ꝯclusio, sicut ꝓbata est in quarto de celo ꝛ in. 2. de gñatōne. vi- delicet ex parte sex cōbinationū. quoꝝ quat tuor sunt vtiles ꝛ duo inutiles: sicut ibideꝫ satis visum est. Probať etiā q̄ tot sunt q̄li- tates prime quot sunt corpora simplicia ge nerabilia et corruptibilia: sed tñ sunt q̄ttu- or corpa simplicia prima generabilia ꝛ cor- ruptibilia. scꝫ ignis: aer: aqua: ꝛ terra. ergo tñ sunt q̄ttuor q̄litates prime. Maior ap paret: q: quodlibꝫ corpꝰ simplex gñabile ꝛ corruptibile hꝫ vnā solā qualitatē primam.

Sed dubitatur primo vtrum

influentie corpoꝝ celestiū sint qualitates in sensibiles sicut tactuꝫ est in tertio notabili. Et arguiť q̄ nō. q: influentie corporū sup- celestiū multū alterant sensum cōmuneꝫ et memoriā et ipsaꝫ fantasiā. ergo ille q̄litates sunt sensibiles. tenet ꝯña. q: sentire non est nisi imutare sensuꝫ. antecedēs ptꝫ. q: hoies bñ dispositi in naturalibus aliqñ in somno hñt perfectas visiones: vt dicit Albertꝰ ma gnus in libro de diuinatiōe somnioꝝ. Ad dubiū respōdeť q̄ influentie corpoꝝ supce- lestiū sunt insensibiles sicut tactū ē. et qñ ar guiť q: alterāt sensum. Rñdeť q̄ h̄ nō est ve rū loquēdo de alteratiōe q̄ fit ꝑ cōtactū de qua loq̄tur Aristoteles in isto libro. ꝛ qñ ꝓ- batur q̄ hoies bñ dispositi in somno aliqñ habent ꝑfectas visiones. Diciť q̄ h̄ nō ē ꝑ alterationē sensus: vt dicūt aliq̄ q: illa al teratio q̄ sic fit est magis in intellectu q̄ in sensu. ergo talia debēt dici visiones siue in tellectiōes magis q̄ alteratōnes.

Dubitatur secūdo vtrum odor

ꝛ sapor sint q̄litates nō actiue quēadmodū dictū ē in vltimo notabili. Et ař q̄ nō. imo magis dñt dici actiue, q: color mouet visum ꝛ illud ē agere in ipm visū. ḡ color ē q̄litas actiua. Ad dubiū rñdeť q̄ color ꝛ odor ꝛ sapor sūt q̄litates nō actiue. nō q̄dē q̄ nul- lo mō agāt. q: vt tactū est in argumētis co lor agit in mouēdo sensuꝫ et causando spe ciē in medio. ꝫ dicūtur q̄litates non actiue. q: actōes ille q̄ ab ipis fiūt nō fiūt rōe ꝯtra rietatis. ꝛ ꝑ h̄ soluitur ratio dubij.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā cōcediť loquēdo de gñe logicali. q: logice loquēdo suū genꝰ est q̄litas. ꝫ ne- gať loquēdo đ gñe naturali. nā q̄litates cō uenietes celo ꝛ cōuenietes corporibꝰ inferi oribus nō reducūtur ad vnū genꝰ nature.

Ad secūdā đ: q̄ Aristoteles intellexit in littera de q̄litatibꝰ hñtibꝰ ꝯriuꝫ. sic aūt nō ē de luce. Ad tertiā ꝯcediť maior. ꝫ negetur minor. q: nō q̄libet motꝰ localis est prior: ꝫ solū motus localis celi. nā in istis inferiori- bus motꝰ alteratōis p̄cedit motū localem. Tñ aliter ē dicēdū sicut superiꝰ dicebať de luce. q̄ iste q̄ttuor q̄litates. s. caliditas. frigi ditas. ꝛc. dicunť prime q̄tū ad istū effectuꝫ qui ē tāgere. licet nō in ordine ad oēs alios effectꝰ. q̄uis graue ꝛ leue sint priores ipis q̄tum ad istū effectuꝫ qui est mouere motu locali. nō tñ q̄tum ad hūc effectū qui ē mo uere potentiā tactiuā. Ad quartā đ: q̄ ve- rum est capiendo cōtrarietatē large vt se ex tendit ad oppositionē que est inter priuatio nē et habitū: sed negetur capiendo cōtrarie tatem ꝓprie. Sequiť in textu. Quorū duo quidē factiua calidū et frigidū.

Queritur secūdo vtrū sint due

qualitates actiue. scꝫ caliditas ꝛ frigiditas et due passiue. s. siccitas et humiditas. Et arguitur primo q̄ caliditas ꝛ frigiditas nō sint solū qualitates actiue: sꝫ etiam passiue. q: calidū agit in frigidū. et ecōtra frigiduꝫ i calidū. sed illud q̄d recipit actionē patiť. ergo sequiť q̄ tam frigidū q̄ calidū patiun tur. Cōfirmatur. q: frigidū fugit calidum sicut videmus de lignis viridibꝰ in quibꝰ ꝓpter calorē ignis hūiditas accedit ad ca- put ligni. ꝛ h̄ rōne frigiditatis. Secūdo sic: calidū et frigidū sunt qualitates cōtra- rie. ergo etiam actiue. cōsequētia tenet. q̄a cōtraria agūt et patiūtur adinuicē. Ter tio omne agēs naturale per cōtactū in agē- do repatitur. sed calidū et frigidū sūt hmōi.

Deinde ꝓbatur ꝙ humiditas ⁊ siccitas nō sint qualitates passiue: ẜ etiā actiue. q̇a siccū corrūpit hūidū. et ecōtra. etiā siccitas humiditatē ⁊ ecōtra. ergo siccitas ⁊ hūiditas sūt q̄litates actiue. tenet ꝯña. ⁊ añcedēs ꝓbat̃. q: cineres corrūpūt aquā in ip̄is positā. Quito sic. materie ē pati et forme est agere: vt pꝫ in p̄mo ⁊. 2. de gñatiōe. sed cuꝫ hūiditas et siccitas sint forme: seq̇tur ꝙ sūt actiue et nō passiue. Ad oppositū est pħs in isto quarto: vbi postꝙ̄ enumerauit q̄litates primas dicit ꝙ due sūt actiue. s. calidū ⁊ frigidū. et due passiue. s. siccū et humidū.

Sciendū est primo ꝙ sicut pri⁹ dicebatur in precedenti questione ꝙ quattuor prime qualitates tangibiles scꝫ caliditas: frigiditas: siccitas: ⁊ hūiditas dicūtur prime. q: in mō sue generatiōis nō reducūt̃ ad alias priores. licet pro tanto dicantur prime. q: per ꝓprias actiões et passiões generant̃ et corrūpūtur. ẜ alie qualitates tangibiles gñant̃ ⁊ corrūpuntur per actões et passiones istaꝝ primarū. sicut videm⁹ ꝙ caliditas et frigiditas iuxta se inuicem posite corrūpūt se. ẜ alie qualitates secūde nō corrūpunt se inuicē nisi p̄supposita actiōe qualitatū primarū: sicut albedo iuxta posita nigredini nō agit in ip̄am nec patit̃ ab ea nisi supposita actōe primaꝝ q̄litatū. et simılit̃ diceret̃ de grauitate posita iuxta leuitatem et sic de alijs qualitatib⁹ sensibilib⁹. Ex his apparet ꝙ caliditas et frigiditas hūiditas siccitas nō sunt soluꝫ prime respectu qualitatū tangibiliū. ẜ gñaliter in cōparatione ad omnes qualitates corporuꝫ generabiliū et corruptibilium.

Sciendū est secundo ꝙ aliquid potest dici pati dupliciter. Uno modo subiectiue. Uerbigratia. si qualitas intendat̃ subiecto eodē manente dicit̃ pati subiectiue. Et sic in gñatione substantiali materia nō patit̃ subiectiue. Secūdo mō aliq̇d dicitur pati terminatiue. videlicet cū diminuit̃ vl' corrūpitur. Uerbigratia. vt si caliditas corrūpatur a frigiditate vl' diminuat̃: tunc caliditas dicitur pati terminatiue. Et isto mō vocatur generaliter aliquid pati terminatiue quando per actionem vel passionē acquiritur aliquid vel deperditur.

Sciendum est tertio. ꝙ aliquid dicitur pati adhuc dupliciter. Primo modo per se. secūdo mō ꝑ accidēs. Uñ aliq̇d dicit̃ pati per accidēs. vt pꝫ per Aristotelē ⁊ ꝯmētatorē secūdo phisicoꝝ qñ cōiungit̃ cause ꝑ se patienti. ⁊ sic humiditas dicit̃ pati qñ subiectū eius patit̃: ꝙ̄uis illa humiditas nō diminuatur. Unde sicut aliquid dicit̃ agere ꝑ accidens qñ coniūgitur cause per se agenti. ita aliquid dicit̃ pati per accidens quando cōiungit̃ cause ꝑ se patienti. Exemplū dat hic Albertus dicens. ꝙ si esset aliquod s̄bm in quo esset caliditas ⁊ etiam humiditas: et pateretur ꝰm caliditatē ⁊ nō ꝰm humiditatem. tunc illa humiditas diceretur quodam mō pati. ⁊ hoc est ꝑ accñs. Alio mō aliq̇d d: pati per se: sicut patet in p̄cedētibus.

Istis notatis sit cōclusio respōsiua. Caliditas ⁊ frigiditas sunt qualitates actiue: ⁊ siccitas ⁊ humiditas sunt q̄litates passiue. Probat̃ cōclusio duabus rōnibus pħi. quaꝝ prima sumit̃ ex proprietatib⁹ istarū q̄litatū. ⁊ est ista. Caliditas ⁊ frigiditas habent cōgregare ⁊ disgregare. humiditas aūt ⁊ siccitas habent terminari facilit̃ vl' difficulter. sed cōgregare ⁊ disgregare nihil aliđ sunt ꝙ̄ aliquid agere. faciliter vero terminari vel difficulter nihil aliud est ꝙ̄ quoddā pati. ergo sequitur ꝙ calidū seu caliditas ⁊ frigiditas erunt q̄litates actiue. ⁊ humiditas ⁊ siccitas passiue. Secūda ratio q̄ sumit̃ ex diffinitionibus istaꝝ qualitatuꝫ est. q: diffinimus caliditatē sic. Caliditas est que habꝫ cōgregare homogenea ⁊ disgregare etherogenea. Frigiditatē aūt sic diffinimus. Frigiditas est que habet cōgregare tam homogenea ꝙ̄ etherogenea. Diffiniēdo aūt humiditatē dicimus Humiditas est faciliter terminabilis t̃mio alieno: ⁊ difficulter termio ꝓprio Siccitas vero est facilit̃ t̃miabil' termino ꝓprio: ⁊ difficulter termino alieno. Sed i diffinitionibus caliditatis ⁊ frigiditat̃ ponit̃ verbum importās actionē. ⁊ in diffinitionibus siccitatis ⁊ humiditatis ponitur v̓buꝫ importās passionē. ergo caliditas ⁊ frigiditas sunt actiue. ⁊ humiditas ⁊ siccitas sunt passiue. Uñ cū pħs dicit ꝙ calidū ⁊ frigidū sunt actiua. ⁊ humidū ⁊ siccuꝫ sunt passiua. ip̄e intendit dicere ꝙ corpora mixta de q̇bus hic intendit per caliditatē ⁊ frigiditatē agunt principaliter. ⁊ ꝑ humiditatē ⁊ siccitatem principaliter patiuntur.

Cause instrumentales generationis

Dubitatur primo vtrū ignis desiccat humidū ratione caliditatis vel siccitatis. Et videtur ꝙ rōne caliditatis. qꝛ calor solis desiccat lutū. ⁊ hoc nō est ratione siccitatis. ergo ratione caliditatꝭ. ⁊ per cōsequēs a simili ignis desiccans lutū desiccabit rōne caliditatis et nō rōne siccitatis. Secundo sic. ignis non desiccat rōne siccitatis. ergo ratione caliditatis. tenet ꝯña. quia in eo nō sūt nisi ille due qualitates prime. ⁊ antecedens probatur. qꝛ siccū iuxtapositū humido non desiccat illud. patꝫ. qꝛ ossa posita iuxta cerebrū non desiccant cerebruꝫ: quod tamen est maxime humidū. Sed ꝙ non desiccet rōne caliditatis apparet. qꝛ caliditas nō est ꝯtraria humiditati. ergo vna nō corrūpit aliaꝫ. modo nos hic loqmur de actiōe q̄ fit ratiōe cōtrarietatis. Ad dubiū rn̄deť ꝙ ignis desiccat humidū ratione siccitatis ⁊ nō ratiōe caliditatis. pꝫ. qꝛ siccū ⁊ humidū cōtrariantur. calidū aūt ⁊ humidū nō ꝯtrariantur: sicut tangebat vltima ratio. ymo possunt esse in eodem. puta in aere in actu cōpleto: quod repugnat cōtrarijs. sed vnū cōtrariū natuꝫ est destruere reliquū. ergo siccū cōsumit ⁊ destruit humidū. Et tūc respōdetur ad rōnes ꝓbantes ꝙ ignis desiccat rōne caliditatis.

Ad primā dicitur ꝙ calor solis de se ꝓprie ⁊ per se non desiccat. sed si desiccet hoc est de ꝑ accidēs. s. corrumpendo frigiditatē humidi cui est annexa humiditas. ⁊ quando illa frigiditas naturalis corrumpitur aliqn̄ corrūpitur humiditas. ⁊ inquātū calor rarefacit humidū: tūc humor ascendit ⁊ residuū manet durū siccū ⁊ terrestre. ⁊ sic accidit ꝑ accidens calori ꝙ induret siue desiccet. Ad secundā negetur an̄s. ⁊ ad probationē diciť ꝙ quādo siccū poniť iuxta hūidū tūc siccū desiccat ip̄m humidū: lꝫ illa desiccatio non appareat semꝑ ex eo ꝙ ip̄a tarda est ⁊ quasi imperceptibilis.

Ad rationes ante oppositum:

Silr̄ diciť ꝙ ip̄e bene probāt ꝙ iste qualitates caliditas: frigiditas: hūiditas: ⁊ siccitas sūt actiue ⁊ passiue loq̄ndo de actōe ⁊ passione terminatiua. sed loq̄ndo de passiōe subiectiua caliditas ⁊ frigiditas nō sūt q̄litates passiue. sed actiue solū. sed hūiditas ⁊ siccitas tali passione dicunť passiue. Seq̄tur in textu. Determinatis aūt his sum ēdū vtiq꞉ erit ⁊c.

Queritur tertio vtrū generatio simplex fiat a calido ⁊ frigido tanq̄ a causis instrumentalibus. Et arguitur primo ꝙ non. qꝛ si sic sequeretur ꝙ substantia ꝓduceretur in virtute accidentis. cōsequens ē falsum cū nihil agat cōtra gradū propriuꝫ. pꝫ tamen cōsequētia ex quo generatio simplex fit a calido. Secūdo sic. caliditas ⁊ frigiditas contrariantur. ergo non sunt ꝓductiue substantie siue forme substantialis. tenet cōsequentia. qꝛ cōtrarie disponūt ad contrarias dispositiōes. modo ad dispositiōes ꝯtrarias sequūtur forme ꝯtrarie. ergo duo cōtraria nūq̄ ꝓducent vnū: sed diuersa. Tertio sic. Videmus ꝙ si ex aere generetur ignis vel ecōtra ꝙ caliditas ibi nihil producit. licet bene remaneat eadē caliditas ignis cū aere. igiť. ⁊c. Ad oppositū arguiť auctoritate Aristotelis in isto secundo capitulo dicentis ꝙ generatio simplex fit a calido ⁊ frigido.

Pro rn̄sione sciēdū est primo

ꝙ sicut dictū est superius: caliditas ⁊ frigiditas sunt qualitates actiue magis tamē caliditas q̄ frigiditas. Unde sex sūt effectus caliditatis. Nam caliditas primo terminat maturando rem ducendo ad vltimū cōplemētū ⁊ terminū. Secūdo caliditas trāsmutat alterādo. Tertio caliditas humectat qꝛ extrahit humorē ab infra ad sup̄ficiē: vt pꝫ de cōgelatis ⁊ liquefactis. Quarto caliditas desiccat. sed hoc est tm̄ ex cōsequēti sicut tactū est in questione precedēti. qꝛ qn̄ calor abundans humorem eleuat a sup̄ficie. sed euꝫ expellit. vt pꝫ in plumbo sepe liquefacto. Quinto calidū indurat mō dicto in q̄stiōe p̄cedēti. nā abstrahit humidū. ⁊ humido abstracto relinquitur terrestre ⁊ durū. Sexto caliditas mollificat. nam in q̄busdā qꝛ hūor multū cōmixtus est sicco tūc nō potest trahi ad sup̄ficiem per sep̄ationē a terrestri. modo illud terrestre molle fit: sicut sunt cornua animaliū. Et silr̄ sicut sunt assignati sex effect⁹ caliditatis: ita possunt assignari sex effectus frigiditatis. Nam frigiditas terminat. quia ꝯstringit ⁊ coadunat humidū ip̄m impiguādo. Secūdo alterat calorem. Tertio humectat hūidū aereū cū aqueo miscēdo. Quarto exsiccat. qꝛ adunat. ⁊ iō expellit humidū. Quinto indurat. expulso em̄ hūido relinq̄tur durū Sexto mollificat hūidū aereū cuꝫ

aqueo miſcēdo. Et cū3 caliditas rarefaciat qȝ nō cōuenit frigiditati. iō formali⁹ agit. quare eſt magis actiua ꝙ frigiditas.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ generatio ſimplex accipit̄ dupliciter. Uno mō pro introductōe forme ſubſtātialis: vt puta forme equi vl̄ hoīs. Alio mō accipit̄ gn̄atio ꝑ diſpoſitiōe ꝑcedente introductionē forme ſubſtātialis. Un̄ generatio primo mō ſumpta pōt fieri dupliciter. Uno mō ꝙ fiat mere natural̄r ⁊ introducat̄ forma ꝑ ſolā actionē agentis naturalis. Et ſic introducit̄ forma in brutis. Alio mō pōt fieri nō mere naturaliter ex eo ꝙ agens naturale nullo mō attingit formā. ſ ſolū vltimā diſpoſitione3 ad illā formā: ſicut eſt gn̄atio hoīs. nā in tali gn̄atiōe agēs naturale nō attingit formā ſ creando infundit̄ corpori ⁊ infundendo creat̄: vt p3 articul⁹ pariſienſis. Ad ꝓpoſitū ergo principal̄r loq̇mur de mere naturali. loq̇mur etiā de gn̄atiōe accepta ꝑ diſpoſitionē ꝑcedētē introductōe3 forme ſub̄alis.

Sciendū eſt tertio ꝙ accipiēdo gn̄ationē pro introductiōe forme nō eſt motus. ſed tm̄mō ſimplex mutatio. q̄ eſt eadem cū forma acq̇ſita ꝑ gn̄ationē. ita ꝙ nō ē intendētia media ad illā formā ꝑ gn̄ationem Sȝ ſi capiamus generatione3 pro diſpoſitione ꝑcedente introductionē forme ſubſtātialis eſt motus. Ubi eſt aduertendu3 ꝙ generatio ſimplex adhuc eſt duplex. q: quedā eſt gn̄atio elemēti ſeu corporis ſimplicis Et alia ē generatio mixti. Ad ꝓpoſitū ē hic intelligendū de generatōe mixti.

Sciendū eſt quarto ꝙ qualitates prime dupliciter accipiūt̄. Uno mō ſub rōnib⁹ ꝓprijs et nō ſcđm ꝙ regūtur ꝑ naturā. Et iſto mō mag̃ hn̄t alterare et corrūpere ꝙ̄ generare. Alio mō poſſunt cōſiderari inq̄tum regulant̄ per naturā ꝓut ſc3 ē virtus in eis celi. Et iſto mō hn̄t generare. verbigr̄a. ſi calor accipiat̄ inq̄tū calor ſcđm ſe h3 alterare et incinerare. ſ ſi calor cōſideret̄ vt naturalis eſt ſiue prout regulat̄ ꝑ naturam. ſic in eo ē virt⁹ celi et vis formatiua. ⁊ tūc bn̄ eſt cauſa gn̄atōnis. Ubi eſt aduertendū ꝙ quadruplices poſſunt accipi trāſmutatōes. Prima ē que diſponit ad cauſam mixti ſimpliciter. ⁊ illa vocat̄ generatio Alia ē que diſponit ad ꝑfectionē mixti et nutritionē eius. et illa vocat̄ digeſtio. Tertia eſt quādo eſt defectus in ꝑfectione mixti et illa vocatur indigeſtio. Quarta eſt q̄ diſponit ad imperfectionem mixti. ⁊ illa vocatur putrefactio.

Iſtis notatis ſit cōcluſio reſpōſiua gn̄atio ſimplex fit a calido ⁊ frigido tāꝙ̄ a cauſis agētib⁹ inſtrumētalib⁹. Probat̄ ꝯcluſio ꝑ diffinitionē cauſalē gn̄atiōis ſimplicis et naturalis poſitā ab Ariſtotele in textu. q̄ eſt ꝙ generatio ſimplex ē ꝑmutatio ab his virtutibus. ſ. calido et frigido cū habeāt rōne3 ex ſubiecta materia vniuſcuiuſq3 nature. Probat̄ etiā. q: calor inq̄tu3 naturalis eſt formatio et inductio forme cū in eo ſit virt⁹ celi et vis formatiua. ⁊ frigiditas adiuuat materiā ne calor eā oīno diſſoluat et cū generatio naturalis ſit ꝑmutatio frigidi et calidi ad determinatū tēperamētu3 nature ꝓportionatū. ſeq̇tur ꝯcluſio vera.

Dubitatur primo vtrum calor extrinſecus iuuet calorē intrinſecū. Et arguit̄ ꝙ nō. q: calor extrinſecus attrahit ad ſe calorē intrinſecū. ergo nō iuuat ip̄3. tenet ꝯn̄a. q: q̄to plus attrahit tanto min⁹ in corpore remanet. ⁊ an̄s p3 per experientiā. q: in eſtate hoīes non pn̄t digerere ex eo ꝙ calor extrinſecus attrahit calorē intrinſecū. Secūdo ſic. calidū intrinſecū iuuat̄ a frigido. ergo nō a calido extrinſeco. tenet ꝯn̄a. q: eſt incōueniēs idē iuuari ad duob⁹ ꝯtrarijs cū cōtraria habeāt diuerſos effect⁹. mō ſic ē de calido extrinſeco et de frigido. Ad dubiū r̄ndet̄ ꝙ calor extrinſecus iuuat calorē intrinſecū. Patet: na3 calidū extrinſecū aliq̄n cōſeruat calorē intrinſecū cōtra frigus. qȝ p3. q: ſi calor extrinſecus nō ꝯſeruaret intrinſecū. intrinſecus calor pateret̄ et poſſet corrūpi a frigido. ⁊ ſic calidū nō poſſet agere. q̇a poſſet corrūpi vel impediri in ſua actione. Et tūc ad rōnes dubij dicendū. Ad primā đ: ꝙ verū eſt de calore extrinſeco indebito et immoderato. ſ tm̄ nō eſt verū de calido extrinſeco tēperato: q: calidū extrinſecū tēperatū nō attrahit calorē itrinſecū: ſ iuuat ⁊ de illo itelligit̄ i dubio. ⁊ iō in Suetia homies hn̄t ſtuphas q̇b⁹ ſolēt comedere. Ad ſecūdā đ: ꝙ verꝫ ē de ꝑ accidēs. nā frigidū i gn̄atiōe mixti reſiſtit calido ne fiat mot⁹ ſiue actio nimis velox. vt exinde melius ſit

calor extrinsecus non iuuat calorem intrinsecum

calor extrinsecus iuuat calorem intrinsecum

mixtū et mixtū melius sit temperatū.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negeꝛ ↄ̄na. et qn̄ ꝓbaꝛ ꝙ fit a calido ⁊ frigido. dꝛ ꝙ verū est tanꝙ̄ a causis agentibꝰ instrumētalibꝰ: sed nō tanꝙ̄ a causis principalibꝰ. ⁊ iō nō seq̄tur ꝙ agant ↄ̄ suā naturā. qꝛ solū in virtute substantie.

Ad secūdā: cōcedaꝛ an̄s et negeꝛ ↄ̄na. qꝛ nō est incōueniēs ꝙ vnū ↄtrariū iuuet aliud accidētaliter siue instrumētaliꝛ. Ad tertiā dꝛ ꝙ caliditas est cā gn̄ationis ignis instrumētalis. licet nō sit causa principalis. ⁊ cū dicebatur ꝙ ibi remanebat caliditas ignis cū aere negeꝛ. qꝛ ibi nō amplꝰ ē aer nisi materialiter. et oēs qualitates que erāt in aere corrūpūtur qn̄ ex aere fit ignis. Sequitur in textu. Simplici aūt generationi contrariū maxime cōmune putrefactio.

Queritur quarto vtrum putrefactio fiat a calido extrinseco.

Arguiꝛ ꝙ nō. qꝛ putrefatio fit a frigiditate. igitur nō fit a calido. tenet ↄ̄na. qꝛ idē effectꝰ numero nō ꝓuenit a causis ↄ̄rijs. et an̄s pꝫ per philosophū in littera dicētē ꝙ putrefactio fit a frigiditate ꝓpria et caliditate aliena. Secūdo sic. caliditas impedit putrefactionem ergo putrefactio nō est effectiue a caliditate. ↄ̄na tenet. qꝛ vnū ⁊ idē nō est ꝓductiuū alicuiꝰ effectꝰ et ipeditiuū ipsius ꝓductōis et an̄s ē phi in littera vbi dicit ꝙ feruēs calidū nō putrefit. ⁊ dicit ꝙ motꝰ est impeditiuus putrefactiōis. qꝛ excitat et augmentat caliditatē. Tertio sic. caliditas extrinseca iuuat caliditatē intrinsecaꝫ. ergo caliditas extrinseca nō est cā putrefactōis. ↄ̄na tenet. qꝛ ad putrefactōnē seq̄tur corruptio caliditatis itrinsece. an̄s appet in balneis q̄ fiūt ad ↄfortandū calorē naturalē. illud ideꝫ pꝫ in speciebꝰ ⁊ brodijs que comeduntꝛ ad cōfortandum calorem naturalem stomachi.

Ad oppositū est pħs in textu.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ putrefactio ē corruptio ꝓprie caliditatis in hūiditate ꝓpria facta ab aliēa caliditate. Un̄ in putrefactōe cōcurrūt multi motus: quibꝰ hūiditas ꝓpria attrahiꝛ ad ꝑtes exteriores. ⁊ istis motibꝰ ↄpletis fit putrefactio. nā calidū alienum aperit poros. poris aūt aptis extrahiꝛ humor. cuꝫ quo extrahiꝛ calor qui digerit et temperat complexioneꝫ ipso autem extracto ꝓpter malam digestionem causatur putrefactio.

Sciendū est secundo ꝙ esse cuiuslibet mixti et maxime ꝑfecti mixti cōsistit in dt̄minata ꝓportione ⁊ adequatiōe q̄tuor qualitatū primarū. ita ꝙ omnis accessꝰ ad talem debitā ꝓportionē est generatio siue dispositio ad gn̄ationē. ⁊ oīs recessꝰ a tali debita ꝓportione ē corruptio. cū ergo putrefactio sit hmōi seq̄tur ꝙ ē corruptio q̄dā

Sciendū est tertio ꝙ de putrefactione fuerūt due opiniōes. Prima fuit antiquorū ponentiū nimiā caliditatē extrinsecā corrūpere hūiditatē. et hūiditate corrupta corrūpiꝛ caliditas intrinseca. ⁊ sic tādē seq̄tur putrefactio. Et rō est. qꝛ subiecto destructo destruiꝛ accidēs qd̄ ē in subiecto. qꝛ accidēs nō trāsmigrat d̄ subiecto i subiectū mō hūiditas vt dicit textꝰ in mixto est subiectū caliditatis. Secūda opinio fuit ꝙ caliditas intrinseca et caliditas extrinseca sūt diuersarū specierū. ⁊ iō cū sint diuersaꝝ specieruꝫ vna pōt aliā corrūpere. qd̄ ꝓbat ista opinio. nā caliditas extrinseca corrūpit neruos et ↄtrahit. et caliditas intrinseca humefacit ⁊ augmētat. ⁊ sic hn̄t operatōes ↄtrarias. Modo cū operatio arguat formā ipi inferūt ꝙ caliditas intrinseca et caliditas extrinseca sūt forme ↄtrarie. Sꝫ ista opinio nō pōt stare in veritate pluribꝰ de causis.

Prima: qꝛ tūc eēnt plures q̄litates prie ꝙ̄ q̄tuor qd̄ ē ↄ̄ Aristotelē. 2. d̄ gn̄atōe. ⁊. 4. celi et in isto. 4. vt pꝫ. qꝛ esset caliditas naturalis: et frigiditas naturaꝉ: hūiditas naturaꝉ: ⁊ frigiditas naturaꝉ intrinsece. et tot eēnt extrinsece. ⁊ sic ad minꝰ octo eēnt qualitates prime. Secūda. qꝛ tūc vnū vni nō esseꝫ tm̄ ↄtrariū. iō illa secūda opinio nō pōt stare in veritate. ⁊ fulcimentū suū est modicū. nam lꝫ idē et eodē mō ⁊ sub eodē esse acceptū nō possit agere in ↄ̄ria: tm̄ nō est incōueniēs ꝙ idē scd̄m spēm sub diuersis tm̄ eē acceptū causet effectꝰ ↄtrarios: cuiusmodi sunt caliditates extrīseca et itrinseca. ymo etiā vna ⁊ eadē cā nūero pōt in diuersos effectꝰ quasi ↄ̄rios. sicut videmꝰ de sole q̇ facit fluere liquabilia ⁊ desiccat humida.

Istis notatis sit cōclusio respōsiua ad. q. Putrefactio fit ⁊ causaꝛ a calido extrinseco. Probaꝛ ista rō per primā ꝑtē

tertij notabil'. Probat' etiā cā Aristoteles i textu quinqꝫ signis. Primo signo probat sic. q: putrefactiua min⁹ putrefiūt in tp̄ib⁹ frigidis ꝙ̄ in calidis. in hyeme eñ putrefactiua min⁹ putrefiūt et in estate magis. ⁊ huius ratio ē. nā in hyeme nō ē tāta caliditas extrinseca nec tāta euaporatio hūidi sicut i estate. mō euaporatōe ꝫ minore hūido naturali ꝯsequit' minor putrefactio. In estate āt ē multa caliditas extrinseca ꝓpt' quā fit multa euaporatio hūidi natural'. ⁊ iō tūc ē maior putrefactio. Etiā i hyeme ꝓpt' frig⁹ circūstās pori claudunt' ⁊ hūidū tūc magis retinetur. in estate aūt aperiunt' pori. ⁊ tūc fit exalatio. ⁊ ita ista p̄t eē cā q̄re putribilia minus putrescūt in locis frigidis ꝙ̄ in locis calidis

Secūdo signo ꝓbat. q: coagulata min⁹ putrescūt. ⁊ h̄ ē ꝑ tanto. q: caliditas corpis ābientis nō obtinet sup̄ caliditatē ⁊ hūiditatē intrinsecas. nā pori talit' sūt ꝯstricti ⁊ clausi ꝙ hūiditas et caliditas intrinsece nō p̄nt euaporari. Vn̄ gñalit' loquēdo oīa illa q̄ cōstringūt poros ⁊ claudūt ne fiat euaporatō caliditatis ⁊ hūiditatis intrinsecaꝝ p̄seruant a putrefactōe. ⁊ iō balsamū p̄seruat a putrefactōe. q: ꝯstringit ꝑtes exteriores. ⁊ iō reseruat ne fiat euaporatio caliditatis ⁊ hūiditatis intrinsecaꝝ. ⁊ iō qn̄ nō euaporant' nō fit putrefactio. Tertio signo ꝓbat. q: videm⁹ illa q̄ sūt multū calida naturalr': vl' etiā caliditate extrinseca ꝯsolidāte ⁊ ꝯfortāte caliditatē ꝓpriā nō facilit' putrefiūt sic piper. ⁊ q̄ sūt multū naturalr' calida siue sint calida actualr': siue virtualr'. q: caliditas ꝯtinētis n̄ pōt obtinere sup̄ caliditatē ꝓpriā ⁊ ꝓpt' h̄ aromata ꝯseruāt a putrefactiōe. Quarto signo ꝓbat sic. q: videm⁹ ꝙ illud qd̄ mouet' min⁹ putrefit ꝙ̄ si eēt i q̇ete. nā ex motu fortificat' calor itrinsec⁹ q̄ ē p̄seruatiu⁹ a putrefactōe. ⁊ etiā q: caliditas ꝯtinētis non pōt ita facilit' ferri sup moto sic̄ sup q̇escēte. Quinto signo ꝓbat sic: q: videm⁹ ꝙ ceteris parib⁹ maiora min⁹ putrefiūt ꝙ̄ minora. i maiori eñ pl⁹ ē d̄ p̄seruatiuo ipi⁹ a putrefactōe ꝙ̄ i minori. q: caliditas ꝯtinētis seu ābientis non pōt vincere caliditatē itrinsecā. ⁊ iō dicimus ꝙ mare s'm ꝑtes bñ putrefit. s' nō s'm totū

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d̄r ꝙ lꝫ frigiditas sit cā ꝑ accidēs putrefactionis nō tñ est causa ꝑ se. imo magis p̄seruat a putrefactōe ꝙ̄ sit causa putrefactionis. Ad secūdā cōceditur' añs loquēdo de caliditate intrinseca. nā vt dictū ē ipa est cā p̄seruatiōis a putrefactōe. s' neget' de caliditate extrinseca. q: vt tactū est ista ē cā putrefactōis. Ad tertiā cōcedit' loquēdo de caliditate moderata. q: ista vt dictū ē bñ iuuat calorē naturalē. s' neget' de caliditate excessiua ⁊ imoderata. q: ista caliditas est corruptiua caloris intrinseci: vt satis tactū ē i corpe q̄stiōis. Sequit' t. Idē ꝙ prius.

Queritur quinto vtꝝ frigiditas p̄seruet corpa a putrefactōe.

Ar' ꝙ nō. q: frigiditas corrūpit calorē intrinsecū et naturalē. ergo frigiditas ē corruptiua: ⁊ ꝑ ꝯñs non preseruat a putrefactiōe. Secundo sic: piper de facili putrefit ⁊ tñ in eo non est frigiditas. ergo frigiditas nō est causa preseruatōis a putrefactōne. maior pꝫ per experientiā. ⁊ similiter ꝓbatur. q: lombardi ⁊ alij aliqui homies specieb⁹ abundātes pulucrisant cum pipere carnes: vt melius p̄seruent a putrefactiōe et custodiāt. Tertio sic. si frigiditas p̄seruaret a putrefactione seq̄retur ꝙ corpora infra terrā existentia et iuxta eā magis p̄seruarent' ꝙ̄ corpa extra terrā existētia. ꝯñs est falsuꝫ. q: si sumatur lignū cui⁹ media ꝑs sit infra terrā q̄ erit putrefacta ꝑte exn̄te ad extra remanēte integra. ⁊ pꝫ ꝯña. q: ꝑs existēs infra terrā ē in frigidiori loco ꝙ̄ illa q̄ est extra terrā et in aere cum terra sit frigida ⁊ aer calid⁹. Ad oppositū arguitur auctoritate Aristotelis dicētis ꝙ corpa putribilia magis ꝯseruātur a putrefactōe in locis frigidis ꝙ̄ calidis.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ putrefactio fit a calido extrinseco exterminante siue magis exalante siue extrahente humiduꝫ naturale cum calore naturali. calidū ctem̄ extrisecuꝫ extrahit' humidū naturale. et q: ipsum humidū intrinsecū est cōnaturale calori intrinseco. ideo in extrahendo humidū extrahit calidū. et hoc facit per hunc modū. q: caliditas extrinseca aperit poros et subintrat. ⁊ sic calidū naturale paulatim exit cū humido naturali ⁊ intātū debilitatur ꝙ frigiditas extrinseca obtinet supra caliditatem intrinsecam.

Sciendū est secundo ꝙ putre-

factio pōt impediri sex modis principaliter Primo mō si corpa putribilia ponāt' in locis

frigidis. et rõ hui⁹ est. q: sic pori claudũtur ꝛ nõ põt faciliter exalari hũiditas natura-lis cũ calido naturali. Secũdo mõ si caliditas naturalis cofortet ad intra: aut qñ caliditas intrinseca iuuat ꝑ frigidũ extrinsecũ et iste secũd⁹ mod⁹ videt coicidere cũ p̄io.

Ex q̇b⁹ seq̇tur ꝙ hoies ꝯmorãtes in regionib⁹ frigidis tardi⁹ senescũt. Pz q: caliditas naturalis intrinseca in talib⁹ multũ cõfortatur a frigido extrĩseco ꝛ vnit magꝭ ad ĩteriora. mõ v̓tus vnita fortior ẽ seipa dispsa. Secũdo seq̇tur ꝙ hoies habitãtes in regiõib⁹ frigidis diuti⁹ viuũt. Pz. q: calor naturalꝭ interior ẽ fortior: iõ magꝭ põt cõuertere humidũ in substãtiã suã. et h̓ ver loq̄ndo de hũido cibali. ꝛ q: calidũ ꝛ hũidũ bñ ꝓportionata sunt cause lõge vite teste p̄ho in libro de longitudine ꝛ breuitate vite. iõ q: sic est in hoib⁹ habitantib⁹ in regionib⁹ frigidis. ideo diutius viuũt. Tertiũ correlariũ. In regionibus calidis hoies citi⁹ senescunt. pz. q: vbi sunt opposita principia ibi debent esse oppositi effect⁹. igit̃. pz insup. q: ibi magꝭ cõsumit̃ hũidũ naturale ꝛ extrahit̃ calidũ: ꝛ sic remouent̃ principia vite vel diminuũtur. Quartũ correlariũ. Hoies habitantes in regiõib⁹ calidis min⁹ viuũt: ꝛ maxime habitantes in excellent̃ calidis. Patet. q: sicut ꝓpter frig⁹ p̄seruãtur a putrefactõe vt visum est. ꝛ vẽtres sunt calidiores: vt dicit Aristoteles in probleumatibus sicut videm⁹ cõiter ꝙ vẽtres calidiores sũt in hyeme ꝓpter frigus circũstans. ꝛ habẽt meliorẽ digestionẽ. ꝛ inde est qñ ẽ magna frigiditas hyemis: tũc meliores fiũt digestiões. ꝛ minores habẽt humores putridi ꝛ indigesti. ꝛ ꝓpterea sunt minoris infirmitat̃. Et sic silr̃ vẽtres in tp̄e estatis aut etiã in locis calidis existentes: sunt minus calidi. ideo minus digerunt: ꝛ fit putrefactio. Ex quibus sequit̃ ꝙ frigiditas in marcio multũ iuuat corpora. Quintũ correlariũ. Hoies habitantes in regionib⁹ frigidis ceteris paribus sũt audaciores. Probat̃. q: ad intra sũt calidiores. ita ꝙ sanguis in illis circa cor se tenet. Sextuz correlariũ. Ethiopes ꝛ pigmeones sunt valde breuis vite. Unde narrat Albert⁹ magꝭ ꝙ sunt aliq̇ ethiopes q̇ nõ viuũt nisi per tres annos. ꝛ ꝙ pigmei vxorant̃ in tertio anno ꝛ generant. ꝛ nõ viuũt nisi septez annis. Uñ illi armãt se ꝯ grues ꝛ in p̄ncipio aprilis nil faciũt nisi ire ad cauernas ad destruẽdũ oua gruis ne fiant multe. Secũd⁹ modus principalꝭ p̄seruãdi est: qñ res est in cõtinue in alio ꝛ alio loco nõ põt putrefieri. ꝛ cã est. q: res illa ẽ ꝯtinue in recẽti ꝛ recenti. ꝛ etiaz q: motus impedit actionẽ caloris extrinseci.

Tertius modus preseruandi a putrefactione est cũ corꝑa sunt aut fuerint magna. nã corpora magna magnã hñt caliditatẽ intrĩsecã. iõ magis preseruãtur a putrefactione. ꝛ ideo ẽ q: talis calor naturalis generat magnã humiditatẽ intrinsecã: ꝛ resistit melius caliditati extrĩsece. ꝛ inde est ꝙ hoies nigri vt sunt cõiter sanguinei tardius putrefiũt.

Quart⁹ modus quando est vel fit fortis ꝛ bona cõmixtio terrestris sicci cũ hũido. q: humidũ cũ sicco terrestri resistunt calori extrĩseco sic ꝙ nõ põt ita faciliter penetrare. ꝛ ideo dicit dñs Albertus ꝙ carnes pauonis valde resistunt putrefactioni eo ꝙ ibi est siccũ cũ humido valde bñ cõmixtũ. Quintus modus principalꝭ ꝛ sextus in ordine est qñ pori claudũtur ꝛ corpora solidãtur. ꝛ iõ antiquitus apud sapiẽtes iudeos fiebat vnguẽtum ex mirra ꝛ aloes. q: mirabiliter mirra cõsolidãt. ꝛ aliqui apponebãt balsamuz eo ꝙ illa maxime claudunt poros. ꝛ cũ hoc aloes quod remouet omnẽ generationẽ vermiũ ꝛ animaliũ putridorũ. Ex q̇bus sequit̃ ꝙ balsam⁹: mirra: ꝛ sal: ꝯseruãt a putrefactione. pz. nã illa cõsolidãt ꝛ ꝯsumũt humiditates suꝑfluas. Uñ dicit dñs Albert⁹ ꝙ sal p̄seruat a putrefactione duplici de cã. Prĩa est. q: hz virtutẽ restrictiuã humidi suꝑflui. Secũdo q: rõne sicci terrestris hz virtutem ꝯsolidatiuã ꝛ clausiuã. Ex quo seq̇tur correlarie ꝙ rationabiliter carnes quas volum⁹ seruare salsam⁹. ꝛ sic pz ex dictis ꝙ sunt q̇nq̧ modi preseruandi a putrefactiõe: non distinguendo secundũ ꝯtra primũ. sed distinguẽdo secundum modũ a p̄mo sunt sex.

Istis notatis sit cõclusio respõsiua ad q. Frigiditas ꝛ p̄cipue extrinseca: q: de intrinseca nõ intẽdim⁹ p̄seruat corpora a putrefactiõe. Probat̃ cõclusio ꝑ primũ ꝛ tertiuz modos principales preseruandi a putrefactione.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primã d: ꝙ ver est loquendo de frigiditate intrinseca, nõ aũt de extrinseca, nisi ꝑ

accidens in ꝯtū scilȝ reperit poros aptos ⁊ subintrat corpus. q; per seipam magis ē solidatiua calidi naturalis. Ad secundā ꝯcedit maior; ⁊ hoc ratiōe sue caliditatis intrinsecc. nā illa magna est. ⁊ iō illa dñat in eo. et non potest faciliter pati a calido extrinseco. mō sola frigiditas nō est cā ꝓseruatōis a putrefactione ymo etiā caliditas intrinseca. Ad ētiā d; ꝙ si possent poni infra terrā sine inclusione calidi extrinseci hoc esset verū. sicut pȝ de radicibus arboꝝ ⁊ herbaꝝ. que in terra diu ꝓseruant. sed q; nō possunt poni ideo nō seqtur. Seqtur in textu. Reliquū autē dicere habitas species. ⁊c̄.

Querit sexto vtrū aīalia possint

ꝑ putrefactionē generari. Arguit ꝙ non q; tunc sequeret ꝙ gñatio vnius non semꝑ esset corruptio alteri⁹. ꝯñs est fłm. vt pȝ p̄io de gñatiōe. ⁊ probatur ꝯña. q; gñatio talis generati ex putrefactione nullius est corruptio. q; illud quod est putrefactū ē corruptū ⁊ si est corruptū nō amplius pōt corrūpi.

Secundo. si sic seqret ꝙ nō oīs gñatio fieret a sibi simili. vt ponit cōmentator p̄io de gñatione. ⁊ ꝯña pȝ. q; aīal quod gñatur per putrefactōnē nō generat a sibi siłi. quia putrefactū ⁊ corruptū ⁊ aīal viuens non sūt siłia. sed valde dissiłia. Tertio sic. plante non generant per putrefactionē. ergo neq; aīalia. tenet ꝯña. q; maioris difficultatꝭ multo est gñatio aīalis ꝙ generatio plante. Et añs appet. q; ad experientiā videm⁹ ꝙ si carnes vel aliquid tale putrefiat nūꝙ ex illo generatur planta. Ad oppositū arguit auctoritate Aristotelis sic inqentis. Et aīalia fiunt in his q̄ putrescunt. etiā pȝ per experiētiā. q; videm⁹ ꝙ quādo carnes putrefiunt generantur quidam vermes. qui qdem vermes sunt animalia.

Pro respōsione sciendū est pri-

mo ꝙ q; supius visum est ꝙ putrefactio hȝ fieri multis modis. ⁊ etiā visuȝ ē quō ipediri pōt. iō hic est dicendū de effectib⁹ ipi⁹ putrefactiōis. Vñ p̄im⁹ effectus putrefactōis ē ꝙ ꝑtes interiores efficiūtur minus hūide ⁊ exteriores humidiores. quod pȝ. q; calidū extrinsecū attrahit ad se humidū. ⁊ caliduȝ intrinsecū sicut satis visum est in q̄stionibus ꝓcedentib⁹. ⁊ ꝑtes q̄ prius erāt humidiores qñ totū est putrefactū postea efficiunt magis sicce ⁊ magis frigide. q; humiditas trahitur ad extra. ⁊ ideo ab aliqbus d; ꝙ p̄im⁹ effectus putrefactiōis est humectare corp⁹ putrefactū ad extra. Secund⁹ effect⁹ est qñ terrestre remanet qñ extrahitur humidum ⁊ calidū naturale. nam ꝑtes exteriores remanēt sicciores. ⁊ ideo ab aliquib⁹ dicitur ꝙ secundus effectus putrefactōnis est facere ꝑtes interiores siccas siccitate terrestri. ergo sequitur correlarie ꝙ oēs res dicūtur esse sicciores post putrefactionē ꝙ ante. ⁊ hoc rationabiliter cū calidū ⁊ humiduȝ naturalia extrahantur ꝑ putrefactiōem: vt dictum est.

Tertius effectus ē mutatio odoris. quia postꝙ res que prius redolebat est putrefacta. ipa olet. ⁊ iō d; in versu cōi. Hic iacet in tumba rosa mūdi nō rosa mūda. Non redolet sed olet: qđ redolere solet. Cui⁹ ratio est Nam in talib⁹ destruitur determiata ꝓportio q̄litatū primaꝝ ꝑ putrefactiōem. ⁊ iō illud quod erat prius boni odoris propter determinatā ⁊ cōgruentē proportionē ⁊ quod delectabat sensum infert ipi sensui tristiciaȝ siue nocumentū. Et est quoddā simile sic in cantu: vt dicit dñs Albertus. nā qñ in cantu est determinata ꝓportio; tunc talis cant⁹ delectat nos. sed qñ est indetermiata ꝓportio: tunc piget nos ⁊ tediū affert. Ex quibus seqtur ꝙ bonū est fugere cadauera. Patet. nā ex illis multiplicatur odor in medio. ⁊ ille odor q; cōsistit in mala ꝓportione infert sensibus nr̄is passionē. ymo aliquando gñat in organo indeterminatā ꝓportiōem. Sequit secūdo ꝙ valde ꝑiculosum est tꝑe epidimie accedere ad corꝑa infirmoꝝ. ⁊ maxime eorū q̄ sunt infecta per pesteȝ. Cuius rō est. q; calido extrinseco agente semꝑ attrahit caliditas ⁊ humiditas a talib⁹ corporibus in aere. ⁊ etiam humores infecti. ⁊ sic aspirādo aerem ⁊ etiā attrahēdo infra corpus nostrum possum⁹ infici a corꝑe infirmi. Quartus effect⁹ est discoloratio corꝑis siue mutatio. Cui⁹ rō est. nā ꝯtinue attrahit calor naturalis. ⁊ etiaȝ humiditas in q̄bus ꝯsistebat sanguis ⁊ vita. ⁊ sic fit cōtinue discoloratio. Alia ratio est. q; talis coloratio cōsistit etiā in determinata proportione qualitatū p̄marū: ⁊ iō fit disproportio q̄litatū primaꝝ per putrefactiōem. Quint⁹ effect⁹ est debilitatio corꝑis ⁊ dissolutio eius. pȝ manifeste ī leprosis vbi artus dissoluūt ⁊ cōpagines mē

bꝛoꝝ. Patet etiā vt dicit Albert⁹. qꝛ videm⁹ ꝙ in aialibus q̄ putrescūt ꝑtes disgregātur a toto. Cui⁹ ratio est. qꝛ ꝑ putrefactiōem humidū ꝛ calidū intrinseca q̄ habebāt illas ꝑtes cōtinuare cōsumūť. Sextus effect⁹ ē generatio quoꝛūdā aialiū: sicut vermiū: bufonū: serpentū: ꝛ sic de alijs. sicut experimētaliť ꝑcipiť. ꝛ ex isto sexto effectu eliciť ꝯclusio.

Conclusio responsiua ad q̄sitū.

Aialia gn̄anť a coꝛꝑibus putrefactis siue ꝑ putrefactionē ante cōplementū putrefactionis. i. anteq̄ putrefactio sit totaliter cōpleta ꝛ anteq̄ humidū sit totaliť extractū. Patet ista ꝯclusio ꝑ experientiā. ꝛ ꝓbať sic. qꝛ qn̄ ꝑ calidū extrinsecū extrahiť humiduz naturale: tūc tale mixtū. aliqn̄ reduciť ad vnā ꝓportionē que licz sit incōueniēs coꝛꝑi a quo extrahiť humidū. tamē est cōueniens alicui aiali. ꝛ tunc coꝛp⁹ aliquod celeste vel coꝛꝑa celestia illā materiā q̄ est ꝓpinqua ad dispositionē talis animalis incipit vel incipiunt consolidare ꝛ digerere magis illud humidū ita ꝙ generant ibi temperamentū illaꝝ qualitatū ꝛ determinatā ꝓpoꝛtionē similē illi q̄ fieret ꝑ generationē. ꝛ ita virtute coꝛpoꝝ celestiū generať ibi foꝛma aialis. ꝛ aliqn̄ gn̄ať ibi aial siľe aiali coꝛrupto: sicut pꝫ de fenice

Sed hic dubitatur primo q̄ sit

ꝓpꝛia ꝛ immediata cā gn̄ationis foꝛme substantialis illi⁹ aialis. Dicēdum ꝙ de isto dubio fuerūt multe opiniones. qꝛ aliq̄ dicūt ꝙ ille foꝛme substantiales generantur a coꝛꝑe celesti. Sed illud non videť sufficiēs. qꝛ licz actio celestis coꝛꝑis ꝯcurrat tāq̄ actio agētis vniuersalis: tn̄ opoꝛtet ponere aliquod agens particulare ꝛ immediatum. Et iō dixerūt aliq̄ ꝙ ꝑticularis causa ꝛ immediata ē intelligētia que datoꝛ foꝛmaꝝ nūcupať. q̄ est cā ꝓpꝛia ꝛ etiā immediata cā cuiuslibet foꝛme substantialis. Alij aūt dixerūt ꝙ generatur a quodā aiali inuisibili simili in specie illi quod generať. Sed tn̄ cū Alberto dicēdū est ꝙ cā ꝓpꝛia ꝛ immediata illi⁹ aialis est ille caloꝛ q̄ remanet in materia putrefacta ad intus a caloꝛe exterioꝛi. Et si obijciať qꝛ ille caloꝛ est solū cā instrumētalis ꝛ dispositiua ꝛ ꝑ ꝯn̄s non est cā pꝛincipalis. Ad hoc dicitur ꝙ ille caloꝛ bn̄ ē cā dispositiua. ꝫ tn̄ cuz hoc est pꝛincipalis cā inter causas particulares ꝛ imediatas: q̄uis cōcurrant alie cause vniuersales.

Dubitatur secūdo vtrum ex putrefactis possint gn̄ari aiala ꝑfecta.

Ad dubiū rn̄deť ꝙ cū illa aialia dicanť ꝑfecta que habēt motū ꝓgressiuū ꝛ quinq̧ sensus exterioꝛes. iō dicendū ꝙ sic. qꝛ ad experientiā vidēmus ꝙ ex putrefactis gn̄anť talia aialia ꝑfecta isto mō capiēdo ꝑfectū.

Dubitatur tertio vtrum illa aialia

q̄ gn̄anť per putrefactiōem sint eiusdem spēi cū illis aialib⁹ q̄ generanť ꝑ ꝓpagatōez. Ad dubiū rn̄deť ꝙ sic. ꝛ rō est. qꝛ mus q̄ generatur ꝑ putrefactōez pōt gn̄are aliū murē ergo sūt eiusdē spēi. tꝫ. ꝯn̄a. qꝛ generās ꝛ genitū sunt eiusdē speciei specialissime. Ex q̄ sequitur coꝛrelarie ꝙ nō est incōueniēs a diuersis agentibus eundē effectū in spē ꝓduci pꝫ. qꝛ mus q̄ ꝓduciť ꝑ putrefactiōez. ꝛ mus q̄ ꝓducitur ꝑ ꝓpagationē ꝓducūtur a diuersis agentibus. Et confirmat illud idē dominus Albertus. nam dicit ꝙ ille ignis q̄ ꝓducitur a radijs solaribus i stuppa iuxta speculū ardēs posita est eiusdez spēi specialissime cū alio igne q̄ ꝓducitur ab alio igne. ꝛ tn̄ ꝓducūtur a diuersis agentib⁹ in spē. Secūdū coꝛrelariū. Generatio muris ꝑ ꝓpagationē vocatur vniuoca. nā gn̄atio vniuoca est qn̄ aliq̄d generans ꝓducit sibi simile in specie. Tertiū coꝛrelariū. Gn̄atio muris per putrefactiōez est equoca. pꝫ. qꝛ nos vocam⁹ gn̄atiōez equocā qn̄ aliq̄d ꝓduciť a sibi dissiľi i spē. Quartū coꝛrelariū. Illa auctoꝛitas q̄ cōiter allegať videlꝫ ꝙ oīe qđ generatur gn̄ať a sibi siľi in spē: dꝫ intelligi de generatiōe vniuoca. Quintū coꝛrelariū. Licet in gn̄atione equoca genitū nō gn̄eť a sibi siľi in foꝛma. gn̄ať tn̄ a sibi siľi in ꝟtute.

Dubitatur quarto vtrū plante

possint gn̄ari ꝑ putrefactionē. Ad istud dubiū rn̄deť ꝙ sic. lꝫ nō reperiunť nisi duo q̄ hꝫ asserūt etiam vt est Albertus: ꝛ vnus alius. Vn̄ distinguit hic venerabiľ Albert⁹ đ mixto. ꝛ dicit ꝙ i mixto ē duplex hūidū. s. humidū valde subtile ex q̄ aialia gn̄anť. aliud est hūidū grossum. ꝛ illud adhuc ē duplex. qđdā est quodāmō magis tendēs ad terrestreitatē. aliud ē qđ mag̾ tēdit ad naturā aqueā Tūc dicit dn̄s Albertus ꝙ ex grosso hūoꝛe terreo gn̄anť plante et ex eodē nutriunť i terra. ꝛ ꝓbat sic. nā plante videnť eē minoꝛis ꝑ

fectiōis ipis aialib⁹: ⁊ tñ aialia aliq̄ p̄ putre
factionē gñari possunt. ergo ⁊ plante.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā negetur ꝯña. ⁊ dicitur vltra ꝙ
putrefactū nō est tm̄ corruptum q̄n in eo ad
huc sit forma substantialis: que corrūpit̄ in
generatione substantiali aialis generati per
putrefactionē. Ad secundā dicitur ꝙ om̄e
q̄d per se fit ab alio fit a sibi simili: aut scd̄m
formā: aut sm̄ virtutē. ⁊ ideo q̄n ex aiali pu
trefacto generatur aliud aial: genitū gñat̄
a sibi simili sm̄ virtutē. ⁊ hoc sufficit. Ad
tertiā negetur antecedēs. ⁊ dr̄ vltra sm̄ Al
bertum ⁊ sm̄ vnū aliū doctorē videlʒ ꝙ nō
est incōueniēs plantā gñari ex corporibus
putrefactis ⁊ hoc q̄n i illo corpe putrefacto
est humidū grossum tendens ad terrestreita
tem. Seq̄tur in textu. Digestio q̄dē igit̄ ē.

Queritur septio vtrū diffinitio

digestionis sit bene assignata. in qua dr̄ di
gestio est perfectio de naturali calido p̄prio
ex passiuis oppositis. Et arguit̄ ꝙ nō. q̄a
quedā sunt digestiones que nō fiunt ex pro
prio ⁊ naturali calido cum nō fiant a calido
intrinseco: sed extrinseco. ergo. ꝯña ⁊ añs pʒ
in elixatione ⁊ assatione q̄ sunt quedā dige
stiones. Secūdo sic. maturatio ē quedaʒ
digestio: ⁊ tñ nō fit a calido intrinseco ⁊ p
prio ⁊ naturali: sed magis extrinseco: g̃. ⁊c̃.
Maior supponit̄ nota. ⁊ minor p̄bat̄ q: ra
cemi: poma: ⁊ alij fructus maturant̄ p̄ calorē
solis supuenientē. igit̄. Tertio sic. digestio
fit a balneis calidis ⁊ p̄ exercitiū. igit̄ nō ois
digestio fit a p̄prio ⁊ naturali calido. ꝯña pʒ
q: caliditas balneorū: ⁊ caliditas acq̄sita p̄
exercitiū nō sūt p̄prie caliditates naturales
⁊ añs est p̄bi in lr̄a. Quarto sic. si diffini
tio esset bona seq̄ret̄ ꝙ oia digesta eēnt cali
diora indigestis. ꝯñs ē fl̄m: vt experiētia do
cet. q: videm⁹ ꝙ aliq̄ digesta sunt frigida ⁊
frigidiora q̄ꝫ erant ante digestionē: sic ap̄p̄et
de esculis: melone. ⁊ de alijs fructib⁹ dū ma
turant̄. ergo. Ad oppositū arguit̄ aucto
ritate p̄bi diffiniēdo digestionē in isto modo
explanato in titulo questionis.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ duplex est digestio. q: q̄dā ē p̄prie
dicta. ⁊ est illa q̄ fit in viuētib⁹. Et alia ē cōi
ter dicta: ⁊ ē illa q̄ fit in nō viuētibus: sic eli
xatio siue assatio carnium. Et digestio p̄prie
dicta. s. illa q̄ est in viuentibus est adhuc du
plex. quia quedā ē que fit in aialib⁹. ⁊ alia q̄
fit in plantis. Et adhuc in aialibus fiūt mul
tiplices digestiones. q: in animali aliquan
do fit digestio qua digerit̄ humidū semiale
in generatione aialis. Et alie sunt digestiōes
alimēti. ⁊ sunt q̄ttuor. quedā em̄ est digestio
que fit in ore ⁊ terminat̄ in stomacho. Alia
aūt fit in epate. alia in corde. ⁊ quarta in mē
bris sicut latius videbitur in q̄stionibus su
p̄ secundo de anima. In plantis vero fit di
gestio prope radicē qua planta digerit hūi
dum ⁊ attrahit sibi cōueniens ⁊ discōueniēs
dimittit. ⁊ ista est prima digestio q̄ fit in plā
tis. Secūda fit in stipite. Tertia fit in gene
ratione florū. Quarta fit in generatione fru
ctuū. Et quinta fit in maturatione ipsorum.
Unde digestio in non viuentibus adhuc ē
duplex. q: quedam est que fit a calido agen
te cum humiditate aquea. Et alia que fit a
calido agente cū siccitate.

digestio

Sciendū est secundo ꝙ calidū

naturale dicitur illud quod est proportiona
tū humido naturali. ⁊ quando excedit exces
sus est calor innaturalis.

Sciēdū est tertio ꝙ sicut sepi⁹

dictum est calidū est duplex. q: quoddā est
intrinsecum: ⁊ aliud extrinsecum. ⁊ ad p̄ns
de intrinseco loquimur. licet aliquā do con
tingat ip̄m iuuari a calido extrinseco tēp̄a
to ad hoc ꝙ fiat melior digestio. ⁊ inde ē ꝙ
aliqui male digestionis propter frigiditatē
stomachi coguntur ad confortandū virtutē
stomachi portare de mane garniturā supra
stomachū vel aliqua alia calida. Sed de ca
lido extrinseco intēperato ⁊ excessiuo non lo
quimur hic. nam illud vt tactum est sup̄ius
capitulo de putrefactione est causa putrefa
ctionis. nam extrahit humidū naturale cū
calido naturali siue extrinseco.

Istis notatis ponitur cōclusio

responsiua. Diffinitio digestionis in qua dr̄
digestio ē p̄fectio a p̄prio ⁊ naturali calido
ex oppositis passiuis est bñ assignata. Pro
batur cōclusio p̄ cōditiōes req̄sitas ad bonā
diffinitionē. Nā primo cōuenit om̄i cōtento
sub diffinito. Secundo conuenit soli diffini
to. Et tertio explicat naturā diffiniti a p̄ima
potētia vsqꝫ ad vltimū actū. ip̄m faciēdo dif
ferre a quolibet alio, q̄d pʒ. q: in sp̄rimo loco

ponitur pfectio p gñe. qd quidē gen⁹ hʒ mo dū potētie. et oēs alie pticule sequētes ponūtur loco differētie. Probat aliūde diffinitio q: p cās sufficiētes dclarat eē diffinitū. ergo ē bona. tʒ ɔña. q: h sufficit ad bonā diffinitōeʒ. ⁊ añs pʒ. nā pmo ponit pfectio qd ē gen⁹ diffiniti. ⁊ p h differt digestio a putrefactōe q̄ est q̄dā impfectio. deinde ponit a naturali pprio calido ad denotādū causaʒ instrumentalē principalē in digestiōe. q: cū p caliditatē naturalē et ppriā hūidū est decoctū: tūc dicim⁹ digestionē eē factam sicut pʒ in fructib⁹. Sʒ ponit ex passiuis oppositis ad denotādū cām materialē. scʒ humidū vl' siccū. nā humidū vl' siccū ē causa materialis seu materia in qua fit digestio.

Dubitatur primo vtrum digestio fiat p frigidū.

Ad hoc rñdetur scdm Albertū φ sic. de per accidens tamen cuʒ p antiparistasim pori clauduntur: ⁊ sic nō pt exire caliditas naturalis intrinseca ppria. s reuertitur ad intra ad stomachū. scʒ ⁊ vnitur et fortificatur. ex inde est φ homies melius digerūt in hyeme φ in estate. ⁊ hoc est verū dūmodo illa frigiditas sit temperata et nō nimis notabiliter excellens.

Dubitatur secundo vtrum caliditas extrinseca sit cā digestiōis.

Ad dubiū rñdet φ caliditas extrinseca tēperata ē cā digestiōis coadiuuās p naturalē caliditatē itrinsecā ad h φ fit melior digestio. nā aliqñ tpe nimis frigido caliditas in tm̄ grauaretur a frigiditate φ fieret putrefactio vl' extinctio caliditatis: nisi ipa ɔfortaretur a calido extrinseco. q: ppterea fit ignis et calefacimus nos. Ex quo seq̄tur correlarie φ calidū extrinsecū tēperatū cōfortat calitatē intrinsecā. Seq̄tur secūdo φ tpe q̄dragesimali frigido p⁹ comestionē bonū est calefieri, iuxta pverbiū cōe. nullū est ita bonū calefacere sicut tpe quadragesimali prādio peracto. Cui⁹ ratio ē: q: tūc stomach⁹ ē frigid⁹. ⁊ pisces frigidi et difficilis digestiōis ideo faciliter seq̄ret putrefactio: nisi essʒ aliqd auxiliū caliditatis extrinsece. Ex isto correlario seq̄tur φ hoies habitantes iuxta mare et maxime septētrionali. vl' vbi nō crescit vinū faciliter efficiūtur leprosi ppter nimiā abundantiaʒ humiditatis superflue ⁊ frigiditatis suffocātis caliditatē naturalē.

Tertio sequitur correlarie ex dubio φ hoies habitātes in nimis calidis locis ⁊ intēpari citius moriūtur. ⁊ hoc est. q: calidū extrinsecū ɔsumit humidū ⁊ calidū naturale.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā d: φ hoc est verū loquēdo de digestione cōiter dicta. que fit in nō viuētibus. sed negetur de digestiōe pprie dicta: q̄ fit in viuentibus de qua est hic ad propositū sicut tactū est in primo notabili. Ad secūdam cōceditur maior. ⁊ ad minorē d: φ fit pncipaliter a calido intrīseco. licʒ caliditas extrinseca tempata bene iuuet. vt patet d calore solis. Ad tertiā cōcedit añs: ⁊ neget ɔña. q: stat φ digestio coadiuuatiue per exercitiū ⁊ a balneis fiat in quātū fortificāt calorē naturalem. tamen principaliter fit a calore naturali. Ad quartā negetur cōseq̄ntia. ⁊ ad probationē d: φ si escula post digestionē sint frigidiora: hoc nō est d se. s propt frigiditatē cōtinentis in quo conseruantur. ⁊ in aliis fructibus apparet eminēter. Nam ipi sunt calidiores post maturatiōeʒ ⁊ digestionē φ ante. nisi hoc pueniat a loco ɔtinēte. Alij dicūt de esculis φ nō est digestio: sed putrefactio. ⁊ ideo sunt frigidiora. quod tm̄ nō videtur verū. Seq̄tur in textu. Et pncipiū pfectionis a caliditate ppria accidit.

Queritur octauo vtruʒ balnea conferant ad digestionē naturale.

Arguitur primo φ nō. nam si sic: vel essent balnea que fiunt ante digestionē: vel post digestionem. vel hora. sed nullū est dicēdum igitur. maior pʒ ex sufficienti diuisione. Minor pʒ primo. φ balnea nō cōferant ad digestiōem naturalē ante digestionē. q: adhuc nonduʒ est digestio. modo nos nō dicimus aliquid cōferre qd non est. Nec secundū videlicet φ cōferat post digestionē. q: illa balnea q̇ fiūt post digestionē nō faciunt ad ipam cū iāq3 facta sit. Nec tertiū: videlicet φ ɔferant hora digestionis. naʒ medici expresse talia balnea phibent. Secūdo sic. illud qd aperit poros ⁊ facit calorē venire a partibus interioribus ad exteriora nō ɔfert ad digestiōem sed balneū est hmōi. ergo. Maior pʒ. q: digestio fit per calorē naturalē intrinsecū. mō quanto calor magis minuitur interius magis debilitat digestio. ⁊ etiā pbat. q: aq balneoꝝ apeřit poros ⁊ extrahit humidū natu

rale Tertio sic. si sic: sequeret̄ ꝙ caloꝛ intri
secus iuuaret ad digestionem. cōsequēs est
falsum: igit̄. maioꝛ patet. qꝛ balnea nō dicū
tur cōferre nisi propter caliditatē. Sed ꝙ cō
sequens sit falsum pʒ. qꝛ frigiditas extrinse/
ca iuuat ad digestionē. ergo non caliditas.
qꝛ oppositoꝝ oppositi debent esse effectus.
Quarto sic. seq̄retur ꝙ digestiones fierēt
melioꝛes in estate q̄ in hyeme. consequēs ē
contra experientiā. ⁊ cōsequētia apparet. qꝛ
balnea nō dicūtur cōferre ad digestionē. qꝛ
caliditas balneoꝝ circūstat coꝛpi. ꝫ sil'is cali
ditas circūstat in estate. igit̄ ⁊c. Ad oppo
sitū arguit̄ auctoꝛitate Aristotelis in isto q̄r
to vbi dicit ꝙ digestio ꝯfoꝛtat̄ ⁊ iuuatur ꝑ
aliquid extrinsecū: sic̄ ꝑ exercitiū vel balnea

Pro respōsiōe ad q̄situʒ sciēdū
est pꝛimo ꝙ licet fiāt multe digestiōes. tamē
quattuoꝛ sunt pꝛincipales. quaꝝ pꝛia fit in
stomacho. Sed ista est duplex. qꝛ quedā ē q̄
fit i fundo stomachi. Alia vero q̄ fit in oꝛifi/
cio siue in parte superioꝛi ip̄ius stomachi. ⁊
inter istas duas digestiones illa q̄ fit in fun/
do stomachi est melior. Secūda digestio hʒ
fieri in epate. Tertia in coꝛde. Quarta in mē
bꝛis. Vn̄ in qualibet illaꝝ digestionū fit
sepatio puri ab impuro. nā in pꝛima digesti
one q̄ fit i stomacho post digestionē fit sepa/
tio puri ab impuro. ita ꝙ impurū mittit̄ ad
ianuā purgationis. vt dicit venerabilis Al
bertus. ⁊ purū mittitur ad epar. Vbi iteruʒ
purū separat̄ ab impuro ⁊ impurū mittit̄ ad
vesicā: et illud impuꝝ est vrina. Sed purum
mittit̄ ad coꝛ. vbi iteꝝ fit sepatio puri ab ipu
ro. impuꝝ mittitur pꝛo generatiōe vnguium
Sed purū diuidit̄ in duas partes. quedam
pars retinetur ꝓ suo nutrimento. ⁊ alia iteꝝ
mittit̄ ad epar. ps q̄ retiet̄ in coꝛde ꝓ suo nu
trimēto iteꝝ digerit̄ ⁊ magis purificat̄. ⁊ tūc
min⁹ purū mittit̄ in anelitus. sed magis pu
rū cōuertitur in sbām coꝛdis. Sʒ illa ps que
mittit̄ ad epar iteꝝ ibi purificat̄: ⁊ tūc ibi sūt
multe ꝑue vene ramificate ⁊ per illas venas
mittitur sanguis ad mēbꝛa. Sanguis inq̄.
qꝛ nutrimentū in epate accipit coloꝛem san
guinis. ⁊ tunc in illis membꝛis iteꝝ fit dige
stio. ⁊ tunc ibi sepatur puꝝ ab ipuro. Ex im/
puro aūt gñant crines ⁊ veniunt sudoꝛes ⁊
nigredies ⁊ puꝝ ꝯuertit̄ in sbāʒ mēbꝛoꝝ.

Sciendū est secūdo ꝙ numerā/
do partiales digestiones multe sunt digesti
ones in coꝛꝑe q̄ quattuoꝛ. Pꝛima fit in oꝛe
foꝛtit̄ masticando. Secunda in oꝛificio sto/
machi. Tertia in fundo eius. Quarta i epa
te. Quinta in coꝛde. Sexta iterum in epate.
Septima infra venas. Octaua in neruis.
Nona ⁊ vltima in mēbꝛis.

Sciendum est tertio ꝙ dupli/
cia sunt balnea. quedā sunt balnea aque ha
bentia aliquā extraneā caliditatem: vt sunt
balnea naturalia: siue sint calida siue frigi/
da. Et alia que fiūt ex aqua dulci siue simpli
ci vbi scʒ nō est admixta extranea caliditas.
Unde balnea extraneā caliditatē habētia
sunt in multiplici differentia. q̊a quedā sunt
que transeunt per meatus terre sulphuree.
⁊ ista sunt calida. ⁊ cōferunt magis homib⁹
fleumaticis ceteris paribus. q̊a si fiant aut
assumātur tempe debito ⁊ oꝛdinato ꝯsumūt
humoꝛes frigidos ⁊ superfluos. Alia sunt
balnea que transeunt per venas terre salsas
⁊ sunt frigida. ⁊ talia valent ad repꝛimēdū
doloꝛē capitis ⁊ ad solidandū subtilioꝛes ꝑ
tes aialis. Alia sunt balnea aque transeunt
ꝑ venas terre ferreas. ⁊ ista cōiter sunt cali/
da. ⁊ conferunt ad infirmitates stomachi ⁊
splenis. Alia sunt balnea que sunt in aq̇s al
luminosis. vel etiā in aquis transeuntib⁹ ꝑ
mineralia. sic ꝙ tales aque transeunt ꝑ ve/
nas alluminis. aut per venas mineralium
⁊ ista sunt cōiter calida: ⁊ conferunt ad ifir
mitates ꝓuenientes ex sup̄fluitate sanguis
indigesti. conferunt etiam fluxui sanguinis
superfluo. ⁊ multū valent ad renes. ⁊ maxi
me hominibus grauatis. ⁊ de talibus bal/
neis non intelligit pꝛincipalis questio. ꝫ de
balneis que fiunt in aqua simplici. ⁊ nō ha/
bente extraneam caliditatē. Unde ista bal/
nea que fiunt in aqua simplici sunt in dupli
ci differentia. quia quedā sunt in aqua frigi/
da. alia sunt in aqua temꝑata. hoc est equa
liter calida. sicut coꝛp⁹ humanū ⁊ paulo pl⁹.
Alia fiūt in aqua nimis calida.

Quibus notatis ponit̄ conclu/
sio pꝛima. Balnea aque frigide nō confert
ad digestionē naturalē sed potius impedi/
unt nisi foꝛte conferant de per accidēs. Pro
batur. qꝛ extinguūt calorē naturalē ⁊ faciūt
venire ipm ad partes exterioꝛes. pʒ. nā dum
coꝛpus humanū ponit̄ in aqua frigida per/

tes exteriores ledũtur. iõ natura mittit calorem naturalē ad ꝑtes exteriores ad ꝯfortandũ eas. ⁊ dũ calor ē in partibus exteriorib⁹ per frigiditatē aque extinguũtur. Et si dicatur ꝙ eodē mõ aliq̄s probaret ꝙ frigiditas hyemis nõ cõferat ad digestionem. cui⁹ oppositũ in questiõe ꝓcedēti dicebaṫ. Ad illđ dicitur ꝙ non est sil'e de frigiditate in aere ⁊ frigiditate in aqua. q: frigiditas in aere restringit partes exteriores ⁊ propellit adītra calorē. sed in aqua propter humiditatē trahitur calor ad partes exteriores. ⁊ ꝑtes exteriores dilataṅ ⁊ aperiuṅ.

Conclusio secunda.

Balnea in aqua nimis calida non cõferunt ad digestionē quarto mõ dictam. Probatur. q: nimis cõmouent humores. Et etiã nõ cõferunt ad digestionē naturalem primo ⁊ secundo mõ dictas. ptꝫ. q: attrahũt calorem naturalem qui est causa talis digestionis.

Conclusio tertia.

Balnea ĩ aq̄ tempꝑata cõferunt ad digestionē. patet: quia augmentant ⁊ confortant calorem naturalem expellendo ⁊ attrahendo malos humores qui sunt inter carnē ⁊ cutem: aut etiã impura ex quarta digestione q̄ impediũt digestionē. Ex quo seq̄tur correlarie ꝙ potatio aque frigide multũ impedit digestionem naturalē: ⁊ maxime post assumptionē cibi. ptꝫ. quia cum illa aqua in hora digestionis assumiṫ ip̄a impedit calorem naturalē a sua opatiõe. Et dat exemplũ venerabilis Albertus de carnibus bullientibus supra ignem. naꝫ si fundatur aqua frigida iam cessat ꝗ̄ aq̄ bullire. qđ patet. q: aqua frigida habet remittere calorem ⁊ aliqualiter destruere. ⁊ a simili est in stomacho ⁊ in alijs partib⁹ in quibus est ⁊ fit digestio. nam quãto calor naturalis est fortior: tanto melius fit digestio. Q aũt debilitetur calor naturalis per frigiditatem pꝫ q: aqua frigida remittiṫ ideo calor naturalis debilitatur. ⁊ tunc non tam bñ fit digestio. patet. q: vnũ cõtrariũ maxime hꝫ corrũpere suum cõtrariũ. Modo si sic se hꝫ aqua frigida ad calorem naturalē vel hũidũ naturale ꝙ dꝫ esse aereum. iõ patet secũdũ correlariũ. potãtes sepe aquã tempore digestionis efficiũtur cõiter fleumatici. patet. q: ip̄i cõuertũt humiditatē aereã in aqueã.

Conclusio quarta.

Hominibus repletis malis humoribus nõ cõueniũt multum balnea. pꝫ. q: cõmouent illos humores in corpe: ⁊ sic sequũtur multe infirmitates:

Sꝫ dubitatur primo quib⁹ hominibus magis cõferant balnea.

⁊ q̄d magis cõpetit: vel balnea vel stuphe. Ad dubiũ r̄ndetur ꝙ hoĩbus siccis ⁊ macris mag̃ cõferunt balnea: ⁊ magis sibi cõpetũt q̄ꝫ stuphe. stuphe aũt magis cõpetunt pinguibus ⁊ humidis.

Dubitatur secundo vtrũ sit bonũ comedere ⁊ bibere in balneis

Ad hoc dubiũ respondet dñs Albertus ꝙ nõ. q̇a in balneo calor natural' trahiṫ ad extra ad mēbra. ⁊ ideo nõ possꝫ fieri bona digestio calore extracto: ymo valde male digereretur cib⁹ sumptus. ⁊ causareṫ humor putrid⁹ ex quo causarentur faciliter infirmitates. ⁊ inde est ꝙ homines sic comedentes multotiēs hñt post balnea multas ĩfirmitates. Dicit tamē ip̄e dñs Albertus ꝙ si cõtingat balneantibus cor deficere ⁊ euanescere propter extractionē caloris ad extra tũc possunt comedere modicũ valde substantiale ⁊ bene digestibile. Ubi est aduertendũ ꝙ est vn⁹ modus conseruandi calorem naturalē in balneo. videlicet ꝙ balneãtes habeant de optimo aceto ⁊ bulliant. ⁊ post ponant de optimo puluere ⁊ teneãt in sua spongia ante nares. vl' ꝙ habeant de citanio cocto ⁊ comedãt. ⁊ si non possint: potent modicũ de illo aceto.

Dubitatur tertio quibus hominibus magis ꝯferũt balnea.

Ad dubium dr̄ ꝙ oꝫ ꝯsiderare fines quos hõ intēdit. vt si hõ sit multũ pinguis ⁊ velit deuenire macer dꝫ intrare balneũ ieiun⁹ ⁊ ĩ eo multũ stare absq̄ꝫ cibo ⁊ potu. ⁊ ꝑ talē ꝯsuetudinē poterit macerari. ⁊ cã hui⁹ ē. q: ꝑ tertiã ꝯclusionem balnea fortificãt digestiõeꝫ. iõ qñ hõ ē in balneis ieiun⁹ propṫ fortificationē digestionis stomachus attrahit a ꝑtibus exterioribus aliq̇d qđ calor naturalis hꝫ digerere. ⁊ ille partes macrescũt. Et ꝓpterea dormire ieiunus ante prandiũ demacrat. q: in somno fit fortis digestio. ⁊ stomach⁹ attrahit a ꝑtibus exteriorib⁹. Sed si hõ velit pinguefieri dꝫ intrare balneũ post cibuꝫ. q: in balneo fit melior digestio. ⁊ ꝓpter balneũ attrahiṫ alimentũ ad ꝑtes exteriores. Et si q̄raṫ q̄ tꝑe mag̃ valet. R̄ndeṫ ꝙ mag̃ valet in ꝯiũctiõi

bus solis ⁊ lune ꝙ in plenilunio. ⁊ cā hui⁹ ē. q: in plenilunio oēs hūiditates crescūt. ⁊ p quartam conclusionē nimis repletis humoribus balnea non conferunt.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā pꝫ solutio ex dictis. Ad secundā ꝓcedit āns ⁊ ɔ̄ns. si fiat tꝑe triū primarū digestionū. ꝫ si fiat tꝑe q̄rte digestiōis negeẗ ɔ̄na. vel dicendū aliẗ ꝙ minor negeẗ ꝑ secūda pte. q: caliditas tempata n̄ cōmouet nec attrahit calorē naturalē. ymo cā cōuenietie calor natural' mag̃ vnitur ⁊ fortificaẗ ꝑpter tempatā caliditatē. ⁊ cōcediẗ āns ⁊ ɔ̄na de calore tempato. lꝫ nō sit verū de calore excessiuo ⁊ intēpato sic̄ satis dictū est. Ad t̄tiā negetur ɔ̄na. q: sicut dictū est non est simile de istis qualitatibus in aqua ⁊ in aere. Sequitur in textu. Pepansis autē est digestio quedam ⁊c̄.

Queritur nono vtrum sint tres

spēs digestiōis. s. pepāsis: epsesis: ⁊ optesis. Arguiẗ ꝙ sint pauciores ꝙ̄ tres. q: ois digestio fit a calido. ergo nō oꝫ ponere tres digestiōes. tenet ɔ̄na. q: vnū calidū nō differt ab alio in spē. ꝫ sunt eiusdē rōnis. ⁊ ꝑpter hoc licet diuersi effectus ꝓducātur a calido. t̄n deberent esse eiusdem speciei. ⁊ antecedens patuit superius. Secūdo sic. si essent t̄m tres species digestiōis: vel diuersificarentur propter diuersitatē subiectoꝝ: vel ꝑpter diuersitatē agentiū: vel propter diuersitatē t̄minorū ad quos. ꝫ nullū istoꝝ est dicendū. igitur. maior apparet a sufficiēti diuisiōe. ⁊ minor ꝓbatur. ⁊ primo ꝙ nō diuersificentur a diuersitate subiectoꝝ. q: cū subiecta sint plura ꝙ̄ tria specie distincta tūc essent plures ꝙ̄ tres digestiones specifice distincte. nec ꝑpter diuersitatē agentiū: cū agēs sit solū vnū i spē. puta calidū. ⁊ sic esꝫ vna sola spēs digestionis. nec ꝑpẗ diuersitatē terminoꝝ ad q̄s. q: termini ad q̄s sūt plures ꝙ̄ tres specifice distincti. q: vn⁹ termin⁹ digestionis ē forma asini ali⁹ ē forma bouis. ali⁹ ē plāte. ⁊ sic de mult̄ aliis q̄ differūt spē. Tertio sic. ꝓbando ꝙ sint plures ꝙ̄ tres. q: in q̄stiōe ꝓcedēti ponebantur q̄ttuor digestiōes naturales magis principales ⁊ noue minus principales. igiẗ ⁊c̄. Quarto sic. q: digestiōes penes diuersas cōplexiōes fiūt. ꝫ multe possunt esse tales cōplexiones, quia vna proportio in vno nō est similis in alio: vt dicit Egidius. quia vix reperiūtur duo homines qui sint precise eiusdē cōplexionis. Ad oppositū arguiẗ auctoritate Aristotelis q̄ in isto quarto nūerat solū tres spēs digestiōis. scꝫ illas q̄ numerate sunt in titulo questionis.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ digestio diciẗ a digerendo. q̄n scꝫ digerens excedit digestum: ita ꝙ sufficit ipsum in se cōuertere. ⁊ sic finis digestionis ē forma que induciẗ digesto. V̄n supponiẗ ex dictis quid est digestio et q̄ est causa efficiens et materialis ipius digestiōnis.

Sciendū est secundo ꝙ pepansis

est digestio quedam alimenti in pericarpiis. idest prima digestio qua alimentū digeritur ad speciem suscipiendaꝫ in vasis seminalibus. Unde pepansis est perfecta q̄n illud cuius est digestio potest ꝓducere sibi simile. vnde licet pepansis seu maturatio cōiter attribuatur fructiferis scꝫ plantis. quia nō habem⁹ nomē generis: sed loco generis accipimus nomē speciei. t̄n effect⁹ ipsi⁹ pepansis est vt ingrossat. ptꝫ q: digerit humidū in sicco. ⁊ sic passa pepansim sunt solidiora et grossiora ⁊ duriora et minus fluxibilia: vt pꝫ per experientiam de amigdalis et nucibus. nā nuces fluxibiles sunt anteꝙ̄ patiantur pepansim. sed q̄n passa sunt pepansim iam sunt dura. Sꝫ vt tactū est humidū extrahitur a calore extrinseco et remanet siccū. Ex quo seq̄tur correlarie ꝙ nihil simpliciter humidū siue siccū pōt ꝑpe pati pepansim. ꝓbatur. q: nullū tale potest ingrossari nec indurari. V̄n licet cerasa et pruna passa pepansiꝫ sint fluxibilia hoc est q: nō capiūt pepansim in omni parte sui. ꝫ solum in suis granis interioribus. nam illa grana postꝙ̄ passa sunt pepansim dura sunt. Sꝫ omothes est prima species indigestionis cōtraria pepansi siue maturationi. naꝫ omothes est indigestio aialis in pericarpiis qd̄ apparet ex significatiōe nominis. nam omothes grece: est cruditas latine.

Sciendū est tertio ꝙ epsesis est

digestio secūda cuius finis est ꝯseruatio rei in vita. nam res inducitur in esse per pepansim et cōseruatur ꝑ epsesim. epsesis aūt ē digestio facta a calido extrinseco existente in humido sicut elixata dicūtur digesta, ⁊ hoc

satis importaꝛ per nomen. nam epsesis grece est ebullitio latine. Vñ corpora passa epsesim sunt saporosiora in partib⁹ exteriorib⁹ ꝓpter epsesim: vt carnes cocte in aqua. q: passa sunt epsesim sunt in supficie sicciores et minus humide humiditate aerea q̄ erant ante. licet forte aliq̄bus videatur ibi magis humiditas aquea. Sequiꝛ etiam ꝙ elixata melius digerũtur ⁊ sanius q̄ frixata. naȝ in frixatis et assatis humor viscosus reperitur qui extrahiꝛ in elixatis. ꝓpter qđ assata difficilioris digestionis sunt q̄ elixata. Molinsis aũt est indigestio ꝯtraria epsesi. Et fit molinsis qñ calor in humido nõ sufficit perfecte agere ipsum digerẽdo. quod fit vꝉ ꝓpter defectũ caloris vel multitudis hũoꝝ

Sciẽduȝ est quarto ꝙ optesis

est digestio facta a calido extrinseco existente in sicco. Unde optesis grece est assatio latine. Ex quo ptȝ ꝙ extrema assatoꝝ sicciora sunt interiorib⁹. Patet. q: calor primo calefacit exteriora. Ex quo infert phus corolarie ꝙ assare est magis artificiosuȝ q̄ elixare. nam difficile est exteriora et interiora regulariter calefacere. q: ꝓpinquiora igni citius desiccanꝛ. epsesis est idigestio opposita optesi. Est eñ epsesis indigestio facta in sicco ꝓpter debilitatẽ caloris. ¶ Et si quis querat quomõ optesis et epsesis possunt eẽ digestiões naturales cũ digestio naturalis fiat a calido intrinseco et epsesis seu elixatio et optesis seu assatio fiant a calore extrinseco. Rñdeꝛ ꝙ nõ habemus noia imposita speciebus. ideo nomine generis nominamus species. nam oẽȝ digestionẽ factam ꝑ calorem intrinsecũ appellamus pepansim. et omem digestionẽ factá a caliditate cũ humiditate siue in naturalib⁹ siue in artificialibus vocamus eptesim seu epsesim. ⁊ illa que fit a caliditate agente siue hoc etiá sit i naturalib⁹ siue in artificialib⁹ vocam⁹ optesim cũ ars imitetur naturam nõ videtur inconueniẽs vti nominib⁹ artificialib⁹ loco naturaliũ. nam sicut in elixatiõe digestio ẽ in humido exteriori: ita in naturali epsesi digestio ẽ in interiori humido. qualis ẽ digestio rei cõplete in specie in qua dñatur humidũ et hoc est cõueniens dictis Alberti dicẽtis. ꝙ a principio gñationis aialis vsq₃ ad cõpletam etatẽ fiunt iste tres species digestionis. quoniá prius digeritur humidũ seminale a calore naturali et ista digestio vocatur pepansis. et durat a principio generatiõis aialis quousq₃ animal est perfectum in sua specie. Postea digeritur humidũ cibale q̄diu animal est in augmento vel in statu. et illa digestio vocatur eptesis seu epsesis. sed quando animal incipit diminui vsq₃ ad finem fit tertia digestio que dicitur optesis. Possum⁹ etiá diuersificare eas in digestionibus nutrimẽti. quia prima digestio que fit in stomacho potest vocari pepansis. ⁊ sic ꝑ picarpium intelligim⁹ locuȝ receptõnis nutrimenti. et secunda digestio que fit in epate vocatur epsesis seu eptesis eo ꝙ illud qđ digeritur est magis humidum. Et tertia digestio que fit in corde vocatur optesis ex eo ꝙ fit a forti calido non multuȝ sicco. et sicut dicimus de animalib⁹. ita possumus dicere de plantis.

Istis notatis põitur cõclusiõ

respõsiua ad. q. Tñ sunt tres species digestionis. scȝ enumerate in titulo questionis. Probatur per sufficientiá. q: omnis digestio naturalis fit a calido naturali intrinseco. vꝉ ergo fit iuuáte aereo vel aqueo vel igneo. si aereo sic est pepansis. si aqueo sic est epsesis. si igneo sic est optesis. Ubi est aduertendum ꝙ licet epsesis et optesis videanꝛ esse digestiones extrinsece et artificiales. tñ Aristoteles vtitur illis pro digestionib⁹ intrinsecis propter penuriá vocũ.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur ꝙ licet digestio fiat a calido. tñ quia illud calidum diuersimode cõsumit illud humidũ. ideo scđm hoc distiguũtur species digestiõis. distinguũtur etiá scđm modos finiũ ad quos ordinantur.

Ad secũdaȝ dicitur ꝙ ab illis nõ capim⁹ diuersitatem in digestiõibus. ⁊ ideo diuisio est insufficiens. sed assumimus diuersitateȝ in modis agendi. Ad tertiam dicitur ꝙ ille reducuntur ad istas tres sicut patet intuenti. Ad quartá dicitur ꝙ proportiones ꝯm digestionẽ in specie possunt reduci ad tres. Et sequitur in textu. Epsesis aũt.

Queritur decimo vtrum frixata debeant dici elixata vel assata.

Et arguitur ꝙ non debeant dici assata. nam frixatio habet fieri a calido in humido. ergo frixatio non debet dici assatio. sed magꝭ eli-

Frixare elixare assare

fatio. ꝯña est nota. ⁊ añs ptꝫ: qꝛ frixata frigant a caliditate in humido: vt pura i oleo vel butiro vel in aliquo alio liquore. Secūdo sic. frixata sūt interi⁹ sicciora ꝙ̄ sint assata. ergo frixata nō dicunt̄ assata. tenet. cō sequētia: ⁊ añs ptꝫ. ꝑ experiētiā. Deinde arguit̄ ꝙ frixata nō sint elixata. qꝛ frixata ñ fiūt ab extrinseca hūiditate aquea: igit̄ non sūt elixata. tenet ꝯña. qꝛ elixata fiūt a calido existēte in hūido aqueo sicut in aq̄. Quarto sic. nō oibus quib⁹ est frixari inest elixari. ergo frixata nō sūt elixata. ꝯña est nota ꝺ se et añs appet. qꝛ illa q̄ sūt frixata nō bn̄ pñt elixari. Ad oppositū ar̄ auctoritate Aristotelis dicētis frixata esse magis assata.

Pro responsionē sciendū ē primo ꝙ illa dicunt̄ frixata q̄ sūt digesta in aliquo hūido aqueo aereo: vt puta oleo pinguedine. aut sagimine absq̄ aq̄. Sꝫ elixata dicunt̄ illa q̄ sūt digesta ab aliquo agēte cū aliquo humido aqueo ⁊ nō cū humido aereo. nā si elixata essent digesta cū hūido aereo solū: tūc nō differrēt ab assatis. qꝛ assata patiūtur ab agente cū humido aereo.

Sciendū est secūdo ꝙ assata dicunt̄ illa q̄ digerunt̄ a calido agēte cū siccitate. Et si qs dicat ꝙ hoc videt̄ esse ꝯtrariū dictis in primo notabili ꝙ in assatōe calor agit mediāte aere. mō aer ē humid⁹ ⁊ sic nō videt̄ simpliciter ⁊ absolute ꝙ assata sūt illa q̄ patiunt̄ ab agēte cū siccitate. Ad h̄ dicēdū ē ꝙ illa humiditas nō impedit actionē ignis quin ignis agat ac si nō essent intermedia, puta videm⁹ ꝙ ignis ꝯburit mediāte aere. qꝛ si apponat̄ vnū cōbustibile ꝑ pe ignē ꝙ̄uis nō tāgat ignē tn̄ ꝯburitur.

Sciendum est tertio. ꝙ omnis digestio iuuatur a calido. aut ergo a calido aereo ⁊ ē pepāsis. aut aqueo et sic ē epsesis. Añ caliditas mlto intensi⁹ agit cū hūiditate aerea ꝙ̄ cū hūiditate aquea. ⁊ ꝑpter hoc videm⁹ ꝙ oleū calidū magis ledit ꝙ̄ aqua calida. ⁊ citius digerit̄ aliqua res in oleo ꝙ̄ in aqua. cuius ratio ē. qꝛ humiditas aerea est fomentū et nutrimentū ignis. ⁊ vniuersaliter caloris. s; humiditas aquea vniuersalit̄ ebetat calorem.

Sciendū est vltimo ꝙ Elixata habent istas cōditiones. Prima ꝙ digerūt̄ in humiditate pura vel mixta cū alia humiditate. Secūda ꝙ elixata sunt sicciora in terius ꝙ̄ exterius Tertia ꝙ elixata ꝑpter vehemētē digestionē nō ꝯburunt̄. Quarta ꝙ elixata laxant. Cōditiōes vero assatorū quasi sunt istis opposite.

Istis notatis sit conclusio prima. Frixatio nō est elixatio. Patet. qꝛ frixatio hꝫ fieri a calido aqueo hoc est a calido existente in humiditate aquea. nō aūt frixatio. imo hꝫ fieri a calido aereo hoc est a calido existente in humiditate aerea.

Conclusio secūda. Frixatio nō est maturatio. Probat̄. naꝫ frixatio est digestio artificialis. maturatio vero est digestio naturalis cū fiat a caliditate itrinseca arboris tanq̄ ab instrumētali causa. scꝫ a forma ipius arboris tanq̄ a principali causa iuuata a calido extrinseco. igit̄ ⁊c.

Conclusio tertia. cum frixatio sit species digestiōis nō distincta a trib⁹ p̄dictis enumeratis in titulo questiōis p̄cedētis. ⁊ nō sit pepāsis seu mutatio epsesis seu epzesis elixatio ipa est optesis idest assatio. qꝺ idē ē. iō nō ē spēs distincta ab assatōne. Probat̄ qꝛ nō est elixatio. vt ꝓbat prima cōclusio. nec maturatio: vt ꝓbat secūda. ⁊ nō sūt nisi tres spēs digestiōis. s. maturatio: assatio: ⁊ elixatio. ⁊ differt a maturatōe ⁊ elixatione. ergo ē eiusdē speciei cū assatione.

Conclusio quarta que depēdet ex tertia. frixata dn̄t dici assata. Probat̄. q̄a frixatio reducitur ad assationeꝫ: sicut ꝓbat tertia ꝯclusio. Probat̄ insuper ꝙ frixata habeant cōditiones assatoꝝ. nam frixata sunt humida interius et sicca exterius. ⁊ habent etiā crustā sicut assata. igitur.

Dubitatur primo. Juxta textū vtrū lapides sint elixabiles. Et arguit̄ ꝙ sic qꝛ hn̄t ꝓpriam humiditatē que pōt extrahi per calidū. ergo possunt elixari. ꝯña est nota et antecedens. qꝛ in lapidibus per ꝯsolidatiōem remanet quedā humiditas qꝺ apparet. qꝛ aliq̄n sindulant̄ quid est aut nō ē corp⁹ epsesim passibile neq̄ em̄ in quo nullum est humidū velut in q̄bus est. Ad dubium respōdetur cōformiter ad textū ꝙ lapides nō sunt elixabiles. pꝫ qꝛ vt dicit dn̄s Albertus ad hoc ꝙ aliqđ sit elixabile. duo

requirūtur. Primū est φ habeat humiditatem supfusaȝ. Secūdū est φ habeat hūidū subtile faciliter separabile a sicco. ⁊ ideo in fert φ pullus iuuenis citius elixabilis est φ fustū bouis. illa aūt nō cōueniūt lapidib⁹. igitur lapides nō sūt elixabiles. Et p hoc soluitur rō in oppositū. q: exquo lapis habeat humidū nō tñ est apt⁹ nat⁹ ad elixandū. nam tale humidū est grossuȝ ⁊ terrestre qđ apparet. q: qñ lapis ponitur per portionē lapidis in ignē et decoquitur: tūc ipsi fumi qui ascendūt ex illis lapidibus sunt valde densi et nigri. ⁊ huius signum est. q: tale humidū est valde grossum ⁊ terrestre.

Dubitatur secundo vtrum vermes generati in aiali generentur in stomacho vel in epate vl' in alia pte corpis. Et arguit φ generetur in stomacho. q: aliquādo euomūtur p os. ergo generātur in superiori pte stomachi. tenet ꝯña. q: aliter non videt qualiter possint venire p os nisi perforēt stomachū. et añs est Auicene. et etiā experimētale. Ad oppositū est Aristoteles in textu cū inquit. alias nō fit in ipa digestiōe sicut qdam aiunt. sed in segregatōne putrefacta in inferiori ventre.

Pro dubio sciendum est φ dubiū intelligitur de vermib⁹ qui gñantur in corpore humano adhuc viuēte. sicut gñantur i pueris pter comestiōne fructuū. Unde quattuor sunt ptes in qb⁹ pñt ptinceri et generari. Prima est stomachus. Secunda est quoddā intestinū qđ descēdit ex stomacho qđ nō hȝ nisi vnū foramē et est rectum. Tertia est intestina simul inuoluta. Quarta est quoddā intestinū rectū per qđ supflua mittūtur extra. ⁊ ita in istas quattuor ptes imaginant medici vētrē animalis diuidi. Et tō rndet ad dubiū φ vermes q generantur in corpore animalis viuētis generant in intestinis circūuolutis. ⁊ nō generātur in stomacho ppter neqȝ in primo intestino neqȝ i vltimo in secūdo. notabili enumeratis. Prima pars patet. q: ibi sunt omnia reqsita ad gñatione vermiū. q: vermes maxime generantur ex materia fleumatica que in illis intestinis reperitur. Est etiā ibi sufficiens caliditas ad immutandū materiā putrefactam ⁊ postmodū spiritū vitalē. ista aūt sufficiūt ad generatioñe vermiū. igit. Sȝ secundum tertiū ⁊ quartū patēt. q: ista reqsita in alijs trib⁹ nō reperiuntur in generatōne vermiū patet de stomacho. q: ad gñationē vermiū requiritur materia putrefacta. modo talis putrefactio nō fieri potest in stomacho. q a fortis caliditas stomachi nō pmittit causa re putrefactionē. non est etiā ibi temperata caliditas que reqritur ad gñationē talium vermiū. q: inter ceteras partes corporis aialis cor est calidius et mēbra circūuicina sūt calidiora remotis. et quia stomachus ē sañ ppe. ideo abūdat multū in calore. ⁊ sic posset pbari de alijs duobus suo mō. Et ideo videtur ad rōnē φ qñ vermes euomunt ꝰ non est quia generantur in stomacho. ȝ qa ꝰ intestinis vbi generātur ascendunt ad stomachum. ⁊ de stomacho ad orificiū eiusdē. et deinde sentiētes aliquā dulcedinē in ore trahunt se ad os. vel forte pmouentur ad ꝰ per aliquam medicinam.

Dubitatur tertio vtruȝ laborātibus assata sint conuenientia ⁊ studentib⁹ elixata. Ad dubiū respōdet Albertus φ sic. ⁊ primo ad primā partē dubij respōdet. dicens φ laborātib⁹ inest calor acut⁹ que quidē nō digerit. ꝰ quodāmodo cōsumit. et ideo reqrit illa que sunt fortioris digestiōis Item etiam q: ille cibus est cōuenientior per quē gñatur humidū cōuenienti⁹ assata aūt sunt hmōi. nā assata multū retinent de humido ad intra. ⁊ q: per euaporatione cōsumit humidū laborātiū. ideo cōueniēs ē ille cibus q hmōi humidū recuperet. De secūdo dicit φ elixata sūt studētib⁹ cōuenientiora. ptȝ. q: natura maxime cōpatit mēbris et virtutibus q multū fatigant modo ptes circa cerebrum maxime fatigant in studio cū in illa pte maxime vigeant vires sensitiue sicuti ē cogitatiua et sensus. ⁊ iō multū ꝯsumit de humido existēte iuxta cerebrū et ideo natura vult multū restaurare illud humidū. et ideo requirit cibū cōuenientē ad illud restaurandū cuiusmodi est cibus elixatus. Unde duplex est humidū scȝ aiale ⁊ vitale. Uitale est circa cor qđ generatur ex assatis. Animale vero est circa cerebrum et illud est magis cōueniēs viribus sensitiuis et organis. Ex quibus sequitur φ natura sic operando conuertit humiditatem vitalem in animalē. vt succurrat viribus sensitiuis. Secūdo sequitur φ quanto alī-

quis fortius studet melius cōmuniter comedit. Cuius rō est. q: plus cōsumitur de humido animali. ⁊ ideo excitatur calor naturalis circa vires sensitiuas tendēs ad stomachū ad restaurationē humidi. Ad rōnes due prime sunt solute per conclusiones. Et due soluūtur ex dictis. Sequitur in textu Passiuorum autem ⁊c̄.

Queritur vndecimo vtrum

durū et molle exsiccatio ⁊ humectatio coagulatio ⁊ liquefactio sint effect⁹ sicci hūidi Et arguit̄ ꝙ nō. q: idē nō est effect⁹ ꝯtrariorū per se vt hꝫ text⁹. ergo nō erūt cause eedē mollis et duri cū sint ꝯtraria. Secūdo sic omnis effect⁹ hꝫ causam efficientē: sed humidū et siccum non sunt cause efficientes cum sint qualitates passiue. vt hꝫ Aristoteles in textu. igit̄. Tertio sic. nihil agit nisi ꝙ hꝫ esse. ſ humidū ⁊ siccū nō hn̄t esse cum sint accidentia. ergo siccū ⁊ humidū nō sūt cause mollis et duri: exsiccatōis et humectationis. ⁊ sic de alijs. et per ꝯn̄s durū ⁊ molle exsiccatio ⁊ humectatio nō sunt effectus sicci et humidi. maior est nota. et minor ptꝫ. q: siccū ⁊ humidū sunt solū entis ⁊ non entia. Quarto sic. qualitatis actiue est agere et nō qualitatis passiue. ergo seq̄tur ꝙ calidū et frigidū erunt cause istorum. ⁊ nō humidū et siccū. Ad oppositum est Aristoteles in textu.

Pro responsione sciēdū est primo

ꝙ humidū et siccū sunt q̄litates passiue nō tn̄ sic quin habeāt aliq̄d actualitatis. Un̄ humidū est qd̄ est bn̄ terminabile termino alieno male vero termino ꝓprio. Sꝫ siccum ē qd̄ bn̄ ē terminabile termino ꝓprio et male termino alieno. Ex quo sequit̄ ꝙ oē mixtum cōponitur ex humido ⁊ sicco. semꝑ em̄ primū est cū secundo in quolibet genere

Sequit̄ secūdo ꝙ oīe corpus terminatū componitur ex aqua ⁊ terra. nam aq̄ humida ē et terra sicca loquēdo d̄ humido qd̄ est causa cōmixtionis.

Sciendū est secundo ꝙ durum

est quod nō cedit in seipo scd̄m superficiem cōprimenti: Molle aūt est qd̄ cedit cōprimenti in seipo nō circūstando. Un̄ aqua nō est mollis. q: circūstat digitum cōprimētis. Unde sicca bn̄ digesta dura sunt. humida digesta cum sicco mixta dum tamen humidū obtineat mollia sunt. naꝫ omnia illa possunt mollificari in quib⁹ est natura terre cū aliquantulo humido.

Sciendū est tertio ꝙ exsiccationis

⁊ humectatōis due sunt cause. scꝫ causa que se habet vt agens. et causa que se habꝫ vt patiens. Cause agentes sunt calidū ⁊ frigidū. Cause patiētes humidū ⁊ siccū. Un̄ caliditas est causa efficiēs siue agens exsiccationis eo ꝙ ꝑ ipm euaporat̄ humidū siue extrinsecū siue intrinsecū. sicut lateres exsicant̄ a calido. similiter frigiditas ē causa exsiccatiōis. q: per frigiditatē humidū cōprimitur. ad centrū: sicut apparꝫ de cera liquefacta que per frigiditateꝫ durescit.

Sciendum est quarto ꝙ Coagulatio

est eius qd̄ actu est siccū. nam ē ei⁹ in quo siccū tenet humidū ne fluat. Un̄ differētia ē int̄ cōgelatōnē: coagulationē: ⁊ cōglutinationē: ⁊ intinguatiōeꝫ. nā ꝯgelatio ē humidi aquei ꝯctū i cētrū ꝑ frigidū ne fluat actualit̄. Ex q̄ ptꝫ ꝙ ꝯgelata sunt actu sicca ⁊ sūt essentialr̄ hūida. Est aūt ꝯgelatio effect⁹ frigidi in hūido qd̄ cōstringit ad cētrū. ſ coagulatio vt dictū est in principio notabilis est eius qd̄ actu et essentialr̄ siccū est. Un̄ illa coagulata sunt in quib⁹ siccuꝫ tenet hūidū ne fluat. Sꝫ ꝯglutinatio d̄r esse ipius hūidi digesti in sicco vbi siccū nōduꝫ ꝑfecte cōtinet vt i pulmēto ⁊ visco. Sed intinguatio ē ꝯstantia hūidi aerei cū aqua et sicco terreo. Un̄ liquefactio causat̄ nō ꝯtrario cōgelationi. nam que ꝑ frigus cōgelata sunt illa ꝑ calidū dissoluūtur. diuersimode tn̄ q: scd̄m ꝙ frigus magis vel min⁹ habituatū est ſm hoc tardi⁹ aut facili⁹ liquefiūt et illa in q̇bus calidū quasi emortuatuꝫ est sunt omnino indissolubilia. cuiusmodi ē cristallus q̇ nō dissoluit̄ per liquefactionem.

Sciendū est quinto. ꝙ omnia

coagulata coagulantur a calido vl̄ a frigido Un̄ coagulata exsiccata coagulant̄ a calore faciēte exalare hūidū liquefaciēs. Coagulata aūt a frigido coagulant̄ ꝑ ꝯstrictionē vel cōpressionē hūidi ad centrū. ⁊ ſm ꝙ a frigido magis mortificatur calor: tūc coagulata mag⁹ vl̄ min⁹ coagulātur. Ex isto sequit̄ correlarie ꝙ coagulata ꝑ exsiccatōeꝫ liq̄fiunt ꝑ humectationē. et coagulata per frigus liquefiūt per calorem dissoluentem.

Ubi est aduertēdū ꝙ qn̄ pori coagulati int̄ tū ꝯstricti sunt: tunc ipm̄ coagulatū nō pōt liq̄fieri nisi hūido subtiliato. illa vō i q̄bus calor mortificat⁹ est n̄ liquefiūt vt ē cristallū. Ex q̄ sequit̄ ꝙ incoagulabilia sunt q̄ nō hn̄t humiditatē aquosā: sed magis hūt de hūido aereo ⁊ de terra. Nam ex quo habēt calorē aereū vix pōt mortificari ipe calor. ⁊ q̄ n̄ habent humorē nō possunt coagulari sicut est mel.

Istis notatis ponit̄ conclusio r̄nsiua ad. q. Durū ⁊ molle: exsiccatio ⁊ humectatio: coagulatio ⁊ liquefactio: sunt effectus sicci ⁊ humidi. Patet ꝯclusio per ea q̄ dicta sunt ⁊ discussa ad longū i notabilib⁹.

Sed dubitatur primo quomō differunt intinguibile ⁊ liquefactibile. Ad dubiū r̄ndet̄ ꝙ sic differunt. q̄ liquefactibile ꝓprio humore humectat̄. sed intinguibile humore alieno sup̱fuso humectat̄.

Dubitatur secūdo q̄ sunt flexibilia. Ad dubiū d̄r ꝙ oīa habentia humiditatē viscosam vbi tm̄ est de humido sicut de sicco flexibilia sunt. ⁊ ſm ꝙ in eis minus est de viscoso min⁹ ſm hoc possunt flecti. Un̄ illa que hn̄t viscosum bn̄ digestū flexa se rectificant. Ex quo patet ꝙ si gladius se rectificare nō pōt male ē materie. hoc em̄ signat ꝙ ferrū illud nō est expurgatū a dēsa viscositate.

Dubitat̄ tertio quō differūt frāgibilia ⁊ cōminuibilia. R̄ndet̄ ꝙ differunt. q̄ cōminuibilia sūt q̄ possunt in p̱tes minutas plurificari. nō tn̄ ſm voluntatē facientis: sicut later vel glacies. nā credēs facere duas partes de latere facit quinꝗ vel sex. ſ frāgibilia sunt q̄ frangunt̄ in magnas partes: ⁊ ſm voluntatē frangentis: sicut est lignū.

Dubitatur vltimo que sunt subiecta hmōi qualitatū. Ad dubiū r̄ndet̄ ꝙ eorū subiecta sunt mixta ex elementis in q̄b⁹ vt dicit textus sunt quattuor qualitates prime subiectiue. nā ex quo omnis qualitas secunda presupponit primā: necesse est ꝙ in subiecto secūdaꝝ ꝯtineatur subiectum primaruz qualitatū: q̄d est quattuor elementa.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d̄r ꝙ verū est idē numero in ordine ad idē. ſ in ordine ad diuersa vel agentia vel potentialia nō est incōueniens. Ad secundā d̄r ꝙ licet oīs effectus habeat cām efficientē: tn̄ quidā effectus principali⁹ se tenent ex parte p̄ncipij patiētis. ⁊ hoc mō p̄dicta attribuunt̄ sicco ⁊ humido. Ad tertiā ꝯceditur maior. ⁊ ad minorē d̄r ꝙ lz siccū ⁊ humidū nō habeant p̱ se esse. tn̄ habent esse p̱ substantiā ⁊ in subiecto. iō p̱ substātiā causant̄. Quarta soluta est per primū notabile. Et tm̄ de q̄stiōe ⁊ de toto quarto methaurorum.

Sequitur liber de anima.

Bonorū honorabilium noticiā opinātes magis aūt alteraz altera. ⁊c̄.

Circa īitiū primi libri de anima q̄rit̄ prio vtrū inter p̱tes philosophie naturalis sciētia de aīa sit melior ⁊ honorabilior. Arguit̄ ꝙ nō. Scientia de aīa nō est p̱s phīe naturalis. ergo ꝯ̄ suppositū. aīns pz. q̄ sicut se hz subiectū ad subiectū ita scīa ad sciā. ſ subiectū sciētie de aīa non ꝯtinet̄ sub subiecto toti⁹ phīe natural̄. ergo nec scientia de aīa sub scientia naturali. Secūdo. Sciētia octaui phisicoꝝ est honorabilior ista. igit̄. aīns pz. q̄ in octauo phisicoꝝ tractat̄ de primo motore q̄ sine cōp̱atōe est nobilior ipa aīa. Tertio. Aīa rōnal̄ nō est actus corp̱is. ergo nō cadit sub ꝯsideratione phīe naturalis. aīns pz. q̄ si esset actus corp̱is nō exerceret op̱ationē sine corp̱e q̄d tamen est falsum. In oppositū est p̄hs in prima ꝓpositione hui⁹ libri.

Pro r̄nsiōe sciēdū est primo ꝙ vt d̄r duodecimo de aīalib⁹. in quolibet genere rerū necesse ē ꝯsiderare cōia: deinde propria vniuscuiusꝗ gn̄is. Cui⁹ rō est. q̄ nisi ſ fieret idē frequēter repeteret̄. sed reꝝ aīataruz quoddā cōmune principiū est ipa anima. q̄ cōe est oīb⁹ aīalib⁹ hr̄e aīaz. iō i ꝯsideratōe rerū aīataꝝ op̱tet pri⁹ ꝯsiderare d̄ aīa ⁊ d̄ alijs cōibus ipis aīatis. postea de ꝓprijs cuilibet aīali. Et sic ad tradendum scientiā de aīatis oportuit primo tradere sciaz de aīa in cōi: sic

facit Aristoteles. ⁊ deinde determiare ꝺ̄ singulis animatis. quod fit in sequētibꝰ libris Ex isto patet ordo huius libri inter libros naturales. precedit enim oēs libros de aialibus et alios insequitur.

Sciendū est secundo ꝙ bonoꝝ quedā sunt laudabilia alia vero honorabilia. Laudabilia sunt que ꝓpter aliū finez appetunt̄. Sz honorabilia sunt que ꝓpter seipa sunt appetibilia. Et q̄ꝛ sciētie practice querunt̄ nō ꝓpter se tm̄: ſꝫ ꝓpter opus. ideo scientie practice sunt laudabiles tm̄. sz speculatiue sunt ꝓpter seipas appetibiles. scz ꝓpter scire. ideo sciētie speculatiue sunt honorabiles et laudabiles simul. Verūtn̄ i scientijs speculatiuis sūt quidā gradꝰ ad honestatē. nā scia laudat̄ ex suo actu. Sz actꝰ ex duobꝰ laudat̄ scz ex obiecto. ⁊ mō seu q̄litate. sicut edificare meliꝰ ē ex ꝑte obiecti ꝙ̄ lectū facere. Et qn̄ scientie sunt circa idē obiectuz sumūt̄ gradus ꝙ̄tum ad modū agendi. qꝛ ꝙ̄to modus agendi est melior. tāto scientia est ꝑfectior. Igit̄ si ꝯsiderat̄ scia ex ꝑte obiecti illa sciētia melior ē q̄ est melioris obiecti. Si vero ꝯsiderat̄ ꝙ̄tum ad modū ꝓcedendi illa est nobilior que meliori mō ꝓcedit. Et sic vna est melior alia: vel qꝛ est nobilioris obiecti. vel qꝛ certiori mō ꝓcedit. Sz in quibusdā scientijs ista separant̄. qꝛ q̄dam sunt magis certe que tamen de rebus sunt minꝰ honorabilibꝰ. Alie vō sūt certiores ⁊ de magis honorabilibꝰ. Simpliciter tn̄ dignitas scientie principaliter attēditur ex ꝑte obiecti. nā vt dicit̄ decimo de aialibus: magis appetimus modicū scire de rebꝰ honorabilibꝰ ⁊ altissimis ꝙ̄uis illud sciamus rethorice ⁊ ꝓbabiliter. ꝙ̄ multa scire ꝑ certitudinē de rebꝰ minus honorabilibꝰ. qꝛ prime de se hn̄t nobilitatē. qꝛ ex obiecto a quo capiūt speciem. Alie vero habent ex qualitate siue modo tm̄.

Sit igitur hec conclusio prima q̄ñ sciam de rebus aiatis prius ꝯsiderādū est de aia. Hec ꝯclusio pꝫ ꝑ primū notabile

Conclusio secunda omnis sciētia est bona. Pꝫ. qꝛ omnis scia est ꝑfectio hominis inꝙ̄tū homo. qꝛ naturale desideriuz ē scire. vñ ꝙ̄uis aliq̄ scientie sint ꝓhibite. tn̄ hoc nō est ꝓpter ipsarū maliciā: ſꝫ ꝓpter maliciam hominū qui ipis abutūtur.

Cōclusio tertia. iter partes philosophie naturalis scientia de aia est melior et honorabilior. Probat phs. qꝛ vna scientia ꝺ̄ꝛ melior et honorabilior altera ꝓpt̄ duas causas. qꝛ vel ē de nobiliori subiecto vl' qꝛ certiori mō ꝓcedit. Sz ista scia ē nobilioris subiecti alijs ꝑtibꝰ phie naturalis. qꝛ est de aia. ⁊ est etiā certior. qꝛ illa que tradūtur de aia ⁊ potentijs eius experimur in nobis. quilibet em̄ experitur in seipso ꝙ hꝫ animā et oꝑationes ꝓcedētes a potentijs aie. Procedit etiā hec scia mō demōstratiuo.

Conclusio quarta sciētia de anima est vtilis ad oēm veritatez que traditur in alijs scientijs et ad om̄s ꝑtes phie naturalis. Patet. qꝛ nos nō possumꝰ venire ad cognoscendū altissimas causas de q̇bus ē methaphisica nisi mediāte cognitione aie ⁊ intellectꝰ possibilis. Nec possumꝰ cognoscere diuersas virtutes q̄ diuersis potētijs aie insunt de q̇bus agit̄ in moralibꝰ nisi cognoscamꝰ potētias aie. Nec possumꝰ cognoscere res naturales nisi cognoscamꝰ aiam. q̇a magna pars naturaliū est habens aiaz ⁊ fere in oibus est principiū motus. ē em̄ aia tāꝙ̄ principiū aialiū: vt ꝺ̄ꝛ in textu. Et capit̄ ibi tāꝙ̄ expressiue ⁊ nō similitudinarie. Itē dicit Tulius ꝙ om̄e honestū multas habet vtilitates sibi adiunctas. si igit̄ hec scia est honorabilis seq̄tur ꝙ est vtilis. Et si q̄ratur quid ꝯsideratur de anima in hoc libro. Rn̄det phūs ꝙ hic ꝯsiderat̄ de aia ꝙ̄tū ad substantiā ⁊ naturā eius. ⁊ ꝙ̄tum ad accidētia ipius quoꝝ alique sunt proprie passiōes anime: vt intelligere ⁊ velle. quedaz vero ꝑ animam insunt corpori. vt sunt sentire vel mouere se localiter.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ licet aia nō cōtineatur sub subiecto phie natural' tāꝙ̄ pars eiꝰ subiectiua. tn̄ ꝯtinetur tanꝙ̄ principiū formale corporis aiati q̄ꝺ cōtinet̄ sub subiecto phie naturalis. vnde in scia superiori non solum ꝯsiderat̄ subiectū: ſꝫ etiā ꝑtes principia ⁊ ꝓprietates. iō vt vna scia sit pars alteriꝰ sufficit ꝙ ꝯsideret vel pricipia subiecti vl' ꝑtes vel passiones. Ad secūdā ꝺ̄ꝛ ꝙ in octauo phisicoꝝ determiat̄ pricipaliter de ꝑpetuitate motꝰ ⁊ nō de pmo motore nisi ꝑ habitudinē ad motū. Itē in hoc libro phs princi-

paliter facit cōsiderationē de aia. iō nō seq̄-
tur ꝙ illa scia sit honorabilior ista. Ad ter
tiā dꝫ ꝙ si aia rōnalis cōsideratur vt ē prin
cipiū formale corꝑis sic est de ꝯsideratione
ꝑbi naturalis. ꝟ si ꝯsideratur vt est separa-
ta vel sepabilis sic ē de ꝯsideratione metha
phisici. Sequitur in textu. Omnino
aūt et penitus difficilimoꝝ est.

Queritur secundo: vtrum Aia sit subiectū scientie hui⁹ libri. Arguit̄ ꝙ
nō. qꝛ nulla forma simplex pōt esse subiectū
accidētis. sed aia est hmōi. ergo. Secun-
do arguit̄. qꝛ de subiecto alicui⁹ scie dꝫ pre-
supponi q̊d est ꝛ qꝛ est. sed in hoc libro non
supponitur quid est ꝛ qꝛ est. sed ōndit̄. ergo
ꝛc. Tertio in moralib⁹ ꝯsideratur de aia
qꝛ ibi ꝯsiderat̄ de passionib⁹ ꝛ habitib⁹ aīe
ergo aia nō est subiectū hui⁹ scie. ꝯña tꝫ. qꝛ
subiectū scīe dꝫ eē adequatū illi scie. Quar
to sic. aia est subiectū inhesionis huius scie
ergo nō est subiectū attributōis eius. qꝛ ni
hil idem est subiectū inhesionis et attribu-
tionis respectu eiusdē. qꝛ sic haberet rōnem
actus et potentie. In oppositū arguitur
quia omnes questiones tractate in hac scīe
tia quas phūs enumerat in textu fiūt d̄ aia
et de passionibus eius. ergo ipsa anima est
hic subiectum.

Pro responsionē sciendū ē pri-mo ꝙ postq̄ phūs ostēdit dignitatē ꝛ vtili
tatē hui⁹ scie vt reddat auditores beniuo-
los. ꝛ etiā modū ꝓcedēdi seu ordinē determi-
nandoꝝ vt eos reddat dociles. ꝯñter ad red
dendū auditores attētos ostēdit difficulta-
tē hui⁹ scie. ꝛ prio mouet difficultates q̄ se
tenēt ex ꝑte modi ꝓcedēdi. Secūdo diffi
cultates q̄ se tenēt ex ꝑte rei cognoscibil̄. scꝫ
ex ꝑte substātie aie ꝛ passionū eius. Mouē
do difficultates ex ꝑte rei cognoscibil̄. Pri-
mo mouet dubitatōes circa aiam vt est to-
tū essentiale. Secūdo vt est totū vniuersa-
le. Et tertio vt est totū potestatiuū. ꝯsiderā-
do eā ꝑ respectū ad suas potētias ꝛ passiōes

Sciendum est secundo ꝙ circa modū ꝓcedendi in cognitione aie est diffi-
cultas circa inquisitōeꝫ diffinitōis eius. qꝛ
vel ponit̄ tm̄ vna cōis methadus inuestigā
di diffinitōnē rei scꝫ ipius aie sic est cōis ars
inquirēdi de omnib⁹ accidētibus per se per
demonstratōnē. ꝛ sic erit diffinire inquirere
diffinitionē aie cū talis ars sit gn̄alis omni
bus rebus. Vel nō est tm̄ vna ars. sed sunt
plures modi inuestigandi ꝙ quid est ipsius
anime: vt puta vel ꝑ demōstrationē vt qui-
dā posuerūt. vl̄ per diuisionē: vt Plato po
nebat. ꝛ per ꝯpositionē: vt posuit Aristote-
les. Et tūc erit difficili⁹ querere quid est aia
quia oportebit prius inquirere quo illoꝝ
modoꝝ sit ꝓcedendū. ꝛ habito quo illoꝝ
modorū sit procedendū adhuc erit difficul
tas ex quib⁹ erit cōponenda diffinitio ani-
me eo ꝙ diuersarū rerum sunt diuersa prin-
cipia diffinitiua sicut numerorum et plano-
rum idest suꝑficierum.

Sciendū est tertio ꝙ circa ani-mam vt est totū essentiale possunt esse dubi
tatiōes. Prima est in quo gn̄e ponat̄ aia
scꝫ vtrū sit substantia vel q̄titas. vel talia.

Secūda est vtrū sit ens in potentia. vel
vtrū sit endelichia idest actus eo ꝙ in quo-
libet genere potētia ꝛ actus inueniūtur.
Circa aiaꝫ v̊o vt ē totum vniuersale mouet
phūs aliq̄s dubitatiōes. Prima vtrū aia
sit partibilis tā ꝟm essentiā q̄ ꝟm potentias
in codē: vt Plato ponebat. vel sit imꝑtibil̄
scd̄m essentiā ꝛ partibilis ꝟm potentias vt
posuit Aristoteles. Secūda est vtrū oīs
aie sint eiusdē speciei aut non. Et si non
sint eiusdem speciei vtrum solū differāt spe-
cie aut etiam genere. Et causa dubitatōnis
est. qꝛ aliqui dicentes de aia solum loqui vi
detur de anima humana. Similiter etiā vtꝝ
aie sit tm̄ vna rō cōis et vna ydea. vel etiaꝫ
sint diuerse rationes scd̄m diuersas aias. si
cut animalis scd̄m vnūquodq̄ animal est
altera et altera. vt est alia ratio equi. alia ca
nis ꝛc. nam animal vniuersale nihil est aut
posterius est suis singularibus. ꝛ simil̄r de
quolibet alio cōmuni.

Sciendum est quarto q̄ ad omnē cognitōnē duo requirunt̄. scꝫ obiectū q̊d
immutat potentiā si sit passiua. ꝛ ipa poten
tia. ideo difficultas in cognitōe alicuius rei
cōtingere pōt dupliciter. Vno mō ex ꝑte ob
iecti. Alio mō ex parte potentie. nam si potē
tia sit passiua ē difficultas ex ꝑte obiecti qn̄
scꝫ nimis ē potētiale eo ꝙ hꝫ immutare po-
tentiā ratiōe actualitatis eius. et si obiectū
sit de se multū in actu difficultas est ꝑte po
tētie que nimis debilis est et indisposita ad

recipiendū actū illius obiecti. q: actus acti uoꝝ solum fiunt in patiente disposito. sicut virtus visiua nocticoracis est nimis debilis ad ꝑcipiendū lumen solis.

Tunc sit cōclusio prima ꝙ scientia de aia ex ꝑte obiecti est facilis. ꝫ ex ꝑte co gnitōis nr̄e est difficilis. Primū pꝫ. q: inter formas naturales aia supmuꝫ gradū actua litatis obtinet. ꝗ obiectū huiꝰ scie ex ꝑte sui est facile ad cognoscendū. cū sit maxime in actu. Secūda pars pꝫ. q: aia ꝺm se est insen sibils. ꝫ intellectꝰ noster pro isto statu nihil cognoscit nisi per ministeriū sensus cū sit af fixus corpori. ideo incorporalia sūt sibi dif ficilime cognitionis. ergo scientia de aia ex ꝑte nostri intellectꝰ est difficilis. Nec valet obiectio. ꝙto aliq̄d est ꝓpinquiꝰ quereti ci tius pōt inueniri et cognosci. Sꝫ aia est sibi maxime p̄sens. igit̄ ⁊c̄. Rn̄det̄ lꝫ sit sibi ma xime p̄sens essentialiter. tn̄ nō est sibi pn̄s ob iectiue. scꝫ scđm modum sue cognitōnis. q: nō potest directe sibi p̄sentari mediante sen su: cum nō cadat sub obiecto sensus.

Conclusio secunda ⁊ responsalis. Anima est subiectū huius libri. Patet ꝑ rōnes ante oppositū ⁊c̄. q: diffinitio ⁊ cōdi tiōes subiecti attributōis in ordine ad hūc librū sibi cōueniūt.

Dubitatur primo. vtrum vniuersale nihil sit aut posteriꝰ suis singl̄aribꝰ.

Pro dubio sciendum est ꝙ triplex est vni uersale. scꝫ ante rem. in re. ⁊ post rem. Et vni uersale ante rem potest poni esse dupliciter. Uno mō cū sit extra singularia et extra men tē prime cause existēs sicut Plato ponebat ydeas seꝑatas. Alio mō ꝙ ponat̄ in mente primi agentis. vt ydea que ē vniuersal' ars oim̄ ꝓducendoꝝ. Tūc dr̄ primo vniuersale ante rē primo mō nihil est. q: si sic seq̄ret̄ ꝙ essent plura eterna nō creata qđ est erroneū Patet etiā alia rōe. q: si essent talia vniuer salia essent creata vel increata. nō primum q: cū primū agēs sapienter agat creauisset ipa per alia exempla. aut igit̄ erit ꝓcessus in infinitū. aut oportebit ponere talia exēpla ria in pria cā. ergo nō ponerent̄ alia vniuer salia extra primā cām increata. Sꝫ vniuer sale an̄ rē secūdo mō bn̄ est aliquid ante sin gularia. Pꝫ q: cū scientia sit necessarioꝝ uꝫ seq̄tur ꝙ sine illis vniuersalibꝰ nullꝰ pōt eē ꝑfecte sciēs. Patet cū effectus non perfecte cognoscāt̄ nisi reducātur in suā primā cām.

Unde vniuersalia sic accepta sunt prima principia oim̄ entiū et sunt ydee rerū ꝓducē darū in mente primi. Unde ydea nihil aliđ est ꝙ prima causa ingenitum et immutabi lis ab aliquo creato. ⁊ scđm ꝙ diuersimode immutatur a diuersis rebus distincte ydee sibi attribuūtur. Dicenduꝫ secūdo ꝙ vni uersale in re hoc est natura vniuersalis in se cōsiderata sine intentōe vniuersalitatis est aliquo mō prior ⁊ notior singularibus. q̊ꝛ duplex ē ordo nature quidā est gn̄atōnis ⁊ temꝑis scđm quē potentia p̄cedit actū in eo dem. ⁊ scđm hūc ordinem vniuersale prius est singulari. vt in gn̄atione hois prius ge nerat̄ aial ꝙ homo. Alius est ordo inten tionis siue ꝑfectionis scđm quē actꝰ p̄cedit potētiā. ⁊ hocmodo vniuersale est posteriꝰ singulari. scꝫ ꝙtum ad esse in actu. Dicit̄ tertio ꝙ vniuersale post rem nihil est aut' ē posterius suis singularibus. pꝫ. q: tale vni uersale est natura accepta cum intentōe vni uersalitatis. sed talis intentio attribuit̄ na ture per abstractionē a singularibus scđꝫ si militudinē quā habet ad ipsa. ergo illo mō est posterius singularibus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ ꝙ nulla forma simplex quē admodū prima causa que ē in fine simplici tatis potest esse subiectū alicuiꝰ accidentis tn̄ aliqua forma que dr̄ simplex per carētiaꝫ cōpositiōis ex materia ⁊ forma pōt esse sub iectū alicuius accidentis. Ad secundā dr̄ ꝙ in aliqua scia particulari nō dꝫ inuestiga ri quid sit subiectū per ꝓpria principia illiꝰ scientie. ꝫ bn̄ ꝑ principia methaphisice q̄ sta bilit principia oim̄ aliarū scientiarū. ⁊ sic in presenti libro inuestigat̄ diffinitio sui subie cti. s. aie ꝑ diuisionē entis in actū et potētiā. ⁊ in decē p̄dicamēta. Ad secūdā dr̄ ꝙ i mo ralibꝰ ꝯsiderat̄ aia in ꝙtū ē principiū vl' sub iectū actuū vl' habituū moraliū. vt ꝟtuꝗ vl' vicij. ꝫ hic cōsiderat̄ ꝙtū ad principia ⁊ pas siones eiꝰ. Ad quartā dr̄ ꝙ aia rōalis in ꝑti culari ē subiectū inhesiōis huiꝰ scie. ꝫ aia in cōi accepta ē subiectū attributionis eius.

Seq̄t̄ textꝰ. Ampliꝰ aūt et si nō m'l'te aie.

Querit̄ tertio vtruꝫ accidentia magnam partē cōferant ad cognoscenduꝫ

ꝙ quid est. Arguit̃ ꝙ nõ. qꝛ quid est ẽ pn cipiũ per quod cognoscũtur accidẽtia ꝺ sub iecto. ergo accñа nõ ꝯferũt ad cognoscẽdũ ꝙ quid est: aliter idẽ esset notiꝰ ⁊ ignotius re spectu eiusdẽ. Secũdo sic. eadẽ sunt prin cipia essendi ⁊ cognoscẽdi. ſƺ accñа nõ sunt principia essendi ꝙ q̇d est. ergo nõ sunt pri cipia cognoscendi ipm̃. Tertio sic. accidẽ tia sunt minoris perfectionis q̃ ꝙ q̇d ẽ aie. ergo si ꝯferant ad cognoscendũ ipm̃ ꝙ q̇d ẽ agent vltra gradũ sue ꝑfectõis. In oppo sitũ est phũs in textu.

Pro responsione sciendũ ẽ pri

mo ꝙ postq̃. p. posuit difficultates ex parte aie in q̃tum est totũ essentiale respectu suoꝝ supioꝝ: ⁊ totũ vl'e respectu suoꝝ iferioꝝ. hic ꝯñr ponit alias difficultates ex parte ipius anime in q̃tũ est totũ potestatiuũ per respe ctũ ad suas potẽtias. Prima est si eiusdẽ ñ sint multe aie vt Plato ponebat. ſƺ solũ plu res potentie ipsius. vt vegetatiuum. sensiti uũ: vel intellectiuũ.

Dubitatur prio vtrũ oporteat

prius querere totã aiam aut ꝑtes eiꝰ. Etiam erit dubiũ que illaꝝ partiũ sint nate adinui cẽ ⁊ abinuicẽ sepate: ⁊ q̃ non. Tertio erit du biũ vtrũ oporteat prius cognoscere potẽti as aie aut opera vel actus ipaꝝ. ⁊ si oporte at priꝰ cognoscere actꝰ adhuc erit dubium. vtrũ oporteat prius cognoscere obiecta ac tibus ⁊ potentijs: vel ecõtra. Uñ ratio pme dubitationis ẽ qꝛ non solũ ꝙ quid est valet ad cognoscendũ cãs accidentiũ subẽ. ſƺ ecõ uerso. etiã accñа magnã partẽ ꝯferũt ad co gnoscendũ ꝙ q̇d ẽ. qꝛ cũ habemꝰ noticiã de pluribꝰ accñtibꝰ rei aut de oibus etiã possu mꝰ hr̃e noticiã de sbã ⁊ de diffinitiõe ipiꝰ. ꝙ aũt illꝺ ꝙ q̇d valeat ad cog̃scẽdũ accñа. p. oñdit. qꝛ ois demõstratõis pricipiũ ẽ ꝙ q̇d est sic diffinitio. iõ diffinitões ſm q̃s nõ ꝯtin git accñа cognoscere dicuntur dyaletice et vane omnes.

Sciendũ est secũdo q̃ citra pas

siões aie. p. mouet aliã dubitationẽ. s. vtruƺ oẽs opatõesaie sint cões toti ꝯposito. ⁊ ista dubitatio ẽ necciа ad sciendũ vtrũ aia sit se pabil'a corpe vel nõ. qꝛ si sit aliq̃ aie opera tio vel passio ꝓpria erit separabil'. ⁊ si nullũ ẽ ꝓpriũ opꝰ ipiꝰ aie ñ erit separabil'a corpe ſm rẽ. ſƺ solũ ſm rõeƺ. sic rectũ ẽ sepabile ſm rõneƺ a matia sensibili. eo q̃ multa sibi acci dũt nõ in q̃tũ est in materia. vt tãgere sperã ſm punctũ. ⁊ tñ nõ ẽ sepabile ſm rẽ. Et sic argueret. p. ꝙ nl'la sit opatio ipiꝰ aie. qꝛ si sit marie eẽt intelligere. ſƺ hoc nõ. qꝛ intellige re vl'ẽ fantasia quedã vel nõ ẽ sine fantasia. g̃ nõ ꝯtingit aiaƺ intelligere sine corpe: cum fantasia nõ sit sine corpe. Itẽ. oẽs passiões cũ quibꝰ patit̃ corpꝰ ⁊ fiũt cũ motu corpori sunt cões corpi ⁊ aie. ſƺ oẽs passiones aie: vt ira. mãsuetudo. ⁊ sic de alijs fiũt cum motu corpis. qꝺ ꝓbat. p. duplici signo. Primũ est qꝛ aliq̇ sunt q̃ in manifestis passionibꝰ ⁊ pe ricl'is nũq̃ irascũtur aut timẽt. alij vo a par uis ⁊ debilibꝰ mouent̃ ad irã vel ad timorẽ. qꝺ nõ eẽt nisi ille passiões fierent ſm passio nẽ corpis. Secũdũ signũ. aliq̇ sũt q̃ sine ali quo tribili exteriꝰ apparẽti efficiunt̃ timẽtes sicut melãcolici. qꝺ fit ꝓpter interiorẽ trans mutatiõeƺ sui corpis. ergo in illis passiõibꝰ corpꝰ ⁊ aia sil'sunt. ⁊ sic sũt cões toti cõiun cto. Ex dictis infert. p. duo correlaria. Pri mũ est ꝙ dicte passiones aie hñt diffiniri per materiã: pƺ. qꝛ ois passio hƺ diffiniri ꝑ sbm i quo ⁊ a q̊ hƺ esse. ſƺ passiões aie habent eẽ in corpe ⁊ a corpore. ergo hñt diffiniri ꝑ corpꝰ ⁊ materiã. vt ira diffinit̃ qꝺ est motꝰ alicuius ꝑtis corpis ob h̊ ⁊ gr̃a huiꝰ. i. ꝓpt̃ aliquẽ fi nẽ. Secũdũ est. Ipius phisici ẽ ꝯsiderare de aia ⁊ de passionibꝰ ipiꝰ. pƺ. qꝛ phisicꝰ hƺ ꝯsi derare oia q̃ sunt ꝯiuncta materie ſm esse et rõem. ſƺ passiones aie vl'oẽs. vel adminꝰ plu res sunt cõiuncte materie ſm esse ⁊ rõneƺ. er go pertinẽt ad phisicũ. Sƺ ad sciendũ q̃lit̃ diuersimode pñt diffiniri a logico ⁊ phisico

Sciendum est tertio ꝙ predicte

passiões possunt triplicit̃ diffiniri. Uno mõ per formã tm̃. vt cũ dꝛ ira est appetitus vin dicte. nã finis ire ẽ vindicta. mõ finis ⁊ for ma coincidũt. Alio mõ per solã materiã. vt dꝛ ira est accensio seu ebulitio sanguinis circa cor. Alia est cõprehendẽs materiã ⁊ formaƺ vt ira est ebulitio sanguinis circa cor ꝓpt̃ ap petitũ vindicte. Prima diffinitio q̃ solã for mã ꝯcipit ꝑtinet ad dyaleticũ q̇ est artista in tentionalis formas ſm se ꝯsiderans: ⁊ non vt sunt in matia. ⁊ qꝛ passiones fluunt a for ma ſm ꝙ est in materia. iõ tales diffinitiões dyaletice sunt vane ad demõstrandũ passio nes phisicas. Sed diffinitiones date per so lam materiã vel per materiã ⁊ formã simul

pertinent ad philosophiā naturalē. ꝛ vnus alius artifex hꝫ illas illo mō cōsiderare. Ex quibus infertur ꝙ phisicus ꝯsiderat passiones aīe vt sunt in materia ſm rē ꝛ intellectū ad differentiā methaphisici q̇ cōsiderat eas vt sunt separabiles vtroqꝫ mō. ſ methaphisicus cōsiderat passiones separabiles ſm intellectū ꝛ nō ſm esse vt dicebatur q꞉ causant̄ a natura. q꞉ lꝫ passiones artificialiū sint in materia: tamen nō sunt de ꝯsideratione phisici. q꞉ causantur ab arte ꝛ natura.

Sciendū est quarto ꝙ duplex ē accn̄s. s. cōe qđ seq̇tur principia indiuidui. Aliud qđ insequit̄ principia essentialia spēi ꝛ de isto est hic ad ꝓpositū. posset tn̄ intelligi dupliciter ꝙ conferat ad cognoscendū ꝙ quid est. Uno mō ꝙ tale accidens cōferat ad cognoscendū ꝙ quid est ex parte illi⁹ q̇d ditatis. ita ꝙ tale accn̄s fuit principiū accidentis. ꝛ cōsequenter cognoscem⁹ ip̄ius ꝙ quid est. Alio mō ꝙ cōferat ex parte cognoscentis. q꞉. s. cognoscens nō fertur immediate in cognitionē ip̄ius ꝙ quid est. ſ ex actib⁹ venit in cognitionē ip̄sius.

Tunc sit cōclusio prima. Nulla accn̄a cōferunt ad cognoscendū ꝙ quid est ex parte ip̄ius ꝙ quid est. pꝫ. q꞉ vnūquodqꝫ est cognoscibile inquantū est in actu. ſ accidentia nō dant esse in actu ip̄i ꝙ quid est. ergo ex parte ip̄i⁹ ꝙ q̇d est n̄ ꝯferūt ad cognoscendū ip̄m. ymo magis impediūt ad cognitionē ei⁹. q꞉ anteq̄ intelligi possit oꝫ ip̄m denudari ab oībus accidentibus eius.

Conclusio secūda. accidentia ꝓpria magnā ꝑtem cōferūt ad cognoscēdum ꝙ quid est ex parte cognoscentis siue ex mō cognoscendi actū intellect⁹. pꝫ. q꞉ omis effectus proprius ꝛ essentialis hꝫ nos ducere a posteriori in cognitiōeꝫ sue cāe: ſ accn̄a propria sunt effectus ꝓprij ꝛ essentiales ip̄i⁹ ꝙ quid est. ꝛ intelligibilia accidētia a nob pri⁹ cognoscūtur per sensuꝫ qui ex parte cognoscentis ꝯferūt ad cognoscendū ꝙ quid est.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā dicit̄ ꝙ q̇d est cōfert ad cognoscendū accn̄a demōstratiōis ꝓpter q̇d. ꝛ potissima accn̄a cōferunt ad cognoscendū ip̄ꝫ ꝙ quid est demōstratiōe q꞉ est tm̄. Ad secundā dꝫ ꝙ eadē sunt principia cognoscendi ꝛ essendi a priori. s. eadē ſm rem. ſ non oꝫ de pͥcipijs cognosci a posteriori. q꞉ cognoscimus formā ꝑ oꝑationē eius q̄ nō est principiū essendi forme ꝛ etiā materie per motū.

Ad tertiā pꝫ solutio ex dictis. Sequit̄ in textu: Principiū aūt questiōis apponere.

Queritur quarto vtrū cognoscibile sit in cognoscēte ſm esse reale. Arguitur ꝙ sic. q꞉ res cognoscunt̄ in suo esse reali ſ de reb⁹ nihil cognoscit̄ nisi qđ est ī cognoscēte. ergo cognoscibile est in cognoscente ſm esse reale. Secūdo res est in aīa vl' realiter vel similitudinarie. Si primū habet̄ intētū. Si secūdū cū similitudo causet̄ ab aliq̄ reali imprimēte suā similitudinem: seq̄retur ꝙ res prius fuerit in aīa ſm esse reale. Tertio sic aīa est quodāmō oīa vt dꝛ in tertio hui⁹. ergo oīa habent esse reale in aīa. In oppositum est phs in textu.

Pro rn̄siōe sciēdū ē prio ꝙ postq̄ p. ī phemio ꝓposuit suā intētiōeꝫ: ꝯnr ſm ordinē ꝓmissum ꝯseq̇tur suū intentū. ꝛ prio reprobat opiniones antiquoꝝ de aīa in toto residuo hui⁹ primi. Deinde in secūdo de ip̄a veritate incipit determiare. ꝛ q꞉ q̄libꝫ res est inuestiganda per ea que sunt sibi ꝓpria. ꝛ per q̄ differt ab alijs ꝛ in nullo sint propria aīalis ꝑ que differūt ab inaīatis. s. motus et sensus. per hoc em̄ iudicam⁹ aliud esse aīatū. q꞉ se mouet ꝛ sentit. iō ſm ista duo variati sunt antiq̇ in q̄rere naturā aīe. q̇dā em̄ inuestigauer̄t eā ex ꝑte mot⁹. alij v̊o ex ꝑte sensus

Sciēdū est secūdo ꝙ oēs philosophi inuestigātes ex ꝑte mot⁹ in hoc ꝯuenirunt ꝙ nihil moueat nisi moueat̄. cū ergo aīa maxie moueat̄: cōcludebāt eā maxie mouen. Sed diuersificati sunt. q꞉ Democrit⁹ posuit corꝑa ꝯstitui ex athomis tanq̄ ex principijs ꝓpt̄ hanc rōeꝫ. q꞉ principiū dꝫ simplex eē et virtuosuꝫ. ſ athomi sunt hmōi. q꞉ semꝑ mouent̄. vt pꝫ ī radijs solis intrātib⁹ ꝑ fenestrā ꝛ sic dicit democrit⁹ corꝑa indifferent̄ cōponi ex q̇buscūqꝫ athomis. ſ dicit cōponi aīam solū ex athomis rotūde figure ignee: eo ꝙ ignis est formalior ꝛ magis actiu⁹ ceteris elemētis. ſ aīa actuat ꝛ mouet. iō dicit athomos aīe eē de natura ignis. ꝛ etiā rotūde figure. q꞉ aīa mouet ad oēm differentiā positionis. mō rotūditas ē indifferēs mouere ad omnē partē. Et hui⁹ opiniōis fuit Leusipp⁹. ꝛ ꝯfir

manit. a signo. q: vita seruat̄ p̱ respirationē ⁊ aspirationē eo ꝙ athomi semp̱ mouentur idō aīe inspiratio attrahit athomos ne exeāt idō q̄diu aīalia respirant nō mouētur. Sed alij p̄hi cōsiderantes cōueniūt in hoc ꝙ posuerūt aīam esse cū athomis. Sed nō dixerūt eā de natura agaius. ꝰ tm̄ Archilaus magister Socratis posuit aīaʒ mouere athomos ⁊ nō esse ipos. Sed Anaxagoras dicit aīaʒ esse intellectū mouentē q̄ nō mouet̄. ⁊ ꝙ aīa itelligit in aīa ⁊ nō in brutis. Sʒ iste opiniones reprobantur. q: si aīa mouet̄ vt ipi ponunt posset moueri localiter. ⁊ sic esset corp⁹ ⁊ per ꝯn̄s diuisibilis. ꝰ hoc est impossibile. q̄ impossibile est per se mouere ⁊ moueri. Sʒ ad videndū opinionē inuestigantiū aīaʒ ex parte sensus ⁊ cōicatiōis.

Sciēdū est tertio ꝙ om̄s isti in hoc cōueniūt ꝙ cōicatū est in cōicante scd̄ʒ esse reale. Dicebant em̄ simile simili cognosci ⁊ cū aīa oīa cognoscat sequitur ꝙ hʒ silitudinē oīm. ⁊ q: res sunt in suis principijs nō ꝯcludebant aīam cōponi ex suis principijs reꝝ vt oīa cognosceret. Sed isti diuersificati sunt sicut diuersificati sūt in positione principioꝝ naturaliū. nā sicut Empedocles posuit q̄ttuor principia naturalia. s. q̄ttuor elementa. ⁊ duo etiā. s. litē ⁊ amicicia. ita dicūt aīam ꝯponi ex illis: vt aīa corp̱et. Sʒ Plato ponēs ydeas ⁊ numeros principia reruʒ dicit aīaʒ cōponi ex ipis. Sʒ tales ponētes aquā principiū oīm dicūt aīam nō esse aquā ꝰ esse motiuā oīm. idō cū videbat magnetem attrahere ferrū dicebat magnetē hr̄e aīam. Dicit Diogenes aīam esse aerē. ⁊ Eraclitus vaporē. ꝰ Almcō dic̄ eā imortalē ⁊ d̄ natura celi. Sʒ yper⁹ dicit aīaʒ esse aquā eo ꝙ aq̄ est maxime mobilis. Terqas vero dicit eā ee sanguinē. q: in aīali nō ē sensus sine sanguine. Et iste opiniōes in istis versib⁹ ꝯtinent̄. Sic sunt ponētes aīam primi sapiētes. ignē Democrit⁹. Athomos Leu. Pictagoras q̄. ponit Anaxagoras intellectū. Empedocles elemēta. Plato ponit nūeros ⁊ ydeas. acta les aīaʒ memorabitur esse motiuā. aera Diogenes. Eraclitus esse vaporē. cōparat; Almeon hāc imortalē. ypus. dicit aquā genitam. Terquias ex sanguine natam.

Sciēdū est quarto ꝙ res habet duplex esse. s. eē reale qd̄ est eē p̱fectū ⁊ in propria eı⁹ natura. ⁊ esse eı⁹ intelligibile qd̄ est eē diffinitū ⁊ deriuatū ab esse sue ꝓprie nature. vt color in pariete hʒ esse reale. ⁊ spēs eius in aere q̄ oculo hʒ esse intelligibile.

Conclusio responsiua ad q̄sitū.

Cognoscibile nō est in cognoscēte ꝰm eē reale. ꝰ ꝰm esse intelligibile tm̄. Primū pʒ. q: si aīa cognosceret lapidē p̱ esse reale lapidis: ita ꝙ esse cognoscendi lapidē eēt natura lapidis ⁊ lapis nō hr̄et aliud esse in aīa q̄ extra aīaʒ seq̄ret̄ ꝙ lapis seipʒ cognosceret: cū in ipo sit tota ratio cognoscēdi. qd̄ tm̄ est impossibile. Itē primū in vnoq̄q̄ gn̄e ē cā eoꝝ que sunt post. sed in ordine cognitionū substātie sep̱ate sūt prime. ergo nihil participat v̄tutē cognoscēdi nisi sit quodāmō abstractū a mat̄ia. idō videm⁹ ꝙ sensus p̱cipiēs sine materia ⁊ nō sine ꝯditiōib⁹ materie ē minus cognoscibil' q̄ intellect⁹ q̄ est imaterialior. ergo n̄ oʒ cognitū eē i cognoscēte ꝰm eē materiale. Secūda ps pʒ. q: om̄e qd̄ cognoscitur ē in cognoscēte ꝰm suā silitudinē ⁊ hoc ē ab esse intelligibili. ideo d̄r in tertio hui⁹ ꝙ lapis nō est in aīa: ꝰ silitudo lapidis.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā d̄r ꝙ de reb⁹ n̄ cognoscit̄ nisi qd̄ ē i cognoscēte p̱ suā silitudine. ꝰ nō oʒ ꝙ illō cognitū sit in cognoscēte ꝰm se. Ad secundā d̄r ꝙ res ē in aīa ꝰm suā silitudinē. ⁊ illa silitudo causat ab aliq̄ reali: n̄ tm̄ exn̄te i aīa. ꝰ exn̄te ex aīaʒ qd̄ multiplicat suas silitudies ad sensū. ⁊ sens⁹ rep̄n̄tat fātasmata itellectui ⁊ p̱ ꝰ v̄tute itellect⁹ agēt ex ipis spēs itelligibil' i itellectu. idō n̄ remouet̄ act⁹ corp̱al' i itellectu iprimēs illā silitudinē in itellectu sic̄re q̄rit p̄n̄tia sigilli ad iprimēdū figurā in cera. Ad tertiā d̄r ꝙ aīa nō d̄r esse aīa ꝙ sit ꝯposita ex oīb⁹. ꝰ q: est i potētia ad oīa q̄ pōt cognoscere. ⁊ ē receptiua oīm spēꝝ sensibiliū et intelligibiliū. ⁊ fit vnū cū ipis in eē intelligibili ⁊ imateriali. Et hec de questione. ⁊ p̱ cōsequēs de toto primo libro de anima.

Seq̄tur liber secundus de aīa.

Que quidē igitur a priorib⁹ tradita de aīa dicta sunt: iterum aūt tanq̄ ex principio redeam⁹ tēptātes determiare quid ē aīa ⁊ q̄ magis ꝓpria erit ipius diffinitio.

Circa initiū secūdi libri ꝺ anima q̄rit͛ primo vtrū aia sit substātia. Arguit͛ ꝙ nō. q꞉ ꝓpriū est accn̄ti inesse in subiecto. sed aia est in corpe vt in subiecto. ergo. ꝛc̄. Secūdo sic. ꝓpriū est accn̄ti diffiniri ꝑ subiectū ſ aia est hm̄oi. q꞉ diffinit͛ ꝑ corp⁹. ergo nō est suba. Tertio sic. eē ꝑ se ē ꝓpriū substātie. ſ aia nō ē ens ꝑ se. ſ existit in sua materia. ergo nō est subā. In oppositū est phs.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̄ p. i primo libro reprobauit opiniōes antiquoꝝ ꝺ aia. hic ꝯn̄r incipit determiare de ipa ſm veritatē ꝛ opiniōez propriā. ꝛ dicit ꝙ oꝫ tēptatiue determiare ꝺ ipa aia. ꝛ hoc dicit ꝓpter ei⁹ difficultatē. q꞉ nolebat de veritate inueniēda ꝓsupponere. ꝛ primo determinat de aia ſm se. ꝛ deinde de potentijs procedēdo a cōioribus ad min⁹ cōia. ꝛ per hoc soluitur vna q̄stio mota in ṗmo libro de ordie determinādoꝝ circa ipaꝫ aiaꝫ.

Sciēdū est secundo ꝙ diffinitio substantie ꝛ accn̄tis inter se differūt vt habetur. 2. methaphisic̄. q꞉ diffinitio sube ē absoluta ꝛ nō dat͛ ꝑ additametū. ſ diffinitio accidentis dat͛ ꝑ additamētū. cui⁹ rō est. q꞉ substantia in materia propria est ens in se ꝯpletū nō hn̄s esse alteri inherens. ꝛ q꞉ diffinitio significat q̇d est esse rei. iō in diffinitione substantie nihil addit͛ extrinsecū. Accn̄s ṽo nō hꝫ esse nisi ꝑ subiectū ꝛ in subiecto. iō in eius diffinitiōe ponit͛ subm. ꝛ sil͛r. q꞉ nulla forma ꝑtis est q̇d in spē cōpletū. iō in diffinitōe forme ꝑtis semꝑ aliq̇d ponit͛ qꝺ est extra eēnaꝫ ei⁹. iō cū aia sit forma ꝑtis oꝫ ꝙ in ei⁹ diffinitiōe ponat͛ materia vel sbm ꝛ aliq̇d explicās suā essentiā. iō p. volens inuestigare diffinitionē ponit sex diuisiōes aie. quaꝝ tres ṗme valent ad inuestigandū materiā aie. ꝛ alie tres se tenent ex parte subiecti aie quod ponitur in sua diffinitiōe tanq̄ sue essentie.

Sciendū est tertio ꝙ prima illarū diuisionū est diuisio entis i decē predicamenta. Secunda est diuisio sube in materiā. formā: ꝛ cōpositū. q̄ sic differūt. q꞉ materia ſm se nō est hoc aliquid. ſ tm̄ in potentia. et sic hoc aliquid. forma etiam non est hoc aliquid: ſ est ſm quam sit hoc aliquid in actu. Sed cōpositum quod est substantia ꝯpleta subsistens in vltimo actu nature est hoc aliquid. Et notanter dicitur subsistēs in vltimo actu nature ꝛ substantia cōpleta. q꞉ licet aia rōnalis ē per se subsistens. tm̄ nō est suba cōpleta. q꞉ ē pars spēi ꝛ substātie cōplete. Tertia diuisio est actus in actū primū ꝛ secūdū: vt scientis: sciētia est actus primus. ꝛ ꝯsiderare est actus secund⁹. Sed diuisionū que valent ad inuestigandū subiectū aie. Pria est͛ ꝙ substantiaꝝ quedam sunt corporee: ꝛ q̄dam icorpe. inter quas corporee maxime vident͛ esse substantie. q꞉ sunt nobis notiora alijs. Secunda diuisio est ꝙ corpoꝝ: quedā sunt phisica. vt homo vel lignū. quedam artificialia: vt scannū. que sic differunt. q꞉ naturalia vidētur esse magis substātialia q̄ artificialia. Primo quia sunt principia artificialiū. ꝛ non ecōtra. Secūdo quia sunt substantie ſm materiam ꝛ formam simul. Artificialia ſm materiam tm̄ quaꝫ supponūt a natura. ꝛ ſm formam eoꝝ sunt accidentia.

Tertia diuisio: corporum naturalium: quedam habent vitam: ꝛ quedam non. Unde vitam habere dicuntur que suscipiunt augmentum: decrementū: ꝛ nutrimentum. tamē non solum per habere augmentū vel nutrimentum aliquid viuere dicitur. sed etiam ꝑ hoc ꝙ sentit ꝛ intelligit. sed etiam alia oꝑa vite exercet. nam substantie separate nō nutriuntur. ꝛ tamen in ipis est vita. q꞉ intelligunt ꝛ volunt. Unde ex prima trium ṗmarum diuisionū sumitur ꝙ aia est substantia. ex secunda ꝙ est forma vel actus. ꝛ ex tertia ꝙ est actus primus. Sed ex prima aliarum totum sumitur qꝺ est actus substātie corporee. ꝛ ex secunda ꝙ est actus corporis phisici. ꝛ ex tertia ꝙ est actus corꝑis in potentia vitam habentis.

Conclusio prima. aia est forma accidētalis. pꝫ. quia nulla forma accidētalis dat esse simpliciter ſ presupponit aliquid in esse completo. ſ anima dat esse corpori simpliciter ꝛ in actu. ergo ꝛc̄. aīs patet. quia in hoc differunt forma substantialis ꝛ accidētalis. q꞉ accidentalis dat esse ſm quid ꝛ aduenit enti in actu simpliciter: ꝛ in potentia scꝺm quid. Sed substantialis dat esse simpliciter ꝛ aducnit enti in pura potentia. scilicet materie prime: Ex hoc infert beatus Thomas ꝙ vni⁹ rei nō possunt esse plures forme substantiales, q̇a prima faceret esse in

actu simpliciter. Alie vero adueniret enti cō pleto ⁊ ꝑfecto in actu simpliciter.

Conclusio secunda anima non est totuz compositū. Ptz. q: totū ꝯpositū est hoc aliquid subsistēs subsistentia comple- ta. sed anima non est huiuismodi: sed soluz existit vt pars speciei. igitur ⁊c̄.

Conclusio tertia. anima nō est materia. Pz. q: aīa dat eē in actu et dat no- mē ⁊ rōez ei cuiꝰ ē. ꝫ materia nullū istoꝝ dat

Cōclusio quarta anima est for- ma substātialis per primā ꝯclusionez. ptz ꝙ nō est accidētalis et per ꝯn̄s ꝙ nō est mate ria nec cōpositū: ergo a sufficienti diuisione est forma substātialis. Ex quo pz responsio ad quesitū ꝙ aīa est substātia incōpleta ⁊ ꝑ modū partis et nō substātia cōpleta q̄ dire cte ponatur in p̄dicamento.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d̄r ꝙ aīa nō est in corpore tan- q̄ȝ in subiecto cū sit ens ī actu a q̄ ipa capiat existētiā vt in subiectū accidētis. ꝫ solū est in corpore tanq̄ȝ actꝰ substātial' in eo ꝙ ē ens in potētia tm̄. Ad secūdā dicit̄ ꝙ diffini ri ꝑ additamētū nō cōuenit soli accidēti et sic ē sibi quarto mō ꝓpriū. ꝫ etiā ꝯuenit cui- libz forme ꝑtis. Ad tertiā d̄r ꝙ aīa hz per se eē sic ꝙ nō est in alio ente. ergo capiat ꝭm subsistētiā. ⁊ iō nō ē ī alio vt accidēs in sub- iecto. Seq̄tur ī textu. Necesse est aīam.

Queritur secundo vtrum diffi- nitio aīe sit bn̄ assignata ī qua d̄r aīa ē actꝰ primus corꝑis phisici organici potētia vi- tā habētis. Arguit̄ ꝙ nō. q: aīa est actus sicut scientia vt d̄r in textu. ꝫ scīa est actꝰ se- cūdus. ergo aīa nō est actꝰ primꝰ. Secū do sic: aīa ē actꝰ illiꝰ qđ subijcit̄ gn̄ationi. ꝫ illud d̄r materia pria. ergo aīa ē actꝰ mate- rie et nō corpꝰ. Tertio sic. aīa ē actꝰ corpo ris vitā habētis in actu. ergo male ponitur vitā habētis in potētia. Quarto sic. actꝰ et potētia dn̄t inter se ꝓportionari. ꝫ aīa est actꝰ simplex. ergo dz hr̄e potētiā simplicem ꝫ corpꝰ organicū nō est simplex cū habeat diuersitatē organoꝝ. igit̄ aīe inest actꝰ corpo ris organici. In oppositū est phūs.

Pro responsione sciēdū est pri- mo ꝙ postq̄ ꝑhs p̄misit diffinitōes valētes ad inuestigādū diffinitionē aīe et nominauit primā ꝑtē diffinitiōis aīe. scz qđ ipa ē actus ꝯn̄ter noiat alias ꝑtes vt ꝯcludat diffinitio nē aīe in ipis. ⁊ p̄mo oñdit ꝙ ē actꝰ primꝰ. Nā est duplex actꝰ. quidā est primꝰ sicut sci entia. Aliꝰ secūdꝰ sicut ꝯsiderare. ⁊ hoꝝ ac- tuū scīa ē prior via gn̄atiōis. nā ꝯsideratio ꝯparat̄ ad scīaz sicut actꝰ ad potētiā. modo actꝰ lz via ꝑfectōis p̄cedat potētiā ⁊ in di- uersis p̄cedat ordine gn̄atōis ⁊ ꝑfectionis, tn̄ in eadē potētia p̄cedit actū via gn̄atōis. eo ꝙ aliq̇d priꝰ ē in potētia q̄ȝ in actu. iō sciē tia prior ē gn̄atōe q̄ȝ ꝯsideratio. Un̄ mani- festū est ꝙ aīa est actꝰ primꝰ. q: in corꝑe aīa to sicut scīa remanet ī habitu tā in somno q̄ȝ in vigilia ⁊ so lūē ꝯsiderare ī vigilia. tn̄ aīa sꝑ manet et sensatio ⁊ motꝰ q̄ sunt actꝰ etiā nō remanēt. ergo aīa est actꝰ primus.

Sciendū est secundo ꝙ corpus organicū d̄r ꝙ hz diuersitatē priuz differen tiū situ ⁊ figura deputataꝝ ad diuersa oꝑa vite exercēda. diuersitas aūt est organū ꝑs differēs ab alijs situ et figura depicta ad a- liquā oꝑationē exercēdā. diuersitas aūt or- ganorū in corꝑe vitā habente ē necessaria ꝓpter diuersas oꝑatōes. cū em̄ aīa sit ꝑfec- tissima forma inter formas corpoꝝ natura- liū ipa ē principiū mł'taꝝ oꝑationū ꝓpt̄ q̄s req̇rit diuersitatē organoꝝ in suo ꝑfectibili sz forme reꝝ inuētaꝝ ꝓpt̄ suā imꝑfectionem sunt principia paucaꝝ oꝑationū. iō req̇rūt corpꝰ homogeneū eiusdē dispositōis ⁊ figu re ī toto ⁊ in ꝑtibꝰ. Ex quo pz ꝙ melior est actꝰ corꝑis organici q̄ȝ materie prime: q̄ȝuis aīa sit simplex ꝭm esse etiaz tn̄ ē multiplex in virtutibꝰ. ⁊ ille virtutes ad suas oꝑatōnes req̇rūt organoꝝ pluralitatē. iō aīa requirit habere corpus organisatū.

Sciendum est tertio. ꝙ in vlti- ma parte diffinitōis d̄r potētia vitā hn̄tis q: corpꝰ vitā hn̄s simplex ē ⁊ in actu. ⁊ sic ē ꝯpositū. mō ꝯpositū nō ponit̄ in diffinitiōe forme: ꝫ materia tm̄. Un̄ materia corporis viui est illud qđ ꝯponit̄ ad vitā sicut potē tia ad actū. ⁊ sic aīa est ꝭm quā corpꝰ viuit in actu qđ tn̄ de se solū est in potētia ad vi- tā nō tm̄ est intelligendū ꝙ in corꝑe ante ad uētū aīe sit aliqua forma corporis de gene re substātie q̄ sibi det esse corporeū et quod det viuere tm̄. ꝫ aīa sibi adueniens dat esse

ſubſtantiale corporeū eē viuū ⁊ ꝑficit materiā ſm oēs iſtos gradus ꝑfectiōis. ⁊ iō recedente aīa nō manet idē corp⁹ in ſpecie.

Tūc ſit concluſio prima. predicta diffinitio aīe eſt ſufficiēs. Pz p̄rio ꝙ aīa ſit actus primus ex p̄ri⁹ dictis. ⁊ ꝙ ſit actus corꝑis organici. probat pħs a minori. q: minus videt̄ ꝙ plante eēnt organice ꝙ̄ de aliiſ aīatis propt̄ impꝑfectionez aīe vegetatiue q̄ ceteris hʒ pauciores oꝑationes. ſʒ corpora plantaꝝ ſunt organiſata. q: ibi ſunt diuerſe partes ordinate pro diuerſis opib⁹: ſic foliū ad copertū fructū ⁊ fructiferi illius ꝑtis in q̄ fructus naſcit̄ cortex aut naſcit̄ decopertum ſubſtantie arboris: vt cutis ad tegendū carnes aīalibus. ⁊ radices ordinātur ad ſuggerendū nutrimentū a terra ⁊ ꝓportionat̄ ori aīalis per quod attrahit alimentū. ergo aīa eſt actus corꝑis organici. Ex iſta diffinitiōe infert pħs ꝙ non eſt querenda cauſa q̄re ex corꝑe ⁊ aīa fit vnū per ſe: cū oſtēſū ſit ꝙ aīa eſt ꝓpria forma hoīs. ⁊ corp⁹ eſt ꝓpria materia eius. mō nō ē q̄rēda cā q̄re ex ꝓpria potētia ⁊ ex ꝓprio actu fit vnū ꝑ ſe.

Ad rationes ante oppoſitum:

Ad primā d̄r ꝙ lʒ ſciētia ſit actus ſecūd⁹ reſpectu hoīs: tn̄ reſpectu ſciētis eſt act⁹ primus cui⁹ ꝯſiderare eſt actus ſecund⁹ anime. Ad ſecundā d̄r ꝙ licʒ aīa in ordīe forme ſubſtantialis ſit actus aīe per ſe. tn̄ in ordīe aīe inquantū habet talē gradū ꝑfectōnis ꝙ poteſt oꝑari ꝑ diuerſas virtutes oꝑa vite q̄ requirunt diuerſa organa ē actus corꝑis organici. ⁊ q: hic diffinit̄ vt eſt aīa. iō melius d̄r ꝙ eſt actus corꝑis ꝙ̄ materie. Ad t̄riam d̄r ꝙ viuere pōt capi dupl'r. Uno mō ꝓ eſſe viuētis ſm ꝙ d̄r in. 2. hui⁹ ꝙ viuere in viuētibus eſt eſſe. ⁊ tunc d̄r ꝙ corp⁹ hn̄s aīaʒ hʒ vitā in actu ꝑ alteꝝ. ſʒ deeſt tm̄ potētia reſpectu illi⁹ vite: ꝙ̄uis ſit in potētia actui ꝯiūcta. Alio mō capit̄ viuere ꝓ oꝑatiōe vitali vt dicit actū ſecūdū. ⁊ hoc mō corp⁹ hn̄s aīaʒ hʒ vitā ī potētia etiā diſtinctā ab actu. q: n̄ ſemper in actu hʒ oēs oꝑatiōes vite. Ad q̄rtā pʒ ſolutio ex dictis. Sequit̄ in textu. Uniuerſaliter quidem igit̄.

Queritur tertio vtrū aīa rōnal' vniat̄ corꝑi organico vt forma. Arguitur ꝙ non. q: nulla potētia q̄ orit̄ ab aliqua forma pōt eſſe magiſ eleuata ꝙ̄ forma a q̄ fluit ſʒ intellectus eſt ſeꝑatus ⁊ nullius corꝑis eſt actus. ergo aīa cui⁹ intellectus eſt potētia n̄ vnit̄ corꝑi vt forma. Secūdo. eiuſdē eſt potentia ⁊ actus. nā idē eſt qd̄ pōt agere ⁊ agit ſʒ actio intellectualis nō eſt alicui⁹ corporis actus. ergo nec potētia itellectiua. ⁊ ꝑ ꝯn̄s nec rōalis. Tertio ſic. qd̄ ſm ſe hʒ eſſe nō ē forma corꝑis. ſʒ aīa rōnalis habet eſſe ſm ſe ⁊ eſt ſubſiſtens. ergo nō vnit̄ corꝑi vt forma.

Quarto. eſſe vnitū materie ſemꝑ cōuenit forme q: eſſe ſibi per ſe cōuenit. ſʒ aīa rōnaliſ nō ſemꝑ eſt vnita corꝑi ſʒ qn̄qʒ ſeꝑata. ergo ſibi nō vnit̄ vt forma. In oppoſitū arguitur per pħm qui inquit ꝙ eſt actus.

Pro rn̄ſiōe ſciēduz eſt primo ꝙ poſtq̄ pħus poſuit cōem diffinitionē aīe. ꝯn̄r eā manifeſtat. ⁊ quātū ad ea q̄ ibi ponūtur ex parte aīe. ⁊ q̄tum ad ea q̄ ponūtur ex ꝑte ſubiecti. Quo ad primū ipam manifeſtat dupl'r. ſ. ꝑ ſiılitudinē reꝝ artificialiū. Secūdo ex ꝓportiōe partiū ad totū. Ratio primi eſt. q: forme artificiales eo ꝙ ſunt accidētia cauſata a nobis ſunt nob̄ notiores ꝙ̄ forme ſubſtantiales a natura cauſate. Ratio ſecūdi. q: partes aīe ſunt potentie eius que ſunt nobis manifeſtiores ipa aīa. nam ex cognitione obiectoꝝ venimus in cognitionem actuū: ⁊ ex actib⁹ in cognitōem potētiaꝝ ꝑ quas aīam cognoſcimus. ideo cōuenienter manifeſtatur diffinitio anime.

Sciēduz eſt ſecūdo ꝙ per ſimilitudinē rerū artificialiū ſic oſtendit pħs ꝙ aīa ſit actus ſubſtantialis corꝑis. nam ſi dolabra eſſet corpus naturale ſua forma eſſet actus eēnalis ei⁹ ⁊ d̄ ſua q̇dditate. q: forme corpoꝝ naturaliū ſunt de genere ſubſtantie: ⁊ de eſſentia cōpoſiti. Et iterū ſi dolabra nedū eſſet corpus phiſicū ſʒ etiā cū forma dolabre eſſet aīa. qua ſeꝑata non eſſet plus dolabra: niſi eq̇uoce. ergo cū aīatum ſit corp⁹ forma que eſt aīa eſt actus ſubſtantialis eius ⁊ de ſua q̇dditate. ⁊ ipa ſeꝑata n̄ remanet amplius corpus naturale niſi eq̇uoce. ſic remota forma dolabre nō remanet corp⁹ artificiale niſi eq̇uoce. Deinde hoc manifeſtat ex ꝓportione partiū ad totū. q: ſi ocul⁹ eſſet aīatus viſus eſſet aīa eius. q: viſus eſt forma eſſentialis oculi. ⁊ ocul⁹ eſt materia ei⁹: ⁊ deficiente viſu nō maneret ocul⁹ niſi eq̇uoce. ſicut eſt ocul⁹ lapide⁹ vel depict⁹. ſʒ ſic eſt in ꝑ

te viuētis vt in oculo: ita in toto viuente. ḡ sicut visus ē forma substantialis oculi: qua remota nō ē oculus nisi equiuoce. ita aīa ē forma substantialis corpis organici qua remota nō remanet idē corp⁹ in spē.

Sciendum est tertio ꝙ aliquid dr̄ esse in potētia dupl'r. Uno mō qꝛ non habz principiū opationis. Alio mō qꝛ hz pricipiū opationis. ſ nō opatur ſm ipm. corpus aūt cui⁹ aīa est actus non hz vitam in potētia primo mō: ſ secūdo modo. iō dr̄ in textu ꝙ humana potētia no est abijciēs aīaz. i. vitā. sed semen siue fructus in quo semen ꝯseruat̄ est in potētia ad principiū vite. qꝛ semē modū hz aīe. ꝛ sic illa potētia abijcit animā. ſ hn̄s animā est solū potētia ad opationē vitalē ꝛ nō ad aīam: nisi loq̄ndo de potētia cōiuncta: Unde aīa est actus prim⁹ sic visus est actus oculi. ꝛ nō sicut visus qui est act⁹ secundus vel incisio respectu cutelli. Et sic pz ꝙ corp⁹ hn̄s animā habet actū primū lz q̄n̄qꝫ careat actu secūdo. Ex quib⁹ infert philosophus ꝙ aīa est actus corpis. sic partes ei⁹ sunt act⁹ partiū corpis cū nō sepet̄ forma ab eo cuius est forma. seq̄tur ꝙ aīa nō potest separi a corpore vel ipa tota vel alique ptes eius. qđ dr̄ notanter. qꝛ lz aliq̄ partes eius possint separi: tn̄ ille nō sunt actus alicuius partis corporis.

Cōclusio prima Anima que est actus corpis ſm se totā ꝛ ptes ei⁹ vt est sensitiua in brutis vel vegetatiua in plātis n̄ ē a corpe sepabil' ſm esse. pz. qꝛ talis aīa nō hz opatiōez nisi mediāte corpe sic istrumēto. ḡ.

Conclusio secūda. Anima rationalis est sepabilis a corpe ſm eē. pz. qꝛ nō est total'r a materia cōprehensa. qꝛ hz aliq̄s potētias nō affixas organo corpali. cū ergo potētia fluens ab aliqua essentia nō sit magis eleuata q̄ꝫ illa essentia: seq̄tur ꝙ aīa rationalis a quā fluunt tales potētie non est penitus corpori affixa.

Cōclusio tertia. aīa rōnalis vnitur corpori organico vt forma. pz. quia illđ quo aliquid formalit̄ opatur est forma eius qꝛ nihil agit nisi ſm ꝙ in actu. ſ aīa rōnal' ē principiū quo formal'r operat̄ corp⁹ hūanū ꝛ etiā viuit. ergo etiam est forma eius.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr̄ ꝙ intellect⁹ dr̄ sepatus q̄a nō est affixus alicui corpali organo sic potētie sensitiue. ſ tn̄ ſm esse est corpi ꝯiūct⁹ inq̄ꝫ tū aīa cui⁹ est virt⁹ corpori cōiungit̄. Ad secūdā dr̄ ꝙ aīa rōalis ꝓpter suā ꝑfectōnē n̄ est totaliter immersa materie: ſ excedit materiā corporis. ꝛ ea parte q̄ excedit pōt habere aliquā virtutē q̄ nō est act⁹ corpis. q̄uis aīa ſm suā sbām sit actus corpis. Ad tertiam dr̄ ꝙ illud qđ est ſm se subsistēs per modum suppositi nūq̄ꝫ vnit̄ alteri vt forma. ſ aīa nō subsistit per modū suppositi. ſ solū ꝑ modū spēi. Ad quartā dr̄ ꝙ lz aīa q̄n̄qꝫ sit sepata ꝛ nō vnita actualit̄ corpi: tn̄ semp est vnibilis. qꝛ dū est sepata hz ꝓpriā inclinationez ad hoc ꝙ ꝓprio corpori reuniatur. Sequitur in textu. Om̄ aūt ex incertis.

Querit̄ quarto vtrū propria diffinitio aīe sit bene assignata cū dr̄ aīa ē pncipiū quo viuimus sentim⁹ ſm locū mouemur ꝛ intelligimus. ꝛc̄. Arguit̄ ꝙ non. qꝛ ista diffinitio aīe nō cōuenit om̄i aīe. ergo ē insufficiens. aīs pz. qꝛ per aīam sensitiuā et etiā vegetatiuā nō intelligim⁹. Secūdo sic. diffinitio alicui⁹ dz dari per priora. ſ ista datur per posteriora. qꝛ datur per opatōnes vite. ergo nō est ꝓpria. Tertio. si ista diffinitio cōuenit potētijs aīe. qꝛ ille potētie sūt principia quib⁹ viuim⁹ sentim⁹. ꝛc̄. ḡ illa diffinitio est insufficiēs. In oppositū est philosophus in textu.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ postq̄ꝫ ph̄s posuit diffinitiōez cōez aīe ꝯn̄r ponit aliā ꝑ quā intēdit aīam demōstrare. nā quedā est diffinitio q̄ est demōstratōis ꝯclusio. Alia ē pncipiū. ꝛ qꝛ in demōstratiōe oz magis credere pncipijs q̄ꝫ ꝯclusiōi. iō necesse est ꝙ ois demōstratio ꝓcedat ex notiorib⁹ quo ad nos quib⁹ ꝑ demōstrationē notificat̄ ꝯclusio. Un̄ in aliquibus eadē sūt nobis magis nota ꝛ nature: vt in mathematicis. iō in istis demōstratio ꝓcedit ex notioribus ſm naturā ꝛ quo ad nos. ſ in alijs non sunt nobis eadē nota ꝛ nature sicut in naturalib⁹. effectus em̄ qꝛ sunt sensibiles freq̄nt̄ sunt nobis notiores suis causis. iō in naturalib⁹ ꝯuenient̄ ꝓcedim⁹ a notiorib⁹ nobis et minus ſm naturā notī. ꝛ h̄ gn̄e demōstratōis hic vtit̄. p. intendēs demōstrare vnā diffinitiōez aīe ꝑ aliā. nā quedā diffinitio pōt eē cō

clusio demōstrationis respectu alteri⁹ sic in mathematicis exemplū est de tetragono cu i⁹ est vna diffinitio: dicēs q: est vt tetragonisſm⁹ ⁊ ortogonū eq̇laterale q̄drāgulo equale altera pte longiori. Alia vo dicit ꝓpter q̇d. vt tetragonisſm⁹ est medie rei inuētio. i. medie linee inter duo latera equalia quadranguli altera pte longiori.

Sciendū est secūdo ꝙ diffinitio aie pri⁹ posita pōt per pn̄tē sic demonstrari. Illud qḋ est principiū viuendi est act⁹ primus corporis organici ⁊c̄. ſ aia ē principiū viuendi in omīb⁹: vt postea patebit. ergo ē actus primus vt patebit. ģ ⁊ forma corpis viuētis. Et ſm btm̄ Thomā hec demōstratio ē a posteriori ex eo ꝙ aia q̄ est forma corporis viuenꝶ est principiū opeꝝ vite. ⁊ non ecōuerso. Sꝫ ſm Egidiū de roma poniꝶ esse a priori. Dicit em̄ ꝙ ambe diffinitiōes danꝶ per cām: ſ prima daꝶ per cām cōeꝫ. ⁊ ista daꝶ p cām specialē. iō hec diffinitio ē notior ſm naturā q̄ꝫ prima. ⁊ etiam quo ad nos. iō pōt aliā d̄mōstrare. nā prima diffinitio data per cām remotā dicit quia est. secūda vo data p cām specialē dicit ꝓpter q̇d. Pōt tn̄ dici saluando vltimā opinionē ꝙ si opa vite cōsiderenꝶ ſm esse in intētione agentis hn̄t rōnem cause finalis respectu vni⁹ aie cū corpe. ⁊ sic illa demōstratio ē a priori data per finē. Sꝫ si ꝯsiderenꝶ ille operatōes ſm esse in executione sic sunt posteriores: vt ſbāle qui ꝯuenit corpi per aiaꝫ. ⁊ sic ibi ē demōstratio q̇a est.

Sciendū est tertio ꝙ ad probandū aiam esse principiū viuēdi supponit phīlosoph⁹ ꝙ aiata distingūtur motu ⁊ sensu. ⁊ cū sit multiplex mod⁹ viuēdi. ꝙ si vn⁹ illorū tm̄ insit alicui illud d̄r aiatū. Et vltra supponit secūdo ꝙ sunt q̄ttuor modi viuēdi. Prim⁹ est per intellectū. Secūd⁹ ē p sensuꝫ Tertius ē per motū localē. Quart⁹ est p motū alimēti augmenti ⁊ decrementi. nā q̄dam aiata solū nutriūtur augenꝶ ⁊ decrescūt: vt plante. Quedā vero p̄ter hec habent sensuꝫ sine motu locali: vt aialia imperfecta: vt cōche ⁊ ostree. Alia cū predicꝶ hn̄t motū localē, vt aialia bruta pfecta. In alijs vltra reperiꝶ intellect⁹ vt in hoib⁹. Appetitiuū aūt qḋ est quintū gen⁹ potentiaꝝ aia nō facit ḡduꝫ distinctū in viuentib⁹. q: vbicūq; est sensus ibi est mot⁹ appetit⁹ sensitiui. ⁊ ecōtra. iō q̄ꝫ uis sint quinq; genera potentiaꝝ aie. tn̄ tm̄ sunt q̄ttuor gradus viuēdi. ex quibus probatur ꝙ anima sit principium viuendi scḋm omnes gradus.

Pro quo sit cōclusio prima. aia in plantis est principium viuendi. quia vbicūq; inuenitur vnus mod⁹ viuendi ibi aia ē principiū viuendi. ſ in omnibus vegetabilibus ⁊ plantis inuenitur primus mod⁹ viuendi. ſ. nutrimenti. ergo in ipsis anima est principium viuendi. Et ꝙ illud principium non sit natura: ſ anima. patꝫ. q: natura nō mouet ad ꝯtrarias differentias positōis. ſ motus augmenti fit ſm loca contraria, quia vegetabilia augenꝶ non solū sursum nec deorsum. ſ vndiq;. ergo tale principiū viuēdi non est natura ſꝫ anima. Et q: vegetabilia viuunt q: solum augētur ⁊ decrescūt q̄ꝫdiu nutriuntur. Ex quo patet ꝙ vegetatiuuꝫ est primū inter genera viuendi ⁊ separabile ab alijs. ſ alia nō possunt ab eo separari. sic tactus separatur ab alijs sensibus: sed non separantur ab eo. ⁊ hoc est verū in moralib⁹: sicut dicit textus. quia in incorruptibilibus intellectiuum separaꝶ ab alijs.

Conclusio secūda. aia est principiū viuendi in animalibus. patet. q: aliq̇d d̄r esse animal propter sensum. q: lꝫ quedaꝫ animalia sentiant ⁊ moueantur. tn̄ nō soluꝫ illa q̄ mouēt se dicūtur aialia: ſ omnia que hn̄t sensum. q: multa sunt aialia q̄ nō mouētur motu ꝓgressiuo vt ꝯche ⁊ ostree. ⁊ sic sensus facit gradū viuēdi in aialibus. Et inter oēs sensus prim⁹ ē sensus tact⁹. q̇ necessario ꝯuenit omī aiali. ⁊ separabiľ ē ab alijs. alia vero nō separanꝶ ab ipo. q: nō pōt esse aial sine sensu tactus. ergo aia est principiū viuēdi in aialibus. Et sicut ꝓbatū est de istis duobus modis viuendi de quibus est min⁹ manifestuꝫ: potest faciliter probari de alijs duobus qui sunt mouere se localiꝶ: ⁊ intelligere

¶ Ex dictis possunt sumi faciliter diffinitiones proprie partiū aie. Ut vegetatiua ē principiū quo viuimus: nutrimur: augmētamur ⁊ generamur. Sensitiua ē principiū quo viuimus sentimus. Intellectiua vero est principium quo viuimus sentimus ſm locū mouemur ⁊ intelligimus.

Conclusio responsiua. predicta

diffinitio anime est sufficienter assignata. Patet ex predictis.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dicitur ꝙ licet illa diffinitio cōpleta eo mō quo posita est solū cōueniat anime intellectiue. q2 datur ꝑ quattuor grad⁹ viuēdi q̄ solū fluūt ab aīa intellectiua. tamē ex ea possunt elici ꝓprie diffinitiones aliaꝝ animaꝝ. ideo dicitur ꝓpria. Ad secundā d2 vt dictū est. qm̄ principiū esse operationū vite pōt eē prius ipa aīa. Ad tertiā d2 ꝙ aīa ē p̄ncipiū p̄ncipale et primū opationū vitalium. et potentie anime sunt principia proxima et minus principalia. ideo predicta diffinitio non cōuenit potentijs anime. Sequitur in textu. Utitur autem vnumquodqȝ horum.

Queritur quinto: vtrum in eodem homine sint plures anime ꝑ essentiam differentes aut etiā preter animā rōalē in eo sit ponenda alia forma substātial'.

Arguitur primo ꝙ vegetatiuū ⁊ sensitiuū essentialiter distinguantur ab intellectiuo. q2 corruptibile ⁊ incorruptibile essentialiter distinguūtur. sed aīa intellectiua ē incorruptibilis. sensitiua vero et vegetatiua sūt corruptibiles. ergo essentialiter ab intellectiua distinguūtur. Secūdo sic. q2 d2 in libro de gn̄atiōe aīaliū ꝙ embrio pri⁹ ē aīal q̄ hō. qđ nō essꝫ si essꝫ eadē eēntia aīe sensitiue ⁊ intellectiue. ergo sensitiuū et intellectiuū ꝑ essentiā distinguūtur

Tertio sic. gen⁹ sumitur a materia ⁊ differētia a forma: ꝯ rōnale qđ ē differētia ꝯstitutiua hoīs sumitur ab aīa intellectiua. aīal vero d2 eo ꝙ hꝫ corp⁹ aīatuꝫ aīa sensitiua. ergo aīa intellectiua cōparatur ad sensitiuā vt forma ad materiā. ⁊ sic eā suscipit sicut materia formā. et ꝑ ꝯn̄s ꝑ eēntiā distiguūtur essētialiter. Similiter argueretur de vegetatiuo ⁊ sensitiuo. Quarto arguitur ꝙ in hoīe p̄ter animaꝫ sit vna alia forma substātialis. q2 aīa ē act⁹ corporis phisici. ad quod cōparatur sicut forma ad materiā. sed corpus habet aliquam formā substantialem per quam est corp⁹. ergo ante aīaꝫ in ipso corpore erit alia forma substantialis. Quinto arguitur. hō ē mouens seipm̄. ꝯ tale diuiditur in parteꝫ per se mouentē et parteꝫ per se motā. sed pars mouens est ipsa anima. ergo alia pars debet esse talis ꝙ possit moueri. sed materia prima non potest per se moueri: vt dicitur p̄ō phisicoꝝ. ergo in quolibet aīali preter animam est alia forma substātialis. Sexto arguitur ordo in formis attēditur scđm habitudinē ad materiā primā. ergo si in hoīe preter aīaꝫ rationalē nō sit alia forma ipsa anima rōnalis imediate vniretur materie prime. ergo in ordine formarū esset imꝑfectissima qđ est falsum. Septimo arguitur. corp⁹ humanū est corp⁹ mixtū ex elementis. ergo in eo sunt plures forme substātiales. s. forme elementoꝝ. In oppositū est Aristoteles. ⁊ ratione arguit sic. vni⁹ rei vnicū est eē substātiale. ergo ⁊ vnica est forma substātialis.

Pro responsione sciēdū est primo

ꝙ postq̄ ph̄s ostendit aīam esse principiū viuēdi scđm diuersa principia vite. ꝯsequēter ōn̄dit qualiter se habeāt ꝑtes aīe ad inuicē s̄m quas aīa est principiū vite. ⁊ etiā quomō se habeāt ad aīam. et circa hoc mouet duas questiones. Prima est ꝙ cuꝫ aīa que est principiū viuendi sit determiata vegetatiuo sensitiuo motiuo scđm locū an qđlibet hoꝝ sit aīa vel pars aīe. Secūda q̄stio est si vnūquodqȝ istoꝝ sit pars aīe vtrū separentur ab inuicē scđm rationem tm̄. aut etiam loco ⁊ subiecto. ita ꝙ in vna parte sit vnū ⁊ in aliā parte aliud.

Sciendū est secundo. ꝙ dupli-

ces sunt potentie anime: quēdā sunt vniuersales q̄ diffundūtur ꝑ totū corp⁹. Alie sunt potentie que solum sunt in determiatis organis: sicut visus: auditus: ⁊ olfactus.

Tunc sit conclusio prima potē-

tie aīe vegetatiue ad inuicē distinguntur rōne solū ⁊ nō loco ⁊ subiecto. Ex quo pꝫ ꝙ licꝫ in eodeꝫ sit vna aīa vegetatiua tm̄ in actu sunt tm̄ plures in potētia. q2 in potētia multiplex est. ⁊ hoc est ꝓpter eius imꝑfectionem Prima ꝑs pꝫ. q2 cuiuslibet potētie rō est ad actū et obiectū. q2 ab obiecto actus capit spēm ergo diuersitas obiectoꝝ arguit diuersitatē actuū et diuersitas actuum diuersitatē potētiarū. Sꝫ act⁹ potētiaꝝ aīe vegetatiue diuersi sunt: vt nutrire diuersum ē ab augere. ergo tales potētie rōe ⁊ specie differunt.

Conclusio secunda potētie vni-

uersales aīe sensitiue. scꝫ sensitiuū appetitiuū et motiuum scđm locū nō distinguūtur

subiecto sed ratione tm̄. et hoc debet intelligi in eodem. Prima pars patet. q: quedaz sunt aialia imperfecta quoꝝ partes decise viuūt. q: lz aia est actu vna est tñ multiplex in potētia. quelibz em̄ pars decisa sentit qđ pz. q: si pungat̄ se retrahit. hz etiā motū ꝑm locū: vt pz ad sensum. ergo in eadez pte est motiuū et sensitiuū. Sz vbicūq3 ē sensus necessario ē fantasia. ꝛ etiā appetit⁹. q: necessario ad sensuz seq̄tur ꝯtristatio delectatio vl' tristitia. ꝛ p ꝯñs si pars decisa sētit vt manifestū est. hz appetitiuū et motiuū scđm locū. ergo nō distinguūtur subiecto. Sz ꝙ distinguātur rōe pbaret̄ sic ē de potētijs aie vegetatiue. Vñ aduertendū ꝙ hic intelligitur de fantasia indeterminata q̄ nō hz actuz nisi mediāte sensibili actu p̄sente. et nō intelligit̄ de fantasia determinata que hz determinatū organū in cerebro. Aduertendū insup ꝙ nō intelligit̄ ibi de motu ꝑm locū pgressiuo. s; itelligit̄ đ motu dilatatōis ꝛ ꝯstrictōis

Cōclusio tertia. potentie particulares distinguūtur in eodē loco ꝛ subiecto et etiā rōe. vt visiuū ab auditiuo. Patet q: oēs tales potētie sunt organice. s; organa distinguūtur loco ꝛ subiecto. ergo et ille potētie distinguūtur adinuicē. Sz ꝙ distinguātur rōne pz. q: inter diuersos act⁹ et diuersa obiecta. diuersa ē rō mō potētie capiunt diuersitatē specificā ab actib⁹ et obiectis. Verū ē tñ ꝙ sensus tact⁹ q: cōis toto aiali et est primus in toto corpe. iō nō est distinctus loco ꝛ subiecto ab alijs. s; fundant̄ omnes sensus supra ip̄m tactū.

Cōclusio quarta potentia intellectiua distincta ē a sensitiua ꝛ vegetatiua. Pz. q: est alteri⁹ generis q̄ p̄dicte potentie cū nō sit virt⁹ organica. est etiā potentia perpetua et alie corruptibiles. ideo separat̄ ab alijs sicut ꝑpetuū a corruptibili. Relinquit tñ phūs sub dubio. an habeat organum in corpore. et postmodū hoc manifestabit.

Sciendū est vlterius ꝙ dupliciter pōt intelligi ꝙ diuersitas potentiarū p̄supponat diuersitatē aiarū. Vno mō in diuersis: ꝛ sic manifestū est ꝙ presupponat.

Alio modo in eodē. ꝛ tunc de isto modo est ad propositum.

Sciēdū est quarto ꝙ quibusdā oēs. quibusdā vero quedā. alijs vero vna potētia sola inest cuicūq3. ergo inest vna sola potentia oportet ꝙ illa sit aia. sicut vegetatiuū in plātis est aia vegetatiua. Sz quibuscūq3 insunt plura quodlibet illoꝝ est ps aie. tñ aia denoiatur semꝑ a principali pte. vt in homine denominatur intellectiua ab intellectiuo. in aiali vero denoiatur sensitiua a sensitiuo. ꝛ p hoc patet.

Conclusio responsiua ad q̄situ. sc3 ꝙ in eodē nō sunt plures aie per essētiā distincte licet sint plures potentie accidentales. nec etiā sunt plures forme substātiales distincte p essentiā. Per rōnem post oppositū factā. Pz etiam aliūde ex modo p̄dicationis. q: illa que sumūtur a diuersis formis nō p̄dicant̄ de se inuicē. vl' p accidens si nō sint adinuicē ordinate vt cū dicim⁹ album est dulce. Vel si forme sint ordinate erit p̄dicatio in secūdo mō dicēdi per se. q: subiectū ponitur in diffinitōe p̄dicati: sicut cuz dicimus corp⁹ supficiatū est coloratū est secūdus modus dicēdi per se. Si ergo alia ē forma a qua corp⁹ dicitur viuū. ꝛ a qua aliquid dicit̄ aial. et a qua dicit̄ homo. dz ꝙ p vnū hoꝝ nō p̄dicabitur nisi de p accidens si forme nō habeant ordinē adinuicē vel ꝙ ibi sit predicatio in secūdo mō dicēdi per se si vna sit p̄ambula ad aliā. hoc aūt est incōueniens. q: aial est de diffinitōe hois et corpus aiatū de diffinitōe aialis. Sic ergo pz ꝙ in hoie nulla alia forma substātialis ē nisi aia intellectiua. ꝛ sic sicut ip̄a virtualiter continet aiam sensitiuā et vegetatiuā ita et oēs formas inferiores. ꝛ ip̄a sola facit in homine quicq̄d impfectiores forme. Et ita manifestum est si ponerent̄ in homine alie forme impfectiores ꝙ supfluerēt. Et similit̄ dicendū est de aia sensitiua in brutis et vegetatiua in plātis. ꝛ vniuersaliter de omnib⁹ formis impfectiorib⁹ respectu formarū pfectarū. Ex omnib⁹ p̄cedētib⁹ pz falsitas opinionis Platonis q̄ ponit plures aias i vno corpore. qb⁹ diuerse opa vite attribuebat. dicebat em̄ nutritiuā esse in epate. sensitiuā in corde. cogitatiuā in cerebro. sed hec opinio improbata ē q̄tū ad illas ptes aie q̄ organis corporeis in suis opatōib⁹ vtūtur ex eo ꝙ in aialib⁹ que decisa viuūt in qualibet pte inueniūtur diuerse opatiōes anime. Posset tñ illa opinio sustineri, si poneret̄ ꝙ

anima vniretur corpori nō vt forma: ꝫ vt motor mobili. modo ostensuz ē prius ꝙ anima vni ur corpori vt forma.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr ꝙ aia sensitiua nō hꝫ incorruptibilitatē ex eo ꝙ est sensitiua. ꝫ ex eo qꝛ intellectiua substātialiter. qn̄ ergo est aia sēsitiua tm̄: tunc est corruptibilis. ꝫ quādo cū sensitiuo habetur intellectiuū est incorruptibilis. licet em̄ sensitiuū nō det incorruptōez in intellectiuis: tn̄ incorruptōem ab ipo auferre nō pōt. Sed posset argui: corruptibile ⁊ icorruptibile differūt ꝫm gen⁹ ⁊ anima sensitiua in brutis est corruptibilis. si ergo ī homine sit incorruptibilis nō est eiusdē generis aia sensitiua in hoie et in bruto. Cum ergo aial dicatur ꝙ hꝫ aiam sensitiuā sequitur ꝙ aial nō erit vnum genus cōmune ad hominē ⁊ alia animalia. Ad hoc dr ꝙ forma partis nō collocatur ꝑ se in genere nec in specie primo cōsiderato. mō ita est ꝙ hō est corruptibilis sicut alia aialia. ⁊ ideo differentia scd̄m corruptibile ⁊ incorruptibile que est ex ꝑte forme hois ⁊ formaꝝ oīm aliorū aialiū nō facit hominē differre scd̄m genus ab alijs animalibus. Ad secūdā dicitur ꝙ embrio prius viuit per aiam vegetatiuā tm̄ qua abiecta aduenit ꝑfectior aia ꝙ̄ vegetatiua que est sensitiua: qua iterum abiecta aduenit ꝑfectior ⁊ simul est vegetatiua sensitiua ⁊ intellectiua. ⁊ ideo nō seqꝫ ꝙ in vno homine sunt plures anime ꝑ essentiam distincte. Ad tertiā dicit ꝙ ꝫm diuersas rōnes vel intentōes logicas que consequūtur modū intelligendi nō oportet accipere diuersitatē in naturalib⁹. qꝛ ratio nr̄a pōt eandē rem apprehendere ꝫm diuersos modos. qꝛ ergo aia intellectiua virtute cōtinet illud qđ sensitiua et amplius ratio nostra pōt seorsuz ꝯsiderare illud quod ꝑtinet ad veritatē aie sensitiue quasi aliquid imꝑfectū et materiale. ⁊ qꝛ hoc materiale ⁊ imꝑfectū intelligit cōe esse homini et alijs aialibus. ideo ex hoc materiali ⁊ iꝑfecto format rōnē generis. ꝫ illud in quo aia intellectiua excedit sensitiuā accipit ratio nr̄a quasi aliquid formale ⁊ cōpletuz ⁊ ex illo format differentiaz hois. Ad alias rōes que arguebānt ꝙ possent dari forme substantiales in homine preter aiam. Ad primā dicenduz est ꝙ phus nō dicit aiam esse actū corporis tm̄ ꝫ actū corporis organici potētia vitam habentis. ⁊ ꝙ talis potentia nō abijcit animam. actus em̄ includit in eo cui⁹ est actus vt lumen est act⁹ lucendi et calorē act⁹ calidi. nunꝙ̄ tn̄ calidū fit sine calore ⁊ lucidum sine luce. Sꝫ qꝛ est calidum factuz per calorem et lucidum per lucē sibi actualiter inherentez. Similiter anima est act⁹ corporis ⁊ etiā per aiam est organū et potētia vitā habentis. Ad secūdā dr ꝙ aia nō mouet corpus per esse suū scd̄m ꝙ vnit corpori vt forma. sed mouet ipm per potentiaz motiuam cui⁹ actus ꝓsupponit iam corpus vnū actu per aiam. ⁊ sic aia requirit scd̄z suā vim motiuā est pars mouens. ⁊ corp⁹ aiatuz est ꝑs mota. ⁊ ideo nō pōt ponere aliā formā substantialē ab aia per quā sit corp⁹. Ad aliā dicendū ꝙ in aia cōsiderant diuersi grad⁹. scꝫ esse: viuere: sentire: et intelligere. ⁊ corp⁹ superaduenienſ materie semꝑ est ꝑfectior. ⁊ ideo forma que dat solum primū gradum imperfectissima est. sed illa que dat primuz ⁊ secundū est ꝑfectior. ⁊ que dat oīs vt aia rationalis q̄ immediate vnit materie non ꝫm ꝙ intelligit dare primū gradū. ꝫ ꝫm ꝙ intelligit dare postremos grad⁹ vnit ꝑ mediū. ⁊ talis forma dr ꝑfectissima. Ad vltimā dr ꝙ forme elemētoꝝ manēt in mixto tm̄ in virtute. ⁊ etiā qualitates elementoꝝ manent in esse remisso. ⁊ ex ipis ꝯstituit vna q̄litas q̄ est propria disposito substantialē mixti. Et hec de questione. *Totalitas aie*

Queritur sexto vtrum Anima sit tota in toto et tota in qualibet parte corporis.

Arguit ꝙ nō anima ē in corpore organico cui⁹ est act⁹. sꝫ nō quelibet pars corporis est organica. ꝗ aia nō est tota in toto ⁊ tota in qualibet ꝑte corporis. Secūdo sic. si aia esset tota in toto et in q̄libet ꝑte. seq̄ret ꝙ quelibet pars corporis esset aial qđ ē falsum ⁊c̄. Tertio potētie aie fundant in essētia ei⁹. ergo si aia ē tota in qualibet ꝑte erūt omnes virtutes in qualibꝫ parte ꝙ est falsū videm⁹ em̄ ꝙ audit⁹ nō inest oculo. Quarto oīs partes corporis imediate depēdent ab aia. ⁊ nō vna ab alia. ergo vna non esset principalior ab altera. si aia esset tota in toto ⁊c̄. qđ falsuz est. igit. Vltimo sic. si aia esset eadem in diuersis partibus corporis: sequeret ꝙ idez posset simul moueri ⁊ q̄esce re. qꝛ moueret vna manu mota ⁊ quiesceret

alia quiescente.⁊ simul moueret̃ ⁊ nõ moueretur ꝙ est impossibile.simul etiã moueretur cõtrarijs motib⁹.⁊ idẽ distaret a seipo scd̃m ꝙ esset in partib⁹ distinctis que omnia sunt impossibilia.igit̃ ⁊c. In oppositũ arguit̃ q꞉ aia est vbi opatur.sed aia opatur in toto corpore et in qualibet ei⁹ parte.ergo aia est tota in toto corpore et in q̃libet ei⁹ pte. Ultra.aia est simplex et indiuisibilis.ꝫ indiuisibile vbi est totũ est.ergo aia est tota in toto ⁊ tota in qualibet parte.

Pro responsione sciẽdũ est primo ꝙ Albertus videtur determiare istã q̃stionẽ negatiue.Pro quo aduertendũ est ꝙ sicut aia est vna ⁊ h̃z ptes virtuales ⁊potestatiuas vnitas in vna essentia aie.ita corpus organicũ h̃ns ptes organicas q̃ attributionẽ h̃nt ad principaliorẽ que est cor. videt̃ g̃ dicere Albert⁹ in suo cõmento ꝙ aia primo ⁊ principaliter est in corde a q̃ influit virtutes ei⁹ ꝑ totũ corp⁹ s̃m singulas ptes corporis.⁊ sicut due ptes corpis eiusdẽ cõplexionis ⁊ organisatiõis in ipis similes erũt potentie et opationes aie. vnde imaginat̃ vt videtur ꝙ aia nõ habeat nisi totalitatẽ virtutis sicut corp⁹ nõ h̃z nisi totalitatẽ suorũ organoꝝ. Sed Albertus videtur loqui de aia vt vnitur corpori sicut motor mobili et nõ vt forma substãtialis eius.⁊ sic scd̃z ħ vera sunt que dicunt̃. Unde in alijs libris suis dicit ꝙ aia scd̃m essentiã est tota in toto ⁊ tota in qualibet pte eius.sed non est tota in toto et in qualibet parte scd̃m omnes mobilitates eius. Totum ē triplex

Pro quo sciendũ est secũdo ꝙ vt sufficit ad ꝓpositũ triplex ẽ totũ. Quod dã est q̃titatiuũ sicut linea vel corp⁹. Aliud ẽ essentiale qd̃ diuidit̃ in partes essentiales ⁊ diffinientes ipm̃. Tertiũ est totũ potestatiuũ qd̃ diuiditur in diuersas partes ei⁹ potestatiuas siue in diuersas virtutes.

Sciẽdũ est tertio ꝙ primus modus totalitatis nõ cõuenit formis nisi ꝑ accidens.⁊ adhuc solũ cõuenit illis q̃ ad extẽsionem subiecti extendũtur.sicut ẽ de albedine.⁊ similit̃ forme substãtiales elemẽtorũ et mixtoꝝ inaiatoꝝ plãtaꝝ ⁊ aialiũ imperfectorũ que per accidẽs ad diuisionem totius diuidũtur eis cõuenit per accidẽs iste modus totalitatis.vñ vt habet textus aia in plãtis et etiã in aialib⁹ ꝑfectis est vna aia actu.sed plures in potentia.sed aialiũ perfectorũ q̃ requirũt diuersitatẽ in partib⁹ corporis nõ equaliter se habent ad totũ quãtitatiuũ et partes eius.ideo nõ diuidit̃ per accidẽs ad diuisionẽ quãtitatiuã totius.⁊ sic prima totalitas eis nõ cõuenit.sed secũda que attẽditur scd̃m ꝑfectionẽ ꝓprie rõnis ⁊ essentie ꝑ se cõuenit formis.⁊ similiter totalitas virtutis.q꞉ forma est principiũ virtutũ et opationũ suaꝝ. Et si forte quereret̃ de albedine. vtrum sit tota in tota superficie et tota in qualibet eius parte. Rñdet̃ ꝙ si fit sermo de totalitate quãtitatiua quã h̃z albedo ꝑ accidens sic nõ est tota in qualibet parte supficiei.ꝫ est tota i tota supficie nec etiã totalitas virtutis.q꞉ aliter immutat sensũ albedo in maiori corpore et aliter in minori.ꝫ si fit sermo de totalitate essentie albedo ẽ tota in toto ⁊ in q̃libet pte.⁊ simil'r dicendũ est de ꝯsimilib⁹.ꝫ q꞉ vt dictũ est aia aialis ꝑfecti nõ h̃z totalitatẽ q̃titatiuã.nec ꝑ se nec per accidẽs.ideo sufficit dicere ꝙ est tota in toto et tota in qualibet pte corporis scd̃z totalitatem essentie ⁊ ꝑfectõis ⁊ non scd̃m totalitatẽ virtutis ⁊ potestatis. Et est aduertẽdũ ꝙ aia requirit diuersitatem in partibus corporis.⁊ ideo nõ eodem modo cõparat̃ ad totum ⁊ ad ptes eius.ꝫ cõparat̃ toti corpori sicut suo ꝓprio ꝑfectibili.⁊ nõ partib⁹ eius.ideo nõ oportet ꝙ quelibet pars aialis sit aial.nõ oportet etiã ꝙ quelibet pars corporis sit organica.

Conclusio respõsiua ad. q. aia est tota in toto corpore ⁊ tota in qualibꝫ ꝑte scd̃m totalitatẽ essentie.⁊ nõ scd̃m totalitatem virtutis. Prima pars patet ꝑ rõnem post oppositũ. Secũda ps pꝫ ad sensũ videm⁹.q꞉ aia s̃m virtutẽ visiuã est in vna determiata parte corporis.⁊ scd̃m auditiuam i alia.et sic d̃ alijs virtutib⁹ aie.g̃ ꝯclusio v̈a

Ad rationes ante oppositum factas ad duas satis patet solutio ex dictis quia vt dictum est anima vnitur toti corpori organico phisico tanq̃ proprio ⁊ proportionato perfectibili. Tertia etiam soluta est. Ad quartã dicitur ꝙ vna pars corporis perfectior est alia.q꞉ sibi vnit̃ principalior pars virtutis anime.⁊ sic neget̃ ꝯña propter causã prius dictã. Ad vltimã dicit̃

ꝙ aīa mouet̃ per accn̄s ⁊ nō per se: vt satis patebit in phisicis. ⁊ sic nihil ꝓhibet ꝙ mo‑ueat̃. etiā hoc mō cōtrarijs motibus: nec ꝓ‑pter hoc ꝙ sibi cōueniat ꝯtradictoria. ymo argueret̃ ad ſm quid ad simpl̃r. arguendo sic mouet̃ per accn̄s ſm vnā partem. ⁊ non ſm aliā. ergo simul mouet̃ ⁊ n̄ mouet̃. Dicit̃ vlterius ꝙ inter duo extrema nō est instātia nisi per mediū. ⁊ qꝛ nihil distat inter animaȝ ſm ꝙ ipa est in corpore ⁊ in qualibet parte corꝑis, iō nō sequitur ꝙ distet a seipa. ſ; illd̓ sequeret̃ si aīa non esset in partibus medijs corpoꝝ. ſ; esset in ꝑtibus extremis tm̄. vt in capite ⁊ pedibus.

Queritur septimo vtruȝ anima humana sit aliquid per se subsistens.

Arguit̃ ꝙ non: qꝛ oīe subsistens est hoc aliqd. ſ; aīa nō est hoc aliquid cū nō sit suppositū. igit̃. Secūdo sic. omne subsistēs pōt ꝑ se oꝑari. ſ; aīa n̄ pōt per se oꝑari. qꝛ vt dicit. p. in primo huius dicere aiam sentire vel intelligere sil̃e est ac si diceret texere vel edificare.

Tertio. Si aīa humana subsisteret posset hr̄e oꝑationem sine corꝑe. ſ; hoc nō. qꝛ si sic: maxime esset intelligere. sed nō potest intelligere sine fantasmate. nec fantasma ē sine corpore. ergo ipa non est subsistens. Ad oppositū arguit̃. qꝛ subsistens idē est ꝙ sub proprio esse stans. ſ; anima rōnalis pōt eē stans sub proprio esse. qꝛ suū esse nō depēdet a corpore. ergo potest esse subsistens.

Pro rn̄siōe sciendū est primo ꝙ nō oīe pricipiū immediatū vitalis oꝑationis est aīa. qꝛ si sic. virtus visiua esset aīa ſ; principiū vite dicit̃ aīa ꝙuis eīm aliqd̓ corpus possit primū esse principiū vite. Vn̄ eē principiū vite solū cōuenit corpi inquantuȝ est actuatū per principiū vite qd̓ est aīa. Vn̄ pȝ ꝙ aīa nō est corpꝰ ſ; actus ⁊ forma corporis. Alterius patet ꝙ aīa nō est cōposita ex materia ⁊ forma. qꝛ de rōne aie est ꝙ sit forma corꝑis. vel ergo est forma ſm se totam: aut ſm aliquā partē sui. Si ſm se totā materia nō est pars eius. qꝛ materia dicit esse in potentia ⁊ forma inꝙtū hmōi est actus. Si aūt sit forma ſm aliquā partem sui: tunc illa ꝑs diceretur aīa: ⁊ alia diceret̃ corpus aiatū ⁊ sic aīa erit corpus aiatū: qd̓ falsuȝ est.

Sciendū est secundo ꝙ potēs cognoscere aliqua nihil hȝ eoꝝ q̄ cognoscit in sua natura. qꝛ illud qd̓ sibi inesset impediret cognitionē alioꝝ: sicut videmus lingua febricitantis infecta humore colerico n̄ pōt ꝑcipere aliquid dulce. sed oīa videntur sibi amara. Sed aīa per suū intellectū potest omnia corꝑa cognoscere. ergo in se non hȝ naturā corporeā. Sil̃r nō potest esse ꝙ itelligat per organū corporeū. qꝛ determiata natura illius organi impediret ne oīa corꝑa cognosceret: vt pȝ per exemplū. Nam si aliquis determinatus color sit mediū in pupilla oculi. ⁊ etiā in aliquo vase vel vitro vbi ē liquor infusus in illo vase videbit̃ eiusdē coloris cum vase. ergo intellectuale principiū nō est corpꝰ nec intelligit ꝑ organū corꝑeū.

Conclusio prima. aīa humana est aliquid per se subsistēs.

pȝ. qꝛ nihil pōt ꝑ se oꝑari nisi sit ꝑ se subsistens: eo ꝙ nihil operat̃ nisi sit ens per se ⁊ ī actu. ſ; aīa humana pōt per se oꝑari. ⁊ hȝ aliquam oꝑationē in q̄ non cōicat cū corꝑe nec illā exercet mediante corpore. s. intelligere. ergo est per se subsistens. Ex conclusione sequitur ꝙ anima humana est incorruptibilis per se ⁊ per accidēs. Patet. quia omnis forma subsistens cuȝ sit simplex ⁊ non composita ex materia admixta priuationi est per se incorruptibilis. nec etiam est corruptibilis ad corruptionē alterius cū per se subsistat. ſ; anima humana est ꝑ se subsistens vt dictum est. Forme vero q̄ ꝑ se non subsistunt vt accidentia. ⁊ forme non subsistentes generant̃ ⁊ corrūpunt̃ ꝑ accn̄s ad gn̄atiōeȝ ⁊ corruptōeȝ ꝯpositoꝝ ī q̄bꝰ sūt.

Conclusio secunda. quāuis aīa humana sit per se subsistens. tn̄ nō est hō.

pȝ quia homo in sua natura ⁊ de sua diffinitione includit materiā ⁊ formā. s. corpus ⁊ aiaȝ. Sed aīa rationalis cum sit forma simplex n̄ habet in suo esse materiā nec de sua diffinitione. ergo aīa nō est homo.

Conclusio tertia. nulla aīa preter intellectiuam est per se subsistens.

Patet qꝛ nulla anima potest esse per se subsistēs: nisi possit operari sine organo corporali. quia similiter vnūquodq; se habet ad eē sicut ad operari. ſ; nulla anima alia ab itellectiua potest operari sine organo corꝑali: vt probari posset inductiue in oꝑationibus ⁊ aie sensitiue. ⁊ etiā vegetatiue. ergo nulla aīa alia ab intellectiua potest esse ꝑ se subsistēs.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primā dicit̄ ꝙ omne subsistēs per modum entis in specie completi est hoc aliq̄d et hoc modo nō subsistit aia. sꝫ solum cōpositū de genere substantie. ꝰ illud qđ ē subsistēs solū per modū entis partis speciei quēadmodū est aia nō est hoc aliquid. nisi capiatur generaliter ⁊ improprie hoc aliquid.

Ad secūdā dr̄ ꝙ aia corpori cōiūcta non dr̄ ꝑ se opari tanq̄ illud qđ opat̄. ꝰ illud qđ per se est totū cōpositum. anima tn̄ pōt dici operari tanq̄ quo et per modū principij. ⁊ dū sepata ē a corpore operat̄ tanq̄ ꝙ eo modo quo est subsistens. Ad tertiā dr̄ ꝙ aia intellectiua ad intelligendū requirit corpꝰ. sicut obiectū ⁊ nō sicut organū. ⁊ hoc nō impedit quin ipa sit per se subsistēs ⁊ quin possit itelligere a subiecto sepata. Et hec de q̄stione. Seq̄tur in textu. Potentiaꝝ aūt aie.

Queritur octauo vtrum potentie aie realiter distinguātur a sua essentia.

Et arguit̄ ꝙ nō. q: aia est nobilior materia prima. sed materia prima est sua potentia. ergo. Secūdo forma substātialis ꝑfectior ē accidētali: ꝰ forma accidētalis ē sua potētia. q: calor ē immediatū principiū calefactiōis. ergo ⁊ forma substātialis erit immediatū principiū opationis. Tertio forma simplex nō pōt esse subiectū accidētis. sꝫ aia ē forma simplex. ergo nō est subiectū accidentis. ⁊ per ꝯn̄s nō ē subiectū suarū potentiarū. Quarto accidēs nō ē principiū differentie substātialis sed sensibile ⁊ rōnale sunt differentie substantiales ⁊ sumunt̄ a sensu et rōne que sunt potētie aie. ergo non sunt accidentia aie Quinto si potētie aie sunt accidentia. aia erit in potentia ad ipas vel ergo illa potētia erit essentia aie vel distincta ab ipa. si sit eadem eodē modo dicēdū est de alijs potentijs. si distinguātur iterū quereret per quid essentia aie ē in potentia ad ipam ⁊ sic vel esse anime erit sua potētia. vel erit processus in infinitū. Ad oppositū arguit̄. q: sicut se hꝫ essentia ad esse ita potentia ad agere. ergo per locū a transmutata proportione sicut se hꝫ esse ad agere ita essentia ad potentiā. sed in omni creato esse realiter distinguit̄ ab agere. ergo ⁊ esse realiter distinguitur a potentia.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ postq̄ actū est de aia in cōi q̄tū ad essentiaꝫ eius. ꝯn̄ter determinat aristoteles de potentijs aie. Primo in gn̄ali. ⁊ postmodū de qualibet in speciali. Et primo agit de potentia aie vegetatiue. Secūdo de potentijs. aie sensitiue. ⁊ de potentijs aie intellectiue ⁊ de principio motiuo qđ ꝯtinet potentiaꝫ appetitiuā ⁊ motiuā. q: per se supponit potentiā cognitiuā. s. sensum vel intellectū.

Sciendū est secundo ꝙ vt dicit̄ 2. celi infima entia nō pn̄t cōsequi perfectā bonitatē sed aliquā impꝑfectionē ꝯsequunt̄ ex paucis operationibꝰ sicut ea que sunt infra hominē nō possunt ꝯsequi beatitudinē. sed hō pōt adipisci felicitatē per intellectuꝫ ⁊ rōnem ⁊ illa que sunt supra hoieꝫ felicitatem acquirūt pautioribꝰ operatōibꝰ q̄ hō. vt intelligentie. ens aūt sumit̄ perfectiꝰ qđ est ipse deus. q: sine operatōne distincta ab eius esse bonitateꝫ perfectā adipiscitur. Exemplū phi est de sanitate qua in aliquibus scđm plura media. ⁊ in alijs scđꝫ pauciora acquiritur. Unde in creatis nō fluunt plures operationes ab vna natura nisi mediātibus pluribus potētijs. ideo licet aia sit tm̄ vna scđm essentiā. est tn̄ multiplex scđm virtutem ⁊ habet plures passiones.

Sciendū est tertio ꝙ ab vno nō ē processus in multitudinē sine ordine. ideo inter potentias est ordo qui dupliciter accipi potest. Uno modo scđm dependentiā vnius potentie ab alia. Secundo mō ex ꝑte obiectoꝝ ⁊ scđm dependentiā vnius ab alia attenditur dupliciter. Uno mō scđm ordinem ꝑfectiōis. ⁊ sic intellectiue p̄cedūt sēsitiuas. ⁊ sensitiue vegetatiuas. Alio modo ꝰm ordinē gn̄atōis. ⁊ sic vegetatiue p̄cedūt sensitiuas. ⁊ sensitiue intellectiuas. Sed ex parte subiectoꝝ quedā vires sensitiue sunt priores alijs. nā visibile naturaliter priꝰ est audibili eo ꝙ est taꝫ in corporibus superioribus q̄ inferioribus. Similiter sonus qui fit in aere p̄cedit odorē ⁊ visus auditū. ⁊ auditus precedit olfactum.

Sciēdum est quarto ꝙ omnes potentie aie sunt ab essentia eiꝰ tanq̄ a suo principio. ⁊ q: accidentis ꝓpriū semꝑ causatur a suo subiecto inq̄tū subiectū ē in actu et recipit̄ in eo scđm ꝙ est in potentia. iō iste potentie differenter se habet ad aiam ⁊

causant̃ ab ipsa. ⁊ vt recipiũtur in ea vel in composito. vñ differũt abinuicez. q꞉ quedá sunt in aia subiectiue. vt intus ratio et volũtas. Alie sunt i organis corporeis, vt potentie sensitiue ⁊ vegetatiue.

Quibus premissis ponitur cõclusio rñsiua. Potentie aie distinguunt̃ real'r ab eius essẽtia. Probat̃ cõclusio. q꞉ potẽtie ⁊ act⁹ ad idẽ gen⁹ referũtur cũ diuidát ens ⁊ q̃libet genus entis. ergo si actus nõ sint in genere substãtie nec potẽtie ad illũ actuz sed operatio aie nõ est de genere substantie sicut nec operatio cuiuscũq꞉ creati. ergo similiter neq꞉ potentie ad tales actus erũt de gñe substãtie. cũ act⁹ ⁊ potentia sint eiusdẽ generis. imo ipe potentie sũt naturales potẽtie ipius aie de secũda specie qualitatis.

Secũdo ꝓbat̃ cõclusio. aia scd̃m suá substantiá est actus. ergo si essentia aie esset immediatũ principiũ operandi habens aiam semper actu operaret̃ opa vite. vt hñs aiaz semꝑ est actu viuũ. sed hoc est falsum. ná aia scd̃m ꝙ est actus ⁊ forma non ordinatur ad vlteriorem actũ. sed est vltim⁹ terminus generatõis. ideo ꝙ sit in potẽtia ad aliũ actũ scz ad operationẽ. non sibi cõuenit ƀm suá substantiá. sed scd̃m suam potentiam. ergo potentia realiter distinguitur ab essentia.

Tertio in omni re reperiũtur tria. scilicet essentia: virt⁹: ⁊ operatio. vt habet̃ p̃io celi ꝫ virtus mediat inter substantiá ⁊ opatõez ⁊ distinguit̃ ab operatiõe. ergo ⁊ ab eẽntia.

Sed dubitatur primo. vtrum vna potentia causet̃ ab alia. Pro dubio sciendũ ẽ ꝙ entia que naturali ordine ab vno ꝓcedũt sicut primũ est cá oĩm posteriorꝝ. ita secundũ est causa sequentiũ ipm. Sz in potentijs ẽ multiplex ordo. vt iam dictuz ẽ. iõ respondet̃ ad dubiũ ꝙ vna potẽtia ꝓcedit ab essentia aie mediãte alia. ꝫ q꞉ essentia aie cõparatur ad potẽtias. ⁊ sic principiũ accidentiũ ⁊ sit finale. ⁊ quo ad aliquas sit materiale. agens aũt ⁊ finis hñt ratõez ꝑfectionis. ⁊ susceptiuũ ratione imperfecti. ideo potentie anime que ꝓcedũt via ꝑfectionis ⁊ sunt principia aliaꝝ per modũ finis ⁊ efficientis: vt sensus. ⁊ ꝓpter intellectũ ƀm viá gñationis imꝑfectiores sunt principia aliarũ per modũ cause materialis.

Ad ratiões ante oppositum.

Ad primá dicitur ꝙ act⁹ ad quẽ ordinat̃ materia prima ẽ eiusdẽ generis cuz ipsa. iõ potẽtia ei⁹ nõ differt a sua essentia. ꝫ actus potentiaꝝ aie ẽ alterius generis ab essentia aie. iõ nõ est simile. Ad secundá dicitur ꝙ licet forma accidẽtalis sit principiũ operationis ꝑ modũ agẽtis min⁹ principalis. tñ nõ est principale principiũ opatõis quẽad modũ est ipa aia vel totum cõpositũ. Ad tertiá dicitur ꝙ aia aliquid habet de potentialitate. licet nõ cõponat̃ ex materia ⁊ forma. ideo bene põt esse subiectũ accidentis.

Ad quartá d꞉ ꝙ rõnale ⁊ sensibile vt sũt differentie substãtiales sumũtur ab aia sensitiua videlicz rõnali. lz illa noiatio quo ad nos primo sumat a potẽtijs. Ad vltimá d꞉ ꝙ emanatio ꝓprij a subiecto nõ ẽ ꝑ trásmutationẽ realẽ. ꝫ est ꝑ simplicẽ emanatõez ideo potẽtia ꝑ quá essentia aie d꞉ in potentia ad suas potentias nõ realiter differũt ab ipa. nec oportet ꝙ ibi sit ꝓcess⁹ in ĩfinitũ. Et hec d̃ q̃stiõe. Seq̃t̃ text⁹. Potẽtie aũt aie.

Queritur nono. vtrum tm̃ sint quinq꞉ genera potentiarũ aie. scz vegetatiuũ: sensitiuũ: appetitiuũ: motiuũ scd̃z locũ ⁊ intellectiuũ: Et arguit̃ ꝙ pautiora. q̇a potentie aie. scz vegetatiua: sensitiua ⁊ intellectiua. ergo tm̃ sunt tria genera potẽtiarum aie. Secũdo potentie aie sunt principia operũ vite. ꝫ tm̃ sunt quattuor modi viuendi. ergo tm̃ sunt q̃ttuor potentie. Tertio appetit⁹ est cõmunis cuilibet potẽtie. ergo nõ est potẽtia specialis. Quarto prĩcipiũ mouẽs in aiali est sensus vel intellectus cũ appetitu: vt d꞉ tertio hui⁹. ergo motiuũ nõ est potentia specialis. Quinto potentie distinguũt̃ ꝑ act⁹. ꝫ plures sũt act⁹ aie ꝙ̃ quinq꞉. igit̃ ⁊c̃. Ad oppositũ ẽ phũs.

Pro responsione sciendũ ẽ primo ꝙ postq̃ determiata sũt aliqua gñalia circa potẽtias aie. ꝯñter videndũ est quot sũt potẽtie aie ⁊ qualiter distinguũtur.

Sciendum est secundo: ꝙ licet tm̃ tres sint aie: tm̃ sunt quinq꞉ genera potẽtiarũ aie eo ꝙ aliter distinguũtur aie ⁊ potentie. nam aie distingnũtur ƀm ꝙ operatio suꝑgreditur operationem corporalem. vnd̃ est aliqua operatio aie que nõ operat̃ ꝑ organũ corporale neq꞉ per qualitates naturales, vt operatio anime rationalis, Alia ẽ q̃

fit per organū corporale nō tm̄ per qualitates corporales vt operatio sensus. et lʒ qualitates prime requirantur ad sensum ꝗtuꝫ ad debitā dispositionem organi. nō tn̄ requiruntur vt media ad sentiendū. Alia est operatio que fit ꝑ organū corpale ꝛ per q̄litates naturales. vt opatio aie vegetatiue. ſꝫ tn̄ supgreditur opationē corporeā. q꞉ mot⁹ i aiatoꝝ est ab extrinseca. aiatū aūt mouet seipm a principio intrinseco.

Tunc fit cōclusio responsiua ad quesitū. Tm̄ sunt quinqꝫ genera potentiaꝝ aie. Pꝫ. q꞉ omnis potentia vel est circa obiectū sibi vnitū. et sic est potētia vegetatiua. vel est circa obiectū separatuꝫ. ꝛ hoc dupliciter. vel obiectū tendit in potētiaꝫ ꝛ recipit in ea per suam similitudinē vt potētia tendit in obiectū. Si primū hoc est dupliciter. vel obiectū recipitur in potentia ſm similitudinē particularē. ꝛ sic est sensitiuū. vel ſm vniuersalem: ꝛ sic est intellectiuū. Si secundū ꝙ potentia tendit in obiectū: hoc est dupliciter. Vel obiectū est finis intētiōis. ꝛ sic est appetitiuū. Vel est termin⁹ operatōis: et sic est motiuū scd̄m locū. Aliter ponatur cōclusio ex parte actuū. q꞉ omis operatio anime vel procedit ab aia inꝗtum participat esse immateriale tm̄. ꝛ sic sumit esse intellectiuū. vel in qua participat vtraqꝫ. ꝛ sic est dupliciter. vel illa operatio est apprehensio boni vel mali. ꝛ sic sumitur sensitiuū. vel est inclinatio ad bonum apprehensū. ꝛ sic est appetitiuū. vel ē ꝓsecutio boni apprehensi. et sic est motiuū scd̄m locum.

Sed dubitatur primo que potētie anime constituūt gradū viuendi. Rn̄det ꝙ vegetatiuū: sensitiuū: motiuū ſm locū et intellectiuū cōstituūt gradus viuendi. q꞉ solū ille potentie ꝯstituūt gradus viuēdi que cū sint priores a posteriorib⁹ separi pn̄t. sed sic est de ipis q̄ttuor. igit. Dicitur secūdo ꝙ appetitiuū nō facit gradū viuēdi. ptꝫ. q꞉ nō separat ab alijs. qd̄ ꝓbat textus.

Dubitatur secūdo. quia omne habens sensum hꝫ appetitū. sed oē animal habet sensum. ergo hꝫ appetitū. maior patꝫ q꞉ cuicūqꝫ cōuenit sensus ꝯuenit delectatio et tristicia. cū sensus delectet in appͥhensiōe obiecti cōuenientis. Sꝫ cui cōuenit delectatio vel tristicia cōuenit cū ꝯcupiscētia q̄ est appetitus delectabilis. ergo cui ꝯuenit sensus cōuenit appetitus. Secūda rō. Om̄e habens sensum alimenti hꝫ appetitū. sꝫ oē animal habet sensum alimenti qui est actiu⁹ minor pꝫ. q꞉ ex eisdem nutrimur ꝛ sum⁹. sed viuentia sunt ex calidis. humidis: frigidis: ꝛ siccis. ergo nutriunt ex ipis. ſꝫ tactus ē istorū discretiu⁹. ergo est sensus alimēti. maior pꝫ. scꝫ ꝙ omne habens sensum alimenti habet appetituꝫ. q꞉ omne habens sensum alimenti hꝫ esurire et sitire. ſꝫ esuries ē appetitus alimēti calidi ꝛ sicci. sitis aūt ē appetit⁹ alimēti frigidi ꝛ hūidi. vn̄ sapor nō nutrit ſꝫ iudicat cōuenientē ꝓportionē qualitatū: ꝛ sic pꝫ ꝙ appetitiuū nō ꝯstituit gradū specialē viuendi eo ꝙ hoc solū fit ſm ꝙ potentia inferior pōt reparari sine superiori.

Dubitatur tertio qualiter se habet cōis ratio ad particulares aias Rn̄det textus ꝙ se hꝫ ad ipsas sicut cōis. rō figure ad figuras cōuenit cuilibet figure et nulli ē ꝓpria. ita dicendū est de cōi rōne aie. vn̄ tā in figuris ꝗ̄ in aialibus semper prius virtualiter cōtinetur in posteriori. vt trigonuꝫ in tetragono. ꝛ vegetatiuū in sensitiuo.

Ad rationes ante oppositum.

Due prime soluūtur ex dictis. Ad tertiam d꞉ ꝙ licet appetitus naturalis non sit specialis potentia distincta ab alijs. tamen appetit⁹ aialis qui sequit formam apprehēsam per sensum vel per intellectū est potentia specialis. nam ad hoc ꝙ cognoscens ꝓsequatur bonū apprehensuꝫ requiritur q̄daꝫ specialis virtus inclinās ipm ad ꝓsecutiōeꝫ illius boni. Ad quartā d꞉ ꝙ lʒ appetit⁹ ꝛ sensus sint principia motiua in aialibus ꝑfectis nō tamen sufficienter mouentur nisi sit alia virtus motiua. ꝛ ideo aialia imperfecta nō possunt moueri localiter ꝓpter defectū hmōi virtutis. vn̄ virtus ista nō solū est in sensu vel in intellectu. ſꝫ cū hoc ē in potentia corporali per quā exequitur motus.

Ad quintā ꝯcedit ꝙ in spāli tm̄ sūt quinqꝫ et iō genera vocant ꝛ nō species. Et hec de questiōe. Sequitur textus. Quare ſm vnūquodqꝫ ꝛc.

Querit decimo vtrum potentie distinguātur scd̄m speciem per act⁹ ꝛ act⁹ ꝑ obiecta. Et arguit primo ꝙ non. q꞉ nihil determinat ad speciē ꝑ illud qd̄ ē posterius

ꝛ extrinsecū. ſ₃ act⁹ eſt poſterioꝛ potētia ꝛ obiectū ē extriſecū. igit̄. Secūdo. eiuſdē potentie ſunt cōtraria obiecta. vt albū ꝛ nigrū ſunt obiecta potētie viſiue. ergo potētie nō diſtingūtur ꝑ obiecta. Tertio. diuerſaruȝ potentiaꝝ eſt idē obiectū. vt illud qḋ vis apprehenſiua cognoſcit ꝛ appetitiua appetit ergo potētie nō diſtingūtur per obiecta.

Quarto. illud quod eſt cauſa potētie alicuius dȝ eſſe cauſa illius in omībus. ſ₃ q̄daȝ ſunt obiecta diuerſa que pertinent ad diuerſas potentias ꝛ tamē cadūt ſub eadē potētia. vt coloꝛ ꝛ ſonus ſunt obiecta diuerſoꝝ ſenſuū: ꝛ tn̄ cadunt ſub ſenſu cōi. ergo obiecta nō ſunt per ſe cauſa diſtinctiōis potētiarū ſcd̄m ſpēm. Ad oppoſitū eſt Ariſtoteles in textu.

Pro rn̄ſiōe ſciēdū ē p̄io ꝙ poſt ꝙ Ariſtoteles enumerauit genera potētiaꝝ aie: ꝛ oſtendit qualiter ſe habeat rō cōis aie ad ꝑticulares aias. ꝯn̄r oñdit quid ſit determinādū de aia. ꝛ de illis potētijs aie. ꝛ quo oꝛdie ſit ꝓcedendū in determinādo de ipis.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ quando aliqua duo ſe habent ſic ꝙ vnū eſt cauſa alterius in vno gn̄e ꝛ ſecundū eſt cauſa p̄mi i alio genere cauſe: tunc quodlibet eſt p̄ius ſcd̄m naturā reſpectu alterius. licet in diuerſis generibus cauſe. mō ita eſt de actibus ꝛ potentijs. nam potētie ſūt cauſe effectiue actuū ꝛ iō p̄cedūt actus ſcd̄m eſſe. act⁹ aūt ſunt fines potentiaꝝ. nā potētia ſcd̄m id qḋ eſt oꝛdinatur ad actum. ideo dicitur ꝙ potētia aie eſt vis qua anima operatur.

Sciendū eſt tertio ꝙ duplices ſunt potentie aie. Quedā ſunt paſſiue: vt intellectiue. Alie ſunt actiue. vt potētia motiua. vegetatiua: ꝛ appetitiua. iō obiecta potētiaꝝ aie diuerſimode cōparantur ad operatiōes eius. q₂ obiecta potentiaꝝ paſſiuaruȝ cōparant̄ ad oꝑatiōes vt p̄incipia effectiua q̄ reducūt potētias ad actū. ſicut viſibile reducit viſum in actu. S₃ obiecta potētiaruȝ actiuarū cōparant̄ ad oꝑationes tanq̄ q̄a obiecta ſunt operata ipa. ſ₃ in quibus ſūt aliqua oꝑata cōiter oꝑatōes oꝑata ſunt fines operationū. vt dicit̄ p̄imo ethicoꝝ. Unde pȝ ꝙ oē obiectū cōparatur ad operatiōeȝ aie vt p̄incipiū actiuū. ꝛ vt finis: ꝛ ab vtroq̄ ſpecificat̄ oꝑatio. ſ. ab actu ꝛ a fine. diuerſitas eñ agentiū inducit diuerſitatē foꝛmarū ꝛ operationū ſcd̄m ſpēȝ. vt calefactio eſt a caloꝛe. ꝛ frigefactio a frigoꝛe. etiā ex fine: vt calefactio eſt ad caloꝛeȝ ꝛ frigefactio ad frigiditatem.

Tunc ſit cōcluſio p̄ima. Actus ſunt p̄ioꝛes potētijs ſcd̄m viam nature. licet potentie ſint p̄ioꝛes ſcd̄m eſſe. P̄imū pȝ. naȝ natura in quolibet genere rerū plus intendit finem q̄ illū attingat ꝑ media. ſ₃ act⁹ ſūt fines potentiaꝝ: vt dictū eſt. ergo actus ſunt ſcd̄m intentionē nature p̄ioꝛes. Secundum patet. quia licet finis ſit p̄ioꝛ intentione: tamen eſt poſterioꝛ in execucione.

Concluſio ſecūda Obiecta potentiaꝝ actiuaꝝ ꝛ paſſiuaꝝ ſunt p̄ioꝛa ſuis actibus. Patet p̄imo de obiectis potentiarū paſſiuaꝝ. q₂ illa obiecta ſunt actiuaꝝ potentiarū ꝛ virtute eoꝝ cauſant̄ actus potentiaꝝ. igitur ſunt p̄ioꝛa actibus. Secūdo pȝ de obiectis actiuaꝝ. q₂ illa obiecta ſunt fines potentiaꝝ aie. modo finis ſcd̄m intentionē nature p̄ioꝛ eſt his q̄ ſūt ad finē. ergo obiecta ſunt ſimpliciter p̄ioꝛa actibus.

Ex iſtis ſequitur cōcluſio reſpōſiua ꝙ potentie ſcd̄m ſpēm diſtingūtur ꝑ act⁹ ꝛ actus per obiecta. pȝ. q₂ potētia ſcd̄m id qḋ eſt oꝛdinatur ad actū. ergo ratio potētie capit denominationē ab actu ad quē oꝛdinat̄ ꝛ per ꝯn̄s potētie diſtingūtur per actus. Secūda ps pȝ. ſ. ꝙ act⁹ diſtinguant̄ ꝑ obiecta. q₂ ſi potentia ſit potētia obiectū eſt actiuuȝ ꝛ ſi ſit actiuū obiectū eſt vt finis. ꝛ oīs act⁹ ſumit ſpēȝ: aut ex p̄incipio aut ex fine. ergo neceſſe eſt actus diſtingui per obiecta: accipiendo tn̄ obiecta ſcd̄m rōem foꝛmalē ipoꝛuȝ. q₂ materialis diſtinctio obiectoꝝ nihil facit ad diuerſitatē actuū ꝛ potentiaꝝ. vt diuerſitas hominis ꝛ aſini nō variat viſionē neq̄ viſum. q₂ coloꝛatū nō eſt ibi differens niſi ꝑ accidēs. diuerſitas aūt obiecti nō variat ſpeciē potētie vel actus. Iteȝ ꝓbatur cōcluſio. poſterioꝛa per p̄ioꝛa diſtingūtur. ſ₃ act⁹ ſūt p̄ioꝛes potentijs ꝛ obiecta ſunt p̄ioꝛa actibus. ergo potentie diſtingūtur per actus et actus ꝑ obiecta. ¶ Ex dictis pȝ ꝙ obiecta p̄cedūt potentias ſcd̄m rōem diffinitiuā. ꝛ ſilr̄ actus. iō in determinādo de qualibȝ aia p̄i⁹ determinandū eſt de obiectis actuum q̄ de actib⁹, ꝛ de actib⁹ q̄ de potētijs, ꝛ p̄ius de.

terminandū est de aīa vegetatiua. deinde ꝺ sensitiua. ⁊ vltimo de intellectiua. Sꝫ ꝯ hoc argueret ꝙ a notioribus nobis inchoandū est. ſ potentie sunt nobis notiores ꝙ̄ actus ⁊ actus ꝙ̄ obiecta. quod pꝫ. qꝛ obiecta sunt notiora ſm naturā. ⁊ per ꝯn̄s minꝰ nota nobis. qꝛ ſm pħm nō eadē sunt nobis notiora primo ⁊ nature. ergo tenendꝰ est ordo ꝯuersus. Dicendū ꝙ obiecta sunt nobis notiora actibꝰ. ⁊ actus potentijs. Cuiꝰ rō est. qꝛ intellectus noster possibilis tm̄ est in potentia respectu intelligibiliū. ⁊ fit in actu per formaꝫ a fantasmatibus abstractaꝫ. modo nihil cognoscit̄ nisi ſm ꝙ est in actu. ⁊ iō intellectus noster seipm̄ cognoscit per specieꝫ intelligibilem. vt ꝺꝛ tertio huiꝰ. ⁊ nō cognoscit se intuendo suam essentiam directe. ⁊ iō in cognitione aīe oportꝫ ꝓcedere ab his q̄ sūt extrinseca ⁊ sensibilia a quibus abstrahūtur spēs intelligibiles per quas intellectꝰ intelligit seipm̄. vt scꝫ per obiecta cognoscamꝰ actus ⁊ actus ꝑ potētias. ⁊ ꝑ potentias essentias aīe. Si aūt aīa directe suā essentiā cognosceret ordo ꝯtrarius eēt obseruandꝰ qꝛ q̄ essent aīe ꝓpria prius ab ea cognoscerētur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā ꝺꝛ ꝙ lꝫ actus sit perfectior potentia ſm esse: tamen est prior ip̄a ſm intētionē nature ⁊ ſm rationem diffinitiuā. ꝙ̄uis etiam obiectū sit extrinsecū ſm illud ꝙ ē. tm̄ est principiū vel finis actionis. iō potētie capiunt spēm ab actibus: ⁊ actus ab obiectis.

Ad secundā ꝺꝛ ꝙ illa ꝯtraria nō sunt prima obiecta illius potētie. qꝛ visus nō primo respicit rōem albi sed coloris. Ad tertiam dicit̄ ꝙ diuersaꝝ potentiaꝝ bene est idē obiectū materialit̄ diuersificatū ſm diuersaꝫ rationem formalē obiecti. vt ens inq̄tum sensibile est obiectū sensus. ⁊ inquantū verū ē obiectū intellectꝰ. ⁊ inquantū bonū est obiectū appetitus. Ad quartā ꝺꝛ ꝙ potētia superior per se respicit vniuersaliorē rōeꝫ obiecti ꝙ̄ potentia inferior. qꝛ q̄to sup̄ior est potentia tanto ad plura se extendit. ⁊ ita multa cōueniūt in vna cōi rōne obiecti quā ꝑ se respicit sup̄ior: q̄ tm̄ differunt ſm rōnes particulares quas per se respiciunt potētie inferiores ⁊ ideo diuersa obiecta que pertinent ad diuersas potētias inferiores aīe bene subsunt vni potentie superiori ⁊ ad illā potentiā superiorē ꝑtinet. Et hec de q̄stione Sequit̄ in textu. Quare primo de alimēto. ⁊c̄.

Queritur vndecimo vtrū naturalissimum operuꝫ in viuentibus sit generare sibi simile.

Et arguitur ꝙ non. qꝛ illud est naturalius alicui quod est sibi magis ꝓpriū. ſ nutriri est viuentibus magis ꝓpriuꝫ ꝙ̄ generare. qꝛ q̄diu aīa viuit semꝑ nutritur ſ nō semꝑ gn̄atur. ergo gn̄are nō est naturalius ꝙ̄ nutriri Secūdo. illud est naturaliꝰ quod magis appetitur. ſ nutritiuū magis appetit̄ ꝙ̄ esse alterius qꝺ per generationeꝫ cōseruat̄. Tertio. illud est naturalius per quod res roborat̄ ꝙ̄ per quod debilitat̄. sed per nutritionē viuēs roborat̄ ⁊ per gn̄atōeꝫ debilitat̄. qꝛ ſm pħꝫ aīalia que sunt frequēter coitus sunt breuis vite. ergo gn̄are sibi simile non est naturalissimū operū in viuētibus

Ad oppositum est textus.

Pro rn̄siōe sciendꝫ est primo

ꝙ postꝙ̄ Aristoteles ostendit distinctionem potentiaꝝ aīe. ⁊ quid restat determinanduꝫ ⁊ quo ordine. ꝯn̄r ſm ordinē premissuꝫ determinat de potētijs aīe. ⁊ primo agit de vegetatiuo. deinde de sensitiuo. ⁊ in tertio libro de intellectiuo. ⁊ in fine eiusdē tractatus de motiuo ſm locū. de appetitiuo aūt nō facit tractatū specialē eo ꝙ appetitiuū non facit specialē gradū viuendi. vel etiā qꝛ determinādo de motiuo ſm locū satis determinat ꝺ appetitiuo. ⁊ adhuc prius agit ꝺ obiectis ⁊ actibus ꝙ̄ de potentijs propter cām dictam ⁊ inter aīas priꝰ agit de vegetatia ꝙ̄ de alijs qꝛ est prima partiū aīe ⁊ est tanꝙ̄ fundamētū aliaꝝ: ⁊ separatur ab alijs: ſ nō ccōtra.

Sciendū est secundo ꝙ aristeꝙ̄

pħs determinet de potentia vegetatiua p̄mittit duo necessaria ad cognitionē eius. Primuꝫ est ꝙ generare est opus aīe vegetatiue quod ideo fit. qꝛ superius Aristoteles nō attribuit huic potentie generare: ſ solū nutrire ⁊ augere. Secūdū qꝺ premittit est ꝙ opa potentie vegetatiue fiunt ab aīa qꝺ fuit necessariū. qꝛ cū illa opa fiant mediantibus q̄litatibꝰ primis. aliquis possꝫ credere ꝙ eēnt a natura ⁊ non ab anima.

Sciendū est tertio ꝙ aliquid generare sibi simile potest intelligi dupliciter.

Uno modo ꝙ aliquis generet sibi simile ex materia extrinseca. ⁊ sic conuenit inanimaꝝ

vt ignis generat aliū ignē in materia aliēa Alio modo ꝙ aliquid generet sibi simile ex materia intrinseca generantis. id est ex semine deciso a generante. ꝛ sic solum cōuenit aīaꝫ ꝛ de isto modo est hic ad propositū.

His premissis ponit̄ conclusio prima. Generare sibi simile primo ꝛ ꝑ se cōuenit viuentibus perfectis non orbatis: nec spontaneam generationē habentibus. Probat̄ ex parte finis. nam omnia viuentia appetūt perpetuo manere in esse: cū oīa appetant assimilari primo enti inquantū possunt. ꝫ non possunt semper manere eadeꝫ in numero. ideo appetunt ꝑmanere in specie. ꝛ solum possunt permanere ꝑ gn̄are sibi sil'e in specie. ergo illud cōuenit oībus animalibus nō orbatis. Et dicebatur notanter ꝑfectis qꝛ imperfecta vt pueri ꝑpter defectū temporis ꝛ quātitatis nō possunt generare. natura eñ requirit ꝙ generans habeat suū esse perfectum. Et dicebatur nō orbatis. qꝛ orbata nō generant queadmodū sunt spadones ꝛ eunuchi. Et dicebatur nec spontaneā generationem habentibus propter illa que generantur per putrefactionē. vt vermes et musce. ad quoꝝ generationem non requirit̄ agens particulare. ꝫ sufficit vniuersale tm̄. Et dicuntur habere spontaneā generatōeꝫ quia in sui gn̄atiōe nobis nō apparet agēs extrinsecū. ꝫ videntur sua sponte gn̄ari.

Conclusio secunda. operū viuētis naturalissimuꝫ est generare sibi simile in specie. Patet. qꝛ operationū viuentis illud est naturalissimū quod est simile operationi nature. ꝫ inter opera viuentis generare est similius operationi nature. qꝛ cōuenit aliquo modo inaīatis que generant sibi simile. sed non nutriūtur neqꝫ augmentantur. Secūdo. illud est naturalius qđ est magis intētuꝫ a natura ꝛ qđ est perfectius ꝛ melius. ꝫ gn̄are sibi simile est magis intentū a natura ꝛ ē perfectius ꝛ melius. qꝛ finis illius est esse ꝑpetuū speciei. nam omnia viuentia naturaliter appetūt esse quid perpetuū quod est esse diuinū. ꝛ cū oīa huiusmōi agunt quicquid faciunt ſm naturam.

Sꝫ dubitat̄ prio vtrū operatōes potentie vegetatiue sint ab anima. Pro dubio sciendum est ꝙ anima est principiū corporis viuentis in genere cause formalis: finalis: ꝛ efficientis. Primum probat philosophus dupliciter. Primo sic. Illud est forma alicuius qđ sibi dat esse. ꝫ viuentia hn̄t ab anima esse. nam habent ab ea viuere. mō viuere viuentibus est esse. vt habet textus. Secunda ratio textus. oīs actus rei est eius forma. ꝫ anima est actus corporis viuentis. ergo est causa eius formalis. Deinde probatur ꝙ sit principiū i genere cause finalis. qꝛ sicut intellectus artificis operatur propt̄ finem: ita ꝛ natura. ꝫ intellectus practicus artificis ordinat materiam ad formam tanꝙ in finem. ergo natura ordinat corpus qđ ē materia anime ad animā. vt ad finem. et iō vt dicitur in textu. Nedum corpora viuētia ordinantur ad animam. ꝫ etiam omnia naturalia. Nam bruta sunt propter hominem ꝛ plante propter bruta. ꝛ animata propt̄ plātas que capiunt ab ipis alimentū. ꝛ sic omnia naturalia sunt propter animā tanꝙ propter fineꝫ. Deinde probatur ꝙ anima sit pncipiū corporis in genere cause efficientis. qꝛ forma naturalis corporis est principiuꝫ sui motus. ꝫ anima est forma naturalis corporis viuentis. ergo est principium sui motus. ꝛ per cōsequens est causa efficiens corporis viuentis. Unde motus localis progressiuꝰ proprius est viuentibus perfectis. ꝛ augmētatio ꝛ diminutio vniuersaliter conueniunt omnibus viuentibus. Ex isto patet responsio ad dubiū videlicet ꝙ operatiōes anime vegetatiue sunt ab anima. qꝛ anima est forma corporis viuentis ꝛ etiam est causa efficiens eius quantum ad suas operationes.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ generare sibi simile naturalius est ꝙ̄ nutrire. Tum primo. quia magis intenditur a natura. Tum secundo. quia similius est operibus nature. quia conuenit animatis ꝛ inanimatis. ꝛ nutrire conuenit solum animatis. ꝛ ita nutrire est magis proprium. ꝫ tamen gn̄are est naturalius.

Ad secūdā dꝛ ꝙ esse vnius indiuidui pōt in esse considerari dupliciter. scꝫ vt ē eē spēi: ꝛ vt est esse indiuidui. ꝛ indiuiduum magis appetit illud esse ea parte qua ē esse speciei ꝙ ſm ꝙ est indiuidui. quia sub illa rōne est melius. Ad tertiā dicitur ꝙ per generationem res non condebilitantur nisi per accidens. quia superfluum alimenti per gn̄ationem restituitur ꝛ illud superfluū decisum

non corrumpit neqȝ debilitat. sed excessus bene debilitat. vel potest dici ꝙ q̄uis ꝑ gn̄ationem abbreuietur vita particularis rei. tamen saluatur esse specificum ꝙ est melius. Et hec de q̄stione. Sequitur in textu. Empedocles autem nō bene.

Queritur duodecimo vtrū alimentum sit obiectū potentie vegetatiue.

Et arguitur ꝙ non. q̄ꝛ vnius obiecti ē tm̄ vna potentia. ergo si nutrimentū esset obiectum potentie vegetatiue sequeret̄ ꝙ tm̄ esset vna potentia vegetatiua. ꝫ hoc est falsum. q̄ꝛ diuiditur in tres potētias. s. in nutritiuā: augmentatiuam: et gn̄atiuam. Secundo. nutrimentum est obiectum potentie nutritiue. vt patet ex vi nominis. ergo nō est obiectuȝ potentie inferioris nec est adequatū potētie inferiori. Tertio. Si nutrimentū esset obiectum potentie vegetatiue. vel esset simile nutrito: vel dissimile. non simile. q̄ꝛ nutritio est quidam motus. ⁊ oīs motus est de contrario in cōtrarium. neqȝ dissimile. quia oīe qđ nutritur vel augetur. augetur ⁊ nutritur a sibi simili. ergo alimentum non est obiectū potentie vegetatiue. Ad oppositū ē text⁹.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ postq̄ Aristoteles ostendit ꝙ operationes potētie vegetatiue sunt ab anima ⁊ nō a natura. cōsequenter circa hoc excludit duos errores. ⁊ determinat de alimento ꝫm se. Primus error fuit Empedoclis qui dicebat motum alimēti non esse ab anima. ꝫ fieri per motuȝ grauium ⁊ leuiū. Unde q̄ꝛ viuentia vt plante augentur sursum aut deorsum. iō dicebat ꝙ augmentū plantarum in deorsuȝ fit per motū terre q̄ naturaliter mouetur deorsum. ⁊ augmentum sursum fit ab igne qui naturaliter mouetur sursuȝ. Sed ista opinio improbatur primo. q̄ꝛ non bene capit sursuȝ ⁊ deorsum in plantis. nam in ip̄is sursuȝ est in radicibus. ⁊ deorsum est in summitate. eo ꝙ radices in plantis se habēt sicut caput in animalibus. Improbatur secūdo. q̄ꝛ si aīata sic augerentur propter diuersos mot⁹ grauium ⁊ leuium: cum motus elementoꝝ ꝯtrarioꝝ sint ad loca cōtraria sequeretur ꝙ aīata separarentur. quia pars que mouetur sursum separetur ab illo quod mouet̄ deorsum nisi esset aliquod sinens hmōi partes. ⁊ tale desinens non est nisi anima.

Sciēdū est secundo ꝙ alius error

fuit aliquorum dicentiū ignem esse cām alimenti: eo ꝙ ignis inter elementa mag̃ videtur nutriri ⁊ augeri. modo illud est principium motus quod per se hȝ illum motum. vt ignis qui est per se calidus est causa caloris in aliis. Sed hec opinio improbatur. quia si igni apponerentur infinita combustibilia cresceret in infinitum. Nam omniuȝ natura constantium positus est terminus et ratio magnitudinis ⁊ augmenti in anima. Non quidem terminus indiuisibilis: ꝫ terminus habens magnitudinem. ergo ignis vel calor eius non est causa augmentatōis vel nutritionis. Verū est tamē ꝙ calor ignis facit ad augmentum ⁊ decoctionē vt causa instrumentalis. quia alimentuȝ decoquitur per ignem: sed non facit vt causa principal̃. ꝫ hoc solum conuenit anime. Sed cōtra istam rationem argueretur. quia videt̄ implicare contradictionē. nam si omniū natura constantiū positus est terminus augmēti sequitur ꝙ ignis non posset crescere in infinitū: ex eo ꝙ est de numero ꝯstantiū in natura. Respondet Auerrois ꝙ illa auctoritas solum intelligenda est de rebus aīatis. quia inaīata proprie nō augent̄. ideo nihil ꝓhibȝ ignem improprie augeri in infinitum ꝑ appositionē cōbustibiliū propter sui auctoritateȝ. Aliter tm̄ rn̄det Egidius dicens ꝙ tripliciter potest sumi terminus augmenti alicui⁹ rei. Uno modo ex parte forme que requirit̄ circa quantitatem ⁊ terminatur in materia. vt forme que requirūtur corꝑa organica ꝓpter suas oꝑationes exercēdas. Sed forma que non req̄rit diuersitatem in partib⁹ materie: vt forma elementi vel mixti: vel inmixti inanimati nō requirit certam q̄titatem. ⁊ sic ex parte ignis inquantū est forma particularis nihil repugnat igni crescere in infinitū. Secūdo mō sumit̄ termin⁹ ex ꝑte materie. q̄ꝛ scilicet forma hȝ omnē materiā sibi possibilē. ⁊ sic ignis est terminat⁹. q̄ꝛ omniū corruptibiliū materia est diuisa in q̄tuor ꝑtes ꝫm quattuor elementa. Tertio mō sumit̄ termin⁹ augmēti ex ordine vniuersi ne vnū alterū corrumpat. ⁊ sic in elemētis est certus termin⁹. ⁊ isto mō repugnat igni crescere in infinitum.

Sciendū est tertio ꝙ tres sunt

conditiones alimēti scd̄m tria que sunt in nutritione. Prima cōditio ē ꝙ nutrimentū debet esse ꝯtrarium nutrito eo ꝙ nutritio est motus qui fit de ꝯtrario in ꝯtrariū. Secunda ē. q: nutrimentū fit de illis contrarijs q̄ habent generationē adinuicem eo ꝙ oportet nutrimentū cōuerti in substantiaz aliti. Tertia ē ꝙ nutrimentū sit de illis ꝯrijs q̄ p gn̄ationē ꝛ corruptōem possunt agere se inuicē. q: in nutritō oportet alimētū manere in nutrito. iō ignis non ē nutrimentū aque.

Quib⁹ notatis ponit̄ cōclusio respōsiua ad. q. Nutrimentū ē obiectū potentie vegetatiue. Pꝫ. q: illud ē obiectū alicuius potētie in q̄ primo ꝛ p se fert̄ illa potētia ꝛ sub cui⁹ rōe formaliter fert̄ in omē illō in q̄ fertur sic est de nutrimēto respectu potētie vegetatie. ergo nutrimētū ē obiectū potentie vegetatiue. Sꝫ quomō diuersimode sit obiectū potentie gn̄atiue augmentatiue ꝛ nutritiue postea videbitur.

Sed dubitatur primo quomodo differenter se habeat obiectū sensus ad sensum et obiectuꝫ potentie vegetatiue ad ipam. Dicendū ꝙ sensus primo ē accidētiū ꝛ p accidētia substātiaꝝ. q̄ sunt sensibiles p accidens. Sed potentia vegetatiua primo et p se respicit substātiā nutrimenti que per se nutritur ꝛ accidentia solū ex ꝯsequēti sic suba dulcis per se nutrit. dulcedo vero solū per accidens. Unde natura dat talē qualitatē substātie nutrimēti: vt per eā distinguamus alimentū cōueniēs a discōuenienti.

Tunc dubitatur secundo vtrū Alimentū debeat esse simile vel dissimile nutrito. Rn̄detur ꝙ ante decoctōnē ꝛ digestionem ē sibi simile in actu. ꝛ dissimile in potētia. sed post digestionē est actu simile nutrito vt in omni actōe naturali passuꝫ in principio actiōis ē dissimile agenti ꝛ ꝯtrariū. sed in fine ē simile. q: omē agens assimilat sibi passum inq̄tum pōt. ¶ Aduertenduꝫ est tn̄ ꝙ aliquid ē in potētia dupliciter. Uno mō in potentia ꝓpinqua quando per vnicum mouens reduci pōt ad actum. ꝛ sic nutrimētum in principio nutritionis dicitur simile in potentia nutrito. Alio mō in potentia remota quando pluribus mouentibus soluꝫ reduci potest in actum. sed de isto non ē ad propositum. Ex quibus sequitur ꝙ alimētum non potest esse proprium alimentuꝫ viuentis. quia non est in potentia proxima vt assimiletur viuenti. quia per vnum agens alimentum venit in substantiam aliti et per aliud conuertitur in substantiam aliti. nec etiam omne mixtum est nutrimentuꝫ. vt patet de mineralibus. et de his que sunt difficilis dissolutionis.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ vnius obiecti formaliter ꝛ s̄m vnam rōnem est tn̄ vna potētia. sed vnius obiecti materialiter ꝛ scd̄m diuersas rationes possunt esse plures potentie. ꝛ sic est de nutrimento respectu diuersaruꝫ potentiarum anime vegetatiue: vt postea patebit. Alie due similiter solū possūt. Et hec de questione. Sequitur in textu. Om autem nihil alitur ꝛc.

Querit̄ decimotertio vtrū sint tn̄ tres operationes anime vegetatiue. scꝫ nutrire: augere: ꝛ generare. Et arguit̄ ꝙ non. quia predicte operationes dicunt̄ naturales. ergo non sunt operationes anime ſ; nature. Secundo arguitur. generare cōuenit tam viuentibus ꝙ nō viuentibus. ergo nō est operatio aie. Tertio aialia imp̄fecta ꝛ orbata habent aiaꝫ: ꝛ tamen nō possunt generare. Quarto aia est potentior natura corporea. ſ; natura corporea eadem virtute dat speciem ꝛ debitaꝫ q̄titatē. ergo similiter anima vegetatiua. ꝛ per ꝯn̄s augere ꝛ generare nō sunt operatiōes distincte.

Quinto per idem res acquirit esse ꝛ ꝯseruatur in esse. sed p gn̄ationē res accipit esse ꝛ per nutritionē cōseruatur. ergo iste operationes non sunt distincte. sicut neq; creatio rerum est conseruatio ipsarum in esse. Ad oppositum est textus.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postꝙ Aristoteles determinauit de obiecto potentie vegetatiue scd̄ꝫ se. consequēter agit de ipso per respectum ad operationes anime vegetatiue et simul agit de illis operatōnibus ꝛ de potentijs a quibus causantur. vnde quia anima vegetatiua est in ordine animarum infima. ideo pro obiecto habet corpus sibi vi vnitum quod est corpus viuens. Ex quo sequitur ꝙ omnis operatio anime vegetatiue est circa corp⁹. nō nihil nutrit̄ vel augmētat̄ nisi pticipet vitā.

Sciendū est secūdo ꝙ in illo qđ nutritur q̄ttuoꝛ sunt necessaria. Pꝛimū ē vir tus nutriens dans nutrimento spēm. Secū dum est caloꝛ digerens q̄ est instrumētuꝫ hu ius virtutis. Tertiū est receptaculum nutri mēti. Quartū est spongiositas ⁊ poꝛositas coꝛpis nutriti sine qua non susciperet nutri mentū. Ex quo patet ꝙ sola animata nutriū tur. q꞉ solū ipis ista ꝯueniūt. ⁊ lꝫ ignis ſm si militudinē dicat̃ nutriri: nō tn̄ ꝓpꝛie nutrit̃. Cuius ratio est. q꞉ illud solum nutrit̃ ꝓpꝛie qđ in seipō aliquid recipit ꝑ qđ ꝯseruat̃ esse in toto ⁊ in partibus pꝛexistentibus. sed hoc nō cōuenit igni. q꞉ ꝙuis in materia cōbusti bili nouus ignis generet̃ cū ille nō cedit in ꝯseruationē ignis p̄cedētis. ſ; est noua gn̄a tio ignis distincti a p̄cedente. q꞉ totus ignis q̄ est ex aggregatiōe pluriuꝫ ignitoꝛū nō est vnus simplr̃: ſ; solū ꝑ aggregationē. Sed in rebus aiatis ꝯseruatur vita in partibꝰ p̄exi stentibus ꝑ hoc ꝙ nutrimētū ꝯuertit̃ in sub stantiā aliti. ⁊ ꝑ additionē crescūt aiata. ⁊ fit ꝓpꝛia augmētatio. Sꝫ ignis nō ꝓpꝛie aug mentat̃ nisi per additiōem partis ad ꝑtem. tunc pꝛopter eius actiuitatē videtur nutriri ⁊ alia cōuertere in sui substantiam.

Sciendū est tertio ꝙ triplex operatio est necessaria viuētibꝰ. Pꝛima ꝑ quaꝫ viuēs acq̄rit esse qđ fit ꝑ potentiā vegetati uā. Secūda ꝑ quā acq̄rit ꝑfectā ꝙtitatē qđ fit ꝑ virtutē augmentatiuā. Tertia per quā ꝯseruat̃ in esse ad quā oꝛdinat̃ virtꝰ nutritia. Et istaꝝ virtutū talis est differentia. q꞉ nutri tiua ⁊ augmentatiua hn̄t suū effectū in coꝛ poꝛe cuiꝰ sunt. q꞉ coꝛpꝰ aie vnitū auget̃ ⁊ nu tritur per istas virtutes. ſ; virtus gn̄atiua hꝫ suū effectū nō in eo in quo est sed in alio. q̇a nihil gn̄at seipm̄. iō virtus gn̄atiua cum ap pꝛopinquat dignitatē aie sensitiue q̄ hꝫ oꝑa tiones circa res exterioꝛes lꝫ eminētioꝛi mō q꞉ vt dicit Dionisius. Supm̄ū alicuius oꝛ dinis attingit ifim̄ū supioꝛis. ratio int̃ istas virtutes. generatiua que est pꝛincipalioꝛ ꝑs entis perfecti cuiꝰ est facere alteꝝ tale quale ipsum quodāmodo ꝯiūgitur cū potētijs aie sensitiue. Ex quibꝰ pꝫ ꝙ augmētatiua ⁊ nu tritiua deseruiūt gn̄atiue. ⁊ nutritia augmē tatiue. Et sic pꝫ de oꝛdine istaꝝ potentiaꝝ.

Sciendū est quarto ꝙ pꝛedicte potentie vno modo distingūtur ex parte ob iectoꝝ: quia alimentum vt est in potētia sub stantia membꝛum est obiectū ⁊ obiectū nu tritiue. ⁊ pꝛout est in potentia caro quanta: vel coꝛpus animatū quātū est obiectū aug mentatiue. Sed ipm̄ vel habet rationeꝫ su perflui ⁊ est in potentia ad esse hoc aliquid est obiectum gn̄atiue. nam superfluū alimē ti fit semen ⁊ habet in se virtutem gn̄atiuaꝫ non illius quod nutritur: ſ; alteriꝰ sibi simil̃ in specie. quia quod nutritur iam genituꝫ ē ex quo nihil generat seipm̄: ſ; aliquid potest facere ad conseruatōnē sui. ⁊ sic iste tres po tentie vnū habent obiectū materialiter. sed tria distincta foꝛmaliter. Secūdo mō distin guntur ex parte finis. quia finis nutritiue est ꝯseruatio indiuidui in suo esse Sꝫ finis aug mentatiue est determinata quantitas q̄ ha bita res amplius non augetur ꝙuis semper nutriatur. eo ꝙ nutritio est ad restauratiōeꝫ humidi deperditi. ⁊ q꞉ humidū radicale ꝯti nue ꝯsumitur a caloꝛe naturali. iō nutritio semꝑ requirit̃. Sed finis generatiue est ꝯser uatio speciei. Et sic pꝫ ꝙ nutritiua cōseruat indiuiduū augmentati. ⁊ sic perficit ipm̄ in quantitate. ⁊ gn̄atiua ꝯseruat esse specificū

Ad rationes ante oppositum.

Ad pꝛimā dicitur ꝙ operationes anime vegetatiue dicūtur naturales duplici de cā. Pꝛima pꝛopter similitudinē quaꝫ habēt cū operationibus nature. q꞉ natura dat esse ꝙ titatem ⁊ ꝯseruationeꝫ indiuidui. ⁊ ista tria sunt ab anima vegetatiua licꝫ nobilioꝛi mō a natura. Secunda q꞉ fiunt mediantibus q̄ litatibus pꝛimis que sunt instrumenta natu re. ⁊ etiam anime vegetatiue. ſ; tn̄ vt ꝓcedūt ab anima sunt a pꝛincipio intrinseco. Ad secūdā dicitur ꝙ generare aliud ex materia exterioꝛi bene cōuenit non viuentibus. ſ; ge nerare ex materia interioꝛi. s. per semen deci sum a generante solū cōuenit aialibus per fectis. Ad tertiā dicitur ꝙ generare so lum inest vegetabilibus perfectis. ⁊ non in omnibus. sicut neq̧ om̄s potentie sensitiue insunt cuilibet animali. Ad quartā dicit̃ ꝙ generatio viuentiū est ex semine deciso a generāte. ⁊ necessario est ꝑue ꝙtitatis. ideo opoꝛtet genitū esse parue quātitatis in pꝛin cipio. iō requirit̃ vis augmentatiua per quā acq̄ritur determiāta ꝙtitas. Sed inaiatum generat̃ ex materia exterioꝛi sepata ab agēte ideo simul recipit spēm ⁊ quantitatē ſm ꝙti

tatem materie ex qua generatur. Ad q̇ntã d: ꝙ licet viuens per eandẽ cãm vniuersalẽ acquirat esse ⁊ ꝯseruatur in esse. non tamen per eandẽ cãm particularẽ: ſ per virtutẽ generantis acquirit esse. ⁊ per virtutem nutritiuã sibi intrinsecã cõseruatur in esse. Et hec de questione. Sequitur in textu. Quare aũt motus anime principiũ ⁊c̃.

Queritur decimoquarto vtruz sint alique virtutes naturales potentie nutritiue subseruientes. Et arguitur ꝙ non quia potentia nutritiua est actiua. ergo põt operari in passo sibi disposito sine aliq̃ adiuuante. Secũdo. q̇cquid potest virtus inferior ⁊ potest superior. ſ anima vegetatiua perfectior est q̃ natura. natura autem nõ indiget aliquibus virtutibus ad exercendum suas operationes. ergo neq̧ virtus nutritiua. Ad oppositũ arguit̃ auctoritate medicoꝝ ⁊ plurium phisicoꝝ.

Pro responsione sciendũ ẽ primo ꝙ postq̃ actũ ẽ de actibus ⁊ obiecto potẽtie vegetatiue. ꝯsequẽter Aristoteles ipaz diffinit: dicens ꝙ potentia vegetatiua ẽ que potest saluare suũ susceptiuũ inq̃tum hmõi saluat ipm per alimentũ per quod cõseruat̃ vita viuentis. Unde diuersimode nutrimẽtum est principiũ nutritiõis. ⁊ ipa anima vegetatiua est nutriens principale. ⁊ nutrimẽtum est illud quo res alitur. ⁊ corpus animatum est illud quod alitur.

Sciendũ est secũdo ꝙ inter potentias anime vegetatiue est duplex ordo. s. generationis ſm quem nutritiua precedit. deinde augmentatiua. ⁊ vltimo generatiua Et perfectionis ſm quẽ generatiua p̃cedit. quia tunc vnũquodq̧ perfectũ est cũ põt alterũ facere tale quale ipm est. quod fit ꝑ virtutem generatiuã. ⁊ sic virtus generatiua ẽ ꝑfectissima. ⁊ est finis aliaꝝ virtutuz anime vegetatiue. ⁊ q: a fine iustum est vnũquodq̧ appellari. ⁊ generare alteꝝ est finis vegetatiue. ideo secũda diffinitione diffinit̃ vegetatiua potentia. ꝙ est generatiua alterius sibi similis ſm speciem.

Sciẽduz est tertio ꝙ duplex est instrumentuz quo aliquid alitur. scilicet cõiunctum ⁊ separatum. sicut nauis gubernatur manu ⁊ remone. manu: sicut instrumento coniũcto: ⁊ remone tanq̃ instrumento separato. ⁊ ita instrumentũ separatũ quo aliquid nutritur est ipm nutrimentum. ⁊ instrumentum quo fit nutritio est calor naturalis qui est principium digestiõis.

Sciendũz est quarto ꝙ qñ aliq̃ potentia habet plures actus potest diffiniri per alterũ suoꝝ actuũ propter duas causas Uel q: talis operatio inseꝑabilis est ab illa potẽtia: vel quia talis oꝑatio perfectior est ⁊ finis aliarum. ⁊ ideo q: nutrire inseparabiliter cõuenit potentie vegetatiue. ⁊ iõ bene diffinitur per hoc ꝙ est nutrire. ⁊ q: gñatio est ꝑfectissima operũ eius. ideo potest diffiniri per generare tanq̃ per ei⁹ principalem operationem. Et sic patet ꝙ aĩa vegetatiua plus diffinitur per generare ⁊ nutrire q̃ per augere. q: augere nec est pricipalior oꝑatio nec semꝑ cõuenit rei cui ꝯuenit.

Sit igit̃ cõclusio responsiua ad quesitũ. Alique sunt virtutes naturales potentie nutritiue subseruientes. scz virtus attractiua nutrimenti. retentiua attracti. digestiua retẽti. ⁊ quarta q̃ est expulsiua suꝑflui. patet. q: sine ipis virtutibus nõ põt fieri nutritio. nam attractiua attrahit nutrimentuz ad singula membra. ⁊ hec virtus est in singulis membris ⁊ iuuatur calore eleuãte cibum ⁊ porositate membroꝝ. requiritur etiaz virtus retentiua vt nutrimẽtũ maneat quousq̧ sit alterum ⁊ decoctum. et ad hoc facit siccitas membroꝝ: et etiam frigiditas. Sed digestiua requiritur ad digerendũ cibuz vt assimiletur nutrito ⁊ iuuatur calore alterãte ⁊ humido. qd̕ faciliter recipit figurã membri. Sed expulsiua requiritur ad expellẽdũ superfluum nutrimenti: ⁊ iuuatur calore aperiente venas ⁊ quandoq̧ venositate. vbi aduertendũ est ꝙ quattuor sunt digestiões Prima est in stomacho in quo seꝑatur purũ ab impuro: ⁊ impurum mittitur ad intestia. ⁊ purum recipitur in epate in quo fit secunda digestio. ⁊ vbi subtile nutrimentuz ductũ est per venas epatis capit calorẽ sanguinis Tertia digestio fit in extremitatibus venaꝝ epatis. ⁊ mutat̃ nutrimentũ in albũ colorẽ. et ab illo seꝑatur quedã aquositas quem facientibus vrinã recipit̃ in vesica. Ultima fit in singulis membris vbi virtus mẽbri conuertit alimentum in substantiã eius.

Sed tūc dubitatur primo vtruȝ semen solum sit ex superfluo alimēti. Rūdet ꝙ superfluum nutrimenti ꝓ quanto vis generatiua est sibi impressa a generante conuenienter dicitur semen. Unde alimentū primo capit quandam virtutem cōēȝ respectu partiuȝ omniū corporis ꝛ in fine determinantur ad quālibet partem. ideo non capitur pro semine illud quod est iam cōuersum in substātiam membrorum per quandam resolutionem sed capit illud quod est in proxima dispositione ad cōuersionem. Unde si illud retineret naturā eius a quo resoluit non haberet virtutem generandi totū qđ diceretur si esset resoluta ab omnibus partibus. ꝛ sic semen eēt vnū paruum animal qđ falsum est. Relinquitur ergo ꝙ superfluum nutrimenti ƀm ꝙ hȝ virtutē cōeȝ oīm partiū corporis est semen.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā đ ꝙ iste virtutes naturales dicuntur subseruire anime vegetatiue. nō q̄a det ipsi sibi virtutē agendi. sed q: sunt instrumenta quibus agit. Ad secundā đ: ꝙ lȝ anima vegetatiua ptineat virtualiter omes virtutes naturales: non tamen formaliť. iō bn̄ vtitur ipsis tanꝙ instrumentis. Et hec đ questione. Sequitur in textu. Determinatis autem his ꝛc.

Queritur decimoquinto vtruȝ sensus sit potentia passiua. Et arguitur primo ꝙ nō. q: potētia vegetatiua est actiua ergo ꝛ sensitiua cum sit maioris virtuť. cum etiā potētia sensitiua sit formalior ꝙ vegetatiua. Secūdo. sensus iudicat de sensibili. ƀ iudicare est agere. Tertio. Si sensus esset potentia passiua pateret a sensibili ꝛ sic sensibile esset nobilius sensu. qđ falsum est.

Quarto. agens est nobilior passo. si ergo sensus pateret a sensibili oporteret obiectuȝ exteriꝰ esse nobilius sensu. ƀ hoc est falsuȝ. ergo. Quinto. oculi mulieris mēstruose inficiūt speculū. ꝛ basiliscus solo visu interficit hominē. ꝛ oculi cattus resplendent in tenebris qđ non esset nisi visio fieret extramittēdo: ergo sensus est potentia actiua. Ad oppositum est textus.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postꝙ actum est de aia vegetatiua ꝛ suis potētijs primo. ꝯñr agendū est de aia sensitiua ꝛ suis potentijs primo inquirens quedam cōmunia omni sensui. ꝛ deinde ꝓpria ƀm vnūquēqȝ sensum.

Sciēduȝ est secūdo ꝙ duplex est potētia. s. essentialis q̄ est ad actū primū: vt puer nouiter natus est sciens in potētia. Alia est accñtalis q̄ est ad actū secundū. Et differūt primo. q: prima đ: remota: ꝛ alia ꝓxima. nā vt hȝ textꝰ. Is habitū scie ꝯsiderat dū vult nisi ad exteriꝰ ꝓhibeat. Et de secunda potētia pōt se quis reducere in actū. Secūdo differunt. q: potētia accñtalis bn̄ stat sub habitu ꝯrio. vt intellectus sub errore cōtrario scie. accñtalis vo stare non potest sub habitu contrario.

Sciendū est tertio ꝙ duplex est passio. s. corruptiua ꝛ ꝑfectiua. Corruptiua ē receptio forme in subiecto cū abiectiōe alicuiꝰ ꝑfectōis. vt cū aq̄ calefit. Perfectiua ē receptio forme in aliq̄ sine remissiōe ꝑfectionis ꝓcedentis. ꝛ talis passio nō ē corruptio. ƀ salꝰ ꝛ ꝑfectio: vt hñs sciaȝ dū speculať nō alterať. Et lȝ addiscēs videať alťari deuenit de errore in sciaȝ. tñ ibi nō ē ꝓprie altatio. q: alteratio ꝓprie dicta đȝ esse de ꝑ se de ꝯrio in cōtrariū. modo acquisitiōi sciētie accidit ꝙ addiscens prius sit in errorē.

Tūc sit cōclusio repsōsiua. Sensus est potētia passiua. ptȝ. q: sensus recipit spēs sensibiles ab obiecto. ƀ recipere est pati. Secūdo. si sensus eēt potētia actiua seqreť ꝙ sentiret seipm. ꝛ ꝙ sentiret sine obiecto exteriori. pȝ ꝯña. q: virtꝰ actiua sufficiēs est se ipsa ad agendū. ꝛ ita sensus sentiret seipm sine sensibili exteriori: vt si ꝯbustibile hřet vim ꝯbustiuā sine obiecto exteriori ꝛ seipm cōburreret. q: tūc v̄tute actiua hřet potētiā passiuā. Sȝ ꝯ hanc rōnem arguiť ꝙ ex ipa seqreť ꝙ ois potētia actiua ageret sine obiecto exteriori. qđ fſm est. q: virtꝰ domificatiua nō pōt opari sine obiecto exteriori. Diciť ꝙ nō est simile de arte domificatiua ꝛ de potētia passiua. q: ars domificatiua hȝ materiā exteriorē q̄ transit in materiam interiorē. Sed sensus si eēt virtus actiua hřet opatiōnē imanentē ideo non indigeret materia exteriori. Ex quo patȝ ꝙ sensus non sentit seipm nec sentit sine obiecto exteriori.

Conclusio secūda. sensus educi

Sensus est potentia passiua

tur de potentia essendi in actu a proprio obiecto. Ptz. qz obiectum est propriuz mouēs et agens respectu sensus.

Conclusio tertia potētia ad sensum reducitur ad actum in generante. Ptz quia dans formam dat omia ꝯsequētia ad formaz. ergo generās aīam sensitiuā dat sensum qui per se ꝯsequitur ad ipm.

Sed dubitatur primo. vtrū sensus sit tm̄ singularium. Pro dubio sciendū ꝙ duplex est principiū actionis. quoddā est ipm agens. Aliud est ratio agendi sub qua agit illud quod agit. Tūc videt̄ ꝙ ratio obiecti sensus est vniuersalis. qz aliter potentia sensitiua nō esset vna. nisi haberet vnuz obiectū sub cuius rōne formali apprehēderentur omnia que apprehēdit. Dicitur secūdo ꝙ obiectum sensus ꝙ̄tuz ad illud quod sentitur est singulare. qz cognitio habet fieri per hoc ꝙ cognitū est in cognoscente ƀm suam similitudinem. et qz sensus est virtus corporea. iō recipit ꝑticulariter similitudinē sensibilis corporalis, ideo sepe dicit̄ ꝙ sensus ꝙ̄tum ad actum est singulariū. ꝛ ꝙ̄tum ad obiectū est vniuersaliū. ¶ Ubi aduertēdum ꝙ quattuor sunt gradus apphēsiōis. Primus est quomō abstrahitur forma rei a materia. sed nō adprehensiua nec a cōditionibus eius que fit per sensum exteriorem.

Secundus est quomō forma rei cognite abstrahitur a materia et apprehensiua materie. sed nō a cōditionib⁹ eius qđ conuenit imaginatiue. Tertius est quomō forma rei sumpta a materia et a cōditionib⁹ eius abstrahunt̄ intentiones nō sensate que nō imprimūtur a sensibus et hee intentiōes eliciuntur per extimatiuā. sicut ouis ex colore et figura lupi sensati apprehēdit inimiciciā.

Quartus est quō abstrahit̄ forma a materia et a cōditionibus eius. qui solū conuenit intellectui.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primaz dicitur ꝙ maior habet veritatem quomō superi⁹ ꝛ inferius ordinant̄ ad eūdem finem. modo potentia sensitiua ꝛ vegetatiua ordināt̄ ad diuersos fines. Ultra dicitur ꝙ passiuū superioris ordinis est perfectius actione inferioris generis. mō gen⁹ potentie sensitiue est supra totū genus potētie vegetatiue. Ad secundā dicitur ꝙ sensus est potentia passiua quomō est intransmutari a sensibili. sed duz est intrāsmutato esse a sensibili fit potentia actiua et iudicat de sensibili exteriori. vnde nulla est potētia intātū passiua quin possit agere per formā sui actiui i ea recepta. mō illud iudicare cōsequitur formā sensibilis receptam in sensu

Ad tertiā đ: ꝙ agens ea ratōne qua agit nobilius est passo et illud obiectum inꝙ̄tuz est in actu tale qualis est sensus in potentia. sensus habet rōem impꝑfectōis. Ad quartam dicitur ꝙ talis actio nō est oculi ꝓut in eo est sensus. sed prout est corpus rarius ceteris paribus ꝓpter eius raritatē vt ab oculis talis mulieris exeūt fumi grossi vaporis qui primo inficiūt acrē mediū ꝛ deinde speculum. Similiter ab oculis basilici exeunt vapores venenosi primo inficientes aerem et cōsequenter hominez visuz. ꝛ oculi catorū resplēdent in tenebris. quia sunt corpora maxime tersa et polita et qz exeat ab ipis virtus visiua. Et hec de questione. Sequit̄ textus. Sensitiui aūt prima.

Queritur decimosexto vtrum quinqꝫ sensibilia cōmunia. scz magnitudo numerus: figura: motus: et quies sint sensibilia per se. Et arguit̄ primo ꝙ nō. qz numerus soluz cognoscibilis est ab intellectu ergo nō est sensibile per se. Secundo sensibile cōmune ab omnibus sensibus sentiri potest. sed magnitudo nō percipitur ab omnibus. ergo nō est sensibile cōmune. Tertio illud sentitur per accidens qđ sentit̄ per alterū: sed ꝑdicta quiqꝫ sentiunt̄ per aliud scz per sensibilia ꝓpria. ergo nō sunt sensibilia per se. Ad oppositū est textus.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postꝙ̄ ostendit aristoteles quomodo sensus se habet ad sensibilia. ꝯñter agit de sensibili ostendēs q̇d est sensibile ꝑ se. ꝛ q̇d ꝑ accidēs. q̇d sensibile ꝓpriū et q̇d cōmune

Sciendū est secundo ꝙ sensibilia cōmunia ƀm aliquos dicūtur sensibilia per se primo. Tum primo. qz sensibilia cōia sunt obiecta sensus cōmunis. Tum secūdo qz sensibilia ꝓpria nō possunt esse sine communib⁹ et tm̄ bene possunt esse sine sensibilibus per accidens. Sed prima ratio istorum vt dicit Thomas nō valet. qz falsum est sensibilia cōmunia esse obiecta sensus cōis. qz

sensus cõmunis percipit omĩa obiecta sensuū particulariū et etiam sic actionis eoꝝ. ergo nõ hñt obiectum indistinctū ab obiecꝗ quinqꝫ sensuū particulariū. ⁊ sic illa sensibilia cõia nõ sunt primo obiecta sensus cõmunis. Itẽ oĩs potentia per se primo fert̃ in suū obiectum. sed sensus cõis nõ ꝑcipit ꝑ se primo ista sensibilia cõia. ſ͡ʒ mediãtibꝰ sensibus ꝓprijs. Similiter secũda ratio nõ valet. q2 si sic sequeretur ꝙ substantia esset per se sensibilis. cũ sit subiectum ꝓpriorũ sensibiliũ. iõ iste rõnes sunt insufficientes.

Sciendum est tertio. ꝙ nõ omne agens infert passionẽ cuilibꝫ patiẽti. sed solũ patienti disposito. cum ergo sentire consistat in quodã pati quicqd per se facit in alteratiõe sensus a sensibili ẽ sensibile ꝑ se. et ħ ꝯtingit dupliciť. Uno mõ q2 sensibile immutat sensum ꝑ ꝓpriã spẽʒ. Alio mõ q2 ꝑ se facit ad modũ imutandi. licet non agat per ꝓpriã spẽm. ideo tam illud qđ immutat per ꝓpriã spẽm ꝙ illud qđ facit ad modũ immutandi đ2 sensibile per se. Sʒ sensibile ꝑ accidẽs đ2 ꝙ accidit sensibili ꝑ se ⁊ nõ facit passionẽ in sensu neqꝫ ꝑ ꝓpriam spẽm neqꝫ ad modũ immutandi. ⁊ iõ ipo mutato nõ mutatur iudiciũ sensus. Ex quo patet ꝙ sensibile prima sui diuisione diuiditur in sensibile ꝑ se ⁊ in sensibile ꝑ accidens.

Ulterius sciendũ est ꝙ sensibile ꝑ se diuidiť in sensibile ꝓpriũ ⁊ cõe. ꝓprium est qđ ab vnico sensu ꝑcipitur. ⁊ circa quod nõ cõtingit ꝓprium sensum errare. Unđ in ipm hʒ sensus naturalẽ aptitudinẽ. ⁊ iõ ſm differentiam ꝓpriorum sensibilium sensus in specie variantur. Sed sensibile cõe est qđ nõ immutat sensum per ꝓpriam speciem. tñ facit per se ad modũ immutandi ⁊ a pluribus sensibus ꝑcipi põt. circa quod ꝯtingit sensum errare. vt sunt quinqꝫ prius dicta. Et differt sensibile ꝓpriũ a cõmuni. q2 ꝓprium ab vnico sensu ꝑcipiť. Cõmune võ ab omnibꝰ vel pluribꝰ. Differũt secũdo. q2 circa sensibile cõe cõtingit sensum errare. ſ͡ʒ circa ꝓpriuʒ non contingit errare. vt visus nõ decipitur circa colorẽ quattuor cõditionibꝰ obseruatis. Prima est ꝙ sit debita dispositio organi sensus. defectu cuius febricitãs male iudicat de saporibus. Secunda ꝙ sit debita dispositio medij. defectu cuius iudicamꝰ solẽ de mane esse rubeũ. Tertia ẽ ꝙ sit debita distantia sensus a sensibili. defectu cuiꝰ solẽ iudicamꝰ esse bipedalis ꝗ̄titatis. Quarta requiritur ꝙ sit debita virtus obiecti sic ꝙ nõ sit nimis magnũ nimis fortis: nec nimis paruuʒ.

Sciendũ est vlterius ꝙ ad sensibile per accidens duo requirũtur. Primo ꝙ accidat sensibili per se. Secũdo ꝙ statiʒ apprehẽdať a sentiente cognito sensibili ꝑ se. si enĩ aliquid accideret sensibili ꝑ se qđ tñ lateret sentientẽ nõ diceret̃ sentiri ꝑ accidẽs q̄re oportet ꝙ cognoscať illud sensibile ab aliqua potentia sentiẽtis q̄ sit sensus. vel intus vel vis cognitiua. vel extimatiua. exemplũ dat de sensu. sicut dulce qđ est ꝓpriũ sensibile gustus ꝑ accidẽs ꝑcipiť a visu. Exemplũ de intellectu: vt viso aliquo mouere seipm ꝑ intellectũ apphẽdimꝰ vitã eiꝰ. Exemplũ de cogitatiua: vt viso colorato ꝑcipimꝰ esse hoiẽ vel aĩal. ⁊ virtꝰ in hoiẽ đ2 rõ ꝑticularis. ⁊ cõparat intentões ꝑticulares. sic ratio cõis cõparat intentiões vniuersales. tamen hec virtus est sensitiua: ꝗ̄uis ꝑticipet aliquid de intellectu in homie pro ꝗ̄to sensus cõiungitur intellectui. Exempluʒ de extimatiua: vt ouis per auditũ audit vocẽ agnelli et per extimatiuã iudicat ipm esse filiũ eiꝰ. Aduertendũ tñ ꝙ differẽter se hñt cogitatiua i hoie. ⁊ extimatiua in brutis. q̇a cogitatiua apprehẽdit indiuiduũ: vt sistit sub natura cõi qđ sibi cõtingit inꝗ̄tum coniungitur intellectui. Sed extimatiua in brutis nõ apphendit indiuiduũ ſm ꝙ ẽ sub natura ꝯmuni. ſ͡ʒ solũ ꝓut est terminus aut principiũ actionis vel passiõis eiꝰ. vt ouis nõ agnouit hanc herbã: vt est sub sua spẽ. ſ͡ʒ solũ inꝗ̄tum est cibus eiꝰ. Unñ ista virtus dat brutis vt per eã ordinentur ad ꝓsequendũ suas operationes.

Tunc sit conclusio prima. sensibilia cõmunia sunt sensibilia per se. Pʒ. q2 illa q̄ faciũt ad immutanduʒ sensum ꝑ propriaʒ speciẽ siue ad modũ immutandi sunt sensibilia ꝑ se. Sʒ sensibilia cõia sunt hmõi nam faciunt ad diuersum modũ immutandi sensum. nam aliter immutať visus a magno colorato ⁊ a paruo.

Conclusio secunda. substantia et accidentia distincta a sensibus ꝓprijs et

413

27

cōib⁹ solū sunt sensibilia per accidēs. Ptȝ. q: nō immutant sensum per ppriā spēm. nec ꝑ se faciunt ad moduȝ imutandi.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr: ꝙ lȝ numerus ƀm suam simplicē essentiā soluȝ cognoscat̄ ab intellectu tamen ƀm esse materiale qd̄ habet in rebus numeratis est quedā q̄titas discreta a sensu pcipitur. Ad secūdā dr ꝙ ad sensibile cōe nō oportet ꝙ ab oibus sensibus pcipiatur: sed sufficit ꝙ a multis. Ad tertiam dicitur ꝙ illa sensibilia bn̄ sentiūtur ꝑ aliud ƀ nō per accidens. q: per aliud nō ē idē ꝙ per accidens ƀ opponit̄ ei qd̄ est primo. Et hec de questione. Sequitur textus. Cui⁹ quidē est visus ipsū est visibile.

Queritur decimoseptimo vtrū

ad videndū requiratur lumen ꝓpter mediū tm̄ ⁊ nō ꝓpter colores. Et arguitur prio ꝙ nō. q: color non habet virtutē mouendi dyaphanū sine lumine. ergo lumen requiritur ꝓpter colores. añs patet a signo. nā ille qui est in obscuro loco videt rem positaȝ in lumine. ⁊ nō ecōuerso. si sit in lumine nō videt rem in tenebris. q: color nō potest diffūdere suas species nisi in medio illuminato. Secūdo visus est vna potentia. ergo habet vnū per se primo obiectū. qd̄ nō esset si color esset per se visibilis. ⁊ nō per virtutē luminis. quia lumen est per se visibile. Ad oppositum est textus dicens. ꝙ color habet in se cām essendi visibile.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ postq̄ actum ē de sensibilib⁹ in cōi. pn̄ter agit Aristo. de ipis in pticulari. ⁊ pmo de sensibili visus. et q: ad videndū reqritur dyaphanū ⁊ lumē. ideo de istis determinādū est. In oīm em̄ sensatione tria sunt. scȝ mouēs tn̄. qd̄ est subiectū. ⁊ motū qd̄ ē ipe sensus. ⁊ mouēs ⁊ motū simul. qd̄ ē mediū. Sensibile em̄ positū supra sensum nō facit sensationē. ideo semp requiritur mediū. Et circa hoc videndū est vtrū lumen requirat̄ ad vidēdū ꝓpt mediū vel ꝓpt ipos colores

Sciendū est secūdo. ꝙ dyaphanū

dicitur qd̄ de se nō hȝ ppriū lumen quo videat̄. ƀ est susceptiuū luminis extranei ꝑ quod aliquo mō fit visibile: vt sūt aer ⁊ aq vitrum vel cristallus. Et licet aliqua accidentia cōueniant elementis rōne elementoruȝ: vt calidū vel frigidum. tamen dyaphanitas nō cōuenit aeri vel aque scd̄ȝ naturā ppriam. ƀ consequitur naturam cōmunem celestem et cōuenit elementatis inq̄tū quodammodo participant aliquid corporū celestium licet equiuoce.

Sciēdū est tertio. ꝙ lumen est

actus dyaphani ƀm ꝙ dyaphanum est. vn̄ dyaphanū est potentia lucis et tenebre. sed est materia prima ⁊ in potentia respectu forme priuationis. lumē aūt cōparatur ad diaphanū sicut color ad corp⁹ coloratuȝ. quia vtrūq3 est forma ⁊ actus sui susceptiui. Et ideo dicit aristoteles ꝙ lumen est q̄si color dyaphanū ƀm qd̄ dyaphanū est actu factū ab aliquo corpore luminoso siue sit ignis siue aliqd̄ corpus celeste. nā sicut dyaphanū cōmune est celo et elementis. ita esse lucens cōuenit igni ⁊ celo.

Sciendū est quarto ꝙ corpora

quedā sunt lucida vt sol. quedā dyaphana vt aer. quedā opoca vt terra. Cuius rō est q: lux est ppria qualitas celi qd̄ est corp⁹ pfectissimū. ideo corpora illa que sunt actuata sunt actu lucida. que vero sunt ppinqua his sunt receptiua luminis: vt dyaphanuȝ. ƀ maxie materialia nec sunt lucida nec sūt receptiua luminis ƀm pfunduȝ. Aduertendū est tn̄ ꝙ ignis lucidius ē in materia aliena et nō in materia ꝓpria. vn̄ in ꝓpria spera dyaphanitatē hȝ. nā nisi ita diceret̄ per regionē ignis nō possent videri stelle.

Tunc sit cōclusio respōsiua ad

quesituȝ. Ad videnduȝ reqritur lumē propter mediū ⁊ nō ꝓpt colores. Prima ps pȝ q: color ē motiu⁹ diaphani ƀm qd̄ ē in actu ƀ lumē est act⁹ dyaphani. ergo ad videndū reqritur lumē ex pte dyaphani qd̄ est medium. Scd̄a pars pȝ. nam color de sui natura hȝ ꝙ possit mouere dyaphanuȝ in actu. ƀ oē potēs ꝑ se mouere dyaphanū in actu est per se visibile. ergo color ƀm sui naturaȝ est per se visibilis. ⁊ sic ex pte sui nō requirit̄ lumen. Sed quia dyaphanū nō fit in actu nisi ꝑ lumen. ideo color nō pōt videri sine lumie. sic lumē qd̄ reqrit̄ ꝓpter mediū ⁊ nō ꝓpter colores. q: color est ꝑ se visibilis. ꝑ se scȝ in secūdo modo. per se: q: visibile est pro

ꝓꝑia passio ⁊ nō de sua essentiali diffinitōe ideo dicit textus. scd̄m se aūt et nō rōne: sed tamen in seipo habet causam essendi visibile. ¶ Ex predictis pꝫ ꝙ lumen ēst corpꝰ. q̇a cum diffundatur per mediū duo corpora simul essent in eodem loco: qd̄ est impossibile Ex quo sequitur vlterius. ꝙ non est fluxus corpoꝝ. q: si sic essent ꝑua corpora. Sequit̄ vlterius ꝙ lumē diffunditur ꝑ motū successiuū. q: licet talis motus posset nos latere in aliquo paruo spacio, tn̄ nō posset nos latere in tanto spacio sicut est ab oriente in occidentē in eodē instanti in quo ascēdit corpus lucidū supra orizontē illumiatur totuꝫ nostrū emisperiuꝫ. Seq̇tur vlteriꝰ falsitas dicti Democriti dicentis. ꝙ si inter visū nr̄ꝫ et rem visam esset vacuū possꝫ videri qd̄ cū ꝙ corpus in q̈cunqꝫ distantia. puta formica in celo. hoc est em̄ falsum. q: color ē motiuus dyaphani ſm actū: modo in vacuo nō est dyaphanū neqꝫ medium. Unde hāc opinionē habuit Democritus. q: credidit medium impedire visionē eo ꝙ resistit sue visioni. ſ; hoc est falsum: q: dyaphanū nō habꝫ ꝯtrarietateꝫ ad lumen. ſ; est in vltima dispositione ad recipienduꝫ lumen: cuiꝰ signuꝫ ē. q: subito immutatur et illuminat̄ per lumē Sed causa quare distantia impedit visionē est. q: visibile videtur sub quodā angulo figure piramidalis cuius basis ē res visa ⁊ angulus est in oculo vidētis. Et q: res visa maior ē pūcto in quo ē ille angulus. et q̄̄to plus recedit ab oculo tāto diminuit̄ ille angulꝰ. q: q̄̄to latera alicuius trianguli sunt longiora. dum tn̄ bases sint eadē. tāto angulus ē minor. ideo res a remotiori visa minor apparet. Uerum est tamen ꝙ Albertus aliter respōdet ad questionē ꝑ̄cedenteꝫ dicens. ꝙ ad videndū requiritur lumen et ꝓpter mediū ⁊ ꝓpter colores. Dicit enim ꝙ color hꝫ duplex esse. scꝫ naturale qd̄ consurgit ex ꝓportione quattuor qualitatū primarū. ⁊ ſm hoc esse bene est color in tenebris. Aliud hꝫ esse formale quo pōt mouere dyaphanū qd̄ esse habet ex in cadentia luminis qd̄ est tota ypocrisis coloris. ⁊ ſm hoc esse color est actu visibilis. ⁊ sic lumē requiritur ꝓpter colores ⁊ ꝓpter medium.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d: ꝙ forma ꝑfecte virtutis pōt disponere suū receptiuū. ⁊ sibi dare formaꝫ similem forme agentis. ſ; forma imꝑfecta lꝫ possit cōicare aliam formam nō tamen sufficit disponere suum receptiuū. modo virtus coloris in agendo ē imꝑfecta respectu luminis. q: calor non est aliud q̄̄ lumen obscuratum ex cōmixtione corporis opaci. ideo color nō habet virtutē disponendi mediuꝫ ad receptionē eius. sed pōt diffundere suas species in medio disposito. Et ad illud qd̄ dicebatur de existente in tenebris: r̄espōdet̄ ꝙ illud mediū est illumiatū q̄̄tuꝫ sufficit ad diffinitionē speciei coloris. Ad secundā dicitur ꝙ lumē est tota substātia coloris. iō si ꝑtinet ad eandē naturā visibilis non oportet ꝙ color fiat in actu visibilis per lumē extrinsecū. ſ; hꝫ in se lumen intrinsecū quo sufficit mouere dyaphanū existēs in actu. nō tamē sufficit ip̄m actuare per imperfectionē eius Et hec de questione. Sequitur in textu. Est autem coloris ⁊c̄.

Queritur decimooctauo vtruꝫ

color sit propriū obiectū visus. Et arguit̄ ꝙ non. q: obiectum visus per se primo debꝫ videri. sed color nō videtur per se primo. ſꝫ videtur per lumen. Secūdo ꝓpriū obiectuꝫ dꝫ esse adequatū sue potentie. ſ; multa vident̄ que nō hn̄t colorē: vt corpora celestia ⁊ tenebre. ergo color nō est obiectum.

Ad oppositū est textus.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postq̄ phs ondit quid ē color. q̇d dyaphanū. ⁊ q̇d sit lumen. ꝯnter ondit qualit̄ se habeat dyaphanū ad colores ⁊ ad lumē qd̄ ē actꝰ eiꝰ. Un̄ de lumine diuerse fuerunt opiniones. Prima fuit ꝙ lumen est corpus eo ꝙ sepe d: ꝙ radij luminosi se intersecāt. mō intersecare se ꝑtinet ad corpus. Secūda fuit dicentiū ꝙ lumē est defluxus corpoꝝ ad modū vaporis defluentis ab aliquo humido ꝓpter istud motiuū. q: sepe dicitur ꝙ lumen transit per aerē. mō transitus solum cōuenit corporibꝰ. Sꝫ iste due opiniōes fuerūt improbate in questione ꝑ̄cedente. nam si lumen esset corpꝰ vel defluxus corpoꝝ diffunderet̄ successiue: qd̄ est falsuꝫ. Tertia opinio fuit ꝙ lux vel lumē est quedā natura spiritualis ꝓpter istud motiuū. q: in rebus intellectualibꝰ vtimur noie luminis: vt dicitur substātias seꝑatas hr̄e lumē itellectuale Quarta opinio fuit ꝙ lumen est forma

substantialis solis eo ꝙ sol ẜm se dicit͛ lucidus. Sed iste due opiniones improbantur. q: nulla natura spūalis nec etiā forma substantialis est per se sensibilis. ergo lumē nō est natura spiritualis. nec forma substantialis. iste aūt locutiones de lumine propter q̄s ipi mouebantur sunt oēs methaphorice.

Quinta fuit opinio Alberti dicent͛ ꝙ lumē hz esse intentionale solum in aere vel in dyaphano. Sed hoc improbatur. q: ens intētionale nō pōt facere naturalē transmutatiōez ẜ radij corpoꝝ celestiū trāsmutāt realit͛ hec inferiora. Est em̄ lumen qualitas corpis celestis ꝑ quā agit in ista inferiora. ergo color hz esse reale ⁊ nō solū intentiōale in aere.

Sciendum est secūdo ꝙ lumen ⁊ color substantialiter cōueniūt. ẜ differunt primo. q: lumen noiat formā in paruipotentia cū tenebroso. color aūt dicit formā paruipotentiā. Secundo. q: lux est qualitas ꝑmi alterantis que nō habet cōtrariū. ⁊ ideo susceptiuū eius semper est in vltima dispositione ad recipiendū lumen. Sed color ẜm suas spēs hz cōtrarietatē ẜm diuersas ꝑmixtiōes luminis cum opaco. ⁊ ẜm ꝙ lumē magis vel minus dn̄atur ẜm hoc causant͛ diuersi colores extremi vel medij.

Sciendū est tertio ꝙ vt dictū est prius dyaphanū est receptiuū luminis ⁊ coloris. ⁊ q: receptiuū alicui⁹ dz esse denudatū a natura quā recipit. iō dyaphanū ẜm se non hz lumen vel colorē: ẜ est inuisibile ⁊ tenebrosum. Uerūtamen ꝙ eadem est potentia cognitiua oppositoꝝ dyaphanuz potest videri sicut ⁊ tenebrosuz. ⁊ sicut dr̄ de susceptiuis obiecti visus: ita dicendū est de susceptiuis obiectoꝝ alioꝝ sensuum.

Sciendū est quarto ꝙ visibiliū quedā sunt ꝓprie dicta: vt colorata ⁊ luminosa. nā oīe qd̄ videt͛ inq̄tum ꝑticipat lumē aut ergo ipm ꝑticipat in potētia vt dyaphanū. aut in actu excellēti: vt celū. aut imꝑfecte ⁊ remisse. q: vel habz lucē satis clarā: vt ignis qui videtur in tenebris ⁊ in lumie. in tenebris quidē. q: tm̄ hz de luce ꝙ pōt facere mediū in actu ⁊ diffundere suū lumē. i lumine vō videt͛ eo ꝙ lumē ei⁹ nō est taz debile vt ad presentiā alteri⁹ luminis totaliter obfuscet͛. iō in lumie pōt videri. Alia sunt inuisibilia improprie dicta: vt sūt i nocte lucētia quēadmodū sūt putredies aliquoꝝ quercuum. squame aliquoꝝ pisciū. oculi cattoꝝ vel lupoꝝ que dicūtur visibilia innominata.

Sciendū est quinto ꝙ predicta sunt visibilia in lumine inq̄tum colorata et non inq̄tum lucida. ẜ in tenebris vident͛ vt lucentia ⁊ non vt colorata. Cuius rō est. q̄a ꝑdicta in sua cōpositione habēt aliquid lucid̄ inq̄tum lucidū ignis ⁊ dyaphanū aeris et aque nō est totaliter cōprehensum in ipis ꝑ oppacū terre. ⁊ ita quodāmodo lucida sunt ⁊ eoꝝ lux solū in tenebris cognoscit͛. q: cū illa lux sit debilis ad presentiā maioris lumis obfuscat͛. iō de die nō vident͛ vt lucentia sub propria luce: ẜ vt colorata sub ꝓprio lumie: vel vt colorata sub lumie alieno. Unde lux ipoꝝ cū sit debilis nō potest tm̄ reducere mediū in actu vt possit recipere spēs coloris. iō sub sua luce: nec ipa: nec alia vident͛. ẜ quia lux ipoꝝ fortior est ipo colore. iō in tenebris possunt videri lucida. Et dicūtur ꝑdicta inuisibilia innoiata. q: simul sunt ⁊ lucētia et colorata. ideo nō possunt hr̄e vnū nomen tm̄.

Istis notatis ponitur cōclusio responsiua ad q. Color est propriū obiectuz visus cōprehendendo lumen sub colore. q̄a sunt vnū in rōne visibile. Pz. illud est ꝓprie obiectū visus in quod pri⁹ ⁊ directe fertur potentia visiua ⁊ sub cui⁹ rōne formali fert͛ in omne illud in quo fert͛. sicut est de colore respectu visus. ergo est obiectum visus. Ex quo sequitur ꝙ visus est spūalior inter sens⁹ particulares. pz primo ex parte obiecti. quia suū obiectum conuenit tam corꝑibus celestibus q̄ inferioribus: qd̄ in nullo alio sensibili repert͛. Tactus em̄ solū percipit qualitates tangibiles que dūtaxat cōueniunt elementis ⁊ mixtis. Gustus vero percipit sapores qui solū sunt in mixtis. Olfatus solū circa odores est q̄ solum reperiuntur in mixtis. Auditus est circa sonum qui solū causatur in corporib⁹ que possunt rarefieri ⁊ condēsari facilit͛: qd̄ repugnat corporibus celestibus. Secundo patet ꝙ visus sit spūalior ex modo sue mutationis. q: alij sensus immutant͛ naturaliter ⁊ spūaliter simul. ẜ visus solum immutat͛ intētionaliter. iō spūalior ē inter alios sensus. deinde auditus. deinde olfatus. deinde gustus: ⁊ vltimo tactus. Un̄ immutatio naturalis est i quo qualitas im

mutantis recipitur in patiente scd̄m esse reale. Sed spiritualis est quādo recipitur in patiente spiritualiter tm̄.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ color nō videtur sine lumine requisito ex pte mediꝫ et ex pte vidētis. vn̄ tn̄ videtur sine lumine exteriori reqsito ex parte ipius coloris. ideo adhuc color est per se visibilis. Ad secundā dicit̄ ꝙ lux lumen ꝛ color cōueniūt in vna rōne formali et nō differūt formaliter in esse visibili. ꝛ n̄ capitur hic color vt distinguitur a lumine. tenebre aūt solū vident̄ per carentiā luminis. sicut priuatio percipitur per remotionez sui habitus. Et hec de questione. Sequitur textus. Nunc aūt primo de sono.

Querit̄ decimonono vtrum sonus fiat in aere tanꝙ in ꝓprio medio.

Et arguitur ꝙ nō. q2 aeris ad sonū nulla est resistentia: ergo si sonus fieret in aere in instāti diffunderet̄ per aerem quod falsum est.

Secundo subiectū soni nō est mediū ei⁹. sed sonus est subiectiue in aere. ergo non est in eo vt in medio. Maior p3. q2 son⁹ in suo subiecto habet esse reale et in medio h3 esse intētionale. Tertio son⁹ auditur in aqua ergo aer nō est ꝓprium medium soni. Ad oppositum est textus.

Pro respōsione sciendū est primo

ꝙ postꝙ actum est de obiecto visus. ꝯn̄ter agit aristoteles de sono qui ē obiectū auditus. et primo agit de generatione soni deinde de immutatione ad sonuz.

Sciendū est secūdo ꝙ corporū

sonabiliū quedā sunt bene sonantia: vt campana actu sonans. Alia sunt bene sonātia: vt in potentia. vt campana qn̄ nō sonat in actu. Alia sūt q̄ nec in actu nec in potentia sunt bn̄ sonantia. Ex quo pt3 ꝙ son⁹ qn̄ꝫ h3 esse in actu et qn̄ꝫ in potentia. Dupliciter tn̄ aliqd̄ habet̄ in actu. Vno modo in actu ꝑmanendi ꝛ in facto eē. ꝛ sic sensibilia alioꝝ sensuū ab auditu h̄nt esse cōpletuz in suis subiectis: vt color in corpore colorato. Alio mō aliquid hab3 esse in actu successiuo et in fieri. ꝛ sic sonus h3 esse in actu. nō eīn h3 esse ꝑmanens in subiecto. s3 solum est q̄diu est generatio eius. in simul eīn sūt generatio soni ꝛ īmutatio auditus a sono. iō Aristoteles simul determinat ꝑdicta duo d̄ sono qd̄ tn̄ nō facit d̄ sensibilib⁹ alioꝝ sensuū

Sciendum est tertio ꝙ ad generationē

soni tria reqrunt̄. sc3 ꝑcutiens: percussum: ꝛ mediū in quo fit ꝑcussio. Sonus eīn causatur vt vehementi percussione in q̄ fit violenta fractio aeris. mō in ꝑcussiōe requirūtur ꝑcutiens ꝛ ꝑcussum. ꝛ q2 actus ꝑcutientis nō fit sine motu locali. nec motus localis sine medio. ideo in illa ꝑcussione requiritur medium. ꝛ hoc est ꝙ dicitur ꝙ sonus est alicui⁹ ad aliquid et in aliquo. alicuius sc3 ꝑcutientis. ꝛ aliqd̄ sc3 ꝑcussum. et in aliquo: sc3 in medio. nō tn̄ fit sonus ex ꝑcussione quorūcunꝫ corporuz. q̄a lana ꝛ corpora mollia nō habent vim sonandi. Cui⁹ ratio est. quia talia corpora cedūt ꝑcutienti. ideo ex percussione eoꝝ nō frangitur aer. ita vehemēter ꝙ possit formari sonus. ꝛ tamē illa mollia corpora comprimenter possent adeo fieri dura ꝙ causarent sonū.

Sciēdum est quarto. ꝙ ad hoc

ꝙ corpora faciant sonū ex sua ꝑcussione requirit̄ ꝙ sint dura vt possint vehemēter frāgere aerē. Secūdo reqritur ꝙ sint leuia. vt aer sit vniformis in sua fractione. Tertio reqrit̄ ꝙ sint cōcaua si debeāt facere magnū sonū. q2 aer inclusus in corp̄e cōcauo n̄ pōt statim exire. imo vna pars ꝑcutit aliam et alia aliā. ꝛ sic fiunt multi ict⁹ ꝛ multiplicatur sonus. Vn̄ corpora q̄ in sua compositione h̄nt aerē bene dispositu3 bene sonant. vt es vel argentū. Quarto reqritur ꝙ illa corp̄a dura se ꝑcutiant vehemēter ꝛ velociter. q2 si tarde āte ꝑcussionē dissolueretur aer ꝛ nō causaretur sonus.

Vlterius sciēdū. In generatio

ne soni equon ꝙ corpus sonans seh3 ad sonum sicut ad centrū. ita ꝙ sonus orbiculariter diffundit̄ circa ip̄m vt qn̄ lapis cadit in aquam punct⁹ ꝑcutiēs lapidis ē vt centrū ꝛ circulariter causant̄ multe inundatiōes q̄ si nō reperiāt obstaculū: tūc reuerberant̄ ad locū a quo ꝓcesserūt. ita similiter son⁹ circulariter diffundit̄. ꝛ si nō reperiat obstaculuz tandē deficit, et si reperiat obstaculū: tūc reuerberat̄ aer ille a corpore obiecto ꝛ cogit̄ son⁹ reuerti ad locū ad que3 ꝓcessit ꝛ in ista reꝑcussiōe causat̄ sonus qui d̄r son⁹ equon et ille aer idē numero reꝑcutitur adhuc h̄ns

impressionem soni primo generati. ideo qñ ꝙ secūdario audim⁹ vocem similē voci pri⁹ formate dū tamen fiat repcussio prope. q꞉ si nimis distanter fieret. nō seruaret similē impressionē eo ꝙ figuratio ꝯtinue per motum dissoluitur. Ubi aduertenduꝫ ꝙ in omni sono fit ista repcussio vt habet textus. lꝫ non semꝑ ꝑcipiātur vñ percipitur iste son⁹ in locis concauis. vt in puteo. vel in valle iuxta muros vel in siluis. in locis auteꝫ planis raro percipitur. Et ꝙ semꝑ fiat iste sonus ptꝫ per locū a minori. nam in lumine semper fit reflexio a corpore opposito. q꞉ nisi semꝑ fieret nunꝙ videretur aliquid nisi lumē solis aut alterius lumiosi directe incideret supra ipm nō tamen percipitur semper ista percussio. ⁊ cum lumen sit subtili⁹ sono minus in aere debet fieri reflexio luminis ꝙ soni. cuꝫ ergo semper fiat reflexio soni.

His presuppositis ponitur conclusio rñsiua. mediū ꝓprijssimū ipius soni ē aer ⁊ minus ꝓprium est aqua. Ptꝫ illud est ꝓpriū mediū deferens sonū qđ faciliter rarefit et cōdēsat̄ ⁊ qđ est denudatū a sono. sꝫ aer est hmōi. ⁊ etiā aqua lꝫ min⁹ ꝓprie. et iō antiqui credentes locū vbi ē aer esse vacuū dixerūt vacuū esse ꝓprium mediū auditus ꝙuis male dixerūt. in hoc ꝙ dicunt aerē nō esse corp⁹. tamen bene dicunt per hoc ꝙ dicūt sonum fieri per aerem.

Sꝫ dubitat̄ primo vtruꝫ sonus causetur a ꝑcutiente vł a ꝑcusso. vł ab vtroqꝫ. Rñdet̄ ꝙ ab vtroqꝫ sed differēter. q꞉ primo fit a percutiēte qui primo ꝑcutit aerem. et q꞉ percussū est durū ⁊ leue. ideo facit aerē resilire. ⁊ sic ab vtroqꝫ dependit ille motus. quia oportet ꝙ ibi fiat resilitio ⁊ ex resistentia percussi non tamen omne qđ percutitur causat sonum. quia si acus a cui obijciat̄ nō generatur sonus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ aeris ad sonuꝫ nulla est resistētia cū aer nō habeat in se formā sono cōtrariā. ꝟ q꞉ son⁹ fit cū motu locali cui repugnat fieri in instāti. iō son⁹ nō pōt fieri subito ꝟ successiue. Ad secundā đ꞉ ꝙ son⁹ est subiectiue in aere ꝓpinquo respectu sonantis et intentiōaliter diffunditur in aereꝫ distanteꝫ. ideo scđm diuersas partes ibi est realiter et intentōnaliter. Ad tertiā patet solutio ex dictis. Et hec de questione. Sequitur in textu. Uacuū em̄ recte dicitur.

Queritur vicesimo vtrum son⁹ sit proprium obiectuꝫ auditus. Et arguitur primo ꝙ nō. q꞉ nullū sensibile cōmune ē ꝓprium obiectū auditus. sed sonus est sensibile cōe. q꞉ est motus localis. ergo son⁹ nō est propriū obiectū auditus. Secūdo illud est ꝓprium obiectū audit⁹ a quo auditus mutatur꞉ sed auditus immutat̄ a corꝑe sonantis. ergo corpus sonans est obiectum auditus ⁊ nō solū sonus. Ad oppositum est textus.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postꝙ visum est de generatione soni ⁊ de his que requirūtur ad gñationem eius ꝯsequēter dicendū est de imutatōne audit⁹ ab ipo sono. licet em̄ simul sint tempore gñatio soni ⁊ diffusio eius ꝑ mediū et imutatio auditus. tamen prius scđm naturam fit generatio soni et eius diffusio per medium ꝙ qđ immutet sensum auditus.

Sciendū est secundo ꝙ organū auditus est de natura aeris sicut organū visus est de natura aque. ideo in organo auditus est quidā aer inclusus qui recipit sonuꝫ existentem in aere exteriori et qñ aer exterior motus per foramē auris ꝑtingit ad pelliculā cōtinentē illū aerē intrinsecū꞉ tunc permutatur illud organū ⁊ auditur son⁹. Ex quo sequit̄ ꝙ aīa nō audit a qualibet ꝑte sui corporis. q꞉ nō in qualibet parte habet aerē inclusum qui sit organū auditus. neqꝫ aer exterior pōt penetrare quālibet ꝑteꝫ aīalis vt immutet aerē intrinsecū qui est organū auditus. Ex dictis sequit̄ ꝙ iste aer cōnaturalis aliter nō hꝫ in se sonū. q꞉ si haberet nō perciperet sonū ab extrinseco venientē. vnđ aer in aure existēs cōtinet̄ per quandā pelliculā ne defluant ⁊ ē edificat⁹. idest firmiter dispositus in cōcauo auris. ⁊ oportet ꝙ sit imutabilis ad hoc ꝙ possit sentire oēs differētias mot⁹ ⁊ soni꞉ sicut pupilla caret omi colore. vt omnē colorem possit cognoscere꞉

Sciēdū est tertio. ꝙ ad organū audit⁹ duo sūt necessaria. vt pꝫ ex dictis. Primū ē ꝙ sit aer inclusus in dicta pellicula q̄ đ꞉ meringa auris. Secūdū ē ꝙ ille aer sit imobilis. Et ꝑm ꝟ ꝑñt accidere duo ipedimen

ta circa auditū. Primū ē si ille aer inclusus corrūpatur. vt in hoie existēte in aq corrūpit: dū aq venit ad illū aerē: verū aqua ipedi-ri pōt ab ingressu ppt tortuositates q sūt in foramie auris. et si ledat illa pellicula ptinēs impedit auditus queadmodū impedit visus si pellicula ptinēs humidū qd est in pupilla oculi ledat. Secūdū impedimētū est si aer ille intrinsecus moueat. q: reqritur qd sit imobilis et sine sono. vt possit pcipere sonum et motū existētē in aere exteriori. iō phs ponit signū ad discernēdū vtrū aliqs sit boni auditus. nā si cōtinue audiat sonū in auribus aer sui organi ē in ptinuo motu. iō non pōt bñ pcipere motū et sonū exteriorem et ē mali auditus. s si multotiens pcipiat silenciū signū ē boni auditus.

His presuppositis ponitur conclusio rñsiua ad q. Sonus ē ppriū obiectum auditus. Probat sicut antea pbatū est de colore q sit ppriū obiectū visus.

Sed dubitatur primo. que sunt differētie soni. Rñdet q sunt acutū et graue et sumūtur ad similitudinē p differētias que sūt in tactu. Vñ acutū dr q in modico tpe multū mouet sensum tactus: et acutū in sono qd cito mouet sensum auditus. sonus grauis q in mlto tpe parū mouet auditū. et aliqs posset credere q acutū et graue idē eēnt in sono q velox et tardū. iō remouet hec phs dicēs q abinuicē differūt. Vñ sicut motus ē cā soni. ita velocitas motus est cā soni acuti. et tarditas est cā soni grauis. et hoc intelligendū est qñ sonus in eodē motu causat. q si in pluribus motibus: tūc frequētia motuū ē cā soni acuti. et raritas soni gauis: vt dic Boe. in musica. et iō corda cithare magis extensa acutius sonat. quia in ea ex vna percussione frequentius mouetur aer.

Dubitatur secundo. quare hic phs detmiat de gñatōe soni et prius nō determinauit de gñatōe coloris. s solū de mutatōe sensus et medij a colore. Rñdet q alie qlitates sensibiles a sono: vt color odor sapor et qlitates tāgibiles hñt esse fixū et pmanēs in subiecto. iō est alia cōsideratio in ipis fm se et fm q imutat sensū. et iō alterius psideratiōis ē gñatio ipaꝝ et alterius imutatio facta p ipas. hic aūt psiderat de imutatōe sensuū ab obiectis in libro d sensu et sensato de gñatione coloris. saporis. et odoris. et in de generatōe agitur de qlitatibus tangibilibus et q tum ad aliquas in libro methauroꝝ: s sonus non habet esse fixum et quiesens in subiecto sed in quadā immutatōe cōsistit eo q causatur a motu. et sic simul est generatio eius et immutatio eius. iō simul de ipis determinatur

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr q sonus non est motus localis formaliter: s ibi ē passio causalis siue materialis. et sonus solū cū motu locali causat. Ad secūdā dr q corpus sonās vt hō vel cāpana solū per accidēs imutat sonū auditus. sonus aūt p se imutat. iō sonus ponit obiectū auditus. et nō corpus sonans. Et hec de questione.

Sequitur in textu. Vox aūt sonus est quidem aīati inaīatoꝝ aūt etc.

Queritur vicesimoprimo. vtrū diffinitio vocis sit bñ assignata in qua dicitur vox ē repcussio aeris respirati ab aīa q ē in his ptibus ad arteriā vocalem. Arguit q nō. q: omnis repercussio est motus. sed vox nō est motus: ergo nō est repcussio. Secūdo ista diffinitio nō cōpetit sono instrumentoꝝ musicaliū cū notare dicūtur. ergo nō cōuenit omni voci. Tertio si vox fieret p respiratōē aeris cū respiratio aeris fiat naturalit: tūc seqret q nō ois vox esset naturalr. et sic ois vox esset naturalr significatiua. Ultimo si diffinitio esset cōueniēs seqret q tussis sternutatio et hmōi essent voces q tn falsū est. igit etc. In oppositū ē phs in textu ponēs illā diffinitōē in forma.

Pro responsione sciēdū est primo q postq Aristo. determinauit de sono in gñali. pñr determiat de voce q est qdā spēs eius. vox eñ est sonus factus ab aīa. et solū cōpetit aīatis vocare. nullū eñ inaīatoꝝ dicit vocare. nisi forte fm quandam methaphorā sicut instrumenta musicalia: vt lira: tibia et hmōi. que hñt extēsionē in suo sono et melos. idest psonantiā et locutionē siue discretionē. et dicūtur vocare p similitudinem.

Sciendū est secundo q sonus hmōi instrumentoꝝ assimilat vocibus humanis propter tria. Vox eñ differt a sonis simplicibus in tribus. Primo quidē in hoc q vox hz quādā protensionē siue durationem sonus aūt simpliciter factus cito transit et nō

d[illegible] vocis

habet protensionē. cui⁹ est causa. q꞉ sonus simplex causatur ex simplici ꝑcussione duoꝝ corpoꝝ. ⁊ cū statim percussio transeat: son⁹ etiam cito transit. sed vox fit ab anima retinente aerem ⁊ reꝑcutiendo ip̄m ad arteriaꝫ vocalem. iō vox hꝫ quandā ꝓtensionem ꝫm appetitū aīe. Secundo differt vox a simplicibus sonis. q꞉ vox hꝫ quandā ꝯsonātiā ⁊ melodiā quā nō hꝫ sonus simplex. Cui⁹ causa est. q꞉ sonus simplex ꝓcedit ex simplici percussione. iō in se nō hꝫ diuersitatē grauis ⁊ acuti. ⁊ per ꝯn̄s nec ꝯsonātiā que causat̄ ex diuersa ꝓportione grauis ⁊ acuti. sed vox diuersificatur per sonū graue ⁊ acutuꝫ. eo ꝙ percussio per quā fit vox diuersimode fit ꝫm appetitū anime emittentis sonum.

Tertio differt ab alijs sonis. q꞉ in voce ē quedā discretio ⁊ interruptio sonoꝝ. sicut pꝫ in voce articulata que ponitur spēs quantitatis discrete. hꝫ em̄ discretionē ⁊ distinctionē in suis partibus ꝓpter varias reꝑcussiones aeris sicut ad varā arteriā vocalē. son⁹ aūt simplex nō hꝫ in suis partibus talem discretionē: ꝫ est ꝯtinuus. ⁊ q꞉ instrumēta musicalia ꝫm quandā siꝉitudinē habēt ista tria: ideo soni taliū instrumentoꝝ dicūtur voces propter siꝉitudinē illā quam habent ad vocem humanā. hn̄t em̄ tales soni quandā durationē melodiā ⁊ distinctionē in suis partibus ꝫm diuersas percussiōes diuersaꝝ cordaꝝ aut diuersoꝝ flatuū: ⁊ alioꝝ hmōi. ideo soni taliū instrumentoꝝ dicūtur voces ꝑ similitudinē quā habent ad vocē humanam quā similitudinē hn̄t ex intentiōe sonātis. ꝫ deficiunt a vera ratione vocis, quia nō sūt ꝑ instrumenta naturalia.

Sciendū est tertio ꝙ vox est repercussio aeris respirati. sola em̄ aīalia respirantia dicūtur vocare. ⁊ iō aīalia non habētia sanguinē non respirant. ⁊ quedam aīalia habentia sanguinē non vocāt: vt pisces. ⁊ si pisces quandoqꝫ dicantur vocare: sicut pisces qui sunt in athileo. i. in illo flumine. vel mari: hoc est ideo ꝙ cum brachijs vel cū alio hmōi faciunt sonū similē voci: qui tamē non est vox. Unde quattuor sunt gn̄a aīaliū sanguinē nō habentia: vt dicit̄ in libro ꝺ aīalibus. s. aīalia mollis carnis exterius: vt sunt sepie. ⁊ aīalia mollis teste: vt cancri. et aīalia dure teste: vt conche ⁊ ostree. ⁊ aīalia que sunt corꝑis anulosi: vt apes ⁊ formice. nullū em̄ hoꝝ hꝫ sanguinē neqꝫ vocāt.

Sciendū est quarto ꝙ cor ⁊ pulmo sunt partes vehemēter calide. iō reqrūt aerē refrigidantē ⁊ temperantē calorē coꝝ. iō natura in aīalibus hn̄tibus pulmoneꝫ q̄ habēt magnū calorē ad cor ordinauit respirationē aeris ⁊ aspirationē ad refrigerium cordis. ⁊ se habet pulmo in respiratione ad modū follis recipientis ⁊ emittētis aerē. ⁊ ꝑ talem aspirationē ⁊ respirationē mēbra p̄ncipalia. s. cor ⁊ pulmo excellēter calida tēperant̄ in calore. Ex quo pꝫ ꝙ anima vtit̄ aere respirato ad duo opera. s. ad nutritionē caloris cordis tanq̄ ad aliquod necessariū. et ad locutionē ⁊ formationē vocis tāq̄ ad id quod est de bene esse ⁊ nō necessariū simpl'r sicut etiā natura lingua ad duo opera vtit̄. scꝫ ad gustū qui est necessari⁹ in q̄tum est discretius alimenti cōuenientis a discōuenienti. ⁊ etiā ad locutionē que non est necessaria simplicit̄. ꝫ bene de bene esse. vox em̄ fit ꝑ arteriaꝫ vocalē tanq̄ per ꝓpriū organū. quia aer respirat⁹ ⁊ tractus ad cor ⁊ pulmonē in virtute aīe repercutit̄ ad arteriā vocalē in q̄ repercussione fit vox. ⁊ ita arteria vocalis ē organū vocis. est em̄ arteria vocalis quedā vena vel aliquid siꝉe vene que est iuxta guttur ⁊ ꝯtinuatur lingue ⁊ pulmoni. ⁊ dicitur via sp̄ūs siue aeris. sic̄ vena ꝺ꞉ via sanguis sic pꝫ in quo modo causat̄ vox. Causat̄ enīꝫ qn̄ aer respiratus ⁊ attractus circa cor ad pulmonē per virtutē aīe repercutit̄ ad arteriam vocalē. ⁊ in illa reꝑcussione fit vox. ⁊ oꝫ aerē aspiratū retineri. q꞉ sine aere respirato non fieret vox.

Istis p̄dictis ponit̄ conclusio responsiua ad. q. Diffinitio vocis est sufficiēter assignata. Patet per ea que requiruntur ad bonā diffinitionē. ponit̄ em̄ reꝑcussio tanq̄ genus. ⁊ est ibi p̄dicatio causalis ⁊ nō formalis. Et ꝑ hoc ꝙ ꝺ꞉ aeris respirati ab aīa. excludūtur soni facti ab inaīatis. ⁊ ꝑ hoc ꝙ ꝺ꞉ ad arteriā vocalē excludūtur soni q̄ fiūt per alias partes inaīatas. per hoc etiā ꝙ ponitur ab aīa excludūtur soni qui fiunt ex necessitate nature: sicut tussis. Et q꞉ oīs vox fit mediāte ymagiatiōe ⁊ appetitu. ⁊ ita oīs vox signat naturaliter vel appetitū aīe vel aliquā ymaginationē sui vel alteri⁹ rei. vel etiam signat ad placitū. voces em̄ aīalium

brutoꝝ signaliť appetitū aīe cū aliq̄ ymagi
natiōe. ⁊ voces humane articulate signant
ad placitū ex impositōe. Ex quo potest pate
re ꝙ in formatione vocis tria sunt. s. ꝑcutiēs
quod est ipa aīa cū sua vi motiua. ⁊ ꝑcussuȝ
quod est arteria vocalis. ⁊ mediū qꝺ est aer
respiratus. q̄uis eñ aīa sit forma totius cor
poris. ⁊ in qualibet parte tota sit ſm eēntiā:
tñ principaliť dꝫ esse in corde q̄tum ad vim
motiuā. ⁊ ita aīa diciť esse in corde ⁊ pulmo-
ne. qꝛ in illis partibꝰ principaliter operať cū
cor sit principiū vite. res aūt dꝫ esse vbi opa
tur. Ex quo pꝫ ꝙ sola aīalia respirantia que
hn̄t pulmonē ⁊ arteriā vocalē formāt voces

Ad rationes ante oppositū.

Ad primam dꝫ ꝙ ibi est ꝓdicatio cālis. et
est sensus: vox est causatus ex repercussione
Ad secūdā pꝫ solutio ex dictis. Ad ter
tiam dicendū ꝙ ois vox in vlī est naturalis
⁊ signat naturalr: tñ aliqua vox ꝓut est arti
culata signat conceptū mentis ad placitū.
nihil eñ ꝓhibet aliq̄d in vniuersali cōceptū
esse naturale: ⁊ tamen ſm quandā circūstan
tiam esse voluntariū ⁊ ad placitū. sicut puni
re latrones ē de iure naturali. ſ punire ipos
hoc vel illo mō cadit sub iure positiuo et est
ad placitū. Silr naturale est homini loqui
⁊ vocare. ſ taliter vl taliť ⁊ ſm talē dearticu
lationē est voluntariū. Ad aliā dꝫ ꝙ aliȷ̄
soni non sunt ab anima ꝓpter appetitū vel
ymaginationē: ſ propter nature necessitatē.
Sequitur i textu. De odore aūt ⁊ olfacti-
bili minꝰ bñ est determinabile. olfactus

Queritur vicesimosecūdo vtrū

odor sit propriū obiectū olfactꝰ. Arguiť ꝙ
nō. qꝛ propriū obiectū alicuiꝰ potētie dꝫ esse
adequatū illi. ſ odor non adequať olfactui
Tum primo. qꝛ aliquis est odor qui non ꝑ-
cipitur ab olfactu nr̄o. ⁊ aliquis q̇ nō perci
piť ab olfactu brutoꝝ. sicut odor rosaꝝ. Tuȝ
secūdo. qꝛ olfactus non solū percipit odora
bile. ſ etiam nō odorabile. vt habeť in textu.
igiť ⁊c. Secūdo sic. odores ꝑcipiuntur a
gustu. qꝛ bene sapida bñ odorāt. ergo odor
non est propriū obiectū olfactus. In op
positū est Aristoteles in textu.

Pro responsione sciendū ē pri

mo ꝙ postq̄ phs determinauit de visibili ⁊
visu. audibili ⁊ auditu. ɔñter determinat
de odorabili ⁊ olfactu. Licet enim odores co
gnoscanť per sapores. prius tamē agit Ari-
stoteles de odorabili ⁊ odoratu qui percipit
suum obiectū per medium extraneum: sicut
visus ⁊ auditus. q̄ de sapore ⁊ gustu q̇ per-
cipit suū obiectum per mediū intraneū.

Sciendum est secundo: ꝙ diffi-

cilius est determinare de odoribus q̄ de co-
loribus ⁊ sonis. Cuiꝰ ratio est. qꝛ homo inť
cetera animalia hꝫ maius cerebrū in propor
tione ad alias partes corpis. Cerebrū autē
est humidū ⁊ frigidū. ⁊ odor consistit in ca-
lido et sicco. et qꝛ organū dꝫ esse proportiōa
tū suo obiecto: oportet organū olfactus esse
calidū ⁊ siccum. quia ergo in homine orga-
num olfactus contrahit humiditatem ⁊ sic-
citatē a cerebro qꝺ est maximum in nobis. iō
habent sensum peiorē aliȷ̄s animalibus. ꝓ-
pter quod homines differētias odoꝝ medio
rum nō discernūt nisi referendo ad sapores
ſ solū excellentes odores facientes delecta-
tionē vel tristiciā. Unde sicut quedā aīalia
duros oculos habentia: vt sunt locuste. non
percipiūt parua visibilia. ita etiā nos n̄ odo
ramus nisi odores excellentes.

Sciendū est tertio ꝙ qꝛ nos nō

bene percipimus differentias odoꝝ discer-
nimus eas per analogiam ⁊ proportionem
ad gustū. Cuius ratio est. qꝛ homo est opti-
mi gustus ⁊ mali olfactꝰ. adeo discernit spēs
odoꝝ per species sapoꝝ. Qꝛ aūt habeat cer
tissimū gustū. pꝫ ex eo ꝙ gustus est quidam
tactus. tactus eñ in hominibꝰ est certissimꝰ:
eo ꝙ complexio hominis inter cetera aīalia
maxime est reducta ad equalitateȝ: ⁊ recedit
ab excellentia qualitatū primaꝝ. ita ꝙ orga
nū tactus in homine inq̄tuȝ possibile est de
nudatū est ab excellentiȷ̄s qualitatū prima
rum. Ex quo sequitur ꝙ homo est prudētis-
simū animaliū. qꝛ in genere hominū ex sen-
su tactus percipimus ꝙ aliqui sūt ingenio
si ⁊ aliqui non. quod non facimꝰ ex alio sen
su. q̇ enim habent carnē durā ⁊ malū tactuȝ
sunt inepti mente. qui vero sunt molles car
ne ⁊ habent bonū tactum sunt apti mente.
vt dicit phs in textu. alia eñ aīalia hn̄t duri
orē tactū q̄ hō. Unde signū boni tactus est
raritas in cōplexione. tenuitas vnguiū. sua
uitas carnis. ⁊ subtilitas oculoꝝ.

Istis notatis sit cōclusio respō-

siua ad. q. Odor est propriū obiectū olfactꝰ.

Probatur hec cōclusio sicut ꝓbatū est de colore ꝛ sono. nihil eñ percipit ab olfactu nisi odor ꝛ reducibile ad odorē. sicut eñ visus ē visibilis ꝛ inuisibilis. ꝛ auditus audibilis ꝛ inaudibilis. ita olfactus est odorabilis ꝛ inodorabilis. ꝫ nō odorabile dicit̄ tripliciter. aut ꝙ oino non pōt hr̄e odorem: sicut corpa simplicia. aut q: hꝫ parū de odore: vt quidā lapis: ꝛ q̄dam gn̄a metallorꝝ. aut quod puum habet odorē: sicut sulphur. ꝛ ita de inuisibili. ꝛ nō audibili. silr̄ de nō gustabili. ꝛ nō tāgibili. ista aūt silr̄ multipliciter dicūtur.

Dubitatur primo vtrum aptitudo

mentis magis correspōdeat bonitati tact⁹ ꝙ̄ visus. Videt̄ ꝙ nō. q: visus est spūalior inter oīs sensus. ꝛ plures rerꝝ differentias nobis ostendit. iō d: cōiter vt etiam dicit. p. ꝙ visus ꝛ auditus sens⁹ mor⁹ discipline. tactus aūt inter oēs alios sensus est magis materialis et vicinior potentijs vegetatiuis. Oppositū dicit. p. in. t. Ad dubiū r̄ndet̄ ꝙ̄ duplici de cā bonitas mentis corr̄ndet bonitati tactus. Prima est. q: tactus est fundamentū oim sensuū. organū eñ tact⁹ expādit̄ per totū corpus ad modū rethis. ꝛ ex sensu tact⁹ hꝫ aial ꝙ sit aial. iō cū hꝫ meliorē tactū hꝫ meliorem naturā sensitiuā. ꝛ cū bonitas sensus sit dispositio ad bonitatē intellectus cū nihil cognoscam⁹ nisi ꝑ ministeriū sens⁹ seq̇tur ꝙ qui habent meliorē tactū meliorem hn̄t intellectum. Ex hoc aūt ꝙ aliq̇s hꝫ meliorē visum vel auditū nō propter hoc simpliciter d: melioris nature sensitiue: nisi solū ꝫm quid. s. in illa parte in qua est visus vl̄ auditus. Secūda est q: bonitas tactus ꝯsequit̄ cōtemperantiā in cōplexione. Et ꝙ̄uis organū tactus nō possit esse oino denudatum a q̄litatibus tangibilibus: eo ꝙ est compositū ex quattuor elemētis. oꝫ tn̄ ꝙ sit i potentia ad excellentias qualitatū tangibiliū per hoc ꝙ est reductū ad medium. ꝛ ꝙ̄to organū tactus est magis reductū ad medium tanto magis tact⁹ ꝑcipit excellentias qualitatū tangibiliū. ꝛ tanto cōplexio corporis ē melior. ꝛ cū ad bonā cōplexionē corpis seq̄tur nobilitas aie. q: oīs forme ꝑportionatur materie ꝛ aie insequūtur corpa: vt dicit phs in libro de phisonomia: sequitur ꝙ qui sunt melioris tactus sunt melioris aie ꝛ ꝑfectioris mentis: si mentē habeant.

Dubitatur secūdo cū homo habeat

certissimū tactū quare spēs odorꝝ dnominant̄ a spēb⁹ saporꝝ magis ꝙ̄ a q̄litatib⁹ tangibilib⁹ q̄ ꝑcipiūtur tactu. R̄ndet̄ ꝙ cā ē. q: odor ꝛ sapor sumūtur ex cōmixtiōe q̄litatū elemētorꝝ. sapor eñ sumit̄ in calido ꝛ humido aqueo digesto. odor aūt in sicco humido aereo. ꝛ iō spēs odorꝝ magis r̄ndent spēb⁹ saporꝝ ꝙ̄ simplicib⁹ q̄litatib⁹ tangibilib⁹ ꝛ ita noiam⁹ spēs odorꝝ ꝑ spēs saporꝝ eo ꝙ hēm⁹ bonū gustū ꝛ malū soporatū ꝛ ꝑpter affinitatē ꝑdictā quā hn̄t odores ad sapores

Dubitat̄ tertio an semper spēs

odorꝝ correspōdeāt speciēb⁹ saporꝝ sic ꝙ illa q̄ habent dulcē odorē habeāt dulcē saporē. R̄ndet̄ ꝙ nō sp. Cui⁹ cā est. q: sapor cōsistit in hūido aqueo aliqualit̄ digesto ꝑ calidum odor aūt ꝯsistit in hūido aereo aliq̄liter temperato ex actione enchimi sicci in ipm. ꝯtingit aūt quādoq; vtrāq; substātiā. s. subtilem aereā: ꝛ aqueam esse certius cōmixtā ꝫm debitā cōmixtionē. ꝛ sic suauitas odorꝝ ꝛ saporū correspōdēt sibi inuicē. Si vo sit debito mō ꝑportionata in vno ꝛ nō in altero erit i vno suauitas ꝛ non in altero. Et sicut dictum est de dulci ꝛ amaro que sunt extrema in saporibus: ꝛ transferūtur ad odores extremos. ita etiā noia saporꝝ mediorꝝ attribuūtur odoribus medijs. sicut eñ d: sapor acetosus auster⁹ pōtic⁹. acut⁹: ꝛ pinguis. ita noiant̄ odores

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d: ꝙ nihil percipit̄ ab olfactu nisi sub rōe odoris. ꝛ ita nō odorabile ꝑcipitur ab olfactu ꝑ ꝙ̄to est priuatio odoris nō oꝫ etiā ꝙ q̄libꝫ genus aialiū ꝑcipiat quoscūq; odores. q: accidit olfactui in cōi ꝙ sit in organo sic disposito in tali spē aialis vel tali. Ad secūdā d: ꝙ odores nō ꝑcipiunt̄ a gustu. ꝙ̄uis eñ odorabile sit gustabile per accñs. nō tn̄ est intelligendū ꝙ odor ꝑcipiat̄ a gustu. vt satis declaratū est pri⁹ Sequitur in textu. Est aūt olfactus ꝛc. multiplicari odore

Queritur vicesimotertio vtrum

odor multiplicet̄ realit̄ ꝑ mediū aut solū intētionalit̄. Arguit̄ ꝙ multiplicet̄ realiter. q: vt dicit Auicēna poma odorifera ꝑ hoc ꝙ odorant̄ desiccant̄ ꝛ ꝯhūt rugas: qd̄ nō eet nisi esset realis defluxus odoris a corpe odorifero. Secūdo. odor est quedam fuma-

lis euaporatio. vt dicit. p. in de sensu ⁊ sensa to. fumalis aũt euaporatio est aliquid reale igiẗ diffundiẗ realiter. Tertio. expti sũt venatores ꝙ quedã bestie siluestres qñ appropinquãt loco in quo debẽt qescere faciũt qsdã magnos saltꝰ vt interrũpatẗ via canibus vt canes non possint eas inuenire. sed cũ se mouent ab eis resoluũtur quidã vapores ꝑ quos a canibus inueniũtur. quod non esset nisi odor esset quidã realis defluxus. ¶ In oppositũ arguiẗ tribus rõnibꝰ cõmentatoris Prima rõ. qꝛ cygni ⁊ vultures venerũt a qnquaginta miliaribꝰ ad bellũ troianũ propẗ corpa occisa. ⁊ tamen si cadauera fuissent resoluta igne vltra cuiꝰ raritatẽ nõ ẽ maior raritas ñ potuissent se diffundere per tale spaciũ ⁊ maxime cũ odor orbiculariter diffũdatur. ergo oꝫ odorẽ multiplicari intẽtionaliẗ in medio. Secũda ratio est. Si odor multiplicaretur realiẗ per mediũ sequereẗ ꝙ duo corpora essent simul ⁊ ꝙ esset penetratio dimensionũ. Tertia rõ. corpus simplex nõ potest esse subiectũ odoris eo ꝙ odor est qualitas secunda. ergo oꝫ. ꝙ sit ĩ aliquo subiecto mixto ⁊ non in aere: si multiplicetur realiter ꝭ hoc est impossibile: vt pꝫ per precedentem rõem. qꝛ esset penetratio dimensionũ.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postꝙ. p. determinauit de odorabili cõsequenẗ determinat de immutatione medij ⁊ organi odoratus ab odorabili. ⁊ prio de immutatione medij.

Pro quo sciendũ est secũdo ꝙ

propriũ mediũ odoris est aer aut aqua. qđ ꝓbat. p. qꝛ tam aialia aquatica ꝙ aialia ĩ aere viuẽtia: siue habeant sanguinẽ siue non: ꝑcipiũt odorẽ a longe eo ꝙ currũt de lõginquo ad nutrimentũ. quod non esset nisi mouerentur ab odore.

Sciendũ est tertio ꝙ quidaꝫ dixerũt oẽm sensum ꝑfici ꝑ quẽdã ꝯtactũ. ita

ꝙ oꝫ sensuꝫ ⁊ sensibile se tãgere ad hͦ ꝙ fiat sensatio. ꝭ tñ aliẗ assumpserẗ hͦ accidere in visu ⁊ aliter in alijs sensibꝰ. qꝛ dixerẗ ꝙ a visu egrediũẗ linee visuales ꝓcedẽtes vsqꝫ ad rẽ visaꝫ. ⁊ ꝑ hoc ꝙ tangũt visibile ꝑficiẗ visio Sꝫ in alijs sensibꝰ dicebãt ecõuerso ꝙ sensibile venit ad sensũ: sicꝫ manifestũ ẽ in gustu. ⁊ tactu. ⁊ siliꝛ ĩ auditu. nã sonꝰ venit ad auditũ ꝑ motũ localẽ. ⁊ siliꝛ dicebãt in olfactu ꝙ a corpe odorifero egrediẗ quedã fumalis euaporatio in q̃ ẽ odor q̃ deuenit ad sensuꝫ olfactꝰ. Isti aũt qui nihil perceperũt de immutatione spũali. s. antiqui: solũ ꝯsiderauerũt immutationẽ realẽ ⁊ materialẽ. modo in alijs sensibus apparet manifeste quedã materialis immutatio. soni eñ ⁊ odores deferũtur per mediũ ⁊ impediũtur per ventos. siliꝛ corpus tangibile: vt calidũ ⁊ frigidũ calefacit mediũ realiter. Etiã dixerũt in istis quattuor sensibus sensibile venire ad sensuꝫ. ꝭ qꝛ colores in medio nõ impediũtur ꝑ vẽtos. etiam qꝛ species colorũ sũt similiter in aere. nõ sic aũt est in alijs sensibꝰ. ⁊ ita isti nõ percipientes immutatõnẽ spũalẽ: quare dixerũt ꝙ visus fit extramittẽdo ꝑ emissionẽ luminis a visu ad rem visam. ꝭ qꝛ percipiebant immutationẽ qua medium immutatẗ ab alijs sensibilibꝰ dixerẗ talia sẽsibilia venire ad sensuꝫ

Conclusio responsiua ad q̃situ.

Odor multiplicatẗ in medio realiẗ vsqꝫ ad certã distantiã: ⁊ vltra intẽtionaliẗ. Prima ꝑs pꝫ. qꝛ odores impediũtur ꝑ vẽtos qđ nõ eẽt si solũ intẽtionaliẗ mltiplicenẗ in medio. vẽtus eñ nõ ipedit multiplicatõeꝫ colorꝝ ĩ medio. igiẗ ⁊c. Et etiã hoc probãt rões ⁊ exempla adducta añ oppositũ. Secũda ꝑs patꝫ ꝑ rões factas post oppositũ. Patꝫ aliũde. qꝛ sensibile positũ supra sensuꝫ nõ facit sensationẽ. ergo oꝫ ꝙ intẽtionaliter odor multiplicetẗ per aliquã partẽ medij.

Dubitatur primo qualiter organu olfactꝰ imutatẗ ab odore.

Rñdetẗ ꝙ odor vsqꝫ ad certã distãtiã multiplicatẗ realiẗ ⁊ deferẗ cũ q̃dã fumali euaporatiõe: ⁊ vltra immutatꝰ mediũ intentiõaliter. ⁊ mediũ motũ immutat organũ olfactꝰ. q̃ quidẽ olfactꝰ ẽ in potẽtia ad odores sicut visus ad colores.

Dubitatur secũdo vtruꝫ hoies ⁊ alia aialia habeant eundẽ sensuꝫ olfactꝰ.

Arguiẗ ꝙ nõ. qꝛ si sic: siliꝛ odorarẽt. ꝭ nõ siliꝛ odorant. nã hoies odorant nisi respirando nec a longe nec a prope. ꝭ quedam alia aialia sine respirando odorant. ¶ Oppositum tamen arguitur duabus rõnibus textꝰ. Prima ratio est. potentie distinguũtur ꝑ actꝰ et actus ꝑ obiecta. ꝭ est idem obiectũ odorãs hominis ⁊ alioꝝ animaliũ. qꝛ tam homines ꝙ alia animalia ꝑcipiũt odores ꝑ olfactũ. igitur habent vnũ ⁊ eundẽ sensuꝫ olfactus.

Secunda ratio. eiusdē potentie sunt ea-
dem corrūpentia. ꝫ sensus odoratus in ho-
minib⁹ et alijs aialib⁹ corrūpitur a fortib⁹
odorib⁹: sicut a sulphure. g̃ hn̄t eundē sensū
Ad dubiū rn̄det phūs ꝙ tam aialia respi
rantia q̄ nō respirātia hn̄t eūdē sensuȝ odo
ratus. ꝫ solum est differentia in modo odo-
randi qui nō variat sensus. Prima pars pꝫ
ꝑ rationes factas post oppositū dubij. Se
cūdā partē declarat. p. q: sicut aialia hn̄tia
palpebras in oculis nō vidēt nisi palpebris
eleuatis. ⁊ aialia hn̄tia oculos duros sine pal
pebris statim vident ea q̄ sunt in loco luci-
do. ita etiā aialia respirātia hn̄t organū olfa
ctus coopꝑtū quodā coopculo ⁊ nō possunt
odorare nisi eleuet̄ hmōi coopculū ꝑ respi-
rationē. aialia vero nō respirātia nō hn̄t co
operculū supra organū odorat⁹. ⁊ ita statiȝ
odorāt in aere vel aqua sine respiratōe. veꝝ
est tn̄ ꝙ nō est oīno simile: ꝫ ē dissimilitudo
in hoc ꝙ homines ⁊ aialia respirantia hn̄t
peiorē olfactū q̄ aialia nō respirantia. ꝫ ecō
tra habentia palbebras habent meliorē vi
sum q̄ nō habentia palpebras q̄ hn̄t duos
oculos. quia nō immutant̄ nisi a fortib⁹ co
loribus. Animalia vero habētia palpebras
hn̄t oculos claros ⁊ faciliter immutātur ab
omni genere coloꝝ. ⁊ ꝓpter hoc ad defēsio-
nem oculoꝝ habent palpebras. Vn̄ dicit te
xtus ꝙ ꝓprium est homini nō odorare sine
respiratione. non tamen ꝓprium in quarto
mō. ꝫ in secundo modo qđ cōuenit omni. ꝫ
nō soli. vn̄ necessitas respirādi in odorādo
ꝓuenit ex hoc ꝙ organū olfactus in homie
est coopꝑtū et clausum ꝓpter caliditatē ⁊ hu
miditātē cerebri qđ maius est in homie q̄ in
alijs aialib⁹ ꝫm q̄titatem corporis. ideo vt
eleuetur illud coopculū quo coopit̄ or-
ganuȝ olfactus in homine in odorando in-
diget respiratione.

Dubitatur vltimo circa vnum
notabile prius posituȝ q̄re magis fit spūalis
īmutatio a visibili q̄ ab alijs sensibilib⁹ im
mutantib⁹. Rn̄det ꝙ cā est. q: visibiles q̄li
tates insunt corporib⁹ corruptibilib⁹ ꝫm ꝙ
cōmunicāt in aliq̄ materia cōi. scȝ i dyapha
nitate cū corporib⁹ incorruptibilib⁹. ⁊ ideo
qualitates visibiles hn̄t esse formali⁹ ⁊ no-
bilius q̄ reliqua sensibilia que solū inueniū
tur in corporibus corruptibilib⁹. ⁊ ita visibi
le immutat totū mediū spūaliter.

Ad rationes ante oppositum:
Ad primā đ: ꝙ odor multiplicat̄ realiter
vsq̄ ad certā distantiā. verū est tn̄ ꝙ poma
diu odorata desiccant̄. ⁊ sic cōtrahūt rugas
ꝓpter exalationē humorū manu tenentiuȝ
pomū. Ad secundaȝ đ: ꝙ ibi est p̄dicatio
causalis. odor est fumalis euaporatio. sens⁹
enī est ꝙ odor multiplicet̄ per fumalem eua
porationē. vel ꝙ odor est in fumali euapo-
ratione vt in subiecto. Tertia rō bene ꝓbat
ꝙ colores vsq̄ ad certā distantiā multipli-
cantur realiter i medio. Ad rōes post op-
positū pōt dici. Ad exēplū ꝯmētatoris ꝙ ꝑ
flatū ventoꝝ de ꝑte ista fuerūt q̄dā fumales
euaporatōes resolute a cadauerib⁹ vsq̄ ad
locū in quo erāt cygni ⁊ vultures. vł pōt di
ci ꝙ vultures ⁊ cygni venerunt ad cadaue-
ra nō q: mouerēt a cadauerib⁹. ꝫ q: sūt aues
altissimi volat⁹ et acutissimi vis⁹ ꝓpt̄ qđ vi
dēt cadauera. Vł pōt dici ꝙ odores cada-
uerū mltiplicati sūt i medio ꝑtim realit̄. ⁊ par
tim intētionalr̄. Ad tertiā đ: negādo. q̇a
ꝓpter h̄ nō seq̄tur ꝙ duo corpa sint simul q̄
uis enī fumalł euaporatio sit qđdā corpus
subtile in q̊ ē odor. tn̄ pōt recipi in aere eo ꝙ
aer sibi cedit. q: ē facił diuisiōis. Et ad aliā
đ: ꝙ odor realr̄ ē in fumali euaporatōe sic̄ i
subiecto. Possȝ tn̄ dici ꝙ odor possȝ eē in a-
ere vt i subiecto. q: aer iste q̇ ē ꝓpe terrā nō
ē elemētū purū: ꝫ ē quodāmō mixtū. iō post
ea dicet̄ i isto. 2. ꝙ aer fetet. ꝫ spēs odorū mlti
plicati sūt in aere intētionalr̄ vt in deferēte
Seq̄tur text⁹. Gustabile aūt ⁊c̄.

Queritur vicesimoquarto vtrū
sapor sit ꝓpriū obiectū gustus. Arguit̄ ꝙ
nō. obiectū gust⁹ se đȝ hre ad obiectū tact⁹
sicut inferius ad supius. ꝫ sapor non ꝯtinet̄
sub obiecto tact⁹ qđ est ipe qualitates p̄me
igit̄ ⁊c̄. maior pȝ. q: gust⁹ est quidā tact⁹. g̊
gustabile đȝ esse quoddā tangibile. ⁊ h̄ etiā
habet̄ in textu. minor pȝ. q: sapor nō est q̄li-
tas tangibilis. Secūdo illud ē obiectū gu-
stus sub cui⁹ rōe fert̄ gust⁹ in oē illud in qđ
fert̄. ꝫ sub rōe hūidi saliualis gust⁹ ꝑcipit oē
illud qđ ꝑcipit. ergo hūidū saliuale ē obie-
ctū gustus. In oppositū ē phs in textu.

Sciendum est primo ꝙ postq̄
phūs determinauit đ visibili gustu. audibili. ⁊
auditu olfactibili ⁊ olfactu. ꝯn̄t determinat de
gustabili ⁊ gustu. ⁊ q: circa quēlibȝ sensum

tria sunt ꝯsideranda.s.mediū.obiectū:⁊ or-ganū.ideo in presenti q̄stione videbitur de istis tribus per ordinē.primo tñ de medio.se cūdo de obiecto:⁊ tertio de organo.

Sciendū est secūdo ꝙ oīnis sensus percipit suū obiectū per aliquod mediū Nam sensibile positū supra sensum nō facit sensationē. Sȝ duplex est mediū:quoddā est intraneū:⁊ aliud est extraneū. Vñ visus:au ditus:⁊ olfact⁹ ꝑcipiūt sua obiecta ꝑ mediū extraneū:puta per aerē vel aquā. Sed gust⁹ ⁊ tactus percipiūt sua obiecta ꝑ mediū itra neū:⁊ est extremitas lingue. Sȝ ꝯ hoc obij-ceret̃ ꝓbando ꝙ mediū gustus nō sit intra-neū.q: si in aqua dissoluat̃ corpus sapiduȝ puta mel.⁊ essemus in aqua distantes ab il-lo corpore nos sentiremus illud corpus esse sapidū:⁊ hoc per mediū extraneum. Rñdet pħs ad hoc ꝙ nos sentim⁹ sapores tal' cor-poris pro q̄to miscet̃ aque.sicut apparet in potu in quo si ponat̃ mel ꝑcipim⁹ dulcedīeȝ eius. nō ergo sentimus saporeȝ talis corꝑis pro q̄to miscet̃ aque.sed saporē in aqua im mutata a tali corꝑe que quidē aqua immu tata tāgit linguā. Cuius signū est. q: min⁹ intense immutat gustū.eo ꝙ ille sapor debi-litatur per admixtionē aque.

Ulterius sciendū ꝙ nihil sentit̃ per gustū sine humiditate. sicut eñ nō vide tur color sine lumie:sic nec sapor sine humi-do.oȝ g° oīne gustabile h̄re hūiditatem actu vel potētia.actu quidē sicut est hic quod su-mit̃ per modū pot⁹ vt vinū vl' aliq̄d hmōi. potētia v° sicut est aliq̄d q̄d sumit̃ ꝑ modū cibi:⁊ propt̃ hoc oȝ ꝙ sit saliua in ore. ⁊ sit etiā sup̄ linguā vt possimus recipe oēs sapo res.ita ꝙ ista saliua nō habeat aliquē sapo-rē in se.ȝ sit indifferens ad oēm saporē. non tñ intelligendū ē ꝙ saliua sit ꝓpriū ⁊ primū mediū gustus.ymo caro q̄ est supra linguaȝ Deinde videndū est de obiecto gustus.

Pro quo sit cōclusio respōsiua ad.q.ꝙ sapor est ꝓpriū obiectū gustus.pro-batur hec ꝯclusio sicut pri⁹ probatum est de colore in ordine ad visum. nihil eñ percipit gustus nisi sapidū:vl' insapidū pro quanto insapidū reducit̃ ad sapiduȝ sic tenebra ad lucē. Sed q: gustabile actu est quoddā hūi-dū aqueū q̄d est potabile.iō videt̃ ꝙ potabi le ⁊ nō potabile sunt principiū eoꝝ q̄ gustu ꝑcipim⁹.gust⁹ eñ ꝑcipit ambo.ȝ vnū vt cō ueniens.s.potabile.aliud vt prauū ⁊ corru ptiuū gustus sicut nō gustabile. Vñ potabi le cōe est tactui ⁊ gustui.nā est tact⁹ vt humi dū,⁊ ē gust⁹ vt sapidū.nā hūidū aqueuȝ est principiū saporis.q: sapor fundat̃ in hūido aqueo.⁊ nūq̄ percipit̃ sapor sine tali hūido quia nō pōt esse in actu sine eo. Deinde vi-dendū est de organo gustus.

Pro quo sciendū est quarto ꝙ organū gustus est quidā neruus diffusus su pra latitudinē lingue. q̄d quidē organū nō dȝ actu esse hūidū.nec dȝ eē tale ꝙ nō possit fieri humidū sicut organū visus nō dȝ h̄re aliquē colorē ȝ esse susceptiuū coloꝝ.gustus eñ patit̃ a gustabili sicut quilibet sensus pa titur a suo sensibili.nō gustabile in actu est hūidū in actu.iō oȝ organū gustus esse hūi-dū in potentia.⁊ cū iam passuȝ est actu ē hu mectatū.saluat̃ tñ in sua natura vt possit gu stare:ita oȝ ꝙ de sua natura sit preseruatum ab intēsa hūiditate ⁊ intēsa siccitate. ⁊ hoc pȝ a signo.nam lingua exñs sicca nō potest gustare.neq̄ exñs valde humida. q: q̄n est valde humida hūiditate ꝑcedēte tunc in ea fit sensus primi hūidi. ⁊ nō supuenietis. sic cū aliquis gustauerit fortē saporē ⁊ postea gustet aliū saporē non ꝑcipiet.q: adhuc ma net gustus saporis in lingua. sic in febricitā tibus q̄bus oīa vident̃ amara.q: sentiunt ꝑ linguā plenā amara humiditate.s.colera. sic ergo pȝ ꝙ organū gustus dȝ esse tale in potētia quale est gustabile in actu. Sed tunc mouentur aliqua dubia.

Dubitatur prio vtrū gustus sit quidā tactus. Videt̃ ꝙ nō.q: si sic.eēt q̄daȝ spēs tactus.ȝ spēs nō ponit in numerū con tra gen⁹. ergo nō essent q̄nq̄ sensus exterio res. Oppositū tñ dicit.p.in textu. Ad du biū rñdet̃ ꝙ gust⁹ ⁊ tact⁹ possunt dupl'r ca-pi. Uno mō q̄tū ad actū sentiēdi. ⁊ isto mō gust⁹ est q̄dam tact⁹. q: ꝑcipit suū obiectuȝ tangendo ⁊ ꝑcipit etiā suū obiectū ꝑ mediū intraneū sic tact⁹.⁊ etiā gustabile est quod-dā tangibile.q: oīne sapidū est hūidū. Alio mō pñt ꝯsiderari gust⁹ ⁊ tactus q̄tū ad sua obiecta formaliter accepta.⁊ sic oȝ dicere ꝙ sic se hȝ obiectū gust⁹ ad obiectū tact⁹:ita se hȝ sensus gust⁹ ad sensuȝ tact⁹.⁊ q: sapor q̄ est obiectū gust⁹ ē q̄litas secūda:⁊ nō aliqua

q̄litatū tágibiliū simpliciū. iō ip̄e sapoꝛ cau-
saṫ a q̄litatib⁹ tangibilib⁹. ⁊ fundaṫ in hūi-
do sic̄ in natura ꝓpꝛia. iō etiá sensus gust⁹ n̄
est id qđ sensus tactus. ẜ in eo radicaṫ ⁊ fun
daṫ sicut sapoꝛ fundaṫ in hūido. Vn̄ hūidū
in q̄tū hmōi nō immutat sensum gust⁹. ẜ in
q̄tū sapidū. ⁊ hoc ē qđ solet dici cōib⁹ vbis
ꝙ gust⁹ pōt dupl'r ꝯsiderari. Uno mō vt est
discretiu⁹ sapoꝝ. ⁊ sic nō est necessari⁹ omni
aiali. Potest etiá capi vt ē q̇dam tact⁹ ꝓut
scȝ ꝑcipit q̄litates tágibiles: ⁊ ꝓut ē sensus
alimenti. ⁊ isto mō est necessari⁹ omi aiali. ⁊
est q̇dam tact⁹. Vn̄ dicebaṫ in tertio ethico
rū ꝙ temꝑantia nō est circa delectatiōes gu
stus accipiēdo gustū pꝛimo mō. scȝ vt est di-
scretiuus sapoꝝ. ná pꝛobatoꝛes vinoꝝ eēnt
intemꝑati. sed intemperantia est circa dele-
ctationes gust⁹: vt gustus est quidá tactus.

Dubitatur secūdo scilicet quot sunt spēs sapoꝛis. Rn̄deṫ ꝙ sunt septē. scȝ. dulce. amarū. pingue. salsuȝ. acre siue aceto sum: seu austerū. ponticū: siue stipticū. ⁊ acu tū. quaꝝ sufficientia sic pōt hri. qꝛ oīs sapoꝛ aut est medius: aut extrem⁹. Si extrem⁹: sic sunt sapoꝛ dulcis ⁊ amar⁹. Si medi⁹: hoc ē dupl'r. aut est medius ꝑ eque distantiá ab ex tremis: aut non. Si pꝛimū: sic est sapoꝛ acu tus. si secundū: hoc est dupliciṫ. aut mediat inter dulce ⁊ acutū: aut inter amarū ⁊ acutū Si pꝛimū: hoc est dupl'r. qꝛ vel magis appꝛo pinquat dulci: ⁊ sic ē pingue. vel magis acu to. ⁊ sic est acre austerus. si vero mediet inter amarū ⁊ acutū. hoc est dupl'r. qꝛ vel magis ꝓ pinquat amaro: ⁊ sic est salsus. vel acuto: et sic est pontic⁹ sapoꝛ: cui⁹ sapoꝛis sunt fruct⁹ nondū maturi. Et est aduertendū ꝙ licet sa poꝛ causetur a q̄litatib⁹ pꝛimis ⁊ ꝯ̄ria sunt q̄ maxime a se distant. tn̄ ẜm maximá distátiá q̄litatū pꝛimaꝝ nō attēdiṫ contrarietas nec differentia in specieb⁹ sapoꝛis: ẜ in oꝛdie ad gustū. Vn̄ nō est necesse dulce vel amarū eē maxime calidū vel frigidū. humidū vel sic- cū. ẜ decet ꝙ habeant imutare gustū cū hoꝛ- roꝛe vel suauitate. Pȝ igiṫ rn̄sio ad q̄situm. pȝ de obiecto medio ⁊ oꝛgano gust⁹. Deter- miare aūt de natura ⁊ gn̄atiōe sapoꝝ ꝑtinet ad libꝛū de sensu ⁊ sensato. iō ad pn̄s suffici at ostendere q̇d sit obiectū oꝛganū ⁊ mediū gustus. Tunc ad rationes āte oppositum satis patet ex dictis. Sequitur in textu. De tangibili autem. ⁊c̄.

Tac Gus

Queritur vicesimoquito vtruȝ sensus tactus sit vnus sensus aut plures. Arguiṫ ꝙ sit vnus. qꝛ si tactus esset pl'es seq̄ reṫ ꝙ essent plures sensus exterioꝛes q̄ quin q̄. ꝯn̄s est fl'm. igiṫ. ⁊c̄. Secūdo arguiṫ sic sensus tactus capit vnitatē a subiecto. ẜ po tentia actiua hȝ vnū subiectū siue oꝛganū. s. quendá velū expansum ꝑ totū coꝛp⁹ ad mo dū rethis. ergo tactus est vn⁹ sensus Ter tio sic. si tact⁹ nō esset vn⁹ sensus hoc eēt qꝛ esset pluriū ꝯ̄rietatū ꝑceptiu⁹. ẜ nō ꝓpṫ hoc est plures. qꝛ etiá q̇libet alioꝝ sensuū est ꝑce ptiu⁹ ꝯ̄rietatū pluriū. s. visus ē albi ⁊ nigri: turpis ⁊ pulchꝛi. audit⁹ etiá ē ꝑceptiu⁹ acu- ti ⁊ grauis circa vocē. magnū ⁊ paruū: aspe rū ⁊ lene. igiṫ tact⁹ nō pꝛopter hoc est pl'es: qꝛ ꝑcipit plures q̄litates. ¶Ad oppositum est pħs in textu.

Sciēdū est pꝛimo ꝙ postq̄ phi losophus determiauit de visibili ⁊ visu. au dibili ⁊ auditu. odoꝛabili ⁊ odoꝛatu. gusta- bili ⁊ gustu. ꝯn̄r determiat vltimo de tangi- bili ⁊ tactu. qꝛ inṫ oēs alios sensus tact⁹ est min⁹ spūalis q̄uis sit fundamētū oīȝ alioꝝ.

Scienduȝ est secundo ꝙ quātū ad ea q̄ inquirenda sunt circa tactū eadem ratio ē de tactu ⁊ tangibili. ná si tact⁹ nō sit vn⁹ sensus ẜ plures nō erit vnū gen⁹ tágibi liū ẜ pl'a. Moueṫ igiṫ. p. duas dubitatiōes circa tactū. quaꝝ pꝛima ē pn̄s q̄stio. Secun da est de oꝛgano tactus an sit caro: vel q̇d.

Sciendū est tertio ꝙ organum tact⁹ est vnū subiectū ⁊ diuersuȝ foꝛmaliter ⁊ rōne. ná oꝛganū tact⁹ est q̇dá neru⁹ expan sus ꝑ carnē ad modū rethis cōsistēs in pꝛo poꝛtiōe media q̄litatū tangibiliū. ⁊ ita ē cuȝ ille neru⁹ sit vn⁹: oꝛganū tact⁹ ē vnū natu- raliter. ẜ est diuersuȝ foꝛmal'r. qꝛ oꝛganū ali- cui⁹ sensus est q̄dá ꝓpoꝛtio armonica medi ans inter sensibilia ꝯ̄ria quoꝝ ip̄e sensus est perceptiu⁹. ita ꝙ sensus app̄hendit illa quo rū ip̄e est media ꝓpoꝛtio. ⁊ qꝛ sensus tact⁹ ē ꝑceptiu⁹ pluriū ꝯ̄rietatū per se nō reducibi- liū ad vnū gen⁹ ꝓximū q̄ sunt: calidū: frigi- dū: hūidū: ⁊ siccū oȝ oꝛganū tact⁹ eē mediū pluriū ꝯ̄rietatum. ⁊ oꝛganū tactus foꝛmali ter non esse verum.

Conclusio responsiua ad q̄situ̅: Sensus tact⁹ ē vnū subiecto ⁊ nūero. sed est

plꝛes ſm formã ſiue ſpẽm. Prima ps pꝫ. q̃a
accñs nũeratᷣ ad nũeratõeꝫ ſubiecti. ſ tactꝰ
eſt in vno organo idiuiſo ꝑ totũ corpꝰ expã-
ſo. iõ tactꝰ ẽ vnꝰ vnitate ſubiecti. Secunda
ps pꝫ. q: potẽtie diſtinguũtur ꝑ actꝰ: ⁊ actꝰ
ꝑ obiecta. cũ igitᷣ tãgibilia nõ pñt reduci ad
vnũ genꝰ primũ. q: in vnoq̄ꝫ gñe ẽ tm̃ vna
prima ꝯrietas. oꝫ ꝙ tactꝰ ſint plꝛes. q: q̇libet
ſenſus ẽ ꝑceptiuꝰ vniꝰ ꝯrietatis prime ⁊ vniꝰ
gñis q̃uis poſſint accipe plꝛes ꝯtrarietates
ꝑ ſubdiuiſiõeꝫ: ſic̃ ſenſus cõis. vel etiã ꝑ acci
dẽs: ſicut ſenſus ꝑticularis. vt viſus cogno
ſcit pulchrũ ⁊ turpe. in gñe aũt tangibiliuꝫ
ſunt plꝛes ꝯrietates ꝑ ſe: quaꝝ vna ñ ꝯtinetᷣ
ſub altera. ⁊ nõ reducũtᷣ ad vnũ genꝰ primũ
⁊ ſunt ꝯrietates ꝑ ſe ⁊ ꝑ accñs. Eſt tñ aduer
tendũ ꝙ ꝯrietas q̃litatũ tangibiliũ q̇dãmõ
reducitᷣ ad vnũ ſubm ⁊ ad corpꝰ mixtũ inq̇
ſunt q̃ttuor q̃litates tangibiles reducte ad
mediũ. ⁊ maxie in corpe aialis. ſ nõ reducũtᷣ
ad vnũ ſubiectũ qđ ſit genꝰ primũ illaꝝ cõ-
trarietatũ. non eñ poſſet aſſignari genꝰ pri
mũ ad quod reducũtur calidũ: frigidũ: hũi-
dũ: ⁊ ſiccũ. oẽs aũt ꝯrietates ꝑcepte a q̇cũq̄ꝫ
ſenſu reducuntᷣ ad vnũ genꝰ primũ. Pꝫ igitᷣ
ꝙ ſenſus tactꝰ eſt vnꝰ materialiᷣ. ſ plꝛes for-
maliᷣ. Et hoc etiã pꝫ a ſigno. nã ſi ꝑ totũ cor
pus guſtaremꝰ ſicut ꝑ totũ corpꝰ tãgimꝰ ni
hilominꝰ guſtus eẽt diſtinctus a tactu ſm rõ
nẽ ⁊ formã. ſic̃ nũc eſt dicendũ ꝓpter diuerſi
tatẽ obiectoꝝ. ⁊ tñ guſtꝰ ⁊ tactꝰ viderentᷣ vnꝰ
ſenſus. ſ q: ſolũ guſtamꝰ ꝑ linguã: ⁊ ꝑ oms
iſtos tangimꝰ. iõ manifeſta eſt diuiſio ꝑ gu-
ſtũ ⁊ tactũ. ſilꝛ etiã q: ꝑ totũ corpꝰ ꝑcipimus
vtrũq̄ꝫ genꝰ tangibiliũ videtᷣ nobis ꝙ tactꝰ
ſit vnus ſenſus ꝓpᷣ vnitatẽ ⁊ indiuiſioneꝫ
organi ſm materiã. ⁊ tamen plures forma-
liᷣ vt dictũ ẽ. igitᷣ pꝫ ſolutio prie dubitatõis

Dubitatur ſecũdo vtrũ caro ſit

organũ tactꝰ in aialibꝰ hñtibꝰ carnẽ. ⁊ in nõ
habẽtibꝰ aliqđ ꝓportionabile carni ſit etiã
organũ tactus. Et arguitur ꝙ ſit caro. quia
ad tactũ carnis ſtatim tangimꝰ ⁊ ſentimus
tangibilia. ergo caro eſt organũ tactꝰ. Pro
dubio ſciẽdũ eſt ꝙ caro nõ eſt organũ tactꝰ
ſ eſt mediũ intrinſecũ ⁊ generale in ſenſu. ⁊
ſc habꝫ caro vel aliquid ꝓportionabile car
ni ad ſenſum tactꝰ ſicut aer ⁊ aqua ad ſenſũ
viſus ⁊ olfactus. ſi eñ aer circũdãs nos eẽt
cõnaturalis nobis ⁊ de ſubſtãtia nr̃a videre
tur nobis ꝙ ille aer eſſet organũ viſus: audi
tus: ⁊ olfactꝰ. cuꝫ ſint mediũ. vt videremur
vno organo: vno ſenſu ſentire ſonũ ⁊ odo-
rẽ. ⁊ ita viderentᷣ nobis ꝙ vnus auditꝰ et ol-
factꝰ eſſent vnꝰ. pꝫ. q: illud mediũ diſtiguitᷣ
a nobis. ideo manifeſtũ eſt ꝙ nõ eſt organũ
aer eñ ⁊ aqua: ⁊ gñaliter quodcũq̄ꝫ corpus
ſimplex non poteſt eſſe pars corꝑis aiati. oꝫ
eñ omẽ corpus aiatũ eſſe firmũ vt poſſit cõ
ſiſtere. mõ aer ⁊ aqua ſũt corpora ſimplicia.
⁊ ita ex ipſis pure non ꝯſiſtit corpus aiatuꝫ
⁊ ita oꝫ ꝙ corpus animatũ ſit mixtũ ex terra
aere: ⁊ aqua. cuiuſmodi eſt caro q̄ eſt mediũ
connaturale guſtꝰ ⁊ tactꝰ: ⁊ nõ organũ. nũc
illud inductũ ad probandũ oppoſitũ ẽ ſuffi
ciens ſignũ. q:. ſi aliquis extenderet ſup̄ car
nẽ aliquã pelliculã aut telam ſubtilẽ ſtatim
cũ tangeretᷣ illa pellicula ſentiretᷣ. ⁊ tñ ꝯſtat
nõ eſſe in illa pelle. ⁊ ſi pellis illa fieret nob
cõnaturalis citius per cã ſentiremus. q̃uis
igitur ad tactũ carnis q̄ eſt cõnaturalis nob
ſtatim percipiamus tangibile. non ſeq̇tur ꝑ
pterea ꝙ caro ſit organuꝫ tactus. ſenſibile
eñ poſitũ ſupra ſenſum nõ facit ſenſationẽ.
⁊ ita ſi caro eſſet organũ tactꝰ ⁊ apponeretᷣ
immediate aliquod tangibile ſupra carneꝫ
non ſentiretᷣ. oꝫ igitur ꝙ caro ſit mediũ tãgi
bile: ⁊ nõ organũ.

Ad ratiões ante oppoſitum.

Ad primã r̃ndetᷣ ꝙ q: ſenſus tactꝰ eſt vnꝰ
numero dicimꝰ ꝙ ſolũ ſunt q̇nq̄ꝫ ſenſus ex-
teriores. nihil tñ ꝓhibet aliq̃ eſſe eadẽ nũero
⁊ ſubiecto ⁊ diſtincta ſm ſpẽꝫ. Et hoc mõ re
ſpõdetᷣ ad ſecundã. Ad tertiã đ: ꝙ aliqui
ſenſus exteriores nõ ſũt ꝑceptiui pluriũ ꝯri
etatũ primaꝝ primo ⁊ per ſe. ymo q̇libꝫ aliꝰ
a tactu eſt ꝑceptiuꝰ tñ vniꝰ ꝯrietatis per ſe.
ſ q: in vno gñe poſſunt eſſe plures ꝯtrarie-
tates poſt primã vel poſt modũ ſubdiuiſio-
nis vel per accñs. iõ vnus ſenſus percipiẽs
vnã primã cõtrarietatẽ ſub illo gñe põt acci-
pere oms cõtrarietates ꝯtentas ſub illa pri-
ma diuiſione per modũ ſubdiuiſiõis. ⁊ etiã
põt accipe omnes cõtrarietates ꝑ accñs re
ducibiles ad illã primã. ſicut ſenſus cõis ꝑci
pit vnã primã cõtrarietatẽ immediate: ⁊ ta-
men cognoſcit etiã oẽs cõtrarietates ꝑcep-
tas ꝑ ſenſus particulares. cõtentas ſub illa
prima cõtrarietate. ſimiliter viſus percipiẽs
album ⁊ nigrum que ſunt prima contraria
ſub colore ꝑcipit. ⁊ pulchrũ ⁊ turpe circa co
lorẽ ꝑ accidẽs. nec ꝓpter hoc ẽ plꝛes ſenſus.

ꝫ sensus tactus vt dictũ est ē perceptiuꝰ pluriũ cõtrarietatũ primarũ que nõ ↄtinentur sub vno gñe ꝓximo. iõ tactꝰ nõ ē plures sensus. Seq̃tur textus. Dubitabit aũt.

Queritur vicesimo sexto vtrum inter tangens ⁊ tactũ sit semꝑ idem mediuꝫ

Arguit ꝙ nõ. q꞉ si sic sequeret̃ ꝙ esset processus in infinituꝫ in corporibꝰ tangibilibꝰ ⁊ tactũ. ↄñs est falsum: ⁊ ꝓbat̃ ↄña. q꞉ si capiantur duo corpora que se tangant vl' videantur se tangere. aut ibi inter illa ē corpꝰ medium aut nõ. si nõ habetur intentũ. si sit medium. aut inter illud mediũ ⁊ corpus est mediũ vel nõ. si sic habetur intentũ: ⁊ argueretur vt priꝰ. ⁊ sic oportet dicere ꝙ inter tãgens et tactum nõ sit semꝑ mediũ vel ꝙ ꝓcedatur in infinitũ. Secundo sic. illa dicũtur se tangere: quoꝝ extrema sunt simul ⁊ inter quorũ extrema nullũ est medium. ergo inter tangens ⁊ tactũ nullum est corpꝰ medium. Tertio arguitur si ponatur manus in aqua manus tãgit aquã et nõ per mediũ igitur. Quarto arguitur. capiat̃ corpꝰ durum et acutuꝫ vt stilus et applicetur alteri corpori duro vel carni. tũc manifestũ est ꝙ perforabit ⁊ penetrabit illud corpus. quod nõ esset si inter actioneꝫ stili ferrei ⁊ corpus penetrabile esset medium. In oppositum est philosophus in textu.

Pro responsione sciẽdũ est primo

ꝙ postꝙ phũs ostendit ꝙ in sensu tactꝰ requirit̃ medium intrinsecũ ⁊ naturale qđ ē caro. ↄñter ostẽdit ꝙ etiã tactꝰ qñꝙ imutat ꝑ medium extraneum.

Pro quo scienduꝫ est secundo

ꝙ cum omne corpus habeat tres dimẽsiões illa corpora non tangũt se immediate que habent aliquod corpꝰ mediũ. hũiditas aũt est quedaꝫ qualitas que nõ est sine corpore in quo est. ⁊ ideo si sint corpora existentia in aqua que habeant extrema per que tangũt humida. oportet ꝙ inter illa sit humidũ vl' humectũ. ⁊ ita ꝙ sit corpus mediũ.

Ex hoc patet conclusio responsiua.

Inter quecũꝙ duo corpora dura se tãgentia siue in aere siue in aqua est corpꝰ mediũ. Probatur primo de aqua. q̃a corpora que se tangũt in aqua sunt humida vel humectata. ꝫ humiditas nõ ē sine subiecto corporeo. ergo necesse est inter illa corpora esse subiectũ. qđ nõ potest esse suꝑficies sola sine corpore. ergo oportet esse aquam mediã et similiter ꝓbaretur de aere. q꞉ aer est subtilior q̃ aqua. ergo semper oportet inter tangens et tactũ aerem mediare. Ex quo pꝫ ꝙ tactus cõuenit cuꝫ aliĳs sensibus in hoc quod est habere mediũ extraneũ. licet nobis lateat eo ꝙ tangibile est magis ꝓpinquum tactui q̃ alia sensibilia. ⁊ etiam licet nobis magis lateat qđ sit mediũ in aere q̃ in aq̃. eo ꝙ semꝑ sumꝰ in aere: sicut etiaꝫ latet aialia habitãtia ĩ aqua mediare aerẽ que ē subtilior aqua ⁊ minus ꝑceptibilis.

Sciẽdũ est tertio ꝙ gustus ⁊ tactus

differenter imutãt per mediũ extraneũ et aliĳ tres sensus. q꞉ mediũ extraneũ in visu: auditu: ⁊ olfactu. se habꝫ actiue pro q̃to ip̃m immutatũ a sensibili immutat sensum. ꝫ mediũ extraneum in tactu nõ se habꝫ actiue. ꝫ simul imutatur ip̃m extraneũ ⁊ ip̃e tactus queẽadmodũ ꝑcussus per clipeuꝫ simul ꝑcutitur cum clipeo. nõ eñ ꝑcutitur clipeꝰ: vt percutiat̃ clipeatus. ꝫ simul clipeus ⁊ clipeatus. Sꝫ instaret aliq̇s. q꞉ priꝰ ordine nature tangitur clipeꝰ q̃ clipeatus. ergo simul nõ ꝑcutiũtur. Item ꝑ prius in tempore mediũ extraneũ humectat̃ q̃ organũ tactꝰ ꝑcipiat caloreꝫ aut humiditatẽ. qualitates eñ tangibiles imutant mediũ realiter qđ non põt esse sine successione. in visu aũt nulla est successio. imo simul imutat̃. ergo differẽtia assignata inter illos duos sensus scꝫ tactuꝫ ⁊ gustuꝫ ⁊ alios tres sensus nõ est cõueniẽs. Ad hoc dicitur ꝙ qñ dicitur ꝙ simul immutatur mediũ ⁊ organũ gustus et tactꝰ. intelligendũ est ꝙ li simul tollit ⁊ remouet ordinem causalitatis. q꞉ in gustu ⁊ tactu immutatio mediĳ nõ est cã imutatõnis organi. eo ꝙ organũ gustus ⁊ tactꝰ potest mutari sine medio extraneo. ⁊ ita mediũ extraneum nõ de necessitate requirit̃ ad gustuꝫ ⁊ ad tactũ ꝫ accidit gustui ⁊ tactui ꝙ immutẽtur ꝑ medium extraneũ. qñ tamen imutantur ꝑ medium intraneũ priꝰ tempore imutat̃ mediuꝫ extraneũ q̃ organuꝫ: vt prius arguebatur. ꝫ in visu auditu ⁊ olfactu imutatio mediĳ extranei requirit̃ de necessitate. q꞉ sine tali mutatione nullo mõ potest fieri sensatio in istis ⁊ sensus. ⁊ ita in ip̃is nõ simul immutat̃ medium extraneuꝫ ⁊ organũ sensus, vt li simul

excludat ordinē causalitatis tm̄. in visu eniz imutatio medij extranei ē cā imutatōis vis⁹ et tn̄ simul tpe ⁊ nō natura imutat̄ mediū extraneū ⁊ organū visus. Pꝫ ergo q̄liter diuersimode requirit̄ mediū extraneū in gustu ⁊ tactu et sic de alijs sensibus. sꝫ in gustu et tactu mediū intraneū qd̄ est caro vel aliq̇d ꝓportionale carni ⁊ nō hn̄tib⁹ carnē se habet actiue. ⁊ est de necessitate. ⁊ pri⁹ causalitate imutat̄ q̄ gust⁹. sicut dictū ē de medio extraneo respectu alioꝝ triū sensuū. ⁊ ita caro ē mediū gust⁹ ⁊ tactus sicut extraneū mediū est vere mediū alioꝝ sensuū.

Dubitatur primo. cur sens⁹ tactus inuenit̄ in q̄libet ꝑte corpis aialis. ⁊ n̄ alij sensus. Rn̄det̄ ꝙ causa ē. q: tact⁹ ꝑcipit ea in q̇b⁹ cōsistit vita aialis ⁊ etiā cōseruat vitā aialis. iō natura ordinauit ꝙ tact⁹ eēt diffusus ꝑ totū corp⁹ vt q̄libꝫ ꝑs aialis posset ꝑcipere ⁊ sentire suū corruptiuū. ordinauit etiā natura ꝙ ipm mediū tact⁹ esset nob coiūctū: vt efficati⁹ sentirem⁹ nociua. Alij vero sensus sunt de bn̄ esse ⁊ discernūt ea q̄ nō statim corrūpūt aial. iō nō oportuit ꝙ essent diffusi ꝑ totum corpus.

Dubitatur secūdo vtrum organū tactus sit calidū frigidū humidū aut siccū. Arguit̄ ꝙ sic. q: organū tact⁹ est pars aialis qd̄ hꝫ corp⁹ cōpositū ex quattuor elemētis. Oppositū arguit̄. q: sensus debꝫ eē denudat⁹ a suo sensibili. ergo cū tact⁹ ꝑcipiat q̄litates sensibiles oportet ꝙ nullā habeat in actu. Ad dubiū rn̄det̄ ꝙ organuꝫ tact⁹ nō pōt eē oino denudatū a q̄litatibus tāgibilib⁹ sicut arguebat̄. Denudat̄ tn̄ ab ipsis q̄tū est possibile. q: organū tact⁹ ꝯsistit in q̄dā medietate tāgibiliū. ⁊ ita denudatū existit ab excellentijs q̄litatū tāgibiliū. iō tactus ē in potētia ad tāgibilia sicut mediū ē in potētia ad extrema. Ex q̇ sequit̄ ꝙ cū hō sit temperatissime ꝯplexionis q̄litates sensibiles tāgibiles sūt maxie reducte i eo ad mediū. ⁊ iō hō hꝫ optimū tactū. Ex quo seq̇tur vlteri⁹ ꝙ tact⁹ nō ꝑcipit eque calidū aut eque frigidū sicut ē suū organū. q: sens⁹ dꝫ esse in potētia ad suū sensibile ꝫ ꝑcipit excellentias qualitatū tāgibiliū. sicut em̄ alij sensus sūt oino denudati a suis sensibilib⁹. ita oꝫ ꝙ tact⁹ sit denudat⁹ ab excellētijs q̄litatum tangibiliū vt posset ea ꝑcipere.

Dubitat̄ tertio vtrū aqua possit tangi siue etiā aer. Circa hoc aduertēdū est ꝙ cōmentator Auerroys dicit ꝙ corpora nostra nō possunt imutari a qualitatibus elemētarib⁹. ⁊ cām assignat: q: cum mediū sentiendi debeat eē denudatū a sensib⁹. ⁊ aer ⁊ aq̄ sūt media tāgendi: vt ꝓbatū ē. oꝫ ꝙ aer ⁊ aqua denudent̄ a q̄litatib⁹ tāgibilibus a nobis: ita dicit Cōmentator ꝙ solum possum⁹ ꝑcipere ꝑ tactū qualitates tāgibiles corpoꝝ mixtoꝝ ⁊ nō simpliciū. Dicit secūdo ꝙ sic nō pōt fieri ignis frigidus igne manēte. ita nec aq̄ pōt fieri calida aq̄ manēte. Dicit em̄ ꝙ in aq̄ sūt corpa subtilia i q̇b⁹ recipit̄ caliditas. iō vide̅t nobis aq̄ calida. Sꝫ in istis duob⁹ est defect⁹. qd̄ pꝫ de p̄mo q: corpa nr̄a silr̄ se hn̄t ad motū ⁊ ad locuꝫ naturalē sicut elemēta i eis dn̄antia: ꝫ vnuꝫ elemētū patit̄ ab alio. ergo etiam corpa nr̄a possunt pati ab elemētis. Itē nota ꝙ qd̄ est in potentia pōt trāsiri ab eo qd̄ est i actu ꝫ corpora nostra cū ꝯsistūt in quadā medietate tangibiliū sunt in potentia ad excellentias tangibiliū. ergo pn̄t imutari ab ipis et ꝑ ꝯn̄s magis imutari ab elementis q̄ hn̄t in quadā excellentia qualitates tangibiles q̄ a corporibus mixtis q̄ hn̄t eas in esse remisso. hoc etiā est cōtra experientiam. et iste Auerroys ꝓteruit. q: nesciuit distinguere inter elementa vt sunt cōtraria ⁊ vt sūt se inuicem cōtinētia. Dicit em̄ Thomas ꝙ elemēta pn̄t cōsiderari dupliciter. Uno mō scd̄m eoꝝ qualitates actiuas et sic contrariantur Alio modo q̄tum ad formas substantiales quas hn̄t et cōsequūtur a celo primo locante. ⁊ isto mō superius elementum locat inferius. ⁊ q̄to elementū ꝓpinquius est celo tāto plus hꝫ de forma et ē cōtentiuū ⁊ locatiuuꝫ. Similr̄ scd̄m dictū suū est falsuꝫ. quia cum ignis inter elemēta est formalior. ideo nō dicitur trāsiri sensibilit̄ ipo manente. q̇a statim ad alterationē seq̄tur corruptio. aer et aqua transiri possunt que sunt elementa grossiora. cū aūt aqua et ignis corrūpātur necesse ē ipsas prius disponi ipis manētib⁹ q̄ corrumpi. Dicendū ergo ad dubiū ꝙ aer ⁊ aqua possunt tangi a nobis sine alio medio extraneo. sicut pꝫ per experiētiā nec sūt aer ⁊ aqua mediū tact⁹ vt necessario requisita ad tactū sed sunt mediū accidentale. iō possunt se habere in rōne obiecti.

Dubitatur vltimo quid est obiectũ tactus. Dicitur ꝙ est tangibile qđ diuiditur in q̃ttuoꝛ qualitates tãgibiles pꝛio et ꝑ se. que sunt calidũ: frigidũ: humiduz et siccũ. Pꝛobatur etiã sicut ꝓbatũ est de visibili in ordine ad visũ. nã sicut visus est visibilis ⁊ nõ visibilis. ita tact⁹ est tangibil' ⁊ ñ tangibilis. ⁊ sicut inuisibile đ multipliciť. ita ⁊ intangibile. Ex oibus pꝫ quid sit tact⁹: q̇d mediũ: quid organũ: ⁊ q̇d obiectũ

Ad rationes ante oppositum.

Ad tres pꝛimas pꝫ solutio ex dictis. Ad quartã đ ꝙ cũ stilus ferreus ꝑfoꝛat aliqđ coꝛpus durũ in aere vel in aqua opoꝛtet vt inter latitudinẽ penetrãtis et penetrati mediet aer vel aqua. q2 nisi esset mediũ non fieret perfoꝛatio. nõ opoꝛtet tñ ꝙ punctũ coꝛpoꝛis penetrãtis ⁊ penetrati. tactus eñ ẽ superficiei et nõ pũctoꝝ aut lineaꝝ. Seq̃tur in textu. Opoꝛtet ãt mediũ de oi sẽsu ⁊c.

Queriť vicesimoseptimo vtruz sensus sit susceptiu⁹ specieꝝ sine materia. Et arguiť ꝙ nõ. q2 sensus cognoscit rez singulariter. sed res nõ põt singulariter cognosci sine circũstantijs materie. circunstantie autem iste sunt aliq̇d materie. ergo sens⁹ cognoscit cũ materia. Secũdo forma sensibilis potest immutari scđm esse intentiõale ergo ⁊ ꝺm eẽ reale. ꝯña tenet. q2 maioꝛis virtutis est esse intentõale ꝙ̃ eẽ reale. Tertio si scindereť neruus tactus homo plus lederetur ꝙ̃ si scinderetur sola caro. ergo sensus non est receptiuus specierũ sine materia.

In oppositũ est textus.

Pro responsione sciendum est pꝛimo ꝙ postꝙ̃ Aristoteles egit de ꝓpꝛio sẽsibili cuiuslibet sensus in ꝑticulari. ꝯñr agit đ ipo sensu ꝑponẽdo quedã gñalia omnibus sensib⁹. Et q2 sensus põt ad duo ꝯparari. s. ad obiectũ ⁊ ad organũ. ideo sunt duo gñalia cuilibet sensui. quoꝝ pꝛimũ sumiť ex ꝑte obiecti. scꝫ ꝙ sensus est susceptiu⁹ specieruz sine materia. Et secũdum sumit respectu organi scꝫ ꝙ sensus est eadem potẽtia cuz suo organo. Differũt tñ ratione. q2 alia est ratio organi. et alia potentie. Nã potentia est forma et actus organi. ⁊ organuz est materia. cũ eñ sensus cognoscat singularia: necessario indiget organo sibi ꝓpoꝛtionato.

Scienduz est secundo ꝙ organũ cõsistit in quadã ꝓpoꝛtione cõplexionabili requisita ad hoc ꝙ sensibilia ꝑcipiãtur. et q2 excellentia sensibiliũ põt soluere illam ꝓpoꝛtionẽ qñ motus sensibilis foꝛtioꝛ ẽ ꝙ̃ organũ põt pati. ideo excellentia sensibiliũ potest coꝛrũpere organũ sensus: vt cũ aliq̇s foꝛtiter ꝑcutit coꝛdas instrumenti soluitur melodia que in quadã ꝓpoꝛtione consistit.

Ex dictis pꝫ ꝙ plante nõ sentiunt: licet habeant animã et patianť a tangibilib⁹. nã in plantis non est illa ꝓpoꝛtio que requiriť ad organum sensus. q2 nõ habent mediate cõplexionẽ inter sensibilia quã requirit tactus sine quo nullus potest esse ⁊ sic plante non habẽt sensum. patiunť tamen a sensibibus ꝺm naturalẽ transmutatõem. q2 qualitates tangibiles habent esse materiale in ipsis sicut in elementis. ⁊ sic patiũtur a tangibilibus. ⁊ tñ a gustabilibus non vt gustabilia: sed vt tangibilia.

His suppositis ponitur conclusio ꝛñsiua ad q. Sens⁹ est receptiu⁹ sensibiliũ sine materia. nõ tñ sine ꝯditõib⁹ materie Pꝫ pꝛimũ. q2 sicut cera recipit foꝛmã sigilli: ita sens⁹ spẽꝫ sensibil'. ꝫ cera recipit foꝛmã sigilli sine materia pura siue auro vl' ere. g̃ sẽsus recipit spẽs sẽsibiles sine materia rei sẽsibilis. Secũdũ pꝫ. q2 sensus cognoscit singulariter. ergo cũ cõditiõib⁹ materie q̃ sunt esse hic ⁊ nũc. Sꝫ cõtra istud argueret aliq̇s nam recipere foꝛmã ab agente sine materia cõuenit omni patienti. patiẽs eñ recipit ab agente scđm qđ agens est. agens aũt agit per suã foꝛmam. ergo patiens recipit foꝛmã sine materia: vt aer recipit foꝛmã ab igne. sꝫ nõ materiã. ergo nõ est ꝓpꝛiũ sensus recipere species sine materia. R̃ndeť ꝙ lꝫ cõe sit omni patienti recipere foꝛmã ab agẽte: hoc tñ fit differenter. q2 quedã recipiunt illã foꝛmam realiter ⁊ per ꝯñs materialiter. Alia recipiunt foꝛmam intentional'r solum. ⁊ talia patiẽtia dicũtur recipẽ foꝛmã sine materia. q2 nõ recipiũt sub tali eẽ materiali q̊ pꝛefuit in agẽte. Ex dictis pꝫ ꝙ sensibile positũ supꝛa sensum nõ facit sensationẽ. patet q2 cũ sensus recipiat spẽs sine materia req̇ritur modus in quo fiat spũalis ratio ipius speciei. imaginandũ est eñ ꝙ spẽs sensibiľ immaterialioꝝ est in potentia ꝙ̃ in medio et

in medio ꝙ̄ in obiecto.

Dubitatur primo vtrū nō habens sensum possit pati ab alijs sensibꝰ a tā gibilibꝰ ⁊ gustabilibꝰ. ⁊ a colore sono ⁊ odore. Et arguit̄ ꝙ nō. q: oē qd̄ patitur ab odore h̄z olfactū. q: ꝓpriū est odoris facere olfactū. sed nō habens sensum tactꝰ non olfat: ergo nō patit̄ ab odore. Secūdo lumen: tenebra: sonꝰ: et odor. nihil faciunt in corpore inaiato nisi forte ꝑ accidens ꝓ ꝙ̄to corpa h̄ntia istas qualitates aliq̄d agūt: sic aer in tonitruis ex vehemētia motꝰ frangit arbores. ⁊ sic patiūtur arbores a sono. non per se ſ3 ab aere moto. R̄ndet̄ ſm textū. primo. q: corpora inaiata patiuntur a tāgibilibus et gustabilibꝰ inq̄ṫū tāgibilia sunt. p3 q: nisi ab ip̄is paterent nō possent alterari a quocūq3 alio cū qualitates tāgibiles sūt qualitates actiue mediantibꝰ quibꝰ fit talis alteratio. Dicit̄ secūdo ꝙ ab alijs sensibꝰ patiunt̄ quedā inaiata. nō t̄m omnia. sed solum quedā determiata: vt aer ⁊ aqua q̄ sunt humida ⁊ bene diuisibilia. Q2 aūt aer patiatur ab odore manifestū est. na3 aer q̄nq3 ab odore feret. Verūtamen non t̄m patitur ab ipsis sicut a tangibilibus vel gustabilibus. Cuius ratio est. q: tāgibilia sunt cause aliorū sensibiliu3. ideo plus habent de virtute actiua et possunt agere in quecūq3 corpora. S3 alia minus h̄nt de virtute nec possūt agere nisi in corpa valde passibilia. Ad obiectōe3 d: ꝙ nihil patit̄ ab odore passiōe intentionali que d: sensatio. nisi habeat olfactū. nec isto mō aer patitur ab odore. s3 t̄m patitur vt sit sensibilis.

Ad rationes ante oppositum.

Due prime soluūtur ex dictꝭ. Ad tertiā d: ꝙ in neruo tactiuo ē caro coiūcta ꝑ qua3 fit sensatio ⁊ sine qua nō fieret. t̄n est magis lesio q̄n sciditur neruus ⁊ caro ꝙ̄ si caro t̄m et nō fit sensatio in illa parte in qua scindit̄ neruus ꝓpter realem p̄sentiā sensibilis: sed in parte distanti. Et hec de questione.

Sequitur in textu. Quod autem non fit sensus ⁊c̄.

Queritur vicesimooctauo. vtrū sint t̄m quinq3 sensus exteriores. scilic3 visꝰ: auditꝰ: gustus: tactꝰ: ⁊ olfactus. Et arguit̄ ꝙ non. q: sic h3 intellectus ad intelligibilia ita sensus ad sensibilia. sed pro omnibꝰ intelligibilibus t̄m ponitur vnus intellectus possibilis. ergo pro omnibus sensibilibꝰ t̄m debet poni vnus sensus. Secundo sp̄es non diuiduntur cōtra suum genus: sed gustus est quida3 tactus. ergo nō sunt quinq3 sensus. Tertio sensus est cognoscitiuꝰ accidentiū. ſ3 plura sunt accidentia ꝙ̄ quinq3. ergo plures erūt sensus ꝙ̄ quinq3. Quarto diuersitas ꝑ se obiectoꝝ variat potētias sed magnitudo et figura sūt sensibilia ꝑ se ⁊ etiā diuersa. q: plus differūt ꝙ̄ color ⁊ sonus. ergo nō t̄m sunt quinq3 sensus exteriores. In oppositū est textus.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postq̄ Aristoteles ostēdit aliqua gn̄alia omi sensui. cōsequenter inq̄rit in speciali numerū sensuū. ſm sctm̄ Thomā hic incipit tertiꝰ liber Aristotelis. q: hic icipit inuestigare distinctionē intellectꝰ a sensu. et vt dic̄ sctūs Thomas sic inuenit̄ intitulatio apud grecos. scd̄3 aūt Egidiū de roma ⁊ Albertū liber tertiꝰ incipit ibi. Quoniā aūt duabꝰ differentijs. q: ibi Aristoteles incipit agere de intelligibili postq̄ in secūdo egit de sensu. ſ3 scd̄m modernos liber tertiꝰ incipit ibi. De parte aūt anime qua cognoscit. Sed vt dicit Egidius ista difficultas est modice vtilitatis. ideo relinquēda est.

Hoc supposito ponitur conclusio r̄nsiua a d. q. T̄m sunt quiq3 sensus exteriores capiēdo tactū pro vno sensu. P3 ex ꝑte organoꝝ. nā quicq̄d h3 organa quibus nata sunt cognosci oia sensibilia cognoscit oia sensibilia ⁊ ecōtra vt h̄ns organū tactꝰ sentit oia tangibilia. ⁊ ecōtra qui sentit oia tangibilia h3 organū tactus. ſ3 om̄e aial ꝑfectū h3 omnia organa quibus nata sunt cognosci oia sensibilia nata cognosci ꝑ illa organa. sed q: sunt quinq3 sensibilia distincta que cognoscūtur ab aialibꝰ ꝑfectis. ergo solū sūt quiq3 organa ⁊ quiq3 sensꝰ. minor ꝓbat̄. q: organa ꝓportionātur medijs. ergo si nullū mediū deficit aiali ꝑfecto: etiā nullū deficit organū. sed sibi nullum deficit medium quo natum sit sentire. quod p3. q: vel tale mediū est actu pars corporis et tūc nō deficit aiali ꝑfecto alias non esset perfectum. Vel illud mediu3 est extrinsecū: ⁊ tunc ē aliquod elementoꝝ. s3 ignis nō potest esse mediū alicuius sensus. quia ē minime passiuꝰ

neq̃ terra ꝓpter materialitatē q̄uis ꝑ mixtionē maxime appropꝛietur tactui. ergo relinquitur ꝙ tm̄ aer ⁊ aqua possunt esse media extrinseca sensuū. ẜ nos habemus vnū organū qđ est de natura aeris ꝓportionatū auditui. ⁊ aliud de natura aque ꝓportionatū visui. ergo per illa organa recognoscim⁹ aliq̄ sensibilia. que deferūtur ꝑ illa media. s. colores ⁊ sonos. Etiā habem⁹ aliū sensum cuius organū in aliquo ꝓportionat̄ aque: ⁊ in aliquo aeri ẜm diuersitatē aialiū. ergo nullum mediū neq̃ intrinsecū neq̃ extrinsecū deficit animali perfecto. ⁊ per ꝯn̄s nullū sibi deficit organū. ⁊ per ꝯn̄s neq̃ aliquis sensus. Sꝫ tm̄ habem⁹ quinq̃ organa. ergo tm̄ habemus q̄nq̃ sensus exteriores. Unde q̄uis aliqua animalia ꝑfecta careant visu: vt talpa. tn̄ adhuc ipa videnť habere oculos sub pelle. vt assimilētur suo generi. ẜ q꞉ habitāt i terra. ideo nō fuit necesse ꝙ habeant visum ⁊ oculos discooꝑtos. q꞉ terra ipos offenderet. Itē posset ꝓbari numer⁹ sensuū ex parte obiectoꝝ ⁊ etiā ex ꝑte medioꝝ. que ꝓbatiōes cōsideranti satis patere possunt.

Dubitatur primo vtrū pro sensibus cōibus opoꝛteat ponere eis vnū sensum appropꝛiatū. Pro dubio supponiť ꝙ dupliciter aliquid sentiť ꝑ accidēs. s. vel q̄a per se sentiť ab vnico sensu ⁊ per accidēs ab alio. vel q꞉ a potētia supioꝛi percipiť. s. ab intellectu. vt cleonis filius per accidēs sentiť inquantū est alb⁹. Tunc r̄ndeť ad dubiū ꝙ ꝓ sensibus cōibus nō oꝫ ponere aliquē sensuꝫ eis ꝓpꝛiū. q꞉ ꝓpꝛiū sensibile vni⁹ sensus nō sentiť ab alio nisi ꝑ accidens. ergo si esset vnus sensus ꝓpꝛius sensibiliū cōmuniū nō sentireť ab alio nisi ꝑ accidens quod est contra rōem sensibilis cōis.

Dubitatur secūdo quare habemus plures sensus: ⁊ nō vnū tm̄. R̄ndet textus ꝙ est ideo ꝙ nō lateat nos differētia sensibiliū cōium a ꝓpꝛijs. nā si vnico sensu sentirem⁹ oia sensibilia. vt ꝑ visum videremus magnitudinē ⁊ colorē nesciremus distiguere inter illa duo. q꞉ per se inuicē sentiuntur. q꞉ nihil videtur nisi sit magnū ⁊ etiā coloratū. sed etiam ista differentia est nobis manifesta. q꞉ per aliquē sensum ꝑcipimus magnitudinem quo nō ꝑcipim⁹ colorem.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā đr ꝙ intellect⁹ est immaterialis ⁊ ꝑcipit suū obiectū in esse vniuersali. ideo vnus existens pōt hr̄e ꝓportionē ad omnia intelligibilia. Sensus v̄o est potētia organica ⁊ ꝑcipit suū obiectū in esse particulari. et q꞉ vnus sensus nō pōt esse ꝓportionat⁹ ad oīa sensibilia in esse particulari: cū habeāt modos ꝑticulares disparatos. ⁊ vnus sensus nō ꝑcipit nisi ea q̄ sunt proportiōata organo eius. iđ oꝫ esse plures sensus. Ad secudā pꝫ solutio ex dictis. Ad tertiam dicitur ꝙ nō oīa accidētia sunt ꝑ se sensibilia ẜ sole qualitates de tertia specie qualitatis a quib⁹ alterantur sensus ⁊ etiā coꝛꝑa inaiata. Ad quartā đr ꝙ illa sensibilia cōia nō alterant sensum per se primo. ẜ rōne sensibilis propꝛij ⁊ ꝑ alterū. iđ distinctio eoꝝ nō facit distinctionē sensuū. Et hec đ q̄stiōe. Seq̄tur in textu. Om̄ aūt sentimus. ⁊c̄.

Queritur vicesimonono vtrum sensus particulares ꝑcipiant suas actiōes. Et arguiť ꝙ sic. q꞉ visu videmus nos videre. ⁊ auditu ꝑcipim⁹ nos audire. ⁊ sic đ alijs ergo sensus ꝑcipiūt suas actiōes. an̄s pꝫ. q꞉ vel eodē sensu quo videm⁹ colorē videmus nos videre vel alio. Si eodē: habeť intentū. si alio: tunc illo alio videmus nr̄am visionē ⁊ cū nihil videať nisi color: seq̄tur ꝙ eiusdē sensibilis erūt duo sensus: qđ falsum ē. Secundo. vel eodē sensu quo sentimus colorē sentim⁹ nos sentire. vel alio. Si eodē: habetur intentū. si alio: tunc ꝑcipim⁹ actionē illi⁹ alterius sensus. aut ergo ꝑcipim⁹ eā alio sensu. ⁊ sic iretur in infinitū. aut eodeꝫ. ⁊ sic ita erat dicendū de primo. Ad oppositū arguiť. q꞉ nihil videť nisi color vel coloratū. ẜ visio non est color neq̃ coloratū neq̃ etiam sensus particularis. ergo visu quo videmus colorem non videmus nostrā visionē.

Pro r̄nsiōe sciendū est primo ꝙ postq̄ Aristoteles in tractatu precedenti egit de sensibilibus ⁊ sensibus exterioꝛibus. Consequenter agit de sensibus interioꝛib⁹. Et primo de sensu cōmuni cuius naturā inuestigat duabus operationibus que nō possunt esse a sensu particulari. Prima opatio est ꝙ per sensum cōem ꝑcipimus actiones sensuum particulariū. Operatio secunda ē ponere cōuenientiā ⁊ differentiam inter sensibilia diuersoꝝ sensuum particulariū. Pbs

enim per istas operationes investigat sensū cōmunē. et primo ex parte prime operatōis. gratia cuius inquirit utrū hec operatio prima possit cōvenire sensui particulari aut preter ipsum sit ponēdus sensus cōis.

Sciēdū est secundo q̄ actio visus et cuiuslibet sensus particularis pōt dupliciter cōsiderari. uno mō prout cōsistit in immutatiōe organi a sensibili exteriori. et sic a visu nō sentitur nisi color. et ista actiōe nō videt sensus visus se videre. Alio mō consideratur inq̄tum post ipsam immutationē organi iudicat de ipsa perceptiōe sensibilis et immutatōe organi a sensibili et etiā sensibili recedēte. et isto mō visus nō solū sentit colorē sed etiam visionē coloris et percipit se videre visus tn̄ capitur pro sensu cōmuni. qui secundum qd̄ mutatur ab actionib⁹ sensuū particulariū et eorum sensib⁹ recipit noīa sensuū particularium inq̄tū enim percipit colorem aut visionē vocatur visus. et inq̄tū percipit auditionē vocatur audit⁹. unde sensus cōmunis respectu particulariū est sicut centrū circuli quod est terminus linee procedētis ab eo ad circūferentiā. Ex dictis patet q̄ color et unūquodq̄ sensibile habet duplex esse. unū materiale in re sensibili secundum qd̄ mediātibus specieb⁹ percipitur a sensu particulari. Aliud est spūale in sensu sub quo percipitur a sensu cōmuni. eadē enim specie qua immutatur sensus particularis immutatur sensus cōmunis.

Sciendum est tertio q̄ videns in actu est simile colorato. et sic potētia q̄ est videre aliquē esse videntē nō est extra gradus potentie visiue. eo q̄ videns sit coloratū. patet quia ut dictū est primū organū sens⁹ denudatū est a specieb⁹ sensibilib⁹ illius sensus sed est in potentia in ipas. Dictū est aūt q̄ organū sensus est receptivū specierum sine materia. quare hn̄tibus sensibilib⁹ fiūt nob sensationes et apparitiones secundum quas aliqd̄ sentim⁹. inq̄tum ergo videns hz aliquo mō similitudinē coloris coloratū dicitur. et ita cōformiter dicendū est de alijs sensibus:

Sciendū est quarto. q̄ nō solū videns dicitur coloratū: sed etiā actus ei⁹ est unus et idē cū actu visibili. esse tn̄ est alterū ut dicitur in textu. sicut est idē son⁹ in actu qui dicitur sonatio: et auditus in actu qui dicitur auditio q̄uis rōne differant. qd̄ probatur q: ut dicitur tertio phisicorū tam motus q̄ actio et passio sunt in patienti et mobili. Unde cum auditus patiatur a sono oportet q̄ sonatio que est actus sonātis. et auditio que ē act⁹ audiētis sūt i organo audiētis. Jō ē q: act⁹ activorum sūt i patiēte et predisposito et nō i agēte quare nō est necesse oē movēs moveri. nā sicut actio et passio sunt unus actus substātie et differūt rōne per hoc q̄ esse huius ē ab hoc et huius in hoc. ita est idem act⁹ sensibilis et sentientis. differunt tn̄ ratione. et ut dicitur in textu in quibusdā sensibilibus et sensitivis uterq̄ actus est noīatus ut auditio et sonatio. sed in quibusdā tm̄ unū est nominatū ut act⁹ visus dicitur visio: sed act⁹ coloris est innoīatus.

His presuppositis ponitur conclusio rn̄siva ad q. Nullus sensus particularis potest percipere suam actionē. patet q: nulla virtus material' et organica pōt agere in seipam sed sensus particularis est virtus materialis. ergo non sentit suā actionem: sed solū sentit obiectum a quo immutatur. Itē nulla virtus materialis potest habere supra se reflexionē. sed sensus est virtus materialis. nam si reflectitur vel totū reflectitur supra totum. ita q̄ quelibet pars reflectitur supra quālibet partē. et hoc est ipossibile. q: tūc totū poneretur in minima particula: immo in pūcto. et sic nō haberet extensionē. vel una pars reflectitur supra aliā. et tūc nō erit reflectio eiusdē super se. relinquitur ergo q̄ nulla virt⁹ materialis reflectitur supra seipam. Ex quo patet q̄ null⁹ sensus percipit suam actionē propriā. et intellectus qui est virtus imaterialis pōt percipere suā actionē et reflectitur supra ipam.

Conclusio secunda. sensus cōmunis pōt percipere actionē sensus particularis patet q: sensus cōis est sicut centrū circuli respectu particulariū. et sensus particularis sicut circūferētia. ideo sensus cōis est aliquo mō idē cū sensu particulari. et prout cōiungitur visui vocatur visus et sic de alijs. ergo sensus particularis mediat inter sensum cōem et suū obiectū. ergo sicut sens⁹ exterior reducitur i actū per suū obiectū immutans ipm: ita sensus particularis redact⁹ in actū imutat sensum cōem. ergo sensus cōis potest percipere actionē sensus particularis. et per eādem speciem qua immutatur particularis. etiā et cōmunis

Sed dubiũ est vtrũ sensus ⁊ sensibile simul saluantur ⁊ corrũpantur. Respondet ꝙ sensus in actu ⁊ sensibile simul sunt ⁊ nõ sũt ꝫ nõ sic est de sensibili et sensu in potẽtia. qꝛ vnũ potest esse sine alio. Ideo decepti sũt antiqui qui nõ distinguebãt inter sensibile in actu ⁊ sensibile in potentia nec intꝰ sensuz in actu ⁊ sensũ in potẽtia. ꝫ tñ capiebãt sensibile ⁊ sensum in actu dicẽtes nihil eẽ albuz ⁊ nigrũ sine visu eo ꝙ credebãt totũ esse rei in apparentia cõsistere. iõ cõcedebãt ꝯtradictoria simul esse vera. Aliud dubiũ quare q̃dam sensibilia corrũpũt sensũ et quedam delectant. Rñdetur ꝙ hoc est. qꝛ organuz cuiuslibet sensus cõsistit in quadã ꝓportione media sensibiliũ: ꝫ excellentie sensibilium excedentes talez proportionẽ corrũpũt sensuz et cõtristant. habentia vero talem ꝓportionẽ qualem hñt sensum delectant.

Ad rationes ante oppositum.

Patet solutio ex dictis. Et hec de questione ⁊c. Unusquisqꝫ quidẽ igitur ⁊c.

Queritꝰ tricesimo vtrũ ad discernendum sensibilia diuersoꝝ sensuũ abinuicẽ sit ponendus sensus cõis.

Et arguitur ꝙ nõ. qꝛ sensibilia diuersoꝝ sensuũ sufficienter cognoscuntur a diuersis sensibus. ergo nõ est ponendus sensus ꝯmunis ad cognoscendũ differentias ipsorum. Secũdo sensibilia diuersoꝝ sensuũ sufficienter abinuicẽ distinguũtur per intellectũ. ergo nõ est ponendꝰ sensus cõis ad distinguenduz hmõi sensibilia. Tertio nos nõ possumꝰ discernere sensibilia diuersoꝝ sensuũ nisi cõponendo ⁊ diuidẽdo. ꝫ sensus nõ cõponit nec diuidit. igitur. Quarto impossibile ẽ idẽ in indiuisibili mouere diuersis motibꝰ. ꝫ sensibilia ꝯ̃ria mouẽt ꝯ̃rijs motibꝰ. ergo impossibile ẽ ꝙ eadẽ vis cognoscitiua simul cognoscat ꝯ̃ria sensibilia. ergo differẽtias eoꝝ non pñt iudicare. Ad oppositũ est textus.

Pro responsione sciendũ ẽ primo

ꝙ postq̃ Aristoteles inuestigauit sensũ cõem per primã operationẽ que ẽ ꝑcipere immutatiões ꝑticulariũ. Cõsequenter inuestigat ipm per illã operationẽ que ẽ discernere sensibilia diuersoꝝ sensuũ abinuicem.

Sciẽdũ est secundo ꝙ quilibet

sensus particularis est vnius obiecti cuius cognoscit differentias. ideo ad discernẽduz inter sensibilia eiusdẽ sensꝰ nõ requiritꝰ aliꝰ sensus a particularibꝰ. ꝫ sensus ꝑticularis nõ põt abinuicẽ discernere sensibilia diuersoꝝ sensuũ. qꝛ potẽtia discernẽs aliqua duo necessario ãbo cõponit. quare oportet ꝙ discernerentꝰ ꝑ aliã potentiã a sensu particulari. nec sufficit potẽtia intellectiua. qꝛ cognoscimꝰ differẽtiã albi ⁊ nigri nõ solũ quo ad id qđ ẽ ꝑ intellectũ ꝫ etiã quo ad diuersã immutationẽ sensus qđ nõ fit nisi ꝑ sensum.

Sciendũ est tertio ꝙ illud iudi

cans et discernẽs sensibilia diuersoꝝ sensuũ est vnũ subiecto ⁊ rõne differẽs. nã ſm ꝙ ẽ diuisibile ⁊ alterũ sentit diuersa et per ħ solui põt vltima ratio ante oppositũ. Hãc tñ solutionẽ nõ tenet phũs ꝙ impossibile ẽ ꝙ idem subiecto ⁊ diuersum ratione possit habere ꝯtraria ſm actum. nõ eñ possibile ẽ idẽ indiuisibile simul esse album ⁊ nigrum nec simul pati a speciebꝰ ꝯtrarijs sensibiliũ. Iõ aliter dicit phũs ꝙ sensus cõis est tanq̃ terminus sensuum particulariũ. et est simile de pũcto in centro circuli. qꝛ sicut est punctus ille vnus subiecto ⁊ differens ratione: vt ẽ terminus diuersaꝝ linearũ. ita vis sensitiua que est radix sentiendi ⁊ diffunditꝰ in organa sensuũ particulariũ est vna ſm rem ⁊ differẽs rõe. Potest g̊ illa radix vno mõ ꝯsiderari vt est vnũ principiũ ⁊ vnꝰ terminꝰ oim immutationũ ꝑticulariũ. Alio modo vt terminus huius ⁊ illiꝰ sensus inq̃tuz vtimur scꝫ illo principio quasi vno termino pro duobꝰ et sic sensus cõis iudicat illa que seꝑata sũt ⁊ plura cognoscere inq̃tũ illa vis põt simul plura accipere vt terminꝰ diuersaꝝ immutationũ ⁊ põt disiudicare differentiã vniꝰ ad alteram inq̃tum vna est.

Sciendũ est quarto ꝙ licet sen

sus cõis immutetꝰ a sensu ꝓprio nõ tñ ꝓpter hoc sensus particularis nobilior ẽ sensu cõmuni. licet mouens nobilius sit motu: sicut nec sensibile exterius est simpliciter nobiliꝰ sensu ꝑticulari: ẽ tñ nobiliꝰ ſm quid ⁊ q̃tũ est actu illud qđ alius est in potẽtia. simpliciter eñ sensitiua virtus est nobilior et similiter sensus cõis nobilior est sensu ꝑticulari: qꝛ nobiliores accipit spẽs q̃ sensus ꝑticularis. nã virtus sensitiua in sensu cõi vnita ẽ vt in radice ⁊ inde ẽ ꝙ sensus particularis

habet iudicare de cõtrarietate suoꝝ obiecto rũ inquantum aliquid participant de virtute sensus cõis. q: sensus ꝓprius est terminꝰ im mutationũ que fiunt per mediuꝫ a ꝯtrarijs sensibilibus. sed vltimuꝫ iudicium pertinet ad sensum cõmunem.

His premissis ponitur conclu- sio rñsiua ad. q. Ad discernẽdũ sensibilia di uersoꝝ sensuũ necesse est ponere sensum cõ- munẽ. pꝫ q: ponimꝰ differentiã ꝛ cõuenien tiã inter sensibilia diuersoꝝ sensuũ etiã inquã tuꝫ sensibilia sunt. ꝛ nõ ꝑ intellectũ. nec per sensum ꝑticularẽ. q: vel hoc fieret vno sen su vł multis: nõ vno. q: per vnũ solũ cogno scimus ea q̃ cadũt sub vno obiecto. nõ po- nẽs differentiã et cõuenientiaꝫ inter aliqua duo necessario ãbo cognoscit. nec diuersis. q: simile esset sicut si diceremꝰ ꝙ oculo senti mus albũ ꝛ gustu dulce. ꝫ nullus isto modo discernit inter albũ ꝛ dulce. ꝫ cũ vnus ꝛ idẽ dicat albũ esse alteꝝ a dulci opoꝛtet ꝙ vnũ quodꝙ cognoscat. ergo ꝓter sensꝰ ꝑticulares necesse est ponere sensum cõem.

Conclusio secũda. sicut non fit iudiciũ diuersoꝝ sensibiliũ a diuersis sensi- bus: ita nõ fit iudiciũ diuersoꝝ sensibilium cognitoꝝ in diuersis tꝑibꝰ quo ad cõueniẽ tiã ꝛ differentiã. pꝫ: q: tũc prius cognosce- remus vnũ puta albũ. ꝛ postea alterũ puta dulce. ꝫ hoc nõ põt esse. q: nullus põt iudi- care per sensum aliqua esse diuersa nisi ãbo cognoscat pro illo istãti in quo iudicat vnũ differre ab alio. q: nõ potest iudicare nisi cõ paret ipsa adinuicem. ergo sicut opoꝛtet ꝑ vnã potẽtiã vtrũꝙ cognoscere: ita opoꝛtet in eodeꝫ tempoꝛe cognoscere illa ad hoc ꝙ inter se distinguantur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primã dicitur ꝙ licet a diuersis sensi- bus exterioꝛibꝰ cognoscãtur diuersa sensibi lia ꝓpria. nõ tñ possumꝰ ponere cõueniẽtiã et differentiã inter diuersa sensibilia nisi ea- dẽ potentia cognoscãtur. Ad secũdam ꝺ: ꝙ per intellectũ cognoscimꝰ sensibilia quãtũ ad quid est. ꝛ ponimꝰ differentiã inter ipa cõ ponẽdo ꝛ diuidẽdo. ꝫ quo ad diuersaꝫ imu tationẽ sensus cognoscimus ea per sensum Ad tertiã ꝺ: ꝙ sensus nõ cõponit nec di- uidit predicando affirmatiue vel negatiue: sicut intellectꝰ. ꝫ apphendẽdo vnionẽ vł di uisionẽ pluriũ adinuicẽ. Ad quartã dicit ꝙ sensibilia ꝫm esse reale quandoꝙ sunt cõ traria vt nõ possunt esse in eodẽ ꝫm actum: ꝫ scḋm esse intentionale non cõtrariantur: quia intentiones contrarioꝝ non sunt cõ- trarie. Et hec de questione.

Queritur tricesimoprimo vtrũ preter quinꝙ sensus exterioꝛes in aĩalibꝰ ꝑ- fectis sunt quinꝙ sensus exterioꝛes. s. sensꝰ cõis imaginatiua fantasia. estimatiua ꝛ me moꝛia. Arguit ꝙ nõ. q: cõmune nõ distin guitur cõtra ꝓprium. ergo sensus cõis non debet poni inter potentias. Secũdo fan tasiatũ et memoꝛatũ sunt passiones primi sẽ sitiui. s. sensus cõis. ꝫ passio nõ diuiditur cõ tra suũ subiectuꝫ. ergo fantasia ꝛ memoꝛia nõ diuidũtur ꝯ sensuꝫ in cõmuni. Tertio intellectꝰ minus depẽdet a sensu quã quecũꝙ alia potẽtia sensitiua. Sꝫ intellectꝰ nihil co gnoscit nisi accipiendo a sensu. ergo multo mi nus dꝫ poni potẽtia interioꝛ ad ꝑcipienduꝫ intẽtiões nõ sensatas q̃ vocat estimatiua.

Quarto actus cogitatiue qui est cõpone re ꝛ diuidere ꝛ actus reminiscẽtie q̃ ẽ discur sus ad reminiscendũ de preteritis tñ differt ab actu estimatiue ꝛ memoꝛie sicut actꝰ esti- matiue ab actu fantasie. Sꝫ cogitatiua ꝛ re miniscitiua nõ sunt potẽtie diuerse ab esti- matiua ꝛ memoꝛia. ergo similiter estimatia ꝛ memoꝛia nõ erunt abinuicem distincte.

Ad oppositum est Auicenna in suo libꝛo de anima.

Pro responsione sciẽdũ est pri mo ꝙ postquã per phm visuꝫ est de necessita te ponẽdi sensum cõem. Cõsequenter vidẽ dum est de distinctione eius ab alijs poten tijs interioꝛibus. Vñ q: natura nõ deficit i necessarijs nec abũdat in supfluis. ꝛ ad vi- tã aĩalis ꝑfecti reqritur ꝙ nõ solũ apprehẽ- dat rem in ꝑ̃sentia sensibilis: ꝫ etiam in eius absentia. alias cũ motꝰ aĩalis sequat appre hensionẽ non moueret aĩal ad querendum aliqḋ absens: cuius ꝯtrariũ videtur in aĩa- libus perfectis q̃ mouent ad ꝓsequẽdũ ali- quod absens. ideo aĩal nõ solum cognoscit sensibile presens dũ principaliter imutat. sꝫ etiã spẽm sensibilem retinet.

Scienduꝫ est secundo ꝙ bene retinere ꝛ bene recipere in coꝛpoꝛibus diuer sa principia cõsequũtur. nam humida bene

recipiūt ꝛ male retinent. ꝛ ecōtra est de sicq̄ cū ergo potentia sit actus organi corporal': oportet ꝙ sit alia potētia q̄ recipiat spēs sensibiliū. ꝛ alia q̄ cōseruet. Unde ad recipiendū ipas ordināt sensus ꝓprij ꝛ sensus cōis q̄ est interior. ꝫ ad cōseruandū illas ordināt fantasia que est sicut thesaurus formarꝫ acceptarꝫ per sensuz cōez. iō sensus cōis ponitur in prima parte capitis vbi cōgregant nerui sensitiui sensuū exteriorꝫ ꝛ est quasi centrum omniū sensuū. ꝛ in ꝓpinquiori parte ponit fantasia siue ymaginatio q̄ ab aliquib' vocatur potentia formalis. qꝛ retinet formas ꝛ figuras sensibiliū.

Sciendū est tertio ꝙ animal perfectū nō solum mouet ad prosequendū delectabile ꝫm sensuz: ꝛ fugiendū tristabile. ꝫ etiam mouetur ad ꝓsequendū vel fugiendum propter alias vtilitates. sicut ouis vidēs lupū fugit non propter incōuenientiā coloris vel figure: ꝫ qꝛ ipm apprehendit vt inimicū nature. Sil'r auis colligit paleam nō qꝛ delectet in sensu. ꝫ qꝛ vtilis est ad nidificandū ergo necessariū est animali perfecto ꝙ ꝑcipiat aliquas intentiōes que non ꝑcipiūtur sensu exteriori. ꝛ oꝫ in eo esse principiū illi' ꝑceptiōis. qꝛ perceptio formarꝫ sensibiliū fit ꝑ inmutationē sensibiliū: non autē per immutatōez rerū nō sensatarꝫ. iō ad percipiendū illas intentiōes q̄ non percipiunt per sensum cōem nec exteriorem ordinatur extimatiua que ponitur in media parte capitis. ꝛ ibi habet organū quodāmodo imperfectū ꝓpter nimiū motū cerebri. Sed ad cōseruandū hmōi intentiones ponitur memoria que est thesaur' harꝫ intētionū. Cuius signū est. qꝛ principiū memorandi in animalibus fit ex aliqua tali intentione. puta qd̄ est nociuū vel ꝯueniēs. ꝛ dicta memoria hꝫ organū i postrema parte capitis vbi sunt nerui sensitiui ꝛ motiui ꝓtensi per spondilia colli ꝛ dorsi.

Sciendūz est quarto ꝙ inter hominem ꝛ bruta nō est differentia quo ad formas sensibiles. qꝛ similiter inmutātur a sensibilibus exterioribus. ꝫ quantū ad interiores est differentia. qꝛ bruta percipiūt intētiones quodam instinctu naturali solum. Sed homo percipit eas per quandā collationez ideo potentia cognitiua illarꝫ intentionūz q̄ in brutis dicitur extimatiua. in hoīe dicitur cogitatiua. vel ratio particularis q̄ est collatiua intentionū particulariū: sicut ratio v'lis intentionū vniuersaliū.

Sciendū est vltimo ꝙ est differētia inter hominez ꝛ bruta ex parte memorie. qꝛ memoria in brutis est subita recordatio p̄teritorꝫ. Sed homo cū hoc habꝫ reminiscētiam cuius act' est vti quodā discursu vel silogismo ad inquirendū memoriā preteritorū ꝫm intentiōes particulares. ꝛ ꝯuenit memorie in hoibus inquantū est cōiuncta virtuti intellectiue supiori cuius aliquo modo ꝑticipat naturam.

His suppositis ponit conclusio responsiua ad. q. In animalibus ꝑfectis p̄ter sensus exteriores ponendi sunt alij quattuor interiores. s. sensus cōis. ymaginatiua vel fantasia qd̄ idē est. extimatiua: ꝛ memoria. patet satis ex dictis. Aduertendū ē tamē ꝙ Auicēna ponit qnqꝫ potentias interiores qꝛ distinguit ymaginatiuā ꝛ fantasiā abinuicē. Sed sanct' Thomas nō ponit realem distinctionē inter ipas. qꝛ oꝑatio que attribuitur ymaginatiue ꝛ operatio fantasie possunt eidē potētie cōuenire.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicitur ꝙ sensus cōis nō dicit cōmunis respectu particulariū per predicationem: ꝫ per causalitatē. eo ꝙ est cōe principiū istorꝫ. ideo bene distinguitur cōtra ipos.

Ad secundā dicitur ꝙ sicut vna potentia oritur ab aīa mediante illa. ita actio vni' subijcitur actioni alterius. ꝛ ꝫm hoc fantasiatum ꝛ memoratum distinguūtur per passiones primi sensitiui. qꝛ insunt mediāte primo sensitiuo. Ad tertiam dꝛ ꝙ licet intellect' oriatur ex sensu: tn̄ intellectus multa cognoscit in re apprehensa per sensum q̄ sensus ꝑcipere nō potest. ꝛ ita dicendū est de extimatiua respectu sensus particularis. Ad quartam dicit ꝙ cogitatiua ꝛ memoratiua in homine habent illā eminentiā vltra cetera aīalia non per aliquid qd̄ sit ꝓpriū parti sensitiue. sed propter affinitatē ad rationē vniuersalem vel intellectū. ideo cogitatiua ꝛ reminiscitiua nō sunt potētie distincte ab extimatiua ꝛ memoria in homine: q̄uis sint perfectiores in eo q̄ in brutis. Et hec de questione. Sequitur in textu, Om̄ autem duab' differentijs. ꝛc.

Queritur tricesimosecūdo vtrū intelligere τ sentire sunt idē: τ opinio cū fantasia. Et arguitꝫ ꝙ sic. quia tam intelligēdo ꝙ sentiendo aīa iudicat τ cognoscit. ğ intelligere est idē cū sentire τ ꝑ ꝯns intellect⁹ cū sensu τ etiam opinio que pertinet ad sensuz

Secūdo. nullū incorporeū patitꝫ a corporeo. ꝫ intellect⁹ patitur a corporibus celestibus. q: ſm Empedoclē diuersitas tēporum hominib⁹ τ brutis alia τ alia sapere prestat. homines eñ diuersis horis τ tēporib⁹ de rebus diuersimode iudicant. ergo intellectus est corpore⁹. τ per ꝯns nō differt a sensu nec intelligere a sentire. Tertio. vt dicit Omerus talis est intellectus i terrenis hominib⁹ qualē inducit pater virorꝫ deorumqꝫ qui est sol. ergo intellectus patitꝫ a corpore celesti. τ sic est corporeus. Ad oppositū ē textus.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postꝙ. p. ostendit duas operationes sensus cōmunis nō excedere facultatem pncipij sensitiui. Consequenter inquirit vtruz sapere τ intelligere excedant facultatē eiusdē principij. Primo ostendendo ꝙ intelligere τ sapere non pertinet ad sensum: qđ est ostē dere sensum nō esse idē cum intellectu. Dein de ostendit ꝙ fantasia que pertinet ad sensū nō est idem cū opinione que pertinet ad itellectum. Et postmodū cōparat opinionē ad intellectū: τ fantasiam ad sensum.

Sciendū est secūdo ꝙ nullū corpus potest directe agere in incorporeū. ꝫ bñ in corporeū. τ q: potentie sensitiue sunt corporee cum sint organis corpꝛis affixe. ideo possunt immutari per actionē corporū celestiū: non tñ per se ꝫ ꝑ accñs. quia nec aīa nec virtus eius mouetꝫ nisi moto corpe. iō antiq ponētes corpora celestia directe habere impressionē in intellectū τ voluntatē dixerunt intellectuz esse corporeū. τ per ꝯns nō differre a sēsu. Et etiā ꝙ sapere τ intelligere sunt idem ꝙ sentire. q: tam intelligendo ꝙ sentiendo animal cognoscit. Sꝫ ꝙ dicerent celū agere in intellecum τ voluntatē pꝫ per vba Empedoclis dicentis ꝙ in hominib⁹ τ brutis agitur volūtas ad presens τ diuersitas temporꝫ intellectui diuersa sapere prestat. τ per verba Omeri dicentis ꝙ talis est intellectus in terrenis hominibus qualē inducit pater virorꝫ deorūqꝫ. Sol eñ ſm ipm dicitꝫ pater virorꝫ. q: sol τ homo generant hoiez. τ d: pater deorꝫ. q: ceteros planetas illuminat quos antiqui dicebāt esse hoies sic deificatos in celū p⁹ mortē: quorꝫ sol fuerat pater

Sciēdū est tertio ꝙ licet impressio corporꝫ celestiū possit indirecte ptingere ad intellectū τ voluntatē ꝓut intellectus cō iungitꝫ corpori in sua operatione. q: leso organo fantasie impeditur speculatio intellectus. τ volūtas cōiungitur appetitui sensitiuo τ inclinatꝫ ad volendū ſm inclinationez appetitus sensitiui. qui potest variari ꝑ actionem corporꝫ celestiuz. tñ corpa celestia non possunt directe agere in intellectū τ volūtatem. nec voluntas de necessitate trahitur ab appetitu sensitiuo. ꝫ de se libera est ad seqndum vel non sequendū. hmōi inclinatiōez. ideo corpora celestia nō inducūt necessitatē corporibus humanis.

Quibus suppositis sit cōclusio prima. Antiqui male assignabāt causam cognitionis esse similitudinē cognoscētis ad cognitū non assignantes cām deceptionis. Patet. q: deceptio est magis propria animalibus ꝙ cognitio. eo ꝙ hoies a seipsis decipi possunt. nam vt veniente cognoscant oꝫ ꝙ ab alijs doceantur. τ in maiori tpe aīa est in maiori deceptione ꝙ in cognitione veniētis: ad quā cognitionē vix peruenit per studiū magni tpis. ergo ātiqui assignātes cām cognitionis aīe debuerāt etiā assignare causam sue deceptionis: qđ tñ nō fecerūt. Possent tamen dicere ꝙ oīa q̄ videntur sunt. et sic non est deceptio aīe. vel posset dici ꝙ sic cognitio fit per contactum rei silis. ita deceptio per ꝯtactum rei dissimilis. Sed primuz istorꝫ dici nō potest: vt patet quarto methaphisice. τ improbatꝫ hic secundū. q: cōtrarium est eadē deceptio τ scientia. simile autez τ dissimile contrariātur. ergo si de simili habetur scientia τ de dissimili erit sciētia. τ ita similiter de deceptione.

Conclusio secūda. Sentire nō ē idē ꝙ sapere aut intelligere. τ capitꝫ hic sape qđ idē est ꝙ iudicare. τ itelligere ꝙ apprehendere. intellectus eñ primo apprehendit τ postea iudicat. Primū ptꝫ. q: sentire inest oībus aīalib⁹. sape vero cōuenit paucis. ergo sentire nō est idē ꝙ sape. Nō ē tñ itelligendū ꝙ sape solū insit hoīb⁹. q: qdaꝫ bruta aliqd

Ad rationes ante oppositum:
Ad primā cōcedit φ fantasia pertinet ad virtutē sensitiuā nō tñ est sensus. Ad secundā dicitur φ Aristoteles in tertio Phisicorū nondū pbauerat intellectū differre a sēsu. ideo intelligentiā pro fantasia accepit. Ad tertiā dr φ licz quādoqꝫ per fantasiā cōtingat apprehendere effectuz per cām. tñ hoc est quadā visione sensitiua ꝛ nō per discursum silogisticū qđ tamen requiritur ad scientiam. Ad quartā dicitur φ fantasia non est assensus rationis: ſ apprehensio ptinens ad sensum. nec habetur per rationez sicut opinio. Et hec de questione. Et per consequens Finis huius secundi.

Sequitur liber tertius.

De parte autez anime qua cognoscit anima et sapit ꝛc̄.

Circa tertiū librū de anima aristotelis querit primo vtrū intellect⁹ noster possibilis sit potentia passiua. Et arguit φ nō. nam aliqua substātia est intellectiua eo φ immaterialis. Sed aīa nostra ē imaterialis per suā essentiā. ergo per suā essentiā ē intellectiua ꝛ sic intellect⁹ noster ē substantia. Secūdo vnūquodqꝫ patitur ſm suā materiam. Sz intellect⁹ ē imaterialis. ergo nō est potentia passiua. Tertio intellect⁹ nr̄ possibilis est incorruptibil. Sz intellect⁹ noster passiuus est corruptibilis: vt dicetur inferius. Quarto agens nobilius est patiēte: ſ potentie vegetatiue sunt actiue. ergo intellectus qui est perfectior: erit potentia actiua. Ad oppositum est textus.

Pro respōsione sciendū est primo φ postqꝫ Aristote. in secundo libro egit de parte sensitiua anime ꝛ ostendit φ sentire et intelligere non sunt idem. Cōsequēter determinat de parte intellectiua anime. Primo agens de intellectu possibili. Secundo de intellectu agente. Tertio de intellectu in actu. Et quarto de parte appetitiua et de principio motiuo ſm locum.

Sciendū est secūdo φ partem anime intellectiuam phūs vocat partem q̄ anima cognoscit et sapit. cognoscit qūtū ad apprehensionem ꝛ sapit qūtum ad iudiciuz intellectus. Uel dicat φ cognoscere refertur ad intellectū practicū. Sapere vero ad speculatiuū. ꝛ querit phūs vtrū hec pars sit separabilis subiecto vel ratione tm̄. ꝛ si sit separabilis ſm ratione quā differentiā habeat ad alias partes. ꝛ qꝛ ppꝛietas potētie cognoscitur ex suo actu. ideo phūs intēdit ex qualitate sui act⁹ inq̄rere modū sue opatōis vt potētia intellectiua cognoscatur.

Sciendum est tertio φ pati dicitur tripliciter. vno mō ppꝛie qñ scz ab aliq̄ remouet aliqua ppꝛietas sibi cōueniēs ſm naturā. ꝛ hoc modo aqua patitur dū calefit Secūdo mō dr aliqđ pati minus ppꝛie dū abijcitur ab eo aliqđ siue sit cōueniens sibi siue nō et isto mō patit nedū egrotans. imo etiā qui sanat. Tertio mō dr aliquid pati cōmuniter qñ recipit aliqđ ad qđ erat i potētia sine hoc tñ φ aliqđ abijciat ab eo. isto mō omne qđ exit de potētia in actu patitur dato φ pficiat ꝛ hec ē passio pfectiua ꝛ alijs modis dicitur corruptiua.

Sit ergo cōclusio prima. intellectus noster possibilis nō est passiu⁹ passiōe corruptiua: ſ bene patitur passiōe pfectiua. Prima pars ptz per secūdā ratione añ oppositū eo. s. φ nō habz materiā. Secūdam ptem pbat textus. qꝛ sicut se hz sentire ad sēsibilia: ita intelligere ad intelligibilia. ſ sentire est passio sensus respectu sensibiliū. ergo intelligere est passio intellect⁹ respectu itelligibiliū. maior ptz. nā sic sentire ē quoddam cognoscere qđ est qñqꝫ in actu ꝛ qñqꝫ in potentia: ita intelligere ē quoddaz cognoscere ꝛ qñqꝫ intelligim⁹ in actu et qñqꝫ in potentia. Aduertendū est tñ φ intellect⁹ aliter ē passibilis qꝫ sensus. qꝛ sensus est affixus organo corporali quo corrupto ab excellenti sensibili impeditur sens⁹ ne possit pcipere debilia sensibilia post excellētiā. ſ intellect⁹ nō hz organū nec potest corrūpi ab excellentia intelligibilis ꝛ post excellēs intelligibile nō minus intelligit infima. Sed magis potest intelligere p accidens. tñ intellect⁹ debilitatur ex lesione organi sensus qđ necessario requirit ad representandū suū obiectū. Causa hui⁹ diuersitatis ē. qꝛ sensus ē in corpe vt in subiecto. intellectus vero ē in aīa.

Conclusio secunda intellectus

possibilis est immixtus nõ vt imparet vt dicit Anaxagoras: ſ; est in potentia vt omnia cognoscat. pȝ. q: omē susceptiuū ē in potentia aliqua ⁊ caret illis quoꝝ est susceptiuuȝ vt patuit sup̄ de organis sensuū. intellectus vero noster possibilis est in potētia ad oīa intelligibilia ⁊ est susceptiuꝰ ipoꝝ. ergo caret oībꝰ istis. ⁊ cū possit intelligere oēs res corporeas oȝ ꝙ careat omī materia corporea ⁊ ꝙ sit mixtꝰ. Si em̄ esset in se corporeus natura corꝑalis eiꝰ impediret cognitionē aliaꝝ naturaꝝ. q: vt habet textus. intus exñs ꝓhibȝ extraneū. Ex dictis infert Arist. primo ꝙ intellectus non hȝ aliquā naturā determinatā. ſ; solū ꝙ est possibilis vocatus a potētia respectu ꝑ hoc sibi cōuenit ꝙ nō tm̄ cognitiuus est vnius gñis sensibiliū. ſ; vniuersalit̄ totius nature sensibilis. ⁊ sic materia prima est in pura potentia ad oēs formas materiales ⁊ nulli forme ꝑmixte sit intellectꝰ possibilis respectu itelligibiliū Infert̄ secūdo ꝙ intellectꝰ an̄ actuale itelligere nihil ē eoꝝ q̄ itelligit. ſ; est precise in potentia ad intelligibilia ⁊ hoc cōtra antiquos dicētes intellectuȝ esse cōpositū ex omibus vt oia cognosceret Si em̄ esset cognitiuꝰ oim ꝑ hoc ꝙ in se haberet om̄ia semꝑ esset omnia in actu. ⁊ nō in potentia. ſ; est actualitas oim ⁊ est immixtꝰ in potentia. Et dicit. p. ꝙ loq̄tur de itellectu quo aia intelligit. Infert̄ vlterius ꝙ intellectꝰ caret organo corporali. q: si haberet organū sicut sensus: tunc haberet aliquā naturā determinatā de natura sensibiliū: sic ꝙ esset calidꝰ: humidꝰ: frigidꝰ: vel siccus ꝙtū ad organū. potētia em̄ que ē actꝰ organi cōformatur ipi organo nec refert an ipa potentia habeat qualitatē sensibilē vel organū. eo ꝙ actꝰ nō est potētie tm̄. ſ; ꝯpositi ex organo ⁊ potētia. Infert̄ vlteriꝰ ꝙ aia est locꝰ spēꝝ intelligibiliū rōne intellectꝰ. q: sicut locꝰ est receptiuꝰ locatoꝝ: ita intellectꝰ receptiuꝰ est spēꝝ intelligibiliū: qꝺ nō fieret si haberet organū. q: tunc spēs nō recipet̄ in aia solū. ſ; i ꝯiūcto. nō tm̄ est tota aia locꝰ spēꝝ. ſ; sola ꝑs intellectiua q̄ caret organo.

Ad rationes ante oppositū.

Ad primā dr̄ ꝙ imaterialitas sube material̄ create nō est intellectꝰ eiꝰ. ſ; ex imaterialitate eiꝰ hȝ v̓tutē intelligēdi. iō n̄ oȝ intellectū esse essentiā aie. Ad secūdā pȝ solutio. Ad tertiā dr̄ ꝙ aristoteles vocat itellectū passiuū v̓tutē cogitatiuā q̄ dr̄ rō ꝑticularis. q̄ q̄dē virtꝰ cogitatiua corruptibilis est rōne sui organi. ſ; potētia intellectia dr̄ intellectꝰ possibilis ⁊ nō passiuꝰ. q: non patit̄ duobꝰ ꝑmis modis. Ad quartā dr̄ ꝙ respectu eiusdem oꝑatiōis ⁊ in eodē ordine agēs ē nobiliꝰ patiēte. ſ; respectu diuersaꝝ oꝑationū ⁊ i diuersis ordinibꝰ nō oȝ. ymo patiens superioris ordinis qn̄q; ē nobiliꝰ agēte inferioris ordis. Et hec de questione.

Queritur secūdo vtrum intellectus possibilis ſm esse sit sepatꝰ a corꝑe.

Et arguit̄ ꝙ sic. q: vt hȝ textꝰ sensus nō est sine corꝑe. hic aūt. s. intellectꝰ est sepatꝰ. Secūdo. si intellectꝰ possibil̄ eēt corꝑi cōiunctus ſm esse seq̄ret̄ ꝙ eēt singularis. ⁊ ꝑ ꝯñs q̇cq̇d recipet: recipet singulariter. qꝺ falsuȝ ē. q: intellectꝰ cog̃scit vl̃r. Tertio si eēt corꝑi ꝯiunctꝰ seq̄ret̄ ꝙ esset corruptibilis ad corruptionē ꝯpositi Quarto. eiusdē ē potētia ⁊ actꝰ ſ; actꝰ intellectꝰ nō ē actio corporis. ergo neq; potētia intellectia est corꝑi cōiuncta. Ad oppositū est textꝰ vocās intellectuȝ ꝑtē aie. aia aūt est forma corꝑis. ergo intellectus est corpori cōiunctus.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ Auerrois motꝰ prima rōne an̄ oppositū ponit intellectū possibilē sepatū a corꝑe ſm esse. ⁊ dicebat ꝙ lȝ dicamur itelligere ꝑ intellectū possibilē. tm̄ h̄ nō est q: sit nob̄ cōiunctꝰ ſm eē ſ; solū ſm intelligere. Imagiabat̄ em̄ Auerrois ꝙ intellectū possibilē nob̄ vniri ꝑ spēm intelligibilē q̄ hȝ duplex subm scȝ. intellectū possibilē: ⁊ ipa fantasmata q̄ sūt i organis corꝑeis. ⁊ q: talis spēs ē quodāmodo vnū cū itellectu possibili. ⁊ q̊dāmō vnū cū fantasmatibꝰ. iō dixit intellectū possibilē ꝯtinuari cū istis fātasmatibꝰ ꝑ talē spēꝝ

Sed cōtra hāc opinionē ponit̄

cōclusio prima. Intellectꝰ possibilis n̄ ē a corꝑe sepatꝰ ſm esse. pȝ q: principiū formale q̊ hō intelligit nō est ab eo sepatū ſm esse. ſ; intellectꝰ possibilis est principiū formale q̊ intelligit hō. ergo intellectꝰ possibilis nō est a corꝑe sepatꝰ. maior pȝ. q: nihil agit nisi ſm ꝙ ē in actu ꝑ formā per quā agit. ſ; nihil ē in actu ꝑ illud qꝺ ē ab eo sepatū ſm esse. minor pȝ. q: ſm textū intellectꝰ est q̊ aia oꝑat̄. ergo relinq̇tur ꝙ intellectꝰ nō est a corꝑe sepatus ſm esse. Un̄ lȝ illud q̊ aliquid oꝑat̄ sic princi

pio actiuo possit esse ab eo separatũ ſm esse vt dicim⁹ ꝙ baliuus opaẗ per regẽ. ꝛ q꞉ rex mouet ipm ad operandũ. tñ ipossibile est illud quo aliquid formaliter operatur ab eo separari ſm esse.

Conclusio secunda. mod⁹ quo

ponit Auerrois intellectũ possibilẽ ꝯtinuari cũ fantasmatib⁹ ꝛ nob nullá ponit cõtinuationẽ. pꝫ. q꞉ itellectus possibilis nõ est intellectũ cũ intelligibilia nisi ſm ꝙ intelligibile est vnũ in actu. sicut nec sens⁹ ẽ idẽ cũ sensibili i potẽtia. ḡ spẽs itelligibil' nõ ẽ forma itellect⁹ possibilis: nisi ſm ꝙ est itelligibile i actu. ſ ñ est intelligibil' i actu nisi ꝑut est abstracta a fantasmatibus. ḡ ſm ꝙ vniẗ intellectui est remota a fantasmatib⁹. ꝛ ꝑ ꝯn̄s ñ ẽ aliquid vnũ cũ intellectu. ergo per istũ modũ intellect⁹ possibilis nõ vniẗ nobiscũ. Vñ etiá vt dicit sctũs Tho. Auerrois fuit decept⁹ ꝑ fallaciá accñtis q̄si sic arguẽs. spẽs itellgibil' est vnita fantasmatibus. ꝛ ẽ vnita cũ intellectu possibili. ḡ intellect⁹ possibilis vniẗ cũ fantasmatib⁹ q̄ sũt in nob. Vñ spẽs intelligibilis ſm ꝙ est vnita intellectui abstrahiẗ a fantasmatib⁹ ꝛ ꝯditiõib⁹ materie. ꝛ ſm ꝙ ẽ vnita fantasmati ẽ vnita ꝯditionib⁹ materie.

Cõclusio tertia. ꝙuis predicto

mõ intellect⁹ possibil' nobiscũ vniret adhuc tñ ꝑ talẽ modũ nõ essemus intelligẽtes ſ intellecti. pꝫ. q꞉ per h̄ ꝙ spẽs alicui⁹ rei ẽ i aliq̄ potẽtia cognitiua. tñ res illa ñ fit cognoscẽs: ſ cognita. sicut ꝑ h̄ ꝙ similitudo colorꝭ ẽ i potentia visiua color nõ fit vidẽs: ſ visus ẽ. ḡ ñ ꝑ hoc ꝙ spẽs intelligibil' q̄ est sil'itudo fantasmaẗ recipiẗ in intellectu: ñ sequiẗ ꝙ nos efficiamur itelligẽtes. ſ ꝙ nos vl' fãtasmata q̄ i nob sũt sun⁹ itellctá ab illa potẽtia itellectia

Cõclusio quarta. directe est cõ

tra positionẽ aristotelis. pꝫ. ná. p. in primo hui⁹ tractat⁹ inq̄rit de ꝑte aie q̄ ẽ intellect⁹ possibil'. ſ aia ẽ in corꝑe cui⁹ est forma. ḡ est intellect⁹ possibilis ꝛ in corꝑe. Itẽ Aristote. vocat in textu itellectũ illud q̄ aia intelligit ꝛ opinaẗ. ꝛ sic positio illa ẽ ꝯ aristotelẽ. ẽ etiá ꝯ pncipia phie ꝛ dissonat nr̄e fidei. nõ em̄ dicit. p. ꝙ intellect⁹ sit separat⁹ a corꝑe ſm eẽ. ſ dic ꝙ est separat⁹. q꞉ ñ hꝫ organũ determinatũ sic sensus. ꝛ hoc iõ ẽ. q꞉ aia intellectiua ꝑpter sui nobilitatẽ suꝑgrediẗ facultatẽ nature corꝑalis. ꝛ iõ nõ ꝑot ab ea totaliẗ ꝯprehẽdi. ꝛ ita sibi remanet aliq̄ actio in q̄ ñ cõicat cũ natura corꝑali. ꝛ potẽtia ꝑ quá oꝑaẗ nõ hꝫ organũ corporale. ꝛ sic pꝫ ꝙ itellect⁹ ẽ separat⁹. q꞉ ñ ẽ ꝯiũct⁹ organo corꝑali. tñ simpliciẗ loq̄ndo ẽ ꝯiũct⁹ corꝑi ſm eẽ inq̄tũ ẽ i aia subiectiue q̄ ẽ forma corꝑi ꝯiuncta.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primá pꝫ solutio. Ad secundá diciẗ ꝙ lꝫ intellect⁹ sit singularꝭ in essendo ꝑpter singularitatẽ sui subiecti. s. aie. tñ est vl'is in cognoscẽdo ꝛ per respectũ ad suũ obiectũ. naꝫ obiectũ intellect⁹ ab eo intelligiẗ vl'r. ꝛ ẽ vl'e ſm rõeꝫ. Ad tertiá negeẗ ꝯn̄a. q꞉ cũ aia nr̄a sit a corꝑe seꝑabilis eo ꝙ nõ est totaliẗ imersa corꝑi. iõ nõ corrũpiẗ ad corruptionẽ toti⁹ ꝯpositi. neqꝫ etiá potẽtie q̄ sibi cõueniũt ex parte q̄ suꝑgrediẗ naturá corporeá. Ad q̄rtá d꞉ ꝙ intellect⁹ nõ est act⁹ corporꝭ. q꞉ ꝙuis aia ſm suá essentiá sit forma corporꝭ: tñ intellect⁹ nullũ organũ iformat. nec tñ ẽ a corꝑe separat⁹ ſm esse. q꞉ ẽ in essentia aie. ꝛ aia ſm essentiá ei⁹ ẽ forma coporꝭ. Vñ aia vt est subsistens dicitur agere quãuis simpliciter totũ dicatur agere. q꞉ aia non subsistit subsistẽtia ꝯpleta. ſ totũ ꝯpositũ. Et h̄ d̄ q̄stiõe. Seq̄tur in textu. Cũ aũt sic singula fiant. ꝛc̄.

Queritur tertio vtrũ post actũ

intelligẽdi spẽs itelligibiles possint ꝯseruari in intellectu. Et arguiẗ ꝙ nõ. q꞉ spẽs intelligibiles solũ hñt in memoria reseruari. ſ intellect⁹ nõ ẽ memoria. qd̄ pꝫ. q꞉ memoria cognoscit ꝑteritũ sub rõne ꝑteriti. ſ hoc ẽ cognoscere hic ꝛ nũc. hoc aũt cõuenit sensui ꝛ non intellectui. ḡ memoria nõ est in ꝑte itellectia. Secũdo. itellect⁹ fit i actu ꝑ speꝫ itelligibilẽ intellectũ aũt in actu est ipe intellect⁹ i actu. ꝛ ecõtra. ḡ intellect⁹ oia intelligit quoꝝ habet spẽs in se. ḡ post actuale intelligere nõ retinet spẽs intelligibiles. alias intellectus sꝑ intelligeret oia que nouit. Ad oppositũ arguiẗ per pħm dicentẽ Cũ aũt sic singula vt fiant sciẽs dicitur q̄ ſm actum hꝫ habitũ in ipo ꝑmanentẽ.

Pro responsione sciendũ ẽ pri

mo ꝙ postq̄ actũ est de intellectu i potẽtia ꝯñter ostẽdit Aristoteles quõ reducatur in actũ. Et primo ostẽdit quõ intellect⁹ q̄ñ fit i actu. deinde detmiat d̄ obiecto intellect⁹.

Sciendum est secundo ꝙ scd̄m

Auicennã spẽs intelligibiles nõ remanẽt in intellectu post actuale intelligere. dicit eniȝ ꝙ in parte sensitiua solum possunt ꝯseruari ꝗtum ad duas potentias. s. ymaginatiuaȝ ꝛ memoratiuã. ꝓ ꝗto sua organa ꝑficiũtur quodã sicco bene retinente in quibꝫ possunt reseruari alique spẽs cessante actuali apprehensiõe. Sȝ intellectꝰ qui caret organo corporali nihil põt recipe nisi materialiter. ꝛ ꝗ diu manet siĺitudo tam diu intelligit. ꝛ cum desinit intelligere illa spẽs desinit esse in intellectu. ꝛ oȝ ꝙ si de nouo vełit aliquã rẽ intelligere ꝙ ꝯuertat se ad intellectũ agentẽ queȝ ponebat esse substantiã sepatã: vt ab illo effluẽt spẽs intelligibiles in intellectũ possibilẽ. ꝛ ꝑ vsum ꝛ exercitiũ se ꝯuertent si acqrit̃ q̃daȝ abilitas in intellectu possibili cõuertẽdi se ad agẽtẽ quã abilitatẽ dicebat cẽ habitũ scientie. ꝛ sic ſm ipm in intellectu non est memoria.

Sciendũ est tertio ꝙ hec opinio est cõtra aristotelẽ dicentẽ ꝙ intellectꝰ possibilis sic fit singula sicut sciens ꝛ reducitur i actũ spẽꝝ intelligibiliũ: sic hñs habitũ scie. ꝛ dũ hȝ spẽs in actu dꝛ sciens in actu. ꝛ hoc ꝯuenit sibi qñ per seipm põt opari. sicut aliq̇s habens aliquã formã põt ſm eã opari. et qñ aliq̇s hȝ actũ alicuiꝰ forme oȝ ꝙ habeat illã formã. ꝛ ꝗuis itellectꝰ possibilis sit quodãmõ in actu qñ hȝ spẽs intelligibiles ꝛ nõ ꝯsiderat. tñ cũ hoc est in potẽtia licet nõ eodẽmõ sicut anteꝗ acq̇reret habitũ scie. hītꝰ eñ scie ẽ actꝰ primi scientis ꝛ solũ ẽ in potẽtia ad actũ secũdũ eiꝰ q̇ ẽ actual' ꝯsideratio ꝑ quã intellectꝰ dꝛ fieri singula in actu.

Sciendum est quarto ꝙ intellectus possibilis dꝛ fieri singula ſm ꝙ recipit spẽs singulariũ ꝑut spẽs rei recepta in itellectu est forma intelligentꝭ ꝛ ex ea cũ intellectu fit vnũ sic ex actu ꝛ potẽtia nõ ita tñ ꝙ itellectꝰ fiat vnũ cũ essentia cũ re cuiꝰ est spẽs in intellectu. ſ solũ ſm esse intelligibile ꝛ intẽtionale. ꝛ inde est ꝙ intellectꝰ sic factꝰ in actu nõ solũ potest intelligere oĩa quoꝝ hȝ spẽs. ſ etiã potest intelligere seipm.

Conclusio responsiua ad q̃sitũ.

Spẽs itelligibiles remanẽt in itellectu possibili post actuale intelligere. nõ tñ ſm esse cõpletũ ſ ſm cẽ iperfectũ ꝛ semiplenũ. Primo pȝ. qꝛ oĩe qđ recipit̃ i aliq̃ recipit̃ ad modũ recipiẽtis. ſ intellectꝰ ẽ nature mag̃ stabilis ꝗ materia corꝑalis. materia aũt corꝑalis retiet formas q̃s recipit nõ solũ qñ ꝑ eas agit ſ etiam cessante actione. g̊ a fortiori intellectꝰ retinet spẽs intelligibiles post actuale intelligere. Secũdo pȝ. qꝛ intellectꝰ mediãtibꝰ speciebꝰ sic reseruatꝭ nõ exit in actũ nisi ꝯuertẽdo se ad fantasmata. g̊ spẽs nõ manẽt i eo ſm esse cõpletũ. Ex dictis pȝ ꝙ in ꝑte intellectiua est ponẽda memoria capiendo memoriã ſm ꝙ est cõseruatiua specieꝝ. Sȝ si capret memoria vt de rõne eius est apprehẽdere p̃teritũ sub rõne preteriti ex parte obiecti: tunc memoria non cẽt in ꝑte intellectiua: sȝ sensitiua tm̃ que est apphẽsiua ꝑticularium. qꝛ p̃teritũ in ꝗtũ hmõi ꝯsignat esse sub determinato tꝑe qđ pertinet ad esse singulare.

Dubitatur vtrũ memoria intellectiua sit alia potẽtia ab intellectu. Et arguit̃ ꝙ sic. qꝛ memoria sensitiua est alia a sensu cõi. g̊ a siĺi. memoria intellectiua ẽ alia ab intellectu. Pro dubio supponit̃ ꝙ potentie aĩe distinguũtur ꝑ diuersas rões obiectorũ. vñ si aliq̃ potẽtia ordiet̃ ad obiectũ ſm cõeȝ rõeȝ obiecti nõ variabit̃ illa potẽtia ſm diuersitates particularꝭ obiecti: vt visus respicit coloratũ in cõi. tñ nõ variat̃ ꝑ diuersitatẽ albi ꝛ nigri. ꝛ cũ intellectꝰ respiciat obiectũ ſm cõem rõem entꝭ. eo ꝙ intellectus põt oĩa fieri nõ diuersificat̃ ſm rões particulariũ entiũ. ſ qꝛ respectu eiusdẽ obiecti aliud ẽ pncipiũ actiuũ a quo fit obiectũ in actu. qꝛ potentia actiua se hȝ ad obiectũ vt actꝰ ad potentiã. ꝛ passiua se hȝ ad obiectũ vt ens i potẽtia ad ens in actu. ꝛ nihil respectu eiusdeȝ eodẽmõ cõsideratũ est in actu ꝛ in potẽtia. iõ in aĩa intellectiua oportet esse intellectuȝ agentẽ realiter distinctũ a possibili. ſ ibi nõ sunt alie differẽtie potentiaꝝ. Tũc rñdet̃ ad dubiũ ꝙ memoria intellectiua nõ est alia potentia ab intellectu. nã memoria ẽ thesaurꝰ spẽꝝ. Sed intellectꝰ ſm pħm ẽ locꝰ specieꝝ g̊ memoria nõ est alia potẽtia ab intellectu. Differt tñ ab intellectu ſm rationem. qꝛ itellectus potest recipere species intelligibiles ꝛ dicitur intellectus. ſ ſm ꝙ cõseruat absqꝫ intelligere actuali vocatur memoria intellectiua. Ad rationẽ dubij dicitur ꝙ preteritum ꝛ presens possunt esse differentie diuisiue potẽtie sensitiue q̃ apphẽdit ꝑticularit̃. nõ aũt intellectiue q̃ apprehẽdit vniuersal'r,

Uñ tamen p̄teritio vno modo referri pōt ad obiectū quod cognoscitur. Secūdo modo ad actū cognitiōis que duo simꝉ cōiungūtur in parte sensitiua q̄ aliud app̄hendit ꝑ hoc ꝙ immutatꝛ potentia sensitiua nam aial memoratꝛ se prius sensisse in preterito et cognouisse se quoddā preterituz. Sz in parte intellectiua p̄teritio nō conuenit ex parte obiecti. q: intellectus non cognoscit nisi vniuersale cui accidit esse in p̄senti vel in p̄terito. sed ex parte act⁹ cognoscentis p̄teritio cognoscitur in actu. q: nostrū intelligere est quidam actus particularis qui tm̄ fit in isto tēpore vel illo ⁊ hoc nō repugnat intellectualitati. quia q̄uis ille act⁹ sit particularis tm̄ est immaterialis. ideo sicut intelligit seip̄m q̄uis sit singularis vel ꝑticularis ita intelligit suū intelligere qđ ē actu existēs in p̄senti vel in p̄terito.

Ad rationes ante oppositum:

Ad primam dicitur ꝙ licet intellectus nō sit apprehēsiu⁹ p̄teriti ſm preteritionē obiecti: tm̄ app̄hendit preteritū ſm preteritionez actus. ē etiaz cōseruatiu⁹ specierū intelligibilium ratione cuius in eo ponitur memoria.

Ad secundā dicitur ꝙ species intelligibilis vno mō est in intellectu in pura potētia vt ante dictū est. et sic intellectus est in potentia essentiali tam ad actum primū q̄ ad actū secundū. Alio modo est in itellectu ſm esse ꝯpletū ⁊ in actu sicut quādo intellectus actu intelligit. Tertio mō pōt esse in intellectu in actu semi pleno: ⁊ tūc ibi est ꝑ modū habitus et actus primi. et medio mō se habet inter potentiā primā et actum secūduz. hoc mō intellect⁹ cōseruat spēs intelligibiles nec oportet ꝙ semꝑ ītelligat actu cū isto mō hz ip̄as. Et hec de questione. Sequitur text⁹. Om̄ aūt aliud est ⁊c̄.

Queritur quarto vtruz quidditas rei materialis sit ꝓprium obiectū nostri intellect⁹.

Arguitur ꝙ non. q: obiectū habitus alicuius potentie non debet excedere obiectum illius potentie. q: idez est obiectū potentie habit⁹ ⁊ act⁹ ei⁹: ſ; ens est obiectū metaphisice q̄ est habitus nostri intellectus ergo obiectū nostri intellectus nō debet esse minus cōe q̄ ens. ergo quiditas rei materialis nō est obiectum nostri intellect⁹. Secūdo nulla potentia debet excedere suū obiectū: ſ; multa cognoscūtur que sub quiditate rei materialis non cōtinentur. ergo nō est adequatū obiectum nostri intellectus. Ad oppositū arguitur per philosophū dicentez ꝙ in mathematicis et in naturalib⁹ alia et alia virtute cognoscitur suppositū et natura. q: per sensum in naturalib⁹ et per imaginationem in mathematicis. per intellectuz vero cognoscitur natura. ⁊ si per intellectū vtrūq; cognoscatur simpliciter. tm̄ aliter ⁊ aliter se habet in cognoscendo naturam et suppositum. quia cognoscit naturam per se et suppositum indirecte.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ postq̄ Aristoteles posuit ꝯditiōes intellectus possibilis et ostendit qualiter reducitur de potētia in actum. Cōsequēter determinat de natura sui obiecti. q: potētie per obiecta cognoscūtur. cui⁹ ratio est: quia potentie per obiecta abinuicē specificātur. sed sunt eadē principia esse vnitatis et distinctionis rei ab alijs ⁊ cognitiōis eius.

Sciendū est secūdo ꝙ plato posuit quiditates rerū ſcđm rē separatas a singularib⁹ quas vocat ydeas. ſ; cōtra ipsum. 4. methaphisice Aristo. ostendit ꝙ quiditates rerū nō sunt aliud ab ipsis nisi per accidens. q: quiditas solum includit illa q̄ pertinent ad spēm. suppositū vero in naturalibus et mathematicis vltra essētialia speciei includit principia indiuiduātia q̄ a principijs essentialib⁹ speciei sunt realiter distincta sicut diceremꝰ ꝙ nō est idez quiditas hominis albi ⁊ homo albus. naz quiditas hominis nigri nō cōtinet in se nisi qđ pertinet ad speciē eius. sed homo albus habz aliq̄d in se preter spēm humanā ⁊ istud cōtingit ī omnib⁹ habētibus formā in materia in q̄b⁹ suppositū habet aliquid p̄ter principia speciei quare in ipsis alia sunt accidentia nature ⁊ alia suppositi. Sed in illis que non habent formam in materia sed sunt forme tm̄. nihil pōt esse p̄ter essentiā speciei. ideo ibi n̄ differūt natura ⁊ suppositū nec sunt diuersa accidētia speciei ⁊ indiuidui. q: nō habēt diuersa principia.

Sciendum est tertio ꝙ tam naturalia q̄ entia mathemathicalia hn̄t spēm in materia. Sed duplex est materia quedā est sensibilis a qua abstrahūt mathemathi-

calia.ꝛ ꝙ includūt naturalia. Alia ē itel ligibil' quā mathematica ꝯcernit.nā ꝙtitas imediate iħeret substātie ꝯiūcte cū materia ꝛ forma. q̄litates vͦo sensibiles q̄ reponunt materiā in eē naturali in ꝙtitate fundant̄.ꝫ remoto posteriori pōt remanere prius.iō re manet ꝙtitas ꝛ ꝯtinuitas in substātia. Vn̄ aliq̄ sūt forme req̄rentes materiā sub determinata rōe qualitatū sensibiliū sic̄ naturalia. Alie sūt q̄ req̄rūt materiā nō sub determinata dispositōe q̄litatū:ꝫ solū sub ꝙtitate vt triangul⁹ quadrāgul⁹ q̄ dicūtur forme mathematice. ideo bn̄ dicebat̄ ꝙ cōcernūt materiam intelligibilē:ꝫ abstraħūt a sensibili. Ex quo pꝫ ꝙ tam in naturalib⁹ ꝙ i mathematicis differūt res ꝛ natura. rōe cuius in vtris ꝗ pn̄t inueniri plura indiuidua sub vna specie. vn̄ ponūtur duo exempla in textu. vnū mathematicū cū dicit̄ ꝙ aliud ē magnitudo et magnitudinis eē.ꝛ aliud exē plū naturale cū dicit̄ ꝙ aliud est aqua ꝛ aq̄ esse.ꝛ per aquā intelligitur suppositū,ꝛ per esse aque intelligitur quidditas.

Sciendum est quarto.ꝙ in naturalibus ꝛ mathematicis in quibus realiter differt quidditas a supposito alia ꝛ alia virtute cognoscūt̄ natura ꝛ suppositū Sꝫ in separatis a materia vbi nō distinguūtur eadē virtute cognoscūtur. vn̄ ꝙ in separatꝭ nō distinguātur tāgit pħūs in textu ꝙ aliud ē aqua ꝛ aque esse et sic in multꝭ alijs.tn̄ nō est in oibus sic:ꝫ in q̇busdam alijs.s.in separatis idē ē esse carnis ꝛ caro.ꝛ vtit̄ istis terminis caro ꝛ carnis esse.q꞉ substantie sepate sunt nobis ignote.ideo non noiauit eas pꝫbus noibus ꝓprijs. Ex istis sequitur ꝙ in separatis per intellectū cognoscūtur natura ꝛ suppositū. in naturalib⁹ vero ꝛ mathematicis natura directe cognoscitur ꝑ intellectū et per sensuꝫ cognoscit̄ suppositum in naturalib⁹ et per imaginatiōeꝫ in mathematicis.ꝛ si in istis suppositū cognoscat̄ ꝫ non est directe sed per reflexionē ad sensum vel imaginationē. Ex quibus infert pħs ꝙ oino sicut res sunt separabiles a materia sic ꝛ ea que sunt circa intellectū.

His suppositis ponitur conclusio rn̄siua ad.q.q̇dditas rei materialis ē obiectū adequatū nr̄i intellect⁹.pꝫ primo illō est obiectū alicui⁹ potētie in qō directe et ꝑ se fert̄ illa potētia ꝛ sub cui⁹ rōe cetera apphēdit.sic ē de q̇dditate rei material' respectu nostri itellect⁹.nā si interdū cognoscat suppositū materiale hoc nō ē directe ꝫ reflexe.si etiā cognoscat substātias sepatas hoc nō ē nisi mediāte cognitione substātie material'. iō in methaphisica prius tractat aristoteles de substātijs materialib⁹ ꝙ de sepatis. Secūdo actio cuiuslibet agentis est ꝫm ꝯditionē forme que est principiū huius actōis Sꝫ spēs intelligibilis a ꝑticularib⁹ abstracta ē forma nostri intellect⁹ ꝛ primo sue actionis q̄ quidē spēs ē ꝑ se similitudo rei materialis ꝫ intellect⁹ nr̄ ꝛ ꝑ se ꝛ directe itelligit hmōi q̇dditatē. Nec pōt dici ꝙ illa spēs intelligibilis sit obiectū nostri intellect⁹.q꞉ nō est illud qō intelligit̄.ꝫ ē illud mediāte quo fit intellectio sicut spēs coloris nō ē illud qō videtur.ꝫ ē illud mediāte quo vis⁹ videt.ꝛ color ē illud qō videt̄. Tertio obiectū alicuius potētie dꝫ eē ꝓportionatū illi. ꝫ intellectus nr̄ ē cōiunct⁹ ꝫm esse ꝛ sepat⁹ ꝫm rōneꝫ ꝫ silr̄ cōuenit q̇dditati rei materialis q̄ ē cōiūcta suppositis ꝫm eē et disticta ab ip̄is ꝫm rōeꝫ. Quarto potētie ꝫm spēm distinguūtur ꝑ act⁹ ꝛ act⁹ ꝑ obiecta:ꝫ intellect⁹ nr̄ est distinct⁹ a sensu ꝛ etiā ab intellectu substantie sepate.ꝫͦ suū obiectuꝫ differt ab obiecto sensus et ab obiecto sub͂e sepate.ergo cū obiectū sensus sit cōiunctū ꝫm esse ꝛ rōeꝫ materie ꝑticularis ꝛ obiectū itellect⁹ sepati sit sepatū ab omi materia tā sensibili ꝙ imaginabili.oportet ꝙ obiectū intellect⁹ ꝯiuncti habeat eē ꝯiunctū ꝫm eē ꝛ sepatū ꝫm rōneꝫ qō nō reperit̄ in quidditate rei materialis.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dꝫ ꝙ obiectū habit⁹ alicui⁹ potētie nō excedit obiectū cōe talis potentie:sed bn̄ pōt excedere ꝓpriū obiectū. vn̄ ens ē obiectū cōe nr̄i intellect⁹ ꝛ quidditas rei materialis ē eius obiectū ꝓpriū ꝑ qō distinguit̄ a ceteris potētijs cognitiuis.ꝫ verꝫ dꝫ ratio cōis ꝑ quaꝫ fertur intellect⁹ in vnūquodꝗ. vniuersale vero dicit̄ q̄dā ꝓprietas ꝯn̄s naturā intellectiuā. Ad secūdā dꝫ ꝙ intellectus noster directe ꝛ ꝑ se solū intelligit ꝑ attributionē ad ip̄am quidditatē vel tanꝙ sibi inferiora vt sunt ei⁹ effectus.vl' tanꝙ sibi superiora vt sunt sue cause.scꝫ substātie separate. Et hec de questione. Sequitur

in textu. Dubitabit aūt aliquis ꝛc.

Queritur quinto vtrum intellectus noster possibilis sit intelligibilis. Et arguitur ꝙ nō. rōne phi. q2 si sic vel intelligeret̄ p seipm vl' per aliud. nō primū: q2 tūc nō solū esset intelligibilis ſ intelligens ꝛ cū oīe intelligibile inq̄tū hmōi sit vni⁹ speciei cū alio seq̄ret̄ ꝙ oīe intelligibile itelligeret nec secūdū. q2 seq̄retur ꝙ oē intelligibile intelligeret ꝛ semp intelligeret illud qđ itelligit. Secūdo si esset itelligibilis intelligeret̄ sicut alia itelligibilia. ſ hoc est falsū. q2 alia intelligibilia intelligūtur p abstractionem a materia nō aūt intellect⁹ cū sit immaterialis. Ad oppositum est textus dicēs ꝙ est intelligibilis sicut alia intelligibilia.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postq̄ phūs ostendit naturā intellectus possibilis ꝛ quomō reducit̄ in actuꝫ et q̄d est obiectū eius Cōsequēter circa pdicta mouet duas dubitationes. Prima ē cuꝫ intellect⁹ noster sit simplex ꝛ ipassibilis non hñs aliq̄d cōe cū aliꝭ quomō poterit intelligere cū intelligere sit quoddā pati ꝛ de rōne patientis ē ꝙ habeat aliq̄d cōe cū agente. s. materiā. Secunda dubitatio est titulus questionis.

Pro solutione prime supponēduꝫ est ꝙ passio đr multipliciter. intellectus vero patitur ſm tertiū modū inq̄tū recipit intelligibilia ad que quodāmō erat in potentia. q2 nihil est in actu anteq̄ intelligat. ē eñ sicut tabula rasa in qua nihil est in actu descriptū in potētia tñ ad receptionē scripturarū et picturaꝝ. ꝛ ita intellect⁹ possibil' in principio nihil ē in actu ſ in potētia tm̄. ꝛ p hoc excludit̄ opinio antiquoꝝ q̄ ponebāt aiam ꝯponi ex oib⁹ vt oia intelligeret. ꝛ opinio Platonis ponētis aiam habere naturaliter scientiā oīm reꝝ: ſ eā quodāmodo obliuisci p vnionē ad corp⁹. ideo dicebat ꝙ addiscere solū est oblitoꝝ reminisci.

Pro solutione secunde dubitationis ponit̄ cōclusio rñsiua ad. q. Intellectus possibilis ē intelligibilis nō p suā essētiā ſ per spēm intelligibilē: sicut alia intelligibilia. pbat̄ nā i his q̄ sūt sicut materia idē est intellectus ꝛ qđ intelligit̄. Sꝫ intellect⁹ nō ē act⁹ intelligēs nisi p spēm intelligibilē q̄ est forma ei⁹ p quā intelligit. g̊ nō est intelligibilis nisi p spēm intelligibilē p quā alia intelligibilia intelligūtur.

Dubitatur prio vnde habet intellect⁹ possibil' ꝙ nō itelligit p suā essentiā ſ p spēm itelligibilē. Rñdet̄ ꝙ h̄ ē. q2 i ordie intelligibiliū entiū in potētia vnūqđq3 cog̃scibile ē ſm ꝙ ē in actu ꝛ nō ſm ꝙ ē i potentia. vt coloratū videt̄ i actu ꝛ nō coloratuꝫ in potētia ppt̄ ꝙ itellect⁹ nō cognoscit materiā nisi p anologiā ad formā. Ex dictꝭ pꝫ ꝙ pria cā q̄ est act⁹ pur⁹ ē simplicit̄ intelligibil'. ꝛ iō nō solū se: ſ etiā alia a se p suā essentiā intelligit. Angel⁹ v̊o q̇ nō ē act⁹ pur⁹ intelligit se p suā essentiā. alia aūt p spēs ꝯcreatas in itellectu ei⁹. Intellect⁹ aūt nr̄ q̇ ē i in potētia respectu intelligibiliū put ē cōiūct⁹ corpi bñ hꝫ virtutē vt itelligat: nō aūt vt intelligat̄. nisi ſm ꝙ reducit̄ in actū p spēm intelligibilē. ꝛ iō nō cognoscit se p suā eēntiā ſ p suū actū. Ubi aduertēdū ē ꝙ itellect⁹ primo cognoscit suū obiectū. deide suū actuꝫ. Tertio spēꝫ itelligibilē ꝛ postremo p spēm itelligibilē seipꝫ cognoscit. Duplicit̄ tñ ꝯtigit itellectū nr̄m cognoscere seipm. vno mō ptic'arit̄: vt cū sortes vl' Plato pcipit se habere aiam pcipit se itelligere. Alio mō vniuersal'r vt pcipim⁹ naturā aie intellectiue p actū intellect⁹. ꝛ ad primā cognitōeꝫ habēdā đ aia itellectiua sufficit ei⁹ pñtia. iō đr ꝙ cognoscit̄ p suā pñtiā. ſ ad secūdā nō sufficit ei⁹ pñtia ſ req̄rit̄ sufficiēs inq̄sitio quā ñ pōt q̇libet facere. iō multi naturā aie ꝛ intellectus ignorāt ꝛ circa ipaꝫ errant.

Ad rationes ante oppositum: Ad primā đr ꝙ itellect⁹ est itelligibil' p aliđ ꝛ cū iferebat̄ ꝙ oē itelligibile itelligeret negat̄ ꝯña. sicut eñ sensibile in actu ē sensibile ppt̄ similitudinē sensibil' q̄ ē forma sensus. ita intellect⁹ nr̄ q̄ fit i actu p spēm intelligibilē q̄ est forma illi⁹ p illā spēm se intelligit. Uñ in sepatis a materia idē est intellect⁹ et illud qđ intelligit̄. nā p hoc aliq̄d est itelligibile actu ꝙ ē sine materia. Sꝫ ē differētia q̄daꝫ nā quarūdā reꝝ esse ē sine materia sicut in substātiꝭ sepatis ꝛ vnūqđq3 istoꝝ ē i intellectū ꝛ intelligēs. Sꝫ quarūdā reꝝ essentia nō ē sine materia: ſ solū spēs ab eis abstracta sunt sine materia. sic et p illas spēs intelligūtur in actu et etiā intellect⁹ eas recipiēs

per eas etiā intelligit. sed nō oportet ꝙ ille res sint intelligibiles. q: nō sūt imunes a materia: Ad secūdā dr̄ ꝙ ibi nō est oīno simile sed simile est in hoc q: sicut intelligit alia a se per spēm alioꝝ intelligibiliū: ita seipm̄ intelligit ꝑ eandē spēm q̄ in eo recipit᷑ ⁊ ꝑ quam in actū reducitur et est actu intelligibile. Et hec de questione. Sequitur in textu. Quoniā aūt sicut ⁊c. Intellectus agens

Queritur sexto. vtrū in aīa nr̄a preter intellectū possibilē sit ponendus intellectus agens. Et arguit᷑ ꝙ nō. q: sicut se hȝ sensus ad sensibilia: ita intellect⁹ ad intelligibilia. sed nō ponitur sensus agēs. ergo nō debet poni intellect⁹ agens. Secūdo similitudo agētis recipit᷑ i patiēte ſm̄ moduȝ patiētis. sed intellect⁹ possibilis ē virt⁹ imaterialis. ergo ei⁹ imaterialitas sufficit ad hoc ꝙ in eo recipiat᷑ spēs imaterialiter. ergo nō est necesse ponere intellectū agentē vt fiat res actu itelligibil᷑. Tertio ꝑ intellectū possibilē aīa ē in potētia ad oīa itelligibilia ⁊ si in ea ponit᷑ itellect⁹ agēs per illū erit in actu ergo simul eēnt in actu ⁊ i potētia respectu oim̄ intelligibiliū ꝙ est ipossibile. Quarto si esset itellect⁹ agēs in aīa ꝓcederet ab essentia aīe ⁊ nō ab aliquo itellectu supiori qđ est incōueniēs. ergo in aīa nr̄a nō ē ponēdus intellect⁹ agēs. Ad oppositū est textus.

Pro r̄nsiōe sciēdū ē p̄rio ꝙ post ꝙ Aristoteles determinauit de intellectu possibili. Cōsequēter agit de intellectu agente ponēdo q̄ttuor cōditiōes ei⁹. Prima ē ꝙ ē separabilis. Secūda est ꝙ ē ipassibil᷑. Tertia ē ꝙ est imixtus. i. nō cōposit⁹ ex naturis corporeis nec hn̄s organū corpale. ⁊ i istis trib⁹ ꝯditōib⁹ cōuenit cū itellectu possibili.

Quarta ē ꝙ intellect⁹ agēs ē in actu ſm̄ suā substantiā. ⁊ in hoc differt a possibili q̄ ſm̄ se est in potentia ⁊ solū fit in actu ꝑ spēȝ intelligibile. Istas ꝯditiones ꝓbat phs q: oē agēs nobili⁹ est patiente ⁊ principium actiuū materie. Sȝ intellect⁹ agens cōparat᷑ ad possibilē sicut act⁹ ad materiā. ergo ē nobilior possibili. sed intellect⁹ possibilis ē separat⁹ ipassibil᷑ ⁊ immixt⁹. ergo a fortiori intellectus agens. Ex quo seq̄tur ꝙ ē ens ſm̄ substantiā in actu. q: nihil agit nisi scđm ꝙ est in actu.

Sciendū est secūdo ꝙ propter hec verba philosophi aliqui posuerūt intellectū agentem substantiā ab homine separatā. Sed hoc improbat᷑. quia homo nō esset sufficienter a natura cōstitutus cū nō haberet in se principia quib⁹ posset exercere suā operationē q̄ est intelligere que nō pōt compleri nisi per intellectū agentē. ergo ꝑfectio aīe nature humane req̄rit ꝙ vterq̄ intellect⁹ sit aliquid in aīa. Item sicut operatio intellect⁹ possibilis. scȝ recipere itelligibilia attribuit᷑ homini. ita opatio intellectus agētis. s. abstrahere intelligibilia. sed hoc nō fieret nisi formale principiū hui⁹ opationis esset homini cōiunctū scđm esse. ergo intellect⁹ agēs nō est substātia sepata. nec sufficeret ꝙ spēs intelligibiles facte ꝑ intellectū agentē haberēt pro subiecto fantasmata q̄ sūt in nobis. q: dictū est spēs non sunt actu intelligibiles nisi ſm̄ ꝙ sunt abstracte a fantasmatib⁹. ergo mediantib⁹ ipis actio intellect⁹ agētis nō posset nobis attribui.

Ex quo pȝ ꝙ nō ē vn⁹ intellect⁹ agēs in hominib⁹ vt posuit Auerrois. q: cū intellectus sit homini cōiunct⁹ tanq̄ virt⁹ aīe eius oportet ꝙ multiplicetur ſm̄ multiplicatiōem aīarū vl᷑ hoim̄. Vn̄ pȝ ꝙ intellect⁹ agēs ē virt⁹ immaterial᷑ hn̄s potestatē faciendi intelligibilia sibi similia. facit eni᷑ ea q̄ sunt intelligibilia in potētia actu intelligibilia.

Tunc sit hec cōclusio respōsiua ad. q. In anima nostra ponend⁹ est vn⁹ intellectus agēs preter possibilē. pȝ. q: in omi natura q̄ est q̄nq̄ in potētia ⁊ q̄nq̄ in actu oportet ꝙ sit aliquid vt materia in illo gn̄e et potentia ad cetera illius generis. ⁊ aliqđ ꝙ sit agens et principiū actiuū se hn̄s in faciendo oīa sicut ars ad materiā. Sed aīa scđm intellectionē quādoq̄ est in potentia q̄nq̄ est in actu: ergo in ea sūt iste differētie. scȝ intellect⁹ in potētia ad omnia sicut q̄ dr̄ possibil᷑. ⁊ alius qui possit oīa facere actu intelligibilia qui vocat᷑ intellect⁹ agens qui vt dicit᷑ in textu est quidā habit⁹ capiendo habitū gn̄alit᷑ ꝓ forma vt distinguit᷑ contra priuatōnē ⁊ nō spālit᷑ pro noticia pricipioꝝ q: si ita caperet᷑: tūc intellect⁹ agēs nō faceret oīa actu intelligibilia eo ꝙ habit⁹ principioꝝ ꝓsupponit tmios principioꝝ eē notos. Itē res materiales sūt itelligibiles i potētia solū. ⁊ cū nihil se reducat de potētia i actū oportet ponere aliqđ quod faciat eas

intelligibiles in actu. ꝟ hoc nō pōt facere intellectus possibilis cū solū sit in potētia respectu intelligibiliū. ergo ꝑter itellectū possibilē ponēdus est intellectꝰ agēs. Ubi aduertēdū ē ꝙ intellectus agēs ꝺ: habitꝰ quodāmodo: vt lumen respectu coloꝝ quod diuersimode exponit̃ ꝭm duplicē opinionē de colorıbꝰ. Nam quidā dixerūt ꝙ color ꝭm se visibilis est. ⁊ lumen nō facit ad videndum colorē: nisi inꝙtū facit diaphanū in actu. ſꝫ intellectus agens facit intelligibilia i actu q̄ prius erāt intelligibilia in potētia. ⁊ iō ꝭm h̃ dicendū ꝙ nō siłr se hꝫ oīs intellectꝰ agēs ad oīa intelligibilia. sicut lumen ad colores. Alij dixerūt lumē requiri ꝓpter colores ⁊ ꝭm istos simile est ꝺ intellectu ad intelligibilia: ⁊ de lumine ad colores. Sed quereret aliquis q̄ fuit necessitas ponēdi itellectū agentē. Dicendū ꝙ Aristoteles fuit motus ponere itellectū agentē ad tollēdū opiniōēꝫ platonis dicētis quidditates reꝝ esse a materia separatas ⁊ actu intelligibiles. ⁊ ideo ibi nō erat necessariū ponere intellectū agētem. Sed quia Aristoteles ponit quidditates sensibiliū in materia nec esse actu intelligibiles nisi per abstractionē oportuit ꝙ poneret aliquē intellectū qui abstraheret ipas ⁊ faceret actu eas intelligibiles.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā ꝺ: ꝙ sensibilia ꝭm suū esse reale extra aīam sunt sensibilia. iō nō oportebat ponere sensum agentē. ꝟ substantie materiales ꝭm suū esse reale non sunt actu intelligibiles nisi per abstractionē. ideo oportet ponere intellectū agētē. Ad secūdā ꝺ: ꝙ species intelligibilis in fantasmate est cōiūcta cōditionibꝰ materie. iō non oꝫ actuare intellectū possibilē qui est immaterialis: nisi fuerit illustrata lumie intellectꝰ agentis. Unde supposito agente bene cōtigit similitudinē alicuiꝰ diuersimode recipi in diuersis ꝓpter eoꝝ dispositionē. ꝟ remoto agente spēs ipsa nō sufficeret disponere recipiēs. ideo ad intelligendū nō sufficit immaterialitas intellectus possibilis nisi intellectꝰ agens ponat̃.

Ad tertiā ꝺ: ꝙ aīa se hꝫ vt ens in potētia ad intelligibilia facta in actu per intellectū agentē. ꝟ se habet vt ens in actu ad intelligibilia in potētia que sunt adhuc cōiūcta fantasmatibus q̄ fiūt actu intelligibilia ꝑ actionē intellectꝰ agētis. Ad quartā ꝺ: ꝙ itellectꝰ agēs fluit ab essentia aīe ꝭm tñ ꝙ ipa ꝑticipat cū substantijs immaterialibꝰ. ipa eniꝫ est creata in orizonte eternitatis. ⁊ sic ꝑticipat cū substantijs tā materialibꝰ ꝙ̄ immaterialibꝰ. ⁊ ꝺ: participare intellectū agentē ab aliquo intellectu superiori. Et hec de questiōe.

Sequit̃ in textu. Idē aūt est ⁊c̃.

Queritur septimo vtrū spēs intelligibilis a fātasmatibꝰ abstracta sit id qꝺ intelligit̃.

Et videt̃ ꝙ sic. q: intellectū i actu est actu in intellectu. ꝟ nihil est de re intellecta in intellecto cognoscēte: nisi spēs intelligibilis a fantasmatibus abstracta. ergo illa spēs est id quod intelligit̃. Secūdo. oportet intellectū in actu esse in aliquo: alias nihil esset. ꝟ nō potest esse in re extra aiam cū illa sit materialis. ergo intellectꝰ in actu soluꝫ est in intellectu. ⁊ nihil est de re intellecta in actu: nisi spēs intelligibilis. igit̃ ⁊c̃. Tertio. voces sunt note passionū q̄ sunt in aīa. primo peryarmenias. ꝟ voces significāt res itellectas quas per voces significamꝰ. ergo passiones aīe. s. spēs intelligibiles sunt ea q̄ actu intelligūtur. Ad oppositū arguitur q: sicut se hꝫ spēs sensibilis ad sensuꝫ. ita intelligibilis ad intellectū. sed spēs sensibilis non est illud quod sentit̃. ergo spēs intelligibilis non est illud quod intelligit̃.

Pro responsione sciendū ē primo

ꝙ postꝙ̄ Aristoteles assignauit ꝯditiōes intellectꝰ possibilis. ꝯñr assignat cōditiōes intellectus in actu ⁊ totiꝰ partis intellectiue. Unde ponit tres ꝯditiōes intellectꝰ in actu. Prima est ꝙ scientia in actu est ideꝫ rei scite quod non est verū de intellectu in potentia. nam spēs intelligibilis per quā intelligit intellectus ⁊ ipe intellectus faciunt vnū sicut forma ⁊ materia. Secūda ꝯditio ē ꝙ sciētia in potētia in eodē precedit sciam in actu natura ⁊ tꝑe. q: illud qꝺ est in potentia non reducitur in actū nisi ꝑ aliud in actu. Tertia conditio est ꝙ intellectus in actu semꝑ itelligit. ⁊ nō qñꝙ ⁊ qñꝙ nō in quo differt ab intellectu possibili ⁊ intellectu in habitu. quorū vterꝙ qñꝙ intelligit ⁊ qñꝙ nō. Uñ itellectus in actu nihil aliud ē ꝙ̄ potētia intellectiua informata specie intelligibili in ea existente in actu cōpleto ⁊ ꝑfecto.

Sciendū est secūdo ꝙ totiꝰ partis intellectiue ꝑ‍ꝭbus ponit tres ꝯditiones.

Prima est ꝙ pars intellectiua est sepabil' quod verū est tam de intellectu agēte ꝙ̄ de possibili. et dicitur sepata. q: opationes hꝫ sine organo corporali ꝙuis sit corpori con iūcta sm esse. Secūda ꝯditio est ꝙ pars intellectiua sola est in homine illud qđ vere est. Tertia cōditio hec sola pars est incorruptibil' ⁊ ꝑpetua per carentiā finis. ⁊ iō dicebat̄ in. 2. huiꝰ ꝙ hoc genꝰ aīe sepat̄ ab aliis sicut ꝑpetuū a corruptibili. ⁊ d: ꝑpetua ꝑ carētiā finis et nō pricipii. ne credat̄ ꝓpt̄ hoc ꝙ aīa sit imortal' ꝙ in ea ꝑ sepatione a corꝑe remaneat scīa ⁊ passiōes quomō nūc hꝫ. Phūs ostēdit ꝙ nō reminiscat̄ post mortem eoꝝ q̄ prius sciuit. Et causam assignat q: pars intellectiua aīe est impassibil'. iō nō est subiectū passionū aīe: vt sunt amor: odiū reminiscētia. q̄ cū aliqua corporali passiōe contingit. Sed passiuus intellectus est corporalis. i. pars aīe que est subiecta p̄dictis passionibꝰ ad ꝑtē sensitiuā pertinētibꝰ. ⁊ d: pars sensitiua intellectus per participationē. quia quodāmodo participat rōnem sibi obediendo. vl' per intellectū intelligit̄ virtꝰ fantasie vl' extimatiue. q: sine illa parte intellectꝰ cōiunctꝰ nihil intelligit. ideo destructo corpore aīa separata nō habꝫ eo modo sciam rerū sicut nūc haber.

Quibus suppositis ponitur cō

clusio rn̄salis. species intelligibilis nō est illud quod intelligit̄: s; est quo intellectꝰ itelligit. Primū ptꝫ. nā eadē sunt que intelligūtur et de quibꝰ sunt scientie. si g̊ ea q̄ itelligūtur sunt solū species que sunt in aīa seq̄tur ꝙ scientie nō sunt de rebꝰ que sūt extra aīam. sed solū sunt de spēbus que sūt in aīa qđ est falsū. Itē si sic seq̄tur error antiquorū dicentiū omē qđ videt̄ esse veꝝ. ptꝫ: q: si potētia cognitiua solū cognoscat p̄mā passionē eiꝰ solū de ipa iudicat. sic em̄ videt̄ aliq̄d sm ꝙ potētia cognitiua ꝑ ip̄m afficitur. ergo iudiciū cognitiue potētie semꝑ erit de prima passione. ⁊ sic omē iudiciū erit verū. ⁊ cū prime passiones de eodē possibili p̄nt esse ꝯrie vt gustꝰ sani iudicat aliq̄d eē dulce qđ tn̄ ifirmꝰ iudicat eē amaꝝ. ergo duo ꝯdictoria erūt simil' vera cū quilibꝫ vera iudicat de sua prima passione. Secūda pars ptꝫ q: in actiōe trāseūte forma sm quā fit actio est similitudo obiecti passionis: vt calor calefaciētis est similitudo calefacti. ⁊ sil'r forma sm quā fit actio immanens est similitudo obiecti illius actōis. ergo similitudo rei intellecte q̄ est spēs intelligibil' ē forma sm quā intellectus intelligit loquēdo de intellectōe directa ⁊ nō de reflexa. q: primo ⁊ directe itellectꝰ itelligit suum obiectum ꝑ speciem. Sed reflexe intelligere pōt suū actuꝫ scꝫ spēm intelligibilē et seip̄m ⁊ sic spēs itelligibil' bn̄ esse illud qđ secūdario itelligitur

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d: ꝙ intellectū est i itelligente ꝑ suā similitudinē. iō dicitur ꝙ intellectꝰ in actu ⁊ intellectū in actu sunt idē in ꝙtū similitudo rei intellecte est forma itellectꝰ in actu. iō sequit̄ ꝙ spēs intelligibil' sit illud qđ intelligit̄. Ad secūdā d: ꝙ intellectum in actu duo iportat. s. rem q̄ intelligit̄ ⁊ actuꝫ intelligēdi. ꝙtū ad rem q̄ intelligit̄ soluꝫ hꝫ esse in singularibꝰ extra aīam. s; ꝙtuꝫ ad intelligere solū habet esse in aīa. q̇a aliq̇d qđ intelligitur scđm ꝙ intelligitur ē intellectū ꝑ suā sil'itudinē ⁊ scđm suū esse reale primo est intelligibile in potētia ꝙ̄ in actu. Ad tertiā dicitur ꝙ sicut in ꝑte sensitiua primo est mutatio sensus a sensibili ⁊ secūdario est formatio sm quam imaginatio format sibi ydolū rei absentꝭ. vl' nūꝙ̄ vise. sic intellectꝰ prio informat̄ spē intelligibili. ⁊ tūc sic iformatꝰ sibi informat diffinitionē aut enūciationē que ꝑ vocē significat̄. ⁊ iō ratio quā significat nomē ē diffinitio. ⁊ enūciatio significat cōpositionē vl' diuisionē. Dicēdum ergo ꝙ voces nō significāt spēs itelligibiles q̇bꝰ itellectꝰ afficit̄ s; significāt ea q̄ itellectus sibi informat ad iudicandū de rebus exteriorībꝰ. ⁊ sic sūt ꝯceptꝰ quos format intellectꝰ siue sint ꝯplexi siue incōplexi q̇bꝰ mediātibꝰ signat res ad extra. Et h̄ de q̄stione

Sequit̄ textꝰ. Indiuisibiliū quidē.

Queritur octauo vtrum intelle

ctus noster priꝰ cognoscat diuisibile ꝙ̄ indiuisibile. Et arguit̄ ꝙ nō. q: ex cognitione principioꝝ causaꝝ et elementoꝝ venimꝰ in cognitionē principiatoꝝ et causatoꝝ. sꝫ pricipia sant idiuisibilia ⁊ pricipiata diuisibilia. ergo priꝰ cognoscimꝰ idiuisibile ꝙ̄ diuisibile. Secūdo illud qđ ponit̄ in diffinitione alterius priꝰ cognoscat̄ a nobis. Sed idiuisibile ponitur in diffinitōe diuisibil': vt punctus i diffinitōe linee ⁊ vnitas in diffi-

nitõe numeri. Tertio sił̃e simili cognoscit̃ Sz idiuisibile est magꝭ sił̃e intellectui nr̃o ꝙ̃ diuisibile cũ intellectus noster sit indiuisibilis. ergo per prius cognoscim⁹ indiuisibile ꝙ̃ diuisibile. Ad oppositũ arguitur. q2 indiuisibile cognoscit̃ sicut priuatio diuisibił̃ priuatio aũt cognoscitur per habitũ. ergo diuisibile prius cognoscit̃ ꝙ̃ indiuisibile.

Pro respõsione sciendũ est primo ꝙ postꝙ̃ phs egit de intellectu. cõsequẽter agit de operatõib⁹ ei⁹. quaꝝ Prima est idiuisibiliũ intelligẽtia. Secũda est ꝯpositio et diuisio: ⁊ q2 prima est idiuisibiliũ intelligẽtia. iõ phũs ostẽdit qualr̃ indiuisibile cognoscit̃. grã cui⁹ ostẽdit quot modis dicit̃ idiuisibile. ⁊ ad videndũ qualiter indiuisibile cognoscat̃ oportet videre quã habitudinẽ habeat ad q̇dditatẽ rei materialis.

Sciendũ est secundo ꝙ indiuisibile sicut ⁊ vnũ d2 tripliciter. Primo mõ dicitur indiuisibile qḋ est vnũ cõtinuũ actu idiuisum diuisibile tñ potẽtia ⁊ hoc mõ oẽ cõtinuũ est idiuisibile. quia potest capi ꝑ intellectũ tanꝙ̃ indiuisuz in actu. ⁊ si itelligat̃ ꝯtinuũ vt diuisibile in potentia hoc erit numerãdo partez post partẽ. ⁊ sic intelliget ipsum in tẽpore diuisibili. ⁊ hmõi diuisibile cognoscitur per prius ꝙ̃ diuisibile: q2 est ꝯfusius ⁊ magis ꝯpositũ. Secũdo modo dicitur indiuisibile quod est vnũ scḋm formaz ⁊ spẽm: vt homo vł asin⁹. ⁊ tale per pri⁹ cognoscit̃ ꝑ partes eius. q2 ꝯfusius est. ⁊ indiuisibili tpe intelligit̃. licet eñ partes ꝭm se i tali toto sint quodãmodo diuise. tñ possũt accipi vt diuise. q2 in ip̃is est aliq̇d indiuisibile qḋ facit ip̃as esse vnũ. s. forma que facit totũ esse vnũ ⁊ indiuisibile ꝭm speciem.

Tertio mõ dicit̃ aliq̇d vnũ quod est simpliciter idiuisibile ꝭm q̇ntitatẽ ⁊ ꝭm formaz tam actu ꝙ̃ potẽtia sicut pũctus vł vnitas ⁊ hoc idiuisibile mereatur intellectui sicut priuatio. q2 tale idiuisibile ẽ ꝑuatio rei corporał. ideo cũ intellect⁹ nõ ferat̃ directe nisi in q̇dditatem rei materiał tale indiuisibile solũ ex ꝯsequẽti cognoscit̃ per negationẽ cõtinui cuius est. Alia ratio ẽ. q2 intellect⁹ nr̃ cognitõem capit a sensu. ideo magꝭ sensibilia vt sunt magnitudines per prius cognoscitur a nobis. quare pũct⁹ ⁊ vnitas ⁊ vniuersalr̃ ea que trãscẽdunt sensum cognoscũtur a nobis ꝑ negatõem ⁊ priuatiue noiant̃ hinc de substãtijs seꝑatis dicimus ꝙ sũt incorporee ⁊ immateriales.

Tunc sit hec cõclusio prima ad q̄situ. indiuisibile tertio mõ captũ posteri⁹ cognoscit̃ a nob̃ ꝙ̃ diuisibile. ꝫ indiuisibile alijs mois captũ prius cognoscitur. cõclusio patet ex dictis.

Dubitatur primo. vtrum intellectus possit esse fals⁹. Pro dubio supponitur ꝙ due sunt oꝑatões intellect⁹. Pria ẽ simpliciũ appħẽsio in qua nõ est ṽitas neqꝫ falsitas. Secũda cõpositio vł diuisio i qua ẽ veritas vł falsitas. Rñdet̃ ad dubiũ ꝙ intellect⁹ circa suũ obiectũ nõ ꝑ se decipit̃. ꝑ accidẽs tñ qñqꝫ decipit̃: vt attribuẽdo diffinitionẽ vni⁹ alteri diffinito. vł si partes vni⁹ diffinitionis habeãt repugnantiaz vt si diceret̃ ꝙ hõ est aial insensibile. ⁊ i hoc intellect⁹ hz similitudinẽ cuz sensu. q2 circa ꝓpriũ obiectũ nõ per se decipit̃: ꝫ circa sensibilia cõia aut circa sensibilia ꝑ accidens bñ decipit̃. Simil̃r est intellect⁹ circa intelligibilia simplicia ⁊ circa qḋ quid est nõ decipitur nisi ꝑ accñs. q2 sꝑ est ver⁹. ꝓpter qḋ etiã nũꝙ̃ decipit̃ circa principia cõplexa que cognoscũtur cognitis terminis: ꝫ sepe decipit̃ intellect⁹ cõponẽdo ⁊ diuidẽdo qñ in cõplexa abinuicẽ seꝑata ꝯponit et cõiuncta diuidit in tali eñ cõpositiõe qñ ꝯponit ea que in re sunt vnũ est veritas. ⁊ qñ diuidit ea q̄ in re sunt vnũ est falsitas. Sz arguit̃ cõtra. q2 in solo intellectu cõponendo est veritas. g̊ male d2 ꝙ intellect⁹ circa qḋ q̇d est est ver⁹

Respõdetur ꝙ nõ dicit ver⁹ tãꝙ̃ cognoscẽs veritatẽz: ꝫ dicitur verus q2 est adequatus incomplexo qḋ cognoscit. Dicitur etiã verus tanꝙ̃ res vera.

Dubitatur secũdo. vtrum intellectus noster possit simul multa intelligere. Rñdetur ꝙ nõ põt multa intelligere se habentia per modũ multoꝝ. Sed qñqꝫ intelligit multa se habẽtia ꝑ modũ vnius. Ratio q2 modus cuiuslibet actiõis inseq̇tur formã que est principiũ hui⁹ actõis. g̊ nõ quecũqꝫ intellect⁹ sub vna specie põt intelligere plura simul. Sz que nõ põt intelligere nisi ꝑ diuersas spẽs intelligibiles nõ põt intelligere plura simul. q2 ip̃ossibile ẽ ip̃m simul iformari pluribus formis vni⁹ generis ꝓximi. cuz g̊

species itelligibilis sit forma nostri intelle-
ctus sequitur ꝙ nō pōt informari pluribus
speciebꝰ sicut diuerse albedines in numero
nō possunt simul esse in eodē corpore.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ nō semꝑ ex cognitōne
principioꝝ venimꝰ in cognitōez principia-
toꝝ ꝫ ecōtra: aliqñ tñ in ꝯplemento scientie
procedimꝰ ex cognitiōe principioꝝ in cogni
tionē principiatoꝝ. ꝫ principia nō sūt idiui
sibilia tertio mō indiuisibil' siue sint ꝯplexa
siue icōplexa. Ad secūdā d: ꝙ illud quod
ponit̄ in diffinitōe rei nō ē nobis semꝑ priꝰ
notū ꝙ̄ diffinitū. ꝫ sufficit ꝙ sit notius scd̄z
naturā ⁊ ꝙ sit principiuz essendi diffiniti.
Ad tertiā dicit̄ ꝙ similitudo per quā intel
lectus cognoscit est spēs cogniti existens in
cognoscēte. iō nō per similitudinē ad poten
tiam cognitiuā ē aliqd prius cognitū. alias
visus magis cognosceret auditū ꝙ̄ colorē.
q: auditꝰ plus assimilat̄ visui ꝙ̄ color. ideo
nō oportet ꝙ̄uis intellectꝰ sit simplex ⁊ indi
uisibilis ꝙ ꝑ priꝰ cognoscat indiuisibile ꝙ̄
diuisibile. Et hec de questione. Sequit̄
textus. Videtur aūt sensibile.

Queritur nono vtrum intelle-

ctus noster cognoscat res materiales abstra
hendo spēs a fantasmatibꝰ. Et arguitur
ꝙ nō. nā qcūqz intellectꝰ intelligit rē alit̄ ꝙ̄
sit falsus ē. Sz forme reꝝ materialiū nō sūt
abstracte a singl'aribꝰ quoꝝ fantasmata sūt
similitudines. g̊ si res materiales itelligerēt̄
ꝑ abstractōez spēꝝ a fantasmatibꝰ tal' intel
lectio eēt falsa. Secūdo in diffinitōe reruz
materialiū cadit materia. g̊ sine maťia itel-
ligi nō pñt. ꝫ materia ē pricipiū idiuiduati
onis. ergo res maťiales non pñt intelligi ꝑ
abstractionē vl'is a ꝑticulari qd̄ est abstra-
here spēs a fantasmatibꝰ. Tertio fantas-
mata se hñt ad itellectū sic̄ colores ad visū
ꝫ visio nō fit ꝑ abstractōez a coloribꝰ: ꝫ per
hoc ꝙ color iprimit spēm in visū. ergo itelle
ctio nō fit ꝑ abstractionē a fantasmatibꝰ. sz
per hoc ꝙ fātasma iprimit suā spēm in itel-
lectu. Quarto si fieret tal' abstractio fie-
ret ꝑ itellectū agētez. ꝫ hoc nō: q: intellectꝰ
agens se hz a fantasmata sicut lumē ad co-
lores. ꝫ lumē nihil abstrahit a coloribꝰ. er-
go nec itellectꝰ a fantasmatibꝰ. Ad oppo
sitū arguit̄. sicut res sunt seꝑabiles a mate-
ria sic ea q̄ sūt circa itellectū. g̊ materialia in
telligūtur inq̄ntuz abstrahūtur a materia et
fantasmatibꝰ q̄ sunt similitudines materie.

Pro responsione sciendum est

prio ꝙ postꝙ actum est de intellectu ꝑm se.
Cōsequēter aristoteles egit de ipō ꝑ ꝯpara-
tionē sensꝰ ad sēsibile ⁊ ad itellectū. iō mul
ta hic supponūtur q̄ tñ dicūtur in textu.

Sciendū est secūdo ꝙ obiectuz

alicuius potētie cognitiue ꝓportionat̄ vir-
tuti illius potētie. Sz triplex est virtꝰ co-
gnitiua. quedā est actus organi corporalis
sicut sensus ⁊ eiꝰ obiectū est forma ꝓut est in
materia. sed q: materia est principiū indiui
duatiōis. iō ōis potentia sensitiua est tm̄ co
gnitiua ꝑticulariū. Alia est virtꝰ q̄ nō est
actꝰ organi corporalis neqz materie cōiun-
cta vt intellectus angeli. ⁊ eiꝰ obiectū ē for
ma existēs sine materia. s. sua essentia ꝓpria
ꝙ̄uis eñ angeli cognoscāt materiā. tñ hoc
nō est nisi intuendo in rebꝰ imaterialibꝰ. scz
in seipis vel in essentia diuina. Alia ē vir
tus mediās q̄ nō est actꝰ organi est tñ mate
rie cōiuncta pro ꝙ̄to aia cuius est virtus ē
actus corporis: vt intellectꝰ noster. cuiꝰ ob
iectū est forma existens in materia singulari
nō tamen cognoscit vt est in materia singu
lari: ꝫ abstrahēdo a materia.

Sciendū est tertio ꝙ abstrahe

re in cōiunctis est scd̄m esse vnū intelligere
nō intelligēdo aliud. iō abstrahere formā a
materia ꝑticulari ē ipam cognoscere nō co-
gnoscēdo ꝯditiōes materie ꝑticularis. ⁊ vni-
uersal'r ōme prius pōt abstrahi a posteriori
vt subiectū ab accidēte. superiꝰ ab inferiori
forma a materia. Dupliciť tñ ꝯtigit abstra
here. vno mō per modū ꝯpositionis ⁊ diui-
sionis intelligendo vnū nō esse in alio: ꝫ se-
paratū. Alio mō ꝑ simplicē apphēsionē
intelligendo vnū nō intelligēdo aliud. Ab
strahere prio mō ꝑ intellectū ea que nō sunt
abstracta scd̄z rē nō est sine falsitate. Sz ab
strahere secūdo modo bñ est sine falsitate si
cut ptz in sensibus. possumꝰ eñ videre colo
rem pomi nō ꝑcipiendo saporē vel odorem
eius. Et similiter possumꝰ apphēdere natu
rā lapidis sine apphēdēdo ꝯditiōes indiui
duantes eiꝰ. ⁊ hoc est abstrahere vl'e a ꝑticu
lari. ⁊ spēm intelligibilē a fantasmatibus ⁊
dicitur species intelligibilis similitudo rea

vl'is exn̄s in intellectu possibili. ꝫ fantasma est similitudo rei ꝑticularis exn̄s in fantasia.

Sciendū est quarto ꝙ aliqui dixerūt materiā nō esse de essentia rei material'. Sed hoc improbat'. q2 materia cōis est de essentia speciei. ⁊ intellectus intelligēdo speciē rei materialis abstrahit a materia signata ⁊ nō a materia cōi. Cui' rō est. q2 cōditiones indiuidui nō sunt de quidditate speciei ideo spēs potest intelligi sine hmōi cōditiōibus. vt homo sine his carnibus. nō aūt sine carnib' in cōi. Mathematica eñ entia abstrahūtur a materia sensibili tā cōi ꝙ signata: ꝫ nō a materia itelligibili. Et d2 materia sensibilis que est subiecta qualitatibus sensibilibus: vt calido frigido. Sed intelligibil' dicit' materia subiecta quantitati. quātitas eñ i materia precedit qualitates sensibiles. iō absq3 illis cōsiderari possunt qd̄ ē eas abstrahere a materia sensibili. nō tñ possunt similiter abstrahere a materia in cōi. licet abstrahentur ab hac materia vl' illa subiecta quantitati. Entia vero methaphisica abstrahūtur ab oñi materia: sicut transcendētia: vt ens: potētia: ⁊ actus. que possunt esse sine materia. Et quia Plato ignorauit istos modos abstractionis. iō oñia que ponim' abstracta per intellectum posuit abstracta ꝫm esse. ⁊ posuit spēs rerū existere sine indiuiduis.

Cōtra quē sit hec cōclusio respōsiua ad quesitū. Intellectus noster intelligit res materiales abstrahendo spēs intelligibiles a fantasmatibus. p3. q2 abstrahere speciē intelligibilē a fantasmatib' est cognoscere naturam vl'em cōiūctā cōditionibus materialibus nō intelligēdo illas ɔditōes. sed hoc mō intelligit intellect'. q2 intelligit formā que est in materia ꝑticulari secludēdo cōditiōes indiuiduātes. ḡ intelligit abstrahēdo spēs a fantasmatibus: eo ꝙ nō pōt intelligere ea quoꝝ abstrahit spēs nisi ɔuertēdo se ad fantasmata: ⁊ nō q2 intelligat sine abstractione a fantasmatibus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā d2 ꝙ intellect' intelligēs rē aliter ꝙ sit est falsus: si ly aliter referat' ad rē intellectā. S3 intelligēs rē aliter ꝙ sit ex parte modi intelligendi referēdo aliter ad actū intellectus nō est falsus. Ad secūdā p3 solutio ex dictis. Ad tertiam d2 ꝙ colores hn̄t sil'em modū essendi in materia ꝑticulari ⁊ in visu. Ideo possunt imprimere suas species in visu. Sed fantasma cū sit sil'itudo idiuidui existens in organo corꝑali nō h3 eūdē modū essendi quē h3 intellect'. iō in ꝟtute ꝓpria ñ possunt imprimere suā sil'itudinē in itellectu possibili. Sed ꝟtute intellect' agētis recipitur sil'itudo in itellectu possibili ex ɔuersiōe intellect' agētis sup̄ fantasmata. ⁊ illa similitudo repn̄tat ea quoꝝ sunt fantasmata ꝙtū ad naturā speciei solū. ⁊ hoc mō spēs dicitur abstrahi a fātasmate. nō q2 eadē forma numero que fuit in fantasmate fiat in intellectu possibili. Ad quartā d2 ꝙ fantasmata primo illuminātur ab intellectu agente. et ɔn̄r ab ip̄is sic illustratis spēs intelligibiles sic abstrahūtur ⁊ ponūtur in intellectu possibili. ꝙuis lumen nō oīno se habeat sil'r ad colores. Et hec de questione.

Querit' decimo vtrū intellect' noster possibilis possit actu intelligere ꝑ species intelligibiles quas h3 nō cōuertēdo se ad fantasmata. Et arguit' ꝙ sic. q2 itellect' fit in actu ꝑ spēm intelligibilē qua informat': ꝫ intellectū esse in actu est ip̄m intelligere. ergo spēs intelligibilis sufficit ad hoc ꝙ intellectus intelligat. Secūdo. magis dependet ymaginatio a sensu ꝙ intellect' ab ymaginatione. ꝫ virt' ymaginatiua potest actu ymaginari absentibus sensibilib'. ergo pōt intellect' intelligere sine cōuersione ad fantasmata. Tertio. de incorporalib' nulla sunt fantasmata. ergo si intellectus nihil potest intelligere nisi cōuertēdo se ad fātasmata seq̄tur ꝙ nō poterit intelligere aliq̄d icorporeū: qd̄ est falsum. Ad oppositū arguitur per Aristotelē in textu dicentē ꝙ nihil sine fantasmatate intelligit aīa.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ opinio Platonis fuit ꝙ sub̄e imateriales nō solū a nob' intelligūtur: ꝫ etiā sūt a nobis primo intellecta. posuit eñ oēs formas per se existere ⁊ esse prima obiecta nr̄i intellectus. ⁊ primo intelligi a nobis. ⁊ sil'r sub̄e sepate. vn̄ ꝫm ip̄3 cognitio applicatur reb' materialib' ꝫm fantasmata ⁊ sensus intellectiui ꝑmiscent'. ⁊ ꝙto intellect' magis fuerit depurat' tāto magis ꝑcipit cognitionē materialiū. ⁊ ponit Plato ꝙ ex cognitiōe imaterialiū venim' i cognitionē materialiū:

454

Sꝫ opinio Aristotelis ē ꝙ intellectꝰ noster ſm statū vite pn̄tis hꝫ eſſentialē reſpectū ad naturas rerꝫ materialiū. ⁊ iō nihil itelligit niſi ꝯuertēdo ſe ad fantaſmata. Ex q̄ ſequit̃ ꝙ nos nō poſſumꝰ itelligere primo ⁊ ꝑ ſe ſubſtātias imateriales q̄ nō cadūt ſub ſenſu vel ymaginatiōe. Hāc tn̄ q̄ſtionē mouet. p. ſ; eā nō ſoluit. nec ab eo inuenit̃ ſoluta: eo ꝙ ſolutio eiꝰ ad methaphiſicū ꝑtinet. cōplementū aūt methaphiſice nō ꝑuenit ad nos. vel q̄a nō fuit tota tranſlata. vel q: p. morte ꝑuentꝰ eā nō cōpleuit. ideo nō determiat. p. vtrū intellectus noster poſſit q̄dditatiue intelligere ſubſtantias ſeparatas.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ Auerroiſ

in iſto paſſu dicit hoīeꝫ ꝑuenire ad cognoſcēdū ſubās ſeꝑatas ꝑ vnionē cuiuſdā ſubſtātie ſeꝑate quā vocat intellectū agentē. q̄ cuꝫ ſit ſuba ſeꝑata naturalr̄ ſubās ſeꝑatas intelligit. Vn̄ dicit cū intellectꝰ agens fuerit nobis ꝑfecte vnitꝰ per eū intelligimꝰ ſubās ſeꝑatas. ſicut nūc ꝑ intellectū poſſibilē nobis ꝯiūctū intelligimꝰ res materiales. Vn̄ dicebat intellectū agenteꝫ nob̄ vniri hoc mō. q: cū nos itelligimꝰ ꝑ intellectū agentē ⁊ per ſpeculata. ſ; ꝙ intellectus ꝯparet̃ ad itelligibilia. vel ſicut agens principale ad iſtrumētū. vel ſicut formale ad materiā. nā iſtis duobus modis attribuit̃ actio duobꝰ p̄ncipijs ſcꝫ p̄ncipali agēti: ⁊ inſtrumento. ſicut ſecatio artifici ⁊ ſecuri. ⁊ iterꝫ intellectꝰ cōpat̃ ad itelligibilia ſpeculata ſicut ꝑfectio ad ꝑfectibile q̄ ſimul in aliq̄ recipiūt̃. vn̄ ſimul i intellectu poſſibili recipiūtur intelligibilia ſpeculata ⁊ itellectꝰ agēs. ⁊ q̄to plura ſpeculata itelligibilia recipiūt̃ tāto magis appropinq̄mꝰ ad h̄ ꝙ itellectꝰ agēs ꝑfecte vniat̃ nobis ⁊ ꝑ hoc poſſumꝰ cog̊ſcere oīa mat̃ialia ⁊ immaterialia. Vn̄ in hoc poſuit Auerrois vltimā felicitatē hoīs. Albertꝰ aūt cū ipo q̄dam mō cōuenit dicēs. ꝙ dū itellectꝰ poſſibil' fuerit adeptꝰ ſpēs imaterialiū illuſtratas lumine itellectꝰ agentis: tūc in ſe habebit lumē itellectꝰ agentis. ⁊ poterit itelligere ſubās ſeparatas. q: erit ſuꝑ oīa materialia q̄ſi vna ſb̄a ſeꝑata. Differt tn̄ ab Auerroi. q: Auerrois ponebat intellectū agentē ſeꝑatū a nob̄. Albertꝰ vō ponit ipm ꝯiunctū ſed ſeꝑatū ab itellectu poſſibili. ſ; ſibi vnit̃ ꝑ ſpēs rerꝫ materialiū. q: lumē intellectꝰ agētis i ſpēbꝰ rerꝫ materialiū manet ſicᷓ cā in effectu. Sꝫ iſta poſitio iprobat̃. q: itellectꝰ agēs nō ē ſuba ſeꝑata. ſ; ē q̄dā virtꝰ aīe ⁊ ſe extēdit actiue ad oīa ad q̄ ſe extēdit paſſiue intellectꝰ poſſibil'. iō dicit. p. ꝙ intellectꝰ poſſibil' eſt quo aīa pōt oīa fieri. ⁊ intellectꝰ agēs ē q̊ pōt oīa facere. g̊ intellectꝰ poſſibil' ſm ſtatū pn̄tis vite ad ſola materialia ſe extendit. q̄ intellectꝰ facit actu intelligibilia reponēs in itellectu poſſibili. ita ſm itellectū agentē ſolū ſe extēdit ad materialia. nec per ipm poſſumus q̄dditatiue intelligere ſubſtātias ſeꝑatas.

His ſuppoſitis ponit̃ concluſio

rn̄ſalis. Intellectꝰ noſter poſſibil' ꝯiūctꝰ nō pōt actu intelligere ꝑ ſpēs q̄s hꝫ niſi ꝯuertēdo ſe ad fantaſmata. Probat̃. q: intellectꝰ nō ipediret̃ in ſua oꝑatiōe ꝑ leſionē alicuiꝰ organi corꝑalis: niſi eiꝰ oꝑatio p̄ſuppōeret actū potētie organice. cū intellectꝰ nō h̄eat organū. Sꝫ videmꝰ ꝙ leſo organo memorie: vt in letargiq̄ impedit̃ hō ne actu intelligat. etiā illa quorꝫ priꝰ habuit ſciaꝫ. g̊ etiā intellectus in actu intelligēdi nedū in acq̇rendo ſciam. ſ; in vtēdo ſcia acq̇ſita req̄rit actū ymaginatiue virtutis. Itē q̇libet expit̃ in ſe ꝙ dū vult aliq̇d intelligere format ſibi q̄ſdā ydolū vel fantaſma per modū exēpli in q̊ ꝯſpicit ea que vult itelligere. ⁊ iō cū volumꝰ aliq̇d alteri docere ſibi ꝓponimꝰ exēpla mediantibꝰ q̇bꝰ pōt ſibi formare fantaſmata ad intelligēdū. g̊ neceſſe eſt quēlibet intelligentē fantaſmata ſpeculari. Et ſi q̄rat̃ q̄ ſit rō iſtiꝰ. Dicēdū ꝙ hoc iō ē q: potētia cognitiua ꝓportionat̃ ſuo cognoſcibili. iō ꝓpriuꝫ obiectū intellectꝰ angeli q̇ totalr̄ eſt ſeꝑatꝰ: ē ſuba intelligibil' totalr̄ a corpore ſeꝑata. Sꝫ obiectū ꝓpriū intellectꝰ hūani q̇ eſt corpori ꝯiūctus eſt q̇dditas rei materialis ſm ſuum eſſe exn̄s in materia ꝑticulari. iō natura rei material' nō pōt cōplete cog̊ſci ni cog̊ſcatur ſm ꝙ eſt in ꝑticulari exn̄s ꝙ apph̄endat̃ per ſenſum ⁊ ymaginatiōeꝫ. iō itellectꝰ vt itelligat ſuū ꝓpriū obiectū oꝫ ꝙ ꝯuertat ſe ad fātaſmata ⁊ ſpeculet̃ naturā vl'em in ꝑticulari Si vero obiectū nr̄i intellectꝰ eſſet forma ſeꝑata. vel ſi forme rerꝫ ſenſibiliū ſubſiſterēt p̄ter ſingl'aria vt Plato ponebat: nō oꝑteret ꝙ intellectus intelligendo ſe cōuerteret ad fantaſmata.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primā dꝫ ꝙ ſpēs reſeruate i itellectu poſ

sibili qn̄ actu nō itelligit solū sunt in eo quasi materialr. iō non sufficit ad actū itelligendi. ß oꝫ ꝙ intellect⁹ vtaꝛ spē itelligibili fm ꝙ cōuenit rei cui⁹ est spēs. q̄ quidē res habent esse in natura ꝑticulari. iō requiriꝛ conuersio ad fantasmata vt intellect⁹ reducaꝛ in actū ꝑfectū. Ad secundā d: ꝙ fantasma est silitudo rei singularis. iō ymaginatio nō indiget alia silitudine ꝑticulari. ß spēs intelligibil' q̄ est in intellectu nō est silitudo rei particularis iō indiget fantasmate. Ad tertiā d: ꝙ incorꝑea quoꝝ nō sunt fantasmata cognoscūtur a nobis ꝑ cōparationē ad corꝑa sensibilia que sunt effectus eoꝝ quoꝝ sensibiliū habem⁹ fantasmata. iō intelligendo res immateriales necesse est intellectū cōuertere se ad fantasmata rerū corꝑaliū. Et hec de questione. Sequiꝛ in textu. Nunc aūt de anima dicta recapitulātes. ꝛc̄.

Queritur vndecimo vtrū intellectus noster possit cognoscere singularia.

Et arguiꝛ ꝙ sic. q: cognoscēs aliquā cōpositionē cognoscit extrema ei⁹. ß itellect⁹ noster cognoscit hanc cōpositiōe ꝫ sortes est hō. ergo cognoscet hoc singulare qd̄ est sortes.

Secūdo. intellect⁹ practic⁹ cognoscit singularia. Tertio. intellect⁹ noster seipm̄ intelligit. ꝛ est quoddā singulare. g̊ ꝛc̄. Quarto. quicq̊d potest virtus inferior pōt ꝛ superior: ꝛ cū hoc plus. ß sensus cognoscit singulare. ergo etiā intellect⁹. Ad oppositū arguiꝛ ꝙ intellectus noster nō itelligit nisi abstrahendo a fantasmatibus quod est intelligere vniuersale vel vniuersaliter.

Pro rn̄siōe sciendū ꝫ est primo

ꝙ postq̄. p. determiauit d̊ sensu ꝛ intellectu Consequēter ex dictis ꝯcludit q̊d de aia sit sentiendū. primo ostendēs ꝙ natura aie est quodāmodo oia. Nam oia q̄ sunt. aut sunt sensibilia: aut intelligibilia. sed aia est quodāmodo sensibilia oia ꝑ sensum: ꝛ quodammō oia intelligibilia per intellectū ꝫ. aliter tn̄ q̄ ponebant antiq̊. Nam aia nō est res sensibil's vt dicit Empedocles. neqꝫ est ipa res sensibilis vnde posuit ꝙ terrā terra cognoscimus. ꝛ sic de alijs. Contra quē dicit text⁹ ꝙ lapis nō est in aia: sed spēs lapidis. ꝑ hoc volens innuere ꝙ intellect⁹ ē in actu ꝑ quā tū intellectū in actu est in intellectu ꝑ suam speciē. ꝛ silr̄ de sensu ꝛ sensibili. Ex quo infert Aristoteles ꝙ aia assimilatur manui q̄ est organū organoꝝ. ꝛ datur homini loco oim̄ organoꝝ q̄ data sunt oibus aialibus. s. ad defensionē. impugnationē. ꝛ coopertimētū. ꝛ sic de alijs. Similiter aia est homini data loco oim̄ formaꝝ vt homo sit quodāmodo om̄e ens ꝑ quanto per aiam ē quodāmō oia que receptiua est oim̄ formaꝝ. s. intelligibiliū per intellectū ꝛ sensibiliū per sensum.

Tunc sit ꝯclusio respōsiua ad q̄situ.

In materialibus intellect⁹ noster nō cognoscit singulare primo ꝛ directe: ß bene indirecte ꝛ reflexe. Primū ꝑꝫ. q: in materialibus principiū singularitatis est materia signata. ß intellect⁹ intelligit abstrahēdo speciē intelligibilē a materia. qd̄ aūt sic abstrahitur est vniuersale. ergo intellectus noster solū directe ꝛ primo cognoscit vniuersale. Secūdū ꝑꝫ. q: postq̄ intellectus noster abstraxit suas spēs intelligibiles nō pōt actu fm eas intelligere nisi cōuertendo se ad fantasmata. ergo idirecte cognoscit singularia. quoꝝ sunt fantasmata. ꝛ tunc format hanc cōpositionē sortes est hō. Et per hoc soluiꝛ prima rō ante oppositū. Aduertendū est ꝙ singulare inquantū singulare est nō ipedit intelligentē. ß inq̄tum materiale est. ideo si sit aliquod singulare sine materia intellect⁹ potest ipm̄ intelligere nisi aliquid obstet. scilicet ꝙ nō possit p̄ntari intellectui.

Dubitatur primo vtrū itellect⁹ noster possit infinita cognoscere.

Et arguiꝛ ꝙ sic. q: si vnū corp⁹ nō impediret aliud adesse in vno loco nihil ꝓhiberet infinita corpora esse in eodē loco. ß vna spēs intelligibilis nō ipedit aliā simul esse i intellectu. ergo nihil ꝓhibet intellectū hr̄e sciaꝫ infinitā. Respondeꝛ ꝙ in intellectu nr̄o nō inuenitur infinitū in actu: ß in potentia. scꝫ cognoscēdo vnū post aliud. ꝛ nō infinitū i actu. Primū ꝑꝫ. q: sicut se habet intellect⁹ noster ad q̊dditatem rei materialis: ita se habꝫ ad alia que sub tali quidditate inueniūtur. sed in substātijs materialibus inueniꝛ infinitū in potentia. ergo intellect⁹ pōt cognoscere in potentia infinitū. Secundū ꝑꝫ. q: itellect⁹ noster nō pōt simul plura cognoscere nisi q̄ ꝑ vnā spēm cognoscūtur. ß infinitū in actu nō habet vnā spēꝫ. alias hr̄et rōeꝫ toti⁹ ꝛ ꝑfecti. iō d: in sua diffinitiōe cui⁹ q̄titatē accipiētibus

semꝑ est aliq̄d extra accipere. ergo intellect⁹ noster nō potest intelligere infinitū in actu. ⁊ lȝ cognoscat infinitū potētia cōfuse ⁊ q̄tū ad suū materiale: nō tn̄ distincte ⁊ q̄tū ad suū formale. Ad rōem dubij d̄r ꝙ q̄uis spēs nō ꝓhibeant se simul existere in itellectu. tn̄ q: successiue ingrediuntur eo ꝙ multa simul actu nō intelligūtur. iō oȝ ꝙ spēs itelligibiles q̄ sunt in intellectu nostro sint finite.

Dubitatur secūdo vtrū intellectus noster sit cognitiu⁹ ꝯtingentiū. Rn̄det ꝙ ꝯtingentia possunt dupl'r ꝯsiderari. Uno mō ſm ꝙ ꝯtingentia sunt. Alio mō ſm ꝙ in ip̄is aliquid necessitatis inuenit̄. nihil enim adeo ē ꝯtingens ꝙ in se nō habeat aliq̄d necessitatꝭ: vt hec ꝓpositio sortes currit ē cōtingēs. tn̄ est necessaria habitudo ad motū. vn̄ cōtingētia vt cōtingētia sunt directe cognoscūtur a sensu: ⁊ indirecte ab intellectu iccoȝ ꝙ includūt aliquā necessitatē: vnde ab itellectu cognoscūt. Et eodē mō dicēdū ē de cognitiōe futuroꝝ sicut de cognitione ꝯtingētiū. Futura eñ ſm ꝙ sub tꝑe cadūt singularia sūt. iō ab intellectu nō cognoscuntur nisi reflexe. ſ rōnes futuroꝝ possunt esse v'les. iō isto mō sunt intelligibiles. Aduertendū tn̄ ꝙ futura dupl'r cognosci possunt. vno mō i seip̄is. ⁊ sic nō cognoscuntur nisi a prima cā cui oīa p̄ntia sunt. Alio modo in suis causis ⁊ sic cognoscūtur eo mō quo sūt in ip̄is. ita ꝙ si ex ipsis de necessitate eueniant possunt a nobis cognosci per certitudinē. Sed si ab eis cōtingenter eueniant soluȝ cognoscūtur per quandā cōiecturationē.

Dubitatur tertio vtruȝ itellect⁹ noster cognoscat habitus suos ꝑ suā essentiam. Et arguitur ꝙ sic. q: intellect⁹ noster cognoscit res materiales per hoc ꝙ silitudines eaꝝ sunt p̄ntialiter i aīa per suā essentiā. Rn̄det ꝙ per intellectū ⁊ obiecta cognoscimus habituȝ ⁊ potentiā. nā q̄dditas rei materialis est obiectū nr̄i intellect⁹. iō est illud qđ primo ab intellectu cognoscit̄. ⁊ secūdario cog̊scit̄ act⁹ q̇ est circa obiectū. nō tn̄ sil'r cognoscit̄ act⁹ ⁊ obiectū. nā act⁹ intelligēdi nō est ꝑfectio rei intellecte cū sit oꝑatio imanēs. ſ est ꝑfectio potētie ⁊ habit⁹. Dupl'r tn̄ cognoscit habitus Uno mō dū aliqs ꝑcipit se habere habitū per hoc ꝙ ꝑcipit se ꝓducere ꝓpriū actū habit⁹. Alio mō dū inquirit naturā habit⁹ ex cognitiōe act⁹. prima cognitio est ex p̄ntia habitus. secūda ē per studiū ⁊ inquisitionē. Ad rōem dubij d̄r ꝙ habitus sunt p̄ntes in intellectu. nō tn̄ sicut obiecta ei⁹. ſ sicut dispositiōes vel forma quib⁹ mediantib⁹ intellect⁹ noster itelligit. iō oportet ꝙ per se cognoscātur.

Ad ratiōes ante oppositum questionis. Prima soluit ex dictis. Ad secundā d̄r ꝙ oꝑatio particularis est quasi conclusio silogismi practici: vt d̄r. 7. ethicoꝝ. Sȝ ex ꝓpositione v'li nō pōt directe cōcludi singularis: nisi mediāte ꝑticulari subsumpta. iō rō v'lis intellect⁹ practici nō mouet ad operandū nisi mediāte ꝑticulari apphensiōe ꝑtis sensitiue. ⁊ sensus est direct⁹ cognitiu⁹ ꝑticulariū. Ad tertiā pȝ solutio ex dictis. Ad quartā d̄r ꝙ q̇cquid ꝑfectōis pōt virtus inferior poteit supior. ſ eminentiori mō. vn̄ istđ qđ cognoscit sensus material'r ⁊ cōtracte qđ est cognoscere singulare directe ſ cognoscit itellect⁹ imaterialiter ⁊ abstracte qđ est cognoscere v'lr. Et hec de q̄stione. Seq̇tur in textu. De mouēte quidē ⁊c.

Queritur duodecimo vtrū appetitus sit principiū motus ꝓgressiui aīalis. Et arguit̄ ꝙ n̄. q: sequeret̄ ꝙ aīal semꝑ moueret̄ ſm appetitū. ꝯn̄s est falsuȝ. q: cōtinēs nō sꝑ mouet̄ ad illud qđ appetit: sed seq̇tur rationem. ergo ⁊c. Ad oppositū ē textus.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postq̄ actum est de parte vegetatiua: sensitiua: ⁊ intellectiua anime. cōsequenter Aristoteles agit de parte itellectiua inq̄tū est principiū motus localis. Antiqui enim diffinierūt aīaȝ ꝑ motū ⁊ sensuȝ. ⁊ q: satꝭ dictū est de intellectu ⁊ sensu restat dicendum de principio motiuo in ꝗrēdo an sit tota aīa vel ꝑs ei⁹. ⁊ si sit pars vtruȝ sit seꝑabilis ab alijs vel non.

Sciendū est secundo ꝙ antiqui diuiserūt aīaȝ ꝑ ratōcinatiuā: ꝯcupiscibile: ⁊ irascibilē. alij vero diuiserūt aīam ꝑ ratiōalē ⁊ irrationalē. sed iste diuisiones a philosopho reprobantur. q: multe alie sunt partes aīe plus differētes q̄ predicte q̄ sub ꝓdictis non cōprehenduntur: vt vegetatiua. q̄ est in omīb⁹ plātis. ⁊ sensitiua in oīb⁹ aīalib⁹. ⁊ ꝙ nō cōprehendūtur, pȝ. quia vegetatiua nō

pōt dici rationalis irascibil' vl' ꝯcupiscibil'. Sil'r nō ꝯp̄hendūtur sub alia. q: nec vegetatiuū nec sensitiuū est rōem h̄ns ꝛ nulla earū tm̄ pōt dici irrōnabilis siue capiat̄ irrationale qd̓ est cōtrarij rōne. siue capiat̄ priuatiue p illo qd̓ non habet ratione̅. Si aūt capiatur irrōnale negatiue: vt tm̄ dicit negatione̅ rōnis nō posset dici genus potentiarum aie. Itē fantasia diuidit̄ ab alijs potētijs ꝛ nō cōtinet̄ sub aliquo mēbroꝝ p̄dictaruꝫ differētiaꝝ vt manifestū est. ḡ. Itē voluntas ē vna potētia aie q̄ est appetit⁹ intellectus et nō ꝯprehēdit̄ sub p̄dictis mēbris. ḡ. Simil'r augmētatiua ꝛ nutritiua sūt potētie aie et multe alie que nō ꝯprehēdūtur. ergo diuisio est insufficiens.

Sciendum est tertio ꝙ in ratione ē appetit⁹ q̇ d̓: volūtas qui est tm̄ vnus: tm̄ appetitus sensitiu⁹ diuidit̄ in duas potētias. scꝫ in irascibile̅ et ꝯcupiscibile̅. ꝛ rō est. q: in aialib⁹ appetitus insequitur formā apprehensam. et cū in hoīe solū sit duplex apphensio scꝫ sensitiua ꝛ intellectiua solum est duplex appetit⁹ in genere scꝫ sensitiu⁹ ꝛ intellectiu⁹. et q: intellect⁹ apprehēdit vniuersaliter sensus vero particulariter. ꝛ q: ea q̄ in vniuersali sunt vnū in pticulari sūt infra iō appetit⁹ itellectiu⁹ q̇ fert̄ in bonū vl'e app̄hēsuꝫ p itellectū qd̓ est obiectuꝫ eius est tm̄ vnus ꝛ vocat̄ volūtas. ꝫ q: appetit⁹ sensitiuus fert̄ in bonū app̄hēsuꝫ p sensuꝫ qd̓ est bonū acceptū ſm rōne̅ pticularis. iō tal' appetitus ē duplex. s. cōcupiscibil' ꝛ irascibil'. q̇ sic inter se differūt. q: ꝯcupiscibil' ordinat̄ ad bonū delectabile ꝛ fugit irascibile. Sed irascibil' tēdit in bonū mag̓ arduū. ꝛ iō dicitur potētia quasi ppugnatrix cōcupiscibil'. iō aialia nō irascūtur nec pugnāt nisi ppter delectabilia. iō omnes passiones irascibiles icipiūt a passiōib⁹ ꝯcupiscibilib⁹ ꝛ i ip̄is terminātur. Ira em̄ cōmouet̄ a tristicia ꝛ finitur in delectatiōe. iō irati pugnātes delectant̄. Ex dictis pꝫ quomō differūt irascibil' ꝛ cōcupiscibil' per ꝫ ꝙ irascibil' ordinat̄ ad fugā mali ꝛ ꝯcupiscibil' ad psecutioneꝫ boni. nā est eade̅ potētia ꝯtrarioꝝ. iō d̓r. 4. Thopicoꝝ. ꝙ spes ē de bono ꝛ timor d̓ malo ꝛ ptinet ad irascibile. secūdo pꝫ. q: ꝯcupiscibil' tēdit in bonū delectabile simpliciter cū nō est aliq̄ difficultas in ei⁹ psecutiōe: ꝫ cū est aliqua difficultas in psecutiōe delectabil': tūc ꝯsurgit irascibil'. ideo dicitur ꝙ bonū arduū hoc ē delectabile h̄ns difficultate̅ in sui adeptione est bonū irascibil'.

Tunc sit conclusio prima. potētia vegetatiua nō est pricipiū mot⁹ pgressiui. Pꝫ q: mot⁹ pgressiu⁹ sp fit ppt̄ aliquid imaginatū aut deliberatū nisi fiat p violentiam: ꝫ imaginatio et fantasia non sunt partes vegetatiue. ergo. 2⁹. pꝫ si sic sequeret̄ ꝙ oīe h̄ns vegetatiuā potentiaꝫ haberet motū pgressiuū. ꝫ hoc est falsum. ergo ꝛc̄.

Cōclusio secūda sensus nō est pricipiū mot⁹ pgressiui. Pꝫ q: sensus inest oibus aialib⁹. ergo si esset pricipiū tal' mot⁹ seq̄ret̄ ꝙ oīe aial haberet motū pgressiuuꝫ qd̓ est falsum. ꝛ q: possꝫ aliquis dicere ꝙ q̄dā aialia sūt imobilia nō ꝙ eis deficiat pricipiū mot⁹. ꝫ q: deficiūt organa ad motū. iō ad hoc remouēdū subiūgit ph̓s ꝙ natura nihil facit frustra nec deficit i necessarijs i aliq̄ specie. ḡ si illa aialia haberēt pricipiū mot⁹ pgressiui haberēt organa ad tale̅ motū alias illd̓ pricipiū eēt in tota spē frustra.

Cōclusio tertia. intellectus speculatiu⁹ nō est principiū motus pgressiui. pꝫ q: vl' ꝯsiderat ea q̄ sunt speculabilia tm̄. vl' agibilia q̄ sunt delectabilia vl' tristibilia Si primū: tūc nihil cōsiderat de psequēdo vl' faciēdo et q: cū ois mot⁹ pgressiu⁹ sit fugiētis vl' psequētis seq̄tur cū intellect⁹ speculatiu⁹ sit tm̄ cōsiderās speculabilia nō est pricipiū mot⁹ pgressiui. Si vero ꝯsideret delectabilia ꝛ tristibilia cū nō ꝯsideret ea p cōparatione̅ ad op⁹ ꝫ i vniuersali nō pcipit ea fugere vl' psequi: ꝫ ois mot⁹ pgressiu⁹ ē fugiētis vl' psequētis. ḡ intellect⁹ speculatiuus nō est pricipiū illi⁹ mot⁹. differūt enim intellect⁹ speculatiu⁹ et practic⁹ ex fine. q̇a itellect⁹ speculatiu⁹ speculat̄ v̓itate̅ tm̄: practicus vero speculat̄ ppter opatione̅.

Conclusio quarta duo sunt pricipia mouentia in aialibus. scꝫ intellectus practicus ꝛ appetitus cōprehendendo fantasiam sub intellectu. Quod pbatur. nam oīe principiū mot⁹ pgressiui pricipiat motū vl' mōstrādo appetibile vl' faciendo impetū in ip̄m iclinādo. si secūdū sic ē appetit⁹ si primū: ꝫ ē dupliciter. q: vl' decernit motū

per rectā rōnem ꝓeligendo melius ⁊ dimittēdo peiꝰ. ⁊ sic est intellectꝰ: aut ꝑ solā extimationē naturalē. ⁊ sic est extimatio vel fantasia que sub intellectu ꝯprehendit̄ eo ꝙ habꝫ aliquid simile intellectui. qꝛ mouet in absentia sensibiliū sicut intellectus. ⁊ hoc intelligitur solū de intellectu practico.

Conclusio quīta. Licet sint plura mouentia subiecto: tamen est vnū tm̄ ſm formā. Primū pꝫ ex quarta ꝯclusione. Secūdum patet. qꝛ appetitꝰ nō mouet nisi inꝙtum hꝫ formā appetibilē que se hꝫ tāꝙ finis ⁊ idē appetibile ē principiū intellectꝰ practici in suo discursu. nā sicut se hꝫ principiū in speculabilibꝰ: sic finis in agibilibus. intellectus em̄ practicus primo intendit vltimū finē a quo incipit rōnari ⁊ facit eius discursū in principiū operatiōis. Vn̄ vltimū in opeē principiū in ratione: vt pꝫ de medico q̇ prio intēdit sanitatē ⁊ finē. Secūdo intēdit herbas quibus potest induci sanitas. Tertio intendit forū vel locū vbi herbe arripiuntur. Quarto intendit ire ad locū ⁊ ad forum. ⁊ istud est vltimū in intētione ⁊ principiū i execution. ⁊ sic oia mouētia mouent in ratōe vnius primi mouētis. s. primi appetibilis cuius hn̄t spēm. ⁊ ille vltimꝰ finis est in tali motu primū mouēs nō motū. Ex dictis patꝫ ꝙ ad motū tria requirūtur. s. primū motiuū. organū primi motiui. ⁊ illud qđ mouet̄. primū motiuū est duplex. quoddā em̄ ē mobile qđ est appetibile intellectui vel ymaginationi. Aliud ē quod mouetur ⁊ mouet: sicut appetitus motus ab appetibili. ⁊ mouet aial qđ est id qđ mouet̄: Sed organū primi motiui est determiata ꝑs corꝑis đ qua hic nō determinatur que se tenet ex parte aie ⁊ nō inꝙtū sūt cōes corpori ⁊ aie. ꝫ hoc mō de aliꝭs agitur in ꝑuis naturalibus. Determiat tm̄. p. in pn̄ti passu ꝙ organū principiꝭ motiui in naturalibus đꝫ habere principiū ⁊ finē motus qꝛ motꝰ aialiū est causatꝰ ex pulsu ⁊ tractu. quo ad pulsuꝫ est principiū motꝰ. ⁊ quo ad tractū est finis. ⁊ istud organū est cor vel aliquid proportionatū cordi.

Ad rationes ante oppositum. Ad primā đꝛ ꝙ in ꝯtinēte sunt ꝯtrariꝭ appetitus. qꝛ rō ꝯriat̄ ꝯcupiscētie. ⁊ hoc in oibus ꝯtingit qui nedū cognoscūt pn̄s ⁊ etiā futurū. ⁊ ita intellectꝰ in aliquo cōcupiscibili qn̄ ꝙ iubet appetitū retrahere: vt cū febucitās ex iudicio itellectꝰ abstinet a vino ne febres calescant. ꝫ ꝯcupiscētia incitat ad ꝓsequendū delectabile pn̄s qđ sibi videt̄ bonuꝫ simpliciter. qꝛ nō ꝯsiderat futurū: tunc aial mouet̄ ſm appetitū sensitiuū. ⁊ iō bruta carentia rōne sꝑ ſm appetitū mouent̄. ꝫ i solo hoīe appetitꝰ regulat̄ ꝑ rōeꝫ. Ad secundā đꝛ ꝙ intellectꝰ est principiū motus ꝓgressiui: vt dirigens monstrando appetibile ꝑ cognitionē. ⁊ appetitꝰ est principiū oꝑatiōis ꝑ inclinationē. ⁊ potētia motiua est exequens per operatiōeꝫ. iō est diuersimode principiū appetitꝰ. Seq̄tur in textu. Dino aūt. ⁊c̄.

Queritur tredecimo vtrum fantasia sit principiū motꝰ in aialibꝰ imꝑfectis q̄ nō mouētur motu ꝓgressiuo: ꝫ tm̄ motu dilatationis ⁊ ꝯstrictiōis. Arguit̄ ꝙ nō. qꝛ si sic: sequeret̄ ꝙ fantasia esset in pluribus partibus corpoꝝ illoꝝ aialiū. cū partes illoꝝ decise viuant: vt partes v̇mis in seꝑatione mouentur. ꝯn̄s est falsum. qꝛ fantasia determinat certā partē corporis. ergo. Secūdo. in animalibꝰ imꝑfectis carentibus motu ꝓgressiuo solū reperitur sensus tactꝰ. ergo n̄ habēt fantasiā. nec ꝑ ꝯn̄s fantasia est in ipis principiū motꝰ. Ad oppositū arguit̄ per ph̄m in textu.

Pro responsione sciēdū est primo ꝙ postꝙ. p. determiauit đ principio motiuo in cōi. ꝯn̄r determiat de ipso in speciali ꝑ cōparatōnē ad diuersa aialia. ſm em̄ ꝙ in diuersis aialibus variatur virtus cognitia appꝑhensiua delectabilis vel tristabilis ſm hoc variatur principiū motiuū.

Sciendū est secundo ꝙ duplex est fantasia. q̄dā est determinata que determinate appꝑhendit hoc vel illud in hoc tꝑe vł in illo. ⁊ hec repitur in aialibꝰ ꝑfectis q̄ naturaliter hn̄t oēs sensus. ⁊ hec hꝫ determinatū organū in cerebro: vt suꝑius patuit. Alia ē fantasia indeterminata que nihil appꝑhēdit nisi in pn̄tia sensibilis. nec ymaginat̄ aliq̇d distans. ꝫ aialia quibꝰ inest talis fantasia solū ymaginant̄. vel vt nociuū: ⁊ tūc retrahūtur. vel vt ꝯueniēs: ⁊ tūc ꝯuertūtur suꝑ illđ. ⁊ sic ē in eis fantasia indeterminata inꝙtum ymaginātur vel vt apertunt aliq̇d vt ꝯueniens: nō aūt determiate h̄ vł illud. ꝫ solū hn̄t ꝯfusaꝫ ymaginationē. iō nō intēdūt eē i suo

motu aliquē motū determiatū. ꝫ aialia perfecta q̄ hñt fantasiā determiatā mouentur ad aliquid distans determinans ad aliquē motū: ⁊ illud determinate appetūt.

Sciendū est tertio ꝙ aliq̄d ē sui ipius motiuū in q̄tū est appetitiuū. nam appetitus ē cā mot⁹. ꝫ appetitiuū nō ē sine motu fātasie q̄ est rōnalis vel sensibilis. Fantasia eñ rōnalis solū ab hoīe ꝑcipit. sensibilis vero ab alijs aialib⁹. Vñ sicut. p. sup̄ cōprehendit sub intellectu fantasiā: ita nunc sub fantasia cōprehendit intellectū. cui⁹ rō ē. q: fantasia est q̄daꝫ appꝑitio. mō aliq̄d apparet ꝫm aprehensiōeꝫ sensus. ⁊ ꝫm apphensiōem intellect⁹ aialis. q: in ꝫ ꝯueniūt fantasia ⁊ intellect⁹. ⁊ vtrūqꝫ pōt aliquid cognoscere line pñtia cognoscibilis.

Conclusio prima. Fantasia determiata est principiū mot⁹ in aialib⁹ impꝑfectis eo mō quo mouetur ꝑ cōstrictionē ⁊ dilatationē. Probaꝛ. nā oīn aiali inest leticia ⁊ tristicia. q: oīn aiali inest sensus. ꝫ sensus dū apphendit cōueniēs delectaꝛ. ⁊ dū apphendit discōueniēs tristaꝛ. ꝫ cui inest delectatio ⁊ tristitia huic inest appetitus. ⁊ appetitus nō iest alicui nisi sibi ꝯueniat appꝑitio appetibilis. ⁊ appꝑitio illa dꝛ fantasia. cū g̊ appetit⁹ sit principiū mot⁹ in aialib⁹ ꝑfectis seq̇tur ꝙ fantasia est pricipiū mot⁹ in aialib⁹ impꝑfectis. ⁊ dicūt aialia impꝑfecta q̇b⁹ soluꝫ iest sensus tact⁹. Vñ in ipis tact⁹ ⁊ fantasia nō realiꝛ distinguuntꝛ: ꝫ rōne. ꝑ q̄to eñ ille sensus aliq̇d apphendit simplr vocaꝛ tact⁹ ꝫ dū apphendit sub ratione cōuenientis ⁊ discōueniētis dicitur fantasia.

Conclusio secunda. Ratio deliberatiua est principiū motus in hoīe. ptꝫ. q: propositis duob⁹ bonis hō illa duo quasi in equiliberio cōꝑat ꝑ rōeꝫ deliberatiuā. vnde sic diuidere vnū a plurib⁹ ⁊ cōꝑare vnū alteri eliciēdo vnū ⁊ refutādo aliud solū cōuenit hoīb⁹. Aduertendū est tñ ꝙ in hoīe ē duplex rō. q̄daꝫ est speculatiua q̄ appellaꝛ sciētifica. ⁊ illa nō ē principiū mot⁹. q: nihil determiat de ymaginabili vel fugibili. Alia est rō. practica q̄ est duplex. quedaꝫ eñ est vl'is dicens q̇d sit operādū i vli. vt ꝙ oꝫ filiū honorare prēꝫ. Alia ē ꝑticularis dicēs q̇d sit operādū in ꝑticulari. vt decet hūc hoīem honorare patrē suū. ⁊ in ꝫ tꝑe vel in illo. Vñ rō practica vl'is nō est principiū motus: vel vt dicit textus. Si vtraqꝫ sit principiū mot⁹ vniuersalis mouet vt causa prima. particularis vero vt cā ꝓxima motui quodāmō applicata. nam oꝑationes ⁊ motus sunt in ꝑticularibus. ⁊ ad hoc ꝙ ex vl'ibus sequaꝛ mot⁹ oꝫ ꝙ ad ꝑticularia applicētur: sicut oꝫ oꝑatōeꝫ vl'em applicari ad particularia ad hoc ꝙ seq̄tur actio. ⁊ ꝓpter hoc cadit pcīn in actōibus qñ vl'is operatio corrūpitur ab aliquo particulari delectabili: vt aliqua passione

Sciendum est quarto ꝙ aliquādo appetitus inferior qui est i fine deliberatiōis vincit deliberatiōeꝫ rōis ⁊ remouet hominē ab eo quod deliberat. ꝫ aliqñ fit econuerso. ita ꝙ appetitus supior ⁊ rō remouet appetitū inferiorē vt ē in cōtinente. cōtinēs eñ ꝑ deliberationē rōnis vincit passiōes appetitus supioris. ⁊ iste est naturalis ordo vt scꝫ appetit⁹ supior moueat inferiorē. vt in celestibus supior orbis naturaliter mouet inferiores. ⁊ si aliquid de motu proprio retieat appetitus inferior: sicut facit inferior orbis. tamen naturali ordine moueꝛ motu appetitus supioris. ⁊ rōnis deliberantis. Si v̊o cōtingat ecōtra: hoc est preter naturalē ordinē ⁊ fit pcīn in moribus sicut monstra sūt peccata in naturalibus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dꝛ ꝙ ab alijs potētijs sensitiuis haber organū ꝓpriū. ꝫ fantasia indeterminata q̄ nō realiter diuidiꝛ a sensu nō hꝫ organū in determinata ꝑte corporis. ⁊ ista est principiū mot⁹ in aialib⁹ impꝑfectis. Ad secundā pꝫ solutio ex dictis.

Queritur decimoquarto vtruꝫ necesse sit oīe viuēs habere sensuꝫ. Arguiꝛ ꝙ sic. q: oīe viuēs ad sui cōseruationē indiget alimēto ꝓportionato ⁊ ꝯueniēti. ergo necesse est omne viuens hr̄e virtutē per quā discernat ꝯueniēs a discōueniēti. ꝫ talis virt⁹ ē sensus. ergo Secūdo sic. ad sensuꝫ req̇ritur ⁊ sufficit media ꝓportio qualitatū tāgibiliū. ꝫ oīe viuēs cōsistit in quadā ꝓportione media qualitatū tāgibiliū: cū oīe viuēs sit mixtū. ergo necesse est oīe viuēs habere sensum. Ad oppositū arguiꝛ ꝑ. p. i textu.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postq̄. p. determiauit de singulis

partib⁹ aie. ꝯnr ondit ordinē eaꝝ ostendēdo ꝙ̄ sit vniuersalior ⁊ prior ipis. pro quo ponū tur aliq̄ conclusiones.

Cōclusio prima: necesse est om̄e viuēs generabile ⁊ corruptibile hr̄e virtutē vegetatiuā a principio generatōis vsq̄ ad suā corruptōnē. pꝫ q2 oē viuēs generabile ꝙ̄ diu viuit hꝫ augmētū vel statū vel decremē tū. ẜ hoc non potest fieri sine nutrimēto. q̇a tp̄e augmenti oꝫ ꝙ plus de alimento cōuer tatur in substantiam alimenti. cū sit necessa riū ad cōseruationē viuentis. ⁊ cū fuerit de perditū de humido radicali ⁊ tp̄e status cō uertaṫ equaliṫ. ẜ in decremēto minus. ẜ vti alimento solū ꝑtinet ad aiam vegetatiuam. ergo necesse est om̄e viuens a principio vsq̄ ad finē habere aiaꝫ vegetatiuā. Vñ pꝫ ordo hui⁹ potentie ad alias.

Conclusio secūda. Non opoꝛtꝫ omne viuēs habere sensum. pꝫ. q2 nō est ne cesse om̄e viuēs hr̄e tactū sine quo nullus ē sensus. ergo ⁊c̄. pꝫ. q2 sensus tact⁹ est suscep tiu⁹ specieꝝ sine materia. ẜ multa sunt viuē tia: vt plante. que ꝓpinqua sunt corporibus simplicib⁹ ꝓpter eoꝝ terrestreitatē que nō re cipiunt spēs sensibiliū nisi materialiter. ergo nō hn̄t sensuꝫ tactus. ⁊ ita est de corporibus simplicib⁹ ⁊ de mixtis inaiatis. q2 tactus ē media ꝓportio qualitatū sensibiliū vbi nō predn̄atur terra nec aliquod corp⁹ simplex.

Conclusio tertia. Necesse est oē aial habere sensū. Pro cui⁹ ꝓbatione suppo nitur ꝙ natura nihil facit frustra. nam om nia ꝙ̄ sunt in natura sunt ꝓpter aliquē fineꝫ vel ꝓuenit ex necessitate eoꝝ ꝙ̄ sunt ꝓpter ali quid. sicut natura facit membra ꝓpter aliq̄s oꝑationes ⁊ ex necessitate materie eoꝝ ꝙ̄ sic sūt disposita sequiṫ ꝙ habeant aliqua acci dentia vt pilositates vel colores. Tūc ar guitur. Natura dedit aiali corpus ꝓgressi uū ꝑ quod potest moueri ad alimentū sine ꝙ̄ nō pōt ꝯseruari. ẜ n̄ possꝫ ꝯseruari per alimē tū: nisi hr̄et sensū quo discerneret corruptiua a cōuenientibus. ergo nisi haberet sensum natura nō consequereṫ suū finē. sed aliquid faceret frustra quod est ꝯ naturā. Et lꝫ aial ꝑfectū acq̇rit alimentū ex motu: tn̄ nō est ne cesse ꝙ aialia imperfecta moueanṫ ad acq̇ rendū nutrimentū. q2 ipm habent cōiunctū Sed contra hoc arguitur. q2 aliquis posset peruenire ad illū finē discernēdo corruptiua per intellectū. iō non oportet om̄e aīal habe re sensum. Rn̄det. p. ꝙ corpus ꝓgressiuum nō pōt ꝑ itellectū fugere nociua sine sēsu. iō aial nec potest hr̄e intellectū sine sensu. siue sit generabile siue ingenerabile. De gn̄abili bus pꝫ. q2 generabile habens intellectū est homo. ẜ intellectus humanus nō potest in telligere sine sensu. ergo hō non potest habe re intellectū sine sensu. Secūdo pꝫ de inge nerabili. quia si haberet intellectū sine sensu hoc esset propter bonū aie vel corpis. ẜ nul luꝫ pōt dici. quia sine anima non intelligit. nec corpus in esse ꝯseruaṫ cū sit corruptibile

Scienduꝫ est secūdo ꝙ per corpus ingenerabile nō habēs animā non itel ligit. p. corpora celestia ꝙ̄ ponit aīata. ẜ intel ligit corpora quorūdam animalium immor talium que ponebat Plato. ⁊ nominabātur cacodemones vel calodemones: que sic dif finiebat Apuleus platonicus ꝙ sūt anima lia corpore aerea: rationalia animo passiua ⁊ tempore eterna. ẜ ꝫm veritatē ista nō sunt ponenda.

Conclusio quarta. Necesse est omne animal habere tactum. pꝫ. q2 corpus animalis cōsistit in quadam proportione q̄ litatum primarum. sed ista proportio mutaṫ naturaliter ⁊ intentionaliter a qualitatibus tangibilibus. ⁊ potest ab ipsis corrumpi. iō necesse ē animal habere tactū quo discernat discōuenientiā corrūpentis: aliter nō posset saluari in esse. q2 ad cōseruationē indiget ta ctu. Unde excellentie qualitatū tangibiliuꝫ immediate possunt corrūpere animal quod non accidit de sensibilibus alioꝝ sensuum. lꝫ excellentie eoꝝ possint corrumpere organum Ex istis sequitur ꝙ gustus vt est quidā tact⁹ est necessarius om̄i aiali. q2 gustus est sens⁹ alimenti quo discernitur alimentū cōueniēs a discōuenienti. sed alimentū est corpus tan gibile. aliquid em̄ nutritur quod est calidū frigidū: humidū ⁊ siccū. Unde ex eisdem nu trimur ex quibus sumus. Ulterius sequiṫ ꝙ impossibile est corpus aialis esse simplex. q̇a oportet omne animal habere tactum. ẜ illō per quod fit tactus est medium inter quali tates tangibiles in media proportione cō plexiōis. defectu cui⁹ ossa capilli ⁊ vngues ⁊ plāte carēt sensu tact⁹. q2 in ipis suꝑabūdat

terra et nō est sufficiēs medietas ꝯplexionis

Ulterius seq̇tur ꝙ remoto tactu remouetur aial ⁊ ecōtra posito tactu ponit̄ aial.

Conclusio quinta. visus auditus: olfact⁹: et gust⁹. vt est distinctiu⁹ saporū nō sūt necessarij aialib⁹ ſ insūt ꝑpter bn̄ esse. nō omib⁹ ſ illis q̄ mouent̄ motu ꝓgressiuo. ꝓbat̄. q: excellentie suoꝝ sensibiliū: licꝫ corrūpāt organa suoꝝ sensuū nō tn̄ corrumpunt totū aial nisi per accidēs. ergo nō sūt necessarij cuilibet aiali. corrūpūt tn̄ aial ꝑ accidens: vt si cuꝫ sono fiat magna ꝑcussio aeris vt accidit in tonitruo pn̄t corrūpi animalia. ⁊ iteꝫ visibilia inq̄ntuꝫ venenosa corrūpunt aial. Sꝫ ꝙ illi sensus req̇rantur in aiali q̄ntum ab bene esse. pꝫ q: sine ipis non pōt accipi alimentū a lōge. vn̄ indigēt vt ꝑ aerē ⁊ aquā videāt q̄ remota sunt ⁊ indigēt gustu vt ꝑcipiāt delectationem vel tristiciā in cibo. ⁊ olfactu vt ꝑcipiāt odorē in alimento. ⁊ auditu: vt aliq̇d significet̄. nam conceptiones nr̄as auditui significamus. ⁊ iō necessaria ē lingua q̄ est instrumentuꝫ vocis. ꝑ quā alteri notificat aial suas cōceptiones.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negat̄ ꝯn̄a. q: plante cū nascūtur in terra hn̄t alimentū sibi cōiunctū. ideo nō indigent sensu ad discernendū cōueniēs a discōueniente. q: terra cui cōiungūtur plāte hꝫ qualitates similes qualitatib⁹ ip̄aruꝫ nec possunt ita faciliter corrūpi excellentijs qualitatū sicut aialia. Ad secūdam patet solutio ex dictis. Et sic est finis huius tertij et per ꝯsequens toti⁹ libri de aia. Deo grās.

Sequitur liber paruorū naturalium. Et primo de sensu et sensato.

Quoniā aūt de anima determinatū est scđm ipsaꝫ Et de virtutū qualibet ex parte ipsius.

Circa initiū libri paruoꝝ naturaliū queritur primo vtrū corp⁹ aiatum sit subiectū in libro paruorū naturaliū. ⁊ corpus sensitiuū sit subiectuꝫ in isto libro de sensu ⁊ sensato. Arguit̄ ꝙ non. q: de passionibus aie scꝫ de vnoquoq; sensu determinatū est sufficienter in libro de aia. et similiter in libro de vegetabili. et plantis. ⁊ in de aialib⁹ determinat̄ sufficienter de passiōibus aie sensitiue ⁊ vegetatiue. ergo corpus aiatum transcendit metas librorū paruorū naturalium. ⁊ corp⁹ sensitiuū librorūꝫ de sensu ⁊ sensato. Secūdo arguit̄. si corpus aiatum esset subiectū in omnib⁹ libris paruoꝝ naturaliū. sequeret̄ ꝙ in libro đ sensu ⁊ sensato essēt duo subiecta scꝫ corp⁹ sensitiuuꝫ: et corpus animatū quod est incōueniens. ergo ⁊c̄.

In oppositum arguitur. q: omnes passiones de quibus agitur in libris ꝑuoꝝ naturalium reducunt̄ ad corp⁹ aiatuꝫ. et omnes passiones de quibus agitur in libro de sensu et sensato reducūtur ad corp⁹ sensitiuuꝫ. ergo ⁊c̄.

Pro respōsione sciendū est primo ꝙ genera scientiaꝝ distinguūt̄ ſm diuersos modos seꝑationis reꝝ a materia: naꝫ ea que sunt separata ſm esse pertinent ad methaphisicū. que vero sunt seꝑata a materia ſm rōem et non ſm esse: ꝑtinent ad mathematicū. ſ que in sui ratione cōcipiunt materiam sensibilē: pertinent ad naturalem. ita etiam in phia naturali distinguūtur diuerse spēs ſm diuersos modos seꝑationis. naꝫ magis vniuersalia sunt magis separata a materia q̄ minus vniuersalia. ⁊ ꝑpter hoc phus in phia naturali ꝓcedit a magis vniuersalibus ad minus vniuersalia: applicando principia vniuersalia ad quedam determinata mobilia. quoꝝ quedam sunt viuentia. circa que etiaꝫ simili modo ꝓcessit phs nā primo cōsiderauit de aia ſm se: ⁊ postea de alijs que cōueniunt aie ſm quandaꝫ applicationē ad corpus: ⁊ hoc in gn̄ali. ⁊ deinde applicat ea que cōueniunt aie ad singulas species aialium ⁊ plantarū. Sic igitur phus cōsiderat primo de aia ſm se cōsiderādo de corporibus viuentibus. ⁊ deinde applicat passiones aie ad corpora ⁊ organa i generali. ⁊ de istis determinat in libris ꝑuorū naturaliū. et deinde applicat ip̄as passiones ad species aialiū ⁊ plantarū. de q̇bus cōsideratur in libro de vegetabilib⁹ ⁊ plāt̄.

Pro intellectu eoruꝫ que dicta sunt scienduꝫ est secūdo ꝙ vt dictū est in .2. de aia q̄ttuor sunt gradus viuentiuꝫ. quoꝝ

primus est eoꝝ q̄ hn̄t solū potentiā nutriti-uaꝫ. per quā viuūt sicut plāte. quedā aūt cū hoc habent sensum sine motu ꝓgressiuo: sic sūt aialia imꝑfecta. quedā vero habēt insuꝑ motū localē ꝓgressiuū: sicut sūt aialia ꝑfe-cta. ⁊ quedā cū his hn̄t intellectū sicut ho-mines. ⁊ q: intellect⁹ nō est act⁹ alicui⁹ or-gani corporal'r: iō nō pōt ꝯsiderari ꝑ appli-cationē ad corp⁹. ymo maxime eius ꝯcre-tio est ſm ꝙ est in aīa. iō p̄ter librū ꝺ aīa ari-stoteles nō fecit librū de intellectuali: ⁊ si fe-cisseꝫ nō ꝑtineret ad sciam naturalē. ȝ magis ad methaphisicū. cui⁹ ē ꝯsiderare de subiis sepatis. ȝ alia oīa sunt act⁹ alicui⁹ ꝑtis cor-poris. ideo pōt esse aliqua spālis ꝯsideratio ipoꝝ per applicationē ad corp⁹ preter' ꝯsi-derationē q̄ habita est de ipis in libro ꝺ aīa in quo ꝯsiderata sunt in ordine ad aīam hu-iusmodi aūt ꝯsideratio per applicatōnē ad corp⁹ pōt distingui in tres ꝑtes. quarū vna ꝯtinet ea que ꝑtinēt ad primū gradū viuē-tiū scꝫ ad vitā. Un̄ de passionib⁹ viuentiuꝫ inq̄ntū sūt viuētia ē liber ꝺ morte ⁊ vita. ⁊ ꝺ iuuētute ⁊ senectute q̄ sūt ꝯia oib⁹ viuenti-bus. de respiratōe ⁊ aspiratiōe ꝑ que ꝯserua-tur vita. lꝫ ꝯueniāt q̇busdā aialib⁹ solū de causis longitudinis ⁊ breuitatis vite de sa-nitate ⁊ egritudine q̄ ꝑtinēt ad dispositōeꝫ vite. ⁊ de nutrimēto et nutribili. ⁊ isti vltimi libri nōdū ꝑuenerūt ad nos. De passionib⁹ aūt que ꝯueniūt motiuo ſm locū determina-tur in libro de causa mot⁹ aialiū ⁊ de ꝓgres-su aialiū in quo determinaꝛ de ꝑtib⁹ aialis opportunis ad motū. ȝ de passionib⁹ ꝯueni-entib⁹ sensitiuo inq̄ntū sensitiuū determinatur in libro de sensu ⁊ sensato. i. de sensu ⁊ sensi-bili sub quo ꝯtineꝛ tractat⁹ de meōria ⁊ re-miniscētia. determinaꝛ etiā in libro de somno ⁊ vigilia. ⁊ iste liber de sensu ⁊ sensato. i. ꝺ sē-sitiuo ⁊ sensibili. imediate seq̇tur libꝝ ꝺ aīa sentire eīm magis videꝛ ꝑtinere aīe q̄ corpori ⁊ ita isti tres libri de sēsu ⁊ sensato ꝺ meōria ⁊ reminiscētia de somno ⁊ vigilia imediate sequūtur librū de aīa. q: passiōes de q̇b⁹ a-giꝛ in ipis magis ꝑtinēt ad aīam q̄ ad corp⁹ et deinde sequūtur libri q̇ ꝑtinēt ad motio-nem ſm locū. ⁊ postremo sequūtur libri qui ꝑtinēt ad vitā. q: hmōi passiones de q̇b⁹ de-terminatur in illis libris sūt magis corꝑales. et oēs isti libri vocanꝛ libri ꝑuoꝝ naturaliū q: in istis libris agitur de passionib⁹ ſm ꝙ sūt i determiatis ꝑtib⁹ corporis scꝫ quibus-dā ꝑtibus organicis ⁊ nō ſm ꝙ sunt in toto corpore. ideo vocanꝛ de ꝑuis naturalibus: ⁊ sunt oēs isti libri mediū inter libruꝫ de aīa quē sequūtur. ⁊ librū de vegetabilib⁹ ⁊ plāt̄ ⁊ de aialib⁹ quos p̄cedūt. Sic igiꝛ ꝑtꝫ ꝙ ꝺ passionib⁹ aīe ſm ꝙ ꝑtinēt ad aīaꝫ ⁊ sūt po-tentie et ꝑtes eius agitur in libro de aīa. Sꝫ de hmōi passionib⁹ ſm ꝙ referuntur ⁊ ap-plicātur ad ꝑtes corporis animalis. scꝫ ad determiata organa ꝑ habitudinē ad sua ob-iecta determinaꝛ in libris ꝑuoꝝ naturaliuꝫ. sꝫ de toto corꝑe aialis ꝯsiderādo ipm in' spāli ſm vnāquāq; spēm aialis ⁊ plāte agitur de vegetabilib⁹ ⁊ plātis ⁊ de aialibus.

Ex q̇b⁹ patet conclusio responsiua ad. q. scꝫ ꝙ corp⁹ aiatum acceptū scd̄m eius passiones receptas in determiatis orga-nis ⁊ ꝑtib⁹ in habitudine ad obiecta illarū passionū ē subiectū i libris ꝑuoꝝ naturaliū et corp⁹ sensitiuū. s. acceptū ſm passiōes sen-sus ſm ꝙ sunt in debitis organis. ⁊ habēt specialia obiecta est subiectū in libro ꝺ sen-su ⁊ sensato. i. de sensitiuo ⁊ sensibili. ꝯphen-dēdo sub eo libꝝ de meōria ⁊ reminiscētia. ⁊ de somno ⁊ vigilia. Ista ꝯclusio ꝓbari pōt ꝑ diffinitionē subiecti attributionis.

Sed dubitatur primo. an phs habeat ꝯsiderare de sanitate ⁊ egritudine Uidetur ꝙ nō. q: sanitas qn̄q; fit ab arte. ⁊ ꝓpter hoc medic⁹ qui est artifex circa caꝫ versaꝛ. Rn̄detur ꝙ duplicia sunt artificia-lia. quedā eīm sunt solū ab arte. sicut ē dom⁹ ⁊ de talib⁹ nullo mō hꝫ ꝯsiderare phs natu-ralis. Alia sūt q̄ depēdent ab vtroq;. scꝫ ab arte ⁊ natura. magis t̄n principaliꝛ a natu-ra: sicut sanitas fit a natura principal'r. ⁊ ab arte ministraꝛ ꝑ q̄nto ars ministrat quedā auxilia nature principal'r agenti. quib⁹ ad-iuta causat sanitatē. Sic igiꝛ phs hꝫ ꝯside-rare de sanitate inq̄ntū est ꝓducta vl' ꝓduci-bilis a natura. sic enim est passio naturalis. Sed medicus considerat de ea pro quanto dependet ab arte.

Dubitatur secūdo vtrum medicus incipiat vbi phisic⁹ desinit. Rn̄deꝛ ꝙ sic. q: phs primo ꝯsiderat vniuersalia prin-cipia applicādo ea ad ꝑticularia. ⁊ secūda-rio ꝯsiderat ipa ꝑticularia. Sꝫ medic⁹ eꝯ-tra prio ꝯsiderat ipa ꝑticl'aria. ⁊ secūdo vni

uersalia. eo ꝙ ex singularib⁹ accepťꝑ sensū fit meōria. ꝛ ex plib⁹ meōrijs expimētū ex q̄ gñať ars q̄ ē vniuersaliū. sic igiť phisic⁹ desinit in pticlarib⁹ a q̇b⁹ icipit medic⁹ q̇ desinit in vniuersalib⁹ a q̇bus incipit phisicus.

Ad rationes ante oppositum.

patet solucio ex dictis. Dictū est em̄ quomō diuersimode determiať de corꝑe aiato ꝛ sensitiuo in libris ꝑuoꝝ naturaliū: ꝛ in libris ꝺ aialib⁹ ꝛ plantis. Ad secūdā rṅdeť. q: nō est incōueniens ꝙ in vna scia sit subiectum vnū gñale excedēs illam sciam ꝛ vnū adeq̄tum sicuti est in ꝓposito.

Queritur secūdo. vtrum omnes

sensus exteriores. s. visus: auditus: olfact⁹: gustus: ꝛ tact⁹ sint necessarij cuilibet aiali.

Arguiť ꝙ sic. quibusdā aialib⁹ insūt oēs sensus. ergo sunt necessarij illis aialib⁹. ꝯña tenet. q: natura nō abūdat in suꝑfluis neqꝫ deficit in necessarijs. i. 3. de aia. Et si sint necessarij quibusdā aialib⁹ sequiť ꝙ ꝛ omnib⁹ q: nō est maior ratio de quibusdā q̄ ꝺ alijs.

Secūdo sic. Potētie sensitiue sūt passiones aie sensitiue. ꝫ subiectū nunq̄ inueniť sine passione. ergo quodlibet aial hꝫ oēs sensus de necessitate. Ad oppositum est Aristoteles in textu.

Pro responsione ad questionē

sciendū est prio ꝙ postq̄ ꝓhus in ꝓhemio posuit suā intētionē. ꝯsequenter ꝓsequiť ad determinādū de his de q̇bus ꝓposuit determiare in ꝓhemio. ꝓsupponēs aliq̄ dicta i libro ꝺ aia. ꝛ resumēs etiā aliq̄ ibi detmiata.

Sciendū est secundo ꝙ necesse

est om̄e aial habere sensum. nā esse sensitiuum ē de diffinitōe formali aialis. ꝫ tm̄ nō est necessariū oi aiali habere oēm sensum. ꝫ tm̄ illi sensus sūt necessarij aiali q̇ sūt cognitiui eorū que sunt necessaria aiali. Sꝫ aliqꝺ sensibile est dupliciť necessariū aiali. vno modo inq̄tū est corp⁹ mixtū ex q̄ttuor elemētis. et sic necessaria ē aiali debita cōmēsuratio frigidi: calidi: hūidi ꝛ sicci. Aliud ē necesse aiali inq̄tū est quoddā viuū nutribile. ꝛ sic necessari⁹ ē aiali cib⁹ cōueniēs. ꝛ ꝑ ꝯ̄ria horū aial corrūpiť. ꝛ q: tact⁹ est cognitiu⁹ eorū ex q̇bus ꝯstituiť aial. ideo est necessarius aiali. ꝛ q: etiā per gustū aial cognoscit nutrimentū cōueniēs a discōuenienti ꝛ ꝓseq̇tur cōueniēs ꝛ fugit nociuū. iō gust⁹ inq̄tū est discretiu⁹ alimēti cōuenientis est necessari⁹ omni aiali. Sꝫ gust⁹ inq̄tū est discretiu⁹ saporis ip̄e nō est necessari⁹ aiali. nec etiā alij tres sensus. s. visus: auditus: ꝛ olfact⁹. ꝫ insūt aialib⁹ ꝑfectis mobilibus motu ꝓgressiuo de bn̄ esse. s. ꝓpter salutē aialis querēdā Vn̄ aial ꝑ gustū ꝛ tactū ꝑcipit solū sensibile pn̄s. Sꝫ aialia motiua motu ꝓgressiuo ꝑ alios sensus ꝑcipiūt sensibile distās ab eis ꝓpter mouens ad aliqꝺ distans ad ꝓsequēdū cōuenientia ꝛ fugiendū nociua.

Conclusio responsalis nō oms

sensus sūt necessarij cuilibꝫ aiali. ꝫ solū tact⁹ ꝛ gust⁹ ꝓut ē q̇dā tact⁹. alij vo tres sēs⁹ n̄ sūt necessarij simpliciť oi aiali. ꝫ solū aialib⁹ ꝑfectis sūt necessarij ex suppositōe finis. s. si debeāt bn̄ eē ꝛ ꝯseq̇ ꝯueniens salutē ꝛ finē Hec ꝯclusio q̄tū ad oēs suas ꝑtes satis pꝫ ꝑ ea q̄ dicta sūt h. ꝛ ꝑ ea q̄ dicta sūt i li. ꝺ aia.

Secunda conclusio. sensus: vi-

sus: ꝛ audit⁹ vtiles sūt ꝛ necessarij ad sapiētiā ꝛ disciplinā. pꝫ q: isti duo sensus plures reꝝ differentias nob̄ oñdūt q̄ alij sens⁹. mō ex differētijs reꝝ sumiť disciplina ꝛ sapiētia disciplina em̄ nō pōt esse sine auditu eo ꝙ ē ab alio. ꝛ prudētia supponit extimatōez naturalē q̄ nō est sine visu vl' auditu. g̃ ꝛc̄.

Tertia conclusio. licet visus de

ꝑ se magis valeat ad disciplinā q̄ audit⁹. tm̄ audit⁹ de ꝑ accidēs ē vtilior ad disciplinam ꝛ prudētiā q̄ visus. Pars p̄ma pꝫ. q: vis⁹ ꝺ ꝑ se oñdit nob̄ plures reꝝ differentias q̄ audit⁹. nā ꝑ visū cognoscim⁹ corꝑa corruptibilia ꝛ incorruptibilia. iō ꝺr i textu ꝙ oia corꝑa colorē ꝑticipāt. nā oē corp⁹ aliq̇d hꝫ colorij. s. vl' lumē vl' dyaphaneitatē vl' colorē in se. son⁹ aūt reꝑiť in corꝑib⁹ insensibilibus: ꝛ nō in oib⁹. ꝫ solū in aere ꝛ i aq̄. vt ꝺr i 2. ꝺ aia. Secūda ꝑs pꝫ. ꝙ audit⁹ ꝑ accidēs oñdit nob̄ plures reꝝ differētias q̄ vis⁹ nā audit⁹ ꝑcipit sonū ꝛ vocē ꝛ differētias vtriusqꝫ. ꝛ q: voces ꝑ ipositōez vl' naturalē sigficatōez pn̄t eē signa significatia oim̄ reꝝ tā corporeaꝝ q̄ icorporeaꝝ. pn̄tiū p̄teritarū ꝛ futuraꝝ. iō ꝑ accidēs plura cognoscim⁹ ꝑ auditū q̄ ꝑ visū. g̃ ꝯclusio vera. Ex ꝯclusione pōt inferri ꝙ visus ē magis necessari⁹ ad inuētionē scie q̄ audit⁹. ꝫ audit⁹ q̄tum ad doctrinā. s. q̄tū ad acq̇sitionē scientie ab

Talpa

alio est magꝭ necessariꝰ ꝙ visꝰ. ꝛ sic pꝫ rn̄sio ad quesitū. Sꝫ hic mouenꝰ q̄dā ꝑua dubia

Dubitatur primo. quare talpa q̄ caret visu moueatꝰ motu locali. Rn̄detꝰ ꝙ natura nō deficit in necessarijs. ꝛ qꝛ talpa habitat in t̃ra ꝛ subtꝰ terrā. iō natura cooperit oculos talpe quibusdā pellibꝰ ne ledanꝰ a t̃ra. ꝛ ex hoc seq̇tur ipotētia ad vidēdū. si em̄ haberet ocl̄os discooꝑtos nō posset fodere terrā. in cuiꝰ fossione accipit nutrimētū. etiā qꝛ talpa habitat in t̃ra: ꝛ ꝑ terram visio nō pōt fieri. iō frustra haberet oculos discooꝑtos. Si aūt sint q̄dā aialia iꝑfecta q̄ nō habeāt visū vl̄ auditū a natiuitate vl̄ post hoc ē ꝑ accidēs ꝛ p̄ter intētionē nature ꝑpt̃ corruptionē alicuiꝰ principij naturalꝭ.

Dubitatur secundo. quare ceci meliꝰ audiūt ꝙ vidētes ceteris paribꝰ. Rn̄detur ꝙ cā ē qꝛ a sensu cōi deriuatꝰ virtꝰ sensitiua in quēlibꝫ sensū ꝑticularē. corrupto igitꝰ vno sensu ꝑticl̄ari exteriori virtꝰ sibi cōmunicāda cōicatꝰ alteri sēsui. iō ceci meliꝰ audiūt ꝙ vidētes ceteris paribꝰ. ꝛ ꝑpt̃ silꝫ rōeꝫ claudi sūt fortiores i brachijs ꝙ alij homines recti.

Dubitatur tertio circa textum q̄re ceci a natiuitate audiētes. sapientiores sūt surdis a natiuitate vidētibꝰ. Rn̄detꝰ ꝙ causa huiꝰ pōt elici ex vltima ꝯclusione. qꝛ scꝫ auditꝰ ꝑ accidēs plures reꝝ differentias nob̄ ōn̄dit ꝙ visus. iō hoies hn̄tes auditū et carentes visu sunt sapiētiores ꝛ prudētiores. ꝙ hn̄tes visum ꝛ carentes auditu.

Dubitatur quarto quare oīs surdi a natiuitate sūt muti. ꝛ tn̄ nō oēs muti a natiuitate sūt surdi. Rn̄detꝰ ꝙ cā est. qꝛ locutio nō ē sine ydiomate. ydioma aūt addiscitꝰ ꝑ auditū. sicut ergo se hꝫ aliq̇s sciens tm̄ vnū ydioma ad ydiomata sibi ignota de q̇bus nūq̄ audiuit aliq̇d. ita se hꝫ surdꝰ a natiuitate ad om̄e ydioma. sicut ergo sciēs tm̄ vnū ydioma nesciret aliud loq̇ ꝙ suū ydioma: ꝫ solū balbuciare. ita surdꝰ a natiuitate nihil scit loq̇. ꝑpter defectū auditus. ꝛ ita oēs carētes auditu necessario sūt muti. nō tm̄ ecōtra. stat em̄ aliquē eē audiētē ꝛ nō loq̇ ꝑpter defectū alicuiꝰ principij vl̄ organi necessario req̇siti ad locutionē. puta: ꝑpt̃ defectū ligue. vl̄ corruptōeꝫ nerui motiui ligue.

Dubitatur quinto quare habētes bonū odoratū cōiter sūt fatui. Rn̄detꝰ ꝙ cā ē. qꝛ organū olfactꝰ dꝫ eē ꝑportionatū suo obiecto. obiectū aūt olfactꝰ ē corpꝰ odoriferū calidū ꝛ siccū. ꝛ ita ad h̄ ꝙ sit bonꝰ odoratꝰ oportet ꝙ organū odoratꝰ sit quodāmō calidū ꝛ siccū. ꝛ qꝛ organū odoratꝰ est iuxta cerebrū q̄d est naturaliter frigiduꝫ ꝛ humidū. ideo si odoratꝰ sit bonꝰ cerebrū est indispositū. ꝛ ecōtra. in cerebro aūt fundanꝰ oēs virtutes sensitiue interiores sine quaꝝ bona dispositōe nō est prudētia. iō bene odoratiui sūt cōiter minoris prudētie ꝙ hoies male odorantes. ꝛ iō inter alia aialia hō ē pessimi odoratꝰ. qꝛ hꝫ maximū cerebꝝ int̃ cetera aialia ad refrigeriū caloris cordis q̄d dꝫ eē multū calidū in hoie ꝑpt̃ virtutes sensitiuas. Rōnes facte aн̄ oppositū solute sunt ex dictis. Seq̇tur in textu.

de natura organi visus

Queritur tercio vtrū organum visus sit de natura aque. Arguitur ꝙ sit de natura ignis ꝛ nō ḋ natura aque. qꝛ oculus aliq̄n videt suū fulgorē nihil aūt fulget nisi ignis vl̄ ignatū. ergo oculꝰ ē ḋ natura ignis. Secūdo sic. oculꝰ est q̄dā ꝑs viuētis. sed vita ꝯsistit in calido ꝛ humido. ergo organum visus nō ē de natura aque. q̄ ē frigida ꝛ humida. Tertio sic. visus est spūalior inter om̄s sensus. ergo cū organū ꝑportionetꝰ potētie seq̇tur ꝙ organū visꝰ est maxime reductū ad medietatē tangibiliū ꝛ ꝑ ꝯn̄s nō est de natura aque. Ad oppositū ē Arist. in textu.

Pro rn̄siōe sciendū est primo ꝙ postq̄ phūs p̄supposuit ea q̄ necessaria sūt ad p̄n̄teꝫ ꝯsideratiōeꝫ de ip̄is virtutibꝰ sensitiuis. ꝯn̄ter accedit ad principale ꝑpositū applicādo ꝯsideratōes sensꝰ ad corporalia. ꝛ primo ad organa ꝛ deinde ad obiecta

Sciendū est secundo ꝙ antiqui phi dicebāt silꝭe a silꝭi cognosci. iō ponebāt aīam esse ꝯpositā ex principijs oīm reꝝ scꝫ ex q̄ttuor elemētis vt cognosceret omia qꝛ igitꝰ ꝑ sensꝰ cognoscanꝰ oīa corpa sensibilia nitebātꝰ adaptare organa sensuū singulis elemētis. Sꝫ qꝛ sūt quinqꝫ sensꝰ exteriores ꝛ tm̄ sūt quattuor elemēta. habebāt difficultatē cui possit adaptari organū quinqꝫ sensuū. iō dicebāt ꝙ ē quoddā corpꝰ mediū inter aerem et aquam. aere densius ꝛ aqua

subtilius.cui adaptauerũt organuz olfact⁹ ⁊ organa alioꝝ sensuũ attribuebant quattuor elementis.s.attribuebant tactum terre.⁊ gustũ aque.q: sapor sentit̃ ꝑ humidũ.auditum aeri.⁊ visum igni.

Sciendũ est tertio ꝙ antiqui ad ponendũ organũ visus de natura ignis mouebant̃ propter primã rõem ante oppositã. Vñ in hoc conueniebãt Plato ⁊ Empedocles ꝙ ponebant organũ visus esse de natura ignis.⁊ visionem fieri per emissionẽ ignis extra ab oculo. ymaginabat̃ eñ Empedocles ꝙ sicut quis volẽs ire de nocte ponit ignẽ infra lucernã vt protegat̃ a vẽtis ⁊ ab ipso igne in lucerna extra mittũtur radij luminosi per pelles lucerne ꝑ quos radios,videtur de nocte.ita dicit ꝙ in fundo oculi est quoddã lumen ⁊ ignis circũuolut⁹ quibusdã pelliculis ⁊ tunicis vt ꝓtegat̃ a nociuis exterioribus.⁊ ab ipo igne emittũtur radij luminosi per quos videmus. Sed cõtra hoc arguit phs.q: visibili pñte visui ⁊ visu debito disposito ⁊ applicato necesse ẽ visionẽ fieri.cũ igit̃ ignis sit visibilis per lumen suũ ⁊ semꝑ sit pñs ipo: seq̃tur ꝙ oculus debet videre semꝑ lumen suũ ipo etiã quiescẽte.Et bene seq̃tur ẽm antiquos q̃ dicebant ꝙ cognoscim⁹ res.nõ per mediũ ⁊ per spẽs ẜ per silitudinẽ naturalẽ: ita ꝙ cognoscim⁹ res.q: aliquãdo aliquo mõ habemus eas. Secũdo improbat̃.q: si sic videremus seq̃ret̃ ꝙ in tenebris deberemus videre:sicut ex lumine lucerne videm⁹ in tenebris.Nec valet respõsio Platonis ꝙ illud lumẽ extinguitur in tenebris.q: lumen ignitũ nõ extinguitur:nisi ab humido vel frigido q̃ ꝯtrariant̃ calido ⁊ sicco ipsius ignis.modo i tenebris nõ semꝑ est humidũ vel frigidũ. Vñ cũ ẽm Platonẽ sunt tres spẽs ignis.s.lumẽ.flãma ⁊ carbo.⁊ ignis sit naturaliter calid⁹ ⁊ sicc⁹ nõ extinguit̃ ignis nisi ex frigido vel ex hũido.⁊ hoc apparet in carbonib⁹ vel in flãma ẜ neutrũ cõtingit in lumine ꝙ nec per humidũ nec ꝑ siccũ:nec per frigidũ extinguitur. Nec valet etiã si dicat̃ ꝙ illud lumen nõ corrũpitur in tenebris.ẜ q: debile est idiget fortificatiõe ab exteriori lumie.q: cũ mai⁹ lumẽ obfuscet min⁹ tale lumẽ oculi magis ꝯseruaret̃ in tenebris ꝙ̃ in die.

Sciendũ est quarto ꝙ democritus ponit organũ visus esse de natura aque ⁊ in hoc cõmẽdat̃ ab Aristotele. Sed dicit vlteri⁹ visionẽ nihil aliud esse ꝙ̃ appitionẽ rei visibil' i oculo.Sȝ quo ad hoc iprobat̃ a pho.q: multa sunt in quib⁹ videt̃ talis appitio q̃ nõ videt̃:sicut speculũ.ergo oȝ ꝙ ocul⁹ vidẽs habeat in se aliã cãm visiõis ꝙ̃ ipaȝ appitionẽ.q: est in oculo ex eo ꝙ est corpus politũ.⁊ alia causa est virtus visiua.

His premissis sit cõclusio respõsiua ad.q. Organũ visus est de natura aq̃ a dominio.Probat̃ trib⁹ signis text⁹.Primuz signũ est.q: organo visus leso ⁊ corrupto videt̃ aqua effluere cõtinuo ⁊ discurrere qđ significat hmõi organũ esse de natura aque. Secundũ signũ est.q: in oculis embrionuȝ de nouo formatis q̃si retinẽtibus virtutẽ sui ꝑncipij existit frigiditas ⁊ humiditas q̃ duo sunt ꝯnaturalia aque.Tertiũ signũ est ꝙ in aialibus habẽtibus sanguinẽ q̃ possunt impinguari quedaȝ tunica alba ⁊ pinguis circundat oculũ preseruans organum visus a cõgelatione ⁊ infrigidatione.⁊ in aialibus carentibus sanguie dura pellis circũdat oculũ ꝓseruãs etiã ipm a ꝯgelatione.⁊ hoc signũ est ꝙ infra pupillã est humidũ aqueuȝ. Quis tñ organũ visus sit de natura aq̃ a dominio.tñ nõ fit visio inq̃tũ est aqua:sed ẽm ꝙ est q̃daȝ ꝑspicuitas in eo q̃ est cõis aeri ⁊ aque. Magis tñ est organũ visus de natura aque a dominio ꝙ̃ aeris propter duo. q̃a aqua est magis seruabilis a putrefactiõe ꝙ̃ aer eo ꝙ ẽ magis spissa. Alia ẽ cã.q: oȝ oculũ esse fixũ quodãmõ exteri⁹.iõ oȝ organum esse de natura aq̃ vt magis resistat ꝯtrarijs. nã aer est facilius corruptibilis ꝙ̃ aqua. nõ tñ organũ visus ẽ aq̃ sed tñ est quodãmodo de natura aque.

Dubitatur primo vnde apparet ille fulgor exiẽs ab oculo moto velocit̃ vl' cõstricto i tenebris vel a palpebris vel oculis velat̃.Rñdet Aristo.ꝙ illi⁹ fulgoris cã est nõ ignis sed lenitas oculi.nã omia lenia i tenebris nata sũt fulgere:sic pȝ de squamis quorũdã pisciũ. cũ igit̃ pupilla oculi sit lenis et polita emittit quendã fulgorẽ q̃ ꝑcipitur ab oculo dũ cõprimit̃ ⁊ celeriter mouet̃ in tenebris. vl' qñ ocul⁹ ẽ clausus si nõ sint tenebre ita ꝙ vnũ ⁊ idẽ ẽ subiecto pupilla fulgẽs et vidẽs.inq̃tũ eñ est fulgẽs ꝓijcit fulgorẽ ad

extra. ꝫ inq̄tū ē vidēs cognoscit fulgorē q̄si respirēdo ab exteriori. cū igit̄ ocul⁹ ē q̄escēs emissio fulgoris fit ab exteri⁹ ⁊ vis⁹ hm̄oi fulgorē nō recipit vt possit eū videre: ꝫ q̄n oculus celerit̄ mouet̄ illd̄ nigꝝ oculi trāffertur ad exteriorē locū in quē pupilla emittebat suū splēdorē añq̄ ille splēdor deficiat. ⁊ iō pupilla ad aliū locū celerit̄ trāslata recipit splēdorē suū q̄si ab extiori. vt videat̄ ēē aliud vidēs ⁊ visū q̄uis sit idē subiecto. ⁊ apparitio hui⁹ fulgoris nō fit nisi ocul⁹ celerit̄ moueat̄. q꞉ si tarde moueat̄ pri⁹ deficiet impressio fulgoris ab exteriori loco ad quē fulgor ꝑueniebat q̄ pupilla illuc ꝑueniat. Sz videt̄ ꝙ nulla celeritas mot⁹ ad h̄ sufficit. q꞉ q̄tūcūq̄ mot⁹ local' sit velox oz tn̄ ꝙ sit i t̄pe. emissio aūt fulgoris ad p̄ntiā fulgoris fulgētis et ei⁹ cessatio ad ipi⁹ absentiā fit in instāti. videt̄ impossibile q̄tūcunq̄ ocul⁹ celeriter moueat̄ ꝙ pri⁹ ꝑueniat pupilla ad exteriorē locū q̄ cesset fulgor illuc ꝑueniēs ex pupilla in alio loco exn̄te. Ad h̄ r̄ndet̄ fm̄ Alexādrū in ↄmēto suo ꝙ pupilla ē quoddā corp⁹ diuisibile i ꝑtes. iō celerit̄ moto oculo cū alia ꝑs pupille icipit ad illū locū ꝑuenire adhuc fulgor ille peruenit ex residuo corꝑe pupille ꝙ nōdū attigit locū illū. ⁊ inde ē ꝙ pupilla icipit videre fulgorē q̄si aliū de resplēdentē. sic igit̄ ptz cā illi⁹ apparentie ⁊ ꝙ propter hoc nō est dicendum organum visus esse de natura ignis.

Dubitatur secundo quare vno oculo nō possum⁹ videre sursum: ⁊ alio deorsū. R̄ndet̄ ꝙ a sensu cōi ad organa sēsuū exterioꝝ ꝓtēdunt̄ q̄dā nerui. ⁊ cuz sint duo oculi a ꝑte sinistra cerebri ꝓcedit q̄dā neru⁹ ad oculū dextrū. ⁊ a ꝑte dextra cerebri ꝓtēditurali⁹ neru⁹ ad oculū sinistrū: q̄ duo nerui se intersecāt in vno pūcto. q̄ quidē pūct⁹ interceptiōis dr̄ neru⁹ obtic⁹. rōne cui⁹ interceptiōis eadē res visa ꝑ duos oculos iudicat̄ vna ⁊ nō due. rōne etiā cui⁹ interceptionis vbi vn⁹ ocul⁹ ↄuertit̄ ⁊ mouet̄ ali⁹ tendens v̄sus eandē partē cōuertitur et mouetur. et ita vbi flectit̄ vn⁹ ocul⁹ ⁊ alter. iō nō ↄtigit vnuz oculū videre sursuz ⁊ aliuz deorsum.

Dubitat̄ tertio quare oculo aliqualiter ↄstricto acuti⁹ videm⁹ q̄ toto apto R̄ndet̄ ꝙ ꝑ ↄstrictionē oculi virt⁹ visiua ⁊ humor cristallinus adunatur. virtus autez vnita est fortior seipa dispersa.

Dubitat̄ quarto quare habens vnuz oculuz hz plus q̄ mediū visuz. Solutio ptz ex dubio in questione p̄cededenti. q꞉ virtus visiua que emittebatur ad duos tota emittitur ad vnum.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā patet solutio per primuz dubium. Ad secundā dicenduz. ocul⁹ est ↄpositus ex quattuor elemētis: ꝫ a dominio est de natura aq̄. Ad tertiā dicēduz ꝙ nō oportet ꝙ medietas tangibiliū in organis sensuum sit ꝓportional'. ⁊ iō vnū elemētū pōt ibi ēē p̄dominās. iō ⁊c̄. Sequit̄ in textu. Ei⁹ āt

Queritur quarto vtrū visio fiat extra mittendo vel int⁹ suscipiēdo Arguit̄ ꝙ fiat extra mittēdo. nā cū aliq̄s vult acute videre ↄstringit oculū. ꝫ si deberet aliquid suscipere maxime deberet aꝑire oculos. igit̄ ⁊c̄. Secundo sic. oculi fatigantur in vidēdo. ergo videtur ꝙ aliquid emittat̄ ab eis.
Tertio arguitur sic. Multa animalia vt catti: lupi: et nocticoraces vident de nocte. ergo oportet ꝙ emittunt lumen ⁊ virtutem visiuam. ⁊ per ↄn̄s ita est in alijs. Quarto arguitur. Basiliscus solo visu iterficit homines ⁊ oculi mestruosarū polluūt specula adeo ꝙ in suꝑficie speculoꝝ aliquando apparet nubes sanguinosa. hoc autē fieri non posset nisi visio fieret extra mittendo. igitur ⁊c̄. Ultimo. visio est quedam actio. ergo videns est agens ꝫ omne agens extramittit aliquā virtutem in patiens. ergo ⁊c̄. Ad oppositum est Aristoteles in textu.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ q̄dā antiq̄ sicut Empedocles ⁊ plato dixerūt visionē fieri extra mittēdo ꝑ hoc scz ꝙ lumē vel aliqua virt⁹ vidēdi emittit̄ ab oculo ad rem visam vel mediū. Differūt tn̄ Plato et Empedocles. nā Empedocles posuit lumē ꝓgredi ab oculo tanq̄ a lucerna vsq̄ ad rem visam. Sed Plato posuit lumen ꝓgredi ab oculo nō quidez vsq̄ ad rē visam ꝫ vsq̄ ad aliqd̄ detiāatū spacium vbi coheret lumē emissū ab oculo lumini exteriori: rōne cuius coherentie fit visio.

Ex premissis sit ↄclusio prima. visio n̄ fit extra mittēdo. Probat̄ ↄclusio. q꞉ vel illud extramissum esset corporeū vel in-

corporeum. non incorporeū cū incorporeū nō possit moueri localiter. ergo visio nō fit per emissionē alicui⁹ incorporei. Nec pōt dici ꝙ sit corporeū. q: tūc oculi videntium vsq; ad astra totaliter ꝯsumerent̄ ꝑ amissionem illius corporei. Itē sequeretur ꝙ plura corpora essent in eodē loco. q: illud qđ egrederet̄ ab oculo esset simul cum aere et cū aqua. Item tale corpus emissum vel esset aer vel ignis. hec autem duo corpora sunt subtilissima. nō aer: q: satis abundat exterius. neq; ignis: q: nos nō possemus videre in aqua vel per aquam. ymo etiaȝ nō possemus videre nisi sursum cū ignis semꝑ mouea tu sursum naturaliter. Iteȝ arguitur specialiter ꝯtra positōnē Platonis. Primo q: cōiungi vel separari est ꝓprium corporū quorū vtrunq; hȝ per se subsistentiā nō autē qualitatuȝ que nō sunt nisi in subiecto. cuȝ igit̄ lumen nō sit corp⁹: ſȝ sit qualitas primi alterantis nihil est dicere ꝙ lumen adiūgatur lumini. nisi forte corp⁹ luminosum adiūgatur corpori luminoso. pōt eñ cōtingere ꝙ lumen intendatur in aere per multiplicationē illuminantiū: sicut calor intendit̄ per augmentū caliditatis nō aūt per additōeȝ vt dicit̄ in. 4. phisicoꝝ. Itē dato ꝙ vtrūq; lumen esset corpus: non tamen esseȝ possibile ꝙ cōiūgeretur adinuicē cū nō sint eiusdem rationis. q: nō quodlibȝ corpus natū est cōiūgi cuilibet corpori: ſȝ solū illa q̄ sunt aliqualit̄ homogenia. Itē inter lumē interius ⁊ lumen exterius intercidit corp⁹ mediū. scȝ tunica oculi. ergo nō potest esse coniunctio vtriusq; luminis.

Conclusio secūda. visio fit int⁹ suscipiendo.

Probat̄. nam color actione ꝓprie forme diffūdit se ꝑ spēs in medio actu dyaphano vsq; ad organū visus. qđ etiaȝ est intrinsecus dyaphanuȝ ⁊ illuminatū actu mediante quibus specieb⁹ imutatur sensus specialiter ⁊ alterat̄. ⁊ ꝑ hoc ꝙ in organo ē virt⁹ visiua complet̄ visio. ergo visio fit intus suscipiendo. Antecedens patet. naȝ color est motiu⁹ dyaphani fm̄ actū ratiōe luminis qđ est ꝓpria forma coloris vt satis patebit in. 2. de aīa. qđ autem organuȝ visus sit intrinsecus dyaphanū ⁊ illuminatum ⁊ possit recipere spēs colorū. patet per quoddam signū positum in textu. Naȝ quibusdā qui in pugnis fuerunt vulnerati circa timpora acciderunt tenebre. abscisis eñ poris qui pupillā cōtinuāt in principio visiuo tenebre fiunt per visus emissionē ac si lucerna extingueret̄. pupilla eñ est sicut q̄daȝ lāpas illuminata ab exteriori lumine. ⁊ ideo quando scindūtur pori cōtinuantes pupillā principio visiuo nō pōt lumen cōtinuari hmōi lampadi vsq; ad visiuū principium. ⁊ ideo visus obscuratur. Ex predictis potest inferri ꝙ visio habet fieri per piramidem radiosam cui⁹ basis est in re visa ⁊ conus ē in oculo fm̄ cuius coni ꝙtitatem res visa apparet maior vel minor in signū cui⁹ res visa a maiori distantia apparet minor. quāto eñ res magis distat ab oculo tāto minorat̄ conus piramidis. Patet vlterius ꝙ visio nō fit per motū localem nec visibilis nec videntis vt ymaginabant̄ antiqui: ſȝ soluȝ est ibi modus spiritualis alteratōnis. Sed mouentur quedam parua dubia.

Dubitat̄ primo quare est ꝙ antiqui dixerūt visionē fieri extramittendo et ecōuerso dixerūt in alijs sensib⁹. dixerūt eñ in alijs sensib⁹ ꝙ sensibilia veniūt ad sensū

Respōdet̄ ꝙ hoc est propter spūalem immutationē quā facit color in medio ⁊ organo que non est sensibilis sicut ē in alijs sensib⁹. Nam manifestū est ad sensum sonū venire ad auditū. ⁊ fumalem euaporationem ad olfactū. manifestū est etiam tangibile et gustabile agere in sensum actione sensibili. Sed hoc nō est manifestū de colore. ⁊ q: videbant quendā fulgorē emitti ab oculis. vt dictū est in p̄cedēti questione. ergo ⁊c.

Dubitatur secūdo. quare est ꝙ virga ignita in extremitate celeriter mota videtur facere quendā circulū continuuȝ aut basim piramidis continuā.

Respōdetur ꝙ causa est. q: non iudicam⁹ res sentire nisi per actionem sensus cōmunis. ⁊ ita oporteȝ ꝙ res sensibiles in exteriorib⁹ sensib⁹ p̄ntat̄ ad sensum cōem anteꝙ fiat iudiciuȝ. ⁊ ideo illa virga cum velociter mouet̄ prius est in alio situ ꝙ̄ sensus iudicet de ea fm̄ ꝙ ē in p̄cedenti situ. ideo sensus iudicat ibi cōtinuitatem ⁊ lineam continuam.

Dubitat̄ tertio. quare corpora polita ⁊ tersa reflectunt lumen ⁊ faciūt fulgorem ⁊ splēdorē.

Rñdet̄ ꝙ corpora polita sunt corpora lenia. ⁊ ita partes nō obū

brant se inuicē sicut est in corporibus alpe-
ris. oportet tñ ad hoc ꝙ faciant fulgorez vł
splendorem ꝙ sint terminata ne species vl-
terius ꝓcedant. ⁊ iō in speculis vitreis itenꝰ
ponitur plūbū vel aliquod termiatū vt ap
pareat ibi similitudo rei.

Dubitatur quarto quare est ꝙ
cū aliq̇s diu fuit i tenebris excecat̄ qñqꝫ vi-
dēdo res albas imediate pꝰ eductōez de te-
nebris. Rñdet̄ ꝙ hoc ē ꝓpt̄ magnā actu
alitatē albedis quā hꝫ rōe lucis iclusi i ea.

Dubitat̄ quinto quare est ꝙ a-
liq̇s exñs in naui mota in aquā iudicat mō
tes: arbores: ⁊ t̄ra moueri. Rñdet̄ ꝙ cā est
q: ꝑ hoc qd mouet̄ in naui ꝯtinue recipit in
alio ⁊ alio situ spēs rez visibiliū. iō moto or
gano in quo spēs rerū visibiliū recipiuntur
iudicat res visa moueri. nihil em̄ differt vi-
sibile vel visum moueri quo ad iudiciuꝫ de
motu visibił. Et ex hoc pꝫ solutio alterius
dubij. quare apparet ebrijs oīa moueri que
vidēt. ⁊ etiā se mouētibꝰ circulariter. q̇a in
currentibus et in ebrijs ascēdūt fumi cali-
di a stomacho ad cerebrū frigidū a quo in-
grossant̄ ⁊ descendūt ad organū visus et ꝑ
alios meatꝰ. ⁊ ita ibi ꝯtinue mouent̄ ⁊ ꝓpt̄
hoc apparet eis ea q̄ vidēt moueri.

Dubitat̄ sexto quare q̄daꝫ aīa
lia vidēt de nocte ⁊ alia nō. Rñdet̄ ꝙ illa
q̄ vidēt de nocte nō vidēt vsqꝫ ad magnā
distātiā. ꝫ solū vidēt de ꝓpe ꝓut sufficit eis
ad capiēdū nutrimētū. ⁊ h̄ ē q: oculi coruꝫ
sūt magꝭ politi ⁊ tersi ⁊ etiā plus hñt ꝺ igne
in sua ꝯpositiōe ꝙ̄ in alijs aīalibꝰ. iō oculi
eorū emittūt fulgorē sufficiētē ad illuminā
dum mediū vsqꝫ ad certā distantiam.

Dubitat̄ septimo quare habē-
tes grossos oculos ceteris paribꝰ hñt peio
rem visum. Rñdet̄ ꝙ radij visuales veniē
tes ad ocłos grossos dispgunt̄ ⁊ minꝰ vniū
tur ꝙ̄ in oculis ꝑuis. ⁊ ita fortiꝰ mouent in
oculis ꝑuis ꝙ̄ in grossis ceteris paribus.

Dubitatur octauo quare bacu
lus exñs in aqua ꝓ media pte ⁊ ꝓ alia me-
dia pte extra apparet fractꝰ in ꝯtactu supfi
ciei aque. ⁊ ps q̄ est in aqua apparet grossi-
or. Pꝫ rñsio ex .3. libro metheoroz.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicendū est ꝙ cū volumꝰ videre
aliqua multū lucida ꝯstringimꝰ oculos vt
minus offendant̄ ꝑ excellentiā visibił ⁊ etiā
spēs visibiles magis vniantur in oculo.

Ad secūdā ꝺ: ꝙ fatigatio accidit in ocu
lo ex ꝯsūptōne spirituū cū. s. deficiūt spūs q̄
mittebant̄ a corde. ⁊ etiā accidit ꝑ h̄ ꝙ ocłi
patiunt̄ ab exterioribꝰ sensibꝰ etiā passione
corruptiua. Ad tertiā pꝫ solutio ex dictis
ꝙ̄uis em̄ hmōi aīalia emittāt fulgorē vł lu-
men: tñ visio nō fit in virtute talis emissio-
nis: ꝫ per hoc ꝙ spēs visibiles recipiuntur
mediāte illa illumiatiōe. Ad quartaꝫ pꝫ
solutio ex alias dicti i libro de aīa. ꝺ: em̄ ibi
talia aīalia hr̄e humores venenosos i capi-
te q̇ exeūt per oculos ꝓpter eoꝝ raritatem ⁊
inficiūt aerē ꝓximū qui interficit hoīes vel
polluit corꝑa mūda. Ad vltimā ꝺ: ꝙ vi-
sio nō est actio transiens in materiā exterio-
rem: ꝫ ē actio imanēs ⁊c̄.

Queritur quinto vtrū organuꝫ
auditus sit de natura aeris ⁊ organū olfa-
ctus ꝺ natura ignis: ⁊ organū gustꝰ ⁊ tactꝰ
de natura terre. Arguit̄ ꝙ nō. q: si sic hoc
esset ꝓ ꝙ̄to simile simili naturałr cognoscit̄
ꝫ nullum simile simili cognoscit̄: vt patuit i
libro de aīa. eo ꝙ oportet potētiā in se habe
re oīa q̄ cognosceret ⁊ ita oporteret organū
vniꝰ sensꝰ eē ꝺ natura oīm elementoꝝ. g̊ ⁊c̄.

Secūdo organū olfactꝰ ē de natura aeris
vł aque: vt patuit i. 2. de aīa. ḡ nō est de na
tura ignis. Tertio gustꝰ ⁊ tactꝰ sūt sensꝰ
distincti. g̊ dñt hr̄e organa distinctaꝝ natu-
rarū. Ad oppositū est Aristo. in textu.

Pro responsione sciendū ē pri
mo ꝙ nō fuit mēs Aristo. ꝙ organa sensuū
attribuerent̄ elemētis: ꝫ magꝭ fuit ꝑm opini-
onē antiquoꝝ pħoꝝ ⁊ ita Aristo. cōdescen-
dēs istis appropriauit organa sensuū ipis
elemētis. dīc em̄ organū visꝰ eē ꝺ natura aq̄.
⁊ organū auditꝰ de natura aeris. organū āt
gustꝰ ⁊ tactꝰ ꝺ natura terre. Et si arguit̄ ꝯ̄
q: dictū ē in. 2. de aīa ꝙ olfactꝰ est aeris vel
aque ⁊ ꝙ ignis nulliꝰ est organū. ante oībꝰ
cōis. Rñdet̄ ꝙ organū odoratꝰ dupliciť
pōt accipi. Uno mō ꝑm potentiā: ⁊ hoc mō
est de natura aeris vł aque. Alio mō scđm
actū ⁊ hoc mō est de natura ignis.

Sciēdum est secūdo ꝙ organū
auditꝰ recipiēs spēs soni ē qd dā mixtū aereū

de nā organi auditus gustus tactus olfactus

469

in aere ex̄us inclusuz infra tenuē pelliculam ad quod ꝑueniūt spēs soni. ⁊ cōtinuat̄ cuidā neruo ī quo est virtus auditiua. ⁊ ita organū auditus est ď natura aeris a dominio vt faciliter possit immutari a spēbus soni. ⁊ de hoc satis determinatū est in .2. de aīa.

Sciendū est tertio ꝙ organum odoratꝰ dz esse in potētia ad odorē sic est in alijs sensibus. odor aūt ī actu ꝑticipat quodāmō calorē ⁊ naturā ignis. ⁊ ita oz ꝙ organū olfactus sit potētia calidū. potētia autē calidū est actu frigidū. nō em̄ pōt esse in potētia ad vnū ꝯtrariū nisi ſm ꝙ ē actu sub altero perfecte vel imꝑfecte. ⁊ ita organū olfactus est actu frigidū ⁊ humidū queadmodū cerebrū iuxta quod sic natū est. ⁊ ita aliqualiter eodē modo est de organo visus et de organo olfactus. Nam organū visus vt dictū est prius est aqueū. aqua aūt est humida ⁊ frigida. Sz cōtra hoc arguit̄. qz si sic videret̄ ꝙ Plato conuenieter dixit organū visus esse de natura ignis ſm actū sicut aristoteles hic attribuit odoratū igni. eo ꝙ est potētia calidus. Rn̄det̄ ꝙ organū odoratꝰ est aque inquantū aqua est in potētia ad calidū ignis. ſ organū visus est aque inquantū est ꝑspicua ⁊ ī potētia ad lumē. Sz quia etiaz ignis est lucidꝰ actu sicut ⁊ calidus. iō adhuc posset aliqs dicere ꝙ organuz visus potest esse de natura ignis ꝓ ꝗto est in potētia ad lumē. Ad hoc rn̄det̄ ꝙ nihil ꝓhibz visum attribui igni ſm ꝙ est lucidꝰ eo modo q̊ attribuit̄ odoratus igni inꝗtū est calidus ⁊ siccus. Sz Aristoteles iprobauit opinionez antiquoꝝ ꝗtum ad hoc ꝙ ponebāt organū visus eē lucidū actu vt visio fieret extra mittendo lumen ab oculo.

Sciendū est quarto ꝙ organū tactus attribuit̄ terre. ⁊ silr organū gustus q̄ est quidā tactus qď nō est intelligendū ꝙ organū gustus ⁊ tactus sit simplr terreū. q̊a capillis ⁊ ossibus nō sentimꝰ q̄ sunt maxie terrea. Sz qz terra miscet̄ ⁊ dn̄atur in organis illoꝝ sensuū. cuiꝰ rō est. qz organū tactus ad hoc ꝙ sit in potētia ad qualitates sensibiles ⁊ tāgibiles oz ꝙ sit reductū ad mediū qualitatū. ⁊ qz terra minꝰ hz de v̊tute actia ꝗ̄ alia elementa oz ꝙ ibi sit plus de natura eiꝰ ſm ꝗtitatē. de hoc organo aūt gustꝰ ratio manifesta est. Sicut em̄ organū odoratꝰ debet esse aqueū vt sit in potētia calidū sine quo nō fit odoratus in actu. ita organū gustus dz esse terreū vt sit in potētia humiduz sine quo non est gustus in actu.

Sciendū est quinto ꝙ organuz gustus ⁊ tactꝰ ē iuxta cor. cuiꝰ rōez assignat phs. qz cor est oppositū cerebro ſm sitū ⁊ qlitatē ⁊ etiā cerebrū est frigidissimū oīm que sunt in corpore. ita cor ē calidissimū int̄ ceteras ꝑtes corpis. ⁊ propt̄ hoc sibi inicē opponūtur ſm sitū vt per frigiditatē cerebri tēꝑet̄ caliditas cordis. ⁊ inde ē ꝙ illi q̇ hn̄t ꝑuū caput ſm ꝓportionē ceteroꝝ mēbroꝝ sunt impetuosi tāꝗ̄ calore cordis nō sufficiēter verberato ꝑ cerebrū. ⁊ eodē mō illi q̄ excedūt in īmoderata magnitudine capitis sūt nimis morosi ⁊ pigri quasi calore cordis p̄ magnitudine cerebri impedito. dz igit̄ organū tactus qď terreuz est esse principalit̄ in loco calidissimo corꝑis. vt ꝑ caliditatē cordis frigiditas terre reducat̄ ad temperiē. Nec obstat qz ꝑ totū corpus aīal sentit sensu tactus. q̊a sic alij sensus per mediū extrinsecū sentiunt ita tactus ⁊ gustus ꝑ mediū intrinsecū qď ē caro. ⁊ sic visiuū principiū nō est in suꝑficie oculi: ſ intrinsecꝰ. ita etiā principiū tactiuū est intrinsecū circa cor. qď pz eo ꝙ lesio si accedat circa cor ē maxime dolorosa. nec tn̄ oz dicere esse duo principia sensitiua in animali. vnū circa cor. ⁊ aliud circa cerebrū. vt circa cor cōstituat̄ principiū tactiuū ⁊ gustatiuū. ⁊ circa cerebrū ꝯstituat̄ principiū auditiuū. visiuū: ⁊ olfactiuū. nā p̄icipiū sensitiuū primo q̇dē est in corde vbi est fons caloris in corpore aīalis. ⁊ nihil est sensitiuū sine calore. vt dictū est in secūdo de aīa. iō a corde deriuat̄ vis sensitiua in cerebro. ⁊ inde procedit ad organa triū sensuū. s. visus. auditꝰ. et odoratꝰ. tactꝰ aūt ⁊ gustꝰ referunt̄ ad ipsuz quodāmō ꝑ mediū cōiunctū tn̄ vt dictū est. et sic pz de organis. Ex precedentibus patz responsio ad quesitū. Sed mouent̄ dubia.

Dubitatur p̄rio quare est ꝙ dū aliquis odorauerit fortes odores aut solez inspexerit ꝑ fenestrā postea sternutat. Rn̄det̄ ꝙ ꝑ odores fortes organuz olfactus calefit quē calorē frigiditas cerebri nitens expellere causat sternutationem.

Dubitatur secūdo quare tactus sentit calidū cū organū eiꝰ sit calidū. Rn̄dz

cōmētato: ꝙ tact⁹ nō recipit q̄litates eius ꝺ interōis cū q̄litate sui organi. ſ sentit excellētias qualitatum tangibiliū a quibus denudatus est. vt dictū est in secūdo de aīa:

Dubitatur tertio quare citi⁹ q̄s catillat̄ sub planta pedis ꝙ alibi. Rn̄det̄ ꝙ ibi est maior ꝯcursus venar̄ & neruor̄ ipius tact⁹ ꝙ alibi.

Dubitatur quarto quare est ꝙ reumatici nō bn̄ audiūt nec vidēt nec bene odorāt. Rn̄det̄ ꝙ hoc est ꝓpter abūdātiam humor̄ descendētiū & obstruentiū meat⁹ virīū sensitiuar̄.

Dubitatur quinto quare meli⁹ audim⁹ de nocte ꝙ de die. Rn̄det̄ ꝙ cā ē. q: in die sunt multi soni q̄ se inuicē impediunt. sic si multi lapides simul ꝓijcerent̄ in aq̄ giratio & circulatio vnius impediret giratōez & circulationē alteri⁹. ſ de nocte est mai⁹ silētiū. & ita vn⁹ son⁹ nō impedit aliū.

Dubitatur sexto quare est ꝙ si ponat̄ auris in vno cono ligni lōgi & fiat son⁹ in alio cono illū sonū ꝑfecte audiet ꝙtūcūq̧ sit paru⁹. Rn̄det̄ ꝙ hoc ē. q: ille sonus procedit vnite per lōgos poros ligni & non dispgitur circūquaq̧.

Dubitat̄ septimo quare tempo re calido & humido melius odoram⁹ ꝙ tpe calido & sicco. Dr̄ ꝙ nō ē ꝓpter meliorē dispositōez organi. ſ q: odorifera tpe sicco nō possunt fumare. sed adueniēte humiditate cū calore spirant odores. Rōnes facte an̄ oppositū facilit̄ pn̄t solui ꝑ ea q̄ dicta sunt.

Querit̄ sexto vtrū diffinitio color̄ in q̄ dr̄ Color ē extremitas ꝑspicui i corpore termiato sit bene assignata. Arguit̄ ꝙ nō. extremitas corpis est q̄titas. ſ color nō est q̄titas ſ q̄litas. ḡ color nō est extremitas

Secūdo ar̄. corpora colorata nō sūt diaphana nec ꝑspicua. ſ sunt tmiata & sepata. ḡ male dr̄ ꝙ color ē extremitas ꝑspicui. Tertio. vinū & aq̄ sunt corpa colorata & tn̄ n̄ sūt termiata. ḡ male dr̄ in corpe termiato Ad oppositū est Aristo. in textu.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postq̄. p. applicauit ꝯsideratōez ꝺ sensibilibus aialiū ad organa sensibilia. pn̄r applicat ipos sc̄s⁹ ad ipa sēsibilia q̄ sūt obiecta

Sciendū est secūdo ꝙ in libro ꝺ aīa determiat̄ de istis sensib⁹ ꝓ q̄to ptinent ad aīaz in q̄tū. s. sunt potētie & partes potestatiue aie. & de ipis sensibilib⁹ agit̄ in libro de aīa ꝓut sentiūtur in actu. i. sunt cū sensu in actu. Sz in isto libro determiatur de ipis sensib⁹ & potētijs sensitiuis ꝑ ꝯparatiōem ad organa & obiecta. Et determiat̄ hic de sensibilibus s̄m ꝙ nata sunt immutare sensus. et ita determinatur de ipis s̄m suā naturā ostēdendo quid sit vnūquodq̧ sensibile. Et q̄a de qualitatib⁹ tāgibilib⁹ sufficiēter determinatū est in libro de ḡnatiōe. & de sono i libro de aīa. iō ad hūc librū solū ptinet determiare de alijs tribus sensib⁹ q̄d sit vnūq̄ꝺq̧ eorū s̄m seipm s̄m ꝙ natū est facere sensum in actu. s. de colore: sapore: & odore. Et primo q̄tū ad ei⁹ diffinitionē. & hoc in pn̄ti q̄stiōe. q: in sequenti q̄stiōe videbit̄ de ḡnatiōe speciez coloris & de differentijs earūdē.

Sciēdū est tertio ꝙ sicut dictum est in libro de aīa lumen est act⁹ diaphani sic color ē actus corpis colorati termiati. ꝙuis coloratū habeat in se cāz sui color̄. ſ perspicuū nō h̄z in se cām lumis. ſ ꝑ hoc ꝙ aliq̄ꝺ corp⁹ lucidū adest ꝑspicuo efficit̄ lucidū. et per absentiā ei⁹ efficit̄ tenebrosum. s̄z color ꝑmanet in corpe terminato. siue diaphanū sit terminatū siue nō. ꝙuis color nō possit videri sine lumine. & ita lumē est principiū formale color̄. Sz ꝑspicuitas siue diaphaneitas est principiū materiale. q: vnūq̄ꝺq̧ corpus lumē recipit ratione diaphaneitatis.

Sciendū est quarto ꝙ quoddā est ꝑspicuū q̄ꝺ ē totalit̄ lumie repletū sic est sol & ignis. & q̄ s̄m suā naturā ꝑticipāt lucez vt quedā corpa mixta q̄ ꝓpter ꝑuitatē sui luminis nō vident̄ nisi de nocte. Aliud ē ꝑspicuū q̄ꝺ nō h̄z lumen in actu: s̄z ē susceptiuū luminis per totū. s. in extremo & ꝓfundo. et h̄mōi corpa dicunt̄ ꝑspicua: siue transparentia: siue diaphana. & talia sūt corpa celestia p̄ter corpa astror̄ & ignis in ꝓpria regione q̄ nō h̄nt lucē ꝓpter raritatē materie. & aer: aq: & q̄dā corpa mixta q̄ h̄nt abūdātiā aeris vl' aque: sic vitrū & cristall⁹. Aliud ē corpus q̄ꝺ est tm̄ diaphanum in sup̄ficie & tm̄ recipit lumē in sup̄ficie. q: exteriores ptes ꝓpt̄ suam grossitatē obumbrāt interiores vt ad eas n̄ ꝑueniat lumē. Sic igit̄ p̄z ꝙ q̄dā corpa sunt

lucẽtia de se. q̃dã sunt perspicua de se p totũ: ⁊ recipiũt lumen. Alia vero sunt opaca q̃ non habẽt pspicuitatẽ nisi in extremo. ⁊ talia sũt corpora terrestria q̃ sunt corpa colorata.

Sciendũ est quinto q̃ qñ accñs diffinit in abstracto subiectũ ponit in diffinitione eius p modũ differentie in obliquo. ⁊ id quod ptinet ad rõem accñtis ponit loco generis: vt cũ d: simitas est nasi curuitas. ꝫ cũ diffinit in ↄcreto subiectũ ponit loco generis. ⁊ id qd est ppriũ gñis loco differẽtie. q: igitur color diffinit in abstracto. iõ id qd est ppriũ eius ponit per modũ gñis in diffinitione coloris. s. extremitas. Pro quo sciendũ ẽ q̃ sic corpoꝝ quedã sunt terminata q̃ ppriis terminis terminãtur: sicut corpa terrestria. quedã aũt sunt interminata eo q̃ non terminant terminis ppriis ꝫ alienis. ita est circa pspicuũ. Quoddã cm̃ ẽ iterminatũ in se ipso. q: nihil hz in se terminatũ vñ ipz videat. Aliud aũt est terminatũ. q: aliqd hz in seipso terminate vñ videat ꝫm ppriã terminationẽ pspicuũ. ergo iterminatũ ẽ susceptiuũ luminis cui⁹ natura est vt non solũ suscipiat in extremis ꝫ per totũ. ipm aũt pspicuũ qd significat qualitatẽ in corpibus existentẽ est aliqd vltimũ. quod quidẽ vltimũ est color. q: corpa colorata nõ vident nisi ꝫm suas extremitates. ⁊ ita color est extremitas pspicui. ⁊ iõ Pictagorici vocabant colorẽ epiphaniã. i. supapparitionẽ. q: illud qd appareti supficie corpis est color. ⁊ q̃uis color sit extremitas pspicui: nõ tñ est extremitas corporis. alias oporteret q̃ esset linea vel supficies vel punctus. extremũ cm̃ quãtitatis ptinet ad gen⁹ q̃titatꝭ. q: ẽ extremitas pspicui qd ẽ q̃litas. ⁊ ita ipa extremitas pspicui ꝫm q̃ ẽ lumen receptũ i ea est color. ⁊ hoc ẽ i corpe terminato. ⁊ ita color ẽ extremitas pspicui i corporibus terminatꝭ q̃ colorant interi⁹ p ppriũ colorẽ. nã corpa diaphana colorant ab exteriori. i. accipiũt lumen ab exteriori. ⁊ pp̃ter hoc nõ habent determinatũ colorẽ. nõ cm̃ videt in ipis idẽ color de ppe ⁊ de longe. sicut appet i aere ⁊ aqua maris q̃ de ppe appet alteri⁹ coloris q̃ de longe. Cui⁹ cã est. q: color istoꝝ iferioꝝ videt ꝫm aliquã reuerberatõez. iõ oꝫ q̃ ꝫm varietates sit⁹ pspiciẽtiũ variet appitio ppt̃ diuersaz formã reuerberatiõis. Sꝫ i corporib⁹ q̃ de se hñt determiatũ colorẽ ẽ determinata appitio colorꝫ. ⁊ nõ variat ꝫm diuersuz situ aspiciẽtiũ nisi forte p accñs: puta cũ corpus ↄtinẽs facit obliquã translatiõez apparitionis. vel q: vnus color videt p aliuz. sicut q̃ ↄtinent in vase vitri rubei videntur rubea. vl' etiã p aliquã reuerberatõez resplẽdoris: sic appet in collo columbe. Sic igitur manifestũ est q̃ ppriũ susceptiuũ colorꝫ ⁊ etiam luminis ẽ pspicuũ. q: igit color ẽ in extremitate corpis vt dictũ ẽ. ⁊ corpa participãt colorẽ p pspicuũ oꝫ q̃ color sit quedã extremitas pspicui in corpe terminato.

Et sic pꝫ conclusio respõsiua ad q̃situ. s. q̃ diffinitio colorꝫ est bñ assigñta. pꝫ p ↄditiões bone diffinitiõis q̃ sibi ↄueniũt. pꝫ etiã p ea q̃ dicta sunt. Pꝫ ex dictis q̃ color ñ est in gñe q̃titatꝭ sic supficies q̃ ẽ extremum corpis. ꝫ ẽ in gñe q̃litatꝭ sic ⁊ pspicuitas cui⁹ est extremũ. q: extremũ ⁊ illd cui⁹ ẽ extremũ sunt vni⁹ gñis. Pꝫ vlteri⁹ q̃ sic corpa interminata hñt supficiẽ in potẽtia ⁊ nõ in actu. ꝫ exteri⁹ solũ. ita corpa intermiata nõ colorant i actu sed in potẽtia q̃ reducit ad actuz facta diuisiõe corpis. nã illud qd ẽ interminatũ nõ hz actu ṽtutẽ mouẽdi visuz qd p se colori ↄpetit. Sꝫ hic erunt aliq̃ dubia.

Dubitatur pꝛio quare aliqua ñ apparent eiusdẽ coloris de longe ⁊ de ppe. Solutio hui⁹ pꝫ ex dictis

Dubitatur secũdo quare est q̃ si speculũ siccũ ponat ↄ solẽ solus sol appebit in speculo. ꝫ si speculũ ponat in aq̃ ↄ solẽ videbit sol ⁊ ali⁹ planeta si q̇s sit ppe solẽ. Rñdet q̃ cã est. q: radij solares incidentes sup̃ speculũ exñs in aere pp̃ter magnã luminositatẽ impediũt apparentiã minorꝫ planete. ꝫ si speculũ sit in aq̃ radij ipi aliq̃lr ipediunt ab aq̃. ⁊ ita ñ ipediũt appentiã alterius planete.

Ad ratiões ante oppositum

Ad primã d: q̃ color nõ est extremitas corpis ꝫ est extremitas pspicui. qd ẽ q̃litas. Ad secũdã d: q̃ opaca hñt aliqd pspicuitatꝭ i supficie exteriori eo q̃ ñ obũbrãt ab aliq̃ alia pte. Ad tertiã d: q̃ vinũ: aq̃. ⁊c̃. alia hmõi corpa trãspentia ñ sũt pprie colorata ꝫ sunt pspicua ⁊ recipiũt per totũ lumẽ. ⁊c̃. Sequitur in textu.

Medij colores

Queritur septimo vtruz medij colores gñent ex mixtiõe coloꝝ extremoꝝ.

472

Arguit̃ ꝙ nõ. qꝛ colores extremi ñ sunt misci
biles cũ sint forme simplices. ꝛ nihil ẽ misci-
bile nisi corpꝰ vt dictũ ẽ in primo de gñatõe
Itẽ si sic. seq̃ret̃ ꝙ oẽs colores medij essent
eiusdẽ spẽi specialissime. cũ penitꝰ ex eisdem
causis gñent̃. Ultimo. si sic: seq̃ret̃ ꝙ non
distinguerent̃ spẽ ab extremis. Ad oppo-
situm videt̃ esse pħs.

Pro responsione sciẽdũ est pri
mo ꝙ postꝙ. p. oñdit q̃d est color. ꝯñr. pce-
dit ad distinguẽdũ spẽs colorꝝ. Et prio q̃tũ
ad extremos colores. secundo q̃tum ad me
dios.

Ad videndũ generatõnem ꝛ di
stinctiões colorꝝ extremorꝝ sciẽdũ est secũdo
ꝙ duo sũt principia colorꝝ vt dictũ est prius
scꝫ diaphanũ siue perspicuũ. ꝛ lux siue lumẽ
qđ ẽ actꝰ perspicui. sic em̃ lux per pñtiá suá i
corpe nõ terminato sic est aer facit lumẽ ꝛ cor
pus lucidũ. ꝛ per eiꝰ absentiá facit tenebras
ita in extremo perspicui corpis terminati lux
p suá pñtiá facit colorẽ albũ. ꝛ per eiꝰ absen
tiá efficit̃ color niger. qđ nõ est sic intelligen
dũ ꝙ i colore nigro nihil sit lumis. qꝛ sic ni-
gredo esset priuatio sicut tenebre. Sꝫ dꝫ ni-
gredo causari per absentiá lumis. qꝛ int̃ ali
os colores minꝰ hꝫ de lumĩe sic albedo plu-
rimũ. ná ꝯ̃ria sũt q̃ i eodẽ gñe maxime a se di
stant. vñ albũ ꝛ nigrũ sunt extrema contra-
ria in coloribus.

Sciendũ est tertio ꝙ de medijs
colorib' recitat Aristo. duas opiniões. Pri
ma opinio fuit quorũdá dicẽtiũ colores me
dios cári per iuxtapositiõ eꝫ alborꝝ ꝛ nigrorꝝ
inuisibiliũ ppt̃ puitatẽ. vñ sic dixert̃ ꝙ corpa
sunt ꝯposita ex minimis corpibꝰ. ita dixert̃ me
dios colores cári per iuxtapositiõeꝫ illorum
minorꝝ corporꝝ coloratorꝝ coloribꝰ extremis
ꝛ qꝛ nullũ illorꝝ minorꝝ põt videri ppt̃ suam
puitatẽ ꝛ tota videt̃. ꝛ nõ videt̃ vt albũ ne-
qꝫ vt nigrũ. qꝛ tam id qđ est albũ q̃ id qđ ẽ
nigrũ est inuisibile ppt̃ paruitatẽ. iõ oꝫ ꝙ vi
deat̃ quasi q̃dá color ꝯmixtꝰ ex vtroqꝫ ꝛ sit
alia spẽs colorꝝ preter albũ ꝛ nigrũ. ꝛ dicũt
vlteriꝰ isti ꝙ colores medij multiplicant̃ ꝫm
ꝙ hmõi mixtio fit ꝫm diuersas ꝓportiones
miscibiliũ. ita ꝙ qñ ista minima iuxta seinuicꝫ
posita sũt ꝓportiõata tales colores sũt dele
ctabiles. ſꝫ ꝫm ꝙ ẽ excessus in vno ꝛ defectꝰ
i alio sine ꝓportiõe nũerali colores medij ñ
sũt delectabiles. sic ẽ etiá in sonis. Alia fuit
opinio aliorꝝ dicẽtiũ ꝙ colores medij gñan
tur ex duobꝰ coloribꝰ quorꝝ vnꝰ ponit̃ supra
aliũ. ita ꝙ fortior color ponat̃ subtꝰ. ꝛ debi-
lior sup̃. ꝛ ex h̃ fit appitio cuiusdá medij co-
lorꝝ sic faciũt pictores qñ pingũt pisces q̃si
i mari natátes: tũc sup̃ ponũt fortiori colori
aliquẽ debiliorẽ colorẽ. ꝛ appet ibi mediꝰ co
lor. Silr̃ etiá sol ꝫm se videt̃ eẽ albꝰ ppt̃ cla-
ritatẽ lumis. ſꝫ qñ videt̃ a nob̃ mediáte cali
ditate seu fumo resoluto a corpibꝰ frixis. tũc
videt̃ sol esse punicꝰ. i. rubicũdꝰ. ꝛ assignant
isti rõe s distinctõis ꝛ multiplicatõis colorũ
mediorꝝ eodẽ mõ sic illi d̃ prima opiniõe. ná
ꝯtingit accipe quádá ꝓportionẽ colorꝝ ifra
positi ad colorẽ suppositũ. ꝛ ꝫm h̃ faciũt co
lorẽ delectabilẽ. ꝯtingit etiá ꝙ colores sup̃ ꝛ
infra positi ñ sunt in ꝓportiõe nũerali. ꝛ ꝫm
hoc nõ faciũt colores delectabiles.

Sciendũ est quarto ꝙ illi de pri
ma opiniõe vt democritꝰ ꝛ Empedocles: di-
xerũt colorẽ nihil eẽ nisi quẽdá effluxũ a cor
pibꝰ visis. ita ꝙ dixert̃ ꝙ visio fit p hmõi de
fluxũ ydolorꝝ a corpibꝰ visis. Sꝫ. p. dicit h̃
esse oĩno incõgruum. nõ em̃ poterit̃ dicere ꝙ
hmõi corpa defluẽtia a corporibꝰ visis in-
grediant̃ oculũ. qꝛ sic corrũperet̃ suƀa oculi
optebat igit̃ ꝙ dicerẽt ꝙ fiat visio p ꝯtactuꝫ
hmõi corporꝝ ad visuꝫ. Sꝫ etiá hoc oĩno est
fl'm. qꝛ tũc visus ñ distingueret̃ a tactu. cor-
pora etiá visa diminuerẽtur per ꝯtinuũ efflu
xũ ꝛ tandẽ totalr̃ ꝯsumerent̃. hmõi etiá cor-
pora defluẽtia a corporibꝰ visis cũ sint sub
tilissima ꝓpellerẽtur a vẽt̃. ꝛ ita ñ fieret recta
visio ꝛ impediret̃ etiá a vẽtis. possemus etiá
videre i tenebris sine lumie ꝛ mlt̃a alia incõ
uenientia seq̃rent̃. meliꝰ ẽ g̃ dicere ꝙ visio fiat
p hoc ꝙ mediũ statim a principio moueat̃ a
sensu p motũ alteratiõis: ꝛ nõ motu locali
alicuiꝰ corpis. ꝛ ꝫm p̃dictá positionẽ nõ so-
lũ sequerentur incõuenientia priꝰ allegata.
ymo sequeret̃ ꝙ aliquod tp̃us eẽt isensibile.
qꝛ manifestũ est ꝫm eos ꝙ nullũ corpus to-
tũ simul videt̃ sed per aliquá successionẽ tẽ-
poris cũ ꝫm eos visio fiat per contactũ. ꝛ ñ
est possibile ꝙ totum aliqđ magnũ corpus
vel defluxus eius simul tangatur a pupilla
propter eius paruitatem. ideo sequitur tem-
pꝰ esse insensibile cuꝫ de aliq̃bus nob̃ videa
tur ꝙ silr̃ ea tota videamꝰ. ſꝫ i secũdo mõ gña
tiõis colorꝝ nulla est necessitas ꝙ tp̃s ponat̃

insensibile. q2 nō ponitur visio fieri ꝑ deflu-
xum ſm motū localē. ſꝫ per motū alteratōis.
si sic. igitur potest satis patere ꝙ isti duo mo
di generationis coloꝝ medioꝝ sunt solū ap
parentes ⁊ non ſm existentiā: ⁊ ita gn̄arent̄
medij colores altero istoꝝ modoꝝ nō ap-
parebūt eidem de ꝓpe visi ⁊ de longe. ideo
pro vero mō generationis coloꝝ medioꝝ
ſm essentiam ⁊ veritatem.

Sciendum est quinto. ꝙ sicut ē i mixtione corpoꝝ ita ē in mixtiōe coloꝝ. sic igit̄ corꝑa dicūtur mixta simpliciter nō ꝑ iu xta positionē minoꝝ corpoꝝ: ſꝫ ꝑ hoc ꝙ cor pora hūida actiua ⁊ passiua alterant̄ a se in uicē ex qb⁹ resultat vnū corp⁹ mixtū ſm to tū. vt d̄r in libro de gn̄atōe. ita ſm diuersas mixtiones coloꝝ sunt diuersi medij colores ita ꝙ mixtis corporib⁹ colores miscentur. cuius rō est. q2 ſm ꝙ ꝑspicuū est in corꝑib⁹ termiatis facit colorē ꝑticipari. ⁊ dictū est. mō ꝑspicuū diuersimode inuenit̄ in corꝑib⁹ mixtis. s. ſm magis ⁊ minus. ⁊ ita etiā luci dū ita ꝙ corꝑa mixta que plus h̄nt de ꝑspi cuo plus h̄nt de lucido et magis accedunt ad albedinē. ⁊ que min⁹ habent de ꝑspicuo minus habent de lucido et magis accedunt ad nigredinē ꝑmixtis corꝑib⁹. in qbus ē lu cidū et dyaphanū necesse ē ꝙ fiat mixtio co loꝝ. ⁊ ista est principal̄ causa q̄re sunt colo res medij ꝑter albū ⁊ nigrū. et nō est princi palis causa ꝙ vnus color ponatur iuxta a liū. q2 color medius videt̄ idē de longe ⁊ de ꝓpe et ex quacūqꝫ distātia queadmodū al bū ⁊ nigrum. ⁊ ita p3 ꝙ iste modus gn̄atio nis medioꝝ coloꝝ est ſm existentiā ipoꝝ. Alij autem duo modi ꝑtinent ad solam ap parentiā eoꝝ. ¶ Patet vlterius ꝙ possūt esse multi medij colores ⁊ distincti. q2 mult̄ ꝓportionibus contingit corpora sibijnuicē misceri et per ꝯn̄s ipos colores vt dictū ē. et quandoqꝫ quidam miscentur ſm debitā proportionem ipoꝝ numeroꝝ: ⁊ sic sunt colores delectabiles. vel ſcd̄m solam abun dantiam incōmensurabile3. ⁊ sic fiunt colo res non delectabiles. non tamen sunt infini te species coloꝝ medioꝝ. ⁊ hoc postea de clarabitur circa finem huius libri. Vn̄ sic potest sumi numerus specierū coloris. nam duo sunt colores extremi sc3 albedo ⁊ nigre do: vt dictum est. inter quos est vnus medi⁹ per eque distantiam: sicut color rubeus. int̄ rubeum autem et album sunt duo colores. vn⁹ quidē magis accedēs ad albū q̄ ad rube um q dicitur clarus. ⁊ est alius magis acce dēs ad rubeū q̄ ad albū qui dicitur croce⁹. et similiter inter rubeū ⁊ nigrū sunt duo co lores medij ꝯpositi vn⁹ magis accedit ad ru beū qui dicitur purpureus. alius vero ma gis accedit ad nigrū qui dicitur viridis. et sic sunt septē spēs coloris.

Conclusio responsalis ad q̄situm

Colores medij generant̄ nō quidē ex ꝑmi xtione corpoꝝ extremoꝝ: vt ponebant anti qui. ſꝫ magis ex ꝑmixtione causaꝝ coloꝝ ex tremoꝝ. p3 ꝯclusio. q2 ꝑspicuū ⁊ lux sūt cau se coloꝝ extremoꝝ mō ex diuersa ꝓportōe et cōmixtione ꝑspicui ⁊ lucis fiūt diuersi colo res medij vt dictū est. g̊ ꝯclusio vera.

Dubitatur primo quare albū visum per nigrū apparet rubeū. Dicendū ꝙ q̄n spēs cōtrarioꝝ veniūt ad sensū ꝑ idē mediū sensus iudicat de medio alias opor teret ꝙ eidem corpori attribuere ꝯ̄ria qd̄ est impossibile. q2 ꝯtraria non p̄nt esse in eodē. dictum est enim ꝙ rubeus color est medius inter album et nigrum.

Dubitatur secundo quare aliq̄ colores magis delectant visum q̄ alij. pat3 solutio ex dictis.

Dubitatur tertio quare album positū ꝓpe nigꝝ magis appet albū ⁊ etiā ni grū magis appet nigꝝ q̄ si qd̄libꝫ ꝑ se videat̄. R̄ndet̄ ꝙ cā est ꝓpter ꝯ̄rietatē. gn̄aliter em̄ oīa ꝯ̄ria iuxta se posita sunt sensibiliora.

Dubitatur quarto. vnde ꝓue niūt diuersi colores i plumis auiū in modi ca distātia. R̄ndet̄ ꝙ cā est. q2 quelibꝫ ꝑs at trahit nutrimētū sibi cōueniēs. ⁊ ex diuersa ꝓportōe q̄litatū actiuaꝝ ⁊ passiuaꝝ i plumis auiū et i pillis aīaliū efficiūt̄ colores diuersi

Ad rationes factas āte opposi tū d̄r ꝙ extremi colores nō miscent̄ ad gn̄a tionē coloꝝ medioꝝ: ſꝫ poti⁹ cause ipoꝝ: vt dictū est. Ad alias duas p3 solutio ⁊c̄.

Seq̄tur in textu. ¶ De odore ⁊ sapore.

Queritur octauo vtrum diffini tio saporis sit b̄n assignata in qua d̄r sapor ē passio i hūido facta a sicco mediante aliq̄ actōe calidi alt̄atia gust⁹ d̄ potētia ad actū

Arguitˀ ꝙ nō. qꝛ si sapoꝛ esset passio hūidi se
qretˀ ꝙ magis humida essent magis sapida
qđ pꝫ esse falsuꝫ de aqua q̄ nō est sapida ꝭm
se. Secūdo. videmus multa sapida q̄ nō
sunt hūida: sic cineres. ergo ꝛc. Ad oppo
sitū est. p. i tex. ponēs illā diffinitōeꝫ i forma

Pro responsione sciendum est
pꝛimo ꝙ postq̄ꝫ Aristo. determiauit de colo-
re. ꝯn̄r determiat de sapoꝛe. ꝛ cām reddit. p.
q̄re pꝛi᷒ determiauit de sapoꝛe q̄ꝫ de odoꝛe:
cū oppositū faciat. qꝛ sapoꝛ ꝛ odoꝛ sūt fere
eadē passio. qꝛ vtrūqꝫ causatˀ ex ꝯmixtiōe hu
midi ꝛ sicci ꝭm aliqualē translatiōeꝫ a cali-
do. tn̄ odoꝛ magis sequitˀ siccū. ꝛ sapoꝛ ma-
gis sequitˀ humidū. ꝛ licet odoꝛ magis ꝯue-
niat cū coloꝛe q̄ꝫ sapoꝛ: eo ꝙ sentitˀ ꝑ mediū
extraneū sicut coloꝛ. tn̄ pꝛius determiat hic
ꝺ sapoꝛe q̄ꝫ de odoꝛe. eo ꝙ sapoꝛ est nob̄ ma
gis notus q̄ꝫ odoꝛ. qꝛ nos habem᷒ pessimuꝫ
olfactū ꝛ in oꝛdine ad alia aīalia ꝛ in oꝛdie
ad alios sensus in nobis, ꝑpter magnitudi-
nē cerebꝛi nostri vt dictū est alias. ꝭ habem᷒
melioꝛē gustū eo ꝙ habem᷒ optimū tactū. ꝛ
gustus est quidam tactus.

Sciendū est secundo ꝙ oēs an
tiq̇ in hoc ꝯueniūt ꝙ aq̄ est pꝛimū sꝭm sapo
ris. ꝭ diuersificati sunt. qꝛ Empedocles po-
suit ꝙ oēs sapoꝛes sunt actu i ip̄a aq̄. ꝭ sunt
insēsibiles, ꝑpter ꝑuitatē partiū in q̇b᷒ radi
cantˀ. Sꝫ hoc impꝛobat. p. qꝛ fructus sepati
ab arboꝛe ꝑ actiōeꝫ calidi mutantˀ in sapoꝛi
b᷒. ꝛ tn̄ in ip̄is fructib᷒ sepatī nō aduenit de
nouo aliq̄ hūiditas. g̊ sapoꝛ nō est actu i aq̄.
ꝭ venit aliūde. Alia ē opinio ꝙ in aq̄ nō sūt
sapoꝛes in actu. ꝭ ꝙ in aq̄ est vl'e semen oīm
sapoꝝ. Sꝫ hoc impꝛobat. p. qꝛ eadē esca hu
mida ꝯuertitˀ in diuersas ꝑtes plāte vel aīa-
lis q̄ diuersoꝝ sapoꝝ sunt. nō igitˀ diuersi sa-
poꝛes causantˀ ex diuersis ꝑtib᷒ aq̄. ꝭ ex eo ꝙ
humidū patitˀ ab aliq̊ imutāte ip̄m. Tertia
fuit opinio ꝙ differētie sapoꝝ nō sunt in aq̄
ex ꝑte aque: ꝭ solū ex ꝑte agētis qđ sol'i trās-
mutat aquā in diuersos sapoꝛes. Sꝫ impꝛo
bat. p. qꝛ q̄ꝫtūcūqꝫ aq̄ calefiat nō diuersifica
tur i sapoꝛe: nisi ꝯmisceatˀ cū aliq̊ t̄restri. g̊ ca
lidū nō est tota cā saporꝭ: ꝭ solū est cōcausa.

Sciendū est tertio ꝙ ad genera
tionē saporꝭ ꝯcurrit humidū ꝛ siccū ꝛ etiam
calidū. Vn̄ siccū ad modicā admixtiōeꝫ hū
di cū aliq̄ alteratiōe calidi acq̇rit sapoꝛē. nā
aque ꝯtrahūt diuersos sapoꝛes ꝭm ꝙ tran-
seūt ꝑ diuersas ꝑtes t̄re. sic quedā aq̄ fonta
les sunt salse qꝛ transeūt ꝑ terrā salsaꝫ. vnde
sal ē q̄dā sp̄ēs terre. inueniuntˀ eīn q̇dā mon-
tes de sale. aq̄ etiā colate ꝑ cineres sūt amare
sicut cinis ꝑ quē colantˀ. ꝛ ita inueniūtˀ fōtes
diuersoꝝ sapoꝝ ꝑpter diuersas terras ꝑ q̄s
transeūt. Ex q̊ pꝫ ꝙ etiā sapoꝛes ꝯueniūt t̄re
ꝛ nō solū aq̄. Vn̄ aq̄ est humida. ꝛ terra ē sic
ca. humidū aūt natū ē pati a suo ꝯ̄rio. s. a sic
co. iō ex ꝑmixtiōe aq̄ cū terra fit actio sicci et
hūidi. ꝛ qꝛ nō solū terra est sicca: ꝭ etiā ignis
iō sapoꝛ fit in humido a sicco terre mediāte
calido ignis. sicut eīn illi q̇ i hūido aqueo la
uant coꝛꝑa coloꝛata ꝛ sapoꝛosa faciūt aquā
hr̄e talē coloꝛē ꝛ sapoꝛē. ita etiā ecōuerso qn̄
hūidū aqueū colatˀ ꝑ siccū terrestre ꝛ cū hoc
fit aliq̄ imutatio a calido digerēte ꝛ q̊dāmō
ꝯdensante hūidū sicco q̄lificatˀ hūoꝛ aque᷒
caliditate sapoꝛosa.

Ex quo patet conclusio rn̄salis
ad. q. scꝫ ꝙ sapoꝛ est passio facta in humido
aqueo a sicco terrestri ꝑ actōnē calidi altera
tiua gustus de potētia in actū. ꝛ additˀ vltia
ꝑticula ad differentiā odorꝭ ꝛ quarūdā alia-
rū passionuꝫ q̄ causantˀ ab humido ꝛ sicco ꝑ
actiōem calidi q̄ tn̄ nō sunt immutatiua gu
stus sed alioꝝ sensuū. Verū est tn̄ ꝙ pꝛopꝛie
sapoꝛ est in humido ꝛ fit in sicco. ꝭ ecōtra. o-
doꝛ est in sicco ꝛ fit ex humido. vt postea vi-
debitˀ. Hec ꝯclusio satis manifesta, est ꝑ nota
bilia p̄cedentia. nā ponitˀ passio loco generꝭ:
eo ꝙ sapoꝛ est de tertia specie q̄litatis que ē
passio ꝛ passibilis qualitas. Per hoc ꝙ po-
nitˀ in humido tangitˀ subm̄ siue materia. Et
ꝑ hoc ꝙ ꝺꝛ a sicco mediāte calido tangitˀ cā
efficiēs sufficiēs. ꝛ ꝑ residuū tangitˀ quodā-
mō cā finalis. Ex quo pꝫ ꝙ sapoꝛ nō pōt eē
qualitas simplicis elemēti ꝭ passio mixti: nō
cuiuscūqꝫ: ꝭ pꝛopꝛie mixti nutribilis. Vn̄ q̄ꝫ
uis esca inquantū est calida augmentet i vir
tute. qꝛ vis augmentatiue. qꝛ calidi ē dilata
re: ꝛ inq̄ꝫtū frigida diminuat. qꝛ frigidi ē cō
stringere ꝛ mouere ad centrum. iō senes qui
sunt frigidi diminuūtur. ꝛ iuuenes qui sunt
calidi augmētantˀ. tn̄ esca inq̄ꝫtū hꝫ ꝑpoꝛtio
nē q̄litatū pꝛimaꝝ per quā est sapida nutrit.
nō tn̄ nutrit ꝑ rōe cuiuscūqꝫ saporꝭ: ꝭ solū rō
ne dulcedinis. nā iter sapoꝛes solū dulce nu
trit. Aliȷ̄ aūt sapoꝛes ꝯmiscentˀ in cibo dulci
q̇ solū nutrit loco ꝯdimēti. sic pꝫ de cibo sal-

so ⁊ acuto. nā ꝑ hmōi sapores reprimit̄ dulce ne nimis nutriat. dulce em̄ q: nimis replen- uū est ⁊ supnatatiuū. iō facile trahit̄ ad ca- lorē propter suā lenitatē. Unde sicut i toto vniuerso calor trahit humidū subtile ⁊ reli- q̇t id quod est terrestre ⁊ grossuz. iō aque cō plute sunt dulces. ⁊ mare i quo est plurima resolutio est salsum. ita calor natural' in aia libus ⁊ plantis attrahit illud q̄d est leue et dulce in nutrimento. ⁊ relinq̇t illud q̄d ē sal sum ⁊ amarꝝ propter grauitatē. ⁊ inde est ꝙ omnes feces animalium sunt amare vl' feti de vel salse

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā negat̄ ꝯña. ad hoc em̄ ꝙ sapor sit i humido oz ꝙ sit mixtū cū sicco terrestri. ⁊ ꝯcurrat actio calidi digerentis quodāmō humidū. Ad secundā d: ꝙ nullū pure sic cū est sapidū in actu. ſ ꝑ aliqualē cōmixtio- nē hūidi reducit̄ ad aliquē saporē. ⁊ iō quā- do cineres adusti aliquomō humectant̄ per saliuam lingue efficiūtur sapidi. Et hec de questiōe. Seq̇tur in textu. Quēadmodū autem colores.

Queritur nono vtruz sint septē species saporꝫ.

Arguit̄ ꝙ nō. q: antiq po- nebant nouez spēs saporꝫ. ergo non sunt tm̄ septē spēs saporꝫ. Secūdo arguit̄. tot sūt spēs saporis quot modis ꝯtingit diuersifi- cari digestionē humidi cuz sicco. ſ infinitis modis hoc pōt fieri. ergo infinite sunt spēs saporis Tertio arguit̄. sapor pinguis idē est cū dulci. ⁊ salsus cū amaro. ergo nō sunt septē spēs saporis. Ad oppositū est Ari- stoteles in textu dicēs ꝙ spēs saporis ⁊ colo ris sunt equales. ſ spēs coloris sūt tm̄ septē ergo septē sunt spēs saporis.

Pro responsione sciendū ē pri

mo ꝙ postq̄. p. determinauit de gn̄atōe sapo ris. ꝯñr distinguit de speciebꝰ saporis.

Pro questiōe sciēdū est secūdo

ꝙ sicut colores medij causant̄ ex cōmixtiōe causarꝫ albi ⁊ nigri. ita etiam sapores medij causant̄ ex cōmixtione causarꝫ dulcis ⁊ ama ri. nā calidū imꝑfecte digerēs humidū cau- sat saporē dulcē. ⁊ priuatio hūidi ꝑfecte di- gesti ē causa amari. ſ alij sapores medij cau sant̄ ſm ꝙ humidū medio modo se hz quā- do scz nec est perfecte digestū: sicut in dulci. nec est totaliter cōsumptū sicut in amaro.

Unde quia sapor propinquius sequit̄ hūo rem q̄ calorē nō oz cōsiderare mediū ⁊ extre ma in saporibꝰ ſm calidū: ſ ſm humidū ali- qualiter passuz i calido ⁊ sicco. alioq̇n si me diū ⁊ extrema accipiātur i saporibus ſm ca- lidū dulce ⁊ amarꝫ nō erūt extrema. ymo me diū. q: calidū in excessu ꝯsumēs totū causat amarꝫ. ⁊ calidū oino deficiēs in digerēdo ꝓ- pter victoriā humidi causat ponticū vel ace tosum saporē. Sz calor moderatꝰ sufficiēs tn̄ ad digerendū causat dulcedinē.

Sciēdū est tertio ꝙ medij sapo-

res diuersificātur ſm diuersam ꝓportionem mixtionis inq̄tū. s. vnusq̄sq; eorꝫ magis vel minus accedit ad dulcedinē vel amaritudi nē. q̄d ꝯtingit dupl'r: sicut in coloribꝰ dictū est. Uno mō ſm ꝓportionē numeralē obser- uatū in predicta cōmixtione ⁊ trāsmutatiōe humidi a calido. Alio mō ſm indetermina- tā supꝑficiē absq; ꝓportione numerali. Un̄ solū illi sapores sūt delectabiles gustui qui sunt cōmixti ſm numeralē ꝓportionē: sicut dictū est de coloribus in ordine ad visum.

Sciendū est quarto ꝙ ad viden

dū in ꝑticulari distinctionē spēꝝ saporis ad inuicē. sapor pinguis q̄si idē est cū dulci. nā vterq; sapor designat digestionē humidi a calido. verūtamē in dulci sapore calor magis dn̄atur supra humidū q̄ in pingui. nā pin- guis sapor ꝓpinquior est aquoso siue itepi- do sapori ꝓpter abundantiaz hūiditatis q̄ dulcis. Similiter etiā amarꝰ sapor ⁊ salsus fere sunt idē. vterq; em̄ causat̄ ex excessu ca- loris ꝯsumēdis humidū. Uerūtamē in ama ro ē maior cōsumptio humiditatis q̄ in sal so. q: in salso videt̄ esse ꝯsumptū humidū in fusum corpi. sed i amaro nedū est ꝯsumptuz humidū. ymo etiā ꝯglutinās substantiā cor poris resolutū est ⁊ ꝯsumptū: vel totaliter vl' in ꝑte. Unde feces corporꝫ resolutorꝫ ⁊ icine- ratorꝫ sunt amare.

Sciendū est quinto ꝙ inter illos

quattuor sapores sunt medij. s. ponticꝰ. id ē mordicans sapor. ⁊ austerꝰ. i. amarꝰ. acetosꝰ id est stipticꝰ ⁊ acutꝰ. Unde pōticus ⁊ aceto sus ꝯsistūt in humore nondū digesto ꝓpter defectū calorꝫ. propter q̄d fructus indigesti sunt vel acetosi saporis: vt poma acerba. vl' pontici: vt pira acerba. Ponticus tn̄ sapor

videtur plus habere de terrestri ꝙ acetosus Nam terra fere hꝫ ponticū saporē. ſ acetos⁹ videtur plus habere de frigido. ſ stiptic⁹ sapor videt̄ multū habere de terrestri ⁊ plus ꝙ acutus. ⁊ est satis ꝓpinqu⁹ pontico. ſ tn̄ plus hꝫ de calido ⁊ magis ad digestionē accedit. iō etiā quedā digesta habent stipticuꝫ saporē sicut fructus digesti. ſ acutus sapor significat excessum caloris nō quidē ꝯsumētis humidū: ſ superdigerentis ipm. Ex quo pꝫ ꝙ spēs saporis sunt fere equales numero spēbus coloris. sunt em̄ septē spēs saporis q̄ numerate sunt. ita tn̄ ꝙ pinguis sapor non distinguat̄ specie a dulci. ⁊ salsus distinguatur ab amaro. nā si his tribus saporibus addant̄ quattuor superenumerati erūt septem sapores. ⁊ silr̄ in colorib⁹. blūdū se hꝫ ad nigrū sicut salsum ad amarū. ⁊ flauū ad albū sicut pingue ad dulce. ⁊ in medio sunt hi colores. s. puniceus. i. rubeus. ⁊ alurg⁹. i. citrinus. ⁊ viridus ⁊ tianus. i. color celestis. ita tn̄ ꝙ viride ⁊ tianū magis appropinquant ad nigrū. puniceus aūt ⁊ citrinus magis appropinquāt ad albū. ⁊ he sunt spēs coloris ⁊ saporis simplices. nā sūt ⁊ possunt eē alie spēs ⁊ plurime coloris ⁊ sapori ex cōmixtiōe ꝑdictaꝝ spērū adinuiceꝫ. ⁊ hi colores cōmixti ⁊ etiā sapores delectāt visum ⁊ gustū magis ꝙ simplices: vt dictū est in. 2. de aia

Sciendū est sexto ꝙ sicut nigrū est priuatio albi in ꝑspicuo. ita amaꝝ vl' salsum est priuatio dulcis in humido nutrimētali. nec mirū. q: semper alteꝝ cōtrariorū est vt priuatio. vt dictū est i. 9. methaphisice. et q: amaꝝ est priuatio dulcis. inde est ꝙ oīm cōbustoꝝ cinis est amar⁹ ꝓpter exalationem humidi nutrimentalis.

His notatis sit cōclusio rn̄siua.

Tm̄ sunt septem spēs saporis que enumerate sunt. potest ꝓbari per sufficientiā q̄ facilit̄ potest elici ex dictis in notabilibus. Ex conclusione elicitur ꝙ quidā āntiqui philosophi quoddā incongruissimū dicebāt oīa sensibilia esse tangibilia. qđ si esset verū sequeret̄ ꝙ quilibet sensus esset tactus cū potētie distinguant̄ ꝭm obiecta. Sequit̄ vlterius ꝙ antiqui philosophi incōueniēter reducebāt colores ⁊ sapores ad sensibilia cōia. scilꝫ ad magnitudinem ⁊ figur. Nā Democritus dicebat nigrum esse asperū et obscuritatem nigri causari ꝓpter hoc ꝙ partes q̄ supeminēt aspero occultant alias. ⁊ albū dicit esse lene ⁊ claritatem albi peruenire ex hoc ꝙ lene totaliter illustret̄ propter hoc ꝙ partes eius eq̄liter iacent. ⁊ sapores reducit ad figur propter hoc ꝙ inuenit acutū ⁊ obtusuꝫ in saporibus sicut in figuris quasi ex equiuocatione deceptus. Sed improbatur opinio predicta. q̄a sensus decipiuntur circa sensibilia cōia. nō aūt circa ꝓpria. igitur ⁊c. Sed improbatur specialiter de saporibus tribus rationibus textus. Prima est. si sapores reducerentur ad figuras sequitur ꝙ gust⁹ maxime discerneret figuras. hoc tn̄ est falsuꝫ. q: visus magis discernit eas. Secunda ratio. Omnia sensibilia propria habent contrarietatē: vt patet in septimo phisicoꝝ. ſ figura nō est cōtraria figure. nō em̄ est assignare poligoniarū aliq̄. i. figuraꝝ habentium multos angulos cui circulus sit cōtrarium quasi habens vnū angulū. Cuius ratio est. quia contraria maxime distant. nō est autē dare aliquam figuram poligoniā qua non sit inuenire aliaꝫ figuram habentē plures angulos. sapores igitur sūt cōtrarij: nō figure. Tertia ratio. figure sunt infinite sicut ⁊ numeri. naꝫ figure multiplicant̄ ꝭm numerū anguloꝝ ⁊ lineaꝝ. si igitur sapores essēt figure sequeret̄ ꝙ eēnt infinite spēs saporis qđ pꝫ esse falsum. quia nō est ratio quare vnus sapor sentiretur ⁊ nō alius. modo sensus non discernit multos sapores. igit̄ sapores nō sunt figure. ⁊ sic patꝫ de sapore ⁊ gustabili quid sint. Quedā autē alie proprietates saporis habent propriam considerationē in libro de plantis quē tamē Aristoteles nō fecit. ſ Theophrastus vt dic̄ Alexander in cōmento suo in isto passu.

Ad ratiōes ante oppositum

Ad primā đr ꝙ antiq̄ enumerabāt duas spēs saporis. q̄ reducūtur ad alias duas

Ad secundam dicitur ꝙ possunt esse infiniti gradus saporis in numero ꝭm intentionem ⁊ remissionem saporis. sed nō faciunt differentiam specificam. Ad aliā dicit̄ ꝙ sapor pinguis idē est cum dulci vt dictuꝫ est ꝭm spēm. iō đr in textu simpliciter ꝙ piguis sapor idē est ꝙ dulcis. ſ salsus sapor distinguit̄ spē ab amaro. ideo dicit textus loquēs de istis duob⁹ q̄ sunt fere idem ꝓpt cām assignatā sicut dictū est pri⁹ ꝙ sapor ⁊ odor sūt fere eadē passio cū tamē distinguant̄ specie.

Sequitur in textu. Omne autem graue τ cetera. de odore

Queritur decimo. vtrum odor sit fumalis euaporatio. Arguitur primo ꝙ sic. Quoniã corpora odorifera emittẽdo odorẽ interdũ diminuũtur. ergo ab ipis aliquis fumus resoluitur. Secũdo arguiṫ. Odores impediũtur ꝑ frigus cõgelãs τ impediens vaporẽ ꝙ nõ esset nisi odor eẜẜ fumalis euaporatio. Tertio videm⁹ ad sensum corpora odorifera emittere vapores sine quib⁹ ꝑcipi nõ possunt. τ etiã ꝑceptio odoris impeditur per ventos. ergo odor ẽ fumalis euaporatio Ad oppositũ principaliter est phũs in textu

Pro rñsiõe sciẽdũ ẽ primo ꝙ post ꝙ̃ phũs determinauit de saporib⁹ ꝯñter determinat de odoribus. ostẽdens primo gñationẽ odoris. secũdo determinãdo de speb⁹ ei⁹. Et qꝛ ad gñationez odoris reqritur duplex principiũ sicut ad gñatõnẽ saporis. scꝫ actiuuz et passiuuz. ideo phũs ostẽdit vtraqꝫ circa gñationẽ odoris.

Sciendũz est secũdo ꝙ sicut sũt duo principia saporis. scꝫ actiuũ etiã et passiuũ. ita sunt duo principia odoris. sicut em̃ humidũ aqueũ patitur a sicco terrestri in saporibus: ita in odorib⁹ actiuũ est humiduz enchimũ. s. humidũ sicco imbibitũ τ ab eodem sicco cõprehensum. diciṫ em̃ enchimuz ab en ꝙ est in et chimos ꝙ est humor quasi humor existens imbibitus τ icorporat⁹ alicui sicco. Sed passiuuz in odorib⁹ est aliqd cõe comp̃hendẽs sub se aerẽ τ aquã. nõ inq̃tum sunt corpora ꝑspicua. qꝛ hoc modo sũt susceptiua luminis τ coloris. ꝫ illud susceptiuũ cõe est susceptiuũ odoris ẜm ꝙ est lauabile vel mũdabile enchimi sicci. i. ẜm ꝙ ẽ receptiuũ enchimi sicci. Vñ odor nõ solũ suscipiṫ in aere: ꝫ etiam in aqua ꝙ ꝓbat phũs qꝛ quidã pisces vt ostrea τ aialia dure teste viuentia in aqua odorãt. qꝛ trahũtur a longe ad alimẽtũ. τ nõ põt dici ꝙ in aq̃ sit aer: rõne cuius odorant. qꝛ naturaliṫ supnatat aque. etiam si infra aquas ponaṫ τ dato ꝙ infra aquã esset aer. tñ hmõi aialia nõ respirant aerẽ. et ita nõ sentiũt odorez si sol⁹ aer esset susceptiuus odoris. Patet igitur ꝙ primũ susceptiuũ odoris est aliquid cõe aeri τ aque. τ ita odor est quedam forma ab enchimo sicco impressa in humido ꝙ̃ est aer vel aqua. Vñ odor solet sic diffiniri. Odor est passio in humido facta ab enchimo mediãte calido alteratiua olfact⁹ de potentia ad actum. Quod autẽ enchimus sit effectiuum odoris oñdit phs primo ꝑ ea que nõ habẽt odorẽ vt sunt elementa. qꝛ vl' sunt humida vel sicca. τ si sint humida hñt humiduz sine sicco. si vero sint sicca hñt siccũ sine hũido. τ ita oĩa elementa sunt enchima. i. sine humore cõprehenso a sicco. nisi forte sit facta aliqua mixtio elementoꝝ. Vnde mare habꝫ aliquẽ odorẽ. qꝛ in eo siccũ terreũ est admixtum humido aqueo vnde hꝫ salsum saporem τ quodãmodo amaꝝ. Sal etiam habꝫ odorem magis tñ ꝙ̃ nitruz. nã licet vtrũqꝫ habeat aliquid de enchimo. ꝙ pꝫ ex hoc ꝙ per aliquod artificiũ oleum exit ab eis: et ꝫ est signũ ꝙ in eis est aliquis humor piguis cõprehensus a sicco. nitrũ tñ min⁹ habet de hmõi humore ꝙ̃ sal ideo est minus odorabile. Similiter lapides duri τ solidi carent odore. qꝛ nõ habent predictũ humorez a q̊ odorentur: ꝓpter sui magnaz terrestreitatẽ scꝫ de enchimo Secundo ostendit ex his que odorabilia sunt ꝓpter pinguedinem in eis existentẽ: vt sunt ligna odorabilia. Sed tñ ligna que habẽt humorẽ magis aquosũ et minus pinguẽ quasi nõ comprehẽsum a sicco sunt minus odorabilia: sicut pꝫ ď aliquo populeo. Sꝫ ligna abietina τ pinea et cipressina sunt multũ odorabilia ꝓpter humorem pinguedinis ipoꝝ. Similiter autez metalla. lꝫ auruz minime sit odorabile eo ꝙ caret predicto humore ꝙ cõtingit propṫ ei⁹ magnã terrestreitatẽ que ex pondere ei⁹ maximo elicitur. Sed es τ ferrum sunt odorabilia. qꝛ humiduz in eis nõ est totaliṫ absorptuz sicut i auro. τ inde est ꝙ scorie eoꝝ ꝓpṫ admixtionẽ humidi sunt minus odorabiles Sed argentũ et stannũ sunt magis odorabilia ꝙ̃ aurũ. ꝫ minus ꝙ̃ es et ferrum. qꝛ hñt humorem magis aquaticuz. τ minus cõprehensũ a sicco ꝙ̃ es τ ferrũ. qꝛ tamen aliqualiter comprehendiṫ humiditas eorũ a sicco nõ sunt penitus absqꝫ odore sicut aurũ. pꝫ igitur ꝙ sicut sapor fundaṫ in humido aq̃o aliqualiter digesto. ita odor fundaṫ in humido enchimo qď est quasi aereũ. ¶ Sciendum est ꝙ quidam antiqui dixerũt ꝙ odor est fumalis euaporatio q̃ ẽ cõis aeri τ aque

478

Vñ Eraclitus dicit ꝙ si oīa entia resoluerē-
tur in fumū nares ꝑcipientes odorē discer-
nerēt oīa entia quasi diceret. oīa entia eēnt
odores. Verū ē tamē ꝙ aliꝗ diuersi sūt. qui
dā eñ attribuebāt odori exalationē q̄ est fu
mus cōis aeri ⁊ aque. Aliȷ̄ vero euaporatio
nem attribuebāt odori q̄ ē hūiditas aquea
resoluta. q̇daȝ vero vtrūqȝ.

Sed contra istos antiquos po

nit̄ ꝯclusio rñsalis. odor nō est fumal' euapo
ratio nec exalatio nec vtrūqȝ. ꝓbat̄ duabus
rōnibꝰ. Prima est Vapor ꝑtinet ad aquā q̄
nō est odorabil' absqȝ admixtiōe sicci vt di-
ctū est. sil'r fumꝰ siue exalatio nō pōt fieri in
aqua in qua tñ fit odor. vt ōñsuȝ ē ꝑ hoc ꝙ
q̇dā pisces odorāt. ğ odor nō est fumꝰ nec ex
alatio nec vtrūqȝ. Secūda rō. sil'is rō est
ꝙ euaporatio d' odor ⁊ ꝙ colores dicāt̄ re-
fluctiōes. ʒ hoc nō bñ dicit̄ d' colorib. vt su
pra ostēsuȝ ē. ğ neqȝ bñ dicitur de odoribus
vtrobiqȝ eñ seq̇tur ꝙ sensus odoris ⁊ colo
ris fiat ꝑ tactū ⁊ corpora visa ⁊ odorata di
minuant̄ ⁊ tādē total'r resoluant̄ ꝑ refluctī-
onē et emissionē qđ est incōueniēs. oȝ tñ ꝙ
sensus odoris ⁊ coloris fiat ꝑ spūalē imuta
tionē mediȷ̄. verū est tñ ꝙ a corꝑe odorifero
resoluit̄ quedā fumal' euaporatio in qua est
odor q̇ extēdit̄ vsqȝ ad certā distantiā ⁊ vlte
riꝰ m'l'tiplicat̄ odor intentional'r ꝑ mediū vt
sat̄ ōñsum ē in. 2. de aīa. Ex ꝯclusione p̄ce
dēti seq̇tur ꝙ ex quo odor nō est vapor nec
fumꝰ manifestū ē ꝙ humidū qđ est i aere vl'
aq̄ patit̄ ab enchimo siccitate. sil'r eñ enchi
mū fac̄ odorē hūido aqueo ⁊ aereo ⁊ sicco.
⁊ siccū terrestre lauatū ꝑ humidū aqueū fa-
cit sapores: ⁊ ideo odores sunt ꝓportiona-
les saporibꝰ ⁊ fere eisdē noibꝰ noiant̄ odo-
res siue sapores. dicūtur eñ odores acetosi
⁊ dulces stiptici ⁊ pontici ⁊ crassi sicut sapo
res: ʒ nō ꝓprie dicimꝰ amaros odores ʒ pu
tridos. ita ꝙ odores putridi rñdēt amaris
saporibꝰ total'r. q: sicut amari sapores diffi
culter sorbent̄: ita putridi odores sunt desa
nātia. i. difficil' respiratōis. ⁊ ex hac affinita
te odorȷ̄ ad saporē pȝ ꝙ sicut sapor fit in aq̄.
ita odor in aere ⁊ in aq̄. ⁊ sicut ꝑ frigꝰ ⁊ cō
gelationē sapores euentant̄: ita etiā odores
exterminant̄ ꝓ quāto. ꝑ frigꝰ aufert̄ calidum
qđ gñat ⁊ mouet odores ⁊ sapores.

Dubitat̄ vtꝝ oīs odor sit passio

humidi nutrimētal'. Pro dubio sciēdū ē
primo ꝙ due sūt spēs odorabil'. vna ē ꝑ cō-
uenientiā ad sapores: ⁊ hmōi odoris deter
minate sunt spēs: vt dictū est priꝰ. Alia est
spēs odorabil' ꝭm se: sicut si dicamꝰ ꝙ rosa
est odorabil' ⁊ hmōi odoris nō sūt det̄mina-
te spēs ꝭm se nisi solū diuersa odorabilia. si
cut si dicimꝰ aliū eē odorē violaꝝ ⁊ rosarū
⁊ aliarū hmōi. Veꝝ est tñ ꝙ in his odoribꝰ
inuenit̄ delectabile: sicut in rosis. ⁊ abhoīa
bile sicut in sulphure. Differenter tñ in his
odoribꝰ ⁊ in aliȷ̄s. q: in odoribꝰ qui sumun
tur ꝑ cōuenientiā ad saporē nō est delectabi
le aut ꝯtristās nisi ꝭm accñs inq̄tū scȝ odor
significat cōuenientiā nutrimēti vl' discōue
nientiā. nā aīal discernit cōueniēs nutrimē-
tū a remotis ꝑ odorē sicut cōiūctuȝ ꝑ sapo-
rem. ⁊ iō hmōi odores nō sunt delectabiles
hmōi aīalibꝰ repletis nō indigētibꝰ cibo: ʒ
solū aīalibꝰ esuriētibꝰ ⁊ sitientibꝰ sūt appeti
biles. Sic igit̄ hmōi odores sūt solum dele
ctabiles vl' tristabiles rōe nutrimēti. Et q̇a
nutrimētū est cōe oibꝰ aīalibꝰ: iō oīa aīalia
q̄rentia nutrimētū ex lōginquo ꝑ odorē ꝑci
piunt. aīalibꝰ aūt immobilibꝰ sufficit gustꝰ
et tactꝰ ad discernendū cōuenientiā alimēti
Sȝ aliud genꝰ odoris nō demōstratiuū ali
menti est delectabile scđm se ⁊ nō in ordine
ad alimentū. qđ pȝ ex eo ꝙ esurientes ⁊ siti
entes ñ appetūt hmōi odores: ʒ magȷ̄ eque
repleti cibis magis appetūt odores. nec ta
les odores ꝓuocant appetitū esce. ʒ magis
accidit ꝯñū. Et ex ꝑmixtione hoꝝ odorabi-
lium redditur esca nō odorabil'. q: frequen
ter q̄ bñ redolēt scđm hmōi odorē sunt mali
saporis. ideo dicebat Traitius poeta i vitu
periū Euripedis ꝙ poete exq̇rentis delecta
tionē in suo cibo. Quādo lētē decoquis nō
infūdas mirion. i. vnguentū suauiter redo
lēs. ita ꝙ Euripedes dicebat coquo suo nō
oȝ ꝙ i pulmēto ponas aliꝗ suauiter redolē-
tia. Nūqȝ aūt aliqua pñt eē cōueniētis sa-
poris vl' discōueniētis. vl' ecōtra vl' ābo pñt
esse cōueniētis saporis vl' odoris vl' discon
ueniētis vt dictū est i libro de aīa. Et q̄uis
hmōi aliqui misceant res odoriferas cibis
et potibꝰ hoc faciūt vt vnū ⁊ idē sit delecta
bile duobus sensibus scȝ gustui ⁊ odoratui
Pȝ igitur ꝙ nō oīs odor est passio humi-
di nutrimētalis. Dubitat̄ vlteriꝰ a q̇bus
aīalibꝰ ꝑcipiūtur odores delectabiles scđȝ

se ⁊ nō ꝓpter escam. Rn̄det phs. ꝙ ꝓprium est hominis percipere odores delectabiles vel tristabiles ꝫm se nā solus hō ꝑ hmōi odorabilia delectaᷣ vel tristaᷣ. ⁊ quo ad hoc in homine abūdat sensus odoratus pre alijs aialibꝰ que in alijs odoribꝰ demōstrātibus alimentū hn̄t actiualaiorē sensuꝫ odoratꝰ ad discernēdū eos ꝙ homo. Sꝫ q̄ttū ad hoc respondet phūs ꝙ sensum odoratū habemꝰ peiorem alijs aialibus.

Dubitatur tertio quare solus

hō sentit odores delectabiles. Rn̄det textꝰ ꝙ odor ꝫm se delectabilis ꝫm se est ꝓprium hois ad temperandū frigiditatē cerebri ipiꝰ. nā hmōi odores sūt calefactiui ⁊ hō hꝫ maius cerebrū ꝫm q̄ntitatem sui corporis inter cetera aialia. cerebrū autem ꝫm suaꝫ naturam est frigidū. ⁊ sanguis qui cōtineᷣ circa cerebrū in quibusdā subtilibꝰ venis etiā de facili infrigidatur. et ex hoc ꝯtingit ꝙ fumi resoluti a cerebro sursum ascendentes ꝓpter loci frigiditatē inspissantur ex quo tandem causantur reumatice infirmitates i homine. et in adiutoriū sanitatis ꝯ superfluaꝫ cerebri frigiditatē attributa ē ista spēs odoris hoibꝰ. ⁊ si aliq̄n tales odores grauāt cerebrū hoc est: q2 nō adhibenᷣ ꝓut dn̄t. sic ei sup̄flue caliditates in cerebro faciūt nimiā resolutionē. ꝫ si debito mō adhibeanᷣ cōferunt ad sanitatē vt dictū est. nec est aliq̄ alia vtilitas talis odoris. nā ꝑceptio taliū odoꝝ parū deseruiret intellectui ad inuestigandū reꝝ naturas. Sꝫ illa species odorabilᷣ q̄ est delectabilis ꝓpter cibū multotiēs et de ꝑ se aggrauat caput vel ꝓpter sup̄fluam humiditatem vel ꝓpter sup̄fluā siccitatem.

Dubitaᷣ quarto. quare hoies

⁊ alia aialia odorant respirando. Rn̄deᷣ ꝙ ꝑ respirationē odores ascendūt ad cerebrū q2 calor igneꝰ q̄ resoluit odores dat eis caliditatē vt sup̄iora petāt. ⁊ ex hᷣ seq̄tur q̄dam sanitas circa cerebꝝ vt dictū est. nā odor hꝫ virtutē spēi ꝓpter calidū igneū a q̄ causanᷣ. Vn̄ natura vtitur respiratōne ad duo. Primo quidē principaliter in adiutoriū pectoris. i. ad refrigerādū calorē cordis. Et secūdario ad ꝑcipiendū odores demōstrātes cibū. Sꝫ in hominibꝰ inueniᷣ alia necessitas. s. ad sanitatē capitis ⁊ ad formandū voces. nā solus hō delectaᷣ in odoribꝰ florū.

Dubitatur quinto vtruꝫ aialia

nō respirantia sentiant odores. Rn̄det phs ꝙ sic: sicut patꝫ de piscibꝰ ⁊ pluribꝰ aialibus anulosis de apibꝰ ⁊ formicis q̄ a remotꝭ sentiunt suā escā ꝓpter odorē. Sꝫ tūc consurgit aliud dubiū. Quō sentient odorē. ⁊ vtꝝ habeant eundē sensuꝫ odoratꝰ sicut aialia respirantia. Rn̄deᷣ ꝙ aialia respirātia habēt organū odoratus coopertū ⁊ discooperiūt ipm ꝑ respirationē vt ꝑcipiant odores ꝫ aialia nō respirantia nō hn̄t organū coopertū. iō statim ꝑcipiūt sine respiratōe odores. nō quidem per aliū sensum: ꝫ per sensum olfactus. nā olfactus in ipis nō differt specie ab olfactu aialiū respirantiū eo ꝙ obiectuꝫ est vnū et idē. ꝫ solū est differentia in modo respirādi. sicut etiā visus in aialibꝰ habentibus palpebras nō differt specie a visu alioꝝ aialiuꝫ habētiū oculos discoopertos. Sic etiam in hoie q̄uis solū ꝑcipiat odores delectabiles ꝫm se: ⁊ alia aialia nō tn̄ suus sensus odoratꝰ nō differt specie a sensu odoratus in alijs aialibꝰ. Et si ꝯtra hoc argueretur q2 q̄dā alia aialia fugiūt fetidos odores. ḡ cognoscūt Rn̄deᷣ ꝙ nō fugiūt odores ꝫm se fetidos nisi ꝑ accidēs in q̄ttū scꝫ accidit hmōi odorē fetidū esse corruptiuū. ita ꝙ simul cū odore immutaᷣ mediū ꝑ aliquā qualitatē primā quā quidē immutationem ꝑcipiūt per sensum tactus. ⁊ ideo fugiūt huiusmodi fetidū. Ponitur exemplū sicut homines patiūtur grauitatē aut grauedineꝫ a fumo carbonū propter eius distemperantiā ⁊ q̄nq̄ ad corruptōnē. Et similiter est de sulphure. ⁊ ita aialia fugiūt hmōi corruptiua propter passionem corruptiōis quā sentiūt et nō ꝓpter sensum odoris.

Dubitaᷣ sexto vtrum aialia nu

triantᷣ odoribꝰ sicut ponebāt pitagorici.

Pro dubio sciendū est ꝙ odoratꝰ est medius inter quinq̄ sensꝰ exteriores. Cōuenit eni cū auditu ⁊ visu ꝓ q̄nto ꝑcipit odorē per mediū extrinsecū. Sꝫ cōuenit cū tactu ⁊ gustu q̄ sunt sensus nutrimēti ꝓ q̄nto odorabile est quoddā nutrimentū et odor est passio nutrimēti ita ꝙ odor ꝓportionaᷣ sapori.

Ex quo patꝫ ꝙ si aialia nō nutriunᷣ odoribꝰ alias olfactꝰ nō esseꝫ medius inter sensꝰ exteriores: ꝫ esset numerandꝰ cū sensibus nutrimenti. Et mouebanᷣ Pitagorici. q2 vide

bant homies ⁊ aialia ꝯfortari odoribꝰ. Sz phūs improbat dictū Pitagoricoꝝ duabꝰ rationibꝰ. Prima. nam cibus est composi-tus ex pluribꝰ elementis. ex eisdez eñ aliqd nutritur ex qbus est. ⁊ huius signū est. quia ex cibis generatur quedam superfluitas interius: sicut pz in aialibꝰ, ⁊ exterius: sicut pz in plantis. in quibꝰ inuenitur exteriꝰ quedā spēs gummorū. Ex quo patet ꝙ odor non pōt nutrire cum sit qualitas ſm se. non eniz potest nutrire constituendo substantiam nisi forte ratione sui susceptiui. ¶ Secunda ratio in omnibus animalibus est aliquis locus scz stomachus in quo recipitur cibꝰ vt deriuetur ad alias ptes corporis: Sz odorabile percipitur per organū existens iuxta cerebrum ⁊ aer respiratus cum quo odor retrahitur redit ad pulmonem. Sed in aialibus nec cerebrum nec pulmo est locus recipiēs cibum. ergo odor nutrit ⁊ ꝙuis nō nutriat: tñ confert ad sanitatem vt dictum est. ⁊ ad habendum cibum. Unde sicut sapor ordinatur ad nutrimentuz: ita odor ad sanitatem et potissime in hominibus.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicenduz ꝙ fumalis euaporatio in qua est odor resoluitur a corpe ⁊ ē quoddam corpꝰ. ideo corpora odorifera diminuuntur nō rōe emissionis odoris: ſ ꝓpter resolutionē fumalis euaporationis. Ad secundā rñdetur sicut ad primā. nam impediuntur per frigus qd non permittit corpora odorifera fumare. ⁊ sine fumo resoluto ꝑ calorē corpora nō aspirāt. Ad tertiā rñdet̃ sicut ad ꝑdictas: qꝛ ꝑceptio odoris impedit̃ per ventos propter euaporatiōes fumales in quibus differūtur odores. Et sic patz de sensibilibus scđm vnūquēqꝫ sensuz ⁊c̃.

Seqtur textꝰ. Spēs aūt odorabilis ⁊c̃.

Queritur vndecimo vtruz species odoris distinguant̃ ſm spēs saporis.

Arguitur ꝙ nō. qꝛ odor ⁊ sapor sunt diuersa sensibilia. ergo habent distinctas species ⁊ per ꝯñs species odoris non distinguūtur ſm species saporis. ¶ Secundo sic. aliqui sunt odores qui non sequūtur sapores: ita ꝙ corpora a quibus procedūt talia nō sūt mutabilia: sicut patet in floribus herbaruz ergo in talibus species odoris ñ distinguūtur ſm proportionē ad spēs saporis. ¶ In oppositum est phūs in textu.

Pro responsione sciendum est

primo ꝙ postꝙ phūs ostendit generatiōez odoris. ꝯñter ostendit distinctionē specierū eiꝰ. Et qꝛ prius dicebatur ꝙ sapor ē quedā passio nutritiue potētie. ob hoc Aristoteles vult distinguere species odoris ſm distinctiōem specierum saporis. Odor enim consistit in mixtione sicci cum humido mediante calore. Et quia aliquod est hūidū qd est nutrimentū. ⁊ aliud qd non est nutrimentū ideo ſm hoc distinguūtur odores: vt statim videbitur.

Circa qd sciendūz est secundo

ꝙ quidam sunt odores qui non sunt ſm se delectabiles: ſ per accidens tm̃. nam tales odores consequūtur sapores siue humiduz qd est nutrimentū. ⁊ ideo delectabiles sunt animalibꝰ cibo indigentibus. ⁊ non sūt delectabiles animalibꝰ cibo non indigentibꝰ. Manifestuz est igitur ꝙ hmōi odores habent delectationem ⁊ tristiciam per accidēs ſm scilicet ꝙ animal appetit nutrimentum ⁊ non appetit. vnde qꝛ tales odores sequūtur nutrimentū animal a remotis per hmōi odores discernit nutrimentū coniunctū. et quia nutrimentū cōmune est omnibꝰ: vt supra dictū est. ideo oīa animalia percipiūt hmōi odores. Aduertendū est tamen ꝙ discernere nutrimentū a remotis mediantibus odoribꝰ debet solū intelligi de animalibꝰ que motu ꝓgressiuo mouent̃. ⁊ necessario habent querere nutrimentū etiā a remotis. ceteris autem aialibꝰ sufficiūt gustꝰ ⁊ tactus ad discernendū cōuenientiā nutrimētī dū cōiūctū est. ⁊ sic ptz q̇ sunt odores q̇ sunt delectabiles ſm accidens.

Sciēdū est tertio ꝙ preter istos

odores alij sūt delectabiles ⁊ nō ꝑ ꝯparationē ad aliqd alimētū: sicut sūt odores floꝝ. Istud ꝓbat phs. qꝛ tales odores nō se hñt cōueniēter ad escā: ita ꝙ appetentes cibus magis in his odoribꝰ delectāt̃ ⁊ repleti minus ⁊ sic nō ꝯferūt ad desiderū cibi sicut alij odores. ſ magis ꝯtrariū accidit vt dicit textꝰ nam qñqꝫ per mixtionem istoꝝ odoꝝ redditur cibus indelectabilis. ⁊ frequēter corpa que hmōi odores redolēt sunt mali saporis. Ad cuiꝰ signū inducit Aristo. ꝟbū cuiusdā poete comici. vt etiam in quodam dubio

questionis ꝓcedentis tactū est ꝙ increpabat aliū poetā.s. Euripedē exquirērē cibaria nimis delicata. ⁊ iō dicebat sibi. Quādo lentē decoquis non infundas mirion.i. nō apponas vnguentū delelectabile ⁊ redolens valde. ⁊ licet aliqui vere illud faciant: hoc ē vt dicit Aristoteles ꝓpter ꝯsuetudinē ⁊ faciunt violentiā naturali delectationi vt ꝑueniant ad hoc ꝙ vnū sit delectabile duobus sensibus.s. gustui ⁊ olfactui.

Sciendū est quarto ꝙ vt dicit textus odores qui ſm se ⁊ nō propter aliuꝫ delectabiles sunt: illi sunt ꝓprij hoib⁹ qui in eis solū hn̄t delectationē vel tristiciā. ⁊ quātū ad hoc sensus olfactus in nobis excellit olfactū in alijs aīalib⁹ licꝫ simplr̄ deficiat. Istius cāꝫ reddit Aristoteles. q: vt dicit hō hꝫ maximū cerebrū qđ frigidū ē ⁊ humidū. ⁊ isti odores caliditatē hn̄t. ⁊ ideo sursuꝫ eleuant̄ vt possint temperare frigiditatē cerebri. ⁊ ꝯferunt ad sanitatē si debito modo accipiantur. si tn̄ sint minus excellentes aut si superflue fumant̄ poterūt grauare caput ꝑ accidens. q: nimis poterunt calefacere cerebrum ⁊ facere magnā resolutionē humoris ⁊ inde sequitur reuma. Sed vt dicit Aristo. Odores qui sequūtur nutrimētuꝫ de per se magis grauāt caput. aut propter sup̄fluitatem humoris. aut propter sup̄fluā siccitatē. aut q: cū fumo nimis grosso deferuntur.

Sciendū est quinto ꝙ inter aīalia est diuersitas in modo viuendi. nā homines ⁊ aīalia habentia sanguinē ⁊ pulmoneꝫ attrahunt odores mediante respiratiōe aeris. ⁊ ita respiratio in eis ad duo est necessaria.s. ad refrigeriū cordis ⁊ ad ꝑcipiendum odores. ⁊ illud cōtingit. q: iuxta organū olfactus habēt quoddā coopculū quod ꝑ respirationē retrahitur. ⁊ nisi retraheret̄ nō cōtingeret odorabile. Sed alia sunt animalia que percipiūt odores sine respiratiōe. Illud manifestat Aristoteles per inductioneꝫ inducēdo in animalib⁹ aquaticis ⁊ in alijs animalibus habitantibus in terra. vt sunt apes. formice. ⁊c̄. ⁊ ista animalia nō hn̄t velamen iuxta organū olfactus sicut habent alia animalia. Nec propterea sequit̄ ꝙ olfactus in istis animalibus specie differat ab olfactu in alijs aīalibus. Istud probat ph̄us eo ꝙ odorabile est vnius rationis in oībus, ergo ⁊ olfact⁹. Secundo ꝓbat per simile de visu. q: quedā sunt aīalia que habēt palpebras cooperiētes oculos q̄ nō possunt videre nisi remoueātur hmōi palpebre. ⁊ alia sūt que habent oculos ⁊ nō habēt palpebras ⁊ ideo immediate vident cū ꝑsentat̄ visibile. et tn̄ in omnib⁹ istis visus est eiusdē ratōis Igit̄ etiā ita dicēdum est de olfactu.

His notatis sit cōclusio prima
Odores florum qui ſm se delectabiles sūt non distinguūtur ſm spēm per proportioneꝫ ad sapores. ſꝫ ipos distiguit homo ſm diuersa odorabilia. Prima pars ptꝫ. q: tales odores nō consequūtur sapores. ergo ⁊c̄. Secūda pars pꝫ. q: nomia ipis speciebus nō sūt imposita. ergo homo soluꝫ ipas spēs distinguit penes diuersitatē odorabiliū.

Secunda cōclusio ad quesituꝫ.
Odores qui sequūtur sapores sicut qui per accidēs delectabiles sūt ſm spēm distinguūtur ſm spēs saporis. Ista conclusio satis pꝫ ex dictis. Probat etiam textus per inductionem: vt patuit i precedēti capitulo. ibi tn̄ fit exceptio de vna specie saporis.

Dubitatur p̄rio vtruꝫ olfactus mediet inter alios sensus. Respondet text⁹ ꝙ sic. Unde dicit ꝙ numerus sensuū est quinarius. ergo nō potest diuidi per duas partes equales. ſꝫ in medio manet olfact⁹ q̄ cuꝫ gustu ⁊ tactu cōuenit in modo cognoscendi suū sensibile.s. per mediū ꝯiunctum ⁊ extraneū. Cōuenit etiā cū gustu ⁊ tactu ſm ꝙ q̇dā odores ad nutritionē ordinant̄. Est etiā ꝯuenientia eius ad visum ⁊ auditū. q: percipit suū sensibile per mediū extrinsecū. ⁊ quia odores deferūtur per aerē ⁊ aquam sicut deferuntur colores ⁊ soni. ergo ⁊c̄.

Dubitatur secūdo vtrū odor sit ſm se nutritiuus. Rn̄det.p. ꝙ nō ⁊ hoc contra Pitagoricos. Et arguit̄ sic q: in aīalib⁹ est vnus locus in quo recipit̄ cibus. ⁊ illa q̄ per se cōferunt nutribili sicut est stomachus sed odores directe vadūt ad cerebrū ⁊ n̄ ad stomachū. igit̄ ⁊c̄. Alias rōnes ponit philosophus in textu que clare sunt.

Dubitatur tertio vtruꝫ odores florum a solo hoie ꝑcipiant̄. Et videt̄ ꝙ nō. quia tales fugiunt bruta si sint fetidi ⁊c̄.. g̊:

Ad dubium dicitur ꝙ sic, ⁊ ad obiectiōeꝫ

dicit textus ꝙ bruta non fugiũt tales odores nisi solum per accidens inq̃tum scȝ corruptiui sunt. odor enim causatᷣ ex calido humido ⁊ sicco. mõ cõtingit ꝙ odor fetidꝰ ex magna discrepantia ꝓueniant ex p̃dictis q̃litatibꝰ ⁊ sic per talem odorẽ imutantᷣ ad aliquam pessimã dispositionẽ que potest ip̃a animalia corrũpere. ⁊ ideo hanc imutationeȝ fugiunt. et eam magis percipiũt per tactũ q̃ꝫ per olfactũ. similiter vt dicit textꝰ homines patiuntur a fumo carbonũ propter eius intemperantiaȝ.

Dubitatᷣ quarto quare hõ ſm q̃ttitatem sui corporis maximũ habet cerebrũ. Rñdetur ꝙ duplex est cã. vna iam dicta est superius vt scȝ frigiditas cerebri temperet calorem cordis. Alia causa est: vt ip̃o organa sensuũ interiorꝝ perfectiꝰ distingui possint. ⁊ illi sensus perfectius homini cõueniũt: q: intellectui subseruiũt. ⁊ sic ptȝ rñsio ad quesitũ. Sequitᷣ textus. Amplius sensibilia q̃dam ⁊c̃.

Queritur duodecimo vtrũ qualitates sensibiles diuidantᷣ in infinitũ. Arguitᷣ primo ꝙ sic. q: qualitates sẽsibiles diuidũtᷣ ad diuisiõeȝ subiectorꝝ. ꝫ subiecta ip̃arũ sunt in infinitũ diuisibilia. g̊ ⁊c̃. Secũdo nisi sic sequeretᷣ ꝙ cẽt aliq̃ꝺ corpꝰ nõ habẽs colorẽ vl̕ aliã passionẽ. ꝯñs est falsũ. q̇a alias corpus sensibile esset cõpositũ ex insẽsibilibꝰ ꝙ ẽ falsũ. q: corp̃a mathemathica ñ sũt principia corporꝝ sensibiliũ. Tertio sic. aĩa nr̃a nata est cognoscere oĩa sensibilia ꝑ sensum. ⁊ intelligibilia ꝑ intellectũ. si igitur aliq̃ꝺ corpꝰ sit insensibile sequitᷣ ꝙ nõ cog̃sceretᷣ ꝑ sensũ. g̊ cognosceretᷣ ꝑ itellectũ si cognoscatᷣ: ꝫ hoc ẽ impossibile. q: intellectꝰ nihil cognoscit nisi ꝑ sensũ ⁊ cũ tale corpꝰ est penitꝰ ignotũ. ⁊ cũ etiam qualitates sensibiles diuidantᷣ in ifinitũ. oȝ aliquã magnitudinẽ esse insensibilẽ vt dicit textꝰ. ergo ⁊c̃. In oppositũ arguitᷣ. q: vnũquodq; sensibiliũ ꝓpriorꝝ actiuũ ẽ in sensũ ꝓpriũ. i hoc ẽm ꝯsistit rõ vniuscuiusq; sensibil̕ ꝙ possit mouere sensuȝ. g̊ si sensibilia sint in infinitũ diuisibilia cũ sentire sit quoddã moueri sensibile. ⁊ motus qui fit ſm magnitudinẽ infinitã sit infinitꝰ. sequitur ꝙ sentire sit in infinitũ diuisibile q̃ꝺ est falsum.

Pro rñsiõe ad quesitũ sciẽdũ ẽ p̃rio ꝙ postq̃ꝫ. p. deťmiauit ꝺ organis ⁊ sensibilibꝰ sensuũ. ꝯñr deťmiat q̃sdã q̃stiões circa sensꝰ ⁊ sensibilia q̃ sũt tres. P̃ria ẽ q̃stio pñs. Secũda mouetᷣ circa imutatiõeȝ sẽsꝰ a sẽsibilibꝰ. Tertio mouet aliã circa ip̃ȝ sẽsũ.

Sciẽdum est secũdo ꝙ sensibilia sunt dupliciťᷣ diuisibilia. vno mõ ſm formã ⁊ spẽm ⁊ ista diuisio fit ꝑ differẽtias essẽtiales inter spẽs. Alo mõ diuisibilia sunt ſm ꝙ recipiũtur in continuo. ad cuꝰ distinctionẽ ſm numerũ diuiduntᷣ. Cõtinuũ autẽ põt dupliciťᷣ ꝯsiderari. vno mõ phice ꝓut subijcitᷣ q̃litatibꝰ sensibilibꝰ: ⁊ isto mõ nõ ẽ diuisibile in ifinitũ. nã dabil̕ est minima caro p̃rio phicorꝝ. Alio mõ mathematice. s. ꝓut ibi sola q̃ttitas ꝯsideratᷣ ⁊ ſm hoc põt dupliciťᷣ diuidi. vno mõ scȝ in ꝑtes essentiales ⁊ sic nõ diuiditᷣ in infinitũ: si aũt ea fuerit actu finitũ. Alio mõ põt diuidi in ꝑtes eiusdẽ ꝓportiõis: ⁊ sic diuidi põt in ifinitũ:

Sciẽdũ est tertio. ꝙ qualitates sensibiles q̃ sũt forma ⁊ spẽs nõ sũt infinite ſm se, sunt tñ exñtes in cõtinuo sicut in subiecto. ad cuiꝰ diuisionẽ per accidẽs diuidũtur. ideo sicut in cõtinuo est aliq̇d in actu: vt pars separata. ⁊ aliq̇d in potẽtia: sic ꝑs in cõtinuo exñs ⁊ nõ sepata. ita est in hmõi qualitatibꝰ pars ẽm separata est actu exñs. ideo põt actu sentiri. pars vero nõ diuisa ẽ in potẽtia ⁊ sic nõ sentitᷣ in actu. q̃uis enȝ audiatᷣ aliq̇s totꝰ cantꝰ cõtinuꝰ. latet tñ auditũ aliq̇d partiũ de cantu. Et ita dicenduȝ est de alijs sensibꝰ. sunt ẽm in potentia sensibilia. nõ aũt i actu: nisi qñ separantᷣ sicut in magnitudinibꝰ q̃ꝺ vniꝰ est pedis ẽ in potẽtia i linea bipedali. ⁊ ẽ actu qñ diuiditᷣ a toto. Ex p̃missis pȝ cẽ falsuȝ illud q̃ꝺ q̇dã dicũt mathematici. videlȝ ꝙ nullũ totũ sil̕ videtᷣ. ꝫ visus discurrit ꝑ ꝑtes visibiles diuisibiles ac si videre sit cõtinuũ sicut ẽ moueri. Decipiuntᷣ ẽm i hoc ꝙ ꝑtes ꝯtinui nõ sunt visibiles i actu ꝫ solũ in potẽtia. vñ visus vtitᷣ toto visibili vt quodã idiuisibili in suo gñe nisi forte vtatᷣ ꝑtibꝰ indiuisis sicut diuisis. sicut cũ sigillatim inspicit vnã partez pꝰ aliã. ꝫ tñ adhuc ñ ꝓcedit vsq; ad q̃scũq; ꝑtes minimas. q: sic sensibile diuideretᷣ in infinitũ q̃ꝺ est incõueniens.

Sit ergo ꝯclusio p̃ma qualitates sensibiles ñ sũt diuisibiles in ifinitũ ſm

spēm ꝛ formā. Probat̄.q: qualitates sensibiles adinuicē ꝯtrariant̄.ꝫ in omni cōtrarietate reperiunt̄ extrema. maxime distātia circa idē gen⁹.ꝗ extrema sūt finita. ꝫ extremis finitis necesse ē intmedia eē finita primo posterioꝝ.q: alias nō fieret trāsit⁹ ꝺ extremo ī extremū.relinqtur ꝗ ꝙ spēs medie finite sūt: vt inter albū ꝛ nigrū.ꝛ sic ꝺ aliȷs.

Conclusio secunda. qualitates sensibiles ꝓprie nō sūt in infinitū diuisibiles ꝭm diuisionē q̄titatiuā. Probat̄: q: q̄ hac diuisione diuidūtur ad diuisionē cōtinui diuidunt̄. q: virt⁹ corꝑalis diuidit̄ ꝭm diuisionē magnitudinis.cū ergo virt⁹ materialis ꝛ corporalis sit finita.q: reqrit debitā q̄titatē in materia.sequit̄ ꝙ si sensibilia diuiderent̄ in minima sepata statim conuerterent̄ in corp⁹ ꝯtinēs.puta: in aerē vel aquā sic aliqs ꝑu⁹ liquor ꝓiect⁹ in mari cōuerteret̄ in mare.ergo nullū corp⁹ naturale qꝺ h̄z formas q̄ ꝯcurrūt ad eē exn̄tie ipi⁹ ꝭm ꝙ hmōi in infinitū diuidi pōt.nā debilitaret̄ virt⁹ adeo ꝙ statim cōuerteret̄ ad aliud.ergo ꝛc̄. Probat̄ etiā ꝯclusio ex ꝑte sēsus.Pro quo aduertēdū ē ꝙ q̄to virt⁹ sensitiua ē excellētior tāto minor imutatio organo a sensibili ꝑcipit̄. Manifestū ē aūt q: q̄to min⁹ est sensibile tāto minorē facit immutationē.ꝛ iō indiget sens⁹ excellētiā in virtute ad h̄ ꝙ sentiat̄ tal' immutatio. Potētia āt sensitiua nō crescit in infinitū sicut neqꝫ alie virtutes naturales.ergo manifestum ē ꝙ si corꝑa sensibilia diuiderent̄ in infinitū non sꝑ inuenire᷑ suꝑabundantia sensus in excellētia virtutis ꝭm suꝑbūdantiam sensibilis in paruitate.alias virtus sensitiua esset infinita qꝺ est falsum.ergo ꝯclusio vera. Aduertendū tn̄ ꝙ possunt esse quedā magnitudines sensibiles que ꝓpter earū paruitatem latent sensui.ꝛ q̄tuꝫ est de se habēt potētiā actiuā ad immutandū sensum. ꝛ sic nulla ē magnitudo insensibilis quantum est de se q̄uis aliqua sit insensibilis et inuisibilis ꝓpter debilitatem visus vel sensus. Ex q̄bus patet r̄nsio ad quesitum.scilicet ꝙ nullum sensibile diuiditur in infinitas partes actu sensibiles. non repugnat tamen quin diuidatur in aliquas partes que ꝓpter paruitatem non possunt sentiri ex parte sensus propter debilitateꝫ virtutis sensitiue. tamē q̄tum est de se sensibiles sunt.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dicit̄ ꝙ corpori in q̄tum cōtinuū nō repugnat diuidi ī infinitū: sibi tn̄ repugnat in q̄tū est sub forma naturali q̄ necessario reqrit debitā q̄titatē materie. Ad secūdā dicitur ꝙ corp⁹ sensibile cōponit̄ ex sēsibilib⁹ ꝭm potentiā et in ea pōt resolui. pt em̄ diuidi in ꝑtes ita paruas ꝙ statim conuertunt̄ in corp⁹ cōtinēs ꝛ nō pn̄t ꝑmanere vt dictū est. Ad tertiam ꝺ: ꝙ aliqꝺ corp⁹ pōt diuidi in partes ita paruas ꝙ nō sunt sensibiles nisi ꝭm potentiam ꝭm.s. ꝙ cōiungunt̄ aliȷs. Nec valet ꝙ oīa indiuidua alicuius speciei cognoscātur a nobis. Dicit̄ vltra ꝙ possum⁹ deuenire ex cognitōe singlarium in spēm.ꝛ sic pꝫ r̄nsio ad q̄situ ꝛc̄.

Seqtur text⁹. Eodē vero modo ꝛc̄.

Queritur tredecimo vtruꝫ sensibilia per prius veniāt ad mediuꝫ q̄ ad sensum. Arguit̄ ꝙ sic.ꝛ primo de visibili auctoritate Empedoclis dicētis ꝙ lumē ē qꝺdam corp⁹ ꝛ prius venit ad mediū q̄ ad visum. Secūdo ar̄ rōe. multiplicatio luminis in medio dꝫ esse quidā mot⁹:ꝫ illud qꝺ mouetur ab aliquo in aliquod pri⁹ ē in tmino a quo q̄ in tmio ad quē.). phisi.ergo mouetur in tꝑe.ꝛ oīe tpūs est diuisibile.ergo lumen successiue ꝛ in tempore fert̄ ad mediū: In oppositū est ph̄us in textu.

Pro responsione sciendū ē primo ꝙ postq̄.p.ꝓsecutus est primā questionē ꝯn̄r accedit ad secūdā que est de imutatione sensus a sensibilib⁹. Et q: sicut tangitur in textu questio nō h̄z difficultatē de auditu et odoratu.q: manifestū est ad sensum ꝙ aliqs de ꝓpe sentit odorē vel sonū quem nōdū sentit ille q̄ plus distat.ꝛ iō est ibi successio.son⁹ em̄ posteri⁹ ꝓuenit ad auditū q̄ fiat ictus ꝑcussiōis q̄ causat sonū: sicut manifeste pōt ꝑcipere q̄ ꝑcussionē a lōge respicit. Questio etiā nō h̄z difficultatē de gustu ꝛ tactu.q: nō sentiūt ꝑ mediū extrinsecū: et iō sola difficultas restat de visibili vtrū prius ꝑueniat ad mediū q̄ ad sensum vel nō.

Scienduꝫ est secūdo ꝙ philosophus assignat duas differētias inter visuꝫ ex vna ꝑte: ꝛ auditū ꝛ olfactū ex alia. Prima est.q: odor ꝛ son⁹ veniunt successiue ad sensus.nā aer vel aqua suscipit sonū vl' odo.

rem realiter ⁊ ꝺm substantiā. ⁊ iō nō pōt im-mutari in instanti ꝫ successiue. sicut pꝫ i motu ꝓiectionis in quo prima pars mouet secūdā et tertiā ꝺm quādam successionē. Sic est in sono q̇ causat ex quadā ꝑcussione aeris ⁊ similiter de odore. nisi q2 immutatio odoris fit per alterationē mediȷ̄. ꝫ immutatio soni fit ꝑ motū localē. Sꝫ de lumie est alia rō q2 lumē nō ꝑuenit ad visū ꝑ multos mot⁹ sibi inuicē succedētes. sicut apparet in ꝓiectiōe lapidis. ꝫ venit ad sensū subito nec est ibi successio. ⁊ q2 totū mediū ē vltiate dispositū ad susceptionē lumis: iō totū subito suscipit. nec ē ibi successio sicut ē i sono ⁊ odore. ⁊ hmōi differentie rō est. q2 illud qᵭ recipit in ꝓprio subiecto et naturali pōt in eo ꝑmanere ⁊ esse principiū actiōis. ꝫ qᵭ recipit in alio: sicut qualitas aduenticia nō pōt ꝑmanere i eo nec eē principiū actōis. Quia vero forme substātiales sunt principia qualitatū ⁊ oim̄ accidentiū. iō illa qualitas recipitur ꝺm esse ꝓpriū ⁊ naturale q̄ disponit subiectū ad formā substantialē cui⁹ est susceptiuū. sicut aqua rōe sue materie susceptia ē forme substātial' ignis. ⁊ iō calor recipit i aqua: vt disponēs ipam ad ignē ⁊ remoto igne adhuc remāet aq̄ calida potēs calefacere. Et sil'r odor recipit i aere ꝺm suū eē proprīū ⁊ naturale. ⁊ sic immutat aqua vel aer ab enchima siccitate ⁊ aer a ꝑcussione corporis immutatiōe reali ⁊ naturali. ⁊ inde ē ꝙ cessante ꝑcussione remanet son⁹ in aere. ⁊ remoto corꝑe odorifero adhuc sētit odor in aere ꝓpt hoc ꝙ ꝑs aeris imutata a sono vl' odore pōt aliā sil'r imutare vt fiāt diuersi mot⁹ sibiȷ̄nuicē succedentes. ꝫ diaphanum nō ē susceptiuū forme substātial' corꝑis illuminātis. puta solis q̇ est pria radix luminis nec ꝑ susceptionē lumis disponit ad aliquā formā substātialē. ⁊ ideo recipit lumē in diaphano vt q̄dā q̄litas aduēticia et nō remanet absente corꝑe illumiante. nec pōt eē pncipiū actionis in aliud. iō vna pars aeris n̄ illumiat ab alia. ꝫ tot⁹ aer illumiat a prio illumiante q̄tū pōt se extēdere virt⁹ illumiantis. ⁊ sic est vnū illumians ⁊ vna illumiatio toti⁹ mediȷ̄. Secūda differētia est. q2 illuminatio solū cōsequit motū localem. modo ois mot⁹ localis successiu⁹ est rōe magnitudinis ꝑtransibilis. naꝫ in motu locali ē motus vnius extremi in aliud extremū. Et similiter ē successio in immutatione mediȷ̄ a sono et odore. ⁊ nō em̄ imutat totū simul: ꝫ immutat vnā partē que imutat aliā. ⁊ sic successiue ꝑuenit immutatio ad olfactū ⁊ auditūꝫ. per plures mot⁹. Et si alterans haberet virtutē sup̄ totū alterabile nō oporteret ꝙ essꝫ successio in ista alteratōe. Cōtigit em̄ aliqn̄ ꝙ aliqᵭ mediū simul totū alterat ⁊ non ꝑs post ꝑtem sicut videm⁹ ꝙ tota aqua bene simul cōgelatur. sicut em̄ in motu locali tp̄s cōmensurat magnitudini supra quā fit motus. ⁊ ꝺm ei⁹ diuisionē diuidit: vt pꝫ. 5. phisicoꝝ. Ita etiam in alteratiōe tp̄us cōmensurat distantie terminoꝝ ⁊ nō magnitudini et iō mai⁹ tp̄us requirit ceteris parib⁹ ad h̄ ꝙ de calido fiat frigidū quā ad hoc ꝙ de tepido fiat frigidū. q2 minus distant tepiduꝫ ⁊ calidū q̄ frigidū ⁊ calidū. ob h̄ si sint aliqua extrema inter q̄ nō sit accipere mediuꝫ oportet ꝙ de vno in aliō fiat transit⁹ absqꝫ ꝑte medio. cōtradictio aūt est oppositio cuius nō est mediū ꝺm se: vt dicit primo posterioꝝ. ⁊ similiter inter priuationē ⁊ habituꝫ non est mediū formale: ꝫ priuatio solū presupponit subiectū. vn̄ priuatio nihil aliud est q̄ negatio forme in subiecto. ⁊ iō oēs mutatiōes quaꝝ termini sūt esse ⁊ nō esse vl' de priuatiōe in habituꝫ sunt instātanee. Ergo lumē nō hꝫ ꝯtrariū in medio ꝫ solum sibi opponitur tenebra q̄ priuatiue sibi opponitur ideo illuminatio fit subito. Et idem oportet dicere de visione. nā mediū ꝓportional'r immutat a visibilib⁹ et oculus a medio.

Ex quo patet conclusio responsiua ad quesitū ꝙ. s. simul imutat ipm mediū ⁊ organū vis⁹ a visibili: ita ꝙ visibile n̄ per prius venit ad mediū q̄ ad visuꝫ. Pꝫ lumini nihil est cōtrariū positiue ꝫ solū priuatiue tenebra. g̊ illumiatio fit in instāti et n̄ per motū locale. sicut dicimus de sanatione q̄uis sanatio sit terminus mot⁹ alteratōis ⁊ ita illumiatio mot⁹ localis. illumiatio tn̄ nō fit per alterationē successiuā: ⁊ sic nō ē alteratio. hꝫ em̄ modū alteratōis solū. Qualiter aūt alteratio successiua est ⁊ qualit nō. ⁊ qualiter pōt ꝯcordari illud qᵭ in pn̄ti dicit ph̄us de alteratiōe illi qᵭ dicit in. 6. phisicoꝝ. s. ꝙ omne quod mouetur partim ē in tmio a q̄ ⁊ ꝑtim i tmio ad quē. alias dictū ē.

Ad rationes ante oppositum.

485

Ad primā dr̄ φ auctoritas non ꝑiudicat veritati. Ad secundā dr̄ φ illuminatio non est motus sicut dictū est. ꝫ est tm̄ termin⁹ motus localis. ⁊ est similis alterationi. vt dictū est. Et hec de questiōe. Sequitur in textu Est aūt quedam obiectio vt ꝯtingat duo sētire. ⁊c̄.

Querit̄ quartodecimo vtrū contingat sensum plura sentire in eodē indiuisibili tp̄e. Arguit̄ φ nō. q: si sic. vel sentiret ꝑ diuersas potētias. vel per vnā ⁊ eandē potentiā. Nō secundū vt declarat. p. trib⁹ rōibus. ꝑ quarū prima supponit primo φ motus maior īpedit debiliorē. ⁊ inde ē φ cū aliquis vehemēter intēdit ad aliq̄d non videt corpora ante ip̄m delata. Secūdo supponit φ sensibile simplex melī⁹ sentit̄ q̄ꝫ mixtuꝫ sicut vna nota per se melius audit̄ q̄ꝫ ꝑ dyapason vel in alia mixtiōe. Tūc arguitur sic. Si multa sentirent̄ simul: aut in mutatōne eoꝝ essent equales aut inequales. Si ineq̄les per primā suppositionē maior motus faceret sensum ⁊ impediret minorē. Si eq̄les: mutuo se impedirēt ⁊ nihil sentiret̄: nisi fortimitū ex illis. Secūda rō. vni⁹ potētie est vnus vsus ⁊ vn⁹ finis. cuꝫ igit̄ operatio sit finis potentie: sequit̄ φ īpossibile ē plura sentiri eodem actu ⁊ ab eadē potētia. Tertia ratio. cōtrarioꝝ cōtrarij sunt mot⁹: sicut calidi ⁊ frigidi: calefactio ⁊ infrigidatio q̄ cōtrariantur. ꝫ cōtraria non possunt esse in eodē. ergo immutatōes cōtrarioꝝ nō simul erunt in eodē sensu. ⁊ sic relinquitur φ non ꝯtigit duo sensibilia eiusdē sensus ab eodē sensu in eodē tp̄e sentiri. ⁊ per ꝯn̄s nec sensibilia diuersoꝝ sensuū. sicut albū ⁊ dulce. q̇a plus distant q̄ꝫ sensibilia eiusdē. ⁊ ꝑ ꝯn̄s relinquit̄ ergo φ eadem potētia nō possumus simul multa sentire: nec diuersis potentijs: vt videt̄. q: fundant̄ in eadē essentia aīe. et ꝑpter hoc videmus φ speculatio vehemēs impedit vsum alioꝝ sensuū. ⁊ silr̄ delectatio vehemens. ergo diuersis potētijs nō possumus plura simul sentire. Quarto sic. non contingit multa simul intelligere secūdo topicoꝝ. ergo nō ꝯtingit simul multa sentire. ⁊ ꝯfirmat̄. q: sicut impossibile est ideꝫ corpus ꝫm eandē partē diuersis figuris figurari. ita impossibile est aīam eadē simul ꝫm eandem partē diuersis formis sensibiliū actuari.

In oppositū arguit̄. q: immutatiōes sensuū particulariū pertingūt ad sensum cōeꝫ. ergo sensus cōis potest simul apprehēdere plura sensibilia diuersoꝝ sensuū. alias n̄ poneret conuenientiā ⁊ differētiā inter sensibilia diuersoꝝ sensuū. vt patuit. 2. de aīa. ⁊ idē sensus ꝑticularis simul ꝑcipit cōtraria ꝯtēta sub vno subiecto: ⁊ eoꝝ differētias cognoscit. vt visus ponit differentiā inter albuꝫ et nigrū. ergo oꝫ φ ea simul cognoscat.

Pro responsione ad questionē sciendū est primo φ postq̄ꝫ. p. soluit duas q̄stiones ꝑcedentes. ꝯn̄r ꝓsequit̄ tertiā que sumit̄ ex parte ip̄ius sensus.

Pro responsione sciendū est secundo φ propt̄ rōes ante oppositū factas quidā dixerūt φ soni ꝯsonātes nō simul ꝑueniunt ad auditū. ꝫ vident̄ simul ꝑuenire propter hoc φ tp̄us mediū est insensibile propt̄ suā ꝑuitatē. Sꝫ hoc improbat. p. s. φ tp̄s sit insensibile. nā tp̄s sentim⁹ eo φ aliquid qđ est in tempore sentim⁹. si ergo tp̄s esset insensibile necesse esset aliquod tp̄s in quo nullū ens posset sentiri. ꝫ nullū est ita paruū tp̄us q̇n sentiamus nos esse. ergo nullū tp̄s est insensibile. Ex quo pꝫ falsitas opiniōis istorum dicentiū φ nō ꝯtingit in eodem indiuisibili temporis plura sentire: licet nobis oppositū videat̄ ꝓpter insensibilitatē tēporis Aliter dicūt quidā alij. dicūt eīm φ pars sensitiua est sicut vnū cōtinuū h̄n̄s diuersas ꝑtes: lꝫ non sint actu diuise. ꝫm quas diuersa sentit. sicut corpus cōtinuū quandoqꝫ ī vna ꝑte est albū ⁊ in alia nigrū. ita dicunt φ ꝫm vnā partem visus videmus albū: ⁊ ꝫm aliam nigrum. Et sic oportebit dicere φ in homine sunt due partes eiusdē sensus ⁊ eiusdē speciei. q: sensibilia illaꝝ partiū sunt eiusdē generis. modo sensus distinguūtur spē ꝫm distinctionē sensibiliū: vt patꝫ secūdo đ aīa. ⁊ ita ꝫm istā r̄nsionē sicut sunt duo visus. Sꝫ h̄ stare non potest. q: vnius potentie est vnus actus. cū ergo quelibet potētia sensitiua sit vna eius erit vnus actus. q: actus insequit̄ virtutē sensitiuā. vbi ergo erit vna virt⁹ visiua ibi erit eadē indiuisibilis opatio. ergo vnius sensus nō sunt plures partes ꝑ quas sentiant̄ diuersa sensibilia. Itē. sensibilia diuersoꝝ sensuū sentiūtur ab vna potētia in indiuisibili tp̄e. ergo a fortiori ⁊ sensibilia eius

dem gñis sentiũtur in indiuisibili tpe. Añs p3. nã vbicũq3 sunt diuerse potẽtie ordinate in vna substantia aie ibi posteriores reducũtur in priores. ⁊ oẽs reducũtur in vnam primã. ꝫ vbi est vna principalis causa ⁊ potentia sibi attribuũtur oĩs opationes illaꝝ potentiaꝝ ⁊ causaꝝ. nã semꝑ inferiꝰ ẽ instrumentũ supioris. ergo distincti sensus reducũtur ad vnã indiuidualẽ potentiã ⁊ partẽ sensitiuã sicut ad suũ fontẽ ⁊ principiũ qui est sensus cõis: a quo spũs sensitiui descendũt in oẽs sensus particulares. ⁊ ad quã terminãtur sensationes oĩm sensuũ pticularium. Ex quo p3 ꝙ sensus cõis se h3 ad alios sensus sicut se h3 centrũ circuli ad lineas ab eo egrediẽtes q̃ oẽs etiã in ipm terminãtur sic in suo principio. ita oẽs immutatões sensuũ particulariũ terminãt᷑ ad sensũ cõez a quo egreditur vis sensitiua in oẽs sensus pticulares. Ex quo etiã p3 ꝙ sensus cõis est quodãmõ vnꝰ ⁊ quodãmõ plures queadmodũ ⁊ centrũ circuli. q2 ꝫm ꝙ est principiũ ⁊ finis oĩm sic est vnꝰ. ꝫ ꝫm ꝙ est principium ⁊ terminꝰ vniꝰ sensus: puta visus. ⁊ principiũ ⁊ terminus alteriꝰ: puta auditꝰ. sic est plẽs. sicut plane visum est. 2. de aia.

Sit igitur cõclusio prima. Cõtigit vnũ aial sil' sẽtire diuersa sensibilia ꝫm diuersos sensus. P3 ↄclusio ꝑ experientiã. expit᷑ eñ q̃libet ꝙ simul videt colorem ⁊ audit sonum.

Cõclusio secunda. Idẽ sensus pticularis nõ põt simul plura sentire vt plura sunt. põt tñ multa sentire inq̃tũ vniunt᷑ in aliq̃. Prima ps p3 ꝑ rõnes factas añ oppositũ. Secũda pbat᷑. q2 simul iudicamꝰ ꝑ visum de albo ⁊ nigro ponendo differentiã inter ipa.

Cõclusio tertia. sensus cõis acceptus vt plures simul pcipit diuersa sensibilia. P3. q2 sic terminat diuersas immutationes diuersoꝝ sensuũ particulariũ quas ꝑcipit. ergo. ⁊c.

Cõclusio quarta. Sensus cõis acceptus vt vnus ꝫm. s. ꝙ est principiũ ⁊ finis oĩm aut pluriũ sensuũ particulariũ siml' cognoscit plura. nõ vt plura sunt: ꝫ ꝑ modũ vnius. P3. q2 sic cõpat sensibilia diuersorũ sensuũ adinuicẽ ꝫm ↄuenientiã et differẽtiã. Ex quo p3 quõ diuersi sensus simul possunt sentire ⁊ idẽ sensus etiã diuersa sensibilia.

Sed ↄ ea q̃ dicta sunt forte obijceretur. q2 l3 idẽ possit esse albũ ⁊ dulce simul. nõ tñ põt esse simul albũ ⁊ nigrũ. ergo videt᷑ ꝙ aia nõ possit simul sentire sensibilia vniꝰ gñis cu3 sint cõtraria. Dicendũ ꝙ nõ est ita in rebꝰ citra aia3 sicut in sensu ⁊ in intellectu. quia corpus naturale recipit formas ꝫm esse naturale ꝫm quas h3 cõtrarietatẽ. ⁊ iõ idẽ corpus nõ põt simul esse albũ ⁊ nigrũ. ꝫ sensus ⁊ intellectꝰ nõ recipiũt formas rerũ ꝫm esse naturale. ꝫ ꝫm esse intẽtionale. ⁊ iõ sensus ⁊ intellectꝰ simul possunt recipe spẽs ↄtrarioꝝ sensibiliũ. ergo ⁊c. ymo etiã in eodẽ dyaphano simul possunt recipi spẽs diuersoꝝ coloꝝ. Et ad maiorẽ huiꝰ declarationẽ cõsiderandũ est ꝙ sensus ⁊ intellectꝰ nõ solũ recipiũt spẽs ⁊ formas rerũ: ꝫ etiã per eas iudicãt de ipis rebus ⁊ eas cognoscũt. Iudiciũ aũt de cõtrarijs nõ est cõtrariũ: ꝫ vnũ ⁊ idẽ. ⁊ per vnũ cõtrariũ fit iudiciũ de alio. quare p3 ꝙ sensibilia ↄria eiusdẽ sensꝰ pñt siml' sentiri.

Dubitatur prĩo vtru3 idiuisibile possit sentiri. Rñdet. p. ꝙ nõ. Pro q̃ supponit ꝙ l3 distantia in qua aliquid videtur sit finita ex vtraq3 parte. distãtia tñ in q̃ nõ põt videri ẽ infinita in remotõe a vidẽte: l3 sit finita versus ipm vidẽs. Tũc arguit᷑ sic. ex quo distantia in qua aliq̃d videt᷑ ⁊ in q̃ nõ põt videri sũt ↄtinue inter eas est aliq̃d indiuisibile ipas ↄtinuãs. si ğ indiuisibile possit videri isto casu posito ponat᷑ in illo indiuisibili terminãte illud spaciũ. ⁊ sic videbit᷑ cum sit in termio distantie per quã aliq̃d videtur ⁊ etiã illud idẽ indiuisibile nõ videbit᷑ cũ sit in termio distantie ꝑ quã nihil videt᷑. ⁊ sic videtur ⁊ nõ videt᷑. q̃d est incõueniẽs. vl' oportebit dicere ꝙ partim videt᷑ ⁊ partim nõ. q̃d est impossibile. q2 indiuisibile nõ h3 partes. Ex q̃bꝰ supdict̃ p3 q̃d sit dicẽdũ ð sensibꝰ ⁊ sensibilibꝰ. ⁊ q̃lit̃ imutat᷑ sensꝰ a sensibilibꝰ. Rões facte añ oppositũ facilit̃ soluũt᷑ ex dictis. Ratio facta pꝰ oppositũ ẽ ꝑ dict̃. Et ꝫ de q̃stiõe. ⁊ ꝑ ↄñs de toto ð sẽsu ⁊ sensato.

Sequitur liber de memoria ⁊ reminiscẽtia.

De memoria aũt ⁊ memorari dicendũ q̃d est ⁊ pꝑter quã causa3 fit. ⁊c.

Circa ĩitium libri de memoria ⁊ reminiscẽtia q̄rit̃ primo vtrū memoria sit p̄teritoꝝ. Arguit̃ ꝙ nõ. q: aliq̄n memoramur alicuius quod nobis est p̄ns: sicut hois vel equi. g̊ memoria nõ est solum preteritoꝝ. Secũdo arguit̃. memoria fit mediante specie sensibili reseruata in memoria sensitiua. ſ3 illa spẽs est p̄ns. ergo memoria est p̄ntiũ ⁊ nõ solũ preteritoꝝ. In oppositũ est p̃hs in textu.

Pro responsione sciendũ ẽ primo ꝙ prudentia est virtus propria hois. q̇a est recta ratio agibiliũ. inueniũtur tñ quedã aialia quandã prudentiã ꝑticipare. nõ ex eo ꝙ habeant rõez. ſ3 ex eo ꝙ instinctu nature mouent̃ per apprehẽsiõez sensitiue part̃ ad quedã opera facienda ac si ex rõne oparent̃ Ad prudentiã aũt pertinet vt prudens dirigatur per eã in ea que sibi videntur agẽda: nõ solũ ex cognitione p̄ntiũ: ſ3 etiã preteritorũ. ideo memoria per quã apprehẽdunt̃ p̄terita ponit̃ pars prudentie. iõ in aialib⁹ in q̇bus inuenitur prudentie similitudo participata. inueniũt̃ etiã memoria p̄teritoꝝ. Sed tñ sicut h̄nt prudentiã imperfectã respectu hominis. ita h̄nt memoriã imperfectã. nam alia aialia memorant̃ tm̄. hoies aũt memorãtur ⁊ reminiscunt̃. iõ post librũ in quo determinauit. p. de sensu. q̇ cõis est oibus aialibus determinat de memoria ⁊ reminiscẽtia. quaꝝ alterꝝ. s. reminiscẽtia in solis hominib⁹ inuenit̃ alteꝝ vero. s. memoria in hoibus ⁊ aialibus perfectis. Et primo determiat de memoria. ⁊ secũdo de reminiscentia. ⁊ determinando de memoria ostendit q̇d est memoria. quid memorari. que sit cã memorie. ⁊ ad quã partez aie pertineat passio memorandi. Oĩes em̄ operationes partis sensitiue passiones dicũtur. q: sentire est quoddã pati.

Sciendũ est secundo ꝙ nõ ĩjdẽ hoies inueniũtur b̄n memoratiui ⁊ b̄n reminiscitiui. ſ3 frequenter accidit ꝙ illi qui sunt meli⁹ memorantes sunt tardi ad reminiscẽdũ ⁊ addiscendũ. illi aũt bene reminiscũtur qui sunt velocioris ingenij ad inueniẽdũ et bene addiscẽdũ ab alijs. Cui⁹ cã ẽ. q: diuerse habitudines hoim ad diuersa opa pueniunt ex diuersa corpis dispositiõe. videm⁹ em̄ in corpib⁹ ꝙ illa q̄ difficult̃ ⁊ tarde recipiũt impressiões b̄n retinẽt ipam. sic̃ in lapide. q̄ vo de facili ꝑcipiũt nõ b̄n retinẽt: sic̃ aqua. Et q: memorari nil aliud est q̄ bene seruare semel accepta. ide ẽ ꝙ illi q̇ sunt tardi ad recipiendũ bene retinent recepta: quod ẽ bene memorari. q̇ aũt de facili recipiũt etiã de facili amittũt. Sed remisci est q̄dã reinuentio prius acceptoꝝ nõ ꝯseruatoꝝ. ⁊ iõ illi q̇ sunt velocis ingenij ad inueniendũ ⁊ recipiẽdũ disciplinã sunt etiam b̄n reminiscitiui.

Sciẽdũ est tertio ꝙ ad determinandũ de memoria oꝫ accipe primo q̄lia sũt memorabilia. q: obiecta sunt priora actib⁹. ⁊ actus potentij. 2. de anima.

Sit igit̃ conclusio prima. Futuroꝝ nõ ẽ memoria: ſ3 coꝝ est opinio aut spes. opinio quidẽ ex parte virtutis cognitiue dũ scꝫ opinamur aliq̇d esse futuꝝ. Spes ex ꝑte virtutis appetitiue. dũ. s. aliq̇d ſm spem rei affectatur et intenditur. Prima ps ꝓbatur. q: futura cognoscimus per intellectũ. ergo si etiã illa cog̊ cerem⁹ per memoriã suꝑflueret vna istaꝝ potentiaꝝ. assumptũ pꝫ. q: ꝺ futuris ꝯtingentib⁹ ſm ꝙ in suis causis ꝯsiderãt põt esse aliq̄ scia q̄ vocat̃ speratia: aut diuinatia. ⁊ ꝑ hoc etiã probatur secũda pars ꝯclusionis.

Cõclusio secũda. Memoria n̄ est p̄ntiũ. ſ3 coꝝ cognitio ꝑtinet ad sensum ꝑ quẽ nec futuꝝ nec p̄teritũ cognoscim⁹. ſ3 tm̄ mõ p̄ns. Probat̃. q: si memoria esset p̄ntiũ cũ coꝝ sit sensus suꝑflueret vna istarum potentiarum.

Conclusio respõsiua ad quesitũ. Memoria est solũ preteritoꝝ. Cõclusio iam satis ꝓbata est. ⁊ adhuc ꝓbat cã. p. ex cõmuni vsu loquẽdi. q: nullus q̇ p̄ntialiter videt albuꝫ aut aliquid aliud dicit se illud memorari. sil'r dũ aliq̇s p̄ntialiter ſm intellectum speculat̃. ſ3 aliq̇s dicit se memorari cũ ipe ꝑnoscit se pri⁹ audiuisse aliq̇d vidisse vel itellexisse. ergo memoria ẽ p̄teritoꝝ. Aduertẽdũ tñ ꝙ memoria nõ sic est preteritoꝝ q̇n possit esse rerũ que sunt in p̄nti. Potest em̄ aliquis memorari non solũ coꝝ q̇ sunt mortui: ſ3 etiam q̇ nunc viuũt: sicut suꝑius aliq̇s ꝺ: reminisci. Sed intelligendũ est ꝙ memoria ẽ preteritorũ ad nostra apprehensiõem ita ꝙ cũ memoramur apprehendim⁹ nos pri⁹ sen

ſiſſe aut intellexiſſe aliqua: ſiue illa ſint adhuc in pn̄ti ſiue nō. Ex quo pꝫ ꝙ memoria non eſt ſenſus qui eſt ſolū pn̄tiū. nec eſt opinio qui eſt futuroꝝ. ſ; tm̄ memoria ꝑtinet ad vim ſenſitiuā. Eſt em̄ memoria habitus ſiue paſſio aīe de prius ſenſatis cum factū fuerit tempus. dū em̄ interuenit aliquod tp̄s medium inter priorē apprehēſionē ſenſus vel intellectus. ⁊ memoriam ſequentem ſiue apprehenſionē ſequentē eſt memoria. et ſic memoria eſt reſpectu p̄terite apprehenſiōis. ſi em̄ aliquid apprehendatur ꝑ ſenſum aut intellectū: in illo nunc in quo app̄hendit̄ apprehenſio ei⁹ non dicit̄ memoria. ſ; ſolū qn̄ reſpicit apprehenſionē p̄cedentē. ⁊ ſic oīs memoria eſt quid inter apprehenſionē primā ⁊ ſecundā qđ eſt tempus memoratū. Ex quo pꝫ ꝙ ſola animalia que poſſunt ſentire temp⁹ memorant̄. ⁊ illa parte anime memorantur qua tempus ſentiūt.

Sed dubitat̄ primo quare volētes memorari mouem⁹ capita. Cauſa eſt. q̇a inter organa memorie ⁊ extimationē ponit̄ quoddam corpus qđ claudit cellulam mediam quo per motū remoto vires ſenſitiue reducte in actum ſufficiūt ad actuandū illa que ſunt reſeruata in memoria. ⁊ per motuꝫ capitis remouet̄ hmōi corpus.

Dubitatur ſecūdo quare meli⁹ memoramur in tenebris ꝙ̄ in luce. Cauſa ē. qm̄ in luce oculus impeditur circa multa. iō motus ſenſibiliū exterioꝝ impediunt motuꝫ interiorum.

Dubitat̄ tertio. quare volentes meditari facimus aliquod ſignū corporale. puta nodum in corrigia. Cauſa eſt. q: ꝑ tale ſignum corporale actuat̄ fantaſma in memoria.

Dubitatur quarto quare cū volumus memorari aliqn̄ non poſſumus. ⁊ aliquando dū volum⁹ memoramur. Cauſa ē. q: cum nitimur memorari aliquando multiplicātur ſpēs in memoria ꝓpter quaꝝ multitudinē perturbatur memoria. ſ; qn̄ nō volumus quietatur ⁊ occurrit fantaſma cui⁹ volebamus memoriam habere.

Ad rationes ante oppoſitum.

Ad primam dicitur ꝙ licet memoria quādoꝗ ſit pn̄tium ſ̄m eſſe vt dictum eſt: eſt tamen ſemper preteritorum ſ̄m apprehenſionem. Ad ſecundā dicitur ꝙ licet memoria quantū ad principium proximū quod ē ſpes. ſit preſentiū. tamen ꝗ̄tum ad obiectū conſideratū per cōparationem ad precedentem operationē ⁊ apprehenſionē: memoria eſt ſemper preteritoꝝ. Sequitur in textu. Om̄ aūt de fantaſia.

Queritur ſecundo vtruꝫ memoria ſit paſſio primi ſenſitiui. Arguitur ꝙ n̄ quia aliud eſt organū memorie ⁊ aliud primi ſenſitiui. quia ſenſus cōis ē facili recipit ⁊ non ꝯſeruat. memorie aūt eſt ꝯſeruare. mō bene recipere ⁊ bn̄ ꝯſeruare reqrūt ꝯtrarias diſpoſitiōes. ergo ⁊c̄. Secūdo. memoria eſt potentia diſtincta a ſenſu cōi. ergo nō eſt paſſio ei⁹. In oppoſitū eſt ph̄s.

Pro rn̄ſiōe ad. q: ſciēdū eſt primo ꝙ poſtꝗ̄ philoſoph⁹ determiauit quid eſt memoria. conſequenter oſtendit ad quaꝫ partem anime pertineat qm̄ vt habetur tertio de anima. ⁊ etiam in pn̄ti paſſu nō contigit aliquid intelligere ſine fantaſmate. neꝗ̄ quantū ad primā apprehenſionē ſpecieruꝫ intelligibiliū: nec ꝗ̄tum ad actualem conſiderationem per ſpēs intelligibiles illius cuius intellectus hꝫ ſciam. tn̄ intellectus nō ꝓpter hoc cognoſcit ſingulare. ſic̄ em̄ ē de deſcriptionibus figuraꝝ geometrie in quibus ſi deſcribatur triangulus deſcribitur debite quātitatis. ⁊ tn̄ geometria in ſua dēmōſtratione non vtitur aliqua determiata quantitate. ſil'r cū homo vult intelligere rem aliquā preſuppōit fantaſma debite ꝗ̄titatis. vt volenti intelligere hoīem ꝓportionat̄ ymago alicui⁹ hoīs bicubiti vel tricubiti. ⁊ tn̄ intellectus intelligit hoīem inꝗ̄tū eſt hō ⁊ nō inquantū hꝫ hanc quantitatē. ⁊ ſil'r qn̄ intellectus vult intelligere naturā alicui⁹ ꝗ̄titatiſ puta linee. occurrit fantaſma linee pedalis: vel bipedalis. ⁊ tn̄ intellectus itelligit lineā ſolā ſ̄m naturā quantitatis ⁊ non ſ̄m qđ ē bipedalis.

Sciendū eſt ſecundo ꝙ dupliciter aliquid cognoſcitur ſenſu vt ad propoſitum ſufficit. Uno mō per inmutationē ſenſus a ſenſibili. ⁊ hoc mō cognoſcuntur tam ſenſibilia propria ꝗ̄ cōia a ſenſib⁹ ꝓprijs ⁊ ſenſu cōi. Alio mō cog̊ſcit̄ aliq̇d a ſenſu quodāmō ſecūdario motu. q̇ relinq̇tur ex prima

immutatiõe sensus a sensibili ⁊ remanet etiam post absentiam sensibilis ⁊ h̄ mõ cognoscit fantasia ⁊ etiã memoria de quaꝝ distinctione videbitur.

Sit igitur cõclusio responsiua ad quesitũ. Memoria est passio primi sensitiui. ⁊ sic ptinet ad ptẽ sensitiuã. debet tamẽ accipi passio large. Ptz q: magnitudo tp̄s ⁊ mot⁹ cũ sint sensibilia cõia cognoscũtur ꝑ se ab eadẽ potẽtia. cognoscẽdo em̄ pri⁹ et posteri⁹ in motu cognoscit̃ tp̄ũs. 4. phisicoꝝ. ꝫ magnitudo ⁊ mot⁹ cũ sint sensibilia cõia per se cognoscunt̃ a sensu. ergo ⁊ tẽp⁹. ꝫ ad memoria ptinet apph̄ensio tẽporis ꝫm quãdã determinatiõẽ. scꝫ ꝫm distinctionem pteriti a p̄nti nunc. ergo memoria pertinet per se ad ptem sensitiuã ⁊ nõ ad partẽ intellectiuã q̄ non cõprehendit temp⁹ ꝫm determinatã q̄ntitatẽ. Veruꝫ est tamen ꝙ memoria ponitur in parte intellectiua. q: in pte intellectiua ẽ habitualꝭ ꝯseruatio coꝝ q̄ pertinẽt ad partẽ intellectiuã ⁊ hec dicit̃ memoria

Probatur etiam ꝯclusio per signuꝫ aialia pfecta que non habent intellectum h̄nt memoriã. ⁊ hoc est signuꝫ ꝙ meõria ptinet ad partẽ sensitiuam. talia em̄ aialia cognoscunt temp⁹ ⁊ memorãtur de prius visis. ꝑ em̄ cũ aliq̄d cognoscitur pẽr memoriã simul aial percipit hoc qd̄ prius vidit vel audiuit modo prius et posteri⁹ pertinent ad temp⁹ ergo talia aialia cognoscũt temp⁹. igit̃ habent memoriam.

Dubitatur primo cũ in memorando q̄dam passio principalit̃ afficiat animã et res cui⁹ meõramur sit absens q̄re memoramur rei absentis ⁊ nõ p̄ntis passionis

Dicitur ꝙ illa passio siue fantasma põt dupliciter ꝯsiderari. vno mõ ꝫm se. alio mõ ꝓut est ymago alicui⁹ rei absentis. sicut animal pictũ põt ꝯsiderari ꝫm se ⁊ vt est ymago aialis. si ergo aial cõuertat̃ ad ip̄m fantasma ꝫm se. sic videtur aie adesse aliq̄d sensibile ⁊ est operatio fantasie: sicut q̄n intellectus se cõuertit ad speciẽ intelligibilem ⁊ fantasma ꝫm se simpliciter itelligit. ꝫ si aia cõuertatur ad fantasma ꝫm quod est ymago alterius rei et cõsideret tanq̄ ymagineꝫ eius quod prius sentiuit vel intellexit. sic est memoria sensitiua vel intellectiua. ⁊ sic ptꝫ distinctio fantasie ⁊ memorie.

Dubitatur secundo vtruꝫ iuuenes ⁊ senes sunt male memorie. R̄ndet̃ ꝙ sic. ꝫm suã ꝓpriam naturã. et rõ est. q: vt dicebat̃ memorari est ꝯseruare firmiter accepta. mõ iuuenes sũt in ꝯtinuo fluxu ꝓpt̃ augmẽtũ ⁊ senes ꝓpter decrementũ. iõ in neutris bñ retinet̃ imp̄ssio sic̃ neq; in aq̄ fluẽte. Verũ ẽ tñ ꝙ de ꝑ accidẽs q̄ recepim⁹ in iuuẽtute bñ retinem⁹. Cui⁹ rõ ẽ. q: pueri cum nouit̃ intrãtes mũdũ oia ꝯph̄ẽdũt vt noua ⁊ insolita ob hoc admirãt̃. admiratio vero ẽ cã memorie. silr̃ illi q̄ sũt veloc̄ apph̄ẽsiõis ñ sũt bñ meõratiui: vt sup̄ dictũ ẽ. q: sũt magis h̄ũidi q̄ oporteat ad bonã meõriã. iõ ñ manet i ip̄is imp̄ssio fãtasmat̃. silr̃ illi q̄ sũt tarde apph̄ẽsiõis ñ sũt bñ memoratiui. q: in ip̄is ñ fit bõa apph̄ẽsio fãtasmat̃. Ex q̄ pꝫ ꝙ ebrij ñ sũt bñ meõratiui ꝓpt̃ fluxũ cerebri silr̃ mulieres sũt min⁹ meõratie q̄ viri ꝓpt̃ fluxũ ⁊ motũ quã h̄nt. ꝓpt̃ nimiã h̄ũiditatẽ.

Dubitatur tertio que est causa mot⁹ ⁊ bonitatis memorie. R̄ndet̃ ꝙ frequẽtes meditatiões coꝝ que scim⁹ aut itellexim⁹ faciũt ⁊ cõſuant memoriã. memorari aũt nihil aliud ẽ q̄ multotiens ꝯsiderare aliq̄. Manifestũ est aũt ꝙ ex frequẽti actu meditãdi habit⁹ meõrabiliũ ꝯſuant̃ sic̃ q̄lilibet habit⁹. nã mlt̃iplicata cã fortificat̃ effect⁹. Vñ gñaliter p̄nt assignari q̄ttuor cause bone memorie. Prima ẽ frequẽs meditatio circa obiectũ memorie. Secũda est fortis apph̄ensio. põt em̄ eẽ ꝙ aliq̄s ex vna forti ⁊ vehementi attẽtione circa aliq̄d ꝺ eo haberet meliorẽ memoriã q̄ ille q̄ multotiens illud reminisse cõsueuit. Tertia ẽ admiratio ꝺ obiecto memorabili. ⁊ ideo dictũ est ꝙ iuuenes de per accidẽs bene memorãtur. Quarta est delectatio ⁊ tristicia illata ab obiecto memorabili.

Ad ratiões ante oppositum.

Ad primã d: ꝙ bene ꝓbat sensuꝫ cõeꝫ ⁊ memoriã esse diuersas potẽtias ⁊ tñ sensus cõmunis est radix aliarũ potentiarũ sensitiuarũ sicut nutritiua ẽ radix potentie augmentatiue ⁊ gñatiue. nã vtraq; nutrimẽto vtit̃. similiter etiã sensus cõis est radix fantasie ⁊ memorie que p̄supponũt actũ sens⁹ cõis. ⁊ ideo h̄nt in hoc modũ passiõis respectu ip̄i⁹ sicut posteri⁹ semꝑ hꝫ respectũ prioꝝ in per se ordinatis et similiter dicitur in secunda.

Et hec de queſtione. Sequitur in textu.
De reminiſci aūt reliquū eſt dicere.

Queritur tertio vtruʒ reminiſcē
tia ſit reſumptio noticie elapſe a memoria ex
aliquo principio in memoria reſumpto. Ar
guitur ꝙ nō. nā ſi ſic. ſequeret ꝙ ꝗlibet no-
ua acceptio noticie eſſet reminiſcētia. ꝯñs ē
falſum. q2 addiſcere eſſet reminiſci. Secū
do ſic. Reminiſcētia fit cū quadā collatione
alicui⁹ cogniti ad id quod deletū eſt ꝑ obli-
uionē. hec aūt collatio nō ꝯuenit memorie.
ergo reminiſcētia nō eſt ex aliquo principio
reſumpto i memoria. Tertio ſic. reminiſcē
tia ſolū cōuenit hominib⁹. ſ3 homo differt a
brutis ſolo itellectu. ergo reminiſcētia ſoluʒ
ꝯuenit potentie intellectiue. ergo non cōue
nit memorie. In oppoſitū eſt. p. in textu.

Pro reſponſione ſciendū ē pri
mo ꝙ poſtꝙ. p. determinauit de memoria et
memorari. ꝯñr determiat de reminiſcentia ₇
reminiſci. Primo oſtēdēdo quid ſit ₇ quid
non ſit reminiſcētia. Deinde determinat mo
dū reminiſcendi.

Sit igiť concluſio prima. Remi
niſcētia nō eſt memoria ꝑprie accipiēdo me-
moriā. pʒ. q2 remiſcētia eſt recordatio alicu-
i⁹ obliti ₇ deleti ꝑ obliuionē. ſ3 memoria ē ali
cui⁹ reſeruati ₇ nondū obliti. igiť ₇c̄. Et ſic
patet ꝙ reminiſcētia nō eſt memoratio. nam
multotiens rememoramur abſꝗ collatione
illius cuius rememoramur ad aliquid in
memoria reſeruatū. quam tamen collatiōeʒ
requirit reminiſcētia.

Cōcluſio ſecūda. Remiſcentia
nō eſt noua rei cognitio. ptʒ. nā noua rei co-
gnitio reſpicit ſcitū vel inuentū abſolute. ſʒ
reminiſcentia reſpicit inuentū vel oblitū et
poſtea cognitum. ergo ₇c̄.

Ex ꝗbus patet concluſio reſpō
ſiua ad queſitū. Remiſtentia eſt reſumptio
elapſe noticie a memoria ex aliquo pricipio
in memoria accepto. Probať. q2 reminiſcen
tia fit cū motu fātaſmatū qui eſt ab aliquo
in aliq̇d ſicut quilibet ali⁹ motus. terminus
aūt mot⁹ a quo eſt aliquod principiū in me
moria receptū ₇ cognitū habens certū ordi
nē ad oblitū. ₇ termin⁹ ad quē ē reſumptio il
lius obliti ex tali principio in memoria rece-
pto. hmōi aūt duo termi explicanť i p̄dicta
diffinitione que ſufficiēs eſt. Ex quo pʒ ꝙ ſi
cut inq̇ſitio rōnis eſt via ad aliquid cog̊ſcē-
dū ₇ tm̄ ex aliquo cognito procedit. ita etiaʒ
reminiſcētia eſt ad aliquod memorandū: et
tm̄ ex aliquo memorato procedit. Ex quo pʒ
ꝙ nō ꝗlibet reſumptio elapſe noticie a mēo-
ria eſt reminiſcētia. nā ꝯtingit ꝙ aliq̇s nunc
ſciret aliq̇d ₇ poſtea illius totalr̄ obliuiſce-
retur ſic ꝙ nullo modo per ſe poſſet deueni
re ad illius noticiaʒ. ſ3 forte poſſet ſecūdario
illud addiſcere. ₇ ita ſi reſumptio eſſet noti-
cie totaliter elapſe nō eſſet remiſcentia. q2 n̄
eſſet ex aliquo principio in noticia recepto.
Eſt em̄ reminiſcētia inq̇ſitio alicui⁹ qd̄ a me
moria excidit: non tm̄ totaliter. ſ3 remanet a-
liquod principiū ipſi⁹ in memoria quo aliq̄n
ꝓcedim⁹ ad reminiſcendū illi⁹ quod excide-
rat a memoria. ₇ ſic pʒ q̇d ſit remiſcētia. Ex
iſtis poteſt ſumi ver⁹ mod⁹ remiſcendi. nam
ex quo remiſcētia eſt iueſtigatio obliti ꝑ me-
moriā oʒ ſemꝑ incipe ab aliquo recepto i me
moria qd̄ aliquo ordine reſpiciat rem q̄ que
ritur. ₇ ſic reminiſcētia inq̇rit ordinē in fan
taſmatib⁹ reſeruatis. Ordo igitur iſte aut ē
ex parte remiſcētis: aut ex parte remiſcibilis
Si primū: ſic eſt ꝯſuetudo. nā ꝯſuetudo ma
ximā vim hʒ ad remiſcēdū qd̄ in nobis eui-
denter experimur. q2 cū ꝯſueuimus aliq̄ per
ordinem enūciare: dicto priori occurrit ſecū
dū etiā ſine attentione ſpeciali. conſuetudo
em̄ quaſi ē altera natura. Si vo talis ordo
ſit ex ꝑte remiſcibilis: hoc eſt duplr̄. aut eſt ex
parte neceſſitatis ₇ tūc ſtatim veniť in que-
ſitū poſterius. vt ex ordine hoīs cū aīali ap
prehēſo hoīe reminiſcimur aīalis. Aut ē or-
do ꝓbabilitatis. ₇ ſic ab oībus que aliq̊ mō
adherent rei pōt fieri inuētio rei q̄ſite ꝑ remi
niſcentiā. ſiue pertineant ad illā rem tanꝙ ſi
milia ſiue tanꝙ cōtraria vel quouis modo.
Modus ergo reminiſcēdi eſt iſte. nam capi
mus aliquod primū principiuʒ in memoria
receptū. ₇ ab iſto venim⁹ in ſecundū. ₇ a ſe-
cūdo in tertiū. ₇ ſic deinceps. Ex quo ptʒ ꝙ
cū volum⁹ reminiſci nō capim⁹ indifferēter
quodcūꝗ principiū in memoria receptū. ſʒ
illud ꝑ qd̄ putam⁹ citi⁹ peruenire ad inuen-
tionē q̄ſiti. ſiue incipiēdo a primo ſimplr̄ vel
ab vltimo ſ3m modū reſolutiōis. Ex quo pʒ
etiā ꝙ magis remiſcibilia ſunt q̄ hn̄t aliquē
ordinē ꝙ q̄ carent ordine. Et optime remiſci
bilia ſunt q̄ optime ſunt ordinata. ₇ iō ad be

ne memorandū ⁊ bñ remiſcēdū q̄ttuoꝛ prīncipaliter ſunt documenta obſeruanda maxime ex parte reminiſcētis. Primū eſt vt ſtudeat ea q̄ vult retinere in aliquē oꝛdinē reducere. Secūdo vt ꝓfunde ⁊ attente ad ea mētē apponat. Tertio vt frequenter meditetᷣ ſcḋʒ oꝛdinē. Quarto vt icipiat remiſci a pncipio

Dubitatur pꝛio quare aliquando ab aliquo pꝛincipio reminiſcimur alicuiꝰ ⁊ quandoqʒ ab eodem illiꝰ nō reminiſcimur. Cauſa eſt. q꞉ qn̄qʒ tranſgreditur ⁊ fit motꝰ vltra ipm. ⁊ hoc cū mouetᷣ motu icōſueto. nā ibi ꝯſuetudo fit altera natura. tn̄ pōt deficere ſicut qn̄qʒ deficit natura. Sʒ quādo nō fit tranſgreſſio in motu bn̄ reminiſcimur.

Dubitatur ſecūdo quare cōtingit ꝙ dū aliquis querit diligēter reminiſci n̄ pōt remiſci ⁊ poſtea faciliter pōt. Rn̄detᷣ ꝙ cā eſt. q꞉ in illa diligentia ſunt multi motus indiſtincti qui impediunt oꝛdinē: quibus ſedatis inuenitᷣ determinate quod q̄ritur ⁊ cōuenienter fit reminiſcentia.

Dubitatur tertio quare pluries reminiſcimur coꝝ que pꝛocul ſunt a pn̄ti: et nō coꝝ que ꝓpe ſunt. Cauſa eſt. q꞉ ſi velimꝰ reminiſci coꝝ que ſunt pꝛope pꝛiꝰ vadimꝰ ad pꝛincipiū negotij totiꝰ. ⁊ ſic pꝛimo iuenimꝰ multū longinqua a pꝛeſenti pꝛiuſq̄ ea q̄ ſūt pꝛopinqua pn̄ti. nā ſicut res hn̄t oꝛdinē: ita cōueniēs eſt motū reminiſcentie fieri ſm oꝛdinē incipiendo a pꝛimo totiꝰ oꝛdinis ꝓcedendo per media vſqʒ in finem. qn̄qʒ tamen contingit oppoſitum fieri.

Ad rationes ante oppoſitum:

Ad pꝛimā negatur ꝯn̄a. ⁊ cā pʒ ex dictis.

Ad ſecūdā d꞉ ꝙ bn̄ ꝓbat reminiſcentiam differre a memoꝛia ⁊ rememoꝛari. qḋ ꝯceditᷣ

Ad tertiam iā patuit ſolutio in p̄cedentibus. Et hec de q̄ſtione. Sequitᷣ in textu.

Qḋ quidē igitur nō iidem ſunt ⁊c̄.

Queritur quarto ⁊ vltimo vtrū reminiſcentia inſit ſolū hoibꝰ. Arguitᷣ ꝙ nō. Reminiſcētia ꝑtinet ad memoꝛiā. q꞉ eſt quaſi quidā motus ad memoꝛiā habendā. ſʒ memoꝛia ineſt bꝛutis ſicut hoibꝰ. igitᷣ ⁊ reminiſcentia. Secūdo. reminiſcentia eſt paſſio partis ſenſitiue. cū ergo bꝛuta ſentiant ſicut ⁊ homies videtur ꝙ reminiſcantur. Et cōfirmatur. q꞉ aialibꝰ ꝑfectis inſunt oēs vires ſenſitiue. ergo aiali ineſt vis ſenſitiua q̄ eſt reminiſcentia. Tertio. multis bꝛutis aialibus videtᷣ ineſſe rō. q꞉ videntᷣ moueri ⁊ facere diſcurſus: ſicut pʒ de auibus ⁊ cattis ⁊ cimeis in multis actibꝰ coꝝ. ergo eis ineſt reminiſcētia. In oppoſitū eſt. p. in textu.

Pꝛo reſponſione ſciendum eſt pꝛimo ꝙ reminiſci ⁊ iterato addiſcere vl' inuenire ſic differūt. q꞉ reminiſci eſt recuꝑare noticiam amiſſaʒ per aliqḋ pꝛincipiū in memoꝛia retentū: ad quod quodāmō ſeq̄tᷣ noticia queſita: vel de neceſſitate: vel ex ꝯſuetudine vt dictū eſt pꝛiꝰ. puta cū aliquis recoꝛdatur alicuiꝰ quod ſibi dictum eſt ab alio: ⁊ oblitus ē quis ei dixerit: talis vtitur eo qḋ habet in memoꝛia. ſ. illo dicto ad reminiſcēdū illius cuius oblitus eſt. Sʒ quando aliquis ꝑuenit ad noticiam amiſſaʒ nō per aliqḋ pꝛincipiū reſeruatᷣ in memoꝛia: ſʒ per aliquid aliud: vt a doctoꝛe extrinſeco ille dicitᷣ iteꝝ addiſcere. Sʒ qn̄ aliquis diuerſa cogitans ⁊ multis motibꝰ mouetᷣ vel ꝑuenit ad motū per quē cōſeq̄tur cognitioneʒ rei ſcite ⁊ oblite dicitᷣ iteꝝ inuenire. Sed d꞉ de nouo inuenire quando accipit noticiā ab alio q̄ a ſeipo quā nunq̄ habuit. Unde in reminiſcēdo inchoandū eſt a pꝛincipio huiꝰ cuiꝰ reminiſci volumꝰ. q꞉ ignotū hʒ cognoſci ꝑ notū. Cū ḡ pꝛincipiū ſit notiꝰ pꝛīcipiato ſeq̄tur ꝙ i reminiſcendo inchoandū eſt a pꝛincipio.

Sciendū eſt ſecūdo ꝙ i remiſcēdo fantaſia diſcurrit de vno ad aliud ꝓpter ſilitudinē intra ipam repertā: vt a lacte itur in cognitiōeʒ albi. ⁊ ab albo i noticiā aeris: qui eſt liquidꝰ ſicut lac. ⁊ ab aere i humidū. ⁊ ab hūido in ſuū ꝯtrariū. ſ. ſiccū. ⁊ ꝯn̄r. Un̄ in diſcurſu reminiſcētie mediū ꝯueniēs ex ꝑte remiſcentis eſt pꝛincipiū vl'e nō q̄dē ꝑ pꝛedicatiōeʒ: ſʒ a quo aliquis cōſueuit memoꝛari ad diuerſa ſicut dictuʒ eſt de lacte. ⁊ iō ab illo poſſumus ꝓcedere ⁊ ad vnū ⁊ ad aliud quouſqʒ ꝑueniamus ad illud qḋ querimus ⁊ ſic ignoꝛata hac littera. d. incipiendū ē ab a. in. b. ⁊ a. b. in. c. ⁊ ſic ꝯn̄r quouſqʒ i. d. per quēdā ꝯſuetudinē perueniamꝰ. Et ex h̄ patʒ cā erroꝛ ꝯtingētis in remiſcētia. naʒ erroꝛ ibi ꝯtingit qn̄ maioꝛ eſt habitudo pꝛicipij vl'is ad vnū remiſcibile q̄ ad aliud qḋ q̄rimꝰ. et h̄ frequentᷣ ꝯtingit ex ꝯſuetudine: vt cū ꝯſueti ſumus ꝑ pꝛincipiū recoꝛdari vniꝰ ⁊ alteriꝰ

tñ ex ꝯſuetudine ſolū memoramur illi⁹ cui⁹ ꝑ principiū memorari cōſueuimus. Verū ē tñ ꝙ tp̄s eſt principiū remiſcētie ſm ꝙ ē menſura eius cui⁹ reminiſcitur. Vñ remiſcēs ſp̄ cognoſcit tp̄s determīate τ finite: aut infinite τ indetermiate. ſicut cū aliqs reminiſcit̄ h̄ eſſe factū certa die. tūc cognoſcit tp̄s detmīnate in quo factū eſt tale opus. ſed indetmīnate cognoſcit aliquis tp̄s qñ reminiſcitur alicui⁹ op̄is preteriti. ꝫ neſcit tp̄s determinatum in quo factum eſt tale opus.

Concluſio prima. ſenſitiuū i homine accedit ad ꝓprietatē rōnalis τ ē capax rōnis. Probatur. q: in omī ordine rerū ſupmū inferioris ordinis τ infimū ſuperiorꝫ accedunt ad eaſdē ꝓprietates τ ꝯditiōes. cuꝫ ergo ſenſus hois ſit ſuprem⁹ in ordine ſenſitiuoꝝ ſeq̄tur ꝙ ꝑticipabit ꝯditionem intellectui. ergo ſenſitiuū hominis eſt capax rōnis. τ d: rōne per participationem qd̄ cōuenit brutis in quibus ſenſitiuū eſt ſine intellectiuo.

Concluſio reſponſalis. Reminiſcentia ſolū ꝑtinet hominibus. τ eſt paſſio corporea ꝯueniens memorie humane. Probat̄ q: cū inter oēs memorias ꝑtis ſenſitiue memoria humana ſit ſupma τ altioris gradus ſeq̄tur ꝙ illa ſola accedat ad ꝯditionē rōnalis τ intellectui. cū ergo natura rōnis ſit ꝓcedere d noto ad ignoti noticiā: ſequit̄ ꝙ ſola memoria ꝓcedet de noto ad ignotū. q̇ q̇dē diſcurſus a notis memoratis ad ignotuꝫ oblitū eſt remiſcētia. ergo ꝯcluſio vera. Eſt aduertendū tñ ꝙ ſicut aliquando intelligimus aliquid ſimpl'r τ ſine diſcurſu τ aliqñ cū diſcurſu venim⁹ in cognitiōeꝫ alicui⁹. ita aliqñ memoramur ꝑ ſimplicē memoriaꝫ ſine motu reminiſcētie. aliqñ v̇o nō poſſum⁹ qd̄ pertinet ad remiſcentiā. Ex quo pꝫ ꝙ brutis nō ineſt remiſcētia. q: nō h̄nt potētiā diſcurſiuā aut collectiuā vni⁹ cū alio. qd̄ tñ req̄rit remiſcētia. Sꝫ ꝙ remiſcētia ſit paſſio organi corꝑalis τ nō ꝑtineat ad intellectū ꝓbat̄ rōnibus textus. Primo ſic. q: dū aliquis diligenter vult reminiſci τ nō pōt turbat̄ i corpore. ergo remiſcētia ē paſſio organi corꝑalis. et hec turbatio maxime fit in melancoliq̄ qui ſunt frigidi τ ſicci. iō qd̄ eis imprimitur nō cito remouet̄. Secundo arguit̄. habētia ſupiora groſſiora inferioribus ſine ꝓportiōe ſunt male reminiſcitiui. τ oppoſito mō diſpoſiti ſunt remiſcentiores. cū ergo iſta ñ fiant niſi propter diuerſitatē organoꝝ corporeoꝝ ſequit̄ ꝙ remiſcētia req̄rit organū corporale. Ex quo pꝫ ꝙ magni non ſunt bñ reminiſcitiui. q: vt in plurib⁹ h̄nt ſupiora groſſiora inferiorib⁹ ſine ꝓportione. Tertio patꝫ ꝙ iuuenes ſunt peioris remiſcentie τ ſil'r ſenes. cū ergo hij nō differant niſi ꝓpt̄ organi diuerſitatē ſequit̄ ꝙ reminiſcētia req̄rit organū corporale. Et ſic ptꝫ qd̄ dicendū erat de memoria τ reminiſcentia.

Ad rationes ante oppoſituꝫ.

Ad primā d: ꝙ reminiſcētia ñ ē paſſio cuiuſlibꝫ mēorie. ꝫ ſoli⁹ hūane ꝓpt̄ affinitatē quā hꝫ ad itellectū. τ hoc ſolū rep̄it̄ in hoib⁹. Et ſil'r d: ad ſecundā τ ad ei⁹ ꝯfirmatōeꝫ. Ad tertiā d: ꝙ talib⁹ aīalib⁹ quodāmō ꝑ naturā indita ē cognitio ſine quocūq̄ diſcurſu q̄ quodāmō ſil'is ē cognitiōi q̄ eſt i nob̄ hoib⁹ q̄ acq̇rit̄ per diſcurſuꝫ. ſ. in termīo diſcurſus. Et ſic hmōi bruta in talib⁹ actib⁹ ñ diſcurr̄t ſicut faciūt hoies. ꝫ hoc faciūt diſcurſu naturali qui eſt q̇dā inſtinct⁹ nature. vel vt qñq̄ d: nō ꝑfecte diſcurrūt. Et hec de q̄ſtiōe: τ ꝑ ꝯñs de toto libro de memoria τ remiſcētia.

Seq̇tur liber de ſōno τ vigilia.

De ſōno aūt τ vigilia ꝯſiderādū eſt quid ſint τc̄.

Circa īitium libri de ſomno τ vigilia Queritur primo vtrū ſomn⁹ ſit priuatio vigilie. Arguit̄ ꝙ non. q: a priuatione non regredit̄ in habitū. ꝫ a ſomno regredit̄ in vigiliā. ergo τc̄. Secundo priuationis nō eſt cauſa poſitiua. ꝫ ſomni ē cā poſitiua. q: cauſat̄ ex eleuatione fumoꝝ a loco digeſtionis ad cerebrū obſtruētiū vias et meatus per quos mittuntur ſp̄ūs ſenſuū a ſenſu cōi ad alios ſenſus. ergo τc̄. In oppoſitū eſt Ariſtoteles in textu.

Pro reſponſione ſciēdū eſt primo ꝙ poſtq̄ Ariſtoteles in libris de ſenſu τ ſenſato. τ memoria τ reminiſcētia determinauit de operibus ſenſuū q̄ explētur per organum corporeum ad quaꝝ operationū exceſſum ſm actū ſequitur ſomnus: conſequens eſt determinare poſtea de ſomno τ vigilia: que ſe habent vt priuatio τ habitus. Et q̄a in ſomno accidunt ſomnia τ diuinationes.

493

Est em̄ somniuꝫ operatio fantastica in dor mientе. ideo ꝯñter determinabit de somnio et de diuinatiõe que fit per somnū. Et pri mo ꝓhemialiter mouet tredecim questiões quaꝝ quiqꝫ ꝑtinēt ad somnū ⁊ octo ad som niuꝫ ⁊ diuinatõnē. Quaꝝ quattuor sūt ma gis naturales: ⁊ alie min⁹. Et qꝛ notū est ad sensuꝫ somnū esse. ideo primo querit Aristo teles quid sit somn⁹ ⁊ vigilia. Secundo vtrū sint passiones cões anime ⁊ corpori.

Tertio. ad quam partem aie pertineant.

Quarto. ꝓpter quā causam insunt aiali bus. Quinto vtruꝫ iste passiones cõueni ant omni animali: aut vna illaꝝ vni speciei animalis et altera alteri. aut sint aliqua aia lia quib⁹ neutra istarū passionū conueniat et alia quib⁹ vtraqꝫ cõueniat. ⁊ hee sunt q̄sti ones quas intendit determiare phūs in pri ma parte hui⁹ libri. Et in secūda videbiť primo propter quā causaꝫ dormientes som niant ⁊ quid sit somniū. Secūdo vtrum dormientib⁹ accidat somniare ⁊ ꝓpť quam causaꝫ nõ semper habēt memoriā de somnijs suis. ⁊ ꝓpter quam cām aliq̄ imperfecte reco lūt. ⁊ aliqui ꝑfecte: ⁊ aliq̄ non recolūt Ter tio vtrum per somniū cõtingat ꝓuidere fu tura ⁊ recte diuinare de futuris. Quarto videbitur qualiter hoc cõtingat. Quin to vtrū talia somnia causata sint ab hoie et de diuinatione futuroꝝ vtrū habeāt cām ex quibusdā demonib⁹. Sexto vtrū som nia habeant determinatā causam a natura

Et vltimo vtrū fiant a casu vł a fortuna et in hoc patet intentio huius libri.

Sciendū est secundo ꝙ animal ſm ꝙ in eo est principiū motus ad somnuꝫ est subiectū in hoc libro ⁊ est pars cõtenta sub subiecto totius philosophie naturalis. Nec obstat ꝙ iste liber intituleť de somno ⁊ vigilia ꝓpter cām alias sepius dictā.

Sit igitur cõclusio prima ad. q. Somnus est priuatio vigilie. Probatur. qꝛ vigilia est per solutionē sensuū. somnus ve ro fit per sensuū immobilitateꝫ seu ligamē tum. ⁊ primo sensus cõis. dicit em̄ cõmenta tor ꝙ somnus est immobilitas sens⁹ cõis re spectu sensuum exteriorū. que quidem imo bilitatio cõtingit. qꝛ a sensu cõmuni tanq̄ a fonte deriuanť spūs sensitiui ad sensus exte riores per meatus venarū qui q̄dē spūs im pediunť interuenientibus fumis eleuatis a loco digestionis claudentib⁹ et obstruenti bus poros ⁊ meatus ne isti spiritus sensiti ui perueniant ad sensus. ideo ligantur sen sus exteriores ⁊ priuantur sensatione. ⁊ hec priuatio somnus dicitur.

Cõclusio secunda. somnus ⁊ vi gilia que sunt passiones aialis aiali insunt. ſm eandem ꝑtem. Probatur duplici rõe. Prima qꝛ somnus et vigilia opponūtur vt priuatio ⁊ habit⁹. ſ opposita habēt fieri cir ca idem. ergo ⁊c̄. Minorem ꝓbat per indu ctionē. qꝛ visus ⁊ cecitas naturaliter sūt cir ca oculū. similiter turpe ⁊ pulcrū circa debi tam ꝓportionē corpoꝝ et membroꝝ. et sani tas ⁊ egritudo circa debitā proportionē hu morū seu qualitatū. ⁊ audit⁹ ⁊ surditus cir ca etiam idem. igitur ⁊c̄. Secūda ratio. i quacūqꝫ parte cognoscimus animal vigila re. qꝛ sentit: cognoscimus etiam ipm̄ dormi re et per somnū deprimi: qꝛ non sentit. Vnd̄ vigilantem cognoscim⁹ vsu ⁊ operatõe sen suū. ideo sentientē actu vigilare dicimus ⁊ sentire. ⁊ nõ sentientē dicim⁹ dormire. ergo somnū ⁊ vigilia habent fieri circa eandem ꝑtem aialis. animal em̄ vigilans diciť cum aliqd̄ sensibiliū exterioꝝ apprehendiť. ideo vere dicitur ꝙ aial cogiť vigilare sentiēdo et in vsu sensuuꝫ. Ex quo infert phūs ꝙ somnus ⁊ vigilia sunt passiones totius cõ iuncti ex aia ⁊ corpore et nõ aie aut corꝑis tm̄. Probatur. qꝛ cui⁹ est potentia eius ē ac tio. ergo a destructõe ꝯñtis cui⁹ nõ est actio eius non est potentia: ſ operatio sensus nõ est anime tm̄ nec corporis tm̄: ſ vtriusqꝫ vt patuit. 2. de aia. ergo somn⁹ ⁊ vigilia q̄ sūt passiones ꝑtis sensitiue ⁊ accidūt in oꝑatõe sensus sūt passiones toti⁹ cõiuncti. Et est aduertendū ꝙ q̄nqꝫ in somno liganť solum sensus exteriores. qꝛ meat⁹ per quos veni unt spūs vite a sensu cõi ad sens⁹ exteriores obstruūtur. Aliq̄n etiā meat⁹ ꝑ quos sens⁹ cõis influit sensib⁹ interiorib⁹ etiā ligātur Et ſm primū modū cõtingunt somnia. qꝛ tūc a fantasia ad sensum cõem mittunť spe cies reseruate per quandā subtilē euapora tionem. ⁊ tunc videtur homini ꝙ vigilādo ꝑcipiat ea quoꝝ ista sunt fantasmata. ⁊ tūc non ꝑfecte dormit. Sed in secūdo mõ non cõtingūt somnia. ⁊ sic pꝫ quare hoies aliq̄n

somniant et aliquando non et illud principaliter videbitur in secunda parte huius.

Dubitatur primo cum somnus sit privatio vigilie quare prenominatur somnus in titulo libri. Respondetur quod propter admirari inceperunt phi philosophari. et quia somnus causat maiorem admirationem quam vigilia. quia in somno animal videtur quasi mortuum. ideo philosophus primo voluit notificare somnum et deinde vigiliam.

Dubitatur secundo quare habentes strictas venas citius et fortius dormiunt quam alij. Causa est. quia facilius est obstruere strictiorem viam quam magis latam. cum igitur habeant venas strictas et angustas et meatus strictos et somnus causatur per obstrictionem meatuum: sequitur quod tales cito dormiunt.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primam dicitur quod duplex est privatio. quia quedam est que privat formam et operationem seu actum et potentiam. et alia est que privat operationem et non formam seu actum et non potentiam. Vel aliter illud dicendo. aliquando habitum et non principia habitus. et per hoc soluetur ratio. Ad secundam dicitur quod privationis causa positiva per accidens et non per se. et ideo illa causa somni de qua dictum est non est per se causa somni: sed magis per accidens. quia ad ipsum sequitur somnus. Et hec de questione. Sequitur in textu. Cum autem determinatum sit prius.

Queritur secundo utrum somnus et vigilia insunt plantis. Arguitur quod sic. simili ratione qua probat Aristoteles quod insunt animalibus: quia quibuscunque inest operatio determinata secundum naturam necesse est quiescere ab illa operatione cum tempus exegerit in quo nata sunt operari secundum aliam operationem. sed plantis inest determinata operatio. quia earum est finita virtus. ergo operatio consequens virtutem est finita. ergo cum exegerit tempus in quo nate sunt operari. necesse est plantas desistere ab operatione. sed somnus inest animalibus cum desistunt ab operatione: igitur inerit plantis. Secundo arguitur. Plantis inest reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. ergo inest eis somnus. tenet consequentia. quia somnus est conventus et reciprocatio etc. ut dictum est. Antecedens patet quia in hyeme et etiam in estate de nocte, plante trahunt calorem suum ab intra. Ad oppositum est philosophus in textu.

Pro responsione ad quesitum sit conclusio prima. plantis non inest sensus. ergo nec somnus nec vigilia. Patet consequentia. quia talia sunt passiones sensus. et passio nunquam est sine proprio subiecto. Advertendum est tamen quod plantis inest aliquid simile somno: ut arguitur ante oppositum. quia eis inest aliquando retractio caloris ad interiora sicut in hyeme. nam in tantum retrahitur calor et ex consequenti humidum quod folia fluunt et plante videntur mori: et tunc videntur dormire. Sed in estate huiusmodi calor revertitur et etiam humidum et tunc rarefiunt exteriora et aperiuntur plante et producunt folia et fructus: et tunc videntur vigilare. Sed ista differenter fiunt in animalibus et plantis quia in plantis fiunt in hyeme propter frigus quod circundat humidum plante cum calido unito ad intra se retrahens. Sed in estate calidum circundat plantas. et ideo calidum et humidum plantarum fluit ad circumferentiam. Et similiter dicendum est de floribus se claudentibus de nocte in estate et die se aperientibus. Sed in animalibus ista retractio fit propter evaporationem cibi et elevationem fumorum ad cerebrum: et ita fit a principio intrinseco movente vapores sursum. qui sursum elevati propter frigiditatem cerebri ingrossantur et obstruunt meatus per quos mittuntur spiritus sensitiui a corde ad singula membra. ratione cuius obstructionis exteriora privantur huiusmodi spiritibus et calore: et tunc sequitur somnus.

Conclusio secunda. nullum est animal cui non conveniat quandoque dormire et quandoque vigilare. Probatur conclusio. quia subiectum aliquod non potest perpetuo privari propria passione et operatione eius. sed somnus et vigilia sunt passiones animalis. ergo etc. sunt enim passiones primi sensitiui ut postea videbitur. et primum sensitiuum participat quodlibet animal. quia omne animal necessario habet sensum. igitur necessario habet primum sensitiuum. ideo dicit textus quod omnia animalia somno communicant: sive sint natabilia sive volatilia sive gressibilia. sive habentia duros oculos: sive habentia duram testam. licet ista sint brevis somni. Et ideo non est ita manifestum de istis sicut de alijs. et tamen necessario dormiunt.

Ex predictis sequitur conclu-

ſio tertia. nullū animal ſemper vigilat. patet rōne text⁹. q꞉ cuilibet aiali eſt aliquod tē pus determinatū ſm naturā virib⁹ illi⁹ aialis. cū igitur extiterit temp⁹ illud determiatū per qđ natū eſt operari neceſſe eſt tūc qđlibet aial quieſcere ab opere ſuo. ⁊ ſic nō pl⁹ poterit vigilare: ſ neceſſario oportet ipſum dormire vt fiat reſtitutio tpis pñtis. g̊ nullū animal ſemper vigilat.

Cōcluſio quarta. Nullum aial ſemper dormit. Probatur: q꞉ quodlibet animal eſt ſenſitiuū. ſ ſenſitiuū eſt quod poteſt agere ſm actū. i. ſentire ſm actum. ſ potentia naturalis nunꝙ̄ eſt fruſtra. ergo oportet neceſſario omne animal qñqꝫ ſentire. ⁊ ꝑ cōſequens vigilare. ⁊ ſic neceſſe omnē ſomnū excitalem eſſe. Patꝫ igitur ꝙ plantis non ineſt ſomnus nec vigilia. ſ cuilibet aiali inſunt. Patet etiam ꝙ nullū aial ſemper vigilat nec ſemper dormit.

Sed dubitatur primo quare in ſomno iudicamus nos qñqꝫ aſcēdere ⁊ qñqꝫ deorſuꝫ cadere. Cauſa eſt. q꞉ in ſomno qñqꝫ cadunt fumi groſſi a cerebro ad cor: ideo ſenſus cōis hoc ſentiēs iudicat de ſenſu. Quandoqꝫ etiaꝫ fumi groſſi aſcendunt a corde ad cerebrū: ⁊ tūc iudicam⁹ nos aſcēdere. ⁊ hoc maxime accidit in egrotantib⁹ q̊ habent plures motus in capite.

Dubitatur ſecūdo. quare melācolici min⁹ dormiūt ꝙ̄ alij. ⁊ flecmatici magis. Cauſa eſt. q꞉ ſomn⁹ cauſatur ex euaporatione nutrimenti. mō in melācolicis ē minor euaporatio ꝓpt̄ defectū caloris ⁊ abundantiā ſiccitatis. ſunt em̄ frigidi ⁊ ſicci đ natura terre: ſ flecmatici ſunt magis calidi ꝙ̄ alij. ideo in ipis fit maior euaporatio ⁊ plures fumi aſcendunt ad cerebrū qui non cito diſſoluūtur. q꞉ in eis nō eſt calor multuꝫ acutus. ideo multū dormiūt.

Ad rationes ante oppoſitum: Ad primā đ: ꝙ potētia vegetatia nō ceſſat ab operatione ſua quā diu viuēs viuit. ⁊ iō ceſſatio a nutritōe ē mors. vt đ: in. 2. de aia ⁊ ſic bñ eſt aliqđ temp⁹ determiatuꝫ operationū aie vegetatiue: nō tñ ſic determiatuꝫ eſt ꝙ poſtꝙ̄ preterierit vel ceſſauerit poſſit iterū operari. ideo nō eſt ſimile de potētia ſenſitiua ⁊ vegetatiua. Secūda ratio bñ ꝓbat ꝙ plantis ineſt ſomnus methaphoric⁹.

Sequitur in textu. Quare neceſſe ē omne dormiens. ⁊c̄.

Queritur tertio: vtrū ſomn⁹ ſit paſſio primi ſenſitiui. Arguit̄ ꝙ nō. q꞉ ſomnus eſt eius quod immobilitatur. ſ primuꝫ ſenſitiuū nō immobilitatur. q꞉ primū ſenſitiuū eſt in corde qđ ſemper mouetur durante vita. ergo ⁊c̄. Secūdo arguitur. ſomnus ē paſſio illius a quo retrahit̄ calor ⁊ ſpūs. ſ a corde nō retrahit̄ calor ⁊ ſpūs. ergo ⁊c̄.

Tertio arguit̄. ſomn⁹ eſt paſſio illi⁹ qđ primo imobilitat̄ in ſomno. ſ ſenſus ꝑticlares primo imobilitant̄. ergo ſomn⁹ nō eſt paſſio primi ſenſitiui. maior ptꝫ q꞉ priuatio ꝓprie operatiōis đꝫ attribui ꝓprio ſubiecto illius operationis. Ad oppoſitum eſt Ariſtoteles in textu.

Pro rñſiōe ſciēduꝫ eſt primo ꝙ poſtꝙ̄ determinatū eſt ſubiecto ſomni taꝫ remoto qđ eſt corp⁹ ꝙ̄ ꝓpinquo qđ eſt aial ꝯñr pħs detmiat de ſubiecto ipi⁹ ſomni ꝓpinquo ⁊ oñdēdo q̇d ſit illud pħs tria ſupponit. Primo ꝙ in ſomno neceſſe eſt oēs ſenſus ligari. q꞉ niſi ſic ſtaret aial vigilare dū dormiret. Secūdo ſupponit̄ ꝙ nō oē aial hꝫ oēs ſenſus. Tertio ſupponit̄ ꝙ inter ſenſ⁹ ꝑticlares neceſſe ē ponere ſenſū cōmunē. Iſta ꝓbant̄ i textu ſic̄ ſūt. 2. de aia.

Cōcluſio prima ſomnus nō eſt paſſio omniū ſenſuū ꝑticulariū nec alicui⁹ ſenſus ꝑticularis. Probat. q꞉ non eſt neceſſe oēs ſenſus exteriores ſimul agere. ergo nō eſt neceſſe oēs exteriores ſimul imobilitari: cū igit̄ ſomn⁹ ſit imobilitatio ſenſuuꝫ ſequitur ꝙ nō eſt paſſio oīm ſenſuū ꝑticulariū. Nec alicui⁹ ſenſus particularis. q꞉ vn⁹ ſenſus particularis poteſt ligari altero nō ligato. modo animal in ſomno vniuerſalit̄ nihil ſentit. ergo ſomnus nō eſt paſſio alicuius ſenſus particularis.

Cōcluſio ſecūda et eſt reſponſiua ad queſitū. Somn⁹ eſt paſſio primi ſenſitiui. Probat̄: q꞉ qñ aliqua paſſio cōuenit aliq̇b⁹ plurib⁹ oꝫ tūc ꝙ cōueniat ipis ꝑ aliquā naturā ſibi cōem cui prius cōuenit. ſed ſomn⁹ cōuenit omnib⁹ ſenſib⁹ ꝑticularib⁹. q꞉ oēs ligātur vt notū eſt. ergo oportet eſſe vnā naturā cōem omnib⁹ ſenſib⁹ ꝑticularis

bus cui primo conueniat somnus. sed talis est sensus cōis seu primum sensitiuum. ergo etc. Item somnus est passio illius quo immobilitato necesse est omnes alios imobilitari et nō ecōtra. sic est de primo sensitiuo. ergo etc.

Cōclusio tertia Nō quelibz impotentia sentiendi est somnus. Probat textus duplici signo. Primuz est, quia in defectōnibus anime aial redditur impotens ad sentiēdū et tamen nō dormit. ergo etc. Unde defectio aie vocatur status vite: vt in principio aut in fine vite. vel etiā aliqua egritudo vt extasis vel demētia vel letargia. Est enim demētia passio causata ex abūdantia colere vel melācolie in anteriori parte cerebri que ligat imaginationē ibi exntē. Sz Amēcia causatur ex abūdātia sanguinis i media parte cerebri que ligat extimatiuā ibi exntē. Et letargia causatur ex abūdātia fleumatis in posteriori parte cerebri exntis: et ideo ligat memoriā. Aliud signū est de hominibus qui ligantur in vena colli. tales enim nō sentiūt: quia obstruūtur meatus per quos deferuntur spūs sensitiui. ergo cōclusio vera.

Dubitatur primo circa textum Utrum in corde sit principiū motus et primū sensitiuū. Pro dubio sciendū est quod in eadem parte est principiū sensus in qua est principiuz motus localis et illa particula in hominibus est inter caput et intestina.

Sit igitur conclusio prima. In aialibus hn̄tibus sanguinē cor est principalis pars a qua fluit motus. et in alijs est pars pporcionalis cordi. Probatur. quia spūs siue calor est pricipiū motus. sed in corde est principiū spūs ergo maior patz. quia spūs est quoddā corpus subtile euaporatū mediāte calore subtili naturali. ergo vbi est fons caloris ibi est principiū spiritus. sed in corde est fons caloris. ergo ibi est principiū spūs. Minor patz. quia vbi idigemus respiratōe ad refrigeriū ibi est fons caloris vbi manet cor. quia nisi locus ille refrigeretur statim aial suffocaretur. ergo in hn̄tibus sanguiez cor est pricipiū motus et caloris. sed in nō hn̄tibus cor: vt sūt illa que decisa viuūt. pars pporcionalis cordi est pars in qua est spūs ptemplatus. Quod aūt spūs sit principiū motus. patz: quia aial nō operatur sine vigore. sed spūs facit vigorē in aialibus quia pseruatio et retentio spūs facit robur. et ista retentio in habētibus sanguinē fit per aerē humidū attractū per inspiratōnē. et in nō habētibus cor est aliqd pporcionale cordi a quo mouetur spūs ad succinctoriū. ideo hmōi aialia dū mouentur causāt sonum ex pcussiōe hmōi spūs ad succinctoriū. et est succinctoriū quedā pellicula diuidēs hmōi aialia per mediū.

Cōclusio secunda In corde est principiū sensus. Patz quia animalia mouentur facto aliquo sensu seu cognitione sensus. quia mouetur aial per appetitū. et cognitio sensus puenit appetitū: ideo sensus aialis preuenit motū. ergo vbi est principiū motus ibi est principiū sensus. sed in corde est principiū motus. ergo ibi est principiū sensus.

Dubitatur secūdo vtrum dormientes pn̄t exercere opera vigilantiū. Dicitur quod sic. patz quia ptingit quod i somno fantasia sit soluta. et quod homo fantasietur de aliquo prius sensato. ergo sensus cōis per quādā subtilē euaporatōez pōt suscipere spēm reseruatā in fantasia ac si imutaretur a sensu exteriori et facta ista imutatōne erit executio operis ac si dormiens vigilaret.

Dubitatur tertio: quare homies memorantur de somnis et nō de actibus vigilantiū quos exercent dormiēdo. puta de motu brachij vel locutione. Causa est. quia memoria est reseruatio alicuius sensati ab aliquo sensu exteriori. sed fantasma quod est principiuz somni prius fuit sensatū a sensu exteriori. ergo de somno erit memoria. sed cū dormientes exercēt actus vigilantiū oēs sensus exteriores sunt ligati: et ita actus illi nō primo sentiūtur per sensuz exteriorē: et sic nō deferūtur ad memoriā. ergo in memoria nō reseruantur.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā dr quod duplex est imobilitas ipsius cordis et eius imutatio. quedā est localis. et hoc mō nō immobilitatur vt pbat rō. Secūda est respectu sensuū pticulariū que est carētia influxus virtutis sensitiue ad sensus exteriores et hoc mō imobilitatur. Ad secūdaz dicitur quod calor sic retrahitur quod nō plus mittetur ad sensus particulares. Ad tertiā dr quod sensus pticulares prius impfecte imobilitantur quam sensus cōis. nō tamen pfecte ligantur quousque sensus cōis sit ligatus. quia ad obstructōem meatuū per quos influit sensus seqtur priuatio fluxus sensus cōis ad sensus particulares: et tunc sequitur somnus. Et hec de qōne

Sequit̃ in textu. Quare aũt dormiẽtes.

Queritur quarto vtrũ diffinitio somni sit sufficiens in qua dicit̃ Somn⁹ est cõuentus ⁊ reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora propter euaporatiõez ascendentẽ ad cerebrũ ibidẽ infrigidatam ⁊ iterũ descendentẽ ⁊ obstruentẽ meatus sensitiuos ꝓpter salutẽ aialiũ. Arguitur ꝙ nõ. q꞉ si sic. sequeret̃ ꝙ vina ⁊ gñaliter calida non eẽnt somnifera. p꞉ꝫ ꝯña. q꞉ impedirent infrigidationẽ q̃ requirit̃ in somno.

Secũdo. multa aialia dormiũt per totaꝫ hyemẽ: vt docet experientia. ⁊ tamen in talibus nõ est ꝯuent⁹ ⁊ reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. g̊ ⁊c̃. Tertio. Si diffinitio esset sufficiẽs sequeret̃ ꝙ plantis inesset somnus qḋ prius improbatũ est. ⁊ patꝫ ꝯña. q꞉ in ipis ẽ reciprocatio caloris naturalis ab exterioribus ad interiora. In oppositũ est pħs in textu.

Pro respõsione sciendũ est primo ꝙ postꝙ. p. ostẽdit quibus inest somn⁹ ⁊ vigilia. ⁊ quib⁹ nõ. ⁊ quibus est passio. cõsequenter inq̃rit de causis ipius somni. q̇b⁹ inuestigatis infert diffinitiõem somni.

Conclusio prima. Causa finalis ipius somni est salus aĩaliũ. Probat̃. q꞉ ꝓpter diuturnã actionẽ partes sensitiue fatigant̃. g̊ somn⁹ in quo est quies partis sensitiue recuperans ⁊ restaurãs dep̱dita i sensatione ordinat̃ ad salutẽ aĩaliũ sicut ad fineꝫ Ex ꝯclusione sequitur ꝙ etiam vigilia est finis somni. Pꝫ. q꞉ salus animaliũ est in vigilia. sentire em̃ in sensitiuis est q̇d optimũ: sic̃ intelligere in intellectiuis. ergo post quietẽ q̇ est in somno melius exercentur vigilie que sunt sentire q̃ ante somnũ. sequitur ergo ꝙ vigilia est etiã finis somni. est tñ finis somni quãtũ ad bene esse animalis. ⁊ salus aialis quantũ ad esse est finis.

Cõclusio secunda. cor ⁊ cerebrũ sunt cã efficiẽs ipius somni. Prima ⁊ principalis pars patꝫ. q꞉ cor de sua natura est calidũ. ⁊ cerebrũ naturaliter est frigidũ. frigiditas autẽ cerebri deseruit ad temperamẽtum caloris cordis. somnus aũt est passio sensus cõis: vt patuit supra. ⁊ sensatio incipit a corde ⁊ perficitur in cerebro. g̊ ꝯclusio vera. Vñ cor per calorẽ suũ est cã euaporationis ascendẽtis ad cerebrũ. ⁊ cerebrũ per frigiditatẽ suã est cã ingrossationis ⁊ descensus huiusmodi vaporis. ⁊ p̱ ꝯñs obstructiõis meatuũ. ⁊ illa duo dicũtur facere somnũ.

Cõclusio tertia. Causa somni q̃ vtitur causa efficiens est vapor grossus obstruens viam spirituũ sensitiuorũ. pꝫ. q꞉ somnus est impotentia sentiendi ex priuatione spirituũ sensitiuorũ quib⁹ priuant̃ sensus p̱ticulares facta obstructione meatuũ et viarũ p̱ quos diriuant̃ spũs sensitiui a sensu cõi q̇ est fons sensualitatis in sensus exteriores. Istud etiã pꝫ a signo. q꞉ hoies naturalit̃ humidi sũt magni somni sic̃ sũt pueri ⁊ fleumatici. silr̃ egritudĩes humide ⁊ calide ꝯfortãt somnũ. silr̃ labor causat somnũ. q꞉ per laborẽ ꝯsumũtur ⁊ exsiccant̃ hũores ꝯgelati ⁊ ingrossati ⁊ resoluũtur in vapores q̇ obstruũt meatus spirituuꝫ sensitiuorũ. similiter nutrimentũ humidũ ⁊ calidũ ẽ cã somni. vt vinũ et sic de alijs. iõ dicit. P. ꝙ pueri ⁊ nutrices nõ debẽt potare vinũ nisi mixtũ sit cũ aqua Nihil em̃ differt puerũ bibere vel nutricẽ. nã vt dicit Seneca virtus nutrimenti manet i lacte nutricis. pueri em̃ cuꝫ sint naturaliter humidi ⁊ calidi multũ dormiũt. ⁊ si biberẽt vinũ amplius dormirent ⁊ efficerentur epilentici. Est aũt epilẽtia morbus obstruens viã respiratiõis ⁊ inspiratiõis in somno. scꝫ arteriã vocalẽ ꝓpter abũdantiã hũorũ. ⁊ iõ hoies patiẽtes talẽ egritudinẽ moriunt̃ dormiendo: si permittant̃ dormire ꝭm eorũ inclinatiõem. Et hec oia ꝓbant ꝙ vapor excessiuus obstruẽs viã ⁊ meatus spirituũ est causa materialr̃ somni. s. qua vtit̃ cã efficiẽs. patꝫ etiã cõclusio alio signo. q꞉ habẽtes p̱uas venas ⁊ meatus angustas sunt magni somni. ⁊ silr̃ hñtes grossa capita ⁊ humida: sic̃ sunt pueri. Sꝫ colerici sũt parui somni. q꞉ excessiuus calor eorũ statim ꝯsumit humorẽ ⁊ vaporẽ obstruẽtẽ viã spirituũ sensitiuorũ. ideo etiã tales sũt iocũdi sic̃ ⁊ sanguinei. q꞉ calor in ipis gñat spirit⁹ subtiles. iõ sanguinei et colerici parũ comedũt ⁊ sepe. q꞉ p̱uum nutrimẽtũ receptũ i stomachis eorũ statim ꝯsumit̃ p̱ excellẽtẽ calorẽ eorũ. ⁊ i fumũ resoluit̃: ⁊ ita in ipis nutrimẽtũ ñ põt ad fundũ stomachi descẽdere. Melãcolici vo ⁊ fleumatici multũ comedũt. q꞉ ꝓpt̃ debilitatẽ calor̄ cib⁹ nõ rarefit. ⁊ ita stomach⁹ eorũ ñ replet̃ quousq̧ sit plen⁹ cibis. nec cessat eorũ appetitus nisi re-

pleti cibis.

Cōclusio quarta: causa forma-

lis somni est priuatio vigilie. Pꝫ ex dictꝭ. oñ
sum est em̄ ꝙ somn⁹ est a sensib⁹ exteriorib⁹
et sensu cōi. ideo materia in qua est somnus
est ille sensus cōis in quo est priuatio vigi-
lie. Nec est ꝯtra hoc ꝙ dictū est. scꝫ ꝙ ē cau-
sa efficiēs: ꝛ ita coincidūt i vna re. Ex p̄-
cedētibus ergo ptꝫ quomō causat̄ somnus
nā per calorē cordis et stomachi nutrimētū
cōuertit̄ in vapores ad cerebrū ascendētes.
vbi ꝓpter frigiditatē cerebri ingrossant̄ et
descendūt per vias spūū sensitiuoꝝ. ꝛ de-
scendēdo obstruūt ipas vias. ꝛ obstruēdo
vias priuāt vigiliā a sensib⁹. Causa ergo
efficiēs ē cor. secūda ē cerebrū. tertia est va-
por ingrossat⁹ qui etiā materialiter vt dictū
est etiā ē ꝓxima efficiēs causa somni. Causa
vero materialis in qua est somn⁹ est primuꝫ
sensitiuū a quo priuat̄ vigilia seu sens⁹ cōis
Sed causa formalis est priuatio vigilie eo
mō quo hꝫ causaꝫ formalē. Et finalis cau-
sa est salus aīalis aut etiā vigilia.

Cōclusio responsiua ad q̄situm

Diffinitio somni est sufficiēs. Ptꝫ q: expli-
cat oēs causas ip̄i⁹ somni. ꝛ primo causam
formalē. s. priuationē vigilie cū d: ꝙ est cō-
uent⁹ et reciprocatio caloris ad intra. nā ex
hoc ꝙ calor nō diriuat̄ a corde in sens⁹ exte-
riores q̇ quidē calorē cū spiritib⁹ sensitiuis
priuat̄ vigilia ꝛ operatio sēsuū exterioꝝ. Alie
cause satis exprimūtur in diffinitiōne. Et sic
ptꝫ ꝙ ad somnū reqrunt̄ calida ꝛ hūida. ca
lidū scꝫ qđ est exalatiuū. ꝛ hūidū qđ ē exala
bile. iō sicca simpl'r ꝛ frigida ipediūt somnū.

Cōclusio vltima. completio seu

cōplementū digestionis est naturalis cau-
sa vigilie ꝛ dissolutiōis somni. Ptꝫ: q: com
pleta digestione dissoluūtur vapores gros-
si q̇ ꝓprie causant somnū vt dictū est. Sed
causa per accidēs vigilie ꝛ dissolutōis sōni
est mot⁹ vel tremor cordis. q̇a impetuosus
mot⁹ cordis causat impetuosam multitudi-
nē spirituū qui aperiunt vias per euapora
tiones obstructas. ꝛ breuiter omia q̄ faciūt
aperturā meatuū sensitiuoꝝ dissoluūt sōnū
vel inducūt vigiliā. sicut magn⁹ motus cor
dis q̇ facit euaporatōes sedere ꝓpt̄ regressū
spirituū ad intima cordis. ꝛ etiā magn⁹ mo
tus ab exteriori ꝓueniens: siue sit mot⁹ lo
calis siue motus alterationis. vt puta cale
factionis siue frigefactiōis.

Dubitatur primo vtruꝫ vigilia

precedat somnū. Rñdetur ꝙ sic. q: vigi-
lia est habitus ꝛ somn⁹ est priuatio. igit ꝛc̄.
Ptꝫ etiā aliūde. q: somnus vt ait cōmenta
tor est recessus virtutis sensitiue ab exterio-
rib⁹ ad interiora. q̇ quidē recess⁹ fit ꝓpt̄ pri-
uationē influx⁹ sensus cōis ad sensus exte-
riores. ꝛ illa virtus sensitiua causat vigiliā
modo nihil recedit ab aliquo loco nisi pri⁹
existat in eo anteq̄ recedat. ergo ꝛc̄.

Dubitat̄ secundo quare quedā

animalia dormiunt oculis apertis. Dicen-
dū est ꝙ illud maxime contingit in animali
bus timidis que ꝓpter timorē detinent ocu
los apertos q̄ diu possunt. cū autē in som-
no exteriora frigefiūt. quia calor attrahitur
ad interiora vt dictū est palpebre taliū aia-
liū vt in rugā cōiter cōtrahunt̄ ꝛ cōstringū
tur ligatis sensibus per somnū. ꝛ sic apertis
oculis dormiunt.

Ad ratiōes ante oppositum.

Ad primā dicenduꝫ est ꝙ sicut est in maiori
mūdo ita est in aiali. nā per calorē solis ele
uat̄ vapor ad mediā regionē aeris: vbi ꝓpt̄
frigiditatē loci cōuertit̄ in aquā ꝛ deorsum
cadit: sic etiā in aialibus per calorē cordis ꝛ
stomachi eleuant̄ vapores ad cerebrū vbi in
grossantur ꝛ descendūt modo iam dicto: et
sic causant somnū. Et ita calida ꝛ humida
somnū causant. q: calida causant euapora
tionē. ꝛ hūida euaporabilia sunt. Ad se-
cūdā dicitur ꝙ illa animalia plus recipiunt
de nutrimēto i estate q̄ calor su⁹ poss͛t dige
rere: ꝛ ita ꝑ totā hyemē calor potest digere-
re cōtinue ꝛ digerere nutrimentuꝫ illud. et
cum habeant debilē calorem per multū tem
pus manent meatus obstructi. Ad tertiā
patuit solutio supra. q: reciprocatio caloris
non fit propter eandem rationem in aialib⁹
et in plantis. et ideo plante non dormiūt ni
si in hyeme: vt supra dictū est. Sequitur
in textu. Post hec querendū aūt est.

Queritur quinto vtrū somniuꝫ

sit passio partis sensitiue. Arguitur ꝙ nō
q: somnia cōtingunt tm̄ in somno. quia sō-
nus est ligatio sensuū. ergo somnus nō iu-
dicatur sensu: ergo nō est passio ꝑtis sensiti

ue. In oppositū ē phūs in textu.

Pro responsione sciendum est primo ꝙ postꝙ phūs determiauit de sōno ⁊ vigilia. ꝯsequēter agit de his que ꝯtingunt in somno. scȝ de somnio ⁊ de diuinatiōe futurorū que fit per somnia. Et quia somniuȝ plures habȝ causas naturales ꝙ diuinatio iō prius tractat de somnio ꝙ de diuinatōe Et primo inquirit subiectū ei⁹. postea q̇d sit somniū. Et rōnabiliter. q꞉ somniū est q̄daȝ passio. Sed omnis passio habȝ cognosci ꝑ suum subiectum. g̃ ⁊c̄.

Sciendū est secundo ꝙ species sensibiles manent in sensibus abeūtib⁹ sensibilib⁹. ⁊ hoc manifestū est in sensib⁹ interiorib⁹. Et de exteriorib⁹ ꝓbat phūs ꝑ quedam signa. Primū est ꝙ cū visus aspicit excellens visibile ⁊ deinde cōuertit̄ ad debiliora visibilia nō pōt ea videre. et hoc ē꞉ q̇a species prioris visibilis adhuc sunt in visu que impediūt visionem alterius visibilis.

Secundū est. quia si aliquis debite aspiciat solē ⁊ deinde claudat oculos apparebit sibi ꝙ adhuc lumen excellens videbit. ⁊ postea mutabit̄ in puniceū colorē deinde in rubeū ⁊ postmodū in nigrū qn̄ totaliter deficiet lumen reseruatū. Aliud signū. quia cū aliquis aspiciat diu rem velociter mutari ⁊ se cōuertat ad alias videbunt̄ sibi moueri. Aliud signū est ꝙ aliq̇ ꝓpt̄ magnos sonos efficiunt̄ surdi. ⁊ ꝓpter excellentes odores nō p̄nt alios odorare. q꞉ preexistētes in sensu remanēt. Supponit̄ vlterius ex ante dictis ꝙ in dormiente sunt multi vapores ⁊ spēs qui discurrūt per vias spirituum sensitiuorū nō solū in meat⁹ sensus cōis ad sensus exteriores. ymo etiā in meatus ad sēsus exteriores. ⁊ cū in sensu maneāt species abeuntibus sensibilibus꞉ ille species informabunt hmōi vapores.

His p̄missis sit conclusio respōsiua. Sōniū est passio sens⁹ cōis ꝫm ꝙ fantasticus est. Probatur prima pars. q꞉ ex quo somniū nō ē sine somno. seq̄tur ꝙ eiusdem ꝑtis sunt somn⁹ ⁊ somniū. ergo ⁊c̄.

Itē somniū est cognitio sensitiua. q꞉ per somniū cognoscimus sensuȝ vt hic ⁊ nūc q̄ sunt conditiones cognitionis sensitiue ⁊ nō intellectiue. in somno tamen aliquando habemus operationē intellect⁹꞉ aut rationis que non debet vocari somniū. Secūda pars patet. q꞉ sensus cōis est fons toti⁹ sensualitatis. ergo ab eo ꝓcedit vnus meatus versus sensus exteriores. et alius versus sēsus interiores. quoꝝ organa sunt in cellula cerebri. ꝫ somniū nō est primi sensitiui scd̄m primā habitudinē. scȝ ad sensus exteriores. quia ꝫm illam habitudinem sensus cōis ligatus est in somno ⁊ obstructus ab euaporatione nutrimenti. ergo oportet ꝙ somniū sit passio primi sensitiui ī habitudine ad sēsus interiores. qui omnes cōmuni nomine dicūtur fantasia. licet ab ea distinguātur꞉ vt patebit in. 2. de aīa. ergo cōclusio vera. Aduertēdū est ꝙ nihil ꝓhibet viā que est a sensu cōmuni ad sensus exteriores esse totaliter obstructam per vapores. ⁊ tamen viaȝ q̄ est a sensu cōmuni ad interiores sensus non esse obstructam꞉ ꝫ aliqualiter apertā. quia potest repleri subtili vapore nō totalit̄ obstruēte huiusmodi viaȝ. Ex quo patet ꝙ somnia cōtingūt per diuinationem et redundātiam fantasmatuȝ reseruatoruȝ in fantasia in sensum cōmunē ip̄m actuando. Patet q꞉ sensus non iudicat nisi sit informatus per species sensibiles꞉ ꝫ in somno sensus cōmunis non potest informari per species acceptas a sensibilibus exteriorib⁹ cū sens⁹ exteriores sunt ligati. ergo in somnio iudiciuȝ ei⁹ venit ex redūdantia fantasmatū de fantasia in ip̄m sensum cōem. Et potest probari in exemplo quo flamma candele descēdit a superiori candela in inferiorē extinctā ipsā illuminando. Ita pariformiter deriuantur fantasmata a fantasia ꝑ subtiles euaporatiōes in sensuȝ cōem. ⁊ q꞉ sensus cōis terminatur actione sensuū particulariuȝ. ideo iudicat in somnio quemadmoduȝ iudicat in vigilia. et de fantasmate sibi presentato iudicat ꝙ sit res cuius est fantasma. ⁊ animali videtur ꝙ vigilet.

Conclusio secunda. Diffinitio somnij est sufficiēs in qua dicit̄ ꝙ est apparitio fantastica in simpliciter dormiēte. Ptȝ q꞉ homo simpliciter dormit qn̄ ligati sunt sens⁹ exteriores꞉ ꝫ somniū est apparitio facta ligatis sensib⁹ exteriorib⁹. ergo somniū ē apparitio fantastica in simpliciter dormiente. Verūtamē aliqn̄ cōtingit sensum cōem ligari ꝗtum ad viam sensuum exterioꝝ꞉ ⁊ tūc contingunt somnia.

Et quo patꝫ ꝯclusio tertia. In
pncipio somni nõ causanť somnia sic ĩ fine
sõni. qꝛ in pncipio sõni vapores sunt grossi
multi ꝛ indigesti. ꝛ iõ claudũt viá sensuum
exterioꝝ. ꝫ ĩ fine somni vapores sũt subtiles
ꝛ digesti. ꝛ sic nõ obstruũt viá ad sensus ite
riores: ꝫ magis informant sensum cõem mo
do pdicto. Patet vlteri⁹ quare in principio
noctis ꝛ somni somnia magis deserta ꝛ dif-
formia apparent ꝙ̃ in fine. Quia in princi-
pio vapores sunt mľti ꝛ fortiť moti. iõ raro
deferunt fantasmata vniformiter sicut vide
mus ꝙ aqua mota ante speculũ non ꝑfecte
repñtat formá rei. Et eodẽ principio cõtin-
git ꝙ hoĩes passionati frenesi difformia ꝛ
horrenda habẽt fantasmata ꝛ etiá somnia.
qꝛ timor ꝛ infirmitas: ꝛ hmõi mouent vapo
res: q̇ moti difformia fantasmata repñtant.
Aduertendũ est ꝙ textus ꝯñr aliam diffini-
tionẽ somnij subiungit que talis est. Som-
niũ est fantasma quod est in motu simula-
croꝝ. cũ in dormiendo fit ꝛ in eo qđ dormit.
Per hoc eñ ꝙ dꝛ fantasma qđ est in motu
simulacroꝝ remoueť somniũ ab apparitõni
bus intellect⁹ qui quandoꝙ exerceнť ĩ dor
miendo. Et per hoc ꝙ dꝛ cũ in dormiendo
fit remoueť ab apparitionib⁹ que fiunt in vi
gilando ꝑpter motũ ꝛ turbationẽ humorũ
ꝛ vaporũ qui causanť ab egritudine. Et ꝑ
hoc ꝙ dꝛ in eo qđ dormit remoueť ab actib⁹
vigilantiũ qui qñꝙ exercentur in somnio.

Dubitatur primo vtrũ aĩal semp
memoreť somnioꝝ suoꝝ. Respondeť ꝙ ali-
quádo memorať ꝛ aliqñ nõ. Cui⁹ causa est.
qꝛ qñꝙ ꝯtingit viá existentẽ inter fantasiá
et memoriá esse totaliter obstructá. ꝛ tñ q̄ est
a fantasia ad sensum cõem est aperta. et tũc
aĩal põt somniare ꝛ non recordari. Aliqñ ve
ro via q̄ est a fantasia ad memoriá nõ est om
nino obstructa. ꝛ tũc aĩal memorari põt suo
rũ somnioꝝ. ꝛ qñꝙ recordatur imperfecte ꝛ
quandoꝙ magis ꝑfecte. ꝛ qñꝙ etiá ordia-
te recordatur.

Dubitatur secũdo quare pueri
putant se terribilia videre pluries: pcipue ĩ
principio noctis. Dicitur ꝙ hoc est propter
motum simulacrorum siue fantasmatũ. naꝫ
pueri iudicant sic esse sicut simulacra repre-
sentant quia in eis nõ est iudiciũ rõnis cor-
rigens. nam pueri purũ ratione vtuntur. et
ista de causa pueri ꝛ mulieres ꝛ viri timidi:
ꝛ etiam febricitantes ꝛ alij infirmi solitarie
existentes dicunt se vidisse mortuos ad ocu
los suos ꝛ alia multa terribilia que eis ap-
parent ex motu simulacroꝝ. Hec tamen eis
cõtingunt propter timorem. ná existentes in
timore aut alia passiõe faciliter decipiũtur.

Dubitatur tertio quare hoĩes
somniant magis in senectute ꝙ̃ in iuuẽtute.
Causa est: qꝛ in iuuentute calor fortis est. et
ideo facit magnam euaporatiõeꝫ que suffi-
cit obstruere meatus sensus cõis ad exterio
res ꝛ interiores sensus. ꝫ in senectute calor
tepescit et obtũditur. ꝛ ideo ñ fit ita magna
euaporatio nec ita sepe obstruitur meat⁹ sen
sus cõis ad interiores sensus. Et ista de cã
etiá ꝯtinentes sepe somniant.

Ad rationes ante oppositum.

Ad primá dꝛ ꝙ bene probat ꝙ somnium
nõ est passio sensus cõis precise: ꝫ in ordine
ad fantasiá: vt dictũ est. nam ꝛ si sensus som
niũ nõ ꝑcipiat ꝛ se somniare ꝫm se ꝛ absolu
te: percipitur tamen eius actio in potẽtia su
periori. ꝛ ideo ꝓbat textus ꝙ somnium non
est passio intellectus: neꝙ sensus commu-
nis absolute: ꝫ ꝫm ꝙ fantasticus est: siue ꝫm
ꝙ immutatur a specie reseruata in fantasia
ꝛc. Sequiť in textu. De diuinatiõe vo q̄
in somnis. ꝛc.

Queritur sexto vtruꝫ diuinatio
futuroꝝ effectuũ que fit per somnia sit homi
ni possibilis. ꝛ vtrum sit aliqua talis. Ar
guitur ꝙ sic. Illud qđ cõmuniter homines
experiuntur rationabile est euenire. nam qđ
cõmunis fama famat non omnino deꝑdiť.
secũdo ethicoꝝ. ꝫ aliqui videntur facere ali
quam significationem futuroꝝ. ꝛ hmõi. g.

Secundo. per causam possumus deueni-
re in cognitionẽ effectuuꝫ. ꝫ quedá somnia
sũt cause futuroꝝ effectuũ. ergo per ipa pos-
sumus cognoscere futura. Minor patꝫ per
experientiá de quodam homine qui vestem
suam perdiderat de die nec eam poterat inue
nire. ꝛ qm̄ in somno recordat⁹ est loci in quo
eam dimiserat. expergefactus iuit ad locuꝫ
ꝛ eam inuenit. Ad oppositũ arguitur sic.
qꝛ somniũ non habet rationabilem causam
per quam presagium sit alicuius futuri. q̄re
communiter cõtingũt somnia fatuis ꝛ raro
prudentib⁹ q̇ tñ deo amantissimi sunt. octa-

uo ethicoꝝ.ergo.

Pro responsione ad quesitum sciendū est primo ꝙ postq̄ pħs determina-uit de somnio.pn̄r agit de diuinatiōe futu-roꝝ que accidit in somnis et a somniꝭs. ⁊ dr̄ in somnis propter diuinationes que fiunt i vigilia per artes magicas. ⁊ dr̄ a somniꝭs ꝓ pter diuinatiōes que possunt fieri a viris sā ctis ꝓpter reuelationes diuinas eis factas Agit ergo pħs de diuinatōne que est in som nis et a somniꝭs.

Sciendū est secūdo ꝙ stoici dixe runt ista somnia ⁊ presagia futuroꝝ a deo eē immissa. Uerūtamen licet hoc fieri aliquā-do contingat.nō tamen est naturaliter verū ſm nature cursum.nam deus virtualiter a-git in remotum per cām mediaȝ.ideo n̄ agit in aīam illo modo:nisi mediante corpore ce lesti.Unde ſm pħm.somnioꝝ quedā capiūt originem ex parte corporis vel aīe siue ex ꝑte nature.quedam vero nō capiūt origineȝ ex parte nature.ſ aliunde habēt principiū.

Sit igitur cōclusio prima. sōnia que habent a nobis originem aliquādo sūt solū signa futuroꝝ.aliquādo vero cause fu turoꝝ.Prima pars pȝ.nam aliquando som nia eueniunt consimilia corpori siue cōple-xioni.⁊ fleumatici semper somniāt de aquis ⁊ de aquaticis sicut eoꝝ corpꝰ est aquaticū. Colerici vero de igne. Sanguinei de aere. vt qr̄ volant vel aliquid agunt. Melanco lici vero somniant terrestria.⁊ iō ex somniꝭs frequentibus homo potest suam cōplexiōeȝ cognoscere.Similiter aliqñ ex parte aīe con tingit vt somnia assimilenẗ dispositioni aīe sicut studiosus hȝ sōnia studiosa.primo ethi coꝝ.⁊ prauus hȝ somnia deprauata.⁊ quili bet somniat ex parte aīe ſm dispositionē aīe vt qui liberalis est somniat dare. ⁊ auarus somniat inuentōnes thesauri.talia igiẗ som nia sunt signa certa dispositionis aīe vl' cor poris. Aliquando vero hmōi somnia sunt cause futuroꝝ queādmodū motꝰ diurni sūt cause ipsoꝝ motuū nocturnoꝝ.Uerbigrā.vt que de nocte somniamꝰ in die cogitamꝰ ⁊ se pe facimus. Un̄ recitat Galienꝰ de quodaȝ infirmo qui somniauit ꝙ si minueretur inter duos digitos sanareẗ.surrexit et fecit minui ⁊ curatus est.nā cōiter hoīes intendētes fi-nem aliquem si in somnis videant aliquod medium ad illum fineȝ cōmuniter in die ad hoc intendunt.⁊ aliquando cōtingit ꝙ tale mediū perficitur.et sic per accidēs somniū est cā futuri actus. Pro secūda ꝯclusione sciendū est ꝙ Stoici crediderūt somnia no-bis immitti a deo. Auicēna quoqȝ credidit ꝙ immiterētur a datore formaꝝ.qđ videtur etiā ꝯcedere Auerrois dicēs ꝙ ista cognitio nobilissima largitur a substātia immateria-li. Sed has opiniones reprobat.p.nam hec dementibꝰ ⁊ fatuis immittūtur qđ est signū ꝙ ab aliqua intelligentia agente hac ratiōe non insunt.⁊ iō Aristoteles refert sōnia quo rum principiū nō est in nobis ad influentiā corpis celestis. vel ad cōtinens.puta ad ae-rem calidū vel frigidum.

Cōclusio secunda. somnia quo rum influentia celestis est principiū vel etiā ꝯtinens sunt signa futuroꝝ.Patet ꝯclusio. qr̄ corpus nostruȝ immutatur ab influentia celestis corporis.corpore autē immutato im mutaẗ ymaginatio dormientis. ⁊ sic alique fantasie apparent dormientibus consimiles celestibus dispositiōibus ⁊ etiā ꝯformes. vt si in hoc anno semꝑ somniamꝰ ardorē. hoc est signū dominiꝭ martis habentis virtuteȝ supˢ calorē.tale igiẗ somniū signū est futuri caloris.illud igiẗ somniū nō ē cā futuri.ſ est signū cause alicuius futuri. qr̄ vero fatui et dementes ⁊ melācolici hn̄t fantasiā vacuā. ideo facilius recipiūt ista fantasmata q̄ ho mines sapientes ⁊ docti.eo ꝙ maiores motꝰ impediūt minores.⁊ hac de causa hec fātas-mata contingūt de nocte ⁊ nō de die.Ex p̄di ctis r̄ndeẗ ad q̄situȝ.s.ꝙ si q̇s vtaẗ somniꝭs ad p̄cognoscendū futura ſm ꝙ somnia ꝓce dunt ex cā naturali intrinseca vel extrinseca q̄tum potest virtus talis cause se extendere non est illicita diuinatio. Ueruntamen ē ꝙ aliquando est spiritualis causa vt qn̄qȝ que dam somnia sunt a deo ministerio angeloꝝ. ⁊ tunc immitunẗ viris sanctis.⁊ in illis som niꭓs reuelanẗ aliqua futura. Et hoc mō pōt homo eis licite vti ad p̄cognoscēdū futura. Quādoqȝ vero oꝑatione demonū aliq̄ fan tasie apparēt dormientibꝰ ex quibꝰ aliq̄ futu ra eis reuelāẗ ⁊ cū eis hn̄t facta illicita. ⁊ ta libus somniꝭs hoīes nō possunt vti licite de futuro p̄cognoscēdo.qm̄ talis diuinatio su-perstitiosa est ⁊ illicita. Somnia ergo quoꝝ est spiritualis causa diuersa sunt.ergo ⁊c.

diuersitas somniorum

Est aduertendū q̄ noīe diuinatiōis intelligitur quedā p̄nūciatio de futuris. Futura aūt dupliciter possunt cognosci. Uno mō in suis causis. alio mō in seipis. Cause aūt futuroꝝ tripliciter se habēt. quedā cm̄ necessario ꝑducunt suos effectus ⁊ hmōi effectus possunt cognosci a nobis per certitudinem. ⁊ etiā p̄nosticari. sicut astrologi cognoscunt eclipses futuras. Quedā vero cause produ cunt suos effect⁹ nō ex necessitate ⁊ sp. ꝫ vt i pluribꝰ. ⁊ per has cās possunt cognosci effectus futuri nō per certitudinē: ꝫ per quādā ꝯiecturā. sicut per concursuꝫ stellaꝝ astrologi p̄nt iudicare de pluuijs ⁊ frigoribꝰ. ⁊ medici de sanitate vel morte hoīs. Quedā etiā sunt cause q̄ indifferenter se hn̄t ad ꝓducendū suos effect⁹. ⁊ ꝑ tales cās nō possumꝰ cognoscere effectus futuros. neq̧ etiā si effect⁹ eueniāt vt in paucioribꝰ possumꝰ ipos cogn̄oscere: ꝫ cognoscimꝰ ipos i seipis cū p̄ntes sūt. sicut cognoscimꝰ sorte currere dū currit. Sꝫ cognoscere tales effect⁹ an̄q̄ fiant, ꝓpriū est prime cause. Si ergo quis talia futura prenūciare quomodolibꝫ p̄sumpserit nisi forte deo reuelante manifeste vsurpat sibi quod ē dei propriū. Sicut ergo nō d̄r diuinatio si q̄s p̄nunciet ea que necessario eueniūt: vel vt in pluribꝰ q̄ humana ratiōe cognosci possunt: ita nec si quis futura contingētia p̄nūciet deo reuelāte. Sꝫ d̄r aliq̄s diuiare fm̄ q̄ diuiatio sonat in malū qn̄ sibi idebite vsurpat id qd̄ soli deo ꝯuenit ꝑ enūciatiōem futuroꝝ euentuū. Et sic pꝫ rn̄sio ad q̄sitū Ratōes ante oppositū sunt solute. Et hec de q̄stione. ⁊ ꝑ ꝯn̄s de toto libro Aristotelis de somno et vigilia.

Sequitur liber de longitudine ⁊ breuitate vite.

De eo aūt qd̄ est hoc quideꝫ esse longe vite aīaliū. hoc autem breuis vite. ⁊c̄.

Circa initium libri de longitudine ⁊ breuitate vite mouetur talis q̄stio Utrū humidū ⁊ calidum sint causa lōge vite in viuentibus ⁊ corruptibilibus.

Et arguit̄ q̄ nō. q: calidū ⁊ humidū nō sunt causa vite. ergo non sunt cā longe vite. Ans pꝫ. q: calidū ⁊ humidū sunt cā putrefactionis. nā magis fit putrefactio t̄pe calido ⁊ hūido: q̄ t̄pe frigido ⁊ sicco. Et cōfirmat̄ ratio. q: calidū ⁊ humidū sunt causa corruptionis. q: calidū ꝯsumit humidū. ⁊ hūidū extinguit calidū. igit̄ ⁊c̄. Secundo. si calidū esset cā longitudinis vite. vel esset igneū vel aereū. nō igneū. q: est desiccatiuum. nec aereū. q: est minus debile. ⁊ sic nō est digestiuum. Et silr̄ arguitur de hūido. q: vl' esset aqueū vel aereum. nō aqueū. q: extingueret calidū ⁊ esset faciliter cōgelabile. nec aereuꝫ q: esset cito desiccabile In oppositum est ph̄s in textu.

Pro responsione sciendū ē primo q̄ post ea q̄ determiata sunt in libris p̄cedentibꝰ ph̄s in hoc libro determiat d̄ causis longitudinis ⁊ breuitatis vite. ⁊ hoc in vniuersali. q: determiare de ispis in speciali ꝑtinet ad librū de aīalibꝰ ⁊ plantis: ⁊ ad medicū et astrologum. ad hos em̄ ꝑtinet determiare in particulari de causis lōgitudis ⁊ breuitatis humane vite. Et q̄uis vita et mors sint cōiora sensu. q: insunt viuentibus ⁊ generātibꝰ. tn̄ liber de sensu ⁊ sensato. de memoria ⁊ reminiscētia. de somno ⁊ vigilia p̄cedūt hunc librū. ⁊ etiā librū de morte ⁊ vita ꝓpter cōuenientiā quā hn̄t cū libro d̄ aīa.

Sciendū est secūdo q̄ corruptio est cōior q̄ mors. q: corruptio cōuenit oībꝰ gn̄abilibꝰ. mors aūt proprie cōuēit viuētibꝰ ideo. p. primo agit de causis corruptōis. ostendendo que sunt per se corruptibilia ⁊ q̄ nō. tam in substātijs q̄ in accidentibꝰ. Et quia alias de ipsis determinatū est in libro de generatiōe. iō ꝓ nūc nō repetentur ea.

Sciēdū est tertio q̄ anteq̄ ph̄s assignet veras causas ⁊ vl'es longitudinis ⁊ breuitatis vite in om̄ibus viuentibus. per prius mouet quasdam cās que nō sunt vniuersales cause longitudinis ⁊ breuitatis vite. Dicit em̄ primo q̄ esse magne q̄titatis n̄ est per se causa sufficiens longe vite. equus em̄ maior est hoīe. ⁊ tamen homo est longioris vite. Similiter duricies nō est cā sufficiens longe vite. nam plante non sunt vniuersaliter longioris vite animalibus. licet quedam plante sint longioris vite quibusdam aīalibus. Similiter habere sanguinē nō est causa sufficiens longe vite. Nam apes qui sunt exangues diutius viuūt quibusdā ha-

bentibus sanguinē. Silr esse exangue non ē causa sufficiens longitudinis vite. q: q̄daʒ exanguia non sunt longioris vite quibusdā habentibus sanguinē. Silr esse in terra nō est causa sufficiēs longioris vite. nec etiā eē gressibile. nam plante τ quedā aīalia gressibilia sunt breuiores vite quibusdā aīalibꝰ aquaticis. τ etiam in quibusdā ecōtrario. iō esse aq̄ticū nō ē sufficiēs cā lōgioris vite.

Sciendum est quarto ꝙ ad hoc ꝙ calidūʒ τ humidū sint per se cause longe vite in viuentibus quinqꝫ ꝯditiones requiruntur. Primo ꝙ sint multa ex parte quantitatis. ideo maiora vt in pluribus ceteris paribus sunt longioris vite. q: habent magnū calidū et humidum. Secundo requiritur ꝙ sint bene proportionata adinuicē τ cū suis contrarijs ne vnū faciliter corrumpat aliđ. τ ecōtra. propter primā cōditionē elephātes sunt longe vite. τ propter secundā homines sunt lōge vite. Tertio requiritur ex parte humidi ꝙ nō sit faciliter passibile τ desiccabile sicut est humidū aereū purū: nec sit facilit̄ ꝯgelabile: sicut humidū aqueū purū. iō tale humidū debet esse pingue τ viscosum vt sit bene nutritiuum τ nō sit faciliter ꝯgelabile τ infrigidabile. Quarto requirit̄ ꝙ calidūʒ τ humidū non sint nimis excelientia. q: si sic essent corruptiua cōplexionis naturalꝭ q̄ ꝯsistit in medio tēperato. τ ideo animalia multum coitiua ceteris paribus sunt breuioris vite. τ hoc propter vehementē caliditateʒ q̄ procreatur in coitu que resoluit humores τ eos euaporat. τ ob hoc sperma superflue emissum cito inducit senium. τ propter hoc mulus est longioris vite equo τ asino ex quibꝰ generatur. Femelle etiā q̄nqꝫ sunt longioris vite masculis. si masculi sint magis coitiui. τ ꝓpter hoc passeres masculi sunt breuioris vite femellis. quia masculi sunt multū coitiui. Verū est tn̄ ꝙ ꝭm naturā masculus est lōgioris vite q̄ sit femella. q: femelle abundāt in hūido τ deficiūt i calido. Quinta ꝯditio ē ꝙ calidū τ hūidū sint intranea τ extranea

Sit igitur cōclusio responsiua ad quesitū. Calidum τ humidum cum ceteris conditōibus sunt cause vniuersales lōge vite in omnibus viuentibus corruptibilibus. Probatur cōclusio. quia eedē sunt cause vite τ vite lōge. ex quibus em̄ aliquid est τ eisdem nutritur. ꝭ vita consistit in calido τ humido. ergo calidum τ humidū ꝭm modos predictos sunt cause longe vite. Minor patet. quia omne viuēs natū est ex calido: frigido: humido: τ sicco. Frigidū auteʒ τ siccum sunt mortifera. nā constringunt τ immobilitāt. ideo terra que est frigida τ sicca est immobilis. vita aūt iudicatur per sensum τ motum. ideo frigidum τ siccum non sunt causa longe vite: ꝭ potius mortis. Restat igitur ꝙ calidum τ humidū sunt cā vite Calidum aūt dilatat humidum τ ip̄m mouet τ ideo vita consistit in calido τ humido Nam in omni mortali fit mutatio per digestionē que fit a calido. oportet em̄ nutrimentum esse humidū vt sit bene susceptiuū impressionuʒ τ dilatari possit ad singulas partes viuentis. igitur τc̄. Ex istis sequitur ꝙ calidū igneū purum non est causa longe vite. q: est desiccatiuū τ adustiuum nimis. nec etiam humidum aereum purū est causa longe vite. q: ē nimis subtile τ faciliter desiccabile. Sed calidum quod đʒ esse mixtuʒ ex calido igneo τ aereo. ex igneo quideʒ vt sit digestiuum. τ ex aereo vt sit temperatum. Et similiter humidum aqueum purū nō est causa longe vite. q: est nimis infrigidabile τ cōgelabile τ extinguit calidum. ideo debʒ esse mixtum cum humido aereo. quare aduertēdum est ꝙ calidū τ humidum debent eē aerea. Ex dictis satis patet ꝙ senectus causat̄ ex defectu calidi τ humidi. ideo senes sūt frigidi τ sicci. τ iuuenes humidi. Patʒ etiā ꝙ eedem sunt cause vniuersales longitudīs et breuitatis vite in oībus. licet non sint eedeʒ cause speciales. Et similiter patet ꝙ sint eedem cause vniuersales longe vite τ sanitatis τ breuis vite τ egritudinis seu languoris

Ad rationes ante oppositum.

Ad primā đr ꝙ calidū τ humidū intrinseca nō sunt cause putrefactionis: sed extrinseca. Ad cōfirmationē đr ꝙ calidū bene ꝓportionatū humido non consumit ip̄m nisi sit paruum. ꝭ cōsumit quādo est improportionatum. Alia ratio soluta est ex dictis. τc̄.

Sequitur in textu. Eadem aūt in calidis longioris vite sunt q̄ in frigidis locis.

Queritur secūdo vtrū eadē aīalia sint longioris vite in locis calidis q̄ i locis frigidis. Arguitur ꝙ nō. q: anima

ad sui conseruationē indiget respiratione. ſ animalia minus restringerentur ab aere in locis calidis ꝙ̄ in locis frigidis. ergo sūt bre uioris vite in calidis locis ꝙ̄ in frigidis.

Secundo arguitur. Calidū extrinsecum ꝯsumit humidum intrinsecum. ꝛ cōsequent calidum intrinsecum. ſ calidū ꝛ humidum intrinseca sunt causa longioris vite. ergo a/ nimalia non sunt lōgioris vite in locis ca/ lidis. Tertio arguitur. Calidum intrinse cum fortificatur a frigido extrinseco per an tiparistesim ꝛ cōsumitur a calido extrinseco. ideo putrefactio ꝛ corruptio magis fiūt in locis calidis ꝙ̄ frigidis. ergo eadem anima lia sunt longioris vite in locis calidis ꝙ̄ fri gidis. In oppositū est phs in textu.

Pro responsione sciendū ē pri mo ꝙ postꝙ̄ philosophus determinauit de cau sis intrinsecis longitudinis vite que sūt ca lidum ꝛ humidū bene ꝓportionata. cōseqn ter determinat de causis extrinsecis lōge vi te. sicut est locus.

Pro quo sciēdum est secūdo ꝙ aliquem locum esse calidum aut frigidū in/ telligi potest dupliciter. Uno modo excessi/ ue. ꝛ alio modo temperate. sicut ver est tps calidum temperate. ꝛ estas excessiue. Et silr dicitur de hyeme ꝛ autūpno respectu frigi/ ditatis. ꝛ ita dicendum est de locis sic dictū est de temporibus.

Sit igitur cōclusio prima. Ea/ dem animalia ſm speciē sunt longioris vite in locis frigidis tēperate ꝙ̄ in locis calidis excessiue. Patet per rationes ante oppositū q: calidum extrinsecum excellēs ꝯsumit hūi/ dū intrinsecū. ꝛ ex ꝯñti calidū intrinsecū qđ est in hūido tanꝙ̄ in subiecto. ꝛ frigidū extri secum temperatum per antiparistesiꝫ fortifi/ cat calidū intrinsecum.

Conclusio secunda ꝛ respōsalis ad quesitū. Eadē aialia ſm spēm ꝛ indiui/ duū sunt longioris vite in locis calidis tē/ perate ꝙ̄ in frigidis intēperate. pꝫ. q: calidū extrinsecū tēperatū ꝯseruat ꝛ ꝯfortat calidū intrinsecū. ꝛ frigidū extrinsecū excellens ex/ tinguit calidū intrinsecū et ꝯgelat hūidum intrinsecū in qbus ꝯsistit vita. ergo eadē aia lia sunt lōgioris vite in locis calidis tempe/ rate ꝙ̄ in locis frigidis intēperate. ꝛ ꝓptea eadem animalia sūt maiora in locis calidis temperate ꝙ̄ in locis frigidis. q: calidum ex trinsecū extēdit humidū. frigidū aūt cōstrin git ꝛ impedit augmētū. ꝛ ista de cā qdā aia/ lia frigida sanguinē hñtia sunt maiora ꝛ lō gioris vite in locis calidis ꝙ̄ i locis frigidis siue habitent in mari siue in terra: aut supra terrā. sic serpentes: talpa: ꝛ vespertiliōes sūt valde magne ꝛ sup modū sue nature ꝛ lon/ gioris vite in locis calidis ꝙ̄ i locꝭ frigidis. Et silr qdā pisces sūt in mari rubro qđ ē ca lidū q nō possunt viuere in mari septētriōa/ li ꝓpt eiꝰ frigiditatē. ꝛ cā huiꝰ ē. q: talia aia lia sūt debiliorꝭ calorꝭ ꝛ multū abūdāt i hūi/ do. iō calor eoꝝ fortificatur ꝑ calidū extrinse cū ꝛ hūidū extendit ꝛ auget quod faciliter ꝯgelaret in locis frigidis ꝓpt debilitatē sui calorꝭ. iō animalia q sunt exanguia aut pau ci sanguinis nō generant in locis septētrio nalibus ꝛ frigidis. aut si generantur mino ra sunt ꝛ breuioris vite ꝙ̄ in locis calidis. Uñ dicit phs ꝙ aialia aquatica sunt breuio ris vite gressibilibus. nō q: hūida sunt sim/ pliciter: ſ q: aquosa sunt. per hoc dans itel/ ligere ꝙ humidū facilr ꝯgelabile est humi/ dū aquosuꝫ. Sꝫ aialia hñtia multū de san/ guine ꝛ multū calida sūt longiorꝭ vite in lo cis septētriōalibꝰ ꝙ̄ in australibꝰ. Et inde eti am ratio patet euidens quos ob res Bale/ ne maiores sint versus septētriōales ꝙ̄ ver sus austrū. Ratio nāq₃ euidēs est ex sup de/ claratis. Ex dictis infert. p. ꝙ masculi vt in pluribus sunt longioris vite ꝙ̄ femelle. q: sunt calidiores femellis. ꝛ femelle sunt ma/ gis hūide masculis: humido scꝫ aqueo qđ faciliter ꝯgelatur a frigido. Et inde est etiā ꝙ masculi habent superiora maiora in plu/ ribus. ꝛ per oppositum est in femellis. q: ca/ lidū mouet hūidū sursuꝫ. frigidū vo deorsū

Dubitatur primo quare aialia diu abstinentia ab alimento sunt breuioris vite ꝙ̄ aialia q frequenter comedūt. Rñdet ꝙ causa est. q: calor naturalis deficiēte hūi/ do nutrimētali agit in hūidū naturale in q est ipm ꝯsumendo. ꝛ ideo seipm destruit pro pter quod destruit vita que in calido ꝛ hūi do ꝯsistit. Uñ aialia diu abstinētia ab alimē to sūt debiliorꝭ calorꝭ ñ cito digerētes alimē/ tū. ꝛ abūdāt in hūido grosso ꝛ viscoso ꝓpt debilitatē calorꝭ. ꝛ iō talia indigēt abstinere diu ab alimento vt illud humiduꝫ grossum

⁊ viscosum abundans digeratur per diutur
nitatē temporis. alias illud humidum gros
sum et frigidum extingueret calorez. ⁊ ideo
talia multū dormiunt. Et similiter melāco-
lici qui etiam frigidi sunt diutius abstinent
ab alimento q̄ colerici qui sunt calidi. Et
etiam melancolici sunt voraciores coleri-
cis propter frigiditatem que est causa vora
citatis. Et eadem ratione mulieres plus ab
stinent ab alimento q̄ viri. Ideo etiam ani
maīa sine sanguine sunt brevioris vite: vt
in plurimū q̄ habentia sanguinez. ꝓpter de
bilitatem nisi recompensetur humido pin-
gui ⁊ dulci. Propter qđ apes sunt longio-
ris vite quibusdam aīalibus sanguinez ha
bentibus eo scʒ q̄ habent humidū pingue
⁊ dulce quod est signum caloris.

Dubitatur secūdo quare plan
te vt in plurimū sunt longioris vite q̄ que-
dam animalia. Causa est. q: plante sunt
sicciores et grossiores q̄ quedam animalia
ideo humidum non est ita faciliter passibi-
le sicut humidum aīalium quod est subtile.
Alia causa est. q: plante continue renouan
tur gerendo et producendo nouas partes
quod nō est in animalibꝰ. Cuiꝰ ratio est. q̇a
in qualibet parte plante est virtus genera-
tiua. et non in qualibet parte aīalis.

Rationes facte ante oppositū.
faciliter soluūtur ex dictis. Et hec đ questi
one et per consequens de toto libro de lon-
gitudine ⁊ breuitate vite.

Glosule super philosophia naturali Jo-
hannis versoris p̄stantissimi philosophi fi
niunt feliciter.

Sequitur tabula.

Questiones primi phisicorum

Questiones secũdi phisicorum

Utrũ casus ⁊ fortuna differãt questio.xij
Utrũ phisicus habeat p quolibet causam demonstrare questio.xiij.
Utrum natura agens ppter finē intendat monstrum. questio.xiiij.
Utrũ necessitas in rebus naturalibus oriat ex parte materie vel finis questio.xv.
Dubitat vtrũ finis sm q est causa sit eodē modo pncipiũ sic pncipiũ in demõstratis.

Questiones tercij phisicorum.

Utrũ ignorato motu nēce sit ignorare materiã q.i
Utrũ motus sit questio.ij.
Utrũ motus sit in eodē pdicamento ⁊ eius dē essentie cũ suo termio ad quē questio.iij
Utrũ motus bene diffiniat questio.iiij.
Utrũ motus sit in mobili subiectiue q.v
Dubitat vtrũ mot⁹ sit act⁹ mouētis ⁊ mobilis
Utruz actio ⁊ passio sint vnus motus ĩ mobili existens questio.vi.
Utrũ ad naturalē philosophũ ptineat considerare de infinito questio.vij.
Utrũ infinitum sit. questio.viij.
Utrũ sit aliqđ corp⁹ sēsibile actu ĩfinitũ q.ix
Utrum infinitũ sm potentiam in rebus naturalibus reperiat. questio.x.
Utrũ infinitũ bene diffiniat questio.xi.
Dubitat primo vtrũ infinitũ sm appositionem ⁊ diuisionem eodem modo reperiat in magnitudine ⁊ numero.
Dubitat secundo vtrũ infinitũ eque primo sit in motu tpe ⁊ magnitudine.
Dubitat tercio vtrũ remotio infiniti in actu tollat ꝯsiderationē mathematicorum.

Questiones quarti phisicoruz

Utrũ loc⁹ sit q.I
Utrũ locus sit materia vl forma alicuius corpis questio.ij.
Utrũ aliquid idē sit in seipso questio.iij.
Utrũ locus sit eq̄lis locato questio.iiij.
Utrũ locus bene diffiniat questio.v.
Utrũ vltia spera sit ĩ loco p accidēs q.vi
Utrũ ponendũ sit vacuũ ĩ rerũ natura.q.vij.
Utrũ ad saluãdũ motũ ponēdũ sit vacuũ.viij
Utrũ si eēt vacuũ graue vel leue simplex ĩ eo positũ successiue ⁊ in tpe moueret. q.ix
Utrum sit ponendũ vacuũ corpibus imbibitum naturaliter. questio.x.

Dubitat vtrum rarefactio sit augmentatio ⁊ condensatio sit diminutio.
Utrum tempus sit questio.xi.
Utrũ tps hēat eē ex aiaz ⁊ nõ solũ ĩ aia .xij
Utrũ diffinitio tpis sit bene assignata q.xiij
Utrũ nũc sit nũerus ei⁹ qđ fert ⁊c. q.xiiij
Utrũ tps mensuret motu questio.xv.
Utrũ tempus sit mensura motus ⁊ quietis mobilium ⁊ quiescibilium questio.xvi.
Utrũ tps sit magis causa corruptiõis q generationis ⁊ obliuionis ⁊ scientie. q.xvij.
Utrum tempus multiplicet ad multitudinez temporalium. questio.xviij.
Utrum eternitas que est mensura esse diuini bene diffiniatur. questio.xix.
Utrũ tm̃ sint tres mensure durationũ realit distincte.scz eternitas euiternitas ⁊ tps q.xx.

Questiones quinti phisicoruz

Utrũ motus siue mutatio sint subiectiue in spē vel in forma sm quaz fit mot⁹ q.i.
Utrũ sola mutatio que est de subiecto ĩ subiectũ sit motus pprie dictus questio.ij.
Utrũ substãtia ad aliquid sit p se mot⁹.q.iij
Utrũ actõz ⁊ passiõz sit p se motus q.iiij
Dubitat vtrũ ad qñ sitũ ⁊ hitũ sit p se motus.
Utrũ solũ ad tria pdicamēta scz qualitatē quantitatē ⁊ vbi sit p se motus. questio.v.
Dubitat quot modis dicit immobile.
Utrũ oĩa ꝯtinua sint tangentia.⁊ tangētia ꝯñr se habentia ⁊ nõ econtra questio.vi.
Utrũ ad vnitatē mot⁹ reqrat vnitas mobil vnitas t̃mini ad quē ⁊ vnitas tpis q.vij.
Dubitat.i.si socrates pri⁹ alteret aliq alteratõe ⁊ postea cesset.⁊ deinđ reincipiat eadē alteratõe alterari in spē.vtrũ posterior alteratio sit vna in numero cũ prima
Dubitat.ij.vtrũ sit eadē sanitas ĩ hoĩe đ sero que fuit mane.supposito q nõ superueniat egritudo.
Utrũ possibile sit aliq spē differentia adinuicem continuari questio.viij.
Dubitat vtrũ motus irregularis sit vnus.
Utrũ mot⁹ ꝯriet motui ⁊ quies qeti. q.ix
Utrũ quietis violēte sit aliq gñatio q.x.

Questiones sexti phisicorum.

Utrũ sit possibile aliqđ cõtinuũ ex indiuisibilibus

componi questio.i.

Utrū si magnitudo cōpōnaꝛ ex indiuisibilibus sit necesse motū factū suꝑ eā ⁊ tp̄s in q̊ fit ex indiuisibilibus componi questio.ij.

Utrū magnitudo ⁊ tp̄s ꝯsilr diuidāꝛ.q.iij.

Utrū magnitudo ⁊ tp̄s ꝯsilr se habeāt ad esse finitū ⁊ esse infinitū questio.iiij.

Utrū in nūc cōtingat aliquid moueri .q.v.

Utrū omē qđ mutaꝛ sit diuisibile q̄st.vi.

Utrū ista q̇nq3 ꝯsilr ꝯdiuidanꝛ.sc3 mobile motꝰ tp̄s ⁊ ip̄m moueri ⁊ id i q̊ ē motꝰ.q.vij

Utrū i motu sit dabile p̄mū mutatū eē.viij.

Utrū an̄ om̄e mutari sit mutatū esse.⁊ ante om̄e mutatū esse sit mutari questio.ix.

Utrū magnitudo mobile⁊ motus ⁊ tp̄s cō silr se habeāt ad esse finitū vl' infinitū .q.x.

Utrū in statu⁊ quiete deꝛ p̄mū questio.xi

Utrum motus sit questio.xij.

Utrū impartibile possit moueri q̄stio.xiij

Questiones septimi phisicorū.

Utrū omne quod moueaꝛ ab aliquo moueaꝛ q.i.

Dubitaꝛ vtrū demonstratio dicta sit a priori.

Utrum in mouentibꝰ ⁊ motis sit processus in infinitum questio.ij.

Utrū om̄e mouēs silr sit cū eo qđ moueꝛ.iij

Utꝝ solū ad terciā sp̄em qualitatis sit ꝑ se alteratio questio.iiij.

Utrū ad hitꝰ ⁊ dispositōes sit ꝑ se altatio.v

Utru3 oīs motus oī motui sit cōparabilis s̄m velocitatē ⁊ tarditatē questio.vi.

Utꝝ septē regule de comꝑabilitate motuum sint vere questio.vij.

Sequūꝛ q̄stiōes octaui phicoꝝ

Utrū prima causa q̄ est deus p̄cesserit mudū eternitate sue durationis questio.i.

Utrū motꝰ nō inceperit nec desinet eē q.ij

Utꝝ oīa sꝑ q̇escāt vlꝛ sꝑ moueanꝛ vl' aliq̄ sꝑ q̄escant ⁊ aliq̄ sꝑ moueanꝛ ⁊c̄. questio iij.

Utrū oē qđ moueꝛ moueaꝛ a motore distincto s̄m eē ⁊ diuisionē vl' s̄m diuisionē tm̄.iiij.

Utrū g̃uia ⁊ leuia simplicia ꝑ se moueāꝛ a gn̄ante ⁊ ꝑ accidēs a remouēte ꝓhibēs.q v.

Utrū omne mouens moueaꝛ questio.vi.

Utrū oē mouēs se ip̄m: diuisibile sit in pte3 ꝑ se mouētē ⁊ in ptē ꝑ se motā questio.vij

Utrū necesse sit esse vnū p̄mū mouēs ꝑpetuū ⁊ mobile ꝑ se ⁊ ꝑ accidēs questio.viij.

Utrū motꝰ localꝛ sit p̄mꝰ oīm motuū q.ix.

Utrū aliq̇s motꝰ vel mutatio alius a locali possit esse ꝯtinuus ⁊ ꝑpetuꝰ questio.x.

Utrū om̄e qđ reflectiꝛ necesse sit in puncto reflectionis quiescere questio.xi.

Utrū motus circularis possit esse ꝑpetuus vel continuus questio.xij.

Utrū mouēs tꝑe infinito sit infinite v̄tutis de necessitate questio.xiij.

Utrū in magnitudine finita possit esse virtus infinita ⁊ econtra questio.xiiij.

Utrum ꝓiecta a primo ꝓiiciente post recessum moueanꝛ a medio questio.xv.

Utrū primū mouens sit oīno impartibile ⁊ nullam magnitudinē habens. questio.xvi

Sequunꝛ questiones p̄mi libri de celo et mundo.

Celo

Utrū scientia naturalis sit circa corpora ⁊ magnitudines questio.i.

Dubitaꝛ p̄mo q̇d sit subiectū huiꝰ libri.

Dubitaꝛ secundo quare p̄hus dicit fere in textu.

Utrum mundus sit perfectus questio.ij.

Dubitaꝛ primo que sunt partes principales vniuersi

Dubitaꝛ secundo qualiter intelligiꝛ dictum Pitagore sc3 oīa sunt determinata tribꝰ.

Dubitaꝛ tercio. vtrū ꝓbatio philosophi ꝑ quam probat ꝙ non sunt nisi tres dimēsiōes sit efficax tm̄.

Utrū vniꝰ corꝑis simplicis sit tm̄ vnꝰ motꝰ simplex s̄m naturam questio.iij.

Utrum vnius corporis tm̄ sint tres motus simplices questio.iiij.

Utrū preter quattuor elementa ponendum sit aliquod corpus simplex circulariter motū ab ipsis realiter distinctū qđ essentia quinta a philosophis nuncupaꝛ questio.v.

Utrū celum sit leue vel graue questio.vi

Utrum celum sit ingenerabile ⁊ incorruptibile questio.vij.

Dubitatur primo qualiter philosophi differant a theologis circa productionē celi.

Dubitaꝛ secundo an in celo sit materia.

Dubitatur tercio si contrarietati motuum respondeat ꝯrietas mobiliū et econuerso

Dubitatur quarto. ꝙ non videtur ꝙ contrarietas motuum consequatur contrarietatem mobilium.

Dubitatur quinto. vtrum verum sit ꝙ om̄e alterabile est augmentabile ⁊ diminuibile.

Utruꝫ motui circulari sit aliquis motus cōtrarius. questio. viij.

Utrum sit aliquod corpus circulariter motum infinitum. questio. ix.

Dubitatur si sit assignare centrum in corpore infinito circulari.

Utruꝫ possibile sit aliqꝺ corpus simplex recte motum esse actu infinitum. questio. x.

Utrum possibile sit aliquod corpus sensibile esse actu infinitum. questio. xi.

Utrum ex parte actiōis ⁊ passionis concludi possit aliquod corpus sensibile non esse infinitum. questio. xij.

Utruꝫ si essent plures mundi terra vnius naturaliter moueret ad terrā alteri⁹. qō. xiij.

Utrū possibile sit eē plꝛes mūdos. qō. xiiij

Utruꝫ totalis mundus sit genitus ⁊ corruptibilis. questio. xv.

Utrum omnis potentia terminetur ad maximum. questio. xvi.

Utrum ex parte sempiterni possit demonstrari omne incorruptibile esse genitum ⁊ ecōtra. questio. xvij.

Utrum genituꝫ ⁊ corruptibile conuertant ⁊ simili͛ ingēituꝫ ⁊ īcorruptibile. qō xviij

Sequūtur questiones secundi libri de celo ⁊ mundo.

Utrū celuꝫ sit sempiternum ⁊ immortale motū motu sempiterno. questio. i.

Utrum in omni corpe reperiātur sex differētie positionū ex natura rei distīcte. qō. ij.

Utrū in om̄i corpe celesti reperiātur sex differētie positionū ex rei nat͛e distīcte. qō. iij.

Utrū in celo polus semp nobis manifestus qui dicit͛ arcticus sit deorsum. Et pol⁹ nobis immanifestus qui dicit͛ antarcticus sit sursuꝫ ⁊ oriens sit dextrum ⁊ occidens sinistrū. punct⁹ meridiei āte ⁊ pūct⁹ noctis retro. qō. iiij

Utrum necesse sit celum moueri pluribus motibus ad saluandum generatōnes ⁊ corruptōnes. questio. v.

Utrum celum de necessitate sit sperice figure. questio. vi.

Utrum rationabile sit celum semper moueri versus vnam partem determinatam. scꝫ illam versus quā nunc mouetur. ⁊ nunꝙ moueri ꝟsus oppositā. ⁊ icipe moueri ab vna determiāta pte ⁊ nūꝙ ab opposita pte. qō. vij.

Utrū ad saluāduꝫ ea que in motu apparet necesse sit ponere in celo circłos ecētricos cōcētricos ⁊ alios epiciclos. questio. viij.

Utrū motus celi sit regularis. q̄stio. ix.

Utrū astra sint de natura ignis. q̄stio. x.

Utrum omnia astra alia a sole. ⁊ om̄is planeta lumen suum recipiant a sole. q̄stio. xi.

Dubitatur pꝛio vtrū in omnibus alijs astris sicut planetis lumen sit eiusdem virtutis.

Dubitatur secūdo. vtrum omnia alia astra a sole planete equaliter luceant.

Utruꝫ astra moueātur motu ꝑpꝛio distīcto a motu suorum orbium. questio. xij

Utrum astra ⁊ orbes quibus infigūtur causent sonos armonicos. questio. xiij.

Utrum orbes superiores supremo celo propinquiores velocius moueantur motu diuino quā inferiores. ⁊ inferiores velocius moueantur motu proprio qui est ab occidēte in orientem. questio. xiiij.

Utruꝫ astra sint sperice figure. q̄stio. xv.

Utrum motus orbiū celestium debeat multiplicari scd̄m proportionem distantie vniuscuiusqꝫ orbis ad supremum orbem ita ꝙ supremus moueatur vno motu est secūdus duobus ⁊ cetera. questio. xvi.

Utrum terra naturaliter quiescat in medio mundi. questio. xvij.

Utrū terra sit sperice figure. questio. xviij.

Super tertio libro celi ⁊ mūdi nō fecit Johānes ꝟsoris q̄stiōes scd̄ꝫ morē scole parisiē.

Sequūtur questiones quarti libri.

Utrum sit aliquod corp⁹ simplicit͛ graue. ⁊ aliqꝺ simplicit͛ leue. ⁊ aliqꝺ graue. ⁊ aliqꝺ leue in respectu. questio. i.

Dubitatur pꝛio. an grauitas ⁊ leuitas sint forme substantiales grauium ⁊ leuium.

Dubitatur secūdo. vtrum aliquod elemen-

Sequunẽ questiones primi libri de generatõe et corruptõne

Sequuntur questiones secundi libri de generatione et corruptione.

Utrū tm̄ sint quattuoꝛ elementa quest.iij:
Dubitaꝛ primo ex quo quodlibet elemen-tum determinat sibi vnā qualitatē in supremo quare nō sufficit vna qualitas ad constitutio nem elementi.
Dubitaꝛ secundo de loco ipsoꝛum elemen-toꝛum.
Dubitaꝛ tercio an ignis et aqua magis con trarianꝛ ꝙ ignis ⁊ terra.
Utrum cuilibet elementoꝝ cōueniat primo vna qualitatū primarum an scȝ terra sit pri-mo sicca ⁊ aqua frigida ⁊ aer primo humid⁹ ⁊ ignis primo calidus questio.iiij.
Dubitaꝛ primo an quodlibet elementū ha-beat duas qualitates in supremo.
Dubitaꝛ secundo vtrū caloꝛ ignis ⁊ aeris sint eiusdē speciei ⁊ silr̄ de alijs.
Utrū ex quolibet elemento imediate gene rari possit quodlibet elementum questio.v
Utrū in genere coꝛpoꝛum quattuoꝛ elemē ta sint prima questio.vi.
Utrum ad generationem cuiuslibet mixti existentis circa medium concurrant quatuoꝛ elementa questio.vij.
Utrū tm̄ sint tria principia gn̄atōnis ⁊ coꝛ-ruptionis istoꝛū inferioꝝ questio.viij.
Utrū quatuoꝛ elementa ꝑ suas v̄tutes acti uas ⁊ passiuas sint agentia sufficiētia ad ge nerationē mixtoꝝ inferioꝝ questio.ix.
Utrū motus solis ab obliquo circulo sit cā ꝑpetuitatis generationis ⁊ coꝛruptionis isto rum inferioꝛum questio x.
Dubitaꝛ qualiter habeat veritatē illa ꝓpo sitio. idem inꝙtum idem ⁊ silr̄ se habens na tū est facere semper idem.
Utrū omne viuēs habet determinatam per yodum sue duratōis a celo p̄mo questio.xi
Utrū ex ꝑte finis ⁊ cause mouētis sit ꝑpe-tuitas in generationibus ⁊ coꝛruptionibus questio.xij.
Utrū aliquod coꝛruptū possit idē in nume-ro reproduci questio.xiij.

Sequunꝛ questiones primi li-bri methauroꝛum.

Utrū coꝛpus sim-plex mobile ad formā mixti imꝑfecti put est in via ad talem mi-xtionē sit subiectū libri methauroꝝ .q̄stio.i
Dubitatur qualiter intelligitur dictum Ari stotelis illud scilȝ ea que accidunt in regione elementoꝛum s̄m naturam in oꝛdinatioꝛe m accidunt ⁊c̄.
Utrū necesse sit hunc mundum inferiorem esse continuū lationibus supioꝛibus vt tota virtus eius inde gubernetur questio.ij.
Utrum vnū elementū naturaliter sit loca-tum in concauo alterius ⁊ ip̄e ignis in conca uo oꝛbis lune questio.iij.
Utrum motus localis sit calefactiu⁹ q.iiij.
Dubitatur primo vtrum ignis ⁊ suprema regio aeris naturaliter moueantur motu cir-culari.
Dubitatur secundo que sit causa ꝙ sic mo-ueatur.
Dubitatur tercio vtrum lumen sit de se ca-lefactiuum.
Dubitatur quarto vtruȝ sol qui est maxime lucidus sit maxime calidus .
Utrum media regio aeris sit semper frigi-da questio.v.
Dubitatur primo vtrū in suprema regione aeris possint generari nubes.
Dubitatur secuudo vtruȝ sub polis possint generari nubes
Dubitatur tercio de figura medie regionis aeris.
Utrū vnū contrarium sit foꝛtificatiuū alte-rius ꝑ antiparistesim.
Dubitaꝛ primo vtrum naturaliter a princi-pio intrinseco vnum contrariuȝ moueatur ad fugiendū aliud.
Dubitatur secundo vnde est ꝙ virtus vnita foꝛtioꝛ est se ipsa dispersa.
Utrum oēs impressiones ignite sint eiusdē speciei specialissime questio.vij.
Dubitatur primo vtrum impressiones igni te moueantur naturaliter vel violenter vel a quo mouentur.
Dubitatur secundo vtrum sidera volantia moueantur per extrusionē aut per continuaȝ adustionem
Dubitaꝛ tercio vtrū sidera volantia sint in celo vel in media regione aeris.
Dubitaꝛ quarto vtrū om̄es impressiōes ig-nite sint eiusdem ꝙtitatis.
Dubitaꝛ quinto de tꝑe in quo fiunt impres-siones ignite
Dubitatur sexto que istarum impressionuȝ magis durant.

Sequuntꝛ questiones secundi libri methaurorum.

de aīa

Sequuntur questiones tertij libri de anima.

Utrum fantasia sit principium motus in animalibus imperfectis que non mouentur motu progressiuo. sed motu dilatationis et constrictionis: questio. xiij.

Utrum necesse sit omne mouens habere sensum. questio. xiiij.

Sequuntur questiones libri paruorum naturalium. et primo de sensu et sensato

Utrum corpus animatum sit subiectum in libro paruorum naturalium Et corpus sensitiuum in presenti. questio. i.

Dubitatur primo an physicus habeat considerare de sanitate et egritudine.

Dubitatur secundo. vtrum medicus incipiat vbi phisicus desinit.

Utrum omnes sensus exteriores sint necessarii cuilibet animali. questio. ij.

Dubitatur primo. quare talpa que caret visu mouetur motu locali.

Dubitatur secundo. quare ceci melius audiunt quam videntes.

Dubitatur tertio an ceci a natiuitate audientes sapientiores sunt surdis a natiuitate videntibus

Dubitatur quarto. quare omnes surdi a natiuitate sunt muti. Et tamen non omnes muti a natiuitate sunt surdi.

Dubitatur quinto. quare habentes bonum odorem communiter sunt fatui.

Utrum organum visus sit de natura aque. q. iij

Dubitatur primo. vnde apparet ille fulgur existens ab oculo moto velociter vel constricto in tenebris vel a palpebris vel oculis velatis.

Dubitatur secundo. quare vno oculo non possumus videre sursum et alio deorsum.

Dubitatur tertio quare oculo aliqualiter constricto acutius videmus quam toto aperto.

Dubitatur quarto. quare habens vnum oculum habet plus quam medium visum

Utrum visio fiat extramittendo vel intus suscipiendo. questio. iiij.

Dubitatur primo. quare est quod antiqui dixerunt visionem fieri extramittendo et econuerso dixerunt quod in aliis sensibus sensibilia veniunt ad sensum.

Dubitatur secundo. quare est quod virga ignita in extremitate celeriter mota videtur facere quendam circulum etc.

Dubitatur tertio. quare corpora polita et tersa reflectunt lumen et faciunt fulgorem.

Dubitatur quarto. quare est quod cum quis diu fuerit in tenebris excecatur. quandoque res albas immediate videndo post eductionem de tenebris.

Dubitatur quinto. quare est quod aliquis existens in nauigio mota in qua iudicat montes arbores et terram mouere

Dubitatur sexto. quare quedam animalia vident de nocte et alia non.

Dubitatur septimo. quare habentes grossos oculos ceteris paribus habent peiorem visum.

Dubitatur octauo. quare baculus existens in aqua pro media parte et pro alia media parte extra apparet fractus in contactu superficiei etc.

Utrum organum auditus sit de natura aeris et organum olfactus de natura ignis. et organum gustus et tactus de natura terre. questio. v.

Dubitatur primo. quare est quod dum aliquis odorauerit fortes odores aut solem inspexerit per fenestram postea sternutat.

Dubitatur secundo. quare tactus sentit calidum cum organum eius sit calidus.

Dubitatur tertio. quare citius quis titillatur sub planta pedis quam alibi.

Dubitatur quarto quare est quod reumatici non bene audiunt nec vident nec bene odorant.

Dubitatur quinto. quare melius audimus de nocte quam de die.

Dubitatur sexto. quare est quod si ponatur auris in vno cono ligni longi et fiat sonus in alio cono illum sonum perfecte audit quantumcunque sit paruus.

Dubitatur septimo. quare tempore calido et humido melius odoramus quam tempore calido et sicco.

Utrum diffinitio coloris sit bene assignata. q. vi

Dubitatur primo. quare aliqua non apparent eiusdem coloris de longe quam de prope.

Dubitatur secundo. quare est quod si speculum siccum ponatur contra solem solus sol apparebit in speculo. sed si speculum ponatur in aqua contra solem videbitur sol et alius planeta prope solem.

Utrum medii colores generantur ex mixtione colorum extremorum.

Dubitatur primo. quare album visum per nigrum apparet rubeum.

Dubitatur secundo. quare aliqui colores magis delectant visum quam alii.

Dubitatur tertio. quare album positum prope nigrum magis apparet album et econuerso.

Dubitatur quarto vnde proueniunt diuersi colores in plumis auium in modica distantia.

Utrum diuisio saporum sit bene assignata. q. viij

Utrum sint septem species saporis. q. ix.

Utrum odor sit fumalis euaporatio. questio. x.

Dubitatur primo. vtrum odor sit passio humidi nutrimentalis.

Dubitatur secundo. a quibus animalibus percipiuntur odores delectabiles secundum se et non propter escam.

517

Sequunt̄ questiones de memoria et reminiscentia.

Sequunt̄ questiones ꝺ somno et vigilia.

Sequunt̄ questiones de longitudine et breuitate vite.

Epigrāma Johannis versoris.

; est ille tuus doctor parisea: pro quo;
on cessas mesto spargere rore genas.
atribus haud priscis pietateq; iohannes impar.
Qui scripserit quicquid philosophia docet.
Nam q̄uis alie glosule modulamina temptēt.
ulla potest modulos equiparare tuos.
Ex aliis paleas ex istis collige grana.
Qui nostrum sydus qui gloria nostra perhēnis.
Omnia tu nostre iura salutis habes.
ta tamē domino depromis munera laudis.

allus germānus semper meis libris repletus.
udat. amat. emit. meos tota franchia libros.
nus omnis habet: me manus vna capit.
et quidam pallet stupet oscitat odit
Has q..dem caractheres sculpsit trechsel q; iohannes.
Anno milleno ter. c. ll. sociato.
Ex adiuncto ter x semel i q; amoto.

= 1489